अथ गर्गसंहितास्थविषयाणामनुक्रमणिकारभ्यते ।



श्रीकृष्णाय नमः ॥ वृष्णीनांकृष्णदेवानामाचार्यायमहात्मने ॥ श्रीमद्गर्गाचार्यायतस्मैनित्यंनमोनमः ॥ १ ॥ शौनकउवाच ॥ श्रुतंतव
मुखाद्ब्रह्मन्पुराणानांचविस्तरात् ॥ श्रेष्ठंश्रेष्ठंचमाहात्म्यंकर्णयोःसुखवर्द्धनम् ॥२॥ गर्गस्यचमुनेरद्यसंहितायाःप्रयत्नतः ॥ अस्माकंवदमाहा
त्म्यंसाररूपंविचार्यच ॥ ३ ॥ अहोधन्याभागवतीमुनेर्गर्गस्यसंहिता ॥ राधामाधवयोर्यस्यांमहिमाबहुवर्णितः ॥ ४ ॥ सूतउवाच ॥ अहो
शौनकमाहात्म्यंनारदाच्चमयाश्रुतम्॥ ककुंसंमोहनेतंत्रेशिवायैचाशिवेनवै॥५॥कैलासशिखरेशुभ्रेयत्राक्षयवटाजिरे ॥ तीरेचालकनंदायानि
त्यंसंराजतेहरः ॥ ६ ॥ शंकरंचैकदादेवीगिरिजासर्वमंगला ॥ सिद्धानांशृण्वतांतत्रपप्रच्छवांछितंमुदा ॥ ७ ॥ पार्वत्युवाच ॥ यंदेवंध्यायसे
नाथतस्यापिचरितंपरम् ॥ जन्मकर्मरहस्यंचकथयस्वममाग्रतः॥८॥पुरात्वन्मुखतःसाक्षाच्छ्रुतंनाम्नांसहस्रकम् ॥ श्रीमद्गोपालदेवस्यतत्क
थांवदमेहर ॥ ९ ॥ महादेवउवाच ॥ कथागोपालकृष्णस्यराधेशस्यमहात्मनः ॥ गर्गस्यसंहितायांचश्रूयतेसर्वमंगले ॥ १० ॥ पार्वत्यु
वाच ॥ बहूनिचपुराणानिसंहितादीनिशंकर॥सर्वान्विहायगर्गस्यत्वंप्रशंससिसंहिताम्॥११॥ यस्यांकाभगवल्लीलाविस्तरेणतदुच्यताम्॥ कृ
तवान्संहितांगर्गःकेनसंप्रेरितःपुरा ॥ १२ ॥ किंपुण्यंकिंफलंचास्याःश्रवणेनापिलभ्यते ॥ पुराकैःकैर्जनैर्देवश्रुताममवदप्रभो ॥ १३ ॥ सू
तउवाच ॥ इतिप्रियाया वचनंनिशम्यप्रसन्नचित्तोभगवान्महेशः॥विचार्यगर्गस्यकृतांकथांचप्रत्याहवाक्यंसदसिस्थितःसः॥१४॥ महादेवउ
च ॥ शृणुदेविसविस्तारंमाहात्म्यंपापनाशनम्॥ राधामाधवयोश्चापिसंहितायाःप्रयत्नतः ॥१५॥ पूर्वंचरित्रंस्वस्यापिब्रह्मणाप्रार्थितोयदि ॥
राधायैकथयामासप्रव्रजन्भूतलंहरिः ॥१६ ॥ ततःशेषेणभगवान्गोलोकेप्रार्थितःपुनः ॥ तस्याग्रेकथयामाससमस्तांस्वकथांमुदा ॥ १७ ॥
शेषोददौब्रह्मणेचब्रह्माधर्मायसंहिताम् ॥ धर्मःसंप्रार्थितःप्राहस्वपुत्राभ्यांकथामृतम् ॥ १८ ॥ नरनारायणाभ्यांचरहसिसर्वमंगले ॥ नारायणो
नारदायसेवनेनिरतायच ॥ १९ ॥ जगादकृष्णचरितंयच्छ्रुतंधर्मवक्त्रतः ॥ ततश्चप्रार्थितःप्राहगर्गाचार्यायनारदः ॥ २० ॥ नारायणमुखाल्ल
ब्धांसर्वांश्रीकृष्णसंहिताम् ॥ इतिश्रुत्वापरंज्ञानंहरेर्भक्तिसमन्वितम् ॥२१ ॥चकारपूजनंगर्गोनारदस्यमहात्मनः ॥ उवाचनारदोगर्गंत्रिकाल
ज्ञंचपार्वति ॥ २२ ॥ नारदउवाच ॥ मयातुभ्यंश्रावितंचयशःसंक्षेपतोहरेः ॥ वैष्णवानांप्रियंगर्गत्वमेतद्विपुलंकुरु ॥ २३ ॥ सर्वेषांकामदंश

श्वत्कृष्णभक्तिविवर्द्धनम् ॥ ममप्रियंकुरुविभोशास्त्रंतुपरमाद्भुतम्॥२४॥ वचसाममविप्रेंद्रकृष्णद्वैपायनेनच ॥ सर्वेशास्त्रात्परंश्रेष्ठंश्रीमद्भागवतंकृतम् ॥२५॥ ब्रह्मन्यथाभागवतंगोपयिष्याम्यहंतथा ॥ त्वत्कृतंश्रावयिष्यामिबहुलाश्वायभूभृते॥२६॥ इति श्रीसम्मोहनतंत्रेपार्वतीहरसंवादेश्रीगर्गसंहितामाहात्म्येप्रथमोऽध्यायः॥१॥महादेवउवाच॥ श्रुत्वादेवर्षिवचनंगर्गाचार्योमहामुनिः॥ विनयावनतोभूत्वाप्रहसन्निदमब्रवीत् ॥ १ ॥ गर्गउवाच ॥ त्वयाब्रह्मन्वचश्चोक्तंकठिनंसर्वतःस्फुटम्॥तथापिचकरिष्यामित्वंकरोषिकृपांयदि ॥२॥ इत्येवमुक्तोभगवान्नारदःसर्वमंगले ॥ स्ववीणांवादयन्गायन्ब्रह्मलोकंययौमुदा ॥३॥ गर्गाचलेकविर्गर्गःशास्त्रंचक्रेमहाद्भुतम् ॥ निरूपितंचसंवादंदेवर्षिबहुलाश्वयोः ॥४॥ नानाकृष्णचरित्रैश्चविचित्रैःपरिपूरितम् ॥ श्लोकैर्द्वादशसाहस्रैःसुधामिष्टैरलंकृतम् ॥ ५ ॥ यच्छ्रुतंगुरुवक्त्राच्चयद्दृष्टंश्रीहरेर्महत् ॥ तत्सर्वंचरितंगर्गःसंहितायांसमादधे ॥६॥ श्रीगर्गसंहितानाम्नाकथाभूत्कृष्णभक्तिदा ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणसर्वकार्यंचसिध्यते ॥७॥अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणसर्वपापंप्रणश्यति ॥ ८॥ वज्रस्यापिसुतोराजाप्रतिबाहुर्नृपोह्यभूत् ॥ तस्यराज्ञःप्रियादेविमालिनीनामवर्त्तते ॥ ९ ॥ मथुरायांकृष्णपुर्य्यांभार्ययासहितोनृपः ॥ संतानार्थेविधानेनबहून्यत्नांश्चकारह ॥ १० ॥ गावश्चबहवोदत्ताःसुपात्रेभ्यःसवत्सकाः ॥ तथातेनकृतायज्ञादक्षिणाभिःप्रयत्नतः ॥ ११ ॥ गुरवोब्राह्मणादेवाःपूजिताभोजनैर्धनैः ॥ पुत्रोनजातस्तदपिततश्चिंतातुरोऽभवत् ॥ १२ ॥ तावुभौदंपतीनित्यंचिंताशोकपरायणौ ॥ पितरोस्यजलंदत्तंकवोष्णमुपभुंजते ॥ १३ ॥ राज्ञःपश्चान्नपश्यामोयोस्माकंतर्पयिष्यति ॥ इत्येवंस्मरतस्तस्यदुःखिताःपितरोऽभवन् ॥१४॥नबांधवानमित्राणिनामात्यसुहृदस्तथा ॥ शोचयंत्यस्यभूपस्यनगजाश्वाःपदातयः ॥ १५ ॥ नैराश्यंभूपतेस्तस्यनित्यंमनसिवर्त्तते ॥ जनस्यसुतहीनस्यनास्तिवैजन्मनःफलम् ॥१६॥ गृहंशून्यंह्यपुत्रस्यदुःखितंचमनःसदा ॥ देवमानुषपितॄणांनानृणत्वंसुतंविना ॥ १७ ॥ पुत्रमुत्पादयेत्प्राज्ञोतस्मात्सर्वप्रयत्नतः ॥ यशस्तेषांभूमिलोकेपरलोकेगतिर्भवेत् ॥ १८ ॥ तेषांतुपुण्यकर्तॄणांपुत्रजन्मगृहेभवेत् ॥ आयुरारोग्यसंपत्तीतिषांगेहेप्रवर्त्तते ॥ १९ ॥ एवंविचिंत्यमनसानशर्मलभतेनृपः ॥ श्वेतान्स्वमूर्द्धजान्दृष्ट्वाचक्रेशोकमहर्निशम्॥२०॥तस्यैकदामधुपुरेशांडिल्योपिमुनीश्वरः॥ स्वेच्छयासउपागच्छत्प्रतिबाहुंविलो

क्षितम् ॥ २१ ॥ तंदृष्ट्वासहसाराजाप्रेत्युत्थानासनादिभिः॥ निवेद्यमधुपर्कादींश्चकारपूजनंमुदा ॥२२॥ उदासीनंनृपंदृष्ट्वाकृत्वाविस्मयमे
वच ॥ ऋषिस्तमभिनंद्याथस्वस्तिवाचनपूर्वकम्॥२३॥पप्रच्छकुशलंराज्येसप्तस्वंगेषुभूपते ॥ निवेदितुंस्वकुशलंप्रत्याहनृपसत्तमः ॥२४॥
॥ राजोवाच ॥ पूर्वदोषेणयद्दृष्टंस्वदुःखंकिंब्रवीम्यहम् ॥ ऋषयस्त्वादृशाब्रह्मन्किंनजानंतिसांप्रतम् ॥२५॥ सौख्यंनराष्ट्रेनपुरेममनैवतुदृश्य
ते ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिपुत्रप्राप्तिःकथंभवेत् ॥ २६ ॥ राज्ञःपश्चान्नपश्यामोयोस्माकंपालयिष्यति ॥ इत्थंवंस्मरतःसर्वादुःखितामेभव
न्प्रजाः ॥ २७ ॥ उपायंवदमेब्रह्मन्त्वंसाक्षाद्दिव्यदर्शनः ॥ येनापिनिष्कलःपुत्रोवंशकर्त्ताभविष्यति॥२८॥ महादेवउवाच ॥ इतिश्रुत्वावचो
देविदुःखितस्यनृपस्यच॥उवाचमुनिशांडिल्यःकश्मलंशमयन्निव ॥ २९॥ इति श्रीसंमोहनतंत्रेपार्वतीहरसंवादेगर्गसं०मा०द्वि०ध्यायः॥२॥
॥ शांडिल्यउवाच ॥ ॥ उपायाश्चकृताराजन्बहवश्चपुरात्वया ॥ परंतुतैःसुतोह्येकोनजातःकुलदीपकः ॥ १ ॥ तस्माच्छृणुविधानेनभार्य
यासहितःशुचिः ॥ धनदांपुत्रदांराजन्मुक्तिदांगर्गसंहिताम् ॥ २ ॥सर्वंददात्यसौविष्णुर्लघूपायेनवैकलौ ॥ पुत्रादिसुखसंपत्तिःसंहिताश्रोतॄ
णांनृणाम् ॥ ३ ॥ नरेंद्रशश्वन्मुनिसंहितायाःनवाहयज्ञेनजनाःपुनीताः ॥ इहैवसौख्यंपरमाप्नुवंतस्ततस्तुगोलोकपुरंव्रजंति ॥ ४ ॥ रोगीपु
मान्रोगगणात्प्रमुच्यतेभीतोभयाद्बंधनगश्चबंधनात् ॥ श्रुत्वाकथांनिर्धनएतिवैभवंमूर्खोभवेत्पंडितएवसत्वरम् ॥५ ॥ विप्रोथविद्वान्विजयी
नृपात्मजोवैश्योनिधीशोवृषलोपिनिर्मलः ॥ श्रुत्वाकथांप्राप्तमनोरथोभवेत्स्त्रीणांजनानामतिदुर्लभोपिहि ॥ ६ ॥ निष्कारणोभक्तियुतःशृ
णोतिहिसर्वामिमांवैमुनिगर्गसंहिताम् ॥ विजित्यविघ्नान्प्रविजित्यनाकपान्गोलोकधामप्रवरंप्रयातिसः ॥७॥ प्रबंधकल्पनागर्गसंहितायाश्चदु
र्लभा ॥ सहस्रजन्मपुण्येनलभ्यतेभूतलेनृप ॥ ८ ॥ श्रीगर्गसंहितायाश्चदिनानांनियमोनहि ॥ सर्वदाश्रवणंप्रोक्तंभुक्तिमुक्तिकरंकलौ ॥ ९ ॥
नजानेसमयेनापिप्रभातेकिंभविष्यति ॥ प्रोक्तंतुसंहितायाश्चनवाहश्रवणंततः ॥ १० ॥ ज्ञानेनब्रह्मचर्येणचैकभुक्तेननृपते ॥ एकान्नेनहवि
ष्येणफलाहारेणवापुनः ॥ ११ ॥ मिष्टान्नंपूरिकांचैवगोधूमस्ययवस्यवा ॥ अश्नीयात्सैन्धवंकंदंदधिदुग्धंविधानतः ॥ १२॥ विष्णोःप्रसादं
भुंजीतनाप्रसादंनृपोत्तम ॥ श्रद्धयातुप्रकुर्वीतश्रवणंसर्वकामदम् ॥१३॥ भूमिशायीभवेत्प्राज्ञोक्रोधलोभविवर्जितः ॥ कथांगुरुमुखाच्छ्रुत्वा

सर्वकामफलंलभेत् १४ ॥ गुरुभक्तिविहीनानांनास्तिकानांचपापिनाम् ॥ अवैष्णवानांदुष्टानांकथायाश्चफलंनहि॥१५॥सुमुहूर्तेकथारंभं
स्वगृहेकारयेन्नरः ॥ ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रान्समाहूयस्वकान्स्वकान् ॥१६ ॥ मंडपंकदलीखंडैःप्रकुर्य्याद्भक्तितःसुधीः ॥ अग्रेतुकलशंधृत्वा
जलपूर्णंसपल्लवम् ॥ १७ ॥ पूर्वंविनायकंपूज्यतत्पश्चात्तुनवग्रहान् ॥ ततश्चपुस्तकंपूज्यवक्तारंपरिपूजयेत् ॥ १८ ॥ सुवर्णंदक्षिणांदत्वाह्यश
क्तोरजतस्यवा ॥ कलशेश्रीफलंधृत्वामिष्टान्नंतुनिवेदयेत् ॥ १९ ॥ प्रकुर्य्यादार्त्तिकंभक्त्यासंपूज्यतुलसीदलैः॥समाप्तिदिवसेराजन्प्रदक्षिण
मुपाचरेत् ॥ २० ॥ परदाररतंधूर्त्तंवादिनंशिवनिन्दकम् ॥ अवैष्णवंक्रोधपरंवक्तारंतुनकल्पयेत् ॥२१॥ वादीचनिंदकोमूर्खोगाथायांभंग
माचरेत् ॥ दुःखदाताचसर्वेषांसतुश्रोताहतःस्मृतः॥२२॥ गुरुशुश्रूषणेरक्तोविष्णुभक्तःकथार्थवित् ॥ गाथांश्रोतुंमनोयस्यसश्रोताश्रेष्ठउच्य
ते ॥ २३ ॥ शुद्धःसआचार्यकुलप्रजातःश्रीकृष्णभक्तोबहुशास्त्रवेत्ता॥कृपाकरःसर्वजनेषुनित्यंसंदेहहारीकथितःसवक्ता ॥ २४ ॥ वरणंब्रा
ह्मणानांचयथाशक्त्याचकारयेत्॥कथाविघ्ननिवृत्त्यर्थंद्वादशाक्षरविद्यया ॥२५॥ कथांतुधीरकंठेनवाचयेत्प्रहरत्रयम्॥कथायास्तत्रविश्रामो
द्विवारंकारयेद्बुधः ॥ २६ ॥ लघुशंकादिकंकृत्वाभूत्वानीरेणवैशुचिः ॥ प्रक्षाल्यपाणीपादौचमुखप्रक्षालनंचरेत् ॥ २७॥ नवाहपूजनं
चोक्तंखंडेविज्ञानकेनृप ॥ पुस्तकंपूजयित्वाचपुष्पनैवेद्यचंदनैः ॥ २८ ॥ सुवर्णरजताद्यैश्चवाहनाद्यैःसदक्षिणैः ॥ वस्त्रभूषणगंधाद्यैर्वाचकं
पूजयेत्सुधीः ॥ २९ ॥ विप्रान्वानवसाहस्रांस्तथानवशतान्नृप ॥ तथानवनवंवापिपायसैर्वानवद्विजान् ॥ ३० ॥ भोजयेत्तुयथाशक्त्याकथा
याश्चफलंलभेत् ॥ कथायास्तत्रविश्रामेकीर्त्तनंकारयेद्बुधः॥३१॥ स्त्रीजनैःपुरुषैःसार्द्धंविष्णुभक्तिसमन्वितैः ॥ कांस्यशंखमृदंगाद्यैर्जयश
ब्दैरितस्ततः॥ ३२ ॥ श्रीगर्गसंहितायाश्चपुस्तकंगुरवेजनः ॥ निधायस्वर्णसिंहेवैदद्यात्सोंतेहरिंव्रजेत् ॥ ३३ ॥ इतितेकथितंराजन्किंभूयः
श्रोतुमिच्छसि ॥ संहिताश्रवणेनापिभुक्तिर्मुक्तिःप्रदृश्यते ॥ ३४ ॥ इति श्रीसंमोहनतंत्रेपार्वतीहरसंवादेश्रीगर्गसंहितामाहात्म्येश्रवणविधिव
र्णनंनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इदंवचःश्रीमुनिशंस्यश्रुत्वाप्रहस्यराजावनतस्तुसम्यक् ॥ कुरुत्वंसपुत्रंमुनेमांश
रण्यंत्वरंश्रावयन्वंहरेःसंहितांच ॥१॥ श्रुत्वाभूपवचश्चकारसुखदंपारायणंमंडपंकृत्वाश्रीयमुनातटेमुनिवरःश्रुत्वाऽऽययुर्माथुराः ॥ पूर्णेनाथ

दिनेतथापरेदिनेराजाथदानंत्वदाद्विप्रेभ्योवरभोजनंबहुधनंश्रीयादवेंद्रोमहान् ॥२॥ शांडिल्यायमुनीन्द्रायरथाश्वान्द्रविणंमहत् ॥ गोग्रामादी
निरत्नानिसंपूज्यप्रददौनृपः ॥ ३ ॥ श्रीमद्गोपालकृष्णस्यममोक्तंसर्वमंगले ॥ सहस्रनामशांडिल्यःसर्वदोषहरंजगौ ॥ ४ ॥ कथावसानेराजें
द्रःशांडिल्येनप्रणोदितः ॥ दध्यौभक्त्याव्रजपतिंश्रीमन्मदनमोहनम् ॥५॥ ततःप्रादुरभूत्कृष्णःप्रिययापार्षदैःसह ॥ वंशीवेत्रधरःश्यामःको
टिमन्मथमोहनः ॥ ६ ॥ दृष्ट्वागतंतंशांडिल्योराज्ञाचसर्वश्रोतृभिः ॥ प्रणामंतुचकाराशुस्तुतिंचक्रेविधानतः ॥ ७ ॥ ॥ शांडिल्यउवा
च ॥ ॥ वैकुंठलीलाप्रपरंमनोहरंनमस्कृतंदेवगणैःपरंवरम् ॥ गोपाललीलाभियुतंभजाम्यहंगोलोकनाथंशिरसानमाम्यहम् ॥ ८ ॥ प्र
तिबाहुरुवाच ॥ ॥ गोलोकनाथगिरिराजपतेपरेशवृंदावनेशकृतनित्यविहारलील ॥ राधापतेव्रजवधूजनगीतकीर्तेगोविंदगोकुलपतेकिल
तेजयोस्तु ॥ ९ ॥ ॥ राज्ञ्युवाच ॥ ॥ वृंदावनेशराधेशपुरुषोत्तममाधव ॥ भक्तानांत्वंतुसुखदस्त्वामहंशरणंगता ॥ १० ॥ सर्वेश्रोतार
ऊचुः ॥ श्रीनाथहेजगन्नाथह्यपराधंक्षमस्वनः ॥ सुपुत्रंदेहिभूपायाऽस्मभ्यंभक्तिंस्वपादयोः ॥ ११ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वास्तु
तिंदेविभगवान्भक्तवत्सलः ॥ उवाचप्रणतान्सर्वान्मेघगंभीरयागिरा ॥ १२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मुनीन्द्रशृणुमद्वाक्यंराज्ञासर्वजनैः
सह ॥ वचनंयुष्मदादीनांसफलंचभविष्यति ॥१३॥ गर्गेणकथिताब्रह्मन्नाम्न्येयंगर्गसंहिता ॥ सर्वदोषहरापुण्याचतुर्वर्गफलप्रदा ॥१४॥ ये
येमनोरथंयंयंवांछंतिमनुजाःकलौ ॥ तंतंदास्यतिसर्वेभ्योश्रीमुनेर्गर्गसंहिता ॥१५॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाराधयासार्द्धंमाधवोऽन्तर
धीयत ॥ मुनिभूपादयःसर्वेश्रोतारश्चमुदंययुः ॥ १६ ॥ शांडिल्यश्चमुनिर्द्रव्यंमाथुरान्ब्राह्मणान्पृथक् ॥ दत्वाराजानमाश्वास्यसोपि[illegible]
धेप्रिये ॥१७॥ ततोभूपतिनाराज्ञीगर्भमाधत्तशोभनम् ॥ सूतिकालेसुतोजातोगुणवान्पुण्यकर्मतः ॥१८॥ हृष्टोराजाब्राह्मणेभ्यःकुमारस्य[illegible]
जन्मनि ॥ गोभूसुवर्णवस्त्राणिगजाश्वादीनिदत्तवान् ॥ १९ ॥ दैवज्ञैश्चस्वपुत्रस्यसुबाहुंनामचाकरोत् ॥ प्रतिबाहुर्नृपश्रेष्ठःकृतकृत्योबभूवह
॥ २० ॥ श्रीगर्गसंहितांश्रुत्वाभुक्त्वासर्वसुखानिच ॥ प्रतिबाहुर्ययावंतेगोलोकंयोगिदुर्लभम् ॥२१॥स्त्रियंपुत्रंधनंवापिवाहनंचयशोऽक्षयम् ॥
राज्यंसौख्यंचमोक्षंचदद्याच्छ्रीगर्गसंहिता ॥ २२ ॥ इतिसर्वांकथांदेव्यैकथयित्वाचशंकरः ॥ तूष्णींबभूवमुनयःपुनस्तंप्राहपार्वती ॥ २३ ॥

पार्वत्युवाच ॥ ॥ श्रीगर्गसंहितायाश्चकथांवदममाग्रतः ॥ अद्भुतंचरितंयस्यांश्रूयतेमाधवस्यहि ॥२४॥ इतिश्रुत्वाकथांसर्वांभवान्यैश्चभगवान्भवः ॥ गर्गस्यसंहितायाश्चकथयामासहर्षितः ॥ २५ ॥ हयमेधचरित्रस्यसुमेरुंनामशौनक ॥ पुनस्तत्रादिनैकेनवर्णयामासहर्षितः ॥२६॥ पुनरूचेहरःसाक्षात्शृणुत्वंसर्वमंगले ॥ विल्वकेशवनेसिद्धपीठेगंगार्द्धयोजने ॥ २७॥ श्रीमद्भागवतादीनिसंहितादीनिवैकलौ ॥ गोकुलस्थेविष्णुजनैर्वारंवारंचश्रोष्यसि॥२८॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतीतिहासंरुद्रस्यमुखाच्छ्रुत्वामहाद्भुतम् ॥ वैष्णवीभगवन्मायाप्रसन्नाभूच्चशौनक ॥२९ ॥ सकृच्छ्रोतुंहरेर्गाथांविल्वकेशवनेमुने ॥ स्वात्मानंप्रकटंकर्तुंकलेरादौमनोदधे ॥ ३०॥ तस्माच्छ्रीरूपिणीतत्रनाम्नावैसर्वमंगला ॥ गंगायादक्षिणतटेप्रादुर्भूताभविष्यति ॥ ३१ ॥ श्रीगर्गसंहितायाश्चमाहात्म्यंकथितंमुने ॥ शृणोतियश्चपठतिपापदुःखैःसमुच्यते ॥ ३२ ॥ इति श्रीसंमोहनतंत्रेपार्वतीहरसंवादेश्रीगर्गसंहितामाहात्म्येचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

इति श्रीमद्गर्गसंहितामाहात्म्यं समाप्तम् ।

इदं पुस्तकं श्रीकृष्णदासात्मज–गङ्गाविष्णु,खेमराजाभ्यां मुम्बय्यां स्वकीय
"श्रीवेङ्कटेश्वर" मुद्रालये मुद्रितम् । संवत् १९४९

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ ॐ सरस्वत्यैनमः ॥ ॥ अथ गोलोकखंडोलिख्यते ॥ ॥ ॐ नारायणंनमस्कृत्य नरंचैवनरोत्तमम् ॥ देवींसर
स्वतींव्यासंततोजयमुदीरयेत् ॥ १ ॥ शरद्विकचपंकजश्रियमतीवविद्वेषकम् मिलिन्दमुनिसेवितंकुलिशकंजचिह्नावृतम् ॥ स्फुरत्कन
कनूपुरंदलितभक्ततापत्रयम् चलद्द्युतिपदद्वयंहृदिदधामिराधापतेः ॥ २ ॥ वदनकमलनिर्यद्यस्यपीयूषमाद्यंपिबतिजनवरोयंपातुसोयं
गिरंमे ॥ बदरवनविहारःसत्यवत्याःकुमारः प्रणतदुरितहारःशार्ङ्गधन्वावतारः ॥ ३ ॥ कदाचिन्नैमिषारण्येश्रीगर्गोज्ञानिनांवरः ॥ आय
यौशौनकंद्रष्टुंतेजस्वीयोगभास्करः ॥ ४ ॥ तंदृष्ट्वासहसोत्थायशौनकोमुनिभिःसह ॥ पूजयामासपाद्याद्यैरुपचारैर्विधानतः ॥ ५ ॥ ॥
॥ शौनकउवाच ॥ ॥ सतांपर्यटनंधन्यंगृहिणांशांतयेस्मृतम् ॥ नृणामन्तस्तमोहारीसाधुरेवनभास्करः ॥ ६ ॥ तस्मान्मेहृदिसं
भूतंसंदेहंनाशयप्रभो ॥ कतिधाश्रीहरेर्विष्णोरवतारोभवत्यलम् ॥ ७ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयाब्रह्मन्भगवद्गुणव
र्णनम् ॥ शृण्वतांगदतांयद्वैपृच्छतांवितनोतिशम् ॥ ८ ॥ अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥ यस्यस्मरणमात्रेणमहादोषः प्र
शाम्यति ॥ ९ ॥ मिथिलानगरेपूर्वंबहुलाश्वःप्रतापवान् ॥ श्रीकृष्णभक्तःशान्तात्माबभूवनिरहंकृतिः ॥ १० ॥ अम्बरादागतंदृष्ट्वानारदं
मुनिसत्तमम् ॥ सम्पूज्यचासनेस्थाप्यकृतांजलिरभाषत ॥ ११ ॥ श्रीजनकउवाच ॥ ॥ योनादिरात्मापुरुषोभगवान्प्रकृतेःपरः ॥ क
स्मात्तनुंसमाधत्तेतन्मेब्रूहिमहामते ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ गोसाधुदेवताविप्रवेदानां रक्षणायवै ॥ तनुंधत्तेहरिःसाक्षाद्भग
वानात्मलीलया ॥ १३ ॥ यथानटःस्वलीलायांमोहितोनपरस्तथा ॥ अन्येदृष्ट्वाचतन्मायांमुमुहुस्तेनसंशयः ॥ १४ ॥ ॥ श्रीजनक
उवाच ॥ ॥ कतिधाश्रीहरेर्विष्णोरवतारोभवत्यलम् ॥ साधूनांरक्षणार्थंहिकृपयावदमांप्रभो ॥ १५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥
अंशांशोंशस्तथावेशःकलाःपूर्णःप्रकथ्यते ॥ व्यासाद्यैश्चस्मृतःषष्ठःपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ १६ ॥ अंशांशस्तुमरीच्यादिरंशाब्रह्मादयस्त
था ॥ कलाःकपिलकूर्माद्याआवेशाभार्गवादयः ॥ १७ ॥ पूर्णोनृसिंहोरामश्चश्वेतद्वीपाधिपोहरिः ॥ वैकुंठोपितथायज्ञोनरनारायणः
स्मृतः ॥ १८ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकेधाम्निराजते ॥ १९ ॥ कार्याधिकारंकु

न्तःसदांशास्तेप्रकीर्तिताः ॥ तत्कार्यभारंकुर्वंतस्तेंऽशांशाविदिताःप्रभोः ॥ २० ॥ येपामन्तर्गतोविष्णुःकार्यंकृत्वाविनिर्गतः ॥ नानाऽऽवेशावतारांश्चविद्धिराजन्महामते ॥ २१ ॥ धर्मंविज्ञायकृत्वायःपुनरंतरधीयत ॥ युगेयुगेवर्तमानःसोऽवतारःकलाहरेः ॥ २२ ॥ चतुर्व्यूहोभवेद्यत्रदृश्यंतेचरसानव ॥ अतःपरंचवीर्याणिसतुपूर्णःप्रकथ्यते ॥ २३ ॥ यस्मिन्सर्वाणितेजांसिविलीयन्तेस्वतेजसि ॥ तंवदन्तिपरेसाक्षात्परिपूर्णतमंस्वयम् ॥ २४ ॥ पूर्णस्यलक्षणंयत्रयंपश्यन्तिपृथक्पृथक् ॥ भावेनापिजनाःसोयंपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ २५ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोनाऽन्यएवहि ॥ एककार्यार्थमाऽऽगत्यकोटिकार्यंचकारह ॥ २६ ॥ पूर्णःपुराणःपुरुषोत्तमोत्तमः परात्परोयःपुरुषःपरेश्वरः ॥ स्वयंसदाऽऽनन्दमयंकृपाकरंगुणाकरंतंशरणंव्रजाम्यऽहम् ॥२७ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाहर्षितोराजारोमांचीप्रेमविह्वलः ॥ प्रामृज्यनेत्रेऽश्रुपूर्णेनारदंवाक्यमब्रवीत् ॥ २८ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णःकेनहेतुना ॥ आगतोभारतेखंडेद्वारावत्यांविराजते ॥ २९ ॥ तस्यगोलोकनाथस्यगोलोकंधामसुन्दरम् ॥ कर्माण्यऽपरिमेयाणिब्रूहिब्रह्मन्बृहन्मुने॥ ३०॥ यदातीर्थाटनंकुर्वन्शतजन्मतपःपरः ॥ तदासत्संगमेत्याऽऽशुश्रीकृष्णंप्राप्नुयान्नरः ॥ ३१ ॥ श्रीकृष्णदासस्यचदासदासःकदाभवेयंमनसार्द्रचित्तः ॥ योदुर्लभोदेववरैःपरात्मासमेकथंगोचरआदिदेवः ॥ ३२ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ धन्यस्त्वंराजशार्दूलश्रीकृष्णेष्टोहरिप्रियः ॥ तुभ्यंचदर्शनंदातुंभक्तेशोत्रागमिष्यति ॥ ३३ ॥ त्वांनृपंश्रुतदेवंचद्विजदेवोजनार्दनः ॥ स्मरत्यलंद्वारकायामहोभाग्यंसतामिह ॥ ३४ ॥ इति श्रीगर्गसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीकृष्णमाहात्म्यवर्णनंनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ जिव्हांलब्ध्वापियःकृष्णंकीर्तनीयंनकीर्तयेत् ॥ लब्ध्वापिमोक्षनिश्रेणींसनारोहतिदुर्मतिः ॥ १ ॥ अथतेसंप्रवक्ष्यामिश्रीकृष्णागमनंभुवि ॥ अस्मिन्वाराहकल्पेवैयद्भूतंतच्छृणुप्रभो ॥ २ ॥ पुरादानवदैत्यानांनराणांखलभूभुजाम् ॥ भूरिभारसमाक्रांतापृथ्वीगोरूपधारिणी ॥ ३ ॥ अनाथवद्रुदंतीववेदयंतीनिजव्यथाम् ॥ कंपयंतीनिजंगात्रंब्रह्माणंशरणंगता ॥ ४ ॥ ब्रह्माथाश्वास्यतांसद्यःसर्वदेवगणैर्वृतः ॥ शंकरेणसमंप्रागाद्वैकुंठमंदिरंहरेः ॥ ५ ॥ नत्वाचतुर्भुजंविष्णुंस्वाभिप्रायंजगादह ॥ अथोद्विग्नंदेवगणंश्रीनाथःप्राहतंविधिं ॥६ ॥

॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कृष्णंस्वयंविगणितांडपतिंपरेशंसाक्षादखंडमतिदेवमतीवलीलम् ॥ कार्यंकदापिनभविष्यतियंविनाहिगच्छाशु
तस्यविशदंपदमव्ययंत्वम् ॥ ७ ॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ ॥ त्वत्तःपरंनजानामिपरिपूर्णतमंस्वयम् ॥ यदियोन्यस्तस्यसाक्षाल्लोकंदर्श
यनःप्रभो ॥ ८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तोपिहरिःपूर्णःसर्वैर्देवगणैःसह ॥ पदवींदर्शयामासब्रह्मांडशिखरोपरि ॥ ९ ॥ वाम
पादांगुष्ठनखभिन्नब्रह्मांडमस्तके ॥ श्रीवामनस्यविवरेब्रह्मद्रवसमाकुले ॥ १० ॥ जलयानेनमार्गेणबहिस्तेनिर्ययुःसुराः ॥ कलिंगबिंब
वद्ब्रह्मांडंददृशुस्त्वधः ॥ ११ ॥ इंद्रायणफलानीवलुठंत्यन्यानिवैजले ॥ विलोक्यविस्मिताःसर्वेबभूवुश्चकिताइव ॥ १२ ॥ कोटिशो यो
जनार्ध्वैपुराणामष्टकंगताः ॥ दिव्यप्राकाररत्नादिद्रुमवृंदमनोहरम् ॥ १३ ॥ तदूर्ध्वंददृशुर्देवाविरजायास्तटंशुभम् ॥ तरंगितंक्षौमशुभ्रंसो
पानैर्भास्वरंपरम् ॥ १४ ॥ तंदृष्ट्वाप्रचलन्तस्तेतत्पुरंजग्मुरुत्तमम् ॥ असंख्यकोटिमार्तंडज्योतिषांमंडलंमहत् ॥ १५ ॥ दृष्ट्वाप्रताडिता
क्षास्तेतेजसाधर्षिताः स्थिताः ॥ नमस्कृत्वाथतत्तेजोदध्यौविष्णवाज्ञयाविधिः ॥ १६ ॥ तज्ज्योतिर्मंडलेऽपश्यत्साकारंधामशान्तिमत् ॥
तस्मिन्महाद्भुतंदीर्घंमृणालधवलंपरम् ॥ सहस्रवदनंशेषंदृष्ट्वानेमुःसुरास्ततः ॥ १७ ॥ तस्योत्संगेमहालोकोगोलोकोलोकवंदितः ॥ यत्र
कालःकलयतामीश्वरोधाममानिनाम् ॥ १८ ॥ राजन्नप्रभवेन्मायामनश्चित्तंमतिर्ह्यहम् ॥ नविकारोविशत्येवनमहांश्चगुणाःकुतः ॥ १९ ॥
तत्रकंदर्पलावण्याःश्यामसुंदरविग्रहाः ॥ द्वारिगंतुंचाभ्युदितान्यषेधन्कृष्णपार्षदाः ॥ २० ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ लोकपालावयंसर्वेब्रह्मवि
ष्णुमहेश्वराः ॥ श्रीकृष्णदर्शनार्थायशक्राद्याआगताइह ॥ २१ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वातदभिप्रायंश्रीकृष्णायसखीज
नाः ॥ ऊचुर्देवप्रतीहारागत्वाचांतःपुरंपरम् ॥ २२ ॥ तदाविनिर्गताकाचिच्छतचंद्राननासखी ॥ पीतांबरावेत्रहस्तासाऽपृच्छदीप्सितं
सुरान् ॥ २३ ॥ चंद्राननोवाच ॥ ॥ कस्यांडस्याधिपादेवायूयंसर्वेसमागताः ॥ वदताशुगमिष्यामितस्मैभगवतेह्यहम ॥ २४ ॥
देवाऊचुः ॥ अहोअंडान्युतान्यानिनास्माभिर्दर्शितानिच ॥ एकमंडंप्रजानीमोथोऽपरंनास्तिनःशुभे ॥ २५ ॥ श्रीचन्द्राननोवाच ॥
ब्रह्मदेवलुठंतीहकोटिशोब्रह्मांडराशयः ॥ तेषुयूयंयथादेवास्तथांडेंऽडेपृथक्पृथक ॥ २६ ॥ नामग्रामंनजानीथकदानात्रसमागताः ॥

जडबुद्ध्याप्रदृष्ट्यघ्वेगृहान्नापिविनिर्गताः ॥ २७ ॥ ब्रह्मांडमेकंजानंतियत्रजातास्तथाजनाः ॥ मशकाश्रययथांतःस्थाऔदुंबरफलेभवे ॥ २८ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ उपहास्यंगतादेवाइत्थंतूष्णींस्थिताःपुनः ॥ चकितानिवतान्दृष्ट्वाविष्णुर्वचनमब्रवीत् ॥ २९ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ यस्मिन्नंडेपृश्निगर्भोऽवतारोभूत्सनातनः ॥ त्रिविक्रमनखोद्भिन्नेतस्मिन्नंडेस्थितावयम् ॥ ३० ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तच्छ्रुत्वातंचसंश्लाघ्यशीघ्रमन्तःपुरंगता ॥ पुनरागत्यदेवेभ्योप्याज्ञांदत्वागतापुरम् ॥ ३१ ॥ अथदेवगणाःसर्वेगोलोकंददृशुःपरम् ॥ तत्रगोवर्द्धनोनामगिरिराजोविराजते ॥ ३२ ॥ वसंतमानिनीभिश्चगोपीभिर्गोगणावृतः ॥ कल्पवृक्षलतासंघैरासमंडलमंडितः ॥ ३३ ॥ यत्रकृष्णनदीश्यामातोलिकाकोटिमंडिता ॥ वैडूर्य्यकृतसोपानास्वच्छन्दगतिरुत्तमा ॥३४॥ वृंदावनंभ्राजमानंदिव्यद्रुमलताकुलम् ॥ चित्रपक्षिमधुव्रातैर्वंशीवटविराजितं ॥ ३५ ॥ पुलिनेशीतलेवायुर्मंदगामीवहत्यलम् ॥ सहस्रदलपद्मानांरजोविक्षेपयन्मुहुः ॥ ३६ ॥ मध्येनिजनिकुंजोस्तिद्वात्रिंशद्वनसंयुतः ॥ प्राकारपरिखायुक्तोरुणाक्षयवटाजिरः ॥ ३७ ॥ सप्तधापद्मरागाग्राजिरकुड्यविभूषितः ॥ कोटींदुमंडलाकारैर्वितानैर्गुलिकाद्युतिः ॥ ३८ ॥ पतत्पताकैर्दिव्याभैःपुष्पमन्दिरवर्त्मभिः ॥ जातभ्रमरसंगीतोमत्तबर्हिपिकस्वनः ॥ ३९ ॥ बालार्ककुंडलधराःशतचन्द्रप्रभाः स्त्रियः ॥ स्वच्छन्दगतयोरत्नैःपश्यंत्यःसुंदरंमुखम् ॥ ४० ॥ रत्नाजिरेषुधावंत्योहारकेयूरभूषिताः ॥ क्वणन्नूपुरकिंकिण्यश्चूडामणिविराजिताः ॥ ४१ ॥ कोटिशःकोटिशोगावोद्वारिद्वारिमनोहराः ॥ श्वेतपर्वतसंकाशादिव्यभूषणभूषिताः ॥ ४२ ॥ पयस्विन्यस्तरुण्यश्चशीलरूपगुणैर्युताः ॥ सवत्साःपीतपुच्छाश्चव्रजंत्योभव्यमूर्तिकाः ॥ ४३ ॥ घंटामंजीरसंरावाःकिंकिणीजालमंडिताः ॥ हेमशृंग्योहेमतुल्यहारमालाःस्फुरत्प्रभाः ॥ ४४ ॥ पाटलाहरितास्ताम्राःपीताःश्यामाविचित्रिताः ॥ धूम्राःकोकिलवर्णाश्चयत्रगावस्त्वनेकधा ॥ ४५ ॥ समुद्रवद्दुग्धदाश्चतरुणीकरचिन्हिताः ॥ कुरंगवद्विलंघद्भिर्गोवत्सैर्मंडिताःशुभाः ॥ ४६ ॥ इतस्ततश्चलंतश्चगोगणेषुमहावृषाः ॥ दीर्घकन्धरसंगाढ्यायत्रधर्मधुरंधराः ४७ ॥ गोपालावेत्रहस्ताश्चश्यामावंशीधराःपराः ॥ कृष्णलीलांप्रगायंतोरागैर्मदनमोहनैः॥४८॥इत्थंनिजनिकुंजन्तन्नत्वामध्येगताःसुराः॥ ज्योतिषामंड

लंपद्मंसहस्रदलशोभितम् ॥ ४९ ॥ तदूर्ध्वंषोडशदलंततोष्टदलपंकजम् ॥ तस्योपरिस्फुरद्दीर्घसोपानत्रयमंडितम् ॥ ५० ॥ सिंहास
नंपरंदिव्यंकौस्तुभैःखचितंशुभैः॥ददृशुर्देवताःसर्वाःश्रीकृष्णंराधयायुतम्॥५१॥दिव्यैरष्टसखीसंघैर्मोहिन्यादिभिरन्वितम् ॥ श्रीदामाद्यैःसे
व्यमानमष्टगोपालसेवितैः॥५२॥ हंसाभैर्व्यजनांदोलचामरैर्वज्रमुष्टिभिः ॥ कोटिचन्द्रप्रतीकाशैःसेवितंछत्रकोटिभिः ॥५३॥ श्रीराधिकालं
कृतवामबाहुंस्वच्छन्दवक्रीकृतदक्षिणांघ्रिम् ॥ वंशीधरंसुन्दरमन्दहासंभ्रूमंडलामोहितकामराशिम् ॥ ५४ ॥ घनप्रभंपद्मदलायतेक्षणंप्रलं
बबाहुंबहुपीतवाससम् ॥ वृंदावनोन्मत्तमिलिंदशब्दैर्विराजितंश्रीवनमालयाहरिम् ॥ ५५ ॥ कांचीकलाकंकणनूपुरद्युतिंलसन्मनोहारिमहो
ज्ज्वलस्मितम् ॥ श्रीवत्सरत्नोत्तमकुन्तलश्रियंकिरीटहारांगदकुंडलत्विषं ॥५६॥ दृष्ट्वातमानन्दसमुद्रमग्नवत्प्रहर्षिताश्चाश्रुकलाकुलेक्ष
णाः ॥ ततःसुराःप्रांजलयोनताननानेमुर्मुरारिंपुरुषंपरायणं ॥ ५७ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्री
गोलोकधामवर्णनंनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥श्रीजनकउवाच ॥ ॥ मुनेदेवामहात्मानंकृष्णंदृष्ट्वापरात्परम् ॥ अग्रेकिंचक्रिरेतत्रतन्मे
ब्रूहिकृपांकुरु ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ सर्वेषांपश्यतांतेषांवैकुंठोपिहरिस्ततः ॥ उत्थायाष्टभुजःसाक्षाल्लीनोभूत्कृष्णविग्रहे॥२॥
तदैवचागतःपूर्णोनृसिंहश्चंडविक्रमः ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशोलीनोभूत्कृष्णतेजसि ॥ ३ ॥ रथेलक्षहयेशुभ्रेस्थितश्चागतवांस्ततः ॥ श्वेत
द्वीपाधिपोभूमासहस्रभुजमंडितः ॥ ४ ॥श्रियायुक्तःस्वायुधाढ्यःपार्षदैःपरिसेवितः ॥ संप्रलीनोबभूवाशुसोपिश्रीकृष्णविग्रहे ॥ ५ ॥
तदैवचागतःसाक्षाद्रामोराजीवलोचनः ॥ धनुर्बाणधरःसीताशोभितोभ्रातृभिर्वृतः ॥ ६ ॥ दशकोट्यर्कसंकाशेचामरैर्दोलितेरथे ॥ असं
ख्यवानरेंद्राढ्येलक्षचक्रघनस्वने ॥ ७ ॥ लक्षध्वजेलक्षहयेशातकौंभेस्थितस्ततः ॥ श्रीकृष्णविग्रहेपूर्णःसंप्रलीनोबभूवह ॥ ८ ॥ तदैवचा
गतःसाक्षाद्यज्ञोनारायणोहरिः ॥ प्रस्फुरत्प्रलयाटोपज्वलदग्निशिखोपमः ॥ ९ ॥ रथेज्योतिर्मयेदृश्योदक्षिणाढ्यःसुरेश्वरः ॥ सोपिलीनो
बभूवाशुश्रीकृष्णेश्यामविग्रहे ॥ १० ॥ तदाचागतवान्साक्षान्नरनारायणःप्रभुः ॥ चतुर्भुजोविशालाक्षोमुनिवेषोघनद्युतिः ॥ ११ ॥
तडित्कोटिजटाजूटःप्रस्फुरद्दीप्तिमंडलः ॥ मुनींद्रमंडलैर्दिव्यैर्मंडितोखंडितव्रतः ॥ १२ ॥ सर्वेषांपश्यतांतेषामाश्चर्यंमनसांनृप ॥ सोपिलीं

नोबभूवाशुश्रीकृष्णेश्यामसुंदरे ॥ १३ ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंचस्वयंप्रभुं ॥ ज्ञात्वादेवाःस्तुतिंचक्रुःपरंविस्मयमागताः ॥ १४ ॥
श्रीदेवाऊचुः ॥ कृष्णायपूर्णपुरुषायपरात्पराययज्ञेश्वरायपरकारणकारणाय ॥ राधावरायपरिपूर्णतमायसाक्षाद्गोलोकधामधिषणायन
मःपरस्मै ॥ १५ ॥ योगेश्वराःकिलवदन्तिमहःपरंत्वांतत्रैवसात्वतमनाःकृतविग्रहंच ॥ अस्माभिरद्यविदितंयददोऽद्वयंतेतस्मैनमोस्तुमह
सांपतयेपरस्मै ॥ १६ ॥ व्यंग्येनवाननहिलक्षणयाकदापिस्फोटेनयच्चकवयोनविशंतिमुख्याः ॥ निर्देश्यभावरहितंप्रकृतेःपरंचत्वांब्रह्मनि
र्गुणमलंशरणंव्रजामः ॥ १७ ॥ त्वांब्रह्मकेचिदवयंतिपरेचकालंकेचित्प्रशांतमपरेभुविकर्मरूपम् ॥ पूर्वंचयोगमपरेकिलकर्तृभावमन्यो
क्तिभिर्नविदितंशरणंगताःस्म ॥ १८ ॥ श्रेयस्करींभगवतस्तवपादसेवांहित्वाथतीर्थयजनादितपश्चरन्ति ॥ ज्ञानेनयेचविदिताबहुविघ्नसं
घैःसंताडिताःकिलभवन्तिनतेकृतार्थाः ॥ १९ ॥ विज्ञाप्यमद्यकिमुदेवअशेषसाक्षीयःसर्वभूतहृदयेषुविराजमानः ॥ देवैर्नमद्भिरमलाशय
मुक्तदेहैस्तस्मैनमोभगवतेपुरुषोत्तमाय ॥ २० ॥ योराधिकाहृदयसुन्दरचन्द्रहारःश्रीगोपिकानयनजीवनमूलहारः ॥ गोलोकधामधिषण
ध्वजआदिदेवःसत्वंविपत्सुविबुधान्परिपाहिपाहि ॥ २१ ॥ वृंदावनेशगिरिराजपतेव्रजेशगोपालवेषकृतनित्यविहारलील ॥ राधापतेश्रुतिध
राधिपतेधरांत्वंगोवर्द्धनोद्धरणउद्धरधर्मधाराम् ॥ २२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तोभगवान्साक्षाच्छ्रीकृष्णोगोकुलेश्वरः ॥ प्रत्या
हप्रणतान्देवान्मेघगंभीरयागिरा ॥ २३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ हेसुरज्येष्ठहेशंभोदेवाःशृणुतमद्वचः ॥ यादवेषुचजन्यध्वमंशैःस्त्रीभि
र्मदाज्ञया ॥ २४ ॥ अहंचावतरिष्यामिहरिष्यामिभुवोभरम् ॥ करिष्यामिचवःकार्यंभविष्यामियदोःकुले ॥ २५ ॥ वेदामेवचनंविप्रामुख
गावस्तनुर्मम ॥ अङ्गानिदेवतायूयंसाधवोह्यसवोहृदि ॥ २६ ॥ युगेयुगेचबाध्येतयदापाखण्डिभिर्जनैः ॥ धर्मःक्रतुर्दयासाक्षात्तदात्मानं
सृजाम्यहम् ॥ २७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तवंतंजगदीश्वरंहरिंराधापतिंप्राणवियोगविह्वला ॥ दावाग्निनादुःखलतेवमूर्छिताऽश्रु
कंपरोमांचितभावसंवृता ॥ २८ ॥ ॥ श्रीराधोवाच ॥ भुवोभरंहर्तुमलंव्रजेर्भुवंकृतंपरंमेशपथंशृणोत्वतः ॥ गतेत्वयिप्राणपतेचविग्रहं
कदाचिदत्रैवनधारयाम्यहम् ॥ २९ ॥ यदात्वमेवंशपथंनमन्यसेद्वितीयवारांबुदयामिवाक्पथम् ॥ प्राणोधरेगंतुमतीवविह्वलःकर्पूरधूलेःक

णवद्गमिष्यति ॥ ३० ॥ ॥श्रीभगवानुवाच ॥ त्वयासहगमिष्यामिमाशोचंकुरुराधिके ॥ हरिष्यामिभुवोभारंकरिष्यामिवचस्तव ॥
॥ ३२ ॥ ॥ श्रीराधिकोवाच ॥ ॥ यत्रवृंदावनंनास्तियत्रनोयमुनानदी ॥ यत्रगोवर्द्धनोनास्तितत्रमेनमनःसुखम् ॥ ३२ ॥ ॥ श्री
नारदउवाच ॥ ॥ वेदनागक्रोशभूमिंस्वधाम्नःश्रीहरिःस्वयम् ॥ गोवर्द्धनंचयमुनांप्रेषयामासभूपरि ॥ ३३ ॥ तदाब्रह्मादेवगणैर्नत्वान
त्वापुनःपुनः ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंसमुवाचह ॥ ३४ ॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ ॥ अहंकुत्रभविष्यामिकुत्रत्वंचभविष्यसि ॥ एते
कुत्रभविष्यंतिकैर्गृहैःकैश्चनामभिः ॥ ३५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वसुदेवस्यदेवक्यांभविष्यामिपरःस्वयम् ॥ रोहिण्यांमत्क
लाशेषोभविष्यतिनसंशयः ॥ ३६ ॥ श्रीःसाक्षाद्रुक्मिणीभैष्मीशिवाजांबवतीतथा ॥ सत्याचतुलसीभूमौसत्यभामावसुन्धरा ॥ ३७ ॥
दक्षिणालक्ष्मणाचैवकालिन्दीविरजातथा ॥ भद्राह्रीर्मित्रविंदाचजाह्नवीपापनाशिनी ॥ ३८ ॥ रुक्मिण्यांकामदेवश्चप्रद्युम्नइतिविश्रुतः ॥
भविष्यतिनसन्देहस्तस्यत्वञ्चभविष्यसि ॥ ३९ ॥ नंदोद्रोणोवसुःसाक्षाद्यशोदासाधरास्मृता ॥ वृषभानुःसुचन्द्रश्चतस्यभार्याकलावती ॥
॥ ४० ॥ भूमौकीर्तिरितिख्यातातस्यांराधाभविष्यति ॥ सदारासंकरिष्यामिगोपीभिर्व्रजमण्डले ॥ ४१ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसं
हितायांगोलोकखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेआगमनोद्योगवर्णनंनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ नन्दोपनन्दभवनाः श्रीदामासुबलःसखा ॥ स्तोकःकृष्णोर्जुनोंशुश्चनवनन्दगृहेविधे ॥ १ ॥ विशालर्षभते
जस्विदेवप्रस्थवरूथपाः ॥ भविष्यंतिसखायोमेव्रजेषड्वृषभानुषु ॥ २ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ कस्यवैनन्दपदवीकस्यवैवृषभानुता ॥ वददेव
पतेसाक्षादुपनन्दस्यलक्षणम् ॥ ३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ गाःपालयन्तिघोषेषुसदागोवृत्तयोनिशम् ॥ तेगोपालामयाप्रोक्तास्तेषांत्वं
लक्षणंशृणु ॥ ४ ॥ नन्दःप्रोक्तःसगोपालैर्नवलक्षगवांपतिः ॥ उपनन्दश्चकथितःपञ्चलक्षगवांपतिः ॥ ५ ॥ वृषभानुःसउक्तोयोदशलक्षग
वांपतिः ॥ गवांकोटिर्गृहेयस्यनन्दराजःसएवहि ॥ ६ ॥ कोट्यर्धंचगवांयस्यवृषभानुवरस्तुसः ॥ एतादृशौव्रजेद्वौतुसुचन्द्रोद्रोणएवहि॥ ७॥
सर्वलक्षणलक्ष्याढ्यौगोपराजौभविष्यतः ॥ शतचन्द्राननानांचसुन्दरीणांसुवाससाम् ॥ ८ ॥ गोपीनांमद्व्रजेरम्यंशतयूथोभविष्यति ॥

जडबुद्ध्याप्रद्रष्ट्व्यध्वेगृहान्नापिविनिर्गताः ॥ २७ ॥ ब्रह्मांडमेकंजानंतियत्रजातास्तथाजनाः ॥ मशकाश्चयथांतःस्थाऔदुंबरफलेपृथ्वे ॥ २८ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ उपहास्यंगतादेवाइत्थंतूष्णींस्थिताःपुनः ॥ चकितानिवतान्दृष्ट्वाविष्णुर्वचनमब्रवीत् ॥ २९ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ यस्मिन्नंडेपृश्निगर्भोऽवतारोभूत्सनातनः ॥ त्रिविक्रमनखोद्भिन्नेतस्मिन्नंडेस्थितावयम् ॥ ३० ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वातंचसंश्लाघ्यशीघ्रमन्तःपुरंगता ॥ पुनरागत्यदेवेभ्योप्याज्ञांदत्वागतापुरम् ॥ ३१ ॥ अथदेवगणाःसर्वेगोलोकंददृशुःपरम् ॥ तत्रगोवर्द्धनोनामगिरिराजोविराजते ॥ ३२ ॥ वसंतमानिनीभिश्चगोपीभिर्गोगणावृतः ॥ कल्पवृक्षलतासंघैरासमंडलमंडितः ॥ ३३ ॥ यत्रकृष्णनदीश्यामातोलिकाकोटिमंडिता ॥ वैडूर्य्यकृतसोपानास्वच्छन्दगतिरुत्तमा ॥३४॥ वृंदावनंभ्राजमानंदिव्यद्रुमलताकुलम् ॥ चित्रपक्षिमधुव्रातैर्वंशीवटविराजितं ॥ ३५ ॥ पुलिनेशीतलेवायुर्मंदगामीवहत्यलम् ॥ सहस्रदलपद्मानांरजोविक्षेपयन्मुहुः ॥ ३६ ॥ मध्येनिजनिकुंजोस्तिद्वात्रिंशद्वनसंयुतः ॥ प्राकारपरिखायुक्तोरुणाक्षयवटाजिरः ॥ ३७ ॥ सप्तधापद्मरागाग्राजिरकुड्यविभूषितः ॥ कोटींदुमंडलाकारैर्वितानैर्गुलिकाद्युतिः ॥ ३८ ॥ पतत्पताकैर्दिव्याभैःपुष्पमन्दिरवर्त्मभिः ॥ जातभ्रमरसंगीतोमत्तबर्हिपिकस्वनः ॥ ३९ ॥ बालार्ककुंडलधराःशतचन्द्रप्रभाः स्त्रियः ॥ स्वच्छन्दगतयोरत्नैःपश्यंत्यःसुंदरंमुखम् ॥ ४० ॥ रत्नाजिरेषुधावंत्योहारकेयूरभूषिताः ॥ क्वणन्नूपुरकिंकिण्यश्चूडामणिविराजिताः ॥ ४१ ॥ कोटिशःकोटिशोगावोद्वारिद्वारिमनोहराः ॥ श्वेतपर्वतसंकाशादिव्यभूषणभूषिताः ॥ ४२ ॥ पयस्विन्यस्तरुण्यश्चशीलरूपगुणैर्युताः ॥ सवत्साःपीतपुच्छाश्चव्रजंत्योभव्यमूर्तिकाः ॥ ४३ ॥ घंटामंजीरसंरावाःकिंकिणीजालमंडिताः ॥ हेमशृंग्योहेमतुल्यहारमालाःस्फुरत्प्रभाः ॥ ४४ ॥ पाटलाहरितास्ताम्राःपीताःश्यामाविचित्रिताः ॥ धूम्राःकोकिलवर्णाश्चयत्रगावस्त्वनेकधा ॥ ४५ ॥ समुद्रवद्दुग्धदाश्चतरुणीकरचिन्हिताः ॥ कुरंगवद्विलंघद्भिर्गोवत्सैर्मंडिताःशुभाः ॥ ४६ ॥ इतस्ततश्चलंतश्चगोगणेषुमहावृषाः ॥ दीर्घकन्धरसंगाढ्यायत्रधर्मधुरंधराः ४७ ॥ गोपालावेत्रहस्ताश्चश्यामावंशीधराःपराः ॥ कृष्णलीलांप्रगायंतोरागैर्मदनमोहनैः ॥४८॥ इत्थंनिजनिकुंजन्तन्नत्वामध्येगताःसुराः ॥ ज्योतिषांमंड

लंपद्मंसहस्रदलशोभितम् ॥ ४९ ॥ तदूर्ध्वंषोडशदलंततोष्टदलपंकजम् ॥ तस्योपरिस्फुरद्दीर्घसोपानत्रयमंडितम् ॥ ५० ॥ सिंहास
नंपरंदिव्यंकौस्तुभैःखचितंशुभैः॥ददृशुर्देवताःसर्वाःश्रीकृष्णंराधयायुतम्॥५१॥दिव्यैरष्टसखीसंघैर्मोहिन्यादिभिरन्वितम् ॥ श्रीदामाद्यैःसे
व्यमानमष्टगोपालसेवितैः॥५२॥ हंसाभैर्व्यजनांदोलचामरैर्वज्रमुष्टिभिः ॥ कोटिचन्द्रप्रतीकाशैःसेवितंछत्रकोटिभिः ॥५३॥ श्रीराधिकाल‍ं
कृतवामबाहुंस्वच्छन्दवक्रीकृतदक्षिणांघ्रिम् ॥ वंशीधरंसुन्दरमन्दहासंभ्रूमंडलामोहितकामराशिम् ॥ ५४ ॥ घनप्रभंपद्मदलायतेक्षणंप्रलं
बबाहुंबहुपीतवाससम् ॥ वृंदावनोन्मत्तमिलिंदशब्दैर्विराजितंश्रीवनमालयाहरिम् ॥ ५५ ॥ कांचीकलाकंकणनूपुरद्युतिलसन्मनोहारिमहो
ज्ज्वलस्मितम् ॥ श्रीवत्सरत्नोत्तमकुन्तलश्रियंकिरीटहारांगदकुंडलत्विषं ॥ ५६ ॥ दृष्ट्वातमानन्दसमुद्रमग्नवत्प्रहर्षिताश्वाश्रुकलाकुलेक्ष
णाः ॥ ततःसुराःप्रांजलयोनताननानेमुर्मुरारिंपुरुषंपरायणं ॥ ५७ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्री
गोलोकधामवर्णनंनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥श्रीजनकउवाच ॥ ॥ मुनेदेवामहात्मानंकृष्णंदृष्ट्वापरात्परम् ॥ अग्रेकिंचक्रिरेतत्रतन्मे
ब्रूहिकृपांकुरु ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ सर्वेषांपश्यतांतेषांवैकुंठोपिहरिस्ततः ॥ उत्थायाष्टभुजःसाक्षाल्लीनोभूत्कृष्णविग्रहे॥२॥
तदैवचागतःपूर्णोनृसिंहश्चंडविक्रमः ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशोलीनोभूत्कृष्णतेजसि ॥ ३ ॥ रथेलक्षहयेशुभ्रेस्थितश्चागतवांस्ततः ॥ श्वेत
द्वीपाधिपोभूमासहस्रभुजमंडितः ॥ ४ ॥ श्रियायुक्तःस्वायुधाढ्यःपार्षदैःपरिसेवितः ॥ संप्रलीनोबभूवाशुसोपिश्रीकृष्णविग्रहे ॥ ५ ॥
तदैवचागतःसाक्षाद्रामोराजीवलोचनः ॥ धनुर्बाणधरःसीताशोभितोभ्रातृभिर्वृतः ॥ ६ ॥ दशकोट्यर्कसंकाशेचामरैर्दोलितेरथे ॥ असं
ख्यवानरेंद्राढ्येलक्षचक्रघनस्वने ॥ ७ ॥ लक्षध्वजेलक्षहयेशातकौंभेस्थितस्ततः ॥ श्रीकृष्णविग्रहेपूर्णःसंप्रलीनोबभूवह ॥ ८ ॥ तदैवचा
गतःसाक्षाद्यज्ञोनारायणोहरिः ॥ प्रस्फुरत्प्रलयाटोपज्वलदग्निशिखोपमः ॥ ९ ॥ रथेज्योतिर्मयेदृश्योदक्षिणाढ्यःसुरेश्वरः ॥ सोपिलीनो
बभूवाशुश्रीकृष्णेश्यामविग्रहे ॥ १० ॥ तदाचागतवान्साक्षान्नरनारायणःप्रभुः ॥ चतुर्भुजोविशालाक्षोमुनिवेषोघनद्युतिः ॥ ११ ॥
तडित्कोटिजटाजूटःप्रस्फुरद्दीप्तिमंडलः ॥ मुनींद्रमंडलैर्दिव्यैर्मंडितोखंडितव्रतः ॥ १२ ॥ सर्वेषांपश्यतांतेषामाश्चर्यंमनसांनृप ॥ सोपिली

नोबभूवाशुश्रीकृष्णेश्यामसुंदरे ॥१३॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंचस्वयंप्रभुं ॥ ज्ञात्वादेवाःस्तुतिंचक्रुःपरंविस्मयमागताः ॥ १४ ॥
श्रीदेवाऊचुः ॥ कृष्णायपूर्णपुरुषायपरात्पराययज्ञेश्वरायपरकारणकारणाय ॥ राधावरायपरिपूर्णतमायसाक्षाद्गोलोकधामधिषणायन
मःपरस्मै ॥ १५ ॥ योगेश्वराःकिलवदन्तिमहःपरंत्वांतत्रैवसात्वतमनाःकृतविग्रहंच ॥ अस्माभिरद्यविदितंयददोऽद्वयंतेतस्मैनमोऽस्तुम
सांपतयेपरस्मै ॥ १६ ॥ व्यंग्येनवाननहिलक्षणयाकदापिस्फोटेनयच्चकवयोनविशंतिमुख्याः ॥ निर्देश्यभावरहितंप्रकृतेःपरंचत्वांब्रह्मनि
र्गुणमलंशरणंव्रजामः ॥ १७ ॥ त्वांब्रह्मकेचिदवयंतिपरेचकालंकेचित्प्रशांतमपरेभुविकर्मरूपम् ॥ पूर्वंचयोगमपरेकिलकर्तृभावमन्योक्तिभिर्नविदितंशरणंगताःस्म ॥ १८ ॥ श्रेयस्करींभगवतस्तवपादसेवांहित्वाथतीर्थयजनादितपश्चरन्ति ॥ ज्ञानेनयेचविदिताबहुविघ्नसं
घैःसंताडिताःकिलभवन्तिनतेकृतार्थाः ॥ १९ ॥ विज्ञाप्यमद्यकिमुदेवअशेषसाक्षीयःसर्वभूतहृदयेषुविराजमानः ॥ देवैर्नमद्भिरमलाशय
मुक्तदेहैस्तस्मैनमोभगवतेपुरुषोत्तमाय ॥ २० ॥ योराधिकाहृदयसुन्दरचन्द्रहारःश्रीगोपिकानयनजीवनमूलहारः ॥ गोलोकधामधिषण
ध्वजआदिदेवःसत्वंविपत्सुविबुधान्परिपाहिपाहि ॥ २१ ॥ वृंदावनेशगिरिराजपतेव्रजेशगोपालवेषकृतनित्यविहारलील ॥ राधापतेश्रुतिध
राधिपतेधरांत्वंगोवर्द्धनोद्धरणउद्धरधर्मधाराम् ॥ २२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तोभगवान्साक्षाच्छ्रीकृष्णोगोकुलेश्वरः ॥ प्रत्या
हप्रणतान्देवान्मेघगंभीरयागिरा ॥ २३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ हेसुरज्येष्ठहेशंभोदेवाःशृणुतमद्वचः ॥ यादवेषुचजन्यध्वमंशैःस्त्रीभि
र्मदाज्ञया ॥ २४ ॥ अहंचावतरिष्यामिहरिष्यामिभुवोभरम् ॥ करिष्यामिचवःकार्यंभविष्यामियदोःकुले ॥ २५ ॥ वेदामेवचनंविप्रामुख
गावस्तनुर्मम ॥ अङ्गानिदेवतायूयंसाधवोह्यसवोहृदि ॥ २६ ॥ युगेयुगेचबाध्यंतेयदापाखण्डिभिर्जनैः ॥ धर्म्मःक्रतुर्दयासाक्षात्तदात्मानं
सृजाम्यहम् ॥ २७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तवंतंजगदीश्वरंहरिंराधापतिंप्राणवियोगविह्वला ॥ दावाग्निनादुःखलतेवमूर्छिताऽश्रु
कंपरोमांचितभावसंवृता ॥ २८ ॥ ॥ श्रीराधोवाच ॥ भुवोभरंहर्तुमलंव्रजेभुवंकृतंपरंमेशपथंशृणोत्वतः ॥ गतेत्वयिप्राणपतेचविग्रहं
कदाचिदत्रैवनधारयाम्यहम् ॥ २९ ॥ यदात्वमेवंशपथंनमन्यसेद्वितीयवारांवुदयामिवाक्पथम् ॥ प्राणोधरेगंतुमतीवविह्वलःकर्पूरधूलेःक

णवद्गमिष्यति ॥ ३० ॥ ॥श्रीभगवानुवाच ॥ त्वयासहगमिष्यामिमाशोचंकुरुराधिके ॥ हरिष्यामिभुवोभारंकरिष्यामिवचस्तव ॥
॥ ३१ ॥ ॥ श्रीराधिकोवाच ॥ ॥ यत्रवृंदावनंनास्तियत्रनोयमुनानदी ॥ यत्रगोवर्द्धनोनास्तितत्रमेनमनःसुखम् ॥ ३२ ॥ ॥ श्री
नारदउवाच ॥ ॥ वेदनागक्रोशभूमिंस्वधाम्नःश्रीहरिःस्वयम् ॥ गोवर्द्धनंचयमुनांप्रेषयामासभूपरि ॥ ३३ ॥ तदाब्रह्मादेवगणैर्नत्वान
त्वापुनःपुनः ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंसमुवाचह ॥ ३४ ॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ ॥ अहंकुत्रभविष्यामिकुत्रत्वंचभविष्यसि ॥ एते
कुत्रभविष्यंतिकैर्गृहैःकैश्चनामभिः ॥ ३५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वसुदेवस्यदेवक्यांभविष्यामिपरःस्वयम् ॥ रोहिण्यांमत्क
लाशेषोभविष्यतिनसंशयः ॥ ३६ ॥ श्रीःसाक्षाद्रुक्मिणीभैष्मीशिवाजांबवतीतथा ॥ सत्याचतुलसीभूमौसत्यभामावसुन्धरा ॥ ३७ ॥
दक्षिणालक्ष्मणाचैवकालिन्दीविरजातथा ॥ भद्राह्रीर्मित्रविंदाचजाह्नवीपापनाशिनी ॥ ३८ ॥ रुक्मिण्यांकामदेवश्चप्रद्युम्नइतिविश्रुतः ॥
भविष्यतिनसन्देहस्तस्यत्वञ्चभविष्यसि ॥ ३९ ॥ नंदोद्रोणोवसुःसाक्षाद्यशोदाधरास्मृता ॥ वृषभानुःसुचन्द्रश्चतस्यभार्याकलावती ॥
॥ ४० ॥ भूमौकीर्तिरितिख्यातातस्यांराधाभविष्यति ॥ सदारासंकरिष्यामिगोपीभिर्व्रजमण्डले ॥ ४१ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसं
हितायांगोलोकखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेआगमनोद्योगवर्णनंनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ नन्दोपनन्दभवनाः श्रीदामासुबलःसखा ॥ स्तोकःकृष्णोर्जुनोंशुश्चनवनन्दगृहेविधे ॥ १ ॥ विशालर्षभते
जस्विदेवप्रस्थवरूथपाः ॥ भविष्यंतिसखायोमेव्रजेषड्वृषभानुषु ॥ २ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ कस्यवैनन्दपदवीकस्यवैवृषभानुता ॥ वददेव
पतेसाक्षादुपनन्दस्यलक्षणम् ॥ ३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ गाःपालयन्तिघोषेषुसदागोवृत्तयोनिशम् ॥ तेगोपालामयाप्रोक्तास्तेपांत्वं
लक्षणंशृणु ॥ ४ ॥ नन्दःप्रोक्तःसगोपालैर्नवलक्षगवांपतिः ॥ उपनन्दश्चकथितःपञ्चलक्षगवांपतिः ॥ ५ ॥ वृषभानुःसउक्तोयोदशलक्षग
वांपतिः ॥ गवांकोटिर्गृहेयस्यनन्दराजःसएवहि ॥ ६ ॥ कोट्यर्धंचगवांयस्यवृषभानुवरस्तुसः ॥ एतादृशौव्रजेद्वौतुसुचन्द्रोद्रोणएवहि॥ ७॥
सर्वलक्षणलक्ष्याढ्यौगोपराजौभविष्यतः ॥ शतचन्द्राननानांचसुन्दरीणांसुवाससाम् ॥ ८ ॥ गोपीनांमद्व्रजेरम्यंशतयूथंभविष्यति ॥

॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ हेदीनबन्धोहेदेवजगत्कारणकारण ॥ पृथक्पृथग्लक्षणंसर्वंतन्मेब्रूहिपरेश्वर ॥ ९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अर्बुदंदश कोटीनांमुनिभिःकथितंविधे ॥ दशार्बुदंयत्रभवेत्सोपियूथःप्रकथ्यते ॥१०॥ गोलोकवासिन्यःकाश्चित्काश्चिद्द्वारपालिकाः ॥ शृङ्गारप्र कराःकाश्चित्काश्चिच्छय्योपकारकाः ॥ ११ ॥ पार्षदाख्यास्तथाकाश्चिच्छ्रीवृन्दावनपालिकाः ॥ गोवर्द्धननिवासिन्यःकाश्चित्कुञ्जविधा यकाः ॥ १२ ॥ मेनिकुंजनिवासिन्योभविष्यंतिव्रजेमम ॥ एवञ्चयमुनायूथोजाह्नवीयूथएवच ॥ १३ ॥ रमायामधुमाधव्याविरजायास्त थैवच ॥ ललितायाविशाखायामायायूथोभविष्यति ॥ १४ ॥ एवंह्यष्टसखीनाञ्चसखीनांकिलषोडश॥ द्वात्रिंशञ्चसखीनांचयूथाभाव्याव्रजे विधे ॥ १५ ॥ श्रुतिरूपाऋषिरूपामैथिलाःकौशलास्तथा ॥ अयोध्यापुरवासिन्योयत्रसीतापुलिंदकाः ॥ १६॥ यासांमयावरोदत्तोपूर्वेपू र्वेयुगेयुगे ॥ तासांयूथाभविष्यन्तिगोपीनांमद्व्रजेशुभे ॥ १७ ॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ एताःकथंव्रजेभाव्याःकेनपुण्येनकैर्वरैः ॥ दुर्लभोंहिप दंतावैयोगिभिःपुरुषोत्तम॥ १८॥ श्रीभगवानुवाच॥श्वेतद्वीपेचभूमानंश्रुतयस्तुष्टुवुःपरम् ॥उशतीभिर्गिराभिश्चप्रसन्नोभूत्सहस्रपात् ॥१९॥ श्रीहरिरुवाच ॥ ॥ वरंवृणीतयूयंवैयन्मनोवांछितंमहत् ॥ येषांप्रसन्नोहंसाक्षात्तेषांकिंदुर्लभंहितत् ॥ २०॥ श्रीश्रुतयऊचुः ॥ ॥ वाङ्मनो गोचरातीतंततोनज्ञायतेतुतत् ॥ आनन्दमात्रमितियद्वदंतीहपुराविदः ॥ २१ ॥ तद्रूपंदर्शयास्माकंयदिदेयोवरोहिनः ॥ श्रुत्वैतद्दर्शयामा सस्वंलोकंप्रकृतेःपरम् ॥ २२ ॥ केवलानुभवानन्दमात्रमक्षरमव्ययम् ॥ यत्रवृंदावनंनामवनंकामदुघैर्द्रुमैः ॥ २३ ॥ मनोरमनिकुंजाढ्यंस र्वर्तुसुखसंयुतम् ॥ यत्रगोवर्द्धनोनामसुनिर्झरदरीयुतः ॥ २४ ॥ रत्नधातुमयःश्रीमान्सुपक्षिगणसंवृतः ॥ यत्रनिर्मलपानीयाकालिन्दीसरि तांवरा ॥ रत्नबद्धोभयतटीहंसपद्मादिसंकुला ॥ २५ ॥ नानारासरसोन्मत्तंयत्रगोपीकदंबकम् ॥ तत्कदंबकमध्यस्थःकिशोराकृतिरच्युतः ॥ २६ ॥ दर्शयित्वाचताःप्राहब्रूतकिंकरवाणिवः ॥ दृष्टोमदीयोलोकोयंयतोनास्तिपरंवरम् ॥ २७ ॥ श्रीश्रुतयऊचुः ॥ ॥ कन्दर्पको टिलावण्येत्वयिदृष्टेमनांसिनः ॥ कामिनीभावमासाद्यस्मरक्षिप्तान्यसंशयम् ॥ २८ ॥ यथात्वल्लोकवासिन्यःकामतत्त्वेनगोपिकाः ॥ भजं तिरमणंमत्वाचिकीर्षाऽजनिनस्तथा ॥ २९ ॥ श्रीहरिरुवाच ॥ ॥ दुर्लभोदुर्घटश्चैवयुष्माकन्तुमनोरथः ॥ मयानुमोदितःसम्यक्सत्यो

भवितुमर्हति ॥ ३० ॥ आगामिनिविरिंचौतुजातेसृष्टच्यर्थमुद्यते ॥ कल्पेसारस्वतेतीतेव्रजेगोप्योभविष्यथ ॥ ३१ ॥ पृथिव्यांभारतेक्षेत्रे
माथुरेममंडले ॥ वृंदावनेभविष्यामिप्रेयान्वोरासमंडले॥ ३२ ॥ जारधर्मेणसुस्नेहंसुदृढंसर्वतोधिकम् ॥ मयिसंप्राप्यसर्वाहिकृतकृत्याभ
विष्यथ ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ताश्चगोप्योभविष्यंतिपूर्वकल्पवरान्मम ॥ अन्यासांचैवगोपीनांलक्षणंशृणुतद्विधे ॥ ३४ ॥
सुराणांरक्षणार्थायराक्षसानांवधायच ॥ त्रेतायांरामचंद्रोभूद्वीरोदशरथात्मजः ॥ ३५ ॥ सीतास्वयंवरंगत्वाधनुर्भंगंचकारसः ॥ उवाहजा
नकींसीतांरामोराजीवलोचनः ॥ ३६ ॥ तंदृष्ट्वामैथिलाःसर्वाःपुरन्ध्र्योमुमुहुर्विधे ॥ रहस्यूचुर्महात्मानंभर्तानोभवहेरघो ॥ ३७ ॥ तामाह
राघवेन्द्रस्तुमाशोचंकुरुतस्त्रियः ॥ द्वापरान्तेकरिष्यामिभवतीनांमनोरथम् ॥ ३८ ॥ तीर्थदानंतपःशौचंसमाचरततत्वतः ॥ श्रद्धयापर
याभक्त्याव्रजेगोप्योभविष्यथ ॥ ३९ ॥ इतिताभ्योवरंदत्वाश्रीरामःकरुणानिधिः ॥ कोसलान्प्रययौधन्वीतेजसाजितभार्गवः ॥ ४० ॥
मार्गेचकोसलानार्योरामंदृष्ट्वातिसुन्दरम् ॥ मनसावव्रिरेतंवैपतिंकन्दर्पमोहनम् ॥ ४१ ॥ मनसापिवरंरामोददौताभ्योह्यशेषवित् ॥ मनोर
थंकरिष्यामिव्रजेगोप्योभविष्यथ ॥ ४२ ॥ आगतंसीतयासार्द्धंसैनिकैःसहितंरघुं ॥ अयोध्यापुरवासिन्यःश्रुत्वाद्रष्टुंसमाययुः ॥ ४३ ॥ वी
क्ष्यतंमोहमापन्नामूर्छिताःप्रेमविव्हलाः ॥ तेपुस्तपस्ताःसरयूतीरेरामधृतव्रताः ॥ ४४ ॥ आकाशवागभूत्तासांद्वापरान्तेमनोरथः ॥ भवि
ष्यतिनसन्देहःकालिंदीतीरजेवने ॥ ४५ ॥ पितुर्वाक्याद्यदारामोदंडकारण्यंवनंगतः ॥ चचारसीतयासार्द्धंलक्ष्मणेनधनुष्मता ॥ ४६ ॥
गोपालोपासकाःसर्वेदंडकारण्यवासिनः ॥ ध्यायन्तःसततंमांवैरासार्थंध्यानतत्पराः ॥ ४७ ॥ येषामाश्रममासाद्यधनुर्बाणधरोयुवा॥
तेषांध्यानेगतोरामोजटामुकुटमंडितः ॥ ४८ ॥ अन्याकृतिंततंवीक्ष्यपरंविस्मितमानसाः ॥ ध्यानादुत्थायददृशुःकोटिकन्दर्पसं
न्निभम् ॥ ४९ ॥ ऊचुस्तेयस्तुगोपालोवंशीवेत्रविनाप्रभुः ॥ इत्थंविचार्यमनसानेमुश्चक्रुःस्तुतिम्पराम् ॥ ५० ॥ वरंवृणी
तमुनयःश्रीरामस्तानुवाचह ॥ यथासीतातथासर्वेभूयास्मइतिवादिनः ॥ ५१ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ यथाहिलक्ष्मणोभ्रातात
थाप्राप्योवरोयदि॥अद्यैवसफलोभाव्योभवद्भिर्मत्प्रसंगतः॥५२॥ सीवोपमेववाक्येनदुर्घटोदुर्लभोवरः॥एकपत्नीव्रतोहंवैमर्यादापुरुषोत्तमः

॥५३॥तस्मात्युमद्वरेणापिद्वापरान्तेभविष्यथ ॥ मनोरथंकरिष्यामिभवतांवांछितंपरम् ॥ ५४ ॥ इतिदत्त्वावरंरामस्ततःपंचवटींगतः ॥ पर्णशालांसमासाद्यवनवासंचकारह ॥ ५५ ॥ तद्दर्शनस्मररुजःपुलिन्द्यःप्रेमविह्वलाः ॥ श्रीमत्पादरजोधृत्वाप्राणांस्त्यक्तुंसमुद्यताः ॥ ५६ ॥ ब्रह्मचारिवपुर्भूत्वारामस्तत्रसमागतः ॥ उवाचप्राणसंत्यागंमाकुर्यातस्त्रियोवृथा ॥ ५७ ॥ वृन्दावनेद्वापरान्तेभवितावोमनोरथः ॥ इत्युक्त्वांब्रह्मचारीतुतत्रैवान्तरधीयत ॥ ५८ ॥ अथरामोवानरेन्द्रैरावणादीन्निशाचरान् ॥ जित्वालंकामेत्यसीतांपुष्पकेणपुरींययौ ॥ ५९ ॥ सीतांतत्याजराजेन्द्रोवनेलोकापवादतः ॥ अहोसतामपिभुविभवनंभूरिदुःखदम् ॥ ६० ॥ यदायदाकरोद्यज्ञंरामोराजीवलोचनः ॥ तदातदास्वर्णमयींसीतांकृत्वाविधानतः ॥ ६१ ॥ यज्ञसीतासमूहोभून्मंदिरेराघवस्यच ॥ ताश्चैतन्यघनाभूत्वारंतुंरामंसमागताः ॥ ६२ ॥ ताआहराघवेशेन्द्रोनाहंगृण्हामिहेप्रियाः ॥ तदोचुस्ताःप्रेमपरारामंदशरथात्मजम् ॥६३॥कथंचास्मान्नगृण्हासिभजन्तीर्मैथिलीःसतीः ॥अर्धांगीर्यज्ञकालेषुसततंकार्यसाधिनीः ॥ ६४ ॥ धर्मिष्ठस्त्वंश्रुतिधरोऽधर्मवद्भाषसेकथम् ॥ करंगृहीत्वात्यजसिततःपापमवाप्स्यसि ॥ ६५ ॥ ॥श्रीरामउवाच ॥ ॥ समीचीनंवचःसत्यंयुष्माभिर्गदितंचमे ॥ एकपत्नीव्रतोहंहिराजर्षिःसीतयैकया ॥ ६६ ॥ तस्माद्यूयंद्वापरान्तेपुण्येवृंदावनेवने ॥भविष्यथकरिष्यामियुष्माकंतुमनोरथम् ॥ ६७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ताव्रजेपिभविष्यन्तियज्ञसीताश्चगोपिकाः ॥ अन्यासांचैवगोपीनांलक्षणंशृणुताद्विधे॥६८॥ ॥इति श्रीमद्गर्गाचार्यसं०गोलोक०भगवद्ब्रह्मसंवादेउद्योगप्रश्नवर्ण० चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥रमावैकुण्ठवासिन्यः श्वेतद्वीपसखीजनाः ॥ उर्ध्ववैकुण्ठवासिन्यस्तथाजितपदाश्रिताः ॥ १ ॥ श्रीलोकाचलवासिन्यःश्रीसख्योपिसमुद्रजाः ॥ तागोप्योपिभविष्यन्तिलक्ष्मीपतिवराद्व्रजे ॥२॥ काश्चिद्दिव्याअदिव्याश्चतथात्रिगुणवृत्तयः॥ भूमिगोप्योभविष्यंतिपुण्यैर्नानाविधैःकृतैः॥३॥ यज्ञावतारंरुचिरंरुचिपुत्रंदिवस्पतिम् ॥ मोहिताः प्रीतिभावेनवीक्ष्यदेवजनाःस्त्रियः ॥ ४ ॥ ताश्चदेवलवाक्येनतपस्तेपुर्हिमाचले ॥ भक्त्यापरमयातामेगोप्योभाव्योव्रजेविधे ॥ ५ ॥ अन्तर्हितेभगवतिदेवेधन्वन्तरौभुवि ॥ औषध्योदुःखमापन्नानिष्फलाभारतेभवन् ॥६॥ सिद्ध्यर्थन्तास्तपस्तेपुः स्त्रियोभूत्वामनोहराः॥ चतुर्युगेव्यती

तेतुप्रसन्नोभूद्धरिः परम् ॥ ७ ॥ वरंवृणीतचेत्युक्तंश्रुत्वानार्योमहावने ॥ तंदृष्ट्वामोहमापन्नाऊचुर्भर्ताभवान्नः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीहरिरुवाच ॥
वृन्दावनेद्वापरान्तेलताभूत्वामनोहराः ॥ भविष्यथस्त्रियोरासेकरिष्यामिवचश्चवः ॥ ९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ भक्तिभावसमायु
क्ताभूरिभाग्यावराङ्गनाः ॥ लतागोप्योभविष्यन्तिवृन्दारण्येपितामह ॥ १० ॥ जालन्धर्य्यश्चयानार्य्योवीक्ष्यवृन्दापतिंहरिम् ॥ ऊचुर्वाऽ
यंहरिः साक्षादस्माकन्तुवरोभवेत् ॥ ११ ॥ आकाशवागभूत्तासांभजताशुरमापतिम् ॥ यथावृन्दातथायूयंवृन्दारण्येभविष्यथ ॥ १२ ॥
समुद्रकन्याः श्रीमत्स्यंहरिंदृष्ट्वाचमोहिताः ॥ ताहिगोप्योभविष्यन्तिश्रीमत्स्यस्यवराद्व्रजे ॥ १३ ॥ आसीद्राजापृथुः साक्षान्ममांशश्चण्ड
विक्रमः ॥ जित्वाशत्रून्नृपश्रेष्ठोधरांकामान्दुदोहह ॥ १४॥ बर्हिष्मतीभवास्तत्रपृथुंदृष्ट्वापुरस्त्रियः ॥ अत्रेः समीपमागत्यताऊचुर्मोहविह्वलाः
॥ १५ ॥ अयन्तुराजराजेन्द्रः पृथुः पृथुलविक्रमः॥ कथंवरोभवेन्नोवैतद्वदत्वंमहामुने ॥ १६ ॥ ॥ अत्रिरुवाच॥ ॥ गोदोहंकुरुताश्चयपृथ्वीयं
धारणामयी॥सर्वदास्यतिवोदुर्गंमनोरथमहार्णवम् ॥ १७॥ मनोरथंप्रदुदुहुर्मनः पात्रेणताश्चगाम् ॥ तस्माद्गोप्योभविष्यन्तिवृन्दारण्येपिताम
ह॥ १८॥ कामसेनामोहनार्थंदिव्याअप्सरसोवराः॥ नारायणस्यसहसाबभूवुर्गंधमादने ॥ १९॥ भर्तृकामाश्चताआहसिद्धोनारायणोमुनिः॥
मनोरथोवोभविताव्रजेगोप्योभविष्यथ ॥ २० ॥ स्त्रियः सुतलवासिन्योवामनंवीक्ष्यमोहिताः ॥ तपस्तस्वाभविष्यंतिगोप्योवृन्दावनेविधे
॥ २१ ॥ नागेंद्रकन्यकाः शेषंभेजुर्भक्त्यावरेच्छया ॥ संकर्षणस्यरासार्थंभविष्यंतिव्रजेचताः ॥ २२ ॥ कश्यपोवसुदेवश्चदेवकीचादितिः
परा ॥ शूरः प्राणोध्रुवः सोपिदेवकोवतरिष्यति ॥ २३ ॥ वसुश्चैवोद्धवः साक्षाद्दक्षोक्रूरोदयापरः ॥ हृदीकोधनदश्चैवकृतवर्मात्वपांपतिः ॥
॥ २४ ॥ गदः प्राचीनबर्हिश्चमरुतोह्युग्रसेनउत् ॥ तस्यरक्षांकरिष्यामिराज्यंदत्वाविधानतः ॥ २५ ॥ युयुधानश्चांबरीपः प्रह्लादः सात्य
किस्तथा ॥ क्षीराब्धिः शन्तनुः साक्षाद्भीष्मोद्रोणोवसूत्तमः ॥ २६ ॥ शलश्चैवदिवोदासोधृतराष्ट्रोभगोरविः ॥ पांडुः पूषासतांश्रेष्ठोधर्म
राजोयुधिष्ठिरः ॥ २७ ॥ भीमोवायुर्बलिष्ठश्चमनुः स्वायंभुवोर्जुनः ॥ शतरूपासुभद्राचसविताकर्णएवहि ॥ २८ ॥ नकुलः सहदेवश्चस्मृ
तौद्वावश्विनीसुतौ ॥ धाताबाल्हीकवीरश्चवन्हिर्द्रोणः प्रतापवान् ॥ २९ ॥ दुर्योधनः कलेरंशोभिमन्युः सोमएवच ॥ द्रौणिः साक्षाच्छिव

स्यापिरूपंभूमौभविष्यति ॥ ३० ॥ इत्थंयदोःकौरवाणामन्येषांभूभुजांनृणां ॥ कुलेकुलेचभवतः स्वांशैःस्त्रीभिर्मदाज्ञया ॥ ३१ ॥ येये वतारामेपूर्वंतेषांराज्योरमांशकाः ॥ भविष्याराजराज्ञीषुसहस्राणिचषोडश ॥ ३२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाश्रीहरिस्तत्रब्र ह्माणंकमलासनम् ॥ दिव्यरूपांभगवतींयोगमायामुवाचह ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ देवक्याःसप्तमंगर्भंसंनिकृष्यमहाम ते ॥ वसुदेवस्यभार्यायांकंसत्रासभयात्पुनः ॥ ३४ ॥ नन्दव्रजेस्थितायाञ्चरोहिण्यांसन्निवेशय ॥ नन्दपत्न्यांभवत्वंवैकृत्वेदंकर्मचा द्भुतम् ॥ ३५ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ श्रुत्वाब्रह्मादेवगणैर्नत्वाकृष्णंपरात्परम् ॥ भूमिमाश्वास्यवाणीभिः स्वधामचसमाययौ ॥ ३६ ॥ परि पूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंविद्धिमैथिल ॥ कंसादीनांवधार्थायप्राप्तोयंभूमिमण्डले ॥३७॥ रोममात्रतनौजिह्वाभवंतीत्थंयदानृप ॥ तदापिश्री हरेस्तस्यवर्ण्यतेनगुणोमहान् ॥ ३८ ॥ नभःपतन्तिविहगायथाह्यात्मसमंनृप ॥ तथाकृष्णगतिंदिव्यांवदन्तीहविपश्चितः ॥ ३९ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखण्डेभगवद्ब्रह्मसंवादेभगवदागमोद्योगपूरणन्नामपं० ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कंसःकोयंपुरादैत्योमहाबलपराक्रमः ॥ तस्यजन्मानिकर्माणिब्रूहिदेवर्षिसत्तम ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ समुद्रमथनेपूर्वं कालनेमिर्महासुरः ॥ युयुधेविष्णुनासार्द्धंयुद्धेतेनहतोबलात् ॥ २ ॥ शुक्रेणजीवितस्तत्रसंजीविन्याचविद्यया ॥ पुनर्विष्णुंयोद्धुकामउद्यो गंमनसाकरोत् ॥ ३ ॥ तपस्तेपेतदादैत्योमन्दराचलसन्निधौ ॥ नित्यंदूर्वारसंपीत्वाभजन्देवंपितामहम् ॥ ४ ॥ दिव्येषुशतवर्षेषुव्यतीते षुपितामहः ॥ अस्थिशेषंसवल्मीकंवरंब्रूहीत्युवाचतं ॥ ५ ॥ कालनेमिरुवाच ॥ ॥ ब्रह्माण्डेयेस्थितादेवाविष्णुमूलामहाबलाः ॥ ते षांहस्तैर्नमेमृत्युःपूर्णानामपिमाभवेत् ॥ ६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ दुर्लभोयंवरोदैत्ययस्त्वयाप्रार्थितःपरः ॥ कालान्तरेतेप्राप्तःस्यान्मद्वाक्यंनमृषा भवेत् ॥ ७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ कौमारेपिमहामल्लैःसततंसयुयोधह ॥ उग्रसेनस्यपत्न्यांकौजन्मलेभेऽसुरःपुनः ॥ ८ ॥ जरा संधोमागधेंद्रोदिग्जयायविनिर्गतः ॥ यमुनानिकटेतस्यशिबिरोभूदितस्ततः ॥ ९ ॥ द्विपःकुवलयापीडःसहस्रद्विपसत्वभृत् ॥ बभंजशृंख लासंघंदुद्रावशिबिरान्मदी ॥ १० ॥ निपातयन्सशिबिरान्मंदिरान्भूभुजांस्तटान् ॥ रंगभूम्यामाजगामयत्रकंसोपियुध्यत ॥ ११ ॥ प

लायितेषुमल्लेषुकंसस्तंतुसमागतम् ॥ शुंडादण्डेसंगृहीत्वापातयामासभूतले ॥ १२ ॥ पुनर्गृहीत्वाहस्ताभ्यांभ्रामयित्वोग्रसेनजः ॥ ज
रासंधस्यसेनायांचिक्षेपशतयोजनम् ॥ १३ ॥ तदद्भुतंबलंदृष्ट्वाप्रसन्नोमगधेश्वरः ॥ अस्तिप्राप्तीददौकन्येतस्मैकंसायशंसिते ॥ १४ ॥ अ
श्वार्बुदंहस्तिलक्षंरथानांचत्रिलक्षकम् ॥ अयुतंचैवदासीनांपारिबर्हंजरासुतः ॥ १५ ॥ द्वन्द्वयोधीततःकंसोभुजवीर्यमदोद्धतः ॥ माहिष्म
तींययौवीरोथैकाकीचण्डविक्रमः ॥ १६ ॥ चाणूरोमुष्टिकःकूटःशलस्तोशलकस्तथा ॥ माहिष्मतीपतेःपुत्रामल्लयुद्धजयैषिणः ॥१७॥
कंसस्तानाहसाम्नाहिदीयध्वंरंगमेवमे ॥ अहंदासोभवेयंवोभवंतोजयिनोयदि ॥ १८ ॥ अहंजयीचेद्भवतोदासान्सर्वान्करोम्यहम्
॥ सर्वेषांपश्यतांतेषांनागराणांमहात्मनाम् ॥ १९ ॥ इतिप्रतिज्ञांकृत्वाथयुयुधेतैर्जयैषिभिः ॥ यदागतंसचाणूरंगृहीत्वायादवेश्वरः
॥ २० ॥ भूपृष्ठेपोथयामासशब्दमुच्चैःसमुच्चरन् ॥ तदायान्तंमुष्टिकाख्यंमुष्टिभिर्युधिनिर्गतम् ॥ २१ ॥ एकेनमुष्टिनातंवैपातयामासभूतले ॥
कूटंसमागतंकंसोगृहीत्वापादयोश्चतम् ॥ २२ ॥ भुजमास्फोट्यधावन्तंशलंनीत्वाभुजेनसः ॥ पातयित्वापुनर्नीत्वाभूमिंतंविचकर्षह ॥ २३ ॥
अथतोशलकंकंसोगृहीत्वाभुजयोर्बलात् ॥ निपात्यभूमावुत्थाप्यचिक्षेपदशयोजनम् ॥ २४ ॥ दासभावेचतान्कृत्वातैःसार्द्धंयादवेश्वरः ॥
मद्वाक्येनययावाशुप्रवर्षणगिरिंवरम् ॥ २५ ॥ तस्मैनिवेद्याभिप्रायंयुयुधेवानरेणसः ॥ द्विविदेनापिविंशत्यादिनैःकंसोह्यविश्रमम् ॥ २६ ॥
द्विविदोगिरिमुत्पाट्यचिक्षेपतस्यमूर्द्धनि ॥ कंसोगिरिंगृहीत्वाचतस्योपरिसमाक्षिपत् ॥ २७ ॥ द्विविदोमुष्टिनाकंसंघातयित्वानभोगतः ॥
धावन्कंसश्चतन्नीत्वापातयामासभूतले ॥ २८ ॥ मूर्च्छितस्तत्प्रहारेणपरङ्म्लमायवौ ॥ क्षीणसत्वश्चूर्णितास्थिर्दासभावङ्गतस्तदा
॥ २९ ॥ तेनैवाथगतःकंसऋष्यमूकवनंततः ॥ तत्रकेशीमहादैत्योहयरूपोघनस्वनः ॥ ३० ॥ मुष्टिभिर्घातयित्वातंवशीकृत्वारुरोह
तम् ॥ इत्थंकंसोमहावीर्योमहेंद्राख्यंगिरिंययौ ॥ ३१ ॥ शतवारंचोज्जहारगिरिमुत्पाट्यदैत्यराट् ॥ पुनस्तत्रस्थितंरामंक्रोधसंरक्तलोचनम्
॥ ३२ ॥ प्रलयार्कप्रभंदृष्ट्वाननामशिरसामुनिम् ॥ पुनःप्रदक्षिणीकृत्यतदंघ्र्योर्निपपातह ॥ ३३ ॥ ततःशान्तोभार्गवोपिकंसंप्राहमहो
ग्रदृक् ॥ हेकीटमर्कटीडिंभतुच्छोसिमशकोयथा ॥ ३४ ॥ अद्यैवत्वांहन्मिदुष्टक्षत्रियंवीर्यमानिनम् ॥ गत्समीपेधनुरिदंलक्षभारसमंमहत्

॥ ३५ ॥ इदंचविष्णुनादत्तंशंभवेत्रैपुरेयुधि ॥ शंभोःकरादिहप्रातंक्षत्रियाणांवधायच ॥ ३६ ॥ यदिचेदंतनोषित्वंतदाचकुशलंभवेत् ॥ चेदस्यकर्षणंनस्याद्घातयिष्यामितेबलम् ॥ ३७ ॥ श्रुत्वावचस्तदादैत्यःकोदंडंसततालकम् ॥ गृहीत्वापश्यतस्तस्यसज्यंकृत्वाथलीलया ॥ ३८ ॥ आकृष्यकर्णपर्यंतंशतवारंततानह ॥ प्रत्यञ्चास्फोटनेनैवटंकारोभूत्तडित्स्वनः ॥ ३९ ॥ ननादतेनब्रह्मांडंसप्तलोकैर्बिलैःसह ॥ विचेलुर्दिग्गजास्ताराऽपतन्भूखंडमंडलम् ॥ ४० ॥ धनुःसंस्थाप्यतत्कंसोनत्वानत्वाहभार्गवम् ॥ हेदेवक्षत्रियोनास्मिदैत्योहंत्वकिंकरः ॥ ४१ ॥ तवदासस्यदासोहंपाहिमांपुरुषोत्तम ॥ श्रुत्वाप्रसन्नःश्रीरामस्तस्मैप्रादाद्धनुश्चतत् ॥ ४२ ॥ ॥ श्रीजामदग्न्यउवाच ॥ ॥ यत्कोदंडंवैष्णवन्तद्येनभङ्गीभविष्यति ॥ परिपूर्णतमोनात्रसोपित्वांघातयिष्यति ॥ ४३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथनत्वामुनिंकंसोविचरन्समदोन्मदः ॥ नकेपियुयुधुस्तेनराजानश्चबलिंददुः ॥ ४४ ॥ समुद्रस्यतटेकंसोदैत्यंनाम्नाह्यघासुरम् ॥ सर्पाकारंचफूत्कारैर्लेलिहानंददर्शह ॥ ४५ ॥ आगच्छन्तंदशन्तंचगृहीत्वातंनिपात्यसः ॥ चकारस्वगलेहारंनिर्भयोदैत्यराड्बली ॥ ४६ ॥ प्राच्यांतुवंगदेशेषुदैत्योरिष्टोमहावृषः ॥ तेनसार्धंसयुयुधेगजेनापिगजोयथा ॥ ४७ ॥ शृंगाभ्यांपर्वतानुच्चान्चिक्षेपकंसमूर्धनि ॥ कंसोगिरिंसंगृहीत्वाचाक्षिपत्तस्यमस्तके ॥ ४८ ॥ जघानमुष्टिनारिष्टंकंसोवैदैत्यपुंगवः ॥ मूर्च्छितंतंविनिर्जित्यतेनोदीचींदिशंगतः ॥ ४९ ॥ प्राग्ज्योतिषेश्वरंभौमंनरकाख्यंमहाबलम् ॥ उवाचकंसोयुद्धार्थीयुद्धंमेदेहिदैत्यराट् ॥ ५० ॥ अहंदासोभवेयंवोयावन्तोजयिनोयदि ॥ अहंजयीचेद्भवतोदासान्सर्वान्करोम्यहम् ॥ ५१ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ पूर्वंप्रलंबोयुयुधेकंसेनापिमहाबलः ॥ मृगेन्द्रेणमृगेन्द्रोऽद्रावुद्भटेनयथोद्भटः ॥ ५२ ॥ मल्लयुद्धेगृहीत्वातंकंसोभूमौनिपात्यच ॥ पुनर्गृहीत्वाचिक्षेपप्राग्ज्योतिषपुरान्तरे ॥ ५३ ॥ आगतोधेनुकोनाम्नाकंसंजग्राहरोषतः ॥ नोदयामासदूरेणबलंकृत्वाथदारुणम् ॥ ५४ ॥ कंसस्तंनोदयामासधेनुकंशतयोजनम् ॥ निपात्यचूर्णयामासतदंगंमुष्टिभिर्दृढैः ॥ ५५ ॥ तृणावर्त्तोभौमवाक्यात्कंसंनीत्वानभोगतः ॥ तत्रैवयुयुधेदैत्यऊर्ध्वंवैलक्षयोजनम् ॥ ५६ ॥ कंसोऽनंतबलंकृत्वादैत्यंनीत्वातदांबरात ॥ भूम्यांसंपातयामासवमंतंरुधिरंमुखात् ॥ ५७ ॥ तुंडेनाथग्रसन्तंचबकंदैत्यंमहाबलम् ॥ कंसोनिपातयामासमुष्टिनावज्रघा

तिना ॥ ५८ ॥ उत्थायदैत्योबलवान्सितपक्षोघनस्वनः ॥ क्रोधयुक्तः समुत्पत्यतीक्ष्णतुंडोग्रसच्चतं ॥ ५९ ॥ निगीर्णोपिसवज्रांगस्तद्गले
रोधकृच्चयः ॥ सद्यश्चच्छर्दतंकंसंक्षतकंठोमहाबकः ॥ ६० ॥ कंसोबकंसंगृहीत्वापातयित्वामहीतले ॥ कराभ्यांभ्रामयित्वाचयुद्धेतंविच
कर्षह ॥ ६१ ॥ तत्स्वसारंपूतनाख्यांयोद्धुकामामवस्थिताम् ॥ तामाहकंसःप्रहसन्वाक्यंमेशृणुपूतने ॥ ६२ ॥ स्त्रियासार्द्धमहंयुद्धंनक
रोमिकदाचन ॥ बकासुरःस्यान्मेभ्रातात्वंचमेभगिनीभव ॥ ६३ ॥ ततोनन्तबलंकंसंवीक्ष्यभौमोपिधर्षितः ॥ चकारसौहृदंकंसेसहायार्थं
सुरान्प्रति ॥ ६४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेकंसबलवर्णनंनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥छ॥
श्रीनारदउवाच ॥ अथकंसःप्रलंबाद्यैरन्यैःपूर्वजितैश्चतैः ॥ शंबरस्यपुरंप्रागात्स्वाभिप्रायंनिवेदयत् ॥ १ ॥ शंबरोह्यतिवीर्योपिनयुयोधसते
नवै ॥ चकारसौहृदंकंसेसवैरतिबलैःसह ॥ २ ॥ त्रिशृंगशिखरेशेतेव्योमोनामासुरोबली ॥ कंसपादप्रबुद्धोभूत्क्रोधसंरक्तलोचनः ॥ ३ ॥
कंसंजघानचोत्थायप्रबलैर्दृढमुष्टिभिः ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरमितरेतरमुष्टिभिः ॥ ४ ॥ कंसस्यमुष्टिभिः सोपिनिःसत्वोभूद्भ्रमातुरः ॥
भृत्यंकृत्वाथतंकंसःप्रातंमांप्रणनामह ॥ ५ ॥ हेदेवयुद्धाकांक्षोऽस्मिकयामित्वंवदाशुमे ॥ प्रोवाचतंतदागच्छदैत्यम्बाणंमहाबलं ॥ ६ ॥
प्रेरितश्चेतिकंसाख्योमयायुद्धदिदृक्षुणा ॥ भुजवीर्यमदोन्नद्धःशोणिताख्यपुरंययौ ॥ ७ ॥ बाणासुरस्तत्प्रतिज्ञांश्रुत्वाक्रुद्धोह्यभून्महान् ॥
तताडलत्तांभूमध्येजगर्जघनवद्बली ॥ ८ ॥ आजानुभूमिगांलत्तांपातालांतमुपागताम् ॥ कृत्वातमाहबाणस्तुपूर्वंचैनांसमुद्धर ॥ ९ ॥
श्रुत्वावचःकराभ्यान्तामुज्जहारमदोत्कटः ॥ प्रचंडविक्रमःकंसःखरदंडंगजोयथा ॥ १० ॥ तयाचोद्धृतयोत्खातालोकाःसप्ततलाद्दृढाः ॥
निपेतुर्गिरयोनेकाविचेलुर्दृढदिग्गजाः ॥ ११ ॥ योद्धुंतमुद्यतंबाणंदृष्ट्वागत्यवृषध्वजः ॥ सर्वान्संबोधयामासप्रोवाचबलिनन्दनम् ॥ १२ ॥
कृष्णंविनापरंचैतंभूमौकोपिनजेष्यति ॥ भार्गवेणवरंदत्तंधनुरस्मैचवैष्णवं ॥ १३ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वासौहृदंहृद्यंसद्योवैकंस
बाणयोः ॥ चकारपरयाशांत्याशिवःसाक्षान्महेश्वरः ॥ १४ ॥ अथकंसोदिक्प्रतीच्यांश्रुत्वावत्संमहासुरं ॥ तेनसार्धंसयुयुधेवत्सरूपेणदै
त्यराट् ॥ १५ ॥ पुच्छेगृहीत्वातंवत्संपोथयामासभूतले ॥ वशीकृत्वाथतंशैलंम्लेच्छदेशांस्ततोययौ ॥ १६ ॥ सन्मुखात्कालयवनःश्रुत्वा

दैत्यंमहाबलं ॥ निर्ययौसंमुखेयोद्धुंरक्तश्मश्रुर्गदाधरः ॥ १७ ॥ कंसोगदांगृहीत्वास्वांलक्षभारविनिर्मितां ॥ प्राक्षिपद्यवनेन्द्रायसिंहनादमथाकरोत् ॥ १८ ॥ गदायुद्धमभूद्घोरंतत्तर्हिकंसकालयोः ॥ विस्फुलिंगान्क्षरंत्यौद्वेगदेचूर्णीबभूवतुः ॥ १९ ॥ कंसःकालंसंगृहीत्वापातयामासभूतले ॥ पुनर्गृहीत्वानिष्पात्यमृततुल्यंचकारह ॥ २० ॥ बाणवर्षंप्रकुर्वन्तींसेनांतांयवनस्यच ॥ गदयापोथयामासकंसोदैत्याधिपोबली ॥ २१ ॥ गजांस्तुरंगान्सुरथान्वीरान्भूमौनिपात्यच ॥ जगर्जघनवद्वीरोगदायुद्धोमृधांगणे ॥ २२ ॥ ॥ ततश्चदुद्रुवुर्म्लेच्छांत्यक्त्वास्वंस्वंरणंपरम् ॥ भीतान्पलायितान्म्लेच्छान्नजघानाथनीतिमान् ॥ २३ ॥ उच्चपादोदीर्घजानुःस्तंभोरुर्लंबिमाकटिः ॥ कपाटवक्षाःपीनांसःपुष्टःप्रांशुर्बृहद्भुजः ॥ २४ ॥ पद्मनेत्रोबृहत्केशोरुणवर्णोऽसितांबरः ॥ किरीटीकुंडलीहारीपद्ममालीलयार्करुक् ॥२५॥ खड्गीनिषंगीकवचीमुद्गराढ्योधनुर्धरः ॥ मदोत्कटोययौजेतुंदेवान्कंसोमरावतीम् ॥ २६ ॥ चाणूरमुष्टिकारिष्टशलतोशलकेशिभिः ॥ प्रलंबेनबकेनापिद्विविदेनसमावृतः ॥ २७ ॥ तृणावर्त्ताघकूटैश्चभौमबाणाख्यशंबरैः ॥ व्योमधेनुकवत्सैश्चरुरुधेसोमरावतीम् ॥ २८ ॥ कंसादीनागतान्दृष्ट्वाशक्रोदेवाधिपःस्वराट् ॥ सर्वैर्देवगणैःसार्धंयोद्धुंक्रुद्धोविनिर्ययौ ॥ २९ ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरंतुमुलंरोमहर्षणम् ॥ दिव्यैश्चशस्त्रसंघातैर्बाणैस्तीक्ष्णैःस्फुरत्प्रभैः ॥ ३० ॥ शस्त्रांधकारेसंजातेरथारूढोमहेश्वरः ॥ चिक्षेपवज्रंकंसायशतधारंतडिद्द्युति ॥ ३१ ॥ मुद्गरेणापितद्वज्रंतताडाशुमहासुरः ॥ पपातकुलिशंयुद्धेछिन्नधारंबभूवह ॥ ३२ ॥ त्यक्त्वावज्रंतदावज्रीखड्गंजग्राहरोषतः ॥ कंसंमूर्ध्नितताडाशुनादंकृत्वाथभैरवम् ॥ ३३ ॥ सक्षतोनाभवत्कंसोमालाहतइवद्विपः ॥ गृहीत्वासगदांगुर्वीमष्टधातुमयींदृढाम् ॥ ३४ ॥ लक्षभारसमांकंसश्चिक्षेपेन्द्रायदैत्यराट् ॥ तांसमापततींवीक्ष्यजग्राहाशुपुरंदरः ॥ ३५ ॥ ततश्चिक्षेपदैत्यायवीरोनमुचिसूदनः ॥ चचारयुद्धेविदलन्नरीन्मातलिसारथिः ॥ ३६ ॥ कंसोगृहीत्वापरिघंतताडांऽसेऽसुरद्विपः ॥ तत्प्रहारेणदेवेन्द्रःक्षणंमूर्छामवापसः ॥ ३७ ॥ कंसंमरुद्गणाःसर्वेगृध्रपक्षैःस्फुरत्प्रभैः ॥ बाणौघैश्छादयामासुर्वर्षास्विनमिवांबुदः ॥ ३८ ॥ दोःसहस्रयुतोवीरश्चापलंकारयन्मुहुः ॥ तदातान्कालयामासबाणैर्बाणासुरोबली ॥ ३९ ॥ बाणंचवसवोरुद्राआदित्याऋभवःसुराः ॥ जघ्नुर्नानाविधैःशस्त्रैःसर्वतोद्रिंसमागताः ॥ ४० ॥ ततो

भौमासुरःप्रातःप्रलंबाद्यसुरैर्नदन् ॥ तेननादेनदेवास्तेनिपेतुर्मूर्छितारणे ॥ ४१ ॥ उत्थायाशुतदाशक्रोगजमारुह्यरक्तहक् ॥ नोदयामा
सकंसायमत्तमैरावतंगजम् ॥ ४२ ॥ अंकुशास्फालनात्क्रुद्धंपातयंतंपदैर्द्विषः ॥ शुंडादंडस्यफूत्कारैर्मर्दयन्तमितस्ततः ॥ ४३ ॥ स्रव
न्मदंचतुर्दन्तंहिमाद्रिमिवदुर्गमम् ॥ नदन्तंशृंखलांशुंडांचालयंतंमुहुर्मुहुः ॥ ४४ ॥ घंटाढ्यंकिंकिणीजालरत्नकंबलमंडितम् ॥ गोमूत्रंच
यसिन्दूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखम् ॥ ४५ ॥ दृढेनमुष्टिनाकंसस्तंतताडमहागजम् ॥ द्वितीयमुष्टिनाशक्रंसंजघानरणांगणे ॥ ४६॥ तस्यमुष्टिप्र
हारेणदूरेशक्रःपपातह ॥ जानुभ्यांधरणींस्पृष्ट्वागजोपिविह्वलोभवत् ॥ ४७ ॥ पुनरुत्थायनागेन्द्रोदन्तैश्चाहत्यदैत्यपम् ॥ शुंडादंडेनचो
द्धृत्वाचिक्षेपलक्षयोजनम् ॥ ४८ ॥ पतितोपिसवज्रांगःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ स्फुरदोष्ठोतिरुष्टांगोयुद्धभूमिंसमाययौ ॥४९॥ कंसोगृही
त्वानागेन्द्रंसन्निपात्यरणांगणे ॥ निष्पीड्यशुंडांतस्यापिदंतांश्चूर्णीचकारह ॥ ५० ॥ अथचैरावतोनागोदुद्रावाशुरणांगणात् ॥ निपातयन्म
हावीरान्देवधानींपुरींगतः ॥ ५१ ॥ गृहीत्वावैष्णवंचापंसज्यंकृत्वाथदैत्यराट् ॥ देवान्विद्रावयामासबाणौघैश्चधनुःस्वनैः ॥५२ ॥ ततः
सुरास्तेननिहन्यमानाविदुद्रुवुर्लीनधियोदिशान्ते ॥ केचिद्रणेमुक्तशिखावभूवुर्भीताःस्मइत्थंयुधिवादिनस्ते ॥ ५३ ॥ केचित्तथाप्रांजल
योतिदीनवत्संन्यस्तशस्त्रायुधमुक्तकच्छाः ॥ स्थातुंरणेकंसनृदेवसन्मुखेगतेप्सिताःकेचिदतीवविव्हलाः ॥ ५४ ॥ इत्थंसदेवान्प्रगता
न्निरीक्ष्यतान्नीत्वाचसिंहासनमानपत्रवत् ॥ सर्वैस्तदादैत्यगणैर्जनाधिपःस्वराजधानींमथुरांसमाययौ ॥ ५५ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्य
संहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेदिग्विजयवर्णनंनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ श्रुत्वातदाशौन
कभक्तियुक्तःश्रीमैथिलोज्ञानभृतांवरिष्ठम् ॥ नत्वापुनःप्राहमुनिंमहान्तंदेवर्षिवर्यंहरिभक्तिनिष्ठः ॥ १ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥
त्वयाकुलंकौविशदीकृतंमेस्वानंददोर्जद्यशसामलेन ॥ श्रीकृष्णभक्तक्षणसंगमेनजनोपिसत्स्याद्बहुनाकिमुस्वित् ॥ २ ॥ श्रीराधयापूर्ण
तमस्तुसाक्षाद्भूत्वाव्रजेकिंचरितंचकार ॥ तद्ब्रूहिमेदेवऋषेऋषीशत्रितापदुःखात्परिपाहिमांत्वम् ॥ ३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ध
न्यंकुलंयन्निमिनानृपेणश्रीकृष्णभक्तेनपरात्परेण ॥ पूर्णीकृतंयत्रभवान्प्रजातोयुक्तोहिमुक्ताभवतोनचित्रम् ॥ ४ ॥ अथप्रभोस्तस्यपवित्र

लीलांसुमंगलांसंशृणुतात्परस्य ॥ अभूत्सतायीभुविरक्षणार्थंनकेवलंकंसवधायकृष्णः ॥ ५ ॥ अथैवराधांवृषभानुपत्न्यामावेश्यरूपंम
हसःपराख्यम् ॥ कलिंदजाकूलनिकुंजदेशेसुमन्दिरेसावततारराजन् ॥ ६ ॥ घनावृतेव्योम्निदिनस्यमध्येभाद्रेसितेनागतिथौचसोमे ॥
अवाकिरन्देवगणाःस्फुरद्भिस्तन्मन्दिरेनन्दनजैःप्रसूनैः ॥ ७ ॥ राधावतारेणतदाबभूवुर्नद्योमलाभाश्चदिशःप्रसेदुः ॥ ववुश्चवाताअ
रविन्दरागैःसुशीतलाःसुन्दरमन्दयानैः ॥ ८ ॥ सुतांशरच्चन्द्रशताभिरामांदृष्ट्वाथकीर्तिर्मुदमापगोपी ॥ शुभंविधायाशुददौद्विजेभ्यो
द्विलक्षमानंदकरंगवांच ॥ ९ ॥ प्रेंखेखचिद्रत्नमयूखपूर्णेसुवर्णयुक्तेकृतचन्दनांगे ॥ आंदोलितासाववृधेसखीजनैर्दिनेदिनेचन्द्रकलेवभा
भिः ॥ १० ॥ यद्दर्शनंदेववरैःसुदुर्लभंयज्ञैरवाप्तंजनजन्मकोटिभिः ॥ सविग्रहांतांवृषभानुमंदिरेलक्षन्तिलोकाललनाप्रलालनैः ॥ ११ ॥
श्रीरासरंगस्यविकासचन्द्रिकादीपावलीभिर्वृषभानुमन्दिरे ॥ गोलोकचूडामणिकंठभूषणांध्यात्वापरांतांभुविपर्यटाम्यहम् ॥ १२ ॥ ॥
श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ वृषभानोरहोभाग्यंयस्यराधासुताभवत् ॥ बलावत्यासुचन्द्रेणकिंकृतंपूर्वजन्मनि ॥ १३ ॥ ॥ श्रीनार
दउवाच ॥ ॥ नृगपुत्रोमहाभागःसुचन्द्रोनृपतीश्वरः ॥ चक्रवर्तीहरेरंशोबभूवातिवसुंदरः १४ ॥ पितॄणांमानसीकन्यास्तिस्रोभूवन्मनो
हराः ॥ कलावतीरत्नमालामेनकानामनामतः ॥ १५ ॥ कलावतींसुचन्द्रायहरेरंशायधीमते ॥ वैदेहायरत्नमालांमेनकांचहिमाद्रये ॥
पारिबर्हेणविधिनास्वेच्छाभिःपितरोददुः ॥ १६ ॥ सीताभूद्रत्नमालायांमेनकायांचपार्वती ॥ द्वयोश्चरित्रंविदितंपुराणेषुमहामते ॥ १७ ॥
सुचन्द्रोथकलावत्यागोमतीतीरजेवने ॥ दिव्यैर्द्वादशभिर्वर्षैस्ततापब्रह्मणस्तपः ॥ १८ ॥ अथविधिस्तमागत्यवरंब्रूहीत्युवाचह ॥ श्रुत्वाव
ल्मीकदेशाच्चनिर्ययौदिव्यरूपधृक् ॥ १९ ॥ तन्नत्वोवाचमेभूयाद्दिव्यंमोक्षंपरात्परम् ॥ तच्छ्रुत्वादुःखितासाध्वीविधिंप्राहकलावती ॥२०॥
पतिरेवहिनारीणांदैवतंपरमंस्मृतम् ॥ यदिमोक्षमसौयातितदामेकागतिर्भवेत् ॥ २१ ॥ एनंविनानजीवामियदिमोक्षंप्रदास्यसि ॥ तुभ्यं
शापंप्रदास्यामिपतिविक्षेपविव्हला ॥ २२ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ ॥ त्वच्छापाद्भयभीतोहंमेवरोपिमृपानहि ॥ तस्मात्त्वंप्राणपतिनासार्द्धंग
च्छत्रिविष्टपम् ॥ २३ ॥ भुक्त्वासुखानिकालेनयुवांभूमौभविष्यथः ॥ गंगायमुनायोर्मध्येद्वापरान्तेचभारते ॥२४॥ युवयोराधिकासाक्षा

त्परिपूर्णतमप्रिया ॥ भविष्यतियदापुत्रीतदामोक्षंगमिष्यथः ॥ २५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंब्रह्मवरेणाथदिव्येनामोघरूपिणा ॥
कलावतीसुचन्द्रौचभूमौतौद्वौबभूवतुः ॥ २६ ॥ कलावतीकान्यकुब्जेभलंदननृपस्यच ॥ जातिस्मराह्यभूद्दिव्यायज्ञकुंडसमुद्भवा ॥२७॥
सुचन्द्रोवृषभान्वाख्यःसुरभानुगृहेभवत् ॥ जातिस्मरोगोपवरःकामदेवइवापरः ॥ २८ ॥ संबंधंयोजयामासनन्दराजोमहामतिः ॥ तयोश्च
जातिस्मरयोरिच्छतोरिच्छयाद्वयोः ॥ २९ ॥ वृषभानोःकलावत्याआख्यानंशृणुतेनरः॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःकृष्णसायुज्यमाप्नुयात् ॥
॥ ३० ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीराधिकाजन्मवर्णनंनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ ॥छ॥ ॥श्रीनार
दउवाच ॥ ॥ तत्रैकदाश्रीमथुरापुरेवरेपुरोहितःसर्वयदूत्तमैःकृतः ॥ शूरेच्छयागर्गइतिप्रमाणिकःसमाययौसुन्दरराजमंदिरम् ॥ १ ॥
हीराखचिद्धेमलसत्कपाटकंद्विपेन्द्रकर्णाहतभृंगनादितम् ॥ इभस्रवन्निर्झरगंडधारयासमावृतंमंडपखंडमंडितम् ॥ २ ॥ महोद्भटैर्वीरजनैःस
कंचुकैर्धनुर्धरैश्चर्मकृपाणपाणिभिः ॥ रथद्विपाश्वध्वजिनीबलाभिःसुरक्षितंमंडलमंडलीभिः ॥ ३ ॥ ददर्शगर्गोनृपदेवमाहुकंइवाफल्किना
देवककंससेवितम् ॥ श्रीशक्रसिंहासनउन्नतेपरेस्थितंवृतंछत्रवितानचामरैः ॥ ४ ॥ दृष्ट्वामुनिंतंसहसाऽऽसनाश्रयादुत्थायराजाप्रणनामया
दवैः ॥ संस्थाप्यसंपूज्यसुभद्रपीठकेस्तुत्वापरिक्रम्यनतःस्थितोभवत् ॥ ५ ॥ दत्वाशिषंगर्गमुनिर्नृपायवैपप्रच्छसर्वंकुशलंनृपादिषु ॥
श्रीदेवकंप्राहमहामनाऋषिर्महौजसंनीतिविदंयदूत्तमम् ॥ ६ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ शौरिंविनाभुविनृपेषुवरस्तुनास्तिचिन्त्योमयाबहुदिनैः
किलयत्रतत्र ॥ तस्मान्नृदेववसुदेववरायदेहिश्रीदेवकींनिजसुतांविधिनोद्वहस्व ॥ ७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ कृत्वातदैवपुरिनिश्चयनागव
ह्लींश्रीदेवकःसकलधर्मभृतांवरिष्ठः ॥ गर्गेच्छयातुवसुदेववरायपुत्रींकृत्वाथमंगलमलंप्रददौविवाहे ॥ ८ ॥ कृतोद्वहःशौरिरतीवसुन्दरंरथंप्र
याणेसमलंकृतंहयैः ॥ सार्धंतयादेवकराजकन्ययासमारुहत्कांचनरत्नशोभया ॥ ९ ॥ स्वसुःप्रियंकर्तुमतीवकंसोजग्राहरश्मींश्चलतांहया
नाम् ॥ उवाहवाहांश्चतुरंगिणीभिर्वृतःकृपास्नेहपरोथशौरौ ॥ १० ॥ दासीसहस्रंत्वयुतंगजानांसत्पारिबर्हंनियुतंहयानाम् ॥ लक्षंरथानांच
गवांद्विलक्षंप्रादाद्दुहित्रेनृपदेवकोवै ॥ ११ ॥ भेरीमृदंगोद्धरगोमुखानांधुंधुर्जवीणानकवेणुकानाम् ॥ महत्स्वनोभूच्चलतांयदूनांप्रयाणका

लेपथिमंगलंच ॥ १२ ॥ आकाशवागाहतदैवकंसंत्वामष्टमोहिप्रसवोंजसास्याः ॥ हन्तानजानासिचयांरथस्थांरश्मीन्गृहीत्वावहसेऽबुध
स्त्वम् ॥ १३ ॥ कुसंगनिष्ठोतिखलोहिकंसोहंतुंस्वसारंधिषणांचकार ॥ कचेगृहीत्वाशितखड्गपाणिंतत्रपोनिर्दयउग्रकर्मा ॥ १४ ॥ वादि
त्रकाररहिताबभूवुरग्रेस्थिताःस्युश्चकिताहिपश्चात् ॥ सर्वेषुवाश्वेतमुखेषुसत्सुशौरिस्तमाहाशुसतांवरिष्ठः ॥ १५ ॥ श्रीवसुदेवउवाच ॥
भोजेन्द्रभोजकुलकीर्तिकरस्त्वमेवभौमादिमागधबकासुरवत्सबाणैः ॥ श्लाघ्यागुणास्तवयुधिप्रतियोद्धुकामैःसत्वंकथंतुभगिनीमसिनात्रह
न्यात् ॥ १६ ॥ ज्ञात्वास्त्रियंकिलबकींप्रतियोद्धुकामांयुद्धंकृतंनभवतानृपनीतिवृत्त्या ॥ सातुत्वयापिभगिनीवकृताप्रशांत्यैसाक्षादियंतुभ
गिनीकिमुतेविचारात् ॥ १७ ॥ उद्वाहपर्वणिगताचतवानुजाचबालासुतेवकृपणाशुभदासदैषा ॥ योग्योसिनात्रमथुराधिपहंतुमेनांत्वंदीन
दुःखहरणेकृतचित्तवृत्तिः ॥ १८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ नामन्यतेत्थंप्रतिबोधितोपिकुसंगनिष्ठोतिखलोहिकंसः ॥ तदाहरेःकालग
तिंविचार्यशौरिःप्रसन्नःपुनराहकंसम् ॥ १९ ॥ ॥ श्रीवसुदेवउवाच ॥ नास्यास्तुतेदेवभयंकदाचिद्यद्देववाक्यात्कथितंचतच्छृणु ॥ पुत्रा
न्ददामीतियतोभयंस्यान्मातेव्यथास्याःप्रसवप्रजातान् ॥ २० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वासनिश्चित्यवचोथशौरेःकंसःप्रशंस्याशु
गृहङ्गतोभूत् ॥ शौरिस्तदादेवकराजपुत्र्याभयावृतःसन्गृहमाजगाम ॥ २१ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसं० गोलो० वसुदेवविवाहवर्ण० न
वमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ भीतःपलायितेवायंयोद्धारःकंसनोदिताः ॥ अयुतंशस्त्रसंयुक्तारुरुधुःशौरिमन्दिरम् ॥ १ ॥
शौरिःकालेनदेवक्यामष्टौपुत्रानजीजनत् ॥ अनुवर्षंचाथकन्यामेकांमायांसनातनीम् ॥ २ ॥ कीर्तिमंतंसुतंह्यादौजातमानकदुंदुभिः ॥ नी
त्वाकंसंसमभ्येत्यददौतस्मैपरार्थवित् ॥ ३ ॥ सत्यवाक्यस्थितंशौरिंदृष्ट्वाकंसोघृणीह्यभूत् ॥ दुःखंसाधुनसहतेसत्येकस्यक्षमानहि ॥ ४ ॥
कंसउवाच ॥ ॥ एषबालोयातुगृहमेतस्मान्नहिमेभयम् ॥ युवयोरष्टमंगर्भंहनिष्यामिनसंशयः ॥ ५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तो
वसुदेवस्तुसपुत्रोगृहमागतः ॥ सत्यंनामन्यतमनाक्वाक्यंतस्यदुरात्मनः ॥ ६ ॥ तदांबरादागतंमांनत्वापूज्योग्रसेनजः ॥ पप्रच्छदेवाभि
प्रायंप्रावोचंतंनिबोध्यमे ॥ ७ ॥ नंदाद्यावसवःसर्वेवृषभान्वादयःसुराः ॥ गोप्योवेदऋगाद्याश्चसंतिभूमौनृपेश्वर ॥ ८ ॥ वसुदेवादयोदेवामथुरा

यांचवृष्णयः ॥ देवक्याद्याःस्त्रियःसर्वादेवताःसन्तिनिश्चयः ॥ ९॥ सप्तवारप्रसंख्यानामष्टमाःसर्वएवहि ॥ तेहन्तुःसंख्ययायंवादेवानांचमतो
गतिः ॥ १० ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वातंमयिगतेकृतदैत्यवधोद्यमे ॥ कंसःकोपावृतःसद्योयदून्हंतुंमनोदधे ॥ ११ ॥ वसुदेवंदे
वकींचबद्ध्वाचनिगडैर्दृढैः ॥ ममर्दतंशिलापृष्ठेदेवकीगर्भजंशिशुम् ॥१२॥ जातिस्मरोविष्णुभयाज्जातंजातंजघानह ॥ इतिदुष्टविभावाद्बभू
वौभूतंह्यसंशयम् ॥ १३ ॥उग्रसेनस्तदाक्रुद्धोयादवेन्द्रोनृपेश्वरः ॥ वारयामास सांख्यंवसुदेवसहायकृत् ॥ १४॥ कंसस्यदुरभिप्रायंदृष्ट्वो
त्तस्थुर्महाभटाः ॥ उग्रसेनानुगारक्षांचक्रुस्तेखड्गपाणयः ॥ १५ ॥ उग्रसेनानुगान्दृष्ट्वाकंसवीराःसमुत्थिताः ॥ तैःसार्द्धमभवद्युद्धंसभामंड
पमध्यतः ॥ १६ ॥ द्वारदेशेपिवीराणांयुद्धंजातंपरस्परम् ॥ खड्गप्रहारैरयुतंजनानांनिधनंगतम् ॥ १७ ॥ कंसोगृहीत्वाथगदांपितुःसेनांम
मर्दह ॥ कंसस्यगदयास्पृष्टाःकेचिच्छिन्नललाटकाः ॥ १८॥ भिन्नपादाभिन्ननखाश्छिन्नाशाश्छिन्नबाहवः ॥ अधोमुखाऊर्ध्वमुखाःसंग्रा
मे पतिताःक्षणात् ॥ १९ ॥ वमन्तोरुधिरंवीरामूर्छितानिधनंगताः ॥ सभामंडपमारक्तंदृश्यतेक्षतजस्रवात् ॥ २०॥ इत्थंमदोत्कटःकंसः
संनिपात्योद्भटान्रिपून् ॥ क्रोधाद्ध्योराजराजेन्द्रजग्राहपितरंखलः ॥ २१ ॥ नृपासनात्संगृहीत्वाबद्ध्वापाशैश्चतंखलः ॥ तन्मित्रैश्चनृपःसा
कारागारंरुरोधह ॥ २२ ॥ मधूनांशूरसेनानांदेशानांसर्वसंपदाम् ॥ सिंहासनेचोपविश्यस्वयंराज्यंचकारह ॥ २३ ॥ पीडितायादवाःसर्वे
संबंधस्यमिषैस्त्वरम् ॥ चतुर्दशांतरंदेशान्विविशुःकालवेदिनः ॥२४ ॥ देवक्याःसप्तमेगर्भेहर्षशोकविवर्धने ॥ व्रजंप्रणीतेरोहिण्यामनन्ते
योगमायया ॥ २५ ॥ अहोगर्भःक्वविगतइत्यूचुर्माथुराजनाः ॥ २६ ॥ अथव्रजेपंचदिनेषुभाद्रेस्नातौचषष्ठ्यांचसितेबुधेच ॥ उच्चैर्ग्रहैः
पंचभिरावृतेचलग्नेतुलाख्येदिनमध्यदेशे ॥ २७ ॥ सुरेषुवर्षत्सुसुपुष्पवर्षंघनेषुमुंचत्सुचवारिबिन्दून् ॥ बभूवदेवोवसुदेवपत्न्यांविभासयन्न
न्दगृहंस्वभासा ॥ २८ ॥ नन्दोपिकुर्वन्शिशुजातकर्मददौद्विजेभ्योनियुतंगवांच ॥ गोपान्समाहूयसुगायकानांरावैर्महामंगलमातनोति ॥
॥ २९ ॥ द्वैपायनोदेवलदेवरातवसिष्ठवाचस्पतिभिर्मयाच ॥ आगत्यतत्रैवसमास्थितोभूत्पाद्यादिभिर्नन्दकृतैःप्रसन्नः ॥ ३० ॥ नन्दराजउ
वाच ॥ ॥ सुन्दरोबालकःकोयंनदृश्यायत्समःक्वचित ॥ कथंपंचदिनाज्जातस्तन्मेब्रूहिमहामुने ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ अहो

भाग्यन्तुतेनन्दशिशुःशेषःसनातनः ॥ देवक्यांवसुदेवस्यजातोयंमथुरापुरे ॥ ३२ ॥ कृष्णेच्छयातदुदरात्प्रणीतोरोहिणींशुभाम् ॥ नन्द राजत्वयादृश्योदुर्लभोयोगिनामपि ॥ ३३ ॥ तद्दर्शनार्थंप्राप्तोहंवेदव्यासोमहामुनिः ॥ तस्मात्त्वंदर्शयास्माकंशिशुरूपंपरात्परम् ॥ ३४॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथनन्दःशिशुंशेषंदर्शयामासविस्मितः ॥ दृष्ट्वाप्रेंखस्थितंप्राहनत्वासत्यवतीसुतः ॥ ३५ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच॥ देवाधिदेवभगवन्कामपालनमोस्तुते ॥ नमोनन्तायशेषायसाक्षाद्रामायतेनमः ॥ ३६ ॥ धराधरायपूर्णायस्वधाम्नेसीरपाणये ॥ सहस्रशिरसेनित्यंनमःसंकर्षणायते ॥ ३७ ॥ रेवतीरमणत्वंवैबलदेवोच्युताग्रजः ॥ हलायुधःप्रलंबघ्नःपाहिमांपुरुषोत्तम ॥ ३८ ॥ बलायबलभद्रायतालांकायनमोनमः ॥ नीलांबरायगौरायरौहिणेयायतेनमः ॥ ३९ ॥ धेनुकारिर्मुष्टिकारिःकुंभांडारिस्त्वमेवहि ॥ रुक्म्यरिःकूपकर्णारिःकूटारिर्बल्वलान्तकः ॥४०॥ कालिन्दीभेदनोसित्वंहस्तिनापुरकर्षकः ॥ द्विविदारिर्यादवेन्द्रोव्रजमंडलमंडनः ॥ ४१ ॥ कंसभ्रातृप्रहन्तासितीर्थयात्राकरःप्रभुः ॥ दुर्योधनगुरुःसाक्षात्पाहिपाहिप्रभोजगत् ॥४२॥ जयजयाच्युतदेवपरात्परस्वयमनन्तदिगन्तगतश्रुत ॥ सुरमुनीन्द्रफणीन्द्रवरायतेमुसलिनेबलिनेहलिनेनमः ॥४३॥ इहपठेत्सततंस्तवनंतुयःसतुहरेःपरमंपदमाव्रजेत् ॥ जगतिसर्वबलंत्वरिमर्दनंभवतितस्यजयःस्वधनंधनम् ॥ ४४ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ बलंपरिक्रम्यशतंप्रणम्यतंद्वैपायनोदेवपराशरात्मजः ॥ विशालबुद्धिर्मुनिबादरायणःसरस्वतींसत्यवतीसुतोययौ॥४५॥इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादेबलभद्रजन्मवर्णनंनामदशमोऽध्यायः ॥

॥ १० ॥श्रीनारदउवाच ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ विवेशवसुदेवस्यमनःपूर्वंपरात्परः ॥१॥ सूर्येन्दुवह्निसंकाशोवसुदेवोमहामनाः ॥ बभूवात्यन्तमहसासाक्षाद्यज्ञइवापरः ॥ २ ॥ देवक्यामागतेकृष्णेसर्वेषामभयंकरे ॥ रराजतेनसागेहेघनेसौदामिनीयथा ॥ ॥ ३ ॥ तेजोवतींचतांवीक्ष्यकंसःप्राहभयातुरः ॥ प्राप्तोयंप्राणहन्तामेपूर्वमेषानचेदृशी ॥४॥ जातमात्रंहनिष्यामीत्युक्त्वास्तेभयविह्वलः ॥ पश्यन्सर्वत्रचहरिंपूर्वशत्रुंविचिंतयन् ॥ ५ ॥ अहोवैरानुबन्धेनसाक्षात्कृष्णोपिदृश्यते ॥ तस्माद्वैरंप्रकुर्वन्तिकृष्णेप्राप्त्यर्थमासुराः ॥ ६ ॥ अथब्रह्मादयोदेवामुनीन्द्रैरस्मदादिभिः ॥ शौरिगेहोपरिप्राप्ताः स्तवंचक्रुःप्रणम्यतम् ॥ ७ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ यज्ञागरादिषुभवेषुपरंह्यहेतु

सततंकोटिमनोजमोहनम् ॥ परिपूर्णतमंपरात्परंकलवेणुध्वनिवाद्यतत्परम् ॥२८॥ तमवेक्ष्यसुतंयदूत्तमोहरिजन्मोत्सवफुल्ललोचनः ॥ अ
थविप्रजनेषुआशुवैनियुतंसन्मनसागवांददौ ॥ २९॥ हरिमानकदुंदुभिःस्तवैःस्तवनन्तंप्रणिपत्यविस्मितः ॥ अकरोदुदितप्रभूदयागतभीः
सूतिगृहेकृतांजलिः ॥ ३० ॥ ॥ श्रीवसुदेवउवाच ॥ ॥ एकोयःप्रकृतिगुणैरनेकधासिहर्तात्वंजनकउतास्यपालकस्त्वम् ॥ निर्लिप्तःस्फ
टिकइवाद्यदेहवर्णैस्तस्मैश्रीभुवनपतेनमामितुभ्यम् ॥ ३१ ॥ एषस्मुत्वनलइवात्रवर्तमानोयोन्तस्थोबहिरपिचाम्बरंयथाहि ॥ आधारोधर
णिरिवास्यसर्वसाक्षीतस्मैतेनमइवसर्वगोनभस्वान् ॥ ३२ ॥ भूभारोद्धरहरणार्थमेवजातोगोदेवद्विजनिजवत्सपालकोसि ॥ गेहेमेभुविपुरुषो
त्तमोत्तमस्त्वंकंसान्मांभुवनपतेप्रपाहिपापात् ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंश्यामसुन्दरम् ॥ ज्ञात्वानत्वा
थतंप्राहदेवकीसर्वदेवता ॥ ३४ ॥ ॥श्रीदेवक्युवाच ॥ ॥ हेकृष्णहेविगणितांडपतेपरेशगोलोकधामधिषणध्वजआदिदेव ॥ पूर्णेशपूर्ण
परिपूर्णतमप्रभोमांत्वंपाहिपाहिपरमेश्वरकंसपापात् ॥ ३५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाभगवान्कृष्णःपरिपूर्णतमःस्वयं ॥ स
स्मितोदेवकींशौरिंप्राहसवृजिनार्दनः ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इयंचपृश्निःपतिदेवताचत्वंपूर्वसर्गेसुतपाःप्रजार्थी ॥ ब्रह्माज्ञया
दिव्यतपोयुवाभ्यांकृतंपरंनिर्जलभोजनाभ्यां ॥ ३७ ॥ कालेषुमन्वन्तरयेव्यतीतेतपःपरन्तत्तपसःप्रजार्थी ॥ तदाप्रसन्नोयुवयोरभूववरंपरं
ब्रूतमयातदोक्तम् ॥ ३८॥ श्रुत्वायुवाभ्यांकथितंतदैवभूयात्सुतस्त्वत्सदृशःकिलावयोः ॥ तथास्तुचोक्त्वाथगतेमयिप्रजापतीह्यभूतंस्वकृ
तेनदम्पती ॥ ३९॥ नमत्समःकोपिसुतोजगत्यलंविचार्यतद्धामभवंपरेश्वरः ॥ श्रीपृश्निगर्भोभुविविश्रुतःपुनर्द्वितीयकालेहमुपेंद्रवामनः ॥
॥ ४० ॥ तथाभवंह्यद्यतनेपरात्परोनीत्वाथमांप्रापयनन्दमन्दिरम् ॥ अतोनभूयाद्भवमोग्रसेनतःसुतांसमादायसुखंभविष्यथः ॥ ४१ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तूष्णींभूत्वाहरिस्तत्रतद्द्वयः पश्यतोस्तयोः ॥ दृश्यंह्यप्रकटंकृत्वाबालोभूत्कौ[illegible]नटः ॥ ४२ ॥ प्रेंखेधृत्वाथतं
शौरिर्यावद्गंतुंसमुद्यतः ॥ तावद्व्रजेनन्दपत्न्यांयोगमायाजनिस्वतः ॥ ४३ ॥ तयाशयानेविश्वस्मिन्रक्षके[illegible]स्वपत्सुच ॥ द्वारउद्घाटितास्स
र्वाःप्रस्फुटच्छृंखलार्गलाः ॥ ४४ ॥ निर्गतेवसुदेवेचमूर्ध्निश्रीकृष्णशोभिते ॥ सूर्योदयेयथासद्यस्तमोनाशोभवत्स्वतः ॥ ४५ ॥ घनेपुन्यो

हेतुःस्विदस्यविचरन्तिगुणाश्रयेण ॥ नैतद्विशन्तिमहदिंद्रियदेवसंघास्तस्मैनमोग्निमिवविस्तृतविस्फुलिंगाः ॥ ८॥ नैवेशितुंप्रभुरयंबलिनां
बलीयान्नायानशब्दउतनोविषयीकरोति ॥ तद्ब्रह्मपूर्णममृतंपरमंप्रशान्तंशुद्धंपरात्परतरंशरणंगताःस्मः ॥ ९ ॥ अंशांशकांशककलाद्य
वतारवृंदैरावेशपूर्णसहितैश्चपरस्ययस्य ॥ सर्गादयःकिलभवन्तितमेवकृष्णंपूर्णात्परन्तुपरिपूर्णतमंनताःस्मः ॥ १० ॥ मन्वन्तरेषुचयुगेषुग
तागतेषुकल्पेषुचांशकलयास्ववपुर्बिभर्षि ॥ अद्यैवधामपरिपूर्णतमंतनोषिधर्मंविधायभुविमंगलमातनोषि ॥ ११ ॥ यद्दुर्लभंविशदयोगि
भिरप्यगम्यंगम्यंद्रवद्भिरमलाशयभक्तियोगैः ॥ आनंदकंदचरतस्तवमन्दयानंपादारविन्दमकरन्दरजोददधामः ॥ १२ ॥ पूर्वंतथात्रकमनी
यवपुष्मयंत्वांकंदर्पकोटिशतमोहनमद्भुतंच ॥ गोलोकधामधिषणद्युतिमादधानंराधापतिंधरणधुर्यधनंदधामः॥१३ ॥ ॥श्रीनारदउवाच॥
॥ नत्वाहरिंतदादेवाब्रह्माद्यामुनिभिःसह ॥ गायन्तस्तंप्रशंसन्तःस्वधामानिययुर्मुदा ॥ १४॥ अथमैथिलराजेन्द्रजन्मकालेहरेःसति ॥ अंब
रंनिर्मलंभूतंनिर्मलाश्चदिशोदश ॥ १५ ॥ उज्ज्वलास्तारकाजाताःप्रसन्नंभूमिमंडलं ॥ नदनद्यःसमुद्राश्चप्रसन्नापःसरोवराः ॥ १६ ॥ सह
स्रदलपद्मानिशतपत्राणिसर्वतः ॥ विकचानिमरुत्स्पर्शैःपतद्गन्धिरजांसिच ॥ १७ ॥ तेषुनेदुर्मधुकरानदन्तश्चित्रपक्षिणः ॥ शीतलामन्द
यानाश्चगंधाक्तावायवोववुः ॥ १८ ॥ ऋद्धाजनपदाग्रामानगरामंगलायनाः ॥ देवाविप्रानगागावोबभूवुःसुखसंवृताः ॥ १९ ॥ देवदुन्दुभयो
नेदुर्जयध्वनिसमाकुलाः॥ यत्रतत्रमहाराजसर्वेषांमंगलंपरम् ॥२०॥ विद्याधराश्चगन्धर्वाःसिद्धकिन्नरचारणाः ॥ जगुःसुनायकादेवास्तुष्टुवुः
स्तुतिभिःपरम् ॥ २१ ॥ ननृतुर्दिविगन्धर्वोविद्याधर्य्योमुदान्विताः ॥ पारिजातकमन्दारमालतीसुमनांसिच ॥ २२ ॥ मुमुचुर्देवमुख्याश्च
गर्जतश्चघनाजले ॥ भाद्रेबुधेकृष्णपक्षेधात्रर्क्षेहर्षणेवृषे ॥ कर्णेष्टम्यामर्द्धरात्रेनक्षत्रेशमहोदये ॥ २३ ॥ अन्धकारेवृतेकालेदेवक्यांशौरिमंदि
रे ॥ आविरासीद्धरिःसाक्षादरण्यामध्वरेग्निवत् ॥ २४ ॥ स्फुरदक्षविचित्रहारिणंविलसत्कौस्तुभरत्नधारिणम् ॥ परिधिद्युतिनूपुरांगदधृत
बालार्ककिरीटकुंडलम् ॥ २५ ॥ चलदद्भुतवह्निकंकणंतडिदूर्जितगुणमेखलार्चितम् ॥ मधुभृद्ध्वनिपद्ममालिनंनवजांबूनददिव्यवाससम् ॥
॥ २६ ॥ सतडिद्घनदिव्यसौभगंचलनीलालकवृन्दभृन्मुखम् ॥ चलदंशुतमोहरंपरंशुभदंसुन्दरमंबुजेक्षणम् ॥ २७ ॥ कृतपत्रविचित्रमंडलं

न्निवर्षत्सुसहस्रवदनःस्वराट् ॥ निवारयन्दीर्घफणैरासारंशौरिमन्वगात् ॥ ४६ ॥ ऊर्म्योघवतीकुलावर्गैःसहस्रपादवाहिनी ॥ सद्यामार्गददात
स्मैकालिन्दीसरितांवरा ॥ ४७ ॥ नन्दव्रजंसमेत्यासौप्रसुप्तंसर्वतःपरम् ॥ शिशुंयशोदाशयनेविधायाशुददर्शतां ॥ ४८ ॥ तत्सुतांसमुपा
दायपुनर्गेहान्जगामसः ॥ तीर्त्वाश्रीयमुनांशौरिःस्वागारेपूर्ववत्स्थितः॥ ४९ ॥ सुतंसुतांवाजातंचज्ञात्वागोपीयशोमती ॥ परिश्रांतास्वश
यनेसुष्वापानन्दनिद्रया ॥ ५० ॥ अथबालध्वनिंश्रुत्वारक्षकाःसमुपस्थिताः ॥ ऊचुःकंसायवीरायगत्वातद्राजमन्दिरम् ॥ ५१ ॥ सूतीगृहं
त्वरांप्रागात्कंसोवैभयकातरः ॥ स्वसाथभ्रातरंप्राहरुदतीदीनवत्सती ॥ ५२ ॥ श्रीदेवक्युवाच ॥ ॥ सुतामेकांदेहिमेत्वंपुत्रेषुप्रमृतेषुच ॥
स्त्रियंहंतुंनयोग्योसिभ्रातस्त्वंदीनवत्सलः ॥ ५३ ॥ तेनुजाहंहतसुताकारागारेनिपातिता ॥ दातुमर्हसिकल्याणकल्याणींतनुजांचमे॥५४॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अश्रुमुख्यामोहितयासमाच्छाद्यात्मजांबहु ॥ प्रार्थितोंकाद्विनिर्भर्त्स्यतांसआचिच्छिदेखलः ॥ ५५ ॥ कुसंगनिर
तःपापखलोयदुकुलाधमः ॥ स्वसुःसुतांशिलापृष्ठेगृहीत्वांघ्र्योन्यपातयत् ॥५६॥ कंसहस्तात्समुत्पत्यत्वरंसाचांबरेगता ॥ शतपत्रेरथेदि
व्येसहस्रहयसेविते ॥ ५७ ॥ चामरांदोलितेशुभ्रेस्थितादृश्यतदिव्यदृक् ॥ सायुधाष्टभुजामायापार्षदैःपरिसेविता ॥ शतसूर्यप्रतीकाशाकं
समाहघनस्वना ॥ ५८ ॥ ॥ श्रीयोगमायोवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम्॥ जातःक्वातुतेहंतावृथादीनांदुनोषि
वै ॥ ५९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वातंततोदेवीगताविन्ध्याचलेगिरौ ॥ योगमायाभगवतीबहुनामाबभूवह ॥ ६० ॥ अथकंसो
विस्मितोभूच्छ्रुत्वामायावचःपरम् ॥ देवकींवसुदेवस्यमोचयामासबन्धनात् ॥ ६१ ॥ ॥ कंसउवाच ॥ ॥ पापोहंपापकर्माहंखलोयदुकु
लाधमः ॥ युष्मत्पुत्रप्रहन्तारंक्षमध्वंमेकृतंभुवि ॥ ६२ ॥ हेस्वसःशृणुमेशौरेमन्येकालकृतंत्विदम् ॥ येननिश्चाल्यमानोवावायुनेवघनाव
लिः ॥ ६३॥ विस्रब्धोहंदेववाक्येदेवास्तेपिमृषागिरः ॥ नजानामिक्वमेशत्रुर्जातःक्वोकथितोमया ॥ ६४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थं
कंसस्तदंघ्र्योश्चपतितोश्रुमुखोरुदन् ॥ चकारसेवांपरमांसौहृदंदर्शयंस्तयोः ॥ ६५ ॥ अहोश्रीकृष्णचन्द्रस्यपरिपूर्णतमप्रभोः ॥ दानदक्षैः
कटाक्षैश्चकिन्नस्याद्भूमिमण्डले ॥ ६६ ॥ प्रातःकालेतदाकंसःप्रलम्बादीन्महासुरान् ॥ समाहूयखलस्तेभ्योवदद्दुक्तञ्चमायया ॥ ६७ ॥

॥ कंसउवाच ॥ ॥ जातोमेध्रुंतकृद्धूमौकथितोयोगमायया ॥ अनिर्दशान्निर्दशांश्चशिशून्यूयंहनिष्यथ ॥ ६८ ॥ ॥ दैत्याऊचुः ॥ ॥ सज्जस्यधनुषोयुद्धेभवताद्वंद्वयोधिना ॥ टंकारेणोद्गतादेवामन्यसेतैःकथंभयम् ॥ ६९ ॥ गोविप्रसाधुःश्रुतयोदेवाधर्मादयःपरे ॥ विष्णोश्चतनवोह्येषांनाशेदैत्यबलंस्मृतम् ॥ ७० ॥ जातोयदिमहाविष्णुस्तेशत्रुर्योमहीतले ॥ अयंचैतद्वधोपायोगवादीनांविहिंसनम् ॥ ७१ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंमहोद्भटादुष्टादैतेयाःकंसनोदिताः ॥ दुद्रुवुःखंगवादिभ्योजघ्नुर्जातांश्चबालकान्॥ ७२ ॥ आसमुद्राद्भूमितलेविशंतश्चगृहेगृहे ॥ कामरूपधरादैत्याश्चेरुःसर्पाइवाभवन् ॥ ७३ ॥उत्पथाउद्भटादैत्यास्तत्रापिकंसनोदिताः ॥ कपिःसुराप्यलिहतोभूतग्रस्तइवाभवन् ॥ ७४ ॥ वैदेहमैथिलनरेन्द्रउपेन्द्रभक्तधर्मिष्ठमुख्यसुतपोजनकप्रतापिन् ॥ एतत्सतांचभुविहेलनमंगराजन्सर्वंछिनत्तिबहुलाइवचतुष्पदार्थं ॥ ७५ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसं०गो०ना०श्री०ज०व०एकादशो० ॥ ११ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथपुत्रोत्सवंजातंश्रुत्वानन्दउषःक्षणे ॥ ब्राह्मणांश्चसमाहूयकारयामासमङ्गलम् ॥ १ ॥ सविधिजातकंकृत्वानन्दराजोमहामनाः ॥ विप्रेभ्योदक्षिणाभिश्चनंदोलक्षंगवांददौ ॥ २ ॥ क्रोशमात्रंरत्नसानून्सुवर्णशिखरान्गिरीन् ॥ सरसान्सप्तधान्यानिददौविप्रेभ्यआनतः ॥ ३ ॥ मृदङ्गवीणाशंखाद्यानेदुर्दुंदुभयोमुहुः ॥ गायकाश्चजगुर्द्वारेननृतुर्वरयोषितः ॥ ४ ॥ पताकैर्हेमकलशैर्वितानैस्तोरणैःशुभैः ॥ अनेकवर्णैश्चित्रैश्चबभौश्रीनन्दमन्दिरम् ॥ ५ ॥ रथ्यावीथ्यश्चदेहल्योभित्तिप्राङ्गणवेदिकाः ॥ तोलिकामण्डपसमारेजुर्गन्धिजलांबरैः ॥ ६ ॥ गावःसुवर्णशृंग्यश्चहेममालालसद्गलाः ॥ घण्टामंजीरझंकारारक्तकंबलमण्डिताः ॥ ७ ॥ पीतपुच्छाःसवत्साश्चतरुणीकरचिह्निताः ॥ हरिद्राकुंकुमायुक्ताश्चित्रधातुविचित्रिताः ॥ ८ ॥ बर्हपुष्पैर्गन्धजलैर्वृषाधर्मधुरंधराः ॥ इतस्ततोविरेजुःश्रीनन्दद्वारिमनोहराः ॥ ९॥ गोवत्साहेममालाढ्यामुक्ताहारविराजिताः॥ इतस्ततोविलंघन्तोमंजीरचरणाःसिताः ॥१०॥ श्रुत्वापुत्रोत्सवंतस्यावृषभानुवरस्तथा॥कलावत्यागजारूढोनन्दमन्दिरमाययौ ॥ ११ ॥ नन्दानवोपनन्दाश्चतथाषड्वृषभानवः ॥ नानोपायनसंयुक्ताःसर्वेतेपिसमाययुः ॥ १२ ॥ उष्णीषोपरिमालाढ्याःपीतकंचुकशोभिताः ॥ बद्धकुंजाबद्धकेशावनमालाविभूषणाः ॥ १३ ॥ वंशीधरावेत्रहस्ताःसुपत्रतिलकार्चिताः ॥ बद्धवर्णपरिकरागोपास्तेपिसमाययुः ॥ १४ ॥

नृत्यन्तः परिगायन्तोधुन्वंतोवसनानिच ॥ नानोपायनसंयुक्ताः श्मश्रुलाः शिशवः परे ॥ १५ ॥ हय्यंगवीनदुग्धानांदध्याज्यानांबलीन्बहून्॥
नीत्वावृद्धायष्टिहस्तानन्दमन्दिरमाययुः ॥ १६ ॥ पुत्रोत्सवंव्रजेशस्यकथयन्तः परस्परम् ॥ प्रेमविव्हलभावैःस्वैरानन्दाश्रुसमाकुलाः ॥
॥ १७ ॥ जातेपुत्रोत्सवेनन्दःस्वानन्दाश्रुकुलेक्षणः ॥ पूजयामासतान्सर्वांस्तिलकाद्यैर्विधानतः ॥ १८ ॥ ॥ श्रीगोपाऊचुः ॥ ॥ हेव्रजे
श्वरहेनन्दजातःपुत्रोत्सवस्तथा ॥ अनपत्यस्येच्छतोलमतःकिमङ्गलम्परम् ॥ १९ ॥ दैवेनदर्शितंचेदंदिनंत्रोबहुभिर्दिनैः ॥ कृतकृत्याश्वभू
ताःस्मोदृष्ट्वाश्रीनन्दनन्दनम् ॥ २० ॥ हेमोहनेतिदूरात्तमङ्कंनीत्वागदिष्यसि ॥ यदालालनभावेनभवितानोतदासुखम् ॥ २१ ॥ ॥ श्री
नन्दउवाच ॥ ॥ भवतामाशिषःपुण्याज्जातंसौख्यमिदंशुभं ॥ अज्ञावर्तीह्यहंगोपगोपीनांव्रजवासिनाम् ॥ २२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥
श्रीनन्दराजसुतसंभवमद्भुतंचश्रुत्वाविसृज्यगृहकर्मतदेवगोप्यः ॥ तूर्णंययुःसबलयोव्रजराजगेहानुद्यत्प्रमोदपरिपूरितहृन्मनोंगाः ॥ २३ ॥
आनन्दमन्दिरपुरात्स्वगृहाद्व्रजंत्यःसर्वाइतस्ततउतत्वरमाव्रजन्त्यः ॥ यानश्लथद्वसनभूषणकेशबन्धारेजुर्नरेंद्रपथिभूपरिमुक्तमुक्ताः॥२४॥
झङ्कारनूपुरनवांगदहेमचीरमंजीरहारमणिकुण्डलमेखलाभिः ॥ श्रीकण्ठसूत्रभुजकङ्कणबिंदुकाभिःपूर्णेन्दुमण्डलनवद्युतिभिर्विरेजुः॥२५॥
श्रीराजिकालवणरात्रिविशेषचूर्णैर्गोधूमसर्षपयवैःकरलालनैश्च ॥ उत्तार्यबालकमुखोपरिचाशिषस्ताःसर्वाददुर्नृपजगुर्जगदुर्यशोदाम्॥२६॥
॥ श्रीगोप्यऊचुः ॥ साधुसाधुयशोदेतेदिष्टयादिष्टयाव्रजेश्वरि ॥ धन्याधन्यापराकुक्षिर्ययायोजनितःसुतः ॥ २७ ॥ इच्छायुक्तंकृतंतेवैदेवे
नबहुकालतः ॥ रक्षबालंपद्मनेत्रंसुस्मितंश्यामसुन्दरम् ॥ २८ ॥ ॥ श्रीयशोदोवाच ॥ ॥ भवदीयदयाशीर्भिर्जातंसौख्यंदयाचमे ॥ भव
तीनामपिपरंदिष्टयाभूयादतःपरम् ॥ २९ ॥ हेरोहिणिमहाबुद्धेपूजनंतुव्रजौकसाम् ॥ आगतानांसत्कुलानांयथेष्टंहीप्सितंकुरु ॥ ३० ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ रोहिणीराजकन्यापितत्करौदानशालिनौ ॥ तत्रापिनोदितादानेददावतिमहामनाः ॥ ३१ ॥ गौरवर्णादि
व्यवासारत्नाभरणभूषिता ॥ व्यचरद्रोहिणी साक्षात्पूजयन्तीव्रजौकसाम् ॥ ३२ ॥ परिपूर्णतमेसाक्षाच्छ्रीकृष्णेव्रजमागते ॥ नदत्सुनरतू
र्येषुजयध्वनिरभून्महान् ॥ ३३ ॥ दधिक्षीरघृतैर्गोपागोप्योहैयंगवैर्नवैः ॥ सिषिचुर्हर्षितास्तत्रजगुरुच्चैःपरस्परम् ॥ ३४ ॥ बहिरन्तःपुरे

जातेसर्वतोदधिकर्दमे ॥ वृद्धाश्चस्थूलदेहाश्चपेतुर्हास्यंकृतंपरैः ॥ ३५ ॥ सूताःपौराणिकाःप्रोक्तामगधावंशशंसकाः ॥ वन्दिनस्त्वमलप्रज्ञाःप्रस्तावसदृशोक्तयः ॥ ३६ ॥ तेभ्योनंदोमहाराजसहस्रज्ञाःपृथक्पृथक् ॥ वासोलङ्काररत्नानिहयेभानखिलान्ददौ ॥ ३७ ॥ बन्दिभ्योमागधेभ्यश्चसर्वेभ्योबहुलन्धनम् ॥ ववर्षघनवद्गोपोनन्दराजोव्रजेश्वरः ॥ ३८ ॥ निधिःसिद्धिश्चवृद्धिश्चभुक्तिर्मुक्तिर्गृहेगृहे ॥ वीथ्यांवीथ्यांलुठन्तीवतदिच्छाकस्यचिन्नहि ॥ ३९ ॥ सनत्कुमारकपिलशुकव्यासादिभिःसह ॥ हंसदत्तपुलस्त्याद्यैर्मयाब्रह्माजगामह ॥ ४० ॥ हंसारूढोहेमवर्णोमुकुटीकुण्डलीस्फुरन् ॥ चतुर्मुखोवेदकर्ताद्योतयन्मंडलंदिशाम् ॥ ४१ ॥ तथातमनुभूताढ्योवृषारूढोमहेश्वरः ॥ रथारूढोरविःसाक्षाद्गजारूढःपुरन्दरः ॥ ४२ ॥ वायुश्चखंजनारूढोयमोमाहिषवाहनः ॥ धनदःपुष्पकारूढोमृगारूढःक्षपेश्वरः ॥ ४३ ॥ अजारूढोवीतिहोत्रोवरुणोमकरस्थितः ॥ मयूरस्थःकार्तिकेयोभारतीहंसवाहिनी ॥ ४४ ॥ गोरूपधारिणीपृथ्वीविमानस्थासमाययौ ॥४५॥ दोलारूढादिव्यवर्णामुख्याःषोडशमातृकाः ॥ षष्ठीचशिविकारूढाखड्गरैयष्टिधारिणी॥ ४६ ॥ मङ्गलोवानरारूढोभासारूढोबुधःस्मृतः॥ गीष्पतिःकृष्णसारथ्यःशुक्रोगवयवाहनः ॥ ४७ ॥ शनिश्चमकरारूढउष्ट्रस्थःसिंहिकासुतः ॥ कोटिबालार्कसंकाशआययौनंदमंदिरम् ॥ ॥ ४८ ॥ कोलाहलसमायुक्तंगोपगोपीगणाकुलम् ॥ नंदमंदिरमभ्येत्यक्षणंस्थित्वाययुःसुराः ॥ ४९ ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंबलरूपिणम् ॥ नत्वाहद्भ्यातदादेवाश्चक्रुस्तस्यस्तुतिंपराम् ॥५०॥ वीक्ष्यकृष्णंतदादेवाब्रह्माद्याऋषिभिःसह ॥ स्वधामानिययुःसर्वेहर्षिताःप्रेमविह्वलाः ॥ ५१ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीनंदमहोत्सववर्णनंनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ शौर्येनामयपृच्छार्थंकरंदातुंनृपस्यच ॥ पुत्रोत्सवंकथयितुंनंदेश्रीमथुरांगते ॥ १ ॥ कंसेनप्रेषितादुष्टापूतनाघातकारिणी ॥ पुरेषुग्रामघोषेषुचरंतीघर्घरस्वना ॥ २ ॥ अथगोकुलमासाद्यगोपगोपीगणाकुलम् ॥ रूपंदधारसादिव्यंवपुःषोडशवार्षिकम् ॥ ३ ॥ नकेपिरुरुधुर्देवाःसुंदरींतांचगोपिकाः ॥ शचींवाणींरमांरंभांरतिंचाक्षिपतीमिव ॥ ४ ॥ रोहिण्यांचयशोदायांहर्षितायांस्फुरत्कुचा॥ अंकमादायतंबालंलालयंतीपुनःपुनः ॥ ५ ॥ ददौशिशोर्महाघोराकालकूटावृतस्तनं ॥ प्राणैःसार्द्धंपपौदुग्धंकटुंरोषावृतोहरिः ॥ ६ ॥ मुंच

मुंचवदंतीत्थंधावतीपीडितस्तना ॥ नीत्वाबहिर्गतातंवैगतमायाबभूवह ॥ ७ ॥ पतन्नेत्राश्वेतगात्रारुदंतीपतिताभुवि ॥ ननादतेनब्रह्मांडंस
मलोकैर्बिलैःसह ॥ ८ ॥ चचालवसुधाद्वीपैस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ षट्क्रोशंसाद्दढान्दीर्घान्वृक्षान्पृष्ठतलेगतान् ॥ ९ ॥ चूर्णीचकारवपुषा
वज्रांगेणनृपेश्वर ॥ वदंतस्तेगोपगणावीक्ष्यघोरंवपुर्महत् ॥ १० ॥ अस्याअंगुलिगोबालोनजीवतिकदाचन ॥ तस्याउरसिसानंदंक्रीडंतंसु
स्मितंशिशुं ॥ ११ ॥ दुग्धंपीत्वाजृंभमाणंतंदृष्ट्वाजगृहुःस्त्रियः ॥ यशोदायाचरोहिण्यानिधायोरसिविस्मिताः ॥ १२ ॥ सर्वतोबालकंनी
त्वारक्षांचक्रुर्विधानतः ॥ कालिंदीपुण्यमृत्तोयैर्गोपुच्छभ्रमणादिभिः ॥ १३ ॥ गोमूत्रगोरजोभिश्चस्नापयित्वात्विदंजगुः ॥ १४ ॥ ॥ श्री
गोप्यऊचुः ॥ ॥ श्रीकृष्णस्तेशिरःपातुवैकुंठःकंठमेवहि ॥ श्वेतद्वीपपतिःकर्णौनासिकांयज्ञरूपधृक् ॥ १५ ॥ नृसिंहोनेत्रयुग्मंचजिह्वांद
शरथात्मजः ॥ अधराववतांतेतुनरनारायणावृषी ॥ १६ ॥ कपोलौपातुतेसाक्षात्सनकाद्याःकलाहरेः ॥ भालंतेश्वेतवाराहोनारदोभूतले
वतु ॥ १७ ॥ चिबुकंकपिलःपातुदत्तात्रेयउरोवतु ॥ स्कंधौद्वावृषभःपातुकरौमत्स्यःप्रपातुते ॥ १८ ॥ दोर्दंडंसततंरक्षेत्पृथुःपृथुलवि
क्रमः ॥ उदरंकमठःपातुनाभिंधन्वन्तरिश्चते ॥ १९ ॥ मोहिनीगुह्यदेशंचकटिंतेवामनोवतु ॥ पृष्ठंपरशुरामश्चतवोरूबादरायणः ॥ २० ॥
बलोजानुद्वयंपातुजंघेबुद्धःप्रपातुते ॥ पादौपातुसगुल्फौचकल्किर्धर्मपतिःप्रभुः ॥ २१ ॥ सर्वरक्षाकरंदिव्यंश्रीकृष्णकवचंपरम् ॥ इदंभ
गवतादत्तंब्रह्मणेनाभिपंकजे ॥ २२ ॥ ब्रह्मणाशंभवेदत्तंशंभुर्दुर्वाससेददौ ॥ दुर्वासाःश्रीयशोमत्यैप्रादाच्छ्रीनंदमंदिरे ॥ २३ ॥ अनेनरक्षां
कृत्वास्यगोपीभिःश्रीयशोमती ॥ पाययित्वास्तनंदानंविप्रेभ्यःप्रददौमहत् ॥ २४ ॥ तदानंदादयोगोपाआगतामथुरापुरात् ॥ दृष्ट्वाघोरां
पूतनाख्यांबभूवुर्भयविह्वलाः ॥ २५ ॥ छित्त्वाकुठारैस्तद्देहंगोपाःश्रीयमुनातटे ॥ अनेकाश्चचिताःकृत्वादाहयामासुरेवताम् ॥ २६ ॥ ए
लालवंगश्रीखंडतगरागरुगंधिभृत् ॥ धूमोदग्धस्यदेहस्यपवित्रस्यसमुत्थितः ॥ २७ ॥ अहोकृष्णमृतेकंवाव्रजामशरणंत्विह ॥ पूतनायै
मोक्षगतिंददौपतितपावनः ॥ २८ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ केयंवाराक्षसीपूर्वंपूतनाबालघातिनी ॥ विषस्तनादुष्टभावापरंमोक्षंक
थंगता ॥ २९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ बलियज्ञेवामनस्यदृष्ट्वारूपमतःपरम् ॥ बलिकन्यारत्नमालापुत्रस्नेहंचकारह ॥ ३० ॥ एतादृ

शोयदिभवेद्बालमेकंशुचिस्मितम् ॥ पाययामिस्तनंतेनप्रसन्नंमेमनस्तदा ॥ ३१ ॥ बलेःपरमभक्तस्यसुतायैवामनोहरिः ॥ मनोरथस्तुते
भूयान्मनस्यपिवरंददौ ॥ ३२ ॥ साभवद्वापरांतेवैपूतनानामविश्रुता ॥ श्रीकृष्णस्पर्शसंभूतापरंप्राप्तमनोरथा ॥ ३३ ॥ यःपूतनामोक्षमि
मंशृणोतिकृष्णस्यदेवस्यपरात्परस्य ॥ भक्तिर्भवेत्प्रेमयुतापितस्यत्रिवर्गशुद्धिःकिमुमैथिलेंद्र ॥ ३४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलो
कखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेपूतनामोक्षोनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥श्रीगर्गउवाच॥ ॥ इत्येवंकथितंदिव्यंश्रीकृष्णचरितंवरम् ॥
यःशृणोतिनरोभक्त्यासकृतार्थोनसंशयः ॥ १॥ ॥श्रीशौनकउवाच॥ ॥ सुधाखण्डंपरंमिष्टंश्रीकृष्णचरितंवरम् ॥ श्रुत्वात्वन्मुखतःसा
क्षात्कृतार्थाःस्मोवयंमुने ॥ २ ॥ श्रीकृष्णभक्तःशांतात्माबहुलाश्वःसतांवरः ॥ अतोमुनिंकिंपप्रच्छतन्मेब्रूहितपोधन ॥ ३ ॥ ॥श्रीगर्गउ
वाच ॥ ॥ अथराजामैथिलेंद्रोहर्षितःप्रेमविह्वलः ॥ नारदंप्राहधर्मात्मापरिपूर्णतमंस्मरन् ॥ ४ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ धन्योहं
चकृतार्थोहंभवताभूरिकर्मणा ॥ संगोभगवदीपानांदुर्लभोदुर्घटोस्तिहि ॥ ५ ॥ श्रीकृष्णस्त्वर्भकःसाक्षादद्भुतोभक्तवत्सलः ॥ अग्रेचकार
किंचित्रंचरित्रंवदमेमुने ॥ ६ ॥ ॥श्रीनारदउवाच॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयाराजन्भवताकृष्णधर्मिणा ॥ सङ्गमःखलुसाधूनांसर्वेषांवितनोति
शम् ॥ ७ ॥ एकदाकृष्णजन्मर्क्षेयशोदानंदगेहिनी ॥ गोपीगोपान्समाहूयमंगलंचाकरोद्द्विजैः ॥८॥ रक्तांबरंकनकभूषणभूषितांगंबालम्प्रगृ
ह्यकलितांजनपद्मनेत्रम् ॥ श्यामंस्फुरद्धरिनखावृतचन्द्रहारंदेवान्प्रणम्यसुधनंप्रददौद्विजेभ्यः ॥ ९ ॥ प्रेंखेनिधायनिजमात्मजमाशुगोपी
सम्पूज्यमङ्गलदिनेप्रतिगोपिकास्ताः ॥ नैवाशृणोत्सरुदितस्यसुतस्यशब्दंगोपेषुमङ्गलगृहेषुगतागतेषु ॥ १० ॥ तत्रैवकंसखलनोदितउ
त्कचाख्योदैत्यःप्रभंजनतनुःशकटंयएत्य ॥ बालस्यमूर्ध्निंयदिपातयितुंप्रवृत्तःकृष्णोपितंकिलतताडतुरोदनेन ॥ ११ ॥ चूर्णंगतेथशकटे
पतितेचदैत्येत्यक्त्वाप्रभंजनतनुंविमलोबभूव ॥ नत्वाहरिंशतहयेनरथेनयुक्तोगोलोकधामनिजलोकमलंजगाम ॥ १२ ॥ नन्दादयोव्रजज
नाव्रजगोपिकाश्चसर्वेसमेत्ययुगपत्पृथुकास्तदाहुः ॥ एषस्वयंचपतितःशकटःकथंहिजानीथहेव्रजसुताःसुगताश्चयूयम् ॥ १३ ॥ ॥ बाला
ऊचुः ॥ ॥ प्रेंखस्थोयंक्षिपन्पादौरुदन्दुग्धार्थमेवहि ॥ तताडपादंशकटेतेनेदंसंकटंत्वनु ॥ १४ ॥ श्रद्धांनचक्रुर्बालोक्तेगोपागोप्यश्चविस्मि

ताः ॥ त्रैमासिकःक्वबालोयंकचैतद्वारभृत्त्वनः ॥ १५ ॥ बालमंकेसंगृहीत्वायशोदाग्रहशंकिता ॥ कारयामासविधिवद्यज्ञंविप्रैःसुतार्पितैः ॥ १६ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कोयंपूर्वंतुकुशलीदैत्यउत्कचनाममाक् ॥ अहोकृष्णपदस्पर्शाद्गतोमोक्षंमहामुने ॥ १७ ॥ ॥श्रीनारदउवाच ॥ ॥ हिरण्याक्षसुतोदैत्यउत्कचोनाममैथिल ॥ लोमशस्याश्रमेगच्छन्वृक्षांश्चूर्णीचकारह ॥१८ ॥ तन्दृष्ट्वास्थूलदेहाव्यमुत्कचाख्यंमहाबलम् ॥ शशापरोषयुग्विप्रोविदेहोभवदुर्मते ॥ १९ ॥ सर्पकंचुकवद्देहंपतन्कर्मविपाकतः ॥ सद्यस्तच्चरणोपांतेपतित्वाप्राहदैत्यराट् ॥ २० ॥ ॥ उत्कचउवाच ॥ ॥ हेमुनेहेकृपासिंधोकृपांकुरुममोपरि ॥ तेप्रभावंनजानामिदेहंमेदेहिहेप्रभो ॥ २१ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदाप्रसन्नःसमुनिर्दृष्ट्वंनयशतांविधेः ॥ सतांरोषोपिवरदोवरोमोक्षार्थदःकिमु ॥ २२ ॥ ॥ श्रीलोमशउवाच ॥ ॥ वातदेहस्तुतेभूयाद्व्यतीतेचाक्षुषांतरे ॥ वैवस्वतांतरेमुक्तिर्भविताचयदाहरेः ॥ २३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तस्मादुत्कचदैत्यस्तुमुक्तोलोमशतेजसा ॥ सद्योनमोस्तुयेनूनंसमर्थावरशापयोः ॥ २४ ॥ उत्संगेक्रीडितंबालंलालयंत्येकदानृप ॥ गिरिभारंनसेहेतंवोढुंश्रीनंदगेहिनी ॥ ॥ २५ ॥ अहोगिरिसमोबालःकथंस्यादितिविस्मिता ॥ भूमौनिधायतंसद्योनंदंकस्मैजगादह ॥ २६ ॥ कंसप्रणोदितोदैत्यस्तृणावर्तोमहाबलः ॥ जहारबालंक्रीडंतंवातावर्तेनसुन्दरम् ॥ २७॥ रजोंधकारोभूत्तत्रघोरशब्दश्चगोकुले ॥ रजस्वलानिचक्षूंषिबभूवुर्घटिकाद्वयम् ॥ ॥ २८ ॥ ततोयशोदानापश्यत्पुत्रंतंमंदिराजिरे ॥ मोहितारुदतीघोरान्पश्यंतीगृहशेखरान् ॥ २९ ॥ अदृष्टेचयदापुत्रेपतिताभुविमूर्छिता ॥ उच्चैरुरोदकरुणंमृतवत्सायथाहिगौः ॥ ३० ॥ रुरुदुश्चतदागोप्यःप्रेमस्नेहसमाकुलाः ॥ अश्रुमुख्योनंदसूनुंपश्यन्त्यस्ताइतस्ततः ॥ ॥ ३१ ॥ तृणावर्तोनभःप्राप्तऊर्ध्वंवैलक्षयोजनम् ॥ स्कन्धेसुमेरुवद्बालंमन्यमानःप्रपीडितः ॥ ३२ ॥ अथकृष्णंपातयितुंदैत्यस्तत्रसमुद्यतः ॥ गलंजग्राहतस्यापिपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ ३३ ॥ मुंचमुंचेतिगदितेदैत्येकृष्णोद्भुतोर्भकः ॥ गलग्राहेणमहताव्यसुन्दैत्यञ्चकारह ॥ ॥ ३४ ॥ तज्ज्योतिःश्रीघनश्यामेलीनसौदामिनीयथा ॥ दैत्योंबरान्निपतितःशिलायांशिशुनासह ॥ ३५ ॥ विशीर्णावयवस्यापिपतितस्यस्वनेनवै ॥ विनेदुश्चदिशःसर्वाःकंपितंभूमिमण्डलम् ॥ ३६ ॥ तत्पृष्ठिस्थंशिशुंतूष्णींरुदत्योगोपिकास्ततः ॥ ददृशुर्युगपत्सर्वानीत्वा

माप्त्रेदुर्जगुः ॥ ३७ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ नयोग्यासियशोदेत्वंबालंलालयितुंमनाक् ॥ नघृणातेक्वचिद्दृष्टाशुद्धासिकथितेनवै ॥ ३८ ॥ प्रान्तेंधकारेस्वारोहात्कोपिबालंजहातिहि ॥ त्वयानिर्घृणयाभूमौधृतोबालोमहाभये ॥ ३९ ॥ ॥ श्रीयशोदोवाच ॥ ॥ नजानामिकथंबालोभारोभूतोगिरींद्रवत् ॥ तस्मान्मयाकृतोभूमौचक्रवातेमहाभये ॥ ४० ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ मामृषावदकल्याणिहेयशोदेगतव्यथे ॥ अयंदुग्धमुखोबालोलघुःकुसुमतूलवत् ॥ ४१ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदागोप्योथगोपाश्चनंदाद्याआगतेशिशौ ॥ अतीवमोदंसंप्रापुर्वदंतःकुशलंजनैः ॥ ४२ ॥ यशोदाबालकंनीत्वापाययित्वास्तनंमुहुः ॥ आघ्रायोरसिवस्त्रेणरोहिणींप्राहमोहिता ॥ ४३ ॥ ॥ श्रीयशोदोवाच ॥ ॥ एकोदैवेनदत्तोयंनपुत्राबहवश्चमे ॥ तस्यापिबहवोरिष्टाआगच्छंति क्षणेनवै ॥ ४४ ॥ अद्यमृत्युमुखान्मुक्तोभविष्यत्किमतःपरम् ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिकुत्रवासोभवेदतः ॥ ४५ ॥ धनंदेहोगृहंसौधेरत्नानिविविधानिच ॥ सर्वेषांतुह्यवश्यंवैभूयान्मेकुशलीशिशुः ॥ ४६ ॥ हरेरर्चांदानमिष्टंपूर्वंदेवालयंशतम् ॥ करिष्यामितदाबालोरिष्टेभ्योविजयीयदा ॥ ४७ ॥ एकबालेनमेसौख्यमंधयष्टिरिवप्रिये ॥ बालंनीत्वागमिष्यामिदेशेरोहिणिनिर्भये ॥ ४८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदैवविप्राविद्वांसआगतानंदमंदिरम् ॥ यशोदयाचनंदेनपूजिताआसनस्थिताः ॥ ४९ ॥ ॥ श्रीब्राह्मणाऊचुः ॥ माशोचंकुरुहेनंदहेयशोदेव्रजेश्वरि ॥ करिष्यामःशिशोरक्षांचिरजीवीभवेदयम् ॥ ५० ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाद्विजमुख्यास्तेकुशाग्रैर्नवपल्लवैः ॥ पवित्रकलशैस्तोयैर्ऋग्यजुःसामजैःस्तवैः ॥ ५१ ॥ परैःस्वस्त्ययनैर्यज्ञंकारयित्वाविधानतः ॥ अग्निंसंपूज्यविधिवद्रक्षांविदधिरेशिशोः ॥ ५२ ॥ ब्राह्मणाऊचुः ॥ ॥ दामोदरःपातुपादौजानुनीविष्टरश्रवाः ॥ ऊरूपातुहरिर्नाभिंपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ ५३ ॥ कटिंराधापतिःपातुपीतवासास्तवोदरम् ॥ हृदयंपद्मनाभश्चभुजौगोवर्द्धनोद्धरः ॥ ५४ ॥ मुखंचमथुरानाथोद्वारकेशःशिरोवतु ॥ पृष्ठिंपात्वसुरध्वंसीसर्वतोभगवान्स्वयम् ॥ ५५ ॥ श्लोकत्रयमिदंस्तोत्रंयःपठेन्मानवःसदा ॥ महासौख्यंभवेत्तस्यनभयंविद्यतेक्वचित् ॥ ५६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ नंदस्तेभ्योगवांलक्षंसुवर्णदशलक्षकम् ॥ सहस्रंनवरत्नानांवस्त्रंलक्षंददौपरम ॥ ५७॥ गतेषुद्विजमुख्येषुनंदोगोपान्स्त्रियम्यच ॥ भोजयामाससंपूज्यवस्त्रैर्भूषैर्मनोहरैः ॥ ५८ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ तृणावर्तःपू

र्वेकालेकोयंसुकृतकृन्नरः ॥ परिपूर्णतमेसाक्षाच्छ्रीकृष्णेलीनतांगतः ॥ ५९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ पांडुदेशोद्भवोराजासहस्राक्षःप्र
तापवान् ॥ हरिभक्तोधर्मनिष्ठोयज्ञकृद्दानतत्परः ॥ ६० ॥ रेवातटेमहादिव्येलतावेत्रसमाकुले ॥ नारीणांचसहस्रेणरमयन्विचचारह ॥
॥ ६१ ॥ दुर्वाससंमुनिंसाक्षादागतंननंनामह ॥ तदामुनिर्ददौशापंराक्षसोभवदुर्मते ॥ ६२ ॥ पुनस्तदंघ्र्योःपतितंनृपंप्रादाद्वरंमुनिः ॥ श्री
कृष्णविग्रहस्पर्शान्मुक्तिस्तेभवितानृप ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ सोपिदुर्वाससःशापात्तृणावर्तोभवद्भुवि ॥ श्रीकृष्णविग्रहस्प
र्शात्परंमोक्षमवापह॥६४॥ ॥इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेशकटासुरतृणावर्तमोक्षोनामचतुर्दशोऽध्या
यः ॥ १४ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ प्रेंखेहरित्कनकरत्नमयेशयानंश्यामंशिशुंजनमनोहरमन्दहासम् ॥ दृश्यार्तिहारिमषिबिन्दुधरंयशोदा
स्वांकेचकारधृतकज्जलपद्मनेत्रम् ॥ १ ॥ पादंपिबन्तमतिचंचलमद्भुतांगंवक्रैर्विनीलनवकोमलकेशबन्धैः ॥ श्रीपत्रकेशरिनखस्फुरदर्द्ध
चन्द्रंतंलालयन्त्यतिघृणामुदमापगोपी ॥ २ ॥ बालस्यपीतपयसोनृपजृंभतःस्यात्तत्वावृतंचवदनेसकलंविराजम् ॥ मात्रासुरेन्द्रियमुखैःप्र
युतंचसर्वंदृष्ट्वापरंभयमवापनिमीलिताक्षी ॥ ३ ॥ राजन्परस्यपरिपूर्णतमस्यसाक्षात्कृष्णस्यविश्वमखिलंकपटेनमोही ॥ नष्टस्मृतिःपुनर
भूत्स्वसुतेघृणार्ताकिंवर्णयामिसुतपोबहुनन्दपत्न्याः ॥ ४ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ नन्दोयशोदयासार्द्धंकिंचकारतपोमहत् ॥ येन
श्रीकृष्णचन्द्रोपिपुत्रीभूतोबभूवह ॥ ५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अष्टानांवैवसूनांचद्रोणोमुख्योधरापतिः ॥ अनपत्योविष्णुभक्तोदेवरा
ज्यंचकारह ॥ ७ ॥ एकदापुत्रकांक्षीचब्रह्मणानोदितोनृप ॥ मन्दराद्रिंगतस्तप्तुंधरयाभार्ययासह ॥७॥ कन्दमूलफलाहारौतप्तपर्णाशनौत
पः ॥ जलभक्षौततस्तौतुनिर्जलौनिर्जनेस्थितौ ॥ ८ ॥ वर्षाणामर्बुदेयातेतपस्तत्तपतोर्द्वयोः ॥ ब्रह्माप्रसन्नस्तावेत्यवरंब्रूहीत्युवाचह ॥ ९ ॥
वल्मीकान्निर्गतोद्रोणोधरयाभार्ययासह ॥ नत्वाविधिंचसंपूज्यहर्षितःप्राहतंप्रभुं ॥ १० ॥ ॥ श्रीद्रोणउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमेकृष्णेपुत्री
भूतेजनार्दने ॥ भक्तिःस्यादावयोर्यावैवदन्तिप्रेमलक्षणां ॥ ११ ॥ ययांजसातरंतीहदुस्तरंभवसागरम् ॥ नान्यंवरंवांछितंस्यादावयोस्तप
तोर्विधे ॥ १२ ॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ ॥ युवाभ्यांयाचितंयन्मेदुर्घटंदुर्लभंवरम् ॥ तथापिभूयात्सफलंयुवयोरन्यजन्मनि ॥ १३ ॥ ॥ श्री

नारदउवाच ॥ ॥ द्रोणोनंदोभवद्भूमौयशोदासाधरास्मृता ॥ कृष्णोब्रह्मवचःकर्तुंप्राप्तोघोषंपितुःपुरात् ॥ १४ ॥ सुधाखंडात्परंमिष्टंश्रीकृष्णचरितंशुभम् ॥ गन्धमादनशृङ्गेवैनारायणमुखाच्छुतम् ॥ १५ ॥ कृपयाचकृतार्थोहंनरनारायणस्यच ॥ मयातुभ्यंचकथितंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १६ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ नन्दगेहेहरिःसाक्षाच्छिशुरूपःसनातनः ॥ किंचकारबलेनापितन्मेब्रूहिमहामुने ॥ ॥ १७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदाशिष्यसहितोगर्गाचार्योमहामुनिः ॥ शौरिणामोदितःसाक्षादाययौनन्दमन्दिरम् ॥ १८ ॥ नन्दःसम्पूज्यविधिवत्पाद्याद्यैर्मुनिसत्तमम् ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यसाष्टांगंप्रणनामह ॥ १९ ॥ ॥ श्रीनन्दउवाच ॥ ॥ अद्यनःपितरोदेवाःसन्तुष्टाअग्नयश्चनः ॥ पवित्रंमन्दिरंजातंयुष्मच्चरणरेणुभिः ॥ २० ॥ मत्पुत्रनामकरणंकुरुद्विजमहामुने ॥ पुण्यैस्तीर्थैश्चदुष्प्राप्यंभवदागमनंप्रभो ॥ २१ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ तेपुत्रनामकरणंकरिष्यामिनसंशयः ॥ पूर्ववार्तांगदिष्यामिगच्छनन्दरहःस्थलम् ॥ २२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ उत्थाप्यगर्गोनन्देनबालाभ्यांचयशोदया ॥ एकान्तेगोव्रजेगत्वातयोर्नामचकारह ॥ २३ ॥ सम्पूज्यगणनाथादीन्ग्रहान्संशोध्ययत्नतः ॥ नन्दम्प्राहप्रसन्नांगोगर्गाचार्योमहामुनिः ॥ २४ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ रोहिणीनन्दनस्यास्यनामोच्चारंशृणुष्वच ॥ रमन्तेयोगिनोह्यस्मिन्सर्वत्ररमतीतिवा ॥ २५ ॥ गुणैश्चरमयेद्भक्तांस्तेनरामंविदुःपरे ॥ गर्भसंकर्षणादस्यसंकर्षणइतिस्मृतः ॥ २६ ॥ सर्वावशेषाद्यंशेषंबलाधिक्याद्बलंविदुः ॥ स्वपुत्रस्यापिनामानिशृणुनन्दयतेह्यतः ॥ २७ ॥ अद्यप्राणिपवित्राणिजगतांमंगलानिच ॥ ककारःकमलाकान्तऋकारोरामइत्यपि ॥ २८ ॥ षकारःषड्गुणपतिःश्वेतद्वीपनिवासकृत् ॥ णकारोनारसिंहोयमकारोह्यक्षरोग्निभुक् ॥ २९ ॥ विसर्गश्चतथाह्येतौनरनारायणावृषी ॥ सम्प्रलीनाश्चषट्पूर्णायस्मिन्शब्देमहामुनौ ॥ ३० ॥ परिपूर्णतमेसाक्षात्तेनकृष्णःप्रकीर्तितः ॥ शुक्लोरक्तस्तथापीतोवर्णोस्यानुयुगंधृतः ॥ ३१ ॥ द्वापरान्तेकलेरादौबालोयंकृष्णतांगतः ॥ तस्मात्कृष्णइतिख्यातोनाम्नायंनन्दनन्दनः ॥ ३२ ॥ वसवश्चेन्द्रियाणीतितद्देवश्चित्तएवहि ॥ तस्मिन्यश्चेष्टतेसोपिवासुदेवइतिस्मृतः ॥ ३३ ॥ वृषभानुसुताराधायाजाताकीर्तिमन्दिरे ॥ तस्याःपतिरयंसाक्षात्तेनराधापतिःस्मृतः ॥ ३४ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेधाम्नि

राजते ॥ ३५ ॥ सोयन्तवशिशुर्जातोभारावतरणायच ॥ कंसादीनांवधार्थायभक्तानांरक्षणायच ॥ ३६ ॥ अनन्तान्यस्यनामानिवेदगुह्या
निभारत ॥ लीलाभिश्चभविष्यन्तितत्कर्मसुनविस्मयः ॥ ३७ ॥ अहोभाग्यंतुतेनन्दसाक्षाच्छ्रीपुरुषोत्तमः ॥ त्वद्गृहेवर्तमानोयंशिशुरू
पःपरात्परः ॥ ३८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाथगतेगर्गेस्वात्मानंपूर्णमाशिषम् ॥ मेनेप्रमुदितःपत्न्यानन्दराजोमहामतिः
॥ ३९ ॥ अथगर्गोज्ञानिवरोज्ञानदोमुनिसत्तमः ॥ कालिन्दीतीरशोभाढ्यांवृषभानुपुरंगतः ॥ ४० ॥ छत्रेणशोभितंविप्रंद्वितीय
मिववासवम् ॥ दंडेनराजितंसाक्षाद्धर्मराजमिवस्थितम् ॥ ४१ ॥ तेजसाद्योतितदिशंसाक्षात्सूर्यमिवापरं ॥ पुस्तकमेखलायुक्तं द्वितीय
मिवपद्मजं ॥ ४२ ॥ शोभितंशुक्लवासोभिर्देवंविष्णुमिवस्थितं ॥ तन्दृष्ट्वामुनिशार्दूलंसहसोत्थायसादरम् ॥ ४३ ॥ प्रणम्यशिरसासद्यः
सन्मुखोभूत्कृतांजलिः ॥ मुनिंचपीठकेस्थाप्यपाद्याद्यैरुपचारवित् ॥ ४४ ॥ पूजयामासविधिवच्छ्रीगर्गंज्ञानिनांवरम् ॥ ततःप्रदक्षिणीकृ
त्यवृषभानुवरोमहान् ॥ ४५ ॥ ॥ श्रीवृषभानुरुवाच ॥ ॥ सतांपर्य्यटनंशान्तंगृहिणांशान्तयेस्मृतम् ॥ नृणामन्तस्तमोहारीसाधुरेवन
भास्करः ॥ ४६ ॥ तीर्थीभूतावयंगोपाजातास्त्वद्दर्शनात्प्रभो ॥ तीर्थानितीर्थीकुर्वन्तित्वादृशःसाधवःक्षितौ ॥ ४७ ॥ हेमुनेराधिकानाम
कन्यामेमंगलायना ॥ कस्मैवरायदातव्यावदत्वंमेसुनिश्चितम् ॥ ४८ ॥ त्वंपर्य्यटन्नर्कइवत्रिलोकींदिव्यदर्शनः ॥ वरोनयासमोयोवैकस्मैदा
स्यामिकन्यकाम् ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ हस्तंगृहीत्वाश्रीगर्गोवृषभानोर्महामुनिः ॥ जगामयमुनातीरंनिर्जनंसुन्दरस्थलम् ॥ ५० ॥
कालिन्दीजलकल्लोलकोलाहलसमाकुलम् ॥ तत्रोपविश्यगोपेशंमुनीन्द्रःप्राहधर्मवित् ॥ ५१ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ हेगोपगुप्तमाख्या
नंकथनीयंनचत्वया ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ ५२ ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेशःपरात्परः ॥ तस्मात्परोवरोनास्ति
जातोनन्दगृहेपतिः ॥ ५३ ॥ ॥ श्रीवृषभानुरुवाच ॥ ॥ अहोभाग्यमहोभाग्यंनन्दस्यापिमहामुने ॥ श्रीकृष्णस्यावतारस्यसर्वंत्वंवदका
रणम् ॥ ५४ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ भुवोभारावतारायकंसादीनांवधायच ॥ ब्रह्मणाप्रार्थितःकृष्णोबभूवजगतीतले ॥ ५५ ॥ श्रीकृ
ष्णपट्टराज्ञीयागोलोकेराधिकाभिधा ॥ त्वद्गृहेसापिसंजातात्वंनजानासितांपराम् ॥ ५६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदाप्रहर्षितोगोपो

वृषभानुःसुविस्मितः ॥ कलावतींसमाहूयतयासार्द्धंविचार्यच ॥ ५७ ॥ राधाकृष्णानुभावंचज्ञात्वागोपवरःपरः ॥ आनन्दाश्रुकलांमुंचन्पुनराहमहामुनिम् ॥ ५८ ॥ ॥ श्रीवृषभानुरुवाच ॥ ॥ तस्मैदास्यामिहेब्रह्मन्कन्यांकमललोचनाम् ॥ त्वयापंथादर्शितोमेत्वयाकार्योयदूद्वहः ॥ ५९ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ अहन्नकारयिष्यामिविवाहमनयोर्नृप ॥ तयोर्विवाहोभविताभांडीरेयमुनातटे ॥ ६० ॥ वृन्दावनसमीपेचनिर्जनेसुन्दरस्थले ॥ परमेष्ठीसमागत्यविवाहंकारयिष्यति ॥ ६१ ॥ तस्माद्राधांगोपवरविद्धिचर्धांर्गीपरस्यच ॥ लोकचूडामणिःसाक्षाद्राज्ञांगोलोकमन्दिरम् ॥ ६२ ॥ यूयंसर्वेपिगोपालागोलोकादागताभुवि ॥ तथागोपीगणागोपागोलोकेराधिकेच्छया ॥ ६३ ॥ यद्दर्शनंदुर्लभमेवदुर्घटंदेवैश्चयज्ञैर्नचजन्मभिःकिमु ॥ सविग्रहांतांतवमन्दिराजिरेलक्षन्तिगुप्तांबहुगोपगोपिकाः ॥ ६४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदाचविस्मितौराजन्दंपतीहर्षितौपरम् ॥ राधाकृष्णप्रभावंचश्रुत्वाश्रीगर्गमूचतुः ॥ ६५ ॥ ॥ दंपतीऊचतुः ॥ राधाशब्दस्यहेब्रह्मन्व्याख्यानंवदतत्वतः ॥ त्वत्तोनसंशयच्छेत्ताकोपिभूमौमहामुने ॥ ६६ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ सामवेदस्यभावार्थोगन्धमादनपर्वते ॥ शिष्येणापिमयातत्रनारायणमुखाच्छ्रुतः ॥ ६७ ॥ रमयातुरकारःस्यादाकारस्त्वादिगोपिका ॥ धकारोधरयाह्यास्यादापगाविरजानदी ॥ ६८ ॥ श्रीकृष्णस्यपरस्यापिचतुर्द्धातेजसोभवत् ॥ लीलाभूःश्रीश्चविरजाचतस्रःपत्न्यएवहि ॥ ६९ ॥ संप्रलीनाश्चताःसर्वाराधायांकुंजमन्दिरे ॥ परिपूर्णतमांराधांतस्मादाहुर्मनीषिणः ॥ ७० ॥ राधाकृष्णेतिहेगोपयेजपन्तिपुनःपुनः ॥ चतुःपदार्थीकिंतेषांसाक्षात्कृष्णोपिलभ्यते ॥ ७१ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदातिविस्मितोराजन्वृषभानुःप्रियायुतः ॥ राधाकृष्णप्रभावन्तंज्ञात्वानन्दमयोह्यभूत् ॥ ७२ ॥ इत्थंगर्गोज्ञानिवरःपूजितोवृषभानुना ॥ जगामस्वगृहंसाक्षान्मुनीन्द्रःसर्ववित्कविः ॥ ७३ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेविश्वरूपदर्शनंनन्दपत्न्याश्रीकृष्णनामकरणंनामपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ गाश्चारयन्नंदनमंकदेशेसंलालयन्दूरतमंसकाशात् ॥ कलिन्दजातीरसमीरकंपितंनन्दोप्यभांडीरवनंजगाम ॥ १ ॥ कृष्णेच्छयावेगतरोमवातोघनैरभून्मेदुरमंबरंच ॥ तमालनीपद्रुमपल्लवैश्चपतद्भिरेजद्भिरतीवभीकैः ॥ २ ॥ तदांधकारेमहतिप्रजातेबालेरुदत्यंकगतेतिभीते ॥

नन्दोभयंप्रापशिशुंसबिभ्रद्धरिंपरेशंशरणंजगाम ॥ ३ ॥ तदैवकोट्यर्कसमूहदीप्तिरागच्छतीवाचलतीदिशासु ॥ बभूवतस्यांवृषभानुपुत्रींद
दर्शराधांनवनन्दराजः ॥ ४ ॥ कोटींदुबिंबद्युतिमादधानांनीलांबरंसुन्दरमादिवर्णनम् ॥ मंजीरधीरध्वनिनूपुराणामाबिभ्रतींशब्दमतीवमं
जुं ॥ ५ ॥ कांचीकलाकंकणशब्दमिश्रांहारांगुलीयांगदविस्फुरंतीम् ॥श्रीनासिकामौक्तिकहंसिकाभिःश्रीकंठचूडामणिकुंडलाढ्याम्॥६॥
तत्तेजसाधर्षितआशुनन्दोनत्वाथतामाहकृतांजलिःसन् ॥ अयन्तुसाक्षात्पुरुषोत्तमस्त्वंप्रियासिमुख्यासिसदैवराधे ॥ ७ ॥ गुप्तंत्विदंगर्गमु
खेनवेद्मिगृहाणराधेनिजनाथमंकात् ॥ एनंगृहंप्रापयमेघभीतंवदामिचेत्थंप्रकृतेर्गुणाढ्यम् ॥ ८॥ नमामितुभ्यंभुविरक्षमांत्वंयथेप्सितंसर्वज
नैर्दुरापम् ॥ श्रीराधोवाच ॥ अहंप्रसन्नातवभक्तिभावान्मद्दर्शनन्दुर्लभमेवनन्द ॥ ९ ॥ श्रीनन्दउवाच ॥ यदिप्रसन्नासितदाभवेन्मेभक्तिर्दृढा
कौयुवयोःपदाब्जे ॥ सतांचभक्तिस्तवभक्तिभाजांसंगःसदामेथयुगेयुगेच ॥ १० ॥श्रीनारदउवाच ॥ तथास्तुचोक्त्वाथहरिंकराभ्यांजग्रा
हराधानिजनाथमंकात् ॥ गतेथनन्देप्रणतेव्रजेशेतदाहिभांडीरवनंजगाम ॥११॥ गोलोकलोकाच्चपुरासमागताभूमीनिजंस्वंवपुरादधाना ॥
यापद्मरागादिखचित्सुवर्णबभूवसातत्क्षणमेवसर्वम् ॥१२॥ वृन्दावनन्दिव्यवपुर्दधानंवृक्षैर्वरैःकामदुघैस्सहैव ॥ कलिन्दपुत्रीचसुवर्णसौधैःश्री
रत्नसोपानमयीबभूव ॥ १३ ॥ गोवर्द्धनोरत्नशिलामयोभूत्सुवर्णशृंगैःपरितःस्फुरद्भिः ॥ मत्तालिभिर्निर्झरसुन्दरीभिर्दरीभिरुच्चांगकरीवराज
न्॥१४॥तदानिकुंजोपिनिजंवपुर्दधत्सभायुतंप्रांगणदिव्यमंडपम् ॥ वसंतमाधुर्यधरंमधुव्रतैर्मयूरपारावतकोकिलध्वनि ॥१५॥ सुवर्णरत्ना
दिखचिद्भटैर्वृतंपतत्पताकावलिभिर्विराजितम् ॥ सरःस्फुटद्भिर्भ्रमरावलीढितैर्विचर्चितंकांचनचारुपंकजैः ॥१६॥ तदैवसाक्षात्पुरुषोत्तमो
त्तमोबभूवकैशोरवपुर्घनप्रभः ॥ पीतांबरःकौस्तुभरत्नभूषणोवंशीधरोमन्मथराशिमोहनः ॥ १७ ॥ भुजेनसंगृह्यहसन्प्रियांहरिर्जगाममध्येसु
विवाहमंडपम् ॥ विवाहसंभारयुतःसमेखलसदर्भमद्वारिघटादिमंडपम् ॥ १८ ॥ तत्रैवसिंहासनउन्नतेवरेपरस्परंसंमिलितौविरेजतुः ॥ परं
ब्रुवन्तौमधुरंचदंपतीस्फुरत्प्रभौखेचतडिद्घनाविव ॥ १९ ॥ तदांबरादेववरोविधिःप्रभुःसमागतस्तस्यपरस्यसन्मुखे ॥ नत्वातदंघ्रीउशतीं
गिराभिःकृतांजलिश्चारुचतुर्मुखोजगौ ॥ २० ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ अनादिमाद्यंपुरुषोत्तमोत्तमंश्रीकृष्णचन्द्रंनिजभक्तवत्सलम् ॥ स्वयंत्वसं

ख्यांडपतिंपरात्परंराधापतिंत्वांशरणंव्रजाम्यहम् ॥२१॥ गोलोकनाथस्त्वमतीवलीलोलीलावतीयंनिजलोकलीला ॥ वैकुंठनाथोसियदा त्वमेवलक्ष्मीस्तदेयंवृषभानुजाहि ॥ २२ ॥ त्वंरामचन्द्रोजनकात्मजेयंभूमौहरिस्त्वंकमलालयेयम् ॥ यज्ञावतारोसियदातदेयंश्रीदक्षिणास्त्रीप्रतिपत्निमुख्या ॥ २३ ॥ त्वन्नारसिंहोसिरमाहृदीयंनारायणस्त्वंचनरेणयुक्तः ॥ तदात्वियंशान्तिरतीवसाक्षाच्छायेवयाताचतवानुरूपा ॥ २४ ॥ त्वंब्रह्मचेयंप्रकृतिस्तटस्थाकालोयदेमांचविदुःप्रधानम् ॥ महान्यदात्वंजगदंकुरोसिराधातदेयंसगुणाचमाया ॥ २५ ॥ यदांतरात्माविदितश्चतुर्भिस्तदात्वियंलक्षणरूपवृत्तिः ॥ यदाविराट्देहधरस्त्वमेवंतदाखिलंवाभुविधारणेयम् ॥ २६ ॥ श्यामंचगौरंविदितंद्विधामहस्तवैवसाक्षात्पुरुषोत्तमोत्तम ॥ गोलोकधामाधिपतिंपरेशंपरात्परंत्वांशरणंव्रजाम्यहम् ॥ २७ ॥ सदापठेद्योयुगुलस्तवम्परंगोलोकधामप्रवरंप्रयातिसः ॥ इहैवसौंदर्यसमृद्धिसिद्धयोभवंतितस्यापिनिसर्गतःपुनः ॥ २८ ॥ यदायुवांप्रीतियुतौचदंपतीपरात्परौतावनुरूपरूपितौ ॥ तथापिलोकव्यवहारसंग्रहाद्विधिंविवाहस्यतुकारयाम्यहम् ॥ २९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदासउत्थायविधिर्हुताशनंप्रज्वाल्यकुण्डेस्थितयोस्तयोःपुरः ॥ श्रुतेःकरग्राहविधिंविधानतोविधायधातासमवस्थितोभवत् ॥ ३० ॥ सवाहयामासहरिंचराधिकांप्रदक्षिणंसप्तहिरण्यरेतसः ॥ ततश्चतौतेप्रणमय्यवेदवित्तौपाठयामासचसप्तमंत्रकम् ॥ ३१ ॥ ततोहरेर्वक्षसिराधिकायाःकरंचसंस्थाप्यहरेःकरंपुनः ॥ श्रीराधिकायाःकिलपृष्ठदेशकेसंस्थाप्यमंत्रांश्चविधिःप्रपाठयन् ॥ ३२ ॥ राधाकराभ्यांप्रददौचमालिकांकिजल्किनींकृष्णगलेऽलिनादिनीम् ॥ हरेःकराभ्यांवृषभानुजागलेततश्चवह्निंप्रणमय्यवेदवित् ॥ ३३ ॥ संवासयामाससुपीठयोश्चतौकृतांजलीमौनयुतौपितामहः ॥ तौपाठयामासतुपंचमंत्रकंसमर्प्यराधांचपितेवकन्यकाम् ॥ ३४ ॥ पुष्पाणिदेवाववृषुस्तदानृपविद्याधरीभिर्ननृतुःसुरांगनाः ॥ गंधर्वविद्याधरचारणाःकलंसकिन्नराःकृष्णसुमंगलंजगुः ॥ ३५ ॥ मृदंगवीणामुरुयष्टिवेणवःशंखानकादुंदुभयःसतालकाः ॥ नेदुर्मुहुर्देववरैर्दिविस्थितैर्जयेत्यभून्मंगलशब्दमुच्चकैः ॥ ३६ ॥ उवाचतत्रैवविधिंहरिःस्वयंयथेप्सितंत्वंवदविप्रदक्षिणाम् ॥ तदाहरिंप्राहविधिःप्रभोमेदेहित्वदंघ्र्योर्निजभक्तिदक्षिणाम् ॥ ३७ ॥ तथास्तुवाक्यंवदतोविधिर्हरेःश्रीराधिकायाश्चपदद्वयंशुभम् ॥ नत्वाकरा

भ्यांशिरसापुनःपुनर्जगामगेहंप्रणतःप्रहर्षितः ॥ ३८ ॥ ततोनिकुंजेषुचतुर्विधान्नंदिव्यंमनोज्ञंप्रियया प्रदत्तम् ॥ जघासकृष्णःप्रहसन्परात्मा
कृष्णेनदत्तंक्रमुकंचराधा ॥ ३९ ॥ ततःकरेणापिकरंप्रियायाहरिर्गृहीत्वाप्रचचालकुंजे ॥ जगामजल्पन्मधुरंप्रपश्यन्वृंदावनंश्रीयमुनाल
ताश्च ॥ ४० ॥ श्रीमल्लताकुंजनिकुंजमध्येनिलीयमानंप्रहसंतमेव ॥ विलोक्यशाखांतरितंचराधाजग्राहपीतांबरमाव्रजंती ॥ ४१ ॥ दुद्रा
वराधाहरिहस्तपद्माझंकारमंघ्र्योःप्रतिकुर्वतीकौ ॥ निलीयमानायमुनानिकुंजेपुनर्व्रजंतीहरिहस्तमात्रात् ॥ ४२ ॥ यथातमालःकलधौत
वल्याघनोयथाचंचलयाचकास्ति ॥ नीलोद्रिराजोनिकषाश्मखन्याश्रीराधयाद्यस्तुतथारमण्या ॥ ४३ ॥ श्रीरासरंगेजनवर्जितेपरेरेमेहरी
रासरसेनराधया ॥ वृंदावनेभृंगमयूरकूजल्लतेचरत्येवरतीश्वरःपरः ॥ ४४ ॥ श्रीराधयाकृष्णहरिःपरात्माननर्तगोवर्द्धनकंदरासु ॥ मत्तालि
पुष्पस्रवणैःसरोभिर्विराजितासुद्युतिमल्लतासु ॥४५॥ चचारकृष्णोयमुनांसमेत्यवरंविहारंवृषभानुपुत्र्या ॥ राधाकराल्लक्षदलंसपद्मंधावन्गृही
त्वायमुनाजलेषु ॥ ४६ ॥ राधाहरेःपीतपटंचवंशींवेत्रंगृहीत्वासहसाहसंती ॥ देहीतिवंशींवदतोहरेश्चजगादराधाकमलन्नुदेहि ॥ ४७ ॥
तस्यैददौदेववरोथपद्मंराधाददौपीतपटंचवंशीम् ॥ वेत्रंचतस्मैहरयेतयोःपुनर्बभूवलीलायमुनातटेषु ॥ ४८ ॥ ततश्चभांडीरवनेप्रियायाश्च
कारशृंगारमलंमनोज्ञम् ॥ पत्रावलीपावककज्जलाद्यैःपुष्पैःसुरत्नैर्व्रजगोपरत्नः ॥ ४९ ॥ हरेश्चशृंगारमलंप्रकर्तुंसमुद्यतातत्रयदाहिराधा ॥
तदैवकृष्णस्तुबभूवबालोविहायकैशोरवपुःस्वयंहि ॥ ५० ॥ नंदेनदत्तंशिशुमेवयाद्दृशंभूमौलुठंतंप्ररुदंतमाभयात् ॥ हरिंविलोक्याशुरुरो
दराधिकातनोषिमायांनुकथंहरेमयि ॥ ५१ ॥ इत्थंरुदंतीसहसाविषण्णामाकाशवागाहतदैवराधाम् ॥ शोचंनुराधेइहमाकुरुत्वंमनोरथ
स्तेभविताहिपश्चात् ॥ ५२ ॥ श्रुत्वाथराधाहिहरिंगृहीत्वागताशुगेहेव्रजराजपत्न्याः ॥ दत्वाचबालंकिलनंदपत्न्याउवाचदत्तंपथितेचभर्त्रा
॥ ५३ ॥ उवाचराधांनृपनंदगेहिनीधन्यासिराधेवृषभानुकन्यके ॥ त्वयाशिशुर्मेपरिरक्षितोभयान्मेघावृतेव्योम्निभयातुरोवने ॥ ५४ ॥ सं
पूजितासद्गुणश्लाघितासासनंदितासावृषभानुपुत्री ॥ यदाह्यनुज्ञाप्ययशोमतींसाशनैःस्वगेहंनिजगामराधा ॥५५॥ इत्थंहरेर्गुप्तकथाचवर्णि
ताराधाविवाहस्यसुमंगलावृता ॥ श्रुताचयैर्वापठिताचपाठितातान्पापवृंदानकदास्पृशंति ॥ ५६ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगो०

श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीराधिकाविवाहवर्णनंनामषोडशोऽध्यायः ॥१६॥श्रीनारदउवाच ॥ अथबालौकृष्णरामौगौरश्यामौमनोहरौ ॥ लीलयाचक्रतुरलंसुन्दरंनन्दमंदिरम् ॥१॥रिंगमाणौचजानुभ्यांपाणिभ्यांसहमैथिल॥व्रजताल्पेनकालेनभुवंतौमधुरंव्रजे ॥२॥यशोदयाचरोहिण्यालालितौपोषितौशिशू ॥ कदाविनिर्गतावंकात्क्वचिदंकंसमाश्रितौ ॥ ३ ॥ मंजीरकिंकिणीरावंकुर्वंतौतावितस्ततः ॥ त्रिलोकींमोहयंतौद्वौमायाबालकविग्रहौ ॥ ४ ॥ क्रीडन्तमादायशिशुंयशोदाऽजिरेलुठंतंव्रजबालकैश्च ॥ तद्धूलिलेपावृतधूसरांगंचक्रेह्यलंप्रोक्षणमादरेण ॥ ५ ॥ जानुद्वयाभ्यांचसमंकराभ्यांपुनर्व्रजन्प्रांगणमेत्यकृष्णः ॥ मात्रंकदेशेपुनराव्रजन्सन्बभौव्रजेकेसरिबाललीलः ॥ ६ ॥ तंसर्वतोहेमनचित्रयुक्तंपीतांबरंकंचुकमादधानम् ॥ स्फुरत्प्रभंरत्नमयंचमौलिंदृष्ट्वासुतंप्रापमुदंयशोदा ॥७॥ बालंमुकुंदमतिसुंदरबालकेलिंदृष्ट्वापरंमुदमवापुरतीवगोप्यः ॥ श्रीनन्दराजव्रजमेत्यगृहंविहायसर्वास्तुविस्मृतगृहाःसुखविग्रहास्ताः ॥ ८ ॥ श्रीनन्दराजगृहकृत्रिमसिंहरूपंदृष्ट्वाव्रजन्प्रतिरवन्नृपभीरुवद्वः ॥ नीत्वाचतन्निजसुतंगृहमाव्रजन्तींगोप्योव्रजेसघृणयाह्यवदन्यशोदाम् ॥ ९ ॥ ॥ श्रीगोप्यऊचुः ॥ ॥ क्रीडार्थंचपलंह्येनंमाबहिःकारयांगणात् ॥ बालकेलिंदुग्धमुखंकाकपक्षधरंशुभे ॥ १० ॥ ऊर्ध्वंदंतद्वयंजातंपूर्वंमातुलदोषदम् ॥ अस्यापिमातुलोनास्तितेसुतस्ययशोमति ॥ ११ ॥ तस्माद्दानंतुकर्तव्यंविघ्नानांनाशहेतवे ॥ गोविप्रसुरसाधूनांछन्दसांपूजनंतथा ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदायशोदारोहिण्यौसुतकल्याणहेतवे ॥ वस्त्ररत्नगवान्नानांदानंनित्यंचचक्रतुः ॥ १३ ॥ अथव्रजेरामकृष्णौबालसिंहावलोकनौ ॥ पद्भ्यांचलंतौघोषेषुवर्द्धमानौबभूवतुः ॥ १४ ॥ श्रीदामसुबलाद्यैश्चवयस्यैर्व्रजबालकैः ॥ यमुनासिकतेशुभ्रेलुठंतौसकुतूहलौ ॥ १५ ॥ कालिंद्युपवनेश्यामैस्तमालैःसघनैर्वृते ॥ कदम्बकुंजशोभाढ्येचेरतूरामकेशवौ ॥ १६ ॥ जनयन्गोपगोपीनामानंदंबाललीलया ॥ वयस्यैश्चोरयामासनवनीतंघृतंहरिः ॥ १७ ॥ एकदाह्युपनंदस्यपत्नीनाम्नाप्रजावती ॥ श्रीनंदमंदिरंप्राप्तायशोदांप्राहगोपिका ॥ १८ ॥ ॥ प्रभावत्युवाच ॥ ॥ नवनीतंघृतंदुग्धंदधितक्रंयशोमति ॥ आवयोर्भेदरहितंत्वत्प्रसादाच्चमेभवत् ॥ १९ ॥ नाहंवदामिचानेनस्तेयंकुत्रापिशिक्षितम् ॥ शिक्षांकरोषिनसुतेनवनीतमुषिस्वतः ॥ २० ॥ यदामयाकृताशिक्षातदाधृष्टस्तवांगजः ॥ गालिप्र

दानंदत्त्वायंद्रवतिप्रांगणान्मम ॥ २१ ॥ व्रजाधीशस्यपुत्रोयंभूत्वास्तेयंसमाचरेत् ॥ नमयाकथितंकिंचिद्यशोदेतवगौरवात् ॥ २२ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वाप्रभावतीवाक्यंयशोदानंदगेहिनी ॥ बालंनिर्भर्त्स्यतामाहसाम्नाप्रेमपरायणा ॥ २३ ॥ ॥ श्रीयशोदोवाच ॥ ॥ गवांकोटिर्गृहेमेस्तिगोरसैराद्रींताचला ॥ नजानेदधिमुड्बालंनात्तिसोत्रकदाचन ॥ २४ ॥ अनेनमुषितंगव्यंतत्समंत्वंगृहाणमे ॥ तेशिशौमेशिशौभेदोनास्तिकिंचित्प्रभावति ॥ २५ ॥ नवनीतमुखंचैनमत्रत्वंह्यानयिष्यसि ॥ तदाशिक्षांकरिष्यामिभर्त्सनंबंधनंतथा ॥ २६ ॥ ॥श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वावाक्यंतदागोपीप्रसन्नागृहमागता ॥ एकदादधिचौर्यार्थंकृष्णस्तस्यागृहङ्गतः ॥२७॥ वयस्यैर्बालकैःसार्द्धंपार्श्वंकुड्येगृहस्यच ॥ हस्ताद्धस्तंसंगृहीत्वाशनैःकृष्णोविवेशह ॥ २८ ॥ शिक्यस्थंगोरसंदृष्ट्वाहस्ताग्राह्यंहरिःस्वयम् ॥ उलूखलेपीठकेचगोपान्स्थाप्यारुरोहतं ॥ २९ ॥ तदपिप्रांशुनालभ्यंगोरसंशिक्यसंस्थितं ॥ श्रीदाम्नासुबलेनापिदंडेनापिततोडच ॥ ३० ॥ भग्नभाण्डात्सर्वगव्यंवहद्भूमौमनोहरम् ॥ जघाससबलोमर्कैर्बालकैःसहमाधवः ॥ ३१ ॥ भग्नभाण्डस्वनंश्रुत्वाप्राप्तागोपीप्रभावती ॥ पलायितेषुबालेषुजग्राहश्रीकरंहरेः ॥ ३२ ॥ नीत्वामृषाश्रुंभीरुश्चगच्छन्तीनन्दमन्दिरम् ॥ अग्रेनन्दंस्थितंदृष्ट्वामुखेवस्त्रंचकारह ॥ ३३ ॥ हरिर्विचिंत्ययन्नित्यंमातादंडंप्रदास्यति ॥ दधारतद्बालरूपंस्वच्छन्दगतिरीश्वरः ॥ ३४ ॥ सायशोदांसमेत्याशुप्राहगोपीरुपान्विता ॥ भाण्डंभग्नीकृतंसर्वंमुषितंदध्यनेनवै ॥ ३५ ॥ यशोदातत्सुतंवीक्ष्यहसंतीप्राहगोपिकां ॥ वस्त्रांतंचमुखाद्गोपिदूरीकृत्यवदांहसः ॥३६॥ अपवादोयदादेयोनिर्वासंकुरुमेपुरात् ॥ युष्मत्पुत्रकृतंचौर्यमस्मत्पुत्रकृतंभवेत् ॥ ३७ ॥ जनलज्जासमायुक्तादूरीकृत्यमुखांबरम् ॥ सापिप्राहनिजंबालंवीक्ष्याविस्मितमानसा ॥ ३८ ॥ निष्पदस्त्वंकुतःप्राप्तोव्रजसारोस्तिमेकरे ॥ वदन्तीत्थंचतंनीत्वानिर्गतानन्दमन्दिरात् ॥ ३९ ॥ यशोदारोहिणीनंदोरामोगोपाश्चगोपिकाः ॥ जहसुःकथयंतस्तेदृश्योन्यायोव्रजेमहान् ॥ ४० ॥ भगवांस्तुबहिर्वीथ्यांभूत्वाश्रीनन्दनन्दनः ॥ प्रहसन्गोपिकांप्राहधृष्टांगश्चंचलेक्षणः ॥ ४१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ पुनर्मायदिगृण्हासिकदाचित्त्वंहिगोपिके ॥ तेभर्तृरूपश्चतदाभविष्यामिनसंशयः ॥ ४२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वासविस्मितागोपीगतागेहेथमैथिल ॥ तदासर्वगृहेगोप्योनगृण्हन्तिहरिंह्रिया ॥ ४३ ॥

इति श्रीमद्गर्गाचार्यसं०गोलो०नार०श्रीकृष्णबालचरित्रेदधिस्तेयवर्णनं०सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ गोपीगृहेषुवि
चरन्नवनीतचौरःश्यामोमनोहरवपुर्नवकंजनेत्रः ॥ श्रीबालचन्द्रइववृद्धिगतोनराणांचित्तंहरन्निवचकारव्रजेचशोभाम् ॥ १ ॥ श्रीनंदनंदनम
तीवचलंगृहीत्वागेहेनिधायमुमुहुर्नवनंदगोपाः ॥ सत्कंदुकैश्चसततंपरिपालयंतेगायंतऊर्जितसुखानजगत्स्मरंतः ॥ २ ॥ ॥ राजोवाच ॥ न
वोपनंदनामानिवददेवऋषेमम ॥ अहोभाग्यंतुयेषांवैतेपूर्वेकेइहागताः ॥ ३ ॥ तथाषड्वृषभानूनांकर्माणिमंगलानिच ॥ ॥ श्रीनारदउवा
च ॥ ॥ गयश्चविमलःश्रीशःश्रीधरोमंगलायनः ॥ ४ ॥ मंगलोरंगवल्लीशोरंगोजिद्देवनायकः ॥ नवनंदाश्चकथिताबभूवुर्गोकुलेव्रजे ॥ ५ ॥
वीतहोत्रोग्निभुक्सांबःश्रीकरोगोपतिःश्रुतः ॥ व्रजेशःपावनःशांतउपनंदाःप्रकीर्तिताः ॥ ६ ॥ नीतिविन्मार्गदःशुक्लःपतंगोदिव्यवाहनः ॥
गोपेष्टश्चव्रजेराजन्जाताषड्वृषभानवः ॥ ७ ॥ गोलोकेकृष्णचंद्रस्यनिकुंजद्वारमाश्रिताः ॥ वेत्रहस्ताःश्यामलांगानवनंदाश्चतेस्मृताः ॥
॥ ८ ॥ निकुंजेकोटिशोगावस्तासांपालनतत्पराः ॥ वंशीमयूरपक्षाढ्याउपनंदाश्चतेस्मृताः ॥ ९॥ निकुंजदुर्गरक्षायांदंडपाशधराःस्थिताः॥
षड्द्वारमास्थिताष्षडवैकथितावृषभानवः ॥ १० ॥ श्रीकृष्णस्येच्छयासर्वेगोलोकादागताभुवि ॥ तेषांप्रभाववंवक्तुंहिनसमर्थश्चतुर्मुखः ॥
॥ ११ ॥ अहंकिमुवदिष्यामितेषांभाग्यंमहोदयम् ॥ तेषामारोहमास्थायबालकेलिर्विभोहरिः ॥ १२ ॥ एकदायमुनातीरेमृत्कृष्णेनावली
ढिता ॥ यशोदांबालकाःप्राहुरत्तिबालोमृदंतव ॥ १३ ॥ बलभद्रेचवदतितदासानंदगेहिनी ॥ करेगृहीत्वास्वसुतंभीरुनेत्रमुवाचह ॥१४॥
॥ श्रीयशोदोवाच ॥ ॥ कस्मान्मृदंभक्षितवान्महाज्ञभवान्वयस्याश्चवदंतिसाक्षात् ॥ ज्यायान्बलोयंवदतिप्रसिद्धंमाएवमर्थंनजहातिनेष्ट
म् ॥ १५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ सर्वेमृषावादरताव्रजार्भकामातर्मयाक्वापिनमृत्प्रभक्षिता ॥ यदासमीचीनमनेनवाक्पथंतदामुखंपश्य
मदीयमंजसा ॥ १६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथगोपीबालकस्यपश्यंतीसुंदरंमुखम् ॥ प्रसारितंचददृशेब्रह्मांडरचितंगुणैः ॥ १७ ॥ सप्त
द्वीपान्सप्तसिंधून्सखंडान्सगिरीन्हृदान् ॥ आब्रह्मलोकांल्लोकांस्त्रीन्स्वात्मभिःसव्रजैःसह ॥१८॥ दृष्ट्वानिमीलिताक्षीसाभूत्वाश्रीयमुनातटे ॥
बालोऽयंमेहरिःसाक्षादितिज्ञानमयीह्यभूत् ॥ १९ ॥ तदाजहासश्रीकृष्णोमोहयन्निवमायया ॥ यशोदावैभवंदृष्टंनसस्मारगतस्मृतिः॥२०॥

इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेब्रह्मांडदर्शनंनामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदा गोकुलेगोप्योममंथुर्दधिसर्वतः ॥ गृहेगृहेप्रगायन्त्योगोपालचरितंपरम् ॥ १ ॥ यशोदापिसमुत्थायप्रातःश्रीनंदमंदिरे ॥ भांडेरायांविनिक्षिप्यममंथदधिसुंदरी ॥ २ ॥ मंजीररावंसंकुर्वन्बालःश्रीनंदनंदनः ॥ ननर्त्तनवनीतार्थरायःशब्दकुतूहलात् ॥ ३ ॥ बालकेलिर्बभौनृत्यन्मातुःपार्श्वमनुभ्रमन् ॥ सुनादिकिंकिणीसंघझंकारंकारयन्मुहुः ॥ ४ ॥ हैयंगवीनंसततंनवीनंयाचन्समातुर्मधुरंब्रुवन्सः ॥ आदायहस्तेऽश्मसुतंरुषासुधीर्बिभेदकृष्णोदधिमंथपात्रम् ॥ ५ ॥ पलायमानंस्वसुतंयशोदाप्रधावतीप्रापनहस्तमात्रात् ॥ योगीश्वराणामपियोदुरापःकथंसमातुर्ग्रहणेप्रयाति ॥ ६ ॥ तथापिभक्तेषुचभक्तवश्यताप्रदर्शिताश्रीहरिणानृपेश्वर ॥ बालंगृहीत्वास्वसुतंयशोमतीबबंधरज्ज्वाथरुषाह्युलूखले ॥ ७ ॥ आदाययद्यद्बहुदामतत्तत्स्वल्पंप्रभूतंस्वसुतेयशोदा ॥ गुणैर्नबद्धःप्रकृतेःपरोयःकथंसबद्धोभवतीहदाम्ना ॥ ८ ॥ यदायशोदागतबन्धनेच्छाखिन्नानिषण्णानृपछिन्नमानसा ॥ आसीत्तदायंकृपयास्वबंधेस्वच्छंदयानःस्ववशोपिकृष्णः ॥ ९ ॥ एवंप्रसादोनहिवीतकर्मणांनज्ञानिनांकर्मधियांकुतःपुनः ॥ मातुर्यथाभून्नृपएषतस्मान्मुक्तिंव्यधाद्भक्तिमलंनमाधवः ॥ १० ॥ तदैवगोप्यस्तुसमागतास्त्वरंदृष्ट्वाथभग्नंदधिमंथभाजनम् ॥ उलूखलेबद्धमतीवदामभिर्भीतंशिशुंवीक्ष्यजगुर्घृणातुराः ॥ ११ ॥ गोप्यऊचुः ॥ अस्मद्गृहेषुपात्राणिभिनत्तिसततंशिशुः ॥ तदप्येनंनोवदामःकारुण्यान्नंदगेहिनि ॥ १२ ॥ गतव्यथेअकरुणेयशोदेहेब्रजेश्वरि ॥ यष्ट्यानिर्भर्त्सितोबालस्त्वयाबद्धोघटक्षयात् ॥ १३ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तायांयशोदायांव्यग्रायांगृहकर्मसु ॥ कर्षन्नुलूखलंकृष्णोबालैःश्रीयमुनांययौ ॥ १४ ॥ तत्तटेचमहावृक्षौपुराणौयमलार्जुनौ ॥ तयोर्मध्येगतःकृष्णोहसन्दामोदरःप्रभुः ॥ १५ ॥ चकर्षसहसाकृष्णस्तिर्यग्गतमुलूखलम् ॥ कर्षणेनसमूलौद्वौपेततुर्भूमिमंडले ॥ १६ ॥ पतनेनाभिशब्दोभून्प्रचंडोवज्रपातवत् ॥ विनिर्गतौचवृक्षाभ्यांदेवौद्वावेधसोऽग्निवत् ॥ १७ ॥ दामोदरंपरिक्रम्यपादौस्पृष्ट्वास्वमौलिना ॥ कृतांजलीहरिंनत्वानतौतत्सम्मुखेस्थितौ ॥ १८ ॥ देवावूचतुः ॥ आवांमुक्तौब्रह्मदंडात्सद्यस्तेच्युतदर्शनात् ॥ माभूत्तेनिजभक्तानांहेलनंह्यावयोर्हरे ॥ १९ ॥ करुणानिधयेतुभ्यंजगन्मंगलशीलिने ॥ दामोदरायकृष्णायगोविंदायनमोनमः ॥

श्वोमैथिलेंद्रःकिंपप्रच्छमहामुनिम् ॥ नारदंज्ञानदंशांतंतन्मेब्रूहितपोधन ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ नारदंज्ञानदंनत्वामानदोमैथिलो नृपः ॥ पुनःपप्रच्छकृष्णस्यचरितंमंगलायनम् ॥ ३२ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णोभगवान्साक्षात्परमानंदविग्रहः ॥ अपरंच कारांकिंचित्रंचरित्रंवदमेप्रभो ॥ ३३ ॥ पूर्वावतारैश्चरितंकृतंवैमङ्गलायनम् ॥ अपरंकिन्तुकृष्णस्यपवित्रंकिमतःपरम् ॥ ३४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ साधुसाधुत्वयापृष्टंचरित्रंमङ्गलंहरेः ॥ तत्तेऽहंसम्प्रवक्ष्यामिवृन्दारण्येचयद्यशः ॥ ३५ ॥ इदंगोलोकखण्डञ्चगुह्यम्परमद्भुतम् ॥ श्रीकृष्णेनप्रकथितंगोलोकेरासमण्डले ॥ ३६ ॥ निकुंजेराधिकायैचराधामह्यंददाविदम् ॥ मयातुभ्यंश्रावितञ्चदत्तंसर्वार्थदम्परम् ॥ ३७ ॥ इदंपठतिविप्रस्तुसर्वशास्त्रार्थगोभवेत् ॥ श्रुत्वेदंचक्रवर्तीस्यात्क्षत्रियश्चण्डविक्रमः ॥ ३८ ॥ वैश्योनिधिपतिर्भूयाच्छूद्रोमुच्येतबन्धनात् ॥ निष्फलोयोपिजगतिजीवन्मुक्तःसजायते ॥ ३९ ॥ योनित्यंपठतेसम्यक्भक्तिभावसमन्वितः ॥ सगच्छेत्कृष्णचन्द्रस्यगोलोकंप्रकृतेःपरं ॥ ४० ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेभगवज्जठरगतदुर्वासब्रह्माण्डगोलोकदर्शनंतेनश्रीनंदस्तोत्रकरणंविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥

इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांप्रथमःगोलोकखंडः समाप्तः।

॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां गोलोकखंडः समाप्तः ॥


अघासुर


धेनुकासुर




कालीयमर्दन


रासक्रीडा


शंखचूड़ वध

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ ॥ कृष्णातीरेकोकिलाकेलिकीरेगुंजापुंजेदेवपुष्पादिकुंजे ॥ कंबुग्रीवौक्षिप्तबाहूचलन्तौराधाकृष्णौमंगलंमेभवेताम् ॥ १ ॥ अज्ञानतिमिरान्धस्यज्ञानांजनशलाकया ॥ चक्षुरुन्मीलितंयेनतस्मैश्रीगुरवेनमः ॥ २ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदोपद्रवंवीक्ष्यनंदोनन्दान्सहायकान् ॥ वृषभानूपनंदांश्चवृषभानुवरांस्तथा ॥ ३ ॥ समाहूयपरान्वृद्धान्सभायांतानुवाचह ॥ नन्दउवाच ॥ ॥ किंकर्त्तव्यंतुवदतोत्पाताःसन्तिमहावने ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ तेषांश्रुत्वाथसन्नन्दोगोपोवृद्धोतिमंत्रवित् ॥ अंकेनीत्वारामकृष्णौनन्दराजमुवाचह ॥ ५ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ उत्थातव्यमितोस्माभिःसर्वैःपरिकरैःसह ॥ गंतव्यंचान्यदेशेषुयत्रोत्पातानसान्तिहि ॥ ६ ॥ बालस्तेप्राणवत्कृष्णोजीवनंव्रजवासिनाम् ॥ व्रजेधनंकुलेदीपोमोहनोबाललीलया ॥ ७ ॥ हाबक्याशकटेनापितृणावर्तेनबालकः ॥ मुक्तोयंद्रुमपातेनह्युत्पातःकिमतःपरम् ॥ ८ ॥ तस्माद्वृन्दावनंसर्वैर्गंतव्यंबालकैःसह ॥ उत्पातेषुव्यतीतेषुपुनरागमनंकुरु ॥ ९ ॥ ॥ नन्दउवाच ॥ ॥ कतिक्रोशैर्विस्तृतंतद्वनंवृन्दावनंव्रजात् ॥ तल्लक्षणंतत्सुखंचवदबुद्धिमतांवर ॥ १० ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ प्रागुदीच्यांबर्हिषदोदक्षिणस्यांयदोःपुरात् ॥ पश्चिमायांशोणपुरान्माथुरंमंडलंविदुः ॥ ११ ॥ विंशद्योजनविस्तीर्णंसार्द्धंयद्योजनेनवै ॥ माथुरंमंडलंदिव्यंव्रजमाहुर्मनीषिणः ॥ १२ ॥ मथुरायांशौरिगृहेगर्गाचार्यमुखाच्छ्रुतम् ॥ माथुरंमंडलंदिव्यंतीर्थराजेनपूजितम् ॥ १३ ॥ वनेभ्यस्तत्रसर्वेभ्योवनंवृन्दावनंवरम् ॥ परिपूर्णतमस्यापिलीलाक्रीडंमनोहरम् ॥ १४ ॥ वैकुंठान्नापरोलोकोनभूतोनभविष्यति ॥ एकंवृन्दावनंनामवैकुंठाच्चपरात्परम् ॥ १५ ॥ यत्रगोवर्द्धनोनामगिरिराजोविराजते ॥ कालिन्दीनिकटेयत्रपुलिनंमंगलायनम् ॥ १६ ॥ बृहत्सानुर्गिरिर्यत्रयत्रनन्दीश्वरोगिरिः ॥ क्रोशानांचचतुर्विंशद्भिस्तृतैःकाननैर्वृतम् ॥ १७ ॥ पशव्यंगोपगोपीनांगवांसेव्यंमनोहरम् ॥ लताकुंजवृतंतद्वैवनंवृंदावनंस्मृतम् ॥ १८ ॥ नन्दउवाच ॥ ॥ कदाव्रजोयंसन्नंदतीर्थराजेनपूजितः ॥ एतद्वेदितुमिच्छामिपरंकौतूहलंहिमे ॥ १९ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ शंखासुरोमहादैत्यःपुरानैमित्तिकेलये ॥ स्वपतोब्रह्मणःसोपिवेदधृक्दैत्यपुंगवः ॥ २० ॥ जित्वादेवान्ब्रह्मलोकान्नीत्वावेदान्गतोर्णवे ॥ गतेषुयर्हिवेदेषुदेवानांचगतम्बलम् ॥ २१ ॥ तदासाक्षाद्धरिःपूर्णोवृत्वामा

त्स्यंवपुःपरम् ॥ नैमित्तिकलयांभोधौयुयुधेतेनयज्ञराट् ॥ २२ ॥ शूलंचिक्षेपहरयेशंखोदैत्योमहाबलः ॥ स्वचक्रेणहरिःसाक्षात्तच्छूलंशत
तधाकरोत् ॥ २३ ॥ हरिंतताडशिरसाशंखोविष्णुमुरःस्थले ॥ तस्यमूर्द्धप्रहारेणनचचालपरात्परः ॥ २४ ॥ तदागदांसमादायमत्स्य
रूपधरोहरिः ॥ पृष्ठेजघानतंदैत्यंशंखरूपंमहाबलम् ॥ २५ ॥ गदाप्रहारव्यथितःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ पुनरुत्थायसवैशंखमुष्टिनासत
ताडह ॥ २६ ॥ तदाविष्णुःस्वचक्रेणसशृंगंतच्छिरोदृढम् ॥ जहारकुपितःसाक्षाद्भगवान्कमलेक्षणः ॥ २७ ॥ जित्वाशंखंदेववरैःसार्द्धं
विष्णुर्व्रजेश्वरः ॥ प्रयागमेत्यसहरिर्वेदांस्तान्ब्रह्मणेददौ ॥ २८ ॥ यज्ञंचकारविधिवत्सर्वदेवगणैःसह ॥ प्रयागंचसमाहूयतीर्थराजंचकार
ह ॥ २९ ॥ तत्साक्षादक्षयवटःकृतोलीलातपत्रवत् ॥ मुनिभानुसुतेर्थोर्मिचामरैस्तेविरेजतुः ॥ ३० ॥ तदैवसर्वतीर्थानिजंबुद्वीपस्थिता
नि च ॥ नीत्वाबलिंसमाजग्मुस्तीर्थराजायधीमते ॥ ३१ ॥ तीर्थराजंचसम्पूज्यनत्वातीर्थानिसर्वतः ॥ स्वधामानिययुर्नन्दहरौदेवेगतेस
ति ॥ ३२ ॥ तदैवनारदःप्राप्तोमुनीन्द्रःकलहप्रियः ॥ सिंहासनेभ्राजमानंतीर्थराजमुवाचह ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तीर्थैःप्रपूजित
स्त्वंवैतीर्थराजमहातपः ॥ तुभ्यंचसर्वतीर्थानिमुख्यानीहबलिन्ददुः ॥ ३४ ॥ व्रजावृंदावनादीनिनागतानीहतेपुरः ॥ तीर्थानांराजराजस्त्वं
प्रमत्तैस्तैस्तिरस्कृतः ॥ ३५ ॥ सनन्दउवाच ॥ इतिप्रभाष्यतंसाक्षाद्गतेदेवर्षिसत्तमे ॥ तीर्थराजस्तदाक्रुद्धोहरिलोकंजगामह ॥ ३६ ॥ न
त्वाहरिंपरिक्रम्यपुरःस्थित्वाकृतांजलिः ॥ सर्वतीर्थैःपरिवृतःश्रीनाथंप्राहतीर्थराट् ॥ ३७ ॥ तीर्थराजउवाच ॥ ॥ हेदेवदेवप्राप्तोहंतीर्थरा
जस्त्वयाकृतः ॥ बलिन्ददुर्मेतीर्थानिमाथुरामंडलंविना ॥ ३८ ॥ प्रमत्तैर्व्रजतीर्थैश्चतैरहंतुतिरस्कृतः ॥ तस्मात्तुभ्यंचकथितंप्राप्तोऽहं
तवमंदिरे ॥ ३९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ धरायांसर्वतीर्थानांत्वंकृतस्तीर्थराण्मया ॥ किंतुस्वस्यगृहस्यापिकृतोराट्त्वन्नैवाहि ॥
॥ ४० ॥ किंत्वंमेमंदिरंलिप्सुर्मत्तवद्राष्ट्रसेकथम् ॥ तीर्थराजगृहंगच्छशृणुवाक्यंशुभचमे ॥ ४१ ॥ मथुरामंडलंसाक्षान्मंदिरंमेपरात्पर
म् ॥ लोकत्रयात्परंदिव्यंप्रलयेपिन[illegible] ॥ ४२ ॥ ॥ सनन्दउवाच ॥ इतिश्रुत्वातीर्थराजोविस्मितोभूद्गतस्मयः ॥ आगत्यनत्वासं
पूज्यमाथुरंव्रजमंडलं ॥ ४३ ॥ त[illegible]त्यस्वधामगतवान्पुनः ॥ धरायामानभंगार्थंपूर्वमेतत्प्रदर्शितम् ॥ मयातवाग्रेकथितं

किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४४ ॥ ॥ नन्दउवाच ॥ ॥ धरायामानभंगार्थंकेनपूर्वंप्रदर्शितम् ॥ एतन्मेवदगोपेशमाथुरंव्रजमंडलम् ॥
॥ ४५ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ आदौवाराहकल्पेस्मिन्हरिर्वाराहरूपधृक् ॥ रसातलात्समुद्धृत्यगांवभौदंष्ट्रयाप्रभुः ॥ ४६ ॥ गच्छन्तंवा
रिवृन्देषुभगवन्तंरमेश्वरम् ॥ दंष्ट्राग्रेशोभितापृथ्वीप्राहदेवंजनार्दनम् ॥ ४७ ॥ ॥ धरोवाच ॥ देवकुत्रस्थलेत्वंवैस्थापनांमेकरिष्यसि ॥
जलपूर्णंजगत्सर्वंदृश्यतेवदहेप्रभो ॥ ४८ ॥ ॥ वाराहउवाच ॥ ॥ यदावृक्षाःप्रदृष्टाहिभवन्त्युद्गताजले ॥ तदातेस्थापनाभूयात्पश्यं
न्तीगच्छभूरुहान् ॥ ४९ ॥ ॥ धरोवाच ॥ स्थावराणांतुरचनाममोमरिसमाश्रिता ॥ अन्यास्तिकिंवाधरणीत्वहंहिधारणामयी ॥ ५० ॥
सन्नंदउवाच ॥ ॥ वदंतीत्थंददर्शाग्रेजलेवृक्षान्मनोहरान् ॥ वीक्ष्यपृथ्वीहरिंप्राहसर्वतोपिगतस्मया ॥ ५१ ॥ ॥ धरोवाच ॥ ॥ देवक
स्मिन्स्थलेवृक्षाःसन्तिह्येतेसपल्लवाः ॥ इदंमनसिमेचित्रंवदयज्ञपतेप्रभो ॥ ५२ ॥ ॥ वाराहउवाच ॥ माथुरंमंडलंदिव्यंदृश्यतेग्रेनितं
बिनि ॥ गोलोकभूमिसंयुक्तंप्रलयेपिनसंहृतम् ॥ ५३ ॥ ॥ सनन्दउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाविस्मितापृथ्वीगतमानाबभूवह ॥ तस्मान्नन्द
महाबाहोव्रजोयंसर्वतोधिकः ॥ ५४ ॥ श्रुत्वेदंव्रजमाहात्म्यंजीवन्मुक्तोभवेन्नरः ॥ तीर्थराजात्परंविद्धिमाथुरंव्रजमंडलं ॥ ५५ ॥ इतिश्री
गर्गाचार्यसंहितायांश्रीवृन्दावनखण्डेनन्दसन्नन्दसंवादेकालिंद्यागमनवर्णनंनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥ नन्दउवाच ॥ ॥ हे
सन्नन्दमहाप्राज्ञसर्वज्ञोसिबहुश्रुतः ॥ व्रजमण्डलमाहात्म्यंवदतस्तेमुखाच्छ्रुतम् ॥ १ ॥ गिरिर्गोवर्द्धनोनामतस्योत्पत्तिंचमेवद ॥ कस्मा
देनंगिरिवरंगिरिराजंवदन्तिहि ॥ २ ॥ यमुनेयंनदीसाक्षात्कस्माल्लोकात्समागता ॥ तन्माहात्म्यञ्चवदमेत्वमसिज्ञानिनांवरः ॥ ३ ॥ ॥ स
न्नन्दउवाच ॥ ॥ एकदाहास्तिनपुरेभीष्मंधर्मभृतांवरम् ॥ पप्रच्छपांडुरित्थंतंजनानांचानुशृण्वताम् ॥ ४ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्री
कृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकाधिपतिःप्रभुः ॥ ५ ॥ भुवोभारावतारायगच्छन्देवोजनार्दनः ॥ राधांप्राहप्रियेभीरु
गच्छत्वमपिभूतले ॥ ६ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ यत्रवृन्दावनंनास्तिनयत्रयमुनानदी ॥ यत्रगोवर्द्धनोनास्तितत्रमेनमनःसुखम् ॥ ७ ॥
॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ वेदनागक्रोशभूमिंसुधाम्नःश्रीहरिःस्वयम् ॥ गोवर्द्धनंचयमुनांप्रेषयामासभूपरि ॥ ८ ॥ वेदनागक्रोशभूमिःस्वधा

चात्रसमागता ॥ चतुर्विंशद्वनैर्युक्तासर्वलोकैश्चवन्दिता ॥ ९॥ भारतात्पश्चिमदिशिशाल्मलीद्वीपमध्यतः ॥ गोवर्द्धनोजन्मलेभेपत्न्यां द्रोणाचलस्यच ॥ १० ॥ गोवर्द्धनोपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे॥ हिमालयसुमेर्वाद्याःशैलाःसर्वेसमागताः ॥ ११ ॥ नत्वाप्रदक्षिणीकृत्यपूजांकृत्वाविधानतः ॥ गोवर्द्धनस्यपरमांस्तुतिंचक्रुर्महाद्रयः ॥ १२॥ ॥ शैलाऊचुः ॥ ॥ त्वंसाक्षात्कृष्णचंद्रस्यपरिपूर्णतमस्यच ॥ गोलोकेगोगणैर्युक्तेगोपीगोपालसंयुते ॥ १३ ॥ त्वंहिगोवर्द्धनोनामवृन्दारण्येविराजसे ॥ त्वन्नोगिरीणांसर्वेषांगिरिराजोसिसांप्रतम् ॥ १४ ॥ नमोवृन्दावनांकायतुभ्यंगोलोकमौलिने ॥ पूर्णब्रह्मातपत्रायनमोगोवर्द्धनायच ॥ १५ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥इतिस्तुत्वाथगिरयोजग्मुःस्वंस्वंगृहन्ततः ॥ शैलोगिरिवरःसाक्षाद्गिरिराजइतिस्मृतः ॥ १६ ॥ एकदातीर्थयायीचपुलस्त्योमुनिसत्तमः ॥ द्रोणाचलसुतंश्यामंगिरिंगोवर्द्धनंवरम् ॥ १७ ॥ माधवीलतिकापुष्पफलभारसमन्वितम् ॥ निर्झरैर्नादितंशान्तंकन्दरामंगलायनम् ॥ १८ ॥ तपोयोगंरत्नमयंशतशृंगंमनोहरम् ॥ चित्रधातुविचित्रांगंसटंकंपक्षिसंकुलम् ॥ १९ ॥ मृगैःशाखामृगैर्व्याप्तंमयूरध्वनिमंडितम् ॥ मुक्तिप्रदंमुमुक्षूणांतंददर्शमहामुनिः ॥ २० ॥ तल्लिप्सुर्मुनिशार्दूलोद्रोणपार्श्वंसमागतः ॥ पूजितोद्रोणगिरिणापुलस्त्यःप्राहतंगिरिम् ॥ २१ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ हेद्रोणत्वंगिरीन्द्रोसिसर्वदेवैश्चपूजितः ॥ दिव्यौषधिसमायुक्तःसदाजीवनदोनृणाम् ॥ २२ ॥ अर्थीतवांतिकेप्राप्तःकाशीस्थोहंमहामुनिः ॥ गोवर्द्धनंसुतंदेहिनान्यैर्मेत्रप्रयोजनम् ॥ २३ ॥ विश्वेश्वरस्यदेवस्यकाशीनाम्नामहापुरी ॥ यत्रपापीमृतःसद्यःपरंमोक्षंप्रयातिहि ॥ २४ ॥ यत्रगंगागतासाक्षाद्विश्वनाथोपियत्रवै ॥ तत्रैवस्थापयिष्यामियत्रकोपिनपर्वतः ॥ २५ ॥ गोवर्द्धनेतवसुतेलतावृक्षसमाकुले ॥ तस्मिंस्तपःकरिष्यामिजातोयंमेमनोरथः ॥ २६ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ पुलस्त्यवचनंश्रुत्वास्वसुतस्नेहविह्वलः अश्रुपूर्णोद्रोणगिरिस्तंमुनिंवाक्यमब्रवीत् ॥ २७॥ ॥द्रोणउवाच ॥ ॥ पुत्रस्नेहाकुलोहंवैपुत्रोमेयमतिप्रियः ॥ तेशापभयभीतोहंवदाम्येनंमहामुने ॥ २८ ॥ हेपुत्रगच्छमुनिनाभारतेकर्मकेशुभे ॥ त्रैवर्ग्यंलभतेयत्रनृभिर्मोक्षमपिक्षणात् ॥ २९॥ ॥ गोवर्द्धनउवाच ॥ ॥मुनेकथंमांनयसिलंबितंयोजनाष्टकम् ॥ योजनद्वयमुच्चांगंपंचयोजनविस्तृतम् ॥ ३० ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ उपाविश्यकरेमेत्वंगच्छ

पुत्रे [illegible]यासुखम् ॥ वाहयामिकरेत्वांवैयावत्काशींसमागतः ॥ ३१ ॥ ॥ गोवर्द्धनउवाच ॥ ॥ मुनेयत्रस्थलेभूम्यांस्थापनांमेकरिष्यसि ॥
करिष्यामिनचोत्थानंतद्भूम्याःशपथोमम ॥ ३२ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ अहमाशाल्मलिद्वीपान्मर्यादीकृत्यकौशलम् ॥ नस्थापनां
करिष्यामिशपथस्तेपिमेपथि ॥३३॥ सन्नन्दउवाच॥ मुनेःकरतलेतस्मिन्नारुरोहमहाचलः ॥ प्रणम्यपितरंद्रोणमश्रुपूर्णाकुलेक्षणः ॥३४॥
मुनिस्तंदक्षिणकरेधृत्वागच्छन्शनैःशनैः॥ स्वतेजोदर्शयन्नृणांप्राप्तोभूद्व्रजमंडले ॥३५॥ जातिस्मरोगिरिस्तत्रप्राहेदंपार्थचिंतयन् ॥ परि
पूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ ३६ ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिर्व्रजेऽत्रावतरिष्यति ॥ बाललीलांचकैशोरींचेष्टांगोपालबालकैः ॥
॥ ३७ ॥ दानलीलांमानलीलांहरिरत्रकरिष्यति ॥ तस्मान्मयानगन्तव्यंभूमिश्चेयंकलिन्दजा ॥ ३८ ॥ गोलोकाद्राधयासार्द्धंश्रीकृष्णोत्रा
गमिष्यति ॥ कृतकृत्योभविष्यामिकृत्वातद्दर्शनंपरम् ॥ ३९ ॥ इतिविचार्यमनसाभूरिभारंददौकरे ॥ तदामुनिश्चश्रान्तोभूद्भूतपूर्वगत
स्मृतिः ॥ ४० ॥ करादुत्तार्यतंशैलंनिधायव्रजमंडले ॥ लघुशंकाजवार्थंहिगतोभूद्भारपीडितः ॥ ४१ ॥ कृत्वाशौचंजलेस्नात्वापुलस्त्यो
मुनिसत्तमः ॥ उत्तिष्ठेतिमुनिःप्राहगिरिंगोवर्द्धनंवरम् ॥ ४२ ॥ नोत्थितंभूरिभाराढ्यंकराभ्यांतंमहामुनिः ॥ स्वतेजसाबलेनापिगृही
तुमुपचक्रमे ॥ ४३ ॥ मुनिनासंगृहीतोपिगिरिराजोगिरार्द्रया ॥ नचचालांगुलिंकिंचित्तदपिद्रोणनन्दनः ॥ ४४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ ग
च्छगच्छगिरिश्रेष्ठभारंमाकुरुमाकुरु ॥ मयाज्ञातोसिरुष्टस्त्वमभिप्रायंवदाशुमे ॥ ४५ ॥ ॥ गोवर्द्धनउवाच ॥ ॥ मुनेत्रमेनदोषोस्तित्व
यामेस्थापनाकृता ॥ करिष्यामिनचोत्थानंपूर्वंमेशपथःकृतः ॥ ४६ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ पुलस्त्योमुनिशार्दूलःक्रोधात्प्रचलितेन्द्रियः
॥ स्फुरदोष्ठोद्रोणपुत्रंशशापविगतोद्यमः ॥ ४७ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ गिरेत्वयातिधृष्टेननकृतोमेमनोरथः ॥ तस्मात्तुतिलमात्रंहिनि
त्यंत्वंक्षीणतांव्रज ॥ ४८ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ काशींगतेपुलस्त्यर्षौत्वयंगोवर्द्धनोगिरिः ॥ नित्यंसंक्षीयतेनन्दतिलमात्रंदिनेदिने ॥ ४९ ॥
यावद्भागीरथीगंगायावद्गोवर्द्धनोगिरिः ॥ तावत्कालेप्रभावस्तुभविष्यतिनकर्हिचित् ॥ ५० ॥ गोवर्द्धनस्यप्रकटंचरित्रंनृणांमहापापहरंप
वित्रम् ॥ मयातवाग्रेकथितंविचित्रंसुमुक्तिदंकौरुचिरन्नचित्रं ॥ ५१ ॥ इ०ग० सं० वृं० गिरिराजोत्पत्तिकथनंनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

पुत्रे यथासुखम् ॥ वाहयामिकरेत्वांवैयावत्काशींसमागतः ॥ ३१ ॥ ॥ गोवर्द्धनउवाच ॥ ॥ मुनेयत्रस्थलेभूम्यांस्थापनांमेकरिष्यसि ॥
करिष्यामिनचोत्थानंतद्भूम्याःशपथोमम ॥ ३२ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ अहमाशाल्मलिद्वीपान्मर्यादीकृत्यकोशलम् ॥ नस्थापनां
करिष्यामिशपथस्तेपिमेपथि ॥३३॥ सन्नन्दउवाच॥ मुनेःकरतलेतस्मिन्नारुरोहमहाचलः ॥ प्रणम्यपितरंद्रोणमश्रुपूर्णाकुलेक्षणः ॥३४॥
मुनिस्तंदक्षिणकरेधृत्वागच्छन्शनैःशनैः॥ स्वतेजोदर्शयन्नॄणांप्राप्तोभूद्व्रजमंडले ॥३५॥ जातिस्मरोगिरिस्तत्रप्राहेदंपार्थचिंतयन् ॥ परि
पूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ ३६ ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिर्व्रजेऽत्रावतरिष्यति ॥ बाललीलांचकैशोरींचेष्टांगोपालबालकैः ॥
॥ ३७ ॥ दानलीलांमानलीलांहरिरत्रकरिष्यति ॥ तस्मान्मयानगन्तव्यंभूमिश्चेयंकलिन्दजा ॥ ३८ ॥ गोलोकाद्राधयासार्द्धंश्रीकृष्णोत्रा
गमिष्यति ॥ कृतकृत्योभविष्यामिकृत्वातद्दर्शनंपरम् ॥ ३९ ॥ इतिविचार्यमनसाभूरिभारंददौकरे ॥ तदामुनिश्चश्रान्तोभूद्विस्मृतपूर्वगत
स्मृतिः ॥ ४० ॥ करादुत्तार्यतंशैलंनिधायव्रजमंडले ॥ लघुशंकाजवार्थंहिगतोभूद्भारपीडितः ॥ ४१ ॥ कृत्वाशौचंजलेस्नात्वापुलस्त्यो
मुनिसत्तमः ॥ उत्तिष्ठेतिमुनिःप्राहगिरिंगोवर्द्धनंवरम् ॥ ४२ ॥ नोत्थितंभूरिभाराढ्यंकराभ्यांतंमहामुनिः ॥ स्वतेजसाबलेनापिगृही
तुमुपचक्रमे ॥ ४३ ॥ मुनिनासंगृहीतोपिगिरिराजोगिराद्र्या ॥ नचचालांगुलिंकिंचित्तदपिद्रोणनन्दनः ॥ ४४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ ग
च्छगच्छगिरिश्रेष्ठभारंमाकुरुमाकुरु ॥ मयाज्ञातोसिरुष्टस्त्वमभिप्रायंवदाशुमे ॥ ४५ ॥ ॥ गोवर्द्धनउवाच ॥ ॥ मुनेत्रमेनदोषोस्तित्व
यामेस्थापनाकृता ॥ करिष्यामिनचोत्थानंपूर्वंमेशपथःकृतः ॥ ४६ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ पुलस्त्योमुनिशार्दूलःक्रोधात्प्रचलितेन्द्रियः
॥ स्फुरदोष्ठोद्रोणपुत्रंशशापविगतोद्यमः ॥ ४७ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ गिरेत्वयातिधृष्टेननकृतोमेमनोरथः ॥ तस्मात्तुतिलमात्रंहिनि
त्यंत्वंक्षीणतांव्रज ॥ ४८ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ काशींगतेपुलस्त्यर्षौत्वयंगोवर्द्धनोगिरिः ॥ नित्यंसंक्षीयतेनन्दतिलमात्रंदिनेदिने ॥ ४९ ॥
यावद्भागीरथीगंगायावद्गोवर्द्धनोगिरिः ॥ तावत्कालेप्रभावस्तुभविष्यतिनकर्हिचित् ॥ ५० ॥ गोवर्द्धनस्यप्रकटंचरित्रंनॄणांमहापापहरंप
वित्रम् ॥ मयातवाग्रेकथितंविचित्रंसुमुक्तिदंकौरुचिरन्नचित्रं ॥ ५१ ॥ इ०ग० सं० वृं० गिरिराजोत्पत्तिकथनंनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

 ॥ यत्किंचिद्वाप्रकथितंतत्क्षमस्वसुमङ्गले ॥ २४ ॥ ॥ गङ्गोवाच ॥ ॥ हेकृष्णेत्वन्तुधन्यासिसर्वब्रह्मांडे ...नी ॥ कृष्णवामांशसम्भू...परमानन्दरूपिणी ॥ २५ ॥ परिपूर्णतमासाक्षात्सर्वलोकैकवन्दिता ॥ परिपूर्णतमस्यापिश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ २६ ॥ पट्टराज्ञीपरे...कृष्णेकृष्णांत्वांप्रणमाम्यहम् ॥ तीर्थैर्देवैर्दुर्लभात्वंगोलोकेऽपिचदुर्घटा ॥ २७ ॥ अहंयास्यामिपातालंश्रीकृष्णस्याज्ञयाशुभम् ॥ त्वद्वियोगातुराहंवैयानंकर्तुंनचक्षमा ॥ २८ ॥ यूथीभूत्वाभविष्यामिश्रीव्रजेरासमण्डले ॥ यत्किंचिन्मेप्रकथितंतत्क्षमस्वहरिप्रिये ॥ २९ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ इत्थंपरस्परंनत्वाद्वेनद्यौययतुर्द्रुतम् ॥ लोकान्पवित्रीकुर्वन्तीपातालेस्वःसरिद्गता ॥ ३० ॥ सापिभोगवतीनाम्नाबभौभोगवतीवने ॥ यज्जलंसत्रिनयनःशेषोमूर्ध्नाबिभर्त्तिहि ॥ ३१ ॥ अथकृष्णास्ववेगेनभित्त्वासप्ताब्धिमण्डलम् ॥ सप्तद्वीपमहीपृष्ठेलुठन्तीवेगवत्तरा ॥ ३२ ॥ गत्वास्वर्णमयींभूमिंलोकालोकाचलंगता ॥ तत्सानुगण्डशैलानांतटंभित्त्वाकलिन्दजा ॥ ३३ ॥ तन्मूर्ध्निचोत्पपाताशुस्फुरावज्जलधारया ॥ उद्गच्छन्तीतदूर्ध्वंसाययौस्वर्गंतुनाकिनाम् ॥ ३४ ॥ आब्रह्मलोकंलोकांस्तानभिव्याप्यहरेःपदम्॥ब्रह्मांडरन्ध्रंश्रीब्रह्मद्रवयुक्तंसमेत्यसा ॥३५॥ पुष्पवर्षंप्रवर्षत्सुदेवेषुप्रणतेषुच ॥ पुनःश्रीकृष्णगोलोकमारुरोहसरिद्वरा॥३६॥कलिन्दगिरिनन्दिनीनवचरित्रमेतच्छुभंश्रुतंचयदिपाठितंभुवितनोतिसन्मङ्गलम् ॥ जनोपियदिधारयेत्किलपठेच्चयोनित्यशःसयातिपरमम्पदंनिजनिकुंजलीलावृतम् ॥ ३७ ॥ ॥ इतिश्रीम०सं०श्रीवृन्दावनखण्डेनन्दसन्नन्दसंवादेकालिंद्यागमनवर्णनंनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

श्रीनारदउवाच ॥ ॥ संनन्दस्यवचःश्रुत्वागन्तुंनन्दःसमुद्यतः ॥ सर्वैर्गोपगणैःसार्द्धंमुदितोभून्महामनाः ॥ १ ॥ ॥ यशोदयाचरोहिण्यासर्वगोपीगणैःसह ॥ अश्वैरथैर्वीरजनैर्मंडितोविप्रमंडलैः ॥ २ ॥ गोभिश्चशकटैर्युक्तोवृद्धैर्बालैस्तथाऽनुगैः ॥ गायकैर्गीयमानश्चशंखदुंदुभिनिस्वनैः ॥ ३ ॥ पुत्राभ्यांरामकृष्णाभ्यांनन्दराजोमहामतिः ॥ रथमारुह्यहेराजन्वनंवृन्दावनंययौ ॥ ४ ॥ वृषभानुवरोगोपोगजमारुह्यभार्यया ॥ अंकेनीत्वासुतांराधांगीयमानश्चगायकैः ॥५ ॥ मृदंगतालवीणानांवेणूनांकलनिःस्वनैः ॥ गोपालगोगणैःसार्द्धंवृन्दारण्यंजगामह ॥ ६ ॥ उपनन्दास्तथानन्दास्तथाषड्वृषभानवः ॥ सर्वैःपरिकरैःसार्द्धंजग्मुर्वृंदावनंवनम् ॥७॥ वृन्दावनेसंप्रविश्यगोपाः

सर्वैसहानुगाः ॥ घोषान्विधायवसतीर्वासंचक्रुरितस्ततः ॥ ८ ॥ सभामंडपसंयुक्तंसदुर्गंपरिखायुतम् ॥ चतुर्योजनविस्तीर्णंसप्तद्वारस
मन्वितम् ॥ ९ ॥ सरोवरैःपरिवृतंराजमार्गमनोहरम् ॥ सहस्रकुंजंचपुरंवृषभानुरचीक्लृपत् ॥ १० ॥ श्रीकृष्णोनन्दनगरेवृषभानुपुरेऽ
र्भकैः ॥ चचारक्रीडनपरोगोपीनांप्रीतिमावहन् ॥ ११ ॥ अथवृन्दावनेराजन्सर्वगोपालसंमतौ ॥ बभूवतुर्वत्सपालौरामकृष्णौमनोह
रौ ॥ १२ ॥ चारयामासतुर्वत्सान्ग्रामसीम्न्यर्भकैःसह ॥ कालिन्दीनिकटेपुण्येपुलिनेरामकेशवौ ॥ १३ ॥ निकुंजेषुचकुंजेषुसंप्रलीना
वितस्ततः ॥ रिंगमाणौचकुत्रापिनन्दंतौचेरतुर्वने ॥ १४ ॥ किंकिणीजालसंयुक्तौसिंजन्मंजीरनूपुरौ ॥ नीलपीतांबरधरौहारकेयूरभूषि
तौ ॥ १५ ॥ क्षेपणैःक्षपतौबालैर्वंशीवादनतत्परौ ॥ मुखेनकिंकिणीशब्दंकुर्वद्भिर्बालकैश्वतौ ॥ १६ ॥ धावन्तौपक्षिभिश्छायांरंजतू
रामकेशवौ ॥ मयूरपक्षसंयुक्तौपुष्पपल्लवभूषितौ ॥ १७ ॥ एकदावत्सवृन्देषुप्राप्तंवत्सासुरंनृप ॥ कंसप्रणोदितंज्ञात्वाशनैस्तत्रजगाम
ह ॥ १८ ॥ धावन्गोपेषुसर्वत्रलांगूलंचालयन्मुहुः ॥ दैत्यःपश्चिमपादाभ्यांहरिमंसेतताडह ॥ १९ ॥ पलायितेषुबालेषुकृष्णस्तंपादयो
र्द्वयोः ॥ गृहीत्वाभ्रामयित्वाथपातयामासभूतले ॥ २० ॥ पुनर्नीत्वाकराभ्यांतंकपित्थेप्राहिणोद्धरिः ॥ तदामृत्युंगतेदैत्येकपित्थोपि
महाद्रुमः ॥ २१ ॥ कपित्थान्पातयामासतदद्भुतमिवाऽभवत् ॥ विस्मितेषुचबालेषुसाधुसाध्वितिवादिषु ॥ २२ ॥ दिविदेवाजयारावैः
पुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ तद्दैत्यस्यमहज्ज्योतिःकृष्णेलीनंबभूवह ॥ २३ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ अहोपूर्वंसुकृतंकृत्कोयंवत्सासुरोमु
ने ॥ श्रीकृष्णेलीनतांप्राप्तःश्रीप्रपूर्णेपरात्परे ॥ २४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ मुरपुत्रोमहादैत्यःप्रमीलोनामदेवजित् ॥ वसिष्ठस्याश्र
मेप्राप्तोनन्दिनींगांददर्शह ॥ २५ ॥ तल्लिप्सुर्ब्राह्मणोभूत्वाययाचेगांमनोहराम् ॥ तूष्णींस्थितेगौरुवाचवसिष्ठेदिव्यदर्शने ॥ २६ ॥ ॥ न
न्दिन्युवाच ॥ ॥ मुनीनांगांसमाहर्तुंभूत्वाविप्रःसमागतः ॥ दैत्योसिमुरजस्तस्माद्वावत्सोभवदुर्मते ॥ २७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥
॥ तदैववत्सरूपोभून्मुरपुत्रोमहासुरः ॥ वसिष्ठंगांपरिक्रम्यनत्वात्राहोत्युवाचह ॥ २८ ॥ ॥ गौरुवाच ॥ ॥ द्वापरांतेमहादैत्यवृन्दा
रण्येयदातव ॥ गोवत्सेषुगतस्यापितदामुक्तिर्भविष्यति ॥ २९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमेसाक्षात्कृष्णेपतितपावने ॥ त

स्माद्वत्सासुरोदैत्योलीनोभून्नहिविस्मयः ॥ ३० ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीवृन्दावनखण्डेवत्सासुरमोक्षोनामचतुर्थोऽध्यायः॥४॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदाचारयन्वत्सान्सरामोबालकैर्हरिः ॥ यमुनानिकटेप्राप्तंबकंदैत्यंददर्शह ॥ १ ॥ श्वेतपर्वतसंकाशोवृहत्पादो घनध्वनिः ॥ पलायितेषुबालेषुवज्रतुंडोग्रसद्धरिम् ॥ २ ॥ रुदन्तोबालकाःसर्वेगतप्राणाइवाभवन् ॥ हाहाकारंतदाकृत्वादेवाःसर्वेसमाग ताः ॥ ३ ॥ इन्द्रोवज्रंतदानीत्वातंतताडमहाबकम् ॥ तेनघातेनपतितोनममारसमुत्थितः ॥ ४ ॥ ब्रह्मापिब्रह्मदंडेनतंतताडरुषान्वि तः ॥ तेनघातेनपतितोमूर्च्छितोघटिकाद्वयम् ॥ ५ ॥ विधुन्वन्स्वतनुंवेगाज्जृंभितःपुनरुत्थितः ॥ नममारतदादैत्योजगर्जघनवद्बली ॥ ॥ ६ ॥ त्रिलोचनस्त्रिशूलेनतंजघानमहासुरम् ॥ छिन्नैकपक्षोदैत्योपिनमृतोतिभयंकरः ॥ ७ ॥ वायव्यास्त्रेणवायुस्तंसंजघानबकंततः॥ उच्चचालबकस्तेनपुनस्तत्रस्थितोऽभवत् ॥ ८॥ यमस्तंयमदंडेनताडयामासचाग्रतः ॥ तेनदंडेननमृतोबकोवैचंडविक्रमः ॥ ९ ॥ दं डोपिभग्नतांप्रागात्सक्षतोनाभवद्बकः ॥ तदैवचाग्रतःप्रातश्चंडांशुश्चंडविक्रमः ॥ १० ॥ शतबाणैर्बकंदैत्यंसंजघानधनुर्धरः ॥ तीक्ष्णैःप क्षगतैर्बाणैर्नममारबकस्ततः ॥ ११ ॥ धनदस्तंचखड्गेनसुतीक्ष्णेनजघानह ॥ छिन्नद्वितीयपक्षोभून्नमृतोदैत्यपुंगवः ॥ १२ ॥ नीहारास्त्रे णतंसोमःसंजघानमहाबकम् ॥ शीतार्तोमूर्छितोदैत्योनमृतःपुनरुत्थितः ॥ १३ ॥ आग्नेयास्त्रेणतंह्यग्निःसंतताडमहाबकम् ॥ भस्मरो माभवद्दैत्योनममारमहाखलः ॥ १४ ॥ अपांपतिस्तंपाशेनबद्ध्वाकोविचकर्षह ॥ कर्षणात्समहापापश्छिन्नोभून्नमृतश्चवै ॥ १५ ॥ त ताडगदयातंवैभद्रकालीतरस्विनी ॥ मूर्छितस्तत्प्रहारेणपरंकश्मलतांययौ ॥ १६ ॥ क्षतमूर्द्धासमुत्थायाविधुन्वन्स्वतनुंपुनः ॥ जगर्ज घनवद्धीरोबकोदैत्योमहाखलः ॥ १७ ॥ तदाशक्तिधरःशक्तिंतस्मैचिक्षेपसत्वरः ॥ तयैकपादोभग्नोभून्नमृतःपक्षिणांवरः ॥ १८ ॥ त दाक्रोधेनसहसाधावन्दैत्यस्तडित्स्वनः ॥ देवान्विद्रावयामासस्वचंच्वातीक्ष्णतुंडया ॥ १९ ॥ अग्रेपलायितान्देवानन्वधावद्बकोऽम्ब रे ॥ पुनस्तत्रगतोदैत्योनादयन्मंगलंदिशाम् ॥ २० ॥ तदादेवर्षयःसर्वेसर्वेब्रह्मर्षयोद्विजाः ॥ श्रीनन्दनन्दनायाशुसफलांचाशिषंददुः ॥ ॥ २१ ॥ तदैवकृष्णस्तन्मध्येततानवपुरुज्ज्वलम् ॥ चच्छर्दकृष्णंसहसाक्षतकंठोमहाबकः ॥ २२ ॥ पुनःकृष्णंसमाहर्तुंतीक्ष्णयातुंड

यागतम् ॥ पुच्छेगृहीत्वातंकृष्णःपोथयामासभूतले ॥ २३ ॥ पुनरुत्थायतुण्डंस्वंप्रसार्य्यावस्थितंबकम् ॥ ददारतुंडेहस्ताभ्यांकृष्णः शाखांगजोयथा ॥ २४ ॥ तदामृतस्यदैत्यस्यज्योतिःकृष्णेसमाविशत् ॥ देवतावव्रृषुःपुष्पैर्जयारावैःसमन्विताः ॥ २५ ॥ गोपालाविस्मिताःसर्वेकृष्णंसंश्लिष्यसर्वतः ॥ ऊचुस्त्वंकुशलीभूतोमुक्तोमृत्युमुखात्सखे ॥ २६ ॥ एवंकृष्णोबकंहत्वासबलोबालकैःसह ॥ गोवत्सैर्हर्षितोगायन्नाययौराजमन्दिरे ॥ २७ ॥ परिपूर्णतमस्यास्यश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ जगुर्गृहेगताबालाःश्रुत्वेदंतेतिविस्मिताः ॥ २८ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कोयंदैत्यःपूर्वकालेकस्मात्केनबकोऽभवत् ॥ पूर्णब्रह्मणिसर्वेशेश्रीकृष्णेलीनतांगतः ॥ २९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ हयग्रीवसुतोदैत्यउत्कलोनामहेनृप ॥ रणेऽमरान्विनिर्जित्यशक्रच्छत्रंजहारह ॥ ३० ॥ तथानृणांनृपाणांचराज्यंहृत्वामहाबलः ॥ चकारवर्षाणिशतंराज्यंसर्वविभूतिमत् ॥ ३१ ॥ एकदाविचरन्दैत्यःसिन्धुसागरसंगमे ॥ जाजलेर्मुनिसिद्धस्यपर्णशालासमीपतः ॥ ३२ ॥ जलेनिक्षिप्यबडिशंमीनानाकर्षयन्मुहुः ॥ निषेधितोपिमुनिनानामन्यतसदुर्मतिः ॥ ३३ ॥ तस्मैशापंददौसिद्धोजाजलिर्मुनिसत्तमः ॥ बकवत्त्वंझषानत्सित्वंबकोभवदुर्मते ॥ ३४ ॥ तत्क्षणाद्बकरूपोभूद्भ्रष्टतेजागतस्मयः ॥ पतितःपादयोस्तस्यनत्वाप्राहकृतांजलिः ॥ ३५ ॥ ॥ उत्कलउवाच ॥ ॥ नजानेतेतपश्चण्डंमुनेमांपाहिजाजले ॥ साधूनांभवतांसंगंमोक्षद्वारंपरंविदुः ॥ ॥ ३६ ॥ मित्रेशत्रौसमामानेऽपमानेहेमलोष्टयोः ॥ सुखेदुःखेसमायेवैत्वादृशाःसाधवश्चते ॥ ३७ ॥ किंकिंनजातंमहतांदर्शनात्कौमुनेनृणाम् ॥ पारमेष्ठ्यंचसाम्राज्यमैन्द्रयोगपदंभवेत् ॥ ३८ ॥ जाजलेमुनिशार्दूलत्रैवर्ग्यंकिमभूज्जनैः ॥ साधूनांकृपयासाक्षात्पूर्णब्रह्मापिलभ्यते ॥ ३९ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तदाप्रसन्नःसमुनिर्जाजलिस्तमुवाचह ॥ षष्टिवर्षसहस्राणितपस्तप्तंचयेनवै ॥ ४० ॥ ॥ जाजलिरुवाच ॥ ॥ वैवस्वतान्तरेप्राप्तेअष्टाविंशतिमेयुगे ॥ द्वापरान्तेभारतेपिमाथुरेव्रजमंडले ॥ ४१ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ वृन्दावनेगवांवत्सांश्चारयन्विचरिष्यति ॥ ४२ ॥ तदातन्मयतांकृष्णेयास्यसित्वंनसंशयः ॥ हिरण्याक्षादयोदैत्यावैरेणापिपरंग

ताः ॥ ४३ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंबकासुरोदैत्यउत्कलोजाजलेर्वरात् ॥ श्रीकृष्णेलीनतांप्राप्तःसत्संगात्किंनजायते ॥ ४४ ॥
॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांवृन्दावनखण्डेबकासुरमोक्षोनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदाबालकैः सार्कंगोवत्सांश्चारयन्हरिः ॥ कालिन्दीनिकटेरम्येबालक्रीडांचकारह ॥ १ ॥ अघासुरोनाममहान्दैत्यस्तत्रस्थितोभवत् ॥ क्रोशदीर्घवपुःकृत्वाप्रसार्यमुखमंडलम् ॥ २ ॥ दूराद्यंपर्वताकारंवीक्ष्यवृन्दावनेवने॥गोपाजग्मुर्मुखेतस्यवत्सैःकृत्वांजलिध्वनिम् ॥ ३ ॥ तद्रक्षार्थंचसबलस्तन्मुखेप्राविशद्धरिः ॥ निगीर्णेषुसवत्सेषुबालेषुत्वहिरूपिणा ॥ ४ ॥ हाशब्दोऽभूत्सुराणान्तुदैत्यानांहर्षएवहि ॥ कृष्णोवपुःस्वंवैराजंततानाघोदरेततः ॥ ५ ॥ तस्यसंरोधगाःप्राणाःशिरोभित्त्वाविनिर्गताः ॥ तन्मुखान्निर्गतःकृष्णोबालैर्वत्सैश्चमैथिल ॥ ६ ॥ सवत्सकान्शिशून्दृष्ट्वाजीवयामासमाधवः ॥ तज्ज्योतिःश्रीघनश्यामेलीनंजातंतडिद्यथा ॥ ७॥ तदैववव्रृषुर्देवाःपुष्पवर्षाणिपार्थिव ॥ एवंश्रुत्वामुनेर्वाक्यंमैथिलोवाक्यमब्रवीत् ॥ ८ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ कोयंदैत्यःपूर्वकालेश्रीकृष्णेलीनतांगतः ॥ अहोवैरानुबन्धेनशीघ्रंदैत्योहरिंगतः ॥ ९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शंखासुरसुतोराजन्नघोनाममहाबलः ॥ युवाऽतिसुन्दरःसाक्षात्कामदेवइवापरः ॥ १० ॥ अष्टावक्रंमुनिंयांतंविरूपंमलयाचले ॥ दृष्ट्वाजहासतमघःकुरूपोयमितिब्रुवन् ॥ ११ ॥ तंशशापमहादुष्टत्वंसर्पोभवदुर्मते ॥ कुरूपावक्रगाजातिःसर्पाणाम्भूमिमंडले ॥ १२ ॥ तत्पादयोर्निपतितंदैत्यंदीनंगतस्मयम् ॥ दृष्ट्वाप्रसन्नःसमुनिर्वरन्तस्मैददौपुनः ॥ १३ ॥ अष्टावक्रउवाच ॥ कोटिकन्दर्पलावण्यःश्रीकृष्णस्तुतवोदरे ॥ यदागच्छेत्सर्परूपात्तदामुक्तिर्भविष्यति॥१४॥ नारदउवाच ॥ अष्टावक्रस्यशापेनसर्पोभूत्वाह्यघासुरः ॥ तद्वरात्परमंमोक्षंगतोदेवैश्चदुर्लभं ॥१५॥ इतिश्रीमद्ग०वृ० अघासुरमोक्षोनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ नारदउवाच ॥ अथान्यंशृणुराजेंद्रश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ कौमारंक्रीडनंचेदंपौगण्डेकीर्तनंतथा ॥ १ ॥ श्रीकृष्णोऽघमुखान्मृत्योरक्षित्वावत्सवत्सपान् ॥ यमुनापुलिनंगत्वाप्राहेदंहर्षवर्द्धयन् ॥ २ ॥ अहोतिरम्यंपुलिनंप्रियाःकोमलवालुकम् ॥ शरत्प्रफुल्लपद्मानांपरागैःपरिपूरितं ॥ ३ ॥ वायुनात्रिविधाख्येनसुगंधेनसुगंधितम् ॥ मधुपध्वनिसंयुक्तंकुंजद्रुमलताकुलम् ॥४॥

अत्रोपविश्यगोपालाःदिनैकप्रहरेगते ॥ भोजनस्यापिसमयंतस्मात्कुरुतभोजनं ॥ ५ ॥ अत्रभोजनयोग्याभूर्दृश्यतेमृदुबालकाः ॥ वत्सकाःसलिलंपीत्वातेचरिष्यंतिशाद्वलं ॥ ६ ॥ इतिकृष्णवचःश्रुत्वातथेत्याहुश्चबालकाः ॥ प्रकर्तुंभोजनंसर्वेह्युपविष्टाःसरित्तटे ॥ ॥ ७ ॥ अथकेचिद्बालकाश्चयेषांपार्श्वेनभोजनं ॥ तेतुकृष्णस्यकर्णांतेजगदुर्दीनयागिरा ॥ ८ ॥ वयंतुकिंकरिष्यामअस्मत्पार्श्वेनभोजनं ॥ नंदग्रामंतुदूरंहिगच्छामोवत्सकैर्वयं ॥ ९ ॥ इतिश्रुत्वाहरिःप्राहमाशोचंकुरुतप्रियाः ॥ अहंदास्यामिसर्वेषांप्रयत्नेनापिभोजनं ॥ १० ॥ तस्मान्मद्वाक्यनिरतासर्वेभवतबालकाः ॥ इतिकृष्णस्यवचनात्कृष्णपार्श्वेचतेस्थिताः ॥ मुक्त्वाशिक्यानिसर्वेन्येबुभुजुःकृष्णसंयुताः ॥ ११ ॥ चकारकृष्णःकिलराजमण्डलींगोपालबालैःपुरतःप्रपूरितैः ॥ अनेकवर्णैर्वसनैःप्रकल्पितैर्मध्येस्थितोपीतपटेनभूषितः ॥ १२ ॥ रेजेततःसोवरगोपदारकैर्यथामरेशोह्यमरैश्चसर्वतः ॥ पुनर्यथांभोरुहकोमलैर्दलैर्मध्येतुवैदेहसुवर्णकर्णिका ॥ ॥ १३ ॥ कुसुमैरंकुरैःकेचित्पल्लवैश्चदलैःफलैः ॥ हस्तैर्दृषद्भिःशिग्भिश्चजक्षुस्तेकृतभाजनाः ॥ १४ ॥ तत्रैकोबालकःशीघ्रंकृष्णायकवलंददौ ॥ कृष्णस्तुकवलंभुक्त्वासर्वान्पश्यन्निदंजगौ ॥ १५ ॥ अन्यान्निदर्शयस्वादुनाहंजानामिवैसखे ॥ तथेत्युक्त्वासबालश्चनीत्वाऽन्यान्कवलान्ददौ ॥१६॥ भुक्त्वातेकथयामासुःप्रहसंतोःपरस्परं ॥ पुनस्तत्रापिसुबलोहरयेकवलंददौ ॥ १७॥ कृष्णस्तुकवलंकिंचिद्भुक्त्वातत्रजहासह ॥ येभुक्तकवलाबालातेसर्वेजहसुःस्फुटं ॥ १८ ॥ बालाऊचुः ॥ यस्यमातामहामूढाशृणुनंदकुमारक ॥ नज्ञानंभोजनेतस्याःतस्मात्स्वादुनविद्यते ॥ १९ ॥ ततोददौचकवलंश्रीदामामाधवायच ॥ अन्यान्सर्वान्बहुश्रेष्ठंजगुःसर्वेव्रजार्भकाः ॥ २० ॥ पुनःकृष्णायप्रददौकवलंचवरूथपः ॥ अन्यान्बालाँस्तथासर्वान्किंचित्किंचित्प्रयत्नतः ॥ २१ ॥ भुक्त्वातुजहसुःसर्वेश्रीकृष्णाद्याव्रजार्भकाः ॥ बालाऊचुः ॥ तादृशंभोजनंचास्ययादृशंसुबलस्यवै॥ २२॥ भुक्त्वात्युद्विग्नमनसःसर्वेवयमतःकिल ॥एवंपृथक्पृथक्सर्वेदर्शयंतःस्वभोजनम् ॥ २३ ॥ हासयंतोहसंतश्चचक्रुःक्रीडांपरस्परं ॥ जठरस्यपटेवेणुंवेत्रंशृंगंचकक्षके ॥ २४ ॥ वामेपाणौचकवलंह्यंगुलीषुफलानिच ॥ शिरसामुकटंबिभ्रत्स्कंधेपीतपटंतथा ॥ २५ ॥ हृदयेवनमालांचकटौकांचीतथैवच ॥ पादयोर्नूपुरौबिभ्रच्छ्रीवत्संकौस्तुभंहृ

दि ॥ २६ ॥ तिष्ठन्मध्येगोपगोष्ठ्यांहासयन्नर्मभिःस्वकैः ॥ स्वर्गेलोकेचमिषतिबुभुजेयज्ञभुग्घरिः ॥ २७ ॥ एवंकृष्णात्मनाथेषुभुंजा
नेष्वर्भकेषुच ॥ विविशुर्गव्हरेदूरंतृणलोभेनवत्सकाः ॥ २८ ॥ विलोक्यतान्भयत्रस्तान्गोपान्कृष्णउवाचह ॥ यूयंगच्छंतुमाहंतुह्याने
ष्येवत्सकानिह ॥ २९ ॥ इत्युक्त्वाकृष्णउत्थायगृहीत्वाकवलंकरे ॥ विचिकायदरीकुंजगव्हरेवत्सकान्स्वकान् ॥ ३० ॥ तदैवचांभो
जभवःसमागतोविलोक्यमुक्तिंह्यघराक्षसस्यच ॥ ददर्शकृष्णंपुलिनेयथारुचिभुंजानमन्नंव्रजबालकैःसह ॥ ३१ ॥ दृष्ट्वाचकृष्णंमनसिसऊचे
त्वयंहिगोपोनहिदेवदेवः ॥ हरिर्यदिस्याद्बहुकुत्सितान्नंकथंरतोवाव्रजगोपबालैः ॥ ३२ ॥ इत्युक्त्वामोहितोब्रह्मामाययापरमात्मनः ॥ द्र
ष्टुंमंजुमहत्वंतुमनश्चक्रेह्यहोनृप ॥ ३३ ॥ सर्वान्वत्सानितोगोपान्नीत्वाखेऽवस्थितःपुरा ॥ अंतर्दधेविस्मितोऽजःदृष्ट्वाघासुरमोक्षणं ॥
॥ ३४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्य्यसंहितायांश्रीवृंदावनखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेवत्सवत्सपालहरणंनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ अदृष्ट्वावत्सकानेत्यवत्सपान्पुलिनेहरिः ॥ उभौविचिन्वन्विपिनेमेनेकर्म्मविधेःकृतं ॥ १ ॥ ततोगवांगोपिकानांमुदं
कर्तुंसलीलया ॥ सर्वंतुविश्वकृच्चक्रेह्यात्मानमुभयायितं ॥ २ ॥ यावद्वत्सपवत्सानांवपुःपाणिपदादिकान् ॥ यावद्यष्टिविषाणादीन्याव
च्छीलगुणादिकान् ॥ ३ ॥ यावद्भूषणवस्त्रादीन्तावच्छ्रीहरिणास्वतः ॥ सर्वंविष्णुमयंविश्वमितिवाक्यंप्रदर्शितं ॥ ४ ॥ आत्मवत्सा
नात्मगोपैश्चारयन्क्रीडयाहरिः ॥ प्राविशन्नंदनगरमस्तंगिरिगतेरवौ ॥ ५ ॥ तत्तद्गोष्ठेपृथङ्नीत्वातत्तद्वत्सान्प्रवेश्यच ॥ कृष्णोभवत्त
त्तदात्मातत्तद्गेहंप्रविष्टवान् ॥ ६ ॥ श्रुत्वावंशीरवंगोप्योसंभ्रमाच्छीघ्रमुत्थिताः ॥ पयांसिपाययामासुःलालयित्वासुतान्पृथक् ॥ ७ ॥
स्वान्स्वान्वत्सांस्तथागावोरंभमाणानिरीक्ष्यच ॥ लिहंत्योजिव्हयांगानिपयांसिचह्यपाययन् ॥ ८ ॥ अभवन्मातरःसर्वागोप्योगावोहरेर
हो ॥ अतिस्नेहंचववृधेपूर्वतोहिचतुर्गुणम् ॥ ९ ॥ स्वपुत्राँल्लालयित्वातुमज्जनोन्मर्दनादिभिः ॥ पश्चाद्गोप्यश्चकृष्णस्यदर्शनंकर्तुमाययुः
॥ १० ॥ अनेकानांतुबालानामुद्वाहाःकृष्णरूपिणां ॥ बभूवुस्ताव्रजेवध्वोरताःकृष्णेतुकोटिशः ॥ ११ ॥ वत्सपालमिषेणापिस्वात्मा
नंह्यात्मनाहरेः ॥ पालितोवत्सरश्चैकोबभूवव्रजमण्डले ॥ १२ ॥ सरामश्चैकदावत्सांश्चारण्यंचारयन्ययौ ॥ हायनापूरणीष्वत्रपंचपासु

चरात्रेषु ॥ १३ ॥ तत्रापिदूराच्चरतश्चगावोवत्सानुपव्रज्यगिरेश्चशृंगात् ॥ लिहंत्यश्चांगानिविलोकयंत्योह्यपाययंस्ताअमृतानिसद्यः ॥
॥ १४ ॥ गोवर्द्धनादधोवत्सान्पीतदुग्धान्विलोक्यच ॥ स्नेहावृताःस्थितागाश्चगोपालाःददृशुर्नृप ॥ १५ ॥ ततःक्रोधेनमहतापर्वता
द्वतीर्यंच ॥ ताडनार्थंसुपुत्राणामाजग्मुःकच्छतोद्रुतं ॥ १६ ॥ यदागतासमीपेतुपुत्राणांगोपनायकाः ॥ स्वान्स्वान्सुतांस्तदोन्नीयह्यंके
कृत्वामिलंतिवै ॥ १७ ॥ यथायुवानोवृद्धाश्चस्नेहादश्रुपरिप्लुताः ॥ स्वान्स्वान्पौत्रान्गृहीत्वातुह्युपविष्टामिलंतिहि ॥ १८ ॥ एवंप्रेमप
रान्सर्वान्दृष्ट्वासंकर्षणोबलः ॥ बहुप्रकारंसंदेहंकृत्वामनसिसोब्रवीत् ॥ १९ ॥ अहोकिंवत्सरात्प्राप्तोनज्ञातोपिव्रजेमया ॥ अतिस्नेह
स्तुसर्वेषांवर्द्धतेचदिनेदिने ॥ २० ॥ केयंमायासमायातादेवगंधर्वरक्षसां ॥ नान्यामेमोहिनीमायाविनाकृष्णस्यसांप्रतं ॥ २१ ॥ एवंवि
चार्य्यरामस्तुलोचनेस्वेन्यमीलयत् ॥ भूतंभव्यंभविष्यंचदिव्याक्षाभ्यांददर्शह ॥ २२ ॥ सर्वान्वत्सांस्तथागोपान्वंशीवेत्रविभूषितान् ॥
बर्हिपक्षधरान्श्यामान्भृंगवंघ्रिकृतकौतुकान् ॥ २३ ॥ जालकानांमणीनांचगुंजानांस्रग्भिरेवच ॥ पद्मानांकुमुदानांचह्येषांस्रग्भिर्विभूषि
तान् ॥ २४ ॥ उष्णीषैर्मुकुटैर्दिव्यैःकुण्डलैरलकैर्वृतान् ॥ आनंदवर्षान्कुर्वाणान्शरत्पद्मदृशैरपि ॥ २५ ॥ कोटिकंदर्पलावण्यान्ना
सामौक्तिकशोभितान् ॥ शिखाभूषणसंयुक्तान्पाणिभूषणभूषितान् ॥ २६ ॥ द्विभुजान्पीतवस्त्रैश्चकांचीकटकनूपुरैः ॥ प्रभातरवि
कोटीनांशोभाभिःशोभितान्शुभान् ॥ २७ ॥ उत्तरेगिरिराजस्ययमुनायाश्चदक्षिणे ॥ आचष्टवृंदकारण्येसर्वान्कृष्णंहलायुधः ॥ २८ ॥
ज्ञात्वाकृष्णकृतंकर्मतथाविधिकृतंबलः ॥ पुनर्वत्सान्वत्सपांश्चपश्यन्कृष्णमुवाचह ॥ २९ ॥ ब्रह्मानंतोधर्मइंद्रःशिवश्चसेवंतेतंभक्तियुक्ताःस
दैते ॥ स्वात्मारामःपूर्णकामःपरेशःस्रष्टुंशक्तःकोटिशोण्डानियःखे ॥ ३० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंब्रुवतिश्रीरामेतावत्तत्रागतोवि
धिः ॥ ददर्शकृष्णंरामंचवत्सकैर्वत्सपैःसमं ॥ ३१ ॥ अहोकृष्णेनचातीतायत्रसर्वेधृतामया ॥ इतिब्रुवन्ययोस्थानेतत्रसर्वान्ददर्शसः ॥
॥ ३२ ॥ दृष्ट्वाप्रसुप्तान्सर्वांस्तुसआगत्यव्रजेपुनः ॥ वत्सपालैर्हरिंवीक्ष्यमनसिप्राहविस्मितः ॥ ३३ ॥ अहोविचित्रंयेसर्वेकुत्रस्थानात्स
मागताः ॥ क्रीडंतोपूर्ववच्चात्रसाकंकृष्णेनक्रीडनैः ॥ ३४ ॥ मत्त्रुटिर्वत्सरश्चैकोव्यतीतोभून्महीतले ॥ सर्वेप्रसन्नतांप्राप्तानज्ञातोके

नचित्कंचित् ॥ ३५ ॥ एवंसंमोहयन्ब्रह्मामोहनंविश्वमोहनं ॥ स्वमाययांधकारेणस्वगात्रैनैवदृष्टवान् ॥ ३६ ॥ वत्सपालापहरणात्किम
भूज्जगतःपतेः ॥ अहोखद्योतवद्वेधाश्रीकृष्णरविसन्मुखे ॥ ३७ ॥ एवंविमुह्यतिसतिजडोभूतेचब्रह्मणि ॥ स्वमायांकृपयाकृष्यकृष्णःस्वं
दर्शनंददौ ॥ ३८ ॥ एवंतत्रसकृद्ब्रह्मागोवत्सान्गोपदारकान् ॥ सर्वानाचष्टश्रीकृष्णंभक्त्याविज्ञानलोचनैः ॥ ३९ ॥ ददर्शाथविधिस्त
त्रबहिरंतःशरीरतः ॥ स्वात्मनासहितंराजन्सर्वंविष्णुमयंजगत् ॥ ४० ॥ एवंविलोक्यब्रह्मातुजडोभूत्वास्थिरोभवत् ॥ वृंदावद्वृंदकारण्ये
प्रदृश्येतयथातथा ॥ ४१ ॥ स्वात्मनोमहिमांद्रष्टुंह्यनीशेपिचब्रह्मणि ॥ चछादसपदिज्ञात्वामायाजवनिकांहरिः ॥ ४२ ॥ ततःप्रलब्धन
यनःस्रष्टासुप्तइवोत्थितः ॥ उन्मील्यनयनेकृच्छ्राद्ददर्शेदंसहात्मना ॥ ४३ ॥ समाहितस्तत्रभूत्वासद्योऽपश्यद्दिशोदश ॥ श्रीमद्वृंदावनंर
म्यंवासंतीलतिकान्वितं ॥ ४४ ॥ शार्दूलबालकैर्यत्रक्रीडंतिमृगबालकाः ॥ श्येनैःकपोतानकुलैःसर्पावैरविवर्जिताः ॥ ४५ ॥ तत
श्चवृंदकारण्येसपाणिकवलंविधिः ॥ वत्सान्सखीन्विचिन्वंतमेकंकृष्णंददर्शसः ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वागोपालवेषेणगुप्तंगोलोकवल्लभं ॥ ज्ञात्वासा
क्षाद्धरिंब्रह्माभीतोभूत्स्वकृतेनच ॥ ४७ ॥ तंप्रसादयितुंराजन्ज्वलंतंसर्वतोदिशं ॥ लज्जयावाङ्मुखोभूत्वाह्यवतीर्यस्ववाहनात् ॥ ४८ ॥
शनैरुपससारेशंप्रसीदेतिवदन्नमन् ॥ स्रवद्धर्षाश्रुदत्तार्घःसपपाताथदंडवत् ॥ ४९ ॥ उत्थाप्याश्वास्यतंकृष्णोप्रियंप्रियइवस्पृशन् ॥ सु
रान्सुभुविदूरस्थानाल्लुलोकसुधार्द्रदृक् ॥ ५० ॥ ततोजयजयेत्युच्चैःस्तुवतांनमतांसमं ॥ तद्दयादृष्टदृष्टानांसानंदःसंभ्रमोऽभवत् ॥ ५१ ॥
दृष्ट्वाहरिंतत्रसमास्थितंविधिर्ननामतंभक्तमनाःकृतांजलिः॥ स्तुतिंचकाराशुसदंडवल्लुठन्नहृष्टरोमाभुविगद्गदाक्षरः ॥ ५२ ॥ इतिश्रीमद्गर्गा
चार्यसंहितायांश्रीवृंदावनखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीकृष्णदर्शनवर्णनंनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ कृ
ष्णायमेघवपुषेचपलांबरायपीयूषमिष्टवचनायपरात्पराय ॥ वंशीधरायशिखिचंद्रकयान्वितायदेवायभ्रातृसहितायनमोस्तुतस्मै ॥ १ ॥
कृष्णस्तुसाक्षात्पुरुषोत्तमःस्वयंपूर्णःपरेशःप्रकृतेःपरोहरिः ॥ यस्यावतारांशकलावयंसुराःसृजामविश्वंक्रमतोऽस्यशक्तिभिः ॥ २ ॥ स
त्वंसाक्षात्कृष्णचंद्रावतारोनंदस्यापिपुत्रतामागतःकौ ॥ वृंदारण्येगोपवेशेनवत्सान्गोपैर्मुख्यैश्चारयन्भ्राजसेवै ॥ ३ ॥ हरिंकोटिकंदर्पली

लाभिरामंस्फुरत्कौस्तुभंश्यामलंपीतवस्त्रं ॥ व्रजेशंतुवंशीधरंराधिकेशंपरंसुंदरंतंनिकुंजेनमामि ॥ ४ ॥ तंकृष्णंभजहरिमादिदेवमस्मि न्क्षेत्रज्ञंखमिवविलिप्तमेघमेव ॥ स्वच्छांगंपरमधियज्ञचैत्यरूपंभक्त्याद्यैर्विशदविरागभावसंघैः ॥५॥ यावन्मनश्चरजसाप्रबलेनविद्धन्संक ल्पएवतुविकल्पकएवतावत् ॥ ताभ्यांभवेन्मनसिजस्त्वभिमानयोगस्तेनापिबुद्धिविकृतिंक्रमतःप्रयांति ॥ ६ ॥ विद्युद्द्युतिस्त्ववृतगुणोज लमध्यरेषाभूतोल्मुकःकपटपांथरतिर्यथाच ॥ इत्थंतथास्यजगतस्तुसुखंमृषेतिदुःखावृतंविषयघूर्णमलातचक्रम् ॥ ७ ॥ वृक्षाजलेनचल तापिचलाइवात्रनेत्रेणभूरिचलितेनचलेवभूश्च ॥ एवंगुणःप्रकृतिजैर्भ्रमताजनस्थंसत्यंवदेद्गुणसुखंइदमेवकृष्ण ॥ ८ ॥ दुःखंसुखंचमनसाप्रभ वंचसुप्तेमिथ्याभवेत्पुनरहोभुविजागरेस्य ॥ इत्थंविवेकघटितस्यजनस्यसर्वंस्वप्नभ्रमाद्दतजगत्सततंभवेद्धि ॥ ९ ॥ ज्ञानीविमृज्यममता मभिमानयोगंवैराग्यभावरसिकःसततंनिरीहः ॥ दीपेनदीपकशतंचयथाप्रजातंपश्येत्तथात्मविभवंभुविचैकतत्त्वं ॥ १० ॥ भक्तोभजेद् जपतिंत्द्दिवासुदेवंनिर्धूमवन्हिरिवमुक्तगुणःस्वभावः ॥ पश्यन्घटेषुसजलेषुयथेंदुमेकमेताद्दशःपरमहंसवरःकृतार्थः ॥ ११ ॥ स्तुवंति वेदाःसततंचयंसदाहरेर्महिम्नःकिलषोडशीकलां ॥ कदापिजानंतिनतेत्रिलोकेवक्तुंगुणांस्तस्यजनोस्तिकःपरः ॥ १२ ॥ वक्त्रैश्चतुर्भिस्त्व हमेवदेवश्रीपंचवक्त्रःकिलपंचवक्त्रैः ॥ सहस्रशीर्षास्तुसहस्रवक्त्रैर्यस्तौतिसेवाकुरुतेचतस्य ॥ १३ ॥ विष्णुश्चवैकुंठनिवासकृच्चक्षीरोदवा सीहरिरेवसाक्षात् ॥ नारायणोधर्मसुतस्तथापिगोलोकनाथंभजतेभवंतम् ॥१४॥ अहोतिधन्यामहिमामुरारेर्जानंतिभूमौमुनयोनमानवाः ॥ सुरासुरावामनवोबुधाःपुनःस्वप्नेऽपिपश्यंतिनतत्पदद्वयं ॥ १५ ॥ वरंहरिंगुणाकरंसुमुक्तिदंपरात्परं ॥ रमेश्वरंगुणेश्वरंव्रजेश्वरंनमाम्य हे ॥ १६ ॥ तांबूलसुंदरमुखंमधुरंभ्रुवंतंबिंबाधरंस्मितयुतंसितकुंददंतं ॥ नीलालकावृतकपोलमनोहराभंवंदेचलत्कनककुंडलमंडना हं ॥ १७॥ सुन्दरंतुतवरूपमेवहिमन्मथस्यमनमोहनंपरं ॥ आविरस्तुममनेत्रयोःसदाश्यामलंमकरकुंडलावृतं ॥ १८ ॥ वैकुंठलीलाप्रव रंमनोहरंनमस्कृतंदेवगणैःपरंवरं ॥ गोपाललीलाभियुतंभजाम्यहंगोलोकनाथंशिरसानमाम्यहं ॥ १९॥ युक्तंवसन्तकलकंठविहंगमैश्च सौगंधिकंत्वऽरुणपल्लवशाखिसंगं ॥ वृंदावनंसुधितधीरसमीरलीलंगच्छन्हरिर्जयतिपातुसदैवभक्तान् ॥ २० ॥ हरतिकमलमानंलोल

मुक्ताभिमानंधरतिरसिकदानंकामदेवस्यबाणम् ॥ श्रवणविदितयानंनेत्रयुग्मप्रयाणंभजयदुतसमक्षंदानदक्षंकटाक्षं ॥ २१ ॥ शरच्चं
द्राकारंनखमणिसमूहंसुखकरंसुरक्तंतत्पूर्णप्रकटिततमःखंडनकरं ॥ भजेहंब्रह्मांडेसकलनरपापाभिदलनंहरेर्विष्णोर्देवैर्दिविभरतखंडे
स्तुतमलं ॥ २२ ॥ महापद्मेकिंवापरधिरिवचाभातिसततंकदादित्यस्फूर्जद्रथचरणइत्थंध्वनिधरः ॥ यथान्यस्तंचक्रंशतकिरणयुक्तंतु
हरिणास्फुरच्छ्रीमंजीरंहरिचरणपद्मेत्वधिगतं ॥ २३ ॥ कट्यांपीतांबरंदिव्यंक्षुद्रघंटिकयान्वितं ॥ भजाम्यहंचित्तहरंकृष्णस्याक्लिष्टक
र्मणः ॥ २४ ॥ भजेकृष्णक्रोडेभृगुमुनिपदंश्रीगृहमलंतथाश्रीवत्सांकंनिकषरुचियुक्तंद्युतिपरं ॥ गलेहीराहारान्कनकमणिमुक्तावलिध
रान्स्फुरत्ताराकारान्भ्रमरवलिभारान्ध्वनिकरान् ॥ २५ ॥ वंशीविभूषितमलंद्विजदानशीलंसिंदूरवर्णमतिकीचकरावलीलं ॥ हेमांगु
लीयनिकरंनखचंद्रयुक्तंहस्तद्वयंस्मरकदंबसुगन्धपृक्तं ॥ २६ ॥ शनैश्चलन्मानसराजहंसग्रीवाकृतौकंधरउच्चदेशे ॥ कादंबिनीमानहरौ
वरौचभजामिनित्यंहरिकाकपक्षौ ॥ २७ ॥ कलदर्पणवद्विशदंसुखदंनवयौवनरूपधरंनृपतिं ॥ मणिकुण्डलकुंतलशालिरतिंभजगंडयु
गंरविचंद्ररुचिं ॥ २८ ॥ खचितकनकमुक्तारक्तवैडूर्य्यवासंमदनवदनलीलासर्वसौंदर्य्यरासं ॥ अरुणविधुसकाशंकोटिसूरिप्रकाशंघ
टितशिखिसुवीटंनौमिविष्णोःकिरीटं ॥ २९ ॥ यद्वारिदेशेनगतिर्गृहेंद्रगणेशतारेशदिवाकराणां ॥ आज्ञांविनायांतिनकुंजमंडलंतंकृष्ण
चंद्रंजगदीश्वरंभजे ॥ ३० ॥ इतिकृत्वास्तुतिंब्रह्माश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ पुनःकृतांजलिर्भूत्वास्वविज्ञप्तिंचकारह ॥ ३१ ॥ अपरा
धंतुपुत्रस्यमातृवत्त्वंक्षमस्वच ॥ अहंत्वन्नाभिकमलात्संभवोहंजगत्पते ॥ ३२ ॥ क्वाहंलोकपतिःक्वत्वंकोटिब्रह्मांडनायकः ॥ तस्माद्व्र
जपतेदेवरक्षमांमधुसूदन ॥ ३३ ॥ माययायस्यमुह्यंतिदेवदैत्यनरादयः ॥ स्वमाययातन्मोहायमूर्खोहंह्युद्यतोऽभवं ॥ ३४ ॥ नारायण
स्त्वंगोविंदनाहंनारायणोहरे ॥ ब्रह्मांडंत्वंविनिर्माययशेतेनारायणःपुरा ॥ ३५ ॥ यस्यश्रीब्रह्मणिधाम्निप्राणंत्यक्त्वातुयोगिनः ॥ यथा
यास्यंतितस्मिंस्तुसकुलापूतनागता ॥ ३६ ॥ वत्सानांवत्सपानांचकृत्वारूपाणिमाधव ॥ विचचारवनेत्वंतुह्यपराधान्ममप्रभो ॥३७॥
तस्मात्क्षमस्वगोविंदप्रसीदत्वंममोपरि ॥ अगणय्यापराधंमेसुतोपरिपितायथा ॥ ३८॥ त्वद्भक्तारताज्ञानेतेपांक्लेशोविशिष्यते ॥ परि

श्रमात्कार्षकाणांयथाक्षेत्रेतुपार्थिनां ॥ ३९ ॥ त्वद्भक्तिभावेनिरताबहवस्त्वद्गतिंगताः ॥ योगिनोमुनयश्चैवतथायेव्रजवासिनः ॥ ४० ॥
द्विधारातिर्भवेद्वाश्रुताच्चदर्शनाच्चवा ॥ अहोहरेतुमाययाबभूवनैवमेरतिः ॥ ४१ ॥ इत्युक्त्वाश्रुमुखोभूत्वानत्वातत्पादपंकजौ ॥ पुनरा
हविधिःकृष्णंभक्त्यासर्वक्षमापयन् ॥ ४२ ॥ घोषेषुवासिनामेषांभूत्वाहंत्वत्पदांबुजं ॥ यदाभजेयंसुगतिस्तदाभूयान्नचान्यथा ॥ ४३ ॥
वयंतुगोपदेहेषुसंस्थिताश्चशिवादयः ॥ सकृत्कृष्णंतुपश्यंतस्तस्माद्धन्याश्चभारते ॥ ४४ ॥ अहोभाग्यंतुश्रीकृष्णमातापित्रोस्तवप्रभो ॥
तथाचगोपगोपीनांपूर्णस्त्वंदृश्यतेव्रजे ॥ ४५ ॥ मुक्ताहारःसर्वविश्वोपकारःसर्वाधारःपातुमांविश्वकारः ॥ लीलागारःसूरिकन्याविहारः
क्रीडापारःकृष्णचंद्रावतारः ॥ ४६ ॥ श्रीकृष्णवृष्णिकुलपुष्करनंदपुत्रराधापतेमदनमोहनदेवदेव ॥ संमोहितंव्रजपतेभुवितेऽजयामांगो
विंदगोकुलपतेपरिपाहिपाहि ॥ ४७ ॥ करोतियःकृष्णहरेःप्रदक्षिणांभवेज्जगत्तीर्थफलंचतस्यतु ॥ तेकृष्णलोकंसुखदंपरात्परंगोलोक
लोकंप्रवरंगमिष्यति ॥ ४८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्यभिष्टूयगोविंदंश्रीमद्वृंदावनेश्वरं ॥ नत्वात्रिवारंलोकेशश्चकारतुप्रदक्षिणं ॥
॥ ४९ ॥ तत्रचालक्षितोभूत्वावत्सान्बालान्पितामहः ॥ त्वरंदत्वाप्रयाणार्थेयाचनांसचकारह ॥ ५० ॥ ततश्चब्रह्मणेतस्मैनेत्रेणाज्ञांद
दौहरिः ॥ पुनःप्रणम्यस्वंलोकमात्मभूःप्रत्यपद्यत ॥ ५१ ॥ अथकृष्णोवनाच्छीघ्रमानयामासवत्सकान् ॥ यत्रापिपुलिनेराजन्गोपानांरा
जमंडली ॥ ५२ ॥ गोपार्भकाश्चश्रीकृष्णंवत्सैःसार्धंसमागतं ॥ क्षणार्धंमेनिरेवीक्ष्यकृष्णमायाविमोहिताः ॥ ५३ ॥ तऊचुर्वत्सकैःकृ
ष्णत्वरंत्वंतुसमागतः ॥ कुरुष्वभोजनंचात्रकेनापिनकृतंप्रभो ॥ ५४ ॥ ततश्चविहसन्कृष्णोभ्यवहृत्यार्भकैःसह ॥ दर्शयामाससर्वेभ्य
श्चर्माजगरमेवच ॥ ५५ ॥ सायंकालेसरामस्तुकृष्णोगोपैःपरिवृतः ॥ अग्रेकृत्वावत्सवृंदंह्याजगामशनैर्व्रजं ॥ ५६ ॥ गोवत्सकैःसितसि
तासितपीतवर्णैरक्तादिधूम्रहरितैर्बहुशीलरूपैः ॥ गोपालमंडलगतंव्रजपालपुत्रंवंदेवनात्सुखदगोष्ठकमाव्रजंतं ॥ ५७ ॥ आनंदोगोपिका
नांतुह्यासीत्कृष्णस्यदर्शने ॥ यासांयेनविनाराजन्क्षणोयुगसमोभवत् ॥ ५८ ॥ कृत्वागोष्ठेपृथग्वत्सान्बालाःस्वंस्वंगृहंगताः ॥ जगुश्चा
घासुरवधमात्मनोरक्षणंहरेः ॥ ५९ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांब्रह्मस्तुतिर्नामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ वत्साद्बकमुखान्मुक्तंततोमुक्तंह्यघासुरात् ॥ श्रुत्वाकतिदिनैःकृष्णंयशोदाभूद्भयातुरा ॥ १ ॥ कलाव
तींरोहिणींचगोपीगोपान्वयोधिकान् ॥ वृषभानुवरंगोपंनन्दराजंव्रजेश्वरम् ॥ २ ॥ नवोपनन्दान्नन्दांश्चवृषभानून्व्रजेश्वरान् ॥ स
माहूयतदग्रेचवचःप्राहयशोमती ॥ ३ ॥ ॥ यशोदोवाच ॥ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिकल्याणंमेकथंभवेत् ॥ मत्सुतेबहवोरिष्टान्यागच्छ
न्तिक्षणेक्षणे ॥ ४ ॥ पूर्वंमहावनंत्यक्त्वावृन्दारण्येगतावयम् ॥ एतत्त्यक्त्वाक्वयास्यामोदेशेवदतनिर्भये ॥ ५ ॥ चंचलोऽयंबालकोमे
क्रीडन्दूरेप्रयातिहि ॥ बालकाश्चंचलाःसर्वेनमन्यन्तेवचोमम ॥ ६ ॥ बकासुरश्चमेबालंतीक्ष्णतुंडोग्रसद्बली ॥ तस्मान्मुक्तन्तुजग्राहाभ
केर्दीनमघासुरः ॥ ७ ॥ वत्सासुरस्तज्जिघांसुःसोपिदैवेनमारितः ॥ वत्सार्थंस्वगृहाद्बालंनबहिःकारयाम्यहम् ॥ ८ ॥ श्रीनारदउवा
च ॥ ॥ इत्थंवदन्तींसततंरुदन्तींयशोमतींवीक्ष्यजगादनन्दः ॥ आश्वासयामाससुगर्गवाक्यैर्धर्मार्थविद्धर्मभृतांवरिष्ठः ॥ ९ ॥ ॥ न
न्दराजउवाच ॥ ॥ गर्गवाक्यंत्वयासर्वंविस्मृतंहेयशोमति ॥ ब्राह्मणानांवचःसत्यंनासत्यंभवतिक्वचित् ॥ १० ॥ तस्माद्दानंप्रकर्तव्यंसर्वा
रिष्टनिवारणम् ॥ दानात्परंतुकल्याणंनभूतंनभविष्यति ॥ ११ ॥ नारदउवाच ॥ तदायशोदाविप्रेभ्योनवरत्नंमहाधनम् ॥ स्वालंका
रांश्चबालस्यसबलस्यददौनृप ॥ १२ ॥ अयुतंवृषभाणांचगवांलक्षंमनोहरम् ॥ द्विलक्षमन्नभाराणांनन्ददोदानन्ददौततः ॥ १३ ॥ ॥ इ
तिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांवृन्दावनखण्डेबकासुरमोक्षोनामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ गोपेच्छयारामकृष्णौगोपालौतौबभूवतुः ॥ गाश्चारयन्तौगोपालैर्वयस्यैश्चेरतुर्वने ॥ १ ॥ अग्रेपृष्ठेतदागावश्चरन्त्यः
पार्श्वयोर्द्वयोः ॥ श्रीकृष्णस्यबलस्यापिपश्यन्त्यःसुन्दरंमुखम् ॥ २ ॥ घण्टामंजीरझङ्कारंकुर्वन्त्यस्ताइतस्ततः ॥ किंकिणीजालसंयुक्ता
हेममालालसद्गलाः ॥ ३ ॥ मुक्तागुच्छैर्बर्हिपिच्छैर्लसत्पुच्छाच्छकेसराः ॥ स्फुरतांनवरत्नानांमालाजालैर्विराजिताः ॥ ४ ॥ शृङ्गयोरन्तरे
राजन्शिरोमणिमनोहराः ॥ हेमरश्मिप्रभास्फूर्जच्छृङ्गपार्श्वप्रवेष्टनाः ॥ ५ ॥ आरक्ततिलकाःकाश्चित्पीतपुच्छारुणांघ्रयः ॥ कैलासगि
रिसंकाशाःशीलरूपामहागुणाः ॥ ६ ॥ सवत्सामन्दगामिन्यऊधोभारेणमैथिल ॥ कुण्डोध्न्यःपाटलाःकाश्चिल्लक्षन्त्योभव्यमूर्तयः ॥ ७ ॥

काश्चित्पीताविचित्राश्चश्यामाश्चहरितास्तथा ॥ ताम्राधूम्राघनश्याम ाघनश्यामेगतेक्षणाः ॥ ८ ॥ लघुशृंग्योदीर्घशृंग्यउच्चशृंग्योवृषैःसह
॥मृगशृंग्योवक्रशृंग्यःकपिलामङ्गलायनाः ॥९॥ शाड्वलंकोमलंकान्तंवीक्षन्त्योपिवनेवने ॥ कोटिशःकोटिशोगावश्चरन्त्यःकृष्णपार्श्वगाः
॥१०॥पुण्यंश्रीयमुनातीरंतमालैःश्यामलैर्वनम् ॥ नीपैर्निम्बैःकदम्बैश्चप्रवालैःपनसैर्द्रुमैः॥११॥कदलैःकोविदाराम्रैर्जम्बुबिल्वैर्मनोहरैः ॥
अश्वत्थैश्चकपित्थैश्चमाधवीभिश्चमण्डितम्॥१२॥बभौवृन्दावनंदिव्यंवसन्ततुमनोहरम्॥नन्दनंसर्वतोभद्रंक्षिपंचैत्ररथंवनम् ॥१३॥ यत्रगो
वर्धनोनामसनिर्झरदरीयुतः॥रत्नधातुमयःश्रीमान्मन्दारवनसंकुलः॥१४॥श्रीखण्डबदरीरंभादेवदारुवटैर्वृतः॥ पलाशप्लक्षाशोकैश्चारिष्टार्जु
नकदम्बकैः ॥ १५ ॥ पारिजातैःपाटलैश्चचंपकैःपरिशोभितः॥ करंजजालकुंजाढ्यःश्यामैरिन्द्रयवैर्वृतः ॥ १६ ॥ कलकण्ठैःकोकिलैश्चपुं
स्कोकिलमयूरभृत् ॥ गाश्चारयँस्तत्रकृष्णोविचचारवनेवने॥१७॥वृन्दा वनेमधुवनेपार्श्वेतालवनस्यच॥ कुमुद्वनेबाहुलेचदिव्यकामवनेपरे
॥१८॥बृहत्सानुगिरेःपार्श्वेगिरेर्नन्दीश्वरस्यच॥सुन्दरेकोकिलवनेकोकिलाध्वनिसंकुले॥१९॥ रम्येकुशवनेसौम्येलताजालसमन्विते ॥ म
हापुण्येभद्रवनेभांडीरोपवनेनृप॥२०॥लोहार्गलेचयमुनातीरेतीरेवनेवने ॥ पीतवासःपरिकरोनटवेषोमनोहरः ॥ २१॥ वेत्रभृद्वादयन्वंशींगो
पीनांप्रीतिमावहन् ॥ मयूरपिच्छभृन्मौलीस्रग्वीकृष्णोबभौनृप ॥ २२ ॥ अग्रेकृत्वागवांवृन्दंसायंकालेहरिःस्वयम् ॥ रागैःसमीरयन्वंशीं
श्रीनन्दव्रजमाविशत् ॥ २३ ॥ वेणुवंशीध्वनिकुलाश्रीवंशीवटमार्गतः ॥ गोरजोभिर्नभोव्याप्तंवीक्ष्यगेहाद्विनिर्गताः ॥ २४ ॥ दूरीकर्तुंह्या
धिबाधामाहर्तुंसुखमुत्तमम् ॥ विस्मर्तुंनसमर्थास्तंद्रष्टुंगोप्यःसमाययुः ॥ २५ ॥ संकोचवीथीषुनसंगृहीतःशनैश्चलन्गोगणसंकुलासु ॥ सिं
हावलोकोगजबाललीलैर्वन्धूजनैःपङ्कजपत्रनेत्रः ॥ २६ ॥ सुमंडितंमैथिलगोरजोभिर्नीलंपरंकुन्तलमादधानः ॥ हेमांगदीमौलिविराजमा
नआकर्णवक्रीकृतदृष्टिबाणः ॥ २७ ॥ गोधूलिभिर्मंडितकुन्दहारःकर्णोपरिस्फूर्जितकर्णिकारः ॥ पीतांबरोवेणुनिनादकारःपातुप्रभुर्वोद्धृ
तभूरिभारः ॥ २८ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांवृन्दावनखण्डेश्रीकृष्णगोचारवर्णनंनामएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ छ ॥

॥ श्रीनारदउवाच॥ एकदासबलःकृष्णश्चारयन्गामनोहराः॥गोपालैःसहितैःसर्वैर्ययौतालवनंनवम् ॥१॥ धेनुकस्यभयाद्गोपानगतास्तेवना

न्तरम् ॥ कृष्णोपिनगतस्तत्रबलएकोविवेशह ॥ २ ॥ नीलांबरंकटौबद्ध्वाबलदेवोमहाबलः ॥ परिपक्कफलार्थीहितद्वनेविचचारह ॥ ३ ॥
बाहुभ्यांपंकयंस्तालान्फलसंघंनिपातयन् ॥ गर्जंश्चनिर्भयःसाक्षादनन्तोनन्तविक्रमः ॥ ४ ॥ फलानांपततांशब्दंश्रुत्वाक्रोधावृतःखरः ॥
मध्यान्हेस्वापकृद्दृष्टोभीमःकंससखोबली ॥ ५ ॥ आययौसंमुखेयोद्धुंबलदेवस्यधेनुकः ॥ बलंपश्चिमपादाभ्यांनिहत्योरसिसत्वरम् ॥ ६ ॥
चकारखरशब्दंस्वंपरिधावन्मुहुर्मुहुः ॥ गृहीत्वाधेनुकंशीघ्रम्बलःपश्चिमपादयोः ॥ ७ ॥ चिक्षेपतालवृक्षेचहस्तेनैकेनलीलया ॥ तेनभ
ग्नश्चतालोपितालान्पार्श्वेस्थितान्बहून् ॥ ८ ॥ पातयामासराजेन्द्रतदद्भुतमिवाभवत् ॥ पुनरुत्थायदैत्येंद्रोबलंजग्राहरोषतः ॥ ९ ॥
योजनंनोदयामासगजंप्रतिगजोयथा ॥ गृहीत्वातम्बलःसद्योभ्रामयित्वाथधेनुकम् ॥ १० ॥ भूपृष्ठेपोथयामाससमूर्च्छितोभग्नमस्तकः ॥
क्षणेनपुनरुत्थायक्रोधसंयुक्तविग्रहः ॥ ११ ॥ मूर्ध्निकृत्वाचतुःशृंगंधृत्वारूपंभयंकरम् ॥ गोपान्विद्रावयामासशृंगैस्तीक्ष्णैर्भयंकरैः
॥ १२ ॥ अग्रेपलायितान्गोपान्दुद्रावाशुमदोत्कटः ॥ श्रीदामातंचदंडेनसुबलोमुष्टिनातथा ॥ १३ ॥ स्तोकःपाशेनतंदैत्यंसंतता
डमहाबलम् ॥ क्षेपणेनार्जुनोंशुश्चदैत्यंसत्तिकयाखरम् ॥ १४ ॥ विशालर्षभएत्याशुपादेनस्वबलेनच ॥ तेजस्वीह्यर्द्धचंद्रेणदेवप्रस्थ
श्चपेटकैः ॥ १५ ॥ वरूथपःकन्दुकेनसन्तताडमहाखरम् ॥ अथकृष्णोपितंनीत्वाहस्ताभ्यांधेनुकासुरम् ॥ १६ ॥ भ्रामयित्वाशु
चिक्षेपगिरिगोवर्द्धनोपरि ॥ श्रीकृष्णस्यप्रहारेणमूर्च्छितोघटिकाद्वयम् ॥ १७ ॥ पुनरुत्थायस्वतनुंविधुन्वन्दारयन्मुखम् ॥ शृंगा
भ्यांश्रीहरिंनीत्वाधावन्दैत्योनभोगतः ॥ १८ ॥ चकारतेनखेयुद्धमूर्ध्वंवैलक्षयोजनम् ॥ गृहीत्वाधेनुकंदैत्यंश्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥
॥ १९ ॥ चिक्षेपाधोभूमिमध्येचूर्णितास्थिःसमूर्च्छितः ॥ पुनरुत्थायशृंगाभ्यांनादंकृत्वातिभैरवम् ॥ २० ॥ गोवर्द्धनंसमुत्पाट्य
श्रीकृष्णेप्राहिणोत्खरः ॥ गिरिंगृहीत्वाश्रीकृष्णःप्राक्षिपत्तस्यमस्तके ॥ २१ ॥ दैत्योगिरिंगृहीत्वाथश्रीकृष्णेप्राहिणोद्रुतम् ॥ कृष्णो
गोवर्द्धनंनीत्वापूर्वस्थानेसमाक्षिपत् ॥ २२ ॥ पुनर्धावन्महादैत्यःशृंगाभ्यांदारयन्भुवम् ॥ बलंपश्चिमपादाभ्यांताडयित्वाजगर्जह ॥
॥ २३ ॥ ननादतेनब्रह्मांडंप्रेजद्भूखंडमण्डलम् ॥ हस्ताभ्यांसंगृहीत्वातंबलदेवोमहाबलः ॥ २४ ॥ भूपृष्ठेपोथयामाससमूर्च्छितंभग्नमस्तकम्

म् ॥ पुनस्तताडतंदैत्यंमुष्टिनाह्यच्युताग्रजः ॥ २५ ॥ तेनमुष्टिप्रहारेणसद्योवैनिधनंगतः ॥ तदैववव्रृषुर्देवाःपुष्पैर्नन्दनसंभवैः ॥ २६ ॥
देहाद्विनिर्गतःसोपिश्यामसुन्दरविग्रहः ॥ स्रग्वीपीतांबरोदेवोवनमालाविभूषितः ॥ श्रीकृष्णंसबलंनत्वापरिक्रम्यस्थितोऽभवत् ॥२७॥
तदैवसद्योगोलोकादागतोऽभून्महारथः ॥ लक्षपार्षदसंयुक्तःसहस्रध्वजशोभितः ॥ सहस्रचक्रध्वनिभृद्धयायुतसमन्वितः ॥ २८ ॥ ल
क्षचामरशोभाढ्योऽरुणवर्णोऽतिरत्नभृत् ॥ दिव्ययोजनविस्तीर्णोमनोयायीमनोहरः ॥ २९ ॥ किंकिणीजालसंयुक्तोघंटामंजीरसंयुतः
॥ हरिंप्रदक्षिणीकृत्यसबलंदिव्यरूपधृक् ॥ ३० ॥ दिव्यंरथंसमारुह्यद्योतयन्मंडलंदिशाम् ॥ जगामदैत्योहेराजन्गोलोकंप्रकृतेःपर
म् ॥ ३१ ॥ श्रीकृष्णोधेनुकंहत्वासबलोबालकैःसह ॥ तद्यशस्तुप्रगायद्भिर्विभौगोकुलगोगणैः ॥ ३२ ॥ राजोवाच ॥ मुनेमुक्तिंकथं
प्रातःपूर्वंकोधेनुकासुरः ॥ कथंखरत्वमापन्नएतन्मेब्रूहितत्त्वतः ॥ ३३ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ वैरोचनेर्बलेःपुत्रोनाम्नासाहसिकोबली
॥ नारीणांदशसाहस्रैरेमेवैगन्धमादने ॥ ३४ ॥ वादित्राणांनूपुराणांशब्दोभूत्तद्वनेमहान् ॥ गुहायामास्थितस्यापिश्रीकृष्णंस्मरतोमुनेः
॥ ३५ ॥ दुर्वाससोथतेनापिध्यानभंगोबभूवह ॥ निर्गतःपादुकारूढोदुर्वासाःकृशविग्रहः ॥ ३६ ॥ दीर्घश्मश्रुर्यष्टिधरःक्रोधपुंजोनलद्यु
तिः ॥ यस्यशापाद्विश्वमिदंकंपतेसजगादह ॥ ३७ ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ ॥ उत्तिष्ठगर्दभाकारगर्दभोभवदुर्मते ॥ वर्षाणांतुचतुर्ल
क्षंव्यतीतेभारतेपुनः ॥ ३८ ॥ माथुरेमंडलेदिव्येपुण्येतालवनेवने ॥ बलदेवस्यहस्तेनमुक्तिस्तेभविताऽसुर ॥ ३९ ॥ नारदउवाच ॥
तस्माद्धलस्यहस्तेनश्रीकृष्णस्तंजघानह ॥ प्रल्हादायवरोदत्तोनवध्योमेतवान्वयः ॥ ४० ॥ इ० श्री० ग० सं० वृ० धेनुकासुरमोक्षो
नामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ बलंविनाथगोपालैश्चारयन्गाहरिःस्वयम् ॥ कालिन्दीकूलमागत्यपपौवा
रिविषावृतम् ॥ १ ॥ कालियेनफणीन्द्रेणजलंयत्रविदूषितम् ॥ पीत्वानिपेतुर्व्यसवोगावोगोपाजलान्तिके ॥ २ ॥ तदातान्जीवया
मासदृष्ट्यापीयूषपूर्णया ॥ आर्द्रचित्तोहरिःसाक्षाद्भगवान्वृजिनार्दनः ॥ ३ ॥ कटौपीतपटंबद्ध्वानीपमारुह्यमाधवः ॥ पपातोत्तुंगविटपा
त्तत्तोयेविषदूषिते ॥ ४ ॥ उच्चचालजलंदुष्टंकृष्णसंपातघूर्णितम् ॥ तत्सर्पमन्दिरंनद्यांभंगीभूतंबभूवह ॥ ५ ॥ तदैवकालियःक्रुद्धःफ

णीफणशतावृतः ॥ दशन्दन्तैश्चभुजयाचच्छादनृपमाधवम् ॥ ६ ॥ कृष्णोदीर्घंवपुःकृत्वाबन्धनान्निर्गतश्चतम् ॥ पुच्छेगृहीत्वासर्पेन्द्रं
भ्रामयित्वात्वितस्ततः ॥ ७ ॥ जलेनिपात्यहस्ताभ्यांचिक्षेपाशुधनुःशतम् ॥ पुनरुत्थायसर्पेन्द्रोलेलिहानोभयंकरः ॥ ८ ॥ वामह
स्तेहरिंसर्पोरुषाजग्राहमाधवम् ॥ हरिर्दक्षिणहस्तेनगृहीत्वातंमहाखलम् ॥ ९ ॥ तंजलेपोथयामाससुपर्णइवपन्नगम् ॥ सर्पोमुखशतंदी
र्घंप्रसार्यपुनरागतः ॥ १० ॥ पुच्छेगृहीत्वातंकृष्णश्चकर्षाशुधनुःशतम् ॥ कृष्णहस्ताद्विनिष्क्रम्यसर्पस्तंव्यदशत्पुनः ॥ ११ ॥ त
ताडमुष्टिनासर्पंत्रैलोक्यबलधारकः ॥ कृष्णमुष्टिप्रहारेणमूर्च्छितोविगतस्मृतिः ॥ १२ ॥ नतंकृत्वाननशतंस्थितोभूत्कृष्णसंमुखे ॥
आरुह्यतत्फणिशतंमणिवृन्दमनोहरम् ॥ १३ ॥ ननर्तनटवत्कृष्णोनटवेषोमनोहरः ॥ गायन्सप्तस्वरैरागंसंगीतंचसतालकम् ॥ १४ ॥
पुष्पैर्देवेषुवर्षत्सुतांडवेनटराजवत् ॥ वादयन्समुदावीणानकदुन्दुभिवेणुकान् ॥ १५ ॥ सतालंपदविन्यासैस्तत्फणान्सोज्ज्वलान्बहून् ॥
बभंजइवसतःकृष्णःकालियस्यमहात्मनः ॥ १६ ॥ तदैवनागपत्न्यस्ताआगताभयविव्हलाः ॥ नत्वाकृष्णंपरन्देवमूचुर्गद्गदयागिरा ॥
॥ १७ ॥ ॥ नागपत्न्यऊचुः ॥ ॥ नमःश्रीकृष्णचन्द्रायगोलोकपतयेनमः ॥ असंख्यांडाधिपतयेपरिपूर्णतमायते ॥ १८॥ श्रीरा
धापतयेतुभ्यंव्रजाधीशायतेनमः ॥ नमःश्रीनन्दपुत्राययशोदानन्दनायते ॥ १९ ॥ पाहिपाहिपरदेवपन्नगंत्वत्परंनशरणंजगत्रये ॥ त्वं
परात्परतरोहरिःस्वयंलीलयाकिलतनोषिविग्रहम् ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नागपत्नीस्तुतःकृष्णःकालियंविगतस्मयम् ॥
विससर्जहरिःसाक्षात्परिपूर्णतमःस्वयम् ॥ २१ ॥ पाहीतिप्रवदंतंतंकालियंभगवान्हरिः ॥ प्रणतंसंमुखेप्राप्तंप्राहदेवोजनार्दनः ॥ २२ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ द्वीपंरमणकंगच्छसकलत्रसुहृद्वृतः ॥ सुपर्णोद्यतनात्वांवैनोद्यान्मत्पादलांछितम् ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवा
च ॥ ॥ सर्पःकृष्णन्तुसंपूज्यपरिक्रम्यप्रणम्यतम् ॥ कलत्रपुत्रसहितोद्वीपंरमणकंययौ ॥ २४ ॥ अथश्रुत्वाकालियेनसंग्रस्तंनन्दनन्द
नम् ॥ तत्राजग्मुर्गोपगणानन्दाद्याःसकलत्रकाः ॥ २५ ॥ जलाद्विनिर्गतंकृष्णंदृष्ट्वासुमुदिरेजनाः ॥ आश्लिष्यस्वसुतंनन्दःपरांमुदमवा
प ह ॥ २६ ॥ सुतंलब्ध्वायशोदासासुतकल्याणहेतवे ॥ ददौदानंद्विजातिभ्यःस्नेहस्नुतपयोधरा ॥ २७ ॥ तत्रैवशयनंचक्रुर्गोपाःसर्वे

परिश्रमात् ॥ कालिन्दीनिकटेराजन्गोपीगोपगणैःसह ॥ २८ ॥ वेणुसंघर्षणोद्भूतोदावाग्निःप्रलयाग्निवत् ॥ निशीथेसर्वतोगोपान्दग्धु
मागतवान्स्फुरन् ॥ २९ ॥ गोपावयस्याःश्रीकृष्णंसबलंशरणंगताः ॥ नत्वाकृतांजलिंकृत्वातमूचुर्भयकातराः ॥ ३० ॥ ॥ गोपाऊ
चुः ॥ ॥ कृष्णकृष्णमहाबाहोशरणागतवत्सल ॥ पाहिपाहिवनेकष्टान्दावाग्नेःस्वजनान्प्रभो ॥ ३१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्वलोच
नानिमाभैष्टन्यमीलयतमाधवः ॥ इत्युक्त्वावन्हिमपिबद्देवोयोगेश्वरेश्वरः ॥३२ ॥ प्रातर्गोपगणैःसार्द्धंविस्मितैर्नन्दनन्दनः ॥ गोगणैःसहित
श्रीमद्व्रजमंडलमाययौ ॥ ३३ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांवृन्दावनखण्डेकालियदमन्दावाग्निपानंनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥
॥ वैदेहउवाच ॥ ॥ यद्रजोदुर्लभंलोकेयोगिनांबहुजन्मभिः ॥ तत्पादाब्जंहरेःसाक्षाद्बभौकालियमूर्द्धसु ॥१॥ कोयंपूर्वंकुशलकृत्कालि
यःफणिनांवरः ॥ एनंवेदितुमिच्छामिब्रूहिदेवर्षिसत्तम ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्वायंभुवान्तरेपूर्वंनाम्नावेदशिरामुनिः ॥ विन्ध्या
चलेतपोकार्षीद्भृगुवंशसमुद्भवः ॥ ३ ॥ तदाश्रमेतपःकर्तुंप्राप्तोह्यश्वशिरामुनिः ॥ तंवीक्ष्यरक्तनयनःप्राहवेदशिरारुषा ॥ ४ ॥ ॥ वेद
शिराउवाच ॥ ॥ ममाश्रमेतपोविप्रमाकुर्यास्सुखदंनहि ॥ अन्यत्रतेतपोयोग्याभूमिर्नास्तितपोधन ॥ ५॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वाथ
वेदशिरसोवाक्यंह्यश्वशिरामुनिः ॥ क्रोधयुक्तोरक्तनेत्रःप्राहतंमुनिपुङ्गवम् ॥ ६ ॥ ॥ अश्वशिराउवाच॥ ॥ महाविष्णोरियंभूमिर्नतेम
मुनिसत्तम ॥ कतिभिर्मुनिभिश्चात्रनकृतंतपउत्तमम् ॥ ७ ॥ श्वसन्सर्पइवत्वंभोवृथाक्रोधंकरोषिहि ॥ सदासर्पोभवत्वंहिभूयात्तेगरुडाद्भय
म् ॥ ८ ॥ ॥ वेदशिराउ० ॥ त्वंमहादुरभिप्रायोलघुद्रोहेमहोद्यमः ॥ कार्यार्थीकाकइवकौत्वंकाकोभवदुर्मते ॥ ९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
आविरासीत्ततोविष्णुरित्थंचशपतोस्तयोः ॥ स्वस्वशापादुःखितयोःसान्त्वयामासतौगिरा ॥ १० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ युवांतु
मेसमौभक्तौभुजाविवतनौमुनो ॥ स्ववाक्यंतुमृषाकर्तुंसमर्थोहंमुनीश्वरौ ॥ ११ ॥ भक्तवाक्यंमृषाकर्तुंनेच्छामिशपथोमम ॥ तेमूर्ध्निहे
वेदशिरश्चरणौमेभविष्यथः ॥ १२ ॥ तदातेगरुडाद्भीतिर्नभविष्यतिकर्हिचित् ॥ शृणुमेश्वशिरोवाक्यंशोचमाकुरुमाकुरु ॥ १३ ॥ का
करूपोपिसुज्ञानंतेभविष्यतिनिश्चितम् ॥ परंत्रैकालिकंज्ञानंसंयुतंयोगसिद्धिभिः ॥ १४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाथग

तेविष्णौमुनिरश्वशिरानृप ॥ साक्षात्काकभुशंडोभूद्योगीन्द्रोनीलपर्वते ॥ १५ ॥ रामभक्तोमहातेजाःसर्वशास्त्रार्थदीपकः ॥ रामायणंजगौयोवैगरुडायमहात्मने ॥ १६ ॥ चाक्षुषेह्यन्तरेप्राप्तेदक्षःप्राचेतसोनृप ॥ कश्यपायददौकन्याएकादशमनोहराः ॥ १७ ॥ तासांकद्रूश्चयाश्रेष्ठासाद्यैवरोहिणीस्मृता ॥ वसुदेवप्रियायस्यांबलदेवोऽभवत्सुतः ॥ १८ ॥ साकद्रूश्चमहासर्पान्जनयामासकोटिशः ॥ महोद्भटान्विषबलानुग्रान्पंचशताननान् ॥ १९ ॥ महामणिधरान्कांश्चिद्द्विःसहांश्चशताननान् ॥ तेषांवेदशिरानामकालियोभून्महाफणी॥२०॥ तेषामादौफणीन्द्रोभूच्छेषोऽनन्तःपरात्परः ॥ सोद्यैवबलदेवोस्तिरामोनन्तोच्युताग्रजः ॥ २१ ॥ एकदाश्रीहरिःसाक्षाद्भगवान्प्रकृतेःपरः॥ शेषम्प्राहप्रसन्नात्मामेघगंभीरयागिरा ॥ २२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ भूमण्डलंसमाधातुंसामर्थ्यंकस्यचिन्नहि ॥ तस्मादेनंमहीगोलंमूर्ध्नित्वंहिसमुद्धर ॥ २३ ॥ अनन्तविक्रमस्त्वंवैयतोनन्तइतिस्मृतः ॥ इदंकार्यंप्रकर्तव्यंजनकल्याणहेतवे ॥ २४ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ अवधिंकुरुयावत्त्वंधरोद्धारस्यमेप्रभो ॥ भूभारंधारयिष्यामितावत्तेवचनादिह ॥ २५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ नित्यंसहस्रवदनैरुच्चारंचपृथक्पृथक् ॥ मद्गुणस्फुरतांनाम्नांकुरुसर्पेन्द्रसर्वतः ॥ २६ ॥ मन्नामानिचदिव्यानियदायांत्यवसानताम् ॥ तदाभूभारमुत्तार्यफणिंस्त्वंसुसुखीभव ॥ २७ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ आधारोहंभविष्यामिमदाधारश्चकोभवेत् ॥ निराधारःकथन्तोयेतिष्ठामिकथयप्रभो ॥ ॥ २८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अहञ्चकमठोभूत्वाधारयिष्यामितेतनुम् ॥ महाभारमयींदीर्घांमाशोचंकुरुमत्सखे ॥ २९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तदाशेषःसमुत्थायनत्वाश्रीगरुडध्वजम् ॥ जगामनृपपातालादधोवैलक्षयोजनम् ॥ ३० ॥ गृहीत्वास्वकरेणेदंगरिष्ठंभूमिमण्डलम् ॥ दधारस्वफणेशेषोप्येकस्मिन्श्चंडविक्रमः ॥ ३१ ॥ संकर्षणेथपातालेगतेऽनन्तेपरात्परे ॥ अन्येफणीन्द्रास्तमनुविविशुर्ब्रह्मणोदिताः ॥ ३२ ॥ अतलेवितलेकेचित्सुतलेचमहातले ॥ तलातलेतथाकेचित्प्राप्ताःकेचिद्रसातले ॥ ३३ ॥ तेभ्यस्तुब्रह्मणादत्तंद्वीपंरमणकंभुवि ॥ कालीयप्रमुखास्तस्मिन्न्यवसन्सुखसंयुताः ॥ ३४ ॥ इतितेकथितंराजन्कालियस्यकथानकम् ॥ भुक्तिदंमुक्तिदंसारंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ३५ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांवृन्दावनखण्डेशेषोपाख्यानवर्णनंनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

॥ राजोवाच ॥ ॥ द्वीपेरमणकेब्रह्मन्सर्पानन्यान्विनाकथम् ॥ एतन्मेब्रूहिसकलंकालियस्याभवद्भयम् ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तत्रनागान्तकोनित्यंनागसंघंजघानह ॥ गतक्षुब्धैचैकदातेताक्ष्यंप्राहुर्भयातुराः ॥ २ ॥ ॥ नागाऊचुः ॥ ॥ हेगरुत्मन्नमस्तुभ्यंत्वंरा क्षाद्विष्णुवाहनः ॥ अस्मानत्सियदासर्पान्कथन्नोजीवनंभवेत् ॥ ३ ॥ तस्माद्बलिंगृहाणाशुमासेमासेगृहात्पृथक् ॥ वनस्पतिसुधान्ना नामुपचारैर्विधानतः ॥ ४ ॥ ॥ गरुडउवाच ॥ ॥ एकःसर्पस्तुमेदेयोभवद्भिर्वागृहात्पृथक् ॥ कथंपचामितमृतेबलिंवीटकवत्पर म् ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तथास्तुचोक्तास्तेसर्वेगरुडायमहात्मने ॥ गोपीथायात्मनोराजन्नित्यंदिव्यंबलिन्ददुः ॥ ६ ॥ कालि यस्यगृहस्यापिसमयोभूद्यदानृप ॥ तदाताक्ष्यंबलिंसर्वंबुभुजेकालियोबलात् ॥ ७ ॥ तदागतःप्रकुपितोवेगतःकालियोपरि ॥ चकारपा दविक्षेपंगरुडश्चंडविक्रमः ॥ ८ ॥ गरुडांघ्रिप्रहारेणकालियोमूर्छितोभवत् ॥ पुनरुत्थायजिव्हाभिःप्रावलीढन्मुखंश्वसन् ॥ ९ ॥ प्रसा र्यस्वंफणशतंकालियःफणिनांवरः ॥ व्यदशद्गरुडंवेगाद्दद्भिर्विषमयैर्बली ॥ १० ॥ गृहीत्वातंचतुंडेनगरुडोदिव्यवाहनः ॥ भूपृष्ठेपोथ यामासपक्षाभ्यांताडयन्मुहुः ॥ ११ ॥ तुंडाद्विनिर्गतःसर्पस्तत्पक्षान्विचकर्षह ॥ तत्पादौवेष्टयंस्तुद्यन्फूत्कारंव्यदधन्मुहुः ॥ १२ ॥ ताक्ष्यंपक्षौचपतितौभूमध्येद्वौविरेजतः ॥ एकेनबर्हिणोभूवन्नीलकंठाद्वितीयतः ॥ १३ ॥ तेषान्तुदर्शनंपुण्यंसर्वकामफलप्रदम् ॥ शु क्लपक्षेमैथिलेन्द्रदशम्यामाश्विनस्यतत् ॥ १४ ॥ कुपितोगरुडस्तंवैनीत्वातुंडेनकालियम् ॥ निपात्यभूम्यांसहसातत्तनुंविचकर्षह ॥ ॥ १५ ॥ तदादुद्रावतत्तुंडात्कालियोभयविव्हलः ॥ तमन्वधावत्सहसापक्षिराट्चंडविक्रमः ॥ १६ ॥ सप्तद्वीपान्सप्तखंडान्सप्तसिंधू न्गतःफणी ॥ यत्रयत्रगतस्ताक्ष्यंतत्रतत्रददर्शह ॥ १७ ॥ भूर्लोकंचभुवर्लोकंस्वर्लोकंप्रगतःफणी ॥ महर्लोकंततोधावज्जनलोकंजगाम ह ॥ १८ ॥ तत्रैवगरुडेप्राप्तेऽधोऽधोऽलोकंपुनर्गतः ॥ श्रीकृष्णस्यभयात्कोपिरक्षान्तस्यनसन्दधुः ॥ १९ ॥ कुत्रापिनसुखेजातेकालि योपिभयातुरः ॥ जगामदेवदेवस्यशेषस्यचरणान्तिके ॥ २० ॥ नत्वाप्रणम्यतंशेषंपरिक्रम्यकृतांजलिः ॥ दीनोभयातुरःप्राहदीर्घपृ ष्ठिःप्रकंपितः ॥ २१ ॥ ॥ कालियउवाच ॥ ॥ हेभूमिभर्तर्भुवनेशभूमन्भूभारहारिन्निजभूरिलील ॥ मांपाहिपाहिप्रभविष्णुपूर्णः

परात्परस्त्वंपुरुषः पुराणः ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ दीनंभयातुरंदृष्ट्वाकालियंश्रीफणीश्वरः ॥ वाचामधुरयाप्रीणन्प्राहदेवो
जनार्दनः ॥ २३ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ हेकालियमहाबुद्धेशृणुमेपरमंवचः ॥ कुत्रापिनहितेरक्षाभविष्यतिनसंशयः ॥ २४ ॥ आसीत्पु
रामुनिःसिद्धःसौभरिर्नामनामतः ॥ वृन्दारण्येतपस्तेपेवर्षाणामयुतंजले ॥ २५ ॥ मीनराजविहारंयोवीक्ष्यगेहस्पृहोभवत् ॥ सउवाहम
हाबुद्धिर्मान्धातुस्तनुजाशतम् ॥ २६ ॥ तस्मैददौहरिःसाक्षात्परांभागवतींश्रियम् ॥ वीक्ष्यतांनृपमांधाताविस्मितोभूद्गतस्मयः॥२७॥
यमुनान्तर्जलेदीर्घंसौभरेस्तपतस्तपः ॥ पश्यतस्तस्यगरुडोमीनराजंजघानह ॥ २८ ॥ मीनान्सुदुःखितान्दृष्ट्वादुःखहादीनवत्सलः ॥
तस्मैशापंददौक्रुद्धःसौभरिर्मुनिसत्तमः ॥ २९ ॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ ॥ मीनानद्यतनादत्रयद्यत्सित्वंबलाद्द्विराट् ॥ तदैवप्राणनाशस्ते
भूयान्मेशापतस्त्वरम् ॥ ३० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ तद्दिनात्तत्रनायातिगरुडःशापविह्वलः ॥ तस्मात्कालियगच्छाशुवृन्दारण्येहरे
र्वने ॥ ३१ ॥ कालिन्द्यांचनिजंवासंकुरुमद्वाक्यनोदितः ॥ निर्भयस्तेभयंतार्क्ष्यान्नभविष्यतिकर्हिचित् ॥ ३२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
इत्युक्तःकालियोभीतःसकलत्रःसपुत्रकः ॥ कालिन्द्यांवासकृद्राजन्श्रीकृष्णेननिवासितः ॥ ३३ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां
वृन्दावनखंडेकालियोपाख्यानवर्णनंनामपञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इदंमयातेकथितंकालियस्यापिमर्दनम् ॥ श्रीकृष्णचरितंपुण्यंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १ ॥ ॥ बहुलाश्वउ
वाच ॥ ॥ श्रीकृष्णस्यकथांश्रुत्वाभक्तस्तृप्तिंनयातिहि ॥ यथामरःसुधांपीत्वायथालिःपद्मकर्णिकाम् ॥ २ ॥ रासंकृत्वाहरौजातेशिशु
रूपेमहात्मनि ॥ भांडीरेदेववागाहश्रीराधांखिन्नमानसाम् ॥ ३ ॥ शोचंमाकुरुकल्याणिवृन्दारण्येमनोहरे ॥ मनोरथस्तेभविताश्रीकृष्ण
नमहात्मना ॥ ४ ॥ इत्थंदेवगिराप्रोक्तोमनोरथमहार्णवः ॥ कथंबभूवभगवान्वृन्दारण्येमनोहरे ॥ ५ ॥ कथंश्रीराधयासार्द्धंरासक्रीडां
मनोहराम् ॥ चकारवृन्दकारण्येपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ ६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयाराजन्भगवच्चरितंशुभम् ॥ गुप्तंवदा
मिदेवैश्चलीलाख्यानंमनोहरम् ॥ ७ ॥ एकदामुख्यसख्यौद्वेविशाखाललितेशुभे ॥ वृषभानोर्गृहंप्राप्यराधांजगदतूरहः ॥ ८ ॥ सख्या

वूचतुः ॥ यंचिंतयतासिराधेत्वंयद्गुणंवदसिस्वतः ॥ सोपिनित्यंसमायातिवृषभानुपुरेऽर्भकैः ॥ ९ ॥ प्रेक्षणीयस्त्वयाराधेदर्शनीयोतिसुन्दरः ॥ पश्चिमायांनिशीथिन्यांगोचारणविनिर्गतः ॥ १० ॥ राधोवाच ॥ लिखित्वातस्यचित्रंहिदर्शयाशुमनोहरम् ॥ तर्हितत्प्रेक्षणंपश्चात्करिष्यामिनसंशयः ॥ ११ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथसख्यौव्यलिखतांचित्रंनन्दशिशोःशुभम् ॥ नवयौवनमाधुर्यंराधायैददतुस्त्वरम् ॥ १२ ॥ तद्दृष्ट्वाहर्षिताराधाकृष्णदर्शनलालसा ॥ चित्रंकरेप्रपश्यन्तीसुष्वापानंदसंकुला ॥ १३ ॥ ददर्शकृष्णंभवनेशयानाघनप्रभंपीतपटंदधानम् ॥ भांडीरदेशेयमुनांसमेत्यनृत्यन्तमाराद्वृषभानुपुत्री ॥ १४ ॥ तदैवराधाशयनात्समुत्थितापरस्यकृष्णस्यावियोगविव्हला ॥ संचिंतयन्ती कमनीयरूपिणंमेनेत्रिलोकींतृणवद्विदेहराट् ॥ १५ ॥ तर्ह्यावव्रजन्तंस्ववनाद्व्रजेश्वरंसंकोचवीथ्यांवृषभानुपत्तने ॥ गवाक्षमेत्याशुसखीप्रदर्शितंदृष्ट्वातुमूर्च्छांसमवापसुन्दरी ॥ १६ ॥ कृष्णोपिदृष्ट्वावृषभानुनन्दिनींसुरूपकौशल्ययुतांगुणाश्रयाम् ॥ कुर्वन्मनोरंतुमतीवमाधवोलीलातनुःसप्रययौस्वमन्दिरम् ॥ १७ ॥ एवन्ततःकृष्णवियोगविव्हलांप्रभूतकामज्वरखिन्नमानसाम् ॥ संवीक्ष्य राधांवृषभानुनन्दिनीमुवाचवाचंललितासखीवरा ॥ १८ ॥ ॥ ललितोवाच ॥ ॥ कथंत्वंविव्हलाराधेमूर्छितातिव्यथांगता ॥ यदीच्छसिहरिंसुभ्रूस्तस्मिन्स्नेहंदृढंकुरु ॥ १९ ॥ लोकस्यापिसुखंसर्वमधिकृत्यास्तिसांप्रतम् ॥ दुःखाग्निर्हृत्प्रदहतिकुंभकाराग्निवच्छुभे ॥ ॥ २० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ ललितायाश्चललितंवचःश्रुत्वाव्रजेश्वरी ॥ नेत्रेउन्मील्यललितांप्राहगद्गदयागिरा ॥ २१ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ व्रजालंकारचरणौनप्राप्तौयदिमेसखि ॥ कदाचिद्विग्रहंतर्हिनहिस्वंधारयाम्यहं ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्याललिताभयविव्हला ॥ श्रीकृष्णपार्श्वंप्रययौकृष्णातीरेमनोहरे ॥ २३ ॥ माधवीजालसंयुक्तेमधुपध्वानिसंकुले ॥ कदम्बमूलेरहसिप्राहचैकाकिनंहरिम् ॥ २४ ॥ ॥ ललितोवाच ॥ ॥ यस्मिन्दिनेचतेरूपंराधयादृष्टमद्भुतम् ॥ तद्दिनात्स्तंभतांप्राप्तापुत्तिकेवनवक्तिकिम् ॥ २५ ॥ अलंकारस्त्वर्चिरिववस्त्रंभर्जरजोयथा ॥ सुगन्धिःकटुवद्यस्यामन्दिरंनिर्जनंवनम् ॥ २६ ॥ पुष्पंबाणंचन्द्रबिंबंविषकन्दमवेहिभो ॥ तस्यैसंदर्शनंदेहिराधायैदुःखनाशनम् ॥ २७ ॥ तेसाक्षिणःकिंविदितंनभूतलेमृजत्यलंपासिहरस्यथोजगत् ॥

यदासमानोसिजनेषुसर्वतस्तथापिभक्तान्भजतेपरेश्वरः ॥ २८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाहरिःसाक्षाल्ललितंललितावचः ॥
उवाचभगवान्देवोमेघगंभीरयागिरा ॥ २९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ सर्वहिभावंमनसःपरात्परंनह्येकतोभामिनिजायतेततः ॥ प्रेमै
वकर्तव्यमतोमयिस्वतःप्रेम्णासमानंभुविनास्तिकिंचित् ॥ ३० ॥ यथाहिभांडीरवनेमनोरथोबभूवतस्याहितथाभविष्यति ॥ अहैतुकं
प्रेमचसद्भिराश्रितंतच्चापिसन्तःकिलनिर्गुणंविदुः ॥ ३१ ॥ येराधिकायांमयिकेशवेमनाग्भेदंनपश्यन्तिहिदुग्धशौक्ल्यवत् ॥ तएवमेब्रह्म
पदंप्रयान्तितदहैतुकस्फूर्जितभक्तिलक्षणाः ॥ ३२ ॥ येराधिकायांमयिकेशवेहरौकुर्वन्तिभेदंकुधियोजनाभुवि ॥ तेकालसूत्रेप्रपतंतिदुः
खितारंभोरुयावत्किलचन्द्रभास्करौ ॥ ३३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंश्रुत्वावचःकृत्स्नंनत्वातंललितासखी ॥ राधासमेत्यरह
सिप्राहप्रहसितानना ॥ ३४ ॥ ॥ ललितोवाच ॥ ॥ त्वमिच्छसियथाकृष्णंतथात्वांमधुसूदनः ॥ युवयोर्भेदरहितंतेजस्त्वेकंद्विधाज
नैः ॥ ३५ ॥ तथापिदेविकृष्णायकर्मनिष्कारणंकुरु ॥ येनेतवांछितंभूयाद्भक्त्यापरमयासति ॥ ३६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रु
त्वासखीवाक्यंराधारासेश्वरीनृप ॥ चन्द्राननांप्राहसखींसर्वधर्मविदांवरां ॥ ३७ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णस्यप्रसन्नार्थंपरंसौभा
ग्यवर्द्धनम् ॥ महापुण्यंवांछितदंपूजनंवदकस्यचित् ॥ ३८ ॥ त्वयाभद्रेधर्मशास्त्रंगर्गाचार्यमुखाच्छ्रुतं ॥ तस्माद्व्रतंपूजनंवाब्रूहिमह्यंम
हामते ॥ ३९ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांवृन्दावनखंडेराधाकृष्णप्रेमवर्णनं षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ॥ श्रीनारदउ
वाच ॥ ॥ राधावाक्यंततःश्रुत्वाराजन्सर्वसखीवरा ॥ चन्द्राननाप्रत्युवाचसंविचार्यक्षणंहृदि ॥ १ ॥ ॥ चन्द्राननोवाच ॥ ॥ परंसौ
भाग्यदंराधेमहापुण्यंवरप्रदम् ॥ श्रीकृष्णस्यापिलब्ध्यर्थंतुलसीसेवनंमतम् ॥ २ ॥ यदास्पृष्टाथवाध्याताकीर्तितानामभिःस्तुता ॥ रो
पितासिंचितानित्यंपूजितातुलसीदलैः ॥ ३ ॥ नवधातुलसीभक्तियेकुर्वन्तिदिनेदिने ॥ युगकोटिसहस्राणितेयान्तिसुकृतंशुभे ॥ ४ ॥
यावच्छाखाप्रशाखाभिर्बीजपुष्पदलैःशुभे ॥ रोपितातुलसीमर्त्यैर्वर्धतेवसुधातले ॥ ५ ॥ तेषांवंशेषुयेजाताग‌तास्तेवैसुरालये ॥ आक
ल्पयुगसाहस्रंतेषांवासोहरेर्गृहे ॥ ६ ॥ यत्फलंसर्वपत्रेषु सर्वपुष्पेषुराधिके ॥ तुलसीदलेनचैकेनसर्वदाप्राप्यतेतुतत् ॥ ७ ॥ तुलसीप्रभ

वैःपत्रैर्योनरःपूजयेद्धरिम् ॥ लिप्यतेनसपापेनपद्मपत्रमिवांभसा ॥ ८ ॥ सुवर्णभारशतकंरजतंयच्चतुर्गुणम् ॥ तत्फलंसमवाप्नोतितुलसीवनपालनात् ॥ ९ ॥ तुलसीकाननंराधेगृहेयस्यावतिष्ठति ॥ तद्गृहंतीर्थरूपंहिनयांतियमकिंकराः ॥ १० ॥ सर्वपापहरंपुण्यंकामदंतुलसीवनम् ॥ रोपयन्तिनराःश्रेष्ठास्तेनपश्यन्तिभास्करिम् ॥ ११ ॥ रोपणात्पालनात्सेकाद्दर्शनात्स्पर्शनान्नृणाम् ॥ तुलसीदहतेपापंवाङ्मनःकायसंचितम् ॥ १२ ॥ पुष्कराद्यानितीर्थानिगंगाद्याःसरितस्तथा ॥ वासुदेवादयोदेवावसन्तितुलसीदले ॥ १३ ॥ तुलसीमंजरीयुक्तोयस्तुप्राणान्विमुंचति ॥ यमोपिनेक्षितुंशक्तोयुक्तंपापशतैरपि ॥ १४ ॥ तुलसीकाष्ठजंयस्तुचंदनंधारयेन्नरः ॥ तद्देहंनस्पृशेत्पापंक्रियमाणमपीहयत् ॥ १५ ॥ तुलसीविपिनच्छायायत्रयत्रभवेच्छुभे ॥ तत्रश्राद्धंप्रकर्तव्यंपितॄणांदत्तमक्षयम् ॥ १६ ॥ तुलस्याःसखिमाहात्म्यमादिदेवश्चतुर्मुखः ॥ नसमर्थोभवेद्वक्तुंयथादेवस्यशार्ङ्गिणः ॥ १७ ॥ तुलसीसेवनंनित्यंकुरुत्वंगोपकन्यके ॥ श्रीकृष्णोवश्यतांयातियेनवासर्वदैवहि ॥ १८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंचन्द्राननावाक्यंश्रुत्वारासेश्वरीनृप ॥ तुलसीसेवनंसाक्षादारेभेहरितोषणम् ॥ १९ ॥ केतकीवनमध्येचशतहस्तंसुवर्तुलम् ॥ उच्चैर्हेमखचिद्भित्तिपद्मरागतटंशुभम् ॥ २० ॥ हरिद्धीरकमुक्तानांप्राकारेणमहोल्लसत् ॥ सर्वतस्तोलिकायुक्तंचिंतामणिसुमण्डितम् ॥ २१ ॥ हेमध्वजसमायुक्तंमुक्तातोरणराजितम् ॥ हैमैर्वितानैःपरितोवैजयन्तमिवस्फुरत् ॥ २२ ॥ एतादृशंश्रीतुलसीमन्दिरंसुमनोहरम् ॥ तन्मध्येतुलसींस्थाप्यहरित्पल्लवशोभिताम् ॥ २३ ॥ अभिजिन्नामनक्षत्रेतत्सेवांसाचकारह ॥ समाहूतेनगर्गेणदिष्टेनाविधिनासती ॥ २४ ॥ श्रीकृष्णतोषणार्थायभक्त्यापरमयासती ॥ इषपूर्णांसमारभ्यचैत्रपूर्णावधिव्रतम् ॥ २५ ॥ कृत्वान्यर्षिंचदुग्धेनतथाचेक्षुरसेनवै ॥ द्राक्षयाम्ररसेनापिसितयाबहुमिश्रया ॥ २६ ॥ पञ्चामृतेनतुलसींमासेमासेपृथक्पृथक् ॥ उद्यापनसमारंभंवैशाखप्रतिपद्दिने ॥ २७ ॥ गर्गादिष्टेनविधिनावृषभानुसुतानृप ॥ षट्पञ्चाशत्तमैर्भोगैर्ब्राह्मणानांद्विलक्षकम् ॥ २८ ॥ सन्तर्प्यवस्त्रभूषाद्यैर्दक्षिणांराधिकाददौ ॥ दिव्यानांस्थूलमुक्तानांलक्षभारंविदेहराट् ॥ २९ ॥ कोटिभारंसुवर्णानांगर्गाचार्यायसाददौ ॥ शतभारंसुवर्णानांमुक्तानांचतथैवहि ॥ ३० ॥ भक्त्यापरमयाराधाब्राह्मणेब्राह्मणेददौ ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्नन्नृतुश्च

प्सरोगणाः ॥ तन्मन्दिरोपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ ३१ ॥ तदाविरासीत्तुलसीहरिप्रियासुपर्णपृष्ठोपरिशोभितासना ॥ चतुर्भुजापद्म
पलाशवीक्षणाश्यामास्फुरद्धेमकिरीटकुण्डला ॥ ३२ ॥ पीतांबराच्छादितसर्पवेणीस्रजंदधानानववैजयन्तीम् ॥ खगात्समुत्तीर्यचरंगव
ल्लीचुचुंबराधांपरिरभ्यबाहुभिः ॥ ३३ ॥ ॥ तुलस्युवाच ॥ ॥ अहंप्रसन्नास्मिकलावतीसुते त्वद्भक्तिभावेनजितानिरन्तरम् ॥ कृतंच
लोकव्यवहारसंग्रहात्त्वयाव्रतंभामिनिसर्वतोमुखम् ॥ ३४ ॥ मनोरथस्तेसफलोत्रभूयाद्बुद्धीन्द्रियैश्चित्तमनोभिरग्रतः ॥ सदानुकूलत्व
मलंपतेःपरंसौभाग्यमेवंभुविकीर्तनीयकम् ॥ ३५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंवदन्तीन्तुलसींहरिप्रियांनत्वाथराधावृषभानुनन्दिनी ॥
प्रत्याहगोविन्दपदारविन्दयोर्भक्तिर्भवेन्मेविदिताह्यहैतुकी ॥ ३६ ॥ तथास्तुचोक्तातुलसीहरिप्रियाथांतर्दधेमैथिलराजसत्तम ॥ तदैवरा
धावृषभानुनन्दिनीप्रसन्नचित्तास्वपुरेबभूवह ॥ ३७ ॥ श्रीराधिकाख्यानमिदंविचित्रंशृणोतियोभक्तिपरःपृथिव्याम् ॥ त्रैवर्ग्यभावंमन
सासमेत्यराजंस्ततोयातिनरःकृतार्थताम् ॥ ३८ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसं०वृन्दावनखण्डेतुलसीपूजनन्नामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ राधाकृष्णस्यचरितंशृण्वतोमेमनोमुने ॥ नतृप्तिंयातिशरदःपंकजेभ्रमरोयथा ॥ १ ॥ रासेश्वर्य्याकृष्णपत्न्या
तुलसीसेवनेकृते ॥ यद्बभूवततोब्रह्मंस्तन्मेब्रूहितपोधन ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ राधिकायाश्चविज्ञायतुलसीसेवनेतपः ॥ प्रीतिंपरी
क्षन्श्रीकृष्णोवृषभानुपुरंययौ ॥ ३ ॥ अद्भुतंगोपिकारूपंचलज्झंकारनूपुरम् ॥ किंकिणीघंटिकाशब्दमंगुलीयकभूषितम् ॥ ४ ॥ रत्न
कंकणकेयूरमुक्ताहारविराजितम् ॥ बालार्कताटंकलसत्कबरीपाशकौशलम् ॥ ५ ॥ नासामौक्तिकदिव्याभंश्यामकुन्तलसन्निभम् ॥
धृत्वासौवृषभानोश्चमन्दिरंसंददर्शह ॥ ६ ॥ प्राकारपरिखायुक्तंचतुर्द्वारसमन्वितम् ॥ करीन्द्रैःकज्जलाकारैर्द्वारिद्वारिमनोहरम् ॥ ७ ॥
वायुवेगैर्मनोवेगैश्चित्रवर्णैस्तुरंगमैः ॥ हारचामरसंयुक्तंप्रोल्लसन्मंडपाजिरम् ॥ ८ ॥ गवांगणैःसवत्सैश्चवृषैर्धर्मधुरंधरैः ॥ गोपालायत्र
गायन्तेवंशीवेत्रधरानृप ॥ ९ ॥ वृषभानुपुरस्यैवंपश्यन्मंदिरकौशलम् ॥ मायायुवतिवेषोसौततोह्यन्तःपुरंययौ ॥ १० ॥ यत्रकोटीर
विस्फूर्जत्कपाटस्तंभपंक्तयः ॥ रत्नाजिरेषुशोभन्तेललनारत्नसंयुताः ॥ ११ ॥ वीणातालमृदंगादीन्वादयन्त्योमनोहराः ॥ पुष्पयष्टि

समायुक्तागायन्त्योराधिकागुणम् ॥ १२ ॥ तस्मिन्नन्तःपुरेदिव्यंभ्राजच्चोपवनंमहत् ॥ दाडिमीकुन्दमन्दारैर्निंबून्नतद्रुमावृतम् ॥ १३ ॥
केतकीमालतीवृन्दैर्माधवीभिर्विराजितम् ॥ तत्रराधानिकुंजोस्तिकल्पवृक्षसुगन्धिभृत् ॥ १४ ॥ पतन्तियत्रभ्रमरामधुमत्तानृपेश्वर ॥ ग
न्धाक्तःशीतलोवायुर्मन्दगामीवहत्यलम् ॥ १५ ॥ सहस्रदलपद्मानांरजोविक्षेपयन्मुहुः ॥ पुंस्कोकिलाकोकिलाश्चमयूराःसारसाःशुकाः
॥ १६ ॥ कूजन्तोमधुरंनादंनिकुंजशिखरेषुच ॥ पुष्पशय्यासहस्राणिजलकुल्याःसहस्रशः ॥ १७ ॥ प्रोच्छलन्तिस्फुरत्कारायत्रवैमेघ
मन्दिरे ॥ बालार्ककुंडलधराश्चित्रवस्त्रावराननाः ॥ १८ ॥ वर्तन्तेकोटिशोयत्रसख्यस्तत्कर्मकौशलाः ॥ तन्मध्येराधिकाराज्ञीभ्रमन्ती
मंदिराजिरे ॥ १९ ॥ काश्मीरपंकसंयुक्तेसूक्ष्मवस्त्रविराजिते ॥ शिरीषपुष्पक्षितिजदलैरागुल्फपूरके ॥ २० ॥ मालतीमकरंदानांक्ष
रद्भिर्बिन्दुभिर्वृते ॥ कोटिचन्द्रप्रतीकाशातन्वीकोमलविग्रहा ॥ शनैःशनैःपादपद्मंचालयन्तीचकोमलम् ॥ २१ ॥ समागतांतांमणिम
न्दिराजिरेददर्शराधावृषभानुनन्दिनी ॥ यत्तेजसातल्ललनाहृतत्विषोजातास्त्वरंचन्द्रमसेवतारकाः ॥ २२ ॥ विज्ञायतद्गौरवमुत्तमंमह
दुत्थायदोर्भ्यांपरिरभ्यराधिका ॥ दिव्यासनेस्थाप्यसुलोकरीत्याजलादिकंचार्हणमाहरच्छुभम् ॥ २३ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ स्वाग
तंतेसखिशुभेनामधेयंवदाशुभे ॥ भूरिभाग्यंममैवाद्यभवत्यागतयास्वतः ॥ २४ ॥ त्वत्समानोदिव्यरूपंदृश्यतेनाहिभूतले ॥ यत्रत्वंवर्त
सेसुभ्रूःपत्तनंधन्यमेवतत् ॥ २५ ॥ वदर्दोर्विसर्विस्तारंहेतुमागमनस्यच ॥ ममयोग्यंचयत्कार्यंवक्तव्यंतत्त्वयाखलु ॥ २६ ॥ कटाक्षेणसु
दीप्याचवचसासुस्मितेनवै ॥ गत्याकृत्याश्रीपतिवद्दृश्यतेसांप्रतंमया ॥ २७ ॥ नित्यंशुभेमेमिलनार्थमाव्रजनचेत्स्वसंकेतमलंविधेहि ॥
येनैवसंगोविधिनाभवेद्धिविधिर्भवत्याससदाविधेयः ॥ २८ ॥ अथित्वदात्मातिपरंप्रियोमेत्वदाकृतिःश्रीव्रजराजनन्दनः ॥ येनैवमेदेविहृ
तंतुचेतस्त्वयाननन्देववधूर्दधामितम् ॥ २९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंराधावचःश्रुत्वामायायुवतिवेषधृक् ॥ उवाचभगवान्कृ
ष्णोराधांकमललोचनाम् ॥ ३० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ रंभोरुनन्दनगरेनन्दगेहस्यचोत्तरे ॥ गोकुलेवसतिमेंस्तिनाम्नाहंगोपदे
वता ॥ ३१ ॥ त्वद्रूपगुणमाधुर्यंश्रुतंमेललितामुखात् ॥ ततद्द्रष्टुंचंचलापांगित्वद्गेहेहंसमागता ॥ ३२ ॥ श्रीमल्लवंगलतिकास्फुटमोदनी

नांगुंजामिकुंजमधुपध्वनिकुंजपुंजम् ॥ दृष्टंश्रुतंनववनंतवकंजनेत्रेदिव्यंपुरन्दरपुरेपिनयत्समानम् ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥
एवंतयोर्मैलनंतद्बभूवमिथिलेश्वर ॥ प्रीतिंपरस्परंकृत्वावनेतत्रविरेजतुः ॥ ३४ ॥ हसंत्यौतेचगायंत्यौपुष्पकन्दुकलीलया ॥ पश्यन्त्यौ
वनवृक्षांश्चेरतुर्मैथिलेश्वर ॥ ३५ ॥ कलाकौशलयसंपन्नांराधांकमललोचनाम् ॥ गिरामधुरयाराजन्प्राहेदंगोपदेवता ॥ ३६ ॥ गो
पदेवतोवाच ॥ ॥ दूरेवैनन्दनगरंसन्ध्याजाताव्रजेश्वरि ॥ प्रभातेचागमिष्यामित्वत्सकाशंनसंशयः ॥ ३७ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
श्रुत्वावचस्तत्परुषंव्रजेश्वरीनिक्षिप्यसद्योनयनांबुसन्ततिम् ॥ रोमांचहर्षोद्गमभावसंवृतारंभेवभूमौपतितामरुद्धता ॥ ३८ ॥ शंकागता
स्तत्रसखीगणास्त्वरंसुवीजयन्त्योव्यजनैर्व्यवस्थिताः ॥ श्रीखण्डपुष्पद्रवचर्चितांशुकांजगादराधांनृपगोपदेवता ॥ ३९ ॥ ॥ गोपदेव
तोवाच ॥ ॥ प्रभातेआगमिष्यामिमाशोचंकुरुराधिके ॥ गोश्चभ्रातुर्गोरसस्यशपथोमेनचेदिदं ॥ ४० ॥ नारदउवाच ॥ एवमुक्त्वाहरी
राधांसमाश्वास्यनृपेश्वर ॥ मायायुवतिवेषोसौययौश्रीनन्दगोकुलम् ॥ ४१ ॥ इ० ग० सं० वृं० राधाकृष्णसंगमोनामअष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथरात्र्यांव्यतीतायांमायायोषिद्वपुर्हरिः ॥ राधादुःखप्रशान्त्यर्थंवृषभानोर्गृहंययौ ॥ १ ॥ राधातामागतांवीक्ष्य
समुत्थायातिहर्षिता ॥ दत्तासनांविधानेनपूजयामासमैथिल ॥ २ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ त्वयाविनाहंनिशिदुःखिताभवंत्वय्यागतायां
सखिलब्धवस्तुवत् ॥ पूर्वंह्यपथ्यस्यसुखंयथाततोदुःखंतथाभामिनिसत्प्रसंगतः ॥ ३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाथतद्वाक्यंवि
मनागोपदेवता ॥ नकिंचिदूचेश्रीराधांदुःखितेवव्यवस्थिता ॥ ४ ॥ विज्ञायखेदसम्पन्नांराधिकागोपदेवताम् ॥ सखीभिःसंविचार्य्याथजगा
दस्नेहतत्परा ॥ ५ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ विमनास्त्वंकथंभद्रेवदमांगोपदेवते ॥ मात्राभर्त्राननांद्रावाश्वश्र्वाक्रोधेनभर्त्सिता ॥ ६ ॥ स
पत्नीकृतदोषेणस्वभर्त्तुर्विरहेणवा ॥ अन्यत्रलग्नचित्तेनविमनाःकिंमनोहरे ॥ ७ ॥ मार्गखेदेनवाकच्चिद्विह्वलाभूरुजाथवा ॥ शीघ्रंवदमहा
भागेस्वस्यदुःखस्यकारणम् ॥ ८ ॥ कृष्णभक्तमृतेविप्रंयेनकेनापिकुत्सितम् ॥ कथितंतेऽथरंभोरुतच्चिकित्सांकरोम्यहम् ॥ ९ ॥ गजा
श्वादीनिरत्नानिवस्त्राणिचधनानिच ॥ मन्दिराणिविचित्राणिगृहाणत्वंयदीच्छसि ॥ १० ॥ धनंदत्वातनुंरक्षेत्तनुंदत्वात्रपांव्यधात् ॥ ध

नंतत्रुंत्रपांद्यान्मित्रकार्यार्थमेवहि ॥ ११ ॥ धनंदत्वाचसततंरक्षेत्प्राणान्निरन्तरम् ॥ योमित्रतांनिष्कपटंकरोतिनिष्कारणंधन्यतमःस
एव ॥ विधायमैत्रंकपटंविदध्यात्तंलंपटंहेतुपटन्नटन्धिक् ॥ १२॥ तस्याःप्रेमवचःश्रुत्वाभगवान्गोपदेवता॥ प्रहसन्नाहराजेन्द्रश्रीराधांकीर्ति
नन्दिनीम् ॥ १३ ॥ ॥ गोपदेवतोवाच ॥ ॥ राधेबृहत्सानुगिरेस्तटीषुसंकोचवीथीषुमनोहरासु ॥ यान्तींस्वतोमांदधिविक्रयार्थंरुरोध
मार्गेनवनन्दपुत्रः ॥ १४ ॥ वंशीधरोवेत्रकरःकरेमांत्वरंगृहीत्वाप्रहसन्विलज्जः ॥ मह्यंकरादानधनायदानंदेहीतिजल्पन्विपिनेरसज्ञः ॥१५॥
तुभ्यन्नदास्यामिकदापिदानंस्वयंभुवेगोरसलंपटाय ॥ एवंमयोक्तेवचनेथभाण्डंनीत्वाविशीर्णीकृतवान्सदध्नः ॥ १६ ॥ ॥ भाण्डंसभित्वा
दधिकिंचपीत्वानीत्वोत्तरीयंममचेदुरीयम् ॥ नन्दीश्वराद्रेर्विदिशंजगामतेनाहमाराद्विमनाःस्मजाता ॥ १७॥ जात्यासगोपःकिलकृष्ण
वर्णोऽधनीनवीरोनहिशीलरूपः ॥ यस्मिंस्त्वयाप्रेमकृतंसुशीलेत्यजाशुनिर्मोहनमद्यकृष्णं ॥ १८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंसवैरंपरु
षंवचस्तच्छ्रुत्वाथराधावृषभानुनन्दिनी ॥ सुविस्मितावाक्यपदेसरस्वतींपरंस्मयन्तीनिजगादतांप्रति ॥ १९ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ यत्प्रा
प्तयेविधिहरप्रमुखास्तपन्तिवन्हौतपःपरमयानिजयोगरीत्या ॥ दत्तःशुकःकपिलआसुरिरंगिरायत्पादारविन्दमकरन्दरजःस्पृशन्ति ॥
॥ २० ॥ तंकृष्णमादिपुरुषंपरिपूर्णदेवंलीलावतारमजमार्तिहरंजनानाम् ॥ भूभूरिभारहरणायसतांशुभायजातंविनिन्दसिकथंसखिदुर्वि
नीते ॥ २१ ॥ गाःपालयन्तिसततंरजसोगवांचांगानिस्पृशंतिचजपंतिगवांसुनाम ॥ प्रेक्षन्त्यहर्निशमलंसुमुखंगवांचजातिःपरानविदितासु
विगोपजातेः ॥ २२ ॥ तत्कृष्णवर्णविलसत्सुकलांसमीक्ष्यतच्छ्रद्धमग्रमनसासुसुखंविहाय ॥ उन्मत्तवद्व्रजतिधावतिनीलकण्ठोबिभ्रत्कपर्दं
विषभस्मकपालसर्पान् ॥२३ ॥ स्वर्लोकसिद्धमुनिदक्षमरुद्गणानांपालाःसमस्तनरकिन्नरनागनाथाः ॥ यत्पादपद्ममनिशंप्रणिपत्यभक्त्या
लब्धाश्रियःकिलबलिंप्रददुःस्मतस्मै ॥ २४ ॥ वत्साघकालियबकार्जुनधेनुकानामाचक्रवातशकटासुरपूतनानाम् ॥ एषांवधःकिमुतत
स्ययशोमुरारेर्यःकोटिशोंडनिचयोद्भवनाशहेतुः ॥ २५ ॥ भक्तात्प्रियोनविदितःपुरुषोत्तमस्यशंभुर्विधिर्नचरमानचरौहिणेयः ॥ भक्तान
नुव्रजतिभक्तिनिबद्धचित्तश्चुडामणिःसकललोकजनस्यकृष्णः॥२६॥गच्छन्निजंजनमनुप्रपुनातिलोकानावेदयन्हरिजनेस्वरुचिंमहात्मा॥

तस्माद्तीवभजतांभगवान्मुकुन्दोमुक्तिंददातिकनकापिसुभक्तियोगम् ॥ २७ ॥ ॥ गोपदेवतोवाच ॥ ॥ राधेत्वदीयधिषणाधिषणंह
सन्तीवाणीश्रुतिंप्रकुशलेनविडंबयन्ती ॥ अत्रागमिष्यतियदाथहरिःपरेशःसत्यंतदातिवचनंतवदेविमन्ये ॥ २८ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ अ
त्रागमिष्यतियदाथहरिःपरेशःकिंकारयामिभवतींवदतांहिसुभ्रूः ॥ चेदागमोनहिभवेद्वनमालिनःस्वंसर्वधनंचभवनंचददामितुभ्यम् ॥२९॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथराधासमुत्थायनत्वाश्रीनन्दनंदनम् ॥ उपविश्यासनेदध्यौध्यानास्तिमितलोचना ॥ ३० ॥ उत्कंठितांस्वेदयुक्तां
बाष्पकंठींप्रियांहरिः ॥ अश्रुपूर्णमुखींवीक्ष्यबिभ्रत्स्वांपौरुषीन्तनूम् ॥ ३१ ॥ पश्यन्तीनांसखीनांचसहसाभक्तवत्सलः ॥ राधांप्राहप्रसन्ना
त्मामेघगंभीरयागिरा ॥ ३२ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ रंभोरुचन्द्रवदनेव्रजसुन्दरीशेराधेप्रियेनवसुयौवनमानशीले ॥ उन्मील्यनेत्रमपिप
श्यसमागतंमांतूर्णंत्वयामधुरयाचगिरोपहूतम्॥३३॥आगच्छकृष्णइतिवाक्यमतःश्रुतंमेसद्योविसृज्यनिजगोकुलगोपवृन्दम्॥ वंशीवटाच्चय
मुनानिकटात्प्रधावंस्त्वत्प्रीतयेथललनेऽत्रसमागतोस्मि ॥ ३४ ॥ मय्यागतेसातिगतासखिरूपिणीकायक्ष्यासुरीसुरवधूःकिलकिन्नरीवा ॥
मायावतीछलयितुंभवतींचतस्माद्विश्वासएवनविधेयउरंगपत्न्याम् ॥ ३५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथराधाहरिंदृष्ट्वानत्वातत्पादपं
कजम् ॥ मुदमापपरांराजन्सद्यःपूर्णमनोरथा ॥ ३६ ॥ एवंश्रीकृष्णचन्द्रस्यचरितान्यद्भुतानिच ॥ यःशृणोतिनरोभक्त्यासकृतार्थोभवे
न्नरः ॥ ३७ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांवृन्दावनखण्डेश्रीकृष्णचंद्रदर्शनंनामएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ ॥ ॥ छ ॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ राधायैदर्शनंदत्वाकृत्वाप्रेमपरीक्षणम् ॥ अग्रेचकारकांलीलांभगवानात्मलीलया ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारदउवा
च ॥ माधवोमाधवेमासिमाधवीभिःसमाकुले ॥ वृन्दावनेसमारेभेरासंरासेश्वरःस्वयम् ॥ २ ॥ वैशाखमासिपंचम्यांजातेचन्द्रोदयेशुभे ॥
यमुनोपवनेरेमेरासेश्वर्यामनोहरः ॥ ३ ॥ पुरामैथिलगोलोकाद्भूमिर्याकौसमागता ॥ सर्वाबभूवसौवर्णपद्मरागमयीत्वरम् ॥ ४ ॥ वृन्दाव
नंदिव्यवपुर्दधत्कामदुघैर्द्रुमैः ॥ माधवीभिर्लताभिश्चप्राक्षिपन्नन्दनंवनम् ॥ ५ ॥ रत्नसोपानसंपन्नास्फुरत्सौवर्णतोलिका ॥ रराजयमुना
राजन्हंसपद्मादिसंकुला ॥ ६ ॥ रत्नधातुमयःश्रीमद्रत्नशृंगस्फुरद्द्युतिः ॥ सपक्षिगणसंयुक्तोलतापुष्पमनोहरः ॥ ७ ॥ निर्झरैःसु

न्दरीभिश्चदरीभिर्भ्रमरीवृतः ॥ रेजेगोवर्द्धनोनामगिरिराजःकरीन्द्रवत् ॥ ८ ॥ सर्वेनिकुंजाःपरितोरेजुर्दिव्यवपुर्धराः ॥ सभामण्डपवीथीभिःप्रांगणस्तंभपंक्तिभिः ॥ ९ ॥ पतत्पताकैर्दिव्याभैःसौवर्णैःकलशैर्नृप ॥ श्वेतारुणैःपुष्पदलैःपुष्पमन्दिरवर्त्मभिः ॥ १० ॥ वसन्तमाधुर्यधराःकूजत्कोकिलसारसाः ॥ पारावतैर्मयूरैश्चयत्रतत्रनिकूजिताः ॥ ११ ॥ राधाकृष्णकथांपुण्यांगायमानैर्मधुव्रतैः ॥ पतद्भिर्मधुमत्तैश्चकुंजाःसर्वेविराजिताः ॥ १२ ॥ पुलिनेशीतलोवायुर्मन्दगामीवहत्यलम् ॥ सहस्रदलपद्मानांरजोविक्षेपयन्मुहुः ॥ १३ ॥ काश्चिद्गोलोकवासिन्यःकाश्चिच्छय्योपकारिकाः ॥ शृङ्गारप्रकराःकाश्चित्काश्चिद्द्वारपालिकाः ॥ १४ ॥ पार्षदाख्याःसव्यजनाश्छत्रचामरपाणयः ॥ पुष्पाभरणकारिण्यःश्रीवृन्दावनपालिकाः ॥ १५ ॥ गोवर्द्धननिवासिन्यःकाश्चित्कुंजविधायकाः ॥ तन्निकुंजनिवासिन्योनर्तक्योवाद्यतत्पराः ॥ १६ ॥ सर्वाश्चैचन्द्रवदनाःकिशोरवयसोनृप ॥ आसांद्वादशयूथाश्चाजग्मुःश्रीकृष्णसन्निधिम् ॥ १७ ॥ तथैवयमुनासाक्षाद्यूथीभूत्वासमाययौ ॥ नीलाम्बरारत्नभूषाश्यामाकमललोचना ॥ १८ ॥ तथैवजान्हवीगंगायूथीभूत्वासमाययौ ॥ श्वेताम्बराश्वेतवर्णामुक्ताभरणभूषणा ॥ १९ ॥ तथाययौरमासाक्षाद्यूथीभूत्वारुणाम्बरा ॥ चन्द्रवर्णामन्दहासापद्मरागविभूषिता ॥ २० ॥ तथाययौकृष्णपत्नीनाम्नायामधुमाधवी ॥ पद्मवर्णापुष्पभूषायूथीभूत्वाशुभाम्बरा ॥ २१ ॥ तथैवविरजासाक्षाद्यूथीभूत्वासमाययौ ॥ हरिद्वस्त्रागौरवर्णारत्नालङ्कारभूषिता ॥ २२ ॥ ललितायाविशाखायामायायूथःसमाययौ ॥ एवंत्वष्टसखीनांचसखीनांकिलषोडश ॥ २३ ॥ द्वात्रिंशच्चसखीनांचयूथाःसर्वेसमाययुः ॥ रराजभगवान्राजन्स्त्रीगणैरासमण्डले ॥ २४ ॥ वृन्दावनेयथाकाशेचन्द्रस्तारागणैर्यथा ॥ पीतवासःपरिकरोनटवेषोमनोहरः ॥ २५ ॥ वेत्रभृद्वादयन्वंशींगोपीनांप्रीतिमावहन् ॥ मयूरपक्षभृन्मौलीस्रग्वीकुण्डलमण्डितः ॥ २६ ॥ राधयाशुशुभेरासेयथारत्यारतीश्वरः ॥ एवंगायन्हरिःसाक्षात्सुन्दरीगणसंवृतः ॥ २७ ॥ यमुनापुलिनम्पुण्यमाययौराधयायुतः ॥ गृहीत्वाहस्तपद्मेनपद्माभंस्वप्रियाकरम् ॥ २८ ॥ निषसादहरिःकृष्णातीरेनीरमनोहरे ॥ पुनर्जल्पन्सुमधुरंपश्यन्वृन्दावनश्रियम् ॥ २९ ॥ चलन्हसन्राधिकयाकुंजंकुंजंचकारह ॥ कुंजेनिलायमानंतंत्वरंत्यक्त्वाप्रियाकरम् ॥ ३० ॥ विलोक्यशाखान्तरितंराधाजग्राहमाधवम् ॥

राधादुद्रावतद्धस्ताज्झंकारंकुर्वतीपदे ॥ ३१ ॥ विलीयमानाकुंजेषुपश्यतोमाधवस्यच ॥ धावन्हरिर्गतोयावत्तावद्राधाततोग
ता ॥ ३२ ॥ वृक्षपार्श्वेहस्तमात्रादितश्चेतश्चधावती ॥ तमालेहेमवल्लीवघनश्चंचलयायथा ॥ ३३ ॥ हेमखन्येवनीलाद्रीरेजेराधिकया
हरिः ॥ राधयाविश्वमोहिन्याबभौमदनमोहनः ॥ ३४ ॥ वृन्दावनेरासरंगेरत्येवमदनोयथा ॥ धृत्वारूपाणितावन्तियावन्त्योव्रजयो
षितः ॥ ३५ ॥ ननर्तरासरंगेऽसौरंगभूम्यांनटोयथा ॥ गायन्त्यश्चापिनृत्यन्त्यःसर्वागोप्योमनोहराः ॥ ३६ ॥ विरेजुःकृष्णचन्द्रैश्चयथा
शक्रैःसुरांगनाः ॥ वरंविहारंकृष्णायांचकारमधुसूदनः ॥ ३७ ॥ सर्वैर्गोपीगणैःसार्द्धंयक्षीभिर्यक्षराडिव ॥ कबरीकेशपाशाभ्यांप्रसूनैः
प्रच्युतैःशुभैः ॥ ३८ ॥ चित्रवर्णैर्बभौकृष्णायथोष्णिङ्मुद्रितातथा ॥ मृदंगतालैर्मधुरध्वनिस्वनैर्जगुर्यशस्तामधुसूदनस्यहि ॥ प्रापुर्मु
दंपूर्णमनोरथाश्चलसत्प्रसूनाहरिणागतव्यथाः ॥ ३९ ॥ श्रीहस्तसंताडितवारिबिंदुभिःस्फारासमस्फूर्जितशीकरद्युभिः ॥ वृन्दावनेशो
व्रजसुन्दरीभीरेजेगजीभिर्गजराडिवस्वयम् ॥ ४० ॥ विद्याधर्योदेवगन्धर्वपत्न्यःपश्यन्त्यस्तारासरंगंदिविस्थाः ॥ देवैःसार्द्धंचाक्रिरपुष्प
वर्षमोहंप्राप्ताःप्रश्लथद्वस्त्रनीव्यः ॥ ४१ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीवृन्दावनखण्डे रासक्रीडानामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथकृष्णोहरिर्वारिलीलांकृत्वामनोहरः ॥ सर्वैर्गोपीगणैःसार्द्धंगिरिंगोवर्धनंययौ ॥१॥ गोवर्द्धनेकन्दरायांरत्नभू
म्यांहरिःस्वयम् ॥ रासंचराधयासार्द्धंरासेश्वर्याचकारह ॥ २ ॥ तत्रसिंहासनेरम्येतस्थतुःपुष्पसंकुले ॥ तडिद्घनाविवगिरौराधाकृष्णौ
विरेजतुः ॥ ३ ॥ स्वामिन्यास्तत्रशृंगारंचक्रुःसख्योमुदान्विताः ॥ श्रीखंडकुंकुमाद्यैश्चपावकागुरुकज्जलैः ॥ ४ ॥ मकरन्दैःकीर्तिसुतांस
मभ्यर्च्यविधानतः ॥ ददौश्रीयमुनासाक्षाद्राधायैनूपुराण्यलम् ॥ ५ ॥ मंजीरभूषणंदिव्यंश्रीगंगाजन्हुनन्दिनी ॥ श्रीरमाकिंकिणीजालंहा
रंश्रीमधुमाधवी ॥ ६ ॥ चन्द्रहारंचविरजाकोटिचन्द्रामलंशुभम् ॥ ललिताकंचुकमणिंविशाखाकण्ठभूषणम् ॥ ७ ॥ अंगुलीयकरत्नानि
ददौचन्द्राननातदा ॥ एकादशीराधिकायैरत्नाढ्यंकंकणद्वयम् ॥ ८ ॥ भुजकंकणरत्नानिशतचन्द्राननाददौ ॥ तस्यैमधुमतीसाक्षात्स्फु
रद्रत्नांगदद्वयम् ॥ ९ ॥ ताटंकयुगुलंबंदीकुंडलेसुखदायिनी ॥ आनन्दीयासखीमुख्याराधायैभालतोरणम् ॥ १० ॥ पद्मासद्भालतिल

कंबिन्दुंचन्द्रकलाददौ ॥ नासामौक्तिकमालोलंददौपद्मावतीसती ॥ ११ ॥ बालार्कद्युतिसंयुक्तंभालपुष्पंमनोहरम् ॥ श्रीराधायैददौराजं
श्चंद्रकान्तासखीशुभा ॥ १२ ॥ शिरोमणिंसुन्दरीचरत्नवेणींप्रहर्षिणी ॥ भूषणेचन्द्रसूर्याख्येविद्युत्कोटिसमप्रभे ॥ १३ ॥ राधिकायैददौ
देवीवृन्दावृन्दावनेश्वरी ॥ एवंशृंगारसंस्फूर्जद्रूपयाराधयाहरिः ॥ १४ ॥ गिरिराजेबभौराजन्यज्ञोदक्षिणयायथा ॥ यत्रवैराधयारासेशृंगारो
कारिमैथिल ॥ १५ ॥ तत्रगोवर्द्धनेजातंस्थलंशृंगारमंडलम् ॥ अथकृष्णःस्वप्रियाभिर्ययौचंद्रसरोवरम् ॥ १६ ॥ चकारतज्जलेक्रीडांगजी
भिर्गजराडिव ॥ तत्रचन्द्रःसमागत्यचन्द्रकान्तौमणीशुभौ ॥१७॥ सहस्रदलपद्मेद्वेस्वामिन्यैहरयेददौ ॥ अथकृष्णोहरिःसाक्षात्पश्यन्वृन्दा
वनश्रियम् ॥ १८ ॥ प्रययौबाहुलवनंलताजालसमन्वितम् ॥ तत्रस्वेदसमायुक्तंवीक्ष्यसर्वंसखीजनम् ॥ १९ ॥ रागंतुमेघमल्लारंजगौवंशी
धरःस्वयम् ॥ सद्यस्तत्रैववववृषुर्मेघाअंबुकणांस्तदा ॥ २० ॥ तदैवशीतलोवायुर्ववौगन्धमनोहरः ॥ तेनगोपीगणाःसर्वेसुखंप्रापाविदेहरा
ट् ॥ २१ ॥ जगुर्यशःश्रीमुरारेरुच्चैस्तत्रसमन्विताः ॥ तस्मात्तालवनंप्रागाच्छ्रीकृष्णोराधिकापतिः ॥ २२ ॥ रासमंडलमारेभेगायन्व्रजव
धूवृतः ॥ तत्रगोपीगणाःसर्वेस्वेदयुक्तास्तृषातुराः ॥ २३ ॥ ऊचूरासेश्वरंरासेकृतांजलिपुटाःशनैः ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ दूरेवैयमुना
देवतृषाजातापरंहिनः ॥ २४ ॥ कर्तव्यंभवतात्रैवसरोदिव्यंमनोहरम् ॥ वारांविहारंपानंचकरिष्यामोहरेवयम् ॥ २५ ॥ जगत्कर्तापाल
कस्त्वंसंहारस्यापिनायकः ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वावेत्रदण्डेनकृष्णोभूमिंतताडह ॥ २६ ॥ तदैवनिर्गतःस्रोतोवेत्रगंगेतिक
थ्यते ॥ यज्जलस्पर्शमात्रेणब्रह्महत्याप्रमुच्यते ॥ २७ ॥ तत्रस्नात्वानरःकोपिगोलोकंयातिमैथिल ॥ गोपीभीरासयासार्द्धंश्रीकृष्णोभग
वान्हरिः ॥ २८ ॥ वारांविहारंकृतवान्देवोमदनमोहनः ॥ ततःकुमुद्वनंप्राप्तोलतावृन्दमनोहरम् ॥ २९ ॥ भ्रमरध्वनिसंयुक्तंचक्रेरासंसखीज
नैः ॥ राधातत्रैवशृंगारंश्रीकृष्णस्यचकारह ॥ ३० ॥ पुष्पैर्नानाविधैर्दिव्यैःपश्यन्तीनांव्रजौकसाम् ॥ चम्पकोद्यत्परिकरःस्वर्णयूथीभु
जांगदः ॥ ३१ ॥ सहस्रदलराजीवकर्णिकाविलसच्छ्रुतिः ॥ मोदनीमालतीकुन्दकेतकीहारभृद्धरिः ॥ ३२ ॥ कदम्बपुष्पविलसत्किरीट
कटकोज्ज्वलः ॥ मन्दारपुष्पोत्तरीयःपद्मयष्टिधरःप्रभुः ॥ ३३ ॥ तुलसीमंजरीयुक्तवनमालाविभूषितः ॥ एवंशृंगारतांप्राप्तःश्रीकृष्णः

प्रिययास्वया ॥ ३४ ॥ बभौकुमुद्वनेराजन्वसन्तोहर्षितोयथा ॥ मृदंगवीणावंशीभिर्मुरुयष्टिसुकांस्यकैः ॥ ३५ ॥ तालशंखैस्तलैर्युक्ता जगुर्गोप्योमनोहरम् ॥ भैरवंमेघमल्लारंदीपकंमालकौशकम् ॥ ३६ ॥ श्रीरागंचापिहिन्दोलंरागमेवंपृथक्पृथक् ॥ अष्टतालैस्त्रिभिर्ग्रामैः स्वरैःसप्तभिरग्रतः ॥ ३७ ॥ नृत्यैर्नानाविधैरम्यैर्हावभावसमन्वितैः ॥ तोषयन्त्योहरिंराधांकटाक्षैर्व्रजगोपिकाः ॥ ३८ ॥ गायन्मधुवनं प्रागात्सुन्दरीगणसंवृतः ॥ रासेश्वर्यारासलीलांचक्रेरासेश्वरःस्वयम् ॥ ३९ ॥ वैशाखचंद्रकौमुद्यामालतीगंधवायुना ॥ स्फुरत्सौगन्धक ल्हारपतद्रेणुकरेणवै ॥ ४० ॥ विकचन्माधवीवृन्दैःशोभितेनिर्जनेवने ॥ रेमेगोपीगणैःकृष्णोनन्दनेवृत्रहायथा ॥ ४१ ॥ इति श्रीमद्गर्गा चार्यसंहितायां वृन्दावनखण्डे रासक्रीडायांगोवर्द्धनबहुलतालकुमुद्वनमधुवनविहारो नाम एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंकुन्दवनेरम्येमालतीनांवनेशुभे ॥ आम्राणांनागरङ्गाणांनिंबूनांसघनेवने ॥ १ ॥ दाडिमीनांचद्राक्षाणांबदामानां वनेनृप ॥ कदम्बानांश्रीफलानांकुटजानांतथैवच ॥ २ ॥ वटानांपनसानांचपिप्पलानांवनेशुभे॥ तुलसीकोविदाराणांकेतकीकदलीवने॥ ॥ ॥ ३ ॥ करिल्लकुंजबकुलमन्दाराणांवनेहरिः ॥ चरन्कामवनंप्रागाद्राजन्व्रजवधूवृतः ॥ ४ ॥ तत्रैवपर्वतेकृष्णोननादमुरलीकलम् ॥ मू र्च्छिताविव्हलाजातास्तन्नादेनव्रजांगनाः ॥ ५ ॥ मनोजबाणभिन्नांगाःश्लथन्नीव्यःसुरैःसह ॥ कश्मलंप्रययूराजन्विमानेष्वमरांगनाः ॥६॥ चतुर्विधाजीवसंघाःस्थावरैर्मोहमास्थिताः ॥ नद्योनदाःस्थिरीभूताःपर्वताद्रवतांगताः ॥ ७ ॥ तत्पादचिन्हसंयुक्तोगिरिःकामवनेभवत्॥ तस्यदर्शनमात्रेणनरोयातिकृतार्थताम् ॥ ८ ॥ अथगोपीगणैःसाकंश्रीकृष्णोराधिकापतिः ॥ नन्दीश्वरबृहत्सानुतटेरासंचकारह ॥ ९ ॥ तत्रगोप्योतिमानिन्योबभूवुर्मैथिलेश्वर ॥ तास्त्यक्त्वाराधयासार्द्धंतत्रैवान्तर्दधेहरिः ॥ १० ॥ गोप्यश्चसर्वाविरहातुराभृशंकृष्णंविनामैथि लनिर्जनेवने ॥ ताबभ्रमुश्चाश्रुकलाकुलाक्ष्योयथाहरिण्यश्चकिताइतस्ततः॥११॥ कृष्णंह्यपश्यन्त्यइतिव्यथांगतायथाकरिण्यःकरिणंवने वने ॥ यथाकुरर्य्यःकुररंव्रजांगनाःसर्वारुदन्त्योविरहातुराभृशम् ॥ १२॥ उन्मत्तवद्वृक्षलताकदम्बकंसर्वामिलित्वाचपृथक्पृथग्वने ॥ प प्रच्छूराधानृपनन्दनंदनंकुत्रस्थितंतंवदताशुभूरुहाः ॥ १३ ॥ श्रीकृष्णकृष्णेतिगिरावदन्त्यःश्रीकृष्णपादाम्बुजलग्नमानसाः ॥ श्रीकृ

ष्णरूपास्तुबभूवुरङ्गनाश्चित्रन्नपेशस्कृतमेत्यकीटवत् ॥ १४ ॥ श्रीपादुकाधःस्थलगोपिगोप्यःश्रीपादुकाग्रंशरणम्प्रपन्नाः ॥ १५ ॥ ततस्तुतत्प्रसादेनतत्पादार्चनदर्शनात् ॥ ददृशुर्गांतदागोप्योभगवत्पादचिन्हिताम् ॥ १६ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ राधेशोराधयासार्धंहित्वागोपीर्ययौक्वभोः ॥ तद्दर्शनंकथंजातंगोपीनांवदमेप्रभो ॥ १७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णोराधयासार्द्धंसंकेतवटमाविशत् ॥ प्रियायाःकबरीपुष्परचनांसचकारह ॥ १८ ॥ श्रीकृष्णकुन्तलेनीलेवक्रत्वंराधिकाकरोत् ॥ चित्रपत्रावलीकृष्णपूर्णेन्दुमुखमण्डले ॥ १९ ॥ एवंकृष्णोभद्रवनंखदिराणांवनंमहत् ॥ बिल्वानांचवनंपश्यन्कोकिलाख्यंवनंगतः २० ॥ गोप्यःकृष्णंविचिन्वन्त्योददृशुस्तत्पदानिच ॥ यवचक्रध्वजच्छत्रैःस्वस्तिकांकुशजम्बुभिः ॥२१॥ अष्टकोणेनवज्रेणपद्मेनाभियुतानिच ॥ नीलशंखघटैर्मत्स्यत्रिकोणेषूर्ध्वधारकैः ॥२२॥ धनुर्गोखुरचन्द्रार्द्धशोभितानिमहात्मनः ॥ तत्पदान्यनुसारेणव्रजन्त्योगोपिकास्ततः ॥ २३ ॥ तद्रजःसततन्नीत्वाधृत्वामूर्ध्निव्रजांगनाः ॥ पदान्यन्यानिददृशुरन्यचिन्हान्वितानिच ॥ २४ ॥ केतुपद्मातपत्रैश्चयवेनाथोर्ध्वरेखया ॥ चक्रचन्द्रार्द्धांकुशैश्चबिन्दुभिःशोभितानिच ॥ २५ ॥ लवंगलतिकाभिश्चविचित्राणिविदेहराट्॥ गदापाठीनशंखैश्चगिरिराजेनशक्तिभिः॥२६॥ सिंहासनरथाभ्यांचबिन्दुद्वययुतानिच ॥ वीक्ष्यप्राहूराधिकयागतोसौनन्दनन्दनः ॥ २७ ॥ पश्यन्त्यस्तत्पादपद्मंकोकिलाख्यंवनंगताः ॥ गोपीकोलाहलंश्रुत्वाराधिकांप्राहमाधवः ॥ २८ ॥ कोटिचन्द्रप्रतीकाशेराधेसर्पत्वरंप्रिये ॥ आगतागोपिकाःसर्वास्त्वान्नेष्यन्तिहिसर्वतः ॥ २९ ॥ तदामानवतीराधाभूत्वाप्राहरमापतिम् ॥ रूपयौवनकौशल्यशीलगर्वसमन्विता ॥ ३० ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ चलितुंनसमर्थाहंमन्दिरान्नविनिर्गता ॥ सुकुमारीखेदयुक्ताकथंमान्नयसिप्रिय ॥ ३१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंततःश्रुत्वाश्रीकृष्णोराधिकेश्वरः ॥ पीताम्बरेणदिव्येनवायुंतस्यैचकारह ॥ ३२ ॥ हस्तंगृहीत्वातामाहगच्छराधेयथासुखम् ॥ श्रीकृष्णेनापितदपिप्रोक्तानययुतेनवै ॥ ३३ ॥ पृष्ठंदत्वाथहरयेतूष्णींभूतास्थितापुनः ॥ प्रियांमानवतींराधांप्राहकृष्णःसतांप्रियः ॥ ३४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ विहायगोपीरिहकामयानाभजाम्यहंमानिनिचेतसात्वाम् ॥ यत्तेप्रियंतत्प्रकरोमिराधेमेस्कन्धमारुह्यसुखंव्रजाशु ॥ ३५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंप्रियां

प्रियतमःस्कन्धयानेस्थितांनृप ॥ विहायान्तर्दधेकृष्णोस्वच्छन्दगतिरीश्वरः ॥ ३६ ॥ गतमानाकीर्तिसुताभगवद्विरहातुरा ॥ उच्चैरुरोद
राजेन्द्रकोकिलाख्येवनेपरे ॥ ३७ ॥ तदैवयूथाःसंप्राप्तागोपीनांमैथिलेश्वर ॥ तद्रोदनंदुःखतरंश्रुत्वाजग्मुस्त्रपातुराः ॥ ३८ ॥ काश्चित्तां
मकरन्दैश्चस्नापयांचक्रुरीश्वरीम् ॥ चन्दनागुरुकस्तूरीकुंकुमद्रवसीकरैः ॥ ३९ ॥ वायुंचक्रुस्तदंगेषुव्यजनान्दोलचामरैः ॥ आश्वास्य
वाग्भिःपरमांनानानुनयकोविदाः ॥ ४० ॥ तन्मुखान्मानतोयानंश्रुत्वाकृष्णस्यगोपिकाः ॥ मानवंत्योमैथिलेन्द्राविस्मयंपरमंययुः ॥४१॥
इति श्रीमद्ग० सं० वृन्दावनखण्डेरासक्रीडाकामवनकोकिलवनविहारोनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथकृष्णगुणान्रम्यान्समेताःसर्वयोषितः ॥ जगुस्तालस्वरैरम्यैःकृष्णागमनहेतवे ॥ १ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ लो
काभिरामजनभूषणविश्वदीपकन्दर्पमोहनजगद्वृजिनार्तिहारिन् ॥ आनन्दकन्दयदुनन्दननन्दसूनोस्वच्छन्दपद्ममकरन्दनमोनमस्ते
॥ २ ॥ गोविप्रसाधुविजयध्वजदेववन्द्यकंसादिदैत्यवधहेतुकृतावतार ॥ श्रीनन्दराजकुलपद्मदिनेशदेवदेवादिमुक्तजनदर्पणतेजयोऽ
स्तु ॥ ३ ॥ गोपालसिन्धुपरमौक्तिकरूपधारिन्गोपालवंशगिरिनीलमणेपरात्मन् ॥ गोपालमण्डलसरोवरकंजमूर्तेगोपालचन्दनवनेक
लहंसमुख्य ॥ ४ ॥ श्रीराधिकावदनपंकजषट्पदस्त्वंश्रीराधिकावदनचन्द्रचकोररूपः ॥ श्रीराधिकाहृदयसुन्दरचन्द्रहारःश्रीराधिका
मधुलताकुसुमाकरोसि ॥ ५ ॥ योरासरंगनिजवैभवभूरिलालोयोगोपिकानयनजीवनमूलरूपः ॥ मानंचकाररहसाकिलमानवत्यांसोयंह
रिर्भवतुनोनयनाग्रगामी ॥ ६ ॥ योगोपिकासकलयूथमलंचकारवृंदावनंचनिजपादरजोभिरद्रिम् ॥ यःसर्वलोकविभवायबभूवभूमौतंभू
रिलोलमुरगेन्द्रभुजंभजामः ॥ ७ ॥ चन्द्रंप्रतप्तकिरणंज्वलनंप्रसादंसर्वंवनांतमसिपत्रवनंपरेश ॥ बाणंप्रभंजनमतोवसुमन्दयानंमन्यामहे
किलभवन्तमृतेव्यथार्ताः ॥ ८ ॥ सौदासराजमहिषीविरहादतीवजातंसहस्रगुणितंनलपट्टराज्याः ॥ तस्माच्चकोटिगुणितंजनकात्मजाया
स्तस्मादनन्तमतिदुःखमलंहरेनः ॥ ९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंराजन्रुदन्तीनांगोपीनांकमलेक्षणः ॥ आविर्बभूवसहसास्वयमर्थ
मिवात्मनः ॥ १० ॥ स्फुरत्किरीटकेयूरकुंडलांगदभूषणम् ॥ स्निग्धामलसुगन्धाढ्यंनीलकुंचितकुन्तलम् ॥ ११ ॥ आगतंवीक्ष्ययुगप

त्समुत्तस्थुर्व्रजांगनाः ॥ तन्मात्रानिचयंदृष्ट्वायथाज्ञानेन्द्रियाणिच ॥ १२ ॥ हरिर्नंनर्ततन्मध्येवंशीवादनतत्परः ॥ राधयासहितोराजन्नृत्
यारत्यारतीश्वरः ॥ १३ ॥ यावत्योगोपिकाःसर्वास्तावद्रूपधरोहरिः ॥ गच्छंस्ताभिर्व्रजेरेमेस्वावस्थाभिर्मनोयथा ॥ १४ ॥ वनोद्देशेस्थि
तंकृष्णंगतदुःखाव्रजांगनाः ॥ कृतांजलिपुटाऊचुर्गिरागद्गदयाहरिम् ॥ १५ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ क्वगतस्त्वंवदहरेत्यक्त्वागोपीगणंम
हत् ॥ सर्वंजगत्तृणीकृत्यत्वत्पादेप्राप्तमानसम् ॥ १६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ हेगोप्यःपुष्करद्वीपेहंसोनाममहामुनिः ॥ समुद्रेदधि
मंडोदेततापान्तर्गतस्ततः ॥ १७ ॥ चकाराहैतुकींभक्तिंममध्यानपरायणः ॥ व्यतीतंतस्यतपतोगोप्योमन्वन्तरद्वयम् ॥ १८ ॥ तमद्यै
वाग्रसन्मत्स्योयोजनार्द्धवपुर्धरः ॥ तन्निर्जगारपौंड्रस्तुमत्स्यरूपोधरोऽसुरः ॥ १९ ॥ एवंसंप्राप्तकष्टस्यहंसस्यापिमुनेरहम् ॥ गत्वाथशी
घ्रंणतयोःशिरश्छित्वारिणामुनिम् ॥ २० ॥ मोचयित्वाथगतवान्श्वेतद्वीपंव्रजांगनाः ॥ क्षीराब्धौशेषपर्यंकेशयनंतुमयाकृतम् ॥ २१ ॥
दुःखिताभवतीर्ज्ञात्वानिद्रांत्यक्त्वाततःप्रियाः ॥ सहसाभक्तवश्योहंपुनरागतवानिह ॥ २२ ॥ जानन्तिसन्तःसमदर्शिनोयेदान्तामहान्तः
किलनैरपेक्ष्याः ॥ तेनैरपेक्ष्यंपरमंसुखंमेज्ञानेन्द्रियादीनियथारसादीन् ॥ २३ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ क्षीराब्धौशेषपर्यंकेयद्रूपंचत्वया
धृतम् ॥ तद्रूपदर्शनन्देहियदिप्रीतोसिमाधव ॥ २४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तथास्तुचोक्त्वाभगवान्गोपीव्यूहस्यपश्यतः ॥ दधाराष्ट
भुजंरूपंश्रीराधारूपमेवच ॥ २५ ॥ तत्रक्षीरसमुद्रोभूल्लोलकल्लोलमंडितः ॥ दिव्यानिरत्नसौधानिवभूवुर्मंगलानिच ॥ २६ ॥ तत्रशेषोवि
षश्वेतःकुंडलीभूतसंस्थितः ॥ बालार्कमौलिसाहस्रफणाछत्रविराजितः ॥ २७ ॥ तस्मिन्वैशेषपर्यंकेसुखंसुष्वापमाधवः ॥ तस्यश्रीरू
पिणीराधापादसेवांचकारह ॥ २८ ॥ तद्रूपंसुन्दरंदृष्ट्वाकोटिमार्तंडसन्निभम् ॥ नत्वागोपीगणाःसर्वेविस्मयंपरमङ्गताः ॥ २९ ॥ गोपीभ्यो
दर्शनंदत्त्वंयत्रकृष्णेनमैथिल ॥ तत्रक्षेत्रंमहापुण्यंजातंपापप्रणाशनम् ॥ ३० ॥ अथगोपीगणैःसार्धंयमुनामेत्यमाधवः ॥ कालिन्दीजलवेगे
षुकलाकेलिंचकारह ॥ ३१ ॥ राधाकराल्लक्षदलंपद्मंनीत्वांबरंतथा ॥ धावन्जलेषुगतवान्प्रहसन्माधवःस्वयम् ॥ ३२ ॥ राधाहरेःपीत
पटंवंशींवेत्रंस्फुरत्प्रभम् ॥ गृहीत्वाप्रहसन्तीसागच्छन्तीयमुनाजले ॥ ३३ ॥ वंशींदेहीतिवदतःश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥३४॥ राधाजगा

दुकूलंवासोदेहीतिमाधव ॥ ३४ ॥ कृष्णोददौराधिकायैपञ्चमंबरमेवच ॥ राधाददौपीतपटंवेत्रंवंशींमहात्मने ॥ ३५ ॥ अथकृष्णःकलं
गायन्मालामाजानुलंबिताम् ॥ वैजयन्तीमादधानःश्रीभांडीरंजगामह ॥ ३६ ॥ प्रियायास्तत्रशृंगारंचकारकुशलेश्वरः ॥ पत्रावलींयाव
काद्यैःपुष्पैःकज्जलकुंकुमैः ॥ ३७ ॥ चन्दनागुरुकस्तूरीकेसराद्यैर्हरेर्मुखे ॥ पत्रंचकारशृंगारेमनोज्ञंकीर्तिनन्दिनी ॥ ३८ ॥ इति श्रीगर्ग
संहितायां वृन्दावनखण्डे रासक्रीडानाम त्रयोविंशतितमोऽध्यायः ॥ २३ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथकृष्णोगोपिकाभिर्लोहजंघवनंययौ ॥ वसन्तमाधवीभिश्चलताभिःसंकुलंनृप ॥ १ ॥ तत्पुष्पदामानिवर्यैःस्फु
रत्सौगन्धिशालिभिः ॥ सर्वासांहरिणातत्रकबर्य्योगुंफितास्ततः ॥ २ ॥ भ्रमरध्वनिसंयुक्तेसुगन्धानिलवासिते ॥ कालिन्दीनिकटेकृष्णो
विचचारप्रियान्वितः ॥ ३ ॥ करिल्लैःपीलुभिःश्यामैस्तालैश्चसंकुलद्रुमैः ॥ महापुण्यवनंकृष्णोययौरासेश्वरोहरिः ॥ ४ ॥ तत्ररासंसमारे
भेरासेश्वर्यासमन्वितः ॥ गीयमानश्चगोपीभिरप्सरोभिःस्वराडिव ॥ ५ ॥ तत्रचित्रमभूद्राजन्शृणुत्वंतन्मुखान्मम ॥ शंखचूडोनामय
क्षोधनदानुचरोबली ॥ ६ ॥ भूतलेतत्समोनास्तिगदायुद्धविशारदः ॥ तन्मुखादौग्रसेनेश्चबलंश्रुत्वामहोत्कटम् ॥ ७ ॥ लक्षभारमयीं
गुर्वींगदामादाययक्षराट् ॥ स्वसकाशान्मधुपुरीमाययौचण्डविक्रमः ॥ ८ ॥ सभायामास्थितंप्राहकंसंनत्वामदोद्धतः ॥ गदायुद्धंदेहिमे
त्वंत्रैलोक्यविजयीभवान् ॥ ९ ॥ अहंदासोभवेयंवैभवांश्चविजयीयदि ॥ अहंजयीचेद्भवंतंदासंशीघ्रंकरोम्यहम् ॥ १० ॥ तथास्तुचो
क्त्वाकंसस्तुगृहीत्वामहतींगदाम् ॥ शंखचूडेनयुयुधेरंगभूमौविदेहराट् ॥ ११ ॥ तयोश्चगदयायुद्धंघोररूपंबभूवह ॥ ताडनाच्छब्दउत्तस्थौ
प्रलयकालमेघतडित्ध्वनि ॥ १२ ॥ शुशुभातेरंगमध्येमल्लौनाट्येनटाविव ॥ इभेन्द्राविवदीर्घांगौमृगेन्द्राविवचोद्भटौ ॥ १३ ॥ द्वयोश्चयुद्धम
तोराजन्परस्परजिगीषया ॥ विस्फुलिंगान्क्षरन्त्यौद्वेगदेचूर्णीबभूवतुः ॥ १४ ॥ कंसःप्रकुपितंयक्षंमुष्टिनाभिजघानह ॥ शंखचूडोपितं
कंसंमुष्टिनासंतताडच ॥ १५ ॥ मुष्टामुष्टितयोरासीद्दिनानांसप्तविंशतिः ॥ द्वयोरक्षीणबलयोर्विस्मयंगतयोस्ततः ॥ १६ ॥ शंखचूडं
संगृहीत्वाकंसोदैत्याधिपोबली ॥ बलाच्चिक्षेपसहसाव्योम्निशतयोजनम् ॥ १७ ॥ शंखचूडःप्रपतितःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ कंसं

गृहीत्वानभसिचिक्षेपायुतयोजनम् ॥ १८ ॥ आकाशात्पतितःकंसःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ यक्षंगृहीत्वासहसापातयामासभूतले ॥
॥ १९ ॥ शंखचूडस्तंगृहीत्वापोथयामासभूतले ॥ एवंयुद्धेसंप्रवृत्तेचकंपेभूमिमंडलम् ॥ २० ॥ मुनीन्द्रःसर्ववित्साक्षाद्गर्गाचार्यःसमाग
तः ॥ रंगेषुवन्दितस्ताभ्यांकंसंप्राहोर्जयागिरा ॥ २१ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ युद्धंमाकुरुराजेन्द्रविफलोयंरणोत्रवै ॥ त्वत्समानोह्य
यंवीरःशंखचूडोमहाबलः ॥ २२ ॥ तवमुष्टिप्रहारेणभृशमैरावतोगजः ॥ जानुभ्यांधरणींस्पृष्ट्वाकश्मलंपरमंययौ ॥ २३ ॥ अन्येपिब
लिनोदैत्यामुष्टिनातेमृतिंगताः ॥ शंखचूडोनपतितःसन्देहोनास्तितच्छृणु ॥ २४ ॥ परिपूर्णतमोयोवैसोपित्वांघातयिष्यति ॥ तथैनंशं
खचूडाख्यंशिवस्यापिवरोर्जितम् ॥ २५ ॥ तस्मात्प्रेमप्रकर्तव्यंशंखचूडेयदूद्वह ॥ यक्षराट्चत्वयाकंसेकर्तव्यंप्रेमनिश्चितम् ॥ २६ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ गर्गेणोक्तौतदातौद्वौमिलित्वाथपरस्परम् ॥ परमांचक्रतुःप्रीतिंशंखचूडयदूद्वहौ ॥ २७ ॥ अथकंसमनुज्ञाप्यगृहं
गन्तुंसमुद्यतः ॥ गच्छन्मार्गेऽशृणोद्रात्रौरासगानंमनोहरम् ॥ २८ ॥ तालशब्दानुसारेणसंप्राप्तेरासमण्डले ॥ रासेश्वर्यासमंरासेऽपश्यद्र
सेश्वरंहरिम् ॥ २९ ॥ श्रीराधयालंकृतवामबाहुंस्वच्छन्दवक्रीकृतदक्षिणांघ्रिम् ॥ वंशीधरंसुन्दरमंदहासंभ्रूमंडलैर्मोहितकामराशिम् ॥
॥ ३० ॥ व्रजांगनायूथपतिंव्रजेश्वरंसुसेवितंचामरछत्रकोटिभिः ॥ विज्ञायकृष्णंह्यतिकोमलंशिशुंगोपींसमाहर्तुमलंमनोऽकरोत् ॥ ३१ ॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ किंबभूवततोरासेशंखचूडेसमागते ॥ एतन्मेब्रूहिविप्रेंद्रत्वंपरावरवित्तमः ॥ ३२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
व्याघ्राननंकृष्णवर्णंतालवृक्षदशोच्छ्रितम् ॥ भयंकरंललज्जिव्हंदृष्ट्वागोप्योतितत्रसुः ॥ ३३ ॥ दुद्रुवुःसर्वतोगोप्योमहान्कोलाहलोऽभव
त् ॥ हाहाकारस्तदैवासीच्छंखचूडेसमागते ॥ ३४ ॥ शतचन्द्राननांगोपींगृहीत्वा यक्षराट्खलः ॥ दुद्रावाशूत्तरामाशांनिःशंकःकामपी
डितः ॥ ३५ ॥ रुदन्तींकृष्णकृष्णेतिक्रोशन्तींभयविव्हलाम् ॥ तमन्वधावच्छ्रीकृष्णःशालहस्तोरुषाभृशम् ॥ ३६ ॥ यक्षोदृष्ट्वात
मायान्तंकृतान्तमिवदुर्जयम् ॥ गोपींत्यक्त्वाजीवितेच्छुःप्राद्रवद्भयविव्हलः ॥ ३७ ॥ यत्रयत्रगतोधावन्शंखचूडोमहाखलः ॥ ततस्तत्रग
तःकृष्णःशालहस्तोभृशंरुषा ॥ ३८ ॥ हिमाचलतटंप्राप्तःशालमुद्यम्ययक्षराट् ॥ तस्थौतत्संमुखेराजन्युद्धकामोविशेषतः ॥ ३९ ॥

तस्मैचिक्षेपभगवान्शालवृक्षंभुजौजसा ॥ तेनघातेनपतितोवृक्षोवातहतोयथा ॥ ४० ॥ पुनरुत्थायवैकुंठंमुष्टिनातंजघानह ॥ [illegible]
सहसादुष्टोनादयन्मण्डलंदिशाम् ॥ ४१ ॥ गृहीत्वातंहरिर्दोर्भ्यांभ्रामयित्वाभुजौजसा ॥ पातयामासभूपृष्ठेवातःपद्ममिवो[illegible] ॥ ४२ ॥
शंखचूडस्तंगृहीत्वापोथयामासभूतले ॥ एवंयुद्धेसंप्रवृत्तेचकम्पेभूमिमण्डलम् ॥ ४३ ॥ मुष्टिनातच्छिरश्छित्वातस्मा[illegible]
जग्राहमाधवःसाक्षात्सुकृतीशेवधिंयथा ॥ ४४ ॥ तज्ज्योतिर्निर्गतंदीर्घंद्योतयन्मंडलंदिशाम् ॥ श्रीदाम्निश्रीकृष्णसखेलीनंजातं[illegible]
॥ ४५ ॥ एवंहत्वाशंखचूडंभगवान्मधुसूदनः ॥ मणिपाणिःपुनःशीघ्रमाययौरासमंडलम् ॥ ४६ ॥ चन्द्राननायैचमणिंदत्वा[illegible]
त्सलः ॥ पुनर्गोपीगणैःसार्द्धंरासंचक्रेहरिःस्वयम् ॥४७॥ इ०श्रीम०सं०वृं०रा०लो०म०विहारेशंखचूडवधोनामचतुर्विंशोऽध्यायः॥२४॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथगोपीगणैःसार्द्धंपश्यन्श्रीयमुनातटम् ॥ विहर्तुमाययौकृष्णोवृन्दारण्यंमनोहरम् ॥ १ ॥ वृन्दावनेचौपधयोलीला
जाताहरेर्वरात् ॥ ताःसर्वाश्चांगनाभूत्वायूथीभूत्वासमाययुः ॥ २ ॥ लतागोपीसमूहेनचित्रवर्णेनमैथिल ॥ रेमेवृन्दावनेराजन्हरिर्वृन्दावने
श्वरः ॥ ३ ॥ कलिन्दनन्दिनीतीरेकदम्बाच्छादितेशुभे ॥ त्रिविधेनसमीरेणसर्वतःसुरभीकृते ॥ ४ ॥ विलसत्पुलिनेरम्येवंशीवटविराजि
ते ॥ स्थितोऽभूद्राधयासार्द्धंरासश्रमसमन्वितः ॥ ५ ॥ वीणातालमृदंगादिमुरुयष्टियुतानिच ॥ वादित्राण्यंबरेनेदुःसुरैर्गोपीगणैःसह ॥६॥
देवेषुपुष्पवर्षत्सुजयध्वनियुतेषुच ॥ तोषयन्त्योहरिंगोप्योजगुस्तद्यशउत्तमम् ॥ ७ ॥ काश्चिद्वैमेघमल्लारंदीपकञ्चतथापराः॥ माल[illegible]
रवंचश्रीरागंचतथैवच ॥ ८ ॥ हिंदोलंचजगुःकाश्चिद्राजन्सप्तस्वरैःसह ॥ काश्चित्तासांप्रमुग्धाश्चकाश्चिन्मध्याःस्त्रियोनृप ॥ ९ ॥
काश्चित्प्रौढाःप्रेमपराःश्रीकृष्णेलग्नमानसाः ॥ जारधर्मेणगोविन्दंकाश्चिद्गोप्योभजन्तिहि ॥ १० ॥ काश्चिच्छ्रीकृष्णसहिता[illegible]
क्रीडनेरताः ॥ काश्चित्पुष्पैश्चहरिणाक्रीडांचक्रुःपरस्परम् ॥ ११ ॥ काश्चिल्लतासुधावन्त्यःक्वणन्नूपुरमेखलाः ॥ काश्चित्[illegible]
बलात्कृष्णाधरामृतम् ॥ १२ ॥ काश्चिद्भुजाभ्यांश्रीकृष्णंयोगिनामपिदुर्लभम् ॥ संगृहीत्वाप्रहस्याराच्चक्रुरालिंगनंमहत् ॥ १३ ॥
मनोजिद्यदुराजानांगोपीनांभगवान्हरिः ॥ काश्मीरमुद्रितोरेमेवनेवृन्दावनेश्वरः ॥ १४ ॥ काश्चिद्वीणांवादयन्त्यःसमंवंशी[illegible] ॥

मृदंगंवादयन्त्यःकागायन्त्योभगवद्गुणम् ॥ १५ ॥ काश्चिद्धैमधुरंतालंताडयन्त्योहरेःपुरः ॥ मुरयष्टिंसंगृहीत्वाहरिणामाधवीतले ॥१६॥
गायन्त्यःसुस्थिराभूमौविस्मृत्यजगतःसुखम् ॥ काश्चिल्लतासुश्रीकृष्णभुजेबाहुंनिधायच ॥ १७ ॥ वृन्दावनस्यपश्यन्त्यःशोभां
राजन्नितस्ततः ॥ लताजालैःसंवलितंगोपीनांहारसंचयम् ॥ १८ ॥ पृथक्चकारगोविन्दःस्पृष्ट्वातासामुरःस्थलम् ॥ गोपीनांना
सिकामुक्तावलिंतत्कुंतलंस्वयम् ॥ १९ ॥ शनैःशनैःशोभनंतच्चक्रेश्रीनन्दनन्दनः ॥ कृष्णचर्विततांबूलमर्द्धंनीत्वाथगोपिकाः ॥ २० ॥
चर्वयन्त्यःसुगन्धाढ्यमहोतासांतपोमहत् ॥ काश्चिच्छ्यामकपोलेषुद्व्यंगुलेनशनैःशनैः ॥ २१ ॥ हसन्त्यस्ताडयन्त्यस्ताःकदम्बेषुबला
त्पृथक् ॥ पुंवेषनायिकाःकाश्चिन्मौलिकुण्डलमण्डिताः ॥ २२ ॥ नृत्यंत्यःकृष्णपुरतःश्रीकृष्णइवमैथिल ॥ राधावेषधरागोप्यःशतच
न्द्राननप्रभाः ॥ २३ ॥ तोषयन्त्यश्चराधांतांतथाराधापतिंजगुः ॥ काश्चित्ताःसात्विकैर्भावैःसंयुक्ताःप्रेमविह्वलाः ॥ २४ ॥ योगीवचा
स्थिताभूमौपरमानन्दसम्प्लुताः ॥ काश्चिल्लतासुवृक्षेषुभूम्यांखेविदिशासुच ॥ २५ ॥ पश्यन्त्यःश्रीपतिन्देवंस्वस्मिन्वामौनमास्थिताः ॥ ए
वंरासेगोपवध्वःसर्वाःपूर्णमनोरथाः ॥ २६ ॥ बभूवुरेत्यगोविन्दंसर्वेशंभक्तवत्सलम् ॥ यत्प्रसादस्तुगोपीनांप्राप्तोराजन्महामते ॥ २७ ॥
ज्ञानिनामपिनास्त्येवंकर्मिणांतुकुतश्चसः ॥ एवंश्रीकृष्णचन्द्रस्यहरेराधापतेःप्रभोः ॥ २८ ॥ रासेचित्रंयद्बभूवतच्छृणुष्वमहामते ॥ मु
नीन्द्रआसुरिर्नामश्रीकृष्णेष्टोमहातपाः ॥ २९ ॥ नारदाद्रौतपस्तेपेहरौध्यानपरायणः ॥ हृत्पुण्डरीकेश्रीकृष्णंज्योतिर्मण्डलमास्थितम् ॥
॥ ३० ॥ मनोज्ञंराधयासार्द्धंनित्यंध्यानेददर्शह ॥ एकदाध्यानमध्येतुरात्रौकृष्णोनचागतः ॥ ३१ ॥ वारंवारंकृतंध्यानंखिन्नोजातोमहा
मुनिः॥ध्यानादुत्थायसमुनिःकृष्णदर्शनलालसः॥३२॥ नारायणाश्रमंप्रागाद्बदरीखण्डमण्डितम्॥नददर्शहरिंदेवंनरनारायणंमुनिः ॥३३॥
तदातिविस्मितोविप्रोलोकालोकंगिरिंययौ ॥ सहस्रशिरसंदेवंनददर्शसतत्रवै ॥ ३४ ॥ पप्रच्छपार्षदांस्तत्रक्वगतोभगवानितः ॥ नवि
द्मोभोवयंचोक्तोमुनिःखिन्नमनास्तदा ॥ ३५ ॥ श्वेतद्वीपंययौदिव्यंक्षीरसागरशोभितम् ॥ तत्रापिशेषपर्यंकेनददर्शहरिंपुनः ॥ ३६ ॥
तदामुनिःखिन्नमनाःप्रेम्णापुलकिताननः ॥ पप्रच्छपार्षदांस्तत्रक्वगतोभगवानितः ॥ ३७ ॥ नविद्मोभोवयंचोक्तोमुनिर्निश्चिन्तापरायणः ॥

किंकरोमिक्वगच्छामिदर्शनंतत्कथंभवेत् ॥ ३८ ॥ एवंब्रुवन्मनोयायीवैकुंठंप्राप्तवांस्ततः ॥ नापश्यत्तत्रदेवेशंरमांवैकुण्ठवासिनीं ॥३९॥
नदृष्टस्तत्रभक्तेषुमुनिनाऽऽसुरिणानृप ॥ ततोमुनीन्द्रोयोगीन्द्रोगोलोकंसजगामह ॥ ४० ॥ वृन्दावनेनिकुंजेपिनददर्शपरात्परम् ॥ त
दामुनिःखिन्नमनाःश्रीकृष्णविरहातुरः ॥ ४१ ॥ पप्रच्छपार्षदांस्तत्रक्वगतोभगवानितः ॥ ऊचुस्तंपार्षदागोपावामनाण्डेमनोहरे ॥४२॥
पृश्निगर्भोयत्रजातःस्तत्रैवभगवान्स्वयम् ॥ इत्युक्तआसुरिस्तस्मादस्मिन्नण्डेसमागतः ॥ ४३ ॥ हरिंह्यपश्यन्प्रचलन्कैलासंप्राप्तवान्मु
निः ॥ तत्रास्थितंमहादेवंकृष्णध्यानपरायणम् ॥ ४४ ॥ नत्वापप्रच्छतद्रात्रौखिन्नचेतामहामुनिः ॥ ॥ आसुरिरुवाच ॥ ॥ भगवन्सर्
वंब्रह्माण्डंमयादृष्टमितस्ततः ॥ ४५ ॥ आवैकुण्ठाच्चगोलोकाद्भ्रमताताहिदृक्षुणा ॥ कुत्रापिदेवदेवस्यदर्शनंनबभूवमे ॥ ४६ ॥ कुत्रास्ते
भगवानद्यवदसर्वविदांवर ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ धन्यस्त्वमासुरेब्रह्मन्कृष्णभक्तोस्यहैतुकः ॥ ४७ ॥ दिदृक्षुणात्वयायासंकुरे
वेद्मिमहामुने ॥ कर्मेन्द्रियाणीहयथारसादींस्तथासकामामुनयःसुखंयत् ॥ मनाङ्नजानन्तिजनैरपेक्ष्यंगूढंपरंनिर्गुणलक्षणंतत् ॥ ४८ ॥
हंसंमुनिंदुःखगतंमहोदधौयःसर्वतोमोचयितुंगतस्त्वरम् ॥ सोद्यैवंवृन्दाविपिनेसखीजनैःकरोतिरासंरसिकेश्वरःस्वयम् ॥ ४९ ॥ पाण्मा
सिकीचाद्यकृतानिशीथिनीस्वमाययादेववरेणभोमुने ॥ अहङ्गमिष्यामितदेवद्रष्टुंत्वमेवगच्छाशुमनोरथंयथा ॥ ५० ॥ ॥ इति श्री
मद्गर्गाचार्यसंहितायां वृन्दावनखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेरासक्रीडायामासुर्य्युपाख्यानन्नामपंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥ ॥छ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंविचिन्त्यमनसाशिवोथासुरिणासह ॥ तौकृष्णदर्शनार्थायजग्मतुर्व्रजमण्डलम् ॥ १ ॥ दिव्यद्रुमलताकुंज
तोलिकापुंजशोभिताम् ॥ पश्यन्तौतौदिव्यभूमिंकालिन्दीनिकटेगतौ ॥ २ ॥ गोलोकवासिन्योनार्योवेत्रहस्तामहाबलाः ॥ चक्रुर्नलार्गि
षेधंमार्गस्थाद्वारपालिकाः ॥ ३ ॥ तावूचतुश्चागतौस्वःकृष्णदर्शनलालसौ ॥ तावाहुर्नृपशार्दूलमार्गस्थाद्वारपालिकाः ॥ ४ ॥ ॥ द्वा
रपालिकाऊचुः ॥ ॥ सर्वतोवृन्दकारण्यंकोटिशःकोटिशोवयम् ॥ रासरक्षांसदाकुर्मोन्यस्ताकृष्णेनभोद्विजौ ॥ ५ ॥ एकोस्तिपुरुषःकृ
ष्णोनिर्जनेरासमण्डले ॥ अन्योनयातिरहसिगोपीयूथंविनाक्वचित् ॥ ६ ॥ चेद्दिदृक्षूयुवांतस्यस्नानंमानसरोवरे ॥ कुरुतंतत्रगोपीत्वंप्रा

प्याशुव्रजतंमुनी ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तौतौमुनिशिवौस्नात्वामानसरोवरे ॥ गोपीत्वम्प्राप्यसहसाजग्मतूरासमण्डले ॥
॥ ८ ॥ सौवर्णप्रखचित्पद्मरागभूमिमनोहरे ॥ माधवीलतिकावृन्दकदम्बाच्छादितेशुभे ॥ ९ ॥ वसन्तचन्द्रकौमुद्याप्रदीप्तेसर्वकौशले ॥
यमुनारत्नसोपानतोलिकाभिर्विराजिते ॥ १० ॥ मयूरहंसदात्यूहकोकिलैःकूजितेपरे ॥ यमुनानिलनीलैजत्तरुपल्लवशोभिते ॥ ११ ॥ सभा
मण्डपवीथीभिःप्रांगणस्तम्भपंक्तिभिः ॥ पतत्पताकैर्दिव्याभैःसौवर्णैःकलशैर्वृते ॥ १२ ॥ श्वेतारुणैःपुष्पसंघैःपुष्पमन्दिरवर्त्मभिः ॥
अलिकोलाहलैर्व्याप्तेवादित्रमधुरध्वनैः ॥ १३ ॥ सहस्रदलपद्मानांवायुनामन्दगामिना ॥ शीतलेनसुपुण्येनसर्वतःसुरभीकृते ॥ १४ ॥
तस्मिन्निकुंजेश्रीकृष्णंकोटिचन्द्रप्रकाशया ॥ पद्मिन्याहंसगामिन्याराधयासमलंकृतम् ॥ १५ ॥ स्त्रीरत्नैरावृतंशश्वद्रासमण्डलमध्यग
म् ॥ कोटिमन्मथलावण्यंश्यामसुन्दरविग्रहम् ॥ १६ ॥ वंशीधरंपीतपटंवेत्रपाणिंमनोहरम् ॥ श्रीवत्सांककौस्तुभिनंवनमालाविराजित
म् ॥ १७ ॥ क्वणन्नूपुरमंजीरकांचीकेयूरभूषितम् ॥ हारकंकणबालार्ककुण्डलद्वयमण्डितम् ॥ १८ ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशंमौलिनंनं
न्दनन्दनम् ॥ दानदक्षैःकटाक्षैश्चहरन्तंयोषितांमनः ॥ १९ ॥ दूरादपश्यतांराजन्नासुरीशौकृतांजली ॥ गोपीजनानांसर्वेषांपश्यतांनृ
पसत्तम ॥ २० ॥ नत्वाश्रीकृष्णपादाब्जमूचतुर्हर्षविह्वलौ ॥ ॥ द्वावूचतुः ॥ ॥ कृष्णकृष्णमहायोगिन्देवदेवजगत्पते ॥ २१ ॥ पु
ण्डरीकाक्षगोविन्दगरुडध्वजतेनमः ॥ जनार्दनजगन्नाथपद्मनाभत्रिविक्रम ॥ दामोदरहृषीकेशवासुदेवनमोस्तुते ॥ २२ ॥ अद्यैवदेवप
रिपूर्णतमस्तुसाक्षाद्भूरिभारहरणायसतांशुभाय ॥ प्राप्तोऽसिनन्दभवनेपरतःपरस्त्वंकृत्वाहिसर्वनिजलोकमशेषशून्यम् ॥ २३ ॥ अं
शांशकांशककलाभिरुताभिराममावेशपूर्णनिचयाभिरतीवयुक्तः ॥ विश्वंबिभर्षिरसरासमलंकरोषिवृन्दावनंचपरिपूर्णतमःस्वयंत्वं ॥
॥ २४ ॥ गोलोकनाथगिरिराजपतेपरेशवृन्दावनेशकृतनित्यविहारलील ॥ राधापतेव्रजवधूजनगीतकीर्तेगोविन्दगोकुलपतेकिलतेज
योऽस्तु ॥ २५ ॥ श्रीमन्निकुंजलतिकाकुसुमाकरस्त्वंश्रीराधिकाहृदयकण्ठविभूषणस्त्वम् ॥ श्रीरासमण्डलपतिर्व्रजमण्डलेशोब्रह्मांडमं
डलमहीपरिपालकोसि ॥ २६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तदाप्रसन्नोभगवान्राधयासहितोहरिः ॥ मन्दस्मितोमुनिंप्राहमेघगंभीरया

गिरा ॥ २७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणियुवयोस्तपतोस्तपः ॥ मद्दर्शनंतेनजातंसर्वतोनैरपेक्षयोः ॥ २८ ॥ नि
ष्किंचनोयःशान्तश्चाजातशत्रुःसमत्सखा ॥ तस्माद्युवाभ्यांमनसाव्रियतामीप्सितोवरः ॥ २९ ॥ ॥ शिवासुरीऊचतुः ॥ ॥ नमोस्तु
भूमन्युवयोःपदाब्जेसदैववृन्दावनमध्यवास ॥ नरोचतेन्योन्यतमस्त्वदग्रेनमोयुवाभ्यांहरिराधिकाभ्याम् ॥ ३० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥
तथास्तुचोक्त्वाभगवान्वृन्दारण्येमनोहरे ॥ कालिन्दीनिकटेराजन्रासमण्डलमण्डिते ॥ ३१ ॥ निकुंजपार्श्वेपुलिनेवंशीवटसमीपतः ॥
शिवोपिचासुरिमुनिर्नित्यंवासंचकारह ॥ ३२ ॥ अथकृष्णोरासलीलांचक्रेपद्माकरेवने ॥ पतत्सुगन्धिरजसिगोपीभिर्भ्रमराकुले ॥३३॥
एवंषाण्मासिकीरात्रिःकृताकृष्णेनमैथिल ॥ गोपीनांरासलीलायांव्यतीताक्षणवत्सुखैः ॥ ३४ ॥ अरुणोदयवेलायांस्वगृहान्व्रजयोषितः॥
यूथीभूत्वाययूराजन्सर्वाःपूर्णमनोरथाः ॥ ३५ ॥ श्रीनन्दमन्दिरंसाक्षात्प्रययौनन्दनन्दनः ॥ वृषभानुपुरंप्रागाद्वृषभानुसुतात्वरम् ॥ ३६ ॥
एवंश्रीकृष्णचन्द्रस्यरासाख्यानंमनोहरम् ॥ सर्वपापहरंपुण्यंकामदंमंगलायनम् ॥ ३७ ॥ त्रिवर्गदंजनानांतुमुमुक्षूणांसुमुक्तिदम् ॥ मया
तवाग्रेकथितंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ३८ ॥ इति श्रीमद्ग०सं०वृ०रा०वृ०वि०शिवासुरिमुनिबरप्रा०व०नामषड्विंशोऽध्यायः ॥२६॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ अघासुरादिदैत्यानांज्योतिःकृष्णेसमाविशत् ॥ श्रीदाम्निशंखचूडस्यकस्माल्लीनम्बभूवह ॥ १ ॥ एतद्वदमहाबु
द्धेत्वंपरावरवित्तमः ॥ अहोश्रीकृष्णचन्द्रस्यचरितम्परमाद्भुतम् ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पुरागोलोकवृत्तान्तंनारायणमुखाच्छ्रुत
म् ॥ सर्वपापहरंपुण्यंशृणुराजन्महामते ॥ ३ ॥ राधाश्रीविरजाभूश्चतिस्रःपत्न्योऽभवन्हरेः ॥ तासांराधाप्रियातीवश्रीकृष्णस्यमहात्मनः॥
॥ ४ ॥ राधिकासमयाराजन्कोटिचन्द्रप्रकाशया ॥ कुंजेविरजयारेमएकान्तेचैकदाप्रभुः ॥ ५ ॥ सपत्नीसहितंकृष्णंराधाश्रुत्वासखीमुखा
त् ॥ अतीवविमनाजातासपत्नीसौख्यदुःखिता ॥ ६ ॥ शतयोजनविस्तारंशतयोजनमूर्ध्वगम् ॥ कोटचश्विनीसमायुक्तंकोटिसूर्यसमप्र
भम् ॥ ७ ॥ विचित्ररत्नसौवर्णमुक्तादामविलम्बितम् ॥ पताकाहेमकलशैःकोटिभिर्मण्डितंरथम् ॥ ८ ॥ समारुह्यसखीनांसावेत्रहस्तैर्द
शार्बुदैः ॥ हरिंद्रष्टुंजगामाशुश्रीराधाभगवत्प्रिया॥९॥तन्निकुंजेद्वारपालंश्रीदामानंमहाबलम् ॥ हरिन्यस्तंसमालोक्यतन्निर्भर्त्स्यसखीजनैः॥

॥ १० ॥ वेत्रैःसन्ताड्यसहसाद्वारिगंतुंसमुद्यता ॥ सखीकोलाहलंश्रुत्वाहरिरंतरधीयत ॥ ११ ॥ राधाभयाच्चविरजानदीभूत्वावहत्तदा ॥ कोटियोजनमायामंगोलोकंसहसानदी ॥ १२ ॥ सहसाकुण्डलीकृत्वाशुशुभेब्धिरिवावनिम् ॥ रत्नपुष्पैर्विचित्रांगायथोष्णिङ्मुद्रितातथा॥१३॥हरिंगतंतंविज्ञायनदीभूतांचतांतथा॥ आलोक्यतन्निकुंजंचस्वकुंजंराधिकाययौ ॥१४॥ अथकृष्णोनदीभूतांविरजांविरजांबराम् ॥ सविग्रहांचकाराशुस्ववरेणनृपेश्वर ॥ १५ ॥ पुनर्विरजयासार्द्धंविरजातीरजेवने ॥ निकुंजवृन्दकारण्येचक्रेरासंहरिःस्वयम् ॥ १६ ॥ विरजायांसप्तसुताबभूवुःकृष्णतेजसा ॥ निकुंजंतेह्यलंचक्रुः शिशवोबाललीलया ॥ १७॥ एकदातैःकलिरभूल्लघुर्ज्येष्ठैश्चताडितः ॥ पलायमानोभयभृन्मातुःक्रोडेजगामह ॥ १८ ॥ तल्लालनंसमारेभेसमाश्वास्यसुतंसती ॥ तदावैभगवान्साक्षात्तत्रैवान्तरधीयत ॥ १९ ॥ रुषासुतंशशापेयंश्रीकृष्णविरहातुरा ॥ त्वंजलम्भवदुर्बुद्धेकृष्णविच्छेदकारकः ॥ २० ॥ कदापित्वज्जलंमर्त्यानपिबंतुकदाचन ॥ ज्येष्ठाञ्शशापव्रजतमेदिनीकलिकारकाः ॥ २१ ॥ जलरूपाः पृथग्यानानसमेताभविष्यथ ॥ नैमित्तिकंचभवतांमेलनंस्यात्सदालये ॥ २२॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंतेमातृशापेनधरणींवैसमागतः ॥ प्रियव्रतरथांगानांपरिखासुसमास्थिताः ॥ २३ ॥ लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधिदुग्धजलार्णवाः॥बभूवुःसप्ततेराजन्नक्षोभ्यश्चदुरत्ययाः॥२४॥दुर्विगाह्याश्चगंभीराआयामंलक्षयोजनात्॥ द्विगुणंद्विगुणंजातंद्वीपेद्वीपेपृथक्पृथक् ॥ २५ ॥ अथपुत्रेषुयातेषुपुत्रस्नेहातिविह्वलाम् ॥ स्वप्रियांतांविरहिणीमेत्यकृष्णोवरन्ददौ ॥२६॥ कदानतेमेविच्छेदोमहाभीरुभविष्यति ॥ स्वतेजसास्वपुत्राणांसदारक्षांकरिष्यसि ॥ २७ ॥ अथराधांविरहिणींज्ञात्वाकृष्णोहरिःस्वयम् ॥ श्रीदाम्नासहवैदेहतन्निकुंजंसमाययौ ॥ २८ ॥ निकुंजद्वारिसंप्राप्तंससखंप्राणवल्लभम् ॥ वीक्ष्यमानवतीभूत्वाराधाप्राहहरिंवचः ॥ २९ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ तत्रैवगच्छयत्राभूत्स्नेहस्तेनूतनोहरे ॥ नदीभूताहिविरजानदोभवितुमर्हसि ॥ ३० ॥ कुरुवासंतन्निकुंजेमयातेकिंप्रयोजनम् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ इतिश्रुत्वाथभगवांस्तन्निकुंजंजगामह ॥ श्रीकृष्णमित्रःश्रीदामाराधाम्प्राहरुषावचः ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीदामोवाच॥ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेशोविराजते ॥ ३२ ॥ त्वादृशीःकोटिशःशक्तीःकर्तुंशक्तःपरात्परः ॥ तंविनि

न्दसिराधेत्वंमानंमाकुरुमाकुरु ॥ ३३ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ हेमूढपितरंस्तुत्वामातरंमांविनिन्दसि ॥ राक्षसोभवदुर्बुद्धेगोलोकाच्चबहिर्भव ॥ ३४ ॥ ॥ श्रीदामोवाच ॥ ॥ अनुकूलेनकृष्णेनजातोमानंशुभेतव ॥ तस्माद्भुविपरात्कृष्णात्परिपूर्णतमात्प्रभोः ॥ शतवर्षंतेवियोगोभविष्यतिनसंशयः ॥ ३५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंपरस्परंशापात्स्वकृताद्भयभीतयोः॥अतीवचिंतांगतयोराविरासीस्वयंप्रभुः॥ ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वचनंवैस्वनिगमंदूरीकर्तुंक्षमोऽस्म्यहम् ॥ भक्तानांवचनंराधेदूरीकर्तुंनचक्षमः ॥ ३७ ॥ माशोचंकुरुकल्याणिवरंमेशृणुराधिके ॥ मासंमासंवियोगांतेदर्शनंमेभविष्यति ॥ ३८ ॥ भुवोभारावतारायकल्पेवाराहसंज्ञके ॥ भक्तानांदर्शनंदातुंगमिष्यामित्वयासह ॥ ३९ ॥ श्रीदामञ्शृणुमेवाक्यमंशेनत्वमसुरोभव ॥ वैवस्वतान्तरेरासेहेलनंमेकरिष्यसि ॥ ४० ॥ मद्धस्तेनचतेमृत्युर्भविष्यतिनसंशयः ॥ पुनःस्वविग्रहम्पूर्वम्प्राप्स्यसित्वंवरान्मम ॥ ४१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंशापेनश्रीदामापुरापुण्यजनालये॥ सुधनस्यगृहेजन्मलेभेराजन्महातपाः ॥ ४२ ॥ शंखचूडइतिख्यातोधनदानुचरोऽभवत् ॥ तस्माच्छ्रीदाम्नितज्ज्योतिर्लीनंजातंविदेहराट् ॥ ४३ ॥ स्वात्मारामोलीलयासर्वकार्यंस्वस्मिन्धाम्निह्यद्वितीयःकरोति ॥ यःसर्वेशःसर्वरूपोमहात्माचित्रंनेदंनौमिकृष्णायतस्मै॥४४॥ इदंमयातेकथितम्मनोहरंवैदेहवृन्दावनखण्डमग्रतः॥ शृणोतिचैतच्चरितंनरोवरःपरम्पदम्पुण्यतमम्प्रयातिसः ॥४५॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीवृन्दावनखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे शंखचूडोपाख्याने विरजानदीसमुद्रोत्पत्तिवर्णनंनामसप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

इति श्रीवृन्दावनखण्डं समाप्तम् ।

॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीवृन्दावनखंडं स० ॥

॥ अथ श्री







गिरिराजखण्ड.

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कथंदधारभगवान्गिरिंगोवर्द्धनंवरम् ॥ उच्छिलींध्रंयथाबालोहस्तेनैकेनलीलया ॥ १ ॥ परिपूर्णतमस्यास्यश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ तदेवचरितंदिव्यमद्भुतंमुनिसत्तम ॥ २ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ वार्षिकंहिकरंराज्ञेयथाशक्रायवैतथा ॥ बलिंददुःप्रावृडंतेगोपाःसर्वेकृषीवलाः ॥ ३ ॥ महेन्द्रयागसंभारचयंदृष्ट्वैकदाहरिः ॥ नन्दंपप्रच्छसदसिवल्लवानांचशृण्वताम् ॥ ४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शक्रस्यपूजनंह्येतत्किम्फलंचास्यविद्यते ॥ लौकिकंवावदन्त्येतदथवापारलौकिकम् ॥ ५ ॥ ॥ श्रीनन्दउवाच ॥ ॥ शक्रस्यपूजनंह्येतद्भुक्तिमुक्तिकरम्परम् ॥ एतद्विनानरोभूमौजायतेनसुखीक्वचित् ॥ ६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शक्रादयोदेवगणाश्चसर्वेभुंजन्तियेस्वर्गसुखंस्वकर्मभिः ॥ विशन्तितेमर्त्यपदंशुभक्षयेतत्सेवनंविद्धिनमुक्तिकारणम् ॥ ७ ॥ भयंभवेद्वैपरमेष्ठिनोयतोवार्तातुकाकौकिलतत्कृतात्मनाम् ॥ तस्मात्परंकालमनंतमेवहिसदाबलिष्ठंसुबुधाविदुःपरे ॥ ८ ॥ ततस्तमाश्रित्यसुकर्मभिःपरंभजेद्धरिंयज्ञपतिंसुरेश्वरम् ॥ विमृज्यसर्वंमनसाकृतेःफलंव्रजेत्परंमोक्षमसौनचान्यथा ॥ ९ ॥ गोविप्रसाध्वग्निसुराःश्रुतिस्तथाधर्मश्चयज्ञाधिपतेर्विभूतयः ॥ धिष्ण्येषुचैतेषुहरिंभजन्तियेसदात्विहामुत्रसुखंव्रजन्तिते ॥ १० ॥ समुत्थितोसौहरिवक्षसोगिरिर्गोवर्धनोनामगिरीन्द्रराजराट् ॥ समागतोह्यत्रपुलस्त्य[illegible]जसायद्दर्शनाज्जन्मपुनर्नविद्यते ॥ ११ ॥ सम्पूज्यगोविप्रसुरान्महाद्रयेदातव्यमद्यैवपरंह्युपायनम् ॥ एषप्रियोमेमखराजएवहिनचेद्यथेच्छास्तितथाकुरुव्रज ॥ ॥ १२ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तेषांमध्येथसन्नंदोगोपोवृद्धोऽतिनीतिवित् ॥ अतिप्रसन्नःश्रीकृष्णमाहनन्दस्यशृण्वतः ॥ १३ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ हेनन्दसूनोहेतातत्वंसाक्षाज्ज्ञानशेवधिः ॥ कर्तव्याकेनविधिनापूजाद्रेर्वदतत्वतः ॥ १४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ आलिप्यगोमयेनापिगिरिराजभुवंबुधः ॥ धृत्वाथसर्वसम्भारं भक्तियुक्तोजितेन्द्रियः ॥ १५ ॥ सहस्रशीर्षामंत्रेणन्हदेस्नानंचकारयेत् ॥ गङ्गाजलेनयमुनाजलेनापिद्विजैःसह ॥ १६ ॥ शुक्लगोदुग्धधाराभिस्ततःपंचामृतैर्गिरिम् ॥ स्नापयित्वागन्धपुष्पैः पुनः कृष्णाजलेनवै ॥ १७ ॥ वस्त्रंदिव्यंचनैवेद्यमासनंसर्वतोधिकम् ॥ मालालंकारनिचयंदत्वादीपावलिम्परम् ॥ १८ ॥ ततःप्रदक्षिणांकु

यन्नमस्कुर्यात्ततःपरम् ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वात्विदमेवमुदीरयेत् ॥ १९ ॥ नमोवृन्दावनांकायतुभ्यंगोलोकमौलिने ॥ पूर्णब्रह्मातपत्रायनमोगोवर्द्धनायच ॥ २० ॥ पुष्पांजलिततःकुर्यान्नीराजनमतःपरम् ॥ घण्टाकांस्यमृदंगाद्यैर्वादित्रैर्मधुरस्वनैः ॥ २१ ॥ वेदाहमेतंमंत्रेणवर्षैलाजैःसमाचरेत् ॥ तत्समीपेचान्नकूटंकुर्याच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ २२ ॥ कचोलानांचतुःषष्टिपंचपंक्तिसमन्वितम् ॥ तुलसीदलमिश्रैश्चश्रीगंगायमुनाजलैः ॥ २३ ॥ षट्पंचाशत्तमैर्भोगैःकुर्यात्सेवांसमाहितः ॥ ततोग्नीन्ब्राह्मणान्पूज्यगाःसुरान्गन्धपुष्पकैः ॥ ॥ २४ ॥ भोजयित्वाद्विजवरान्सौगंधैर्मिष्टभोजनैः ॥ अन्येभ्यश्चाऽश्वपाकेभ्योदद्याद्भोजनमुत्तमम् ॥ २५ ॥ गोपीगोपालवृन्दैश्चगवांनृत्यंचकारयेत् ॥ मंगलैर्जयशब्दैश्चकुर्याद्गोवर्द्धनोत्सवम् ॥ २६ ॥ यत्रगोवर्द्धनाभावस्तत्रपूजाविधिंशृणु ॥ गोमयैर्गोवर्द्धनःकुर्यात्तदाकारःपरोन्नतः ॥ २७ ॥ पुष्पव्यूहैर्लताजालैरीषिकाभिःसमन्वितः ॥ पूजनीयःसदामर्त्यैर्गिरिर्गोवर्द्धनोभुवि ॥ २८ ॥ शिलासमानम्पुरटंक्षिप्त्वाद्रौतच्छिलांनयेत् ॥ गृण्हीयाद्योविनास्वर्णंसमहारौरवंव्रजेत् ॥ २९ ॥ शालग्रामस्यदेवस्यसेवनंकारयेत्सदा ॥ पातकंनस्पृशेत्तंवैपद्मपत्रंयथाजलम् ॥ ३० ॥ गिरिराजशिलासेवांयः करोतिद्विजोत्तमः ॥ सप्तद्वीपमहीतीर्थावगाहफलमेतिसः ॥ ३१ ॥ गिरिराजमहापूजांवर्षेवर्षेकरोतियः ॥ इहसर्वसुखंभुक्त्वाऽमुत्रमोक्षंप्रयातिसः ॥ ३२ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीगिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीगिरिराजपूजाविधिवर्णनंनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ श्रुत्वावचोनन्दसुतस्यसाक्षाच्छ्रीनन्दसन्नन्दवराव्रजेशाः ॥ सुविस्मिताःपूर्वकृतंविहायप्रचक्रिरेश्रीगिरिराजपूजाम् ॥ ॥ १ ॥ नीत्वाबलीन्मैथिलनन्दराजःसुतौसमानीयचरामकृष्णौ ॥ यशोदयाश्रीगिरिपूजनार्थंसमुत्सुकोगर्गयतःप्रसन्नः ॥ २ ॥ त्वरंसमारुह्यमहोन्नतंगजंविचित्रवर्णंधृतहेमशृंखलम् ॥ गोवर्द्धनान्तंप्रययौगवांगणैःशरद्घनैःशक्रइवाप्रियायुतः ॥ ३ ॥ नन्दोपनन्दावृषभानवश्चपुत्रैश्चपौत्रैश्चसहांगनाभिः ॥ समाययुःश्रीगिरिराजपार्श्वंसर्वंसमानीयचयज्ञभारम् ॥ ४ ॥ सहस्रबालार्कपरिस्फुरद्द्युतिमारुह्यराधाशिबिकांसखीगणैः ॥ शचीवदिव्याम्बररत्नभूषणावभौचकोरीभ्रमरीसमाकुला ॥ ५ ॥ समागतेपार्श्वगतेस्वलंकृतेराजन्सखीकोटिसमावृतेपरे ॥

सख्यौविभातेललिताविशाखेचन्द्राननेचालितचारुचामरे ॥ ६ ॥ एवंरमावैविरजाचमाधवीमायाचकृष्णानृपजन्हुनंदिनी ॥ द्वात्रिंशद
ष्टौचतथाहिषोडशसख्यश्चतासांकिलयूथआगताः ॥ ७ ॥ श्रीमैथिलानांकिलकोशलानांतथाश्रुतीनामृषिरूपकाणाम् ॥ तथात्वयो
ध्यापुरवासिनीनांश्रीयज्ञसीतावनवासिनीनाम् ॥ ८ ॥ रमादिवैकुण्ठनिवासिनीनांतथोर्ध्ववैकुण्ठनिवासिनीनां ॥ महोज्ज्वलद्वीपनिवासि
नीनांध्रुवादिलोकाचलवासिनीनाम् ॥ ९ ॥ समुद्रजादिव्यगुणत्रयाणामदिव्यवैमानिकजौषधीनाम् ॥ जालंधरीणांचसमुद्रकन्याबर्हि
ष्मतीजासुतलस्थितानाम् ॥ १० ॥ तथाप्सरःसर्वफणीन्द्रजानामासांचयूथाव्रजवासिनीनाम् ॥ समाययुःश्रीगिरिराजपार्श्वंस्वलंकृताः
पाणिबलिप्रदीपाः ॥ ११ ॥ गोपाश्चवृद्धाःशिशवोयुवानःपीताम्बरोष्णीषकबर्हमंडिताः ॥ श्रीहारगुंजावनमालिकाभीरेजुःसमेतानवय
ष्टिवेणुभिः ॥ १२ ॥ श्रुत्वोत्सवंशैलवरस्यसम्मुखाद्गंगाधरोबद्धकपर्दमंडलः ॥ कपालभिन्नास्थिजभस्मरूषितःसर्पालिमालावलयैर्वि
भूषितः ॥ १३ ॥ धत्तूरभृंगाविषपानविह्वलोहिमाद्रिपुत्रीसहितोगणावृतः ॥ आरुह्यनन्दीश्वरमादिवाहनंसमाययौश्रीगिरिराजमण्डल
म् ॥ १४ ॥ राजर्षिविप्रर्षिसुरर्षयश्चसिद्धेशयोगेश्वरहंससमुख्याः ॥ आजग्मुराराद्गिरिदर्शनार्थंसहस्रशोविप्रगणाः समेताः ॥ १५ ॥ गो
वर्द्धनोरत्नशिलामयोभूत्सुवर्णशृंगैःपरितःस्फुरद्भिः ॥ मत्तालिभिर्निर्झरसुन्दरीभिर्दरीभिरुच्चांगकरीवराजन् ॥ १६ ॥ तदैवशैलाःकि
लमूर्तिमन्तःसोपायनामेरुहिमाचलाद्याः ॥ नेमुर्गिरिंमंगलपाणयस्तंगोवर्द्धनंरूपधरंगिरीन्द्राः ॥ १७ ॥ द्विजैश्चगोवर्द्धनदेवपूजनंकृत्वाऽ
च्युतोक्तंद्विजवन्हिगोधनम् ॥ सम्पूज्यदत्वासुधनंमहाधनंबलिंददौश्रीगिरयेव्रजेश्वरः ॥ १८ ॥ नन्दोपनन्दैर्वृषभानुभिश्चगोपीगणैर्गो
पगणैःप्रहर्षितैः ॥ गायद्भिरानर्तनवाद्यतत्परैश्चकारकृष्णोद्रिवरप्रदक्षिणाम् ॥ १९ ॥ देवेषुवर्षत्सुचपुष्पवर्षंजनेषुवर्षत्सुचलाजसंघम् ॥
रेजेमहाराजइवाध्वरेजपैर्गोवर्धनोनामगिरीन्द्रराजराट् ॥ २० ॥ कृष्णोपिसाक्षाद्व्रजशैलमध्याद्धृत्वातिदीर्घंकिलचान्यरूपम् ॥ शैलोस्मि
लोकानितिभाषयन्सन्जघाससर्वंकृतमन्नकूटम् ॥ २१ ॥ गोपालगोपीगणवृन्दमुख्याऊचुःस्वयंवीक्ष्यगिरेःप्रभावम् ॥ दातुंवरंतत्रसमुद्य
तंतंसुविस्मिताहर्षितमानसास्ते ॥ २२ ॥ ज्ञातोसिगोपैर्गिरिराजदेवःप्रदर्शितोनन्दसुतेनसाक्षात् ॥ नोगोधनंवाकिलबन्धुवर्गोवृद्धिंसमा

यातुदिनेदिनेकौ ॥ २३ ॥ तथास्तुचोक्त्वागिरिराजराजोगोवर्द्धनोदिव्यवपुर्दधानः ॥ किरीटकेयूरमनोहरांगःक्षणेनतत्रान्तरधीयतारात् २४ ॥ नन्दोपनन्दावृषभानवश्चबलःसुचन्द्रोवृषभानुराजः ॥ श्रीनन्दराजश्चहरिश्चगोपागोप्यश्चसर्वानिजगोधनैश्च ॥ २५ ॥ द्विजाश्चयोगेश्वरसिद्धसंघाःशिवादयश्चान्यजनाश्चसर्वे ॥ नत्वाथसम्पूज्यगिरिम्प्रसन्नाःस्वंस्वंगृहंजग्मुरनिच्छयाच ॥ २६ ॥ श्रीकृष्णचन्द्रस्यपरंचरित्रंगिरीन्द्रराजस्यमहोत्सवंच ॥ मयातवाग्रेकथितंविचित्रंनृणांमहापापहरम्पवित्रम् ॥ २७ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीगिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गिरिराजमहोत्सववर्णनंनाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथमन्मुखतःश्रुत्वास्वात्मयागस्यनाशनम् ॥ गोवर्द्धनोत्सवंजातंकोपंचक्रेपुरन्दरः ॥ १ ॥ सांवर्तकंनामगणंप्रलयेमुक्तबंधनम् ॥ इन्द्रोव्रजविनाशायप्रेषयामाससत्वरम् ॥ २ ॥ अथमेघगणाःक्रुद्धाध्वनंतश्चित्रवर्णिनः ॥ कृष्णाभाःपीतभाःकेचित्केचिद्धरितप्रभाः ॥ ३ ॥ इन्द्रगोपनिभाःकेचित्केचित्कर्पूरवत्प्रभाः ॥ नानाविधाश्चयेमेघानीलपंकजसुप्रभाः ॥ ४ ॥ हस्तितुल्यान्वारिबिन्दून्ववृषुस्तेमदोद्धताः ॥ हस्तिशुंडासमाभिश्चधाराभिश्चंचलाश्चये ॥ ५ ॥ निपेतुःकोटिशश्चाद्रिकूटतुल्योपलाभृशम् ॥ वातावबुःप्रचण्डाश्चक्षेपयंतस्तरून्गृहान् ॥ ६ ॥ प्रचण्डवज्रपातानांमेघानामंतकारिणाम् ॥ महाशब्दोभवद्भूमौमैथिलेन्द्रभयंकरः ॥ ७ ॥ ननादतेनब्रह्मांडंसप्तलोकैर्बिलैःसह ॥ विचेलुर्दिग्गजास्ताराह्येजद्भूखंडमण्डलम् ॥ ८ ॥ भयभीतागोपमुख्याःसकुटुंबाजिगीषवः ॥ शिशून्स्वान्स्वान्पुरस्कृत्यनन्दमन्दिरमाययुः ॥ ९ ॥ ॥ श्रीनन्दनन्दनंनत्वासबलम्परमेश्वरम् ॥ ऊचुर्व्रजौकसःसर्वेभयार्ताःशरणंगताः ॥ १० ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ ॥ रामराममहाबाहोकृष्णकृष्णव्रजेश्वर ॥ पाहिपाहिमहाकष्टादिन्द्रदत्तान्निजाञ्जनान् ॥ ११ ॥ हित्वेन्द्रयागंत्वद्वाक्यात्कृतोगोवर्द्धनोत्सवः ॥ अद्यशक्रेप्रकुपितेकर्तव्यंकिंवदाशुनः ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ व्याकुलंगोकुलंवीक्ष्यगोपीगोपालसंकुलम् ॥ सवत्सकंगोकुलंचगोपानाहनिराकुलः ॥ १३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ माभैष्टयाताद्रितटंसर्वैःपरिकरैःसह ॥ वःपूजाप्रहृतायेनसरक्षांसंविधास्यति ॥ १४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वास्वजनैःसार्द्धंमे

त्यगोवर्धनंहरिः ॥ समुत्पाट्यदधाराद्रिंहस्तेनैकेनलीलया ॥ १५ ॥ यथोच्छिलींध्रंशिशुरश्रमोगजःस्वपुष्करेणैवचपुष्करंगिरिम् ॥
धृत्वाबभौश्रीव्रजराजनन्दनःकृपाकरोसौकरुणामयःप्रभुः ॥ १६ ॥ अथाहगोपान्विशताद्रिगर्तंहेतातमातर्व्रजवल्लवेशाः ॥ सोपस्करैः
सर्वधनैश्चगोभिरत्रैवशक्रस्यभयंनकिंचित् ॥ १७ ॥ इत्थंहरेर्वचःश्रुत्वागोपागोधनसंयुताः ॥ सकुटुंबोपस्करैश्चविविशुःश्रीगिरेस्तलम् ॥
॥ १८ ॥ वयस्याबालकाःसर्वेकृष्णोक्ताःसबलानृप ॥ स्वान्स्वांश्चलगुडानद्रेरवष्टंभान्प्रचक्रिरे ॥ १९ ॥ जलौघमागतंवीक्ष्यभगवांस्त
द्गिरेरधः ॥ सुदर्शनंतथाशेषंमनसाज्ञांचकारह ॥ २० ॥ कोटिसूर्यप्रभंचाद्रेरूर्ध्वंचक्रंसुदर्शनम् ॥ धारासंपातमपिबदगस्त्यइवमैथि
ल ॥ २१ ॥ अधोधस्तंगिरिंशेषःकुण्डलीभूतआस्थितः ॥ रुरोधतज्जलंदीर्घंयथावेलामहोदधिम् ॥ २२ ॥ सप्ताहंसुस्थिरस्तस्थौ
गोवर्द्धनधरोहरिः ॥ पश्यंतःश्रीकृष्णचंद्रंचकोराइवतेस्थिताः ॥ २३ ॥ मत्तमैरावतंनागंसमारुह्यपुरन्दरः ॥ ससैन्यःक्रोधसंयुक्तोव्रजम
ण्डलमाययौ ॥ २४ ॥ दूराच्चिक्षेपवज्रंस्वंनंदगोष्ठजिघांसया ॥ स्तंभयामासशक्रस्यसवज्रंमाधवोभुजम् ॥ २५ ॥ भयभीतस्तदाशक्रः
सांवर्तकगणैःसह ॥ दुद्रावसहसादेवैर्यथेभःसिंहताडितः ॥२६॥ तदैवार्कोदयोजातोगतामेघाइतस्ततः ॥ वाताउपरताःसर्वानद्यःस्वल्प
जलानृप ॥ २७ ॥ विपंकंभूतलंजातंनिर्मलंखंबभूवह ॥ चतुष्पदाःपक्षिणश्चसुखमापुस्ततस्ततः ॥ २८ ॥ हरिणोक्तास्तदागोपानिर्ययु
र्गिरिगर्ततः ॥ स्वंस्वंधनंगोधनंचसमादायशनैःशनैः ॥ २९ ॥ निर्यातेतिवयस्यांश्चप्राहगोवर्द्धनोद्धरः ॥ तेतमाहुश्चनिर्गच्छधारया
मोद्रिमोजसा ॥ ३० ॥ इतिवादपरान्गोपान्गोवर्द्धनधरोहरिः ॥ तदर्द्धंचगिरेर्भारंप्रादात्तेभ्योमहामनाः ॥ ३१ ॥ पतितास्तेनभारेण
गोपबालाश्चनिर्बलाः ॥ ३२ ॥ करेणतान्समुत्थाप्यस्वस्थानेपूर्ववद्गिरिम् ॥ सर्वेषांपश्यतांकृष्णःस्थापयामासलीलया ॥ ३३ ॥ त
दैवगोपीगणगोपमुख्याःसम्पूज्यकृष्णंनृपनन्दसूनुम् ॥ गन्धाक्षताद्यैर्दधिदुग्धभोगैर्ज्ञात्वापरंनेमुरतीवसर्वे ॥ ३४ ॥ नन्दोयशोदानृप
रोहिणीचबलश्चसन्नन्दमुखाश्चवृद्धाः ॥ आलिंग्यकृष्णंप्रददुर्धनानिशुभाशिषःसंयुयुजुर्घृणार्ताः ॥ ३५ ॥ संश्लाघ्यतंगायनवाद्यतत्परा
नृत्यन्तआरान्नृपनन्दनन्दनम् ॥ आजग्मुरेवस्वगृहान्व्रजौकसोहरिंपुरस्कृत्यमनोरथंगताः ॥ ३६ ॥ तदैवदेवाववृषुःप्रहर्षिताःपुष्पैः

शुभैःसुन्दरनन्दनोद्भवैः ॥ जगुर्यशःश्रीगिरिराजधारिणोगन्धर्वमुख्यादिविसिद्धसंघाः ॥ ३७॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीगिरिराजखण्डेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादेगोवर्द्धनोद्धरणंनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथदेवगणैःसार्द्धंशक्रस्तत्रसमागतः ॥ गतमानोगिरौकृष्णंरहसिप्रणनामह ॥ १ ॥ ॥ इन्द्रउवाच ॥ त्वंदेवदेवःपरमेश्वरःप्रभुःपूर्णःपुराणःपुरुषोत्तमोत्तमः ॥ परात्परस्त्वंप्रकृतेःपरोहरिर्मांपाहिपाहिद्युपतेजगत्पते ॥२॥ दशावतारोभगवांस्त्वमेवरिरक्षयाधर्मगवांश्रुतेश्च ॥ अद्यैवजातःपरिपूर्णदेवःकंसादिदैत्येन्द्रविनाशनाय ॥ ३ ॥ त्वन्माययामोहितचित्तवृत्तिंमदोद्धतंहेलनभाजनंमाम् ॥ पितेवपुत्रंद्युपतेक्षमस्वप्रसीददेवेशजगन्निवास ॥ ४ ॥ ॐनमोगोवर्द्धनोद्धरणायगोविन्दायगोकुलनिवासायगोपालपतयेगोपीजनभर्त्रेगिरिजोद्धर्त्रेकरुणानिधयेजगद्विधयेजगन्मंगलाय जगन्निवासाय जगन्मोहनाय कोटिमन्मथमन्मथायवृषभानुसुतावराय श्रीनन्दराजकुलप्रदीपायश्रीकृष्णायपरिपूर्णतमायतुभ्यमसंख्यब्रह्माण्डपतयेगोलोकधामधिषणाधिपतयेस्वयम्भगवतेसबलायनमस्तेनमस्ते ॥ ५ ॥ ॥ श्रीनारदउ० ॥ इतिशक्रकृतंस्तोत्रंप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ सर्वसिद्धिर्भवेत्तस्यसंकटान्नभयम्भवेत् ॥ ६ ॥ इतिस्तुत्वाहरिंदेवंसर्वैर्देवगणैःसह ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वाप्रणनामपुरन्दरः ॥ ७ ॥ अथगोवर्द्धनेरम्येसुरभिर्गौःसमुद्रजा ॥ स्नापयामासगोपेशंदुग्धधाराभिरात्मनः ॥ ८ ॥ शुण्डादण्डैश्चतुर्भिश्चद्युगङ्गाजलपूरितैः ॥ श्रीकृष्णंस्नापयामासमत्तऐरावतोगजः ॥ ९ ॥ ऋषिभिःश्रुतिभिःसर्वैर्देवगन्धर्वकिन्नराः ॥ तुष्टुवुस्तेहरिंराजन्हर्षिताःपुष्पवर्षिणः ॥ १० ॥ कृष्णाभिषेकेसंजातेगिरिर्गोवर्द्धनोमहान् ॥ द्रवीभूतोवहद्राजन्हर्षानन्दादितस्ततः ॥ ११ ॥ प्रसन्नोभगवांस्तस्मिन्कृतवान्हस्तपंकजम् ॥ तद्धस्तचिन्हमद्यापिदृश्यतेतद्गिरौनृप ॥ १२ ॥ तत्तीर्थंचपरम्भूतंनराणाम्पापनाशनम् ॥ तदेवपादचिन्हंस्यात्तत्तीर्थंविद्धिमैथिल ॥ १३ ॥ एतावत्तस्यतत्रैवपादचिन्हंबभूवह ॥ सुरभेःपादचिन्हानिबभूवुस्तत्रमैथिल ॥ १४ ॥ द्युगंगाजलपातेनकृष्णस्नानेनमैथिल ॥ तत्रवैमानसीगंगागिरौजाताऽघनाशिनी ॥ १५ ॥ सुरभेर्दुग्धधाराभिर्गोविन्दस्नानतोनृप ॥ जातोगोविन्दकुण्डोद्रौमहापापहरःपरः ॥ १६ ॥ कदाचित्तस्मिन्दुग्धस्यस्वादुत्वंप्रतिपद्यते ॥

तत्रस्नात्वानरःसाक्षाद्गोविन्दपदमाप्नुयात् ॥१७॥ प्रदक्षिणीकृत्यहरिम्प्रणम्यवैदत्वाबलींस्तत्रपुरन्दरादयः ॥ जयध्वनिंकृत्यसुपुष्पवर्षिणो ययुःसुराःसौख्ययुतास्त्रिविष्टपम् ॥ १८ ॥ कृष्णाभिषेकस्यकथांशृणोतियोदशाश्वमेधावभृथाधिकंफलम् ॥ प्राप्नोतिराजेन्द्रसएवभूयसः परम्पदंयातिपरस्यवेधसः ॥१९॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसं०श्रीगिरिराजखण्डेश्रीना०बहुलाश्वसं०श्रीकृष्णाभिषेकोनामचतुर्थोऽध्यायः॥४॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदासर्वगोपालागोप्योनन्दसुतस्यतत् ॥ अद्भुतंचरितंदृष्ट्वानन्दमाहुर्यशोदयम् ॥ १ ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ ॥ हेगोपराजत्वद्वंशेकोपिजातोनचाद्रिधृक् ॥ नक्षमस्त्वंशिलांधर्तुंसप्ताहंहेयशोमति ॥ २ ॥ क्वसप्तहायनोबालःक्वाद्रिराजस्यधारणम् ॥ तेननोजायतेशंकातवपुत्रेमहाबले ॥ ३ ॥ अयंबिभ्रद्गिरिवरंकमलंगजराडिव ॥ उच्छिलींध्रंयथाबालोहस्तेनैकेनलीलया ॥ ४ ॥ गौरवर्णायशोदेत्वंनन्दत्वंगौरवर्णधृक् ॥ अयंजातःकृष्णवर्णएतत्कुलविलक्षणम् ॥ ५ ॥ यद्वास्तुक्षत्रियाणांतुबालएतादृशोयथा ॥ बलभद्रेनदोषःस्याच्चन्द्रवंशसमुद्भवे ॥ ६ ॥ ज्ञातेस्त्यागंकरिष्यामोयदिसत्यंनभाषसे ॥ गोपेषुचास्यवोत्पत्तिंवदचेन्नकलिर्भवेत् ॥ ७ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वागोपालवचनंयशोदाभयविह्वला ॥ नन्दराजस्तदाप्राहगोपान्क्रोधप्रपूरितान् ॥ ८ ॥ ॥ श्रीनन्दउवाच ॥ ॥ गर्गस्यवाक्यंहेगोपावदिष्यामिसमाहितः ॥ येनगोपगणायूयंभवताशुगतव्यथाः ॥ ९ ॥ ककारःकमलाकान्तऋकारोरामइत्यपि ॥ षकारःषड्गुणपतिःश्वेतद्वीपनिवासकृत् ॥ १० ॥ णकारोनारसिंहोयमकारोह्यक्षरोग्निभुक् ॥ विसर्गश्चतथाह्येतौनरनारायणावृषी ॥ ११ ॥ सम्प्रलीनाश्चषट्पूर्णायस्मिञ्छब्देमहात्मनि ॥ परिपूर्णतमेसाक्षात्तेनकृष्णःप्रकीर्तितः ॥ १२ ॥ शुक्लोरक्तस्तथापीतोवर्णोस्यानुयुगंधृतः ॥ द्वापरान्तेकलेरादौबालोयंकृष्णतांगतः ॥ १३ ॥ तस्मात्कृष्णइतिख्यातोनाम्नायंनन्दनन्दनः ॥ वसवश्चेन्द्रियाणीतितद्देवाश्चित्तएवहि ॥ १४ ॥ तस्मिन्यश्चेष्टतेसोपिवासुदेवइतिस्मृतः ॥ १५ ॥ वृषभानुसुताराधायाजाताकीर्तिमंदिरे ॥ तस्याःपतिरयंसाक्षात्तेनराधापतिःस्मृतः ॥ १६ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकेधाम्निराजते ॥ १७ ॥ सोऽयंतवशिशुर्जातोभारावतरणायच ॥ कंसादीनांवधार्थायभक्तानांपालनायच ॥ १८ ॥ अनंतान्य

स्यनामानिवेदगुह्यानिभारत ॥ लीलाभिश्चभविष्यन्तितत्कर्मसुनविस्मयः ॥ १९ ॥ इतिश्रुत्वात्मजेगोपाःसन्देहंनकरोम्यहम् ॥ वेदवाक्यंब्रह्मवचःप्रमाणंहिमहीतले ॥ २० ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ ॥ यद्यागतस्तवगृहेगर्गाचार्य्योमहामुनिः ॥ तत्क्षणेनामकरणेनाहूताज्ञातयस्त्वया ॥ २१ ॥ स्वगृहेनामकरणंभवताचकृतंशिशोः ॥ तवचैतादृशीरीतिर्गुप्तंसर्वंगृहेपियत् ॥ २२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंवदंतस्तेगोपानिर्गतानन्दमन्दिरात् ॥ वृषभानुपुरंजग्मुःक्रोधपूरितविग्रहाः ॥ २३ ॥ वृषभानुवरंसाक्षान्नन्दराजसहायकम् ॥ प्राहुर्गोपगणाःसर्वेज्ञातेर्मदसमन्विताः ॥ २४ ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ ॥ वृषभानुवरस्त्वंवैज्ञातिमुख्योमहामनाः ॥ नन्दराजंत्यजज्ञातेर्हेगोपेश्वरभूपते ॥ २५ ॥ ॥ वृषभानुवरउवाच ॥ ॥ कोदोषोनन्दराजस्यज्ञातेस्तंसंत्यजाम्यहम् ॥ गोपेष्टोज्ञातिमुकुटोनन्दराजोममप्रियः ॥ २६ ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ ॥ नचेत्त्यजसितंराजंस्त्यजामस्त्वांव्रजौकसः ॥ त्वद्गृहेवर्द्धिताकन्योद्वाहयोग्यामहामते ॥ २७ ॥ भवताज्ञातिमुख्येनसंपदुन्मदशालिना ॥ नदत्तावरमुख्यायकलुषंतवविद्यते ॥ २८ ॥ अद्यत्वांज्ञातिसंभ्रष्टंपृथङ्मन्यामहेनृप ॥ नचेच्छीघ्रंनंदराजंत्यजत्यजमहामते ॥ २९ ॥ ॥ वृषभानुवरउवाच ॥ ॥ गर्गस्यवाक्यंहेगोपावदिष्यामिसमाहितः ॥ येनगोपगणायूयंभवताशुगतव्यथाः ॥ ३० ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेशःपरात्परः ॥ तस्मात्परोवरोनास्तिजातोनन्दगृहेशिशुः ॥ ३१ ॥ भुवोभारावतारायकंसादीनांवधायच ॥ ब्रह्मणाप्रार्थितःकृष्णोबभूवजगतीतले ॥ ३२ ॥ श्रीकृष्णपट्टराज्ञीयागोलोकेराधिकाभिधा ॥ त्वद्गेहेसापिसंजातात्वंनजानासिताम्पराम् ॥ ३३ ॥ अहंनकारयिष्यामिविवाहमनयोर्नृप ॥ तयोर्विवाहोभविताभाण्डीरेयमुनातटे ॥ ३४ ॥ वृन्दावनसमीपेचनिर्जनेसुन्दरेस्थले ॥ परमेष्ठीसमागत्यविवाहंकारयिष्यति ॥ ३५ ॥ तस्माद्राधांगोपवरविद्धचर्द्धांगींपरस्यच ॥ लोकचूडामणेःसाक्षाद्राज्ञींगोलोकमन्दिरे ॥ ३६ ॥ यूयंसर्वेपिगोपालागोलोकादागताभुवि ॥ तथागोपीगणागावोगोकुलेराधिकाक्षया ॥ ३७ ॥ एवमुक्त्वागतेसाक्षाद्गर्गाचार्येमहामुनौ ॥ तद्दिनादथराधायांसन्देहंनकरोम्यहम् ॥ ३८ ॥ वेदवाक्यंब्रह्मवचःप्रमाणंहिमहीतले ॥ इतिवःकथितंगोपाःकिम्भूयःश्रोतुमिच्छथ ॥ ३९ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसं०श्रीगि०नारदबहुलाश्वसंवादेगोपविवादोनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ वृषभानुवरस्येदंवचःश्रुत्वाव्रजौकसः ॥ ऊचुःपुनःशान्तिगताविस्मितामुक्तसंशयाः ॥ १ ॥ ॥ गोपाऊ
चुः ॥ समीचीनंवचोराजन्राधेयंतुहरिप्रिया ॥ तत्प्रभावेणतेदीर्घंवैभवंदृश्यतेभुवि ॥ २ ॥ सहस्रशोगजामत्ताःकोटिशोऽश्वाश्चचंच
लाः ॥ रथाश्चदेवधिष्ण्याभाःशिबिकाःकोटिशःशुभाः ॥ ३ ॥ कोटिशःकोटिशोगावोहेमरत्नमनोहराः ॥ मन्दिराणिविचित्राणिरत्ना
निविविधानिच ॥ ४ ॥ सर्वंसौख्यंभोजनाढ्यंदृश्यतेसांप्रतंतव ॥ कंसोपिधर्षितोजातोदृष्ट्वातेबलमद्भुतम् ॥ ५ ॥ कान्यकुब्जपतेः
साक्षाद्भलंदननृपस्यच ॥ जामातात्वंमहावीरकुबेरइवकोशवान् ॥ ६ ॥ त्वत्समंवैभवंनास्तिनन्दराजगृहेक्वचित् ॥ कृषीवलोनन्द
राजोगोपातिर्दीनमानसः ॥ ७ ॥ यदिनन्दसुतःसाक्षात्परिपूर्णतमोहरिः ॥ सर्वेषाम्पश्यतांनस्तत्परीक्षांकारयप्रभो ॥ ८ ॥ ॥ श्री
नारदउवाच ॥ ॥ तेषांवाक्यंततःश्रुत्वावृषभानुवरोमहान् ॥ चकारनन्दराजस्यवैभवस्यपरीक्षणम् ॥ ९ ॥ कोटिदामानिमुक्तानां
स्थूलानांमैथिलेश्वर ॥ एकैकायेषुमुक्ताश्चकोटिमौल्याःस्फुरत्प्रभाः ॥ १० ॥ निधायतानिपात्रेषुवृणानैःकुशलैर्जनैः ॥ प्रेषयामा
सनन्दायसर्वेषांपश्यतांनृप ॥ ११ ॥ नन्दराजसभांगत्वावृणानाःकुशलाभृशं ॥ निधायदामपात्राणिनन्दमाहुःप्रणम्यतम् ॥ १२ ॥
॥ वृणानाऊचुः ॥ ॥ विवाहयोग्यांनवकंजनेत्रांकोटीन्दुबिम्बद्युतिमादधानाम् ॥ विज्ञायराधांवृषभानुमुख्यश्चक्रेविचारंसुवरंविचि
न्वन् ॥ १३ ॥ तवांगजंदिव्यमनंगमोहनंगोवर्द्धनोद्धारणदोःसमुद्भवम् ॥ संवीक्ष्यचास्मान्वृषभानुवंदितःसंप्रेषयामासविशाम्पतेप्रभो॥
॥ १४ ॥ वरस्यचांकेभरणायपूर्वंमुक्ताफलानांनिचयंगृहाण ॥ इतश्चकन्यार्थमलंप्रदेहिसैपाहिचास्मत्कुलजाप्रसिद्धिः ॥ १५ ॥ ॥ श्री
नारदउवाच ॥ ॥ दृष्ट्वाद्रव्यम्परंनंदोविस्मितोपिविचारयन् ॥ प्रष्टुंयशोदांतत्तुल्यंनीत्वाचान्तःपुरंययौ ॥ १६ ॥ चिरंदध्यौतदा
नन्दोयशोदाचयशस्विनी ॥ एतन्मुक्तासमानंतुद्रव्यंनास्तिगृहेमम ॥ १७ ॥ लोकेलज्जागतासर्वाहासःस्याच्चेद्धनोद्धृते ॥ किंकर्त
व्यंतत्प्रतियच्छ्रीकृष्णोद्वाहकर्मणि ॥ १८ ॥ ततोयोग्यंतद्ग्रहणंपश्चात्कार्यंधनागते ॥ एवंचिन्तयतस्तस्यनन्दस्यैवयशोदया ॥ १९ ॥
अलक्ष्यआगतस्तत्रभगवान्वृजिनार्दनः ॥ नीत्वादामशतंतेषुबाहिःक्षेत्रेषुसर्वतः ॥ २० ॥ मुक्ताफलानिचैकैकम्प्राक्षिपत्स्वकरेणवै ॥ य

थाबीजानिचान्नानांस्वक्षेत्रेषुकृषीवलः ॥ २१ ॥ अथनन्दोपिगणयन्गुलिकानिचयम्पुनः ॥ शतंन्यूनंचतद्दृष्ट्वासंदेहंसजगामह ॥ २२ ॥
॥ श्रीनन्दउवाच ॥ ॥ नास्तिपूर्वंयतसमानंतत्राद्यन्यूनतांगतम् ॥ अहोकलंकोभविताज्ञातिषुस्वेषुसर्वतः ॥ २३ ॥ अथवाक्रीडनार्थंहिकृष्णोयदिगृहीतवान् ॥ बलदेवोथवाबालस्तौपृच्छेदीनमानसः ॥ २४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंविचार्यनन्दोपिकृष्णम्पप्रच्छसादरम् ॥ प्रहसन्भगवान्नन्दंप्राहगोवर्द्धनोद्धरः ॥ २५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कृषीवलावयंगोपाः सर्वबीजप्ररोहकाः ॥ क्षेत्रेमुक्ताप्रबीजानिविकीर्णीकृतवानहम् ॥ २६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वाथस्वात्मजेनोक्तंतंनिर्भर्त्स्यव्रजेश्वरः ॥ तानिनेतुंतत्सहितस्तत्क्षेत्राणिजगामह ॥ २७ ॥ तत्रमुक्ताफलानांतुशाखिनःशतशःशुभाः ॥ दृश्यंतेदीर्घवपुषोहरित्पल्लवशोभिताः ॥ २८ ॥ मुक्तानांस्तबकानांतुकोटिशःकोटिशोनृप ॥ संघाविलंबितारेजुर्ज्योतींषीवनभःस्थले ॥ २९ ॥ तदातिहर्षितोनन्दोज्ञात्वाकृष्णम्परेश्वरम् ॥ मुक्ताफलानिदिव्यानिपूर्वस्थूलसमानिच ॥ ३० ॥ तेषांतुकोटिभाराणिनिधायशकटेषुच ॥ ददौतेभ्योवृणानेभ्योनन्दराजोव्रजेश्वरः ॥ ३१ ॥ तेगृहीत्वाथतत्सर्वंवृषभानुवरंगताः ॥ सर्वेषांशृण्वतांनन्दवैभवंप्रजगुर्नृप ॥ ३२ ॥ तदातिविस्मिताःसर्वेज्ञात्वानन्दसुतंहरिम् ॥ वृषभानुवरंनेमुर्निःसन्देहाव्रजौकसः ॥ ३३ ॥ राधाहरेःप्रियाज्ञाताराधायाश्चप्रियोहरिः ॥ ज्ञातोव्रजजनैःसर्वैस्तद्दिनान्मैथिलेश्वर ॥ ३४ ॥ मुक्ताक्षेपःकृतोयत्रहरिणानन्दसूनुना ॥ मुक्तासरोवरस्तत्रजातोमैथिलतीर्थराट् ॥ ३५ ॥ एकमुक्ताफलस्यापिदानंतत्रकरोतियः ॥ लक्षमुक्तादानफलंसमाप्नोतिनसंशयः ॥ ३६ ॥ एवंतेकथितोराजन्गिरिराजमहोत्सवः ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदोनॄणांकिम्भूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ३७ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसं०श्रीगि०श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेहरिपरीक्षणंनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कतिमुख्यानितीर्थानिगिरिराजेमहात्मनि ॥ एतद्ब्रूहिमहायोगिन्साक्षात्त्वंदिव्यदर्शनः ॥ १ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ राजन्गोवर्द्धनःसर्वःसर्वतीर्थवरःस्मृतः ॥ वृन्दावनंचगोलोकमुकुटोद्रिप्रपूजितः ॥ २ ॥ गोपगोपीगवांरक्षाप्रदःकृष्णप्रियोमहान् ॥ पूर्णब्रह्मातपत्रंयस्तस्मात्तीर्थवरस्तुकः ॥ ३ ॥ इन्द्रयागंविनिर्भर्त्स्यसर्वैर्निजजनैःसह ॥ यत्पूजनंसमारेभेभगवान्भुवनेश्वरः ॥

॥ ४ ॥ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेशः परात्परः ॥ ५ ॥ यस्मिन्स्थितः सदाक्रीडामर्भ
कैः सहमैथिल ॥ करोतितस्यमाहात्म्यंवक्तुंनालंचतुर्मुखः ॥ ६ ॥ यत्रवैमानसीगंगामहापापौघनाशिनी ॥ गोविन्दकुण्डंविशदंशुभंचन्द्र
सरोवरम्॥ ७ ॥ राधाकुण्डःकृष्णकुण्डोललिताकुण्डएवच ॥ गोपालकुण्डस्तत्रैवकुसुमाकरएवच॥८॥ श्रीकृष्णमौलिसंस्पर्शान्मौलिचिन्हा
शिलाऽभवत् ॥ तस्यादर्शनमात्रेणदेवमौलिर्भवेज्जनः॥९॥ यस्यांशिलायांकृष्णेनचित्राणिलिखितानिच॥अद्यापिचित्रितापुण्यानाम्नाचित्र
शिलागिरौ ॥ १० ॥ यांशिलामर्भकैःकृष्णोवादयन्क्रीडनेरतः ॥ वादनीसाशिलाजातामहापापौघनाशिनी ॥ ११ ॥ यत्रश्रीकृष्णच
न्द्रेणगोपालैःसहमैथिल ॥ कृतावैकन्दुकक्रीडातत्क्षेत्रंकंदुकंस्मृतम् ॥ १२ ॥ दृष्ट्वाशक्रपदंयातिनत्वाब्रह्मपदंचतत् ॥ विलुंठन्यस्यर
जसांसाक्षाद्विष्णुपदंव्रजेत् ॥१३॥ गोपानामुष्णिषाण्यत्रचोरयामाससमाधवः ॥ औष्णीषंनामतत्तीर्थंमहापापहरंगिरौ ॥१४॥ तत्रैकदावै
दधिविक्रयार्थंविनिर्गतोगोपवधूसमूहः ॥ श्रुत्वाक्वणन्नूपुरशब्दमाराद्रुरोधतन्मार्गमनंगमोही ॥ १५ ॥ वंशीधरोवेत्रवरेणगोपैःपुरश्चतासां
विनिधायपादम् ॥ मह्यंकरादानधनायदानंदेहीतिगोपीर्निजगादमार्गे ॥ १६ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ वक्रस्त्वमेवासिसमास्थितः प
थिगोपार्भकैर्गोरसलम्पटोभृशम् ॥ मात्राचपित्रासहकारयामोवलाद्भवंतंकिलकंसबन्धने ॥ १७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कंसंह
निष्यामिमहोग्रदण्डंसबान्धवंमेशपथोगवांच ॥ एवंकरिष्यामियदोःपुरेवलान्नेष्येसदाहंगिरिराजभूमेः ॥ १८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥
इत्युक्त्वादधिपात्राणिबालैर्नीत्वापृथक्पृथक् ॥ भूपृष्ठेपोथयामाससानन्दंनन्दनंदनः ॥ १९ ॥ अहोएषपरंधृष्टोनिर्भयोनंदनन्दनः ॥
निरंकुशोभाषणीयोवनेवीरःपुरेऽबलः ॥ २० ॥ ब्रुवामहेयशोदायैनन्दायचकिलाद्यवै॥ एवंवदंत्यस्तागोप्यःसस्मिताःप्रययुर्गृहान् ॥ २१ ॥
नीपपालाशपत्राणांकृत्वाद्रोणानिमाधवः ॥ जघासबालकैःसार्द्धंपिच्छलानिदधीनिच ॥ २२ ॥ द्रोणाकाराणिपत्राणिबभूवुःशाखिनांत
दा ॥ तत्क्षेत्रंचमहापुण्यंद्रोणंनामनृपेश्वर ॥ २३ ॥ दधिदानंतत्रकृत्वापीत्वापत्रधृतंदधि ॥ नमस्कुर्यान्नरस्तस्यगोलोकान्नच्युतिर्भवेत् ॥
॥ २४ ॥ नेत्रेआच्छाद्ययत्रैवलीनोभून्माधवोर्भकैः ॥ तत्रतीर्थंलौकिकंचजातम्पापप्रणाशनम् ॥ २५ ॥ कदम्बखण्डतीर्थंचलीलायु

कं हरेः सदा ॥ तस्यदर्शनमात्रेणनरोनारायणोभवेत् ॥ २६ ॥ यत्रवैराधयारासेशृंगारोकारिमैथिल ॥ तत्रगोवर्द्धनेजातंस्थलंशृंगारमण्डलम् ॥ २७ ॥ येनरूपेणकृष्णेनधृतोगोवर्द्धनोगिरिः ॥ तद्रूपंविद्यतेतत्रनृपशृंगारमण्डलम् ॥ २८ ॥ अब्दाश्चतुःसहस्राणितथाचाष्टौशतानिच ॥ गतास्तत्रकलेरादौक्षेत्रेशृंगारमण्डले ॥ २९ ॥ गिरिराजगुहामध्यात्सर्वेषांपश्यतांनृप ॥ स्वतःसिद्धंचतद्रूपंहरेःप्रादुर्भविष्यति ॥ ३० ॥ श्रीनाथंदेवदमनंतंवदिष्यंतिसज्जनाः ॥ गोवर्द्धनेगिरौराजन्सदालीलांकरोतियः ॥ ३१ ॥ येकरिष्यंतिनेत्राभ्यांतस्यरूपस्यदर्शनम् ॥ तेकृतार्थाभविष्यंतिमैथिलेन्द्रकलौजनाः ॥ ३२ ॥ जगन्नाथोरंगनाथोद्वारकानाथएवच ॥ बद्रिनाथश्चतुष्कोणेभारतस्यापिवर्तते ॥ ॥ ३३ ॥ मध्येगोवर्द्धनस्यापिनाथोयंवर्ततेनृप ॥ पवित्रेभारतेवर्षेपञ्चनाथाःसुरेश्वराः ॥ ३४ ॥ सद्धर्ममण्डपस्तंभाआर्तत्राणपरायणाः ॥ तेषांतुदर्शनंकृत्वानरोनारायणोभवेत् ॥ ३५ ॥ चतुर्णांभुविनाथानांकृत्वायात्रांनरःसुधीः ॥ नपश्येद्देवदमनंसनयात्राफलंलभेत् ॥ ३६ ॥ श्रीनाथंदेवदमनंपश्येद्गोवर्द्धनेगिरौ ॥ चतुर्णांभुविनाथानांयात्रायाःफलमाप्नुयात् ॥ ३७ ॥ ऐरावतस्यसुरभेःपादचिन्हानियत्रवै ॥ तत्रनत्वानरःपापीवैकुण्ठंयातिमैथिल ॥ ३८ ॥ हस्तचिन्हंपादचिन्हंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ दृष्ट्वानत्वानरःकश्चित्साक्षात्कृष्णपदंव्रजेत् ॥ ३९ ॥ एतानिनृपतीर्थानिकुण्डाद्यायतनानिच ॥ अंगानिगिरिराजस्याकिम्भूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४० ॥

इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीगिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गिरिराजतीर्थवर्णनंनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥

॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ केषुकेषुतदंगेषुकिंकिंतीर्थंसमाश्रितम् ॥ वददेवमहाभागत्वम्परावरवित्तमः ॥ १ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ यत्रयस्यप्रसिद्धिःस्यात्तदंगम्परमंविदुः ॥ क्रमतोनास्त्यंगचयोगिरिराजस्यमैथिल ॥ २ ॥ यथासर्वगतंब्रह्मसर्वांगानिचतस्यवै ॥ विभूतेर्भावतःश्वत्तथावक्ष्यामिमानद ॥ ३ ॥ शृंगारमण्डलस्याधोमुखंगोवर्द्धनस्यच ॥ यत्रान्नकूटंकृतवान्भगवान्व्रजवासिभिः ॥ ४ ॥ नेत्रेवैमानसोगंगानासाचन्द्रसरोवरः ॥ गोविन्दकुण्डोह्यधरोचिबुकंकृष्णकुण्डकः ॥ ५ ॥ राधाकुण्डस्तस्यजिव्हाकपोलौललितासरः ॥ गोपालकुंडःकर्णौचकर्णांतःकुसुमाकरः ॥ ६ ॥ मौलिचिन्हाशिलातस्यललाटंविद्धिमैथिल ॥ शिरश्चित्रशिलातस्यग्रीवावैवादनीशिला ॥ ७ ॥

कांदुकम्पार्श्वदेशांश्चऔष्णीषंकटिरुच्यते ॥ द्रोणतीर्थम्पृष्ठिदेशेलौकिकंचोदरेस्मृतम् ॥ ८ ॥ कदम्बखण्डमुरसिजीवःशृंगारमण्डलम् ॥ श्रीकृष्णपादचिन्हन्तुमनस्तस्यमहात्मनः ॥ ९ ॥ हस्तचिन्हंतथाबुद्धिरैरावतपदंपदं ॥ सुरभेःपादचिन्हेषुपक्षौतस्यमहात्मनः ॥ ॥ १० ॥ पुच्छकुण्डेतथापुच्छंवत्सकुंडेबलंस्मृतम् ॥ रुद्रकुंडेतथाक्रोधःकामःशक्रसरोवरे ॥ ११ ॥ कुबेरतीर्थंचोद्योगंब्रह्मतीर्थंप्रसन्नताम् ॥ यमतीर्थेह्यहंकारंवदन्तीत्थंपुराविदः ॥ १२ ॥ एवमंगानिसर्वत्रगिरिराजस्यमैथिल ॥ कथितानिमयातुभ्यंसर्वपापहराणिच ॥ ॥ १३ ॥ गिरिराजविभूतिंचयःशृणोतिनरोत्तमः ॥ सगच्छेद्धामपरमंगोलोकंयोगिदुर्लभम् ॥ १४ ॥ समुत्थितोसौहरिवक्षसोगिरिर्गोवर्द्धनोनामगिरीन्द्रराजराट् ॥ समागतोह्यत्रपुलस्त्यतेजसायद्दर्शनाज्जन्मपुनर्नविद्यते ॥ १५ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीगिरिराजखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादेगिरिराजविभूतिवर्णनंनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ॥

॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ अहोगोवर्द्धनःसाक्षाद्गिरिराजोहरिप्रियः ॥ तत्समानंनतीर्थंहिविद्यतेभूतलेदिवि ॥ १ ॥ कदाबभूवश्रीकृष्णवक्षसोयंगिरीश्वरः ॥ एतद्वदमहाबुद्धेत्वंसाक्षाद्धरिमानसः ॥ २ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ गोलोकोत्पत्तिवृत्तान्तंशृणुराजन्महामते ॥ चतुष्पदार्थदंनृणामाद्यलीलासमन्वितम् ॥ ३ ॥ अनादिरात्मापुरुषोनिर्गुणःप्रकृतेःपरः ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्प्रभुः ॥ ४ ॥ प्रत्यग्धामास्वयंज्योतीरममाणोनिरन्तरम् ॥ यत्रकालःकलयतामीश्वरोधाममानिनाम् ॥ ५ ॥ राजन्नप्रभवेन्मायानमहांश्चगुणाःकुतः ॥ नविशंतिक्वचिद्राजन्मनश्चित्तोमतिर्ह्यहम् ॥ ६ ॥ स्वधाम्निब्रह्मसाकारमिच्छयाव्यरचीकरत् ॥ प्रथमंचाभवच्छेषोविश्वश्वेतोबृहद्वपुः ॥ ७ ॥ तदुत्संगेमहालोकोगोलोकोलोकवन्दितः ॥ यंप्राप्यभक्तिसंयुक्तःपुनरावर्ततेनहि ॥ ८ ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतेर्गोलोकाधिपतेःप्रभोः ॥ पुनःपादाब्जसंभूतागंगात्रिपथगामिनी ॥ ९ ॥ पुनर्वामांसतस्तस्यकृष्णाभूत्सरितांवरा ॥ रेजेशृंगारकुसुमैर्यथोष्णिक्समुद्रितानृप ॥ १० ॥ श्रीरासमण्डलंदिव्यंहेमरत्नसमन्वितम् ॥ नानाशृंगारपटलगुल्फाभ्यांश्रीहरेःप्रभोः ॥ ११ ॥ सभाप्रांगणवीथीभिर्मंडपैःपरिवेष्टितः ॥ वसन्तमाधुर्यधरःकूजत्कोकिलसंकुलः ॥ १२ ॥ मयूरैःषट्पदैर्व्याप्तःसरोभिःपरिसेवितः ॥ जातोनिकुंजोजंघाभ्यां

श्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ १३ ॥ वृन्दावनंचजानुभ्यांराजन्सर्ववनोत्तमम् ॥ लीलासरोवरःसाक्षादूरुभ्यांपरमात्मनः ॥ १४ ॥ कटिदेशात्स्वर्णभूमिर्दिव्यरत्नाखचितप्रभा ॥ उदरेरोमराजिभ्योमाधव्योविस्तृतालताः ॥१५॥ नानापक्षिगणैर्व्याप्ताध्वनद्भ्रमरभूषिताः ॥ सुपुष्पफलभारैश्चनताःसत्कुलजाइव ॥ १६ ॥ श्रीनाभिपंकजात्तस्यपंकजानिसहस्रशः ॥ सरःसुहरिलोकस्यतानिरेजुरितस्ततः ॥ ॥ १७ ॥ त्रिवलीप्रांततोवायुर्मन्दगाम्यतिशीतलः ॥ जत्रुदेशाच्छुभाजातामथुराद्वारकापुरी ॥ १८ ॥ भुजाभ्यांश्रीहरेर्जाताःश्रीदामाद्यष्टपार्षदाः ॥ नन्दाश्चमणिबंधाभ्यामुपनन्दाःकराग्रतः ॥ १९ ॥ श्रीकृष्णबाहुमूलाभ्यांसर्वेवैवृषभानवः ॥ कृष्णरोमसमुद्भूताःसर्वेगोपगणानृप ॥ २० ॥ श्रीकृष्णमनसोगावोवृषाधर्मधुरन्धराः ॥ बुद्धेर्यवसगुल्मानिबभूवुर्मैथिलेश्वर ॥ २१ ॥ तद्वामांसात्समुद्भूतंगौरंतेजःस्फुरत्प्रभम् ॥ लीलाश्रीर्भूश्चविरजातस्माज्जाताहरेःप्रियाः॥२२॥ लीलावतीप्रियातस्यतांराधांतुविदुःपरे ॥ श्रीराधायाभुजाभ्यांतुविशाखाललितासखी ॥ २३ ॥ सहचर्यस्तथागोप्योराधारोमोद्भवानृप ॥ एवंगोलोकरचनांचकारमधुसूदनः ॥ २४ ॥ विधायसर्वंनिजलोकमित्थंश्रीराधयातत्रराजराजन् ॥ असंख्यलोकाण्डपतिःपरात्मापरःपरेशःपरिपूर्णदेवः ॥ २५ ॥ तत्रैकदासुन्दररासमण्डलेस्फुरत्क्वणन्नूपुरशब्दसंकुले ॥ सुच्छत्रमुक्ताफलदामजावृतस्रवद्बृहद्बिन्दुविराजितांगणे ॥ २६ ॥ श्रीमालतीनांसुवितानजालतःस्वतःस्रवत्सन्मकरन्दगन्धिते ॥ मृदंगतालध्वनिवेणुनादितेसुकन्ठगीतादिमनोहरेपरे ॥ २७ ॥ श्रीसुन्दरीरासरसेमनोरसेमध्यस्थितंकोटिमनोजमोहनम् ॥ जगादराधापतिमूर्जयागिराकृत्वाकटाक्षंरसदानकौशलम् ॥ २८॥ ॥ श्रीराधोवाच ॥ ॥ यदिरासेप्रसन्नोसिममप्रेम्णाजगत्पते ॥ तदाहंप्रार्थनांत्वांतुकरोमिमनसिस्थिताम् ॥ २९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इच्छांवरयवामोरुयातेमनसिवर्त्तते ॥ नदेयंयदियद्वस्तुप्रेम्णादास्यामितत्प्रिये ॥ ३० ॥ ॥श्रीराधोवाच ॥ ॥ वृन्दावनेदिव्यनिकुंजपार्श्वेकृष्णातटेरासरसाययोग्यम् ॥ रहःस्थलंत्वंकुरुतांमनोज्ञंमनोरथोयंममदेवदेव ॥ ३१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तथास्तुचोक्त्वाभगवान्रहोयोग्यंविचिन्तयन् ॥ स्वनेत्रपंकजाभ्यांतुहृदयंसंददर्शह ॥ ३२ ॥ तदैवकृष्णहृदयाद्गोपीव्यूहस्यपश्यतः ॥ निर्गतंसजलंतेजोऽनुरागस्येवचांकुरम् ॥ ३३ ॥

पतितंरासभूमौतद्ववृधेपर्वताकृति ॥ रत्नधातुमयंदिव्यंसुनिर्झरदरीवृतम् ॥ ३४ ॥ कदंबवकुलाशोकलताजालमनोहरम् ॥ म
न्दारकन्दवृन्दाढ्यंसुपक्षिगणसंकुलम् ॥ ३५ ॥ क्षणमात्रेणवैदेहलक्षयोजनविस्तृतम् ॥ शतकोटियोजनानांलंबितंशेषवत्पुनः॥ ३६ ॥
ऊर्ध्वंसमुन्नतंजातंपंचाशत्कोटियोजनम् ॥ करीन्द्रवत्स्थितंशश्वत्पंचाशत्कोटिविस्तृतम्॥३७॥कोटियोजनदीर्घांगैःशृंगानांशतकैःस्फुर
त् ॥ उच्चकैःस्वर्णकलशैःप्रासादमिवमैथिल ॥ ३८ ॥ गोवर्द्धनाख्यंतञ्चाहुःशतशृंगंतथापरे ॥ एवंभूतंतुतदपिवर्द्धितंमनसोत्सुकम् ॥
॥ ३९ ॥ कोलाहलेतदाजातेगोलोकेभयविव्हले ॥ वीक्ष्योत्थायहरिःसाक्षाद्धस्तेनाशुतताडतम् ॥ ४० ॥ किंवर्द्धसेभोःप्रच्छिन्नंलोकमा
च्छाद्यातिष्ठसि ॥ किंवानचैतेवसितुंतच्छान्तिमकरोद्धरिः ॥ ४१ ॥ संवीक्ष्यतंगिरिवरंप्रसन्नाभगवत्प्रिया ॥ तस्मिन्रहःस्थलेराजन्र
राजहरिणासह ॥ ४२ ॥ सोयंगिरिवरःसाक्षाच्छ्रीकृष्णेनप्रणोदितः ॥ सर्वतीर्थमयःश्यामोघनश्यामःसुरप्रियः ॥ ४३ ॥ भारतात्पश्चि
मदिशिशाल्मलीद्वीपमध्यतः ॥ गोवर्धनोजन्मलेभेपत्न्यांद्रोणाचलस्यच ॥ ४४ ॥ पुलस्त्येनसमानीतोभारतेव्रजमंडले॥ वैदेहतस्यागमनं
मयातुभ्यंपुरोदितम् ॥ ४५ ॥ यथापुरावर्धितुमुत्सुकोयंतथापिधानंभवितामुवोवा ॥ विचिन्त्यशापंमुनिनापरेशोद्रोणात्मजायेतिददौ
क्षयार्थम् ॥४६॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीगिरिराजखण्डेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीगिरिराजोत्पत्तिवर्णनंनामनवमोऽध्यायः॥९॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अत्रैवोदाहरंतीममितिहासम्पुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणमहापापम्प्रणश्यति ॥ १ ॥ विजयोब्राह्मणःकश्चि
द्गौतमीतीरवासकृत् ॥ आययौस्वमृणंनेतुंमथुराम्पापनाशिनीम् ॥ २ ॥ कृत्वाकार्यंगृहंगच्छन्गोवर्द्धनतटींगतः ॥ वर्तुलंतत्रपाषाणंचै
कंजग्राहमैथिल ॥ ३ ॥ शनैःशनैर्वनोद्देशेर्निर्गतोव्रजमण्डलात् ॥ अग्रेददर्शचायातंराक्षसंघोररूपिणम् ॥ ४ ॥ हृदयेचमुखंयस्यत्रयःपा
दाभुजाश्चषट् ॥ हस्तत्रयञ्चस्थूलोष्ठोनासाहस्तसमुन्नता ॥ ५ ॥ सप्तहस्ताललज्जिव्हाकण्टकाभास्तनूरुहाः ॥ अरुणेअक्षिणीदीर्घेदंता
वक्राभयङ्कराः ॥ ६ ॥ तन्दृष्ट्वाब्राह्मणोराजन्कंपितावयवोभृशम् ॥ तत्रास्थितोभूद्वदितोनसमर्थःपलायितुम् ॥ ७ ॥ राक्षसोघुर्घुरं
शब्दंकृत्वाचापिबुभुक्षितः ॥ आययौसंमुखेराजन्ब्राह्मणस्यास्थितस्यच ॥ ८ ॥ गिरिराजोद्भवेनासौपाषाणेनजघानतम् ॥ गिरिराजशि

लास्पर्शात्त्यक्त्वासौराक्षसींतनुम् ॥ ९ ॥ पद्मपत्रविशालाक्षःश्यामसुन्दरविग्रहः ॥ वनमालीपीतवासामुकुटीकुण्डलान्वितः ॥ १० ॥
वंशीधरोवेत्रहस्तःकामदेवइवापरः ॥ भूत्वाकृतांजलिर्विप्रंप्रणनाममुहुर्मुहुः ॥ ११ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ धन्यस्त्वम्ब्राह्मणश्रेष्ठपरत्रा
णपरायणः ॥ त्वयाविमोचितोहंवैराक्षसत्वान्महामते ॥ १२ ॥ पाषाणस्पर्शमात्रेणकल्याणंमेबभूवह ॥ नकोपिमांमोचयितुंसमर्थोहि
त्वयाविना ॥ १३ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ विस्मितस्तववाक्येऽहंनत्वांमोचयितुंक्षमः ॥ पाषाणस्पर्शनफलंनजानेवदसुव्रत ॥ १४ ॥
॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ गिरिराजोहरेरूपंश्रीमान्गोवर्द्धनोगिरिः ॥ तस्यदर्शनमात्रेणनरोयातिकृतार्थताम् ॥ १५ ॥ गन्धमादनयात्रायां
यत्फलंलभतेनरः ॥ तस्मात्कोटिगुणंपुण्यंगिरिराजस्यदर्शने ॥ १६ ॥ पञ्चवर्षसहस्राणिकेदारेयत्तपःफलम् ॥ तच्चगोवर्द्धनेविप्रक्षणेन
लभतेनरः ॥ १७ ॥ मलयाद्रौस्वर्णभारदानस्यापिचयत्फलम् ॥ तस्मात्कोटिगुणंपुण्यंगिरिराजेहिमासिकम् ॥ १८ ॥ पर्वतेमङ्गल
प्रस्थेयोदद्याद्धेमदक्षिणाम् ॥ सयातिविष्णुसारूप्यंयुक्तःपापशतैरपि ॥ १९ ॥ तत्पदंहिनरोयातिगिरिराजस्यदर्शनात् ॥ गिरिराजस
मम्पुण्यमन्यत्तीर्थंनविद्यते ॥ २० ॥ ऋषभाद्रौकूटकाद्रौकोलकाद्रौतथानरः ॥ सुवर्णशृंगयुक्तानांगवांकोटीर्ददातियः ॥ २१ ॥ महा
पुण्यंलभेत्सोपिविप्रान्संपूज्ययत्नतः ॥ तस्माल्लक्षगुणंपुण्यंगिरौगोवर्द्धनेद्विज ॥ २२ ॥ ऋष्यमूकस्यसह्यस्यतथादेवगिरेः पुनः ॥ या
त्रायांलभतेपुण्यंसमस्तायाभुवःफलम् ॥ २३ ॥ गिरिराजस्ययात्रायांतस्मात्कोटिगुणम्फलम् ॥ गिरिराजसमन्तीर्थंनभूतंनभविष्यति ॥
॥ २४ ॥ श्रीशैलेदशवर्षाणिकुण्डेविद्याधरेनरः ॥ स्नानंकरोतिसुकृतीशतयज्ञफलंलभेत् ॥ २५ ॥ गोवर्द्धनेपुच्छकुण्डेदिनैकंस्ना
नकृन्नरः ॥ कोटियज्ञफलंसाक्षात्पुण्यमेतिनसंशयः ॥ २६ ॥ वेङ्कटाद्रौवारिधारेमहेन्द्रेविन्ध्यपर्वते ॥ यज्ञंकृत्वाह्यश्वमेधंनरोनाकपति
र्भवेत् ॥ २७ ॥ गोवर्द्धनेस्मिन्योयज्ञंकृत्वादत्वासुदक्षिणाम् ॥ नाकेपदंसंविधायसविष्णोःपदमाव्रजेत् ॥ २८ ॥ चित्रकूटेपयस्विन्यां
श्रीरामनवमीदिने ॥ पारियात्रेतृतीयायांवैशाखस्यद्विजोत्तमः ॥ २९ ॥ कुकुभाद्रौचपूर्णायांनीलाद्रौद्वादशीदिने ॥ इन्द्रकीलेचसप्तम्यां
स्नानंदानंतपःक्रियाः ॥ ३० ॥ तत्सर्वंकोटिगुणितंभवतीत्थंहिभारते ॥ गोवर्द्धनेतुतत्सर्वमनन्तंजायतेद्विज ॥ ३१ ॥ गोदावर्यांगुरौसिंहे

मायापुर्य्यांतुकुंभके ॥ पुष्करेपुष्यनक्षत्रेकुरुक्षेत्रेरविग्रहे ॥ ३२ ॥ चन्द्रग्रहेतुकाश्यांवैफाल्गुनेनैमिषेतथा ॥ एकादश्यांशूकरेचकार्ति
क्यांगणमुक्तिदे ॥ ३३ ॥ जन्माष्टम्यांमधोःपुर्यांखाण्डवेद्वादशीदिने ॥ कार्तिक्याम्पूर्णिमायान्तुवटेश्वरमहावटे ॥ ३४ ॥ मकरार्केप्र
यागेतुबर्हिष्मत्यांहिवैधृतौ ॥ अयोध्यासरयूतीरेश्रीरामनवमीदिने ॥ ३५ ॥ एवंशिवचतुर्दश्यांवैजनाथशुभेवने ॥ तथादर्शेसोमवारेग
ङ्गासागरसंगमे ॥ ३६ ॥ दशम्यांसेतुबन्धेचश्रीरंगेसप्तमीदिने ॥ एषुदानंतपःस्नानंजपंदेवद्विजार्चनम् ॥ ३७ ॥ तत्सर्वंकोटिगुणितं
भवतीहद्विजोत्तम ॥ तत्तुल्यम्पुण्यमाप्नोतिगिरौगोवर्द्धनेवरे ॥ ३८ ॥ गोविन्दकुण्डेविशदेयःस्नातिकृष्णमानसः ॥ प्राप्नोतिकृष्णसारू
प्यंमैथिलेन्द्रनसंशयः ॥ ३९ ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ मानसीगंगयातुल्यंनभवंतिगिरौवरे ॥ ४० ॥ त्वयाविप्रकृतं
साक्षाद्गिरिराजस्यदर्शनम् ॥ स्पर्शनंचततःस्नानंनत्वत्तोप्यधिकोभुवि ॥ ४१ ॥ नमन्यसेचेन्मांपश्यमहापातकिनम्परम्॥गोवर्द्धनशि
लास्पर्शात्कृष्णसारूप्यतांगतम् ॥४२॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसं० श्रीगिरिराजखं० ना० ब० सं० गि०माहात्म्यव०दशमोऽध्यायः ॥१०॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वासिद्धवाक्यंब्राह्मणोविस्मयंगतः ॥ पुनःपप्रच्छतंराजन्गिरिराजप्रभाववित् ॥ १ ॥ ॥ ब्राह्मणउ
वाच ॥ ॥ पुराजन्मनिकस्त्वंभोस्त्वयाकिंकलुषंकृतम् ॥ सर्ववदमहाभागत्वंसाक्षाद्दिव्यदर्शनः ॥ २ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ पुरा
जन्मनिवैश्योहंधनीवैश्यसुतोमहान् ॥ आबाल्याद्द्यूतनिरतोविटगोष्ठीविशारदः ॥ ३ ॥ वेश्यारतःकुमार्गोहंमदिरामदविह्वलः ॥ मा
त्रापित्राभार्ययापिभर्त्सितोहंसदाद्विज ॥ ४ ॥ एकदातुमयाविप्रपितरौगरदानतः ॥ मारितौचतथाभार्याखड्गेनपथिमारिता ॥ ५ ॥ गृ
हीत्वातद्धनंसर्ववेश्ययासहितःखलः ॥ दक्षिणाशांचागतवान्दस्युकर्मातिनिर्दयः ॥ ६ ॥ एकदातुमयावेश्यानिःक्षिप्ताह्यंधकूपके ॥ द
स्युनाहिमयापाशैर्मारिताःशतशोनराः ॥ ७ ॥ धनलोभेनभोविप्रब्रह्महत्याशतंकृतम् ॥ क्षत्रहत्यावैश्यहत्याःशूद्रहत्याःसहस्रशः ॥
॥ ८ ॥ एकदामांसमानेतुंमृगान्हंतुंवनेगतम् ॥ सर्पोदंशत्पदास्पृष्टोदुष्टंमांनिधनंगतम् ॥ ९ ॥ संताड्यमुद्गरैर्घोरैर्यमदूताभयं
कराः ॥ बद्ध्वामांनरकंनिन्युर्महापातकिनंखलम् ॥ १० ॥ मन्वन्तरंतुपातितःकुंभीपाकेमहाखले ॥ कल्पैकंतप्तसूर्मौचमहादुःखंगतः

खलः ॥ ११ ॥ चतुराशीतिलक्षाणांनरकाणाम्पृथक्पृथक् ॥ वर्षंवर्षंनिपतितोनिर्गतोहंयमेच्छया ॥ १२ ॥ ततस्तुभारतेवर्षेप्राप्तोहंक मेवासनाम् ॥ दशवारंसूकरोहंव्याघ्रोहंशतजन्मसु ॥ १३ ॥ उष्ट्रोहंजन्मशतकंमहिषःशतजन्मसु ॥ सर्पोहंजन्मसाहस्रंमारितोदुष्टमान वैः ॥ १४ ॥ एवंवर्षायुतांतेतुनिर्जलेविपिनेद्विज ॥ राक्षसश्चेदृशोजातोविकरालोमहाखलः ॥ १५ ॥ कस्यशूद्रस्यदेहंवैसमारुह्यव्रजंग तः ॥ वृन्दावनस्यनिकटेयमुनानिकटाच्छुभात् ॥ १६ ॥ समुत्थितायष्टिहस्ताःश्यामलाःकृष्णपार्षदाः ॥ तैस्ताडितोधर्षितोहंव्रजभू मौपलायितः ॥ १७ ॥ बुभुक्षितोबहुदिनैस्त्वांखादितुमिहागतः ॥ तावत्त्वयाताडितोहंगिरिराजाश्मनामुने ॥ १८ ॥ श्रीकृष्णकृपया साक्षात्कल्याणंमेबभूवह ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंप्रवदतस्तस्यगोलोकाच्चमहारथः ॥ १९ ॥ सहस्रादित्यसंकाशोहयायुतसमन्वि तः ॥ २० ॥ सहस्रचक्रध्वनिभृल्लक्षपार्षदमण्डितः ॥ मंजीरकिंकिणीजालीमनोयायीसमागतः ॥ २१ ॥ पश्यतस्तस्यविप्रस्यतमाने तुंविदेहराट् ॥ तमागतंरथंदिव्यंनेमतुर्विप्रनिर्जरौ ॥ २२ ॥ ततःसमारुह्यरथंससिद्धोविरंजयन्मैथिलमण्डलंदिशाम् ॥ श्रीकृष्णलोकं प्रययौपरात्परंनिकुंजलीलाललितंमनोहरम् ॥ २३ ॥ विप्रोपितस्मात्पुनरागतोगिरिंगोवर्द्धनंसर्वगिरीन्द्रदैवतम् ॥ प्रदक्षिणीकृत्यपुनःप्रण म्यतंययौगृहंमैथिलतत्प्रभाववित् ॥ २४ ॥ इदंमयातेकथितंप्रचण्डंसुमुक्तिदंश्रीगिरिराजखण्डम् ॥ श्रुत्वाजनःपापपरोपिचण्डंस्वप्नेनप श्येद्यमसुग्रदण्डम् ॥ २५ ॥ यःशृणोतिगिरिराजयशस्यंगोपराजनवकेलिरहस्यम् ॥ देवराजइवसोत्रसमेतिनन्दराजइवशान्तिममुत्र ॥ ॥ २६ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीगिरिराजखण्डेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीगिरिराजप्रभावप्रस्ताववर्णनेसिद्धमोक्षोनामै कादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ श्रीराधाकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ इतिगिरिराजखण्डःस्तृतीयःसमाप्तः ॥ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां तृतीयो गिरिराजखण्डः सम्पूर्णः ॥ ३ ॥









माधुर्यखण्ड.

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ ॥ अतसीकुसुमोपमेयकांतिर्यमुनाकूलकदम्बमध्यवर्ती ॥ नवगोपवधूविलासशालीव
नमालीवितनोतुमंगलानि ॥ १ ॥ परिकरीकृतपीतपटंहरिंशिखिकिरीटनतीकृतकंधरं ॥ लकुटवेणुकरंचलकुण्डलंपटुतरंनटवेपधरंभजे
॥ २ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ श्रुतिरूपादयोगोप्योभूतपूर्ववरान्मुने ॥ कथंश्रीकृष्णचन्द्रेणजाताःपूर्णमनोरथाः ॥ ३ ॥ गोपाल
कृष्णचरितंपवित्रंपरमाद्भुतम् ॥ एतद्वदमहाबुद्धेत्वम्परावरवित्तमः ॥ ४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुतिरूपाश्चयागोप्योगोपानांसु
कुलेव्रजे ॥ लेभिरेजन्मवैदेहशेषशायिवराच्छुतात् ॥ ५ ॥ कमनीयंनन्दसूनुंवीक्ष्यवृन्दावनेचताः ॥ वृन्दावनेश्वरींवृन्दांभेजिरेतद्वरेच्छ
या ॥ ६ ॥ वृन्दादत्ताद्वरादाशुप्रसन्नोभगवान्हरिः ॥ नित्यंतासांगृहेयातिरासार्थंभक्तवत्सलः ॥ ७ ॥ एकदातुनिशीथिन्याव्यतीतेप्रहर
द्वये ॥ रासार्थंभगवान्कृष्णःप्राप्तवांस्तद्गृहेनृप ॥ ८ ॥ तदाउत्कंठितागोप्यःकृत्वाततपूजनम्परम् ॥ पप्रच्छुःपरयाभक्त्यागिरामधुरया
प्रभुं ॥ ९ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ कथंनचागतःशीघ्रंनोगृहान्वृजिनार्दन ॥ उत्कंठितानांगोपीनांत्वयिचन्द्रेचकोरवत् ॥ १० ॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ ॥ योयस्यचित्तेवसतिनसदूरेकदाचन ॥ खेसूर्यंकमलंभूमौहृष्ट्वेदंस्फुटतिप्रियाः ॥ ११ ॥ भाण्डीरेमेगुरुःसाक्षाद्दुर्वासाभग
वान्मुनिः ॥ आगतोद्यप्रियास्तस्यसेवार्थंगतवानहम् ॥१२॥ गुरुर्ब्रह्मागुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवोमहेश्वरः ॥ गुरुःसाक्षात्परम्ब्रह्मतस्मैश्रीगुरवेनमः
॥ १३ ॥ अज्ञानतिमिरांधस्यज्ञानांजनशलाकया ॥ चक्षुरुन्मीलितंयेनतस्मैश्रीगुरवेनमः ॥ १४ ॥ स्वगुरुंमांविजानीयान्नावमन्येतक
र्हिचित् ॥ नमर्त्यबुद्ध्यासेवेतसर्वदेवमयोगुरुः ॥ १५ ॥ तस्मात्तत्पूजनंकृत्वानत्वातत्पादपंकजम् ॥ आगतोहंविलंबेनभवतीनांगृहान्
प्रियाः ॥ १६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वातत्परमंवाक्यंगोप्यःसर्वास्तुविस्मिताः ॥ कृतांजलिपुटाऊचुःश्रीकृष्णंनम्रकंधराः ॥
॥ १७ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ परिपूर्णतमस्यापिदुर्वासास्तेगुरुःस्मृतः ॥ अहोतद्दर्शनंकर्तुंमनोनश्चोद्यतंप्रभो ॥ १८ ॥ अद्यदेवनिशीथि
न्याव्यतीतेप्रहरद्वये ॥ कथंतद्दर्शनंभूयादस्माकम्परमेश्वर ॥ १९ ॥ तथामध्येदीर्घनदीयमुनाप्रतिबन्धिका ॥ कथंतत्तरणंनावमृतेदेव
भविष्यति ॥ २० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अवश्यमेवगंतव्यंभवतीभिर्यदाप्रियाः ॥ यमुनामेत्यचैतद्वैवक्तव्यंमार्गहेतवे ॥ २१ ॥

यदिकृष्णोबाल्यतिःसर्वदोषविवर्जितः ॥ तर्हिनोदेहिमार्गंवैकालिन्दिसरितांवरे ॥ २२ ॥ इत्युक्तेवचनेकृष्णामार्गंवोदास्यतिस्वतः ॥ सुखेनतेनव्रजतयूयंसर्वाव्रजांगनाः ॥ २३ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाथतद्वाक्यंपात्रैर्दधिवैव्रजांगनाः ॥ षट्पंचाशत्तमान्भोगान्नीत्वासर्वाःपृथक्पृथक् ॥ २४ ॥ यमुनामेत्यहर्युक्तंजगुरानतकंधराः ॥ सद्यःकृष्णाददौमार्गंगोपीभ्योमैथिलेश्वर ॥ २५ ॥ तेनगोप्योगताःसर्वाभाण्डीरंचातिविस्मिताः ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यमुनिंदुर्वाससंचताः ॥ २६ ॥ नत्वातद्दर्शनंचक्रुःपुरोधृत्वाशनम्बहु ॥ मेपूर्वंचापिमेपूर्वमन्नंभोज्यंत्वयामुने ॥ २७ ॥ एवंविवदमानानांगोपीनांभक्तिलक्षणम् ॥ विज्ञायमुनिशार्दूलःप्रोवाचविमलंवचः ॥ २८ ॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ ॥ गोप्यःपरमहंसोहंगतकृत्योहिनिष्क्रियः ॥ तस्मान्मुखेमेदातव्यंस्वंस्वंचाप्यशनंकरैः ॥ २९ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंविदारितेतेनमुखेगोप्योतिहर्षिताः ॥ षट्पंचाशत्तमान्भोगान्स्वान्स्वान्सर्वाःसमाक्षिपन् ॥ ३० ॥ क्षिपंतीनांचगोपीनांपश्यंतीनांमुनीश्वरः ॥ जघासकोटिशोभारान्भोगान्सर्वान्क्षुधातुरः ॥ ३१ ॥ विस्मितानांचगोपीनांपश्यंतीनाम्परस्परम् ॥ इत्थंशून्यानिपात्राणिबभूवुर्नृपसत्तम ॥ ३२ ॥ अथगोप्योमुनिंशांतंनत्वातम्भक्तवत्सलम् ॥ विस्मिताःप्रणताःप्राहुःसर्वाःपूर्णमनोरथाः ॥ ३३ ॥ गोप्यऊचुः ॥ मुनेरागमनात्पूर्वंकृष्णोक्तवचसानदीम् ॥ तीर्त्वागतास्त्वत्समीपंदर्शनार्थंशुभेच्छया ॥ ३४ ॥ इतःकथंगमिष्यामःसन्देहोयंमहानभूत् ॥ तद्विधेहिनमस्तुभ्यंयेनपंथालघुर्भवेत् ॥ ३५ ॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ ॥ सुखेनातःप्रगन्तव्यंभवतीभिर्यदास्वतः ॥ यमुनामेत्यचैतद्वैवक्तव्यंमार्गहेतवे ॥ ३६ ॥ यदिदूर्वारसंपीत्वादुर्वासाःकेवलंक्षितौ ॥ व्रतीनिरन्नोनिर्वारिर्वर्ततेपृथिवीतले ॥ ३७ ॥ तर्हिनोदेहिमार्गंवैकालिंदिसरितांवर ॥ इत्युक्तेवचनेकृष्णामार्गंवोदास्यतिस्वतः ॥ ३८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वावचोगोप्योनत्वातंमुनिपुंगवम् ॥ यमुनामेत्यमुन्युक्तंचोक्त्वातीर्त्वानदींनृप ॥ ३९ ॥ श्रीकृष्णपार्श्वमाजग्मुर्विस्मितामंगलायनाः ॥ अथरासेगोपवध्वःसन्देहंमानसोत्थितम् ॥४०॥ पप्रच्छुःश्रीहरिंवीक्ष्यरहःपूर्णमनोरथाः ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ दुर्वाससोदर्शनंभोःकृतमस्माभिरग्रतः ॥४१ ॥ युवयोर्वाक्यतश्चात्रसन्देहोयंप्रजायते ॥ यथागुरुस्तथाशिष्योमृषावादीनसंशयः ॥ ४२ ॥ जारश्चमासिगोपीनांरसिकोबाल्यतःप्रभो ॥ क

थंबालयतिस्त्वंवैवदताद्बूजिनार्दन ॥ ४३ ॥ कथंदूर्वारसंपीत्वादुर्वासाबहुभुङ्मुनिः ॥ नोजातएषसन्देहःपश्यंतीनांव्रजेश्वर ॥ ४४ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ निर्ममोनिरहंकारःसमानःसर्वगःपरः ॥ सदावैषम्यरहितोनिर्गुणोहंनसंशयः ॥ ४५ ॥ तथापिभक्तान्भजतोभजेहंवैयथातथा ॥ तथैवसाधुर्ज्ञानीयोवैषम्यरहितःसदा ॥ ४६ ॥ नबुद्धिभेदंजनयेदज्ञानांकर्मसंगिनाम् ॥ जोषयेत्सर्वकर्माणिविद्वान्युक्तःसमाचरन् ॥ ४७ ॥ यस्यसर्वेसमारंभाःकामसंकल्पवर्जिताः ॥ ज्ञानाग्निदग्धकर्माणंतमाहुःपंडितंबुधाः ॥ ४८ ॥ निराशीर्यतचित्तात्मात्यक्तसर्वपरिग्रहः ॥ शारीरंकेवलंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषम् ॥ ४९ ॥ नहिज्ञानेनसदृशंपवित्रमिहविद्यते ॥ तत्स्वयंयोगसंसिद्धःकालेनात्मनिविन्दति ॥ ५० ॥ ब्रह्मण्याधायकर्माणिसंगंत्यक्त्वाकरोतियः ॥ लिप्यतेनसपापेनपद्मपत्रमिवांभसा ॥ ५१ ॥ तस्मान्मुनिस्तुदुर्वासाबहुभुक्त्वाद्धितेरतः ॥ नतस्यभोजनेच्छास्याद्दूर्वारसमिताशनः ॥ ५२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वावचोगोप्यःसर्वास्ताश्छिन्नसंशयाः ॥ श्रुतिरूपाज्ञानमय्योबभूवुर्मैथिलेश्वर ॥ ५३ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांमाधुर्यखण्डेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादेश्रुतिरूपोपाख्यानंनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ गोपीनामृषिरूपाणामाख्यानंशृणुमैथिल ॥ सर्वपापहरम्पुण्यंकृष्णभक्तिविवर्धनम् ॥ १ ॥ वंगेषुमंगलोनामगोपआसीन्महामनाः ॥ लक्ष्मीवान्श्रुतसम्पन्नोनवलक्षगवाम्पतिः ॥ २ ॥ भार्याःपंचसहस्राणिबभूवुस्तस्यमैथिल ॥ कदाचिद्दैवयोगेनधनंसर्वंक्षयंगतम् ॥ ३ ॥ चौरैर्नीतास्तस्यगावःकाश्चिद्राज्ञाहृताबलात् ॥ एवंदैन्येचसंप्राप्तेदुःखितोमंगलोऽभवत् ॥ ४ ॥ तदाश्रीरामस्यवरादण्डकारण्यवासिनः ॥ ऋषयःस्त्रीत्वमापन्नाबभूवुस्तस्यकन्यकाः ॥ ५ ॥ दृष्ट्वाकन्यासमूहंसदुःखोगोपोथमंगलः ॥ उवाचदैन्यदुःखाढ्यआधिव्याधिसमाकुलः ॥ ६ ॥ मंगलउवाच ॥ ॥ किंकरोमिक्कगच्छामिकोमेदुःखंव्यपोहति ॥ श्रीर्नभूतिर्नाभिजनोनबलंमेस्तिसाम्प्रतं ॥ ७ ॥ धनंविनाकथंचासांविवाहोहाभविष्यति ॥ भोजनेयत्रसंदेहोधनाशातत्रकीदृशी ॥ ८ ॥ सतिदैन्येकन्यकाःस्युःकाकतालीयवद्गृहे ॥ तस्मात्कस्यापिराज्ञस्तुधनिनोबलिनस्त्वहम् ॥ दास्याम्येताःकन्यकाश्चकन्यानांसौख्यहेतवे ॥ ९ ॥ ॥ श्रीनारदउवा

च ॥ कदर्थीकृत्यताःकन्याएवंबुद्ध्यास्थितोऽभवत् ॥ तदैवमाथुराद्देशाद्द्विपश्चैकः समागतः ॥ १० ॥ तीर्थयायीजयोनामवृद्धोबुद्धिमतांवरः ॥ तन्मुखान्नन्दराजस्यश्रुतंवैभवमद्भुतम् ॥११॥ नन्दराजस्यवलयेमंगलोदैन्यपीडितः ॥ विचिन्त्यप्रेषयामासकन्यकाश्चारुलोचनाः ॥ १२ ॥ तानन्दराजस्यगृहेकन्यकारत्नभूषिताः ॥ गवांगोमयहारिण्योबभूवुर्गोव्रजेतदा ॥ १३ ॥ श्रीकृष्णंसुन्दरंदृष्ट्वाकन्याजातिस्मराश्चताः ॥ कालिन्दीसेवनंचक्रुर्नित्यंश्रीकृष्णहेतवे ॥ १४ ॥ अथैकदाश्यामलांगाकालिन्दीदीर्घलोचना ॥ ताभ्यःस्वदर्शनंदत्वावरंदातुंसमुद्यता ॥ १५ ॥ तावन्निरेव्रजेशस्यपुत्रोभूयात्पतिश्चनः ॥ तथास्तुचोक्त्वाकालिन्दीतत्रैवांतरधीयत ॥१६॥ ताःप्राप्तावृन्दकारण्येकार्तिक्यांरासमण्डले ॥ ताभिःसार्द्धंहरीरेमेसुरीभिःसुरराडिव ॥ ॥ १७ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादेऋषिरूपोपाख्यानंनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ मैथिलीनांगोपिकानामाख्यानंशृणुमैथिल ॥ दशाश्वमेधतीर्थस्यफलदंभक्तिवर्द्धनम् ॥ १ ॥ श्रीरामस्यवराज्जातानवनन्दगृहेषुयाः ॥ कमनीयंनन्दसूनुंदृष्ट्वातामोहमास्थिताः ॥ २ ॥ मार्गशीर्षेशुभेमासिचक्रुःकात्यायनीव्रतम् ॥ उपचारैःषोडशभिःकृत्वादेवींमहीमयीम् ॥ ३ ॥ अरुणोदयवेलायांस्नाताः श्रीयमुनाजले ॥ नित्यंसमेताआजग्मुर्गायन्त्योभगवद्गुणान् ॥ ४ ॥ एकदाताःस्ववस्त्राणितीरेन्यस्यव्रजांगनाः ॥ विजह्रुर्यमुनातोयेकराभ्यांसिंचतीर्मिथः ॥ ५ ॥ तासांवासांसिसंनीत्वाभगवान्प्रातरागतः ॥ त्वरंकदम्बमारुह्यचौरवन्मौनमास्थितः ॥ ६ ॥ तानवीक्ष्यस्ववासांसिविस्मितागोपकन्यकाः ॥ नीपस्थितंविलोक्याथसलज्जाजहसुर्नृप ॥ ॥ ७ ॥ प्रतीच्छतस्ववासांसिसर्वाआगत्यचात्रवै ॥ अन्यथानहिदास्यामिवृक्षात्कृष्णउवाचह ॥ ८ ॥ राजन्त्यस्ताःशीतजलेहसन्त्यःप्राहुरानताः ॥ ९ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ हेनन्दनन्दनमनोहरगोपरत्नगोपालवंशनवहंसमहार्तिहारिन् ॥ श्रीश्यामसुन्दरतवोदितमद्यवाक्यंकुर्मःकथंविवसनाःकिलतेपिदास्यः ॥ १० ॥ गोपांगनावसनमुण्नवनीतहारीजातोव्रजेऽतिरसिकःकिलनिर्भयोसि ॥ वासांसिदेहिनहिचेन्मथुराधिपायवक्ष्यामहेऽनयमतीवकृतंत्वयात्र ॥ ११ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ दास्योममैवयदिसुन्दरमन्दहासाइत्थंतुवैत्यकिल

चात्रकदम्बमूले ॥ नोचेत्समस्तवसनानिनयामिगेहांस्तस्मात्करिष्यथममैववचोऽविलंबात् ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदा
तानिर्गताःसर्वाजलाद्वोप्योतिवेपिताः ॥ आनतायोनिमाच्छाद्यपाणिभ्यांशीतकर्शिताः ॥ १३ ॥ कृष्णदत्तानिवासांसिदधुःसर्वाव्रजांग
नाः ॥ मोहिताश्चस्थितास्तत्रकृष्णेलज्जायितेक्षणाः ॥ १४ ॥ ज्ञात्वातासामभिप्रायंपरमंप्रेमलक्षणम् ॥ आहमन्दस्मितःकृष्णःसमंता
द्वीक्ष्यतावचः ॥ १५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ भवतीभिर्मार्गशीर्षेकृतंकात्यायनीव्रतम् ॥ मदर्थंतच्चसफलंभविष्यतिनसंशयः ॥
॥ १६ ॥ परश्वोऽहनिचाटव्यांकृष्णातीरेमनोहरे ॥ युष्माभिश्चकरिष्यामिरासंपूर्णमनोरथम् ॥ १७ ॥ इत्युक्त्वाथगतेकृष्णेपरिपूर्णत
मेहरौ ॥ प्राप्तानन्दामन्दहासागोप्यःसर्वागृहान्ययुः ॥ १८ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीमाधुर्यखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे
मैथिल्युपाख्यानंनामतृतीयोऽध्यायः ॥३ ॥ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ कौशलानांगोपिकानांवर्णनंशृणुमैथिल ॥ सर्वपा
पहरम्पुण्यंश्रीकृष्णचरितामृतम् ॥ १ ॥ नवोपनन्दगेहेषुजातारामवराद्व्रजे ॥ परिणीतागोपजनैरत्नभूषणभूषिताः ॥ २ ॥ पूर्णचन्द्रप्रती
काशानवयौवनसंयुताः ॥ पद्मिन्योहंसगमनाःपद्मपत्रविलोचनाः ॥ ३ ॥ जारधर्मेणसुस्नेहंसुदृढंसर्वतोधिकम् ॥ चक्रुःकृष्णेनन्दसुतेक
मनीयेमहात्मनि ॥ ४ ॥ ताभिःसार्द्धंसदाहास्यंव्रजवीथीषुमाधवः ॥ स्मितैःपीतपटादानैःकर्षणैःसचकारह ॥ ५ ॥ दधिविक्रयार्थंया
न्त्यःकृष्णकृष्णेतिचाब्रुवन् ॥ कृष्णेहिप्रेमसंयुक्ताभ्रमंत्यः कुंजमण्डले ॥ ६ ॥ खेवायौचाग्निजलयोर्मह्यांज्योतिर्दिशासुच ॥ द्रुमेषुजनवृ
न्देषुतासांकृष्णोहिलक्ष्यते ॥ ७ ॥ प्रेमलक्षणसंयुक्ताःश्रीकृष्णहृतमानसाः ॥ अष्टभिःसात्विकैर्भावैःसम्पन्नास्ताश्चयोषितः ॥ ८ ॥ प्रे
म्णापरमहंसानांपदवींसमुपागताः ॥ कृष्णानन्दाःप्रधावंत्योव्रजवीथीषुतानृप ॥ ९ ॥ जडाजडंनजानंत्योजडोन्मत्तपिशाचवत् ॥
अब्रुवन्त्योब्रुवंत्योवागतलज्जागतव्यथाः ॥ १० ॥ एवंकृतार्थतांप्राप्तास्तन्मयायाश्चगोपिकाः ॥ बलादाकृष्यकृष्णस्यचुचुंबुर्मुखपंकज
म् ॥ ११ ॥ तासांतपःकिंकथयामिराजन्पूर्णेपरेब्रह्मणिवासुदेवे ॥ याश्चक्रिरेप्रेमहृदिंद्रियाद्यैर्विमृज्यलोकव्यवहारमार्गम् ॥ १२ ॥
यारासरंगेविनिधायबाहुंकृष्णांसयोःप्रेमविभिन्नचित्ताः ॥ चक्रुर्वशेकृष्णमलंतपस्तद्वक्तुंनशक्तोवदनैःफणीन्द्रः ॥ १३ ॥ योगेनसांख्येन

शुभेनकर्मणान्यायादिवैशेषिकतत्त्ववित्तमैः ॥ यत्प्राप्यतेतत्त्वपदंविदेहराट्संप्राप्यतेकेवलभक्तिभावतः ॥ १४ ॥ भक्त्यैववश्योहरिरादिदेवःसदाप्रमाणंकिलचात्रगोप्यः ॥ सांख्यंचयोगंनकृतंकदापिप्रेम्णैवयस्यप्रकृतिंगताःस्युः ॥ १ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादेकौशलोपाख्यानंनामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अयोध्यावासिनीनांतुगोपीनांवर्णनंशृणु ॥ चतुष्पदार्थदंसाक्षात्कृष्णप्रातिकरम्परम् १ ॥ सिन्धुदेशेषुनगरीचम्पकानाममैथिल ॥ बभूवतस्यांविमलोराजाधर्मपरायणः ॥ २ ॥ कुबेरइवकोशाढ्योमनस्वीमृगराडिव ॥ विष्णुभक्तः प्रशांतात्माप्रह्लादइवमूर्तिमान् ॥ ३ ॥ भार्याणांषट्सहस्राणिबभूवुस्तस्यभूपतेः ॥ रूपवत्यः कंजनेत्रावंध्यात्वंताः समागताः ॥ ४ ॥ अपत्यंकेनपुण्येनभूयान्मेत्रशुभंनृप ॥ एवंचिन्तयतस्तस्यबहवोवत्सरागताः ॥ ५ ॥ एकदायाज्ञवल्क्यस्तुमुनीन्द्रस्तमुपागतः ॥ तंनत्वाभ्यर्च्यविधिवन्नृपस्तत्संमुखेस्थितः ॥ ६ ॥ चिंताकुलंनृपंवीक्ष्ययाज्ञवल्क्योमहामुनिः ॥ सर्वज्ञः सर्वविच्छांतः प्रत्युवाचनृपोत्तमम् ॥ ७ ॥ याज्ञवल्क्यउवाच ॥ ॥ राजन्कृशोसिकस्मात्त्वंकाचिंतातेहृदिस्थिता ॥ सप्तस्वंगेषुकुशलंदृश्यतेसांप्रतंतव ॥ ८ ॥ विमलउवाच॥ ॥ ब्रह्मंस्त्वंकिंनजानासितपसादिव्यचक्षुषा ॥ तथाप्यहंवदिष्यामिभवतोवाक्यगौरवात् ॥ ९ ॥ अनपत्येनदुःखेनव्याप्तोऽहंमुनिसत्तम ॥ किंकरोमितपोदानंवदयेनभवेत्प्रजा ॥ १० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ इतिश्रुत्वायाज्ञवल्क्योध्यानास्तिमितलोचनः ॥ दीर्घंदध्यौमुनिश्रेष्ठोभूतंभव्यंविचिंतयन् ॥ ११ ॥ ॥ याज्ञवल्क्यउवाच ॥ ॥ अस्मिन्जन्मनिराजेन्द्रपुत्रोनैवचनैवच ॥ पुत्र्यस्तवभविष्यंतिकोटिशोनृपसत्तम ॥ १२ ॥ राजोवाच ॥ पुत्रंविनापूर्वऋणान्नकोपिप्रमुच्यतेभूमितलेमुनीन्द्र ॥ सदाह्यपुत्रस्यगृहंवृथास्यात्परंत्विहामुत्रसुखंनांकिंचित् ॥ १३ ॥ याज्ञवल्क्यउवाच ॥ ॥ माखेदंकुरुराजेन्द्रपुत्र्योदेयास्त्वयाखलु ॥ श्रीकृष्णायभविष्यायपरंदायादिकैः सह ॥ १४ ॥ तेनैव कर्मणात्वंवैदेवर्षिपितॄणामृणात् ॥ विमुक्तोनृपशार्दूलपरंमोक्षमवाप्स्यसि ॥ १५ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदातिहर्षितो राजाश्रुत्वावाक्यंमहामुनेः ॥ पुनःपप्रच्छसंदेहंयाज्ञवल्क्यंमहामुनिम् ॥ १६ ॥ राजोवाच ॥ ॥ कस्मि

नृकुलेकुत्रदेशे भविष्यः श्रीहरिः स्वयम् ॥ कीदृग्रूपश्चकिंवर्णोवर्षैश्चकतिभिर्गतैः ॥ १७॥ याज्ञवल्क्यउवाच ॥ द्वापरस्ययुगस्या
स्यतवराज्यान्महाभुज ॥ अवशेषेवर्षशतेतथापंचदशेनृप ॥ १८ ॥ तस्मिन्वर्षेयदुकुलेमथुरायांयदोः पुरे ॥ भाद्रेबुधेकृष्णपक्षेधातृ
क्षेहर्षणेवृषे ॥ १९ ॥ ॥ बवेष्टम्यामर्द्धरात्रेनक्षत्रेशमहोदये ॥ अंधकारावृतेकालेदेवक्यांशौरिमन्दिरे ॥ २० ॥ भविष्यतिहरिः साक्षादर
ण्यामध्वरेऽग्निवत्॥श्रीवत्सांकोघनश्यामोवनमाल्यतिसुन्दरः ॥२१॥ पीतांबरःपद्मनेत्रोभविष्यतिचतुर्भुजः॥तस्मैदेयात्वयाकन्याआयुस्ते
स्तिनसंशयः॥२२॥इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेऽयोध्यापुरवासिन्युपाख्याननामपंचमोऽध्यायः ॥५॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वागतेसाक्षाद्याज्ञवल्क्येमहामुनौ ॥ अतीवहर्षमापन्नोविमलश्चंपकापतिः ॥ १ ॥ अयोध्यापुरवासिन्यः
श्रीरामस्यवराच्चयाः ॥ बभूवुस्तस्यभार्यासुताः सर्वाः कन्यकाः शुभाः ॥ २ ॥ विवाहयोग्यास्तादृष्ट्वाचिन्तयंश्चंपकापतिः ॥ याज्ञव
ल्क्यवचः स्मृत्वादूतमाहनृपेश्वरः ॥ ३ ॥ विमलउवाच ॥ ॥ मथुरांगच्छदूतत्वंगत्वाशौरिगृहंशुभम् ॥ दर्शनीयस्त्वयापुत्रोवसुदेव
स्यसुन्दरः ॥ ४ ॥ श्रीवत्सांकोघनश्यामोवनमालीचतुर्भुजः ॥ यदिस्यात्तर्हिदास्यामितस्मैसर्वास्तुकन्यकाः ॥५ ॥ नारदउवाच ॥
॥ इतिवाक्यंततः श्रुत्वादूतोसौमथुरांगतः ॥ पप्रच्छसर्वाभिप्रायंमाथुरांश्चमहाजनान् ॥ ६ ॥ तद्वाक्यंमाथुराः श्रुत्वाकंसभीताः सु
बुद्धयः ॥ रहसिप्राहुस्तंदूतंकर्णांतेमंदवाग्यथा ॥ ७॥ ॥ माथुराऊचुः ॥ ॥ वसुदेवस्ययेपुत्राः कंसेनबहवोहताः ॥ एकावशिष्टा
वरजाकन्यासापिदिवंगता ॥ ८ ॥ वसुदेवोस्तिचात्रैवह्यपुत्रोदीनमानसः ॥ इदंनकथनीयंहित्वयाकंसभयंपुरे ॥ ९ ॥ शौरिसन्तान
वार्तांयोवक्तिचेन्मथुरापुरे ॥ तंदंडयतिकंसोसौशौर्यष्टमाशिशोरिपुः ॥ १० ॥ नारदउवाच ॥ ॥ जनवाक्यंततः श्रुत्वादूतोवैचम्पका
पुरीम् ॥ गत्वाथकथयामासराज्ञेकारणमद्भुतम् ॥ ११ ॥ दूतउवाच ॥ ॥ मथुरायामास्तिशौरिरनपत्योऽतिदीनवत् ॥ तत्पुत्रास्तु
पुराजाताः कंसेननिहताः श्रुतम् ॥ १२ ॥ एकावशिष्टाकन्यापिखंगताकंसहस्ततः ॥ एवंश्रुत्वायदुपुरान्निर्गतोहंशनैः शनैः ॥ १३ ॥
चरन्वृंदावनेरम्येकालिन्दीनिकटेशुभे ॥ अकस्माल्लतिकावृन्देदृष्टः कश्चिच्छिशुर्मया ॥ १४ ॥ तल्लक्षणसमोराजन्गोगोपगणमध्यतः

श्रीवत्साङ्कोघनश्यामोवनमाल्यतिसुन्दरः ॥ १५ ॥ द्विभुजोगोपसूनुश्चपरंत्वेतद्विलक्षणम् ॥ त्वयाचतुर्भुजश्चोक्तोवसुदेवात्मजोहरिः ॥ १६ ॥ किंकर्त्तव्यंवदनृपमुनिवाक्यंमृषानहि ॥ यत्रयत्रयथेच्छातेतत्रमांप्रेषयप्रभो ॥ १७ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिचिन्तयतस्तस्यविस्मितस्यनृपस्यच ॥ गजाह्वयात्सिन्धुदेशान्जेतुंभीष्मः समागतः ॥ १८ ॥ तम्पूज्यविमलोराजा दत्वातस्मैबलिंबहु ॥ पप्रच्छसर्वाभिप्रायंभीष्मंधर्मभृतांवरम् ॥ १९ ॥ ॥ विमलउवाच ॥ ॥ याज्ञवल्क्येनपूर्वोक्तोमथुरायांहरिःस्वयम् ॥ वसुदेवस्यदेवक्यांभविष्यतिनसंशयः ॥ २० ॥ नजातोवसुदेवस्यसकाशेद्यहरिःपरः ॥ ऋषिवाक्यंनृपानस्यात्कस्मैदास्यामिकन्यकाः ॥ २१ ॥ महाभागवतःसाक्षात्त्वंपरावरवित्तमः ॥ जितेन्द्रियोबाल्यभावाद्धीरोधन्वीवसूत्तमः ॥ २२ ॥ एतद्वदमहाबुद्धेकिंकर्त्तव्यंमयात्रवै ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ विमलम्प्राहगांगेयोमहाभागवतःकविः ॥ २३ ॥ दिव्यदृक्धर्मतत्वज्ञःश्रीकृष्णस्यप्रभाववित् ॥ २४ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ हेराजन्गुप्तमाख्यानंवेदव्यासमुखाच्छ्रुतम् ॥ सर्वपापहरम्पुण्यंशृणुहर्षविवर्द्धनम् ॥ २५ ॥ ॥ देवानांरक्षणार्थायदैत्यानांहिवधायच ॥ वसुदेवगृहेजातःपरिपूर्णतमोहरिः ॥ २६ ॥ अर्धरात्रेकंसभयान्नीत्वाशौरिश्चतंत्वरम् ॥ गत्वाचगोकुलेपुत्रंनिधायशयनेनृप ॥ ॥ २७ ॥ यशोदानन्दयोःपुत्रींमायांनीत्वापुरंययौ ॥ ववृधेगोकुलेकृष्णोगुप्तोज्ञातोनकैर्नृभिः ॥ २८ ॥ सोद्यैवंवृन्दकारण्येहरिर्गोपालवेषधृक् ॥ एकादशसमास्तत्रगूढवासंकरिष्यति ॥ दैत्यंकंसंघातयित्वाप्रकटःसभविष्यति ॥ २९ ॥ अयोध्यापुरवासिन्यःश्रीरामस्यवराज्ञयाः ॥ ताःसर्वास्तवभार्यासुबभूवुःकन्यकाःशुभाः ॥ ३० ॥ गूढायदेवदेवायदेयाःकन्यास्त्वयाखलु ॥ नविलम्बःक्वचित्कार्योदेहःकालवशोह्ययम् ॥ ३१ ॥ इत्युक्त्वाथगतेभीष्मेसर्वज्ञेहस्तिनापुरम् ॥ दूतंस्वंप्रेषयामासविमलोनन्दसूनवे ॥ ३२ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेअयोध्यापुरवासिन्युपाख्याननामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथदूतःसिन्धुदेशान्माथुरान्पुनरागतः ॥ चरन्वृंदावनेकृष्णातीरेकृष्णंददर्शह ॥ १ ॥ कृष्णंप्रणम्यरहसिकृतांजलिपुटःशनैः ॥ प्रदक्षिणीकृत्यदूतोविमलोक्तमुवाचसः ॥ २ ॥ ॥ दूतउवाच ॥ ॥ स्वयम्परंब्रह्मपरःपरेशःपरैरदृश्यःपरिपूर्णदे

वः ॥ यःपुण्यसंघैःसततंहिदूरेतस्मैनमःसज्जनगोचराय ॥ ३ ॥ गोविप्रदेवश्रुतिसाधुधर्मरक्षार्थमद्यैवयदोःकुलेजः ॥ जातोसिकंसादिव
धाययोसौतस्मैनमोनंतगुणार्णवाय ॥ ४ ॥ अहोपरंभाग्यमलंव्रजौकसांधन्यंकुलंनन्दपरस्यतेपितुः ॥ धन्योव्रजोधन्यमरण्यमेतद्यत्रैवसा
क्षात्प्रकटःपरोहरिः ॥ ५ ॥ यद्राधिकासुन्दरकण्ठरत्नंयद्गोपिकाजीवनमूलरूपम् ॥ तदेवमन्नेत्रपथिप्रजातंकिंवर्णयेभाग्यमतःस्वकीय
म् ॥ ६ ॥ गुप्तोव्रजेगोपमिषेणचासि कस्तूरिकामोदइवप्रसिद्धः ॥ यशश्चतेनिर्मलमाशुशुक्लीकरोतिसर्वत्रगतंत्रिलोकीम् ॥ ७ ॥ जाना
सिसर्वंजनचैत्त्यभावंक्षेत्रज्ञआत्माकृतिवृन्दसाक्षी ॥ तथापिवक्ष्येनृपवाक्यमुक्तंपरंरहस्यंरहसिस्वधर्मम् ॥ ८ ॥ यासिन्धुदेशेषुपुरीप्रसिद्धा
श्रीचम्पकानामशुभायथैन्द्री ॥ तत्पालकोसौविमलोयथेन्द्रस्त्वत्पादपद्मेकृतचित्तवृत्तिः ॥ ९ ॥ सदाकृतंयज्ञशतंत्वदर्थंदानंतपोब्राह्म
णसेवनञ्च ॥ तीर्थंजपंयेनसुसाधनेनतस्मैपरंदर्शनमेवदेहि ॥ १० ॥ तत्कन्यकाःपद्मविशालनेत्राःपूर्णपतिंत्वांमृगयंत्यआरात् ॥ सदा
त्वदर्थेनियमव्रतस्थास्त्वत्पादसेवाविमलीकृतांगाः ॥ ११ ॥ गृहाणतासांव्रजदेवपाणीन्दत्वापरंदर्शनमद्भुतंस्वम् ॥ गच्छाशुसिन्धून्
विशदीकुरुत्वंविमृश्यकर्तव्यमिदंत्वयाहि ॥ १२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ दूतवाक्यंचतच्छ्रुत्वाप्रसन्नोभगवान्हरिः ॥ क्षणमात्रेऽग
तवान्सदूतश्चंपकांपुरीम् ॥ १३ ॥ विमलस्यमहायज्ञेवेदध्वनिसमाकुले ॥ सदूतःकृष्णआकाशात्सहसाऽवततारह ॥ १४ ॥ श्रीव
त्सांकंघनश्यामंसुन्दरंवनमालिनम् ॥ पीतांबरंपद्मनेत्रंयज्ञवाटागतंहरिम् ॥ १५ ॥ तन्दृष्ट्वासहसोत्थायविमलःप्रेमविह्वलः ॥ पपातचर
णोपांतेरोमांचीसन्कृतांजलिः ॥ १६ ॥ संस्थाप्यपीठकेदिव्येरत्नहेमखचित्पदे ॥ स्तुत्वासम्पूज्यविधिवद्राजातत्संमुखेस्थितः ॥ १७ ॥
गवाक्षेभ्यःप्रपश्यन्तीःसुन्दरीर्वीक्ष्यमाधवः ॥ उवाचविमलंकृष्णोमेघगंभीरयागिरा ॥ १८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ महामतेवरंब्रू
हियत्तेमनसिवर्त्तते ॥ याज्ञवल्क्यस्यवचसाजातंमद्दर्शनंतव ॥ १९ ॥ ॥ विमलउवाच ॥ ॥ मनोमेभ्रमरीभूतंसदात्वत्पादपङ्कजे ॥
वासंकुर्याद्देवदेवनान्यच्छामि कदाचन ॥ २० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाविमलोराजासर्वंकोशधनंमहत् ॥ द्विपवाजिरथैःसार्धं
चक्रआत्मनिवेदनम् ॥ २१ ॥ समर्प्यविधिनासर्वाःकन्यकाहरयेन्नृप ॥ नमश्चकारकृष्णायविमलोभक्तवत्सलः ॥ २२ ॥ तदाजयज

यारावोबभूवजनमण्डले ॥ ववृषुःपुष्पवर्षाणिदेवतागगनस्थिताः ॥ २३ ॥ तदैवकृष्णसारूप्यंप्राप्तोनंगस्फुरद्द्युतिः ॥ शतसूर्यप्रतीकाशोद्योतयन्मंडलंदिशाम् ॥ २४ ॥ वैनतेयंसमारुह्यनत्वाश्रीगरुडध्वजम् ॥ सभार्यःपश्यतांनृणांवैकुण्ठंविमलोययौ ॥ २५ ॥ दत्वामुक्तिंनृपतयेश्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ तत्सुताःसुन्दरीर्नीत्वाव्रजमण्डलमाययौ ॥ २६ ॥ तत्रकामवनेरम्येदिव्यमन्दिरसंयुते ॥ क्रीडन्त्यःकन्दुकैःसर्वास्तस्थुःकृष्णप्रियाःशुभाः ॥ २७ ॥ यावतीश्चप्रियामुख्यास्तावद्रूपधरोहरिः ॥ रराजरासेव्रजराड्रंजयंस्तन्मनःप्रभुः ॥ २८ ॥ रासेविमलपुत्रीणामानन्दजलबिन्दुभिः ॥ च्युतैर्विमलकुण्डोऽभूत्तीर्थानांतीर्थमुत्तमम् ॥ २९ ॥ दृष्ट्वापीत्वाचतंस्नात्वापूजयित्वानृपेश्वर ॥ छित्त्वामेरुसमंपापंगोलोकंयातिमानवः ॥ ३० ॥ अयोध्यावासिनीनान्तुकथांयःशृणुयान्नरः॥ सव्रजेद्धामपरमंगोलोकंयोगिदुर्लभम् ॥ ३१ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीमाधु० ना०बहु०सं० अयोध्यापुरवासिन्युपाख्यानंनामसप्तमोऽध्यायः॥७॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ गोपीनांयज्ञसीतानामाख्यानंशृणुमैथिल ॥ सर्वपापहरम्पुण्यंकामदंमंगलायनम् ॥ १ ॥ उशीनरोनामदेशोदक्षिणस्यांदिशिस्थितः ॥ एकदायत्रपर्जन्योनववर्षसमादश ॥ २ ॥ धनवंतस्तत्रगोपाअनावृष्टिभयातुराः ॥ सकुटुम्बागोधनैश्चव्रजमण्डलमाययुः ॥ ३ ॥ पुण्येवृन्दावनेरम्येकालिन्दीनिकटेशुभे ॥ नन्दराजसहायेनवासंतेचक्रिरेनृप ॥ ४ ॥ तेषांगृहेषुसंजातायज्ञसीताश्चगोपिकाः ॥ श्रीरामस्यवराद्दिव्यादिव्ययौवनभूषिताः ॥ ५ ॥ श्रीकृष्णंसुन्दरंदृष्ट्वामोहितास्तानृपेश्वर ॥ व्रतंकृष्णप्रसादार्थंप्रष्टुंराधांसमाययुः ॥ ६ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ वृषभानुसुतेदिव्येहेराधेकंजलोचने ॥ श्रीकृष्णस्यप्रसादार्थंवदकिंचिद्व्रतंशुभं ॥ ७ ॥ तववश्योनन्दसूनुर्देवैरपिसुदुर्गमः ॥ त्वंजगन्मोहिनीराधेसर्वशास्त्रार्थपारगा ॥ ८ ॥ श्रीराधोवाच ॥ श्रीकृष्णस्यप्रसादार्थंकुरुतैकादशीव्रतम् ॥ तेनवश्योहरिःसाक्षाद्भविष्यतिनसंशयः ॥ ९ ॥ गोप्यऊचुः ॥ संवत्सरस्यद्वादश्यानामानिवदराधिके ॥ मासेमासेव्रतंतस्याःकर्तव्यंकेनभावतः ॥ १० ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ मार्गशीर्षेकृष्णपक्षेउत्पन्नाविष्णुदेहतः ॥ मुरासुरवधार्थायतिथिरेकादशीवरा ॥ ११ ॥ मासेमासेपृथक्भूतासैवसर्वव्रतोत्तमा ॥ तस्याःषड्विंशतिंनाम्नांवक्ष्यामिहितकाम्यया ॥ १२ ॥ उत्पत्तिश्चतथामोक्षासफलाचततःपरम् ॥ पुत्रदा

षट्तिलाचैवजयाचविजयातथा ॥ १३ ॥ आमलकीततःपश्चान्नाम्नावैपापमोचनी ॥ कामदाचततःपश्चात्कथितावैवरूथिनी ॥ १४ ॥
मोहिनीचापराप्रोक्तानिर्जलाकथिताततः ॥ योगिनीदेवशयनीकामिकाचततःपरं ॥ १५ ॥ पवित्राचाप्यजापद्माचेंदिराचततःपरम् ॥
पाशांकुशारमाचैवततःपश्चात्प्रबोधिनी ॥ १६ ॥ सर्वसंपत्प्रदाचैवद्वेप्रोक्तेमलमासजे ॥ एवंषड्विंशतिंनाम्नामेकादश्याःपठेच्चयः ॥
॥ १७ ॥ संवत्सरद्वादशीनांफलमाप्नोतिसोपिहि ॥ एकादश्याश्चनियमंशृणुताथव्रजांगनाः ॥ १८ ॥ भूमिशायीदशम्यांतुचैकभुक्तो
जितेन्द्रियः ॥ एकवारंजलंपीत्वाधौतवस्त्रोतिनिर्मलः ॥ ब्राह्ममुहूर्तउत्थायचैकादश्यांहरिंनतः ॥ १९ ॥ अधमंकूपिकास्नानंवाप्यां
स्नानंतुमध्यमं ॥ तडागेचोत्तमंस्नानंनद्याःस्नानंततःपरं ॥ २० ॥ एवंस्नात्वानरवरःक्रोधलोभविवर्जितः ॥ नालापेत्तद्दिनेनीचांस्तथा
पाखंडिनोनरान् ॥ २१ ॥ मिथ्यावादरतांश्चैवतथाब्राह्मणनिन्दकान् ॥ अन्यांश्चैवदुराचारानगम्यागमनेरतान् ॥ २२ ॥ परद्रव्यापहारांश्च
परदाराभिगामिनः ॥ दुर्वृत्तान्भिन्नमर्यादान्नालपेत्सव्रतीनरः ॥ २३ ॥ केशवंपूजयित्वातुनैवेद्यंतत्रकारयेत् ॥ दीपंदद्याद्गृहेतत्रभक्ति
युक्तेनचेतसा ॥ २४ ॥ कथांश्रुत्वाब्राह्मणेभ्योदद्यात्सद्दक्षिणांपुनः ॥ रात्रौजागरणंकुर्याद्गायन्कृष्णपदानिच ॥ २५ ॥ कांस्यंमांसंमसूरांश्च
कोद्रवंचणकंतथा ॥ शाकंमधुपरान्नंचपुनर्भोजनमैथुने ॥ २६ ॥ विष्णुव्रतेचकर्तव्येदशम्यांदशवर्जयेत् ॥ द्यूतंक्रीडांचनिद्रांचताम्बूलंदन्त
धावनं ॥ २७ ॥ परापवादंपैशुन्यंस्तेयंहिंसांतथारतिं ॥ क्रोधाढ्यंह्यनृतंवाक्यमेकादश्यांविवर्जयेत् ॥ २८ ॥ कांस्यंमांसंसुरांक्षौद्रंतैलंवित
थभोजनं ॥ व्यायामंचप्रवासंचपुनर्भोजनमैथुने ॥ २९ ॥ पिष्टापिष्टमसूरांश्चद्वादश्यांपरिवर्जयेत् ॥ अनेनविधिनाकुर्याद्द्वादशीव्रतमुत्तमं ॥ ३० ॥
॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ एकादशीव्रतस्यास्यकालंवदमहामते ॥ किंफलंवदतस्यास्तुमाहात्म्यंवदतत्वतः ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीराधोवाच ॥
दशमीपंचपंचाशद्घटिकाचेत्प्रदृश्यते ॥ तर्हिचैकादशीत्याज्याद्वादशींसमुपोषयेत् ॥ ३२ ॥ दशमीपलमात्रेणत्याज्याचैकादशीतिथिः
॥ मदिराबिन्दुपातेनत्याज्योगंगाघटोयथा ॥ ३३ ॥ एकादशीयदावृद्धिंद्वादशीवायदागता ॥ तदापराह्युपोष्यास्यात्पूर्वावैद्वादशीव्रते
॥ ३४ ॥ एकादशीव्रतस्यास्यफलंवक्ष्येव्रजांगनाः ॥ यस्यश्रवणमात्रेणवाजपेयफलंलभेत् ॥ ३५ ॥ अष्टाशीतिसहस्राणिद्विजान्भो

जयतेतुयः ॥ तत्कृतंफलमाप्नोतिद्वादशीव्रतकृन्नरः ॥ ३६ ॥ ससागरवनोपेतांयोददातिवसुन्धराम् ॥ तत्सहस्रगुणंपुण्यमेकादश्यामहाव्रते ॥ ३७ ॥ येसंसारार्णवेमग्नाःपापपंकसमाकुले ॥ तेषामुद्धरणार्थायद्वादशीव्रतमुत्तमम् ॥ ३८ ॥ रात्रौजागरणंकृत्वैकादशीव्रतकृन्नरः ॥ नपश्यतियमंरौद्रंयुक्तःपापशतैरपि ॥ ३९ ॥ पूजयेद्योहरिंभक्त्याद्वादश्यांतुलसीदलैः ॥ लिप्यतेनसपापेनपद्मपत्रमिवांभसा ॥ ॥ ४० ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ ४१ ॥ दशवैमातृकेपक्षेतथावैदशपैतृके ॥ प्रियायादशपक्षेतुपुरुषानुद्धरेन्नरः ॥ ४२ ॥ यथाशुक्लातथाकृष्णाद्वयोश्चसदृशंफलम् ॥ धेनुःश्वेतातथाकृष्णाउभयोःसदृशंपयः ॥ ॥ ४३ ॥ मेरुमन्दरमात्राणिपापानिशतजन्मसु ॥ एकाचैकादशीगोप्योदहतेतूलराशिवत् ॥ ४४ ॥ विधिवद्विधिहीनंवाद्वादश्यांदानमेवच ॥ स्वल्पंवासुकृतंगोप्योमेरुतुल्यंभवेच्चतत् ॥ ४५ ॥ एकादशीदिनेविष्णोःशृणुतेयोहरेःकथाम् ॥ सप्तद्वीपवतीदानेतत्फलंलभतेचसः ॥ ४६ ॥ शंखोद्धारेनरःस्नात्वादृष्ट्वादेवंगदाधरम् ॥ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ ४७ ॥ प्रभासेचकुरुक्षेत्रेकेदारेबद्रिकाश्रमे ॥ काश्यांचशूकरक्षेत्रेग्रहणेचन्द्रसूर्ययोः ॥ ४८ ॥ संक्रांतीनांचतुर्लक्षेदानंदत्तंचयन्नरैः ॥ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ ४९ ॥ नागानांचयथाशेषःपक्षिणांगरुडोयथा ॥ देवानांचयथाविष्णुर्वर्णानांब्राह्मणोयथा ॥ ५० ॥ वृक्षाणांचयथाश्वत्थःपत्राणांतुलसीयथा ॥ व्रतानांचतथागोप्योवराचैकादशीतिथिः ॥ ५१ ॥ दशवर्षसहस्राणितपस्तप्यतियोनरः ॥ तत्तुल्यंफलमाप्नोतिद्वादशीव्रतकृन्नरः ॥ ५२ ॥ इत्थमेकादशीनांचफलमुक्तंव्रजांगनाः ॥ कुरुताशुव्रतंयूयंकिंभूयःश्रोतुमिच्छथ ॥ ५३ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादेयज्ञसीतोपाख्यानेएकादशीमाहात्म्यंनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥

॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ वृषभानुसुतेसुभ्रूःसर्वशास्त्रार्थपारगे ॥ विडंबयंतीत्वंवाचावाचंवाचस्पतेर्मुनेः ॥ १ ॥ एकादशीव्रतंराधेकेनकेनपुराकृतम् ॥ तद्ब्रूहिनोविशेषेणत्वंसाक्षाज्ज्ञानशेवधिः ॥ २ ॥ ॥ श्रीराधोवाच ॥ ॥ आदौदेवैःकृतंगोप्योवरमेकादशीव्रतम् ॥ भ्रष्टराज्यस्यलाभार्थंदैत्यानांनाशनायच ॥ ३ ॥ वैशंतनपुराराज्ञाकृतमेकादशीव्रतम् ॥ स्वपितुस्तारणार्थाययमलोकगतस्यच ॥ ४ ॥ अक

स्माल्लुंपकेनापिज्ञातित्यक्तेनपापिना ॥ एकादशीकृतायेनराज्यंलेभेसलुंपकः ॥ ५ ॥ भद्रावत्यांकेतुमताकृतमेकादशीव्रतम् ॥ पुत्रहीनेनसद्वाक्यात्पुत्रंलेभेसमानवः ॥ ६ ॥ ब्राह्मण्यैदेवपत्नीभिर्दत्तमेकादशीव्रतम् ॥ तेनलेभेस्वर्गसौख्यंधनधान्यंचमानुषी ॥ ७ ॥ पुष्पदंतीमाल्यवंतौशक्रशापात्पिशाचताम् ॥ प्राप्तौकृतंव्रतंताभ्यांपुनर्गन्धर्वतांगतौ ॥ ८ ॥ पुराश्रीरामचन्द्रेणकृतमेकादशीव्रतं ॥ समुद्रेसेतुबंधार्थंरावणस्यवधायच ॥ ९ ॥ लयांतेचसमुत्पन्नेधातृवृक्षतलेसुराः ॥ एकादशीव्रतंचक्रुःसर्वकल्याणहेतवे ॥ १० ॥ व्रतंचकारमेधावीद्वादश्याःपितृवाक्यतः ॥ अप्सरःस्पर्शदोषेणमुक्तोभून्निर्मलद्युतिः ॥ ११ ॥ गंधर्वोललितःपत्न्यागतःशापात्सरक्षताम् ॥ एकादशीव्रतेनापिपुनर्गंधर्वतांगतः ॥ १२ ॥ एकादशीव्रतेनापिमांधातास्वर्गतिंगतः ॥ सगरश्चककुत्स्थश्चमुचुकुन्दोमहामतिः ॥ १३ ॥ धुंधुमारादयश्चान्येराजानोबहवस्तथा ॥ ब्रह्मकपालनिर्मुक्तोबभूवभगवान्भवः ॥ १४ ॥ धृष्टबुद्धिर्वैश्यपुत्रोज्ञातित्यक्तोमहाखलः ॥ एकादशीव्रतंकृत्वावैकुण्ठंसजगामह ॥ १५ ॥ राज्ञारुक्मांगदेनापिकृतमेकादशीव्रतम् ॥ तेनभूमण्डलंमुक्त्वावैकुंठंसपुरापयौ ॥ ॥ १६ ॥ अंबरीषेणराज्ञापिकृतमेकादशीव्रतम् ॥ नास्पृशद्ब्रह्मशापोपियोनप्रतिहतःक्वचित् ॥ १७ ॥ हेममालीनामयक्षःकुष्ठीधनदशापतः ॥ एकादशीव्रतंकृत्वाचन्द्रतुल्योबभूवह ॥ १८ ॥ महीजितानृपेणापिकृतमेकादशीव्रतम् ॥ तेनपुत्रंशुभंलब्ध्वावैकुंठंसजगामह ॥ १९ ॥ हरिश्चन्द्रेणराज्ञापिकृतमेकादशीव्रतम् ॥ तेनलब्ध्वामहीराज्यंवैकुण्ठंसपुरापयौ ॥ २० ॥ श्रीशोभनोनामपुराकृतेयुगेजामातृकोभून्मुचुकुन्दभूभृतः ॥ एकादशींयः समुपोष्यभारतेप्रातः सदावैकिलमंदराचले ॥ २१ ॥ अद्यापिराज्यं कुरुते कुबेरवद्राज्ययायुतोसौकिलचन्द्रभागया ॥ एकादशींसर्वतिथीश्वरींपरांजानीथगोप्योनहितत्समाऽन्या ॥ २२ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिराधामुखाच्छ्रुत्वायज्ञसीताश्चगोपिकाः ॥ एकादशीव्रतंचक्रुर्विधिवत्कृष्णलालसाः ॥ २३ ॥ एकादशीदिनेनापिप्रसन्नः श्रीहरिः स्वयम् ॥ मार्गशीर्षपूर्णिमायांरासंताभिश्चकारह ॥ २४ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेयज्ञसीतोपाख्यानेएकादशीमाहात्म्यवर्णनंनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ पुलिंदकानांगोपीनांकरिष्येवर्णनंह्यतः ॥ सर्वपापहरम्पुण्यमद्भुतंभक्तिवर्द्धनम् ॥ १ ॥ पुलिंदाउद्भटाःकचि
द्विन्ध्याद्रिवनवासिनः ॥ विलुम्पन्तोराजवसुदीनानांनकदाचन ॥ २ ॥ कुपितस्तेषुबलवान्विन्ध्यदेशाधिपोबली ॥ अक्षौहिणीभ्यांतान्स
र्वान्पुलिंदान्सरुरोधह ॥ ३ ॥ युयुधुस्तेपिखड्गैश्चकुन्तैःशूलैःपरश्वधैः ॥ शक्त्यृष्टिभिर्भुशुंडीभिःशरैःकतिदिनानिच ॥ ४ ॥ पत्रते
प्रेषयामासुःकंसाययदुभूभृते ॥ कंसप्रणोदितोदैत्यःप्रलम्बोबलवांस्तदा ॥ ५ ॥ योजनद्वयमुच्चांगंकालमेघसमद्युतिम् ॥ किरीटकुण्ड
लधरंसर्पहारविभूषितम् ॥ ६ ॥ पादयोःशृंखलायुक्तंगदापाणिंकृतांतवत् ॥ ललज्जिव्हंघोररूपंपातयन्तंगिरीन्द्रुमान् ॥ ७ ॥ कम्प
यंतंभुवंवेगात्प्रलंबंयुद्धदुर्मदम् ॥ दृष्ट्वाप्रधर्षितोराजाससैन्योरणमण्डलम् ॥ ८ ॥ त्यक्त्वादुद्रावसहसासिंहंवीक्ष्यगजोयथा ॥ प्रलम्ब
स्तान्समानीयमथुरामाययौपुनः ॥ ९ ॥ पुलिन्दास्तेपिकंसस्यभृत्यत्वंसमुपागताः ॥ सकुटुम्बाःकामगिरौवासचक्रुर्नृपेश्वर ॥ १० ॥
तेषांगृहेषुसंजाताःश्रीरामस्यवरात्परात् ॥ पुलिंद्यःकन्यकादिव्यारूपिण्यःश्रीरिवार्चिताः ॥ ११ ॥ तद्दर्शनस्मररुजःपुलिंद्यःप्रेमविव्ह
लाः ॥ श्रीमत्पादरजोधृत्वाध्यायंत्यस्तमहर्निशम् ॥ १२ ॥ ताश्चापिरासेसंप्राप्ताःश्रीकृष्णंपरमेश्वरम् ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाद्गोलोका
धिपतिंप्रभुम् ॥ १३ ॥ श्रीकृष्णचरणांभोजरजोदेवैःसुदुर्लभम् ॥ अहोभाग्यंपुलिंदीनांतासांप्राप्तंविशेषतः ॥ १४ ॥ यःपारमेष्ठ्यम
खिलंनमहेन्द्रधिष्ण्यंनोसार्वभौममनिशंनरसाधिपत्यं ॥ नोयोगसिद्धिमभितोनपुनर्भवंवावांच्छत्यलम्परमपादरजःसुभक्तः ॥ १५ ॥ नि
ष्किंचनाःस्वकृतकर्मफलैर्विरागायत्तत्पदंहरिजनामुनयोमहान्तः ॥ भक्ताजुषंतिहरिपादरजःप्रसक्ताअन्येविदंतिनसुखंकिलनैरपेक्ष्यम् ॥
॥ १६ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादेपुलिंदकोपाख्यानंनामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ अन्यासांचैवगोपीनांवर्णनंश्रृणुमैथिल ॥ सर्वपापहरम्पुण्यंहरिभक्तिविवर्द्धनम् ॥ १ ॥ नीतिविन्मार्गदःशुक्लःपतङ्गो
दिव्यवाहनः ॥ गोपेष्टश्चव्रजेराजन्जाताःषड्वृषभानवः ॥ २ ॥ तेषांगृहेषुसंजाताल्लक्ष्मीपतिवरात्प्रजाः ॥ रमावैकुण्ठवासिन्यःश्रीसख्यो
पिसमुद्रजाः ॥ ३ ॥ ऊर्ध्ववैकुण्ठवासिन्यस्तदाजनपदाश्रिताः ॥ श्रीलोकाचलवासिन्यःश्रीसख्योपिसमुद्रजाः ॥ ४ ॥ चिन्तयन्त्यःस

दाश्रीमद्गोविन्दचरणांबुजम् ॥ श्रीकृष्णस्यप्रसादार्थंताभिर्माघव्रतंकृतम् ॥ ५ ॥ माघस्यशुक्लपञ्चम्यांवसन्तादौहरिःस्वयम् ॥ तासां
प्रेमपरीक्षार्थंकृष्णोवैतद्गृहान्गतः ॥ ६ ॥ व्याघ्रचर्मांबरंबिभ्रज्जटामुकुटमण्डितः ॥ विभूतिधूसरोवेणुंवादयन्मोहयन्जगत् ॥ ७ ॥ ता
सांवीथीषुसंप्राप्तंवीक्ष्यगोप्योपिसर्वतः ॥ आययुर्दर्शनंकर्तुंमोहिताःप्रेमविव्हलाः ॥ ८ ॥ अतीवसुन्दरन्दृष्ट्वायोगिनङ्गोपकन्यकाः ॥ ऊ
चुःपरस्परंसर्वाःप्रेमानन्दसमाकुलाः ॥ ९ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ कोयंशिशुर्नन्दसुताकृतिर्वाकस्यापिपुत्रोधनिनोनृपस्य ॥ नारीकुवा
ग्बाणविभिन्नमर्माजातोविरक्तोगतकृत्यकर्मा ॥ १० ॥ अतीवरम्यःसुकुमारदेहोमनोजवद्विश्वमनोहरोयम् ॥ अहोकथंजीवतिचास्यमा
तापिताचभार्याभगिनीविनैनम् ॥ ११ ॥ एवन्ताःसर्वतोयूथीभूत्वासर्वाव्रजांगनाः ॥ पप्रच्छुस्तंयोगिवरंविस्मिताःप्रेमविव्हलाः ॥ १२ ॥
॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ कस्त्वंयोगिन्नामकिन्तेकुत्रवासस्तुतेमुने ॥ कावृत्तिस्तवकासिद्धिर्वदनोवदतांवर ॥ १३ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥
योगेश्वरोहंमेवासःसदामानसरोवरे ॥ नाम्नास्वयंप्रकाशोऽहंनिरन्नःस्वबलात्सदा ॥ १४ ॥ सार्थंपरमहंसानांयाम्यहंहेव्रजांगनाः ॥ भू
तंभव्यंवर्तमानंवेद्म्यहंदिव्यदर्शनः ॥ १५ ॥ उच्चाटनंमारणञ्चमोहनंस्तंभनंतथा ॥ जानामिमंत्रविद्याभिर्वशीकरणमेवच ॥ १६ ॥
॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ यदिजानासियोगिंस्त्वंवार्ताकालत्रयोद्भवाम् ॥ किंवर्ततेनोमनसिवदतर्हिमहामते ॥ १७ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥
॥ भवतीनांचकर्णांतेकथनीयमिदंवचः ॥ युष्माकमाज्ञयावक्ष्येसर्वेषांशृण्वतामिह ॥ १८ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ सत्यंयोगेश्वरोसि
त्वंत्रिकालज्ञोनसंशयः ॥ वशीकरणमंत्रेणसद्यःपठनमात्रतः ॥ १९ ॥ यदिसोत्रैवचायातिचिंतितोयोस्तिवैमुने ॥ तदामन्यामहेत्वांवैमंत्रि
णांप्रवरंपरम् ॥ २० ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ दुर्लभोदुर्घटोभावोयुष्माभिर्गदितःस्त्रियः ॥ तथाप्यहंकरिष्यामिवाक्यंनचलतेसताम् ॥
॥ २१ ॥ निमीलयतनेत्राणिमाशोचंकुरुतास्त्रियः ॥ भविष्यतिनसंदेहोयुष्माकंकार्यमेवच ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तथेतिमी
लिताक्षीषुगोपीषुभगवान्हरिः ॥ विहायतद्योगिरूपंबभौश्रीनन्दनन्दनः ॥ २३ ॥ नेत्राण्युन्मील्यददृशुःसानन्दंनन्दनन्दनम् ॥ विस्मिता
स्तत्प्रभावज्ञाहर्षितामोहमागताः ॥ २४ ॥ माघमासेमहारासेपुण्येवृन्दावनेवने ॥ ताभिःसार्द्धंहरीरेमेसुरीभिःसुरराडिव ॥ २५ ॥ ॥

॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीमाधुर्यखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे रमावैकुण्ठश्वेतद्वीपोर्ध्ववैकुण्ठाजितपदश्रीलोकाचलवासिनीश्रीसखीनामुपाख्यानंनामएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इदंमयातेकथितंगोपीनांचरितंशुभम् ॥ अन्यासांचैवगोपीनांवर्णनंशृणुमैथिल ॥ १ ॥ वीतिहोत्रोऽग्निभुक्सांबःश्रीकरोगोपतिःश्रुतः ॥ व्रजेशःपावनःशांतउपनन्दाव्रजेभवाः ॥ २ ॥ धनवंतोरूपवंतःपुत्रवंतोबहुश्रुताः ॥ शीलादिगुणसंपन्नाःसर्वेदानपरायणा ॥ ३ ॥ तेषांगृहेषुसंजाताःकन्यकादेववाक्यतः ॥ काश्चिद्दिव्याअदिव्याश्चतथात्रिगुणवृत्तयः ॥ ४ ॥ भूमिगोप्यश्चसंजाताःपुण्यैर्नानाविधैःकृतैः ॥ राधिकासहचर्यस्ताःसख्योऽभूवन्विदेहराट् ॥ ॥ ५ ॥ एकदामानिनींराधांताःसर्वाव्रजगोपिकाः ॥ ऊचुर्वीक्ष्यहरिंप्राप्तंहोलिकायामहोत्सवे ॥ ६ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ रंभोरुचन्द्रवदनेमधुमानिनीशेराधेवचःसुललितंललनेशृणुत्वम् ॥ श्रीहोलिकोत्सवविहारमलंविधातुमायातितेपुरवनेव्रजभूषणोयम् ॥ ७ ॥ श्रीयौवनोन्मदविघूर्णितलोचनोसौनीलालकालिकलितांसकपोलगोलः ॥ सत्पीतकंचुकघनांतमशेषमारादाचालयन्ध्वनिमतास्वपदारुणेन ॥ ८ ॥ बालार्कमौलिविमलांगदहारमुद्यद्विद्युत्क्षिपन्मकरकुंडलमादधानः ॥ पीतांबरेणजयतिद्युतिमण्डलोसौभूमण्डलेचसधनुष्कघनोदिविस्थः ॥ ९ ॥ आबीरकुंकुमरसैश्चविलिप्तदेहोहस्ताशृहीतनवसेचनयंत्रआरात् ॥ प्रेक्षंस्तवाशुसखिवाटमतीवराधेत्वद्रासरंगरसकेलिरतःस्थितःसः ॥ १० ॥ निर्गच्छफाल्गुनमिषेणविहायमानंदातव्यमद्यचयशःकिलहोलिकायै ॥ कर्तव्यमाशुनिजमन्दिररंगवारिपाटीरपंकमकरन्दचयंचतूर्णम् ॥ ११ ॥ उत्तिष्ठगच्छसहसानिजमण्डलीभिर्यत्रास्तिगोपिकिलतत्रमहामतेत्वम् ॥ एतादृशोपिसमयोनकदापिलभ्यःप्रक्षालितंकरतलंविदितंप्रवाहे ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथमानवतीराधामानंत्यक्त्वासमुत्थिता ॥ सखीसंघैःपरिवृताप्रकर्तुंहोलिकोत्सवं ॥ १३ ॥ श्रीखंडागुरुकस्तूरीहरिद्राकुंकुमद्रवैः ॥ पूरिताभिर्दृतीभिश्चसंयुक्तास्ताव्रजांगनाः ॥ १४ ॥ रक्तहस्ताःपीतवस्त्राःकूजन्नूपुरमेखलाः ॥ गायंत्योहोलिकागीतीर्गालीभिर्हास्यसंधिभिः ॥ १५ ॥ आबीरारुणचूर्णानांमुष्टिभिस्ताइतस्ततः ॥ कुर्वंत्यश्चारुणंभूमिंदिगंतंचांबरंतथा ॥ १६ ॥ कोटिशःकोटिशस्तत्रस्फुरंत्याबीरमुष्टयः ॥ सुगंधारुणचूर्णानांकोटिशःकोटिश

स्तथा ॥ १७ ॥ सर्वतोजगृहुःकृष्णंकराभ्यांव्रजगोपिकाः ॥ यथामेघंचदामिन्यःसंध्यायांश्रावणस्यच ॥ १८ ॥ तन्मुखंचाविलिंपंत्यो थावीरारुणवृष्टिभिः ॥ कुंकुमाक्तदृतीभिस्तमार्द्रीचक्रुर्विधानतः ॥ १९ ॥ भगवानपितत्रैवयावतीर्व्रजयोषितः ॥ धृत्वारूपाणितावंतिवि जहारनृपेश्वर ॥ २० ॥ राधयाशुशुभेतत्रहोलिकायामहोत्सवे ॥ वर्षासंध्याक्षणेकृष्णःसौदामिन्याघनोयथा ॥ २१ ॥ कृष्णोपितद्धस्त कृताक्तनेत्रोदत्वास्वकीयंनवमुत्तरीयं ॥ ताभ्योययौनन्दगृहंपरेशोदेवेषुवर्षत्सुचपुष्पवर्षम् ॥ २२ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्री माधुर्यखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेहोलिकोत्सवेदिव्यात्रिगुणवृत्तिभूमिगोप्युपाख्याननामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ छ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथदेवांगनानांचगोपीनांवर्णनंशृणु ॥ चतुःपदार्थदंनॄणांभक्तिवर्धनमुत्तमम् ॥ १ ॥ बभूवमालवेदेशेगोपोनन्दो दिवस्पतिः ॥ भार्यासहस्रसंयुक्तोधनवान्नीतिमान्परः ॥ २ ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेनमथुरायांसमागतः ॥ नन्दराजंव्रजाधीशंश्रुत्वाश्रीगोकुलं ययौ ॥ ३ ॥ मिलित्वागोपराजंसदृष्ट्वावृन्दावनश्रियम् ॥ नन्दराजाज्ञयातत्रवासंचक्रेमहामनाः ॥ ४ ॥ योजनद्वयमाश्रित्यघोपंचक्रेग वांपुनः ॥ मुदंप्रापव्रजेराजन्ज्ञातिभिः सदिवस्पतिः ॥ ५ ॥ तस्यदेवलवाक्येनसर्वादेवजनस्त्रियः ॥ जाताः कन्यामहादिव्याज्वलद ग्निशिखोपमाः ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णंसुन्दरंदृष्ट्वामोहिताः कन्यकाश्चताः ॥ दामोदरस्यप्राप्त्यर्थंचक्रुर्माघव्रतंपरं ॥ ७ ॥ अधोदयेकेयमुनां नित्यंस्नात्वाव्रजांगनाः ॥ उच्चैर्जगुः कृष्णलीलांप्रेमास्पदसमाकुलाः ॥ ८ ॥ तासांप्रसन्नः श्रीकृष्णोवरंब्रूहीत्युवाचह ॥ ताऊचुस्तंपरं नत्वाकृतांजलिपुटाःशनैः ॥ ९ ॥ गोप्यऊचुः॥योगीश्वराणांकिलदुर्लभस्त्वंसर्वेश्वरःकारणकारणोसि ॥ त्वंनेत्रगामीभवतात्सदानोवंशी धरोमन्मथमन्मथांगः ॥१०॥ तथास्तुचोक्त्वाहरिरादिदेवस्तासांतुयोदर्शनमाततान ॥ भूयात्सदातद्धृदिनेत्रमार्गंतथासआहूतइवाशुचित्ते ॥११॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोनान्यएवहि ॥ एककार्यार्थमागत्यकोटिकार्यंचकारह ॥ १२ ॥ परिकरीकृतपीतपटंहरिंशिखिकिरी टनतीकृतकन्धरम् ॥ लकुटवेणुकरंचलकुण्डलंपटुतरंनटवेषधरंभजे ॥ १३ ॥ भक्त्यैववश्योहरिरादिदेवःसदाप्रमाणंकिलचात्रगोप्यः ॥ सांख्यंचयोगंनकृतंकदापिप्रेम्णैवयस्यप्रकृतिंगताःस्युः ॥१४॥ इ० श्रीग० मा० ना० ब० सं० देवजनस्त्र्युपाख्याननामत्रयोदशोऽध्यायः॥१३॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ जालन्धरीणांगोपीनांजन्मानिशृणुमैथिल ॥ कर्माणिचमहाराजपापघ्नानिनृणांसदा ॥ १ ॥ राजन्सतनदोतीरे रंगपत्तनमुत्तमम् ॥ सर्वसम्पद्युतंदीर्घयोजनद्वयवर्तुलम् ॥ २ ॥ रंगोजिस्तत्रगोपालः पुराधीशोमहाबलः ॥ पुत्रपौत्रसमायुक्तोधनधान्यसमृद्धिमान् ॥ ३ ॥ हस्तिनापुरनाथायधृतराष्ट्रायभूभृते ॥ हैमानामर्बुदशतंवार्षिकंसददौसदा ॥ ४ ॥ एकदातत्रवर्षांतेव्यतीतेकिलमैथिल ॥ वार्षिकंतुकरंराज्ञेनददौसमदोत्कटः ॥ ५ ॥ मिलनार्थंनचायातेरंगोजौगोपनायके ॥ वीरादशसहस्राणिधृतराष्ट्रप्रणोदिताः ॥ ६ ॥ बद्ध्वातंदामभिर्गोपमाजग्मुस्तेगजाव्हयम् ॥ कतिवर्षाणिरंगोजिः कारागारेस्थितोऽभवत् ॥ ७ ॥ सन्निरुद्धस्तांडितोपिलोभीभीरुर्नचाभवत् ॥ नददौसधनंकिंचित्धृतराष्ट्रायभूभृते ॥ ८ ॥ कारागारान्महाभीमात्कदाचित्सपलायितः ॥ रात्रौरंगपुरंप्रागाद्रंगोजिर्गोपनायकः ॥ ९ ॥ पुनस्तंहिसमाहर्तुंधृतराष्ट्रप्रणोदितं ॥ अक्षौहिणीत्रयंराजन्समर्थबलवाहनम् ॥ १० ॥ तेनसार्द्धंसबाणौघैस्तीक्ष्णधारैः स्फुरत्प्रभैः ॥ युयुधेदंशितोयुद्धेधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ११ ॥ शत्रुभिश्छिन्नकवचश्छिन्नधन्वाहतस्वकः ॥ पुरमेत्यमृधंचक्रे रंगोजिः कतिभिर्दिनैः ॥ १२ ॥ अनाथः शरणंचेच्छन्कंसाययदुभूभृते ॥ दूतंस्वंप्रेषयामासरंगोजिर्भयपीडितः ॥ १३ ॥ दूतस्तुमथुरामेत्यसभांगत्वानताननः ॥ कृतांजलिश्चौग्रसेनिंनत्वाप्राहगिराद्रया ॥ १४ ॥ रंगोजिनामानृपरंगपत्तनेगोपोस्तिनीतिज्ञवरः पुराधिपः ॥ स्वशत्रुसंरुद्धपुरोमहाधिभृदलब्धनाथः शरणंगतस्तव ॥ १५ ॥ त्वंदीनदुःखार्तिहरोमहीतलेभौमादिसंगीतगुणोमहाबलः ॥ सुरासुरानुद्भटभूमिपालकान्विजित्ययुद्धेसुरराडिवस्थितः ॥ १६ ॥ चन्द्रंचकोरश्चरविंकुशेशयंयथाशरच्छीकरमेवचातकः ॥ क्षुधातुरोन्नंच जलंतृषातुरःस्मरत्यसौशत्रुभयेतथात्वां ॥ १७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंश्रुत्वावचस्तस्यकंसोवैदीनवत्सलः ॥ दैत्यकोटिसमायुक्तोमनोगंतुंसमादधे ॥ १८ ॥ गोमूत्रचयसिन्दूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखम् ॥ विंध्याद्रिसदृशंश्यामंमदनिर्झरसंयुतम् ॥ १९ ॥ पादेचशृंखलाजालंनदंतंघनवद्भृशम् ॥ द्विपंकुवलयापीडंसमारुह्यमदोत्कटः ॥ २० ॥ चाणूरमुष्टिकाद्यैश्चकेशिव्योमवृषासुरैः ॥ सहसादंशितः कंसः प्रययौरंगपत्तनं ॥ २१ ॥ यदूनांचकुरूणांचबलयोस्तुपरस्परम् ॥ बाणैःखड्गैस्त्रिशूलैश्चघोरंयुद्धंबभूवह ॥ २२ ॥ बाणान्धका

रेसंजातेकंसोनीत्वामहागदाम् ॥ विवेशकुरुसेनासुवनेवैश्वानरोयथा ॥ २३ ॥ कांश्चिद्वीरान्सकवचान्गदयावज्रकल्पया ॥ पातयामासभूपृष्ठेवज्रेणेंद्रोयथागिरीन् ॥ २४ ॥ रथान्ममर्दपादाभ्यां पार्ष्णिघातेनघोटकान् ॥ गजेगजंताडयित्वागजान्प्रोन्नीयचांघ्रिषु ॥ ॥ २५ ॥ स्कन्धयोः कक्षयोर्धृत्वासनीडान्रत्नकम्बलान् ॥ कांश्चिद्बलाद्भ्रामयित्वाचिक्षेपगगनेबली ॥ २६ ॥ गजान्शुण्डासुचोन्नीयलोलघण्टासमावृतान् ॥ चिक्षेपसंमुखेराजन् मृधेव्योमासुरोबली ॥ २७ ॥ रथान्गृहीत्वासाश्वांश्चशृङ्गाभ्यांभ्रामयन्मुहुः ॥ चिक्षेपदिक्षुबलवान्दैत्योदुष्टोवृषासुरः ॥ २८ ॥ बलात्पश्चिमपादाभ्यांवीरानश्वानितस्ततः ॥ पातयामासराजेन्द्रकेशीदैत्याधिपोबली ॥ ॥ २९ ॥ एवंभयंकरंयुद्धंदृष्ट्वावैकुरुसैनिकाः ॥ शेषाभयातुरावीराजग्मुस्तेपिदिशोदश ॥ ३० ॥ रंगोजिसकुटुम्बन्तंनीत्वाकंसोथदैत्यराट् ॥ मथुरांप्रययौवीरोनादयन्दुन्दुभीन्शनैः ॥ ३१ ॥ श्रुत्वापराजयंस्वस्यकौरवाः क्रोधमूर्च्छिताः ॥ दैत्यानांसमयन्दृष्ट्वासर्वेमौनमास्थिताः ॥ ३२ ॥ पुरंबर्हिषदंनामव्रजसीम्निमनोहरम् ॥ रंगोजयेददौकंसोदैत्यानामधिपोबली ॥ ३३ ॥ वासंचकारतत्रैवरंगोजिगोपनायकः ॥ बभूवुस्तस्यभार्यासुजालंधर्योहरेर्वरात् ॥ ३४ ॥ परिणीतागोपजनैरूपयौवनभूषिताः ॥ जारधर्मेणसुस्नेहंश्रीकृष्णेताःप्रचक्रिरे ॥ ३५ ॥ चैत्रमासेमहारासेताभिः साकंहरिः स्वयम् ॥ पुण्येवृन्दावनेरम्येरेमेवृन्दावनेश्वरः ॥ ३६ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेजालंधर्युपाख्याननामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ व्रजेशोणपुराधीशोगोपोनन्दोधनोमहान् ॥ भार्यापंचसहस्राणिबभूवुस्तस्यमैथिल ॥ १ ॥ जातामत्स्यवरात्तास्तुसमुद्रेगोपकन्यकाः ॥ तथान्याश्चात्रिवाचापिपृथिव्यादोहनान्नृप ॥ २ ॥ बर्हिष्मतीपुरंध्र्योयाजाताजातिस्मराःपराः ॥ तथान्याप्सरसोभूवन्वरान्नारायणस्यच ॥ ३ ॥ तथासुतलवासिन्योवामनस्यवरात्स्त्रियः ॥ तथानागेन्द्रकन्याश्चजाताःशेषवरात्परात् ॥ ४ ॥ ताभ्योदुर्वाससादत्तंकृष्णापंचांगमद्भुतम् ॥ तेनसंपूज्ययमुनांवव्रिरेश्रीपतिंवरम् ॥ ५ ॥ एकदाश्रीहरिस्ताभिर्वृन्दारण्येमनोहरे ॥ यमुनानिकटेदिव्येपुंस्कोकिलमधुव्रते ॥ ६ ॥ मधुपध्वनिसंयुक्तेकूजत्कोकिलसारसे ॥ मधुमासेमन्दवायौवसन्तलतिकावृते ॥ ७ ॥ दो

लोत्सवंसमारेभेहरिर्मदनमोहनः ॥ कदम्बवृक्षेरहसिकल्पवृक्षमनोहरे ॥ ८ ॥ कालिन्दीजलकल्लोलकोलाहलसमाकुले ॥ तद्दोलाखेल
नंचक्रुस्तागोप्यःप्रेमविह्वलाः ॥ ९ ॥ राधयाकीर्तिसुतयाचन्द्रकोटिप्रकाशया ॥ रेजेवृन्दावनेकृष्णोयथारत्यारतीश्वरः ॥ १० ॥ ए
वंप्राप्ताश्चयाःसर्वाःश्रीकृष्णंनन्दनन्दनम् ॥ परिपूर्णतमंसाक्षात्तासांकिंवर्ण्यतेतपः ॥ ११ ॥ नागेन्द्रकन्यकाःसर्वाश्चैत्रमासेमनोहरे ॥ ब
लभद्रंहरिंप्राप्ताःकृष्णातीरेतुताःशुभाः ॥ १२ ॥ इदंमयातेकथितंगोपीनांचरितंशुभम् ॥ सर्वपापहरंपुण्यंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥
॥ १३ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ यमुनायाश्चपंचांगंदत्तंदुर्वाससामुने ॥ गोपीभ्योयेनगोविन्दःप्राप्तस्तद्ब्रूहिमांप्रभो ॥ १४ ॥ ॥ श्री
नारदउवाच ॥ अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणपापहानिःपराभवेत् ॥ १५ ॥ अयोध्याधिपतिःश्रीमान्मांधा
ताराजसत्तमः ॥ मृगयांविचरन्प्राप्तःसौभरेराश्रमंशुभम् ॥ १६ ॥ वृन्दावनेस्थितंसाक्षात्कृष्णातीरेमनोहरे ॥ नत्वाजामातरंराजासौ
भरिंप्राहमानदः ॥ १७ ॥ ॥ मांधातोवाच ॥ ॥ भगवन्सर्ववित्साक्षात्त्वंपरावरवित्तमः ॥ लोकानांतमसोंधानांदिव्यसूर्यइवापरः ॥
॥ १८ ॥ इहलोकेभवेद्राज्यंसर्वसिद्धिसमन्वितम् ॥ अमुत्रकृष्णसारूप्यंयेनस्यात्तद्वदाशुमे ॥ १९ ॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ यमुनाया
श्चपंचांगंवदिष्यामितवाग्रतः ॥ सर्वसिद्धिकरंशश्वत्कृष्णसारूप्यकारणम् ॥ २० ॥ यावत्सूर्यउदेतिस्मयावच्चप्रतितिष्ठति ॥ तावद्रा
ज्यप्रदंचात्रश्रीकृष्णवशकारकम् ॥ २१ ॥ कवचंचस्तवंनाम्नांसहस्रंपटलंतथा ॥ पद्धतिंसूर्यवंशेन्द्रपंचांगानिविदुर्बुधाः ॥ २२ ॥ इतिश्रीम
द्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीसौभरिमांधातृसंवादे बर्हिष्मतीपुरंध्र्यप्सरःसुतलवासिनीनागेंद्रकन्योपा
ख्यानंनामपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ मांधातोवाच ॥ ॥ यमुनायाःकृष्णराज्ञ्याःकवचंसर्वतोऽमलम् ॥ देहिमह्यंमहा
भागधारयिष्याम्यहंसदा ॥ १ ॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ ॥ यमुनायाश्चकवचंसर्वरक्षाकरंनृणां ॥ चतुःपदार्थदंसाक्षाच्छृणुराजन्महामते ॥
॥ २ ॥ कृष्णांचतुर्भुजांश्यामांपुंडरीकदलेक्षणाम् ॥ रथस्थांसुन्दरींध्यात्वाधारयेत्कवचंततः ॥ ३ ॥ स्नातःपूर्वमुखोमौनीकृतसंध्यः
कुशासने ॥ कुशैर्बद्धशिखोविप्रःपठेद्वैस्वस्तिकासनः ॥ ४ ॥ यमुनामेशिरःपातुकृष्णानेत्रद्वयंसदा ॥ श्यामाभ्रूभंगदेशंचनासिकांनाक

वासिनी ॥ ५ ॥ कपोलौपातुमेसाक्षात्परमानन्दरूपिणी ॥ कृष्णवामांससंभूतापातुकर्णद्वयंमम ॥ ६ ॥ अधरौपातुकालिन्दीचिबुकं सूर्यकन्यका ॥ यमस्वसाकन्धरंचहृदयंमेमहानदी ॥ ७ ॥ कृष्णप्रियापातुपृष्ठंतटिनीमेभुजद्वयं ॥ श्रोणीतटंचसुश्रोणीकटिंमेचारुदर्शना ॥ ८ ॥ ऊरुद्वयंतुरंभोरूर्जानुनोअधिमेदिनी ॥ गुल्फौरासेश्वरीपातुपादौपापापहारिणी ॥ ९ ॥ अंतर्बहिरधश्चोर्ध्वंदिशासुविदिशासुच ॥ समंतात्पातुजगतःपरिपूर्णतमप्रिया ॥ १० ॥ इदंश्रीयमुनायाश्चकवचंपरमाद्भुतं ॥ दशवारंपठेद्भक्त्यानिर्धनोधनवान्भवेत् ॥ ॥ ११ ॥ त्रिभिर्मासैःपठेद्धीमान्ब्रह्मचारीमिताशनः ॥ सर्वराज्याधिपत्यंचप्राप्यतेनात्रसंशयः ॥ १२ ॥ दशोत्तरशतंनित्यंत्रिमासावधिभक्तितः ॥ यःपठेत्प्रयतोभूत्वातस्यकिंकिंनजायते ॥ १३ ॥ यःपठेत्प्रातरुत्थायसर्वतीर्थफलंलभेत् ॥ अंतेव्रजेत्परंधामगोलोकंयोगिदुर्लभम् ॥ १४ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डेश्रीसौभरिमांधातृसंवादेश्रीयमुनाकवचंनामषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

॥ मांधातोवाच ॥ ॥ यमुनायाः स्तवंदिव्यंसर्वसिद्धिकरंपरम् ॥ सौभरेमुनिशार्दूलवदमांकृपयात्वरम् ॥ १ ॥ ॥ श्रीसौभरिरुवाच ॥ ॥ मार्तंडकन्यकायास्तुस्तवंशृणुमहामते ॥ सर्वसिद्धिकरंभूमौचातुर्वर्ग्यफलप्रदम् ॥ २ ॥ कृष्णवामांसभूतायैकृष्णायैसततंनमः ॥ नमः श्रीकृष्णरूपिण्यैकृष्णेतुभ्यंनमोनमः ॥ ३ ॥ यः पापपंकांबुकलंककुत्सितः कामीकुधीः सत्सुकलिंकरोतिहि ॥ वृन्दावनंधामददातितस्मैनदन्मिलिन्दादिकलिन्दनन्दिनी ॥ ४ ॥ कृष्णेसाक्षात्कृष्णरूपात्वमेववेगावर्तेवर्ततेमत्स्यरूपो ॥ ऊर्मावूर्मौकूर्मरूपीसदातोबिंदौबिंदौभातिगोविंददेवः ॥ ५ ॥ वन्देलोलावर्तींत्वांसघनघननिभांकृष्णवामांसभूतांवेगंवैवैरजाख्यंसकलजलचयंखंडयंतींबलात्स्वात् ॥ छित्त्वाब्रह्मांडमारात्सुरनगरनगान्गंडशैलादिदुर्गान् भित्त्वाभूखंडमध्येतटिनिधृतवतीमूर्मिमालांप्रयांतीम् ॥ ६ ॥ दिव्यंकोनामधेयंश्रुतमथयमुनेदंडयत्यद्रितुल्यंपापव्यूहंत्वखंडंवसतुममगिरांमंडलेनुक्षणंतत् ॥ दंडचांश्चाकार्यदण्डचान्सकृदपिवचसाखंडितंयद्गृहीतंभ्रातुर्मार्तंडसूनोरटतिपुरिहृढस्तेप्रचंडोतिदंडः ॥ ७ ॥ रज्जुर्वाविषयांधकूपतरणेपापाखुदर्वीकरीवेण्युष्णिक्चविराजमूर्तिशिरसोमालास्तिवासुन्दरी ॥ धन्यंभाग्यमतः परंभुविनृणांयत्रादिकृद्दुर्लभागोलोकेप्यतिदुर्लभातिसुभगाभात्यद्वितीयानदी ॥ ८ ॥ गोपीगोकुलगोप

केलिकलितेकालिन्दिकृष्णप्रभेत्वत्कूलेजललोलगोलविचलत्कल्लोलकोलाहलः ॥ त्वत्कांतारकुतूहलालिकुलकृज्झंकारकेकाकुलः कूजत्कोकिलसंकुलोव्रजलतालंकारभृत्पातुमां ॥ ९ ॥ भवंतिजिव्हास्तनुरोमतुल्यागिरोयदाभूसिकताइवासु ॥ तदप्यलंयातिनतेगुणांतंसंतोमहांतः किलशेषतुल्याः ॥ १० ॥ कलिन्दगिरिनन्दिनीस्तवउपस्ययंवापरः श्रुतश्चयादिपाठितोभुवितनोतिसन्मंगलम् ॥ जनोपियदिधारयेत्किलपठेच्चयोनित्यशः सयातिपरमंपदंनिजनिकुंजलीलावृतम् ॥ ११ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीमाधुर्यखंडे श्रीसौभरिमांधातृसंवादेश्रीयमुनास्तवोनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ मान्धातोवाच ॥ ॥ कृष्णायाःपटलंपुण्यंकामदंपद्धतिंयथा ॥ वदमांमुनिशार्दूलत्वंसाक्षाज्ज्ञानशेवधिः ॥ १ ॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ पटलंपद्धतिंवक्ष्येयमुनायामहामते ॥ कृत्वाश्रुत्वाथजप्त्वावाजीवन्मुक्तोभवेन्नरः ॥ २ ॥ प्रणवंपूर्वमुद्धृत्यमायाबीजंततःपरं ॥ रमाबीजंततः कृत्वाकामबीजंविधानतः ॥ ३ ॥ कालिन्दीतिचतुर्थ्यंतंदेवीपदमतः परम् ॥ नमः पश्चात्संविधार्यजपेन्मंत्रमिमंनरः ॥ ४ ॥ जप्त्वैकादशलक्षाणिमंत्रसिद्धिर्भवेद्ध्रुवि ॥ जनैः प्रार्थ्याश्चयेकामाः सर्वेप्राप्याः स्वतश्चते ॥ ५ ॥ विधायषोडशदलंपद्मंसिंहासनेशुभे ॥ कर्णिकायांचकालिन्दींन्यसेच्छ्रीकृष्णसंयुताम् ॥ ६ ॥ जान्हवींविरजांकृष्णांचन्द्रभागांसरस्वतीम् ॥ गोमतींकौशिकींवेणींसिंधुंगोदावरींतथा ॥ ७ ॥ वेदस्मृतिंवेत्रवतींशतद्रूंशरयूंतथा ॥ पूजयेन्मानवश्रेष्ठऋषिकुल्यांककुद्मतीम् ॥ ८ ॥ पृथक्पृथक्तद्दलेषुनामोच्चार्य्यविधानतः ॥ वृन्दावनंगोवर्द्धनंवृन्दांचतुलसींतथा ॥ ९ ॥ चतुर्दिक्षुविधायाशुपूजयेन्नामभिः पृथक् ॥ १० ॥ ॐनमोभगवत्यैकालिन्दनंदिन्यैसूर्यकन्यकायैयमभगिन्यैश्रीकृष्णप्रियायैयूथीभूतायैस्वाहा ॥ अनेनमंत्रेणावाहनादिषोडशोपचारान्समाहितउपाहरेत् ॥ इत्येवंपटलंविद्धितुल्यंवक्ष्यामिपद्धतिम् ॥ यावत्सम्पूर्णतांयातिपुरश्चरणमेवहि ॥ ११ ॥ तावद्भवेद्ब्रह्मचारीजपेन्मौनव्रतीद्विजः ॥ यवभोजीभूमिशायीपत्रभुक्जितमानसः ॥ १२ ॥ कामंक्रोधंतथालोभंमोहंद्वेषंविसृज्यसः ॥ भक्त्यापरमयाराजन्वर्तमानस्तुदेशकः ॥ १३ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तउत्थायध्यात्वादेवींकलिंदजाम् अरुणोदयवेलायांनद्यांस्नानंसमाचरेत् ॥ १४ ॥ मध्यान्हेचापिसंध्यायांसंध्यावन्दनतत्परः ॥ समाप्तेनियमेराजन्कालिन्दीतीरमास्थि

तः ॥ १५ ॥ दशलक्षंब्राह्मणानांसपुत्राणांमहात्मनाम् ॥ पूजयित्वागन्धपुष्पैर्दत्वातेभ्यः सुभोजनम् ॥ १६ ॥ वस्त्रभूषणसौवर्णपात्राणिप्रस्फुरंतिच ॥ दक्षिणाश्वशुभादद्यात्ततः सिद्धिर्भवेत्खलु ॥ १७ ॥ इतितेपद्धतिः प्रोक्तामयाराजन्महामते ॥ कुरुत्वंनियमंसर्वंकिम्भूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १८ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीमाधुर्यखण्डे सौभरिमांधातृसंवादे पटलपद्धतिवर्णननामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

॥ मान्धातोवाच ॥ ॥ नाम्नांसहस्रंकृष्णायाःसर्वसिद्धिकरम्परम् ॥ वदमांमुनिशार्दूलत्वंसर्वज्ञोनिरामयः ॥ १ ॥ सौभरिरुवाच ॥ ॥ नाम्नांसहस्रंकालिन्द्यामान्धातस्तेवदाम्यहम् ॥ सर्वसिद्धिकरंदिव्यंश्रीकृष्णवशकारकम् ॥ २ ॥ ॐ अस्यश्रीकालिन्दीसहस्रनामस्तोत्रमन्त्रस्य ॥ ॥ सौभरिर्ऋषिः ॥ ॥ श्रीयमुनादेवता ॥ ॥ अनुष्टुप्छन्दः ॥ ॥ मायाबीजमितिकीलकम् ॥ ॥ रमाबीजमितिशक्तिः ॥ ॥ श्रीकलिन्दनन्दिनीप्रसादसिद्ध्यर्थेजपेविनियोगः ॥ ॥ अथध्यानम् ॥ ॥ श्यामामंभोजनेत्रांसघनघनरुचिंरत्नमंजीरकूजत्कांचीकेयूरयुक्तांकनकमणिमयेबिभ्रतींकुण्डलेद्वे ॥ भ्राजच्छ्रीनीलवस्त्रांस्फुरदमलचलद्धारभारांमनोज्ञांध्यायेमार्तंडपुत्रींतनुकिरणचयोद्दीप्तदीपाभिरामाम् ॥ ३ ॥ ॥ इतिध्यानम् ॥ ॥ ॐकालिन्दीयमुनाकृष्णाकृष्णरूपासनातनी ॥ कृष्णवामांससंभूतापरमानन्दरूपिणी ॥ ४ ॥ गोलोकवासिनीश्यामावृन्दावनविनोदिनी ॥ राधासखीरासलीलारासमण्डलमण्डिता ॥ ५ ॥ निकुंजमाधवीवल्लीरंगवल्लीमनोहरा ॥ श्रीरासमण्डलीभूतायूथीभूताहरिप्रिया ॥ ६ ॥ गोलोकतटिनीदिव्यानिकुंजतलवासिनी ॥ दीर्घोर्मिवेगगंभीरापुष्पपल्लववाहिनी ॥ ७ ॥ घनश्यामामेघमालाबलाकापद्ममालिनी ॥ परिपूर्णतमापूर्णापूर्णब्रह्मप्रियापरा ॥ ८ ॥ महावेगवतीसाक्षान्निकुंजद्वारनिर्गता ॥ महानदीमन्दगतिर्विरजावेगभेदिनी ॥ ९ ॥ अनेकब्रह्माण्डगताब्रह्मद्रवसमाकुला ॥ गङ्गामिश्रानिर्जलाभानिर्मलासरितांवरा ॥ १० ॥ रत्नबद्धोभयतटीहंसपद्मादिसंकुला ॥ नदीनिर्मलपानीयासर्वब्रह्माण्डपावनी ॥ ११ ॥ वैकुण्ठपरिखीभूतापरिखापापहारिणी ॥ ब्रह्मलोकागताब्राह्मीस्वर्गास्वर्गनिवासिनी ॥ १२ ॥ उल्लसन्तीप्रोत्पतंतीमेरुमालामहोज्ज्वला ॥ श्रीगङ्गांभःशिखरिणीगण्डशैलविभेदिनी ॥ १३ ॥ देशान्पुनन्तीगच्छन्तीवहंतीभूमिमध्यगा ॥ मार्तण्डतनुजापुण्याकलिन्दगिरिनन्दिनी ॥ १४ ॥ यमस्वसाम

न्दहासासुद्विजारचिताम्बरा ॥ नीलाम्बरापद्मसुखीचरन्तीचारुदर्शना ॥ १५ ॥ रम्भोरूःपद्मनयनामाधवीप्रमदोत्तमा ॥ तपश्चरन्ती सुश्रोणीकूजन्नूपुरमेखला ॥१६॥ जलस्थिताश्यामलांगीखाण्डवाभाविहारिणी॥गाण्डीविभाषिणीवन्याश्रीकृष्णंवरमिच्छती ॥ १७॥ द्वार कागमनाराज्ञीपट्टराज्ञीपरङ्गता ॥ महाराज्ञीरत्नभूषागोमतीतीरचारिणी ॥ १८ ॥ स्वकीयास्वसुखास्वार्थास्वीयकार्यार्थसाधिनी ॥ नवलांगाबलामुग्धावरांगावामलोचना ॥ १९ ॥ अज्ञातयौवनादीनाप्रभाकान्तिर्द्युतिश्छविः ॥ सोमाभापरमाकीर्तिःकुशलाज्ञातयौ वना ॥ २० ॥ नवोढामध्यगामध्याप्रौढिःप्रौढाप्रगल्भका ॥ धीराऽधीराधैर्य्यधराज्येष्ठाश्रेष्ठाकुलांगना ॥ २१ ॥ क्षणप्रभाचञ्चलार्चा विद्युत्सौदामिनीतडित् ॥ स्वाधीनपतिकालक्ष्मोःपुष्टास्वाधीनभर्तृका ॥ २२ ॥ कलहान्तरिताभीरुरिच्छाप्रोत्कंठिताकुला ॥ क शिपुस्थादिव्यशय्यागोविन्दहृतमानसा ॥ २३ ॥ खण्डिताखण्डशोभाढ्याविप्रलब्धाभिसारिका ॥ विरहार्ताविरहिणीनारीप्रोषितभर्तृ का ॥ २४ ॥ मानिनीमानदाप्राज्ञामन्दारवनवासिनी ॥ झङ्कारिणीझणत्कारीरणन्मंजीरनूपुरा ॥ २५ ॥ मेखलामेखलाकांचीश्रीकाञ्ची काञ्चनामयी ॥ कंचुकीकंचुकमणिःश्रीकंठाढ्यामहामणिः ॥ २६ ॥ श्रीहारिणापद्महारासुक्तासुक्ताफलार्चिता ॥ रत्नकङ्कणकेयूरास्फुर दंगुलिभूषणा ॥ २७ ॥ दर्पणादर्पणीभूतादुष्टदर्पविनाशिनी ॥ कंबुग्रीवाकंबुधराग्रैवेयकविराजिता ॥ २८ ॥ ताटंकिनीदंतधराहेमकुंडल मण्डिता ॥ शिखाभूषाभालपुष्पानासामौक्तिकशोभिता ॥ २९ ॥ मणिभूमिगतादेवीरैवताद्रिविहारिणी॥वृन्दावनगतावृन्दावृन्दारण्यनि वासिनी ॥ ३० ॥ वृन्दावनलतामाध्वीवृन्दारण्यविभूषणा ॥ सौंदर्यलहरीलक्ष्मीर्मथुरातीर्थवासिनी ॥ ३१ ॥ विश्रांतवासिनीकाम्यारम्या गोकुलवासिनी ॥ रमणस्थलशोभाढ्यामहावनमहानदी ॥ ३२ ॥ प्रणताप्रोन्नतापुष्टाभारतीभरतार्चिता॥तीर्थराजगतिर्गोत्रागंगासागरसंग मा ॥३३॥सप्ताब्धिभेदिनीलोलासप्तद्वीपगताबलात् ॥ लुठंतीशैलभिद्यंतीस्फुरंतीवेगवत्तरा ॥३४॥ कांचनीकांचनीभूमिःकांचनीभूमिभा विता ॥ लोकदृष्टिर्लोकलीलालोकालोकाचलार्चिता ॥ ३५ ॥ शैलोद्गतास्वर्गगतास्वर्गार्चास्वर्गपूजिता ॥ वृन्दावनीवनाध्यक्षारक्षाकक्षात टीपटी ॥ ३६ ॥ असिकुण्डगताकच्छास्वच्छन्दोच्छलितादिजा ॥ कुहरस्थारयप्रस्थाप्रस्थाशांततरातुरा ॥ ३७ ॥ अंबुच्छटासीकरा

भादर्दुरादर्दुरीधरा ॥ पापांकुशापापसिंहीपापद्रुमकुठारिणी ॥ ३८॥ पुण्यसंघापुण्यकीर्त्तिःपुण्यदापुण्यवर्द्धिनी ॥ मधोर्वननदीमुख्यातु
लातालवनस्थिता ॥ ३९ ॥ कुमुद्वननदीकुब्जाकुमुदांभोजवर्द्धिनी ॥ प्लवरूपावेगवतीसिंहसर्पादिवाहिनी ॥ ४० ॥ बहुलीबहुदाबह्वीबहु
लावनवन्दिता ॥राधाकुण्डकलाराध्याकृष्णकुण्डजलाश्रिता॥४१॥ललिताकुण्डगाघंटाविशाखाकुण्डमंडिता ॥ गोविन्दकुण्डनिलयागो
पकुण्डतरंगिणी॥४२॥ श्रीगंगामानसोगंगाकुसुमांबरभाविनी ॥ गोवर्धिनीगोधनाढ्यामयूरीवरवर्णिनी॥४३॥सारसीनीलकंठाभाकूजत्को
किलपोतकी ॥ गिरिराजप्रभूर्भूरिरातपत्रातपत्रिणी ॥ ४४ ॥ गोवर्द्धनांकागोदंतीदिव्यौषधिनिधिःश्रुतिः ॥ पारदीपारदमयीनारदी
शारदीभृतिः ॥ ४५ ॥ श्रीकृष्णचरणांकस्थाकामाकामवनांचिता ॥ कामाटवीनन्दिनीचनन्दग्राममहीधरा ॥ ४६ ॥ बृहत्सानुद्युतिःप्रो
तानन्दीश्वरसमन्विता ॥ काकलीकोकिलमयीभांडारकुशकौशला ॥ ४७ ॥ लोहार्गलप्रदाकाराकाश्मीरवसनावृता ॥ बर्हिषदी
शोणपुरीशूरक्षेत्रपुराधिका ॥ ४८ ॥ नानाभरणशोभाढ्यानानावर्णसमन्विता ॥ नानानारीकदंबाढ्यानानावस्त्रविराजिता ॥ ४९ ॥
नानालोकगतावार्चिनानाजलसमन्विता ॥ स्त्रीरत्नंरत्ननिलयाललनारत्नरंजिनी ॥ ५० ॥ रंगिणीरंगभूमाढ्यारंगारंगमहीरुहा ॥ रा
जविद्याराजगुह्याजगत्कीर्त्तिर्घनाघना ॥ ५१ ॥ विलोलघंटाकृष्णांगाकृष्णदेहसमुद्भवा ॥ नीलपंकजवर्णाभानीलपंकजहारिणी ॥ ५२ ॥
नीलाभानीलपद्माढ्यानीलांभोरुहवासिनी ॥ नागवल्लीनागपुरीनागवल्लीदलार्चिता ॥ ५३ ॥ तांबूलचर्चिताचर्चामकरन्दमनोहरा ॥ स
केसराकेसारिणीकेशपाशाभिशोभिता ॥ ५४ ॥ कज्जलाभाकज्जलाक्ताकज्जलीकलितांजना ॥ अलक्तचरणाताम्रालालाताम्रीकृतांब
रा ॥ ५५ ॥ ॥ सिन्दूरितालिप्तवाणीसुश्रीःश्रीखंडमंडिता ॥ पाटीरपंकवसनाजटामांसीरुचाम्बरा ॥ ५६ ॥ आगर्य्यगुरुगन्धाक्तातग
राश्रितमारुता ॥ सुगन्धितैलरुचिराकुन्तलालिःसुकुन्तला ॥ ५७ ॥ शकुन्तलाऽपांसुलाचपातिव्रत्यपरायणा ॥ सूर्यकोटिप्रभासूर्य
कन्यासूर्यसमुद्भवा ॥ ५८ ॥ कोटिसूर्य्यप्रतीकाशासूर्यजासूर्यनंदनी ॥ संज्ञासंज्ञासुतास्वेच्छासंज्ञामोदप्रदायिनी ॥ ५९॥ संज्ञा
पुत्रीस्फुरच्छायातपंतीतापकारिणी ॥ सावर्ण्यानुभवावेदीवडवासौख्यदायिनी ॥ ६० ॥ शनैश्चरानुजाकीलाचन्द्रवंशविवर्द्धिनी ॥

चन्द्रवंशवधूश्चन्द्राचन्द्रावलिसहायिनी ॥ ६१ ॥ चन्द्रावतीचंद्रलेखाचंद्रकांतानुगांशुका ॥ भैरवीपिंगलाशंकीलीलावत्यागरीमयी॥ ॥ ६२ ॥ धनश्रीर्देवगांधारीस्वर्मणिर्गुणवर्द्धिनी ॥ व्रजमल्लार्यंधकारीविचित्राजयकारिणी ॥ ६३ ॥ गांधारीमंजरीटोडीगुर्ज्जर्य्यासावरीजया ॥ कर्णाटीरागिणीगौडीवैराटीगौरवाटिका ॥ ६४ ॥ चतुश्चन्द्रकलाहेरीतैलंगीविजयावती ॥ तालीतालस्वरागानक्रियामात्रप्रकाशिनी ॥ ६५ ॥ वैशाखीचंचलाचारुर्माचारीघूंघटीघटा ॥ वैरागरीसोरठीशाकेदारोजलधारिका ॥ ६६ ॥ कामाकरश्रीकल्याणीगौडकल्याणमिश्रिता ॥ रामसंजीविनीहेलामन्दारीकामरूपिणी ॥ ६७ ॥ सारंगीमारुतीहोढासागरीकामवादिनी ॥ वैभासीमंगलाचान्द्रीरासमंडलमंडना ॥ ६८ ॥ कामधेनुः कामलताकामदाकमनीयका ॥ कल्पवृक्षस्थलीस्थूलाक्षुधासौधनिवासिनी ॥ ६९ ॥ गोलोकवासिनीसुभ्रूर्यष्टिभृद्द्वारपालिका ॥ शृंगारप्रकराशृंगास्वच्छाशय्योपकारिका ॥ ७० ॥ पार्षदासुमुखीसेव्याश्रीवृन्दावनपालिका ॥ निकुंजभृत्कुंजपुंजागुंजाभरणभूषिता ॥ ७१ ॥ निकुंजवासिनीप्रोष्यागोवर्द्धनतटीभवा ॥ विशाखाललितारामानीरुजामधुमाधवी ॥ ॥ ७२ ॥ एकानेकसखीशुक्लासखीमध्यामहामनाः ॥ श्रुतिरूपाऋषिरूपामैथिलाः कौशलाः स्त्रियः ॥ ७३ ॥ अयोध्यापुरवासिन्यो यज्ञसीताः पुलिंदकाः ॥ रमावैकुण्ठवासिन्यः श्वेतद्वीपसखीजनाः ॥ ७४ ॥ ऊर्ध्ववैकुंठवासिन्योदिव्याजितपदाश्रिताः ॥ श्रीलोकाचलवासिन्यः श्रीसख्यः सागरोद्भवाः ॥ ७५ ॥ दिव्याअदिव्यादिव्यांगाव्याप्तास्त्रिगुणवृत्तयः॥ भूमिगोप्योदेवनार्योलताऔषधिवीरुधः ॥ ॥ ७६ ॥ जालंधर्य्यः सिन्धुसुताः पृथुबर्हिष्मतीभवाः ॥ दिव्यांबराअप्सरसः सौतलानागकन्यकाः ॥ ७७ ॥ परंधामपरंब्रह्मपौरुषाप्रकृतिः परा ॥ तटस्थागुणभूर्गीतागुणागुणमयीगुणा ॥ ७८ ॥ चिद्घनासदसन्मालाद्दृष्टिर्दृश्यागुणाकरी ॥ महत्तत्वमहंकारोमनोबुद्धिः प्रचेतना ॥ ७९ ॥ चेतोवृत्तिः स्वान्तरात्माचतुर्द्धाचतुरक्षरा ॥ चतुर्व्यूहश्चतुर्मूर्तिर्व्योमवायुरदोजलम् ॥ ८० ॥ महीशब्दोरसोगन्धः स्पर्शोरूपमनेकधा ॥ कर्मेंद्रियंकर्ममयीज्ञानंज्ञानेन्द्रियंद्विधा ॥ ८१ ॥ त्रिधाधिभूतमध्यात्ममधिदैवमधिस्थितम् ॥ ज्ञानशक्तिः क्रियाशक्तिः सर्वदेवाधिदेवता ॥ ८२ ॥ तत्त्वसंघाविराण्मूर्तिर्धारणाधारणामयी ॥ श्रुतिः स्मृतिर्वेदमूर्तिः संहितागर्गसंहिता ॥ ८३ ॥

पराशरीसैवसृष्टिः पारहंसीविधातृका ॥ याज्ञवल्कीभागवतीश्रीमद्भगवतार्चिता ॥ ८४ ॥ रामायणमयीरम्यापुराणपुरुषप्रिया ॥
पुराणमूर्त्तिः पुण्यांगाशास्त्रमूर्तिर्महोन्नता ॥ ८५ ॥ मनीषाधिषणाबुद्धिर्वाणीधीः शेमुषीमतिः ॥ गायत्रीवेदसावित्रीब्रह्माणीब्रह्मलक्ष
णा ॥ ८६ ॥ दुर्गापर्णासतीसत्यापार्वतीचंडिकांबिका॥आर्यादाक्षायणीदाक्षीदक्षयज्ञविघातिनी ॥ ८७ ॥ पुलोमजाशचीन्द्राणीवेदीदेव
वरार्पिता ॥ वायुनाधारिणीधन्यावायवीवायुवेगगा ॥ ८८ ॥ यमानुजासंयमनीसंज्ञाच्छायास्फुरद्द्युतिः ॥ रत्नदेवीरत्नवृन्दातारा
तरणिमण्डला ॥ ८९ ॥ रुचिः शान्तिः क्षमाशोभादयादक्षाद्युतिस्त्रपा ॥ तलतुष्टिर्विभापुष्टिः सन्तुष्टिः पुष्टभावना ॥ ९० ॥ चतु
र्भुजाचारुनेत्राद्विभुजाष्टभुजाबला ॥ शंखहस्तापद्महस्ताचक्रहस्तागदाधरा ॥ ९१ ॥ निषंगधारिणीचर्मखड्गपाणिर्धनुर्धरा ॥ धनुष्टं
कारिणीयोध्रीदैत्योद्भटविनाशिनी ॥ ९२ ॥ रथस्थागरुडारूढाश्रीकृष्णहृदयस्थिता ॥ वंशीधराकृष्णवेषास्रग्विणीवनमालिनी ॥
॥ ९३ ॥ ॥ किरीटधारिणीयानामन्दमन्दगतिर्गतिः ॥ चन्द्रकोटिप्रतीकाशातन्वीकोमलविग्रहा ॥ ९४ ॥ भैष्मीभीष्मसुताभीमारु
क्मिणीरुक्मरूपिणी॥सत्यभामाजांबवतीसत्याभद्रासुदक्षिणा॥९५॥मित्रवृन्दासखीवृन्दावृन्दारण्यध्वजोर्ध्वगा ॥ शृंगारकारिणीशृंगाशृंग
भूः शृंगदाशुगा ॥ ९६ ॥ तितिक्षेक्षास्मृतिः स्पर्धास्पृहाश्रद्धास्वनिर्वृतिः ॥ ईशातृष्णाभिधाप्रीतिर्हिंसायाच्ञाक्लमाकृषिः ॥ ९७ ॥
आशानिद्रायोगनिद्रायोगिनीयोगदायुगा ॥ निष्ठाप्रतिष्ठासमितिः सत्वप्रकृतिरुत्तमा ॥ ९८ ॥ तमः प्रकृतिर्दुर्मर्षीरजः प्रकृतिरान
तिः ॥ क्रियाऽक्रियाकृतिर्ग्लानिः सात्विक्याध्यात्मिकीवृषा ॥ ९९ ॥ सेवाशिखामणिर्वृद्धिराहूतिः सुमतिर्द्युभूः ॥ रज्जुर्द्विदाम्नीषड्
गीसंहितासौख्यदायिनी ॥ १०० ॥ मुक्तिःप्रोक्तिर्देशभाषाप्रकृतिः पिंगलोद्भवा ॥ नागभावानागभूपानागरीनगरीनगा ॥ १ ॥ नौ
नौकाभवनौर्भाव्याभवसागरसेतुका ॥ मनोमयीदारुमयीसैकतीसिकतामयी ॥ २ ॥ लेख्यालेप्यामणिमयीप्रतिमाहेमनिर्मिता ॥ शैली
शैलभवाशीलाशीकराभाचलाचला ॥ ३ ॥ अस्थितास्वस्थितातूलीवैदिकीतांत्रिकीविधिः ॥ संध्यासंध्याभ्रवसनावेदसंधिः सुधाम
यी ॥ ४ ॥ सायंतनीशिखावेध्यासूक्ष्माजीवकलाकृतिः ॥ आत्मभूताभाविताऽण्वीप्रव्हीकमलकर्णिका ॥ ५ ॥ नीराजनीमहाविद्याकं

दलीकार्यसाधनी ॥ पूजाप्रतिष्ठाविपुलापुनंतीपारलौकिकी ॥ ६ ॥ शुक्लशुक्तिमौक्तिकाचप्रतीतिःपरमेश्वरी ॥ विराजोष्णिग्विराट्वे
णीवेणुकावेणुनादिनी ॥ ७ ॥ आवर्त्तिनीवार्त्तिकदावार्त्तावृत्तिर्विमानगा ॥ रासाढ्यरासिनीरासीरासमण्डलमंडली ॥ ८ ॥ गोपगोपीश्वरी
गोपीगोपीगोपालवन्दिता ॥ गोचारिणीगोपनदीगोपानन्दप्रदायिनी ॥ ९ ॥ पशव्यदागोपसेव्याकोटिशोगोगणावृता ॥ गोपानुगागोप
वतीगोविन्दपदपादुका ॥ १० ॥ वृषभानुसुताराधाश्रीकृष्णवशकारिणी ॥ कृष्णप्राणाधिकाशश्वद्रसिकारसिकेश्वरी ॥ ११ ॥ अव
टोदाताम्रपर्णीकृतमालाविहायसी ॥ कृष्णावेणीभीमरथीतापीरेवामहापगा ॥ १२ ॥ वैयासकीचकावेरीतुंगभद्रासरस्वती ॥ चन्द्रभागावे
त्रवतीऋषिकुल्याककुद्मती ॥ १३ ॥ गोतमीकौशिकीसिन्धुर्बाणगंगातिसिद्धिदा ॥ गोदावरीरत्नमालागंगामन्दाकिनीबला ॥ १४ ॥
स्वर्णदीजान्हवीवेलावैष्णवीमंगलालया ॥ बालाविष्णुपदीप्रोक्तासिन्धुसागरसंगता ॥ १५ ॥ गंगासागरशोभाढ्यासामुद्रीरत्नदाधुनी ॥
भागीरथीस्वर्धुनीभूःश्रीवामनपदच्युता ॥ १६ ॥ लक्ष्मीरमारामणीयामार्गवीविष्णुवल्लभा ॥ सीतार्चिर्जानकीमाताकलंकरहिताक
ला ॥ १७ ॥ कृष्णपादाब्जसंभूतासर्वात्रिपथगामिनी ॥ धराविश्वंभरानन्ताभूमिर्धात्रीक्षमामयी ॥ १८ ॥ स्थिताधरित्रीधरणिरुर्वीशे
षफणस्थिता ॥ अयोध्याराघवपुरीकौशिकीरघुवंशजा ॥ १९ ॥ मथुरामाथुरीपंथायादवीध्रुवपूजिता ॥ मायापूर्बिल्वनीलाद्वार्गंगाद्वा
रविनिर्गता ॥ २० ॥ कुशावर्तमयीध्रौव्याध्रुवमण्डलमध्यगा ॥ काशीशिवपुरीशेषाविंध्यावाराणसीशिवा ॥ २१ ॥ अवंतिकादेवपु
रीप्रोज्ज्वलोज्जयिनीजिता ॥ द्वारावतीद्वारकामाकुशभूताकुशस्थली ॥ २२ ॥ महापुरीसप्तपुरीनन्दिग्रामस्थलस्थिता ॥ शालग्राम
शिलादित्याशंभलग्राममध्यगा ॥ २३ ॥ वंशगोपालिनीक्षिप्राहरिमन्दिरवर्तिनी ॥ बर्हिष्मतीहस्तिपुरीशक्रप्रस्थनिवासिनी ॥ २४ ॥ दा
डिमीसैंधवीजंबूःपौष्करीपुष्करप्रसूः ॥ उत्पलावर्तगमनानैमिषीनैमिषावृता ॥ २५ ॥ कुरुजांगलभूःकालीहैमवत्यार्बुदीबुधा ॥ शूकर
क्षेत्राविदिताश्वेतवाराहधारिता ॥ २६ ॥ सर्वतीर्थमयीतीर्थातीर्थानांतीर्थकारिणी ॥ हारिणीसर्वदोषाणांदायिनीसर्वसम्पदाम् ॥ २७ ॥ वर्द्धि
नीतेजसांसाक्षाद्गर्भवासनिकृंतनी ॥ गोलोकधामधनिनीनिकुंजनिजमंजरी ॥ २८ ॥ सर्वोत्तमासर्वपुण्यासर्वसौंदर्यशृंखला ॥ सर्वतीर्थोप

रिगतासर्वतीर्थाधिदेवता ॥ २९ ॥ नाम्नांसहस्रंकालिन्द्याःकीर्त्तिदंकामदम्परम् ॥ महापापहरम्पुण्यमायुर्वर्द्धनमुत्तमम् ॥ १३० ॥ एक
वारंपठेद्रात्रौचौरेभ्योनभयंभवेत् ॥ द्विवारंप्रपठेन्मार्गेदस्युभ्योनभयंक्वचित् ॥ ३१ ॥ द्वितीयांतुसमारभ्यपठेत्पूर्णावधिंद्विजः ॥ दशवार
मिदंभक्त्याध्यात्वादेवींकलिन्दजाम् ॥ ३२ ॥ रोगीरोगात्प्रमुच्येतबद्धोमुच्येतबन्धनात् ॥ गुर्विणीजनयेत्पुत्रंविद्यार्थीपंडितोभवेत् ॥ ३३ ॥
मोहनंस्तंभनंशश्वद्वशीकरणमेवच ॥ उच्चाटनंघातनञ्चशोषणंदीपनंतथा ॥ ३४ ॥ उन्मादनन्तापनञ्चनिधिदर्शनमेवच ॥ यद्यद्वांछति
चित्तेनतत्तत्प्राप्नोतिमानवः ॥ ३५ ॥ ब्राह्मणोब्रह्मवर्चस्वीराजन्योजगतीपतिः ॥ वैश्योनिधिपतिर्भूयाच्छूद्रःश्रुत्वातुनिर्मलः ॥ ३६ ॥ पू
जाकालेतुयोनित्यंपठतेभक्तिभावतः ॥ लिप्यतेनसपापेनपद्मपत्रमिवांभसा ॥ ३७ ॥ शतवारंपठेन्नित्यंवर्षावधिमतःपरम् ॥ पटलंपद्ध
तिंकृत्वास्तवंचकवचंतथा ॥ ३८ ॥ सप्तद्वीपमहीराज्यंप्राप्नुयान्नात्रसंशयः ॥ ३९ ॥ निष्कारणंपठेद्यस्तुयमुनाभक्तिसंयुतः ॥ त्रैवर्ग्यमे
त्यसुकृतीजीवन्मुक्तोभवेदिह ॥ ४० ॥ निकुंजलीलाललितंमनोहरंकलिन्दजाकूललताकदम्बकम् ॥ वृन्दावनोन्मत्तमिलिन्दशब्दितंव्रजे
त्सगोलोकमिदंपठेच्चयः ॥ १४१ ॥ इति श्रीग० मा० खं० श्रीसौभरिमान्धातृसंवादेयमुनासहस्रनामकथनंनामैकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिकृष्णास्तवंश्रुत्वामान्धातानृपसत्तमः ॥ अयोध्यांप्रययौवीरोनत्वाश्रीसौभरिंमुनिम् ॥ १ ॥ इदंमयातेक
थितंगोपीनांचरितंशुभम् ॥ महापापहरम्पुण्यंकिम्भूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ २ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ श्रुतंतवमुखाद्ब्रह्मन्गोपीनां
वर्णनम्परम् ॥ यमुनायाश्चपञ्चाङ्गंमहापातकनाशनम् ॥ ३ ॥ श्रीकृष्णःसबलःसाक्षाद्गोलोकाधिपतिःप्रभुः ॥ अग्रेचकारकांलीलांलक्लि
तांव्रजमण्डले ॥ ४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदाचारयन्गाःस्वाःसबलोगोपबालकैः ॥ भांडीरेयमुनातीरेबाललीलाञ्चकारह ॥ ५ ॥
विहारंकारयन्बालैर्बाह्यवाहकलक्षणम् ॥ विजहारवनेकृष्णोदर्शयन्गामनोहराः ॥ ६ ॥ तत्रागतोगोपरूपीप्रलम्बःकंसनोदितः ॥ न
ज्ञातोबालकैःसोपिहरिणाविदितोऽभवत् ॥ ७ ॥ विहारविजयंरामंनेतुंकोपिनमन्यते ॥ उवाहतंप्रलम्बोसौभाण्डीराद्यमुनातटम् ॥ ८ ॥
अवरोहणतोदैत्योमथुरांगंतुमुद्यतः ॥ दधारघनवद्रूपंगिरीन्द्रइवदुर्गमः ॥ ९ ॥ बभौबलोदैत्यपृष्ठेसुन्दरोलोलकुण्डलः ॥ आकाशस्थः

पूर्णचन्द्रःसंताडिज्जलदोयथा ॥ १० ॥ दैत्यंभयंकरंवीक्ष्यबलदेवोमहाबलः ॥ रुषाहनन्मुष्टिनातंशिरस्यद्रिंयथाद्रिभित् ॥ ११ ॥ वि
शीर्णमस्तकोदैत्योयथावज्रहतोगिरिः ॥ पपातभूमौसहसाचालयन्वसुधातलम् ॥ १२ ॥ तज्ज्योतिर्निर्गतंदीर्घंबलेलीनंबभूवह ॥ तदै
ववव्रृषुर्देवाःपुष्पैर्नन्दनसंभवैः ॥ १३ ॥ अभूज्जयजयारावोदिविभूमौनृपेश्वर ॥ एवंश्रीबलदेवस्यचरितंपरमाद्भुतम् ॥ १४ ॥ मया
तेकथितंराजन्किम्भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कोयंदैत्यःपूर्वकालेप्रलम्बोरणदुर्मदः ॥ बलदेवस्यहस्तेनमु
क्तिम्प्रापकथंमुने ॥ १५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ शिवस्यपूजनार्थंहियक्षराट्स्ववनेशुभे ॥ कारयामासपुष्पाणांरक्षांयक्षैरि
तस्ततः ॥ १६ ॥ तदप्यस्यापिजगृहुःपुष्पाणिप्रस्फुरन्तिच ॥ ततःक्रुद्धोददौशापंयक्षराड्धनदोबली ॥ १७ ॥ येगृण्हंत्यस्यपुष्पाणि
स्वेचान्येसुरमानवाः ॥ भवितारोऽसुराःसर्वेमच्छापात्सहसाभुवि ॥ १८ ॥ हूहूसुतोथविजयोविचरंस्तीर्थभूमिषु ॥ वनंचैत्ररथंप्राप्तोगाय
न्विष्णुगुणान्पथि ॥ १९ ॥ वीणापाणिरजानन्वैगन्धर्वःसुमनांसिच ॥ गृहीत्वासोऽसुरोजातोगन्धर्वत्वंविहायतत् ॥ २० ॥ तदैवश
रणंप्राप्तः कुबेरस्यमहात्मनः ॥ नत्वातत्प्रार्थनांचक्रेकृतांजलिपुटःशनैः ॥ २१ ॥ तस्मैप्रसन्नोराजेन्द्रकुबेरोपिवरंददौ ॥ त्वंविष्णुभक्तः
शान्तात्मामाशोचंकुरुमानद ॥ २२ ॥ द्वापरांतेचतेमुक्तिर्बलदेवस्यहस्ततः ॥ भविष्यतिनसन्देहोभाण्डीरेयमुनातटे ॥ २३ ॥ ॥ श्री
नारदउवाच ॥ ॥ हूहूसुतःसगन्धर्वःप्रलम्बोभून्महाऽसुरः ॥ कुबेरस्यवराद्राजन्परंमोक्षंजगामह ॥ २४ ॥ ॥ इतिश्रीगर्गसंहितायांश्री
माधुर्यखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेप्रलम्बवधोनामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथक्रीडाप्रसक्तेषुगो
पेषुसबलेषुच ॥ तृणलोभेनविविशुर्गावःसर्वामहद्वनम् ॥ १ ॥ ताआनेतुंगोपबालाःप्राप्तामुंजाटवींपराम् ॥ संभूतस्तत्रदावाग्निःप्रलया
ग्निसमोमहान् ॥ २ ॥ गोभिर्गोपाःसमेतास्तेश्रीकृष्णंसबलंहरिम् ॥ वदन्तःपाहिपाहीतिभयार्ताःशरणंगताः ॥ ३ ॥ वीक्ष्यवन्हिभयंस्वा
नांकृष्णोयोगेश्वरेश्वरः ॥ न्यमीलयतमाभैष्टलोचनानीत्यभाषत ॥ ४ ॥ तथाभूतेषुगोपेषुतमग्निंभयकारकम् ॥ अपिबद्भगवान्देवोदे
वानांपश्यतांनृप ॥ ५ ॥ एवंपीत्वामहावन्हिंनीत्वागोपालगोगणम् ॥ प्राप्तोभूद्यमुनापारेशुभाशोकवनेहरिः ॥ ६ ॥ तत्रक्षुत्पीडितागो

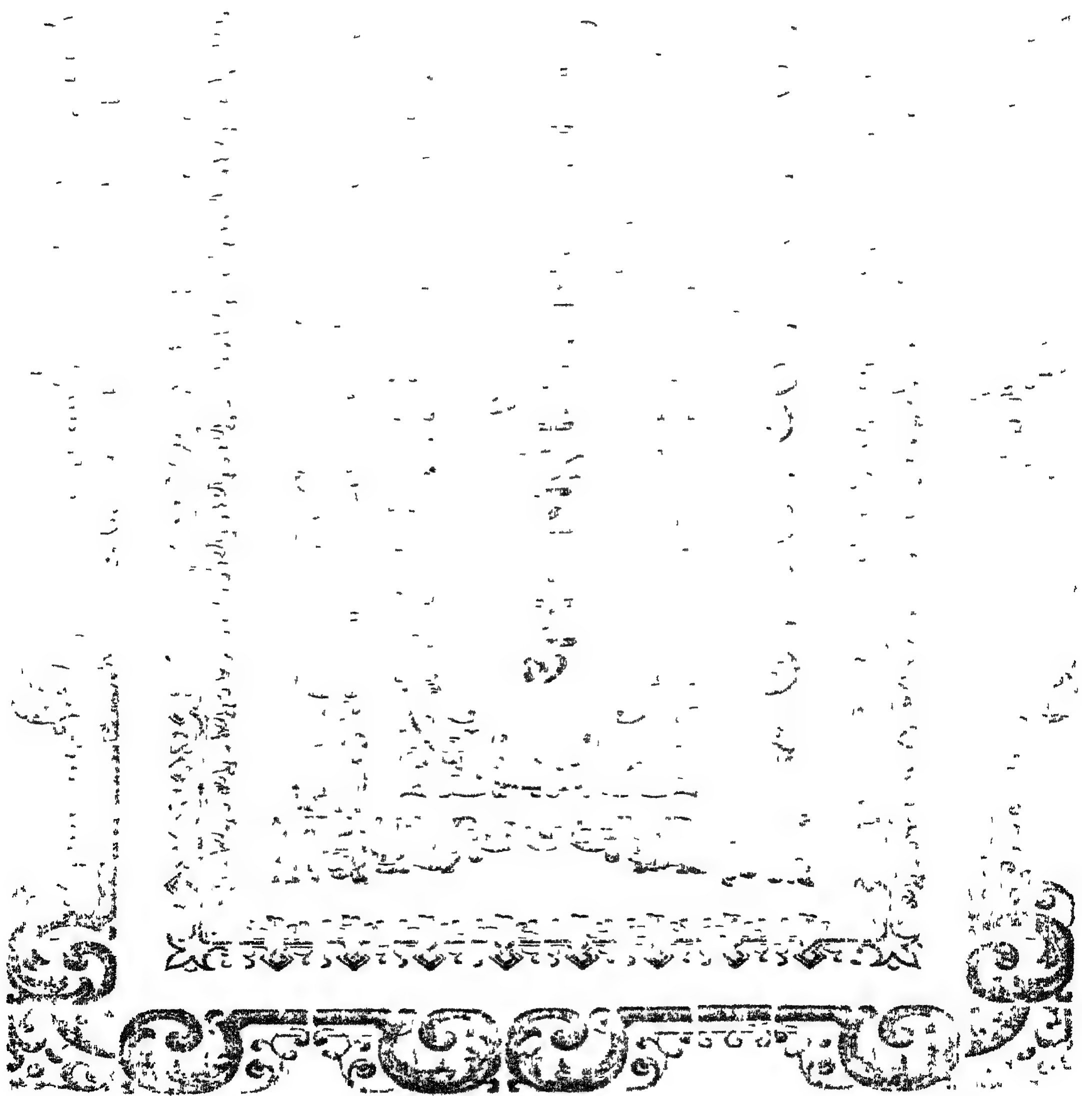
पाःश्रीकृष्णंसबलंहरिम् ॥ कृतांजलिपुटाऊचुःक्षुधार्ताःस्मोवयम्प्रभो ॥ ७ ॥ तदातान्प्रेषयामासयज्ञआंगिरसेहरिः ॥ तेगत्वातंयज्ञवरं
नत्वोचुर्विमलंवचः ॥ ८ ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ ॥ गोपालबालैःसबलःसमागतोगाश्चारयन्श्रीव्रजराजनन्दनः ॥ क्षुत्संयुतोऽस्मैसगणाय
भूसुराःप्रयच्छताश्वन्नमनंगमोहिने ॥ ९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ नकिंचिदूचुस्तेसर्वेवचःश्रुत्वाद्विजानृप ॥ गोपानिराशाआगत्य
प्रत्यूचुःसबलंहरिम् ॥ १० ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ ॥ त्वमस्यधीशोव्रजमंडलेबलीश्रीगोकुलेनन्दपुरोग्रदण्डधृक् ॥ नवर्ततेदण्डमलंमघोः
पुरिप्रचंडचंडांशुमहस्तवत्स्फुरत् ॥ ११ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ पुनस्तान्प्रेषयामासतत्पत्नीभ्योहरिःस्वयम् ॥ यज्ञवाटंपुनर्ग
त्वानत्वाविप्रप्रियास्तदा ॥ १२ ॥ कृतांजलिपुटाऊचुर्गोपाःकृष्णप्रणोदिताः ॥ १३ ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ ॥ गोपालबालैःसबलःसमा
गतोगाश्चारयन्श्रीव्रजराजनन्दनः ॥ क्षुत्संयुतोऽस्मैसगणायचांगनाःप्रयच्छताश्वन्नमनंगमोहिने ॥ १४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥
कृष्णंसमागतंश्रुत्वाकृष्णदर्शनलालसाः ॥ चक्रुस्तथान्नंपात्रेषुनीत्वासर्वाद्विजांगनाः ॥ १५ ॥ त्यक्त्वासद्योलोकलज्जांकृष्णपार्श्वंसमाय
युः ॥ अशोकानांवनेरम्येकृष्णातीरेमनोहरे ॥ १६ ॥ यथाश्रुतंतथादृष्टंश्रीहरेरूपमद्भुतम् ॥ प्राप्यानंदंगताःसर्वास्तुरीयंयोगिनोय
था ॥ १७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ धन्यायूयंदर्शनार्थमागताहेद्विजांगनाः ॥ प्रतियातगृहान्शीघ्रंनिःशंकाभूमिदेवताः ॥ १८ ॥
युष्माकंतुप्रभावेणपतयोवोद्विजातयः ॥ सद्योयज्ञफलंप्राप्ययुष्माभिःसहनिर्मलाः ॥ १९ ॥ गमिष्यंतिपरंधामगोलोकंप्रकृतेःपरम् ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथनत्वाहरिंसर्वाआजग्मुर्यज्ञमण्डलम् ॥ २० ॥ तादृष्ट्वाब्राह्मणाःसर्वेस्वात्मानंधिक्प्रचक्रिरे ॥ दिदृक्षवस्ते
श्रीकृष्णंकंसाद्भीतानचागताः ॥ २१ ॥ भुक्त्वान्नंसबलःकृष्णोगोपालैःसहमैथिल ॥ गाःपालयन्नाजगामवृन्दारण्यंमनोहरम् ॥ २२ ॥
॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेदावाग्निमोक्षविप्रपत्नीदर्शनंनामैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदानन्दराजोसौकृत्वाचैकादशीव्रतम् ॥ द्वादश्यांयमुनांस्नातुंगोपालैर्जलमाविशत् ॥ १ ॥ तंगृहीत्वापा
शिभृत्यःपाशिलोकंजगामह ॥ तदाकोलाहलेजातेगोपानांमैथिलेश्वर ॥ २ ॥ आश्वास्यसर्वान्भगवान्गतवान्वारुणींपुरीम् ॥ भस्मी

चकारसहसापुरीदुर्गंहरिःस्वयम् ॥ ३ ॥ कोटिमार्तंडसंकाशंदृष्ट्वाप्रकुपितंहरिम् ॥ नत्वाकृतांजलिःपाशीपरिक्रम्याहधर्षितः ॥ ४ ॥
॥ वरुणउवाच ॥ ॥ नमःश्रीकृष्णचन्द्रायपरिपूर्णतमायच ॥ असंख्यब्रह्मांडभृतेगोलोकपतयेनमः ॥ ५ ॥ चतुर्व्यूहायमहसेनमस्ते
सर्वतेजसे ॥ नमस्तेसर्वभावायपरस्मैब्रह्मणेनमः ॥ ६ ॥ केनापिमूढेनममानुगेनकृतंपरंहेलनमद्यचैवं ॥ तत्क्षम्यतांभोःशरणंगतंमांपरेश
भूमन्परिपाहिपाहि ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिप्रसन्नोभगवान्नंदंनीत्वासुजीवितम् ॥ सौख्यंप्रकाशयन्बंधून्व्रजमंडलमाय
यौ ॥ ८ ॥ नन्दराजमुखाच्छ्रुत्वाप्रभावंश्रीहरेस्तुतम् ॥ गोपीगोपगणाऊचुःश्रीकृष्णंनन्दनन्दनम् ॥ ९ ॥ यदित्वंभगवान्साक्षाल्लोकपा
लैःसुपूजितः ॥ दर्शयाशुपरंलोकंवैकुंठंतर्हिनःप्रभो ॥ १० ॥ नीत्वासर्वांस्ततःकृष्णएत्यवैकुंठमन्दिरम् ॥ दर्शयामासरूपंस्वंज्योतिर्मं
डलमध्यगम् ॥ ११ ॥ सहस्रभुजसंयुक्तंकिरीटकटकोज्ज्वलम् ॥ शंखचक्रगदापद्मवनमालाविराजितम् ॥ १२ ॥ असंख्यकोटिमार्तंड
संकाशंशेषसंस्थितम् ॥ चामरांदोलदिव्याभंब्रह्माद्यैःपरिसेवितम् ॥ १३ ॥ तदैवतान्गोपगणान्पार्षदास्तेगदाधराः ॥ ऋजुंकृत्वानतिं
धृत्वादूरेस्थाप्यप्रयत्नतः ॥ १४ ॥ चकितानिवतान्वीक्ष्यप्रोचुस्तेपार्षदागिरा ॥ रेरेतूष्णींप्रभवतमावक्तव्यंवनेचराः ॥ १५ ॥ भाषणं
माप्रकुरुतनदृष्टःकिंसभाहरेः ॥ वेदावदंतिचात्रैवसाक्षाद्देवेस्थितेप्रभौ ॥ १६ ॥ इतिशिक्षांगतागोपाहर्षितामौनमास्थिताः ॥ मनस्यूचु
रयंकृष्णउच्चसिंहासनेस्थितः ॥ १७ ॥ अस्मान्दूरादधःकृत्वास्माभिर्वक्तिनकर्हिचित् ॥ तस्माद्व्रजाद्वरंनास्तिकोपिलोकोनसौख्यदः ॥
॥ १८ ॥ ॥ यत्रानेनस्वभ्रात्रापिवार्त्तास्याद्धिपरस्परम् ॥ इतिप्रवदतस्तान्वैनीत्वाश्रीभगवान्हरिः ॥ व्रजमागतवान्राजन्परिपूर्णतमः
प्रभुः ॥ १९ ॥ ॥ इतिश्रीमद्ग०सं०श्रीमाधुर्यखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेनन्दादिवैकुण्ठदर्शनंनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदानृपगोपालाःशकटैरत्नपूरितैः ॥ वृषभानूपनन्दाद्याआजग्मुश्चांबिकावनम् ॥ १ ॥ भद्रकालींपशुप
तिंपूजयित्वाविधानतः ॥ ददुर्दानंद्विजातिभ्यःसुप्तास्तत्रसरित्तटे ॥ २ ॥ तत्रैकोनिर्गतोरात्रौसर्पोनन्दंपदेग्रहीत् ॥ कृष्णकृष्णेतिचुक्रो
शनन्दोतिभयविह्वलः ॥ ३ ॥ तदोल्मुकैर्गोपबालास्तेडुराजगरंनृप ॥ पदंसोपिनतत्याजसर्पोर्थंस्वमार्णयथा ॥ ४ ॥ ताडस्वप

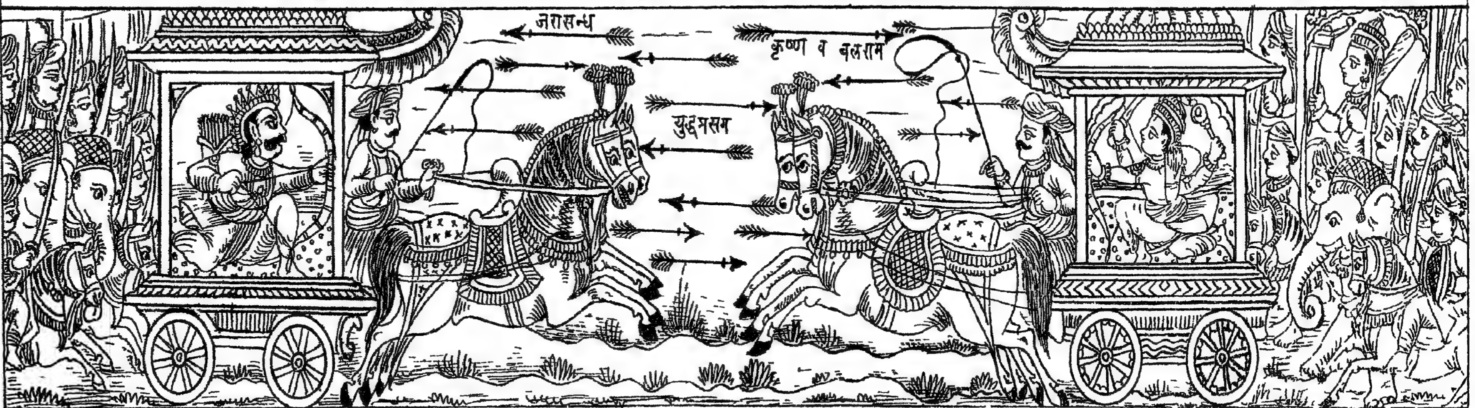
दासर्पंभगवाँल्लोकपावनः ॥ त्यक्त्वातद्वैसपर्त्वंभूत्वाविद्याधरःकृती ॥ ५ ॥ नत्वाकृष्णंपरिक्रम्यकृतांजलिपुटोवदत् ॥ ॥ सुदर्शन
उवाच ॥ ॥ अहंसुदर्शनोनामविद्याधरवरःप्रभो ॥ अष्टावक्रंमुनिंदृष्ट्वाहसितोस्मिमहाबलः ॥ ६ ॥ मह्यंशापंददौसोपित्वंसर्पोभवदुर्म
ते ॥ तच्छापाद्विमुक्तोहंकृपयातवमाधव ॥ ७ ॥ त्वत्पादपद्ममकरन्दरजःकणानांस्पर्शेनदिव्यपदवींसहसागतोस्मि ॥ तस्मैनमोभग
वतेभुवनेश्वराययोभूरिभारहरणायभुवोवतारः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिनत्वाहरिंकृष्णंराजन्विद्याधरस्तुसः ॥ जगामवै
ष्णवंलोकंसर्वोपद्रववर्जितम् ॥ ९ ॥ नंदाद्याविस्मिताःसर्वेज्ञात्वाकृष्णंपरेश्वरम् ॥ अंबिकावनतःशीघ्रमाययुर्व्रजमंडलम् ॥ १० ॥
इदंमयातेकथितंश्रीकृष्णचरितंशुभं ॥ सर्वपापहरंपुण्यंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ११ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ अहोश्रीकृष्णचन्द्रस्य
चरितंपरमाद्भुतम् ॥ श्रुत्वामनोमेतच्छ्रोतुमतृप्तंपुनरिच्छति ॥ १२ ॥ अग्रेचकारकांलीलांलीलयाव्रजमंडले ॥ हरिर्व्रजेशःपरमोवद
देवर्षिसत्तम ॥ १३ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेसुदर्शनोपाख्याननंनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदाशैलदेशेषुसबलोभगवान्हरिः ॥ कृत्वाविलापनंक्रीडांचोरपालकलक्षणाम् ॥ १ ॥ तत्रव्योमासुरोदै
त्योबालान्मोषायितान्बहून् ॥ नीत्वानीत्वाद्रिदर्यांचविनिक्षिप्यपुनःपुनः ॥ २ ॥ शिलयापिदधौद्वारंमयपुत्रोमहाबलः ॥ सत्यचोरंच
तंज्ञात्वाभगवान्मधुसूदनः ॥ गृहीत्वापातयामासभुजाभ्यांभूमिमंडले ॥ ३ ॥ तदामृत्युंगतोदैत्यस्तज्ज्योतिर्निर्गतंस्फुरत् ॥ दशदिक्षु
भ्रमद्राजन्श्रीकृष्णेलीनतांगतम् ॥ ४ ॥ तदाजयजयारावोदिविभूमौबभूवह ॥ पुष्पाणिववृषुर्देवाःपरमानन्दसंवृताः ॥ ५ ॥ बहुलाश्व
उवाच ॥ ॥ कोऽयंपूर्वंकुशलकृद्व्योमोनामाथतद्वद ॥ येनकृष्णेघनश्यामेलीनोभूद्दामिनीयथा ॥ ६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ आसी
त्काश्यांभीमरथोराजादानपरायणः ॥ यज्ञकृन्मानदोधन्वीविष्णुभक्तिपरायणः ॥ ७ ॥ राज्येपुत्रंसन्निवेश्यजगाममलयाचलम् ॥ तप
स्तत्रसमारेभेवर्षाणांलक्षमेवहि ॥ ८ ॥ तस्याश्रमेपुलस्त्योसौशिष्यवृन्दैः समागतः ॥ तंदृष्ट्वानोत्थितोमानोराजर्षिर्नंनतोऽभवत् ॥
॥ ९ ॥ शापंददौपुलस्त्योपिदैत्योभवमहाखल ॥ ततस्तच्चरणोपांतेपतितंशरणागतम् ॥ १० ॥ उवाचमुनिशार्दूलःपुलस्त्यादी

नवत्सलः ॥ द्वापरान्तेमाथुरेचपुण्येश्रीव्रजमंडले ॥ ११ ॥ यदुवंशपतेःसाक्षाच्छ्रीकृष्णस्यभुजौजसा ॥ ईप्सितायोगिभिर्मुक्तिर्भविष्यतिनसंशयः ॥ १२ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ सोयंभीमरथोराजामयदैत्यसुतोभवत् ॥ श्रीकृष्णभुजवेगेनमुक्तिंप्रापविदेहराट् ॥ १३ ॥ एकदागोपवेषेषुदैत्योऽरिष्टोमहाबलः ॥ आगतोनादयन्खंगांतटाच्छृंगैर्विदारयन् ॥१४॥ गोप्योगोपागोगणाश्चवीक्ष्यतंदुद्रुवुर्भयात् ॥ भगवान्दैत्यहादेवोमाभैष्टेत्यभयंददौ ॥ १५ ॥ गृहीत्वातंतुशृंगेषुनोदयामासमाधवः ॥ सोपितंनोदयामासश्रीकृष्णंयोजनद्वयम् ॥१६॥ पुच्छेगृहीत्वातंकृष्णोभ्रामयित्वाभुजौजसा ॥ भूपृष्ठेपोथयामासकमण्डलुमिवार्भकः ॥ १७ ॥ अरिष्टःपुनरुत्थायक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ शृंगैश्चरोहितंशैलंसमुत्पाट्यमहाबलः ॥ १८ ॥ गर्जयन्घनवद्वीरःकृष्णोपरिसमाक्षिपत् ॥ कृष्णःशैलंसंगृहीत्वातस्योपरिसमाक्षिपत् ॥ ॥ १९ ॥ शैलस्यापिप्रहारेणकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ भूमौतताडशृंगाग्रान्निर्गतंतैर्जलंभुवः ॥ २० ॥ श्रीकृष्णस्तंचशृंगेषुगृहीत्वाभ्रामयन्मुहुः ॥ भूपृष्ठेपोथयामासवातःपद्ममिवोद्धतम् ॥ २१ ॥ तदैववृषरूपत्वंत्यक्त्वाविप्रवपुर्धरः ॥ नत्वाश्रीकृष्णपादाब्जंप्राहगद्गदयागिरा ॥ २२ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ बृहस्पतेश्चाशिष्योहंवरतंतुर्द्विजोत्तमः ॥ बृहस्पतिसमीपेचपठितुंगतवानहम् ॥ २३ ॥ पादौकृत्वास्थितोभूवंपश्यतस्तस्यसंमुखे ॥ तदारुषाहसमुनिर्वृषवत्त्वंस्थितःगुरः ॥ २४ ॥ गुरुहेलनकृत्तस्मात्त्वंवृषोभवदुर्मते ॥ तेनशापाद्वृषोऽभूवंवंगदेशेषुमाधव ॥ २५ ॥ असुराणांप्रसंगेनासुरत्वंगतवानहं ॥ त्वत्प्रसादाद्विमुक्तोहंशापतोऽसुरभावतः ॥ २६ ॥ श्रीकृष्णायनमस्तुभ्यंवासुदेवायतेनमः ॥ प्रणतक्लेशनाशायगोविन्दायनमोनमः ॥ २७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाश्रीहरिंनत्वासाक्षाच्छिष्योबृहस्पतेः ॥ द्योतयन्भुवनंराजन्विमानेनदिवंययौ ॥ २८ ॥ इदंमयातेकथितंखण्डंमाधुर्य्यमद्भुतम् ॥ सर्वपापहरम्पुण्यंकृष्णप्रीतिकरंपरम् ॥ २९ ॥ कामदंपठतांशश्वत्किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ३० ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेव्योमासुरारिष्टासुरवधोनामचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ शुभंभवतु ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां चतुर्थो माधुर्यखण्डः सम्पूर्णः ॥ ४ ॥







मथुराखंड.

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ वसुदेवसुतंदेवंकंसचाणूरमर्दनं ॥ देवकीपरमानन्दंकृष्णंवन्देजगद्गुरुम् ॥ १ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥मथुरायांकिंचरित्रंकृतवान्भगवान्मुने ॥ कथंजघानकंसाख्यमेतन्मेब्रूहितत्वतः ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥अथैकदाहंमथुरांपुरींपरांविलोकितुंचागतवान्नृपेश्वर ॥ कर्तुंपरंदैत्यवधोद्यमंहरेःपरस्यसाक्षान्मनसाप्रणोदितः ॥ ३ ॥ सिंहासनेचप्रहृतेपुरन्दरात्सितातपत्रेचलचारुचामरे ॥ स्थितंनृपंकंसमुरंगदुःसहंप्रावोचमेवंशृणुतत्रपूजितः ॥४॥ यशोदायाःसुताजातायात्वद्धस्तादिवङ्गता ॥ देवक्यांकृष्णउत्पन्नोरोहिणीनन्दनोबलः ॥ ५ ॥ स्वमित्रेनन्दराजेचन्यस्तौपुत्रौभवद्भयात् ॥ तवारीरामकृष्णौद्वौवसुदेवेनदैत्यराट् ॥ ६ ॥ पूतनाद्याह्यरिष्टान्तादैत्यायेत्वद्बलोत्कटाः ॥ याभ्यांहतावनोद्देशेतेमृत्यूतौस्मृतौकिल ॥ ७ ॥ एवमुक्तोभोजपतिःक्रोधाच्चालितविग्रहः ॥ जग्राहनिशितंखड्गंशौरिंहंतुंसभातले ॥ ८ ॥ मयानिवारितःसोपिविस्तृतैर्निगडैर्दृढैः ॥ बद्धातंभार्ययासार्द्धंकारागारेरुरोधह ॥ ९ ॥ इत्युक्तातंमयिगतेकेशिनंदैत्यपुङ्गवम् ॥ रामकृष्णवधार्थायप्रेषयामासदैत्यराट् ॥ १० ॥ चाणूरादीन्समाहूयमहामात्यंद्विपस्यच ॥ कार्यभारकराँल्लोकान्प्राहेदम्भोजराड्बली ॥ ११ ॥ ॥ कंसउवाच ॥ ॥ हेकूटहेतोशलकहेचाणूरमहाबल ॥ रामकृष्णौचमेमृत्यूदर्शितौनारदेनतु ॥ १२ ॥ भवद्भिरिहसंप्राप्तौहन्येतांमल्ललीलया ॥ मल्लभूमिंचसंयुक्तांकुरुताशुशुभावहाम् ॥ १३ ॥ द्विपंकुवलयापीडंरङ्गद्वारिमदोत्कटम् ॥ प्रस्थाप्यतेनहंतव्यौमहामात्रममाऽहितौ ॥ १४ ॥ चतुर्दश्यांतुकर्तव्योधनुर्यागःप्रशान्तये ॥ अमावास्यादिनेलोकामल्लयुद्धंभवेदिह ॥ १५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वास्वजनान्कंसोऽक्रूरमाहूयसत्वरम् ॥ रहसिप्राहराजेन्द्रमंत्रंमंत्रिजनप्रियम् ॥ १६ ॥ ॥ कंसउवाच ॥ ॥ भोभोदानपतेमंत्रिन्शृणुमेपरमंवचः॥गच्छनन्दव्रजंप्रातःकुरुकार्यंमहामने ॥१७॥ आसातेतत्रमेशत्रूवसुदेवसुतौकिल ॥ दर्शितौनारदेनापिदेवदेवर्षिणाभृशं ॥ १८ ॥ सोपायनैर्गोपगणैर्नन्दराजादिभिःसह ॥ मथुरादर्शनमिषाद्रथेनानयमाचिरम् ॥ १९ ॥ द्विपेनवामहामल्लैर्घातयिष्यामितौशिशू ॥ तत्पश्चान्नन्दराजंचवसुदेवसहायकम् ॥ २० ॥ वृषभानुवरंपश्चान्नवनन्दोपनन्दकान् ॥ पश्चाच्छौरिंहनिष्यामिदेवकंतत्सहायकम् ॥ २१ ॥ उग्रसेनंचपितरंवृद्धंराज्यसमुत्सुकम् ॥ तत्पश्चाद्यादवान्सर्वान्हनिष्यामिनसंशयः ॥२२॥

एतेदेवगणाःसर्वेजातामन्त्रिन्महीतले ॥ शकुनिर्मेमहामित्रंबलीचन्द्रावतीपतिः ॥ २३ ॥ भूतसन्तपनोहृष्टोवृकःशङ्करएवच ॥ कालना
भोमहानाभोहरिश्मश्रुस्तथैवच ॥ २४ ॥ एतेमित्राणिमेसन्तिमदर्थंप्राणदाबलात् ॥ श्वशुरोपिजरासन्धोद्विविदोमेसखास्मृतः ॥ २५ ॥
बाणासुरश्चनरकोमय्येवकृतसौहृदः ॥ एतेसर्वामहींजित्वाबद्धादेवान्सवासवान् ॥ २६ ॥ क्षिप्त्वामेरुगुहादुर्गेकुबेरंद्रव्यनायकम् ॥ त्रै
लोक्यराज्यंतुसदाकरिष्यन्तिनसंशयः ॥ २७ ॥ कवीनांत्वंकविरिवगिरांगोष्पतिवद्भुवि ॥ एतत्कार्यंचकर्तव्यंत्वयादानपतेत्वरम् ॥
॥ २८ ॥ ॥ अक्रूरउवाच ॥ ॥ त्वयाकृतोयदुपतेमनोरथमहार्णवः ॥ दैवेच्छयाऽयंभवतिगोष्पदंतद्विनार्णवः ॥ २९ ॥ ॥ कंसउवा
च ॥ ॥ विसृज्यदैवंकुरुतेबलिष्ठोदैवंसमाश्रित्यहिनिर्बलश्च ॥ कालात्मनोनित्यहरेःप्रभावान्निराकुलस्तिष्ठतिकर्मयोगी ॥ ३० ॥ नार
दउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वामन्त्रिवरंसमुत्थायसभास्थलात् ॥ किञ्चित्प्रकुपितःकंसःशनैरन्तःपुरंययौ ॥ ३१ ॥ इति श्रीगर्गसंहितायांश्रीम
थुराखंडे नारदबहुलाश्वसंवादे कंसमन्त्रोनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथकेशीमहादैत्यो
हयरूपीमदोत्कटः ॥ राजन्वृन्दावनंरम्यंजगर्जघनवद्बली ॥ १ ॥ यस्यपादप्रताडेननिपेतुःशाखिनोदृढाः ॥ पुच्छघातेनगगनेखण्डंख
ण्डंययुर्घनाः ॥ २ ॥ तंवीक्ष्ययदुःसहजवंगोपगोपीगणाभृशम् ॥ भयातुरामैथिलेंद्रश्रीकृष्णंशरणंययुः ॥ ३ ॥ माभैष्टेत्यभयंदत्वाभगवा
न्वृजिनार्दनः ॥ कटौपीताम्बरंबद्ध्वाहन्तुंदैत्यंप्रचक्रमे ॥ ४ ॥ हरिंपश्चिमपादाभ्यांसन्तताडमहासुरः ॥ चालयन्पृथिवींराजन्नादयन्व्यो
ममण्डलम् ॥ ५ ॥ गृहीत्वापादयोर्दैत्यंभ्रामयित्वाभुजेनखे ॥ चिक्षेपयोजनंकृष्णोवातःपद्ममिवोद्धतम् ॥ ६ ॥ पुनरागतवान्सोपिक्रो
धपूरितविग्रहः ॥ पुच्छेनश्रीहरिंदेवंसन्तताडव्रजांगणे ॥ ७ ॥ पुच्छेगृहीत्वातंकृष्णोभ्रामयित्वाभुजौजसा ॥ योजनानांशतंराजंश्चिक्षेप
गगनेबलात् ॥ ८ ॥ आकाशात्पतितःसोपिकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ समुत्थायपुनर्दैत्योजगर्जघनवद्बली ॥ ९ ॥ सटाविधुन्वन्रोमाणि
बालंखेचालयन्मुहुः ॥ महींविदारयन्पादैरुत्पपातहरेःपुरः ॥ १० ॥ तताडमुष्टिनातंवैभगवान्मधुसूदनः ॥ तस्यमुष्टिप्रहारेणमूर्च्छितो
घटिकाद्वयम् ॥ ११ ॥ मस्तकेनगलोद्देशेसमुत्धृत्यहरिंहयः ॥ भूमण्डलादुत्पपातगगनेलक्षयोजनम् ॥ १२ ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरंगगने

प्रहरद्वयम् ॥ पादैर्दद्भिःसटाभिश्चपुच्छतीक्ष्णखुरैर्नृप ॥ १३ ॥ गृहीत्वातंहरिर्दोर्भ्यांभ्रामयित्वात्वितस्ततः ॥ आकाशात्पातयामासक
मण्डलुमिवार्भकः ॥ १४ ॥ भुजंप्रवेशयामासतन्मुखेभगवान्हरिः ॥ तस्योदरेगतोबाहुर्ववृधेरोगवद्दृशम् ॥ १५ ॥ तदातुलेंडंकृतवान्रु
द्ध्वायुर्महासुरः ॥ खण्डीभूतोदरःसद्योममारहयरूपधृक् ॥ १६ ॥ देहाद्विनिर्गतःसद्योमुकुटीकुण्डलान्वितः ॥ दिव्यरूपधरःकृष्णंप्रांज
लिःप्रणनामह ॥ १७ ॥ ॥ कुमुदउवाच ॥ ॥ शक्रस्यानुचरोहंवैकुमुदोनाममाधव ॥ तेजस्वीरूपवान्वीरोजिष्णुछत्रश्रमिंदधत् ॥ १८ ॥
वृत्रासुरवधेपूर्वंब्रह्महत्याप्रशांतये ॥ यज्ञंचकारनाकेशोवाजिमेधंक्रतूत्तमम् ॥ १९ ॥ अश्वमेधहयंशुभ्रंश्यामकर्णमनोजवम् ॥ तमारुरुक्षु
र्दृष्टोहंचोरयित्वातलङ्गतः ॥ २० ॥ ततोमरुद्गणैर्नीतंपाशबद्धंमहाखलम् ॥ शशापमांबलारातिस्त्वंरक्षोभवदुर्मते ॥ २१ ॥ हयाकृति
स्तेसंभूयाद्भूमौमन्वंतरद्वयम् ॥ तच्छापादद्यमुक्तोहंसद्यस्त्वत्स्पर्शनात्प्रभो ॥ २२ ॥ किंकरंकुरुमांदेवत्वदंघ्रौलग्नमानसम् ॥ नमस्तु
भ्यंभगवतेसर्वलोकैकसाक्षिणे ॥ २३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ प्रदक्षिणीकृत्यहरिंपरेश्वरंविमानमारुह्यमहोज्ज्वलंपरं ॥ वैकुण्ठलोकं
कुमुदोययौत्वरंविराजयन्मैथिलमण्डलंदिशाम् ॥ २४ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीमथुराखंडे नारदबहुलाश्वसंवादे केशिव
धोनाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अक्रूरोरथमारुह्यकर्तुंकार्यंनृपस्यवै ॥ प्रहर्षितोमैथिले
न्द्रप्रययौनन्दगोकुलम् ॥ १ ॥ परांभक्तिंह्युपगतःश्रीकृष्णेपुरुषोत्तमे ॥ एवंविचारयन्बुद्ध्यापथिगच्छन्महामतिः ॥ २ ॥ ॥ अक्रूरउ
वाच ॥ ॥ किंमारतेवासुकृतंकृतंमयानिष्कारणंदानमलंक्रतूत्तमम् ॥ तीर्थाटनंवाद्विजसेवनंशुभंयेनाद्यद्रक्ष्यामिहरिंपरेश्वरम् ॥ ३ ॥ त
पःसुतप्तंकिमलंपुराकृतंसत्सेवनंभक्तियुतंमयाकृतम् ॥ येनैवमेदर्शनमद्यदुर्लभंश्रीकृष्णदेवस्यपुरोभविष्यति ॥ ४ ॥ तेषांभवोवैसफलो
महीतलेयन्नेत्रगामीभगवान्सुरेश्वरः ॥ कृत्वाथतद्दर्शनमद्यदुर्लभंसद्यःकृतार्थोभवितास्मिसर्वतः ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंसं
चिंतयन्कृष्णंपश्यञ्छकुनमुत्तमम् ॥ संध्यायांगोकुलंप्राप्तोरथस्थोगांदिनीसुतः ॥ ६ ॥ कृष्णपादाब्जचिन्हानियवांकुशयुतानिच ॥
तद्व्रागयुक्परागाणिरजांसिसददर्शको ॥ ७ ॥ तद्दर्शनौत्सुक्यभक्तिभावानन्दसमाकुलः ॥ रथात्समुत्पत्यतेषुलुठंश्चाश्रुमुमोचसः ॥ ८ ॥

येषांश्रीकृष्णदेवस्यभक्तिःस्याद्धृदिमैथिल ॥ तेषामाब्रह्मणःसर्वंतृणवज्जगतःसुखम् ॥ ९ ॥ रथारूढस्ततोऽक्रूरःक्षणान्नन्दपुरंगतः ॥
घोषेषुसबलंकृष्णमागच्छंतंददर्शह ॥ १० ॥ देवौपुराणौपुरुषौपरेशौपद्मेक्षणौश्यामलगौरवर्णौ ॥ यथेंद्रनीलध्वजवज्रशैलौसमाश्रि
तौतौपथिरामकृष्णौ ॥ ११ ॥ बालार्कमौलीवसनंतडिद्वद्युद्वर्षाशरन्मेघरुचंदधानौ ॥ दृष्ट्वासतूर्णंस्वरथाद्गतोधस्तयोर्नतोभक्तियुतः प
पात ॥ १२ ॥ तदाननंबाष्पकलाकुलेक्षणंरोमांचितंवीक्ष्यहरिःपरेश्वरः ॥ दोर्भ्यांसमुत्थाप्यघृणातुरोश्रुमुमोचभक्तंपरिरभ्यमाधवः ॥
॥ १३ ॥ एवंमिलित्वासबलश्चतंहरिः सद्मःसमानीयवरासनंददौ ॥ निवेद्यगांचातिथयेसुभोजनंरसावृतंप्रेमयुतोह्युपाहरत् ॥ १४ ॥ तमा
हनन्दःपरिरभ्यदोर्भ्यांमहोकथंजीवसिकंसराज्ये ॥ गतत्रपोयोनिजघानबालान्स्वसुःकथंसोन्यजनेषुमोही ॥ १५ ॥ गृहंगतेनन्दवरेहरि
स्तंपप्रच्छसर्वंकुशलंस्वपित्रोः ॥ तथायदूनांकिलबांधवानांकंसस्यसर्वांविपरीतबुद्धिम् ॥ १६ ॥ ॥ अक्रूरउवाच ॥ ॥ परश्वोहनिहेदे
वहंतुंशौरिंसमुद्यतः ॥ खड्गपाणिर्भोजराजोनारदेननिवारितः ॥ १७ ॥ दुःखिताबांधवाःसर्वेयादवाभयविव्हलाः ॥ सकुटुंबाःकंसभयाद्भ्रम
न्देशांतरंगताः ॥ १८ ॥ अद्यैवयादवान्हंतुंदेवान्जेतुंसमुद्यतः ॥ अन्यत्किमपिकौकर्तुमिच्छतेदैत्यराड्बली ॥ १९ ॥ तस्माद्भवद्भ्यांगं
तव्यंकुशलंकर्तुमव्ययम् ॥ भवंतौहिविनाकार्यंकिंचिन्नस्यात्सतांप्रभू ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथतस्यवचःश्रुत्वासबलोभग
वान्हरिः ॥ नन्दराजमतेनाहगोपान्कार्यकरानिदम् ॥ २१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ नन्दराजोपिसबलोवृद्धैर्गोपगणैरहम् ॥ नन्दा
नवोपनन्दाश्चतथाषड्वृषभानवः ॥ २२ ॥ मथुरांतुगमिष्यंतिसर्वेप्रातःसमुत्थिताः ॥ सर्वेतुगोरसंतस्माद्दधिदुग्धघृतादिकम् ॥ २३ ॥
गृहीत्वैकत्रकर्तव्यंसोपायनमतःपरम् ॥ रथांश्चशकटैःसार्द्धंसमर्थान्कुरुताशुवै ॥ २४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाकार्यकरागो
पाःसर्वेगृहेगृहे ॥ शृण्वंतीनांगोपिकानामूचुःसर्वंयथोदितम् ॥ २५ ॥ तच्छ्रुत्वोद्विग्नहृदयागोप्योविरहविव्हलाः ॥ परस्परंवाक्यमूचुःस
र्वास्ताहिगृहेगृहे ॥ २६ ॥ प्रस्थानस्यचवार्तांयंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ वृषभानुवरस्यापिगृहेप्राप्तानृपेश्वर ॥ २७ ॥ गमिष्यतोभर्तुरतो
वदुःखिताश्रुत्वाथवार्तांसदसिह्यकस्मात् ॥ संप्रापमूर्च्छांवृषभानुनन्दिनीरंभेवभूमौपतितामरुद्धता ॥ २८ ॥ काश्चित्परिम्लानमुखश्रि

योभवन्प्रकंकंकणाभूतकरांगुलीयकाः ॥ सद्यःश्लथद्भूषणकेशबंधनाश्चित्रार्पितारंभइवावतस्थिरे ॥ २९ ॥ श्रीकृष्णगोविन्दहरेमुरारेका
श्चिद्वदन्त्यःस्वगृहेऽतिविव्हलाः ॥ विसृज्यकर्माणिगृहस्यसर्वतोयोगीवचानन्दगतानृपेश्वर ॥ ३० ॥ काश्चित्समर्थास्तुपरस्परंवचः समे
त्यराजन्युगपत्सखीजनम् ॥ ऊचुःस्खलद्गद्गदकंठवाचःस्वतःस्रवद्बाष्पकलावहद्दृशः ॥ ३१ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ अहोतिनिर्मोहिज
नस्यांचेत्रंपरंचरित्रंगदितुंनयोग्यम् ॥ मुखेनचान्यंहृदिभाव्यमन्यद्देवोनजानातिकुतोमनुष्यः ॥ ३२ ॥ रासेपियद्वद्गदितंतुतत्त्वद्विहायगंतुं
समवस्थितोयम्॥गतेपुरींप्राणपतावहोस्मिन्किंकिंनकष्टंबतनोभविष्यत् ॥३३॥ इ० ग० सं० मथु० ना० ब० सं० अक्रूरागमनं नामतृ०॥३॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ राजन्नेवंवदंतीनांगोपीनांविरहंपरम् ॥ विज्ञायभगवान्देवःशीघ्रंतासांगृहान्ययौ ॥ १ ॥ यावंत्योयोपितोराजं
स्तावद्रूपधरोहरिः ॥ स्वयंसंबोधयामासवाग्भिःसर्वाःपृथक्पृथक् ॥ २ ॥ श्रीराधामन्दिरंगत्वाददृशाराधांचमूर्च्छिताम् ॥ रहःस्थितांस
खीसंघेननादमुरलीकलम् ॥ ३ ॥ श्रुत्वावंशीध्वनिंराधासहसोत्थायचातुरा ॥ नेत्रउन्मील्यददृशेश्रीगोविन्दंसमागतम् ॥ ४ ॥ पद्मिनी
वगतानन्दंपद्मिनीपद्मिनीपतिम् ॥ वीक्ष्योत्थायागतायास्मैसादरेणासनंददौ ॥ ५ ॥ अश्रुपूर्णमुखींदीनांराधांकमललोचनाम् ॥ शोचं
तींभगवानाहमेघगंभीरयागिरा ॥ ६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ विमनास्त्वंकथंभद्रेमाशोचंकुरुराधिके ॥ अथवागंतुकामंमांश्रुत्वा
सिविरहातुरा ॥ ७ ॥ भुवोभारावतारायकंसादीनांवधायच ॥ ब्रह्मणाप्रार्थितःसाक्षाज्जातोहंवैत्वयासह ॥ ८ ॥ मथुरांहिगमिष्यामिहरि
ष्यामिभुवोभरम् ॥ शीघ्रमत्रागमिष्यामिकरिष्यामिशुभंतव ॥ ९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्तवंतंजगदीश्वरंहरिंराधापतिंप्राहवियोग
विव्हला ॥ दावाग्निनादावलतेवमूर्च्छितासुकंपरोमांचितभावसंवृता ॥ १० ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ भुवोभरंहर्तुमलंपुरींव्रजकृतंपरंमे
शपथंशृणुत्वतः ॥ गतेत्वयिप्राणपतेचविग्रहंकदाचिदत्रैवनधारयाम्यहं ॥ ११ ॥ यदात्थमेत्वंशपथंनमन्यसेद्वितीयवारंवदयामिवाक्पथ
म् ॥ प्राणोधरेगंतुमतीवविव्हलःकर्पूरधूलेःकणवद्गमिष्यति ॥ १२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वचनंवैस्वनिगमंदूरीकर्तुंक्षमोस्म्यह
म् ॥ भक्तानांवचनंराधेदूरीकर्तुंनचक्षमः ॥ १३ ॥ श्रीदामशापात्पूर्वस्माद्गोलोकेकलहान्मम ॥ शतवर्षंतेवियोगोभविष्यतिनसंशयः ॥

पश्चादागमिष्यामिमानद ॥ १७ ॥ ॥ अक्रूरउवाच ॥ ॥ देवदेवजगन्नाथगोविन्दपुरुषोत्तम ॥ सहाग्रजःसगोपालोगच्छमेमन्दिरंप्रभो
॥ १८ ॥ पादारविंदरजसापवित्रीकुरुमद्गृहम् ॥ त्वांविनानगमिष्यामिमंदिरंस्वंजगत्पते ॥ १९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥गृहंतवाग
मिष्यामिहत्वावैयादवाहितम् ॥ सबलोबान्धवैःसार्द्धंकरिष्यामितवप्रियम् ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथतत्रस्थितेकृष्णेसोक्रूरोमथु
राङ्गतः ॥ निवेद्यचेदंकंसायततःस्वभवनंययौ ॥ २१ ॥ अथापराण्हेसबलंगोविन्दंबालकैःपुरीम् ॥ द्रष्टुमभ्युदितंवीक्ष्यनंदोवाक्यम
थाब्रवीत् ॥ २२ ॥ आर्जवेनपुरींवीक्ष्यागन्तव्यंभवताकिल ॥ नगोकुलंविद्धिचैनांकंसराज्येमहाभये ॥ २३ ॥ तथास्तुचोक्त्वाभग
वान्वृद्धैर्नन्दप्रणोदितैः ॥ गोपालैर्बालकैःसार्द्धंसबलोगतवान्पुरीम् ॥ २४ प्रासादैर्गगनस्पर्शैर्हेमरत्नखचिद्गृहैः ॥ शोभितांदुर्गसंयुक्तां
देवधानीमिवस्थितां ॥२५॥ कालिन्दीरत्नसोपानैश्चलदूर्मिकुतूहलैः ॥ अलकामिवशोभाढ्यांदिव्यनारीनरैर्युतां ॥ २६ ॥ प्रेक्षन्श्री
मथुरांकृष्णोधनिनांमन्दिराणिच ॥ पश्यन्गोपालकैःसार्द्धंराजमार्गेविवेशह ॥२७॥ श्रुत्वागतंतंवसुदेवनन्दनंबहुश्रुतावैमथुरापुरीगताः॥
त्यक्त्वाथकर्माणिविसृज्यताःशिशून्द्रष्टुंव्यधावन्नुदधिंयथापगाः ॥ २८ ॥ काश्चित्तुहर्म्यात्किलजालदेशात्कुड्याच्चकाश्चित्पटतोगवाक्षा
त् ॥ विनिर्गताद्द्वारकपाटदेशात्तच्चत्वरात्तंददृशुःपुरंध्यः ॥ २९ ॥ एकंचलत्कुंतलमाननेस्वेकिमग्रगानांतुमनांसिहर्तुं ॥ पश्चात्कृतंमौ
लितलेदधानंकिम्पृष्ठगानांहरणंद्वितीयम् ॥ ३० ॥ पीताम्बरार्द्धंवलिनंस्फुरत्कटावर्द्धितंदंसेजलदेयथातडित् ॥ पद्मंकरेस्वांह्रिदिवैजयंतीं
स्रजंदधानंवसुदेवनन्दनम् ॥ ३१ ॥ विलोक्यसर्वासुमुहुःपुरस्त्रियोविलोलपाठीननवीनकुण्डलम् ॥ बालार्कहेमांगदबाहुमण्डलंराजन्नसं
ख्याण्डपतिंपरात्परम् ॥ ३२ ॥ ॥पुरन्ध्र्यऊचुः ॥ ॥अहोवृन्दावनंरम्यंयत्रसन्निहितोह्ययम् ॥ धन्यागोपगणाःसर्वेपश्यंत्येनंमनोहरम्॥
॥ ३३ ॥ धन्यागोपरमण्यस्तास्ताभिःकिंसुकृतंकृतम् ॥ पिबन्तियारासरङ्गेमुहुश्चास्याधरामृतम् ॥ ३४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ रा
जमार्गेरंगकाररजकंयान्तमुन्मदम् ॥ गोपालानुमतेनैवप्राहतम्मधुसू[illegible] ॥३५॥ देहिनोमित्रवासांसिरुचिराणिमहामते ॥ दातुस्तेहि
परंश्रेयोभविष्यतिनसंशयः ॥ ३६ ॥ प्रज्वलन्कृष्णवाक्येनघृतेनाग्निर्यथाभृशम् ॥ कंसभृत्योमहादुष्टःप्राहेदंपथिमाधवम् ॥ ३७ ॥ र

जकउवाच ॥ ॥ ईदृशान्येववस्त्राणिपितृभिर्वःपितामहैः ॥ धारितानिकिमुद्वृत्तास्तेनकौपीनधारकाः ॥ ३८ ॥ याताशुवन्यानगरा
त्सर्वेवैजीवितेच्छया ॥ कारागारेकारयामियुष्मान्वस्त्रहरानहम् ॥ ३९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ एवंप्रवदतस्तस्यरजकस्ययदूत्तमः ॥ जहार
मस्तकंसद्यःकराग्रेणैवलीलया ॥ ४० ॥ तज्ज्योतिःश्रीघनश्यामेलीनंजातंविदेहराट् ॥ सद्यस्तदनुगाःसर्वेवासःकोशान्विसृज्यवै ॥ ४१ ॥
दुद्रुवुःसर्वतोराजन्शरत्कालेयथाघनाः ॥ गृहीत्वात्मप्रियेवस्त्रेस्थितयोरामकृष्णयोः ॥ जगृहुर्गोपबालास्तेराजमार्गजनाअपि ॥ ४२ ॥
तद्धारणाविदोबालावासांसिरुचिराणिच ॥ अस्तव्यस्तंपरिदधुःश्रीकृष्णस्यप्रपश्यतः ॥ ४३ ॥ वीक्ष्यतौबालकःकश्चिच्छ्रीकृष्णबलदे
वयोः ॥ विचित्रवर्णैर्वासोभिर्दिव्यंवेषंचकारह ॥ ४४ ॥ तथान्येषांशिशूनांचयथायोग्यंविधायसः ॥ राजन्परमयाभक्त्यापुनःकृष्णंददृ
र्शह ॥ ४५ ॥ प्रसन्नोभगवांस्तस्मैप्रादात्सारूप्यमात्मनः ॥ बलंश्रियंतथैश्वर्य्यंबलदेवोददौपुनः ॥ ४६ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहि
तायांश्रीमथुराखण्डेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीमथुराप्रवेशोनामपञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथगोपालकैःसार्द्धंश्रीकृष्णोनन्दनन्दनः ॥ गृहंजगामसबलःसुदाम्नोदाममालिनः ॥ १ ॥ दृष्ट्वातौससमु
त्थायनमस्कृत्यकृतांजलिः ॥ पुष्पसिंहासनेस्थाप्यप्राहगद्गदयागिरा ॥ २ ॥ ॥ सुदामोवाच ॥ ॥ धन्यंकुलंमेभवनंचजन्मत्वय्याग
तेदेवकुलानिसप्त ॥ मातुःपितुःसततथाप्रियायावैकुंठलोकंगतवंतिमन्ये ॥ ३ ॥ भूभारमाहर्तुमलंयदोःकुलेजातौयुवांपूर्णतमौपरे
श्वरौ ॥ नमोयुवाभ्यांममदीनदीनगृहंगताभ्यांजगदीश्वरौपरौ ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वापुष्परचनालंकारंमधुपध्वनी
न् ॥ निवेद्यमकरंदांश्चमालाकारोननामह ॥ ५ ॥ धृत्वातत्पुष्पनिचयंसबलोभगवान्हरिः ॥ दत्त्वागोपेभ्यआरात्तंप्राहप्रहसिताननः
॥ ६ ॥ गरीयसोमत्पदाब्जेभक्तिर्भूयात्सदातव ॥ मद्भक्तानांतुसंगःस्यान्मत्स्वरूपमिहैवहि ॥ ७ ॥ बलदेवोददौतस्मैश्रियंचान्वयव
र्द्धिनीम् ॥ उत्थायतौततोराजन्नन्यांवीथींप्रजग्मतुः ॥ ८ ॥ यांतींस्त्रियंपद्मनेत्रांपाटीरालेपभाजनम् ॥ बिभ्रतींयुवतींकुब्जांपथिपप्रच्छ
माधवः ॥ ९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कात्वंकस्यप्रियासुभ्रूः कस्यार्थंचन्दनंत्विदम् ॥ देह्यावयोर्येनतवचिरंश्रेयोभविष्यति ॥ १० ॥

सैरन्ध्र्युवाच ॥ ॥ दास्यस्मि सुन्दरवर कुब्जानाम महामते ॥ मद्धस्तेनान्यं न पाटीरं जानं भोजपते: प्रियम् ॥ ११ ॥ अद्यापि कंसदास्य
स्मि सांप्रतं न वचाग्रतः ॥ हस्तिशुंडादंडसमे भुजदंडे स्तिमे मनः ॥ १२ ॥ युवां विना कोन्यनमो ऽनुलेपं कर्तुमर्हति ॥ युवयोस्तु समं रूपं त्रै
लोक्येन हि विद्यते ॥ १३ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ उभाभ्यां सादरं तां द्रंदर्ध्वि नाद्यनुलेप[illegible] ॥ अथ तावंगरागेण रामकृष्णौ विरेजतुः ॥
॥ १४ ॥ जगृहतुश्चन्दनं दिव्यां किंचित्किंचिद्व्रजार्भकाः ॥ त्रिवक्रा मथनां कृष्णऋज्वीं कर्तुं [illegible]दधे ॥ १५ ॥ आक्रम्य पद्भ्यां प्रपदे गुलिद्व
यं प्रोत्तानहस्तेन विभुः परेश्वरः ॥ प्रगृह्य नृणां चिबुके प्रपश्यतां वक्रां तनुं तामुदनीनमद्धरिः [illegible] १६ ॥ तदैव सा यष्टिसमानविग्रहा दीप्त्या
चरं मां क्षिपतीव रूपिणी ॥ भूत्वा गृहीत्वा हहरिं तु वासांसि शुचिस्मिता जातमनोजविव्हला ॥ १७ ॥ ॥ सैरन्ध्र्युवाच ॥ ॥ गच्छाशु हे
सुन्दरवर्य मद्गृहं त्यक्तुं भवंतं किल नोत्सहेहम् ॥ प्रसीद सर्वज्ञ रसज्ञमानद त्वया भृशं प्रोन्मथितं मनो मम ॥ १८ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ तदै
व गोपा जहसुः परस्परमहो किमेतत्करतालनिःस्वनैः ॥ प्रहस्य रामस्य हरिः प्रपश्यतस्तयाच्यमानो ह्यवदत्परं वचः ॥ १९ ॥ ॥ श्री
भगवानुवाच ॥ ॥ अहो ति धन्या मथुरापुरीयं वसंति यत्रैव जनास्तु सौम्याः ॥ येऽज्ञातपांथान्स्वगृहं नयंति द्रक्ष्यापुरीं धाम तवागमिष्ये ॥२०॥
नारद उवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वोत्तरीयांतं समाकृष्य गिराद्रया ॥ राजमार्गं व्रजन्कृष्णो वैश्यानाढ्यान्ददर्शह ॥ २१ ॥ पुष्पताम्बूलगंधा
ढ्यैः फलैर्दुग्धफलैर्हरिम् ॥ सम्पूज्य स्वासने स्थाप्य नेमुरग्रधियो विशः ॥ २२ ॥ ॥ वैश्या ऊचुः ॥ ॥ भवेच्चेदत्र ते राज्यं तावकास्स्म
रतात्सदा ॥ वयं तव प्रजा देव राज्ये प्राप्ते न कः स्मरेत् ॥ २३ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ पप्रच्छ सुस्मितो वैश्यान्कोदंडस्थानमच्युतः ॥ नतेत
मूचुः सुधियः कोदंडे भंगशंकया ॥ २४ ॥ तद्रूपगुणमाधुर्य्यमोहिता येच माथुराः ॥ कुमार पश्यैहि धनुरित्यूचुस्तद्दिदृक्षवः ॥ २५ ॥
तैर्दृष्टेन पथा कृष्णः प्रविष्टो धनुषः स्थलम् ॥ मैत्रीं कुर्वन्वयस्यैश्च माथुरैः पुरबालकैः ॥ २६ ॥ यथैंद्रं हेमचित्राढ्यं कोदंडं सप्ततालकम् ॥
पुरुषैः पंचसाहस्रैर्नैतुं योग्यं बृहद्वरम् ॥ २७ ॥ अष्टधातुमयं क्लिष्टं लक्षभारसमं परम् ॥ चतुर्दश्यां पौरजनैरर्चितं यज्ञमंडले ॥ २८ ॥
भार्गवेण पुरा दत्तं यदुराजाय माधवः ॥ ददर्श कुंडलीभूतं साक्षाच्छेषमिव स्थितम् ॥ २९ ॥ वार्य्यमाणो नृभिः कृष्णः प्रसह्य धनुराददे ॥

पश्यतांतत्रपौराणांसज्यंकृत्वाथलीलया ॥ ३० ॥ आकृष्यकर्णपर्यंतंदोर्दंडाभ्यांहरिर्धनुः ॥ बभंजमध्यतोराजन्निक्षुदंडंगजोयथा ॥३१॥
भज्यमानस्यधनुषष्टंकारोभूत्तडित्स्वनः ॥ ननादतेनब्रह्मांडंसप्तलोकैर्बिलैः सह ॥ ३२ ॥ विचेलुर्दिग्गजास्तारराजद्भूखण्डमंडलम् ॥
तदैवबधिरीभूतापृथिव्यांजनमंडली ॥ ३३ ॥ कंसस्यहृदयंशब्दोविददारघटीद्वयम् ॥ तद्रक्षिणःप्रकुपिताउत्थिताआततायिनः ॥
॥ ३४ ॥ गृहीतुकामाः श्रीकृष्णंप्रत्यूचुर्बध्यतामिति ॥ अथतानागतान्वीक्ष्यसशस्त्रान्बलकेशवौ ॥ ३५ ॥ कोदंडशकलेनीत्वाज
घ्नतुर्दुर्मदान्भृशम् ॥ शकलातिप्रहारेण केचिद्वीरास्तुमूर्च्छिताः ॥ ३६ ॥ भिन्नपादाभिन्ननखाःकेचिच्छिन्नांसबाहवः ॥ वीराःपंचसह
स्राणिनिपेतुर्भूमिमंडले ॥ ३७ ॥ विचेलुर्माथुराः सर्वेदुद्रुवुस्तद्दिदृक्षवः ॥ पुर्य्यांकोलाहलेजातेनृणांजातंमहद्भयं ॥ ३८ ॥ भोजराज
सभाछत्रमकस्मान्निपपातह ॥ गोपालैः सबलः कृष्णोधावंश्चापस्थलान्नृप ॥ आययौनन्दनिकटंसंध्याकालेऽतिभीतवत् ॥ ३९ ॥ निरी
क्ष्यगोविन्दसुरूपमद्भुतं विमोहितावैमथुरापुरांगनाः ॥ विस्रस्तवासः कबराः स्मराधयः परस्परंप्राहुरिदंसखीजनम् ॥ ४० ॥
पुरन्ध्र्यऊचुः ॥ ॥ कंदर्पकोटिद्युतिमाहरंस्त्वरंस्वैरंचरन्वैमथुरापुरेहरिः ॥ निरीक्ष्यतेकाभिरतीवसाक्षादंगेषुसर्वेष्वपिनःसमादिशत् ॥
॥ ४१ ॥ ॥ कुशलाऊचुः ॥ ॥ क्रूराःस्त्रियःकिंनहिसंतिपत्तनेनिरीक्ष्यतेयाभिरनंगमोहनः ॥ अंगेषुसर्वेष्वपिसर्वसुन्दरोनास्माभिरान
न्दमयोनिरीक्ष्यते ॥ ४२ ॥ कस्यैकदेशेमधुरत्वमीक्ष्यतेतत्रास्तिनेत्रंप्रपतत्पतंगवत् ॥ यस्त्वेवसर्वांगमनोहरःसखिसएवनेत्रेणकथंसमी
क्ष्यते ॥ ४३ ॥ अंगेह्यंगेसुन्दरेनन्दसूनोःप्राप्तंप्राप्तंयत्रयत्रापिनेत्रम् ॥ तस्मात्तस्मान्नाभवल्लब्धसौख्यंलावण्याब्धौमग्नवल्लग्नचित्तम् ॥४४॥
दृष्ट्वादिनेयंव्रजराजनन्दनंस्वप्नेपितद्ददृशुःपुरस्त्रियः ॥ गोप्यःकथंतंमधुरंनसस्मरुर्याभिःकृतंमैथिलरासमंडलम् ॥ ४५ ॥ ॥ इतिश्रीम
द्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमथुराखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीमथुरादर्शनंनाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ रजकस्यशिरश्छेदंकंसोवैरक्षिणांवधम् ॥ धनुर्भंगंततःश्रुत्वापरंत्रासमुपागमत् ॥ १ ॥ तत्क्षणाद्दुर्निमित्तानिवा
मांगस्फुरणानिच ॥ प्रपश्यन्नंगभंगानिननिद्रांप्रापदैत्यराट् ॥ २ ॥ स्वप्नेप्रेतैःसमायुक्तस्तैलाभ्यक्तोदिगंबरः ॥ जपास्रङ्महिषारूढोदक्षि

णाशांजगामसः ॥ ३ ॥ प्रातःकालेसमुत्थायकार्यभारकराजनान् ॥ आहूयकारयामासमल्लक्रीडामहोत्सवम् ॥ ४ ॥ विशालाजिरसंयु
केहेमस्तंभसमन्विते ॥ ॥ सभामंडपदेशाग्रेरंगभूमिर्बभूवह ॥ ५ ॥ वितानैर्हंसंकाशैर्मुक्तादामविलंबिभिः ॥ सोपानैर्हेममंचैश्चरंगभूमि
र्बभौनृप ॥ ६ ॥ राजमंचेरत्नमयेमकरन्दार्चितेशुभे ॥ शक्रसिंहासनंतत्रसोपबर्हणमंडलं ॥ ७ ॥ आतपत्रेणदिव्येनचन्द्रमंडलचारुणा ॥
हंसाभैर्व्यजनैर्युक्तैश्चामरैर्वज्रमुष्टिभिः ॥ ८ ॥ दशहस्तोच्छ्रितंशश्वद्विश्वकर्मविनिर्मितम् ॥ तदारुह्यबभौकंसोऽद्रिशृंगंमृगराडिव ॥
॥ ९ ॥ गायकाःप्रजगुस्तत्रननृतुर्वारयोषितः ॥ नेदुर्मृदंगपटहतालभेर्यानकादयः ॥ १० ॥ राजानोमंडलेशाश्चपौराजानपदानृप ॥ द
दृशुर्मल्लयुद्धंतेमंचेमंचेसमास्थिताः ॥ ११ ॥ चाणूरोमुष्टिकःकूटःशलस्तोशलएवच ॥ व्यायामसुदृढैर्युक्तायुयुधुस्तेपरस्परम् ॥ १२ ॥
नन्दराजादयोगोपाःकंसाहूतानताननाः ॥ दत्वाबलिंपरंतस्माएकस्मिन्मंचआश्रिताः ॥ १३ ॥ बाणासुरजरासंधनरकाणांपुरान्नृप ॥ अ
न्येषांशंबरादीनांसकाशाद्भुजांतथा ॥ बलयश्चाययूराजन्यदुराजायतत्रवै ॥ १४ ॥ अथतौरामकृष्णौद्वौमायाबालकविग्रहौ ॥ मल्ल
लीलादर्शनार्थंययतूरंगमंडलम् ॥ १५ ॥ गोमूत्रचयसिन्दूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखम् ॥ स्रवन्मदंमहामत्तंरत्नकुंडलमंडितम् ॥ १६ ॥ गजं
कुवलयापीडंरंगद्वारमवस्थितम् ॥ वीक्ष्यकृष्णोमहामात्रंप्राहगंभीरयागिरा ॥ १७ ॥ आकर्षयांगनागेन्द्रंमार्गंकुरुममेच्छया ॥ नचेत्त्वां
पातयिष्यामिसनागंभूमिमंडले ॥ १८ ॥ महामात्रस्तदाक्रुद्धोनोदयामासतंगजम् ॥ चीत्कारमुत्कटंदिक्षुकुर्वंतंनन्दसूनवे ॥ १९ ॥ गृ
हीत्वातंहरिंसद्यःशुंडादंडेननागराट् ॥ उज्जहारततस्तस्मान्निर्गतोभारभृद्धरिः ॥ २० ॥ तत्पादेषुविलीनोभूत्प्रभ्रमन्सान्नितस्ततः ॥ वृ
न्दावननिकुंजेषुवृक्षेषुचयथाहरिः ॥ २१ ॥ करेजग्राहतन्नागःशुंडादंडेनचांघ्रिषु ॥ निष्पीड्यचशुंडांहस्ताभ्यांहरिःपश्चाद्विनिर्गतः ॥
॥ २२ ॥ तिर्यग्भूतश्चतंनागोगृहीतुमुपचक्रमे ॥ मुष्टिनातंघातयित्वापुरोदुद्रावमाधवः ॥ २३ ॥ तमन्वधावन्नागेन्द्रोमथुरायांविदेहरा
ट् ॥ कोलाहलेतदाजातेहरिस्तस्मादितोययौ ॥ २४ ॥ पुच्छेगृहीत्वातन्नागंबलदेवोमहाबलः ॥ चकर्षभुजदंडाभ्यांफणिनंगरुडोयथा ॥
॥ २५ ॥ प्रहसन्भगवान्कृष्णोगृहीत्वातंकरेबलात् ॥ चकर्षभुजदंडाभ्यांकूपरज्जुंयथानरः ॥ २६ ॥ द्वयोराकर्षणान्नागोविह्वलोभून्नृ

पेश्वर ॥ महामात्रास्तदासप्तरुरुहुस्तंगजंबलात् ॥ २७ ॥ नीतागजास्तथाचान्यैःकृष्णंहंतुंशतत्रयम् ॥ अंकुशास्फालनात्क्रुद्धंमत्तेभं
पुनरागतम् ॥ २८ ॥ श्रीकृष्णोभगवान्साक्षाद्बलदेवस्यपश्यतः ॥ २९ ॥ शुंडादंडेसंगृहीत्वाभ्रामयित्वात्वितस्ततः ॥ पातयामासभू
पृष्ठेकमंडलुमिवार्भकः ॥ ३० ॥ दूरेप्रपतितास्तस्यमहामात्राइतस्ततः ॥ सतांप्रपश्यतांनागःसद्योवैनिधनंगतः ॥ ३१ ॥ तज्ज्योतिः
श्रीघनश्यामेलीनंजातंविदेहराट् ॥ दंतावुत्पाट्यतस्यापिरामकृष्णौमहाबलौ ॥ निजघ्नतुर्महामात्रान्नृगान्केसरिणौयथा ॥ ३२ ॥ द्विपे
हतेपियेचान्येमहामात्राइतस्ततः ॥ विदुद्रुवुर्यथामेघावर्षाकालेगतेसति ॥ ३३ ॥ एवंहत्वाद्विपंगोपैःशेषैस्तैःप्रेक्षणोत्सुकैः ॥ जयारावे
रामकृष्णौश्रमवारिमदांकितौ ॥ ३४ ॥ परिश्रमारुणमुखौरंगंविविशतुस्त्वरम् ॥ दंतपाणीमहावेगौयथाशामनिलानलौ ॥ ३५ ॥ मल्लाश्च
मल्लंचनरानरेंद्रंस्त्रियःस्मरंगोपगणाव्रजेशम् ॥ पितासुतंदंडधरंह्यसंतोमृत्युंचकंसोविबुधाविराजम् ॥ ३६ ॥ तत्त्वंपरंयोगिनराश्चभोजा
देवंतदारंगगतंबलेन ॥ पृथक्पृथग्भावनयाह्यपश्यन्सर्वेजनास्तंपरिपूर्णदेवम् ॥ ३७ ॥ हतंद्विपंवीक्ष्यचतौमहाबलौकंसोमनस्वीभयमा
पचेतसि ॥ मंचस्थिताहर्षितमानसाश्चयौचंद्रंचकोराइवतेसुखंययुः ॥ ३८ ॥ कर्णेचकर्णंविनिधायनागरामहोत्सुकास्तेह्यवदन्परस्परम् ॥
एतौहिसाक्षात्परमेश्वरौपरौव्रभूवतुर्वैवसुदेवनन्दनौ ॥ ३९ ॥ अहोतिरम्यंव्रजमंडलंपरंयत्रैषसाक्षाद्विचचारमाधवः ॥ कृत्वाहियद्दर्शनम
यदुर्लभंवयंकृतार्थास्तुभवेमसर्वतः ॥ ४० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ वदत्सुपौरलोकेषुनदत्सूर्येषुमैथिल ॥ चाणूरस्तावुपव्रज्यरामकृष्णा
वुवाचह ॥ ४१ ॥ ॥ चाणूरउवाच ॥ ॥ हेरामहेकृष्णयुवांमहाबलौराज्ञःपुरोवैकुरुतंमृधंबलात् ॥ प्रहीपतेराजनिचेद्यदूत्तमौकिंकिन
भद्रंभवतीहवश्चनः ॥ ४२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ पुरैवभद्रंनृपतेःप्रसादतोबालावयंतुल्यबलैश्चबालकैः ॥ भूयान्मृधोनोबलवान्य
थोचितमधर्मयुद्धंकिलमाभवेदिह ॥ ४३ ॥ चाणूरउवाच ॥ ॥ भवान्नबालोनचवाकिशोरोबलश्चसाक्षाद्बलिनांबलीयान् ॥ सहस्रमत्ते
भबलंदधानोद्विपोभवद्भ्यांनिहतःसलीलम् ॥ ४४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंतस्यवचःश्रुत्वाभगवान्वृजिनार्दनः ॥ चाणूरेणापियु
युधेमुष्टिकेनबलोबली ॥ ४५ ॥ आकर्षणंनोदनंचभुजाभ्यांभुजदंडयोः ॥ चक्रतुःपश्यतांनॄणांगजाविवजिगीषया ॥ ४६ ॥ हस्ताभ्यां

भुकृत्थाप्यचाणूरस्यहरिःस्वयम् ॥ अतोलयद्देहभारंपुण्यभारंयथाविधिः ॥ ४७ ॥ चाणूरस्तंहरिंदेवंकरेणैकेनलीलया ॥ उज्जहारमहा वीरोभूखंडंनागराडिव ॥ ४८ ॥ ग्रीवायांकिलचाणूरंभुजवेगेनमाधवः ॥ कट्यांचोद्धृत्यसहसापातयामासभूतले ॥ ४९ ॥ मुष्टिकश्चत थायुद्धेबलदेवोमहाबलः ॥ जानुदंशेसमुत्थाप्यपातयामासभूतले ॥ ५० ॥ हस्तैश्चजानुभिःपादैर्भुजोरोंगुलिमुष्टिभिः ॥ जघ्नतुःकृष्णचा णूरौतथैवबलमुष्टिकौ ॥ ५१ ॥ श्रमवारियुतेदृष्ट्वाश्रीमुखेरामकृष्णयोः ॥ सानुकंपास्तदाप्राहुर्गवाक्षस्थानृपस्त्रियः ॥ ५२ ॥ ॥ स्त्रिय ऊचुः ॥ अहोअधर्मःसुमहत्सभायांजातःपुरोराजनिवर्तमाने ॥ क्ववज्रतुल्यांगवृतौहिमल्लौक्वपुष्पतुल्यौबतरामकृष्णौ ॥ ५३ ॥ अहोअभा ग्यंहिपुरौकसांनोयुद्धेतयोर्दर्शनमद्यजातम् ॥ अहोतिधन्यंबतभूरिभाग्यंवनौकसांरासरसेनजातम् ॥५४॥ अहोस्थितेराजनिदुष्टचित्तेनको पिवक्तुंक्षमएवसभ्यः ॥ तस्माद्दिनःपुण्यबलेनचेत्तौत्वरंमृधेवैजयतामरीन्स्वान् ॥५५॥ इ०ग०सं०श्रीम०ना०ब०संधे०सप्तमोऽध्यायः ॥७॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ आर्द्रचित्तंनन्दराजंवनितानांमनोरथम् ॥ स्मृत्वाशत्रून्हन्तुकामश्चक्रेयुद्धंबलाद्धरिः ॥ १ ॥ गृहीत्वाभुजद ण्डाभ्यांचाणूरङ्गगनेबलात् ॥ चिक्षेपसहसाकृष्णोवातःपद्ममिवोद्धतम् ॥ २ ॥ आकाशात्पतितःसोपितारकेवह्यधोमुखः ॥ उत्थाय मुष्टिनाकृष्णंताडयामासवेगतः ॥ ३ ॥ तस्यमुष्टिप्रहारेणनचचालपरात्परः ॥ सद्योगृहीत्वाचाणूरंपातयामासभूतले ॥ ४ ॥ भिन्नदन्तस्तु चाणूरःक्रोधयुक्तोमदोत्कटः ॥ मुष्टिद्वयेनश्रीकृष्णंतताडहृदिमैथिल ॥ ५ ॥ गृहीत्वाकरयोस्तंवैकराभ्यांभगवान्स्वयम् ॥ कंसस्याग्रेभ्रा मयित्वासर्वेषांपश्यतांनृप ॥ ६ ॥ पातयामासभूपृष्ठेकमण्डलुमिवार्भकः ॥ श्रीकृष्णस्यप्रचारेणचाणूरोभिन्नमस्तकः ॥ ७ ॥ उद्वमन्रु धिरंराजन्सद्योवैनिधनंगतः ॥ तथैवमुष्टिकंमल्लंमुष्टिभिर्युधिदुर्गमम् ॥ ८ ॥ धृत्वांघ्रौभ्रामयित्वाखेबलदेवोमहाबलः ॥ पातयामासभूपृ ष्ठेफणिनंगरुडोयथा ॥ मुष्टिकोनिधनंप्रापप्रोद्वमन्रुधिरंमुखात् ॥ ९ ॥ कूटंसमागतंवीक्ष्यबलदेवोमहाबलः ॥ मुष्टिनापातयामासवज्रेणे न्द्रोयथागिरिम् ॥ १० ॥ प्रातंशलंनन्दसूनुर्लत्तयातन्तताडह ॥ तीक्ष्णयातुण्डयाराजन्कद्रूजङ्गरुडोयथा ॥ ११ ॥ गृहीत्वातोशलं कृष्णोमध्यतःसंविदार्यच ॥ प्राक्षिपत्कंसमञ्चाग्रेविटपींसिंधुरोयथा ॥ १२ ॥ एतेनिपातितारङ्गेसद्योवैनिधनङ्गताः ॥ तेषांज्योतींषिवैकु

पठोविविशुःपश्यतांसताम् ॥ १३ ॥ एवंश्रीरामकृष्णाभ्यांमल्लेषुनिहतेषुच ॥ शेषाःप्रदद्रुवुर्मल्लाभयार्ताजीवनेच्छया ॥ १४ ॥ श्रीदामादीन्वयस्यांश्चगोपानाकृष्यमाधवः ॥ तैःसार्द्धंयुद्धमारेभेसर्वेषांपश्यतांसताम् ॥ १५ ॥ किरीटकुण्डलधरौरामकृष्णौसहार्भकैः ॥ विहरन्तौवीक्ष्यरङ्गेविसिष्मुःपुरवासिनः ॥ १६ ॥ कंसंविनासर्वमुखाज्जयशब्दोविनिर्गतः ॥ साधुसाध्वितिवादोभून्नेदुर्दुंदुभयस्ततः ॥१७॥ स्वस्याऽजयंवीक्ष्यकंसोमहाक्रोधसमाकुलः ॥ वर्जयित्वातूर्यघोषंप्राहप्रस्फुरिताधरः ॥ १८॥ ॥॥ कंसउवाच ॥ ॥ दुर्बुद्धियुक्तौवसुदेवनन्दनौप्रसह्यनिःसारयताशुमत्पुरात् ॥ हरंतुसर्वंव्रजवासिनांधनंबध्नीतनन्दंसहसातिदुर्मतिम् ॥ १९ ॥ अद्योग्रसेनस्यपितुःकुबुद्धेःशौरेःशिरश्चाशुहिछिंधिछिंधि ॥ कौयत्रतत्रापितथात्रवृष्णिजातान्सुरांशान्किलसूदयध्वम् ॥ २० ॥ ॥नारदउवाच॥ ॥ एवंविकत्थमानस्यकंसस्ययदुनंदनः ॥ सहसोत्पत्त्यतंमञ्चमारुह्यक्रोधपूरितः ॥ २१ ॥ मृत्युंसमागतंवीक्ष्यमञ्चादुत्थायसत्वरम् ॥ मदोद्धतोभर्त्सयंस्तंजगृहेखड्गचर्म्मणी ॥ २२ ॥ अग्रहीत्सहसाकंसंदोर्भ्यांचर्मासिसंयुतम् ॥ यथातुण्डविभागाभ्यांसविषंफणिनंविराट्॥२३॥पतत्खड्गश्लथचर्माभुजबन्धाद्बलाद्बली ॥ विनिर्ययौतार्क्ष्यतुण्डात्पुण्डरीकोयथाफणी ॥ २४ ॥ मञ्चेतौबलिनौवेगान्मर्दयन्तौपरस्परम् ॥ शैलश्रृंगेयथासिंहौशुशुभातेयथातथम् ॥ २५॥ उत्पतन्तम्बलात्कंसंशतहस्तंमहाम्बरे ॥ अग्रहीच्चोत्पतन्कृष्णःश्येनंश्येनोयथाम्बरे ॥२६॥ गृहीत्वाभुजदण्डाभ्यांप्रचण्डंदैत्यपुङ्गवम् ॥ त्रैलोक्यबलधृग्देवोभ्रामयित्वात्वितस्ततः ॥ २७॥ आकाशात्पातयामासमञ्चोपरिरुषान्वितः॥ भग्नदण्डोभवन्मञ्चस्तडित्पातेयथाद्रुमः ॥ २८ ॥ पतितोपिसवज्राङ्गःकिञ्चिद्व्याकुलमानसः ॥ सहसोत्थाययुयुधेश्रीकृष्णेनमहात्मना॥ ॥ २९ ॥ नीत्वातंभुजदण्डाभ्यांमञ्चेक्षिप्त्वापुनःप्रभुः ॥ आरुह्यहृदयंतस्यमौलिंजग्राहमाधवः ॥ ३० ॥ सद्यःप्रगृह्यकेशेषुरंगोपरिहरिःस्वयम् ॥ मञ्चात्तंपातयामासशैलाद्गण्डशिलामिव ॥ ३१ ॥ तस्योपरिष्टाच्छ्रीकृष्णःसर्वाधारःसनातनः ॥ निपपातस्वयंवेगादनंतोनन्तविक्रमः ॥ ३२ ॥ इत्थंद्वयोर्निपातेननिम्नंभूखण्डमण्डलम् ॥ स्थालीवसहसाराजंश्चकम्पेघटिकाद्वयम् ॥ ३३ ॥ सम्परेतम्भोजराजंभूमौतंविचकर्षह ॥ यथामृगेन्द्रोनागेन्द्रंसर्वेषांपश्यतांनृप ॥३४॥ हाहाकारस्तदैवासीद्धावतांभूभुजांनृप॥वैरभावेनदेवेशंभजन्कंसोमहाबलः॥

॥ ३५ ॥ जगामतस्यसारूप्यंभृंगिणःकीटकोयथा ॥ कंसंप्रपतितंदृष्ट्वाभ्रातरोष्टौमहाबलाः ॥ सुनामसृष्टिन्यग्रोधतुष्टिमद्राष्ट्रपालकाः ॥
॥ ३६ ॥ सुहुनाकंकशंकुभ्यांक्रोधप्रस्फुरिताधराः ॥ खड्गचर्मधरायोद्धुंकृष्णोपरिसमाययुः ॥ ३७ ॥ वीक्ष्यतान्मुद्गरंनीत्वारोहिणीनंदनो
बलः ॥ आराच्चकारहुंकारंयथासिंहोमृगान्प्रति ॥ ३८ ॥ हुंकारेणैवशस्त्राणितेषांहस्तेभ्यआभयात् ॥ पेतुराम्रफलानीवदंडघातैश्चमैथि
ल ॥ ३९ ॥ निःशस्त्रास्तेमहावीरामुष्टिभिःसर्वतोबलं ॥ तेदुःशैलंयथानागाःशुंडादंडैरितस्ततः ॥ ४० ॥ सृष्टिंतथासुनामानंमुद्गरेण
बलोहनत् ॥ न्यग्रोधंभुजवेगेनकंकंवामकरेणवै ॥ ४१ ॥ शंकुंसुहुंतुष्टिमंतंवामपादेनमाधवः ॥ राष्ट्रपालंदक्षिणेनपादेनाभिजघानह ॥
॥ ४२ ॥ अष्टौनिपेतुःसहसावृक्षावातहताइव ॥ तेषांज्योतिर्भगवतिलीनंजातंविदेहराट् ॥ ४३ ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्जयध्वनिरभूत्तदा ॥
सद्योवैववृषुर्देवाःपुष्पैर्नन्दनसंभवैः ॥ ४४ ॥ विद्याधर्यश्चगंधर्व्योननृतुर्हर्षविह्वलाः ॥ विद्याधराश्चगंधर्वाःकिन्नरास्तद्यशोजगुः ॥ ४५ ॥ ब्र
ह्माद्यामुनयःसिद्धाविमानैर्द्रष्टुमागताः ॥ तुष्टुवूरामकृष्णौतौवाग्भिःश्रुतिपरायणाः ॥ ४६ ॥ ताडयंत्यउरोहस्तैरस्तिप्राप्त्यादयस्त्रियः ॥ विनि
र्गतास्तारुरुदुर्जातवैधव्यदुःखिताः ॥ ४७ ॥ स्त्रियऊचुः ॥ हानाथहेयुद्धपतेक्वगतोसिमहाबल ॥ त्रैलोक्यविजयीसाक्षाद्देवानामपिदुर्जयः
॥ ४८ ॥ जातमात्राःस्वसुःपुत्रानिर्घृणेनत्वयाहताः ॥ अनिर्दशानिर्दशाश्चाऽपरेपिनिहताबलात् ॥ तेनपापेनघोरेणदशामेतादृशींगतः ॥
॥ ४९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ एवमश्रुमुखीर्दीनाआश्वास्यनृपयोषितः ॥ विधाययमुनातीरेचिताःश्रीखंडसंयुताः ॥ ५० ॥ हतानां
कारयित्वासौक्रियांवैपारलौकिकीम् ॥ सर्वान्संबोधयामासभगवान्लोकभावनः ॥ ५१ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांमथुराखण्डे
नारदबहुलाश्वसंवादेकंसवधोनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथदेवौरामकृष्णौदेवकीवसुदेवयोः ॥ समीपंजग्मतुःसाक्षाद्वृष्णिभिःपरिवारितौ ॥ १ ॥ स्वतस्तयोर्बन्धनानि
ययुःशिथिलतांनृप ॥ तौवीक्ष्यगरुडंप्राप्तंनागपाशगुणायथा ॥ २ ॥ स्वप्रभावविदौवीक्ष्यपितरौसबलोहरिः ॥ सद्यस्तततानस्वांमायांज
गन्मोहकरींबलात् ॥ ३ ॥ रामकृष्णौसुतौज्ञात्वाशौरिर्मोहसमाकुलः ॥ देवक्यासहसोत्थायसस्वजेचाश्रुपूरितः ॥ ४ ॥ ताबाश्वास्यहरिः

सद्योवृष्णिभिःपरिवारितः ॥ मातामहंतूग्रसेनंचकारमथुराधिपम् ॥ ५ ॥ आहूययादवान्कंसभयाद्देशांतरंगतान् ॥ प्रेम्णानिवासयामा
ससकुटुंबान्यदोः पुरि ॥ ६ ॥ नन्दराजंगोपगणैःस्वगृहान्गंतुमुद्यतम् ॥ नत्वातंसबलःप्राहमोहयन्निजमायया ॥ ७ ॥ अत्रैववासंकुरुता
तपुण्यांगंतुंयदोच्छासहसोत्थितास्यात् ॥ पश्चादहंवैसबलोयदून्वाविधायपाश्र्वैतवचागमिष्ये ॥ ८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंश्रीरा
मकृष्णाभ्यांनन्दराजःप्रपूजितः ॥ आलिंग्यशौरिंगोपालैर्ययौप्रेमातुरोव्रजम् ॥ ९ ॥ दत्तंश्रीकृष्णजन्मर्क्षेधेनूनांनियुतंपुरा ॥ ब्राह्मणेभ्यो
ददौशौरिर्वस्त्रमालास्वलंकृतं ॥ १० ॥ शौरिर्गर्गंसमाहूयश्रीकृष्णबलदेवयोः ॥ यज्ञोपवीतंविधिवत्कारयामासधर्मवित् ॥ ११ ॥ रामकृ
ष्णौसर्वविद्याध्ययनंकर्तुमुद्यतौ ॥ गुरोःसांदीपनेःपाश्र्वंजग्मतुर्जनवत्परौ ॥ १२ ॥ कृत्वापरांगुरोःसेवांलघुकालेनमाधवौ ॥ सर्वविद्यांज
गृहतुःसर्वविद्याविदांवरौ ॥ १३ ॥ गुरवेदक्षिणांदातुमुद्यतौतौकृतांजली ॥ मृतंपुत्रंदक्षिणायांताभ्यांवव्रेगुरुर्द्विजः ॥ १४ ॥ रथमारु
ह्यतौदांतौशातकुंभपरिच्छदं ॥ प्रभासेचाब्धिनिकटंजग्मतुर्भीमविक्रमौ ॥ १५ ॥ सद्यःप्रकंपितःसिन्धूरत्नोपायनमुत्तमम् ॥ नीत्वात
च्चरणोपांतेनिपपातकृतांजलिः ॥ १६ ॥ तमाहभगवान्शीघ्रंपुत्रंदेहिगुरोर्मम ॥ प्रचंडोर्मिघटाटोपैस्त्वयातद्ग्रहणंकृतम् ॥ १७ ॥ ॥ स
मुद्रउवाच ॥ ॥ भगवन्देवदेवेशनमयाबालकोहृतः ॥ हृतःपंचजनेनासौशंखरूपासुरेणवै ॥ १८ ॥ वसन्सदामदुदरेबलिष्ठोदैत्यपुंगवः
॥ जेतुंयोग्यस्त्वयादेवदेवानांभयकारकः ॥ १९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तेनोक्तोभगवान्कृष्णोवासोबद्ध्वाकटौदृढम् ॥ निपपातमहा
वेगात्समुद्रेभीमनादिनि ॥ २० ॥ श्रीकृष्णस्यनिपातेनत्रिलोकीभारधारिणः ॥ चकंपेब्धिर्भृशंवज्रकूटेनेवाविदेहराट् ॥ २१ ॥ ततःपंचज
नोदैत्योयोद्धुंश्रीकृष्णसंमुखे ॥ आगतःसहसावीरःशूलंचिक्षेपमाधवे ॥ २२ ॥ हस्तेगृहीत्वातच्छूलंतेनैवाभिजघानतम् ॥ तद्घातेनप्रप
तितोमूर्छितोवारिमंडले ॥ २३ ॥ सहसोत्थायदेवेशंकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ मूर्ध्नाततांडपक्षीन्द्रंस्वफणेनफणीयथा ॥ २४ ॥ परिपूर्ण
तमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥ क्रुद्धोमूर्ध्नानवेगेनमुष्टिनातंतताडह ॥ २५ ॥ कृष्णमुष्टिप्रहारेणसद्योवैनिधनंगतः ॥ तज्ज्योतिःश्री
घनश्यामेलीनंजातंविदेहराट् ॥ २६ ॥ एवंहत्वापंचजनंशंखंनीत्वातदंगजम् ॥ महार्णवान्निर्गतोसौसहसारथमागमत् ॥ २७ ॥ वायुवेगै

नयानेनरामकृष्णौमनोहरौ ॥ जग्मतुःशमनस्यापिदीर्घासंयमनींपुरीम् ॥ २८ ॥ पांचजन्यध्वनिंलोकं प्रचंडोमेघघोषवत् ॥ पूरयामास तंश्रुत्वाचकंपेससमोयमः ॥ २९ ॥ चतुरशीतिलक्षेषुनरकेषुनिपातिताः ॥ यैयैःश्रुतोध्वनिस्तेतेजग्मुर्मोक्षंतुपापिनः ॥ ३० ॥ यमःसद्यो बलिंनीत्वाश्रीकृष्णबलदेवयोः ॥ पपातचरणोपांतेधर्षितःसन्कृतांजलिः ॥ ३१ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ हेहरेहेकृपासिंधोरामरामममहाब ल ॥ असंख्यब्रह्मांडपतीपरिपूर्णतमौयुवां ॥ ३२ ॥ देवौपुराणौपुरुषौमहांतौसर्वेश्वरौसर्वजगज्जनेशौ ॥ अद्यैवसर्वोपरिवर्तमानौगिरानि जाज्ञांवदतंपरेशौ ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ गुरुपुत्रंलोकपालआनयस्वमहामते ॥ राज्यंकुरुयथान्यायंमदुक्तंमाऽनयंक्वचित् ॥ ३४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तदैवतेनोपानीतंगुरुपुत्रंहरिःस्वयम् ॥ गृहीत्वावंतिकामेत्यददौश्रीगुरवेशिशुम् ॥ ३५ ॥ गुर्वाशिषासं युतौतौनत्वातंहिकृतांजली ॥ रथमारुह्यमथुरामागतौयदुपूजितौ ॥ ३६ ॥ एकदासबलःकृष्णःसर्वकारणकारकः ॥ पांडवान्संस्मरन्भ क्तानक्रूरभवनंययौ ॥ ३७ ॥ अक्रूरःसहसोत्थायपरिरभ्यमुदान्वितः ॥ उपचारैःषोडशभिःपूजयित्वाथतौनृप ॥ ३८ ॥ कृतांजलिःपुरः स्थित्वाजातपूर्णमनोरथः ॥ उवाचानन्दजानितांमुंचन्बाष्पकलांनृप ॥ ३९ ॥ अक्रूरउवाच ॥ युवाभ्यांरामकृष्णाभ्यांताभ्यांनित्यंनमो नमः ॥ याभ्यांमागैयदुक्तंमेपूर्णंतच्चकृतंप्रभू ॥ ४० ॥ लोकाभिरामौजनभूषणोत्तमौचांतर्बहिःसर्वजगत्प्रदीपकौ ॥ गोविप्रसाधुश्रुतिध र्मदेवतारक्षार्थमद्यैवयदोःकुलेगतौ ॥ ४१ ॥ कंसादिदैत्येन्द्रविनाशहेतवेगोलोकलोकात्परिपूर्णतेजसौ ॥ समागतौभारतभूमिमंडलेयु वांपरेशौसततंनतोस्म्यहम् ॥ ४२ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ त्वमार्य्यवृद्धोधृतिमानहंतवपुरःशिशुः ॥ संतोनस्वात्मनःश्लाघ्यंकुर्वंतिहि महामते ॥ ४३ ॥ पांडवानांहिकुशलंद्रष्टुंगच्छगजाह्वयम् ॥ शीघ्रमागच्छतान्दृष्ट्वासर्वान्दानपतेभवान् ॥ ४४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वातदाक्रूरंभगवान्भक्तवत्सलः ॥ सबलःशौरिभवनमाययौसर्वकार्यकृत् ॥ ४५ ॥ कौरवेन्द्रपुरंगत्वाक्रूरोदृष्ट्वाथपांडवान् ॥ पुनरागत्यकृष्णायवार्तांसर्वामवर्णयत् ॥ ४६ ॥ ॥ अक्रूरउवाच ॥ ॥ विनायुवांकोपिनपांडवानांसहायकृत्कौरवदुःखभोगिनां ॥ मृ तेचपंडौभवतःपदांबुजेविलग्नचित्ताहिपृथात्मजाये ॥ ४७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाक्रूरमुखाच्छ्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥ अर्द्धं

राज्यंपांडवेभ्यःकौरवाणांबलाद्ददौ ॥ ४८ ॥ अथोक्तंवचनंस्मृत्वातदोद्धवसमन्वितः ॥ महामंगलसंयुक्तंकुब्जायाभवनंययौ ॥ ४९ ॥
दृष्ट्वागाच्छ्रीहरिंप्राप्तंकुब्जारूपवतीत्वरम् ॥ भक्त्यासमर्हयामासपाद्याद्यैःप्राणवल्लभम् ॥ ५० ॥ हेमरत्नखचित्कुडयेकुब्जाभवनोत्त
मे ॥ बभौहरीरूपवत्यावैकुण्ठेरमयायथा ॥ ५१ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ यस्याःपतिरभूद्राजन्नहोतस्यास्तपो
महत् ॥ ५२ ॥ तत्रस्थित्वाहरिर्दैवोदिनान्यष्टौविदेहराट् ॥ आययौशौरिभवनंलीलामानुषविग्रहः ॥ ५३ ॥ इतिश्रीकृष्णचरितंमथुरायां
विदेहराट् ॥ सर्वपापहरम्पुण्यमायुर्वर्द्धनमुत्तमम् ॥ ५४ ॥ चतुःपदार्थदंनृणांश्रीकृष्णवशकारकम् ॥ मयातेकथितंपृष्टंकिंभूयःश्रोतुमि
च्छसि ॥ ५५ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीमथुराखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेयदुसौख्यंनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णचरितंपुण्यं मयातवमुखाच्छ्रुतम् ॥ पुनःश्रोतुमनाश्चाद्यतृषितोवाजलङ्गतः ॥ १ ॥ कंसस्यजन्मक
र्माणित्वयोक्तानिश्रुतानिमे ॥ केश्यादिदैत्यवर्याणांपूर्वजन्मकृतंश्रुतम् ॥२॥ कोयंतुरजकःपूर्वमवधीद्यंहरिःकथम्॥अहोयस्यमहज्ज्योतिः
कृष्णेलीनंबभूवह ॥ ३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ त्रेतायुगेत्वयोध्यायांरामराज्येविदेहराट् ॥ चाराणांशृण्वतांकश्चिद्रजकोह्यवदत्प्रियाम्
॥ ४ ॥ नाहंबिभर्मित्वांदुष्टामुशतींपरवेश्मगाम् ॥ स्त्रीलोभीबिभृयात्सीतांरामोनाहंभजेपुनः ॥ ५ ॥ इतिलोकाद्बहुमुखाद्वाक्यंश्रुत्वाथ
राघवः ॥ सीतांतत्याजसहसावनेलोकापवादतः ॥ ६ ॥ तस्मैदण्डन्दातुमिच्छांनचक्रेराघवोत्तमः ॥ मथुरायांद्वापरान्तेरजकःसबभूवह
॥ ७ ॥ कुवाक्यदोषशान्त्यर्थंतंजघानहरिःस्वयम् ॥ तदपिप्रददौमोक्षंतस्मैश्रीकरुणानिधिः ॥ ८ ॥ दयालोःकृष्णचन्द्रस्यचरित्रंपरमा
द्भुतम् ॥ एतत्तेकथितंराजन्किम्भूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ९ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ पुरावैवायकःकोयंनितरांमुनिसत्तम ॥ यस्मै
ददौचसारूप्यंश्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥ १० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ मिथिलानगरेपूर्वंवायकोहरिभक्तिकृत् ॥ श्रीरामोद्वाहसमये
सीरध्वजनृपाज्ञया ॥ ११ ॥ रामलक्ष्मणवेषार्थंवासांसिरचयन्किल ॥ लघुसूत्रैःपरिचयन्कुशलोवस्त्रकर्मसु ॥ १२ ॥ कोटिकन्दर्पला
वण्यौसुन्दरौरामलक्ष्मणौ ॥ तौवीक्ष्यवायकोराजन्मोहितोभून्महामनाः ॥ १३ ॥ अहंस्वहस्तैर्वस्त्राणितयोरङ्गेषुसर्वतः ॥ परिधानङ्कारया

मिचक्रेचेत्थंमनोरथम् ॥ १४ ॥ मनसापिवरंरामोददौतस्मादशेषवित् ॥ द्वापरान्तेभारतेचभविष्यतिमनोरथः ॥ १५ ॥ श्रीरामस्यवरा
त्सोयंमथुरायांबभूवह ॥ तयोर्वेषंकारयित्वातत्सारूप्यंजगामह ॥ १६ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ सुदाम्नामालिनाब्रह्मन्किंकृतंसुकृतंवद
॥ यद्गृहंजग्मतुःसाक्षाद्रामकृष्णौमनोहरौ ॥ १७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ राजराजवनंरम्यंनाम्नाचैत्ररथंशुभम् ॥ तस्यवैपुष्पवटुकोहेम
मालीतिनामभाक् ॥ १८ ॥ विष्णुभक्तिरतःशान्तोदानीसत्सङ्गकृन्महान् ॥ श्रीकृष्णदेवप्राप्त्यर्थंदेवपूजांचकारह ॥ १९ ॥ समाःपंच
सहस्राणिपद्मानांचशतत्रयम् ॥ नित्यंनीत्वाधूर्जट्येपुरोधृत्वाननामह ॥ २० ॥ एकदातिप्रसन्नोभूत्त्र्यम्बकःकरुणानिधिः ॥ मालाकार
महाबुद्धेवरंब्रूहीत्युवाचह ॥ २१ ॥ हेममालीतदादेवंनमस्कृत्यकृतांजलिः ॥ प्रदक्षिणीकृत्यपुरःस्थित्वाप्राहनताननः ॥ २२ ॥ ॥ हेम
माल्युवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमंकृष्णंकचिन्नोगृहमागतम् ॥ पश्यामिदृग्भ्यांतंसाक्षात्त्वद्वरेणभवेदिदम् ॥ २३ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥
द्वापरान्तेभारतेचमथुरायांमहामते ॥ मनोरथस्तेसफलोभविष्यतिनसंशयः ॥ २४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ महेश्वरवरेणासौहे
ममालीमहामनाः ॥ मालाकारोद्वापरान्तेसुदामासम्बभूवह ॥ २५ ॥ तस्मादस्यगृहंसाक्षाज्जग्मतूरामकेशवौ ॥ शिववाक्यमृतंकर्तुंकि
म्भूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ २६ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीमथुराखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे रजकवायकसुदामोपाख्यानन्ना
म दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ सैरन्ध्र्याकिंकृतंपूर्वंतपःपरमदुर्घटम् ॥ येनप्रसन्नःश्रीकृ
ष्णोदेवैरपिसुदुर्लभः ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ पञ्चवट्यांस्थितंरामंकोटिकन्दर्पसन्निभम् ॥ वीक्ष्यशूर्पणखानामराक्षसीमोहिता
भृशम् ॥ २ ॥ निर्मोहंराघवंदृष्ट्वाऽथैकपत्नीव्रतस्थितम् ॥ क्रोधात्सीतांभक्षयितुंधावतीरावणस्वसा ॥ ३ ॥ खड्गेनशितधारेणलक्ष्मणो
राघवानुजः ॥ जहारतस्याःकर्णौचनासांसद्योरुषान्वितः ॥ ४ ॥ छिन्ननासागतालंकारावणायनिवेद्यतत् ॥ भूयःपुष्करतीर्थंसाजगाम
विमनाभृशम् ॥ ५ ॥ तपश्चक्रेशूर्पणखावर्षाणामयुतंजले ॥ ध्यायन्तीत्र्यम्बकंदेवंश्रीरामंवरमिच्छती ॥ ६ ॥ ततःप्रसन्नोभगवान्देवदेवउ
मापतिः ॥ एत्यतत्पुष्करंतीर्थंवरंब्रूहीत्युवाचह ॥ ७ ॥ ॥ शूर्पणखोवाच ॥ ॥ श्रीरामोमेवरोभूयाद्वरंदेहिसतांप्रिय ॥ त्वंदेवदेवपरमः

सर्वासामाशिषांप्रभुः ॥ ८॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ अग्रेवैसफलोनस्याद्वरस्तेश्रृणुराक्षसि ॥ द्वापरान्तेमाथुरेचभविष्यतिनसंशयः ॥
॥ ९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सैवशूर्पणखानामराक्षसीकामरूपिणी ॥ अभूच्छ्रीमथुरायान्तुकुब्जानाममहामते ॥ १० ॥ महादेववरेणा
पिश्रीकृष्णस्यप्रियाभवत् ॥ इदंमयातेकथितंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ११ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कोयंकुवलयापीडःपूर्वजन्मनि
नारद ॥ कथंगजत्वमापन्नःश्रीकृष्णेलीनतांगतः ॥ १२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ बलिपुत्रोमहाकायोनाम्नामन्दगतिर्बली ॥ सर्वशस्त्रभृ
तांश्रेष्ठोलक्षनागसमोबली ॥ १३ ॥ एकदानिर्गतःसोपिरंगयात्रांजनेषुच ॥ मत्तेभवज्जनान्वेगाद्भुजाभ्यांपरिमर्दयन् ॥ १४ ॥ तद्बाहुवेगा
त्पतितःपथिवृद्धस्त्रितोमुनिः ॥ क्रुद्धःशशापतंमत्तंबलिष्ठंबलिनन्दनम् ॥ १५ ॥ त्रितउवाच ॥ गजवत्त्वंमदोन्मत्तोभूजनान्परिमर्दयन् ॥
विवरस्यंगयात्रायांत्वंगजोभवदुर्मते ॥ १६ ॥ नारदउवाच ॥ एवंशप्तस्तदादैत्योनाम्नामन्दगतिर्बली ॥ पतत्कंचुकवद्देहोभ्रष्टतेजाबभूवह
॥ १७ ॥ मुनेःप्रभाववित्सद्योदैत्योभूत्वाकृतांजलिः ॥ नत्वाप्रदक्षिणीकृत्यत्रितंमुनिमुवाचह ॥ १८ ॥ ॥ मन्दगतिरुवाच ॥ हेमुनेहेकृपा
सिन्धोत्वंयोगीन्द्रोद्विजोत्तमः ॥ गजत्वान्मेकदामुक्तिर्भविष्यतिवदाशुमाम् ॥ १९ ॥ त्वादृशानांसतांमाभूद्धेलनंमेक्वचिन्मुने ॥ त्वादृ
शामुनयोब्रह्मन्समर्थावरशापयोः ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंप्रसादितस्तेनत्रितोनाममहामुनिः ॥ गतक्रोधोब्रवीद्दैत्यंकृपालु
र्ब्राह्मणोत्तमः ॥ २१ ॥ ॥ त्रितउवाच ॥ ॥ वचनंमेमृषानस्यात्त्वद्भक्त्याहर्षितोस्म्यहम् ॥ तेदास्यामिवरंदिव्यंदेवानामपिदुर्लभम् ॥
॥ २२ ॥ माशोचंकुरुदैत्येन्द्रमथुरायांहरेःपुरि ॥ श्रीकृष्णहस्तात्तेमुक्तिर्भविष्यतिनसंशयः ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सोयंमन्द
गतिर्दैत्योगजोभूद्विंध्यपर्वते ॥ नाम्नाकुवलयापीडोनागायुतसमोबले ॥ २४ ॥ गृहीतोमागधेन्द्रेणबलाल्लक्षगजैर्वने ॥ सोयंदत्तस्तुकंसा
यपारिबर्हेविदेहराट् ॥ २५ ॥ त्रितवाक्यात्तस्यधामश्रीकृष्णेलीनतांगतम् ॥ इदंमयातेकथितंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ २६ ॥ इतिश्री
मद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीमथुराखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे कुब्जाकुवलयापीडवर्णनंनामैकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ ॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ चाणूराद्याश्चयेमल्लास्तेकेपूर्वमिहागताः ॥ अहोश्रीकृष्णचन्द्रेणयेषांयुद्धंबभूवह ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ राज

न्युरामरावत्यामुतथ्योस्तिमहामुनिः ॥ तस्याभवन्पंचपुत्राःकामदेवसमप्रभाः ॥ २ ॥ हित्वाविद्यांचाध्ययनंजपंतेनसहैवते ॥ गत्वाबले मल्लयुद्धंसदाशिक्षन्मदोद्धताः ॥ ३ ॥ ब्रह्मकर्मपरिभ्रष्टान्वेदाध्ययनवर्जितान् ॥ रुषाप्राहसुतान्मत्तानुतथ्योमुनिसत्तमः ॥ ४ ॥ ॥ उतथ्यउवाच ॥ ॥ शमोदमस्तपःशौचंक्षांतिरार्जवमेवच ॥ ज्ञानंविज्ञानमास्तिक्यंब्रह्मकर्मस्वभावजम् ॥ ५ ॥ शौर्यंतेजोधृतिर्दाक्ष्यंयुद्धेचाप्यपलायनम् ॥ दानमीश्वरभावश्चक्षात्रकर्मस्वभावजम् ॥ ६ ॥ कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यंवैश्यकर्मस्वभावजम् ॥ परिचर्यात्मकंकर्मशूद्रस्यापिस्वभावजम् ॥ ७ ॥ ब्रह्मकर्मपरित्यक्ताभवंतोब्रह्मणःसुताः ॥ मल्लयुद्धंक्षात्रकर्मकथंकुरुतदुर्जनाः ॥ ८ ॥ तस्माद्भवंतोभूयासुर्मल्लावैभारताजिरे ॥ असुराणांप्रसंगेनदुर्जनाभवताशुहि ॥ ९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ उतथ्यस्यसुतास्तेवैजातामल्लामहीतले ॥ श्रीकृष्णांगस्पर्शमात्रात्परंमोक्षंययुर्नृप ॥ १० ॥ चाणूरोमुष्टिकःकूटःशलस्तोशलएवच ॥ एषांचरित्रंकथितंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ११ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कंसानुजाभ्रातरोष्टौकंकन्यग्रोधकादयः ॥ तेकेपूर्ववदमुनेयेपिमोक्षंपरंगताः ॥ १२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अलकायांपुरायक्षोदेवयक्षइतिस्मृतः ॥ ज्ञानोज्ञानपरोमान्यःशिवभक्त्यामहाद्युतिः ॥ १३ ॥ तस्यचाष्टौसुताजातादेवकूटोमहागिरिः ॥ गंडोदंडःप्रचंडश्चखंडोऽखंडःपृथुस्तथा ॥ १४ ॥ एकदाशिवपूजायांदेवयक्षेणनोदिताः ॥ सहस्रंपुंडरीकाणिचाहर्तुमरुणोदये ॥ १५ ॥ पुष्पाणिमानसान्नीत्वाशब्दितानिमधुव्रतैः ॥ आघ्रायगंधलोभेनददुस्तेजनकायवै ॥ १६ ॥ उच्छिष्टीकृतदोषेणशिवपूजातिरस्कृतैः ॥ आसुरीयोनिमापन्नामूढास्तेजन्मभिस्त्रिभिः ॥ १७ ॥ हस्ताभ्यांशंकराभ्यांचबलदेवस्यमैथिल ॥ परंमोक्षंगतास्तेवैदोषान्मुक्ताविदेहराट् ॥ १८ ॥ कंसानुजानांव्याख्यानंपूर्वजन्मभवंनृप ॥ इदंमयातेकथितंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १९ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ कोयंपुरापंचजनोदैत्यःशंखवपुर्द्धरः ॥ तस्यशंखोबभौब्रह्मन्श्रीकृष्णकरपंकजे ॥ २० ॥ नारदउवाच ॥ पुरैवैतान्युपांगानिचक्रादीनिविदेहराट् ॥ त्रैलोक्यनाथस्यहरेर्बभूवुस्तेजसास्वतः ॥ २१ ॥ तेषांशंखःपांचजन्यःप्राप्तोराजन्महत्पदम् ॥ पपौतन्मुखलग्नोसौश्रीकृष्णस्याधरामृतम् ॥ २२ ॥ अकरोच्चैकदामानंमनसिप्राहशंखराट् ॥ गृहीतोहंहिहरिणाराजहंससमद्युतिः ॥ २३ ॥ श्रीकृष्णोदक्षिणावर्त्तंदध्मौमांविजयेसति ॥ यद्दुर्लभं

च्चाब्धिपुत्र्याःश्रीकृष्णस्याधरामृतम् ॥ २४ ॥ तत्तस्मात्सर्वमुख्योऽस्मिपिबाम्यहमहर्निशम् ॥ इतिमानयुतंशंखंपांचजन्यंविदेहराट् ॥
॥ २५ ॥ शशापलक्ष्मीस्तंक्रोधात्त्वंदैत्योभवदुर्मते ॥ सोयंपंचजनोनामदैत्योभूत्सरितांपतौ ॥ २६ ॥ वैरभावेनदेवेशंपुनःप्राप्तोदरेश्व
रः ॥ ज्योतिर्लीनंतुदेवेशेवपुर्यस्यकरेबभौ ॥ २७ ॥ अहोभाग्यंविद्धितस्यकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ २८ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहिता
यांश्रीमथुराखंडेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादेचाणूरादिकंसभ्रातृपंचजनपूर्वाख्यानंनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ ॥ छ ॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ अग्रेचकारकिंकार्यंमथुरायांयदूत्तमः ॥ निवासयित्वास्वज्ञातीन्वदैतन्मुनिसत्तम ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
॥ परिपूर्णतमःसाक्षाद्भगवान्भक्तवत्सलः ॥ सस्मारगोकुलंदीनंगोपीगोपालसंकुलम् ॥ २ ॥ एकदाहूयरहसिसखायंभक्तमुद्धवम् ॥
उवाचभगवान्देवःप्रेमगद्गदयागिरा ॥ ३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ गच्छशीघ्रंव्रजंहेसखेसुन्दरंश्रीलताकुंजपुंजादिभिर्मंडितम् ॥ शैल
कृष्णप्रभाचारुवृन्दावनंगोपगोपीगणैर्गोकुलंसंकुलम् ॥ ४ ॥ एकपत्रंतुनन्दायवैदीयतांवाद्वितीयंयशोदाकरेचैवभोः ॥ वातृतीयंत्विदंरा
धिकायैसखेतत्रगत्वाहितन्मंदिरंसुन्दरम् ॥ ५ ॥ वाचतुर्थंसखिभ्यःशिशुभ्यःशुभंकौशलंदीयतांपत्रमेवंपृथक्च ॥ गोपिकानांसतेभ्यश्च
यूथेभ्यउन्मोहितानांचदेयानिपत्राणिच ॥ ६ ॥ मेपितानन्दराजोघृणीमन्मनामेचमातायशोदास्मरत्याशुमाम् ॥ वाक्यवृन्दैःशुभैर्नीति
वित्त्वंतयोर्मेपरांप्रीतिमाराद्धयोरावह ॥ ७ ॥ मत्प्रियाराधिकामद्वियोगातुरामन्यतेमांविनाखंजगन्मोहिनी ॥ मद्वियोगाधिमस्यामदुक्तैः
पदैर्मोचयत्त्वंभवान्दक्षिणोवाक्पथे ॥ ८ ॥ गोपबालाःसुदामादयोमत्प्रियामांसखायंविनातेपिमोहातुराः ॥ देहितेषांसुखंमित्रवच्छीघ्रंव्र
जेस्वल्पकालेनतत्रागमिष्याम्यहम् ॥ ९ ॥ गोपिकामद्वियोगाधिवेगातुरामन्मनस्काश्रमत्प्राप्तदेहासवः ॥ यामदर्थंचसंत्यक्तलोकाबला
स्ताःकथंनात्रमंत्रिन्बिभर्मिस्वतः ॥ १० ॥ ताअसूंस्त्यक्तुमत्रोद्यताउद्धवयाभिरद्यापिकृच्छ्रैर्धृताश्चासवः ॥ मद्वियोगाधिमासांमदुक्तैः
पदैर्मोचयत्वंभवान्दक्षिणोवाक्पथे ॥ ११ ॥ येनपूर्वंव्रजादागतोहंसतंरथंसाश्वसूतंरणत्घंटिकंवै ॥ मेचसारूप्यमद्यैवपीतांबरंवैजयंती
सहस्रच्छदंपंकजम् ॥ १२ ॥ कुंडलेदिव्यरत्नप्रभामंडितेकोटिबालार्कदीप्तिंमणिंकौस्तुभम् ॥ मेमहानादिनींचारुवंशींशुभांपुष्पयुक्तां

चयाष्टजगन्मोहिनीम् ॥ १३ ॥ चन्दनंसुन्दरंदिव्यगंधावृतंबर्हमल्लादिवेषंक्कणन्नूपुरम् ॥ मौलिमेवंगृहाणांगदेउद्धवगच्छगच्छाशुचाद्यैवम
द्वाक्यतः ॥ १४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तउद्धवःशीघ्रंनमस्कृत्यकृतांजलिः ॥ कृष्णंप्रदक्षिणीकृत्यरथारूढोव्रजंययौ ॥ १५ ॥
कोटिशःकोटिशोगावोयत्रयत्रमनोहराः ॥ श्वेतपर्वतसंकाशादव्यभूषणभूषिताः ॥ १६ ॥ पयस्विन्यस्तरुण्यश्चशीलरूपगुणैर्युताः ॥
सवत्साःपीतपुच्छाश्चव्रजंत्योभव्यमूर्तिकाः ॥ १७ ॥ घंटामंजीरझंकाराःकिंकिणीजालमंडिताः ॥ हेमतुल्याहेमशृंग्योहारमालाःस्फुर
त्प्रभाः ॥ १८ ॥ पाटलाहरितास्ताम्राःपीताःश्यामाविचित्रिताः ॥ धूम्राःकोकिलवर्णाश्चयत्रगावस्त्वनेकधा ॥ १९ ॥ समुद्रवद्दुग्धदा
श्चतरुणीकरचिन्हिताः ॥ कुरंगवद्विलंघद्भिर्गोवत्सैर्मंडिताःशुभाः ॥ २० ॥ इतस्ततश्चलंतश्चगोगणेषुमहावृषाः ॥ दीर्घकन्धरशृंगाढ्या
यत्रधर्मधुरंधराः ॥ २१ ॥ गोपालावत्रहस्ताश्चश्यामावंशीधराःपराः ॥ कृष्णलीलाःप्रगायंतोरागैर्मदनमोहनैः ॥ २२ ॥ दूरात्तमागतं
वीक्ष्यज्ञात्वाकृष्णंव्रजार्भकाः ॥ ऊचुःपरस्परंतेवैकृष्णदर्शनलालसाः ॥ २३ ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ नंदसूनुःकिलायातिसखायोयंनसंशयः ॥
मेघश्यामःपीतवासाःस्रग्वीकुंडलमंडितः ॥ २४ ॥ कौस्तुभोमंडलोबिभ्रत्सहस्रदलपंकजम् ॥ तदेवमुकुटंबिभ्रत्कोटिमार्तंडसन्निभम् ॥
॥ २५ ॥ तएवाश्वारथःसोयंकिंकिणीजालमंडितः ॥ बलोनास्तिरथेचास्मिन्नज्ञाकीनंदनन्दनः ॥ २६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवं
वदंतोगोपालाःश्रीदामाद्याविदेहराट् ॥ कृष्णाकृतिंकृष्णसखमाययुःसर्वतोरथम् ॥ २७ ॥ कृष्णोनास्तीतिवदतःकोयंसाक्षात्तदाकृतिः ॥
तन्नमस्कृत्यौपगविःपरिरभ्यावदत्पथि ॥ २८ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ गृहाणपत्रंश्रीदामन्कृष्णदत्तंनसंशयः ॥ शोचंमाकुरुगोपालैःकु
शलयास्तेहरिःस्वयम् ॥ २९ ॥ यादवानांमहत्कार्य्यंकृत्वाथसबलःप्रभुः ॥ ह्रस्वकालेनचात्रापिभगवानागमिष्यति ॥३०॥ नारदउवाच
॥ पठित्वातद्धस्तपत्रंश्रीदामाद्याव्रजार्भकाः ॥ भृशमश्रूणिमुंचंतःप्राहुर्गद्गदयागिरा ॥ ३१ ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ ॥ पार्थेतिनिर्मोहिनिनन्द
सूनौतनुर्विभूतिश्चधनंबलंच ॥ सर्वाधियःकृष्णमृतेव्रजोनःशून्यंप्रजातंहिजगत्समस्तम् ॥ ३२ ॥ क्षणोयुगत्वंचघटीमहामतेप्रयातिमन्व
न्तरतांव्रजौकसाम् ॥ यामश्चकल्पंचदिनंविनाहरिंवियोगदुःखैर्द्विपरार्धतांगतम् ॥ ३३ ॥ अहर्निशंतंनहिविस्मरामहेदुष्टाघटीसाप्रययौ

यया॑ह्यः॥मनोहरन्नुद्धवनोवनौकसांवयस्यभावेनसदाकृतागसाम्॥३४॥ इ०ग०म०ना०ब०सं०उद्धवागमनंनामत्रयोदशोऽध्यायः॥१३॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंप्रेमपरान्गोपान्श्रीकृष्णविरहातुरान् ॥ उवाचप्रेमसंयुक्तउद्धवोगतविस्मयः ॥ १ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥
अहंश्रीकृष्णदासोस्मितत्प्रियस्तद्रहस्करः ॥ भवतांकुशलंद्रष्टुंप्रेषितोहरिणात्वरम् ॥ २ ॥ पुरींगत्वाथहरयेनिवेद्यविरहंतुवः ॥ तम्प्रसन्नं
करिष्यामितदंघ्रौनेत्रवारिभिः ॥ ३ ॥ नीत्वाहरिंहिभवतांसमीपंहेव्रजौकसः ॥ आगमिष्याम्यहंशीघ्रंशपथोनमृषामम ॥ ४ ॥ यूयंप्रसन्ना
भवतमाशोकंकुरुताथवै ॥ अस्मिन्व्रजेपिगोपालाद्रक्ष्यथश्रीपतिंहरिम् ॥५॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवमाश्वास्यगोपालान्रथस्थो
यदुनन्दनः ॥ श्रीदामाद्यैश्चगोपालैःसहितोहर्षपूरितः ॥ ६ ॥ विवेशनन्दनगरंसूर्येसिन्धुगतेसति ॥ आगतंह्युद्धवंश्रुत्वानन्दराजोमहाम
तिः ॥ परिरभ्यमुदाशीघ्रंपूजयामासहर्षितः ॥ ७ ॥ कशिपुस्थंस्थितंशान्तमुद्धवंकृतभोजनम् ॥ कशिपुस्थोनन्दराजःप्राहगद्गदयागि
रा ॥ ८ ॥ ॥ नन्दउवाच ॥ ॥ कच्चित्सखामेपुरिशूरसेनआस्तेस्वपुत्रैःकुशलीमहामते ॥ कंसेमृतेयादवपुङ्गवानांजातंसखेसौख्यमतःप
रंभुवि ॥ ९ ॥ कच्चित्कदाचित्सबलोहिमाधवःस्मरत्यसौवाजननींयशोमतीम् ॥ गोपालगोवर्धनगोगणान्व्रजंवृन्दावनंवापुलिनंतरंगिणीम्
॥ १० ॥ हादैवकस्मिन्समयेस्वनन्दनंबिम्बाधरंसुन्दरमम्बुजेक्षणम् ॥ द्रक्ष्याम्यहंमन्दिरचत्वराजिरेऽर्भकैर्लुठंतंसबलंमुहुर्मुहुः ॥ ११ ॥
कुंजोनिकुंजोयमुनामहानदीगोवर्द्धनोरण्यमिदंवनानि ॥ गृहैर्लतावृक्षगवांगणैःसहविनामुकुन्दंविषवत्त्विदंजगत् ॥ १२ ॥ धिग्जीवनंमेश
यनंचभोजनंकृष्णंविनापद्मदलायतेक्षणम् ॥ चन्द्रंविनाभूमितलेचकोरवज्जीवामितस्यागमनाशयाभृशम् ॥ १३ ॥ हर्तुंभुवोभारमतीवदै
वतैःसम्प्रार्थितंपूर्णतमंमहामते ॥ जातंसतांरक्षणतत्परंस्वयंमन्येहिकृष्णंसबलम्परात्परम् ॥ १४ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥संस्मृत्यसंस्मृ
त्यहरिंपरेशंनभूवतूष्णींनवनन्दराजः ॥ शिरोनिधायाप्युपबर्हणेस्वेह्युत्कंठरोमांचितविह्वलाङ्गः ॥ १५ ॥ श्रीनन्दनेत्रांबुजवारिसन्ततोरा
जंस्तदाकृष्णसखस्यपश्यतः ॥ शय्यांसवस्त्रामुपबर्हणान्तांकृत्वार्द्रतांप्राङ्गणआचचाल ॥ १६ ॥ श्रुत्वोद्धवंश्रीमथुरापुरागतंकपाटमेत्या
शुयशोमतीसती ॥ शृण्वन्त्यलंस्वस्यसुतस्यवर्णनंस्नेहस्रवत्सुस्तननेत्रपङ्कजा ॥ १७॥ विहायलज्जांमृगयासुतस्यसापप्रच्छसर्वंकुशलंत

दोद्भवम् ॥ आप्रोक्ष्यवस्त्रेणदृगश्रुसंततिंस्थितेचनन्देहरिभावविह्वले ॥ १८ ॥ ॥ श्रीयशोदोवाच ॥ ॥ कच्चित्स्मरतिमांकृष्णोनन्दराजमथापिवा ॥ भ्रातरंनन्दराजस्यसन्नन्दंदर्शनोत्सुकम् ॥ १९ ॥ नन्दान्सोपनन्दांश्चवृषभानूनथेषुषट् ॥ येषामारोहमास्थायबालकेलिर्वनेवने ॥ २० ॥ कन्दुकक्रीडयारेमेसानन्दंनन्दनन्दनः ॥ तान्गोपान्स्नेहसंयुक्तान्कदाचित्स्मरतिस्वतः ॥ २१ ॥ एकोयंमेसुतःप्राप्तोनसुतावहवश्चमे ॥ सोपिमांजननींदीनांययौत्यक्त्वादिगन्तरम् ॥ २२॥ अहोकष्टंस्नेहवतांदुर्निवारंमहामते॥किंकरोमिविनापुत्रंकथंजीवामिमानद ॥ २३ ॥ मातर्मह्यंदेहिदधिमातर्हैयंगवंनवम् ॥ एवंवदन्समधुरंहठश्चक्रेसदागृहे ॥ मध्यान्हेसकथंकृष्णोभोजनंकर्तुमर्हति ॥ ॥२४॥ममात्मजोयंश्रीकृष्णोजीवनंव्रजवासिनाम्॥व्रजेधनंकुलेदीपोमोहनोबाललीलया ॥ २५॥ लालनैःपालनैस्तस्यदिनंमेक्षणवद्गतम्॥ तद्दिनंकल्पवज्जातंविनाहोनन्दनन्दनम् ॥ २६ ॥ वत्सांश्चारयितुंकृष्णोग्रामसीम्निनदीतटे ॥ नकारितोऽर्भकैःसार्द्धंसचाहोमधुराकृतः ॥ ॥ २७ ॥ हेमोहनेतिदूरात्तमंकन्नीत्वाथलालनम् ॥ चकारनंदराजोयंतंविनाखिन्नतांगतः ॥ २८ ॥ अहोदाम्नामयाबद्धोनिर्मोहिन्यैकदाशिशुः ॥ भांडेभग्नीकृतेदध्नःशोचामिचरितंपरम् ॥ २९॥ तत्रांगणंसर्वसभाचमन्दिरंद्वारश्चवीथीव्रजहर्म्यपृष्ठयः ॥ शून्यंसमस्तंममजीवनंधिक्विनामुकुंदंविषवत्त्विदंजगत् ॥ ३० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ यशोदानन्दयोर्वीक्ष्यपरमंप्रेमलक्षणं ॥ उद्धवोनितरांराजन्विस्मितोभूद्गतस्मयः ॥ ३१ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ रोममात्रंममतनौजिव्हाचेज्जायतेत्वहो ॥ युवयोस्तदपिश्लाघांकर्तुंनालंमहाप्रभू ॥ ३२ ॥ परिपूर्णतमेसाक्षाच्छ्रीकृष्णेपुरुषोत्तमे ॥ ईदृशीचकृताभक्तिर्युवाभ्यांप्रेमलक्षणा ॥ ३३ ॥ तीर्थाटनतपोदानसांख्ययोगैश्चदुर्लभा ॥ शाश्वतीयुवयोःप्राप्तायाभक्तिःप्रेमलक्षणा ॥ ३४ ॥ माशोचंकुरुहेनन्दहेयशोदेव्रजेश्वरि ॥ पत्रद्वयंगृहाणाशुकृष्णदत्तंनसंशयः ॥ ३५ ॥ सहाग्रजोनन्दसूनुःकुशल्यास्तेयदोःपुरि ॥ यादवानांमहत्कार्य्यंकृत्वाथसबलःप्रभुः ॥ ३६ ॥ ऱ्हस्वकालेनचात्रापिभगवानागमिष्यति ॥ परिपूर्णतमंविद्धिश्रीकृष्णंनन्दनन्दनम् ॥ ३७ ॥ कंसादीनांवधार्थायभक्तानांरक्षणायच ॥ ब्रह्मणाप्रार्थितःकृष्णोवततारगृहेतव ॥ जातमात्रोऽद्भुतांलीलांचकारसबलोहरिः ॥ ३८ ॥ पूतनाप्राणहरणंशकटस्यनिपातनम् ॥ तृणावर्तनिपातश्चयमलार्जुनभंजनम् ॥ ३९॥ स्व

मुखेचयशोदायैविश्वरूपस्यदर्शनम् ॥ वृन्दावनेचभगवान्गोवत्सांश्चारयन्प्रभुः ॥ ४० ॥ वधंचकारगोपानांपश्यतांवकवत्सयोः ॥ अ
घासुरस्यचवधोधेनुकस्यविमर्दनम् ॥ ४१ ॥ मर्दनंकालियस्यापिवन्हिपानंचकारह ॥ प्रलंबस्यवधंपश्चाद्बलदेवश्चकारह ॥ ४२ ॥ गोव
र्धनंसमुत्पाट्यहस्तेनैकेनलीलया ॥ युष्माकंपश्यतांबिभ्रत्पुष्करंगजराडिव ॥ ४३ ॥ चूडामणिंशंखचूडाज्जहारजगतांपतिः ॥ अरिष्ट
स्यवधंश्रुत्वाकेशिनंनिजघानह ॥ ४४ ॥ व्योमासुरंमहादैत्यंमुष्टिनातंममर्दह ॥ तथावैमथुरायांतुचक्रेचित्रंमहामते ॥ ४५ ॥ विक
त्थमानंरजकंकरेणाभिजघानतम् ॥ प्रचंडंकंसकोदंडंमध्यतस्तद्बभंजह ॥ इक्षुदंडंयथानागःसर्वेषांपश्यतांनृणाम् ॥ ४६ ॥ द्विपंकुवल
यापीडंनागायुतसमंबले ॥ शुंडादंडेसंगृहीत्वापातयामासभूतले ॥ ४७ ॥ चाणूरंमुष्टिकंकूटंशलंतोशलमेवच ॥ पातयामासभूपृष्ठेमल्लयुद्धे
नमाधवः ॥ ४८ ॥ कंसंमदोत्कटंदैत्यंनागलक्षसमंबले ॥ मंचाद्गृहीत्वातंकृष्णोभ्रामयित्वाभुजौजसा ॥ ४९ ॥ पातयामासभूपृष्ठेकमंड
लुमिवार्भकः ॥ इभोपरियथासिंहस्तस्योपरिपपातह ॥ ५० ॥ कंसानुजांश्चकंकादीन्बलदेवोमहाबलः ॥ ममर्दमुद्गरेणाशुमृगान्वैमृगरा
डिव ॥५१॥ गुरवेदक्षिणांदातुंसमुत्पत्यमहार्णवे॥शंखरूपंपंचजनंनिजघानहरिःस्वयम् ॥५२॥ अद्भुतानिचरित्राणिचैतानिश्रीहरिंविना ॥
कःकरोतिमहानंदतस्मैश्रीहरयेनमः॥५४॥ इतिश्रीग०सं०श्रीम०ना० बहुलाश्वसंवादेनन्दराजोद्धवमेलनंनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंहिनंदोद्धवयोर्हरेःकथयतोःकथाम् ॥ व्यतीताक्षणवद्राजन्क्षणदाहर्षवर्द्धिनी ॥ १ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तउत्थायगोप्यः
सर्वागृहेगृहे ॥ देहल्यंगणमालिप्यदीपांस्तत्रनिरूप्यच ॥ २ ॥ प्रक्षाल्यहस्तपादौचमेथ्यांनेत्रंनिधायच ॥ ममंथुःसर्वतोयुक्ताःपिच्छिला
निदधीनिताः ॥ ३ ॥ नेत्राकर्षचलद्धारभुजकंकणकंकणाः ॥ वेणीभ्योविगलत्पुष्पाःस्फुरत्कुंडलमंडिताः ॥ ४ ॥ चन्द्रमुख्यःकंजनेत्रा
श्चित्रवर्णैर्मनोहराः ॥ मंगलानिचरित्राणिश्रीकृष्णबलदेवयोः ॥५॥ गायंत्यःप्रेमसंयुक्तायत्रयत्रगृहेगृहे ॥ घोषेघोषेशुभागावोरममाणाइत
स्ततः ॥ ६ ॥ सर्वत्रगोपिकागीतंदधिशब्देनमिश्रितम् ॥ वीथ्यांवीथ्यांततःशृण्वन्विस्मितश्चोद्धवोब्रवीत् ॥ ७॥ अहोवैनंदनगरेभक्तिर्नृ
त्यतियत्रच ॥ एवंवदन्बहिर्ग्रामाद्ययौस्नातुंनदीजले ॥ ८ ॥ अथसूर्योदयेजातेनन्दद्वारिरथंशुभम् ॥ दृष्ट्वाविनिर्गतागोप्यऊचुःसर्वाःपर

स्परम् ॥ ९ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ कस्यायमद्यात्ररथःसमागतोक्रूरोथवाऽक्रूरउतागतःपुनः ॥ येनैवनीतोमथुरांमहापुरींश्रीनन्दसूनुर्नं
वकंजलोचनः ॥ १० ॥ कस्मिन्कुकालेजननीससर्जयंदातुंसतांस्नेहवतांप्रतापनम् ॥ कद्रूर्यथानागचयंविषावृतंहंतुंवृथालोकजनानित
स्ततः ॥ ११ ॥ कंसार्थंकृत्कंससखोतिनिर्घृणःसोयंपुनःकिंव्रजमंडलंगतः ॥ भर्तुर्मृतस्यापिहिपारलौकिकीमस्माभिरद्यैवकरिष्यतिक्रि
याम् ॥ १२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंवदंत्योव्रजगोपवध्वःसंताड्यसूतंचमुखेंगुलिभ्याम् ॥ पप्रच्छुराराद्धनबुद्धिमातंत्वरंवदैतत्कि
लकस्ययानम् ॥ १३ ॥ घनप्रभंपद्मदलायतेक्षणंकृष्णाकृतिंकोटिमनोजमोहनम् ॥ पीतांबरंषट्पदसंघसंकुलांमालांदधानंनववैजयंतीम्
॥ १४ ॥ स्फुरत्सहस्रच्छदपद्मपाणिंवंशीधरंवेत्रकरंमनोहरम् ॥ बालार्ककोटिद्युतिमौलिमंडनंमहामणिकुंडलमंडिताननम् ॥ १५ ॥ ग
त्याकृतिश्रीतनुहाससुस्वरैःश्रीकृष्णसारूप्यधरंतदोद्धवम् ॥ विलोक्यसर्वानृपविस्मितास्ततोविज्ञायगोविन्दसखंययुःपुरः ॥ १६ ॥ ज्ञा
त्वाथसन्देहहरंहरेःप्रभोःसुवाक्यनीत्यापरमादरेणतम् ॥ गुप्तंहिपृष्ट्वाकुशलंसतांपतेनीत्वोद्धवंताःकदलीवनंगताः ॥ १७ ॥ यत्रैवराधावृष
भानुनंदिनीकृष्णातटेचारुनिकुंजमन्दिरे ॥ समास्थितातद्विरहातुराभृशंखंमन्यतेसातुजगद्धरिंविना ॥ १८ ॥ रंभादलैश्चंदनपंकसंचयं
स्फुरत्स्फुरच्छीतलमेघमन्दिरं ॥ कृष्णाचलच्चारुतरंगशीकरंस्वतःसुधारश्मिगलत्सुधाचयम् ॥ १९ ॥ एतादृशंयत्कदलीवनंचतद्राधा
वियोगानलवर्चसाभृशम् ॥ बभूवसर्वंसततंहिभस्मसात्कृष्णागमाशात्मतनुंहिरक्षति ॥ २० ॥ श्रुत्वोद्धवंकृष्णसखंसमागतंचकारराधा
स्वसखीभिरादरम् ॥ जलाशनाद्यैर्मधुपर्कमंगलैःश्रीकृष्णकृष्णेतिमुहुर्वदन्त्यलम् ॥ २१ ॥ राधांहिगोविन्दवियोगखिन्नांकुह्वांयथाचन्द्र
कलांतदोद्धवः ॥ नतांकृशांगींकृतहस्तसम्पुटःप्रदक्षिणीकृत्यजगादहर्षितः ॥ २२ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ सदास्तिकृष्णःपरिपूर्णदे
वोराधेसदात्वंपरिपूर्णदेवी ॥ श्रीकृष्णचन्द्रःकृतनित्यलीलोलीलावतीत्वंकृतनित्यलीला ॥ २३ ॥ कृष्णोस्तिभूमात्वमसींदिरासदाब्रह्मा
स्तिकृष्णस्त्वमसिस्वरासदा ॥ कृष्णःशिवस्त्वंचशिवाशिवार्थाविष्णुःप्रभुस्त्वंकिलवैष्णवीपरा ॥ २४ ॥ कौमारसर्गेहरिरादिदेवतात्वमेवहि
ज्ञानमयीस्मृतिःशुभा ॥ लयांभसाक्रीडनतत्परोहरियंज्ञोवराहोवसुधात्वमेवहि ॥ २५ ॥ देवर्षिवर्योमनसाहरिःस्वयंत्वंतत्रसाक्षान्निजहस्त

वल्लकी ॥ नारायणोधर्मसुतोनरेणहिशांतिस्तदात्वंजनशांतिकारिणी ॥ २६ ॥ कृष्णस्तुसाक्षात्कपिलोमहाप्रभुःसिद्धिस्त्वमेवासिचसि
द्धसेविता ॥ दत्तस्तुकृष्णोस्तिमहामुनीश्वरोराधेसदाज्ञानमयीत्वमेवहि ॥ २७ ॥ यज्ञोहरिस्त्वंकिलदक्षिणाहरिरुरुक्रमस्त्वंहिसदाजयं
त्यतः ॥ पृथुर्यदासर्वनृपेश्वरोहरिरर्चिस्तदात्वंनृपपट्टकामिनी ॥ २८ ॥ शंखासुरंहंतुमभूद्धरिर्यदामत्स्यावतारस्त्वमसिश्रुतिस्तदा ॥
कूर्मोहरिर्मंदरसिन्धुमंथनेनेत्रीकृतात्वंशुभदाहिवासुकौ ॥ २९ ॥ धन्वंतरिश्चार्तिहरोहरिःपरस्त्वमौषधीदिव्यसुधामयीशुभे ॥ श्रीकृष्णच
न्द्रस्तुबभूवमोहिनोत्वंमोहिनीतत्रजगद्विमोहिनी ॥ ३० ॥ हरिर्नृसिंहस्तुनृसिंहलीलयालीलातदात्वंनिजभक्तवत्सला ॥ बभूवकृष्णस्तु
यदाहिवामनःकीर्तिस्तदात्वंनिजलोककीर्तिता ॥ ३१ ॥ हरिर्यदाभार्गवरूपधृक्पुमान्धाराकुठारस्यतदात्वमेवहि ॥ श्रीकृष्णचन्द्रो
रघुवंशचन्द्रमायदातदात्वंजनकस्यनंदिनी ॥ ३२ ॥ श्रीशार्ङ्गधन्वामुनिबादरायणोवेदांतकृत्त्वंकिलदेवलक्षणा ॥ संकर्षणोमाधवएववृ
ष्णिषुत्वंरेवतोब्रह्मभवंसमाश्रिता ॥ ३३ ॥ बुद्धोयदाकौणपमोहकारकोबुद्धिस्तदात्वंजनमोहकारिणी ॥ कल्कीयदाधर्मपतिर्भविष्यति
हरिस्तदात्वंतुकृतिर्भविष्यसि ॥ ३४ ॥ श्रीकृष्णचंद्रोस्तिहिचन्द्रमंडलेराधेसदाचन्द्रमुखीतिचन्द्रिका ॥ श्रीकृष्णसूर्योदिविसूर्यमंडले
सूर्य्यप्रभात्वंपरिविप्रतिष्ठिता ॥ ३५ ॥ इंद्रःसदास्तेकिलयादवेन्द्रस्तत्रैवराधेतुशचीशचीश्वरी ॥ हिरण्यरेताहिहरिःपरेश्वरोहेतिःसहा
त्वंहिहिरण्मयीपरा ॥ ३६ ॥ श्रीराजराजोहिविराजतेहरिर्विराजसेत्वंतुनिधौनिधीश्वरी ॥ क्षीराब्धिरूपीतुहरिस्त्वमेवहितरंगितक्षौमसि
तातरंगिणी ॥ ३७ ॥ बिभ्रद्वपुःसर्वपतिर्यदायदातदातदात्वंविदितानुरूपिणी ॥ जगन्मयोब्रह्ममयोहरिःस्वयंजगन्मयीब्रह्ममयीत्वमे
वहि ॥ ३८ ॥ अद्यैवसोयंव्रजराजनंदनोजातासिराधेवृषभानुनन्दिनी ॥ याभ्यांकृतासत्त्वमयीप्रशांतयेलीलाचरित्रैर्ललितादिलीलया ॥
॥ ३९ ॥ कृष्णःस्वयंब्रह्मपरंपुराणोलीलातदिच्छाप्रकृतिस्त्वमेव ॥ परस्परंसंधितविग्रहाभ्यांनमोयुवाभ्यांहरिराधिकाभ्याम् ॥ ४० ॥
गृहाणपत्रंनिजनाथदत्तंशोकंपरंमाकुरुराधिकेत्वम् ॥ ह्रस्वेनकालेनविधायकार्यंतत्रागमिष्यामितदुक्तवाक्यं ॥ ४१ ॥ गृण्हीध्वमद्यैवश्री

तानिकृष्णदत्तानिपत्राणिसुमंगलानि ॥ प्रत्यर्पितंयूथशतंचगोप्यःकृष्णप्रियाणांव्रजसुन्दरीणाम् ॥ ४२ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां मथुराखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीराधादर्शनंनामपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ राधापत्रंसंगृहीत्वाशिरोनेत्रेतथाहृदि ॥ निधायवाचयित्वाततस्मृत्वातत्पादपंकजम् ॥ १ ॥ अतिप्रेमातुरा राजन्मोचयित्वाश्रुसंततिम् ॥ मूर्च्छामापपराराधायादवस्यप्रपश्यतः ॥ २ ॥ कुंकुमागुरुपाटीरद्रवैःपुष्परसैश्वसा ॥ अर्चिताचामरांदोलैःपुनश्चैतन्यतांगता ॥ ३ ॥ वियोगसिन्धुसंमग्नांराधांकमललोचनाम् ॥ वीक्ष्योद्धवस्तथागोप्योमुमुचुश्चाश्रुसंततिम् ॥ ४ ॥ तासामश्रुप्रवाहेणराजन्वृन्दावनेवने ॥ सद्यःकल्हारसंयुक्तोजातोलीलासरोवरः ॥ ५ ॥ दृष्ट्वापीत्वाचसंस्नात्वाश्रुत्वाचेमांकथांनरः ॥ कर्मबन्धविनिर्मुक्तःश्रीकृष्णंप्राप्नुयान्नृप ॥ ६ ॥ अथोद्धवमुखाच्छ्रुत्वाश्रीकृष्णागमनंपुनः ॥ पप्रच्छुःकुशलंसर्वंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ ७ ॥ राधोवाच ॥ ॥ आनन्ददंश्रीव्रजराजनन्दनंद्रक्ष्यामिकस्मिन्समयेघनप्रभम् ॥ घनंमयूरीवसमुत्सुकाभृशंचन्द्रंचकोरीवतदीक्षणोत्सुका ॥ ८ ॥ कस्मिन्कुकालेविरहोबभूवमेयेनैवकौकल्पसमःक्षणःक्षणः ॥ निशीथिनीयंद्विपरार्द्धहेलनंकरोतिगोविन्दपदद्वयंविना ॥ ९ ॥ कच्चित्कदाचिद्व्रजमागमिष्यतिकरोतिकिंतत्रहरिर्वदाशुमे ॥ अद्यैवयत्नेनधृताःकिलासवःप्रसह्यनिर्य्यातिमृपागिरातुराः ॥ १० ॥ दृष्ट्वाक्षणंत्वांममहृत्सुशीतलंजातंप्रसन्नास्मिसमागतेत्वयि ॥ यथाप्रसन्नाजनकात्मजापुरालंकापुरंवायुसुतेसमागते ॥ ११ ॥ आशांविधायनिजमोहधनंविमृज्यविस्मृत्यवाक्यगदितंमथुरांगतोयः ॥ तस्यापिपत्रलिखितंशमृतंनमन्येतंचानयस्वकिलमंत्रविदांवरिष्ठ ॥ १२ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ गत्वापुरींतवपरंविरहंनिवेद्याऽथार्चविधायनिजनेत्रजलेनराधे ॥ नीत्वाहरिंतवपुरःपुनरागतोस्मिमाशोकमद्यकुरुमेशपथस्त्वदंघ्रेः ॥ १३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथप्रसन्नाश्रीराधाचन्द्रकांतौमणीशुभौ ॥ रासरंगेचन्द्रदत्तौउद्धवायददौनृप ॥ १४ ॥ सहस्रदलपद्मंदेदत्तेचंद्रमसापुरा ॥ उद्धवायददौराधाप्रसन्नाभक्तवत्सला ॥ १५ ॥ छत्रंसिंहासनंदिव्यंचामरेद्वेमनोहरे ॥ श्रीकृष्णमनसोद्भूतेददौतस्मैहरिप्रिया ॥ १६ ॥ ऐश्वर्यंज्ञानसंपन्नंसर्वदेशिकदेशिकम् ॥ कृष्णसंयोगकर्तृत्वंसदातवभवि

ष्यति ॥ १७ ॥ भक्तिंनिर्गुणभावाढ्यांप्रेमलक्षणसंयुताम् ॥ ज्ञानविज्ञानसहितंवैराग्यंसाददौपुनः ॥ १८ ॥ शंखचूडाच्चहरिणानीतंचू
डामणिंशुभम् ॥ चन्द्राननाददौतस्मैउद्धवायविदेहराट् ॥ १९ ॥ तथागोपीगणाःसर्वभूषणानांचयंशुभम् ॥ ददुःप्रसन्नाहेराजन्नुद्धवा
यमहात्मने ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वावचश्चौपगवेःशुभार्थंसुखंगतायांकिलराधिकायाम् ॥ ऊचुस्तमाराद्व्रजगोपवध्वःसदःस्थितंकृष्णस
खंपृथक्ताः ॥ २१ ॥ ॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ यत्रपत्रलिखितंवदाशुनःकिंतुतच्चहरिणोक्तमद्भुतम् ॥ त्वंपरावरविदांहरेःसखामंत्रवित्तमतदा
कृतिर्महान् ॥ २२ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ यथास्मरथदेवेशंतथायुष्मान्स्मरत्यसौ ॥ अनुवेलंगोपवध्वःपश्यतोमेनसंशयः ॥ २३ ॥
एकदामांसमाहूयस्मृत्वायुष्मान्रहस्करः ॥ कथयामाससंदेशंचित्तस्थंनन्दनन्दनः ॥२४॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ गुणेषुसक्तंकिलबन्ध
नायरक्तंमनःपुंसिचमुक्तयेस्यात् ॥ मनोद्वयोःकारणमाहुराराज्जित्वाथतत्कोविचरेदसंगः ॥ २५ ॥ यदास्वयंब्रह्मपरात्परंमामध्यात्मयोगे
नविशारदेन ॥ जानातिसर्वत्रगतंविवेकीतदाविजह्यान्मनसःकषायम् ॥ २६ ॥ यावज्जयोमध्यगतस्यदुस्थितःस्वकर्मरूपंनहिदृक्प्रपश्य
ति ॥ २७ ॥ स्थूलाच्चदूरेस्मिनतत्त्वतोंगनास्तस्माद्धियोगंकुरुतात्रसाधनम् ॥ यत्सांख्यभावैःकिलगम्यतेपदंतद्योगभावैरपिगम्यतेस्व
तः ॥ २८ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमथुराखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेराधागोप्याश्वसनंनामषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ॥ छ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वाश्रीकृष्णसन्देशंप्रसन्नागोपवल्लभाः ॥ अश्रुमुख्योबाष्पकंठ्यऊचुरौपगविंनृप ॥ १ ॥ ॥ गोलोकवासिन्य
ऊचुः ॥ ॥ विदेशङ्गतवान्कृष्णस्त्यक्त्वापूर्वांप्रियाङ्गनान् ॥ तदुपर्यंऽलिखद्योगमहोनिर्मोहताबलम् ॥ २ ॥ ॥ द्वारपालिकाऊचुः ॥
॥ चकोरेग्लौःपंकजेकोभ्रमरम्पङ्कजंयथा ॥ चातकेचघनःप्रीतिंनकरोतिकदाचन ॥ ३ ॥ ॥ शृङ्गारप्रकराऊचुः ॥ ॥ चन्द्रमित्रश्चको
रोऽस्तिसख्योवान्हिकरःसदा ॥ विधात्रायद्विलिखितंतन्नयूनंनभवेदिह ॥ ४ ॥ ॥ शय्योपकरिकाऊचुः ॥ ॥ व्याधोपिहत्वाहिमृगान्स्म
रतित्वरमातुरः ॥ कटाक्षैःस्वप्रियान्हत्वानिर्मोहीनस्मरेदहो ॥ ५ ॥ ॥ पार्षदाख्याऊचुः ॥ जातंविरहजंदुःखंनान्योवेत्तिकदाचन ॥ य
थाकण्टकविद्धांगोविद्वान्वाविद्धकण्टकः ॥ ६ ॥ ॥ वृन्दावनपालिकाऊचुः ॥ ॥ अनिमित्तंप्रेमसौख्यमनिमित्तोहिवेत्तितत् ॥ सनिमि

त्तोनजानातिरसंकर्मेन्द्रियंयथा ॥ ७ ॥ ॥ गोवर्द्धनवासिन्यऊचुः ॥ ॥ पुरंध्रीप्रेमकृद्योवैसैरन्ध्रीनायकोभवत् ॥ शैलौकोभिस्तुकिन्त
स्यबहुनाकथितेनकिम् ॥ ८ ॥ ॥ कुंजविधायिकाऊचुः ॥ ॥ हामाधवीकुंजपुंजेगुंजन्मत्तमधुव्रते ॥ स्वद्दग्लक्षीकृतोयोवैतस्यैयंश्रूयते
कथा ॥ ९ ॥ निकुंजवासिन्यऊचुः ॥ वृन्दावनेमत्तमिलिंदपुंजेकलिन्दजातीरकदम्बकुंजे ॥ शनैश्चलंतंसबलंसगोपंसगोधनंनन्दसुतंभजा
मः ॥ १० ॥ ॥ जान्हवीयूथउवाच ॥ ॥ कदातथास्मत्समयोभविष्यतियथापुरन्ध्रीसमयःप्रदृश्यते ॥ शोकंपरम्माकुरुतव्रजांगनाःस
दानकस्यापिजयःपराजयः ॥ ११ ॥ ॥ यमुनायूथाऊचुः ॥ ॥ विधातुर्नदयाकिञ्चिद्युनक्तिवियुनक्तियः ॥ भूतानिसकलान्येवक्रीडना
नियथार्भकः ॥ १२ ॥ ॥ रमायूथउवाच ॥ ॥ कुब्जापुराद्यर्जुसमानविग्रहादासीत्विदानींतुकुलीनताङ्गता ॥ कुरूपिणीरूपवतीबभा
वहोचतुर्दिनैर्दुंदुभिनादकारिणी ॥ १३ ॥ ॥ मधुमाधव्यऊचुः ॥ ॥ दोषोनचैवोद्धवमाधवस्यहरिंरस्थिताप्राणपतिंगृहीत्वा ॥ विधायभो
गंललनावियोगेयोगंददौयोगिवरेणकुब्जा ॥ १४ ॥ ॥ विरजायूथाऊचुः ॥ ॥ सदानकस्यापिभुजाप्रियांसेसदावसन्तोनसदाधुवास्यात्॥
इन्द्रोनराज्यंकुरुतेसदायंचतुर्दिनैर्मानमलंकरोतु ॥ १५॥ ॥ ललितायूथउवाच ॥ ॥ रामाभिषेकंविनिवार्यमन्थराचकारविघ्नंकिलको
सलेपुरे ॥ कुब्जैवसेयंमथुरापुरेगताकुब्जैवकिंकिंनकरोतिगोपिकाः ॥ १६॥ ॥ विशाखायूथउवाच ॥ ॥ गोचारणायानुचरैर्व्रजंतंप्रबो
धयंतंस्वपुरंविरावैः ॥ मत्तेभयानंहिविडम्बयन्तंश्रीनन्दसूनुंनहिविस्मरामः ॥ १७॥ ॥ मायायूथाऊचुः ॥ संकोचवीथीषुपटेप्रगृह्यप्रस
ह्यदोर्भ्यांह्रदयेनिधाय ॥ अन्योन्यमाकर्षणहर्षभीतिगृहान्हरिंतंहिकदानयामः ॥ १८॥ ॥ अष्टसख्यऊचुः ॥ ॥ वीक्ष्यनन्दसुतमङ्ग
सुन्दरंनेत्रमद्यनजगद्विपश्यति ॥ नन्दराजतनयेपुरींस्थितेकिम्भविष्यतिवदाशुनस्त्वरम् ॥ १९ ॥ ॥ षोडशसख्यऊचुः ॥ ॥ वेणुना
दमधुरध्वनिंवनेसंनिशम्यकुसुमेषुवर्द्धनम् ॥ श्रोत्रयुग्ममिहनःशृणोतिनोविश्वगीतमुतवायशःपरम् ॥ २० ॥ ॥ द्वात्रिंशत्सख्यऊचुः ॥
प्रीत्यास्वमित्रंहिरिपुंनयेनलुब्धंधनैश्चद्विजमादरेण ॥ गुरुंप्रणामैरसिकंरसेननिर्मोहनंकेनवशीकरोति ॥ २१ ॥ ॥ श्रुतिरूपाऊचुः ॥ य
ज्जागरादिषुभवेष्वपरंह्यहेतुर्हेतुःस्विदस्यविचरन्तिगुणाश्रयेन ॥ नैतद्विशंतिमहदिंद्रियदेवसंघास्तस्मैनमोग्निमिवविस्तृतविस्फुलिङ्गाः ॥

॥ २२ ॥ ऋषिरूपाऊचुः ॥ ॥ नैवेशितुंप्रभुरयंबलिनांबलीयन्मायानशब्दउतनोविषयीकरोति ॥ तद्ब्रह्मपूर्णममृतंपरमंप्रशान्तंशुद्धंपरा
त्परतरंशरणंगताःस्मः ॥ २३ ॥ ॥ देवांगनाऊचुः ॥ ॥ अंशांशकांशककलाद्यवतारवृन्दैरावेशपूर्णसहिताश्चपरस्ययस्य ॥ सर्गाद
यःकिलभवन्तितमेवकृष्णंपूर्णात्परंतुपरिपूर्णतमंनताःस्मः ॥ २४ ॥ ॥ यज्ञसीताऊचुः ॥ ॥ श्रीमन्निकुंजलतिकाकुसुमाकरोयंश्रो
राधिकाहृदयकण्ठविभूषणोयम् ॥ श्रीरासमण्डलपतिर्व्रजमण्डलेशोब्रह्माण्डमण्डलमहीपरिपालकोयम् ॥ २५ ॥ ॥ रमावैकुण्ठवासिन्य
ऊचुः ॥ ॥ योगोपिकासकलयूथमलञ्चकारवृन्दावनंचनिजपादरजोभिरद्रिम् ॥ यःसर्वलोकविभवायबभूवभूमौतम्भूरिलीलमुरगेन्द्रभुजं
भजामः ॥ २६ ॥ ॥ श्वेतद्वीपसखीजनाऊचुः ॥ ॥ यथाशिलींध्रंशिशुरश्रमोगजःस्वपुष्करेणैवचपुष्करंगिरिम् ॥ धृत्वाबभौश्रीव्रजरा
जनन्दनःकृपाकरोसौनहिविस्मृतःक्वचित् ॥ २७ ॥ ॥ ऊर्ध्ववैकुण्ठवासिन्यऊचुः ॥ ॥ श्यामवर्णमयेनेत्रेजगच्छ्यामंविपश्यतः ॥ नद्दै
तंदृश्यतेयासांताभिःकिंयोगसेवनम् ॥ २८ ॥ ॥ अजितपदाश्रिताऊचुः ॥ ॥ स्नेहपाशोदृढोच्छिन्नोनच्छिन्नोहरिणाविना ॥ छित्त्वा
तंमथुरांप्रागान्नागपाशंयथाखगः ॥ २९ ॥ ॥ लोकाचलवासिन्यऊचुः ॥ ॥ कृष्णलग्नंनेत्रयुग्मंधावद्दशदिशान्तरम् ॥ अहोनलग्नंकु
त्रापिपद्मलग्नोयथाह्यलिः ॥ ३० ॥ ॥ श्रीसख्यऊचुः ॥ ॥ कार्पण्येनयशोहंतिक्रुधागुणगणोदयम् ॥ धनानिव्यसनैर्लोकःकपटेनैवमि
त्रताम् ॥ ३१ ॥ ॥ मैथिलाऊचुः ॥ ॥ धनंदत्वातनुंरक्षेत्तनुंदत्वात्रपांव्यधात् ॥ धनंतनुंत्रपांदद्यान्मित्रकार्यार्थमेवहि ॥ ३२ ॥ ॥
कौशलाऊचुः ॥ ॥ नकोपिजानातिवियोगजांदशांजीवंविनावक्तुमलंनसोपिहि ॥ भूयादुरोबाणविभिन्नमारान्माभूत्कदापिप्रियविप्रयोज
नम् ॥ ३३ ॥ ॥ अयोध्यापुरवासिन्यऊचुः ॥ ॥ कृत्यानिराशांविनिधायचाशांजगामचाशांमथुरापुरस्य ॥ योगंचतस्योपरिचालिखन्नो
निर्मोहिनांवृत्तमहोविचित्रम् ॥ ३४ ॥ ॥ पुलिंदकाऊचुः ॥ ॥ एनंवरंकर्तुमतीवविव्हलांसमागतांशूर्पणखांपुरावने ॥ यःकारयामास
विरूपिणींबलात्सौमित्रिणातेनतुवःकृपाकथम् ॥ ३५ ॥ ॥ सुतलवासिन्यऊचुः ॥ ॥ भक्तंबलिंसत्यपरंचभूरिदंनीत्वाबलियःकुपितोव
बन्धह ॥ अहोकथंतस्यकरोतिसेवनंमायाबटोर्वामनरूपधारिणः ॥ ३६ ॥ ॥ जालंधर्यऊचुः ॥ पुरातिकष्टंप्रगतेऽसुरोत्तमेकायाधवेभक्त

वरेततोह्ययम् ॥ भूत्वानृसिंहःकृतवान्सहायमहोपरानिष्ठुरताप्रदृश्यते ॥ ३७ ॥ भूमिगोप्यऊचुः ॥ ॥ अहोतिनिर्मोहिजनस्याचेत्रंपरं चरित्रंगदितुंनयोग्यम् ॥ मुखेनचान्यद्धृदिभाव्यमन्यद्देवोनजानातिकुतोमनुष्यः ॥ ३८ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमथुराखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीकृष्णस्मरणेगोपीवाक्यंनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥

॥ बर्हिष्मतीभवाऊचुः ॥ अहोलयाब्धौकृपयाहरिर्यामुद्धृत्यवाराहतनुर्महात्मा ॥ तामन्वधावद्धृतमंजनीश्वराभूत्वादयालुःपृथुरादिराजः ॥ १ ॥ ॥ लतागोप्यऊचुः ॥ ॥ स्वयंसुधांवानविभज्यपूर्वंधन्वंतरिर्विश्वभिषड्महात्मा ॥ तद्बद्धवैरेषुसुरासुरेषु भूत्वाथयोषित्प्रददौकलिप्रियः ॥ २ ॥ ॥ नागेन्द्रकन्याऊचुः ॥ ॥ अथेच्छतीमेनमहोवरंहरिःसमागतांशूर्पणखांमहावने ॥ चकारसौमित्रिसखःकुरूपिणीमहोकृतंतस्यतयाकिमप्रियम् ॥ ३ ॥ ॥ समुद्रकन्याऊचुः ॥ ॥ नित्यंगृहशतंयांतीदात्रीदुःखंसुखंजनान् ॥ स्वीयाकथंसुशीलाचचंचलास्मिन्कथंस्थिता ॥ ४ ॥ ॥ अप्सरसऊचुः ॥ ॥ अस्यप्रोत्याकर्णनासेगतेवैरावणस्वसुः ॥ त्यजंतुवार्तातेनापिभवतीनांकृपाकृता ॥ ५ ॥ ॥ दिव्याऊचुः ॥ ॥ सर्वेश्वरोबलिंनीत्वाबलिवत्वादयापरः ॥ अधोक्षिपन्मुक्तिनाथश्चित्रंतत्कथयाभवत् ॥ ६ ॥ ॥ अदिव्याऊचुः ॥ ॥ शतरूपायुतंशांतंतपस्यंतंमनुंपुरा ॥ दैत्यैर्बाधांगतंपश्चाद्ररक्षासौदयानिधिः ॥ ७ ॥ ॥ सत्त्ववृत्तयऊचुः ॥ ॥पूर्वंकष्टगतंभक्तंध्रुवंकायाधवंचवै ॥ पश्चाद्ररक्षकृपयानपूर्वंदीनवत्सलः ॥ ८ ॥ रजोवृत्तयऊचुः ॥ रुक्मांगदहरिश्चन्द्रांबरीषाणांसतांहरिः ॥ सत्यंपरीक्षन्प्रददौपुनर्भागवतींश्रियं ॥ ९ ॥ तमोवृत्तयऊचु० ॥ वृन्दायेनच्छलंप्राप्ताछलिनाबलिनापुरा ॥ छलमय्यावलिन्याद्य कुब्जयाछलितोह्ययं ॥ १० ॥ कृपाणीघ्येकतोवक्राघातयंतीजनान्बहून् ॥ किमुकुब्जात्रिवक्राचश्रीकृष्णेनत्रिभंगिना ॥ ११ ॥ पश्यंतीनांकृष्णमार्गंनेत्रेदुःखंगतेभृशं ॥ अवधिःपादविक्षेपंवामनस्यकरोतिहि ॥ १२॥ पोतत्वंत्वग्गतापादौशैथिल्यंप्रगतौचनः ॥ मनोविभ्रमतामुग्रांमाधवेमाधवंविना ॥ १३ ॥ सपत्नीहारचिन्हाढ्यमागतंतमुषःक्षणे ॥ हादैवकस्मिन्समयेद्रक्ष्यामोनन्दनन्दनम् ॥ १४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ इतिकृष्णंचिंतयंत्योगोपिकाःप्रेमविव्हलाः ॥ उत्कंठितास्तारुरुदुर्मूर्छिताधरणींगताः ॥ १५ ॥ पृथक्पृथक्समाश्वास्य

वचोभिर्नयनैर्गुणैः ॥ संबोध्यगोपिकाःसर्वाःप्राहराधांतदोद्धवः ॥ १६ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमेकृष्णेवृषभानुवरात्मजे ॥ गं
तुमाज्ञांदेहिमह्यंनमस्तुभ्यंव्रजेश्वरि ॥ १७ ॥ प्रतिपत्रंदेहिशुभेश्रीकृष्णायमहात्मने ॥ तेनतंचप्रणम्याशुसमानेष्येतवांतिकम् ॥ १८ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथराधालेखनींचनीत्वापात्रंमषेस्त्वरम् ॥ समाचारंचिंतयंतीतावदश्रूणिसुस्रुवुः ॥ १९ ॥ यद्यत्पत्रंसमानीतंरा
धयालेखनीयुतम् ॥ तत्तदार्द्रीकृतंजातंनयनाम्बुजवारिभिः ॥ २० ॥ अश्रुप्रवाहंमुञ्चंतींकृष्णदर्शनलालसाम् ॥ उद्धवोविस्मयन्प्राहरा
धांकमललोचनाम् ॥ २१ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ कथंलिखसिराधेत्वंकथंदुःखंकरोषिहि ॥ सर्वांतस्मैवदिष्यामिव्यथांत्वल्लेखनंविना ॥
॥ २२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यराधयागतबाधया ॥ सर्वाभिर्गोपिकाभिश्चपूजितोभूत्तदोद्धवः ॥ २३ ॥ नत्वाप्र
दक्षिणीकृत्यराधांरासेश्वरींपराम् ॥ गोपीगणमनुज्ञाप्यनत्वानत्वापुनःपुनः ॥२४॥ रथमारुह्यदिंव्याभंरत्नभूषणभूषितः ॥ गतभीत्यभि
मानोसौसन्ध्यायांनन्दमाययौ ॥ २५ ॥ मार्तंडउदयंप्राप्तेनत्वागोपींयशोमतीम् ॥ नन्दराजमनुज्ञाप्यनवनन्दांस्तदोद्धवः ॥२६॥ वृषभा
नूपनन्दांश्चसमनुज्ञाप्यलोकतः ॥ तथाकृष्णसखान्सर्वान्रथमारुह्यनिर्गतः ॥ २७ ॥ दूरन्तमनुगाःसर्वेगोपागोपीगणास्तथा ॥ सनि
वृत्त्याथतान्स्नेहादुद्धवोमथुरांययौ ॥ २८ ॥ एकान्तेचाक्षयवटेकृष्णातीरेमनोहरे ॥ नत्वाकृष्णंपरिक्रम्यप्रेमगद्गदयागिरा ॥ प्राहस्रवन्नेत्र
पद्मउद्धवोबुद्धिसत्तमः ॥ २९ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ किन्देवकथनीयंमेभवतोऽशेषसाक्षिणः ॥ विधत्स्वशंराधिकायागोपीनांदेहिद
र्शनम् ॥ ३० ॥ श्रीकृष्णंदेवदेवेशंसमानेष्येतवांतिकम् ॥ इत्थंवाक्यञ्चमेभूतंरक्षरक्षकृपानिधे ॥ ३१॥ प्रन्हादरुक्माङ्गदयोःप्रतिज्ञां
बलेश्चखट्वाङ्गनृपस्यसाक्षात् ॥ यथाम्बरीषध्रुवयोस्तथामेकृतांचभक्तेश्वररक्षरक्ष ॥ ३२ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमथुरा
खण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे गोपीवाक्ये उद्धवागमनंनामाऽष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंनि
शम्यभक्तस्यवचनम्भक्तवत्सलः ॥ स्मृत्वावाक्यंस्वकथितंगंतुञ्चक्रेच्युतोमतिम् ॥१ ॥ बलदेवंस्थापयित्वाकार्यभारेपुसर्वतः ॥ हेमाढ्यं
किंकिणीजालंचश्चलाश्वानियोजितम् ॥ २ ॥ रथमारुह्यसूर्याभमुद्धवेनसमन्वितः ॥ भक्तानांदर्शनंदातुंप्रययौनन्दगोकुलम् ॥ ३ ॥

गोवर्द्धनंगोकुलश्चपश्यन्वृन्दावनंवनम् ॥ प्राप्तोभूत्पुलिनेकृष्णःकृष्णातीरेमनोहरे ॥ ४ ॥ कोटिशःकोटिशोगावोदृष्ट्वाकृष्णंव्रजाधिपम् ॥ आधावन्त्यःसर्वतस्तंस्नेहस्नुतपयोधराः ॥ ५ ॥ उदास्यकर्णवालाश्चरम्भमाणाःसवत्सकाः ॥ मुखेकवलसंयुक्ताअश्रुमुख्योगतव्यथाः ॥ ॥ ६ ॥ सरथंसारुणंसाश्वंशरदर्कंयथाघनाः ॥ रुरुधुस्तंरथंराजन्नुद्धवस्यप्रपश्यतः ॥ ७ ॥ श्रीगोपालोहरिस्तासांवदन्नामपृथक्पृथक् ॥ श्रीहस्तेनतदङ्गानिस्पृशन्हर्षंजगामह ॥ ८ ॥ तत्समीपेगवांवृन्दंगतंवीक्ष्यव्रजार्भकाः ॥ श्रीदामाद्याविस्मिताश्चदूरादूचुःपरस्परम् ॥ ९ ॥ ॥ गोपाऊचुः ॥ रथंसकुंभंध्वजवायुवेगंसुकांस्यपत्रध्वानिप्रध्वनन्तम् ॥ शताश्वयुक्तंशतसूर्यशोभंगावःकथंवारुरुधुःसखायः ॥ १० ॥ अन्योनचास्मिन्हिगवांप्रहर्षणैरायातिकिंतुव्रजराजनन्दनः ॥ स्फुरन्तिचाङ्गानिहिदक्षिणानिनःश्रीनीलकण्ठःप्रतनोतितोरणम् ॥ ११ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंविचार्यमनसागोपाःसर्वेसमागताः॥ ददृशुर्माधवंमित्रंगतंवस्तुयथाजनाः ॥१२॥ अवप्लुत्यरथात्कृष्णःपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ पुरोनिधायतान्सर्वान्दोर्भ्यांततप्रेमविह्वलः ॥ १३ ॥ मुञ्चन्नेत्राम्बुवारीणिपरिरेभेपृथक्पृथक् ॥ अहोभक्तेश्चमाहात्म्यंवक्तुंकोस्तिमहीतले ॥१४॥ तेसर्वेरुरुदुर्गोपामुञ्चन्तोश्रूणिमैथिल ॥ प्रवक्तुंनसमर्थाःश्रीकृष्णाविक्षेपविह्वलाः॥१५॥ परिपूर्णतमःसाक्षाद्देवोमधुरयागिरा ॥ आश्वासयामासनतान्प्रेमानन्दसमाकुलान् ॥ १६ ॥ उद्धवःप्रेषितोवक्तुंश्रीकृष्णंनार्भकैःसह ॥ आगतंकथयामासश्रीकृष्णंनन्दपत्तने ॥ १७ ॥ श्रुत्वागतंनन्दसूनुंश्रीकृष्णंगोपवल्लभम् ॥ आनेतुंनिर्गताःसर्वेपरिपूर्णमनोरथाः ॥१८॥ भेरीमृदङ्गैःपटहैःकलस्वनैरप्पूर्णकुंभैर्द्विजवेदघोषणैः ॥ गन्धाक्षतैर्मङ्गलराजमिश्रितैःश्रीनन्दराजोभिययौयशोदया ॥ १९ ॥ ततःपुरस्कृत्यमदोन्नतंगजंसिन्दूरशुण्डाधृतहेमशृंखलम् ॥ समाययौश्रीवृषभानुमुख्योभान्वाकृतिस्तत्रकलावतीयुतः ॥ २० ॥ नन्दोपनन्दावृषभानवश्चगोपाश्चवृद्धास्तरुणार्भकाश्च ॥ स्रग्वेणुगुंजापरिपिच्छयुक्ताविनिर्गताःपूर्णमनोरथास्ते ॥ २१ ॥ गायन्तआरान्नृपनन्दनन्दनंनृत्यंतआचालितपीतवाससः ॥ वंशीधरावेत्रविषाणपाणयःप्रहर्षितादर्शनलालसाभृशम् ॥ २२ ॥ सखीमुखेभ्योहरिमागतंपरंनिशम्यराधाशयनात्समुत्थिता ॥ ताभ्यःस्वभूषाःप्रददौप्रहर्षिताप्रीत्यासुगन्धिन्नवपद्मिनीयथा ॥२३॥ द्वात्रिंशद्दृष्टौकिलषोडशद्वेयूथैर्युतामैथिलगोपि

कानाम् ॥ आरुह्यराधाशिबिकांमनोज्ञांसमाययौश्रीधरदर्शनार्थम् ॥ २३ ॥ तथाहिगोप्यःकिलकोटिशश्चत्यक्त्वाथसर्वैस्वगृहस्यकृ
त्यम् ॥ व्यत्यस्तवस्त्राभरणानृपेशसमाययुःप्रेमचलन्मनोज्ञाः ॥ २५ ॥ सर्वंव्रजंपादपगोमृगाद्विजंप्रेमातुरंवीक्ष्यसमागतंकिमु ॥ श्रीनन्द
राजांपितरञ्चमातरंननामकृष्णःकृतमस्तकांजलिः ॥ २६ ॥ श्रीनन्दराजस्तनयंचिरागतंप्रगृह्यदोर्भ्यांहृदयेनिधायतम् ॥ संस्नापयामा
ससुनेत्रजैर्जलैर्यशोदयाप्राप्तमनोरथश्चिरात् ॥ २७ ॥ नन्दोपनन्दान्वृषभानुवृद्धान्सर्वान्नमस्कृत्यचतत्कृताशीः ॥ तथावयस्यैश्चपर
स्परंवालघूश्चहस्तग्रहणैःस्थितोभूत् ॥ २८ ॥ ततःसमारुह्यरथंहरिःस्वयंनिधायनंदंचगजेयशोदया ॥ नंदोपनंदैःसहितोगवांगणैःश्रीनंद
राजस्यपुरंविवेशसः ॥ २९ ॥ तदैवदेवाःकिलपुष्पवर्षामाचारलाजान्पुरगोपिकाश्च ॥ प्रचक्रिरेतत्रजयेतिमंगलंशब्दंचगोपागृहमागतेह
रौ ॥ ३० ॥ धन्यःसखातेपरमुद्धवोयमनेनसाक्षात्किलदर्शितोत्र ॥ त्वंजीवनंगोपजनस्यगोपाऊचुर्गिरागद्गदयेदमार्ताः ॥ ३१ ॥ इदंमया
तेकथितंनृपेशपुनर्व्रजेह्यागमनंहरेश्च ॥ किमिच्छसिश्रोतुमथोसुरासुरैःपरंचरित्रंशुभदंविचित्रम् ॥ ३२ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहिता
यांमथुराखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीकृष्णागमनोत्सवोनामैकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ अग्रेचकारकिंसाक्षाद्भगवान्व्रजमंडले ॥ राधायैगोपिकाभ्यश्चकथंस्विद्दर्शनंददौ ॥ १ ॥ गोपीमनोरथंकृत्वा
मथुरामाजगामह ॥ एतन्मेब्रूहिविप्रेंद्रत्वंपरावरवित्तमः ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ संध्यायांराधयाहूतःश्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥
एकांतेशीतलंशश्वज्जगामकदलीवनम् ॥ ३ ॥ स्फारास्फुरन्मेघगृहंरंभाचंदनचर्चितम् ॥ कृष्णामरुत्सीकरंचसुधारश्मिगलत्सुधम् ॥
॥ ४ ॥ एतादृशंवनंराधावियोगानलवर्चसा ॥ भस्मीभूतंहिसततंकृष्णाशातांहिरक्षति ॥ ५ ॥ तत्रैवसर्वैगोपीनांशतयूथाःसमागताः ॥
तस्यनिवेदनंचक्रुर्माधवागमनस्यहि ॥ ६ ॥ उत्थायसहसासाक्षाद्वृषभानुवरात्मजा ॥ आनेतुमाययौकृष्णंसखीभिःपरिवारिता ॥ ७ ॥ द
दावासनपाद्यार्घानुपचारान्मनोहरान् ॥ वदंतीसादरंवाक्यंकुशलंकुशलाधिका ॥ ८ ॥ युवकंदर्पकोटीनांमाधुर्याहारिणंहरिम् ॥ दृष्ट्वा
राधाजहौदुःखंब्रह्मज्ञात्वागुणंयथा ॥ ९ ॥ प्रसन्नातत्रशृंगारमकरोत्कीर्तिनंदिनी ॥ तयानोकारिशृंगारःपांथेकृष्णेगतेसति ॥ १० ॥ न

चंदनंचतांबूलंभोजनंचसुधासमम् ॥ नकृतंदिव्यशयनंहास्यंवानकृतंक्वचित् ॥ ११ ॥ परिपूर्णतमंकृष्णंपरिपूर्णतमप्रिया ॥ आनंदाश्रूणिमुंचंतीप्राहगद्गदयागिरा ॥ १२ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ क्रियद्दूरेयदुपुरीनागतःकिंकरोषिहि ॥ किंवदेयंरहोदुःखंभवतोऽशेषसाक्षिणः ॥ १३ ॥ सौदासराजमहिषीदमयंतीचमैथिली ॥ नास्त्यत्रकांपुरस्कृत्यवदेयंविरहंरिपुम् ॥ १४ ॥ मत्समानाश्रयागोप्योगदितुंनक्षमाःक्वचित् ॥ शरच्चन्द्रंचकोरीवमयूरीवघनंनवम् ॥ १५ ॥ श्रीवृन्दावनचंद्रंत्वांघनश्यामंसमुत्सहे ॥ तवसख्योद्धवेनात्रधन्येनत्वंप्रदर्शितः ॥ अन्यःकोपिव्रजेनास्तियस्यप्रेम्णात्वमागतः ॥ १६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंवदंतींसततंरुदंतींपरांप्रियांप्रेक्ष्ययदूत्तमोऽनुरागः ॥ आश्वासयामासनयेनसद्यःप्रगृह्यदोर्भ्यांस्रवदंबुनेत्रः ॥ १७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ माशोकंकुरुराधेत्वंत्वत्प्रीत्याहंसमागतः ॥ आवयोर्भेदरहितंतेजश्चैकंद्विधाजनैः ॥ १८ ॥ यथाहिदुग्धधावल्येतथावांसर्वदाशुभे ॥ यत्राहंत्वंसदातत्रविश्लेषोनहिचावयोः ॥ १९ ॥ पूर्णब्रह्मपरंचाहंतटस्थात्वंजगत्प्रसूः ॥ विश्लेषआवयोर्मध्येमृषाज्ञानेनपश्यसत् ॥ २० ॥ यथाकाशस्थितोनित्यंवायुःसर्वत्रगोमहान् ॥ तथाजलंसूक्ष्मरूपंतेजोव्याप्तंयथैधसि ॥ २१ ॥ अंतर्बहिर्यथापृथ्वीपृथग्भूतावरानने ॥ तथाविकाररहितोमलवांत्रिगुणैरहम् ॥ २२ ॥ तथात्वंपश्यमद्भावंसदानन्दोभवेत्ततः ॥ अहंममेतिभावेनद्वितीयोस्तिवरानने ॥ २३ ॥ यावद्ध्यानमध्यगतस्तदुत्थितःस्वंरूपमर्कंनहिदृक्प्रपश्यति ॥ तावत्परात्मानमसौप्रधानजैर्गुणैस्तथातेषुगतेषुपश्यति ॥ २४ ॥ गुणेषुसक्तंकिलबन्धनायरक्तंमनःपुंसिचमुक्तयेस्यात् ॥ मनोद्वयोःकारणमाहुराराज्जित्वाथतत्कौविचरेदसंगः ॥ २५ ॥ सर्वंहिभावंमनसःपरात्परंनह्यंकृतोभामिनिजायतेततः ॥ प्रेमैवकर्तव्यमतामयिस्त्वतःप्रेम्णासमानंभुविनास्तिकिंचित् ॥ २६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंहरेःश्रुत्वाप्रसन्नाकीर्तिनंदिनी ॥ गोपिकाभिःसमंकृष्णंपूजयामासमाधवम् ॥ २७ ॥ अथरात्र्यांहरिःसाक्षात्कार्तिक्यांरासमंडलं ॥ गत्वाननादमुरलींगोपीभीराधयासह ॥ २८ ॥ यमुनानिकटेराजन्राधयाराधिकापतिः ॥ रामाभिःसुन्दरीभिश्चरासरंगेरराजह ॥ २९ ॥ यावतीर्गोपिकारासेतावद्रूपधरोहरिः ॥ रेमेवृंदावनेदिव्येहरिर्वृन्दावनेश्वरः ॥ ३० ॥ क्वणन्नूपुरमंजीरोवनमालाविराजितः ॥ पीतांबरःपद्महारीप्रभाताकांकिरीटधृक् ॥ ३१ ॥ विद्युल्लतास्फुरत्प्रोद्यद्धेमकुंडल

मंडितः ॥ वेत्रभृद्वादयन्वंशीनटवेषोघनद्युतिः ॥ ३२ ॥ स्फुरत्कौस्तुभरत्नाढ्यःप्रचलत्स्निग्धकुंडलः ॥ रराजराधयारासेयथारत्या
रतीश्वरः॥३३॥ शच्याशक्रोयथास्वर्गेवनश्चंचलयायथा ॥ वृन्दयावृन्दकारण्येतथावृन्दावनेश्वरः॥३४॥ वृन्दावनंचपुलिनंवनान्युपवना
निच॥पश्यन्गोपीगणैःसार्द्धंगिरिंगोवर्द्धनंययौ ॥ ३५॥ गोपीनांशतयूथानांमानंवीक्ष्यव्रजेश्वरः॥भगवान्राधयासाकंतत्रैवांतरधीयत ॥
॥३६॥ अथगोवर्द्धनाद्दूरेसुंदरंयोजनत्रयम्॥ श्रीखंडगंधसंयुक्तंसययौरोहिताचलम्॥ ३७॥ लताकुंजनिकुंजांश्चपश्यन्जल्पन्तयासह ॥
विचचारगिरौरम्येकांचनीलतिकालये ॥ ३८ ॥ तत्रदेवसरोरम्यंबद्रिनाथेननिर्मितम् ॥ पाठीनकूर्मनक्रादिहंससारससंकुलम् ॥ ३९ ॥
सहस्रदलपद्मैश्चमंडितंतदितस्ततः ॥ भ्रमरध्वनिसंयुक्तंपुंस्कोकिलरुतव्रतम् ॥ ४० ॥ विकसत्पद्मगंधाढ्येतत्तीरेमंदमारुते ॥ रमयारा
धयासार्द्धंमाधवोनिषसादह ॥ ४१ ॥ तत्तीरेप्रतपस्यंतमृभुंनाममहामुनिम् ॥ पदैकेनस्थितंशश्वच्छ्रीकृष्णध्यानतत्परम् ॥ ४२ ॥ ष
ष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिवर्षशतानिच ॥ निरन्नंनिर्जलंशांतंश्रीकृष्णस्तंददर्शह ॥ ४३ ॥ पप्रच्छवीक्ष्यतंराधाहसंतोप्राहमाधवं ॥ माहात्म्यं
कुरुभक्तोयंपश्यभक्तिंमहामुने ॥ ४४ ॥ हेऋभोइतिकृष्णेनप्रोक्तमुच्चैर्वचःशुभम् ॥ नश्रुतंतेनकिंचिद्वाचरमंप्रापितेनवै ॥ ४५ ॥ हरिस्त
दातद्धृदयाद्बभूवाशुतिरोहितः ॥ ध्यानाद्गतंहरिंवीक्ष्यमुनींद्रश्चातिविस्मितः ॥ ४६ ॥ नेत्रेउन्मील्यददृशेश्रीकृष्णंराधयागतम् ॥ घनंचं
चलयेवाद्यंरंजयंतंदिशोदश ॥ ४७ ॥ उत्थायसद्योहरिभक्तितत्परःप्रदक्षिणीकृत्यहरिंसराधिकम् ॥ प्रणम्यमूर्ध्नानिपपातपादयोरुवाचकृ
ष्णंबहुगद्गदाक्षरः ॥४८॥ श्रीऋभुरुवाच ॥ नमःकृष्णायकृष्णायराधायैमाधवायच ॥ परिपूर्णतमायैचपरिपूर्णतमायच ॥ ४९ ॥ घनश्या
मायदेवायश्यामायैसततंनमः॥रासेश्वरायसततंरासेश्वर्य्यैनमोनमः ॥५०॥ गोलोकातीवलोलायलीलावत्यैनमोनमः॥असंख्यांडाधिदेव्यै
चासंख्यांडनिधयेनमः ॥ ५१॥ भूभारहारायभुवंगताभ्यांमच्छांतयेचात्रसमागताभ्याम्॥ परस्परंसंश्रितविग्रहाभ्यांनमोस्तुवाभ्यांहरिराधि
काभ्याम् ॥ ५२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाकृष्णपादाब्जेप्रक्षरद्बाष्पलोचनः ॥ प्रेमानंदसमायुक्तोजहौप्राणान्महामुनिः ॥ ५३ ॥
तदैवनिर्गतंज्योतिर्दशसूर्यसमप्रभम् ॥ परिभ्रमन्दशदिशःश्रीकृष्णेलीनतांगतं ॥ ५४ ॥ भक्तस्यभक्तिंश्रीकृष्णोवीक्ष्यवैप्रेमलक्षणाम् ॥

आनंदाश्रुकलांमुंचन्प्रेम्णातंचाजुहावह ॥ ५५ ॥ पुनःश्रीकृष्णपादाब्जात्कृष्णसारूप्यवान्मुनिः ॥ निर्गतःकोटिकंदर्पसन्निभोतिनतान
नः ॥ ५६ ॥ दोर्भ्यांप्रगृह्यहृदयेतंनिधायकृपाकरः ॥ आश्वास्यकल्याणकरंकरंदिव्यंदधारह ॥ ५७ ॥ प्रदक्षिणीकृत्यहरिंचराधिकां
प्रणम्यचारुह्यरथंमनोहरं ॥ गोलोकलोकंप्रययावृभुर्मुनिर्विरंजयन्मैथिलमंडलंदिशाम् ॥ ५८ ॥ श्रीराधिकाविस्मयमागताभूशंदृष्ट्वापरां
मुक्तिमृभोर्महामुनेः ॥ आनंदवारीणिविमुंचतीचिरंजगादकृष्णंवृषभानुनंदिनी ॥ ५९ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांमथुराखण्डेना
रदबहुलाश्वसंवादेरासोत्सवेऋभुमोक्षोनामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ छ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ धन्योयंमुनिशार्दूलस्त्वद्भ
क्तःप्रेमवान्महान् ॥ त्वत्सारूप्यंजगामासौत्वमप्यश्रुमुखोयतः ॥ १ ॥ अस्यदेहाक्रियांकर्तुंयोग्योसिवृजिनार्दन ॥ तपसाचास्यदेहोयंप्र
स्फुरत्यमलाकृतिः ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ वदंत्यांतत्रराधायांतद्देहोप्यभवत्सरित् ॥ वहंतीपापहंत्रीचदृश्यतेरोहितोगिरौ ॥ ३ ॥
तद्देहस्यापिसरितंवीक्ष्यराधातिविस्मिता ॥ नन्दराजात्मजंप्राहवृषभानुवरात्मजा ॥ ४ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ कथंजलत्वमापन्नोदेहो
यंवैमहामुनेः ॥ एतन्मेसंशयंदेवछेत्तुमर्हस्यशेषवित् ॥ ५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ प्रेमलक्षणयाभक्त्यासंयुतोऽयंमुनीश्वरः ॥ तस्माद
स्यतुदेहोयंरंभोरुद्रवतांगतः ॥ ६ ॥ दृष्ट्वात्वयामांवरदंहर्षितोभून्महामुनिः ॥ जलत्वंप्रापतद्देहोयथाहंद्रवतांपुरा ॥ ७ ॥ ॥ श्रीराधोवा
च ॥ ॥ द्रवतांत्वंकथंप्राप्तोदेवमेवदयानिधे ॥ एतच्चित्रंहिमेजातंसर्वंत्वंवदविस्तरात् ॥ ८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अत्रैवोदाहरं
तीममितिहासंपुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणपापहानिःपरंभवेत् ॥ ९ ॥ सन्नाभिपंकजाज्जातःपुराब्रह्माप्रजापतिः ॥ असृजत्प्रकृतिंशश्व
त्तपसामद्वरोर्जितः ॥ १० ॥ ॥ उत्संगान्नारदोजज्ञेब्रह्मणःसृजतःशुभः ॥ भक्त्युन्मत्तोमत्पदानिनिजगौपर्य्यटन्महीम् ॥ ११ ॥ एकदानार
दंप्राहदेवोब्रह्माप्रजापतिः ॥ प्रजाःसृजमहाबुद्धेवृथाचक्रमणंत्यज ॥ १२ ॥ नारदस्तद्वचःश्रुत्वाप्राहेदंज्ञानतत्परः ॥ नसृजामिपितःसृष्टिं
शोकमोहादिकारिणीम् ॥ १३ ॥ करिष्यामिहरेर्भक्तिंतत्कीर्तनसमन्विताम् ॥ त्वमपिसृष्टिरचनांत्यजदुःखातुरोभृशम् ॥ १४ ॥ क्रुद्धः
शशापतंब्रह्माप्राहप्रस्फुरिताधरः ॥ सदागानपरःकल्पंगन्धर्वोभवदुर्मते ॥ १५ ॥ एवंतच्छापतोराधेगन्धर्वउपबर्हणः ॥ बभूवगन्धर्वपतिः

कल्पमात्रंसुरालये ॥ १६ ॥ एकदाब्रह्मणोलोकेस्त्रीभिःपरिवृतोगतः ॥ सुन्दरीषुमनःकृत्वाजगौतालविवर्जितम् ॥ १७ ॥ पुनर्ब्रह्मातंश
शापत्वंशूद्रोभवदुर्मते ॥ अथासौब्रह्मशापेनदासीपुत्रोबभूवह ॥ १८ ॥ सत्संगेनपुराराधेप्राप्तोभूद्ब्रह्मपुत्रतां ॥ भक्त्युन्मत्तोमत्पदानिनि
जगौपर्यटन्महीम् ॥ १९ ॥ मुनीन्द्रोवैष्णवश्रेष्ठोमत्प्रियोज्ञानभास्करः॥ परंभगवतःसाक्षान्नारदोमेमनःसदा॥ २०॥एकदानारदोलोकान्
पश्यन्वैगानतत्परः॥इलावृत्तंनामखंडंगतवान्सर्वतोगतिः॥२१॥यत्रजम्बूनदीश्यामाजम्बूफलरसोद्भवा॥तथाजांबूनदंनामसुवर्णंभवतिप्रिये
॥ २२ ॥ तद्देशेवेदनगरंरत्नप्रासादनिर्मितम् ॥ददर्शनारदोयोगीदिव्यनारीनरैर्वृतम् ॥ २३ ॥ कांश्चिद्वैपादरहितान्विगुल्फान्जानुवर्जि
तान् ॥ विजंघाञ्जघनव्यंगान्कृशोरून्कुब्जमध्यकान् ॥ २४ ॥ श्लथदंतोन्नतस्कंधान्नताननविकंधरान् ॥ स्त्रीजनान्पुरुषांश्चासावंगभं
गान्ददर्शह ॥ २५ ॥ अहोकिमेतच्चित्रंहिसर्वान्दृष्ट्वावदन्मुनिः ॥ सर्वेयूयंपद्ममुखादिव्यदेहाःशुभांबराः ॥ २६ ॥ किंदेवाउपदेवावायूयंकिं
सिद्धसत्तमाः ॥ वादित्रसहिताःसर्वेरम्यगानपरायणाः ॥ २७ ॥ अंगभंगाःकथंयूयंवदताशुममैवहि ॥ इत्युक्तास्तेनतेसर्वेप्रत्यूचुर्दीनमान
साः ॥ २८ ॥ ॥ रागाऊचुः ॥ ॥ महादुःखंमुनेजातमस्माकंतनुषुस्वतः ॥ तस्याग्रेकथनीयंवैदूरीकर्तुंचयःक्षमः ॥ २९ ॥ रागावयंवे
दपुरेवसामःसर्वदामुने ॥ अंगभंगावयंजाताःकारणंशृणुमानद॥३०॥ जातोहिरण्यगर्भस्यपुत्रोनारदनामभाक्॥प्रेमोन्मत्तोत्रिकालेनगायन्
ध्रुवपदानिच॥३१॥विचचारमहीमेतांस्वेच्छयासमहामुनिः ॥त्रिकालेतस्यगानैश्चविस्वरैस्तालवर्जितैः ॥ विमानैश्चवयंसर्वेअंगभंगाबभूविम
॥३२॥इतिश्रुत्वाथतद्वाक्यंनारदोविस्मितोभवत्॥उवाचगतमानोसौरागान्परिहसन्निव ॥ ३३॥ मुनिरुवाच ॥ तस्यकेनप्रकारेणज्ञानंवैका
लतालयोः॥ भवेदिहस्वरैर्युक्तंवदताशुममैवहि ॥ ३४ ॥ रागाऊचुः ॥ वैकुंठस्यपतेःसाक्षात्प्रियामुख्यासरस्वती ॥ कुर्याच्छिक्षांयदातस्मै
तदास्यात्कालविन्मुनिः ॥ ३५ ॥ तेषांवाक्यंततःश्रुत्वानारदोदीनवत्सलः ॥ सरस्वत्याःप्रसादार्थंत्वरंशुभ्रंगिरिंययौ ॥ ३६ ॥ दिव्यवर्ष
शतंशश्वत्तपस्तेपेसुदुष्करम् ॥ निरन्नंनिर्जलंवाणीध्यानयुक्तंव्रजेश्वरि ॥ ३७ ॥ शुभंनामविसृज्याथपवित्रकृतभूधरम् ॥ नारदोनामशै
लोभूत्तपसानारदस्यच ॥ ३८ ॥ तपोंतेआगतांसाक्षाद्वाग्देवींश्रीसरस्वतीम् ॥ विष्णोःप्रियांदिव्यवर्णामपश्यन्नारदोमुनिः ॥ ३९ ॥ स

हसोत्थायतांनत्वापरिक्रम्यनताननः ॥ तद्रूपगुणमाधुर्यैस्तुतिंचक्रेमुनीश्वरः ॥ ४० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नवार्कबिंबद्युतिसुद्रलज्ज्वलत्ताटंककेयूरकिरीटकंकणाम् ॥ स्फुरत्क्वणन्नूपुरराजरंजितांनमामिकोटींदुमुखींसरस्वतीम् ॥ ४१ ॥ वंदेसदाहंकलहंसउद्भुतेचलत्पदेचंचलचंचुसंपुटे ॥ निर्धौतमुक्ताफलहारसंचयंसंधारयंतींसुभगांसरस्वतीम् ॥ ४२ ॥ वराभयंपुस्तकवल्लकीयुतंपरंदधानांविमलेकरद्वये ॥ नमाम्यहंत्वांशुभदांसरस्वतींजगन्मयींब्रह्ममयींमनोहराम् ॥ ४३ ॥ तरंगितक्षौमसितांबरेपरेदेहिस्वरज्ञानमतीवमंगले ॥ येनाद्वितीयोहिभवेयमक्षरेसर्वोपरिस्यांपररागमंडले ॥ ४४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ स्तोत्रंजाड्यापहंदिव्यंप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ नारदोक्तंसरस्वत्याःसविद्यावान्भवेदिह ॥ ४५ ॥ ततःप्रसन्नावाग्देवीनारदायमहात्मने ॥ देवदत्तांददौवीणांस्वरब्रह्मविभूषिताम् ॥ ४६ ॥ रागैश्चरागिणीभिश्चतत्पुत्रैश्चतथैवच ॥ देशकालादिभेदैश्चतालमानस्वरैःसह ॥ ४७ ॥ षट्पंचाशत्कोटिभेदैरंतभेदैरसंख्यकैः ॥ ग्रामैर्नृत्यैःसवादित्रैर्मूर्च्छनासहितैःशुभैः ॥ ४८ ॥ वैकुंठस्यपतेःसाक्षात्प्रियामुख्यासरस्वती ॥ स्वरगम्यैःपदैःसिद्धैःपाठयामासनारदं ॥ ४९ ॥ अद्वितीयंरागकरंकृत्वातंरागमंडले ॥ वैकुंठंप्रययौराधेवाग्देवीविष्णुवल्लभा ॥ ५० ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां मथुराखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे नारदोपाख्यानंनामैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कस्मैदेयमिदंगुह्यंरागरूपंमनोहरम् ॥ बुद्ध्याविचारयन्नित्यंगन्धर्वनगरंययौ ॥ १ ॥ तुम्बुरुंनामगन्धर्वंकृत्वाशिष्यंसनारदः ॥ कलंजगौमद्गुणांश्चवीणावाद्यपरायणः ॥ २ ॥ केषामग्रेगेयमिदंरागरूपंमनोहरम् ॥ श्रोतुंपात्रंविचिन्वन्सनारदःशक्रमाययौ ॥ ॥ ३ ॥ अनिवृत्तंचतंदृष्ट्वानारदोमुनिसत्तमः ॥ सख्यातुम्बुरुणासार्द्धंसूर्यलोकंजगामह ॥ ४ ॥ रथेनतंप्रधावंतंसूर्यंवीक्ष्यमहामुनिः ॥ शिवपार्श्वंजगामाशुततोदेवर्षिसत्तमः ॥ ५ ॥ भूतेशंज्ञानतत्त्वज्ञंध्यानस्तिमितलोचनम् ॥ वीक्ष्यतंनारदोराधेब्रह्मलोकंजगामह ॥ ६ ॥ सृजंतंसृष्टिरचनांव्यग्रंवीक्ष्यविधिंमुनिः ॥ वैकुण्ठंप्रययौविष्णोःसर्वलोकनमस्कृतम् ॥ ७ ॥ भक्तार्थंकुत्रगच्छन्तंभक्तेशंभक्तवत्सलम् ॥ वीक्ष्यतुम्बुरुणासार्द्धंयोगीन्द्रःप्रययौततः ॥ ८ ॥ योगीश्वराणांहिसतांत्रिलोक्यामन्तरंबहिः ॥ गतिमाहुर्नाप्नुवन्तिकर्मभिर्वृषभानुजे ॥ ९ ॥

कोटिशोब्रह्माण्डनिचयान्समुल्लंघ्यमुनीश्वरः ॥ गोलोकंपरमंधामप्रययौप्रकृतेःपरम् ॥ १० ॥ समुत्तीर्याशुविरजांनदींकल्लोलशालिनीम् ॥ ययौवृ
न्दावनंरम्यंभ्रमरध्वनिसंकुलम् ॥ ११ ॥ सदावसन्ततुंयुतंमरुदंजल्लतागृहम् ॥ दृष्ट्वागोवर्द्धनंशैलंमंत्रिकुंजंसमाययौ ॥ १२ ॥ कौयुवांकु
तआयातौकिंकार्यंवदतश्चनः ॥ इत्थंसखीभिःसंपृष्टावूचतुर्मुनितुम्बुरू ॥ १३ ॥ गायकौकुशलौरामाआवांवीणाकलध्वनिम् ॥ परिपू
र्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंराधिकापतिम् ॥ १४ ॥ कलम्परंश्रावयितुमगातांवन्दिनांवरौ ॥ कथनीयमिदंवाक्यंश्रीकृष्णायमहात्मने ॥ १५ ॥
श्रुत्वासख्यस्तथामह्यंनिवेद्याथमदाज्ञया ॥ आगत्याज्ञांददुर्याताुंवन्दिभ्यांश्लक्ष्णयागिरा ॥ १६ ॥ मन्त्रिकुंजांगणेभ्राजत्कोट्यर्कज्योतिरा
कुले ॥ खचित्कौस्तुभरत्नाढ्येप्रचलच्चारुचामरे ॥ १७ ॥ लोलन्मुक्ताफलच्छत्रेसखीकोटिसमन्विते ॥ महापद्मस्थितंसाक्षात्त्वयामा
न्तावपश्यताम् ॥ १८ ॥ नत्वाप्रदक्षिणीकृत्यतत्रास्थित्वामदाज्ञया ॥ स्तुत्वामांमद्गुणान्वक्तुंतेनासावुपचक्रमे ॥ १९ ॥ आतोद्यविनदन्वी
णांदेवदत्तांस्वरामृतम् ॥ कलंजगावद्वितीयंनारदःसहतुम्बुरुः ॥ २० ॥ संतुष्टोहंशिरोधुन्वंस्तेनश्लाघ्यश्चतत्स्वरम् ॥ दत्त्वात्मानंप्रेम्ण
परोजलत्वङ्गतवानहम् ॥ २१ ॥ यज्जलंमद्वपुर्जातंतद्वैब्रह्मद्रवंविदुः ॥ कोटिशःकोटिशोण्डानांराशयःसंलुठान्तिहि ॥ २२ ॥ इन्द्रायनफला
नीवोन्नतेतस्मिञ्जलेशुभे ॥ पृश्निगर्भमिदंराधेब्रह्माण्डंमत्पदंस्फुटम् ॥ २३ ॥ भित्त्वातच्चागतंसाक्षादस्मिन्मन्वंतरेशुभे ॥ तत्स्वर्धुनींविदुः
पूर्वेश्रीगङ्गांपापहारिणीं ॥ २४ ॥ दिविमन्दाकिनीप्रोक्तागंगाभागीरथीक्षितौ ॥ अधोभोगवतीप्रोक्तात्रिधात्रिपथगामिनी ॥ २५ ॥ यत्स्ना
तुंगच्छतःपुंसःप्रणतस्यपदेपदे ॥ राजसूयाश्वमेधानांफलमस्तिनदुर्लभम् ॥ २६ ॥ गङ्गागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपापे
भ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ २७ ॥ दृष्ट्वाजन्मशतम्पापंपीत्वाजन्मशतद्वयम् ॥ स्नात्वाजन्मसहस्रेणहन्तिगंगाकलौयुगे ॥ २८ ॥ सफलं
जन्मवैतेषांयेपश्यन्तिहिजान्हवीम् ॥ वृथाजन्मगतंतेषांयेनमा[illegible]तिजान्हवीम् ॥ २९ ॥ यथाहिद्रवतांप्राप्तोविरजात्वद्वयाद्यथा ॥ प्रादुर्द्र
वत्वंरम्भोरुविरजायाःसुतायथा ॥ ३० ॥ यथाकृष्णानदीजा[illegible]वेणोदेवःशिवोयथा ॥ ब्रह्माककुद्मिनीगंगागण्डकीचयथाप्सराः ॥ ३१ ॥
तथाद्रवत्वंसम्प्राप्तऋभुर्नामाप्ययंमुनिः ॥ प्रेमलक्षणयाभ[illegible]भोवांनात्रसंशयः ॥ ३२ ॥ यःशृणोतिकथामेतांपवित्रांपापहारिणीम् ॥

तोन्

उल्लंघ्यसप्तकाश्रमल्लोकंयातिमानवः ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीगुरुतिच उवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वाप्रियांराधामृंभोराश्रमतोहरिः ॥ राधयासहितो
राजन्नाययौमालतीवनम् ॥ ३४ ॥ गोपीनांविरहंज्ञात्वाऽतांनम भक्तवत्सलः ॥ राधयाप्रययौकृष्णापुलिनंमंगलायनम् ॥ ३५ ॥ तदागो
पीगणाःसर्वेगतमानागतव्यथाः ॥ जगृहुस्तंघनश्यामंसौदामिनीघनंयथा ॥ ३६ ॥ वृन्दावनेहरिःसाक्षात्कृष्णातीरमनोहरे ॥ जगौकलं
गोपिकाभिर्वंशीवादनतत्परः ॥ ३७ ॥ भगवत्कलरागेण मूर्छितागोपकन्यकाः ॥ नद्योवेगत्वरहिताअचरत्वंहिपक्षिणः ॥ ३८ ॥ मौनत्वं
देवताःसर्वाःस्तंभत्वंदेवनायकाः ॥ सजलत्वंचतरवोनिद्रात्वंप्रगतंजगत् ॥ ३९ ॥ कृत्वारासंराधिकायागोपीनांचमनोरथं ॥ ब्राह्मे
मुहूर्तेभगवानाययौनंदमंदिरं ॥ ४० ॥ राधिकागोपिकाभिश्चप्राप्तानंदमनोरथा ॥ वृषभानुवरस्यापिसुंदरंमंदिरंययौ ॥ ४१ ॥
इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां मथुराखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे नारदोपाख्यानंनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ ॥ छ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णोभगवान्साक्षाद्व्रजेकतिदिनानिच ॥ स्थित्वास्वदर्शनंदत्वामथुरांगंतुमुद्यतः ॥ १ ॥ नंदात्रवोपनंदांश्च
वृषभानून्व्रजेचषट् ॥ वृषभानुवरंचैवनंदराजंव्रजेश्वरम् ॥ २ ॥ कलावतींयशोदांचगोपीगोपान्गवांगणान् ॥ मिलित्वाश्वास्यज्ञानंचद
त्वानुज्ञाप्यमाधवः ॥ ३ ॥ रथमारुह्यदिव्याभंचंचलाश्वनियोजितं ॥ मथुरांगंतुकामोसौनिर्गतोनंदगोकुलात् ॥ ४ ॥ दूरंतमनुगाःसर्वेमो
हिताव्रजवासिनः ॥ नसेहिरेकष्टतरंविरहंमाधवस्यहि ॥ ५ ॥ युगपद्दर्शनंविष्णोर्दुःसहंभूमिमंडले ॥ येषांनित्यंहिभवतितेषांतुकिमुवर्णनं
॥ ६ ॥ वीक्षंतःश्रीधरमुखंनेत्रैरनिमिषैर्नृप ॥ सर्वेवैस्नेहसंबंधात्तमूचुःप्रेमविह्वलाः ॥ ७ ॥ गोपाऊचुः ॥ ॥ शीघ्रमागच्छहेकृष्णसर्वान्नो
व्रजवासिनः ॥ पाहिसंदर्शनंदेहिदेवेभ्योह्यमृतंयथा ॥८॥ त्वमेवसर्वदादेवयशोदानंददायकः ॥ श्रीनंदनंदनस्त्वंवैजीवनंव्रजवासिनां ॥९॥
व्रजेधनंकुलेदीपोमोहनोमहतामपि ॥ यथानिदाघदग्धस्यप्राप्तंवैशीतलंजलं ॥ १० ॥ शीतार्तस्ययथावन्हिर्ज्वरार्तस्ययथौषधम् ॥ मृत
स्यमानवस्यापिपीयूषंमंगलंयथा ॥ ११ ॥ तथाव्रजस्यसर्वस्यजीवनंतवदर्शनं ॥ तस्मादत्रस्थितिंकुर्याबहुनाकथितेनकिं ॥ १२ ॥
यन्नोस्तिकिंचित्सुकृतमस्मिन्वापूर्वजन्मनि ॥ तत्फलेनसदाचेतोभूयात्त्वत्पादपंकजे ॥ १३ ॥ येषांचेतस्त्वत्पदाब्जेतेभक्तास्त्वत्प्रियाः

सदा ॥ भक्तार्थं[illegible]गुणोसित्वंनिर्गुणःप्रकृतेःपरः ॥ १४ ॥ तवभक्तात्प्रियोनास्तिशिवोब्रह्मानचेंदिरा ॥ विसृज्यपारमेष्ठ्यादिनिष्कामा
स्त्वांभजंति[illegible] ॥ नैरपेक्ष्यंसुखंशांतंतेविदुर्युक्तचेतसः ॥ १५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वाथतेसर्वेरुरुदुःप्रेमविव्हलाः ॥ आनं
दाश्रूणिमुंचंतःश्रीकृष्णस्यप्रपश्यतः ॥ १६ ॥ अश्रुपूर्णमुखःकृष्णोभगवान्भक्तवत्सलः ॥ गोपानाहप्रसन्नात्मानतान्विरहविव्हलान्
॥ १७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मत्प्राणामत्प्रियायूयंसर्वेवैव्रजवासिनः ॥ हृदयंमेस्तियुष्मासुदेहोन्यत्रविलक्ष्यते ॥ १८ ॥ मासंप्र
त्यागमिष्यामियुष्मान्द्रष्टुंवचोमम ॥ मनसानहिदूरेस्मिमनःसर्वस्यकारणं ॥ १९ ॥ हेगोपायदुभिर्योद्धुमागतोहिजरासुतः ॥ यदूनांतु
सहायार्थंयामिमाभूवञ्छुचश्चवः ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमाश्वास्यतांदेवःसंनिवृत्यपुनःपुनः ॥ रथेद्वितीयेसंस्थाप्यनंदराजं
यशोदया ॥ २१ ॥ श्रीदामादीन्सखीन्नीत्वाभगवान्रथमास्थितः ॥ सोद्धवोमथुरांप्रागात्सर्वकारणकारणः ॥ २२ ॥ यावद्रथश्चाश्ववश
तंसुवेगंकेतुस्त्रिवर्णःप्रचलत्पताकः ॥ आलक्ष्यतेवीररजश्चतावत् स्थित्वाऽन्यआजग्मुरतःसकाशं ॥ २३ ॥ श्रीकृष्णचंद्रस्यपरंचरित्रंनृणां
महापापहरंविचित्रं ॥ शृणोतियोभक्तवरःपृथिव्यांगोलोकलोकंसचयातिसम्यक् ॥ २४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांमथुराखण्डेनारदबहु
लाश्वसंवादेव्रजयात्रायांश्रीकृष्णागमनंनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ गोपीनांचैवगोपानांदत्त्वासंदर्शनंप
रं ॥ मथुरायांकिंचकारश्रीकृष्णोरामएवच ॥ १ ॥ चरित्रंपरमंमिष्टंश्रीकृष्णबलदेवयोः ॥ श्रुतंतवमुखाद्ब्रह्मन्पुनर्वक्तुंत्वमर्हसि ॥ २ ॥
नारदउवाच ॥ ॥ अन्यच्चरित्रंशृणुतात्छ्रीकृष्णबलदेवयोः ॥ सर्वपापहरंपुण्यंचतुर्वर्गफलप्रदं ॥३॥ कोलेनपीडितालोकाःकौशारविपुरा
न्नृप ॥ मथुरामाययुःसर्वेसद्विजादीनमानसाः ॥ ४ ॥ अश्वमाशुगमारुह्यरोहिणीनंदनोबलः ॥ स्वल्पैःपुरःसरैःसार्द्धंमृगयार्थीविनिर्गतः ॥
॥ ५ ॥ तंतदाभ्यर्च्यविधिवत्तदंघ्र्योःपतिताःपथि ॥ कृतांजलिपुटाऊचुर्हर्षगद्गदयागिरा ॥ ६ ॥ ॥ प्रजाऊचुः ॥ ॥ रामराममहाबाहो
देवदेवमहाबल ॥ कोलेनपीडिताःसर्वेआगताःशरणंवयं ॥ ७ ॥ दैत्यःकंससखःकोलोजित्वाकौशारविंनृपं ॥ कौशारवेःपुरेराज्यं
करोतिसमहाबलः ॥ ८ ॥ कौशारविस्तद्भयाद्धिगंगातीरंगतोनृपः ॥ राज्यार्थंत्वत्पदांभोजंभजतेसुजितेंद्रियः ॥ ९ ॥ तत्सहायंकुरुवि

भोवयंयस्यप्रजाःशुभाः ॥ पुत्रवत्पालितास्तेनमहासौख्यसमन्विताः ॥ १० ॥ कोलेनाद्यैवदुष्टेनपीडिताःसततंप्रभो ॥ त्रैलोक्यविजयी वीरःकंसोपिनिहतस्त्वया ॥ ११ ॥ कोलेजीवतिदेवेंद्रकंसोपिनमृतःस्मृतः ॥ रक्षार्थंसगुणोसित्वंभक्तानांप्रकृतेःपरः ॥ १२ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वावचस्तेषांश्रीरामोभक्तवत्सलः ॥ गंगायमुनयोर्मध्येकौशांबींनगरींययौ ॥ १३ ॥ योद्धुंसमागतंरामंश्रुत्वाकोलोपिनिर्गतः ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिर्मंडितश्चंडविक्रमः ॥ १४ ॥ चंचलाश्वतरंगाढ्यांरथेभाश्वतिमिंगिलां॥ नदीमिवागतांसेनांप्रलयार्णवनादिनीं ॥ १५ ॥ वीरावर्तांचतांवीक्ष्यबद्धासेतुंहलंबलः ॥ आकृष्यतांतदग्रेणमुसलेनाहनद्दृढं ॥ १६ ॥ युगपत्तत्प्रहारेणवीराअश्वारथागजाः सर्वतःकोटिशःपेतुःपेशिताःफलवद्रणे ॥१७॥ शेषाःप्रदुद्रुवुर्वीराभयातांरणमंडलात् ॥ एकाकीयुयुधेदैत्यःकोलोरामेणशस्त्रभृत्॥१८॥ गोमूत्रचयसिंदूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखं ॥ सुवर्णशृंखलायुक्तंप्रस्रवच्चित्कटिबंधनं ॥ १९ ॥ स्रवन्मदंचतुर्दंतंघंटाटंकारभीषणं ॥ प्रोन्नतंदिग्गजमिवनदत्कालघनप्रभं ॥ २० ॥ शितमंकुशमादायकोलआरुह्यकर्णतः ॥ स्वगजंनोदयामासबलदेवायदैत्यराट् ॥ २१ ॥ आगतंवीक्ष्यतंनागंमत्तंकोलेननोदितम् ॥ तताडमुसलेनासौवज्रेणेंद्रोयथागिरिं ॥ २२ ॥ मुसलस्यप्रहारेणविशीर्णोभून्महागजः ॥ मृद्धटोनेकधैवाशुर्दंडघातेनमैथिल ॥ २३ ॥ कोलःक्रोडमुखोदैत्योरक्ताक्षःपतितोगजात् ॥ शूलंचिक्षेपनिशितंमाधवायमहात्मने ॥ २४ ॥ मुसलेन तदारामस्तच्छूलंशतधाच्छिनत् ॥ काचपात्रंयथाबालोदंडेनचविदेहराट् ॥ २५ ॥ सहस्रभारसंयुक्तांगदांगुर्वींप्रगृह्यच ॥ बलंतताडहृदयेजगर्जघनवत्खलः ॥ २६ ॥ तद्गदायाःप्रहारेणनचचालयदूद्वहः ॥ पश्यतांसर्वलोकानांस्रजाहतइवद्विपः ॥ २७ ॥ तमाकृष्यहलाग्रेण कोलंकज्जलवत्तनुम् ॥ मुसलेनाहनन्मूर्ध्निबलदेवोमहाबलः ॥ २८ ॥ मुसलाहतमूर्द्धापिपपाततोरणमंडले ॥ मुष्टिघातंघातयित्वातत्रैवांतरधीयत ॥ २९ ॥ चकारमायांमायावीदैतेयीमतिभीषणां ॥ प्रलयप्रभवैर्मेघैर्महावातप्रणोदितैः ॥ अंधकारंप्रकुर्वद्भिरभूदाच्छादितंनभः ॥ ३० ॥ जपापुष्पसमान्बिंदूनजस्रंरुधिरस्यच ॥ मोचयित्वाथबीभत्सवर्षांश्चक्रुर्घनाघनाः ॥ ३१ ॥ पूयमेदोविण्मूत्रसुरामांससमन्विताः ॥ दृष्ट्वाताभिश्चवर्षाभिर्हाहाकारोबभूवह ॥ ३२ ॥ ज्ञात्वाथतत्कृतांमायांबलदेवोमहाप्रभुः ॥ चिक्षेपमुसलंदीप्त

रसैन्यविदारणम् ॥ ३३ ॥ सर्वास्त्रघातकंस्वच्छमष्टधातुमयंदृढम् ॥ शतयोजनविस्तीर्णंप्रलयाग्निसमप्रभम् ॥ ३४ ॥ बलास्त्रंमुसलंरे
जेभ्रमद्दशदिगंतरे ॥ विदारयद्घनान्व्योम्निनीहारंचयथारविः ॥ ३५ ॥ तद्व्योम्निप्रगतंदृष्ट्वाहलास्त्रंचस्वतःप्रभुः ॥ सभूत्याकृष्यचबलान्मध्ये
तान्विददारह ॥ ३६ ॥ नाशंगतायांमायायांबलदेवोमहाबलः ॥ गृहीत्वाभुजदंडाभ्यांभुजदंडेमदोत्कटं ॥ ३७ ॥ भ्रामयन्बालइवतंप्रतू
लंसइतस्ततः ॥ पातयामासभूपृष्ठेकमंडलुमिवार्भकः ॥ ३८ ॥ तस्यदैत्यस्यपातेनसाब्धिशैलवनैःसह ॥ चकंपेनाडिकामात्रंसर्वंभूखं
डमंडलं ॥ ३९ ॥ भग्नदंतश्चलन्नेत्रोमूर्छितोनिधनंययौ ॥ कोलोनाममहादैत्योवृत्रोवज्रहतोयथा ॥ ४० ॥ तदाजयजयारावोदिविभूमौ
बभूवह ॥ देवदुंदुभयोनेदुःपुष्पवर्षाःसुरैःकृताः ॥ ४१ ॥ इत्थंकोलंघातयित्वाबलदेवोच्युताग्रजः ॥ दत्वाथकौषारवये कौशांबींचपुरीं
ततः ॥ ४२ ॥ स्नातुंभागीरथींप्रागाद्गर्गाचार्यादिभिर्वृतः ॥ लोकानांसंग्रहंकुर्वन्सर्वदोषक्षयायच ॥ ४३ ॥ स्नापयांचक्रुरार्यास्तेगंगायां
माधवंबलं ॥ वेदमंत्रैर्मंगलैश्चगर्गाचार्यादयोद्विजाः ॥ ४४ ॥ लक्षंगजानांवैदेहस्यंदनानांद्विलक्षकं ॥ हयानांचतथाकोटिंधेनूनामर्बुदंद
श ॥ ४५ ॥ शतार्बुदंचरत्नानांभारंजांबूनदावृतं ॥ रामोदत्वाब्राह्मणेभ्यःप्रययौमथुरांपुरीं ॥ ४६ ॥ यत्ररामेणगंगायांकृतंस्नानंत्रिदेहरा
ट् ॥ तत्रतीर्थंमहापुण्यंरामतीर्थंविदुर्बुधाः ॥ ४७ ॥ कार्तिक्यांकार्तिकेस्नात्वारामतीर्थेतुजान्हवीं ॥ हरिद्वाराच्छतगुणंपुण्यंवैलभतेज
नः ॥ ४८ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कौशांबेश्चकियद्दूरंस्थलेकस्मिन्महामुने ॥ रामतीर्थंमहापुण्यंमह्यंवक्तुंत्वमर्हसि ॥ ४९ ॥ ॥ ना
रदउवाच ॥ ॥ कौशांबेश्चतदीशान्यांचतुर्योजनमेवच ॥ वायव्यांसूकरक्षेत्राच्चतुर्योजनमेवच ॥ ५० ॥ कर्णक्षेत्राच्चषट्कोशैर्नैलक्षेत्रा
च्चपंचभिः ॥ आग्नेय्यांदिशिराजेंद्ररामतीर्थंवदंतिहि ॥ ५१ ॥ वृद्धकेशीसिद्धपीठाद्बिल्वकेशवनात्पुनः ॥ पूर्वस्यांचत्रिभिःकोशैरामतीर्थं
विदुर्बुधाः ॥ ५२ ॥ दृढाश्वोवंगराजोभूत्कुरूपंलोमशंमुनिं ॥ दृष्ट्वाजहाससततंतंशशापमहामुनिः ॥ ५३ ॥ विकरालःक्रोडमुखोऽसुरो
भवमहाखल ॥ इत्थंसमुनिशापेनकोलःक्रोडमुखोभवत् ॥ ५४ ॥ बलदेवप्रहारेणत्यक्त्वास्वामासुरींतनुं ॥ कोलोनाममहादैत्यःपरंमो
क्षंजगामह ॥ ५५ ॥ ततोरामोमंत्रिभिश्चउद्धवादिभिरन्वितः ॥ जन्हुतीर्थंजगामाशुयत्रदक्षश्रुतेरभूत् ॥ ५६ ॥ गंगाब्राह्मणमुख्यस्यजा

न्हवीयेनकथ्यते ॥ दत्त्वादानंद्विजातिभ्यऊषूरात्रौजनैःसह ॥ ५७ ॥ ततस्तत्पश्चिमेभागेपांडवानामतिप्रियं ॥ आहारस्थानकंप्राप्य
रात्रौवासंचकारह ॥ ५८ ॥ तत्रदानंद्विजातिभ्योदत्त्वासद्गुणभोजनं ॥ ततोयोजनमेकंचदेवंगंडूकसंज्ञकं ॥ ५९ ॥ तपस्तत्पंमहत्तेनचां
तेदेवकृपाप्तये ॥ तदर्थंस्वसमाजेनबलदेवोजगामह ॥ ६० ॥ ऊर्ध्वास्यमेकपादस्थंध्यानस्तिमितलोचनं ॥ स्वभक्तंहृदयस्थंस्वंमू
र्तिदर्शनलोलुपं ॥ ६१ ॥ तांजहारतदानंतस्ततोबाह्येददर्शह ॥ सद्दृष्ट्वानंतदेवस्यरूपंपरमसुंदरं ॥ ६२ ॥ स्रग्व्येककुंडलंगौरंतालां
करथसंयुतं ॥ स्तुत्वापरमयाभक्त्यापपातचरणौपुनः ॥ ६३ ॥ तस्यशीर्षणिकरंदत्त्वावरंब्रूहीत्युवाचह ॥ यदिप्रसन्नोभगवाननुग्राह्यो
स्मिवायदि ॥ ६४ ॥ सर्वोत्तमांभागवतींसंहितांशुकवक्त्रतः ॥ निर्गतांदेहिमेस्वामिन्कलिदोषहरांपरां ॥ ६५ ॥ ॥ बलदेवउवाच ॥
उद्धवद्वारतःप्राप्तिर्भविष्यतितवानघ ॥ श्रीमद्भागवतीकीर्तेराधिकायाःकलौयुगे ॥ ६६ ॥ ॥ मांडूकउवाच ॥ कथंभगवतादत्तामुख्या
तस्याधिकारिता ॥ कदायोगंममस्वामिन्कुरुसंदेहभंजनं ॥ ६७ ॥ ॥ बलदेवउवाच ॥ ॥ कथयामिपरंगोप्यंरहस्यंपरमाद्भुतं ॥ अ
द्यापिममसामीप्येउद्धवोयंविराजते ॥ ६८ ॥ तद्दर्शनंकुरुपरमाचार्यसंप्रदायकं ॥ अद्यतीर्थस्ययात्रायामुपदेशोनतेभवेत् ॥ ६९ ॥ य
थोपदेष्टाभवतितेनतेकथयाम्यहं ॥ उद्धवःस्थापितःश्रीमदाचार्यःसंहितामयः ॥ ७० ॥ नंदादिव्रजवासीनांगोपीनांप्रीतयेकृतः ॥ स्वस्व
रूपंपरिकरंयत्किंचिद्भगवत्तमं ॥ ७१ ॥ सर्वस्वभावगुणकंकृष्णेनपरमात्मना ॥ उद्धवंचैवस्वात्मानमेकएवाचरद्विभुः ॥ ७२ ॥ साक्षा
त्कारंचकारादौनस्वीयमंतरंक्वचित् ॥ श्रीकृष्णमेवतेज्ञात्वापूजयामासुरादरात् ॥ ७३ ॥ वसंततुंश्चग्रीष्मोपिसचचारव्रजात्मकौ ॥
शमयामासराधायाःशोकंतत्कुंडपार्श्वजः ॥ ७४ ॥ सर्वभूमंडलंतत्रविचचारव्रजानुगैः ॥ वियोगार्तिहरःप्रोक्तोगवांनंदादिगोपिनां ॥ ७५ ॥
मंत्राधिकारकुशलःसर्वःपरिकराग्रणीः ॥ अथांतर्ध्यानवेलायांभगवान्धर्मगुप्ततनुः ॥ ७६ ॥ तस्मैस्वतेजसमर्पिदास्यतेपरमाद्भुतं ॥ मु
द्राधिकारेपर्वत्रसर्वदैवविराजते ॥ ७७ ॥ अंतर्ध्यानेतुस्वस्थानेदत्तातस्याधिकारिता ॥ बदरीस्थंसपरिकरंधर्मजंबोधयिष्यति ॥ ७८ ॥
अर्जुनादिवियोगार्तिहारीसैवभविष्यति ॥ वज्रनाभोयादवानांमाथुरेसंभविष्यति ॥ ७९ ॥ श्रीकृष्णस्यैवपौत्रेषुमहाराज्ञीगणेषुच ॥ वि

योगार्तिहरश्चैव[illegible]स्थाप्यतेश्रीहरिःस्वयम् ॥ ८० ॥ कौरवाणांकुलेराजापरीक्षिदितिविश्रुतः ॥ तस्यपुत्रोतितेजस्वीविख्यातोजनमेजयः ॥
॥ ८१ ॥ [illegible]पितुःशत्रुहणंयज्ञंकरिष्यतिनसंशयः ॥ तस्यापिसर्वसामग्रीउद्धवद्वारतोभवेत् ॥ ८२ ॥ श्रीमद्भागवतंदिव्यंपुराणंवाचनंतदा ॥
गोरा[illegible]यस्यसंप्राप्तिर्भविष्यतिनसंशयः ॥ ८३ ॥ श्रीमत्प्रसादाद्विप्रर्षेर्महाभागवतोत्तमात् ॥ तद्वारासर्पयज्ञस्यनिवृत्तिःसंभविष्यति ॥
॥ ८४ ॥ यज्ञसंस्कारकर्तॄणांब्राह्मणानांचपूजनं ॥ सदास्यतिमहाराजोग्रामाणांशतकंतदा ॥ ८५ ॥ ततस्त्वाचार्य्यवर्यस्यश्रीप्रसादस्य
चाज्ञया ॥ सगंताशूकरक्षेत्रंमासमेकंस्थितोभवेत् ॥ ८६ ॥ दत्वादानान्यनेकानिगोमहागजवाजिनः ॥ रत्नंवासोब्राह्मणेभ्योभोजनंचय
दृच्छया ॥ ८७ ॥ तत्तस्मात्तत्स्थलात्सोपिनिवर्त्यगुरुणासह ॥ गंगातीरस्थलान्पश्यन्नागमिष्यतिसद्व्रतः ॥ ८८ ॥ शयाननगरेसंस्थां
करिष्यतिसहानुगः ॥ श्रीगुरोराज्ञयातत्रसामग्रींसाधनैःसह ॥ ८९ ॥ अश्वमेधंकरोतिस्मसर्वजेताभविष्यति ॥ एकच्छत्रधरोभूत्वा
श्रीगुरोःशरणंगतः ॥ ९० ॥ ततोगंगातटेरम्येपूर्वस्यांक्रोशपंचके ॥ परमैकांतिरूपेणसेवनंतत्करिष्यति ॥ ९१ ॥ तत्रभागवतीवार्ता
भवरोगविनाशिनी ॥ भविष्यतिमुदायुक्तासमाजेषुसुधर्मिणां ॥ ९२ ॥ तत्रपूर्णसमाजेषुतेषांमध्येभवानपि ॥ शृणोपिभगवद्धर्मंगंताश्री
निर्मलंपदं ॥ ९३ ॥ तपस्तप्तंमदर्थंतेतस्मादेतत्प्रकाशितं ॥ एवंदेववरंदत्वागतोरामःसहानुगः ॥ ९४ ॥ शयाननगराच्छुद्धादीशान्यां
दिशिसंस्थितं ॥ स्थानंगंगातटेरम्यंकंटकादुत्तरेभवत् ॥ ९५ ॥ पुष्पवत्यादक्षिणेतुक्रोशैकंविस्तरेणच ॥ तत्रसंकर्षणोदेवःस्थित्वादान
रतोभवत् ॥ ९६ ॥ घोटकान्दशसाहस्रंरथानांशतकंतथा ॥ द्विपसहस्रंगाश्चैवदिक्सहस्रंददौमुदा ॥ ९७ ॥ तत्रसंकर्षणंदेवंपूजयामासुरा
दरात् ॥ देवाःसमाययुःसर्वेऋषयश्चतपोधनाः ॥ ९८ ॥ नमःकोलेशघातायखरासुरविघातिने ॥ हलायुधनमस्तेस्तुमुशलास्त्रायतेनमः
॥ ९९ ॥ नमःसौंदर्यरूपायतालांकायनमोनमः ॥ इतिश्रुत्वास्तुतिंतेषांसंकर्षणउवाचह ॥ वरंब्रुवंतुमांसर्वेभवतांयदभीप्सितं ॥ १०० ॥
॥ द्विजदेवाऊचुः ॥ ॥ यदायदापदायुक्ताःस्मरामोभवतःपदं ॥ सर्वबाधाविनिर्मुक्ताभवामचतवाज्ञया ॥ १ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥
यदायदामांस्मरथतदाहंशरणागतान् ॥ रक्षितास्म्यांकलौनूनमितिसत्यंवचोमम ॥ २ ॥ अत्रस्थलेवरंप्राप्तंपूजितंमुनिपुंगवैः ॥ अतःसंकर्ष

णस्थानंभविष्यतिकलौयुगे ॥ ३ ॥ अस्मिन्स्नास्यंतिगंगायांदेवान्संपूजयंतिये ॥ दास्यंतिदानंविप्रेभ्योभोजनंकारयंतिये ॥ ४ ॥ वि
ष्णुसंपूजयंतिस्मसफलंजीवितंक्षितौ ॥ तेयांतिदैवतस्थानंकामीप्राप्नोतिकामनां ॥ ५ ॥ ततःपरिवृतोरामःस्वांपुरींसंजगामह ॥ को
लरक्षोवधंकृत्वास्नात्वाविष्णुपदीजले ॥६॥ रामस्यबलदेवस्यकथांयःशृणुयान्नरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसयातिपरमांगतिम् ॥ १०७ ॥
॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां मथुराखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे कोलदैत्यवधोनामचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥ ॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ अकस्मादागतेरामेतत्रतीर्थमिदंश्रुतम् ॥ अहोमधुपुरीधन्यायत्रसन्निहितश्वसः ॥ १ ॥ मथुरायास्तुकोदेवः कः
क्षत्ताकश्चरक्षति ॥ कश्चारःकोमंत्रिवरःकैर्भूमिस्तत्रसेविता ॥ २ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्ह
रिः ॥ स्वयंहिमथुरानाथःकेशवःक्लेशनाशनः ॥ ३ ॥ साक्षाद्भगवताप्रातःकपिलायद्विजायच ॥ कपिलःप्रददौयंवैप्रसन्नःशतमन्यवे ॥ ४ ॥
जित्वादेवान्राक्षसेंद्रोरावणोलोकरावणः ॥ यंस्तुत्वापुष्पकेस्थाप्यलंकायांतमपूजयत् ॥ ५ ॥ जित्वालंकांराघवेन्द्रस्तमानीयप्रयत्नतः॥
अयोध्यायांचवाराहमर्चयामासमैथिल ॥ ६ ॥ स्तुत्वारामंचशत्रुघ्नोयमानीयप्रयत्नतः ॥ मथुरायांमहापुर्य्यांस्थापयित्वाननामह ॥ ७॥
सेवितोमाथुरैःसर्वैःसर्वेषांचवरप्रदः ॥ साक्षात्कपिलवाराहःसोयंमंत्रिवरःस्मृतः॥८॥ क्षत्ताश्रीमथुरायाश्चनाम्नाभूतेश्वरःशिवः ॥ दत्वादण्डं
पातकिनेभक्त्यर्थान्मन्त्रतांव्रजत् ॥ ९ ॥ चण्डिकातुमहाविद्यादेवीदुर्गतिनाशिनी ॥ सिंहारूढासदारक्षांमथुरायाःकरोतिहि ॥ १० ॥
चारोहंमथुरायाश्चपश्यँल्लोकानितस्ततः ॥ वदामिवार्तांसर्वेषांश्रीकृष्णायमहात्मने ॥ ११ ॥ मध्येवैमथुरादेवीशुभदाकरुणामयी ॥
बुभुक्षितेभ्यः सर्वेभ्योददात्यन्नंविदेहराट् ॥ १२ ॥ चतुर्भुजाःश्यामलांगाव्रजंतिप्राव्रजंतिच ॥ मथुरायांमृतंनेतुविमानैःकृष्णपार्षदाः ॥
॥ १३ ॥ श्रीकृष्णस्यांगसंभूतामथुरावैमहापुरी ॥ यस्यादर्शनमात्रेणनरोयातिकृतार्थताम् ॥ १४ ॥ पुराविधिःश्रीमथुरामुपेत्यत
प्त्वातपोवर्षशतंनिरन्नः ॥ जपन्हरिम्ब्रह्मपरंस्वयम्भूःस्वायंभुवंप्रापसुतंप्रवीणम् ॥ १५ ॥ भूतेश्वरोदेववरःसतीपतिस्तप्त्वातपो
दिव्यशरन्मघोवने ॥ कृष्णप्रसादान्नृपराजसत्वरंतस्याःपुरेमाथुरमण्डलस्य ॥ १६ ॥ कृष्णप्रसादादहमेवचारोभ्रमन्सदामाथुरमण्डल

स्य ॥ तथाहिदृष्ट्वा मथुरांप्रयातिश्रीकृष्णदास्यंप्रकरोतिनूनम् ॥१७॥ तप्त्वातपःशक्रपदञ्चशक्रःसूर्योमनुंनित्यानिधिंकुबेरः ॥ पाशीचपा
शंसमवाप्य सम्यङ्मधोर्वनेविष्णुपदन्ध्रुवश्च ॥ १८ ॥ तथाम्बरीषःसमवापमुक्तिंरामोक्षयंवालवणाज्जयञ्च ॥ रघुश्चसिद्धिंकिलचित्रकेतु
स्तप्त्वातपोत्रैवमधोर्वनेच ॥ १९ ॥ तप्त्वातपोत्रैवमधोर्वनेशुभेमृत्वाबालिष्ठश्चमधुर्महासुरः ॥ श्रीमाधवेमासिचमाधवेनयुयोधयुद्धेमधु
सूदनेनसः ॥ २० ॥ सप्तर्षयःश्रीमथुरांसमेत्यतप्त्वातपोत्रैवचयोगसिद्धिं ॥ प्रापुःपुरावैमुनयःसमंताद्रोकर्णवैश्योपिमहानिधिंच ॥ २१ ॥
तप्त्वातपोत्रैवमधोर्वनेशुभेविजित्यदेवान्दिविलोकरावणः ॥ निधायरक्षांसिविधायमंदिरमास्थायलंकांविरराजरावणः ॥ २२ ॥ तप्त्वा
तपोत्रैवमधोर्वनेशुभेगजाव्हयेशोमिथिलेशशंतनुः ॥ लेभेसुतंभीष्ममतीवसत्तमंतत्त्वार्थवारांनिधिकर्णधारकम् ॥ २३ ॥ ॥ बहुलाश्व
उवाच ॥ ॥ मथुरायाश्चमाहात्म्यंवददेवर्षिसत्तम ॥ निवासेकिंफलंप्रोक्तंमथुरायाःसतांनृणां ॥ २४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ आदौ
वराहोधरणींनिमग्नांमहाजलेप्रोज्झितवीचिशंके ॥ स्वदंष्ट्रयोद्धृत्यकरीवपद्मंकरेणमाहात्म्यमिदंजगाद ॥ २५ ॥ श्रुवञ्जनोनामफलंहरेर्ल
भेच्छृण्वँल्लभेत्कृष्णकथाफलंनरः ॥ स्पृशन्सतांस्पर्शनजंमधोःपुरिजिघ्रंस्तुलस्यादलगंधजंफलम् ॥ २६ ॥ पश्यन्हरेर्दर्शनजंफलंस्व
तोभक्षंश्चनैवेद्यभवंरमापतेः ॥ कुर्वन्भुजाभ्यांहरिसेवयाफलंगच्छँल्लभेत्तीर्थफलंपदेपदे ॥ २७ ॥ राजेंद्रहंतानिजगोत्रघातकीत्रैलोक्यहंता
पिचकोटिजन्मसु ॥ राजन्शृणुत्वंमथुरानिवासतोयोगीश्वराणांगतिमाप्नुयान्नरः ॥ २८ ॥ पादौचधिग्यौनगतौमधोर्वनंदृशौचधिग्येनक
दापिपश्यतः ॥ कर्णौचधिग्यौशृणुतोनमैथिलवाचंचधिग्यानकरोत्यलंमनाक् ॥ २९ ॥ द्विसप्तकोटीनिवनानियत्रतीर्थानिवैदेहसमा
स्थितानि ॥ एकैकमेतेषुविमुक्तिदानिवदामिसाक्षान्मथुरांनमामि ॥ ३० ॥ गोलोकनाथःपरिपूर्णदेवःसाक्षादसंख्यांडपतिःस्वयंहि ॥
श्रीकृष्णचंद्रोवततारयस्यांतस्यैनमोन्यासुपुरीषुकिंवा ॥ ३१ ॥ यन्नामपापंविनिहंतितत्क्षणंभवंत्यलंयांगृणतोपिमुक्तयः ॥ वीथीषुवी
थीषुचमुक्तिरस्यास्तस्मादिमांश्रेष्ठतमांविदुर्बुधाः ॥ ३२ ॥ काश्यादिपुर्योयादिसंतिलोकेतासांतुमध्यंमथुरैवधन्या ॥ याजन्ममौंजीव्रत
मत्युदारैर्नृणांचतुर्धाविदधातिमुक्तिं ॥ ३३ ॥ पुरीश्वरींकृष्णपुरींव्रजेश्वरींतीर्थेश्वरींयज्ञतपोनिधीश्वरीं ॥ मोक्षप्रदांधर्मधुरंधरांपरांम

॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां मथुराखण्डं स० ॥

॥ अथ श्री [illegible]

[illegible]







द्वारका खंड.

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ कृष्णायवासुदेवायदेवकीनन्दनायच ॥ नन्दगोपकुमारायगोविन्दायनमोनमः ॥ १ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥
॥ श्रुतंतवमुखाद्ब्रह्मन्मथुराखण्डमद्भुतम् ॥ वदमांद्वारकाखण्डंश्रीकृष्णचरितामृतम् ॥ २ ॥ विवाहाः कति पुत्राश्चकतिपौत्रारमापतेः ॥
सर्ववदमहाबुद्धेद्वारकावासकारणम् ॥ ३ ॥ ॥श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अस्तिप्राप्तीमहिष्यौद्वेमृतेकंसेमहाबले ॥ जरासन्धगृहंदुःखाज्ज
ग्मतुर्मैथिलेश्वर ॥ ४ ॥ तन्मुखात्कंसमरणंश्रुत्वाक्रुद्धोजरासुतः ॥ अयादवींमहींकर्तुमुद्यतोभून्महाबलः ॥ ५ ॥ अक्षौहिणीभिर्विंशत्या
तिसृभिश्चापिसंवृतः ॥ रम्यांमधुपुरींराजन्नाययौबलवान्नृपः ॥ ६ ॥ भयातुरांपुरींवीक्ष्यतत्सेनांसिन्धुनादिनीम् ॥ सभायांभगवान्साक्षाद्ब
लदेवमुवाचह ॥ ७ ॥ सर्वंचास्यबलंरामहंतव्यंवैनसंशयः ॥ मागधस्तुनहन्तव्योभूयः कर्ताबलोद्यमम् ॥ ८ ॥ जरासन्धनिमित्तेनभारंवैभू
भुजांभुवः॥सर्वंश्चात्रहनिष्यामिकरिष्यामिप्रियंसताम् ॥९ ॥ एवंवदतिकृष्णेवैवैकुण्ठाच्चरथौशुभौ ॥ अभूतामागतौराजन्सर्वेषांपश्यतांच्च
तौ ॥ १० ॥ समारुह्यरथौसद्योरामकृष्णौमहाबलौ ॥ यादवानांबलैःसूक्ष्मैस्त्वरंनिर्जग्मतुः पुरात् ॥११ ॥ यादवानांमागधानांपश्यद्भिर्दि
विजैर्दिवि ॥ बभूवतुमुलंयुद्धमद्भुतंरोमहर्षणम् ॥ १२ ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभीरथारूढोमहाबलः ॥ श्रीकृष्णस्यपुरःपूर्वंयुयुधेमागधेश्वरः
॥ १३ ॥ पञ्चभिश्चाक्षौहिणीभिर्धार्तराष्ट्रःसुयोधनः ॥ युयोधयादवैः सार्द्धंजरासन्धसहायकृत् ॥ १४ ॥ पञ्चभिश्चतथाराजन्विन्ध्यदेशा
धिपोबली ॥ तिसृभिश्चमहायुद्धेवङ्गनाथोमहाबल ॥ १५ ॥ एवमन्येपिराजानोजरासन्धवशानुगाः ॥ प्राणैःसहायंकुर्वन्तोजरासन्धस्यमै
थिल ॥ १६ ॥ बाणान्धकारेसंजातेशत्रुसेनासमाकुले ॥ टङ्कारंशार्ङ्गधनुषःशार्ङ्गधन्वाचकारह ॥ १७ ॥ ननादतेनब्रह्माण्डंसप्तलोकैर्बिलैः
सह ॥ विचेलुर्दिग्गजास्ताराराजन्भूखण्डमण्डलम् ॥ १८ ॥ तदैवबधिरीभूतंशत्रूणांसैन्यमण्डलम् ॥ उत्पतंतोहयायुद्धाद्गजास्तुविमुखास्त
तः ॥ १९ ॥ दुद्रावतद्बलंसर्वंटङ्कारोद्भयविह्वलम् ॥ प्रतीपमंत्यगव्यूतिःपुनस्तत्राजगामह ॥ २० ॥ एवंशार्ङ्गंसमुच्चार्यतडित्पिगस्फु
रत्प्रभम् ॥ बाणौघैश्छादयामासजरासन्धबलंहरिः ॥ २१ ॥ चूर्णीभूतारथाराजन्बाणौघैःशार्ङ्गधन्वनः ॥ चूर्णचक्रानिपेतुःकौहतसू
ताश्चनायकाः ॥ २२ ॥ द्विधाभूतागजाबाणैश्चलितागजिभिःसह ॥ साश्ववाहास्तथाश्वाश्चबाणैःसंछिन्नकन्धराः ॥ २३ ॥ रथावी

अधोमुखाऊर्ध्वमुखाश्छिन्नदेहानृपात्मजाः ॥ रञ्जूरणां
रामहायुद्धेभिन्नोरश्छिन्नमस्तकाः ॥ विशीर्णकवचाः पेतुर्बाणौघैश्छिन्नसंशयाः ॥२४॥ अधोमुखाऊर्ध्वमुखाश्छिन्नदेहानृपात्मजाः ॥ रञ्जूरणां
गणेराजन्भाण्डव्यूहाइवाहताः ॥२५॥ क्षणमात्रेणतद्युद्धेशतक्रोशविलंबिता ॥ आपगाभून्महादुर्गारुधिरस्रावसंभवा ॥ २६ ॥ द्विपग्राहा
चोष्ट्रखरकबन्धाश्वादिकच्छपा ॥ शिशुमाररथाकेशशैवालभुजसर्पिणी ॥ २७ ॥ करमीनमौलिरत्नहारकुण्डलशर्करा ॥ शस्त्रशुक्तीच्छ
त्रशंखाचामरध्वजसैकता ॥ २८ ॥ रथांगावर्तसंयुक्तासेनाद्वयतटावृता ॥ शतयोजनविस्तीर्णाबभौवैतरणीयथा ॥ २९ ॥ प्रमथाभैरवा
भूतावेतालायोगिनीगणाः ॥ अट्टहासंप्रकुर्वन्तोनृत्यंतोरणमण्डले ॥ ३० ॥ पिबन्तोरुधिरंशश्वत्कपालेननृपेश्वर ॥ हरस्यमुण्डमालार्थंज
गृहुस्ते शिरांसिच ॥ ३१ ॥ सिंहारूढाभद्रकालीडाकिनीशतसंवृता ॥ पिबन्तीरुधिरंचोष्णंसाट्टहासंचकारह ॥३२॥ विद्याधर्यश्चस्वर्गस्था
गन्धर्व्योप्सरसस्तथा ॥ क्षात्रधर्मस्थितान्वीरान्वव्रिरेदेवरूपिणः ॥ ३३ ॥ गृहीत्वातान्कलिरभूत्तासांपत्यर्थमंबरे ॥ ममानुरूपानेमेचइ
तितद्गतचेतसाम् ॥३४॥ केचिद्वीराधर्मपरारणरंगान्नचालिताः ॥ ययुर्विष्णुपदंदिव्यंभित्त्वामार्तण्डमण्डलम् ॥३५॥ शेषंबलंसमाकृष्यबल
देवोहलेनवै ॥ मुसलेनाहनत्क्रुद्धस्त्रैलोक्यबलधारकः ॥ ३६ ॥ एवंसैन्येक्षयंयातेजरासंधस्यसर्वतः ॥ सुयोधनोविंध्यनाथोवंगनाथस्तथैवच
॥ ३७ ॥ सर्वेविदुद्रुवुर्युद्धाद्भयभीताइतस्ततः ॥ जरासंधोमहावीर्योनागायुतसमोबले ॥ ३८ ॥ रथेनागतवान्राजन्बलदेवस्यसंमुखे ॥
समाकृष्यहलाग्रेणजरासंधरथंशुभम् ॥ ३९ ॥ चूर्णयामाससहसामुशलेनयदूत्तमः ॥ जरासंधोपिविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ ४० ॥ जग्राहह
लिनंदोर्भ्यांसंत्यक्त्वाशस्त्रसंहतिम् ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरंबाहुभ्यांरणमंडले ॥ ४१ ॥पश्यतांदिविदेवानांनराणांभुविमैथिल ॥ उरसाशिरसाचै
वबाहुभ्यांपादयोःपृथक् ॥ ४२ ॥ युयुधातेमल्लयुद्धेसिंहाविवमहाबलौ ॥ तयोश्चयुद्ध्यतोःसर्वंक्षुण्णंभूखंडमंडलम् ॥ ४३ ॥ स्थालीवसहसा
राजंश्चकंपेघटिकाद्वयम् ॥ गृहीत्वाभुजदंडाभ्यांजरासंधंयदूत्तमः ॥ ४४ ॥ भूपृष्ठेपातयामासकमंडलुमिवार्भकः ॥ रामस्तदुपरिस्थित्वा
हंतुंशत्रुंजरासुतम् ॥ ४५ ॥ जग्राहमुशलंघोरंक्रोधपूरितविग्रहः ॥ परिपूर्णतमेनाथश्रीकृष्णेनमहात्मना ॥४६॥ निवारितस्तदैवाशुतंमुमो
चयदूत्तमः ॥ तपसेकृतसंकल्पोव्रीडितोपिजरासुतः ॥ ४७ ॥ निवारितोमंत्रमुख्यैर्मागधान्मागधोययौ ॥ इत्थंजित्वाजरासंधंमाधवामधुसूद

नः ॥ ४८ ॥ आयोधनगतंवित्तंसर्वंनीत्वासुखावहम् ॥ यादवानग्रतःकृत्वाबलदेवसमन्वितः ॥ ४९॥ उपगीयमानविजयःसूतमागधबंदिभिः
॥ शंखदुंदुभिनादेनब्रह्मघोषेणभूयसा॥५०॥विवेशमथुरांसाक्षात्परिपूर्णतमःस्वयम् ॥५१॥ समर्चितोमंगललाजपुष्पैःपश्यन्पुरींमंगलकुंभ
युक्तां ॥ पीतांबरःश्यामतनुःशुभांगःस्फुरत्किरीटांगदकुंडलप्रभः ॥५२॥ शार्ङ्गादिशस्त्रास्त्रधरोहसन्मुखस्तलांकयुक्तोगरुडध्वजःस्वयम्॥
उद्यद्विलोलाश्वरथःसुरार्चितःसमेत्यराजानमसौबलिंददौ॥५३॥ इति श्रीमद्गर्गा॰श्रीद्वा॰नारदब॰जरासंधपराजयोनामप्रथमोध्यायः॥१॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ पुनस्तत्रजरासंधस्तावेत्याक्षौहिणीबलः ॥ युयुधेयदुभिःशीघ्रंपुनःकृष्णपराजितः ॥ १ ॥ श्रीकृष्णतेजसासर्वेया
दवावृद्धिमागताः॥धनुर्गजादिभिःशश्वत्प्राप्तलुंठनसाहसाः ॥२॥ प्राप्तेचसाहसेराजन्विनायुद्धंपुरैवहि ॥ अर्भकाजलहारिण्यश्चक्रुःशत्रवपहा
रणम् ॥ ३ ॥ शत्रुद्रव्यंचसंहर्तुंवीक्षंतःक्रीतवाससः ॥ नागरामाथुराः सर्वेपरंहर्षमुपागताः ॥ ४ ॥ एवंसप्तदशकृत्वाक्षीणसैन्योजरासुतः ॥
अष्टादशमसंग्रामेआगंतुंचमनोकरोत् ॥ ५ ॥ मयाप्रणोदितःकालयवनोवैमहाबलः ॥ रुरोधमथुरांक्रुद्धोम्लेच्छकोटिसमावृतः ॥६ ॥ म्ले
च्छानांचबलंवीक्ष्यस्वपुरंभयविह्वलम् ॥ भयंचोभयतःप्राप्तंरामेणाचिंतयद्धरिः ॥ ७ ॥ स्वज्ञातिबंधुरक्षार्थंसमुद्रेभीमनादिनि ॥ चकार
द्वारकांदुर्गमेकरात्रेणमाधवः ॥८॥ यत्राष्टदिक्पालसिद्धिर्विश्वकर्मविनिर्मिता ॥ सर्वावैकुंठसंपत्तिर्दृश्यतेमोक्षकांक्षिभिः ॥ ९ ॥ हरिःसर्वं
जनंतत्रनीत्वायोगेनमैथिल ॥ पुराद्राममनुज्ञाप्यनिर्गतोभून्निरायुधः ॥ १० ॥ निरायुधंहरिंज्ञात्वामयोक्तैर्लक्षणैः खलः ॥ निरायुधःसतं
योद्धुंपदातिःस्वयमागतः ॥ ११ ॥ पराङ्मुखंप्राद्रवंतंदुरापंयोगिनामपि ॥ जिघृक्षुस्तंचान्वधावत्सैनिकानांप्रपश्यताम् ॥ १२॥ हस्तप्रा
प्तंवपुस्तस्मैदर्शयन्निवमाधवः ॥ दूरंगतः श्यामलाद्रेःप्राविशत्कंदरंत्वरम् ॥ १३ ॥ मुचुकुंदोयत्रचास्तेमांधातृतनयोमहान् ॥ असुरेभ्यः
पुरारक्षांदेवानांयश्चकारह ॥ १४ ॥ अहर्निशंनसुष्वापदेवसेवापरोनृप ॥ तमूचुर्देवताःसर्वाःप्रसन्नाराजसत्तमम् ॥ १५ ॥ वरंवरयभोराजन्
यत्तेमनसिवर्त्तते ॥ नत्वातान्प्राहराजेंद्रःकरोमिशयनंपरम् ॥ १६ ॥ शयनांतेहरेःसाक्षाद्दर्शनंमेभवत्वलम् ॥ योमध्येबोधयेन्मांवैशया
नंचाप्यचेतनः ॥ १७॥ समयाद्दृष्टमात्रस्तुभस्मीभवतुतत्क्षणात्॥तथास्तुचोक्तःसुष्वापराजाकृतयुगेपुरा ॥१८॥ तत्रप्रविष्टोयवनोमत्वा

पीतांबराच्युतम् ॥ तताडयवनःक्रुद्धःपादेनाशुमहाखलः ॥१९॥ मुचुकुंदःससुत्थायशनैरुन्मील्यचाक्षिणी ॥ आशाः प्रपश्यंस्तंपार्श्वेस्थि
तंकालंददर्शह ॥ २० ॥ सतावत्तस्यरुष्टस्यदृष्टिपातेनमैथिल ॥ देहजेनाग्निनादग्धोभस्मसादभवत्क्षणात् ॥ २१ ॥ भस्मीभूतेचयवनेप
रिपूर्णतमःस्वयम् ॥ स्वरूपंदर्शयामासमुचुकुंदायधीमते ॥ २२ ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशेज्योतिषांमंडलेप्रभुम् ॥ स्थितंस्फुरत्किरीटार्क
कुंडलांगदनूपुरम् ॥ २३ ॥ श्रीवत्सांकंचतुर्बाहुंपद्माक्षंवनमालिनम् ॥ कोटिकंदर्पलावण्यंकालमेघसमप्रभम् ॥ २४ ॥ दृष्ट्वाराजाध
र्षितोपिसमुत्थायकृतांजलिः ॥परिपूर्णतमंज्ञात्वाभक्त्यातं प्रणनामह॥२५॥मुचुकुंदउवाच ॥ ॥कृष्णायवासुदेवायदेवकीनंदनायच ॥ नं
दगोपकुमारायगोविंदायनमोनमः ॥ २६ ॥ नमः पंकजनाभायनमःपंकजमालिने ॥ नमः पंकजनेत्रायनमस्तेपंकजांघ्रये ॥ २७ ॥ नमः
कृष्णायशुद्धायब्रह्मणेपरमात्मने ॥ प्रणतक्लेशनाशायगोविंदायनमोनमः ॥ २८ ॥ नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्तयेसहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे
॥ सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्वतेसहस्रकोटीयुगधारिणेनमः ॥ २९ ॥ हरेमत्समःपातकीनास्तिभूमौतथात्वत्समोनास्तिपापापहारी ॥ इति
त्वंचमत्वाजगन्नाथदेवयथेच्छाभवेत्तेतथामांकुरुत्वम् ॥ ३० ॥ ॥श्रीनारदउवाच ॥ ॥एवंस्तुतोहरिःसाक्षात्परमानंदविग्रहः ॥ ज्ञात्वा
तंनिर्गुणंभक्तंप्राहगंभीरयागिरा ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ धन्यस्त्वंराजशार्दूलधन्यातेविमलामतिः ॥ नैरपेक्ष्येणदिव्येनभक्तिभावे
नपूरिता ॥ ३२ ॥ अद्यैवगच्छमद्धामबदर्याख्यंमदाश्रयः ॥ तत्रैवतुतपस्तप्त्वाभूत्वाब्राह्मणपुंगवः ॥ ३३ ॥ प्रेमलक्षणयाभक्त्यामद्धाम
प्रकृतेःपरम् ॥ प्राप्स्यसित्वंमहाराजयतोनावर्ततेगतः ॥ ३४ ॥ नारदउ० ॥ इत्थंस्तुत्वाहरिंनत्वापरिक्रम्यनताननः ॥ निश्चक्रामगुहा
दुर्गाच्छ्रीकृष्णप्रेमविह्वलः ॥ ३५ ॥ द्वापरेक्षुल्लकामर्त्यास्तालवृक्षशतोच्छ्रितम् ॥ दृष्ट्वातंदुद्रुवुर्मार्गेभयभीताइतस्ततः ॥ ३६ ॥ माभै
ष्टेत्यभयंयच्छन्जगामदिशमुत्तराम् ॥ एवंदत्वावरंतस्मैमुचुकुंदायधीमते ॥ ३७ ॥ भगवान्पुनराव्रज्यमथुरांम्लेच्छवेष्टिताम् ॥ हत्वा
म्लेच्छबलंसर्वंतद्धनान्यच्छिनद्बलात् ॥ ३८ ॥ अथराजाजरासंधोयोद्धुमभ्युदितःपुनः ॥ आहूयमागधान्विप्रान्मुहूर्तादेशकारिणः॥३९॥
प्राहेदंवासुदेवाख्यंजित्वायद्यागतोह्यहम् ॥ सर्वान्संपूजयिष्यामिसदायुष्मत्पदाश्रये ॥ ४० ॥ कारागारेषुयावद्वैस्थिताभवतभोद्विजाः ॥

पराजितोहंवायुष्मान्हनिष्यामिनसंशयः ॥ ४१ ॥ एवमुक्त्वाद्विजान्राजाजरासंधोमहाबलः ॥ आजगामाशुमथुरांत्रयोविंशत्यनीकपः ॥
॥ ४२ ॥ ब्रह्मवाक्यमृतंकर्तुंस्वप्रतिज्ञांविहायच ॥ मनुष्यचेष्टामापन्नौस्वपुराद्भीतभीतवत् ॥ ४३ ॥ रामकृष्णौपरौदेवौपद्भ्यांदुद्रुवतुर्द्रु
तं ॥ पलायमानौतौवीक्ष्यमागधःप्रहसन्भृशम् ॥ ४४ ॥ अन्वधावद्रथानीकैर्ब्रह्मवाक्यमनुस्मरन् ॥ दक्षिणाशांगतावित्थंप्रवर्षणगिरौहरी ॥
॥ ४५ ॥ यस्मिन्निलीनौज्ञात्वातावेधोभिस्तंददाहह ॥ भस्मीभूतेवनेजातेदह्यमानतटाद्गिरेः ॥ ४६ ॥ दशैकयोजनोत्तुंगात्समुत्पत्यसुरे
श्वरौ ॥ अलक्ष्यमाणावरिभिर्द्वारकायांनिपेततुः ॥ ४७ ॥ सोपिदग्धौचतौमत्वामागधेंद्रोमहाबलः ॥ मागधान्प्रययौवीरोवादयन्जय
दुंदुभीन् ॥ ४८ ॥ ब्राह्मणान्पूजयामासभक्त्यापरमयानृप ॥ यस्यविप्रःसहायोस्तिकुतस्तस्यपराजयः ॥ ४९ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गा
चार्यसंहितायांश्रीद्वारकाखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेद्वारकावासकथनंनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्थंमयातेकथितंद्वारकावासकारणम् ॥ विवाहादिकथाःसर्वावदिष्यामिपरेशयोः ॥ १ ॥ पूर्वंश्रीबलदेवस्यविवाहंशृ
णुमैथिल ॥ सर्वपापहरंपुण्यमायुर्वर्धनमुत्तमम् ॥ २ ॥ आनर्त्तोनामराजाभूत्सूर्यवंशेमहामनाः ॥ यन्नाम्नानर्तदेशःस्यात्समुद्रेभीमनादि
नि ॥ ३ ॥ रैवतोनामतत्पुत्रश्चक्रवर्तीगुणाकरः ॥ राज्यंचकारसपुरींविनिर्मायकुशस्थलीम् ॥ ४ ॥ तस्यपुत्रशतंचासीद्रेवतीनामकन्यका ॥
सर्वोत्तमंचिरंजीवंसुंदरंवरमिच्छती ॥ ५ ॥ एकदारथमास्थायहेमरत्नविभूषितम् ॥ आरोप्यस्वांदुहितरंरैवतःपर्यटन्भुवम् ॥ ६ ॥ प्राप्तोयो
गबलेनापिब्रह्मलोकंशुभावहम् ॥ कन्यावरंपरिप्रष्टुंब्रह्माणंप्रणनामह ॥ ७ ॥ गायंत्यांपूर्वचित्त्यांचास्थितोलब्धक्षणःक्षणम् ॥ ॥ एकचित्तंवि
धिंज्ञात्वास्वाभिप्रायंन्यवेदयत् ॥ ८ ॥ ॥ रैवतउवाच ॥ ॥ परःपुराणोजगदंकुरोभूःपूर्णःपरात्मापरमेश्वरोसि ॥ स्थितःसदाधामनिपा
रमेष्ठ्येसृजस्यलंपासिचहिंससीदं ॥ ९ ॥ वेदामुखंधर्मउरस्तथैवपृष्ठंह्यधर्मश्चमनुर्मनीषा ॥ अंगानिदेवाअसुराश्चपादाःसर्वामूर्तिर्दैवतगुरुस्तव
स्यात् ॥ १० ॥ करोषिहस्तामलकंचविश्वंनेतुंप्रभुःसारथिवद्गणेषु ॥ एकस्त्वमेकंचविधायजालंग्रसिष्यसेसर्वमिवोर्णनाभिः ॥ ११ ॥ महे
द्राधिष्ण्यंतववश्यमस्तिकिंसार्वभौमंकिमुयोगसिद्धिः ॥ यःपारमेष्ठ्यंचसदास्थितोसितस्मैनमोनंतगुणायभूम्ने ॥ १२ ॥ भवान्स्वयंभूर्जग

तांपितामहोविधेसुरज्येष्ठइतिप्रभावतां ॥ अस्यावरंसर्वगुणंचिरायुषंवदाशुमांदिव्यमशेषदर्शनः ॥ १३ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वा ततोब्रह्मास्वयंभूःसर्वदर्शनः ॥ रैवतंप्राहराजानंप्रहसन्निवमैथिल ॥१४॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ अत्रक्षणेनहेराजन्भुविकालोमहाबली ॥ त्वरंव्यतीतस्त्रिनवचतुर्युगविकल्पितः ॥ १५ ॥ नसंतिमर्त्यलोकेत्वत्पुत्राःपौत्राःसबांधवाः ॥ तत्पुत्रपौत्रनप्तृणांगोत्राणिचनश्टण्महे ॥१६॥ तद्गच्छसर्वमुख्यायनररत्नायशाश्वते॥कन्यारत्नमिदंराजन्बलदेवायदेहिभोः॥१७॥परिपूर्णतमौसाक्षाद्गोलोकाधिपतीप्रभू॥भुवोभारावतारायावतीर्णौबलकेशवौ ॥ १८ ॥ असंख्यब्रह्मांडपतीवसुदेवात्मजौहरी ॥ द्वारकायांविराजेतेयदुभिर्भक्तवत्सलौ ॥१९॥ ॥ नारदउवाच ॥ अथश्रुत्वाविधिंनत्वारैवतोनृपसत्तमः॥आययौद्वारकांभूयःसमृद्धांतांसमृद्धिभिः॥२०॥पारिभद्रेरथंदत्वाविश्वकर्मविनिर्मितम्॥सहस्रहयसंयुक्तंदिव्ययोजनविस्तृतम् ॥ २१ ॥ दिव्यांबराणिरत्नानिब्रह्मदत्तानिमैथिल ॥ दत्वाययौतपस्तप्तुंबदर्याख्यंशुभावहम् ॥२२॥ तदामहोत्सवश्चासीद्यदुपुर्यांगृहेगृहे ॥ संकर्षणोथभगवान्रेवत्याविरराजह ॥ २३ ॥ बलदेवविवाहस्यकथांयःशृणुयान्नरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपरांसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ २४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीद्वारकाखंडे नारदबहुलाश्वसंवादे बलदेवविवाहोत्सवोनामतृतीयोध्यायः३॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथ श्रीकृष्णदेवस्यविवाहंशृणुमैथिल ॥ सर्वपापहरंपुण्यंचतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ १ ॥ भीष्मकोनामराजाभूद्विदर्भेषुप्रतापवान् ॥ कुण्डिनाधिपतिःश्रीमान्सर्वधर्मविदांवरः ॥ २ ॥ रुक्मिणीतत्सुताजाताश्रियोमात्रातिसुन्दरी ॥ कोटिचन्द्रप्रतीकाशागुणभूषणभूषिता ॥ ३ ॥ एकदांतःपुरेसावैमन्मुखाच्छ्रीहरेर्गुणान् ॥ परिपूर्णतमंतंवैसामेनेसदृशंपतिम् ॥ ४ ॥ तद्रूपंसगुणंश्रुत्वामन्मुखात्प्रीतिवर्द्धनात् ॥ सदृशींश्रीहरिस्तांवैसमुद्वोढुंमनोदधे ॥ ५ ॥ कृष्णभावविदाराज्ञासर्वधर्मविदाभृशम् ॥ भीष्मकेणैवकृष्णायदातुंतांनिश्चयःकृतः ॥ ६ ॥ युवराजस्ततोरुक्मीतंनिवार्य्यप्रयत्नतः ॥ कृष्णशत्रुंमहावीरंशिशुपालममन्यत ॥७॥ ततःखिन्नमनाभैष्मीश्रीकृष्णायमहात्मने ॥ दूतंस्वंप्रेषयामासब्राह्मणंमिथिलेश्वर ॥ ८ ॥ सद्वारकांगतो दिव्यांश्रीकृष्णेनप्रपूजितः ॥ भुक्तवांस्तत्रचासीनोविश्रान्तोमंदिरंहरेः ॥९॥ अपृच्छत्कुशलंसर्वंश्रीकृष्णायमहात्मने ॥ ब्राह्मणस्तदनुज्ञातस्तस्मैसर्वमवर्णयत् ॥१०॥ स्वस्तिश्रीकारपंचाढ्येनित्यान

न्दमहोदधौ ॥ श्रीमद्दिव्यगुणैःपूर्णैकोटिशोनतयोमम॥११॥शमत्रास्तुचतत्रास्तुततस्त्वत्पत्रमागतम् ॥ नारदोक्तेनवचसाज्ञातोसिप्रकृतेः
परः॥१२॥सर्वंजानासिसर्वज्ञस्तथावक्ष्येवचोरहः ॥ वीरभागन्तुमांविद्धित्वंगृहाणमहामते ॥१३॥ माचैद्यःप्रतिगृण्हीयाद्यथासिंहबलिंमृगः ॥
कथंत्वामुद्वहेदुर्गेस्थितामितिचतच्छृणु॥१४॥ पूर्वेद्युःकुलदेव्यास्तुयात्रास्तिग्रामतोबहिः॥आगमिष्याम्यहंयत्रतत्रमांत्वंगृहाणभोः ॥१५॥
श्रीनारदउवाच ॥ ॥ रुक्मिण्यास्तमभिप्रायंश्रुत्वाब्राह्मणभाषितम् ॥ रथःसंयुज्यतामाशुदारुकम्प्राहमानदः ॥ १६ ॥ पश्चिमायांतदा
रात्रौवैकुण्ठप्रभवंपरम् ॥ किंकिणीजालसंयुक्तंहेमरत्नखचित्प्रभम् ॥१७॥ सदश्वैःशैब्यसुग्रीवमेघपुष्पबलाहकैः॥ नियोजितैर्दारुकेणच
श्चलैश्चारुचामरैः ॥ १८॥ युक्तंमहारथंदिव्यंसहस्रादित्यवर्चसम् ॥ आरुह्यसारथेःपृष्ठेधृत्वाश्रीपादपंकजम् ॥ १९ ॥ स्वहस्तेनद्विजंतस्मि
न्समारोप्यरमापतिः ॥ विदर्भान्प्रययौराजन्श्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥२०॥ कृष्णंचैकंगतंहर्तुंकन्यांतुनृपमण्डलात् ॥ कलिप्रशंकितोरा
मःश्रुत्वाभ्रातृसहायकृत् ॥२१॥ नीत्वायदुबलंसर्वंसमर्थंबलवाहनम् ॥ विपक्षीयान्नृपान्जेतुंबलःपश्चाद्ययौत्वरम् ॥ २२ ॥ कुण्डिनोपवनं
प्रातःसद्विजःसरथोहरिः ॥ सन्तस्थौतित्तिणीवृक्षेआस्तीर्याश्वपरिच्छदम् ॥ २३ ॥दूरात्संदृश्यतेतस्मात्कुंडिनंतुपुरम्परम्॥ दीर्घदुर्गस
मायुक्तंसप्तयोजनवर्तुलम् ॥ २४ ॥ दुर्लंघ्यादुर्गमायत्रपरिखाजलपूरिता ॥ धनुःशतंविस्तृतास्तिचातुर्मास्यनदीवसा ॥ २५ ॥ पञ्चाशद्ध
स्तमानेनदुर्गभित्तिस्तथोर्ध्वगा ॥ यत्ररम्याणिहर्म्याणिस्फुरद्धेमशिखानिच ॥ २६ ॥ हेमकुंभध्वजस्फूर्जत्तोलकानिविरेजिरे ॥ पारावताम
यूराश्चयत्रतत्रपतंतिच ॥ २७ ॥ शिशुपालायस्वांकन्यांदास्यन्राजातुभीष्मकः ॥ चक्रेविवाहसंभारसश्चर्यंरत्नमण्डपे ॥२८॥ गीतमङ्गल
संयुक्तेनारीभिर्भवनोत्तमे ॥ रराजरुक्मिणीराजन्सिद्धिभिर्भूर्यथाभुवि ॥ २९ ॥ अथविद्वद्द्विजाभैष्मींसुस्नातांरक्तवाससम् ॥ चक्रुर्मंत्रैस्त
थारक्षांबध्वाशांतिंविधायच॥३०॥ हैमानांभारलक्षञ्चमुक्तानांद्विगुणंतथा॥ सहस्रभारंवस्त्राणांधेनूनामर्बुदानिषट्॥३१॥गजायुतंरथानाञ्च
दशलक्षंमनोहरम् ॥ दशकोटिंहयानाञ्चगुडादितिलपर्वतान् ॥३२॥ सहस्रस्वर्णपात्राणांभूषणानांतथायुतम् ॥ विप्रेभ्यःप्रददौराजाभीष्म
कोतिमहामनाः ॥ ३३ ॥ तथावैदमघोषस्यशिशुपालायवैद्विजाः ॥ चक्रुःशांतिंपरांपूर्वंरक्षाबन्धनरूपिणीम् ॥ ३४ ॥ ब्राह्मणैर्मङ्गलस्नातं

पीतकंचुकशोभितम् ॥ मुकुटोपरिविभ्राजत्पुष्पमौलिधरंशुभम् ॥३५॥ हारकङ्कणकेयूरशिखामणिविभूषितम् ॥ मङ्गलैर्गीतवादित्रैर्गन्धाक्षतविचार्चितम् ॥३६॥ आचारलाजैःसुवरशंशिशुपालंविधायच ॥ आरोप्यकरिणंप्रोच्चंदमघोषोविनिर्ययौ ॥३७॥ जरासन्धेनशाल्वेनदंतवक्रेणधीमता ॥ विदूरथेनपौंड्रेणपार्ष्णिग्राहेणमैथिल ॥ ३८ ॥ विकर्षन्महतींसेनांदमघोषोमहाबलः ॥ दुन्दुभीन्नादयन्दीर्घानाययौकुण्डिनंपुरम् ॥ ३९ ॥ सन्मुखाद्यदुदेवस्यश्रुत्वोद्योगंनृपाःपरे ॥ सहस्रशःसमाजग्मुःशिशुपालसहायिनः ॥ ४० ॥ भीष्मकोह्यग्रतोगत्वासम्पूज्यविधिवन्नृपम् ॥ काश्मीरकम्बलैर्दिव्यारुणैःसामुद्रसम्भवैः ॥ ४१ ॥ मण्डितेषुचसर्वेषुमुक्तादामविलम्बिषु ॥ सौगंधिकैःपुष्परसैराद्रैषुशिबिरेषुच ॥ ४२ ॥ वाराङ्गनानृत्यलसन्मृदंगेषुध्वनत्सुच ॥ निवेशयामासनृपैर्विदर्भाधिपतिर्महान् ॥४३॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादेकुण्डिनपुरयानंनामचतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ ॥छ॥ ॥छ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ ध्यायन्तीकृष्णपादाब्जंभैष्मीकमललोचना ॥ मोघंवामनुतेवार्तामेघश्याममचिंतयत् ॥ १ ॥ ॥ रुक्मिण्युवाच ॥ ॥ अहोत्रियामांतरितोविवाहोममैवनागच्छतिकृष्णचन्द्रः ॥ नवेद्मिकिंकारणमत्रधातर्नावर्ततेऽद्यापिचभूमिदेवः ॥ २ ॥ यदूत्तमोदेववरोममैषदृष्ट्वाहिकिंचिन्कलुषंविधातः ॥ कृतोद्यमोनूनमतीवहस्तग्राहेनचागच्छतिकिंकरोमि ॥३॥ हादुर्भगायाश्चनमेविधातानसानुकूलःकिलचन्द्रमौलिः ॥ नचैकदंतोविमुखाचगौरीगावोहिविप्राश्चनसानुकूलाः ॥ ४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंविचिंतयंतीसाभैष्मीगेहाट्टभूमिषु ॥ परिभ्रमंतीश्रीकृष्णंपश्यंतीगृहशेखरात् ॥ ५ ॥ तदैवतस्यावामांगमस्फुरत्प्रतिभाषणम् ॥ तेनप्रसन्नाश्रीभैष्मीकालज्ञासर्वमंगला ॥ ६ ॥ कृष्णप्रणोदितोविप्रःसद्यश्चागतवांस्तदा ॥ श्रीकृष्णगमनंतस्यैशनैः सर्वंशशंसह ॥ ७ ॥ ततःप्रसन्नाश्रीभैष्मीतदंघ्योःप्रणिपत्यसा ॥ प्राहत्वद्दंशतोविप्रनयास्यामिवचोमम ॥ ८ ॥ श्रुत्वागतौरामकृष्णौविवाहप्रेक्षणोत्सुकौ ॥ भीष्मकोनिर्गतोनेतुंब्राह्मणैस्तत्प्रभाववित् ॥ ९ ॥ भृशंमंगलपात्रेषुगंधाक्षतयुतेषुच ॥ वासोरत्नचयंधृत्वागीतवादित्रमंगलैः ॥१०॥ कोटिशोमधुपर्काणांकुंभव्यूहाविधायच ॥ पूजयित्वाथविधिवद्रामकृष्णौपरेश्वरौ ॥ अहोचास्मैनदत्तेयमितिखिन्नमनाःपरम् ॥११॥ आनंदनवनेस्थाप्यनत्वास्वगृहमाययौ॥

॥ १२ ॥ श्रुत्वागतंश्रीवसुदेवनंदनंत्रैलोक्यलावण्यनिधिंपरेश्वरं ॥ आगत्यनेत्रांजलिभिःपुरौकसःपपुःपरंतन्मुखपंकजामृतम् ॥ १३ ॥
अस्यैवभार्याभवितुंहिरुक्मिणीयोग्यास्तिनान्येऽत्यवदन्पुरौकसः ॥ दत्वास्वपुण्यानिविवाहहेतवेश्रीकृष्णलावण्यकलानिबंधका॥१४॥
कदापिसाक्षाच्छ्वशुरस्यमंदिरंसंप्रागतंचैवमहोवयंजनाः ॥ द्रक्ष्यामआरात्कृतकृत्यतांतदाव्रजेमलोकेबहुजीवितेनकिं ॥ १५ ॥ वदत्सुलो
केषुचभीष्मकन्यकाद्रिकन्यकापूजनहेतवेनृप ॥ अंतःपुरात्सर्वसखीसमन्वितावनिर्ययौकृष्णगृहीतमानसा ॥१६॥ भेरीमृदंगैर्बहुदुंदुभि
स्वनैःसुगायकैर्वंदिजनैश्चमागधैः ॥ वारांगनानृत्यमनोज्ञभावैर्जयेत्यभून्मंगलशब्दउच्चकैः ॥ १७ ॥ कोटींदुबिंबद्युतिमादधानांबालार्कता
टंकधरांश्रियंताम् ॥ सितातपत्रव्यजनैःस्फुरद्भिःसुचामरैःपार्श्वगणःसिषेवे ॥ १८ ॥ कोशाद्विनिष्कृष्यसितासिलक्षंपदातयोवीरजना
इतस्ततः ॥ तथाश्वगावैरथिनोगजस्थिताःसमुद्यतास्त्राजुगुपुर्विदूरतः ॥ १९ ॥ देवीमठंप्राप्यसुचत्वरेस्थिताशांताशुचिर्धौतकरांघ्रिपंक
जा ॥ गत्वासमीपंयतवाक्कृतांजलिर्भेजेभवानींभवभीतिहारिणीम् ॥२०॥ दुर्गेस्वसंतानयुतेशिवेशुभेनमामितुभ्यंसततंभवानिते ॥ भूया
त्पतिर्मेभगवान्परेश्वरःश्रीकृष्णचन्द्रःप्रकृतेःपरःस्वयम् ॥ २१ ॥ एवंशुभेमावदकृष्णनामचैद्यंसमुद्दिश्यवरंगृहाण ॥ इत्थंवदंतीपुसखीपु
भैष्मीभूयोभवानींभवनेजगाद ॥ २२ ॥ अजानतीयंतवचांबबालातथावदंतीपुसखीपुभैष्मी ॥ गंधाक्षतैर्धूपविभूषणाद्यैःस्रङ्माल्यदी
पावलिभोगवस्त्रैः ॥२३॥ अपूपतांबूलफलेक्षुभिश्चभेजेभवानींपरयाचभक्त्या ॥ नत्वाथतांवाबहुभूषणाद्यैःसंपूज्यसौभाग्यवतीननाम॥२४॥
सर्वाःस्त्रियस्ताःप्रददुर्वराणिसुमंगलाशीर्वचनानितस्यै ॥ रूपंसदातेशतरूपयासमंशीलंसदाशैलसुतासमंप्रभो ॥ २५ ॥ शुश्रूषणंभर्तुररुं
धतीसमंक्षमाहिभूयाज्जनकात्मजासमा ॥ २६॥ सौभाग्यमेवंतवदक्षिणासमंसुवैभवंभीष्मसुतेशचीसमम् ॥ सरस्वतीतेचसरस्वस्वतीसमा
भक्तिःपतौस्याच्चसतांहरौयथा॥२७॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गा०सं०श्रीद्वा०नारदबहुलाश्वसंवादे रुक्मिणीनिर्गमनंनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंविप्रवधूनांसदाशीर्भिरभिनंदिता ॥ देवींपुनर्विप्रवधूःप्रणनाममुहुर्मुहुः ॥१॥ त्यक्त्वामौनव्रतंभैष्मीगिरिजागृहत
स्ततः ॥ सहालिभिःसखीभिश्चनिश्चक्रामशनैःशनैः ॥ २॥ कोटिचंद्रप्रतीकाशांभैष्मीकमललोचनाम् ॥ अकस्माद्ददृशुर्वीरासुनिर्धानेध

नायथा ॥३॥ अश्वारूढाश्चरथिनोगजिनश्चपदातयः॥ समागतारक्षितास्तेमुमुहुर्वीक्ष्यरुक्मिणीं ॥ ४ ॥ तदपांगस्मितैस्तीक्ष्णैर्बाणैः[illegible]
नुश्च्युतः ॥ उज्झितास्त्रानिपेतुःकावर्दिताःसैन्यकास्तदा ॥५॥ रथेनवायुवेगेनघंटामंजीरनादिना ॥ नैश्रेयसंभ्रमैरश्वैर्युतेनातिपता[illegible] ॥
॥६॥ शीघ्रंस्वसैन्यसंघट्टात्तत्सैन्यंसंविदारयन् ॥ वायुर्यथापद्मवनंहरिर्दारुकसारथिः ॥ ७॥ स्त्रीकंदंबकमेत्याशुपश्यतांद्विषतांप्र[illegible] ॥ [illegible]
मारोप्यरथंभैष्मींताक्ष्यपुत्रःसुधामिव ॥ ८ ॥ देवानांपश्यतांराजन्राजकन्यांजहारह ॥ दिव्यंशस्त्रोत्तमंशार्ङ्गंधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ९ ॥
ततोवेगेनमहतास्वसैन्यंचागतेहरौ ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्यदुदुंदुभयस्तदा ॥ १० ॥ सिद्धाश्चसिद्धकन्याश्चश्रीकृष्णस्यरथोपरि ॥ [illegible]
षुर्देवाःपुष्पैर्नंदनसंभवैः ॥११॥ ततोययौजयारावैः शनैरामयुतोहरिः ॥ शृगालसंघमध्याच्चकेसरीभागहृद्यथा ॥१२॥ तदा[illegible]
तेरुक्मिणीहरणेसति ॥ बभूवरक्षकाणांचशस्त्राशस्त्रिपरस्परम् ॥ १३ ॥ जरासंधवशाः सर्वेमानिनोनृपसत्तमाः ॥ नसेहिरेस्वाभिभवंपरंज्ञा
तंयशःक्षयम् ॥ १४ ॥ अहोधिगस्माँस्तुयशोहृतंगोपैश्चधन्विनाम् ॥ शृगालैरिवसिंहानामतःकिंस्यात्पराजयः ॥ १५ ॥ एवमुक्त्वाऽऽधप
राजगृहुःशस्त्रसंहतिम् ॥ विमृज्यक्रीडनाक्षादीन्दंशिताः सैन्यसंयुताः ॥ १६ ॥ अक्षौहिणीद्वयेनापिपौण्ड्रकःक्रोधपूरितः ॥ [illegible]क्षौ
हिणीत्रयेणापिमहावीरोविदूरथः ॥ १७ ॥ अक्षौहिणीपंचयुतोदन्तवक्रोतिदारुणः ॥ अक्षौहिणीत्रयेणाशुशाल्वोराजपुरेश्वरः ॥ १८ ॥
अक्षौहिणीभिर्दशभिर्जरासन्धोमहाबलः ॥ आययौसंमुखेयोद्धुंयादवानांमहात्मनाम् ॥ १९ ॥ अन्येपिचैद्यपक्षीयायोद्धुंश्रीकृष्णसंमुखे ॥
धनुष्टंकारयंतस्तेसमाजग्मुःसहस्रशः ॥ २० ॥ प्रलयाब्धिसमंसैन्यंसमालोक्ययदूत्तमाः ॥ तर्तुमाजग्मुराराात्तेकृष्णकैवर्त्तपोतकाः ॥ २१ ॥
बभूवतुमुलंयुद्धमद्भुतंरामहर्षणम् ॥ सैन्ययोश्चस्वपरयोर्देवदानवयोर्यथा ॥ २२ ॥ रथिनोरथिभिस्तत्रपत्तिभिःसहपत्तयः ॥ गजागजैर्यु
युधिरेतुरगाश्चतुरङ्गमैः ॥ २३ ॥ शस्त्रांधकारेसंजातेरुक्मिणींभयविव्हलाम् ॥ विलोक्यभगवान्देवोभाभैष्टेत्यभयंददौ ॥ २४ ॥ बलदे
वानुजोवीरोगदोधुन्वन्महद्धनुः ॥ विवेशशत्रुसंघट्टंवनंवह्निरिवप्रभुः ॥२५॥ गदबाणविभिन्नांगारथिनश्छिन्नकंचुकाः ॥ हताश्चाहत[illegible]श्च
निपेतुर्भूमिमण्डले ॥ २६ ॥ पदातयश्छिन्नपदागदबाणागतव्यथाः ॥ निपेतुर्भूतलेराजन्वृक्षावातहताइव ॥२७॥ अश्वारूढाःकेपिवी

रागदबाणैर्विदारिताः ॥ पेतूरणांगणेसाश्वाबृहतीफलवन्नृप ॥२८॥ गदबाणैर्भिन्नकुम्भामध्येमध्येविदारिताः ॥विरेजुःपतिताभूमौकूष्माण्ड
शकलाइव ॥ २९ ॥ ततःपलायितंसैन्यंदृष्ट्वाशाल्वोमहाबलः ॥ गदन्तताडगदयागदायुद्धविशारदः ॥ ३० ॥ गदाविद्धगदोधन्वीगदायु
द्धप्रभाववित् ॥ धनुर्युद्धन्तुसन्त्यज्यतत्कालंमनसात्वरम् ॥ ३१॥ पराव्यथांगतोयुद्धेपतितोपिसमुत्थितः ॥ तदाग्रजेनयादत्तातांगदांयुग
दोग्रहीत् ॥ ३२ ॥ लक्षभारमयीगुर्वींदृढाकौमोदकीयथा ॥ तयागदोहनच्छाल्वंवज्रेणेंद्रोयथागिरिम् ॥ ३३ ॥ गदाप्रहारमथितेशाल्वे
निपतितेभुवि ॥ पौंड्रकोथजरासन्धोदन्तवक्रोविदूरथः ॥ ३४ ॥ चत्वारआययुस्तत्रगदोपरिरुपान्विताः ॥ पौंड्रकोपिमहावीरोगदस्यरथ
गन्ध्वजम् ॥ ३५ ॥ चिच्छेददशभिर्बाणैःकुवाक्यैर्मित्रतामिव ॥ दंतवक्रस्तुगदयागदस्यापिरथंशुभम् ॥ चूर्णयामासराजेंद्र [illegible]
सुमृद्धटम् ॥ ३६ ॥ तथाश्वांश्चजरासन्धःसारथिंश्चविदूरथः ॥ पातयामासभूपृष्ठेशितैर्बाणैर्विदेहराट् ॥ ३७ ॥ ततोमुसलमादायबल
देवस्त्वरन्बली ॥ विकरालेमुखेभीमेदन्तवक्रमताडयत् ॥ ३८ ॥ ततोमुसलघातेनदन्तवक्रस्यमध्यतः ॥ मुखेवक्रोपियोदन्तःसतुभूमौप
पातह ॥ ३९ ॥ तदाहसतिदैत्यारौरुक्मिणीसहितेहरौ ॥ पौण्ड्रकञ्चजरासन्धंतथादुष्टंविदूरथम् ॥ ४० ॥ जघानमुशलेनाशुबलदे[illegible]
न्वितः ॥ त्रयोपिपतितायुद्धेमूर्च्छिताक्षाःक्षताप्लुताः ॥ ४१ ॥ सेनांसमागतांसर्वांसमाकृष्यहलेनवै ॥ मुसलेनाहनत्क्रुद्धोबलदेवो[illegible]
॥ ४२ ॥ दशयोजनपर्यंतंरथेभाश्वपदातयः ॥ पेषिताश्चूर्णिताभूमौशयानाधरणीङ्गताः ॥ ४३ ॥ जरासन्धादयःसर्वेमृत्युशेषानृपाःपरे ॥
पलायिताश्चैद्यमेत्यप्रोचुर्नष्टोत्सवंभृशम् ॥४४॥ भोभोपुरुषशार्दूलदौर्मनस्यमिदंत्यज ॥ किमेकेनविवाहेनभवितातेशतंभुवि ॥ ४५ ॥
अद्यैवद्वारकांगत्वाबद्धारामंसमाधवम् ॥ अयादवींकरिष्यामःपृथ्वींसागरमेखलाम् ॥ ४६ ॥ एवंसंबोधितोमित्रैश्चैद्योगाच्चन्द्रकापुरम् ॥
ययुःस्वंस्वंपुरंसर्वेहतशेषानृपास्ततः ॥ ४७ ॥ ॥इति श्रीमद्गर्गा० सं० श्रीद्वा० रुक्मिणीहरणेयदुविजयोनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥रुक्मिण्याहरणंश्रुत्वामित्राणांचपराभवं ॥ प्रतिज्ञामकरोद्रुक्मीशृण्वतांसर्वभूभुजां ॥ १ ॥ अहत्वासमरे[illegible]
प्रत्यूह्यचरुक्मिणीं ॥ कुंडिनंनप्रवेक्ष्यामिसत्यमेतद्ब्रवीमिवः ॥२॥ इत्युक्त्वाकवचंदिव्यंघनमब्दंदनिर्मितम् ॥ शिरस्त्राणंसिंधुजंचसं[illegible]

होद्भटः ॥३॥सौवीरस्यधनुःशालिलाटजंचेषुधिद्वयम्॥ आदायम्लेच्छदेशस्यखड्गंचर्मचकौटजम् ॥४॥ पेठरस्यमहाशक्तिंगुर्ज्जराटभवांग
दां ॥ परिघंवंगजंधृत्वाहस्तत्राणंचकौंकणम् ॥ ५ ॥ बद्धगोधांगुलित्राणःकिरीटीरत्नकुंडलः ॥ रुक्मांगदस्तदारुक्मीयुद्धंकर्तुंमनोदधे॥६
॥ जैत्रंरथंसमारुह्यचंचलाश्वंनियोजितम् ॥ पृष्ठतोन्वगमत्कृष्णंकर्षन्नक्षौहिणीद्वयम् ॥ ७॥ पुनःसमागतांदृष्ट्वासेनांरामोमहाबलः॥ तयायु
योधसमरेयदुसेनासमन्वितः ॥ ८॥तिष्ठतिष्ठेतिदेवेशंविसृजन्परुषंवचः ॥ संप्राप्नोतिरथंरुक्मीधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ९ ॥ त्वरंमुंचस्वसारंमेय
दिजीवितुमिच्छसि ॥ नचेत्त्वांसबलंसद्योनयामियमसादनम् ॥ १० ॥ ययातिशापसंभ्रष्टोगोपालोच्छिष्टभुग्भवान् ॥ जरासंधभयाद्भीतो
यवनात्पलायितः ॥ ११ ॥ इत्युक्तेक्षुधितःकृष्यबाणंचापेनिधायसः ॥ नियम्यकर्णपर्यंतंनिचखानहरेर्हृदि ॥१२॥ संताडितोपिभगवा
न्धनुर्ज्यांतस्यनादिनीं ॥ चिच्छेदसायकेनाशुगरुडःपन्नगींयथा ॥ १३॥ निधायशीघ्रंकोदंडंशिंजिनींस्वर्णभूषितां ॥ रुक्मीतुदशभिर्बा
णैःसंजघानहरिंरणे ॥ १४ ॥ हरिरेकेनबाणेनशिंजिनीसहितंधनुः ॥ चिच्छेदरुक्मिणःसद्योज्ञानेनेवागुणामयम् ॥ १५ ॥ छिन्नधन्वाथवै
दर्भोमहाशक्तिंस्फुरत्प्रभाम् ॥ प्राहरद्धरयेशक्तिंविज्ञानाययथामुनिः ॥१६ ॥ कृष्णोमोघेनबाणेनमध्यतस्तांद्विधाकरोत् ॥ रुक्मीपुनःश
तैर्बाणैःसंतताडमृधेहरिम् ॥ १७॥ तताडगदयातांवैगदाधारीगदाग्रजः॥ द्विधाभूतामहाशक्तीरुक्मिणःसूतंजघानह ॥ १८ ॥ कौमोदकी
गदागुर्वीपतंतीवेगधारिणी ॥ तद्रथंचूर्णयामाससाश्वंशैलंयथापविः ॥ १९॥ प्राहरद्धरयेसोपिगदांस्वांभीष्मकात्मजः॥ चक्रेणचूर्णयामासभ
गवानपितांपुनः ॥ २० ॥ परिघंवंगजंनीत्वारुक्मीरुक्मांगदोबली ॥ जघानश्रीहरिंस्कंधेजगर्जघनवन्मृधे ॥ २१ ॥ संताडितोपिभगवान्
मालाहतइवाद्विपः ॥ तेनैवपरिघेणापिसंजघानरणांगणे॥२२॥ परिघाभिहतोरुक्मीकिंचिद्व्याकुलमानसः॥ भर्त्सयन्माधवंह्याजौजग्राहख
ड्गचर्मणी ॥ २३ ॥ ततखड्गचर्मणोछित्वास्वखड्गंप्राहरद्धरिः ॥ खड्गाग्रेणशिरस्त्राणंकंचुकंचिच्छिदेमहत् ॥ २४ ॥ हस्तत्राणेपियुगपदेते
छिन्नीकृतेमृधे ॥ खड्गमुष्टिकरंदृष्ट्वारुक्मिणंसमुपस्थितं ॥२५॥ गृहीत्वाभुजदंडाभ्यांपातयित्वामहीतले ॥ तस्योपरिहरिःस्थित्वायथासिं
होमृगोपरि ॥ शितधारंनंदकाख्यंखड्गंजग्राहरोषतः ॥ २६ ॥ दृष्ट्वाभ्रातृवधोद्युक्तंरुक्मिणीभयविह्वला ॥ पतित्वापादयोर्भर्त्तुरुवाचकरुणं

सती ॥२७॥ श्रीरुक्मिण्युवाच ॥ ॥ अनंतदेवेशजगन्निवासयोगेश्वराचिंत्यजगत्पतेत्वम् ॥ हंतुंनयोग्यःकरुणासमुद्रमद्भ्रातरंशालभुजंमहाभुजम् ॥ २८॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ परित्रासैर्विलपतींदुःखशुष्यन्मुखींप्रियां ॥ रुद्धकंठांसतींवीक्ष्यन्यवर्त्ततहरिःस्वयम् ॥ २९ ॥ ॥ बद्ध्वातंकटिबंधेनखड्गेनशितधारिणा ॥ वपनंश्मश्रुकेशानांचकारार्द्धमुखेहरिः ॥ ३० ॥ अक्षौहिणीद्वयंजित्वारामःप्राप्तःससैनिकः ॥ बद्धंविरूपिणंदीनंरुक्मिणंतुददर्शह ॥ ३१ ॥ विमुच्यबद्धंसदयःप्राहनिर्भर्त्सयन्हरिं ॥ असाध्विदंत्वयाकृष्णकृतंलोकजुगुप्सितम् ॥ ३२ ॥ हास्यंवैशालिभद्राणांजहिचैतादृशंभवेत् ॥ यस्याःसहोदरेमुख्येविरूपेचत्वयाकृते ॥ ३३ ॥ किंवदिष्यतिसापित्वांभ्रातुर्वैरूप्यचिंतया ॥माशोकंकुरुकल्याणिस्वस्थाभवशुचिस्मिते॥३४॥आर्यपुत्रमहाबुद्धेमाशोकंकुरुदुर्मनाः॥ सर्वकालकृतंमन्येप्रियमप्रियमेववा ३५॥ वायोर्घनावलिरिववशेयस्याखिलंजगत्॥ तंकालमीश्वरंविद्धिविष्णुंकलयतांप्रभुं॥३६॥अहंममेतिभावो यंजगतोबंधकारणं॥ताभ्यांविरहितोभावोमोक्षएवनसंशयः॥३७॥सुखदुःखप्रदोनान्यःपुरुषस्यात्मविभ्रमः ॥ मित्रोदासीनरिपवःसंसारतमसाकृताः ॥ ३८॥ एवंरामेणदेवेनबोधितोभीष्मकात्मजः ॥ वैमनस्यंपरित्यज्यरुक्मिणींचययौमुदम् ॥ ३९ ॥ रुक्मीतुताभ्यामुत्सृष्टोवितथात्वमनोरथः॥ स्मरन्विरूपकरणंतपसेसमनोदधत् ॥ ४० ॥ वारितोमंत्रिमुख्यैश्चकुण्डिनंनगतःपुनः ॥ चक्रेभोजकटंनामनिवासायपुरम्परम् ॥ ४१ ॥ रुक्मिण्यासहगोविन्दःसरामोयदुभिर्वृतः ॥ द्वारकाम्प्रययौराजन्नादयन्जयदुन्दुभीन् ॥ ४२ ॥ जातेमहोत्सवेपुर्यांरुक्मिणींरुचिराननाम् ॥ उपयेमेविधानेनमार्गशीर्षेहरिःस्वयम् ॥४३॥हरेर्विवाहेसतिरुक्मिणीपतेः श्रीरुक्मिणीभूषितरुक्ममन्दिरा ॥ पुरन्दरस्यापियथामरावतीद्वारावतीपुण्यवतीतथाबभौ ॥ ४४ ॥ भैष्मीविवाहस्यकथांविचित्रांशृणोतियःश्रावयतेचभक्त्या ॥ इहैवभक्तोविभवेनयुक्तःसएवमुक्तिंप्रतियातिमुक्तः ॥ ४५ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे श्रीरुक्मिणीविवाहोनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अन्यासांकृष्णपत्नीनांमङ्गलंशृणुमैथिल ॥ सर्वपापहरंपुण्यमायुर्वर्द्धनमुत्तमम् ॥ १ ॥ सत्राजितायसूर्येणदत्तःसाक्षात्स्यमन्तकः॥ उग्रसेनायसमणिःश्रीकृष्णेनाभियाचितः॥ २॥ सत्राजितस्तंनददौद्रव्यलोभेनमैथिल ॥ दिनेदिनेस्वर्णभारानष्टौयः

सृजतिस्वतः ॥ ३ ॥ अथप्रसेनस्तद्भ्रातामणिंकण्ठेविधायसः ॥ सैन्धवंहयमारुह्यमृगयांव्यचरद्वने ॥४ ॥ सिंहेनमारितःसोपिसिंहोजाम्बव
ताहतः ॥ गृहीत्वातंमणिंसद्योजाम्बवान्स्वगुहाङ्गतः ॥५ ॥ कृष्णेननिहतोभ्रातामणिग्रीवोवनङ्गतः ॥ नायातःससभामध्येइतिसत्राजितोब्र
वीत् ॥ ६ ॥ भगवान्दुर्यशोलिप्तोनागरैस्तुवनङ्गतः ॥ प्रसेनमश्वंसिंहञ्चहतंप्रेक्ष्यमहामते ॥ ७ ॥ ऋक्षराजबिलन्दत्त्वामणिंहर्तुंस्वयंहरिः
॥ युद्धंकृत्वाष्टविंशाहमजयदृक्षनायकम् ॥ ८ ॥ तेनदत्ताजाम्बवतीहरयेकन्यकाशुभा ॥ मणिनासहराजेंद्रद्वारकामाययौहरिः ॥९ ॥ सत्रा
जितायप्रददौमणिंनिर्लांछनःप्रभुः ॥ व्रीडितोवाङ्मुखोभीतोराजासत्राजितोमणिम् ॥१० ॥ गृहीत्वापिपुनस्तस्मैश्रीकृष्णायमहात्मने ॥
सत्यभामांसुतांप्रादात्शान्त्यर्थंमैथिलेश्वर ॥ ११ ॥ पाण्डवानांसहायार्थमिंद्रप्रस्थंगतोहरिः ॥ तत्रवैवार्षिकान्मासानवात्सीद्बन्धुवत्सलः
॥ १२ ॥ एकदारथमारुह्यहरिर्गाण्डीविनासह ॥ सुतीरेयमुनातीरेमृगयार्थीविनिर्ययौ ॥ १३ ॥ तपश्चरन्तीकालिन्दीश्रीकृष्णंवरमिच्छती ॥
दर्शितापाण्डवेनापितांगृहीत्वाजगामह ॥ १४ ॥ द्वारकामेत्यकालिन्दींसूर्यकन्यांमनोहराम् ॥ उपयेमेविधानेनवितन्वन्मङ्गलम्परम् ॥
॥ १५ ॥ अवन्त्यराजतनुजांमित्रवृन्दाम्मनोहराम् ॥ स्वयंवरेतांजहारभगवान्रुक्मिणींयथा ॥१६॥ नग्नजित्कन्यकांसत्यांदमित्वासप्तगो
वृषान् ॥ पश्यतांसर्वलोकानामुपयेमेहरिःस्वयम् ॥ १७ ॥ कैकेयराजतनुजांभद्रांतुभगवान्हरिः ॥ कालिन्दीमिवतांशश्वदुपयेमेविधान
तः ॥ १८ ॥ बृहत्सेनसुतांराजन्लक्ष्मणांलक्षणैर्युताम् ॥ छित्वामत्स्यमरीन्जित्वाजग्राहभगवान्हरिः ॥ १९ ॥ तथाषोडशसाहस्रंशतञ्च
नृपकन्यकाः ॥ भौमंहत्वातन्निरोधादाहृताश्चारुदर्शनाः ॥२०॥ तासांमुहूर्तएकस्मिन्नानागारेषुयोषिताम् ॥ सविधंजगृहेपाणीन्नानारूपः
स्वमायया ॥२१॥ एकैकशस्ताःकृष्णस्यपुत्रान्दशदशाबलाः ॥ अजीजनन्ननवमान्पितुःसर्वात्मसम्पदा ॥२२॥ रुक्मिण्यांभीमकन्यायां
प्रद्युम्नःप्रथमोभवत् ॥ कामदेवावतारोयंपितृवत्सर्वलक्षणः ॥२३ ॥शम्बरोनिर्दयस्तोकंहत्वाब्धौतंसमाक्षिपत् ॥ मत्स्योदरेगतःसोपिन
ममारहरेःसुतः ॥ २४ ॥ मत्स्योदरान्निर्गतोसौभार्ययापरिपालितः ॥ ज्ञात्वाशत्रुकृतांवार्तांसकार्ष्णीरूढयौवनः ॥२५ ॥ हत्वातंशम्बरंश
त्रुंभार्ययावरयायुतः ॥ द्वारकामाययौराजंश्चित्रंकर्मचतस्यतत् ॥ २६ ॥ सरुक्मिणोदुहितरंहृत्वाभोजकटात्पुरात् ॥ स्वयंवरस्थलेराज

ह्युपयेमेमहारथः ॥ २७॥ तस्मात्सुतोनिरुद्धोभून्नागायुतबलान्वितः ॥ सुरज्येष्ठावतारोयंशारदेंदीवरप्रभः ॥ २८ ॥ चतुर्व्यूहावतारस्यप
रिपूर्णतमस्याहि ॥ एवंविचित्रंचरितंविवाहानांसुमङ्गलम् ॥ २९ ॥ सर्वपापहरंपुण्यमायुर्वर्द्धनमुत्तमम् ॥ मयातेकथितंराजन्किम्भूयः
श्रोतुमिच्छसि ॥ ३० ॥ ॥इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीद्वारकाखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेसर्वमहिष्योद्वाहोनामाष्टमोऽध्यायः॥८॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ त्रिषुलोकेषुविख्याताधन्यावैद्वारकापुरी ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोयत्रवासकृत् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णस्यांग
संभूतापुरीद्वारावतीश्रुता ॥ कस्मादिहागताब्रह्मन्कस्मिन्कालेवदप्रभो ॥ २॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ साधुसाधुत्वयापृष्टंद्वारका
गमकारणं ॥ यच्छ्रुत्वाशुद्धतांयातिलोकघात्यपिपातकी ॥ ३ ॥ शर्यातिर्नामराजाभूच्चक्रवर्तीमनोःसुतः ॥ चकारराज्यंधर्मेणवर्षाणाम
युतंभुवि ॥ ४ ॥ उत्तानबर्हिरानर्तोभूरिषेणइतित्रयः ॥ शर्यातेरभवन्पुत्राःसर्वधर्मभृतांवराः ॥ ५ ॥ उत्तानबर्हिषेपूर्वांभूरिषेणायदक्षि
णां ॥ पश्चिमांचदिशंसर्वामानर्तायददौनृपः ॥ ६॥ मयेयंहिमहीकृत्स्नामयाधर्मेणपालिता ॥ बलार्जिताबलिष्ठेनयूयंतांपालयिष्यथ॥ ७॥
पितुर्वचःसमाकर्ण्यआनर्त्तोमध्यमःसुतः ॥ ज्ञानीज्ञानमयंवाक्यमुवाचप्रहसन्निव ॥ ८॥ ॥ आनर्तउवाच ॥ तवेयंनमहीकृत्स्नानत्वयापा
लिताक्वचित् ॥ नत्वद्बलार्ज्जिताराजन्बलिष्ठोभगवान्विभुः ॥ ९ ॥ महीश्रीकृष्णदेवस्यतेनैवपरिपालिता ॥ तत्तेजसाजिताकृत्स्नाबलि
ष्ठोनहरेःसमः ॥ १० ॥ सएवविश्वंस्वकृतंसृजत्यत्तिचपातिच ॥ सएवब्रह्मपरमंकालःकलयतांप्रभुः ॥ ११॥ योंतःप्रविश्यभूतानिभूतैर
प्यखिलाश्रयः ॥ सविश्वाख्योधियज्ञोसौपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ १२ ॥ यद्भयाद्वातिवातोयंसूर्य्यस्तपतियद्भयात् ॥ यद्भयाद्वर्षतेदेवोमृत्यु
श्चरतियद्भयात् ॥ १३ ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंपरमेश्वम् ॥ भजसर्वात्मनाराजन्साहंकारंसमाचर ॥ १४॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥
ज्ञानंप्राप्तोपिशर्यातिराक्षिप्तःपुत्रवाक्शरैः ॥ आनर्त्तंस्वसुतंप्राहरुषाप्रस्फुरिताधरः ॥ १५ ॥ ॥ शर्य्यातिरुवाच ॥ ॥ दूरङ्गच्छअस
द्बुद्धेगुरुवद्भाषसेकथम् ॥ यावद्भूतंतुमेराज्यंतावत्त्वंमामहींवसः ॥ १६ ॥ यस्त्वयाराधितःकृष्णःसोपिसर्वसहायकृत् ॥ ननवोनांकिम
हींतेवैभगवानेवदास्यति ॥ १७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्तुतदानर्तोराजानंप्राहमानदः ॥ यत्रतेचमहीराज्यंतत्रवासो

नमेभवेत् ॥ १८ ॥ पित्रानिःसारितोराज्ञाप्यानर्त्तोंब्धितटंगतः ॥ वेलामेत्यतपस्तेपेवर्षाणामयुतंजले ॥ १९ ॥ प्रेमलक्षणयाभ
क्त्यासन्तुष्टोभगवान्हरिः ॥ तस्मैस्वंदर्शनंदत्वावरंब्रूहीत्युवाचह ॥ २० ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वानर्तउत्थायशीघ्रतः ॥ ननामकृष्णपादा
ब्जंरोमांचीप्रेमविव्हलः ॥ २१ ॥ ॥ आनर्त्तउवाच ॥ ॥ नमस्तेवासुदेवायनमःसंकर्षणायच ॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धायसात्वतांपतयेनमः
॥ २२ ॥ पित्रानिष्कासितोदेवत्वामहंशरणंगतः ॥ देहिमह्यंभूमिमन्यांयत्रवासोहिमेभवेत् ॥ २३ ॥ ध्रुवोपियत्प्रसादेनययौसर्वोत्तमंपदं ॥
तस्मैनमोभगवतेप्रणतक्लेशहारिणे ॥ २४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ आनर्तमानतंदीनंभगवान्दीनवत्सलः ॥ प्रसन्नःश्रीमुखेनाहमेघ
गंभीरयागिरा ॥ २५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अन्यानमेदिनीलोकेकिंकर्तव्यंमयानृप ॥ स्ववचस्तद्दतंकर्तुंत्वद्भक्त्यापरितोषितः
॥ २६ ॥ तस्माद्देवस्थलोकस्यवैकुंठस्यपरंतप ॥ भूखंडंयोजनशतंददामिविमलंशुभम् ॥ २७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वानर्तनृप
तिंभगवान्भक्तवत्सलः ॥ वैकुंठाच्चसमुत्पाट्यभूखंडंशतयोजनं ॥ २८ ॥ चक्रंसुदर्शनंधृत्वासमुद्रेभीमनादिनि ॥ दधारभगवान्देवस्त
स्योपरिविदेहराट् ॥ २९ ॥ आनर्तोलक्षवर्षांतंतत्रराज्यंचकारह ॥ पुत्रपौत्रसमायुक्तोराजन्वैकुंठसंपदं ॥ ३० ॥ इदंश्रुत्वाथशर्यातिःपि
तावैविस्मितोभवत् ॥ आनर्तोनामदेशोभूदानर्तस्यप्रसादतः ॥ ३१ ॥ रेवतस्तस्यपुत्रोभूच्छ्रीशैलस्यगिरेःसुतम् ॥ समुत्पाट्यस्वहस्ता
भ्यामानर्तेषुन्यपातयत् ॥ ३२ ॥ सोभूद्रेवतनाम्नापिरैवतोनामपर्वतः ॥ कुशस्थलींविनिर्मायराज्यंकृत्वाथरेवतः ॥ ३३ ॥ समादायस्वकां
कन्यांब्रह्मलोकंजगामह ॥ बलदेवविवाहेपितत्कथाकथितामया ॥ तस्माद्द्वारावतींपुण्यांमोक्षद्वारांविदुःसुराः ॥ ३४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्य
संहितायां श्रीद्वारकाखंडे नारदबहुलाश्वसंवादे द्वारकागमनकारणंनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंमयातेकथितंद्वारकागमकारणं ॥ सर्वपापहरंपुण्यंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १ ॥ ॥ बहुलाश्वउ
वाच ॥ ॥ सर्वतीर्थमयीभूमिर्द्वारकानगरीशुभा ॥ तत्रमुख्यानितीर्थानिवदमांमुनिसत्तम ॥ २ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ आप्रभासात्ती
र्थमयीमर्यादीकृत्यपुण्यदा ॥ भूमिर्मोक्षप्रदाराजन्द्वारकायोजनैःशतम् ॥ ३ ॥ द्वारकांनगरींदृष्ट्वानरोनारायणोभवेत् ॥ द्वारकायांमृतःको

पिशर्दंभोपिचतुर्भुजः ॥ ४ ॥ पश्यन्शृण्वन्कथांतस्याद्द्वारकेतिवदन्क्वचित् ॥ दृष्ट्वादद्याच्चृणंमृत्युंगतोयातिपरांगतिम् ॥ ५ ॥ एकदारे
वतंभक्तंप्रेमानंदसमाकुलम् ॥ प्रेक्ष्यस्वंदर्शनंदत्वाहरिरश्रुमुखोभवत् ॥ ६ ॥ तन्नेत्रबिंदुसंभूतागोमतीसामहानदी ॥ यस्यादर्शनमात्रेण
ब्रह्महत्याप्रमुच्यते ॥ ७ ॥ गोमतीतीरजंपुण्यंरजोयोधारयेन्नरः ॥ शतजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ८ ॥ स्नानकालेगोमतीति
वदत्यपिनरःक्वचित् ॥ गोमत्यांस्नानजंपुण्यंलभतेवैनसंशयः ॥ ९ ॥ मकरस्थेरवौमाघेप्रयागेस्नानमाचरेत् ॥ शताश्वमेधजंपुण्यंसंप्राप्नो
तिविदेहराट् ॥ १० ॥ तत्सहस्रगुणंपुण्यंगोमत्यांमकरेरवौ ॥ गोमत्याश्चैवमाहात्म्यंवक्तुंनालंचतुर्मुखः ॥ ११ ॥ गोमत्यांचक्रतीर्थेषुपापा
णनिचयाश्चये ॥ तेसर्वेचक्रतांयांतिपूजनीयाःप्रयत्नतः ॥ १२ ॥ चक्रचिह्नेचक्रतीर्थेद्वादश्यांस्नानमाचरेत् ॥ चक्रपाणिपदंयातिपापानां
भाजनोपिहि ॥ १३ ॥ कोटिजन्मकृतैःपापैःपतितोयोपिपातकी ॥ चक्रतीर्थस्यसोपानमेत्यमुक्तिसमाप्नुयात् ॥१४॥ बहुलाश्वउवाच ॥
गोमत्यांहिमहानद्यांचक्रतीर्थेशुभार्थदं ॥ कथंजातंबहुमतंतन्मेब्रूहिमहामुने ॥ १५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपु
रातनम् ॥ यस्यदर्शनमात्रेणपापहानिःपरंभवेत् ॥ १६॥ अलकेशोराजराजोनिधीशोधर्मभृत्प्रभुः ॥ वैष्णवंयज्ञमारेभेकैलासोत्तरभूमि
षु ॥ १७॥ तस्ययज्ञेस्वयंविष्णुरागतोवैस्वधामतः ॥ ब्रह्माशिवोजंभभेदीवरुणोयादसांपतिः ॥१८॥ वायुर्यमोरविःसोमःक्षितिःसर्वजनेश्व
री ॥ गंधर्वाप्सरसःसिद्धाःसर्वेतत्रसमाययुः ॥ १९ ॥ देवर्षयःसमाजग्मुस्तथाब्रह्मर्षयोनृप ॥ धनाध्यक्षोभवत्तस्यपुत्रस्तुनलकूबरः॥२०॥
रक्षायांवीरभद्रोभूत्सत्सेवायांगजाननः ॥ तथामरुद्गणाःसर्वेपरिवेषणकारिणः ॥ २१ ॥ बाहुलेयःसभापूजामकरोद्धर्मतत्परः ॥ घंटाना
दःपार्श्वमौलिःकुबेरस्यतुमंत्रिणौ ॥ २२ ॥ सर्वशास्त्रविदांश्रेष्ठौदानाध्यक्षौबभूवतुः ॥ एवंहिविधिवद्यज्ञोबभूवपरमोत्सवः ॥ २३ ॥ अध्वरा
वभृथस्नातोराजराजोमहामनाः ॥ परंभागंचदेवेभ्योविप्रेभ्योदक्षिणामदात् ॥ २४ ॥ एवंपूर्णेध्वरेमुख्येतुश्रेदेवर्षिसत्तम ॥ आजगामाथदु
र्वासादंडीछत्रीजटाधरः ॥ २५ ॥ क्रोधीकृशःपादुकांघ्रिर्दीर्घश्मश्रुःकृशोदरः ॥ दर्भासनसमित्पात्रमृगचर्मधरःपरः ॥२६॥ तमागतंसमा
गम्यपूजयित्वाविधानतः ॥ भयभीतःपरिक्रम्यकुबेरःप्रणनामह ॥ २७॥ अद्यमेसफलंजन्मसफलंमंदिरंचमे ॥ अद्यमेसफलोयज्ञोब्रह्मं

स्त्वय्यागतेसति ॥२८॥ इत्थंसंतोपितस्तेनदुर्वासाभगवान्मुनिः ॥ देवंमनुष्यधर्माणंप्राहप्रहसिताननः ॥२९॥ त्वंराजराजोधर्मात्मादानी
विप्रपरायणः ॥ कृतस्तेवैष्णवोयज्ञोविष्णुसंतोषकारणः ॥ ३० ॥ नयाचितोमयात्वंवैक्वापिवैश्रवणप्रभो ॥ अद्यत्वयाचनांकुर्वेज्ञात्वात्वांदा
निसत्तमम् ॥३१॥मद्याच्ञांसफलीकुर्यास्तुभ्यंदास्यामिसद्वरम्॥नचेत्त्वांभस्मसात्कुर्वेशापेनातिभयेनवै॥३२॥वर्ततेत्वद्गृहेसर्वंत्रैलोक्यनि
धयोनव ॥ तान्मेप्रयच्छभद्रंतेतदर्थंगतवानहम् ॥ ३३ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वाराजराजोदानशीलउदारधीः ॥ ओमितिप्रतिगृ
ण्हीष्वप्राहतंगुह्यकेश्वरः ॥ ३४ ॥ एवंनिधीन्प्रदास्यंतंदानाध्यक्षौनिधीश्वरं ॥ घंटानादःपार्श्वमौलिरूचतुर्लोभमोहितौ ॥ ३५ ॥ ॥
द्वावूचतुः ॥ ॥ एकोयंब्राह्मणोलोभीनिधिभिःकिंकरिष्यति ॥ लक्षदिव्यंदेहिचास्मैवृत्तिरक्षतथोत्तराम् ॥ ३६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
॥ तद्वचःपरुषंश्रुत्वादुर्वासाःक्रोधविग्रहः ॥ भ्रूभंगकुटिलीभूतेरक्तनेत्रेचकारह ॥ ३७ ॥ स्थलीवसर्वंब्रह्मांडंचचालनिमिपद्वयम् ॥ प्रणतंध
नदंवीक्ष्यताभ्यांशापंमहामुनिः ॥ ३८ ॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ ॥ घंटानादमहादुष्टपापबुद्धेतिलुब्धक ॥ ग्राहवत्त्वंधनग्राहीग्रहोभवमहा
खल ॥ ३९ ॥ पार्श्वमौलेपापबुद्धेधनलोभमदान्वितः ॥ गजवत्प्रेरणांकुर्वंस्त्वंगजोभवदुर्मते ॥ ४० ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ताभ्यांशा
पंमुनिर्दत्वानिधिंनीत्वाकुवेरतः ॥ वरंददौपुनस्तस्मैदुर्वासादुर्लभंपरम्॥४१॥अस्माद्दानाच्चद्विगुणाभवंतुनिधयोनव॥ इत्युक्त्वासनिधिः
प्रागादहोतेजीयसाम्बलम् ॥ ४२ ॥ इ० श्रीग० संहि० द्वा० ना० व० गोमत्युपाख्याने चक्रतीर्थमाहात्म्यन्नामदशमोऽध्यायः ॥१०॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ कुबेरमंत्रिणौदीनौविप्रशापविमोहितौ ॥ तत्रसाक्षात्स्वयंविष्णुःप्राहतौशरणंगतौ ॥१॥ ॥ श्रीभगवानुवाच॥
॥ मदर्चासंयुतेयज्ञेभवंतौदुःखसंयुतौ ॥ ब्राह्मणानांवचोहंवैदूरीकर्तुंनचक्षमः ॥ २ ॥ भवतांग्राहमातंगौयुद्धंहियुवयोर्यदा ॥ तदावैमत्प्रसा
देनप्रकृतिंस्वांगमिष्यथः ॥३॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तौहरिणातौद्वौराजराजस्यमंत्रिणौ ॥ बभूवतुर्ग्राहगजौजातिस्मरणसंयुतौ ॥
॥ ४ ॥ घंटानादोभवद्ग्राहोगोमत्यांचशतंसमाः ॥ विकरालोमहाभीमःशतहस्तवपुर्द्धरः ॥ ५ ॥ पार्श्वमौलिर्गजेंद्रोभूद्रैवतस्यगिरेर्वने ॥
चतुर्दंतःकज्जलाभःपृष्ठप्राच्योधनुःशतम् ॥ ६ ॥ वंजुलैःकुरवैःकुंदैर्बदरैर्वेत्रवेणुभिः ॥ रंभाभुर्जवटैर्युक्तेकोविदारासनार्जुनैः ॥ ७ ॥ मंदारपा

टलाशोकचूतचंपकचन्दनैः ॥ पनसोदुंबराश्वत्थखर्जूरैर्बीजपूरकैः॥८॥प्रियालाम्रातकाम्रैश्चक्रमुकैःपरिमंडिते ॥ रैवतस्यवनेदीर्घेविचचार महागजः ॥ ९ ॥ एकदामाधवेमासिगजेंद्रोगिरिगव्हरात् ॥ स्नातुंतांगोमतींगंगामाययौसगणोनदन् ॥ १० ॥ चिरंसमवगाह्याप्सुशुंडादंडैरितस्ततः ॥ करेणुकलभान्सर्वान्स्नापयामासनागराट् ॥ ११ ॥ महान्ग्राहोपितत्रस्थोबलीयान्दैवनोदितः॥अग्रहीच्चरणेनागंक्रोधपूरितविग्रहः ॥ १२ ॥तेनैवतद्ग्रहेनीतोगजेंद्रोबलदर्पितः ॥ तमाकृष्यबहिःप्राप्तंपुनस्तेनविकर्षितः ॥ १३ ॥ करेणवश्चकलभास्तंतारयितुमक्षमाः ॥ एवंतयोर्युध्यतोश्चकर्षतोंतर्बहिर्मिथः ॥१४॥ पंचाशत्पंचवर्षाणिव्यतीयुः पश्यतांसतां ॥ एवंकश्मलमापन्नोगजोजातिस्मरोमहान् ॥ १५ ॥ प्रेमलक्षणयाभक्त्याहरिपादकृताश्रयः ॥ सस्मारश्रीहरिंदेवंमृत्युपाशवशंगतः ॥ १६ ॥ ॥गजेंद्रउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णकृष्णसखकृष्णवपुर्दधानकृष्णायतेप्रणतिरस्तुसुरेशविष्णो ॥ पूर्णप्रभोपरमपावनपुण्यकीर्तेमांपाहिपाहिपरमेश्वरपापपाशात् ॥१७॥ नारदउवाच०॥ ॥ एवंग्राहगृहीतांगंस्मरंतंचहरिंहरिः॥ज्ञात्वारुह्यखगंवेगादधावद्दीनवत्सलः ॥ १८ ॥ स्वयंखगात्समुत्तीर्य्यधावंश्चक्रंसमाक्षिपत् ॥ चक्रेप्राप्तेपूर्वमेवग्राहस्यापिशिरोद्धृतं ॥ १९॥ दैन्यंप्राप्तेधनमिवदेहाद्भिन्नंबभूवह ॥ पश्चात्प्रपतितंचक्रंगोमत्यांचन्हदेनदत् ॥ पापाणनिचयान्सर्वांश्चक्राकारांश्चकारह ॥ २०॥ तन्नेमिसंघर्षभवंचक्रतीर्थंशुभावहं ॥ तच्चक्रदर्शनाद्राजन्ब्रह्महत्याप्रमुच्यते ॥२१ ॥ ग्राहश्छिन्नशिराभूत्वापूर्वरूपंदधारह ॥ श्रीकृष्णानुग्रहाद्धस्तीदिव्यरूपोबभूवसः ॥ २२ ॥ परिक्रम्यहरिंनत्वास्तुत्वादेवंकृतांजलिः ॥ कुबेरमंत्रिणौतौद्वौजग्मतुःस्वपदंपुनः ॥ २३ ॥ देवेषुपुष्पंवर्षत्सुजयध्वनिनदत्सुच ॥ जगामभगवान्साक्षात्स्वंधामप्रकृतेःपरं ॥ २४ ॥ चक्रतीर्थकथामेनांयःशृणोतिनरोत्तमः ॥ चक्रतीर्थस्नानफलंसंप्राप्नोतिनसंशयः ॥ २५ ॥ गजग्राहकथांपुण्यांयःशृणोतिसमाहितः ॥ दुःस्वप्नंनश्यतेतस्यसुस्वप्नंभवतिध्रुवम् ॥ २६॥ ॥इति श्रीमद्गर्गा०श्रीद्वार०नारद०चक्रतीर्थोत्पत्तौगजग्राहमोक्षोनामैकादशोऽध्यायः ॥ ११॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ शंखोद्धारेतीर्थमुख्येस्वर्णदानंददातियः ॥ सगच्छेद्वैष्णवंलोकंसर्वोपद्रववर्जितम् ॥ १ ॥श्रीकृष्णभक्तःशांतात्माश्रितोनाममहामुनिः ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेनप्राप्तआनर्तभूमिषु ॥ २ ॥ दृष्ट्वाशुभंसरः स्नात्वाहरेःपूजांचकारह ॥ तत्पूजायांमहाशंखसुंद

रैर्लक्षणैर्वृतम् ॥ ३ ॥चोरयामासकक्षीवांस्तस्यशिष्योतिलोभतः ॥ पूजाशंखंगतंवीक्ष्यक्रुद्धःप्राहत्रितोमुनिः ॥ ४ ॥ येननीतस्तुमेशंखःस
शंखोभवतुध्रुवम् ॥ तदैवशंखरूपोभूत्कक्षीवाञ्छापपीडितः ॥५॥ तत्पादयोर्निपतितःपाहिमामित्युवाचह ॥ शीघ्रंशांतास्त्रितःप्राहदुर्म
तेकिंकृतंत्वया ॥ स्तेयदोषाद्दुःखपापंमद्वचोनोमृषाभवेत् ॥ ६ ॥ भजश्रीकृष्णपादाब्जंसतेमोक्षङ्करिष्यति ॥ इत्युक्त्वाथगतेराजंस्त्रिते
देवेमहामुनौ ॥ ७ ॥ सरोवरेनिपतितः कक्षीवाञ्छंखरूपधृक् ॥ प्रवदन्कृष्णकृष्णेतिशतवर्षस्थितोभवत् ॥ ८ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षात्
भगवान्भक्तवत्सलः ॥ आगत्यसरसस्तीरंमाभैष्टेत्यभयंददौ ॥९॥ तांमेघनादगंभीरांगिरःश्रुत्वाजलेचरः ॥ चुक्रोशपाहिपाहीतिदेवदेवज
गत्पते ॥१०॥ भुजगेंद्रभोगरुचाभुजेनभगवान्प्रभुः ॥ शंखंभक्तंगजमिवप्रोज्जहारदयापरः ॥११॥ तदैवदिव्यरूपोभूच्छंखरूपंविहायसः ॥
कृतांजलिर्हरिंनत्वास्तुतिश्चक्रेतदाचसः ॥ १२ ॥ ॥ कक्षीवानुवाच ॥ वासुदेवनमस्तेस्तुगोविन्दपुरुषोत्तम ॥ दीनवत्सलदीनेशद्वा
रकेशपरेश्वर ॥ १३ ॥ ध्रुवेध्रुवपदंदात्रेप्रल्हादस्यार्तिहारिणे ॥ गजस्योद्धारिणेतुभ्यंबलेर्बलिविदेनमः ॥ १४ ॥ द्रौपदीचीरसन्तानकारि
णेहरयेनमः ॥ गराग्निवनवासेभ्यःपाण्डवानांसहायिने ॥ १५ ॥ यादवत्राणकर्त्रेचशक्रादाभीररक्षिणे ॥ गुरुमातृद्विजानांचपुत्रदात्रेनमोन
मः ॥ १६ ॥ जरासन्धनिरोधार्तनृपाणांमोक्षकारिणे ॥ नृगस्योद्धारिणेसाक्षात्सुदाम्नोदैन्यहारिणे ॥ १७ ॥ वासुदेवायकृष्णायनमःसंकर्ष
णायच ॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धायचतुर्व्यूहायतेनमः ॥ १८ ॥ त्वमेवमाताचपितात्वमेवत्वमेवबन्धुश्चसखात्वमेव ॥ त्वमेवविद्याद्रविणंत्वमेव
त्वमेवसर्वंममदेवदेव ॥१९॥ ॥श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंस्तुत्वाहरिंराजन्कक्षीवान्प्रेमपूरितः ॥ विमानवरमास्थाययादवानांचपश्य
ताम् ॥ २० ॥ विभ्राजयन्दशदिशःशतसूर्यसमप्रभः ॥ जगामवैष्णवंलोकंसर्वोपद्रववर्जितम् ॥ २१ ॥ शंखोद्धारःकृतोयस्मिन्हरिणामै
थिलेश्वर ॥ तस्मात्तीर्थंमहापुण्यंशंखोद्धारंप्रथांगतम् ॥ २२ ॥ शंखोद्धारकथामेतांयःशृणोतिनरोत्तमः ॥ शंखोद्धारस्नानफलंलभतेवैनसं
शयः ॥२३॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे शंखोद्धारमाहात्म्यंनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ प्रभासस्यापिमाहात्म्यंशृणुराजन्महामते ॥ सर्वपापहरंपुण्यंतेजसांवर्द्धनंपरं ॥ १ ॥ गोदावर्यांगुरौसिंहेहरक्षेत्रेच

कुंभगे ॥ रविग्रहेकुरुक्षेत्रेकाश्यांचंद्रग्रहेतथा ॥ २ ॥ यत्पुण्यंलभतेराजन्स्नानतोदानतोनरः ॥ तस्माच्छतगुणंपुण्यंप्रभासेचदिनेदिने ॥
॥ ३ ॥यत्रस्नात्वादक्षशापात्गृहीतोयक्ष्मणोडुराट् ॥ विमुक्तःकिल्मिषात्सद्योभेजेभूयः कलोदयम् ॥४॥ महापुण्यतमाराजन्यत्रप्रत्यक्स
रस्वती ॥ तस्यांस्नात्वानरःपापीसाक्षाद्ब्रह्ममयोभवेत् ॥ ५ ॥ तत्तीरेवर्ततेराजन्नाम्नावैबोधपिप्पलः ॥ कृष्णेनयत्रोद्धवायदत्तंभागवतंशु
भं ॥ ६ ॥ तन्नत्वाभ्यर्च्यविधिवत्स्पृष्ट्वाश्रीबोधपिप्पलं ॥ शृणोतियोभागवतंपुराणंब्रह्मसंमितम् ॥ ७ ॥ श्लोकार्धंश्लोकपादंवामौनीनियत
मानसः ॥ तस्यपाणौभवेद्राजन्वैष्णवंपरमंपदम् ॥८॥ प्रौष्ठपद्यांपूर्णिमायांहेमसिंहसमन्वितम् ॥ ददातियोभागवतंसयातिपरमांगतिम् ॥
॥ ९ ॥ पुराणंनश्रुतंयैस्तुश्रीमद्भागवतंक्वचित् ॥ तेषांवृथाजन्मगतंनराणांभूमिवासिनाम् ॥ १० ॥ यैर्नश्रुतंभागवतंपुराणंनाराधितोयैः
पुरुषःपुराणः ॥ हुतंमुखेनैवधरामराणांतेषांवृथाजन्मगतन्नराणाम् ॥ ११ ॥ द्वारावत्यांतीर्थराजंगोमतीसिन्धुसङ्गमम् ॥ यत्रस्नात्वानरो
यातिवैकुण्ठंविमलंपदम् ॥ १२ ॥ शताश्वमेधजंपुण्यंगङ्गासागरसङ्गमे ॥ तत्सहस्रगुणंप्रोक्तंगोमतीसिन्धुसङ्गमे ॥ १३ ॥ अत्रैवोदाहरंती
ममितिहासंपुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणपापतापात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥ आसीद्गजाव्हयेवैश्योराजमार्गपतिःपरः ॥ महागौरवसंयुक्तोनिधी
शोधनदोयथा ॥ १५ ॥ वेश्याप्रसङ्गनिरतोविटगोष्ठीविशारदः ॥ द्यूतक्रीडनकासक्तोलोभमोहमदान्वितः ॥ १६ ॥ मृषावादीमहादुष्टः
कुकर्मनिरतःसदा ॥ ब्राह्मणेभ्योनपितृभ्योनदेवेभ्योधनंददौ ॥१७॥ हरेःकथांप्रेक्ष्यदूराद्दूरंवैनिर्ययौत्वरम् ॥ पित्रोःसेवापिनकृतानपुत्रेभ्यो
धनंददौ ॥ १८ ॥ त्यक्त्वाभार्यांसभिन्नोभूद्धनाढ्योदुर्मतिःखलः ॥ वेश्याप्रसङ्गात्तस्यापिधनार्धंप्रक्षयङ्गतम् ॥ १९ ॥ अर्धन्तुतस्करैर्नीतं
किञ्चित्पृथ्व्यागतंस्वतः ॥ पुण्येनवर्द्धतेलक्ष्मीःपापेनक्षीयतेध्रुवम् ॥ २० ॥ एवंसनिर्धनोजातोवेश्यासक्तोमहाखलः ॥ तस्मिन्गजाव्हये
रम्येचौरकर्मचकारह ॥२१॥ चौर्यकर्मप्रकुर्वन्तंबद्ध्वातंदामभिर्नृपः ॥ देशान्निःसारयामासशन्तनुर्नृपतीश्वरः॥२२॥ वनेपिनिवसन्सोपिजी
वहिंसाञ्चकारह ॥ समाद्वादशसाहस्रंनववर्षयदाघनः ॥ २३ ॥ पश्चिमान्तुदिशंप्रागाद्वैश्योदुर्भिक्षपीडितः ॥ वनेवैमारितः सोपिसिंहेनत
ळघाततः ॥२४॥ तदैवयमदूतास्तंबद्ध्वापाशैरधोमुखम् ॥ कशाघातैस्ताडयन्तोनिन्युर्मार्गंयमस्यच ॥२५॥ अथकश्चिन्महागृध्रोमां

सन्तस्यभुजस्य ॥ ॥ गृहीत्वाखङ्गतःसद्यःखादंश्चंचुपुटेनतम् ॥ २६ ॥ निरामिषाःखगाश्चान्येसामिषंजग्मुरातुराः ॥ एवंकोलाहलेजाते शंखचिन्हादिभिःकृते ॥२७॥ नजहौमुखतोमांसंपश्चिमाशांजगामह ॥ तत्समेनापिगृध्रेणतीक्ष्णतुण्डेनताडितात् ॥ २८ ॥ तन्मुखात्प्रपतन्मांसंगोमतीसिन्धुसङ्गमे ॥ तीर्थंप्लुतेतस्यमांसेवैश्योयंपातकीमहान् ॥ २९ ॥ तेपांपाशान्स्वयंछित्त्वाभूत्वादेवश्चतुर्भुजः ॥ पश्यतांयमदूतानांविमानमधिरुह्यसः ॥ ३० ॥ विराजयन्दिशःसर्वाःपरंधामहरेर्ययौ ॥ ३१ ॥ गोमतीसिन्धुसङ्गस्यमाहात्म्यंशृणुतेनरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंप्रयातिसः ॥ ३२॥ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां श्रीमद्द्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे प्रभाससरस्वतीगोपिप्पलगोमतीसिंधुसङ्गममाहात्म्यंनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ द्वारावत्याःसमुद्रस्यमाहात्म्यंशृणुमानद ॥ सर्वपापहरंपुण्यंतत्स्नानंफलदंस्मृतम् ॥ १ ॥ माधव्यांपूर्णमास्यांयोव्रतीस्नात्वानदीपतिं ॥ नत्वासंपूज्यविधिवद्रत्नदानंकरोतियः ॥ २ ॥ तस्यदेहेत्रयोदेवानिवसंतिमहीपते ॥ यस्यदर्शनमात्रेणनरोयातिकृतार्थताम् ॥ ३ ॥ तद्देहस्पर्शनात्सद्योब्रह्महत्याप्रमुच्यते ॥ यत्रयत्रगतःसोपितत्रतत्रचभूःशुभा ॥ ४ ॥ दृष्ट्वातंचमृतःपापीजगद्धघकरोपिहि ॥ छिनत्तिपापपटलंपरंमोक्षंप्रयातिहि ॥ ५ ॥ रैवतस्याथशैलस्यमाहात्म्यंशृणु मानद ॥ सर्वपापहरंपुण्यंभुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥ ६ ॥ गौतमस्यसुतोधीमान्मेधावीनामवैष्णवः ॥ विंध्याचलेतपस्तेपेवर्षाणामयुतंशतम् ॥ ७ ॥ तंद्रष्टुमागतःसाक्षादपांतरतमोमुनिः ॥ नोच्चचालासनात्सोपिमेधावीतपसोत्कटः ॥ ८ ॥ अपांतरतमस्तंवैशशापक्रोधपूरितः ॥ सतामभक्तपापात्मंस्तपोबलविगर्वितः ॥ ९ ॥ शैलवत्तेस्थितिश्चात्रत्वंशैलोभवदुर्मते ॥ इत्युक्त्वाथगतेसाक्षादपांतरतमेमुनौ ॥ १० ॥ मेधावी शैलतांप्राप्तःश्रीशैलस्यसुतोऽभवत् ॥ जातिस्मरोमहाबुद्धिर्विष्णुभक्तेःप्रभावतः ॥ ११ ॥ एकदामन्मुखाच्छ्रुत्वामाहात्म्यंद्वारकापुरः ॥ प्रोवाचसोपिराजानंरैवतंगच्छसत्वरम् ॥ १२ ॥ वदमत्प्रार्थनामुक्तांत्वंमहादीनवत्सलः ॥ सोयंमहाबलोराजाप्रसन्नोयदिवाभवेत् ॥ १३ ॥ तेननीतस्यमेवासौभविष्यतिहरेःपुरि ॥ इतिश्रुत्वामयाविष्णुभक्तानांशांतिकारिणा ॥ १४ ॥ रैवतायाशुकथितंतथोक्तंपरमंवचः ॥ सप्रसन्नःप्राहराजन्नत्रकोपिनपर्वतः ॥ १५ ॥ तत्स्थापनांकरिष्यामिसमुत्पाटयभुजाबलात् ॥ समुन्नीयद्वारकायांप्रतिज्ञामकरोदिमां ॥ १६ ॥

एतस्मिंस्तंचोरयितुंप्रयातेनृपसत्तमे ॥ तत्पूर्वस्मादहंप्रातःश्रीशैलस्यपुरेनृप ॥ १७ ॥ कलिप्रियेणापिमयाश्रीशैलायमहात्मने ॥ कथि
तःसर्ववृत्तांतोनृपचौर्यसमन्वितः ॥ १८ ॥ श्रीशैलपुत्रंमोहेननिर्भर्त्स्यतिकयासिहि ॥ सुमेरुगिरिराजंचहिमवंतंनगेश्वरं ॥ १९ ॥ श्री
शैलःप्राहधर्मात्मापुत्रस्नेहसमाकुलः ॥ एकोदैवेनदत्तोयंनपुत्रावहवश्चमे ॥ २० ॥ तंहर्तुमागतेराज्ञिरैवतेवैमहाबले ॥ विदेशंयातिपुत्रोमेते
नराज्ञामहात्मना ॥ २१ ॥ पुत्रस्नेहाभिभूतोहंयुवयोःशरणंगतः ॥ जित्वातंरैवतंशीघ्रंपुत्रंमादातुमर्हथ ॥ २२ ॥ जातेश्चकारणात्तौद्रौसुमे
रुश्चहिमाचलः ॥ शैललक्षैःपरिवृतौयोद्धुमाजग्मतुर्द्रुतम् ॥ २३ ॥ ततोभुजाभ्यामुत्पाटचहनुमानिवतंगिरिम् ॥ ऊर्ध्वंकृत्वाबलाद्राजाय
दागंतुंमनोदधे ॥२४॥तदैवचागतान्वीक्ष्यगिरीन्शस्त्रास्त्रधारिणः ॥ अट्टहासंचकारोच्चैस्तडित्पातमिवात्मनः ॥ २५ ॥ ननादतेनब्रह्मांड
ससलोकैर्बिलैः सह ॥ तदैवतेषांशस्त्राणिहस्तेभ्योन्यपतन्स्वतः ॥ २६ ॥ निःशस्त्रास्तेयदाशैलाः कुर्वंतः प्रध्वनिंमुहुः ॥ गच्छंतंसगि
रिंजग्मुर्मुष्टिभिर्जानुभिःपथि ॥ २७॥ यथापुराहनूमंतमनुयातामहाबलं ॥ तैस्ताडितोपिनजहौगिरिंराजाकराग्रतः ॥ २८॥ मन्मुखाच्छ्री
हरिःश्रुत्वाशैलोद्योगंनृपोपरि ॥ सद्योभक्तसहायार्थंभगवान्भक्तवत्सलः ॥ २९ ॥ आगत्याकाशमार्गेपिदत्वातेजः स्वकंपरम् ॥ माभै
ष्टेत्यभयंदत्वात्वरमंतरधीयत ॥ ३० ॥ गतेहरौभगवतिभगवत्तेजसान्वितः ॥ एकहस्तेगिरिंधृत्वामुष्टिनावज्रघातिना ॥ ३१ ॥ सुमेरुंसं
तताडाशुवज्रीवबलवत्तरः ॥ तस्यमुष्टिप्रहारेणमेरुर्विह्वलतांगतः ॥ ३२ ॥ हिमवंतंबाहुवेगात्पातयित्वामहीतले ॥ ममर्दपद्भ्यांचान्यांश्च
विंध्यादीन्रणदुर्मदः ॥ ३३ ॥ विंध्यादयश्चतेसर्वेपादघातेनमर्दिताः ॥ भयभीतारणंत्यक्त्वादुद्रुवुस्तेदिशोदश ॥ ३४ ॥ एवंजित्वाशैल
संघंतंशैलंशैलसन्निभः ॥ रैवतोपिजयारावैरानतेपुन्यपातयत् ॥ ३५ ॥ सोभूद्रैवतनामापिराजन्रैवतकोऽचलः ॥ हरिभक्तःशैलमुख्यो
द्वारावत्यांविराजते ॥ ३६ ॥ तस्यदर्शनमात्रेणब्रह्महत्याप्रमुच्यते ॥ स्पर्शनाच्छतयज्ञानांफलमाप्नोतिमानवः ॥ ३७ ॥ यात्रांकृत्वापिय
स्यापिपरिक्रम्यनताननः ॥ भोजनंब्राह्मणेदत्वायातिविष्णोःपरंपदम् ॥ ३८॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीद्वारकाखंडे नारदबहु
लाश्वसंवादेरत्नाकररैवतकाचलमाहात्म्यंनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तस्मिन्गिरौयज्ञतीर्थंरैवते

नकृतंपुरा ॥ यत्रकृत्वायज्ञमेकंकोटियज्ञफलंलभेत् ॥ १ ॥ कपिटंकंनामतीर्थंकपिपातसमुद्भवं ॥ गिरौरैवतकेराजन्सर्वपापप्रणाशनं ॥२॥ भौमासुरसखोदुष्टोद्विविदोनामवानरः ॥ मारितोयत्ररामेणमुष्टिनावज्रपातिना ॥३॥ सद्योमुक्तिंगतःसोपिसतांहेलनवानपि ॥ तत्रस्नातुं सदादेवाआगच्छंतिनरेश्वर ॥४॥ कलविंकस्ययात्रायांकोटिगोदानजंफलं ॥एतच्चद्विगुणंपुण्यंदंडकाख्येवनेशुभे॥५॥तस्माच्चतुर्गुणंपुण्यं सैंधवाख्येमहावने ॥ जंबुमार्गेपंचगुणंपुण्यंप्राप्नोतिमानवः ॥६॥ तस्माद्दशगुणंपुण्यंपुष्कराख्येवनेस्मृतम् ॥ तस्माद्दशगुणंपुण्यमुत्पलावर्तेयात्रया ॥७॥ तस्माच्चनैमिषारण्येपुण्यंदशगुणंस्मृतम् ॥ तस्माच्छतगुणंपुण्यंकपिटंकेविदेहराट् ॥ ८ ॥ नृगकूपंद्वारकायांतीर्थानांतीर्थमुत्तमम् ॥ यस्यदर्शनमात्रेणविप्रवध्यात्प्रमुच्यते॥९॥ अज्ञानाद्ब्राह्मणस्यापिगांददौब्राह्मणायसः ॥तेनपापेनकूपेवैकृकलासवपुर्द्धरः॥१०॥ नृगोपिदानिनांश्रेष्ठःपतितोथचतुर्युगं ॥ श्रीकृष्णेनतदुद्धारःकृतोवैपश्यतांसतां ॥११॥ तद्दिनान्नृगकूपस्तुतीर्थीभूतोमहीपते ॥ कार्तिकेपूर्णिमायांतुतस्मिन्स्नानंसमाचरेत् ॥१२॥ कोटिजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ एकंयत्रापिगोदानंकरोतिविधिवन्नरः ॥१३॥कोटिगोदानजंपुण्यंलभतेवैनसंशयः ॥ गोपीभूमेश्चमाहात्म्यंशृणुपापहरंपरम् ॥१४॥ यस्यश्रवणमात्रेणकर्मबंधात्प्रमुच्यते ॥ गोपीनांयत्रवासोभूत्तेनगोपीभुवःस्मृताः ॥ १५ ॥ गोप्यंगरागसंभूतंगोपीचंदनमुत्तमं ॥ गोपीचंदनलिप्तांगोगंगास्नानफलंलभेत् ॥ १६ ॥ महानदीनांस्नानस्यपुण्यंतस्यदिनेदिने ॥ गोपीचंदनमुद्राभिर्मुद्रितोयःसदाभवेत् ॥ १७ ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ सर्वाणितीर्थदानानिव्रतानिचतथैवच ॥ कृतानितेननित्यंवैसकृतार्थोनसंशयः ॥ १८ ॥ गंगामृद्द्विगुणंपुण्यंचित्रकूटरजःस्मृतं ॥ तस्माद्दशगुणंपुण्यंरजःपंचवटीभवं ॥ १९ ॥ तस्माच्छतगुणंपुण्यंगोपीचंदनकंरजः ॥ गोपीचंदनकंविद्धिवृंदावनरजःसमं ॥ २० ॥ गोपीचंदनलिप्तांगोयदिपापशतैर्युतः ॥ तंनेतुंनयमःशक्तोयमदूतःकुतःपुनः ॥ २१ ॥ नित्यंकरोतियःपापीगोपीचंदनधारणं ॥ सप्रयातिहरेर्धामगोलोकंप्रकृतेःपरम् ॥ ॥ २२ ॥ सिंधुदेशस्यराजाभूद्दीर्घबाहुरितिश्रुतः ॥ अन्यायवर्तीदुष्टात्मावेश्यासंगरतःसदा ॥ २३ ॥ तेनवैभारतेवर्षेब्रह्महत्याशतंकृतम् ॥ दशगर्भवतीहत्याकृतातेनदुरात्मना ॥ २४ ॥ मृगयायांतुबाणौघैःकपिलागोवधःकृतः ॥ सैंधवंहयमारुह्यमृगयार्थीगतोभवत्॥ २५ ॥

एकदाराज्यलोभेनमंत्रीक्रुद्धोमहाखलं ॥ जघानारण्यदेशेतंतीक्ष्णधारेणचासिना ॥ २६ ॥ भूतलेपतितंमृत्युगतंवीक्ष्ययमानुगाः ॥ बद्ध्वा यमपुरींनिन्युर्हर्षयन्तःपरस्परम् ॥२७॥ संमुखेवस्थितंवीक्ष्यपापिनंयमराड्बली ॥ चित्रगुप्तंप्राहतूर्णंकायोग्यायातनास्यवै ॥ २८॥ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ चतुराशीतिलक्षेषुनरकेषुनिपात्यतां ॥ निःसंदेहंमहाराजयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥२९॥अनेनभारतेवर्षेक्षणंनसुकृतंकृतं ॥ दशगर्भवतीघातःकपिलागोवधःकृतः ॥३०॥ प्रजापीडाबहुकृतावेश्यासंगःकृतोऽनिशम्॥अनेनधनलोभेनब्रह्महत्याशतंकृतम् ॥३१॥तथा वनमृगाणांचकृत्वाहत्याःसहस्रशः॥तस्मादयंमहापापीदेवताद्विजनिंदकः॥३२॥ ॥नारदउवाच॥ ॥तदायमाज्ञयादूतानीत्वातंपापरूपिणम् ॥ सहस्रयोजनायामेतप्ततैलेमहाखले ॥ ३३ ॥ स्फुरदत्युच्छलत्फेनेकुंभीपाकेन्यपातयन् ॥ प्रलयाग्निसमोवह्निः सद्यःशीतलतांगतः ॥ ३४ ॥ वैदेहतन्निपतनात्प्रल्हादक्षेपणाद्यथा ॥ तदैवचित्रमाचख्युर्यमदूतामहात्मने ॥ ३५ ॥ अनेनसुकृतंभूमौक्षणवन्नकृतंक्वचित् ॥ चित्रगुप्तेनसततंधर्मराजोव्यचिंतयत् ॥ ३६ ॥ समायामागतंव्यासंसम्पूज्यविधिवन्नृप ॥ नत्वापप्रच्छधर्मात्माधर्मराजोमहामतिः॥ ३७॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ अनेनपापिनापूर्वंनकृतंसुकृतंक्वचित् ॥ स्फुरदत्युच्छलत्फेनेकुम्भीपाकेमहाखले ॥३८॥ अस्यक्षेपणतोवह्निःसद्यःशीतलताङ्गतः ॥ इतिसन्देहतश्चेतःखिद्यतेमेनसंशयः ॥ ३९ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ सूक्ष्मागतिर्महाराजविदितापापपुण्ययोः ॥ तथाब्रह्मगतिःप्राज्ञैःसर्वशास्त्रविदांवरैः॥४०॥दैवयोगादस्यपुण्यंप्राप्तंवैस्वयमर्थवत्॥येनपुण्येनशुद्धोसौतच्छृणुत्वंमहामते॥४१॥ कस्यापि हस्ततोयत्रपतिताद्वारकामृदः ॥ तत्रैवायंमृतःपापीशुद्धोभूत्तत्प्रभावतः॥४२॥ गोपीचन्दनलिप्तांगोनरोनारायणोभवेत् ॥ एतस्यदर्शनात्सद्योब्रह्महत्याप्रमुच्यते॥४३॥ ॥श्रीनारदउवाच॥ ॥इतिश्रुत्वाधर्मराजस्तमानीयविशेषतः ॥विमानेकामगेस्थाप्यवैकुण्ठम्प्रकृतेःपरम् ॥४४॥ प्रेषयामाससहसागोपीचन्दनकीर्तिवित्॥ एवंतेकथितंराजन्गोपीचन्दनकंयशः॥४५॥गोपीचन्दनमाहात्म्यंयःशृणोतिनरोत्तमः॥ सयातिपरमन्धामश्रीकृष्णस्यमहात्मनः॥४६॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गा०सं०द्वा०कपिटङ्कनृगकूपगोपीभूमिमाहात्म्यंनामपञ्चदशोऽध्यायः१५॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ सिद्धाश्रमस्यमाहात्म्यंशृणुराजन्महामते॥ यस्यस्मरणमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥१॥ यत्स्पर्शनाद्धरेःसाक्षान्

वियोगोभवेत्कचित् ॥ तंचसिद्धाश्रमंनामवदंतीहपुराविदः ॥ २ ॥ दर्शनाद्यस्यसालोक्यंसामीप्यंस्पर्शनात्तथा ॥ सारूप्यंस्नानतोया
तिसायुज्यंतन्निवासतः ॥ ३ ॥ तत्तीर्थस्यापिमाहात्म्यंश्रुत्वाचंद्राननामुखात् ॥ राधास्नातुंमनश्चक्रेकृष्णविक्षेपविव्हला ॥ ४ ॥ श्रीसि
द्धाश्रमयात्रायांसूर्यपर्वणिमाधवे ॥ राधागंतुंमनश्चक्रउत्थायकदलीवनात् ॥ ५ ॥ गोपीनांशतयूथेनसर्वगोपगणैःसह ॥ शतवर्षेव्यतीते
तुश्रीदाम्नःशापकारणात् ॥६ ॥ श्रीराधाशिबिकारूढाछत्रचामरवीजिता ॥ आनर्तेषुमहातीर्थंययौसिद्धाश्रमंसती ॥ ७ ॥ तत्रैवभगवान्
साक्षाद्यादवैःपरिमण्डितः ॥ स्त्रीणांषोडशसाहस्त्रैर्यात्रार्थंचाययौनृप ॥ ८ ॥ बलिष्ठायेचगोपालाःकोटिशःशस्त्रपाणयः॥सिद्धाश्रमंतेजुगुपुः
सर्वतोराधिकाज्ञया ॥ ९ ॥ शतयूथास्तथागोप्योवेत्रहस्तामहाबलाः ॥ सिद्धाश्रमेचविधिवत्स्नातींराधांसिषेविरे ॥ १० ॥ द्वारकावा
सिनांतेषांस्थितानांस्नानमिच्छतां ॥ शस्त्रवेत्रैस्ताडितानांविविशुर्भगवत्स्त्रियः ॥ ११ ॥ केयंस्नातीतिपप्रच्छुर्यस्यावैभवमद्भुतम् ॥
यद्गौरवात्रसन्तीहसर्वयादवपुङ्गवाः ॥ १२ ॥ अहोकस्यप्रियाचेयंकानामकुत्रवासिनी ॥ त्वंसर्वज्ञोहिभगवन्वदनोदेवकीसुत ॥ १३ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वृषभानुसुतासाक्षाद्राधेयंकीर्तिनन्दिनी ॥ व्रजेश्वरीमद्दयितागोपिकाधीश्वरीवरा ॥ १४ ॥ स्नातुंसिद्धा
श्रमंप्राप्ताव्रजात्गोपीगणैःसह ॥ यद्गौरवात्रसंत्यतेतस्यावैभवमद्भुतम् ॥ १५ ॥ श्रीकृष्णस्यवचःश्रुत्वासत्यभामाथमानिनी ॥ शनैःप्राह
सपत्नीनांरूपयौवनगर्विता॥१६॥किंनुराधारूपवतीनाहंरूपवतीकिमु ॥ बहुभिर्याचितापूर्वंरूपौदार्यगुणार्चिता॥१७॥मद्रूपकारणात्स
ख्यःशतधन्वामृतोभवत्॥अक्रूरःकृतवर्माचपुरात्तौद्रौपलायितौ॥१८॥दिनेदिनेस्वर्णभारानष्टौसमृजतिस्वतः॥दुर्भिक्षमार्यरिष्टानिसर्पादि
व्याधयोऽशुभाः॥१९॥नसंतिमायिनस्तत्रयत्रास्तेभ्यर्चितोमणिः ॥ मत्पित्रापारिबर्हेपिदत्तःसाक्षात्स्यमंतकः ॥२०॥तेनजातंमद्गृहेपिसर्वं
वैभवमद्भुतम् ॥ प्रेम्णापरेणश्रीकृष्णगरुडोपरिगामिनी ॥ २१ ॥ भौमासुरमहायुद्धंदृष्टंप्राग्ज्योतिषंपुरं ॥ ममापिकृपयायूयंतत्पुराच्चसमा
गताः ॥ २२ ॥ प्राप्ताःश्रीकृष्णपत्नीत्वंसमाएवनसंशयः ॥ मद्गौरवाच्चशक्रायछत्रंदत्तमनेनवै ॥ २३ ॥ कुंडलेदेवमात्रेचदत्तेवैमत्प्रियेच्छ
या ॥ ऐरावतभवानागाभौमासुरसमृद्धयः ॥२४॥ मदिच्छयासमानीताःश्रीकृष्णेनमहात्मना ॥ मत्कारणान्महावैरंशक्रेपिकृतवान्हरिः ॥

॥ २५ ॥ मद्द्वारेवर्ततेनित्यंवृक्षेंद्रःपारिजातकः ॥ पातिव्रत्येनैवमयाश्रीकृष्णोयंवशीकृतः ॥२६॥ सर्वोपस्करसंयुक्तोनारदायसमर्पितः ॥
मत्समानंनकस्यास्तुगौरवंवैभवंतथा ॥ २७ ॥ रूपौदार्यंनकस्यास्तुराधायाःकिमुवर्णनम् ॥ यद्रूपोपरिचैद्याद्याअनेनयुयुधर्युधि ॥ २८
॥ हेसुभ्रूरुक्मिणीसात्वंकथंरूपवतीनहि ॥ सागोपकन्यकासख्योयूयंवैराजकन्यकाः ॥ धन्यामान्याश्चसर्वावैयूयंमानवतीवराः ॥ २९ ॥
एवंतुसत्यभामायांवदंत्यांमैथिलेश्वर ॥ भूत्वामानयुताःसर्वारुक्मिण्याद्यास्त्रियोवराः ॥ ३० ॥ कुलकौशलशीलार्थरूपयौवनगर्विताः ॥
श्रीकृष्णंमानदंप्राहुरष्टपट्टमहास्त्रियः ॥ ३१ ॥ ॥ राज्यऊचुः ॥ ॥ श्रुतंतवमुखात्पूर्वंराधारूपंपरंस्मृतम् ॥ यस्यांरक्तःसदात्वंवैत्वयि
रक्ताचयासदा ॥६२॥ तांराधांद्रष्टुमिच्छामस्त्वत्प्रियांव्रजवासिनीं ॥ त्वद्वियोगेनसंखिन्नांस्नातुंचात्रसमागतां ॥ ३३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
॥ तथास्तुचोक्त्वाश्रीकृष्णःपट्टस्त्रीपरिवेष्टितः ॥ षोडशस्त्रीसहस्राढ्योद्रष्टुंराधांजगामह ॥ ३४ ॥ श्रीहेमशिबिरेरम्येपताकाध्वजमं
डिते ॥ चंद्रमंडलशोभाढ्यवितानतनितेशुभे ॥३५॥ मुक्ताजवनिकायत्रवस्त्रैरास्तरणंशुभम् ॥ मालतीमकरंदाढ्यंसर्वतोगंधिसंकुलं ॥
॥ ३६ ॥ तेनभृंगावलीचक्रेकलंकोलाहलंपरम् ॥ तत्रराधापट्टराज्ञीश्रीकृष्णहृतमानसा ॥ ३७ ॥ हंसाभैर्व्यंजनैर्दिव्यैर्वीज्यमानासखीज
नैः ॥ छत्रदोलाधरैस्तत्रव्रजद्भिस्त्वामितस्ततः ॥ ३८ ॥ बालार्ककुंडलधराविद्युद्दाममनोहरा ॥ कोटीचंद्रप्रतीकाशातन्वीकोमलविग्रहा
॥ ३९ ॥ अंगुल्यग्रैःशोभनैःस्वैःपुष्पभूमिंमनोहराम् ॥ शनैःशनैःपादपद्मंधारयंत्यातिकोमलं ॥ ४० ॥ दूरात्तांराधिकांप्रेक्ष्यकृष्णपत्न्यः
सहस्रशः ॥जग्मुर्मूर्च्छांमहाराजतद्रूपेणातिमोहिताः ॥ ४१ ॥ तत्तेजसाहतरुचःसूर्यात्तारागणायथा ॥ गतरूपाभिमानास्ताऊचुःसर्वाः
परस्परम् ॥ ४२ ॥ अहोएतादृशंरूपंत्रिलोक्यांनहिचाद्भुतम् ॥ श्रुतंयथातथादृष्टमद्वितीयंमनोहरम् ॥ ४३ ॥ एवंवदंत्यस्तांप्राप्ताःश्री
कृष्णस्यपुरःसराः॥ गोपीनांराजपुत्रीणांनेत्राणिपरिरेभिरे ॥ ४४ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डेनारदबहुला
श्वसंवादे सिद्धाश्रममाहात्म्येराधारूपदर्शनंनामषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णमागतंवी
क्ष्यपट्टराज्ञीसमन्वितं ॥ तदाजयजयारावंचक्रुर्गोप्योतिहर्षिताः ॥ १ ॥ सहसाश्रीहरिंराधापरिक्रम्यकृतांजलिः ॥ पद्माभाभ्यांतुनेत्राभ्यां

मानंदाश्रूणिमुंचती॥२॥ स्यमंतकखचित्पादंचिंतामणिखचित्तटम् ॥ पद्मरागलसन्मध्यंचंद्रमंडलवर्तुलं ॥३॥ कौस्तुभैःप्रखचित्पृष्ठंकुंभमंडलमंडितम् ॥ पारिजातकपुष्पाढ्यंपीयूषपत्राविछत्रमत् ॥४॥ दत्वासिंहासनंतस्मैप्राहप्रहसितानना ॥ अद्यमेसफलंजन्मअद्यागसफलंतपः ॥ ५ ॥ अद्यमेसफलोधर्मोहरेत्वय्यागतेसति ॥ धन्यंसिद्धाश्रमस्नानंसफलीभूतमद्भुतम् ॥ मयापिनकृताभक्तिस्तवभक्तसहायिनः ॥ ६ ॥ बहवश्चसहायान्मेत्वयादेवहताभुवि ॥ कंसोपिलोकविजयीयेनभीतोबभूवह ॥ ७ ॥ समारितोमद्वचनाच्छंखचूडस्त्वयाहरे ॥ मत्प्रेम्णापित्वयादेववैभवंदर्शितंव्रजे ॥ ८ ॥ शक्रस्यमानभंगोपिकृतोदेवत्वयाबलात् ॥ मत्कारणाद्व्रजंरक्षन्धृत्वागोवर्द्धनाचलं ॥ ९ ॥ यथेच्छालिंगितोरासेगोपीभिस्त्वंवशीकृतः ॥ इदंतेचरितंदेवनरलोकविडंबनम् ॥ १० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंवदंतीसाराधात्वरंचंद्राननाज्ञया ॥ सादरेणहरेःपत्नीर्वीक्ष्यतागौरवंददौ ॥ ११ ॥ भैष्मींजांबवतींभामांसत्यांभद्रांचलक्ष्मणां ॥ कालिंदींमित्रविंदांचमिलित्वासापरस्परम् ॥ १२ ॥ षोडशस्त्रीसहस्रंचरोहिणीमुखमेवच ॥ प्रेमानंदमयीदोर्भ्यांपरिरेभेमुदान्विता ॥ १३ ॥ ॥ श्रीराधोवाच ॥ ॥ चंद्रोयथैकोबहवश्चकोराःसूर्योयथैकोबहवोदृशःस्युः ॥ श्रीकृष्णचन्द्रोभगवांस्तथैकोभक्ताभगिन्योबहवोवयंच ॥१४॥ पद्मप्रभावंमधुपोयथाहिरत्नप्रभावंकिलतत्परीक्षकः ॥ विद्याप्रभावंचयथाहिविद्वान्काव्यप्रभावंचयथाकवींद्रः ॥ १५ ॥ यथासहस्रेषुजनेषुसत्सुरसप्रभावंरसिकस्तथाहि ॥ जानातितत्त्वेननरेंद्रपुत्र्यःकृष्णप्रभावंभुविकृष्णभक्तः ॥ १६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ राधावाक्यंतदाश्रुत्वारुक्मिणीभीष्मनंदिनी ॥ सपत्नीसहिताप्राहराधांकमललोचनां ॥ १७ ॥ रुक्मिण्युवाच ॥ ॥ धन्यासिराधेवृषभानुपुत्रित्वद्भक्तिभावेनवशीकृतोयं ॥ वदत्यलंयस्यकथांत्रिलोकीसएववार्तांवदतित्वदीयां ॥१८॥ श्रुतंयथातेहरिभावलक्षणंतथाहिदृष्टंनहिचित्रमेवहि ॥ गच्छाशुचास्मच्छिबिराणियत्राहित्वांनेतुमत्रागतवत्यआदृताः ॥१९॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वाभीष्मसुताराधांकीर्तिसुतांतदा ॥ समानीयस्वशिबिरेसादरेणमहात्मना ॥ २० ॥ शिबिरेसर्वतोभद्रेपद्मकिंजल्कवासिते ॥ हैमेशिरीषमृदुलेपर्य्यंकेसोपबर्हणे ॥ २१ ॥ सुखंनिवासयामासवासःस्रङ्मंडनादिभिः ॥ संपूज्यविधिवद्राज्ञीसपत्नीसहितासती ॥ २२ ॥ गोपीनांशतयूथंचसंपूज्यचपृथक्पृथक् ॥ वार्तालापान्बहुविधा

न्कृत्वाकृष्णप्रियास्ततः ॥ २३ ॥ स्वापयित्वाथतांजग्मुःस्वंस्वंवैशिबिरंमुदा ॥२४॥ कृष्णपार्श्वंगताभैष्मीदृष्ट्वाजाग्रदुपस्थितं ॥ कथंन
शेषेभोस्वामिन्निनितिकृष्णमुवाचह ॥ २५ ॥ रुक्मिणीवचनंश्रुत्वाभगवान्वृजिनार्दनः ॥ तूष्णींभूत्वाक्षणंराजन्प्राहप्रहसिताननः ॥२६॥ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ प्रत्युद्गमप्रस्रवणैराश्वासेनव्रजेश्वरी॥ अर्चिताहित्वयासुभ्रूःप्रसन्नासाभवत्परं॥२७॥साचनित्यंहिपिबतीशयनादौपयः
शुभं ॥ पयःपानंतुनकृतमद्यसुभ्रूस्तयाकिल॥२८॥ तेननिद्रानयनयोर्नजातास्यामहामते ॥ तस्मान्ममापिप्रस्वापोनजातोभीष्मकन्यके
॥२९॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वापरंभैष्मीसपत्नीभिःसमन्विता॥नीत्वादुग्धंतत्समीपंप्रययौपरमादरात्॥३०॥उष्णंदुग्धंसितायुक्तं
कचोलेहैमनेकृतं ॥ अपाययत्परंप्रीत्याराधांभीष्मकनंदिनी ॥ ३१ ॥ एवमभ्यर्च्यविधिवद्दत्त्वातांबूलवीटकं ॥ सत्यभामादिभिःशश्वत्स
पत्नीभिःसमन्विता ॥ ३२॥ आगत्यकृष्णसामीप्यंवदंतीस्वकृतंशुभं ॥ भेजेश्रीरुक्मिणीसाक्षाच्छ्रीकृष्णपदपंकजं ॥ ३३ ॥ संलालयंती
सततंकोमलैःकरपल्लवैः ॥ कृष्णपादतलोच्छालान्वीक्ष्यसाविस्मिताभवत् ॥ ३४ ॥ उच्छालकाःकथंजातास्तवपादतलेप्रभो ॥ अद्यैव
वभूताभगवन्नवेद्म्यत्रहिकारणं॥३५॥ षोडशस्त्रीसहस्राणांशृण्वंतीनांहरिःस्वयं ॥ राधाभक्तिप्रकाशार्थंप्रसन्नःप्राहरुक्मिणीं ॥३६॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ ॥ श्रीराधिकायाहृदयारविंदेपादारविंदंहिविराजतेमे ॥ अहर्निशंप्रश्रयपाशबद्धंलवंलवार्द्धंनचलत्यतीव ॥३७॥ अद्योष्णदुग्ध
प्रतिपानतोंघ्रावुच्छालकास्तेममप्रोच्छलंति ॥ मंदोष्णमेवंनहिदत्तमस्मैयुष्माभिरुष्णंतुपयःप्रदत्तं ॥३८॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्री
कृष्णस्यवचःश्रुत्वारुक्मिण्याद्याःस्त्रियोवराः ॥ प्रेम्णापादंविमृज्याथविसिष्मुःसर्वतोनृप ॥३९॥ श्रीराधायाःपराप्रीतिर्माधवेमधुसूदने ॥ त
त्समानानचैकैषाअद्वितीयामहीतले४० इति श्रीमद्गर्गा०सं०श्रीद्वा ना०सिद्धाश्रमे श्रीराधाकृष्णसमागमोराधाप्रेमप्रकाशोनामसप्तदशो०
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रीराधायांपरांप्रीतिंज्ञात्वागोपीगणेषुच ॥ ऊचुर्हरिंराजपुत्र्यस्तद्रासप्रेक्षणोत्सुकाः ॥ १ ॥ ॥ पट्टराज्ञ्यऊचुः ॥
धन्यागोप्यस्तुतेभक्त्याप्रेमलक्षणसंयुताः ॥ याःप्राप्तारासरंगेवैतासांकिंवर्ण्यतेतपः ॥ २ ॥ वृंदावनेकृतोरासोविधिनायेनमाधव ॥ तंवि
धिंद्रष्टुमिच्छामोयदित्वंमन्यसेप्रभो ॥ ३ ॥ त्वंचात्रैवतथाराधागोप्यःसर्वाव्रजांगनाः ॥ वयंचात्रैवदेवेशरासोयोग्योभवेदिह ॥ ४ ॥ धूर्णी

कुरुजगन्नाथअस्माकंतुमनोरथं ॥ कृतोमनोरथोन्योपिरासक्रीडांविनाहरे ॥ ५ ॥ इतितासांवचःश्रुत्वाभगवान्प्रहसन्निव ॥ प्राहताःप्रेमसंयुक्तोगीर्भिः संमोहयन्निव ॥६॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ रासेश्वर्यास्तुराधायामनश्चेद्रंतुमंगनाः ॥ तदारासोभवेदत्रभवतीभिस्तुपृच्छ्यतां ॥ ७ ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यरुक्मिण्याद्यानृपात्मजाः ॥ राधामेत्यपरंप्रेम्णाप्राहुःप्रहसिताननाः ॥८॥ ॥ श्रीराज्ञ्यऊचुः ॥ ॥ रंभोरुचंद्रवदनेव्रजसुंदरीशेरासेश्वरिप्रियतमेसखिशीलरूपे ॥ राधेसुकीर्तिकुलकीर्तिकरेशुभांगेत्वांप्रष्टुमागतवतीःसकलावयंस्म ॥ ९ ॥ रासेश्वरोपिकिलचात्ररसप्रदायीरासेश्वरीत्वमपिगोपवरांगनाश्च ॥ एवंवयंस्मइतिसर्वविधौरसार्थेरासंकुरुप्रियतमेचतथाप्रियंनः ॥ १० ॥ श्रीराधोवाच ॥ ॥ रासेश्वरस्यपरमस्यसतांकृपालोरंतुंमनोयदिभवेत्तुतदात्ररासः ॥ शुश्रूषयापरमयापरयाचभक्त्यासंपूज्यतंकिलवशीकुरुतप्रियेष्टाः॥११॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ राधायावचनंश्रुत्वाश्रीकृष्णोक्तंतथावदन् ॥ तथास्तुचोक्त्वासाराधाप्रसन्नाभून्महामनाः॥ माधवेपूर्णिमायांतुपुण्येसिद्धाश्रमेशुभे ॥ प्रदोषकालेचंद्राभेरासारंभोबभूवह ॥१३॥रासेश्वरस्यरासार्थेरासेश्वर्यासमन्वितः ॥ रराजरासेरसिकोयथारत्यारतीश्वरः ॥१४॥ यावत्योगोपिकाःसर्वायावत्योराजकन्यकाः ॥ तावद्रूपधरोरेजेएकःकृष्णोद्वयोर्द्वयोः॥१५॥तालवेणुमृदंगानांकलकंठैःसखीजनैः॥ कलनूपुरकांचीनांमिश्रशब्दोमहानभूत्॥१६॥ कोटिकंदर्पलावण्यः स्रग्वीकुंडलमंडितः ॥पीतांबरधरोराजन्किरीटकटकांगदः॥१७॥ रासेश्वर्यासमंगायन्रासेरासेश्वरःस्वयं ॥ स्त्रीगणैःसहितोराजंश्चंद्रस्तारागणैर्यथा ॥१८॥ एवंसर्वानिशाराजन्क्षणवद्रासमंडले ॥ व्यतीताभून्महाराजमहानंदमयीशुभा ॥ १९ ॥ श्रीरासमंडलंदृष्ट्वारुक्मिण्याद्यास्त्रियोवराः ॥ जग्मुस्ताःपरमानंदंसर्वाःपूर्णमनोरथाः ॥ २० ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंपुरुषोत्तमम् ॥ रासांतेरुक्मिणीमुख्याःप्राहुःप्रेमपरायणाः ॥२१॥ ॥ राज्ञ्यऊचुः ॥ ॥ ॥ दृष्ट्वात्वद्रूपमाधुर्यंरासरंगेमनोहरे ॥ गतंमनोनःस्वानंदंब्रह्मानंदंयथामुनिः ॥ २२ ॥ एतादृशोपिरासोन्योनभूतोनभविष्यति ॥ शतयूथस्तुगोपीनामत्रमाधववर्तते ॥ २३ ॥ पत्न्यःषोडशसाहस्रंसखीभिःसहितावयं ॥ सखीकोटियुताश्चात्रअष्टपट्टमहास्त्रियः ॥ २४ ॥ वृंदावनेपिनैतादृक्भूतोवामाधवेश्वर ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंकृताभिमानानांराज्ञीनांप्रहसन्हरिः ॥ प्राहेदंपृच्छ्यतांराधाभवती

भिःपरस्परं ॥ २५ ॥ सत्यभामादिकाःसर्वापृच्छंतितांमनोहरां ॥ किंचिद्धसंतीमनसिप्राहराधापरंवचः ॥ २६ ॥ ॥ श्रीराधोवाच ॥
॥ ॥ ननुरासःपरंचात्रबहुस्त्रीगणसंकुलः ॥ पूर्वरासस्समोनस्याद्यस्तुवृंदावनेऽभवत् ॥ २७ ॥ क्वचात्रवृंदारण्यंतद्दिव्यद्रुमलताकुलं ॥
प्रेमभारानतलतंमधुमत्तमधुव्रतं ॥ २८ ॥ पुष्पव्यूहान्वहंतीयायथोष्णिङ्मुद्रिताशुभा ॥ हंसपद्मसमाकीर्णाक्वचात्रयमुनानदी ॥ २९ ॥
माधव्यस्तुलताःक्वात्रपुष्पभारनताःपराः ॥ क्वपक्षिणःप्रेमपरागायंतिमधुरस्वनम् ॥ ३० ॥ लोलालिपुंजाःकुंजाःक्वनिकुंजादिव्यमंदिराः ॥
क्ववायुःशीतलोमंदोवातिपद्मरजोहरन् ॥ ३१ ॥ शृंगैर्मनोहरैरुच्चैर्गिरिर्गोवर्द्धनोचलः ॥ सर्वत्रफलपुष्पाढ्योदरीभिःक्वकरीवसः ॥ ३२ ॥
कालिंदीपुलिनेरम्येवायुनाचितसैकते॥वंशीवेत्रधरोमल्लपरिबर्हविराजितः ॥३३॥ क्वचात्रकृष्णशृंगारोवनमालाविभूषितः॥ श्यामानाम
लकानांचवक्राणांगंधवारिणां ॥ ३४ ॥ चलितंहलितंक्वात्रकुंडलाभ्यांपरस्परम् ॥ श्रीमुखेकृष्णचंद्रस्यगंडस्थलमनोहरे॥३५॥पत्रावलीगं
धलोभाद्भ्रमद्भृंगावलीयुते ॥ क्वप्रेम्णादर्शनंचैवस्पर्शनंहर्षणंतथा॥३६॥ कामेषुतिग्मकोणैश्चनेत्रैःक्वापांगजोरसः ॥ आकर्षणंक्वहस्ताभ्यांह
स्ताद्धस्तविसर्जनम् ॥ ३७ ॥ विलीनत्वंनिकुंजेपुसंमुखेनतुदर्शनम् ॥ ग्रहणंक्वात्रचीराणांहरणंवेणुवेत्रयोः ॥ ३८ ॥ क्वप्रेम्णाचात्रबाहु
भ्यांकर्षणंचपरस्परं ॥ पुनःपुनस्तद्ग्रहणंभुजेचंदनचर्चिते ॥ ३९ ॥ यत्रयत्रचयालीलातत्रतत्रैवशोभते ॥ यत्रवृंदावनंनास्तितत्रमेनमनः
सुखं ॥ ४० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ राधावाक्यंततःश्रुत्वासर्वाःपट्टमहास्त्रियः ॥ जहुर्मानंस्वरासस्यविस्मिताहर्षिताश्चताः ॥४१॥
एवंसिद्धाश्रमेरासंकृत्वाश्रीराधिकेश्वरः ॥ नीत्वागोपीगणान्सर्वान्राधयासहितोहरिः ॥ ४२ ॥ सभार्योभगवान्साक्षाद्द्वारकांप्रविवेशह ॥
कारयामासराधायैमंदिराणिपराणिच ॥ ४३ ॥ निवासयित्वासुसुखंसर्वास्ताश्चव्रजौकसः ॥ इत्थंसिद्धाश्रमकथामयातेकथितानृप॥४४॥
सर्वपापहरापुण्यासर्वेषांचैवमोक्षदा ॥ ४५ ॥ ॥ इतिश्रीमद्ग० श्रीद्वारकाखंडे० सिद्धाश्रमेरासोत्सवोनामाष्टादशोऽध्यायः ॥१८॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ द्वारावतीमंडलन्तुशतयोजनविस्तृतम् ॥ तस्यप्रदक्षिणासर्वायोजनानाञ्चतुःशतम् ॥ १ ॥ तन्मध्येकृष्णरचि
तंदुर्गंद्वादशयोजनम् ॥ द्वितीयंचबहिर्दुर्गंनवत्याचतदुत्तरैः ॥ क्रोशैःसंघट्टितंराजञ्छ्रीकृष्णेनमहात्मना ॥२॥ तृतीयंचतथादुर्गंद्वूनेश्चाद्रि

शतैर्नृप॥ क्रोशैःसंघाट्टितंराजन्रत्नप्रासादसंयुतम् ॥३॥तेषामन्तरदुर्गोपिश्रीकृष्णस्यमहात्मनः॥ मन्दिराणिविचित्राणिनवलक्षाणिसंतिहि ॥ ४ ॥ तत्रराधामन्दिरस्यद्वारेलीलासरोवरम् ॥ सर्वतीर्थोत्तमंराजन्गोलोकाच्चसमागतम् ॥ ५ ॥ यस्मिन्स्नात्वानरःपापीव्रतीभूत्वासमाहितः ॥ अष्टम्यांहेमदानञ्चदत्वानत्वाविधानतः ॥ ६ ॥ कोटिजन्मकृतैःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ प्राणांतेतन्नरंनेतुंगोलोकाच्चमहारथः ॥ ७ ॥ सहस्रादित्यसङ्काशआगच्छतिनसंशयः ॥ दशकन्दर्पलावण्योरत्नकुण्डलमण्डितः ॥ ८ ॥ स्रग्वीपीताम्बरःश्यामःसहस्रार्कस्फुरद्द्युतिः ॥ सहर्षःपार्षदैर्युक्तश्चामरान्दोलराजितः ॥ ९ ॥ जयध्वनिसमायुक्तोवेणुदुन्दुभिनादितः ॥ भूत्वैवंरथमास्थायगोलोकंयात्यसंशयम् ॥ १० ॥ अथतीर्थानिचान्यानिशृणुराजन्महामते ॥ शतोत्तराणितत्रैवसहस्राणिचषोडश ॥ ११ ॥ अष्टभिःसहितान्यंवपत्नीनांभवनानिच ॥ तानिप्रदक्षिणीकृत्यनत्वानत्वापृथक्पृथक्॥ १२॥ज्ञानतीर्थंसमाप्नुत्यस्पृशेद्यःपारिजातकम्॥ तस्यज्ञानंचवैराग्यंभक्तिर्भवतितत्क्षणम् ॥ १३॥ श्रीकृष्णोहृदयेतस्यवसेद्धृष्टमनाःसदा ॥ समृद्धिसिद्धयःसर्वास्तंभजंतिनिसर्गतः ॥ १४ ॥ समुक्तःसकृतार्थःस्याद्यःपश्येद्धरिमंदिरं ॥ तत्समोवैष्णवोनास्तितीर्थंचतत्समंनहि ॥ १५ ॥ पंचयोजनविस्तीर्णाद्भगवन्मंदिरात्ततः ॥ धनुःशतेकृष्णकुंडःकृष्णतेजःसमुद्भवः॥ १६॥ यंस्नात्वाकुष्ठतोमुक्तःसांबोजांबवतीसुतः ॥ तस्यदर्शनमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ १७ ॥ तस्मादष्टादशपदेपूर्वस्यांदिशिमैथिल॥ सर्वतीर्थोत्तमंपुण्यंबलभद्रसरोमहत् ॥ १८ ॥ पृथ्वीप्रदक्षिणांकृत्वाबलदेवोमहाबलः ॥ यज्ञंयत्रविनिर्मायरेवत्याविरराजह ॥ १९ ॥ तत्रस्नात्वानरःसद्योमुच्यतेसर्वपातकात् ॥ पृथ्वीप्रदक्षिणायाश्चफलंतस्यनदुर्लभं ॥ २० ॥ भगवन्मंदिराद्राजन्सहस्रधनुरग्रतः॥ दक्षिणस्यांमहातीर्थंगणनाथस्यवर्तते ॥ २१ ॥ अनिर्दिष्टेगतेराजन्प्रद्युम्नेस्वसुतेतदा ॥ गणेशपूजनंयत्रकारयामासरुक्मिणी॥ ॥ २२ ॥ यत्रस्नात्वाहेमदानंयोददातिनृपेश्वर ॥ पुत्रप्राप्तिर्भवेत्तस्यवंशस्तस्यविवर्धते ॥ २३ ॥ भगवन्मंदिराद्राजन्दिग्विभागेचपश्चिमे ॥ धनुर्षाद्विशतेचास्तेदानतीर्थंपरंशुभं ॥२४॥ तत्रश्रीकृष्णचंद्रस्यनित्यंदानंकरोतियः ॥ तत्रास्नात्वानरोराजन्द्विपलंकांचनंतथा ॥२५ ॥ ॥ चतुर्गुणंतुरजतंपट्टांबरशतंतथा ॥ तथासहस्रमौल्यानिनवरत्नानियानिच ॥२६॥ योददातिनरश्रेष्ठस्तस्यपुण्यफलंशृणु ॥ अश्वमेधसह

स्राणिराजसूयशतानिच ॥२७॥ दानतीर्थस्यपुण्यस्यकलांनार्हंतिषोडशीं ॥ बद्रिकाश्रमयात्रायांयत्फलंलभतेनरः ॥२८॥ तस्माच्छतगुणंपुण्यंदानतीर्थेपरात्मनः ॥ सैंधवारण्ययात्रायांमेषस्थेचदिवाकरे ॥ २९ ॥ उत्पलावर्त्तयात्रायांवृषस्थेभास्करेसति ॥ स्नानंदानंलक्षगुणंभवतीहनसंशयः ॥ ३० ॥ तस्मात्कोटिगुणंपुण्यंदानतीर्थेविदेहराट् ॥ मासमेकंचयःस्नानंदानतीर्थेकरोतिहि ॥ ३१ ॥ तस्यजातंचयत्पुण्यंचित्रगुप्तोनवेत्तितत् ॥ तस्यतीर्थस्यमाहात्म्यंवक्तुंनालंचतुर्मुखः ॥ ३२ ॥ सर्वेषांचैवदानानामश्वदानंपरंस्मृतम् ॥ अश्वदानाद्गजस्यापिगजदानाद्रथस्यच ॥ ३३ ॥ रथदानात्परंराजन्भूमिदानंविशिष्यते ॥ भूमिदानादन्नदानंमहादानंप्रकथ्यते ॥ ३४ ॥ अन्नदानसमंदानंनभूतंनभविष्यति ॥ देवर्षिपितृभूतानांतृप्तिरन्नेनजायते ॥ ३५ ॥ दानतीर्थेह्यन्नदानंयःकरोतिमहामनाः ॥ ऋणत्रयंविमुच्याथयातिविष्णोःपरंपदम् ॥ ३६ ॥ दशैवमातृकेपक्षेराजेंद्रदशपैतृके ॥ प्रियायादशपक्षेतुपुरुषानुद्धरेन्नरः ॥ ३७ ॥ चतुर्भुजादिव्यरूपानागारिकृतकेतनाः ॥ स्रग्विणःपीतवस्त्रास्तेप्रयांतिहरिमंदिरं ॥ ३८ ॥ भगवन्मंदिराद्राजन्नुत्तरस्यांदिशिश्रुतम् ॥ क्रोशार्द्धेनृपशार्दूलमायातीर्थंमनोहरम् ॥ ३९ ॥ विराजतेयत्रनित्यंदुर्गादुर्गतिनाशिनी ॥ सिंहारूढाभद्रकालीचंडमुंडविनाशिनी ॥ ४० ॥ स्यमंतकंसमाहर्तुंमृक्षराजबिलंगते ॥ पुत्रेचदेवकीदेवीपूजयामाससत्फलैः ॥ ४१ ॥ तदाजगामप्रिययासमणिर्भगवान्हरिः ॥ तद्धिलात्तत्प्रसिद्धंस्यान्मायातीर्थंफलप्रदं ॥४२॥ मायातीर्थेचयःस्नात्वामायांसंपूज्यमानवः ॥ सर्वामनोरथप्राप्तिंप्राप्नुयान्नात्रसंशयः ॥४३॥ इति श्रीमद्गर्गा०सं० श्रीद्वा० नारद०सं०प्रथमदुर्गेलीलासरोवरहरिमंदिरज्ञानतीर्थकृष्णकुंडबलभद्रसरोगणेशतीर्थदानस्थलमायातीर्थमाहात्म्यं नामैकोनविंशो० १९

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ द्वितीयस्यापिदुर्गस्यपूर्वद्वारेविदेहराट् ॥ इन्द्रतीर्थंमहापुण्यंकामदंसिद्धिदायकम् ॥ १ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्निन्द्रलोकंप्रयातिहि ॥ इहैवचन्द्रसादृश्यंवैभवंप्राप्यतेनरः ॥ २ ॥ तथावैदक्षिणेद्वारेसूर्यकुण्डोभिधीयते ॥ यत्रसत्राजितेनापिपूजितोभूत्स्यमन्तकः ॥ ३ ॥ तत्रस्नात्वापद्मरागंयोददातिनृपेश्वर ॥ सूर्यप्रभविमानेनसूर्यलोकंप्रयातिहि ॥ ४ ॥ तथावैपश्चिमेद्वारेब्रह्मतीर्थंविशिष्यते ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्स्वर्णपात्रेचपायसम् ॥ ५ ॥ योददातिमहाबुद्धिस्तस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ब्रह्महापितृहागोघ्नोमातृहा

चार्येहाघवान् ॥ ६ ॥ इन्द्रलोकेपदंधृत्वाबिभ्रद्ब्रह्ममयंवपुः ॥ चन्द्राभेनविमानेनयातिब्रह्मपदंसच ॥ ७ ॥ तथावैउत्तरेद्वारेक्षेत्रंम्यांनीललो
हितम ॥ यत्रसाक्षान्महादेवोराजतेनीललोहितः॥८॥ देवतामुनयःसर्वेतथासप्तर्षयःपरे ॥ वसंतियत्रवेदेहतथासर्वेमरुद्गणाः ॥९॥ नीललो
हितलिंगंतुयत्रसंपूज्ययत्नतः ॥ ऐश्वर्यमतुलंलेभेरावणोलोकरावणः॥१०॥कैलासस्यापियात्रायांयत्फलंलभतेनृप॥ तस्माच्छतगुणंपुण्यं
नीललोहितदर्शनात्॥११॥नीललोहितकुण्डेवैस्नातोयस्त्रिदिनंनरः ॥ सयातिशिवलोकाख्यंपापायुतयुतोपिहि ॥१२॥ सप्तसामुद्रकन्ना
मतीर्थंयत्रविराजते ॥ तत्रस्नात्वानरःपापीपापसंघैःप्रमुच्यते ॥ १३ ॥ सप्तानाञ्चसमुद्राणांस्नानपुण्यंलभेत्त्वरम् ॥ विष्णुर्विरिंचोगिरिश
इन्द्रोवायुर्यमोरविः ॥ १४ ॥ पर्जन्योधनदःसोमःक्षितिरग्निरपांपतिः ॥ तत्पार्श्वेषुसदाह्येतेतिष्ठन्तिमनुजेश्वर ॥ १५ ॥ सप्तकोटीनिती
र्थानिब्रह्माण्डेयानिकानिच ॥ सर्वाणितत्रतिष्ठन्तिसप्तसामुद्रकेनृप ॥ १६ ॥ तत्रस्नात्वानरःपश्चात्कृत्वासर्वपरिक्रमम् ॥ प्राप्नोतिद्वार
कायाश्चयात्रायाःसकलंफलम् ॥१७॥ सप्तसामुद्रकमृतेनयात्राफलदास्मृता ॥ सप्तसामुद्रकंतीर्थंविष्णुरूपंविदुःसुराः ॥१८॥ ॥ इति
श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीद्वारकाखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेद्वितीयदुर्गेइन्द्रतीर्थसूर्यकुण्डब्रह्मतीर्थनैललोहितसप्तसामुद्रकमाहात्म्यंनाम
विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तृतीयस्यापिदुर्गस्यपूर्वद्वारेमहाबलः ॥ रक्षत्यहर्निशंराजन्हनूमानंजनीसुतः ॥१॥
तंप्रेक्ष्यभगवद्भक्तंहनूमंतंमहाबलं ॥ जायतेभगवद्भक्तोहनूमानिवमानवः ॥ २ ॥ तथावैदक्षिणद्वारंचक्रंनामसुदर्शनम् ॥ रक्षत्यहर्निशं
राजन्श्रीकृष्णगतमानसम् ॥ ३ ॥ तस्यदर्शनमात्रेणभवेद्भक्तोहरेःपरः ॥ भक्तस्यापिसदारक्षांकरोतिहिसुदर्शनं ॥ ४ ॥ तथावैपश्चि
मद्वारंजांबवानृक्षराड्बली ॥ रक्षत्यहर्निशंराजन्भगवद्भक्तिसंयुतः ॥ ५ ॥ तंप्रेक्ष्यभगवद्भक्तंजांबवंतंमहाबलं ॥ चिरजीवीहरेर्भक्तोभवती
हचमानवः ॥ ६ ॥ तथावैचोत्तरंद्वारंविष्वक्सेनोमहाबलः ॥ रक्षत्यहर्निशंराजन्श्रीकृष्णहृदयोमहान् ॥ ७ ॥ तस्यदर्शनमात्रेणनरो
यातिकृतार्थतां ॥ शृणुराजन्बहिर्दुर्गात्तीर्थंपिंडारकंस्मृतं ॥ ८ ॥ पिंडारकस्यमाहात्म्यंशृणुताद्राजसत्तम ॥ यस्यस्मरणमात्रेणमहा
पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥ अथसिद्धचोरिवद्वारेरैवताद्रिसमुद्रयोः ॥ मध्येपिंडारकक्षेत्रंतीर्थानांतीर्थमुत्तमं ॥ १० ॥ क्रतुराजंराजसूयंय

दुराजोमहाबलः ॥ चकारयत्रवैदेहपरिपूर्णतमाज्ञया ॥ ११ ॥ सर्वाणियत्रतीर्थानिसमाहूतानिसर्वतः ॥ निवासंचक्रिरेराजन्नुग्रसेनक्रतूत्तमे ॥ १२ ॥ तेनपिंडारकंनामसर्वतीर्थस्यपिण्डतः ॥ तत्रस्नात्वानरःसद्योराजसूयफलंलभेत् ॥ १३ ॥ यत्रैवत्रिदिनंस्नात्वाव्रतीभूत्वासमाहितः ॥ ब्राह्मणेभ्यःस्वर्णदानंदत्वायःप्रणतोभवेत् ॥ १४ ॥ इहैवनरदेवःस्यात्समहात्मानसंशयः ॥ नित्यंशृणोतिसततंबंदिवाग्भिर्यशःस्वयं ॥ १५ ॥ सुवर्णरत्नवस्त्राद्यैःसुचंद्रवदनैःपरैः ॥ स्त्रीसंघैःसेवितोनित्यंहृष्टपुष्टोमहाबलः ॥ १६ ॥ अहोरात्रंप्रताड्यंतेद्वारिदुंदुभयोघनैः ॥ करींद्राणांचचीत्कारैरश्वहेषैस्समन्वितं ॥ १७ ॥ विराजतेराजसंघैःप्रेक्षयन्प्रांगणाजिरं ॥ रत्नप्रासादनिचयंध्वजमंडलमंडितं ॥ १८ ॥ मत्तकुंजरकर्णाभ्यांताडिताभृंगमंडली ॥ अलंकरोतितद्द्वारंमंडितंमंडलेश्वरैः ॥ १९ ॥ पिंडारकस्नानमृतेकथंराज्यंभवेदिह ॥ अंतेमोक्षंकथंयातिनरःपापयुतोपिहि॥२०॥ पिण्डारकस्नानमृतेनवर्मपिंडारकस्नानमृतेनकर्म॥पिंडारकस्नानमृतेनधर्मःपिंडारकस्नानमृतेनशर्म ॥ २१ ॥ पिंडारकस्नानमृतेवियोगीपिंडारकस्नानकरस्तुयोगी ॥ पिंडारकस्नानकरःसुभोगीपिंडारकस्नानकरोनरोगी ॥ २२॥ द्वारावतींमाधवमासमध्येप्रदक्षिणीकृत्यनमस्करोति ॥ सर्वाइहामुत्रचसिद्धयोपिवैदेहतत्पाणितलेभवंति ॥ २३ ॥ तीर्थाप्लुतोधःशयनःशुचिश्चमौनीव्रतीवायवभोजनेन ॥ आरभ्यचैत्रींकिलपौर्णमासींयोमाधवीमेत्यकरोतियात्रां॥२४ ॥ तत्पुण्यसंख्यांगदितुंनशक्यश्चतुर्मुखोवेदमयोविधाता॥ योमेघधारांगणयेत्कदाचित्कालेनपुण्यानिनकृष्णपुर्याः॥ २५ ॥यथातिथीनांहरिवासरश्चयथाहिशेषोफणिनांफणींद्रः ॥ यथागरुत्मान्दिविपक्षिणांचयथापुराणेषुचभारतंच ॥ २६ ॥ यथाहिदेवेषुचदेवदेवःश्रीवासुदेवो यदुदेवदेवः ॥ तथापुरीक्षेत्रसमस्तमध्यद्वारावतीपुण्यवतीप्रशस्ता ॥ २७ ॥ अहो तिधन्यायदुमंडलीभिर्विराजतेभूमितलेमनोहरा ॥ वैकुंठलीलाधिकृताकुशस्थलीयथातडिद्भिर्जलदावलिर्दिवि ॥ २८ ॥ यत्रैवसाक्षात्पुरुषःपरेश्वरोधृत्वाचतुर्व्यूहमलंविराजते ॥ यस्तूग्रसेनायददौनृपेशतांकृष्णायतस्मैहरयेनमोनमः ॥ २९ ॥ यदास्वलोकंभगवान्गमिष्यतिसंप्लावयिष्यत्यथतांतदार्णवे ॥ वैदेहदिव्यंहरिमंदिरंविनातस्मिन्निवासंभगवान्करिष्यति ॥ ३० ॥ शृण्वंतितत्रैवकलौजनाध्वनिंकृष्णोक्तमित्थंसततंदिनेदिने ॥ भवेदविद्योयदिवासविद्योयोब्राह्मणोवैसतुमामकीतनुः ॥ ३१ ॥

भूत्वाथविप्रोब्धितटादगाधंगत्वागृहीत्वाप्रतिमांपरस्य ॥ कृत्वाप्रतिष्ठांचविधायसाधंकरिष्यतेस्थापनमर्कएषः ॥३२॥ श्रीद्वारकानाथमितिस्वरूपंपश्यंतियेभक्तजनाःकलौयुगे ॥ गच्छंतितेविष्णुपदंनृदेवयोगीश्वराणामपिदुर्लभंयत् ॥३३॥ इदंमयातेकथितंनृदेवमाहात्म्यमेतत्किलकृष्णपुर्याः ॥ शृणोतियः श्रावयतेचभक्त्याश्रीद्वारकावासफलंलभेत्सः ॥३४॥ श्रीद्वारकायानृपखंडमेतन्मयातवाग्रेकथितंसुपुण्यं ॥ कीर्तिंकुलंभक्तिमतीवमुक्तिंददातिराज्यंचसदैवशृण्वतां३५॥ ॥इति श्रीमद्गर्गा० तृतीयदुर्गोपिंडारकमाहात्म्यंनामैकविंशो०॥२१॥

॥ ॥श्रीनारदउवाच॥ ॥श्रीकृष्णस्यसखाकश्चित्सुदामानामब्राह्मणः॥ सउवासस्वपुर्य्यांतुसत्याचभार्ययावृतः ॥ १ ॥ विरक्तोधनहीनश्चवेदवेदांगपारगः ॥समानशीलयापत्न्याचक्रेवृत्तिमयाचितां ॥ २ ॥ सकदाचित्प्रियांप्राहसीदमानांदरिद्रतः ॥ श्रीकृष्णोद्वारकानाथोमित्रंममपतिव्रते ॥ ३ ॥ मयातेनापिपठिताविद्यासांदीपनेर्गृहे ॥ पुनर्नदृष्टःश्रीकृष्णोभोजवृष्ण्यंधकेश्वरः ॥ ४ ॥ त्रैलोक्यनाथोभगवान्दुःखहादीनवत्सलः ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यशुष्कवक्त्रापतिव्रता ॥ ५ ॥ जीर्णवस्त्रधरादीनापतिंप्राहबुभुक्षिता ॥ यदिब्रह्मन्ननुहरिःसखातेकमलापतिः ॥ ६ ॥ बुभुक्षितःकथंभूतोजीर्णकर्पटधारणैः ॥ द्वारकायांजनाःगत्वादृष्ट्वासाक्षाच्छ्रियःपतिं ॥ धनयुक्ताःसमायांतितस्मात्त्वंगंतुमर्हसि ॥ ७ ॥ ॥सुदामोवाच॥ ॥सर्वेषांशिक्षकोहंत्वंतस्मैशिक्षांप्रदास्यति ॥ विप्रस्यविदुषोभिक्षाधनंप्रकथितंप्रिये ॥ ८ ॥ प्रियोवाच॥सखातुश्रीपतिर्यस्यनातिदूरेप्रवर्तते ॥ तमुपेहिसतेदुःखंदारिद्र्यंनाशयिष्यति ॥ ९ ॥ गताअवस्थाममतेदुःखदारिद्र्यंभुंजतोः ॥ दातुःकृपानिधेःकांतमित्रतायाश्चकिंफलं॥१०॥सुदामोवाच॥विधिनालिखितंभाग्यंतत्तथैवभविष्यति ॥ यातायातेननकिंभद्रेहरेर्ध्यानंकरोम्यहं ॥ ११ ॥ यद्द्वारिदेशेराजानोदेवगंधर्वकिन्नराः ॥ आज्ञांविनानयास्यंतिदीनस्यममकाकथा ॥१२॥ प्रियोवाच ॥ विनाज्ञांनैवयास्यंतिदेवगंधर्वकिन्नराः ॥ अंतर्यामीहरिःशीघ्रंदूतैस्त्वामाह्वयिष्यति॥१३॥विप्रउवाच॥दयालुरीदृशःकृष्णोपरंतुशृणुभामिनि ॥ विपत्तिकालेमित्रस्यनगच्छेद्गृहसुत्तमं ॥१४॥ कथंतुयाचनांकुर्वेचिराद्दृष्ट्वास्वकंप्रियं ॥ निर्लोभात्तुभवेत्प्रीतिर्याचनात्तुगमिष्यति ॥ १५ ॥ प्रियोवाच॥दुःखदारिद्र्यहरणंश्रीहरेर्दर्शनंकुरु ॥ याचनानैवकर्तव्यासतेर्थंबहुदास्यति॥एवंतुप्रिययाविप्रोबहुधैवंप्रभाषितः ॥१६ ॥ अयंहि

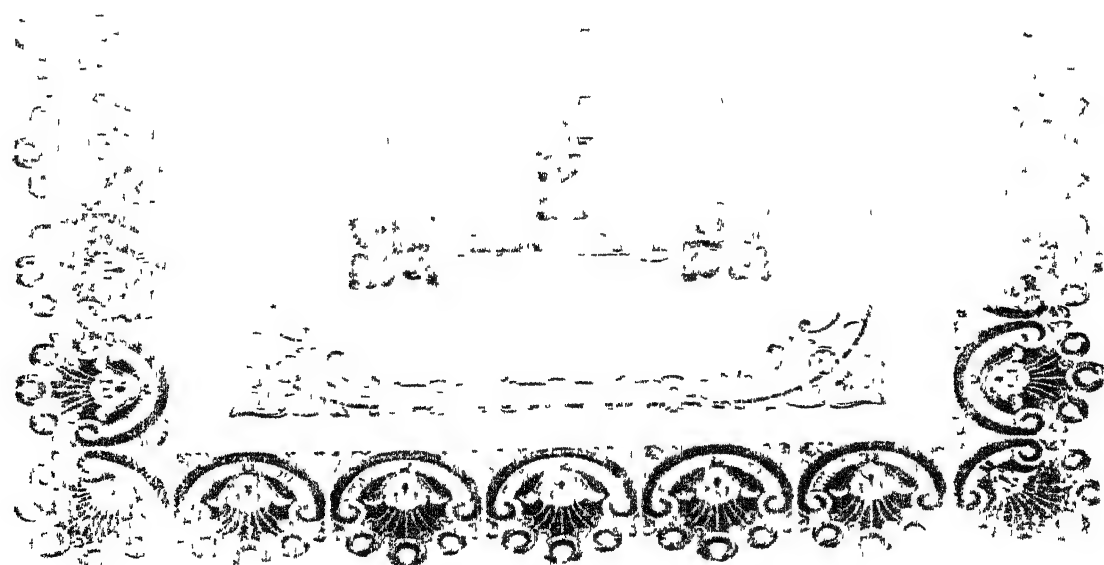
परमोलाभोकृत्वामित्रस्यदर्शनम् ॥ उपायनंतुकिंदास्येलज्जितोहंदरिद्रतः ॥ १७ ॥ इत्युक्तासागताशीघ्रंपरगेहंतदासती ॥ तंदुलांश्चतुरो
मुष्टीन्याचित्वास्वगृहंययौ ॥ १८ ॥ जीर्णकर्पटखंडेचबद्धातान्पतयेददौ ॥ ततोगृहीत्वापृथुकांश्चतंदुलान्कुचैलधारीमलिनश्चदुर्बलः ॥
॥ १९ ॥ जगामकृष्णस्यपुरींशनैःशनैर्ब्रह्मण्यदेवंमनसाचसंस्मरन् ॥ २० ॥ सोत्तीर्यसिंधुमुडुपेनददर्शतत्रश्रीद्वारिकांहरिपुरींकनकै
र्विचित्रां ॥ श्रेणीसभाविविधदुर्गगृहैःपताकैःशृंगाटकैरतिबलैर्यदुभिश्चगुप्ताम् ॥२१॥दृष्ट्वाकृष्णपुरींविप्रोजनानापृच्छ्यश्रीहरेः ॥ श्रीमंदिरं
तुकुत्रास्तेसर्वेवदतसांप्रतं ॥२२॥ इतिश्रुत्वामाधवस्यभवनानांचरक्षकाः ॥ ऊचुस्तेवर्ततेकृष्णःसर्वेषुमंदिरेषुच ॥ २३ ॥ इत्युपश्रुत्यसद
नंप्रविश्यैकतमंद्विजः ॥ ब्रह्मानंदंगतःकृष्णंपर्यंकस्थंविलोक्यच ॥ २४॥ सखायमागतंज्ञात्वासहसोत्थायमाधवः ॥ दोर्भ्यांमिलित्वाचान्यो
न्यंप्रेम्णाह्यश्रुकलाकुलः ॥ २५ ॥ स्वर्णपात्रेणतस्यापिपादौप्रक्षाल्यतज्जलं ॥ गृहीत्वाशिरसातंतुपर्यंकउपवेश्यच ॥ २६ ॥ अर्चनंकृतवा
न्गंधचंदनागुरुकुंकुमैः ॥ पक्वान्नैर्धूपदीपैश्चमधुपर्कैर्विधानतः ॥ २७ ॥ पश्चादावेद्यतांबूलंगांचस्वागतमब्रवीत् ॥ वृद्धंकुचैलंमलिनंदुर्बलंश्वे
तमूर्द्धजं ॥२८॥ मित्रविंदापर्यचरद्व्यजनेनास्मितान्विता ॥ श्रीकृष्णस्यप्रियाःसर्वाःविस्मिताःजहसुस्तदा ॥२९॥ ऊचुःपरस्परंनार्यःप्रेक्ष्य
विप्रंसमर्चितं॥भिक्षुणाह्यवधूतेनकिमनेनकृतंतपः॥३०॥येनत्रैलोक्यनाथेनसत्कृतश्चाग्रजोयथा॥एतस्मिन्नंतरेतौद्वौकथयांचक्रतुःकथाः॥
पूर्वांगुरुकुलेजाताहस्तौगृह्यपरस्परं ॥३१॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥शृणुब्रह्मन्प्रपठितासर्वविद्यात्वयामया ॥ गुरवेदक्षिणांदत्त्वापुनस्त्वंनैवदृ
श्यते ॥ ३२॥ अहंतुद्वारिकांयातोजरासंधभयात्सखे ॥ कुत्रस्थलेतवविभोनिवासंवदमेखलु ॥ ३३ ॥ कदाचिदिंधनार्थंनौगुरुदारैःप्रणोदि
ताः ॥ विद्यार्थिनोवयंसर्वेवनंजग्मुर्भयंकरं ॥ ३४ ॥ विपत्तिरभवत्तत्रवातवर्षभयंकरी ॥ रविरस्तंगतोरात्र्यामंधकारोभवन्महान् ॥ ३५ ॥
सर्वंजलमयंजातंस्थलंनैवतुदृश्यते॥वयंपरस्परंसर्वेगृहीतकरपंकजाः ॥ ३६ ॥ विद्युत्प्रकाशेपश्यंतोदिक्षुःसर्वासुबभ्रमुः ॥ ततःसूर्योदयेजा
तेगुरुःसांदीपनिर्महान् ॥३७॥ जलेशिष्यांश्चशीतार्तान्वनंगत्वाददर्शह ॥ जलात्सर्वान्स्थलेकृत्वागुरुरश्रुपरिप्लुतः॥ ३८॥उवाचबालका
यूयमस्मदाज्ञापरायणाः ॥ प्रेष्ठस्तुप्राणिनामात्मातमनाहृत्यमत्पराः ॥ ३९ ॥ तस्माद्भवद्भ्यःसंतुष्टोवरंदास्यामिदुर्लभं ॥ भवतांचा

पिसर्वत्रपूर्णाःसंतुमनोरथाः ॥ ४० ॥ वेदशास्त्रपुराणानिकंठस्थानिभवंतिहि ॥ तस्माद्गुरोश्चकृपयापूर्णोहंसर्वसौख्यतः ॥ ४१ ॥ सुदामोवाच॥देवदेवगुरुस्त्वंतुकोटिब्रह्मांडनायकः ॥ श्रीपतेस्तस्यगुरुपुवासोऽत्यंतविडंबनं ॥ ४२ ॥ ततःसुदामाविप्रस्तुकृष्णायपरमात्मने पृथुकाँस्तंडुलान्राजन्नप्रायच्छदवाङ्मुखः ॥ ४३ ॥ सर्वात्माभगवांस्तस्यज्ञात्वागमनकारणं ॥ नायंविप्रस्तुश्रीकामोमुक्त्यर्थंमांनुसेवते ॥ ४४॥ भार्यापतिव्रतादुःखाद्धनाशांचास्यकुर्वती ॥ तस्माद्धनंकथंदास्येअदात्रोश्चतयोरहं ॥ ४५ ॥ इतिब्रुवन्पुनर्ज्ञात्वाहेतोर्ममसतंदुलान् ॥ प्रगृह्यागतवानत्रलज्जयानैवदास्यति ॥४६ ॥ तस्मात्तुयाचनाकुर्वेविदित्वैवंवचोब्रवीत् ॥४७॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ गृहान्मदर्थेभवताकिमानीतमुपायनं ॥ अण्वप्युपाहृतंयच्चभक्त्याभूरिभविष्यति ॥ ४८ ॥ पत्रंपुष्पंफलंतोयंयोमेभक्त्याप्रयच्छति ॥ तदहंभक्त्युपहृतमश्नामिप्रयतात्मनः ॥ ४९ ॥ इत्थमाभाष्यभगवानदातुश्चद्विजन्मनः ॥ चीरखंडात्तंदुलांश्चजहारकिमिदंस्वयं ॥ ५० ॥ एतत्त्वयोपनीतंमेसखेपरमप्रीणनं ॥ विश्वंमांतर्पयिष्यंतिब्रह्मन्नेतेचतंडुलाः॥५१॥ ईदृशागोकुलेभुक्ताः श्रेष्ठाःपृथुकतंदुलाः ॥ मात्रायशोदयादत्ताःपुनस्तान्नैवदृष्टवान् ॥ ५२ ॥ इत्येकमुष्टिंजग्ध्वाचभूमिजांसंपदांददौ ॥ द्वितीयांजग्धुमारेभेदातुंपातालसंपदां ॥५३॥ तावद्वक्षस्थलाच्छीघ्रंजगृहेश्रीःकरंहरेः॥अपराधाद्विनानाथकथंमांत्यक्तुमिच्छसि ॥५४॥ एतावतालंश्रीकृष्णशक्रतुल्योद्विजोभवेत् ॥ द्विजेननिर्धनेनापिनज्ञातंतद्रहस्यकं॥५५॥संपूर्णंचधनंप्राप्तंस्वगृहेविष्णुमायया॥उपित्वारजनीमेकांभुक्त्वापीत्वासुखंगतः॥५६॥श्वोभूतेस्वगृहान्गंतुंकृष्णंनत्वामनोदधे ॥ सचाज्ञप्तोभगवतावंदितःपरिरंभितः ॥ ५७ ॥ याचनानकृतायेनव्रीडितः स्वगृहान्ययौ ॥ ब्रह्मण्यतामयादृष्टाविप्रदेवस्यश्रीपतेः ॥ ५८ ॥ अहंदरिद्रीकृष्णस्यबाहुभ्यांपरिरंभितः॥ प्रियाजुष्टेचपर्यंकेभ्रातेवस्थापितोद्विजः ॥ ५९ ॥ वीजितोव्यजनेनापिरुक्मिण्यासत्यभामया ॥ निर्द्धनस्तुधनंलब्ध्वाश्रीपतिंनैवसंस्मरेत्॥६०॥ इत्थंकरुणयामह्यंधनंकृष्णोनदत्तवान् ॥ इत्थंविचारयन्गच्छन्संस्मरन्ब्राह्मणींरुषा ॥ ६१ ॥ गृहाणधनकोटिंचगृहंगत्वाब्रवीम्यहं ॥ ब्रह्मण्यदेवोदाताचश्रीकृष्णोयंमयाश्रुतः ॥६२॥ प्रत्यक्षदृष्टःकृपणोगर्वितोधनपूरितः ॥ शापंदास्येकथंमित्रेधनलोभादहंवृथा ॥ ६३ ॥ यादृशीमेकृताप्रीतिःतादृशींप्रापयिष्यति ॥ पितरावस्यकंसेनका

रागारेकृतौपुरा ॥ ६४ ॥ कृष्णस्तुनंदसदनेपरगेहेचवर्द्धितः ॥ सदास्यतिकथंद्रव्यंधनयुक्तोपिनिर्धनः ॥ ६५ ॥ रत्नैःप्रपूरितान्गेहान्दृष्ट्वा वांछांनकारयेत् ॥ ललाटेलिखितंयद्यद्नतन्न्यूनंभविष्याति ॥ ६६ ॥ इतिसंकथयन्विप्रोनिजपुर्य्यंतकेगतः ॥ सुवर्णदुर्गसंयुक्तांकपाट ध्वजमंडितां ॥ ६७ ॥ तोरणैःकलशैश्चित्रैःप्रासादैःसुजनैर्वृतां॥द्वारिकामिवशोभाढ्यांसर्वरत्नैःप्रपूरितां ॥६८॥ दृष्ट्वाविप्रस्तुकिमिदंकस्य स्थानमितिब्रुवन् ॥ रथ्यांरथ्यांभ्रमंतंतंप्रत्यगृह्णन्स्त्रियोनराः॥६९ ॥ नागछंतंद्विजंदृष्ट्वाकिंकर्य्यःकिंकरास्तथा ॥ स्वामिन्यैकथयामासुः श्रुत्वासाविस्मयंगता ॥ ७१ ॥ भर्तारमागतंश्रुत्वापत्नीसंभ्रमसंयुता ॥ निश्चक्रामालयात्तूर्णंसाक्षाच्छ्रीरिवरूपिणी ॥ ७१ ॥ ब्राह्मणीशि बिकारूढादासीदासगणैर्वृता ॥ भ्रमंतमग्रहीद्विप्रंदर्शयित्वास्वकंमुखं ॥ ७२ ॥ दृष्ट्वास्फुरंतींतरुणींचभार्यांस्वर्णांबरैरत्नविभूषणाढ्यां ॥ यथेंदिरारूपवतींविमानेमुद्रान्वितःकृष्णकृपांचमेने ॥ ७३ ॥ निजगेहंतयायुक्तोश्रीकृष्णभुवनोपमं ॥ भोजनैर्द्रव्यरत्नैश्चपर्यंकव्यजनास नैः ॥ ७४ ॥ वितानैःस्वर्णपात्रैश्चतोरणैःसमलंकृतं ॥ दृष्ट्वाकृष्णस्यकृपयासुदामातरुणोऽभवत् ॥ ७५ ॥ बुभुजेऽलंपटोविप्रोसमृद्धिं स्वामहेतुकीं ॥ मनसाजाययात्यक्ष्यन्ज्ञानवैराग्यभाक्तितः ॥ ७६ ॥ चकारतर्कणांविप्रोकुतोममसमृद्धयः ॥दत्ताब्रह्मण्यदेवेनदेवानामपि दुर्लभाः॥ ७७॥ ईदृशींसंपदांदत्वानावोचत्किमपिस्वयं॥ममतंदुलमुष्टिंचप्रीत्याप्रत्यग्रहीद्धरिः॥७८॥तस्यसख्यंचदास्यंचभूयान्मेजन्मज न्मनि॥तत्पदांबुरुहध्यानात्तरिष्येहंभवार्णवं॥७९ ॥ विचिंत्यचेत्थंमनसासुदामापत्न्यावृतःकृष्णपदारविंदे ॥ मनश्चकृत्वाधनमेवविप्रा न्दत्वाहरेर्धामपरंजगाम ॥ ८० ॥ एतच्छ्रीकृष्णदेवस्यचरितंशृणुयान्नरः ॥ दारिद्र्यान्मुच्यतेशीघ्रंभक्तोभगवतोभवेत्॥८१॥श्रीद्वारका यानृपखंडमेतन्मयातवाग्रेकथितंसुपुण्यं ॥ कीर्तिंकुलंभक्तिमतीवमुक्तिंददातिराज्यंचसदैवशृण्वतां ॥ ८२ ॥ इतिश्रीमद्गार्गाचार्य्यसंहि तायांश्रीद्वारकाखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेसुदामाविप्रोपाख्यानवर्णनंनामद्वाविंशोध्यायः ॥ २२ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायांद्वारकाखण्डम् ।

॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांद्वारकाखंडं स० ॥







विश्वजित्खंड:

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीराधाकृष्णायनमः ॥ ॥ ॐ ॥ नमोभगवतेतुभ्यंवासुदेवायसाक्षिणे ॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धायनमःसंकर्षणा
यच ॥ १ ॥ अज्ञानतिमिरांधस्यज्ञानांजनशलाकया ॥ चक्षुरुन्मीलितंयेनतस्मैश्रीगुरवेनमः ॥ २ ॥ गर्गउ० ॥ इत्थंश्रीकृष्णचरितंमया
तेकथितंमुने ॥ चतुष्पदार्थदंनॄणांकिम्भूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ३ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ बहुलाश्वोमैथिलेन्द्रःश्रीकृष्णेष्टोहरिप्रियः ॥
किंपप्रच्छाथदेवर्षिंतन्मेब्रूहितपोधन ॥ ४ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ उग्रसेनंयादवेन्द्रंश्रीकृष्णेनकृतंमुने ॥ श्रुत्वातिविस्मितोराजाना
रदंप्राहमैथिलः ॥ ५ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कोवायंमरुतोराजाकेनपुण्येनभूतले ॥ यादवेंद्रोमहाबुद्धिरुग्रसेनोबभूवह ॥ ६ ॥
यस्यश्रीकृष्णचन्द्रोपिसहायोभूद्धरिःस्वयम् ॥ तस्याहोमहिमानंमेब्रूहिदेवर्षिसत्तम ॥ ७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ सूर्यवंशोद्भवोरा
जाचक्रवर्तीकृतेयुगे ॥ यज्ञंचकारविधिवन्मरुतोयोजगर्जितम् ॥ ८ ॥ महासम्भृतसम्भारैर्हिमाद्रेःपार्श्वउत्तरे ॥ संवर्तमुनिशार्दूलंगुरुंकृत्वा
हिदीक्षितः ॥ ९ ॥ पञ्चयोजनविस्तीर्णःकुण्डोभूद्यस्यचाध्वरे ॥ योजनंब्रह्मकुण्डस्तुगव्यूतिःपञ्चकुण्डकाः॥ १० ॥मेखलागर्तविस्तारवेदि
भिर्निर्मितादश ॥ सहस्रहस्तमुत्तुङ्गोयज्ञस्तंभोबभौमहान् ॥ ११ ॥ विंशद्योजनविस्तीर्णःसौवर्णोयज्ञमण्डपः ॥ वितानतोरणैरेजेकदली
खण्डमण्डितः ॥ १२ ॥ ब्रह्मरुद्रादयोदेवाःसगणास्तत्रचागताः ॥ ऋषयोमुनयःसर्वेतस्ययज्ञंसमाययुः ॥१३ ॥ होतारोदशलक्षाणिदशल
क्षाणिदीक्षिताः॥अध्वर्यवःपञ्चलक्षमुद्गातारस्तथापरे ॥ १४ ॥ आहूतास्तत्रविद्वांसश्चतुर्वेदविदोद्विजाः ॥सर्वेशास्त्रार्थतत्त्वज्ञाःकोटिशोन्ये
प्रपूजिताः ॥ १५ ॥ हस्तिशुंडासमांधारांभुक्त्वाज्यस्यहुताशनः ॥ अजीर्णप्रापतद्यज्ञेनचित्रंविद्धिमैथिल ॥ १६ ॥ येभ्योभागंवदंतीहवि
श्वेदेवाःसभासदः ॥ तेभ्यस्तेभ्योददुर्वांताःपरिवेष्टारएवते ॥ १७ ॥ केपिजीवास्त्रिलोक्यांतुनबभूवुर्बुभुक्षिताः ॥ सर्वेदेवास्तुसोमेनह्य
जीर्णत्वमुपागताः ॥ १८ ॥ संवर्तायददौराज्यंजंबुद्वीपस्यचाध्वरे ॥ गजानांहेमभाराणांनियुतानिचतुर्दश ॥ १९ ॥ शतार्बुदंहयानांतु
यज्ञांतेदक्षिणां नृप ॥ कोटिशोनवरत्नानांमहार्हाणांमहात्मने ॥ २० ॥ हयानांपंचसाहस्रंगजानांशतमेवच ॥ शतभारंसुवर्णानांब्राह्मणे
ब्राह्मणेददौ ॥ २१ ॥ जलभोजनपात्राणिहैमानिप्रस्फुरंतिच ॥ भुक्त्वातानिविसृज्याशुगतास्तुष्टाद्विजातयः ॥ २२ ॥ विप्रत्यक्तैःस्वर्ण

पात्रैरुच्छिष्टैर्नृपवर्जितैः ॥ हिमाद्रिपार्श्वेशैलोभूद्व्यापिशतयोजनम् ॥ २३ ॥ मरुत्तस्ययथायज्ञोनतथान्यस्यकर्हिचित् ॥ त्रिलोक्यांशृणु राजेंद्रनभूतोनभविष्यति ॥ २४ ॥ यज्ञकुण्डाद्विनिर्गत्यपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ आत्मानंदर्शयामासमरुत्तायमहात्मने ॥ २५ ॥ तमालोक्यहरिंनत्वाकृतांजलिपुटोनृपः ॥ गदितुंनसमर्थोभूद्रोमांचीप्रेमविह्वलः ॥ २६ ॥ तंप्रेमपूरितंदृष्ट्वापतितंपादयोर्नतम् ॥ उवाचभगवान्साक्षान्मेघगम्भीरयागिरा ॥ २७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ राजंस्त्वयाहंविनयेनतोर्थितोनिष्कारणैर्यज्ञवरैःसमर्चितः ॥ वरंपरंब्रूहिमहामतेत्वंवरंदास्यामिदेवैरपिदुर्लभंदिवि ॥ २८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वातुराजामरुतःकृतांजलिःप्रदक्षिणीकृत्यहरिंपरेश्वरम् ॥ सम्पूज्यभक्त्याविशदोपचारकैर्नत्वाभृशंगद्गदयागिराब्रवीत् ॥ २९ ॥ ॥ मरुतउवाच ॥ ॥ नवेद्म्यहंत्वच्चरणारविन्दतोवरंपरंश्रीपुरुषोत्तमोत्तम ॥ समेत्यगङ्गांतृषिताश्चदुर्धियःखनंतिकूपंहियथानरेतराः ॥ ३० ॥ ॥ तथापियाचेतववाक्यगौरवात्पादारविन्दंत्वद्दयारविन्दात् ॥ कदापिमेमाव्रजतुव्रजेश्वरमूलञ्चतुर्णांविदुरर्थसम्पदाम् ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ धन्योसिराजंस्तवनिर्मलामतिःप्रलोभितस्यापिवरैर्नकामभृत् ॥ तथापिमत्तोवरयेप्सितंवरंविनाफलंभक्तसुखान्नमेसुखम् ॥ ३२ ॥ ॥ मरुत्तउवाच ॥ ॥ देयंयदामेवरमीप्सितंप्रभोवैकुण्ठलोकंकुरुताद्धरातले ॥ रक्षस्थितंमांनिजभक्तवत्सलतस्मिन्पुरेभक्तजनैःपरैःसह ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अस्मिन्ममनौदैवमनोरथाब्धिगतेषुविंशेषुयुगेषुचाष्टसु ॥ गत्वाथनाकंधरणींसमेत्यमयाहिगोवत्सपदंकरिष्यसि ॥ ३४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ ॥ इत्युक्त्वाभगवान्साक्षात्तत्रैवान्तरधीयत ॥ सोयंतुमरुतोराजाउग्रसेनोबभूवह ॥ ३५ ॥ तंयज्ञंकारयामासराजसूयंहरिःस्वयम् ॥ किंदुर्लभंत्रिलोक्यांतुभक्तानांमैथिलेश्वर ॥ ३६ ॥ मरुत्तस्यापिचरितंयःशृणोतिनृपोत्तम ॥ तस्यज्ञानंसवैराग्यंभक्तियुक्तंप्रजायते ॥ ३७ ॥

॥ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांश्रीविश्वजित्खंडे नारदबहु०सं०श्रीमरुत्तोपाख्याननामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कथंचकारविधिवत्राजसूयाध्वरंनृपः ॥ श्रीकृष्णेनसहायेनवदैतन्नितरांमुने ॥ १ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ उग्रसेनःसुधर्मायांकृष्णंसंपूज्यचैकदा ॥ नत्वाप्राहप्रसन्नात्माकृतांजलिपुटःशनैः ॥ २ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ भगवन्नारदमुखाच्छ्रुतंय

स्यमहत्फलं ॥ तंयज्ञंराजसूयाख्यंकरिष्यामितवाज्ञया ॥ ३ ॥ त्वत्पादसेवयापूर्वेंमनोरथमहार्णवे ॥ तेरुर्जगत्तृणीकृत्यनिर्भयाःपुरुषोत्तम ॥ ४ ॥ ॥श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ सम्यग्व्यवसितंराजन्भवतायादवेश्वर ॥ यज्ञेनतेजगत्कीर्तिस्त्रिलोक्यांसंभविष्यति ॥ ५ ॥आहूय यादवान्सर्वान्सभांकृत्वाथसर्वतः ॥ तांबूलवीटिकांधृत्वाप्रतिज्ञांकारयप्रभो ॥ ६ ॥ ममांशायादवाःसर्वेलोकद्वयजिगिषवः ॥ जित्वारीना गमिष्यंतिहरिष्यंतिबलिंदिशां ॥ ७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथांधकादीनाहूयशक्रासिंहासनेस्थितः ॥ सुधर्मायांप्राहनृपोधृत्वातांबूलवीटिकां ॥ ८ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ योजयेत्समरेसर्वाञ्जंबूद्वीपस्थितान्नृपान् ॥मनस्वीशक्रकोदण्डीसोत्तितांबूलवीटिकाम् ॥ ॥ ९ ॥ ॥श्रीनारदउवाच ॥ ॥ नृपेषुतुष्णींप्रगतेषुसत्सुश्रीरुक्मिणीनन्दनएवमग्रात् ॥ जग्राहतांबूलचयंमहात्मानत्वानृपंमैथिलशम्बरारिः ॥ १० ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ विजित्यसमरेसर्वञ्जंबूद्वीपस्थितान्नृपान् ॥ गृहीत्वाचबलिंतेभ्यआगमिष्यम्यहंबलात् ॥ ११ ॥ अगम्यागमनंचभ्रोब्राह्मणस्यगुरोस्तथा ॥हत्याभ्रूणस्यमेभूयान्नकुर्यांकर्मचेदिदं ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥श्रुत्वावचःशंबरारेःसाधुसाध्वितियूथपाः ॥ ऊचुस्तेषांपश्यतांचतंजग्राहयदूत्तमः ॥ १३ ॥ गर्गाद्यदुकुलाचार्यान्मुहूर्तंबोध्ययत्नतः ॥ तत्स्नानंकारयामासमुनिभिर्वेदसूक्तिभिः ॥ १४ ॥ उग्रसेनोथतिलकंप्रद्युम्नस्यचकारह ॥ बलिंदत्वानमश्चक्रुःसर्वेयादवयूथपाः ॥ १५ ॥ उग्रसेनोददौखड्गंप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ कवचंप्रददौसाक्षाद्बलदेवोमहाबलः ॥ १६ ॥ स्वतूणाद्वौविनिष्कृष्यवक्षयसायकौधनुश्चशार्ङ्गंधनुषःसमुत्पाट्यददौहरिः ॥ १७ ॥ ॥ किरीटकुंडलेदिव्येपीनेवासोमनोहरं ॥ छत्रचचामरेसाक्षाच्छूरोवृद्धोददौपुनः ॥ १८ ॥ शतचंद्रंददौतस्मैवसुदेवोमहामनाः ॥ उद्धवः प्रददौसाक्षान्मालांकिंजल्किनींशुभां ॥ १९ ॥ अक्रूरोदक्षिणावर्त्तंशंखंविजयदंददौ ॥ श्रीकृष्णकवचंयंत्रंगर्गाचार्योददौमुनिः ॥ २० ॥ तदैवह्यागतःशक्रोलोकपालैःसकौतुकः ॥ आजग्मतुर्ब्रह्मशिवौदेवर्षिगणसंवृतौ ॥ २१ ॥ प्रद्युम्नायददौशूलीत्रिशूलंज्वलनप्रभं ॥ब्रह्माददौमहाराजपद्मरागंशिरोमणिं ॥ २२ ॥ पाशीपाशंशक्तिधरःशक्तिंशत्रुविमर्दिनीम् ॥ वायुश्चव्यजनेदिव्येयमोदंडंददौपुनः ॥ २३ ॥ रविर्गदांमहागुर्वींकुबेरोरत्नमालिकां ॥चंद्रःकांतमणिंचंद्रःपरिघंचतनूनपात् ॥२४॥ क्षितिश्चपादुकेप्रादाद्दिव्येयोगमयेपरे ॥ प्रद्युम्नायददौकुंतं

भद्रकालीतरस्विनी ॥ २५ ॥ हेमाढ्यमुच्चशिखरंसहस्रहयसंयुतं ॥ विश्वकर्मकृतंसाक्षाद्ब्रह्मांडांतर्बहिर्गतं ॥ २६ ॥ सहस्रचक्रसंयुक्तंमनोवेगंघनस्वनं ॥ मंजीरकिंकिणीजालंघंटाटंकारभीषणं ॥ २७ ॥ रथंददौमहादिव्यंसहस्रध्वजशोभितं॥ जैत्रंरत्नमयंशक्रःप्रद्युम्नायमहात्मने॥ ॥ २८ ॥ शंखदुन्दुभयोनेदुस्तालवीणादयस्तदा ॥ मृदंगवेणुसन्नादैर्जयध्वनिसमाकुलैः ॥ २९ ॥ वेदघोषैर्लाजपुष्पैर्मुक्तावर्षसमन्वितैः ॥ प्रद्युम्नस्योपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे॥३०॥ ॥इति श्रीमद्गर्गा०सं०विश्वजित्खंडेना०बहुलाश्वसं०प्रद्युम्नविजयाभिषेकोनामद्वितीयो०॥२॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथनत्वाहरिंकार्ष्णिरुग्रसेनंबलंगुरुं ॥ नीत्वाज्ञांरथमारुह्यकुशस्थल्याविनिर्ययौ ॥ १॥ तथातमनुगाःसर्वेयादवाउद्धवादयः ॥ भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकाः ॥ २ ॥ तथास्वभ्रातरःसर्वेगदाद्याःकृष्णनोदिताः ॥ सपुत्राःसबलाःसर्वेसांबाद्याश्चमहारथाः ॥ ३ ॥ किरीटिनःकुंडलिनोलोहकंचुकमंडिताः ॥ चतुरंगबलोपेताःकोटिशस्तेविनिर्ययुः ॥ ४ ॥ कलापिहंसगरुडमीनतालध्वजैरथैः॥ सूर्यमंडलसंकाशैश्चंचलाश्वनियोजितैः ॥ ५ ॥ हेमकुंभैः सशिखरैर्मुक्तातोरणराजितैः ॥ विडंबयद्भिर्नितरांवायुवेगमतःपरं ॥६॥ चामरांदोलितैर्दिव्यैर्वीरमंडलमंडितैः ॥ सौवर्णैर्देवधिष्ण्याभैरेजुर्वीरामनोहराः ॥ ७ ॥ मदच्युताश्चित्रमुखाहेमजालसमन्विताः ॥ महोद्धतागजाउच्चारणद्घंटारुणांबराः ॥८॥ गिरीन्द्रशिखराभद्रादिग्गजेंद्रान्दिग्विभावितान् ॥ विडंबयंतोदृश्यंतेसैन्येसैन्याद्विपानृप ॥९॥ केचिन्मुद्रास्तुकथिताःकेचिद्भद्रामृगाःपरे ॥ विंध्याचलभवाःकेचित्केचित्काश्मीरसंभवाः ॥ १० ॥ मलयप्रभवाःकेचिद्धिमाद्रिप्रभवाःपरे ॥ सौरंभप्रभवाःकेचित्कैलासवनसंभवाः ॥ ११ ॥ ऐरावतकुलेभाश्चचतुर्दंताःकलापिनः ॥ त्रिशुंडागरुडाभाश्चगच्छंतिभुविचांबरे ॥ १२ ॥ ध्वजायुक्ताःकोटिगजाःकोटिदुंदुभिसंयुताः ॥ कोटिसैन्यामहामात्यैरत्नकंबलमण्डिताः ॥ १३ ॥ गर्जयंतोघनश्यामानीडाडंबरराजिताः ॥ इतस्ततोविरेजुस्तेबलेऽधौमकराइव ॥ १४ ॥ करैर्गुल्मान्समुत्पाट्यक्षेपयंतोर्कमंडले ॥ कंपयंतोभुवंपादैर्मंदराद्रीकृताचलाः ॥ १५ ॥ दुर्गाद्रिगंडशैलादीन्पातयंतःशिरःस्थलैः ॥ खंडयंतश्चशत्रूणांबलमेतादृशागजाः ॥१६॥ तुरगानिर्गताराजन्केचिन्मात्स्याःकालिंगजाः ॥ औशीनराःकौशलाश्चवैदर्भाःकुरुजांगलाः ॥ १७ ॥ कंबोजजाःसृंजयजाःकैकेयाःकुंतिसंभवाः ॥ दारदाःकेरलाआंगावांगाविकटसंभवा

॥ १८ ॥ कौंकणाःकौटकाःकेचित्कर्णाटागौर्जराहयाः ॥ सौवीराःसैंधवाःकेचित्पांचालाआर्बुदाःपरे ॥ १९ ॥ काच्छाश्चकेचिदानर्तागां
धारामालवादयः ॥ महाराष्ट्रभवाःकेचित्तैलंगाजलसंभवाः ॥ २० ॥ परिपूर्णतमस्यापिश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ वाजिशालासुवर्ततेतेपि
वर्तैर्विनिर्गताः ॥ २१ ॥ श्वेतद्वीपाच्चवैकुंठात्तथाजितपदान्नृप ॥ रमावैकुंठलोकाच्चप्राप्तायेतेपिनिर्गताः ॥ २२ ॥ हेमहारसमायुक्तामुक्ता
मालामनोहराः ॥ शिखामणिमहारश्मिसेविताः सुपरिच्छदाः ॥ २३ ॥ चामरैर्मंडिताःपुच्छमुखपादस्फुरत्प्रभाः ॥ यादवानांमहासैन्येदृ
श्यंतेचेदृशाहयाः ॥ २४ ॥ वायुवेगामनोवेगानस्पृशंतःपदैर्भुवं ॥ अपक्कसूत्रेष्वतिगाबुद्बुदेष्वपिमैथिल ॥ २५ ॥ व्रजंतःपारदमनुजालेपू
र्णाभवेषुच ॥ दृश्यंतेपिनिराधाराःस्फारावारिषुमैथिल ॥ २६ ॥ गंडशैलनदीदुर्गगर्तप्रासादसंचयान् ॥ विलंघयंतःसततंचंचलास्तेतुरंग
गमाः ॥ २७ ॥ मायूरींतैत्तिरींक्रौंचींहंसींयेखांजनींगतिं ॥ कुर्वंतोभुविनृत्यंतोमैथिलेन्द्रइतस्ततः ॥ २८ ॥ केचित्सपक्षादिव्यांगाःश्याम
कर्णामनोहराः ॥ पीतपुच्छाश्चंद्रवर्णावाजिशालाविनिर्गताः ॥ २९॥ उच्चैःश्रवःकुलेजाताःसूर्यवाजिभवाःपरे ॥ अश्विनोसुतविद्याढ्यावरु
णेनप्रयोजिताः ॥ ३० ॥ केचिन्मंदारभाःकेचिच्चित्रवर्णामनोहराः ॥ अतसीपुष्पसंकाशाःस्वर्णाभाहरितप्रभाः ॥ ३१ ॥ पद्मरागप्रभाः
केचित्सर्वलक्षणलक्षिताः ॥ कोटिशःकोटिशोराजन्नन्येपिनिर्गताहयाः ॥ ३२ ॥ धनुर्भृतोभटाःसैन्येसंग्रामेलब्धकीर्त्तयः ॥ शक्तित्रिशू
लासिगदावर्मपाशधराःपरे ॥ ३३ ॥ वर्षंतःशस्त्रधाराभिःप्रलयाब्धिसमानृप ॥ दिग्गजाइवदृश्यंतेमर्दयंतोह्यरीन्मृधे ॥ ३४ ॥ एवंविनिर्ग
तंराजन्यदूनांविपुलंबलं ॥ दृष्ट्वासुरासुराःसर्वेविसिष्मुःपरमाद्भुतं ॥ ३५ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्व
संवादे यादवसैन्यगमनंनामतृतीयोध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्थंसेनावृतंवीरंप्रद्युम्नंधन्विनांवरं ॥ श्री
कृष्णबलदेवाभ्यामुग्रसेनउवाचह ॥ १ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ हेप्रद्युम्नमहाप्राज्ञश्रीकृष्णकृपयात्वरम् ॥ विजित्यनृपतीन्सर्वान्द्वारका
मागमिष्यसि ॥ २ ॥ मत्तंप्रमत्तमुन्मत्तंसुप्तंबालंजडंस्त्रियं ॥ प्रपन्नंविरथंभीतंनरिपुंहंतिधर्मवित् ॥ ३ ॥ राज्ञोहिपरमोधर्मआर्तानामार्ति
विग्रहः ॥ उत्पथानांवधश्चेत्थमाततायीवधार्हणः ४ ॥ पुमान्योपिद्रुतक्लीबआत्मसंभावितोधमः ॥ भूतेषुनिरनुक्रोशोनृपाणांतद्वधोवधः

॥ ५ ॥ नैनोराज्ञःप्रजाभर्तुर्धर्मंयुद्धेवधेद्विषां ॥ आदिराजोनृपान्पूर्वंप्राहस्वायंभुवोमनुः ॥ ६ ॥ योरणेनिर्भयोभूत्वाकृत्वांघ्रिंप्रागतोव्य
सुः ॥ सगच्छेद्धामपरमंभित्त्वामार्तंडमंडलम् ॥ ७ ॥ भयाद्रणादुपरतस्त्यक्त्वायुद्धेपतिंचयः ॥ व्रजेद्यःक्षत्रियोभूत्वासमहारौरवंव्रजेत्
॥ ८ ॥ सेनारक्षेत्तुराजाहिसेनाराजानमेवहि ॥ सूतःकृच्छ्रगतंरक्षेद्रथिनंसारथिंरथी ॥ ९ ॥ यूयंचयादवाःसर्वेसमर्थबलशालिनः ॥ कार्ष्णि
मेवाभिरक्षंतुकार्ष्णिर्वःपरिरक्षतु ॥१० ॥ गावोविप्राःसुराधर्मश्छंदांसिभुविसाधवः ॥ पूजनीयाःसदासर्वैर्मनुष्यैर्मोक्षकांक्षिभिः ॥ ११ ॥
वेदाविष्णुवचोविप्रामुखंगावस्तनुर्हरेः ॥ अंगानिदेवताःसाक्षात्साधवोह्यसवःस्मृताः ॥ १२ ॥ श्रीकृष्णोयंहरिःसाक्षात्परिपूर्णतमःप्रभुः ॥
येषांचित्तेस्थितोभक्त्यातेषांतुविजयःसदा ॥ १३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ शिरसाजगृहुःसाक्षादुग्रसेनस्यशासनं ॥ प्रणेमुर्यादवाः
सर्वेकृतांजलिपुटानृप ॥ १४ ॥ उग्रसेनंनृपवरंवसुदेवंबलंहरिं ॥ ननामकार्ष्णिःशिरसागर्गाचार्यंमहामुनिं ॥ १५ ॥ श्रीकृष्णबलदेवाभ्यां
पुरींयातेनृपेश्वरे ॥ दिग्जयार्थीहरेःपुत्रःप्रययौयादवैःसह ॥ १६ ॥ चतुर्योजनलंबोत्थंराजमार्गोपियस्यवै ॥ बभौहेममयैःसर्वैःशिविरैर्मै
थिलेश्वर ॥ १७ ॥ अग्रतोवाहिनीयुक्तःकृतवर्मामहाबलः ॥ ध्वजिनीसहितःपश्चादक्रूरोधन्विनांवरः ॥ १८ ॥ तत्पश्चादुद्धवोमंत्रीधीमां
मापंचसंयुतः ॥ तत्पश्चात्कृष्णचंद्रस्यसुतास्त्वष्टादशस्मृताः ॥ १९ ॥ ययुर्महारथाराजन्येशताक्षौहिणीयुताः ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चदी
प्तिमान्भानुरेवच ॥ २० ॥ सांबोमधुर्बृहद्भानुश्चित्रभानुर्वृकोरुणः ॥ पुष्करोवेदबाहुश्चश्रुतदेवःसुनंदनः॥ २१ ॥चित्रभानुर्विरूपश्चकविर्न्य
ग्रोधएवच ॥ तत्पश्चात्प्रययुःसर्वेगदाद्याःकृष्णनोदिताः ॥ २२ ॥ भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकाः ॥ ऋतुबाणकोटिसंख्यायादवा
नांप्रकथ्यते ॥ तत्सैन्यसंख्यांनृपतेकःकरिष्यतिभूमिषु ॥ २३॥ इत्थंयदूनांचलतांनृपाणांविकर्षतांतांमहतींचसेनाम् ॥ कोदंडटंकारयु
तोभवत्कोधुंकारआताडितदुदुंभीनां ॥ २४ ॥ इभेंद्रचीत्कारहयेंद्रहेषणैर्नदद्धुशुंडीदृढवीरगर्जनैः ॥ ढक्कानिनादैर्यदवस्तडित्स्वनैःप्रचं
डमेघाइवतेविडिंडिरे ॥ २५ ॥ एजद्भुवोमंडलमेवदिग्गजामहास्वनैस्तेबधिरीकृताइव ॥ सद्योथदुर्गैरिपवोविदुद्रुवुर्नैःसाहसाःकोचलतांम
हात्मनाम् ॥ २६ ॥ कुर्मस्तुकिंकाविकितिकेवदंतःकुतःक्वगच्छामइतिद्रवंतः ॥ उपद्रवोह्येषविधेःकयातिचचालल्लोकैःसहिताचलेति ॥

॥ २७ ॥ छलेनयज्ञस्यहरिःपरेश्वरोभारंविदेहेशभुवोवतारयन् ॥ योभूच्चतुर्व्यूहधरोयदोः कुलेतस्मैनमोनंतगुणायभूभृते ॥ २८ ॥ ॥
इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडेनारदबहुलाश्वसंवादेप्रद्युम्नदिग्विजयार्थगमनंनामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ५ ॥ ॥श्रीब
हुलाश्वउवाच ॥ ॥ कान्कान्देशान्ययौजेतुंक्रमतःश्रीहरेःसुतः ॥ तस्यकर्माण्युदाराणिब्रूहिदेवर्षिसत्तम ॥ १ ॥ अहोश्रीकृष्ण
चंद्रस्यकृपाभक्तेषुचेदृशी ॥ पुनातिप्रश्रुताध्यातापापिनंसकुलंजनम् ॥ २ ॥ ॥श्रीनारदउवाच ॥ ॥साधुसाधुत्वयापृष्टंसाधुतेविम
लामतिः ॥ चारितंकृष्णभक्तानांपुनातिभुवनत्रयम् ॥ ३ ॥ तारकामेघधाराश्चभूमेःसर्वरजांसिच ॥ कविश्चेद्गणयेद्राजन्नहरेःश्रीमतोगुणान्
॥ ४ ॥ चतुर्योजनमात्रंहिछायायस्यप्रदृश्यते ॥ तेनश्वेतातपत्रेणशोभितोरुक्मिणीसुतः ॥ ५ ॥ रथेनशक्रदत्तेनस्वसैन्यपरिवारितः ॥
कच्छदेशान्ययौजेतुंत्रिपुरान्गिरिशोयथा ॥ ६ ॥ कच्छदेशाधिपःशुम्भोमृगयार्थीविनिर्गतः ॥ सेनांसमागतांज्ञात्वापुरींहालांसमाययौ
॥ ७ ॥प्रद्युम्नस्यागतासेनागजपादप्रताडनैः ॥ चूर्णयन्तीतरून्देशान्पातयन्तीहिमैथिल ॥ ८ ॥ उत्थितैस्तद्रजोवृन्दैरंधीभूतंनभोभवत्
॥ भयंप्रापुर्जनाःसर्वेकच्छदेशनिवासिनः ॥ ९ ॥ तदातिधर्षितःशुम्भोगजानांहेममालिनां ॥ नीत्वापंचशतंसद्योहयानामयुतंतथा ॥ १०
॥ विंशद्भारंसुवर्णानामागतस्तस्यसंमुखे ॥ दत्त्वाबलिंननामाशुप्रजाबद्धाकरद्वयं ॥ ११ ॥ तस्मैतुष्टःशंबरारिःप्रददौरत्नमालिकां ॥ सं
स्थाप्यराज्येतंराजन्नेषाहिप्रकृतिःसतां ॥१२॥ कलिंगान्प्रययौजेतुंरुक्मिणीनंदनोबली ॥ पतत्पताकैःसत्सैन्यैर्मेघैरिंद्रइवव्रजन् ॥१३ ॥
कलिंगराजःस्वबलैःसमर्थद्विपवाहनैः ॥ निर्ययौसंमुखेयोद्धुंप्रद्युम्नस्यमहात्मनः ॥ १४ ॥कालिंगमागतंवीक्ष्यानिरुद्धोधन्विनांवरः ॥ रथे
नैकेनतत्सैन्यैर्युयुधेयादवाग्रजः ॥ १५ ॥ शतबाणैश्चकालिंगंदशभिर्दशभीरथान् ॥ अताडयद्गजान्वीरश्चापटंकारयन्मुहुः ॥ १६ ॥
स्वशत्रवश्चस्वेसर्वेसाधुसाध्वितिवादिनः ॥ अनिरुद्धःप्रयुयुधेप्रद्युम्नस्यप्रपश्यतः ॥ १७ ॥ अनिरुद्धबाणौघैःकेचिद्वीराद्विधाकृताः ॥ ग
जाश्चभिन्नशिरसःपादभिन्नाहयानृप ॥ १८ ॥रथाश्चचूर्णचरणाहताश्वाहतनायकाः ॥ हतसारथयोवातैर्निपेतुःपादपाइव ॥ १९ ॥ पला
यमानांतांसेनांकालिङ्गोवीक्ष्यमैथिल ॥ आजगामगजारूढोविच्छिन्नकवचोरुषा ॥ २० ॥ द्विसप्ततिभारयुतांगदांचिक्षेपसत्वरम् ॥ गजे

नपातयन्वीराञ्जगजंघनवद्बली ॥ २१ ॥ गदाप्रहारव्यथितंकिंचिद्व्याकुलमानसं ॥ अनिरुद्धंमृधेवीक्ष्ययादवाःक्रोधपूरिताः ॥ २२ ॥ तदैव
तेद्रुःकालिंगंबाणैस्तीक्ष्णैःस्फुरत्प्रभैः ॥ समांसमुद्धरंश्येनंकुररांश्चंचुभिर्यथा ॥ २३ ॥ कालिंगोपितदाक्रुद्धःसज्यंकृत्वाधनुःस्वयं ॥ टं
कारयन्मुहुर्बाणैर्बाणांश्चूर्णीचकारह ॥ २४ ॥ गदोगदांसमादायबलदेवानुजोबली ॥ तद्गजंताडयामासवामहस्तेनमैथिल ॥ २५ ॥ अर्ध
चंद्रप्रहारेणविशीर्णोभूद्गजस्तथा ॥ इंद्रवज्रप्रहारेणगंडशैलोयथानृप॥ २६ ॥ कालिंगःपतितोभूत्वागृहीत्वामहतींगदां ॥ गदंचताडयामा
सकालिंगंचगदस्तदा ॥ २७ ॥ कालिंगगदयोस्तत्रघोरंयुद्धंबभूवह ॥ विस्फुलिंगान्क्षरंत्यौद्वेगदेचूर्णीबभूवतुः ॥ २८ ॥ गदोगृहीत्वाका
लिंगंपातयित्वारणांगणे ॥ चकर्षस्वकरेणाशुफणिनंगरुडोयथा ॥ २९ ॥ गदाप्रहारव्यथितश्चूर्णितास्थिःकालिंगराट् ॥ आययौशरणंसो
पिप्रद्युम्नस्यमहात्मनः ॥ ३० ॥ दत्त्वाबलिंप्राहकालिंगराजस्त्वंदेवदेवःपरमेश्वरोसि ॥ क्रोधावृतंकःप्रसहेतकोत्वांजनोयथादंडधरंनम
स्ते ॥ ३१ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खण्डे नारदबहुलाश्वसंवादेकच्छकालिंगदेशविजयोनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्थंजित्वाथकालिंगम्प्रद्युम्नोयादवेश्वरः ॥ जगाममरुधन्वानंजलंवैश्वानरोयथा ॥ १ ॥ गिरिदुर्गसमायुक्तंधन्वदेशाधि
पंगयं ॥ उद्धवंप्रेषयामासज्ञात्वातंयादवेश्वरः ॥ २ ॥ गिरिदुर्गगतःसाक्षादुद्धवोबुद्धिसत्तमः ॥ सभामेत्यगयम्प्राहशृणुराजन्महामते ॥ ३ ॥
उग्रसेनोयादवेन्द्रोराजराजेश्वरोमहान् ॥ जंबूद्वीपनृपाञ्जित्वाराजसूयंकरिष्यति ॥४॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयं ॥ असं
ख्यब्रह्मांण्डपतिर्मंत्रीतस्याभवद्धरिः ॥ ५ ॥ तेनवैप्रेषितःसाक्षात्प्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ शीघ्रंतस्मैबलिंदेहिकृतकौशल्यहेतवे ॥ ६ ॥ ॥श्री
नारदउवाच ॥ श्रुत्वाकिंचित्प्रकुपितोवीर्यशौर्यमदोद्धतः ॥ उद्धवंप्राहनृपतिर्गयोवाममहाबलः ॥ ७ ॥ ॥ गयउवाच ॥ ॥ बलिंतस्मैनदा
स्यामिविनायुद्धंमहामते ॥ अल्पकालेनयदवोगतावृद्धिंभवादृशाः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीनारदउ० ॥ ॥ इत्युक्तउद्धवोराजंश्छंबरारिंसमेत्यसः ॥
सर्वेषांयादवानांचशृण्वतांप्रशशंसह ॥ ९ ॥ तदैवरुक्मिणीपुत्रोगिरिदुर्गंसमाययौ ॥ चूर्णयन्गजपादैश्चनागरान्भूजनान्द्रुमान् ॥ १० ॥
अक्षौहिणीभ्यांसंयुक्तोगयोयोद्धुंविनिर्ययौ ॥ तत्सैन्यैर्यादवैःसार्द्धंघोरंयुद्धंबभूवह ॥ ११ ॥ रथिनोरथिभिस्तत्रगजवाहागजैःसह ॥ अश्ववा

हैरश्ववाहावीरावीरैःपरस्परं ॥ १२ ॥ युयुधुस्तीक्ष्णबाणौघैश्चर्मखड्गगदर्ष्टिभिः ॥ पाशैःपरश्वधैराजन्शतघ्नीभिर्भुशुंडिभिः ॥ १३ ॥हन्य
मानाश्चयदुभिर्गयवीराभयातुराः ॥ सर्वेस्वंस्वंरणंत्यक्त्वादुद्रुवुस्तेदिशोदश ॥ १४ ॥ पलायमानेस्वबलेगयोनाममहाबलः ॥ एकाकीप्रय
यौयोद्धुंधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ १५ ॥ दीप्तिमान्कृष्णपुत्रस्तुचतुर्बाणैरिपोर्हयान् ॥ एकेनसारथिंजघ्नेद्वाभ्यांकेतुंसमुच्छ्रितं ॥ १६ ॥ रथंच
बाणविंशत्याकवचंपंचभिःपुनः ॥ धनुस्तस्यापिचिच्छेदशतबाणैर्महाबलः ॥ १७ ॥ गयोन्यद्धनुरादायदीप्तिमंतंहरेःसुतं ॥ जघानबाण
विंशत्याजगर्जघनवद्बली ॥ १८ ॥ तत्प्रहारेणसमरेकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ दीप्तिमानथजग्राहशक्तिंज्योतिर्मयींदृढां ॥ १९ ॥ चिक्षेपभ्राम
यित्वातांगयाख्यायमहात्मने ॥ सापितद्धृदयंभित्त्वापपौचरुधिरंमहत् ॥ २० ॥ गयोपिपतितोराजन्मूर्च्छितोभूद्रणांगणे ॥ दीप्तिमां
श्चधनुष्कोट्याकर्षयंस्तद्बलेरिपुं ॥ २१ ॥ प्रद्युम्नस्यपुरःप्रागात्कद्रुजंगरुडोयथा ॥ नरदुंदुभयोनेदुर्देवदुंदुभयस्तदा ॥ अकाशाद्ववृषु
र्देवाःपुष्पवर्षाणिपार्थिव ॥ २२ ॥ तदैवतेनापिसमर्चितांघ्रिःश्रीकृष्णपुत्रोनृपशंबरारिः ॥ अवंतिकांसप्रययौमहात्माश्रीकर्णिकांस्वर्णम
यीमिवालिः ॥ २३ ॥ श्रुत्वागतंतंजयसेनएवहिसमर्चयामाससमालवाधिपः ॥ आनीयवृद्धान्सुबलिंमहात्मनेप्रधर्षितोमैथिलतत्प्रभाववि
त् ॥ २४ ॥ राजाधिदेवींस्वपितुःपितुःस्वसांप्रणम्यतांकृष्णसुतोमहामनाः ॥ विंदानुविंदौपरिरभ्यतत्सुतौबभौवृतोमालवदेशसंभवैः ॥
॥ २५ ॥ प्रद्युम्नोधन्विनांश्रेष्ठःपुरींमाहिष्मतींययौ ॥ यादवैःस्वबलैःसार्द्धंनर्मदांसददर्शह ॥ २६ ॥ राजितामंबुकल्लोलैःश्रृंगारति
लकामिव ॥ वहंतींपुष्पनिचयमुष्णिहंमुद्रिकामिव ॥ २७ ॥ वेतसीवेणुतरुभिःपुष्पितैर्माधवीवृतैः ॥ स्फुरद्भिर्मूर्त्तिमद्भिश्चदेवैःस्वर्ग
नदीमिव ॥ २८ ॥ तत्तीरेशिबिरैर्युक्तःप्रद्युम्नोयादवेश्वरः ॥ स्थितोभूद्यादवैःसाकंदेवैरिंद्रइवप्रभुः ॥ २९ ॥ इंद्रनीलोमहाराजज्ञानीमा
हिष्मतीपतिः ॥ स्वदूतंप्रेषयामासप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ ३० ॥ प्रद्युम्नराजशिबिरेदूतोनत्वाकृतांजलिः ॥ उवाचवचनंतत्रसर्वेषां
श्रृण्वतांनृप ॥ ३१ ॥ ॥ दूतउवाच ॥ ॥ हस्तिनापुरनाथेनधार्तराष्ट्रेणधीमता ॥ स्थापितोतिबलोवीरोबाल्हिकस्मैनदास्यति
॥ ३२ ॥ सुयोधनायचेच्छाभिर्द्रव्यंयच्छतिमाबलात् ॥ योद्धव्यंनभवद्भिश्चविफलोहिरणोत्रवै ॥ ३३ ॥ श्रीप्रद्युम्नउवाच ॥

यथागयोद्भूतकलिंगराड्यथातथाभिभूतोपिबलिंप्रदास्याति ॥ नृपंनजानातिमहोग्रसेनकंमाहिष्मतोशोयमतीवराजराट् ॥ ३४ ॥ ॥
श्रीनारदउ० ॥ ॥ उक्तोदूतस्तदैवाशुगत्वामाहिष्मतीपतिं ॥ सभायांकथयामासप्रद्युम्नकथितंवचः ॥३५ ॥ यदूनामुद्भटंसैन्यंवीक्ष्य
माहिष्मतीपतिः ॥ गजानांपंचसाहस्रंहयानांनियुतंशुभम् ॥ ३६ ॥ रथानामयुतंजैत्रंनीत्वाराजाविनिर्गतः ॥ बलिंददासमेत्याशुप्रद्युम्नाय
महात्मने ॥ ३७ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गसं०विश्वजित्खण्डे नारदबहुलाश्वसंवादेमरुधन्वमालवमाहिष्मदेशविजयोनामषष्ठोऽध्यायः॥६॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ प्रद्युम्नोथमहावीर्योजित्वामाहिष्मतीपतिम् ॥ विकम्पन्महतींसेनांगुर्जराष्ट्रंसमाययौ ॥ १ ॥ गुर्जराष्ट्राधिपंवीरंऋष्य
नाममहाबलम् ॥ जग्राहसेनयाकार्ष्णिस्तुण्डयाहिंयथाविराट् ॥ २ ॥ सद्यस्तस्माद्बलिंनीत्वायादवेंद्रोमहाबलः ॥ विकम्पन्महतींसेनांचे
दिदेशांस्ततोययौ ॥ ३ ॥ दमघोषश्चेदिराजोवसुदेवस्वसुःपतिः ॥ शिशुपालस्तस्यपुत्रःकृष्णशत्रुःप्रकीर्तितः ॥४ ॥ अभीयायमहाबुद्धि
र्दमघोषंमहाबलम्॥नत्वाप्राहमहाबुद्धिमुद्धवोबुद्धिसत्तमः॥५॥ उद्धवउ०॥ ॥ राजन्देहिबलिंतस्माउग्रसेनायभूभृते॥ विजित्यनृपती
न्योसौराजसूयंकरिष्यति ॥ ६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंनिशम्यवचनंदमघोषसुतःखलः ॥ स्फुरदोष्ठोमन्युपरःप्राहदंसदाक्ष
त्वरम् ॥ ७ ॥ शिशुपालउवाच ॥ ॥ दुरत्ययाकालगतिरहोचित्रमिदंजगत् ॥ विधेःकुलालस्यकलिःप्राजापत्येभविष्यति ॥ ८ ॥ क्व
राजहंसःकाकःक्वकमूर्खःक्वचपण्डितः ॥ भृत्याविजेष्यंतिनृपंचक्रवर्तिनमीश्वरम् ॥ ९ ॥ ययातिशापाद्यदवोभ्रष्टराज्यपदाःस्मृताः ॥ रा
ज्यंस्वल्पंजलंप्राप्यप्रोच्छलंत्यापगाइव ॥ १० ॥ अवंशसम्भवोराजामूर्खपुत्रोहिपण्डितः ॥ निर्धनश्चधनंप्राप्यतृणवन्मन्यतेजगत्॥११॥
उग्रसेनःकतिदिनैराजत्वंसमुपागतः ॥ मंत्रिणावासुदेवेनपूजितःसबलान्नृपः ॥ १२ ॥ तस्यमंत्रीवासुदेवोजरासन्धभयाद्द्रुतम् ॥ मथुरां
स्वपुरींत्यक्त्वासमुद्रंशरणङ्गतः ॥ १३ ॥ आभीरस्यापिनन्दस्यपूर्वंपुत्रःप्रकीर्तितः ॥ वसुदेवोमन्यतेतंमत्पुत्रोयङ्कृतःनृपः ॥ १४ ॥ वसु
देवाद्गौरवर्णादयंश्यामःकुतोभवत् ॥ पितामहोपिगौरोस्यदुःखहास्यमिदंवचः ॥ १५ ॥ प्रद्युम्नंतत्सुतंजित्वासबलंयादवैःसह ॥ कुशस्थ
लींगमिष्यामिमहींकर्तुंमयादवीम् ॥ १६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाधनुरादायतूणौचाक्षय्यसायकौ ॥ गन्तुमभ्युद्यतंवी

क्ष्यचेदिराजस्तमब्रवीत् ॥ १७ ॥ ॥ दमघोषउवाच ॥ ॥ श्रृणुपुत्रप्रवक्ष्यामिक्रोधंमाकुरुमाकुरु ॥ अकस्मादाचरेत्कार्यंनसिद्धिंवि
न्दतेह्यसौ ॥ १८ ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांसाधनंनक्षमासमम् ॥ तस्मात्सामप्रकर्तव्यंसाम्नानसदृशंसुखम् ॥ १९ ॥ दानेनराजतेसाप्सदानं
सत्क्रिययापुनः॥सत्क्रियापियथायोग्यंगुणंसम्प्रेक्ष्यराजते ॥२०॥ यदवश्चेदिपाश्चैवज्ञातिसंबंधिबान्धवाः॥चेदिपानांचवृष्णीनांकलिंनेच्छा
मितत्त्वतः ॥ २१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शिशुपालोबोधितोपिदमघोषेणधीमता ॥ नोवाचकिंचिद्विमनास्तूष्णींभूतोमहाखलः॥२२॥
श्रुतिश्रवाश्चेदिपराजराज्ञीस्वसाशुभाशूरसुतस्यराजन् ॥ समेत्यपुत्रंशिशुपालसंज्ञंप्रत्याहसम्यग्विनयान्वितासा ॥ २३ ॥ ॥ श्रुतिश्रवा
उवाच ॥ ॥ मापुत्रखेदंकुरुतात्कदाचिन्माभूत्कलिश्चेदिपयादवानां ॥ तेमातुलोयंकिलशूरसूनुर्भ्राताचतेतत्सुतएवकृष्णः ॥ २४ ॥
तस्यात्मजायेत्रसमागतास्तेप्रद्युम्नमुख्याःशतशोमहांतः ॥ संपूजनीयाश्चमयाभवद्भिःसंलालनीयानहियुद्धयोग्याः ॥ २५ ॥ अहंगमिष्या
मिसमार्द्रचित्तानेतुंत्वयातातसमागतांस्तान् ॥ द्रष्टुंचिरोत्कंठमनामहोत्सवैर्नैताद्दशोयंसमयःकदाचित् ॥ २६ ॥ शिशुपालउवाच ॥ ॥
ममशत्रूरामकृष्णौयादवाःशत्रवश्चमे ॥ घातयिष्यामितान्सर्वान्यैरहंतुतिरस्कृतः ॥ २७ ॥ पुरावैकुंडिनपुरेयाभ्यांमेहेलनंकृतं ॥ विवाहो
वारितोमेवैरामकृष्णावरीमम ॥ २८ ॥ यदितेषांयादवानांयूयंपक्षंकरिष्यथ ॥ तदात्वांसहपित्राचनिगृह्यनिगडैर्दृढैः ॥ २९ ॥ कारागारे
कारयामिकंसःस्वपितरौयथा ॥ अन्यथाचेद्वधिष्यामिशपथोमेनदुर्घटः ॥ ३० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तद्वचःपरुषंश्रुत्वातूष्णीं
यातेथचेदिपे ॥ उद्धवःस्वबलंप्राप्यप्राहसर्वंयथोदितम् ॥ ३१ ॥ वाहिनीध्वजिनीचैवपृतनाक्षौहिणीतथा ॥ चतुर्धाशिशुपालस्यसेनायु
क्ताबभूवह ॥ ३२ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ वाहिन्याद्याश्चयासेनास्तत्संख्यांवदमेप्रभो ॥ ऋषयोहिप्रजानंतिभूतंभव्यंभवच्चयत् ॥
॥ ३३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ शतंद्विपानांरथिनांसहस्रशतसंयुतं ॥ अयुतंतुरगाणांचपत्तीनांलक्षमेवच ॥ ३४ ॥ सेनायालक्षणं
स्वल्पंद्विगुणंचतुरंगिणी ॥ चतुःशतंद्विपानांचरथानामयुतंतथा ॥ ३५ ॥ चतुर्लक्षंहयानांचपत्तीनामेककोटयः ॥ लोहकंचुकसंयुक्ताःस
मर्थबलवाहनाः ॥ ३६ ॥ शस्त्रास्त्रज्ञायत्रशूरावाहिनीसाबुधैःस्मृता ॥ वाहिन्याद्विगुणीभूताध्वजिनीसाप्रकीर्तिता ॥ ३७ ॥ ध्वजिन्याद्वि

गुणीभूता पृतनाकथ्यतेबुधैः ॥ दशनागसहस्राणिनागेनागेशतंरथाः ॥ ३८ ॥ रथेरथेशतंह्यश्वाअश्वेश्वेपत्तयःशतम् ॥ एपात्वक्षौहिणीज्ञेयाकविभिःकथितापुरा ॥ ३९ ॥ ससाहसोतिशूरःस्यात्सामंतःशतशूरभृत् ॥ सामंतानांशतंविभ्रत्सगजीकथितोमृधे ॥ ४० ॥ स्वदेहंसारथिंचाश्वान्रथंरक्षेद्रथीचयः ॥ सेनांरक्षतियोबाणैःकथ्यतेसमहारथी ॥ ४१ ॥ स्वसेनांरक्षयन्शत्रून्सूदयन्रणमंडले ॥ योक्षौहिण्यासमंयुध्येत्सदासोतिरथोस्मृतः ॥४२॥ इतिश्रीमद्गर्गा० विश्वजित्खंडेश्रीनारदबहुलाश्वसंवादेगुर्जराटचोदिदशगमनंनामसप्तमोध्यायः॥७॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ निर्गतःशिशुपालोसौसबलश्चंद्रिकापुरात् ॥ पितरौतौतिरस्कृत्यस्वभावोह्यसतामयम् ॥ १ ॥वाहिनीध्वाजिनीभ्यांचद्युमच्छक्तौविनिर्गतौ ॥ पृतनाक्षौहिणीभ्यांतौरंगपिङ्गौचमंत्रिणौ ॥२॥ शिशुपालमहासैन्यंप्रलयाब्धिसमंनृप ॥ संवीक्ष्ययदवस्ततुचाजग्मुःकृष्णपोतकाः ॥ ३ ॥ वाहिनीसहितःपश्चाद्द्युमान्नाममहाबलः ॥ युयुधेयादवैःसार्द्धंशिशुपालप्रणोदितः ॥ ४ ॥ द्वयोश्चसैन्ययोर्बाणैरन्धकारोभवद्रणे ॥ हयपादरजोवृन्दैःप्रोत्थितैश्छादितंनभः ॥ ५ ॥ हयाश्चनृपधावन्तःप्रोत्पतंतोद्विपान्प्रति ॥ द्विपाश्चसक्षतायुद्धेपातयन्तःपदैर्द्विषः ॥ ६॥ शुण्डादण्डस्यफूत्कारैर्मर्दयन्तइतस्ततः ॥ कस्तूरीपत्रसिन्दूररक्तकम्बलमण्डिताः ॥ ७ ॥ बाणैर्गदाभिःपरिघैःखड्गैःशूलैश्चशक्तिभिः ॥ छिन्नांगाःपत्तयःपेतुश्छिन्नबाह्वंघ्रिजानवः ॥ ८ ॥ कश्चित्तीक्ष्णासिनाराजन्हयान्युद्धेद्विधाकरोत् ॥ केचिद्दंतान्संगृहीत्वाकुंभेषुकरिणांगताः ॥ ९ ॥ अमात्यंहस्तिवाहंचमर्दयंतोमृगेंद्रवत् ॥ उल्लंघयंतःसहयागजवृंदंमहाबलाः ॥ १० ॥ खड्गप्रहारंकुर्वंतोविदार्यपरसैनिकान् ॥ हयस्पृष्टानदृश्यंतेदृश्यंतेतेनटाइव ॥ ११ ॥ सैन्यवेगंचशत्रूणांदृष्ट्वाऽक्रूरःसमाययौ ॥ चकारदुर्दिनंबाणैर्धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ १२ ॥ पलायमानंस्वबलंद्युमान्वीक्ष्यमहाबलः ॥ आययौसंमुखेयोद्धुंश्वाफल्केमैथिलेश्वर ॥ १३ ॥ बाणजालंसविच्छेद्बाणौघैश्चापनिर्गतैः ॥ छादयामासचाक्रूरंवर्षास्विनमिवांबुदः ॥ १४ ॥ छित्त्वातद्बाणपटलमसिनागांदिनीसुतः ॥ शक्त्याताडतंवीरंद्युमंतंक्रोधमूर्च्छितः ॥ १५ ॥ तत्प्रहारेणभिन्नांसोमूर्छितोघटिकाद्वयं ॥ पुनरुत्थाययुयुधेशिशुपालसखोबली ॥ १६ ॥ गृहीत्वाथगदांगुर्वीलक्षभारविनिर्मितां ॥ तताडहृदिचाक्रूरंजगर्जघनवद्द्युमान् ॥ १७ ॥ अक्रूरेतत्प्रहारेणकिंचिद्व्याकुलमानसे ॥ युयुधानस्तदाप्रागा

ज्याशब्दंकारयन्मुहुः ॥ १८ ॥ शिरस्तस्याशुचिच्छेदबाणेनैकेनलीलया ॥ पतितेद्युमतिह्याजौवीरास्तस्यातिदुद्रुवुः ॥ १९ ॥ तदैव
शक्रः संप्राप्तोदृष्ट्वासेनांपलायितां ॥ शूलंचिक्षेपसहसायुयुधानायधीमते ॥ २० ॥ युयुधानश्चबाणौघैस्तच्छूलंशतधाकरोत् ॥ शक्रोगृ
हीत्वापरिघंयुयुधानंतताडह ॥ २१ ॥ युयुधानोर्जुनसखः क्षणंमूर्च्छामवापह ॥ तदैववीरः संप्राप्तः कृतवर्मामहाबलः ॥ २२ ॥ शक्रस्यापि
रथंसाश्वंबाणैश्चूर्णीचकारह ॥ शक्रोपिचूर्णयामासगदयातद्रथंपरं ॥ २३ ॥ कृतवर्मारथंत्यक्त्वाशक्रंजग्राहरोषतः ॥ पातयित्वाभुजाभ्यां
तंचिक्षेपनृपयोजनम् ॥ २४ ॥ शक्रेचपतितेक्रुद्धेशिशुपालप्रणोदितौ ॥ रंगपिंगौमंत्रिणौतौपृतनाक्षौहिणीयुतौ ॥ २५ ॥ बाणवर्षंप्रकुर्वं
तौमर्दयंतावरीन्मृधे ॥ आजग्मतुर्मैथिलेंद्रयथावातहुताशनौ ॥ २६ ॥ उद्भटंतद्बलंवीक्ष्ययादवेंद्रः पितुःसमः ॥ आदायचापंसदसिप्रद्युम्नो
वाक्यमब्रवीत् ॥ २७ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ अहंगमिष्यामिपुरीरंगपिंगमृधेजनाः ॥ रंगपिंगौचदृश्येतेमहाबलपराक्रमौ ॥ २८ ॥
एतच्छ्रुत्वामहाबाहुर्भानुःकृष्णसुतोबली ॥ सर्वेषामग्रतोभूत्वाभ्रातरंप्राहनीतिवित् ॥ २९ ॥ ॥ भानुरुवाच ॥ ॥ त्रैलोक्येदृश्यते
प्राप्तंयदातेसंमुखेप्रभो ॥ तदातेचापटंकारोभविष्यतिनसंशयः ॥ ३० ॥ केवलेनादिखड्गेनशिरसीरंगपिंगयोः॥छित्वानीत्वागमिष्यामिक
लिंगशकलेइव ॥ ३१ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडेनारदबहुलाश्वसंवादेद्युमच्छक्रवधोनामाष्टमोध्यायः ॥ ८ ॥
श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाशत्रुहाभानुर्गृहीत्वाखड्गचर्मणी ॥ पदातिःप्रययौसैन्येवनेवाह्निरिवप्रभुः ॥१॥ भानुःखड्गेनशत्रूंस्ताञ्छिन्न
बाहूंश्चकारह ॥ द्विपान्हयान्संमुखस्थान्पार्श्वस्थांश्चद्विधाकरोत् ॥ २ ॥ खड्गद्वितीयोह्येकाकीरेजेछिंदन्नरीन्मृधे ॥ नीहारमेघपटलै
र्भानुर्भानुरिवस्फुरन् ॥ ३ ॥ हस्तिनांछिन्नकुंभानांभानुखड्गेनमैथिल ॥ मुक्तानिपेतुश्चयथातारकाःक्षीणकर्मणः ॥ ४ ॥ क्षणमात्रेणतत्सै
न्यंपातयित्वारणांगणे ॥ रंगपिंगोपरिप्रागाद्भानुर्वीरोमहाबलः ॥ ५ ॥ कृष्णदत्तेनखड्गेनरथौतौरंगपिंगयोः ॥ छित्वाहयान्सनेतृंश्चभानुर्यु
द्धेद्विधाकरोत् ॥ ६ ॥ खड्गौनीत्वारंगपिंगौतेडतुस्तंमहोद्भटौ ॥ भानुचर्मगतौखड्गौभंगीभूतौबभूवतुः ॥ ७ ॥ भानुखड्गप्रहारे
णशिरसीरंगपिंगयोः ॥ युगपत्पेततुर्युद्धेतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ८ ॥ भानुस्तयोश्चशिरसीनीत्वाप्रद्युम्नसंमुखे ॥ आययौविजयोवीरः

श्लाघितः सैन्यनायकैः ॥ ९ ॥ दिविदुंदुभयानेदुर्नरदुंदुभिभिःसम ॥ अभूज्जयजयारावःपुष्पवर्षाःसुरैःकृताः ॥ १० ॥ रंगांपिंगोमृतां
त्वाशिशुपालोरुषान्वितः ॥ जैत्ररथंसमारुह्ययदूनांसंमुखंययौ ॥ ११ ॥ मदच्युद्भिर्गजैर्दीर्घैरत्नकंबलमंडितैः ॥ स्वर्णनीडस्तमायुक्तैः
घंटाक्वणत्स्वनैः ॥ १२ ॥ रथैश्वदेवधिष्ण्याभैर्वायुवेगैस्तुरंगमैः ॥ विद्याधरसमैर्वीरैर्नादयन्वसुधातलं ॥ १३ ॥ शिशुपालबलं
त्तेरथेस्थितः ॥ सर्वेषामग्रतःकार्ष्णिःप्रययौधन्विनांवरः ॥ १४ ॥ शंखंदध्मौहरेःपुत्रोदिशःखंनादयन्नृप ॥ तन्ननादनशत्रूणां
मानद ॥ १५ ॥ शिशुपालमहासैन्येप्रासादइववदुर्गमे ॥ चक्रेनाराचसोपानंसहसारुक्मिणीसुतः ॥ १६ ॥ दमघोषसुतोधीमान्धनुष्टंकार
यन्मुहुः ॥ ब्रह्मास्त्रंसंदधेयद्वैदत्तात्रेयेणशिक्षितं ॥ १७ ॥ प्रचंडसर्वतस्तेजोदृष्ट्वाश्रीरुक्मिणीसुतः ॥ ब्रह्मास्त्रेणापितद्युद्धेसंजहारसलीलया ॥
॥ १८ ॥ शिशुपालोमहाधीमानंगारास्त्रंसमादधे ॥ जामदग्न्येनयद्दत्तंमहेन्द्रेपर्वतेनृप ॥ १९ ॥ तस्मादङ्गारवर्षाभिःकार्ष्णिसेनातिविह्वला ॥
पर्जन्यास्त्रंमहादिव्यंतदाकार्ष्णिःसमादधे ॥ २० ॥ स्थूलाभिर्मेघधाराभिरंगाराःशांतिमाययुः ॥ शिशुपालस्तदाक्रुद्धोगजास्त्रंतत्समाद
धे ॥ २१ ॥ यदगस्त्येनमुनिनाशिक्षितंमलयाचले ॥ महोद्भटागजादीर्घाःकोटिशस्तद्विनिर्गताः ॥ २२ ॥ तेसैन्यंपातयामासुःप्रद्युम्नस्य
महात्मनः ॥ हाहाकारोमहानासीद्यदूनांवाहिनीषुच ॥ २३ ॥ प्रद्युम्नोथरणश्लाघीनृसिंहास्त्रंसमादधे ॥ नृसिंहोनिर्गतस्तस्मान्नादयन्वसु
धातलं ॥ २४ ॥ स्फुरत्सटोदीर्घवालोनखलांगूलभीषणः ॥ ननादहुंकृतैःशब्दैर्भक्षयंस्तान्गजान्रणे ॥ २५ ॥ विदार्यगजकुंभांतमुत्पतन्
भगवान्हरिः ॥ गजवृंदंमर्दयित्वातत्रैवांतरधीयत ॥ २६ ॥ चिक्षेपपरिघंरोपाच्छिशुपालोमहाबलः ॥ चिच्छेदपरिघंतद्वैयमदंडेनमाधवः ॥
॥ २७ ॥ ततश्चैद्योरुषाविष्टोगृहीत्वाखड्गचर्मणी ॥ प्रद्युम्नंतमुपाधावत्पतंगइवपावकं ॥ २८ ॥ कार्ष्णिस्तताडतंखड्गंयमदंडेनवेगतः ॥ चू
र्णीबभूवतेनापिनिस्त्रिंशश्चर्मणासह ॥ २९ ॥ पाशिदत्तेनपाशेनसहसायादवेश्वरः ॥ दमघोषसुतंबद्ध्वाविचकर्षरणांगणे ॥ ३० ॥ शिशुपा
लंघातयितुंखड्गंजग्राहरोषतः ॥ तदैवतत्करौसाक्षाद्गदोजग्राहवेगतः ॥ ३१ ॥ ॥ गदउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमेनापिश्रीकृष्णेनमहा
त्मना ॥ वध्योयंदेववचनंभगवन्मावृथाकुरु ॥ ३२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदाकोलाहलेजातेशिशुपालस्यबंधने ॥ दमघोषोबलि

नीत्वाप्रागात्प्रद्युम्नसंमुखे ॥ ३३ ॥ कार्ष्णिस्तमागतंदृष्ट्वात्यक्त्वाशस्त्राणिशीघ्रतः ॥ अग्रतश्चेदिपंशश्वन्ननामशिरसाभुवि ॥ ३४॥ मिलि
त्वाचाशिषंदत्त्वाप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ दमघोषोमहाराजःप्राहगद्गदयागिरा ॥ ३५ ॥ ॥ दमघोषउवाच ॥ ॥ प्रद्युम्नत्वंतुधन्योसित्वं
यदूनांशिरोमणिः ॥ मत्पुत्रेणकृतंयद्वैतत्क्षमस्वदयानिधे ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीप्रद्युम्नउवाच ॥ ममदोषोनतेचायंनतेपुत्रस्यहेप्रभो ॥ सर्वं
कालकृतंमन्येप्रियमप्रियमेववा ॥ ३७॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्तोदमघोषोपिप्रद्युम्नेनप्रयंत्रितः ॥ शिशुपालंमोचयित्वानीत्वा
गाच्चंद्रिकांपुरीम् ॥ ३८ ॥ प्रद्युम्नस्यबलंश्रुत्वासाक्षाच्छ्रीकृष्णतेजसः ॥ नकेपियुयुधुस्तेनराजानश्चबलिंददुः ॥ ३९ ॥ इतिश्रीमद्गर्गा
चार्यसंहितायांविश्वजित्खण्डे नारदबहुलाश्वसंवादेगर्गपिंगवधशिशुपालयुद्धचेदिदेशविजयोनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥छ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ मनुतीर्थेततःस्नात्वाप्रद्युम्नोयदुभिःसह ॥ प्रययौकौंकणान्देशान्दुंदुभीन्नादयन्मुहुः॥१॥कौंकणस्थोथमेधावीगदा
युद्धविशारदः ॥ एकाकीमल्लयुद्धेमपरीक्षन्नाययौबलं ॥ २ ॥ प्रद्युम्नंसबलंप्राहशृणुमेयादवेश्वर ॥ गदायुद्धंदेहिमह्यंमद्बलंनाशयप्रभो॥३॥
॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ एकतोह्येकतोवीराबलवंतोमहीतले ॥ मानंमाकुरुहेमल्लविष्णुमायातिदुर्गमा ॥ ४ ॥ वयंतुबहवोवीरास्त्वमेकाकीसमा
गतः ॥ अधर्मोयंमहामल्लदृश्यतेयाहिसांप्रतं ॥ ५ ॥ ॥ मल्लउवाच ॥ यदायुद्धंनकुरुतभवंतोबलशालिनः ॥ मत्पादेधात्रनिर्यांतुतदाया
स्यामिसांप्रतं ॥ ६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंवदतिमल्लेवैसर्वेयादवपुंगवाः ॥ बभूवुःक्रोधसंयुक्ताःपश्यामस्तस्यमैथिल ॥ ७ ॥ ग
दोगदांसमादायबलदेवानुजोबली ॥ तस्थौसोपिगदांनीत्वासर्वेषांपश्यतांनृप ॥ ८ ॥ गदांगरिष्ठांचिक्षेपगदायसमहाबलः ॥ गदोपरिगदां
नीत्वास्वगदांप्राक्षिपद्गदः ॥ ९ ॥ गदस्यगदयासोपिताडितःपतितोभुवि ॥ मूर्च्छांनचकाराशुउद्वमन्रुधिरंमुखात् ॥ १० ॥ कौंकण
स्थोथमेधावीनत्वाप्राहहरेःसुतं ॥ परीक्षार्थंचभवतामेतत्कार्यंमयाकृतं ॥ ११ ॥ त्वमेवभगवान्साक्षात्कुतोहंप्राकृतोजनः ॥ क्षमस्वमेप
राधंभोत्वामहंशरणंगतः ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाथबलिंदत्त्वानमस्कृत्यहरेःसुतं ॥ कौंकणस्थःपुरींप्रागान्मेधा
वीक्षत्रियोत्तमः ॥ १३ ॥ कुटकाधिपतिंमौलिंमृगयायांविनिर्गतं ॥ जग्राहसमहाबाहुःसांबोजांबवतीसुतः॥ १४ ॥ कार्ष्णिस्तस्माद्बलिंनी

त्वादंडकारण्यंवनंययौ ॥ मुनीनामाश्रमान्पश्यन्स्वसैन्यपरिवारितः ॥ १५ ॥ निर्विंध्यांचपयोष्णींचतापींस्नात्वाहरेःसुतः ॥ शूर्प्पारकं महाक्षेत्रंआर्याद्वैपायनींततः ॥ १६ ॥ ऋष्यमूकंततःपश्यप्रवर्षणगिरिंगतः ॥ पर्जन्योभगवान्साक्षान्नित्यदायत्रवर्षति ॥ १७ ॥ गोकर्णाख्यंशिवक्षेत्रंदृष्ट्वाकार्ष्णिःस्वसैन्यकैः ॥ त्रिगर्तान्केरलान्देशान्ययौजेतुंमहाबलः ॥ १८ ॥ अंबष्ठःकेरलाधीशःश्रुत्वावार्तांतुमन्मुखात् ॥ ददौतस्मैबलिंशीघ्रंप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ १९ ॥ कृष्णांवेणींतदोत्तीर्यतैलंगान्विषयान्ययौ ॥ सैन्यपादरजोवृंदैरंधीकुर्वन्नभःस्थलं ॥ २० ॥ तैलंगस्याधिपोराजाविशालाक्षःप्रकीर्तितः ॥ पुरस्योपवनेरेमेसुंदरीगणसंयुतः ॥ २१ ॥ मृदंगाद्यैश्चवादित्रैर्मधुरध्वनिसंकुलैः ॥ परैरप्सरसांरागैर्गीयमानोद्युराडिव ॥ २२ ॥ तंप्राहसुंदरीरामाराज्ञीमंदारमालिनी ॥ रजोव्याप्तंनभोवीक्ष्यशुष्यद्बिंबाधरापरा ॥ २३ ॥ ॥ मंदारमालिन्युवाच ॥ ॥ राजन्नजानामिकदापिदुःखंमुखालकालिभ्रमरास्तवेषा ॥ २४ ॥ द्वारावतीशाध्वरनागवल्लीचयंसमुत्थाप्यदिशांजयार्थं ॥ विजित्यसर्वान्नृपचेदिपान्ससमागतोसौयदुराजराजः ॥ २५ ॥ धुंकारशब्दंशृणुदुंदुभीनांचीत्कारफूत्कारयुतंद्विपानां ॥ कोदंडटंकारमयंपराणांकल्पांतसारस्वतनादकारं ॥ २६ ॥ त्वरंबलिंप्रेषयशंबरारयेप्रधावतीःपश्यनरेंद्रसुंदरीः ॥ च्युतप्रसूनाःश्रमवारिवर्षिणीर्वनप्रवेशाःस्फुटकेशमंडनाः ॥ २७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ पत्नीवाक्यंततःश्रुत्वाविशालाक्षोतिधर्षितः ॥ प्रद्युम्नसंमुखेसापिबलिंनीत्वासमाययौ ॥ २८ ॥ तेनसंपूजितःसाक्षात्प्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ स्नात्वापंचाप्सरस्तीर्थंमहाराष्ट्रंततोययौ ॥ २९ ॥ महाराष्ट्राधिपोराजाविमलोनामवैष्णवः ॥ भक्त्यापरमयाकार्ष्णिंपूजयामाससर्वतः ॥ ३० ॥ तथाहिकर्णाटपतिःसहस्रजित्स्वतःसमानीयबलिंमहात्मने ॥ संपूजयामासशुभार्थहेतवेश्रीशंबरारिंजगतःप्रभुंपरं ॥ ३१ ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षाद्यादवैःसहमैथिल ॥ करुषान्विषयान्प्रागाज्जेतुंयोगीवदेहजान् ॥ ३२ ॥ महारंगपुरेतत्रबुद्धशर्मामहामतिः ॥ भर्ताथश्रुतदेवायावसुदेवस्वसुर्नृप ॥ ३३ ॥ तस्यपुत्रोदंतवक्रःकृष्णशत्रुःप्रकीर्तितः ॥ शिशुपालइवक्रुद्धोयोद्धुंचक्रेमनःस्वयं ॥ ३४ ॥ मात्रापित्रावारितोपिदैत्योदैत्याननुव्रतः ॥ यादवान्घातयिष्यामिकोपमित्थंचकारह ॥ ३५ ॥ आदायसगदांगुर्वींलक्षभारविनिर्मितां ॥ एकाकीप्रययौयोद्धुंप्रद्युम्नबलसंमुखे ॥ ३६ ॥ दंतवक्रंकृष्णवर्णंकज्जलाद्रिसमप्रभं

॥ ललज्जिह्वंघोररूपंतालवृक्षदशोच्छ्रितं ॥ ३७ ॥ किरीटकुंडलधरंहेमवर्मविभूषितं ॥ किंकिणीजालसंयुक्तंचलच्चरणनूपुरं ॥ ३८ ॥ कंपयंतंभुवंवेगात्पातयंतंगिरीन्द्रुमान् ॥ घातयंतंस्वगदयाकृतांतमिवदुर्जनान् ॥ ३९ ॥ तंदृष्ट्वायादवाः सर्वेभयंप्रापुर्मृधांगणे ॥ आगतेदंतवक्रेचमहान्कोलाहलोह्यभूत् ॥ ४० ॥ प्रद्युम्नः प्रेषयामासतस्योपरिमहद्बलं ॥ अष्टादशाक्षौहिणीनांधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ४१ ॥ बाणैः परश्वधैराजन्शतघ्नीभिर्भुशुंडिभिः ॥ तंतेडुर्यादवाःसर्वेसर्वतोद्रिंयथागजाः ॥ ४२ ॥ दंतवक्रःस्वगदयाकरींद्रानुत्कटान्बहून् ॥ पातयामासराजेंद्रभिन्नकुंभस्थलान्मृधे ॥ ४३ ॥ कांश्चित्पादेषुचोन्नीयकिंकिणीजालनादितान् ॥ सशृंखलान्सनीडास्तांल्लोलघंटारणत्स्वनान् ॥ ॥ ४४ ॥ वातस्तूलमिवाकाशेचिक्षेपशतयोजनं ॥ शुंडादंडेषुकांश्चिद्वैगृहीत्वादैत्यपुंगवः ॥ ४५ ॥ भ्रामयित्वागजान्दिक्षुनदतः प्राक्षिपद्रुषा ॥ कांश्चिद्गजानंसयोश्चकक्षयोरुभयोरपि ॥ ४६ ॥ पद्भ्यामाक्रम्यशुशुभेदैत्यःकालाग्निरुद्रवत् ॥ रथान्ससूतान्साश्वांश्चसध्वजान्समहारथान् ॥ चिक्षेपगगनेवीरःपद्मानीवप्रभंजनः ॥ ४७ ॥ तुरगांश्चपदातींश्चप्राक्षिपद्गगनेबलात् ॥ अधोमुखाऊर्ध्वमुखाराजपुत्रामहाबलाः ॥ ४८ सशस्त्रारत्नकेयूरसंयुक्तास्तारकाइव ॥ आकाशात्प्रपतंतस्तेवमंतोरुधिरंमुखात् ॥ ४९ ॥ बलंविलोडयामासगदयादैत्यपुंगवः ॥ दंष्ट्रयाप्रलयाब्धिश्रीवाराहइवमैथिल ॥ ५० ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादेकौंकणकुटकत्रिगर्तकेरलतैलंगमहाराष्ट्रकर्णाटकविजयेकरूषदेशगमनंनामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदाश्रीकृष्णपुत्राणामष्टादशमहारथाः ॥ सक्षतंकारयामासुर्दन्तवक्रम्महाबलम् ॥ १ ॥ दन्तवक्रोतिशुशुभेसक्षतोरक्तधारया ॥ लाक्षयेवयथासौधंप्रहारैनान्वचिंतयत् ॥ २ ॥ कृतवर्माचबाणौघैस्तंजघानरणाङ्गणे ॥ युयुधानश्चखड्गेनशक्त्याक्रूरोमहाबलम् ॥ ३ ॥ सारणस्तंकुठारेणाहनत्तंरोहिणीसुतः ॥ दन्तवक्रोपिगदयायुयुधानंतताडह ॥ ४ ॥ करेणकृतवर्माणमक्रूरंस्वांघ्रिणाहनत् ॥सारणंभुजवेगेनकारूषोरणदुर्मदः॥ ॥ ५ ॥ अक्रूरःकृतवर्माचयुयुधानोथसारणः ॥ निपेतुर्मूर्छिताभूमौमरुतापादपाइव ॥ ६ ॥ ततोगदांसमादायसांबोजाम्बवतीसुतः ॥ दंतवक्रंतताडांसेजगर्जघनवद्बली ॥ दंतवक्रोऽथचिक्षेपस्वगदांसाम्बसन्मुखे, ॥ ७ ॥ गदामापततींवीक्ष्यसांबोजाम्बवतीसुतः ॥ गदोपरिगदां

मीत्वागदयातन्तताडह ॥ ८ ॥ दन्तवक्रोगदांत्यक्त्वासांबंजाम्बवतीसुतम् ॥ गृहीत्वापातयामासभुजाभ्यांरणमंडले॥ ९ ॥साम्बस्तदा समुत्थायगृहीत्वापादयोश्वतम् ॥ अपोथयद्भूमिपृष्ठेतदद्भुतमिवाभवत् ॥ १० ॥ दन्तवक्रःसमुत्थायसाट्टहासंतदाकरोत् ॥ ननादतेनब्रह्माण्डंसप्तलोकैर्बिलैःसह ॥ ११ ॥ पताकाढ्येनदिव्येनसहस्रादित्यवर्चसा ॥ सहस्रहययुक्तेनरथेनस्निग्धनादिना ॥ १२ ॥ आगच्छंतंतंमंतंचप्रद्युम्नंधन्विनांवरम् ॥ दन्तवक्रोपितंवीक्ष्यप्राहेदंपरुषंवचः ॥ १३ ॥ ॥ दन्तवक्रउवाच ॥ ॥ यूयञ्चयादवाःसर्वेवृष्णयश्चान्धकादयः ॥ अल्पसत्त्वाजनास्तुच्छाविद्रुतायुद्धभीरवः ॥१४॥ ययातिशापसंभ्रष्टाभ्रष्टराज्यागतत्रपाः ॥ एकोहंबहवोयूयंयुष्माभिश्चकृतंमृधं ॥ १५ ॥ अधर्मवर्तिभिस्तुच्छैर्धर्मशास्त्रंविलोपितम् ॥ पूर्वंपितातेश्रीकृष्णोनन्दस्यपशुरक्षकः ॥ १६॥गोपालोच्छिष्टभोजीचसोद्यैवयादवेश्वरः ॥ हैयङ्गवीनदध्याज्यदुग्धतक्रादिकंरसम् ॥ १७ ॥ चोरयामासगोपीनांरसिकोरासमण्डले ॥ जरासन्धभयात्सोपिसमुद्रंशरणङ्गतः ॥ १८ ॥सोद्यैवयदुनाथोभूद्योभीरुःकालसंमुखे ॥ तेनदत्तंवृष्णिराज्यमुग्रसेनंसमेत्यसः ॥ १९ ॥ करिष्यत्यल्पसाराथींराजसूयंक्रतूत्तमम् ॥ दुरत्ययाकालगतिर्जातंचित्रमहोजगत् ॥ २० ॥ अध्यास्तेसिंहशार्दूलंशृगालोह्यतिदुर्बलः ॥ २१ ॥ ॥ श्रीप्रद्युम्नउवाच ॥ पुरावैकुण्डिनपुरेयदूनांबलमूर्जितम् ॥ त्वयादृष्टंनकिंत्वत्रपश्याद्यैवविनिन्दक ॥ २२ ॥ युष्मान्संबंधिनोज्ञात्वानेच्छेद्युद्धंकरूपप ॥ बलात्त्वंयुद्धमाकार्षीर्धर्मशास्त्रंत्वपाकृतम् ॥ २३ ॥ नन्दोद्रोणोवसुःसाक्षाज्जातोगोपकुलेपिसः ॥ गोपालायेचगोलोकेकृष्णरोमसमुद्भवाः ॥ ॥ २४ ॥ राधारोमोद्भवागोप्यस्ताश्चसर्वाइहागताः ॥ काश्चित्पुण्यैःकृतैःपूर्वैःप्राप्ताःकृष्णंवरैःपरैः ॥ २५ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेशःपरात्परः ॥ २६ ॥ यस्मिन्सर्वाणितेजांसिविलीयन्तेस्वतेजसि ॥ तंवदंतिपरेसाक्षात्परिपूर्णतमःस्वयम् ॥ २७ ॥ पूर्णस्यलक्षणंयत्रयंपश्यंतःपृथक्पृथक् ॥ भावेनापिजनाःसोयंपरिपूर्णतमः स्वयम् ॥ २८ ॥ उग्रसेनोथराजेन्द्रोमरुतोनामयःपुरा ॥ श्रीकृष्णस्यवरेणासौयादवेन्द्रोबभूवह ॥ २९ ॥ निरंकुशोमहामूर्खोविनिन्दसिमहाजनम् ॥ सनःप्रार्थयतेकिंचिद्यथासिंहःशिवारुतम् ॥ ३० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंवचस्तदाश्रुत्वादन्तवक्रोमदोत्कटः ॥ गदांगुर्वींसमादायप्राद्रवत्तद्रथोप

रि ॥ ३१ ॥ गदयापातयामाससहस्रंघोटकान्नदन् ॥ घोटकादुद्रुवुःसर्वेदृष्ट्वारूपंभयंकरम् ॥ ३२ ॥ प्रद्युम्नोपिगदांनीत्वातंतताड हृढंहृदि ॥ तत्प्रहारेणदैत्येंद्रःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ ३३ ॥ तयोश्चगदयायुद्धंघोररूपंबभूवह ॥ गदाभ्यांसक्षतौतौद्वौमर्दयन्तौपरस्परम् ॥ ३४ ॥ नन्दतौसङ्गरेराजन्गिरौकेसरिणौयथा ॥ दन्तवक्रोभुजाभ्यांतंगृहीत्वाश्रीहरेःसुतम् ॥ भूमौनिपातयामाससिंहःसिंहमिवौजसा ॥ ३५ ॥ प्रद्युम्नोपिसमुत्थायगृहीत्वाभुजयोर्बलात् ॥ भ्रामयित्वाभुजाभ्यांतंपातयामासभूतले ॥ ३६ ॥ प्रद्युम्नस्यप्रहारेणसोपतद्रुधिरंवमन् ॥ चूर्णितास्थिःखिन्नगात्रोमूर्छितोविह्वलाकृतिः ॥ ३७ ॥ गिरीन्द्रइवभूपृष्ठेरेजेशक्रायुधाहतः ॥ तत्प्रपातेनवसुधाचचालसजलाभवत् ॥३८॥ विचेलुर्दिग्गजास्ताराःसमुद्राश्चचकंपिरे ॥ पातशब्देनराजेन्द्रत्रिलोकीबधिरीकृता ॥३९॥ तदैवकारूषपतिर्महात्माश्रीवृद्धशर्माश्रुतदेवयाच ॥ राज्ञ्यामहारंगपुराद्यदूनांसमाययौसुन्दरसन्धिकारी ॥४०॥ दत्त्वाबलिंमैथिलशम्बरारयेसुतंगृहीत्वाकृतसंधिरग्रतः॥ तथायदूनांप्रवरैःप्रपूजितःपुनर्महारङ्गपुरंसमाययौ॥४१॥इतिश्री०विश्व०ना०दन्तवक्त्रयुद्धेकरूषदेशविजयोनामैकादशोऽध्यायः॥११॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अर्णवंदक्षिणंस्नात्वाप्रद्युम्नोयादवाधिपः ॥ उशीनरांस्ततोजेतुमाजगामबलैःसह ॥ १ ॥ कोटिशःकोटिशोगावोयत्रदेशेचरंतिहि ॥ गोपालमंडलैर्युक्ताव्रजंत्योभव्यमूर्तयः ॥ २ ॥ औशीनराःक्षीरपानागौरवर्णामनोहराः ॥ हैयंगवीनमादायतेययुःकार्ष्णिसंमुखे ॥ ३ ॥ तैःपूजितःशंबरारिर्ददौतेभ्योमहाधनं ॥ गजान्रथान्हयान्दिव्यवस्त्रभूषादिहर्षितः ॥ ४ ॥ चंपावतीनामपुरीमणिरत्नसमन्विता ॥ विराजतेयत्रनृपैःसर्पैर्भोगवतीयथा ॥ ५ ॥ चंपावतीपतिर्वीरोनाम्नाहेमांगदोनृपः ॥ नीत्वाबलिंसमेत्याशुश्रीकार्ष्णिप्रणनामह ॥ ६ ॥ तस्मैतुष्टःशंबरारिर्मालांकिंजल्किनींददौ ॥ सहस्रदलशोभाढ्यंपद्मंदिव्यंददौपुनः ॥ ७ ॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुःस्वसैन्यपरिवारितः ॥ विदर्भान्प्रययौधन्वीदुंदुभीन्नादयन्मुहुः ॥ ८ ॥ भीष्मकःकुंडिनपतिरागतंरुक्मिणीसुतं ॥ आनीयपूजयामाससैन्यंबहुभिर्धनैः ॥ ९ ॥ मातामहंततोनत्वारुक्मिणीनंदनोबली ॥ कुंतदेशांश्चदरदान्प्रययौयादवैःसह ॥ १० ॥ दारदैःकुंतजैर्वीरैःपूजितोयादवेश्वरः ॥ मलयाचलपाटीरवायुभिःपरिसेवितः ॥ ११ ॥ श्रीखंडकेतकीपुष्पगंधाक्तेमलयाचले ॥ अगस्त्यंमुनिशार्दूलंपीताब्धिंसददर्शह ॥

॥ १२ ॥ कृतांजलिपुटःकार्ष्णिर्नमस्कृत्यमहामुनिं ॥ स्थितोभूदुटजेसाक्षादाशीर्भिरभिनंदितः ॥ १३ ॥ ॥ श्रीप्रद्युम्नउवाच ॥
॥ दृश्यंपदार्थंतुजगत्सत्यवद्वर्ततेकथं ॥ मुक्तोब्रह्मांशकोभूत्वाबद्ध्यतेयंकथंगुणैः ॥ १४ ॥ एतत्प्रश्नंममब्रूहिनितरांमुनिसत्तम ॥ त्वंस
र्वविद्दिव्यचक्षुःसर्वब्रह्मविदांवरः ॥ १५ ॥ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ त्वंसाक्षात्कृष्णचंद्रस्यपरिपूर्णतमस्यच ॥ पुत्रोसिपृच्छसेमांवाली
लामात्रमिदंवचः ॥ १६ ॥ लोकसंग्रहमेवार्थंकुर्वन्देवोहरिर्यथा ॥ तथानृणांचकल्याणंकुर्वन्विचरसिप्रभो ॥ १७ ॥ यथासत्यस्यसूर्यस्य
बिंबंवारिषुसत्यवत् ॥ दृश्यतेसत्यवद्दृश्यंप्रधानपरयोस्तथा ॥ १८ ॥ काचेमुखंगुणेसर्पःसैकतेजीवनंयथा ॥ तथायंसन्देहगुणैर्बध्यतेप्रेक्ष्य
तांस्वयं ॥ १९ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ कथंनबद्ध्यतेदेहीयेनोपायेनतन्मुने ॥ वैराग्येणदृढेनापिब्रूहिब्रह्मविदांवर ॥ २० ॥ अग
स्त्यउवाच ॥ विवेकंयःसमाश्रित्यभजेद्ब्रह्मसनातनं ॥ मनोमयंजगन्मत्वासव्रजेत्परमंपदं ॥ २१ ॥ जन्ममृत्यूशोकमोहौजराबाल्ययुवाद
यः ॥ अहंमदोव्याधिभयंसुखंशोकःक्षुधारतिः ॥ २२ ॥ आधिर्व्याधिस्तस्यराजन्नभवंतिकदाचन ॥ आत्मानिरीहोह्यतनुःसर्वतश्चानहं
कृतिः ॥ शुद्धोगुणाश्रयःसाक्षात्परोनिष्कलआत्मदृक् ॥ २३ ॥ ज्ञानात्मकःसदापूर्णोविदितोयोमुनीश्वरैः ॥ तंब्रह्मपरमात्मानंज्ञात्वायंवि
चरेत्सुखी॥२४॥अस्मिन्शयानेजागर्तिसर्वंपश्यतियःपुमान्॥नायंतंवेत्तिपश्यंतंनपश्यतिकदाचन॥२५॥नभोग्निपवनाःकाष्ठकाष्ठप्रोद्गत
रेणुभिः॥नसज्जतेगुणैर्ब्रह्मवर्णैश्वस्फटिकोयथा॥२६॥लक्षणाभिर्ध्वनिव्यंग्यैर्ज्ञायतेनकदाचन ॥ कुतस्तुलौकिकैर्वाक्यैस्तस्मैश्रीब्रह्मणेनमः
॥२७॥केचित्कर्मवदंत्येनंकेचित्कालंतथापरे॥कर्तारंयोगमपरेसांख्यंब्रह्मवदंतिके॥२८॥केचित्तंपरमात्मानंवासुदेवंवदंतिके॥प्रत्यक्षेणानु
मानेननिगमेनात्मसंविदा॥२९॥विचार्यतद्ब्रह्मपरंनिःसंगोविचरेदिह॥यथांभसाप्रचलतातरवोपिचलाइव॥३०॥चक्षुषाभ्राम्यमाणेनदृश्यते
चलतीवभूः ॥ तथागुणानांभ्रमणैर्भ्रमतामनसायतः ॥ ३१ ॥ भ्राम्यमाणःसदाराजन्करेणालातचक्रवत् ॥ करिष्यामिकरोमीतिममेदं
तवचाब्रुवन्।त्वमहंचसुखीदुःखीसदाज्ञानविमोहिताः।३२।सत्वंरजस्तमइतिप्रकृतेर्नात्मनोगुणाः।तैरिदंजगदाव्याप्तमोतप्रोतंपटंयथा॥ ३३
ऊर्ध्वंगच्छंतिसत्वस्थामध्येतिष्ठंतिराजसाः ॥ जघन्यगुणवृत्तिस्थाअधोगच्छंतितामसाः ॥ ३४ ॥ अंधकारेगुणात्कार्ष्णेसर्पबुद्धिर्बिभेति

च ॥ आरान्मरीचिकांवारितथेदंमन्यतेजगत् ॥ ३५ ॥ गतागतंसुखंविद्धियथामंडलवर्तिना ॥ तथानृणांसुराणांचदुःखंनरकवासिनां ॥
॥ ३६ ॥ घनावलिर्देहगुणाअहोरात्रमृतेर्यथा ॥ यथासार्थंतथादृश्यंनाकिंचित्सर्वंदैवहि ॥ ३७ ॥ पक्षेजातेयथानीडात्पारेयातेयथोडुपात्॥
ज्ञानेप्राप्तेतथालोकाद्दर्पणात्किंप्रयोजनं ॥ ३८ ॥ यथोल्कयादृष्टमर्थंमुल्कयाकिंप्रयोजनम् ॥ तथामार्गेनिधायाशुविचरेत्समदृङ्मुनिः ॥
॥ ३९ ॥ यथेंदुरुदपात्रेषुयथाग्निःकाष्ठसंचये ॥ तथैकोभगवान्साक्षात्परात्मानेकवत्स्थितः ॥४०॥ घटेमठेयथाकाशोवर्ततेंतर्बहिर्महान्
॥ तथापरात्मानिर्लिप्तोदेहेषुस्वकृतेषुच ॥ ४१ ॥ यःकृष्णभक्तःशांतात्माज्ञाननिष्ठोविरागवान् ॥ तंनस्पृशंतीहगुणाःकानीवबिसिनी
दलं ॥ ४२ ॥ ज्ञानीसदानंदमयोबालवद्विचरेत्तनुं ॥ नपश्यतिधृतंवासोमदिरामदमत्तवत् ॥ ४३ ॥ सूर्योदयेयथावस्तुगृहेराजन्प्रदृश्य
ते ॥ दूरीकृत्यतथाज्ञानंसाक्षात्तत्वंतनौबृहत् ॥ ४४ ॥ यथेंद्रियंपृथग्द्वारैरर्थोबहुगुणाश्रयः ॥ नानेयतेतथाब्रह्मकविभिःशास्त्रवर्त्मभिः ॥
॥ ४५ ॥ परंपदंवदंत्येतत्केचिद्वैवैष्णवंनृप ॥ केचिद्वैव्याप्यवैकुंठंशांतंकेपिततःपरं ॥ ४६ ॥ कैवल्यंतद्ब्रह्मकेचित्परमंधामचाव्ययं ॥
अक्षरंचपरेकाष्ठंगोलोकंप्रकृतेःपरं ॥ ४७ ॥ केचिन्निकुंजंविशदंवदंतीहपुराविदः ॥ ज्ञानवैराग्यभक्तिभ्यःप्राप्नोतीहनचान्यतः ॥ ४८ ॥
श्रीकृष्णचंद्रस्यहरेःपरस्यकैवल्यनाथस्यपरात्परस्य ॥ व्रजेत्पदंश्रीपुरुषोत्तमस्ययत्प्राप्यभक्तोननिवर्ततेथ ॥ ४९ ॥ ॥ श्रीनारदउवा
च ॥ ॥ इतिभागवतंज्ञानंश्रुत्वाकार्ष्णिर्महामुनिं ॥ अगस्त्यंपूजयामासभक्त्यानत्वाकृतांजलिः ॥ ५० ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचा
र्यसंहितायां० विश्वजित्खंडे ना० उशीनरविदर्भकुंतदरददेशविजयेअगस्त्यकार्ष्णिज्ञानप्रस्तावोनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ छ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ कृतमालांताम्रपर्णींस्नात्वाश्रीयादवेश्वरः ॥ यदुभिःसैनिकैःसार्द्धंराजन्राजपुरंययौ ॥ १ ॥ शाल्वोराजपुराधी
शःश्रुत्वामन्मुखतोयदून् ॥ आगतान्सययौशीघ्रंद्विविदंवानराधिपं ॥ २ ॥ द्विविदोह्यतिसंक्रुद्धोवीरोमित्रसहायकृत् ॥ शंबरारिबलं
प्रागाच्चालयन्वसुधातलं ॥ ३ ॥ विददारनखैर्दंतैःपताकाध्वजपट्टकान् ॥ काश्मीरकंबलैर्युक्तान्सामुद्रान्स्वर्णभूषितान् ॥ ४ ॥ रथानुत्पा
तयामासगजानारुह्यवेगतः ॥ अश्वान्विद्रावयामासभ्रूभंगैर्वानरस्वनैः ॥ ५ ॥ इत्थंकोलाहलेजातेप्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ आजगामरथेनाशु

धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ६ ॥ द्विविदस्तद्रथस्याराद्दुच्चक्राममदोत्कटः ॥ छत्रंध्वजंस्वपुच्छेनकंपयन्सहयंरथं ॥ ७ ॥ प्रद्युम्नःस्वधनुष्कोट्यामस्तकंतंचकर्षह ॥ कपिस्तदातिकुपितोमुष्टिनातंतताडह ॥ ८ ॥ प्रद्युम्नोधनुरादायसज्यंकृत्वाविधानतः ॥ आकृष्यकर्णपर्यंतंविशिखेनतताडतं ॥ ९ ॥ विशिखोभ्रामयित्वातंगगनेशतयोजनं ॥ प्रहराद्धैनराजेंद्रलंकायांसंन्यपातयत् ॥ १० ॥ रक्षोभिःसहतद्युद्धंबभूवघटिकाद्वयम् ॥ न्यपातयत्सरक्षांसित्रिकूटंचारुरोहह ॥ ११ ॥ प्रोच्चक्रामत्रिकूटात्समैनाकशिखरोपरि ॥ मैनाकात्सिंहलंचैवभारतंचाययौपुनः ॥ १२ ॥ शनैःशनैर्वानरेंद्रोहिमाचलगिरिंगतः ॥ हिमाचलस्यशिखरात्प्राग्ज्योतिषपुरंययौ ॥ १३ ॥ मल्लारदेशाधिपतिंप्रद्युम्नोथयदूत्तमः ॥ नादयन्दुंदुभिंराजन्विजित्यजगृहेबलिं ॥१४॥ दाक्षिणांमथुरांदृष्ट्वाप्रद्युम्नोयादवैःसह ॥ महाक्षेत्रंरामकृतंप्रययौसेतुबंधनं॥१५ शतयोजनविस्तीर्णंसमुद्रंमकरालयं ॥ वीक्ष्यकार्ष्णिर्महावीरस्तस्थौवेलांसमेत्यसः ॥ १६ ॥ सांबादीन्ससमाहूयाक्रूराद्यान्यादवान्स्वकान् ॥ सभायामुद्धवंप्राहकार्ष्णिर्योगेश्वरेश्वरः ॥ १७ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ विभीषणोद्वीपपतिर्महौजालंकापतिःकौणपवृंदमुख्यः ॥ वदामिकिंभोजवरायमंत्रिन्नचेद्बलिंयच्छतिमेवदाशु ॥ १८ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ त्वंदेवदेवःपुरुषोत्तमोत्तमःश्रीकृष्णचंद्रःपरमंत्वमेवहि ॥ त्वंपृच्छसेलोकइवप्रभोमांमायापतेयोगिवरैर्दुरत्यया ॥ १९ ॥ ब्रह्मादयोयस्यपरानुशासनंवहंतिमूर्ध्नासततंप्रधर्षिताः ॥ सएवसाक्षात्पुरुषोसिभूमन्दासानुदासोस्मिवदामिकिंते ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तःपश्यतांतेषांप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ पत्रंगृहीत्वाव्यलिखत्संदेशंमैथिलेश्वर ॥ २१ ॥ श्रीभोजराजायबलात्प्रयच्छबलिंनचेन्मेवचनंशृणुत्वं ॥ कोदंडमुक्तैर्विशिखैश्चसेतुंबद्ध्वागमिष्यामिससैन्यसंघः ॥ २२ ॥ लिखित्वेदंसमादायकोदंडंचंडविक्रमः ॥ बाणेपत्रंसमाधायकर्णांतंततंततानह ॥ २३ ॥ प्रत्यंचास्फोटनेनैवटंकारोभूत्ताडित्स्वनः ॥ ननादतेनब्रह्माण्डंसप्तलोकैर्बिलैःसह ॥ २४ ॥ कोदंडमुक्तोविशिखोद्योतयन्मंडलंदिशां ॥ विभीषणसभामध्येसंपपाततडित्स्वनः ॥ २५ ॥ तदैवराक्षसाःसर्वेप्रोत्थिताश्चकिताइव ॥ सकंचुकानिशस्त्राणिजगृहुर्वेगतःखलाः ॥ २६ ॥ पत्रंबाणात्समाकृष्यपठित्वाथविभीषणः ॥ विस्मितोभूत्सभामध्येराक्षसेंद्रोमहाबलः ॥२७॥ प्राप्तंतदैवसदसिशुक्राचार्य्यंविभीषणः ॥ पूजयामासपाद्याद्यैर्नत्वाप्रा

हकृतांजलिः ॥२८॥ विभीषणउवाच ॥ ॥ भगवन्कस्यबाणोयंभोजराजस्तुकःक्षितौ ॥ किंबलंतस्यमेब्रूहित्वंसाक्षाद्दिव्यदर्शनः ॥२९॥
॥ श्रीशुकउवाच ॥ ॥ अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनं ॥ यस्यश्रवणमात्रेणराजन्पापंप्रशाम्यति ॥ ३० ॥ पुराहिब्रह्मणःपुत्राःसनका
द्यादिगंबराः ॥ विष्णोर्लोकंययुर्दिव्यंचरंतोभुवनत्रयं ॥ ३१ ॥ दिगंबराञ्छिशून्मत्वाजयोविजयएवतान् ॥ द्वारपालौरुरुधतुर्वेत्रेणांतःपुर
स्थितौ ॥ ३२ ॥ अशपंस्तौचतेक्रुद्धाःकृष्णदर्शनलालसाः ॥ भूयास्तमसुरौदुष्टौशुद्धौहिजन्मभिस्त्रिभिः ॥ ३३ ॥ एवंशप्तौस्वभवनात्प
तंतौभूमिमंडले ॥ जज्ञातेतौदितेःपुत्रौदैत्यदानववंदितौ ॥ ३४ ॥ हिरण्यकशिपुर्ज्येष्ठोहिरण्याक्षोनुजस्तथा ॥ भगवान्यज्ञवाराहोभूत्वा
क्ष्मामुद्धरञ्जलात् ॥ ३५ ॥ जघानमुष्टिनादैत्यंहिरण्याक्षंमहाबलं ॥ हिरण्यकशिपुंसाक्षान्नृसिंहश्चंडविक्रमः ॥ ३६ ॥ ददारजठरेतंवैकाया
धवसहायकृत् ॥ भ्रातरौतौपुनर्जातौकेशिन्यांविश्रवःसुतौ ॥३७॥ रावणःकुंभकर्णश्चसर्वलोकैकतापनौ ॥ सायकैराघवस्यापिपेततुर्युद्ध
मंडले ॥ ३८ ॥ राक्षसेंद्रौमहावेगौससैन्यौपश्यतस्तव ॥ तृतीयेस्मिन्भवेजातौक्षत्रियाणांकुलेकिल ॥ ३९ ॥ शिशुपालोदंतवक्रोवर्तमानौ
महाबलौ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयं ॥ ४० ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकेशःपरात्परः ॥ जातस्तयोर्वधार्थाययदुवंशेह
रिःस्वयं ॥ ४१ ॥ यादवेंद्रोभूरिलीलोद्वारकायांविराजते ॥ युधिष्ठिरमहायज्ञेयुद्धेशाल्वस्यमाधवः ॥ ४२ ॥ शिशुपालंदंतवक्रंहनिष्यति
नसंशयः ॥ तस्यपुत्रःशंबरारिर्दिग्जयार्थीविनिर्गतः ॥ ४३ विजेष्यतिनृपान्सर्वान्जंबुद्वीपस्थितान्बलान् ॥ जितेषुसत्सुदेवेषुद्वारकायांय
दूत्तमः ॥ उग्रसेनोभोजराजोराजसूयंकरिष्यति ॥ ४४ ॥ तस्यापिकोदंडविनिर्गतोबलात्प्रचंडवेगोविशिखस्त्विहागतः ॥ तन्नामचिन्हो
तितडित्स्वनोबभौप्रद्योतयन्राक्षसमंडलंदिशां ॥ ४५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रीरामभक्तोथविभीषणोसौविज्ञायकृष्णंनृपराम
चंद्रं ॥ नीत्वाबलिंकौणपवृंदमुख्यःसमाययौशंबरशत्रुसेनां ॥ ४६ ॥ तदावतीर्याशुमहांबरात्स्फुरद्धनद्युतिर्दीर्घवपुर्जपेक्षणः ॥ प्रद
क्षिणीकृत्यहरेःसुतंपुनःकृतांजलिःसंमुखआस्थितोभवत् ॥ ४७ ॥ ॥ विभीषणउवाच ॥ ॥ नमोभगवतेतुभ्यंवासुदेवायवेधसे ॥ प्रद्यु
म्नायानिरुद्धायनमःसंकर्षणायच ॥ ४८ ॥ नमोमत्स्यायकूर्मायवराहायनमोनमः ॥ वामनायनमस्तुभ्यंनृसिंहायनमोनमः ॥४९ ॥ नमः

श्रीरामचंद्रायभार्गवायनमोनमः ॥ नमोबुद्धायशुद्धायकल्किनेचार्तिहारिणे ॥ ५० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाश्रीहरेःपुत्रंपूजयामासमैथिल ॥ उपचारैःषोडशभिर्भक्त्यापरमयार्द्रहृत् ॥ ५१ ॥ तस्मैतुष्टःशंबरारिर्ददौज्ञानंविरक्तिमत् ॥ भक्तिंशांतिकरींराजाश्राग्र्यां विदुःप्रेमलक्षणां ॥ ५२ ॥ ब्रह्मदत्तंमहादिव्यंपद्मरागंशिरोमणिम् ॥ पौलस्त्येनपुरादत्तांरत्नमालांस्फुरत्प्रभां ॥५३॥ चंद्रकांतिमणिंतस्मैचंद्रदत्तंददौपुनः ॥ पीतांबरंपरंप्रादात्प्रद्युम्नःपरमःप्रभुः ॥५४ ॥ विभीषणोथप्रद्युम्नंनत्वादत्वाबलिंततः ॥ जगामलंकांसगणोराक्षसेंद्रोमहाबलः ॥५५॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडेनारदबहुलाश्वसंवादेशाल्वमल्लारलंकाविजयोनामत्रयोदशोध्यायः ॥१३॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ ऋषभाद्रिंततोदृष्ट्वाश्रीरङ्गाख्यंहरेःसुतः ॥ कामकोष्णींपुरींकाञ्चींनदींप्राचींसरिद्वराम् ॥ १ ॥कावेरींचतदोत्तीर्यसह्याद्रिविषयंययौ ॥ यादवैः सहितःसाक्षात्प्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ २ ॥ शिबिरेपुसमायान्तंमुक्तकेशंदिगंबरम् ॥ अवधूतंप्रधावन्तंपुष्टाङ्गंरजसावृतम् ॥३॥बालास्तमनुधावन्तस्तत्रशब्दैरितस्ततः॥कोलाहलंप्रकुर्वन्तोहसंतोमैथिलेश्वर ॥ तंदृष्ट्वाचोद्धवंप्राहकार्ष्णिर्बुद्धिमतांवरः॥४॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ . ॥ कोयंपुष्टवपुर्धावन्बालोन्मत्तपिशाचवत् ॥ तिरस्कृतोपिहसतिजनैरानन्दवान्महान्॥५॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ अयंपरमहंसाख्योवधूतोवाहरेःकला ॥ सदानन्दमयःसाक्षाद्दत्तात्रेयोमहामुनिः ॥ ६ ॥ यस्यप्रसादात्परमांसिद्धिंप्रापुःपरेनृपाः ॥ सहस्रार्जुनमुख्यायेयदुकायाधवादयः ॥ ७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाशम्बरारिर्नत्वासम्पूज्यतंमुनिम् ॥ संस्थाप्यचासनेदिव्येप्रप्रच्छेदंयदूत्तमः ॥ ८ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच॥भगवन्मेहृदिस्थंवैसन्देहंनाशयप्रभो ॥ जगतोब्रह्ममार्गाश्चहेत्वंतंब्रूहितत्त्वतः॥ ॥ ९ ॥ ॥ दत्तात्रेयउवाच ॥ दृश्यतेनवसुर्यावत्तावदुल्काप्रयोजनम् ॥ प्राप्तेवसौमहानन्देथोल्कायाःकिम्प्रयोजनम् ॥ १० ॥ तावदास्तेजगत्साधोयावत्तत्त्वंनवेद्यते ॥ परस्मिन्ब्रह्मणिप्राप्तेजगतःकिम्प्रयोजनम् ॥ ११ ॥ आस्यबिम्बोयथादर्शेपश्यतेनपरंवपुः ॥ प्रधानार्थेतथाजीवोज्ञानेनासौपरात्परम् ॥ १२ ॥ यथासूर्योदयेसर्ववस्तुनेत्रेणदृश्यते ॥ तथाज्ञानोदयेब्रह्मतत्त्वंजीवेनसर्वतः ॥ १३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाथतन्नत्वाप्रद्युम्नोयादवेश्वरः ॥ वेङ्कटाद्रिंद्राविडेषुययौसेनासमन्वितः ॥ १४ ॥ सत्यवाक्धर्मतत्त्वज्ञोराजर्षि

द्रौविडेश्वरः ॥ प्रद्युम्नंपूजयामासभक्त्यापरमयायुतः ॥ १५ ॥ श्रीशैलदर्शनंकृत्वागिरिशालयमद्भुतम् ॥ स्कंदंवीक्ष्यततोराजन्ययौप
म्पासरोवरे ॥ १६ ॥ गोदावरींभीमरथींगतःश्रीद्वारकेश्वरः ॥ प्रदर्शयन्हरेस्तीर्थंमहेन्द्राद्रिंततोययौ ॥ १७ ॥ महेंद्राद्रिस्थितंरामंभार्गवं
क्षत्रियान्तकम् ॥ नत्वाप्रदक्षिणीकृत्यतत्रतस्थौहरेःसुतः ॥ १८ ॥ रामस्तमाशिषंदत्वायादवानांबलायवै ॥ चतुरङ्गायराजेन्द्रयोगेनार्ह
णमाहरत् ॥१९॥ भक्तःसूपःप्रलेहश्चरुदिकादधिशाकजा ॥ शिखरिण्यवलेहश्चवटकाचसुखेरिणी ॥२०॥ चक्रिणीचणकस्थाचसौहालि
स्तप्तपूरिका ॥ त्रिकोणःशर्करायुक्तोवटकोमधुशीर्षकः ॥ २१ ॥ फेणिकाचोपरिष्टश्चशतपत्रःसछिद्रकः ॥ चक्राभचिह्नकाचेत्थंसुधाकुं
डलिकास्मृता ॥ २२ ॥ घृतपूरोवायुपूरस्तथाचंद्रकलास्मृता ॥ दधिस्थलश्चकर्पूरनाडीत्थंखण्डमंडलं ॥ २३ ॥ गोधूमपूरिकाचैवसु
फलाढ्यातथैवच ॥ दधिरूपोमोदकश्चशाकःसौधानएवच ॥ २४ ॥ मंडकापायसंदुग्धंदधिगोघृतमेवच ॥ हैयंगवीनमंडूरीपूपिकापर्पट
स्तथा ॥ शक्तिकालप्सिकाचैवसुवृत्तंसंयावएवहि ॥ २५ ॥ सुफलैश्चसितायुक्तैःफलानिविविधानिच ॥ तथामोहनभोगश्चलवणंचतथैवच
॥ २६ ॥ कषायोमधुरस्तिक्तःकटुरम्लस्त्वनेकधा ॥ षट्पंचाशत्तमाह्येतेभोगाःशास्त्रेप्रकीर्तिताः ॥ २७ ॥ एतेषांभार्गवःशैलानकार्पी
द्योगमास्थितः ॥ सैन्येसंभोजितेतत्रहस्तन्यूनानतेभवन् ॥ २८ ॥ वैभवंभार्गवस्यापिदृष्ट्वासर्वेतिविस्मिताः ॥ प्रद्युम्नस्तंनमस्कृत्ययाद
वैःसहितस्तदा ॥ सर्वेषांशृण्वतांराजन्पप्रच्छेदंहरेःसुतः ॥ २९ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ भगवन्भवतादत्तंसर्वेभ्योभोजनंपरं ॥ स
मृद्धयःसिद्धयश्चत्वदंघ्रावास्थिताःप्रभो ॥ ३० ॥ सर्वेषांहरिभक्तानांप्रियोभक्तस्तुकोहरेः ॥ एतन्मेब्रूहिविप्रेंद्रत्वंपरावरवित्तमः ॥ ३१ ॥
॥ परशुरामउवाच ॥ ॥ त्वंप्रभोकिंनजानासिलोकवत्पृच्छसेथमां ॥ लोकसंग्रहमेवारात्कुर्वन्विचरासिक्षितौ ॥ ३२ ॥ निष्किंचनोहरि
पदाब्जपरागलुब्धःश्रीमत्कथाश्रवणकीर्तनतत्परोयः ॥ तद्रूपसिंधुलहरीविनिमग्नचित्तःश्रीकृष्णचंद्रदयितःकथितःसभक्तः ॥ ३३ ॥ दां
तोमहानखिलजंगमवत्सलोयंशांतस्तितिक्षुरतिकारुणिकःसुहृत्सन् ॥ लोकंपुनातिनिजपादरजोभिरारात्श्रीकृष्णचंद्रदयितःकथितःप
रंसः ॥ ३४ ॥ यःपारमेष्ठ्यमखिलंनमहेंद्रधिष्ण्यंनोसार्वभौममनिशंनरसाधिपत्यं ॥ नोयोगसिद्धिमभितोनपुनर्भवंवावांछत्यलंपरमपादर

धैश्वपुरीभोगवतीयथा ॥ ३ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ जनकस्यपुरीह्येपामिथिलानाममानद ॥ मिथिलेंद्रोधृतिस्तस्यांमहाभागवतः कविः ॥ ४ ॥ सर्वधर्मभृतांश्रेष्ठःश्रीकृष्णेष्टोहरिप्रियः ॥ बहुलाश्वस्तस्यसुतआबाल्याद्भक्तिकृद्धरेः ॥ ५ ॥ तस्मैस्वंदर्शनंदातुंभगवानागमिष्यति ॥ बहुलाश्वंराजपुत्रंश्रुतदेवंद्विजंतथा ॥६॥ स्मरत्यलंद्वारिकायांश्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥ जेतुंनशक्योदेवेन्द्रैर्मनुजैश्चकुतःप्रभो॥ धृतिःपरमयाभक्त्याश्रीकृष्णवशकारकः ॥ ७ ॥ ॥नारदउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाभगवान्कार्ष्णिर्ब्रह्मचारिवपुर्दधत् ॥ स्वशिष्यमुद्धवंकृत्वाधृतिंद्रष्टुंसमाययौ ॥ ८ ॥ भक्तभावपरीक्षांहिकर्तुंतस्यनृपस्यच ॥ ददर्शमिथिलांकार्ष्णिरुद्धवेनसमन्वितः ॥ ९ ॥ वर्मशस्त्रधरावीरामालातिलकशोभिताः ॥ जपंतःकृष्णनामानिसर्वेवैयत्रमालया ॥ १० ॥ लिखितानिचनामानिद्वारिद्वारिहरेर्नृणां ॥तथाश्रीकृष्णचित्राणिलिखितानिशुभानिच ॥ ११ ॥ कुडचेकुडचेगृहाणांचगदापद्मानिमानद ॥ दशावतारचित्राणिशंखचक्राणियत्रवै ॥ १२ ॥ तुलसीमंदिराणीत्थंप्रांगणेचगृहेगृहे ॥ एवंपश्यन्ससौधानिमिथिलायांजनान्बहून् ॥ १३ ॥ मालातिलकसंयुक्तान्सर्वान्भक्तान्ददर्शह ॥ तिलकैर्द्वादशाख्यैश्चयुक्तैःकुंकुमजैर्वृतान् ॥ १४ ॥ गोपीचंदनमुद्राभिश्चर्चितान्शांतविग्रहान् ॥ ऊर्ध्वपुंड्रधरान्विप्रान्हरिमंदिरचित्रितान् ॥ १५ ॥ गदामुद्रांललाटेचतदूर्ध्वेहरिनामच ॥ चक्रंशंखंचकमलंकूर्मंमत्स्यंभुजद्वये ॥ १६ ॥ दधतश्चधनुर्बाणंमूर्ध्निश्रीनंदकंहृदि ॥ मुसलंचहलंराजन्नित्थंकार्ष्णिर्ददर्शह ॥ १७ ॥ कस्यांवीथ्यांभागवतंकेचिच्छृण्वंतिमानवाः ॥ इतिहासंभारतंचहरिवंशंतथापरे ॥ १८ ॥ सनत्कुमारवासिष्ठयाज्ञवल्क्यपराशरीः ॥ गर्गपौलस्त्यधर्मादिसंहिताःकेपठंतिवै ॥ १९ ॥ ब्राह्मंपाद्मंवैष्णवंचशैवंलैंगंसगारुडम् ॥ नारदीयंभागवतमाग्नेयंस्कंदसंज्ञितम् ॥२०॥भविष्यंब्रह्मवैवर्तंमार्कंडेयंसवामनम् ॥ वाराहमात्स्यकौर्माणिब्रह्मांडाख्यंतथैवच॥२१ ॥वीथ्यांवीथ्यांचशृण्वंतिजनाःसर्वेगृहेगृहे ॥ वाल्मीकिकाव्यंकेचिद्वैश्रीरामचरितामृतम् ॥ २२ ॥ स्मृतीःपठंतिकेचिद्वैकेचिद्वेदत्रयींद्विजाः ॥ केचित्कुर्वंतियज्ञंवैवैष्णवंमंगलायनं ॥ २३ ॥ राधाकृष्णेतिकृष्णेतिकेवदंतिमुहुर्मुहुः ॥ केचिन्नृत्यंतिगायंतिहरिकीर्तनतत्पराः ॥ २४ ॥ मृदंगतालवादित्रैःकांस्यवीणामनोहरैः ॥ मंदिरेमंदिरेविष्णोःकीर्तनंश्रूयतेजनैः ॥ २५ ॥ नवलक्षणसंयुक्तांभक्तियांप्रेमलक्षणां ॥ कुर्वंतिमैथिलाराजन्मिथि

लायांगृहगृहे ॥ २६ ॥ एवंतुनगरींदृष्ट्वाप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ राजद्वारंसमेत्याशुमैथिलेशंददर्शह ॥ २७ ॥ मैथिलेशसभायांतुवेदव्यासः
शुकोमुनिः ॥ याज्ञवल्क्योवसिष्ठश्चगौतमोहंबृहस्पतिः ॥ २८ ॥ अन्येचमुनयस्तत्रवेदमूर्तिधराइव ॥ दृश्यंतेधर्मवक्तारोहरिनिष्ठाइतस्त
तः ॥ २९ ॥ मैथिलेंद्रोधृतिस्तत्रभक्तिभावनताननः ॥ बलस्यपादुकापूजांकुरुतेविधिवन्नृप ॥ ३० ॥ जपन्मुक्तिकरंनामश्रीकृष्णबलदे
वयोः ॥ दृष्ट्वोत्थायनमश्चक्रेसशिष्यंब्रह्मचारिणम् ॥ ३१ ॥ तंपूजयित्वाविधिवत्पाद्यार्घ्यैर्मैथिलेश्वरः ॥ कृतांजलिपुटोराजातदग्रेचाऽऽ
स्थितोभवत् ॥ ३२ ॥ ॥ जनकउवाच ॥ ॥ अद्यमेसफलंजन्ममंदिरंविशदीकृतम् ॥ देवर्षिपितरःसर्वेसंतुष्टाआगतेत्वयि ॥ ३३ ॥
निर्विकल्पाःसमदृश्यस्त्वादृशाःसाधवःक्षितौ ॥ निःश्रेयसायभगवन्दीनानांविचरंतिहि ॥ ३४ ॥ ॥ ब्रह्मचार्युवाच ॥ धन्योसिराज
शार्दूलधन्यातेमिथिलापुरी ॥ धन्याःप्रजाश्चतेसर्वाविष्णुभक्तिसमन्विताः ॥ ३५ ॥ ॥ जनकउवाच ॥ ॥ ममेयंनगरीनास्तिनप्रजा
नगृहंधनम् ॥ कलत्रपुत्रपौत्रादिसर्वंकृष्णस्यचैवहि ॥ ३६ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोके
धाम्निराजते ॥ ३७ ॥ वासुदेवःसंकर्षणःप्रद्युम्नोभगवान्स्वयम् ॥ अनिरुद्धस्तथाचैकश्चतुर्व्यूहोऽभवत्क्षितौ ॥ ३८ ॥ कायेनमनसावाचा
बुद्ध्यावाचेंद्रियैःकृतं ॥ तस्मैसमर्पितंशौक्ल्यंमयाब्रह्मन्महामुने ॥३९॥ ॥ श्रीब्रह्मचार्युवाच ॥ हेवैदेहमहाभागविष्णुभक्तिमतांवर ॥
त्वद्भक्त्यातोषितःकृष्णस्तवैकत्वंप्रदास्यति ॥ ४० ॥ ॥ जनकउवाच ॥ ॥ दासोहंकृष्णभक्तानांत्वादृशानांमहात्मनां ॥ मुक्तिं
नेच्छामिहेब्रह्मन्नेकताहेतुवर्जितः ॥ ४१ ॥ ॥ ब्रह्मचार्युवाच ॥ ॥ करोम्यहैतुकींभक्तिंराजंस्त्वंहेतुवर्जितः ॥ निर्गुणेभक्तिभावैश्च
प्रेमलक्षणसंयुतः ॥ ४२ ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षाद्दिग्जयार्थंविनिर्गतः ॥ नायातस्तवगेहेषुसंदेहोमेमहानभूत् ॥ ४३ ॥ ॥ जनकउवाच॥
प्रद्युम्नोभगवान्साक्षादंतर्यामीहरिःस्वयम् ॥ सर्वगःसर्वविच्छश्वदत्रनास्तिचकिंप्रभो ॥ ४४ ॥ ॥ ब्रह्मचार्युवाच ॥ ज्ञानदृष्ट्याऽपि
चेत्कार्ष्णिमन्यसेत्रानिरंतरम् ॥ तर्हिदर्शयतंदेवंप्रन्हादइवदिव्यदृक् ॥ ४५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वातदाराजामहाभाग
वतोधृतिः ॥ अश्रुपूर्णमुखोभूत्वाप्राहगद्गदयागिरा ॥ ४६ ॥ ॥ जनकउवाच ॥ ॥ यदिमेश्रीहरेर्भक्तिरनिमित्ताकृताभु

पि ॥ तर्हिकार्ष्णिर्हरेःपुत्रःप्रादुर्भूयान्ममाग्रतः ॥ ४७ ॥ यदिश्रीकृष्णभक्तानांदासोहंयदितत्कृपा ॥ सर्वत्रयदितद्भावस्तर्हिभूयान्मनोरथः ॥ ४८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ प्रादुर्बभूवाशुतदैवकार्ष्णिर्विमृज्यसद्यःकिलवर्णिरूपम् ॥ पश्यत्सुसर्वेषुजनेषुशिष्यःसउद्धवोभूद्धरिभक्तिनिष्ठः ॥ ४९ ॥ घनप्रभंपद्मदलायतेक्षणंप्रलम्बबाहुंजगतांमनोहरम् ॥ पीतांबरंनीलगुडालकालिभिःस्वलंकृतंश्रीमुखपद्ममण्डलम् ॥ ५० ॥ शीततुंबालार्ककिरीटकुण्डलंकांच्यंगदस्फूर्जितदिव्यविग्रहम् ॥ विलोक्यतंकृष्णसुतंकृतांजलिर्ननामसाष्टांगमलंधृतिर्नृपः ॥५१॥ ॥ जनकउवाच ॥ ॥अहोतिधन्यंममभूरिभाग्यंदत्तंत्वयामेनिजदर्शनंहि ॥ ज्ञातोद्यकायाधवतुल्यआरादहंकृतार्थोस्मिकुलेनभूमन् ॥५२॥ ॥श्रीप्रद्युम्नउवाच॥ ॥ धन्यस्त्वंनृपशार्दूलभक्तस्त्वंमत्प्रभाववित् ॥ भक्तिभावपरीक्षार्थंप्राप्तोहंतवसांप्रतम् ॥५३॥अद्यैवममसारूप्यंभूयात्तेमैथिलेश्वरः ॥ बलमायुर्यशःकीर्तिरिहलोकेभवत्वलम् ॥५४॥ ॥ नारदउवाच ॥ तवपित्राचधृतिनापूजितःपश्यतांसतां ॥ प्रययौशिबिरान्राजन्प्रद्युम्नोभक्तवत्सलः॥५५॥ ॥इति श्रीमद्गर्गा०सं०वि०ना०ब०जनकोपाख्यानंनामषोडशोऽध्यायः॥ १६ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथातोमागधाञ्जेतुंप्रद्युम्नोमीनकेतनः ॥ गिरिव्रजंजगामाशुस्वसैन्यैःपरिवारितः ॥ १ ॥ श्रुत्वागतंहरेःपुत्रंदिग्जयार्थंविशेषतः ॥ जरासन्धोमागधेन्द्रोमहाकोपंचकारह ॥ २ ॥ ॥ जरासन्धउवाच ॥ ॥ तुच्छायेयादवाःसर्वेयुधिविक्लवचेतसः ॥ तेद्यवैजगतींजेतुंनिर्गतागतबुद्धयः ॥ ३ ॥ मथुरांस्वपुरींत्यक्त्वामद्भयान्माधवोपिहि ॥ समुद्रंशरणंप्रागात्पिताचास्यदुरात्मनः ॥ ४ ॥ प्रवर्षणेरामकृष्णौमयाभस्मीकृतौबलात् ॥ छलादुद्धवतुस्तौद्वौद्वारकायांसमाश्रितौ ॥ ५ ॥ बद्ध्वातौचानयिष्यामिसोग्रसेनौकुशस्थलीं॥ अयादवीं[illegible]रिष्यामिपृथ्वींसागरमेखलां ॥ ६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वानिर्गतोराजागिरिव्रजपुराद्बहिः ॥ अक्षौहिणीभिर्विंशत्यातिसृभिःसंयुतोबली ॥ ७ ॥ गोमूत्रचयसिंदूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखैः ॥ स्रवन्मदैश्चतुर्दंतैरैरावतकुलोद्भवैः ॥ ८ ॥ शुंडादंडस्यफूत्कारैःक्षेपयद्भिस्तरून्बहून् ॥ बभौगजैर्मागधेंद्रोमेघैरिंद्रइवप्रभुः ॥ ९ ॥ रथैश्चदेवधिष्ण्याभैःसध्वजैःसाश्वनेतृभिः ॥ चामरांदोलितैराजन्लोलचक्रध्वनद्युभिः ॥ १० ॥ तुरंगमैर्वायुवेगैश्चित्रवर्णैर्मदोत्कटैः ॥ सौवर्णपट्टहाराढ्यैःशिखारश्म्यूर्ध्वचामरैः ॥ ११ ॥ सकंचुकैर्वीर

जनैःखड्गचर्मधनुर्धरैः ॥ [न्मागधेंद्रोमहाबलः ॥ १२ ॥ धुंकारैर्दुंदुभीनांचदिशोनेदुर्धनुःस्वनैः ॥ चचालवसुधासैन्यैर
भिश्छादितंनभः ॥ १३ ॥ जरासंधस्यतत्सैन्यंप्रलयाब्धिमिवोल्बणम् ॥ विस्मितायादवाःसर्वेबभूवुर्वीक्ष्यमैथिल ॥ १४ ॥ प्रद्युम्नोभ
गवा ...क्ष्यमागधेन्द्रबलार्णवं ॥ शंखंदध्मौदक्षिणाख्यंमाभैष्टेत्यभयंददत् ॥ १५ ॥ ततःसांबोमहाबाहुःप्रद्युम्नस्यप्रपश्यतः ॥ अक्षौहिणी
नांदशभिर्युयुधेमागधेनसः ॥ १६ ॥ गजागजैर्युयुधिरेरथिभीरथिनोमृधे ॥ हयाहयैःपत्तयश्चपत्तिभिर्मैथिलेश्वर ॥ १७ ॥ बभूवतुमुलंयुद्ध
मद्भुतंरोमहर्षणं ॥ मागधानांयदूनांचासुराणांनिर्जरैर्यथा ॥ १८ ॥ अश्वारूढाःकेपिवीराभल्लहस्ताइतस्ततः ॥ मर्दयन्तोगजारूढान्क
रिकुंभगतार्वपाः ॥ १९ ॥ केचिच्छक्तीस्तडिद्वर्णागृहीत्वाचिक्षिपुर्बलात् ॥ ताःशक्तयस्त्वरीन्भित्त्वादंशितान्धरणींगताः ॥ २० ॥
केचिद्वीरानदंतः कौरथाङ्गानिचचिक्षिपुः ॥ चिच्छिदुर्वीरपटलंनीहारंरवयोयथा ॥ २१ ॥ भिंदिपालैर्मुद्गरैश्चकुठारैरसिपट्टिशैः ॥ अ
च्छूरिकार्ष्टिभिस्तीक्ष्णैर्निस्त्रिंशैर्युयुधुश्चके ॥ २२ ॥ तोमरैश्चगदाभिश्चबाणैश्छिनानिभूतले ॥ निपेतुर्वीरकरिणामर्वीणांचशिरांसिच ॥
॥२३॥ कबंधास्तत्रचोत्पेतुःपातयंताहयान्नरान् ॥ खड्गहस्ताःप्रधावंतःसंग्रामेषुभयंकराः ॥ २४ ॥ वीरोपरिगतावीरानिपेतुश्छिन्नबाहवः
॥ हयोपरिहयाःकेचिद्बाणैःसञ्छिन्नकंधराः॥ २५॥ विद्याधर्यश्चगंधर्व्योवव्रिरेह्यंबरेगतान्॥वीरान्पतीन्समिच्छंत्यस्तासांचाभूत्कलिर्महान्
॥२६॥ क्षत्रधर्मपराःकेचिद्युद्धदत्तासवोनृप ॥ नचलन्तःपदंपृष्ठेसदासंग्रामशालिनः ॥२७॥ जग्मुःपरंपदंतेवैभित्त्वामार्तंडमण्डलं ॥ ननृतुः
शिशुमारैर्वैमंडलेचनटाइव॥ २८ ॥ एवंसांबमहावीरैर्मर्दितंमागधंबलं ॥ दुद्रावपश्यतांतेषांकृष्णभक्त्यायथाऽशुभं ॥२९॥ केचिद्वैवृक्णव
र्माणश्छिन्नचापास्तथापरे ॥ पलायमानाधावंतस्त्यक्तखड्गर्ष्टिपाणयः ॥ ३० ॥ पलायमानंस्वबलंवीक्ष्यतन्मागधेश्वरः ॥ धनुष्टंकारयन्प्रा
प्तोमाभैष्टेत्यभयंददौ ॥ ३१ ॥ स्वबलंनोदयामासजरासंधोधनुर्ज्यया ॥ महामात्यःपुनर्मत्तंह्यंकुशेनगजंयथा ॥ ३२ ॥ साम्बस्तदैवसम्प्रा
प्तोदशभिश्चापनिर्गतैः ॥ बाणैर्विव्याधसमरेमागधेंद्रंमहाबलं ॥ ३३ ॥ धनुर्ज्यामब्धिकल्लोलभीमसंघर्षनादिनीं ॥ चिच्छेददशभिर्बाणैःसा
म्बोजाम्बवतीसुतः ॥ ३४ ॥ धनुरन्यत्समादायजरासन्धोमहाबलः ॥ धनुःसांबस्यचिच्छेदबाणैर्दशभिरग्रतः ॥ ३५ ॥ चतुर्भिश्चतुरोवा

हान्द्वाभ्यांकेतुंरथंशतैः ॥ एकेनसारथिंजघ्नेमागधेन्द्रोजरासुतः ॥ ३६ ॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ पुनरन्यंसमास्थाय रथंसाम्बोमहाबलः ॥ ३७ ॥ गृहीत्वाचापमत्युग्रंसज्यंकृत्वाविधानतः ॥ तद्रथंचूर्णयामाससाम्बोबाणशतैर्बली ॥ ३८ ॥ रथंत्यक्त्वाजरासन्धोगजमारुह्यवेगतः ॥ बभौगजेमागधेन्द्रइन्द्रऐरावतेयथा ॥३९॥ चित्रपत्रविचित्रांगंकालान्तकयमोपमम् ॥ साम्बायनोदयामासमत्तेभं क्रुद्धमानसः ॥ ४० ॥ गृहीत्वासरथंसाम्बंशुण्डादण्डेननागराट् ॥ कुर्वञ्शीत्कारविकलंचिक्षेपनवयोजनं ॥ ४१ ॥ तदाकोलाहलेजातेसांबसेनासुमैथिल ॥ प्रद्युम्नपार्श्वाच्चगदःप्राप्तोभूद्वेगतोबली ॥ ४२ ॥ विनाशयन्नन्धकारंयथार्कउदयाचलात् ॥ जरासंधस्यापिगजंमुष्टिना वसुदेवजः ॥ ४३ ॥ जघानशक्रोवज्रेणयथाप्रोच्चंदरीभृतम् ॥ गजोमुष्टिप्रहारेणविह्वलोधरणींगतः ॥ ४४ ॥ जगामपंचतांराजंस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ जरासंधस्ततःक्रुद्धोगदामादायवेगतः ॥ ४५ ॥ गदंतताडसहसाजगर्जघनवद्बली ॥ तत्प्रहारेणसगदोनचचालरणांगणात् ॥ ॥ ४६ ॥ त्वरंगदांसमादायलक्षभारविनिर्मितां ॥ अताडयज्जरासंधंसिंहनादमथाकरोत् ॥ ४७ ॥ तत्प्रहारेणव्यथितोबृहद्रथसुतोबली ॥ ॥ जरासंधःसमुत्थायगृहीत्वासगदंगदं ॥ ४८ ॥ चिक्षेपरोषतोराजन्नाकाशेशतयोजनं ॥ गदोपिमागधंनीत्वाभ्रामयित्वामहाबलः ॥ ४९॥ चिक्षेपगगनेतंवैयोजनानांसहस्रकं ॥ आकाशात्पतितोराजामागधोविंध्यपर्वते ॥ ५० ॥ उत्थाययुयुधेतेनगदेनापिमहाबलः ॥ तदैवसांबः संप्राप्तोगृहीत्वामगधेश्वरं ॥ ५१ ॥ भूपृष्ठेपोथयामाससिंहःसिंहमिवौजसा ॥ एकेनमुष्टिनासांबोद्वितीयेनगदंतथा ॥ ५२ ॥ तताडमागधोराजाजगर्जाशुरणाङ्गणे ॥ मुष्टिप्रहारव्यथितौगदसाम्बौचमूर्च्छितौ ॥ ५३ ॥ हाहाकारोमहानासीत्तदैवापिरणांगणे ॥ रथेनातिपताकेनप्रद्युम्नोयादवेश्वरः ॥ ५४ ॥ अक्षौहिणीयुतःप्राप्तोमाभैष्टेत्यभयंददौ ॥ जरासंधोगदांनीत्वालक्षभारविनिर्मिताम् ॥ ५५ ॥ विवेशयदुसेनायामरण्येगिरिवत्प्रभुः ॥ रथान्गजान्सवीरांश्चतुरङ्गान्सैंधवान्बहून् ॥ ५६ ॥ पातयामासराजेंद्रपद्मानीवमहागजः ॥ जरासंधस्ययासेनासापिसर्वासमागता ॥ ५७ ॥ जघानर्निशितैर्बाणैर्यदूनांसर्वतोबलं ॥ प्रद्युम्नोयुयुधेयुद्धेनिर्भयोयादवेश्वरः ॥ ५८ ॥ निपातयन्नरीन्बाणैर्धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ तदैवयदुपुर्यास्तुबलदेवःसमागतः ॥ ५९ ॥ प्रादुर्बभूवतत्रापिसर्वेषांपश्यतांसतां ॥ समाकृष्यहलाग्रेणमागधेंद्रबलंमह

त् ॥ ६० ॥ मुसलेनाहनत्क्रुद्धोबलदेवोमहाबलः ॥ शतयोजनपर्यंतंरथाश्वगजपत्तयः ॥ ६१ ॥ पतिताभिन्नशिरसःसर्वेवैनिधनंगताः ॥ दृ
ष्ट्वास्वसैन्यंपतितंजरासन्धोरणाङ्गणात् ॥ ६२ ॥ दुद्रावाविरथोराजन्नेकाकीभयविह्वलः ॥ देवदुन्दुभयोनेदुर्नरदुंदुभयस्तदा ॥ ६३ ॥ ब
लदेवोपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ तदाजयजयारावोयदूनांस्वबलेभवत् ॥ ६४ ॥ प्रद्युम्नाद्यास्ततोनेमुःकामपालंगतव्यथाः ॥ इत्थं
जित्वामागधेंद्रंबलदेवोमहाबलः ॥ ६५ ॥ प्रययौद्वारकांराजन्भगवान्भक्तवत्सलः ॥ जरासंधसुतोधीमान्सहदेवउपायनं ॥ ६६ ॥
नीत्वापुरःशंबरारेर्गिरिदुर्गाद्विनिर्गतः ॥ अश्वार्बुदंरथानांचद्विलक्षंहस्तिनांतथा ॥ ६७ ॥ ददौपष्टिसहस्राणिनत्वाकार्ष्णिप्रभाववित् ॥
॥६८॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां विश्वजित्खंडेनारदबहुलाश्वसंवादेमागधविजयोनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ छ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथकार्ष्णिर्गयामेत्यफल्गुंस्नात्वाससैनिकः ॥ अन्यान्देशांस्ततोजेतुंप्रस्थानमकरोत्पुनः ॥ १ ॥ श्रुत्वाजितंजरा
संधंतदातंकानृपाःपरे ॥ उपायनंददुस्तस्मैभयार्ताःशरणंगताः ॥ २ ॥ गौतमींसरयूंपुण्यामनुस्रोतंततोऽगमत् ॥ ततोभागीरथीतीरेका
शीमभिजगामह॥३॥पार्ष्णिग्राहःकाशिराजोगृहीतोमृगयांगतः॥सोपितस्मैबलिंप्रादाच्छ्रुत्वातस्यबलंमहत्॥४ ॥प्रद्युम्नःसैनिकैःसार्द्धंकोस
लान्प्रगतोबली॥अयोध्यानिकटेराजन्नंदिग्रामेस्थितोभवत्॥५॥कोसलेन्द्रोनग्नजिच्चचतुरंगैर्गजैर्थैः॥महाधनैःशम्बरारिमर्हयामासतत्त्ववित्
॥६॥उत्तरेशोदीपतमोनयपालाधिपोगजः॥विशालेशोबर्हिणश्चद्योतेवैतंबलिंददुः ॥७॥नैमिषेशोहरेर्भक्तःश्रीकृष्णस्यप्रभाववित् ॥ कृताञ्ज
लिपुटोभूत्वाददौतस्मैबलिंनृपः ॥ ८ ॥ प्रयागंगतवान्कार्ष्णिस्त्रिवेणींपापनाशिनीम् ॥ स्नात्वाददौमहादानंतीर्थराजप्रभाववित् ॥ ९ ॥
गजाविंशतिसाहस्रमश्वानांदशलक्षकम् ॥ रथानांचचतुर्लक्षंगवांतत्रदशार्बुदं ॥ १० ॥ हेममालासमायुक्तंहेमाम्बरसमन्वितं ॥ दशभारं
सुवर्णानांमुक्तानांलक्षमेवहि॥११॥द्विलक्षंनवरत्नानांवस्त्राणांदशलक्षकम्॥काश्मीरकम्बलानांचद्विलक्षंरत्नकम्बलैः॥१२॥ब्राह्मणेभ्योददौ
कार्ष्णिस्तीर्थराजेहरिप्रिये॥कारूषाधिपतिस्तत्रपौंड्रकोनाममैथिल ॥१३॥कृष्णशत्रुःसोपिकार्ष्णिंपूजयामासशंकितः ॥प्रद्युम्नंचागतंवी
क्ष्यपांचालेकान्यकुब्जके ॥ १४ ॥ भयंप्रापुर्नृपाःसर्वेदुर्गेदुर्गेकृतार्गलाः ॥ कान्यकुब्जाधिपोवीरोभलन्दनइतिस्मृतः ॥ १५ ॥ द्रुपदःक

म्पिलाधीशोददतुःशङ्कितौबलिम् ॥ १६ ॥ अथकार्ष्णिर्महाबहुर्बिन्दुदेशांस्ततोययौ ॥ विचेलुर्यादवास्सर्वेभयातांदुर्गमाश्रिताः ॥ १७ ॥
बिन्दुदेशाधिपोराजादीर्घबाहुर्महाबलः ॥ शम्बरारेःपरंसांधिकर्तुंसैन्येसमाययौ ॥ १८ ॥ ॥ दीर्घबाहुरुवाच ॥ ॥यूयंसर्वेयादवेन्द्राआ
गताजयिनोदिशाम् ॥ मनोरथंमेकुरुतांभवेयंतुष्टमानसः ॥ १९ ॥ सजलस्यापिकाचस्यपात्रस्यशरवेधतः ॥ नक्षरेद्बिन्दुरेकोपिबाणस्तद
धितिष्ठति ॥ २० ॥ नपात्रंशकलीभूतंतन्मध्येहस्तलाघवम् ॥ येकुर्वन्तिप्रतिज्ञांमेतेभ्योदास्यामिकन्यकां ॥ २१ ॥ यूयंसर्वेयादवेन्द्राध
नुर्वेदविशारदाः ॥ मयापिनारदमुखाच्छ्रुताःपूर्वंमहाबलाः ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सर्वेषांविस्मितानांचप्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥
तथेत्युवाचसदसिबिन्दुदेशाधिपंनृप ॥ २३ ॥ दीर्घवंशौभुविस्थाप्यगुणंबद्ध्वातदन्तरे ॥ गुणेबद्ध्वाकाचकुम्भंसजलंपश्यतांसताम् ॥ २४ ॥
धनुर्गृहीत्वातद्वीक्ष्यबाणंकार्ष्णिःसमादधे ॥ काचपात्रंशरोभित्त्वातस्थौमध्येर्द्धनिःसृतः ॥ २५ ॥ एकतोमुखपुंखाभ्यांरविरश्मिरिवाम्बुदे ॥
काचपात्रेबभौबाणस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥२६॥ नपात्रंशकलीभूतंत्रिकुशस्यफलंयथा ॥ नचालनंकम्पनंचबिंदुस्रावोपिनाभवत् ॥ २७॥
प्रद्युम्नोभगवान्बाणंद्वितीयंसन्दधेपुनः ॥ सोपिपूर्वंसमुत्सृज्यतत्रतस्थौविदेहराट् ॥ २८ ॥ साम्बोपिधनुरादायबाणान्पञ्चसमाददे ॥ काच
पात्रंचतेभित्त्वातस्थुस्तत्रार्धनिःसृताः ॥ २९ ॥ युयुधानोधनुर्नीत्वाबाणमेकंसमाक्षिपत् ॥ सर्वेषांपश्यतांतेषांपात्रंचूर्णीबभूवह ॥ ३० ॥ उ
च्चकैर्जहसुःसर्वेयादवाःपरसैनिकाः ॥ त्वंमहान्बाणधारीहकार्तवीर्योर्जुनोयथा ॥ ३१ ॥ अर्जुनोभरतोरामस्त्रिपुरघ्नोहिवाभवान् ॥ द्रोणोभी
ष्मोथवाकर्णोजामदग्न्यइवावदन् ॥ ३२ ॥ अन्यत्पात्रंसमाधायानिरुद्धोधन्विनांवरः ॥ अधोगत्वाथतन्दृष्ट्वाबाणंचिक्षेपलाघवात् ॥ ३३ ॥
सोपिपात्रतलंभित्त्वातस्थौतत्रापिनिःसृतः ॥ तत्पात्राद्धस्तपञ्चोर्ध्वंबद्ध्वापाषाणमम्बरे ॥ ३४ ॥ दीप्तिमान्धनुरादायबाणमेकंसमाददे ॥
सोपिपात्रतलंभित्त्वाबाणमुत्सृज्यचाग्रतः ॥ ३५ ॥ ताडयित्वाचपाषाणंपुनस्तत्रसमाश्रितः ॥ गतागतेनयावद्वैबिन्दुस्रावोपिनाभवत् ॥
तदावीराश्चतेसर्वेसाधुसाध्वितिवादिनः ॥ ३६ ॥ भानुर्धनुःसंगृहीत्वावीक्ष्यमीलितलोचनः ॥ आराच्चिक्षेपनाराचंसर्वेषांपश्यतांसताम् ॥
॥ ३७ ॥ सोपिपात्रंतदाभित्त्वापात्रंकृत्वाह्यधोमुखम् ॥ पुनरूर्ध्वमुखंकृत्वातस्थौतत्रार्द्धनिःसृतः ॥३८॥ बाणवेगेनतदपिबिंदुस्रावोपिनाभ

वत् ॥ नपात्रंशकलीभूतंतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ३९ ॥ एवंश्रीकृष्णपुत्रायेअष्टादशमहारथाः ॥ सर्वेतेबिभिदुःपात्रंजलस्रावोपिनाभवत् ॥
॥ ४० ॥ बिन्दुदेशाधिपोराजादीर्घबाहुःसुविस्मितः ॥ तेभ्योदात्कन्यकास्तुष्टाअष्टादशसुलोचनाः ॥ ४१ ॥ तेषांविवाहसमयेशंखभेर्यान
कादयः ॥ नेदुर्जगुश्चगन्धर्वाननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ४२ ॥ तेषामुपरिदेवास्तेजयध्वनिसमाकुलाः ॥ ववृषुःपुष्पवर्षाणिचक्रुःश्लाघांदिविस्थि
ताः ॥ ४३ ॥ गजान्षष्टिसहस्राणिहयानामर्बुदंतथा ॥ दशलक्षंरथानांचदासीनांलक्षमेवच ॥ ४४ ॥ शिबिकानांचतुर्लक्षंपारिबर्हंददौनृ
पः ॥ ताःप्राहिणोद्द्वारवतींवधूः कार्ष्णिर्यदूत्तमः ॥ ४५ ॥ दीर्घबाहुमनुज्ञाप्यनिषधान्प्रययौततः ॥ निषधाधिपतिर्वीरःसेनाजिन्नाममैथि
ल ॥ ४६ ॥ उपायनंददौसोपिप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ तथाहिमद्राधिपतिःश्रीकृष्णेष्टोहरिप्रियः ॥ ४७ ॥ पूजयामाससबलंबृहत्सेनोहरेःसु
तम् ॥ माथुरांश्छूरसेनांश्चमधून्प्राप्तःससैनिकः ॥ ४८ ॥ स्वजनैःपूजितःकार्ष्णिर्मथुरामाययौपुनः ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यमथुरांसवनांकि
ल ॥ ४९ ॥ वृंदावनंगोवर्धनंयमुनांपुलिनानिच ॥ नमस्कृत्यगवांवृन्दंगतःश्रीनन्दगोकुलम् ॥५० ॥ गोपान्गोपीर्यशोदांचनन्दराजंव्रजे
श्वरम् ॥ वृषभानूपनन्दांश्चनत्वाकार्ष्णिर्बभौनृप ॥ ५१ ॥ बलिंचनन्दराजायदत्वादत्वापुनःपुनः ॥ तैःपूजितःकतिदिनैःस्थितोभून्नन्द
गोकुले ॥ ५२ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादेकाशिकोसलोत्तरनयपालवैशालनैमिषारण्यकारूप
पाञ्चालकान्यकुब्जकाम्पिल्यबिन्दुनिषधभद्रमधुशूरसेनदेशविजयोनामाष्टादशोऽध्यायः ॥१८॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुर्ध्वजिनीभिःसमन्वितः ॥ नादयन्दुन्दुभीन्दीर्घान्दीर्घवेगःकुरून्ययौ ॥ १ ॥ विंशतियो
जनानांश्चमर्यादीकृततद्बलम् ॥ तस्थौतच्छिबिराणांचविस्तारोदशयोजनम् ॥ २ ॥ पञ्चयोजनमाश्रित्यतद्बलेराजपद्धतिः ॥ धनाढ्या
नांचवैश्यानामापणानिसहस्रशः ॥ ३ ॥ तथारत्नपरीक्षाणांवस्त्रव्यापारकारिणाम् ॥ काचकारावायकाश्चरङ्गकाराःकुलालकाः ॥ ४ ॥
कन्दुकारास्तूलकाराःपटकारास्तथैवच ॥ कटंकराश्चित्रकाराःपत्रकाराश्चनापिताः ॥ ५ ॥ पट्टकाराहेतिकाराःपर्णकाराश्चशिल्पिनः॥
लाक्षाकारामालिनश्चरजकास्तैलिनस्तथा ॥ ६ ॥ ताम्बूलशोधिनस्तत्रचित्रपाषाणकर्मकाः ॥ अन्नभर्जकरास्तत्रकाचभेदिनएवहि ॥

॥ ७ ॥ मुक्तादीनांचरत्नानांसूक्ष्माणांसूक्ष्मवेधिनः ॥ एतेकारुजनाःसर्वेदृश्यन्तेराजपद्धतौ ॥ ८ ॥ क्वचिद्भानुमतीलीलाऐंद्रजालविधायकाः ॥ क्वचिन्नटाश्चनृत्यन्तेयुद्धंभल्लूकयोःक्वचित् ॥ ९ ॥ क्वचित्तुवानरीलीलाडमरुवाद्यसंयुताः ॥ गायन्तिकुत्रचिद्राजन्सूतमागधवन्दिनः ॥ १० ॥ वाराङ्गनाश्चनृत्यन्तिभूपैर्द्वादशाभियुताः ॥ दिव्यैःषोडशशृङ्गारैर्हरन्त्यप्सरसांमनः ॥ ११ ॥ बन्धूनामपिसेनानांमहातंकाद्गजाह्वये ॥ चालनंसंभ्रमोपेतंविह्वलैश्चजनैरभूत् ॥ १२ ॥ विदुद्रुवुर्जनाःसर्वेगृहेष्वापातितार्गलाः ॥ कोलाहलोमहानासीद्गेहेगेहेजनेजने ॥ १३ ॥ वीर्य्यशौर्य्यबलोपेताःकौरवाश्चक्रवर्तिनः ॥ आसमुद्रात्क्षितीशेंद्राजातास्तेपिविशंकिताः ॥ १४ ॥ प्रद्युम्नप्रेषितःसाक्षादुद्धवोबुद्धिसत्तमः ॥ कौरवेन्द्रपुरंप्राप्तोधृतराष्ट्रंददर्शह ॥ १५ ॥ मदच्युतामस्यनृपस्यदन्तिनांकस्तूरिकाकुंकुमगण्डशालिनाम् ॥ सिन्दूरशुण्डास्फुटकर्णताडितैःषडंघ्रिभिर्मण्डितमंदिराजिरम् ॥ १६ ॥ यंभीष्मकर्णगुरुशल्यकृपैश्चभूरिबाल्हीकधौम्यशकुनैःसहसंजयेन ॥ दुःशासनेनविदुरेणचलक्ष्मणेनदुर्योधनेनचकृपीसुतसोमदत्तैः ॥ १७ ॥ श्रीयज्ञकेतुसहितैःसहितंनृपेन्द्रंलीलातपत्रसितचामरहेमपीठैः ॥ संसेवितंपरिसमेत्यगजाह्वयेशंनत्वोद्धवःप्रणतआहकृतांजलिस्तम् ॥ १८ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ प्रद्युम्नेनप्रकथितंशृणुराजेंद्रसत्तम ॥ उग्रसेनःक्षितीशेन्द्रोयादवेन्द्रोमहाबलः ॥ १९ ॥ विजित्यनृपतीन्सर्वान्राजसूयंकरिष्यति ॥ प्रेषितस्तेनसेनाभिःप्रद्युम्नोरुक्मिणीसुतः ॥ २० ॥ जेतुंमहोद्भटान्वीरान्जम्बूद्वीपस्थितान्नृपान् ॥ चैद्यशाल्वजरासन्धदन्तवक्रादिभूपतीन् ॥ २१ ॥ विजित्यचागतःकार्ष्णिस्तस्मैयच्छबलिंबहुम् ॥ उपायनंचदातव्यंबन्धूनामैक्यकाम्यया ॥ २२ ॥ माभूत्कुरूणांवृष्णीनांकलिर्नोचेद्भविष्यति ॥ तेनोदितंमेकथितंतत्क्षमस्वनृपेश्वर ॥ दूतस्यहिनदोषःस्यात्त्वयोक्तंयद्ददामितत् ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाकौरवाःसर्वेराजन्सञ्जातमन्यवः ॥ वीर्य्यशौर्य्यमदान्धाऊचुःप्रस्फुरिताधराः ॥ २४ ॥ ॥ कौरवाऊचुः ॥ ॥ दुरत्ययाकालगतिरहोचित्रमिदंजगत् ॥ सिंहोपरिप्रधावन्तिशृगालादुर्बलावने ॥२५॥ अस्मत्सकाशात्संवृद्धाअस्मद्दत्तनृपासनाः ॥ दातॄणांप्रतिकूलाःस्युःपीयूषंफणिनोयथा ॥२६॥ वृष्णयोभीरवःसर्वेयुधिविक्लवचेतसः ॥ तेद्यैवशासनंकर्तुंप्रवृत्ताहिगतह्रियः ॥ २७ ॥ उग्रसेनोल्पवीर्यश्चजम्बूद्वीपस्थितान्नृपान् ॥ विजि

त्याहोबलिंनीत्वाराजसूयंकरिष्यति ॥ २८ ॥ यत्रभीष्मश्चकर्णश्चद्रोणोदुर्योधनादयः ॥ तत्रत्वंप्रेपितोमन्त्रीप्रद्युम्नेनकुबुद्धिना ॥ २९ ॥
तस्माद्यातपुरीमध्यौयूयंवैजीवनेच्छया ॥ नचेद्यास्यथवःसर्वान्नयामोयमसादनम् ॥ ३० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंश्रीकृष्णविमु
खैःकौरवैःपरिभाषितम् ॥ श्रुत्वोद्धवःशम्बरारिमेत्यसर्वमुवाचह ॥ ३१ ॥ कौरवोक्तंवचःश्रुत्वाप्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ प्रतिशार्ङ्गंसंगृहीत्वा
रोषात्प्रस्फुरिताधरः ॥३२॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ कौरवान्घातयिष्यामिबन्धून्नपिमदोद्धतान् ॥ बाणैस्तीक्ष्णैर्यथायोगीनियमैर्देहजारुजः॥३३
यदूनांसैन्यचक्रेषुबलिंयोनप्रदास्यति ॥ कौरवेभ्योपिसपुमान्पितुर्मातुर्नचौरसः ॥३४॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ यदैवयादवाःसर्वेभोजवृष्ण्यं
धकादयः॥गजाह्वयंययुःसैन्यैराजन्सञ्जातमन्यवः॥३५॥इति०श्रीग०सं०वि०कुरुदेशगमनेकौरवोपाख्यानंनामैकोनविंशोऽध्यायः॥१९॥
॥नारदउवाच॥तदैवकौरवाःसर्वेनिर्गतादीप्तमन्यवः॥स्वैःस्वैर्बलैःसमायुक्तायोद्धुंप्रद्युम्नसम्मुखे॥१॥विजयध्वजसंयुक्तारत्नकम्बलमण्डिताः॥
गजाःषष्टिसहस्राणिनिर्ययुःस्वर्णशृंखलाः ॥ २ ॥ प्रलयाब्धिमहावर्तसघर्षध्वनिकारिणाम् ॥ गजाःषष्टिसहस्राणिदुंदुभीनांविनिर्गताः॥३॥
गजवाहावृहद्भल्लालोहकंचुकमण्डिताः ॥ शिरस्त्रमौलिसंयुक्ताद्विलक्षाणिविनिर्ययुः ॥ ४ ॥ हेमकङ्कणकेयूरकिरीटचलकुण्डलाः ॥ गज
स्थाश्चद्विलक्षाणिनिर्ययुःस्वर्णकंचुकाः ॥ ५ ॥ पीतकंचुकसंयुक्तास्तिर्यगुष्णीपशालिनः ॥ गजस्थाश्चद्विलक्षाणिसङ्ग्रामेलब्धकीर्तयः ॥
॥ ६ ॥ रक्ताम्बरधराःकेचिद्रक्तभूषणभूषिताः ॥ रक्तकम्बलसंयुक्तैर्गजैरुच्चैर्विनिर्गताः ॥ ७ ॥ कृष्णाम्बरधरानागैर्हरिद्वस्त्रसमावृताः ॥ के
चिच्छुक्लाम्बराःकेचिन्निर्ययुःपाटलाम्बराः ॥ ८ ॥ रथैश्चदेवधिष्ण्याभैर्मृगेन्द्रध्वजशोभितैः ॥ पतत्पताकैरत्युच्चैर्निर्ययुःकोटिशोनृपाः ॥
॥ ९ ॥ आङ्गैर्वाङ्गैःसैन्धवैश्चचंचलैस्तुरगैर्नृपाः ॥ मनोजवैःस्वर्णभूषैर्निर्ययुःशस्त्रसंवृताः ॥१०॥ समन्तान्निर्ययौवीरालोहकंचुकमण्डिताः॥
विद्याधरसमाराजन्संकुलायुद्धशालिनः ॥ ११ ॥ जगुर्यशःकौरवाणांसूतमागधवन्दिनः ॥ भेरीमृदङ्गैःपटहैरानकैर्युद्धनिःस्वनैः ॥ १२ ॥
मृगेंद्रध्वजसंयुक्तैःशुक्लवाहनियोजितैः ॥ व्यजनैर्वज्रदण्डैश्चचामरान्दोलराजितैः ॥ १३ ॥ चतुर्योजनमात्रेणचन्द्रमण्डलचारुणा ॥ छत्रेण
मण्डितोराजन्निन्द्रदत्तेमनोहरे ॥ १४ ॥ दुर्योधनोबभौसैन्येमहतिस्यन्दनेस्थितः ॥ तथान्येधार्तराष्ट्राश्चस्यन्दनेस्यन्दनेस्थिताः ॥ १५ ॥

चतुर्योजनमात्रैश्चछत्रैर्मुक्ताविलम्बिभिः ॥ सरथेनापिभीष्मेणकृपेणगुरुणासह ॥ १६ ॥ वाल्हीककर्णशल्यैश्वसोमदत्तेनधीमता ॥ अश्व
त्थाम्नाचधौम्येनलक्ष्मणेनधनुष्मता ॥१७॥ शकुनेनचवीरेणतथादुःशासनेनच ॥ संजयेनतथासाक्षाद्भूरिणायक्षकेतुना ॥१८॥ सुयोधनो
नृपैरेजेयथाशक्रोमरुद्गणैः ॥ इन्द्रप्रस्थात्पाण्डुपुत्रैःप्रेषितंपृतनाद्वयं ॥१९॥ तदैवचागतंराजन्कौरवाणांसहायकृत् ॥ अक्षौहिणीभिःषोडश
भिःकुरूणांचलतांतदा ॥२०॥ चचालभूर्दिशोनेदूरजोव्याप्तंनभोभवत् ॥ तारकेववभौसूर्योगजाश्वरथरेणुभिः ॥ २१ ॥ अन्धकारोभव
द्भूमौदेवाःसर्वेपिशंकिताः ॥ यत्रतत्रगजानाञ्चचोदनाभिश्चभूरुहाः ॥ २२ ॥ निपेतुस्तुरगैर्वीरैःक्षणंभूखण्डमण्डलम् ॥ सेनाःकुरूणांवृ
ष्णीनांयुयुधुश्वपरस्परम् ॥ २३ ॥ तीक्ष्णैःशस्त्रैर्यथासप्तसमुद्रास्तरलैर्लयै ॥ हयाहयैरिभाश्चेभैरथिनोरथिभिःसह ॥ २४ ॥ श्येनैःश्येना
इवक्रव्येपत्तयःपत्तिभिर्मृधे ॥ महामात्यैर्महामात्याःसूताःसुतैर्नृपैर्नृपाः ॥२५॥ युयुधुःक्रोधसंयुक्ताःसिंहैःसिंहाइवौजसा ॥ खड्गैःकुन्तैःश
क्तिभिश्वभल्लैःपट्टिशमुद्गरैः ॥ २६ ॥ गदाभिर्मुसलैश्चक्रैस्तोमरैर्भिण्डिपालकैः ॥ शतघ्नीभिर्भुशुण्डीभिःकुठारैश्वस्फुरत्प्रभैः ॥ २७ ॥चि
च्छिदुर्बाणपटलैःशिरांसिक्रोधमूर्च्छिताः ॥ बाणान्धकारेसञ्जातेप्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ २८ ॥ दुर्योधनेनयुयुधेधनुष्टङ्कारयन्मुहुः ॥ अनि
रुद्धश्वभीष्मेणदीप्तिमांश्चकृपेणवै ॥ २९ ॥ भानुर्द्रोणेनसाम्बस्तुबाल्हीकेनमहात्मना ॥ मधुःकर्णेनचायध्यद्बृहद्भानुःशलेनवै ॥ ३० ॥
चित्रभानुर्हरेःपुत्रःसोमदत्तेनधीमता ॥ अश्वत्थाम्नावृकश्चैवारुणोधौम्येनमैथिल ॥ ३१ ॥ पुष्करोलक्ष्मणेनाशुदुर्योधनसुतेनवै ॥ वेदबा
हुःकृष्णसुतःशकुनेनमहामृधे ॥३२॥ दुःशासनेनसमरेश्रुतदेवोहरेःसुतः ॥ तथाहियुयुधेयुद्धेसञ्जयेनसुनन्दनः ॥ ३३ ॥ विदुरेणगदःसाक्षा
त्कृतवर्माचभूरिणा ॥ अक्रूरोयुयुधेराजन्नाहवेयक्षकेतुना ॥३४॥ एवंपरस्परंयुद्धंबभूवतुमुलंमहत् ॥ कार्ष्णिर्विलोडयामासदुर्योधनबलंम
हत् ॥ ३५ ॥ बाणसंघेनवाराहोदंष्ट्रयाचयथार्णवम् ॥ बाणसभिन्नकुम्भानांकरिणांप्रपतन्तिखात् ॥ ३६ ॥ मुक्ताफलानिरेजुःकौरात्रौता
रागणाइव ॥ बाणैःसम्पातयामासरथिनःसारथीन्रथान् ॥ ३७ ॥ महामृधेमैथिलेन्द्रवेगैर्वातोयथातरून् ॥ दुर्योधनस्तदाप्राप्तोधनुष्टङ्का
रयन्मुहुः ॥३८॥ प्रद्युम्नंताडयामाससायकैर्दशभिर्मृधे ॥ तान्प्रचिच्छेदभगवान्प्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ ३९ ॥ दुर्योधनःपुनस्तस्यकवचे

सायकान्दश ॥ निचखानस्वर्णपुंखान्भित्त्वावर्मतनौगताः ॥ ४० ॥ सहस्रैर्बाणपटलैःसहस्राश्वान्जघानह ॥ चिच्छेदबाणशतकैःकोदण्डं सगुणंपरम् ॥ ४१ ॥ शम्बरारेर्महावीरोधृतराष्ट्रसुतोबली ॥ प्रद्युम्नस्तंरथंत्यक्त्वाथान्यमारुह्यसत्वरम् ॥४२॥ कृष्णदत्तंधनुर्नीत्वासज्यंकृत्वाविधानतः ॥ एकंबाणंसमाधायकर्णांतंतञ्चकर्षह ॥४३॥ भुजदण्डस्यवेगेनतद्रथेनिचखानह ॥ गृहीत्वातद्रथंबाणोभ्रामयित्वाघटीद्वयं ॥ ॥ ४४ ॥आकाशात्पातयामासकमण्डलुमिवार्भकः ॥ पतनेनरथःसद्यश्चूर्णीभूतोबभूवह ॥ ४५ ॥ ससूताश्वहयाःसर्वेपञ्चतांप्रापुरग्रतः ॥ अन्यंरथंसमास्थायधार्तराष्ट्रोमहाबलः ॥ ४६ ॥ प्रद्युम्नंताडयामासदशभिःसायकैर्मृधे ॥ तैस्ताडितोहरेःपुत्रोमालाहतइवद्विपः ॥ ४७॥ कृष्णदत्तेचकोदण्डेतथैकंबाणमादधे ॥ बाणस्तंसरथंनीत्वायावत्प्रागान्महाम्बरे ॥ ४८ ॥ तावद्बाणोद्वितीयोपितंगृहीत्वाययौत्वरम् ॥ तावत्तृतीयःसम्प्राप्तोनीत्वातंमन्दिराजिरे ॥४९॥ धृतराष्ट्रसमीपेचसरथंसाश्वसारथिम् ॥ आकाशात्पातयामासपद्मकोशमिवानिलः॥५०॥ बाणोपितंपातयित्वातूणेकार्ष्णेःसमाययौ ॥ पतनेनविशीर्णोभूद्गारइवतद्रथः ॥ सुयोधनोमूर्च्छितोभूदुद्वमन्रुधिरंमुखात् ॥ ५१ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे कौरवयुद्धवर्णनंनामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ दुर्योधनेगतेतत्रहाहाकारोमहानभूत् ॥ तदादेवव्रतोभीष्मोगांगेयःप्रययौत्वरम् ॥ १ ॥ यदूनांपश्यतांतेषांधनुष्टङ्कारयन्मुहुः ॥ भस्मीकर्तुंयदुबलंवनंवन्हिरिवज्वलन् ॥ २ ॥ सर्वधर्मभृतांश्रेष्ठोमहाभागवतःकविः ॥ वीरयूथाग्रणीर्थंनरामोपियुधितोषितः ॥ ३ ॥ शिरस्त्रीमुकुटीगौरःसितश्मश्रुःपितामहः ॥ यथाषोडशवर्षीयोयुद्धान्तंविचरन्बलात् ॥ ४ ॥ बाणैर्निपातयामासानिरुद्धस्य बलंमहत् ॥ करिणच्छिन्नशिरसोहयास्तेभिन्नकन्धराः ॥ ५ ॥ खड्गहस्ताभीष्मबाणैःपत्तयोपिद्विधाभवन् ॥ रथाश्चूर्णीकृताजाताहतसूताश्वनायकाः ॥ ६ ॥ अधोमुखाऊर्ध्वमुखाश्छिन्नपादानृपात्मजाः ॥ खड्गहस्ताधनुर्हस्ताःपतिताश्छिन्नबाहवः ॥ ७ ॥ कचिद्वैच्छिन्नकवचानिपेतुर्भूमिमंडले ॥ अश्वैर्वीरैरथैर्नागैःपतितैःस्वर्णभूषितैः ॥ ८ ॥ युद्धमण्डलमारजेवनंवृक्षैर्हतैर्यथा ॥ शस्त्रदन्ताबाणकेशाध्वजवस्त्राकरिस्तना ॥ ९ ॥ रथाङ्गकुण्डलाराजन्महामारीवभूर्बभौ ॥ क्षतजस्रावसम्भूतारथाश्वनरवाहिनी ॥ १० ॥ आपगाभून्महादुर्गानरवैतर

णीयथा ॥ कूष्माण्डोन्मादवेतालानदन्तोभैरवंस्वनम् ॥ ११ ॥ हरमालार्थमागत्यजगृहुर्नृशिरांसिच ॥ रथेनातिपताकेनानिरुद्धोधन्वि
नांवरः ॥ १२ ॥ स्वबलंपतितंदृष्ट्वाप्रागाद्भीष्मंमृधेमहान् ॥ प्रलयाब्धिमहावर्तभीमसंघर्षनादिनीम् ॥ १३ ॥ धनुर्ज्यांतस्यचिच्छेदबा
णेनैकेनकार्ष्णिजः ॥ तुण्डयातीक्ष्णयाराजन्गरुडःसर्पिणींयथा ॥ १४ ॥ भीष्मोन्यद्धनुरादायसज्यंकृत्वातदात्मवान् ॥ सर्वेषांपश्यतां
तत्रब्रह्मास्त्रंसन्दधेमृधे ॥ १५ ॥ ततःप्रादुष्कृतंतेजःप्रचण्डंवीक्ष्यमाधवः ॥ स्वबलस्यापिरक्षार्थंब्रह्मास्त्रंसन्दधेस्वयम् ॥ १६ ॥ द्वादशा
दित्यसङ्काशेयुयुधातेपरस्परम् ॥ त्रींल्लोकान्दहतीद्वेयेनिरुद्धस्तंजहारह ॥ १७ ॥ गाङ्गेयस्यापिकोदण्डंतडिद्वर्णंयदूत्तमः ॥ चिच्छेदसा
यकैःसूर्योनीहारमिवरश्मिभिः ॥ १८ ॥ भीष्मोगृहीत्वाथगदांलक्षभारविनिर्मिताम् ॥ प्राहिणोदनिरुद्धायसिंहनादंतदाकरोत् ॥ १९ ॥
गृहीत्वातांवामहस्तेगरुत्मानिवपन्नगीम् ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षात्प्राहिणोत्स्वंगदांहृदि ॥ २० ॥ गदाप्रहारव्यथितोमूर्च्छितःपतितोरथा
त् ॥ बभौसूर्योयथाकाशात्गाङ्गेयोमृधमण्डले ॥ २१ ॥ कृपाचार्योपितत्रैवानिरुद्धायमहात्मने ॥ शक्तिंचिक्षेपसहसारुषाप्रस्फुरिताधरः
॥ २२ ॥ दीप्तिमान्कृष्णपुत्रस्तुपथिचिच्छेदतांनृप ॥ खड्गेनशितधारेणकुवाक्येनैवमित्रताम् ॥ २३ ॥ द्रोणाचार्योमहाबाहुर्भानूपरिरुषा
न्वितः ॥ चिक्षेपपार्वतंचास्त्रंधनुष्टङ्कारयन्मुहुः ॥ २४ ॥ पतन्तःपर्वताव्योम्नश्चूर्णयन्तोद्विषद्बलम् ॥ तेषांपातेनराजेन्द्रहाहाकारोमहानभू
त् ॥ २५ ॥ तदाहरेःसुतोभानुर्वायव्यास्त्रंसमादधे ॥ तद्वातेनाद्रयःसर्वेउड्डिताह्यभवन्रणात् ॥ २६ ॥ बाल्हीकस्तुतदाक्रुद्धोब्रह्मास्त्रंसन्द
धेततः ॥ भस्मीभूतंबलंजातंवह्निनेवमहद्वनम् ॥ २७ ॥ पार्जन्यमाददेतत्रसाम्बोजाम्बवतीसुतः ॥ तेनशान्तिगतोवह्निर्ज्ञानेनैवतत्व
हंकृतिः ॥ २८ ॥ कर्णस्ततोमधुंहित्वासाम्बोपरिरुषान्वितः ॥ जघानबाणैर्विंशत्याजगर्जघनवद्बली ॥ २९ ॥ तद्बाणैःसरथः
साम्बोबभ्रामघटिकाद्वयम् ॥ क्रोशंपुनःप्रपतितःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ ३० ॥ पुनर्गदांसमादायरथंत्यक्त्वासमेत्यसः ॥ तता
डगदयाकर्णंसाम्बोजाम्बवतीसुतः ॥ ३१ ॥ गदाप्रहारव्यथितःपतितोधरणीतले ॥ मूर्च्छांप्रापरणेराजन्कर्णोवीरोमहाबलः ॥ ३२ ॥
सांबोपिस्वधनुर्नीत्वारथमारुह्यवेगतः ॥ शलंजघानविंशत्यासोमदत्तंचपञ्चभिः ॥ ३३ ॥ द्रौणिंचदशभिर्बाणैर्धौम्यंषोडशभिस्सह ॥ ल

क्ष्मणंदशभिस्तत्रशकुनिंपञ्चभिस्तथा ॥ ३४ ॥ दुःशासनंचविंशत्याविंशत्यासंजयंपृथक् ॥ भूरिंबाणशतैराजन्यक्षकेतुंशतैःशितैः ॥
॥ ३५ ॥ बाणैर्जघानसमरेजगर्जघनवद्बली ॥ दशभिर्दशभिर्नूनंकैकैनगजान्हयान् ॥३६॥ पञ्चभिःपञ्चभिर्वीरान्बाणैःसाम्बस्तताडह॥
वीक्ष्यजाम्बवतीसूनोःसाम्बस्यकरलाघवम् ॥ ३७॥ स्वेपरेसैनिकाःसर्वेविस्मयंपरमङ्गताः ॥ तदाभीष्मःसमुत्थायगृहीत्वाधनुरुत्तमम् ॥
॥ ३८ ॥ चिच्छेददशभिर्बाणैःसाम्बकोदण्डमुत्तमम् ॥ भीष्मोमहाबलोवीरोद्रोणाचार्यश्चसायकैः ॥ ३९ ॥ कर्णस्त्रयोयदुबलंजघ्नुर्ज्ञानं
यथागुणाः ॥ दुर्योधनःपुनर्योद्धुंरथमारुह्यमानद ॥ ४० ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिर्नादयन्नाययौमृधे ॥ ४१ ॥ देवौपुराणौपुरुषौतदा
विर्बभूवतुर्मैथिलरामकृष्णौ ॥ सुपर्णतालध्वजशालियानौप्रद्योतयन्तौपरितोदिशस्तौ ॥ ४२ ॥ तदाजयारावसमाकुलाःसुरागन्धर्व
मुख्याश्चजगुर्मनोहरम् ॥ सुरानकादुन्दुभयोविनेदुःश्रीलाजपुष्पैर्ववृषुःसुरस्त्रियः ॥४३ ॥ तदैवनेमुर्यदवःपरेश्वरौदुर्योधनाद्याःकुरवस्तुसर्व
तः ॥ निधायशस्त्राणिददुर्बलिंपरंसर्वेप्रसन्नाःकृतहस्तसम्पुटाः ॥ ४४ ॥ प्रद्युम्नमुख्यान्स्वसुतान्मदोद्धतान्निर्भर्त्स्यवाग्भिःपरमेश्वरौ
तदा ॥ प्रणम्यदेवव्रतमुख्यकौरवान्समेत्यदुर्योधनमूचतुःपरौ ॥ ४५ ॥ ॥ श्रीरामकृष्णावूचतुः ॥ ॥ राजन्यदेभिःकिलबालबुद्धि
भिस्तत्क्षम्यतांमाभवदुर्मनाः स्वतः ॥ यद्वात्तुकिंचित्परुषंप्रकीर्तितंप्रकीर्त्यतांनौभवतानृपेश्वर ॥ ४६ ॥ माभूत्कुरूणांभुवियादवानांक
दापिकिञ्चित्कलिरेवराजन् ॥ संबंधिनोज्ञातयएवसर्वेनिचोलवस्त्रांतहवप्रियार्थाः ॥ ४७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पूजितौकुरुभिःश
श्वद्रामकृष्णौसुरेश्वरौ ॥ प्रद्युम्नाद्यैःसयदुभीरेजतुर्मैथिलेश्वर ॥ ४८ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्व
संवादेकुरुदेशविजयेकौरवसम्मेलनंनामैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ दुर्योधनंशान्तयित्वासानुजैःकुरु
भिःसह ॥ जग्मतुःपाण्डवान्द्रष्टुमीन्द्रप्रस्थंयदूत्तमौ ॥ १ ॥ इन्द्रप्रस्थात्ततोराजाऽजातशत्रुर्युधिष्ठिरः ॥ भ्रातृभिःस्वजनैःसार्द्धंनतंकृष्णं
समाययौ ॥ २ ॥ शंखदुन्दुभिनादेनब्रह्मघोषेणवेणुभिः ॥ पुष्पवर्षंप्रकुर्वद्भिरिन्द्रप्रस्थनिवासिभिः ॥ ३ ॥ रामकृष्णौपरिष्वज्यदोर्भ्यांरा
जायुधिष्ठिरः ॥ परमांनिर्वृतिंलेभेयोगीवानन्दसंवृतः ॥ ४ ॥ प्रद्युम्नाद्याहरिसुताःप्रणेमुःश्रीयुधिष्ठिरम् ॥ युधिष्ठिरानुजग्राहकराभ्यांतान्कृ

ताशिषः ॥ ५ ॥ अर्जुनंभीमसेनञ्चपरिरभ्यहरिःस्वयम् ॥ पप्रच्छकुशलंतेषांयमाभ्यांचाभिवन्दितः ॥ ६ ॥ परिपूर्णतमौसाक्षाद्रामकृष्णौ स्वयंहरी ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतीहरिदासेनपूजितौ ॥ ७ ॥ प्रस्थाप्ययदुमुख्यांश्चप्रद्युम्नादीन्ससैनिकान् ॥ समग्रांजगतींजेतुंचाज्ञांदत्वा विधानतः ॥८॥ मिलित्वासानुजंधर्मंसर्वेशौभक्तवत्सलौ ॥ द्वारकांजग्मतूराजन्गौरश्यामौमनोहरौ ॥९॥ इत्थंश्रीकृष्णचरितंमयातेकथितं नृप॥चतुष्पदार्थदंनॄणांकिम्भूयःश्रोतुमिच्छसि॥१०॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कुशस्थलीङ्गतेकृष्णेसबलेपुरुषोत्तमे ॥ ततश्चकारकिं साक्षात्प्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ ११ ॥ अद्भुतंतस्यचरितंश्रवणीयंमनोहरम् ॥ मुक्तानामपिभक्तानांजिज्ञासूनांपुनःकिमु ॥ १२ ॥ अर्थार्थिनामर्थदंसदार्तानामार्तिनाशनम् ॥ चतुर्विधानांजीवानांसर्वेषांपापनाशनम् ॥ १३ ॥ कथंदिग्विजयंकृत्वादिग्जयार्थीहरेःसुतः ॥ आजगामपुनःसैन्यैरेतन्मेवदतत्त्वतः ॥ १४ ॥ देवर्षेत्वंब्रह्मसुतोभगवान्सर्वदर्शनः ॥ श्रीकृष्णस्यमनःसाक्षात्तस्मैतेहरयेनमः ॥ १५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयाराजन्धन्यस्त्वंतत्प्रभाववित् ॥ श्रीकृष्णचरितंश्रोतुंपात्रंत्वमसिभूतले ॥ १६ ॥ कृष्णेयातेजातशत्रूरक्षार्थंस्नेहतोनृप ॥ शत्रुभ्यःशंकितःकार्ष्णिःप्रायुंक्ताशुकिरीटिनम्॥१७॥अथकार्ष्णिर्यदुश्रेष्ठःफाल्गुनेनसमंनृप॥विकर्षन्महतींसेनांत्रिगर्तान्प्रययौत्वरम्॥१८॥त्रिगर्ताधीश्वरोधन्वीसुशर्मातेनशंकितः॥उपायनंददौतस्मैप्रद्युम्नायमहात्मने॥१९॥ विराटेनतथाराज्ञापूजितोयादवेश्वरः॥सरस्वतींनदींस्नात्वाकुरुक्षेत्रंददर्शह॥२०॥पृथूदकंबिन्दुसरस्त्रितंकूपंसुदर्शनम् ॥ स्नात्वासारस्वतान्प्रागाद्दत्वादानान्यनेकशः ॥ ॥२१॥सारस्वताधिपोराजाकुशाम्बोनददौबलिम्॥कौशाम्बीनगरीमेत्यदुर्योधनवशानुगः॥२२॥चारुदेष्णःसुदेष्णश्चचारुदेहश्चवीर्यवान्॥ सुचारुश्चारुगुप्तश्चभद्रचारुस्तथापरः ॥ २३ ॥ चारुचन्द्रोविचारुश्चचारुश्चदशमस्तथा ॥ रुक्मिणीनन्दनाह्येतेप्रद्युम्नेनप्रणोदिताः॥२४॥ सिन्धुदेशहयारूढाःसर्वेषांपश्यतांगताः ॥ कौशाम्बींनगरीमेत्यचक्रुर्नाराचदुर्दिनम् ॥ २५ ॥ बाणैःप्रासादशिखराध्वजकुम्भादितोलिकाः ॥ चूर्णीभूतानिपेतुःकौलंकाट्टालायथामृगैः ॥ २६ ॥ बाणान्धकारेचकृतेरुक्मिणीनन्दनैर्यदा ॥ तदोपायनपाणिःसन्कुशाम्बोनिर्गतःपुरात् ॥ २७ ॥ कृतांजलिःशम्बरारिंदत्वानत्वाबलिंबहुम् ॥ जुगोपनगरींराजाभयातोभयविह्वलः ॥ २८ ॥ तदैवसौवीरपतिःसुदेवआभी

रनाथोपिविचित्रनामा ॥ चित्रांगदःसिन्धुपतिर्महौजाःकाश्मीरपोजाङ्गलपःसुमेरुः ॥ २९ ॥ लाक्षेश्वरोधर्मपतिर्बिडौजागान्धारमुख्योपिसु
योधनस्य ॥ वशेस्थितास्तेपिभयात्किलैतेदत्वाबलिंनेमुरतीवकार्ष्णिम् ॥ ३० ॥ ययौकार्ष्णिर्महाबाहुःस्वसैन्यपरिवारितः ॥ अर्बुदा
न्म्लेच्छदेशांश्चजेतुंकल्किरिवोद्भटः ॥ ३१ ॥ कालम्यापिसुतश्चण्डोयवनेन्द्रोमहाबलः ॥ कार्ष्णिसमागतंश्रुत्वासंमुखात्कोपपूरितः ॥
॥ ३२ ॥ पितृहन्तुःसुतंहत्वायास्याम्यपचितिंपितुः ॥ इत्थंविचार्यमनसाम्लेच्छानांदशकोटिभिः ॥ ३३ ॥ मदच्युतंप्रोन्नदन्तंगजमारु
ह्यरक्तदृक् ॥ निर्ययौसम्मुखेयोद्धुंप्रद्युम्नस्यमहात्मनः ॥ ३४ ॥ आगतांमहतींसेनांशितबाणप्रवर्षिणीम् ॥ चण्डप्रणोदितांदृष्ट्वाप्रद्युम्नोवा
क्यमब्रवीत् ॥ ३५ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ सेनांहत्वापियश्चाण्डंशिरस्त्रसहितंशिरः ॥ आनेष्यतेतंस्वबलेकरिष्यामिध्वजापतिम् ॥
॥ ३६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंकार्ष्णौवदत्यारात्फाल्गुनोवानरध्वजः ॥ एकोविवेशगाण्डीवीधनुष्टङ्कारयन्मुहुः ॥ ३७ ॥ वी
रान्रथान्गजानश्वान्सन्मुखस्थान्द्विधाकरोत् ॥ गाण्डीवमुक्तैर्विशिखैर्गाण्डीवीरणदुर्मदः ॥ ३८ ॥ केचिच्छिन्नभुजाःपेतुःशक्तिखड्गर्ष्टि
पाणयः ॥ छिन्नपादाश्छिन्नमुखाःकेचिद्वीराःसकंचुकाः ॥ ३९ ॥ दुद्रुवुःकरिणोयुद्धेभिन्नकक्षाश्चसक्षताः ॥ गतघण्टाःश्लथग्रीवाःपातय
न्तःकरेर्जनान् ॥ ४० ॥ जिष्णुबाणैर्द्विधाभूतैर्गजैरश्वैरणाङ्गणम् ॥ बभौक्षेत्रंशंकुलयाकूष्माण्डशकलैरिव ॥ ४१ ॥ तदैवदुद्रुवुर्म्लेच्छा
स्त्यक्त्वास्वंस्वंरणाङ्गणम् ॥ नभोर्करश्मिसंभिन्नानीहारपटलाइव ॥ ४२ ॥ गजारूढोम्लेच्छपतिःशक्तिंचिक्षेपजिष्णवे ॥ भ्रामयित्वामे
घिकेन्द्रसिंहनादमथाकरोत् ॥ ४३ ॥ विद्युल्लतामिवायान्तींबाणैःकृष्णसखोबली ॥ गाण्डीवमुक्तैराजेन्द्रलीलयाशतधाच्छिनत् ॥ ४४ ॥
यावच्चण्डोमहाम्लेच्छोधनुर्जग्राहरोषतः ॥ तावच्चिच्छेदगाण्डीवीबाणेनैकेनलीलया ॥ ४५ ॥ द्वितीयंधनुरादायसचण्डश्चण्डविक्रमः ॥
प्रलयाब्धिमहावर्तभीमसंघर्षनादिनीम् ॥ ४६ ॥ चिच्छेदसिञ्जिनींजिष्णोर्गरुत्मानिवपन्नगीम् ॥ बीभत्सुःस्वमसिंनीत्वास्फुरंतंचर्मणासह
॥ ४७ ॥ जघानतद्गजंकुम्भेशैलइन्द्रोयथापविः ॥ अग्निदत्तेनखड्गेनभिन्नकुम्भोगजोनदन् ॥ ४८ ॥ जानुभ्यांधरणींस्पृष्ट्वाकश्मलंपरमं
ययौ ॥ चण्डःखड्गंगृहीत्वाथप्राहरत्पाण्डुनन्दनम् ॥ ४९ ॥ तत्खड्गंचर्मणोन्नीयप्राहिणोत्स्वकुरूद्वहः ॥ सशिरस्त्रंशिरस्तस्यदेहाद्धि

र्वंबभूवह ॥ सज्यंकृत्वाधनुर्जिष्णुर्निधायविशिखेचतत् ॥ आकृष्यपातयामासप्रद्युम्नस्यबलेमहत् ॥ ५० ॥ तदादुन्दुभिनादोभूज्जयारा
वसमाकुलः ॥ अर्जुनस्योपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ ५१ ॥ तदैवकार्ष्णिःसबलस्यजिष्णुश्चकारनाथंविजयध्वजस्य ॥ संवीज्यमानं
सितचामराद्यैःकपिध्वजंयादववृन्दमुख्यैः ॥ ५२ ॥ वेगवानर्बुदाधीशः प्रद्युम्नंशरणंगतः ॥ उपायनंददौभीरुर्नमस्कृत्यकृताञ्जलिः ॥५३॥
मौरङ्गेशोमन्दहासोहयानांशतलक्षणम् ॥ दत्वाभीरुर्नमश्चक्रेप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ ५४ ॥ इत्थंखण्डंभारताख्यंजित्वाकार्ष्णिर्यदूत्तमः ॥
हिमाद्रिंदक्षिणीकृत्यप्रागुदीचींदिशंययौ ॥ ५६ ॥ इतिश्रीमद्गर्गसंहितायांविश्वजित्खंडेनारदबहुलाश्वसंवादेइंद्रप्रस्थत्रिगर्तवैराटकुरु
जाङ्गलकोशाम्बसारस्वतसौवीराभीरसिन्धुकाश्मीरजाङ्गललक्षगान्धारार्बुदम्लेच्छमौरङ्गदेशविजयेदिग्विजयोनामद्वाविंशोऽध्यायः २२

॥ नारदउवाच ॥ ॥ नदानद्यःसमुद्राश्चरथवीथिंददुर्नृप ॥ धर्षितास्तेजसातस्मैससैन्यायमहात्मने ॥ १ ॥ कैलासगिरिपार्श्वेचकरवीर
स्यसानुषु ॥ बाणस्यशोणितपुरंप्रययौयादवेश्वरः ॥ २ ॥ बाणासुरोतिसंक्रुद्धोयदून्वीक्ष्यागतान्पुनः ॥ अक्षौहिणीभिर्द्वादशभिर्युद्धंकर्तुं
मनोदधे ॥ ३ ॥ तदैवसाक्षात्पुरुषःपुराणोमहेश्वरोनन्दिवृषस्थितोसौ ॥ हिमाद्रिपुत्रीसहितस्त्रिशूलीसमेत्यबाणंनृपमाहदेवः ॥ ४ ॥
॥ शिवउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेशःपरात्परः ॥ ५ ॥ त्रयोवयंतत्कला
हिब्रह्माविष्णुशिवाह्वयाः ॥ मूर्ध्नाज्ञांयस्यबिभ्रतित्वाद्दशानांचकाकथा ॥ ६ ॥ तस्यपौत्रेत्वयाबद्धेनिरुद्धेयेनतेभुजाः ॥ छिन्नाःकृतानजाना
सिसंग्रामेतंहरिंस्वयम् ॥ ७ ॥ तस्मात्तेसामदानाभ्यांपूजनीयाहरेःसुताः ॥ अनिरुद्धःपूजनीयोजामातातेनसंशयः ॥ ८ ॥ नददामित्व
नुज्ञांतेयुद्धायासुरपुङ्गव ॥ नचेद्युद्धंकुरुबलाद्दृथाद्दष्टोमतस्तव ॥ ९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शिवप्रबोधितोबाणोनिरुद्धंधन्विनांवर
म् ॥ समाहूयचसम्पूज्यपारिबर्हंददौपुनः ॥ १० ॥ ससैन्यंसादरेणापिप्रद्युम्नंपूज्यबन्धुवत् ॥ गजायुतंचाश्वकोटिंरथानांपञ्चलक्षकम् ॥ ११
ददौबाणोमहाबाहुःप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ अथकार्ष्णिर्महाबंधुःस्वसैन्यपरिवारितः ॥ १२ ॥ अलकांप्रययौधन्वीपुरींगुह्यकमंडिताम् ॥
श्रीनन्दालकनन्दाभ्यांगङ्गाभ्यांपरिखीकृताम् ॥ ॥ १३ ॥ रत्नसोपानयुक्ताभ्यांयक्षीभिःपरिशोभिताम् ॥ विद्याधरीभिःपरितःकिन्नरी

भिर्मनोहराम् ॥ १४ ॥ दिव्याभिर्नागकन्याभिःपुरींभोगवतीमिव ॥ धनदोनददौतस्मैप्रद्युम्नायबलिंनृप ॥ १५ ॥ हरेःप्रभावविदपिवि
ष्णोर्मायाबलंत्वहो ॥ लोकपालोस्म्यहंनित्यमित्यज्ञानविमोहितः ॥ १६ ॥ नोदितोबलिभिर्यक्षैर्युद्धंकर्तुमनोदधे ॥ निर्धनोहिधनंप्राप्य
तृणवन्मन्यतेजगत् ॥ १७ ॥ नवानांतुनिधीनांतुपतीनांकिमुवर्णनं ॥ तदैवहेममुकुटोदूतोधनदनोदितः ॥ कार्ष्णिमेत्यसभामध्येनत्वेदं
प्राहमानद ॥१८॥ ॥ हेममुकुटउवाच ॥ ॥ धनेश्वरोराजराजोलोकपालोलकेश्वरः ॥ तेनयत्कथितंराजन्शृणुत्वंतद्यदूत्तम॥१९॥
देवराजोयथाशक्रःस्मृतोनान्योदिविप्रभुः ॥ तथैकोराजराजोहंकथितोभूतलेमहान् ॥ २० ॥ मनुष्यधर्माराजेन्द्रैःपूजितोहंसदाभुवि ॥
उग्रसेनेनदातव्यंमह्यंसोपायनंपरम् ॥ २१ ॥ पराक्तस्मैनदास्यामियदुराजायभूभृते ॥ नमन्यसेचेत्संग्रामंकरिष्यामिनसंशयः ॥ २२ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंदूतवचःश्रुत्वाप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ चकारकोपंरक्ताक्षोरुषाप्रस्फुरिताधरः ॥ २३ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ वृ
ष्णीन्द्रंराजराजेन्द्रंराजराजोनवेत्तितम् ॥ शक्रादीनांतुयःसाक्षान्मुकुटैर्घृष्टपादुकः ॥ २४ ॥ सुधर्मांपारिजातंचतस्माइन्द्रोददौभयात् ॥
श्यामकर्णान्हयान्पाशीतस्मैदत्वाननामह ॥ २५ ॥ अनेनराजराजेनभीरुणानिधयोनव ॥ प्राप्तास्तंहिनजानातिराजराजोमहाबलम् ॥
॥ २६ ॥ वर्ततेतत्सभामध्येपरिपूर्णतमोहरिः ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिःश्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥२७॥ यस्यैकमूर्ध्नितिलवद्दृश्यतेमण्ड
लंभुवः ॥ उग्रसेनसभामध्येसोपिनित्यंविराजते ॥ २८ ॥ उग्रसेनप्रेषितोहंकुबेरायमहात्मने ॥ नाराचानांबलिंदातुंतत्करिष्यामिसाम्प्रत
म् ॥ २९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वागृहीत्वास्वंकोदण्डंचण्डविक्रमः ॥ चकारभुजदण्डाभ्यांटङ्कारंताडयन्गुणम् ॥ ३० ॥
प्रत्यञ्चास्फोटनेनैवमण्डितोभूत्ताडितस्वनः ॥ ननादतेनब्रह्माण्डंसप्तलोकैर्बिलैःसह ॥ विचेलुर्दिग्गजास्ताराराजन्भूखण्डमंडलम् ॥३१॥
तदैवबाधिरीभूतापृथिव्याजनमण्डली ॥ तदैवहेममुकुटेदूतेतस्मात्पलायिते ॥ निषंगात्त्वरमाकृष्यप्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ ३२ ॥ प्रातिशा
र्ङ्गस्वधनुषिबाणमेकंसमादधे ॥ द्वादशादित्यसंकाशंद्योतयन्मण्डलंदिशाम् ॥ ३३ ॥ चिच्छेदगुह्यकेशस्यत्राणश्छत्रंसचामरम् ॥ तदा
क्रुद्धोराजराजोह्यहोचित्रमिदंमहत् ॥ ३४ ॥ आरुह्यपुष्पकंसैन्यैर्युद्धकामोविनिर्ययौ ॥ घण्टानादेनयक्षेणमन्त्रिणापार्श्वमौलिना ॥३५॥

नलकूबरमणिग्रीवौशुशुभातेध्वजाग्रतः॥तुरङ्गवदनाकेचिन्मृगेन्द्रवदनाःपरे ॥३६॥ शिशुमारमुखाःकेचित्केचिन्नक्रमुखानृप॥अर्धपिङ्गा
अर्धकृष्णाऊर्ध्वकेशामदोत्कटाः ॥ ३७ ॥ वक्रदन्ताललज्जिह्वाबृहदोष्ठामहाबलाः ॥ करालास्याःसकवचाःखड्गचर्मगदाधराः ॥ ३८ ॥
शक्तिहस्तायष्टिहस्ताभुशुण्डीपरिघायुधाः ॥ धनुर्बाणधरायक्षाःकेचित्परशुपाणयः ॥ ३९ ॥ यक्षाणांहस्तिवाहानांरथिनामश्विनांतथा ॥
विरेजुर्निर्गतानांचमण्डलानिसहस्रशः ॥ ४० ॥ शंखदुन्दुभिनादैश्चसूतमागधबन्दिभिः ॥ रेजिरेश्रीदवीराःकौमेघाइवतडित्स्वनैः॥४१॥
एवंयक्षेषुमत्तेषुकोटिशोनिर्गतेषुच ॥ दिव्यान्महायोगमयाच्छिवक्षेत्राद्विदेहराट् ॥ ४२ ॥ आययौतत्सहायार्थंप्रमथानांबलंमहत् ॥ भूता
श्चप्रमथाःकेचित्करालास्यामदोत्कटाः ॥ ४३ ॥ डाकिन्योयातुधानाश्चवेतालाःसविनायकाः ॥ कूष्माण्डोन्मादसंयुक्ताःप्रेतामातृगणाः
परे ॥ ४४ ॥ पिशाचाश्चपिशाच्यश्चब्रह्मराक्षसभैरवाः ॥ नदन्तोभैरवंनादंछिन्दिभिन्दीतिवादिनः ॥४५ ॥ इत्थंतुभूतावलयःकोटिशश्चा
ययुस्तदा ॥ रोदस्याच्छादितेभूतामेघैःसांवर्तकैरिव ॥ ४६ ॥ मयूरस्थःकार्तिकेयोमूपकस्थोगणेश्वरः ॥ प्रमथैर्गीयमानौतौढक्कावादित्र
नादिभिः ४७ ॥ सर्वेषामग्रतःप्राप्तौवीरभद्रेणसंयुतौ ॥ इत्थंपुण्यजनानांतुगणानांयदुभिःसह ॥ ४८ ॥ बभूवतुमुलंयुद्धमद्भुतंरोमहर्षण
म् ॥ रथिनोरथिभिस्तत्रपत्तिभिःसहपत्तयः ॥४९॥ हयाहयैरिभाश्चेभैर्युयुधुस्तेपरस्परम्॥ रथेभाश्वपदातीनांचरणैरुत्थितंरजः छादयामा
सराजेन्द्रससूर्यंव्योममण्डलम् ॥५०॥ इतिश्रीमद्गर्गा०सं०वि०ना०संवादेकरवीरदेशविजयेयक्षदेशप्रयाणंनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ शस्त्रान्धकारेसंजातेमणिग्रीवोमहाबलः ॥ बिभेदारिबलंबाणैःकुवाक्यैर्मैत्रतामिव ॥ १ ॥ मणिग्रीवस्यबाणौघै
र्गजाश्वरथपत्तयः ॥ निपेतुःसक्षताभूमौवृक्षावातहताइव ॥ २ ॥ चन्द्रभानुर्हरेःपुत्रःसत्यभामात्मजोबली ॥ मणिग्रीवस्यकोदण्डमच्छि
नद्बाणपञ्चभिः ॥ ३ ॥ दशभिस्तद्रथंछित्त्वाजगर्जघनवद्बली ॥ मणिग्रीवोपिचिक्षेपशक्तिंस्वांचन्द्रभानवे ॥ ४ ॥ भासयन्तींदिशःशश्व
न्महोल्कामिवमैथिल ॥ अग्रहीच्चन्द्रभानुस्तांवामहस्तेनलीलया ॥ ५ ॥ तयाजघानसमरेमणिग्रीवंमहाबलम् ॥ पुनर्जगर्जसमरेचन्द्रभा
नुर्महाबलः ॥ ६ ॥ तत्प्रहारेणपतितेमणिग्रीवेप्रमूर्च्छिते ॥ चन्द्रभानुंबाणजालैर्नलकूबरनोदिताः ॥ ७ ॥ छादयामासुरसुरावर्षादित्यंयथा

म्बुदाः ॥ दीप्तिमान्कृष्णपुत्रस्तुखङ्गमुद्यम्यवेगवान् ॥ ८॥ विवेशयक्षसेनासुनीहारेषुयथारविः ॥ तस्यखङ्गप्रहारेणकेचिद्यक्षाद्विधाभवन् ॥ ॥ ९ ॥ केचिद्वैच्छिन्नशिरसश्छिन्नपादांसबाहवः ॥ भिन्नहस्ताश्छिन्नकर्णाश्छिन्नोष्ठाःपेतुराहवे ॥ १० ॥ तेषांशिरोभिर्बीभत्सैःसकिरीटैःसकुण्डलैः ॥ सशिरस्त्रैःस्रवद्रक्तैर्महामारीवभूर्बभौ ॥ ११ ॥ शेषाविदुद्रुवुर्यक्षाःसक्षताभयविह्वलाः ॥ हाहाकारस्तदाजातोयक्षसेनासुमैथिल ॥१२॥धनुष्टंकारयन्प्राप्तोदंशितोनलकूबरः ॥ रथेनातिपताकेनमाभैष्टेत्यभयंददौ ॥१३॥पञ्चभिःकृतवर्माणमर्जुनंदशभिः शरैः ॥ दीप्तिमन्तञ्चविंशत्याताताडनलकूबरः ॥ १४ ॥ कृतवर्मामहाबाहुर्जघाननलकूबरम् ॥ पञ्चभिर्विशिखैराजन्नादयन्मण्डलंदिशाम् ॥ ॥१५॥ तेबाणाःकवचंभित्त्वातनुंभित्त्वाधरातलम् ॥ विविशुःपश्यतांतेषांवल्मीकंफणिनोयथा ॥१६॥वीक्ष्यतद्बाणभिन्नाङ्गंमूर्च्छितंनलकूबरम् ॥ अपोवाहरणात्सूतोहेममालीतिनामभाक् ॥ १७॥ घण्टानादःपार्श्वमौलिःकुबेरस्यचमन्त्रिणौ ॥ जघ्नतुर्बाणपटलैर्यदूनामुद्भटंबलम् ॥१८॥स्वर्णपुंखैस्तीक्ष्णमुखैर्गृध्रपक्षैर्मनोजवैः ॥ द्योतयद्भिर्दिशःसर्वामार्तण्डकिरणैरिव ॥१९॥ ततोऽर्जुनोमहावीरःप्रतिबाणान्समादधे ॥बाणसंघर्षजायुद्धेविस्फुलिङ्गाःसहस्रशः ॥ २० ॥ विरेजुर्नृपखद्योतचञ्चलालातचक्रवत् ॥ सर्वंतद्बाणपटलंक्षणमात्रेणचाच्छिनत् ॥ २१ ॥ गाण्डीवमुक्तैर्विशिखैर्गाण्डीवीरणदुर्मदः ॥ योजनद्वयमात्रेणतद्रथौसध्वजौबलात् ॥ २२ ॥ अर्जुनोबाणपटलैश्चकारशरपञ्जरम् ॥ हताविमावितिज्ञात्वासर्वेपुण्यजनास्त्वरम् ॥ २३ ॥ दुद्रुवुःस्वंरणंत्यक्त्वापरंहाहेतिवादिनः ॥ तदातुभूतावलयःकोटिशश्चाययुर्मृधे ॥ २४ ॥ डाकिन्यःकोटिशोराजंश्चिक्षिपुर्वारणान्मृधे ॥ भक्षयंत्योनरानश्वांश्चर्वयंत्योरथान्पृथक् ॥ २५ ॥ नरंनरंपृथग्भूताधावन्तोदशभिर्दश ॥ प्रमथाःपातयामासुःखट्वाङ्गेनजनान्मुहुः ॥ २६ ॥ यातुधानाश्चर्वयन्तःशिरांसिरणमण्डले ॥ वेतालाश्चकपालेनपिबन्तोरुधिरंबहु ॥२७॥ विनायकाश्चनृत्यन्तःप्रेतागायन्तएवहि ॥ कूष्माण्डाश्चतथोन्मादाःशिरांसिजगृहुर्मृधे ॥ २८ ॥ शिवस्यमुण्डमालार्थंवीराणांभूमिगामिनाम् ॥ तथामातृगणाब्रह्मराक्षसाभैरवादयः ॥ २९ ॥ शिरांसिकन्दुकानीवक्षेपयन्तोमुहुर्मुहुः ॥ हसन्तःप्रहसन्तश्चसाट्टहासंसमाकुलाः ॥ ॥ ३० ॥ पिशाचाविकरालास्याःकुर्वन्तःकेपिकुत्सितम् ॥ पिशाच्यःक्षतजन्तूर्णींपाययन्त्यः शिशून्मृधे ॥३१॥ मारामारितिवादिन्यो

नेत्राण्यपिदद्रामउत् ॥ इत्थंगणबलंदृष्ट्वाबलदेवानुजोबली ॥ ३२ ॥ गदोगदांसमादायजगर्जघनवन्मृधे ॥ लक्षभारभृतागुर्व्यागदयातद्ब लंमहत् ॥ ३३ ॥ पोथयामासहिगदोवज्रेणेन्द्रोयथागिरीन् ॥ कूष्माण्डोन्मादवेतालाःपिशाचाब्रह्मराक्षसाः ॥ ३४ ॥ निपेतुर्मूर्च्छिता भूमौतद्गदाभिन्नमस्तकाः ॥ डाकिनीर्भिन्नदन्ताश्चप्रमथान्भिन्नकन्धरान् ॥ ३५ ॥ यातुधानांश्छिन्नमुखांश्चकारसमरेगदः ॥ गद यामर्दिताःप्रेतादुद्रुवुस्तेदिशोदश ॥ ३६ ॥ वाराहदंष्ट्रयाभग्नाल्येदैत्यायथानृप ॥ पलायितेभूतगणेवीरभद्रःसमागतः ॥ ३७ ॥ गदन्तताडगदयाबलदेवानुजम्बली ॥ गदोपरिगदांनीत्वागदःस्वांप्राहिणोद्गदां ॥ ३८ ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरंगदाभ्यांमैथिलेश्वर ॥ विस्फु लिंगान्क्षरंत्यौद्वेगदेचूर्णीबभूवतुः ॥ ३९ ॥ मल्लयुद्धंतयोरासीन्नोदयंतौपरस्परम् ॥ भुजैश्चजानुभिःपादैःपातयंतौगिरीन्बहून् ॥ ४० ॥ करवीरंसमुत्पाट्यवीरभद्रोगिरिंबलात् ॥ अट्टहासंतदाकुर्वन्गदोपरिसमाक्षिपत् ॥ ४१ ॥ गदोगिरिंसंगृहीत्वातस्योपरिसमाक्षिपत् ॥ गृहीत्वाथगदंवीरंवीरभद्रोबलाद्बली ॥ ४२ ॥ चिक्षेपचौजसाराजन्नाकाशेलक्षयोजनम् ॥ गदोपिपतितोभूमौकिंचिद्व्याकुलमानसः॥४३॥ गृहीत्वावीरभद्राख्यंभ्रामयित्वामहाबलः ॥ ओजसाप्राक्षिपच्छीघ्रमाकाशेलक्षयोजनं ॥ ४४ ॥ वीरभद्रस्तुपतितःकैलासशिखरोपरि ॥ गदाप्रहारव्यथितोमूर्च्छितोघटिकाद्वयं ॥ ४५ ॥ कार्तिकेयस्तदाप्राप्तःशक्तिमुद्यम्यवेगवान् ॥ अनिरुद्धायसांबायशक्तिंचिक्षेपसत्वरं ॥ ॥ ४६ ॥ अनिरुद्धरथंभित्त्वासांबंसांबरथंपुनः ॥ गजान्रथान्सहस्रंचवीरलक्षंमृधाङ्गणे ॥ ४७॥ भित्त्वानदंतीस्फूर्जंतीचपलेवदिशोदश ॥ विवेशभूमौफूत्कारंकुर्वतीपन्नगीवसा ॥ ४८ ॥ तदाक्रुद्धोमहाबाहुःसांबोजांबवतीसुतः ॥ कृत्वाथसिंजिनीघोषंनिषंगाद्बाणमाददे ॥ ४९॥ एकोपिसबहिस्तूणाद्दशरूपीबभूवह ॥ चापेशतंकर्षणेचसहस्ररूपमादधे ॥ ५० ॥ मोक्षणेलक्षरूपाणिकोटिरूपाणिवैरिषु ॥ अनेकरूपी विशिखःशिखिनंशिखिवाहनं ॥ ५१ ॥ भित्त्वाविभेदवीराणांकोटिशःकोटिशोरणे ॥ कार्तिकेयेचभिन्नांगेकिंचिद्व्याकुलमानसे ॥ गणेश्वर स्तदाप्राप्तोमूषकस्थोगजाननः ॥ ५२ ॥ गोमूत्रपत्रमृगनाभिविचित्रकुंभंश्रीकुंकुमाकलितसुंदरवक्रतुंडं ॥ सिंदूरपूरितकपोलमनोहरा भंकर्पूरधूलिधवलीकृतकर्णवर्णं ॥ ५३ ॥ व्यालोलकर्णहतमत्तमधुव्रतैस्तैःश्रीगंडजातमदिरामदविह्वलांगैः ॥ संगीततालकुसुमाकरगी

तरागैःसंसेवितंगणपतिंकृतभालचंद्रं ॥ ५४ ॥ बालार्कवर्णममलांगदहेमहारग्रैवेयमौलिकिरणैःपरितःस्फुरंतं ॥ आखुस्थमेकदशनंगज
भव्यमूर्तिंपाशांकुशांबुजकुठारचयंदधानं ॥ ५५ ॥ प्रांशुंचतुर्भुजमतीवमृधेप्रवृत्तंकांश्चित्प्रगृह्यचकरेणधृतांकुशेन ॥ संमर्दयंतमुरुधारप
रश्वधेनश्रीभार्गवेंद्रमिवशस्त्रभृतःसमस्तान् ॥ ५६ ॥ वीरेभवाजिरथसंघबलंनिपात्यसांबंप्रगृह्यसरथंप्रधनात्क्षिपंतं ॥ तंवीक्ष्यविस्मितम
नाःसगणोथकार्ष्णिःपुत्रंसुबुद्धमनिरुद्धमुवाचसम्यक्॥ ५७॥इति श्रीमद्ग॰सं॰वि॰ना॰यक्षयुद्धेगणयुद्धवर्णनंनामचतुर्विंशोऽध्यायः॥२४॥
॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णस्यकलासाक्षाद्गणेशोयंमहाबलः ॥ जेतुंनशक्योदिविजैर्मनुष्यैःस्तुकुतोभुवि ॥ १ ॥ वर्ततेयत्रनिकटे
तत्रनास्तिपराजयः ॥ श्रीकृष्णेनवरोदत्तोपुरास्मैशंकरालये॥२॥ यद्ययंवर्ततेचात्रतदानस्याज्जयश्चनः ॥ शत्रुपक्षगतोयंवैश्रीकृष्णस्यवरो
र्पितः ॥ ३ ॥ तस्मात्त्वंचंडमार्जारोभूत्वाखुंयुद्धतोबलात् ॥ विद्रावयमहाबुद्धेफूत्कारैश्चदिशोदश ॥ यावद्बलंविजेष्यामितावद्विद्रावयत्व
रं ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथानिरुद्धोभगवांश्चंडमार्जाररूपधृक् ॥ अलक्षितोगणेशेननज्ञातोविष्णुमायया ॥ ५ ॥ फूत्कार
मुत्कटंकुर्वन्नुत्पपाताखुसंमुखे ॥ विदारयन्भुवंराजन्सततंनखरैःखरैः ॥ ६ ॥ गणेशेनसहैवाखुर्दृष्ट्वाशुभयविह्वलः ॥ दुद्रावत्वरितंप्रोद्यन्कं
पितोरणमंडलात् ॥ ७ ॥ तमन्वधावत्कुपितोमार्जारःस्थूलरूपक् ॥ मूषकंस्वमपोवाहगणेशोपिमुहुर्मुहुः ॥ ८ ॥ नाययौस्वंरणंचा
खुश्चंडमार्जारपीडितः ॥ सप्तद्वीपान्सप्तसिंधून्दिशासुविदिशासुच ॥ ९ ॥ धावन्वैसप्तलोकेषुनलेभेशर्ममैथिल ॥ यत्रयत्रगतश्चाखुर्गणे
शेनसमन्वितः ॥ १० ॥ तत्रतत्रगतोराजन्मार्जारश्चंडविक्रमः ॥ एवंसमूषकेयातेगणेशेविदिशांतरे ॥ ११ ॥ विस्मितेषुसयक्षेषुगणेषुप्रम
थेषुच ॥ पुष्पकस्थःकुबेरोसौमायांचक्रेथगौह्यकीम्॥१२॥गृहीत्वास्वंधनुर्दिव्यंनमस्कृत्यमहेश्वरम्॥समंत्रंकवचंधृत्वाबाणसंघंसमादधे १३
तदैवच्छादितंव्योममेघैःसांवर्तकैरिव॥तडित्स्वनैर्महाभीमैस्तमोभूत्स्तनयित्नुभिः १४॥बिंदवोहस्तिसदृशानिपेतुःसोपलामृधे॥धाराभि
रतिघोराभिर्ववृषुर्वारिदास्ततः॥१५॥ क्षणेनासिंधवःसप्तप्लावयंतोधरातलं॥पर्वतैर्जीवसहितैर्दृश्यंतेरणमंडले॥१६॥प्राकृतप्रलयंज्ञात्वायाद
वाभयविह्वलाः ॥ त्यक्त्वाशस्त्राणितेप्रोचुःश्रीकृष्णेतिमुहुर्मुहुः ॥ १७ ॥ ज्ञात्वातांगौह्यकींमायांप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ सत्वात्मिकांच

स्वांविद्यांसर्वमायोपमर्दिनीं ॥१८॥ जप्त्वाकृत्वाकामबीजंबाणमध्येनिधायतत् ॥ मुखेचप्रणवंधृत्वापुंखेश्रीबीजमेवच ॥१९॥ आकृष्यक
र्णपर्यंतंकृष्णंस्मृत्वाचतुर्भुजं ॥ चिक्षेपविशिखंचापाद्दोर्दंडाभ्यांताडितस्वनात् ॥ २० ॥ कोदंडमुक्तोविशिखोद्योतयन्मंडलंदिशां ॥ जघा
नगौह्यकीमायामंधकारंयथारविः ॥२१ ॥ भयभीतोराजराजःपुष्पकस्थोरणांगणात् ॥ पलायमानोयक्षैश्चकंपितः स्वपुरींययौ॥ २२ ॥
प्रद्युम्नस्योपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ जहसुर्यादवाःसर्वेजयारावसमाकुलाः॥२३॥तदातिधर्षितोराजन्राजराजःकृतांजलिः ॥ बलिंनीत्वा
ययौशीघ्रंप्रद्युम्नस्यापिसंमुखे ॥ २४ ॥ गजेंद्राणांद्विलक्षंचद्विशुंडादंडशालिनां ॥ दद्भिश्चतुर्भिर्युक्तानामद्रीन्स्पर्धयतांमदैः ॥ २५ ॥ द
शलक्षंरथानांचमुक्तातोरणशालिनां ॥ शताश्वयोजितानांचरुक्माणांसूर्यवर्चसां ॥ २६ ॥ दशार्बुदंतथाराजन्हयानांचंद्रवर्चसां ॥ शि
बिकानांचतुर्लक्षंमाणिक्यैरग्निवर्चसां ॥ २७ ॥ पंजरस्थायिनांराजन्शार्दूलानांद्विलक्षकं ॥ चित्रकाणांमृगाणांचगवयानांतथैवच॥२८॥
मृगयासारमेयानांकोटिकोटिंविदेहरात् ॥ २९ ॥ शुकानांसारिकाणांचकलकंठप्रवादिनां ॥ हंसानांस्वर्णवर्णानामन्येषांचित्रपक्षिणां ॥
पंजरस्थायिनांराजन्लक्षंलक्षंनृपेश्वर॥ ३० ॥ विमानंविष्णुदत्ताख्यंमुक्तादामविलंबितं ॥ अष्टयोजनमुच्चांगंनवयोजनविस्तृतं ॥ ३१ ॥
लक्षकुंभध्वजोपेतंनिर्मितंविश्वकर्मणा ॥ कामगंस्वर्णशिखरंसहस्रादित्यसुप्रभं ॥ ३२ ॥ सहस्रंकल्पवृक्षाणांकामधेनुशतंतथा ॥ चिंताम
णीनांचशतंशतंदिव्याश्मनांतथा ॥ ३३ ॥ यत्स्पर्शेनापिलोहस्तुहेमत्वंयातिमैथिल ॥ छत्राणांचामराणांचहेमसिंहासनंशतं ॥३४॥ तथा
हिदिव्यपद्मानांमालाकिंजल्किनीशतं॥ शतंपीयूषद्रोणस्यफलानिविविधानिच॥३५॥ खचिद्रत्नसुवर्णानांभूषणानांसुवाससां॥ दिव्यानां
कंबलानांचकोटिशःपात्रसंचयं ॥३६ ॥ अमोघानांचशस्त्राणांकोटिसौवर्णशालिनां ॥ गजैर्नरैर्भारवाहैःप्रेरितांश्चनिधीन्नव ॥३७॥ दत्वाब
लिंराजराजःप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ दक्षिणीकृत्यतंनत्वाप्राहेदंहर्षपूरितः ॥३८॥ ॥ कुबेरउवाच ॥ ॥ नमस्तुभ्यंभगवतेपुरुषायमहात्मने ॥
अनादयेसर्वविदेनिर्गुणायगुणात्मने ॥ ३९ ॥ प्रधानपुरुषेशायप्रत्यग्धाम्नेनमोनमः ॥ स्वयंज्योतिःस्वरूपायश्यामलांगायतेनमः ॥ ४० ॥
नमस्तेवासुदेवायनमःसंकर्षणायच ॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धायसात्वतांपतयेनमः ॥ ४१ ॥ मदनायचमारायकंदर्पायनमोनमः ॥ दर्पका

यचकामायपंचबाणायतेनमः ॥ ४२ ॥ अनंगायनमस्तुभ्यंनमस्तेशंबरारये॥ हेमन्मथनमस्तुभ्यंनमस्तेमीनकेतन ॥ ४३ ॥ मनोभवाय
देवायनमस्तेकुसुमेषवे ॥ अनन्यजनमस्तुभ्यंरतिभर्त्रेनमोनमः ॥४४ ॥ नमस्तेपुष्पधनुषेमकरध्वजतेनमः ॥ स्मरायात्मभुवेनित्यंजगद्वि
जयकारिणे ॥नमोरुक्मवतीभर्त्रेसुंदरी पतयेनमः॥४५॥इदंकरिष्यामिकरोमिभूमन्ममेदमस्तीतितवेदमाब्रुवन् ॥ अहंसुखीदुःखयुतःसुहृ
ज्जनोलोकोह्यहंकारविमोहितोखिलः ॥ ४६ ॥ प्रधानकालाशयदेहजैर्गुणैःकुर्वन्विकर्माणिजनोनिबध्यते ॥ काचेर्भकंसैकृतएवजीवनं
गुणेचसर्पंप्रतनोतिसोक्षिभिः ॥ ४७ ॥ कृतंमयाहेलनमद्यमोहतस्त्वन्माययामोहितचेतसाप्रभो ॥ नमन्यसेबालकृतंपितेवहिमाभूत्पुनर्मेम
तिरीदृशीमनाक् ॥४८॥ सदाभवेत्त्वच्चरणारविंदयोर्भक्तिःपरायांचविदुर्गरीयसीं ॥ ज्ञानंचवैराग्ययुतंशिवायनंदेहिप्रशस्तांनिजसाधुसंगमम्
॥ ४९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ प्रद्युम्नस्यशुभंस्तोत्रंप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ संकटेतस्यसततंसहायःस्याद्धरिःस्वयं ॥५०॥ इत्युक्तवंतंयक्षे
शंप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ तथास्तूक्त्वाददौराजन्पद्मरागशिरोमणिं ॥ ५१ ॥ माभैष्टेत्यभयंदत्त्वालीलाछत्रंसचामरं ॥ सिंहासनंमणि
मयंप्रादाच्छ्रीयादवेश्वरः ॥ ५२ ॥ कार्ष्णिंप्रदक्षिणीकृत्यराजराजोधनेश्वरः ॥ नत्वाययौराजधानीमलकामलकेश्वरः ॥ ५३ ॥ जितं
श्रुत्वाराजराजंप्रद्युम्नेनमहात्मना ॥ नकेपियुयुधुस्तेनराजानश्चबलिंददुः ॥ ५४ ॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुर्नादयन्दुंदुभीन्बहून् ॥ समस्तवा
हिनीयुक्तःप्राग्ज्योतिषपुरंययौ ॥ ५५ ॥ भौमासुरसुतोनीलोधर्षितस्तस्यतेजसा ॥ सद्यस्तस्मैबलिंप्रादात्प्रद्युम्नायमहात्मने ॥ ५६ ॥
प्राग्ज्योतिषपुरद्वारिद्विविदोनामवानरः ॥ पुराप्रद्युम्नबाणेनताडितोयोमहाबलः ॥ ५७ ॥ सउत्थायरुषाविष्टोदशनैर्नखरैःखरैः ॥ विदार्यवी
रानश्वांश्चभ्रूभंगैःप्रजगर्जह॥५८॥लांगूलेनरथान्बद्ध्वाप्राक्षिपल्लवणांभसि ॥ गृहीत्वासगजान्दोर्भ्यांविचिक्षेपांबरेबलात् ॥५९॥ शत्रुंज्ञात्वा
कपिंकार्ष्णिःप्रतिशार्ङ्गेशरंदधे ॥ नीत्वाशरस्तंसहसाभ्रामयित्वांबरेबलात् ॥६०॥ पूर्ववत्पातयामासकिष्किंधायांमहाकपिं ॥ पुनरागव
तवान्बाणःप्रद्युम्नस्येषुधौस्फुरन् ॥६१॥ ॥ इतिश्रीग०सं०वि०ना०ब०यक्षदेशविजयोप्राग्ज्योतिषपुरविजयोनामपंचविंशोऽध्यायः॥२५॥
॥ नारदउवाच ॥ अथकार्ष्णिःपरान्देशान्दिव्यद्रुमलताकुलान् ॥ सहस्रपत्रवद्भिश्चसरोभिःशोभितान्ययौ ॥ १ ॥ अक्षौहिणीशतयुतः

प्रद्युम्नश्चंडविक्रमः ॥ यक्षैर्दिष्टेनमार्गेणखंडंकिंपुरुषंययौ ॥ २ ॥ रंगवल्लीपुरंयत्रहेमकूटगिरेरधः ॥ तस्यांकिंपुरुषाऊचुःशंबरारेश्चशृण्वतः॥
॥ ३ ॥ ॥ किंपुरुषाऊचुः ॥ ॥ अहोतिधन्यामथुरापुरीवराबभूवयस्यांपरमेश्वरोहरिः॥ अहोतिधन्यंसततंयदोःकुलंजातोहियस्मिन्न
खिलांडपालकः ॥ ४ ॥ धन्यंचतच्छूरसुतस्यमंदिरंगोलोकनाथेनपवित्रितंकृतं॥ धन्यंपरंमाथुरमण्डलंसुरैःसुदुर्लभंयत्रचचारमाधवः॥५॥
महावनंधन्यतमंमनोहरंपितुर्गृहाद्यत्रगतोहरिःशिशुः॥ चचारकृष्णःशिशुनाबलेनहियशोदयादुग्धमुखःसुलालितः ॥ ६ ॥ वृंदावनंपुण्यत
मंपरात्परंश्रीकृष्णपादांबुजरेणुराजितं ॥ गाःपालयन्यत्रचचारबालोगोपालबालैःसबलःस्वयंहरिः ॥ ७ ॥ योदानलीलांकिलमानलीलां
श्रीराससीलांव्रजसुंदरीभिः ॥ वृंदावनेयत्रचचारकृष्णोयस्यापिगायंतियशस्त्रिलोकाः ॥ ८ ॥ अहोतिधन्यावृषभानुनंदिनीलीलावतीसा
निजलोकशालिनी ॥ चचारकृष्णेनकलिंदनंदिनीतटेमिलिंदध्वनिसंकुलेवने ॥ ९ ॥ अहोतिधन्यास्तिकलिंदनंदिनीश्रीकृष्णवामांससमु
द्भवाया ॥ तटेमिलिंदध्वनिसंकुलेवटेतत्स्पर्शनाद्यातिनरःकृतार्थतां ॥१०॥ समुद्भवोयोहरिवक्षसोगिरिर्गोवर्द्धनोनामगिरींद्रराजराट् ॥ वि
राजतेसव्रजमण्डलेपरोयद्दर्शनाज्जन्मपुनर्नविद्यते ॥ ११ ॥ अहोतिधन्यायदुमंडलीभिर्विराजतेभूमितलेमनोहरा ॥ वैकुंठलीलाधिकृताकु
शस्थलीयथातडिद्भिर्जलदावलिर्दिवि ॥१२॥ यत्रैवसाक्षात्पुरुषःपरेश्वरोधृत्वाचतुर्व्यूहमलंविराजते ॥ यस्तूग्रसेनायददौनृपेशतांकृष्णा
यतस्मैहरयेनमोनमः ॥ १३ ॥ प्रणोदितस्तेननृपेणधीमताजगद्विजेतुंमकरध्वजोमहान् ॥ कृत्वाथतद्दर्शनमद्यदुर्लभंवयंकृतार्थाहिभवेम
सर्वतः ॥ १४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंहरिर्नृपयशोविशदैश्चरित्रैरुद्यत्रिलोकममलंविशदीचकार ॥ पूर्णेंदुरश्मिमिलितैस्तरलैः
स्फुरद्भिःप्रोद्यद्भिरुद्धृतइवामलदुग्धसिन्धुः ॥ १५ ॥ इत्थंयशःस्वममलंनृपशंबरारिःश्रुत्वातिहर्षिततनुःप्रददौधनानि ॥ केयूरहारनवरत्न
मनोहराणितेभ्यःकिरीटमणिकुण्डलकंकणानि ॥ १६ ॥ रंगवल्लीपुराधीशःसुबाहुश्चंद्रवंशजः ॥ नत्वाबलिंददौसोपिप्रद्युम्नायमहात्मने ॥
॥ १७ ॥ तस्मैप्रसन्नोभगवान्प्रद्युम्नोमीनकेतनः ॥ दत्त्वाचूडामणिंदिव्यंपप्रच्छेदंमहामनाः ॥ १८ ॥ ॥ श्रीप्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ रंगव
ल्लीपुरस्यापिनामकेनप्रकाशितं ॥एतद्ब्रूहिसुबाहोमेश्रुतंपूर्वंत्वयाकिल ॥१९ ॥ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ ॥ देवासुरैःपुराराजन्मथितःक्षीर

सागरः ॥ विनिर्गतानिमथनाद्रत्नानिचचतुर्दश ॥ २० ॥ निर्गतंकलशंतस्मात्सुधापूर्णमनोहरं ॥ तंददर्शहरिःसाक्षान्नेत्राभ्यांपुष्करेक्षणः ॥
॥ २१ ॥ तन्नेत्रहर्षबिंदुश्चकलशेनिपपातह ॥ तस्माद्वृक्षःसमुद्भूतस्तुलसीतिप्रकथ्यते ॥ २२ ॥ रंगवल्लीतितन्नामचकारमधुसूदनः ॥ अ
त्रकिंपुरुषेखंडेहेमकूटगिरेरधः ॥ २३ ॥ तस्याश्चरंगवल्याःकौस्थापनांसचकारह ॥ रंगवल्लीमहावृक्षःसदात्रैवविराजते ॥ २४ ॥ तन्नाम्नेदं
सुप्रसिद्धंरंगवल्लीपुरंक्षितौ ॥ अत्रनित्यंहिहनुमानार्ष्टिषेणेनरागिणा ॥ २५ ॥ दर्शनार्थंसमायातिमध्याह्नेरामपूजकः ॥ ॥ नारदउवाच ॥
॥ इतिश्रुत्वाशबरारीरंगवल्लींमनोहरां ॥ २६ ॥ दृष्ट्वाप्रदक्षिणीकृत्यदेशानन्यान्जगामह ॥ हेमकूटतटीभूतंवनंप्राप्तंभयंकरं ॥ २७ ॥
झिल्लीझंकारसंयुक्तंसिंहचित्रकनादितं ॥ वन्यैःकरींद्रैःसंयुक्तंशिवालूकरुतावृतं ॥ २८ ॥ कीचकाश्वत्थमंदारवटभूर्जसमाकुलं ॥ कृष्णा
हरीतकीवल्लीखदिरैःसघनंवनं ॥ २९ ॥ तस्माद्विनिर्गतःसर्पोदशयोजनलंबितः ॥ अग्रसद्गजवृंदानिफूत्कारंकारयन्मुहुः ॥ ३० ॥ हाहा
कारेतदाजातेसेनायांमैथिलेश्वर ॥ प्रचंडगरलैर्वातैर्भस्मीभूतेदिशांतरे ॥ ३१ ॥ भानुःसुभानुःस्वर्भानुःप्रभानुर्भानुमांस्तथा ॥ चंद्रभा
नुर्बृहद्भानुरतिभानुस्तथाष्टमः ॥ ३२ ॥ श्रीभानुःप्रतिभानुश्चसत्यभामात्मजादश ॥ एतेजघ्नुःशरैस्तीक्ष्णैःसर्पंरौद्रंमदोत्कटं ॥ ३३ ॥
बाणैःसंभिन्नसर्वांगःपतितोधरणीतले ॥ सर्परूपंविहायाशुगंधर्वोभूत्स्फुरद्द्युतिः ॥ ३४ ॥ नत्वाश्रीकृष्णपुत्रांस्तान्द्योतयन्मण्डलंदिशां
॥ पुष्पैर्वर्षत्सुदेवेषुविमानेनदिवंययौ ॥ ३५ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ गंधर्वोयंतुकःपूर्वंकेनपापेनसर्पतां ॥ प्राप्तःकथंवदमुनेत्वं
परावरवित्तमः ॥ ३६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ आर्ष्टिषेणस्ययोभ्रातासुमतिर्नामसुंदरः ॥ रामायणंहनुमतापठितुंससमागतः ॥ ३७ ॥
हेमकूटेहनुमतःकुर्वतोरामसेवनं ॥ प्रातःकालात्समारभ्यघटिकाश्चचतुर्दश ॥ ३८ ॥ सलक्ष्मणंरामचंद्रंध्यायतोजानकीपतिं ॥ फूत्कारैः
सर्पवत्तस्यध्यानभंगंचकारह ॥ ३९ ॥ तदाक्रुद्धोमहावीरोहनूमान्वानरेश्वरः ॥ शापंददौसुमतयेत्वंसर्पोभवदुर्मते ॥ ४० ॥ तदैवतस्य
चरणौनत्वाप्राहकृतांजलिः ॥ हेदेवपाहिपाहीतिदीनंमांशरणागतं ॥ ४१ ॥ अथप्रसन्नोभगवान्सुमतिंप्राहधर्मवित् ॥ द्वापरांतेशरैस्ती
क्ष्णैर्हरिपुत्रधनुश्च्युतैः ॥ भिन्नदेहःस्वांप्रकृतिंयास्यसित्वंनसंशयः ॥ ४२ ॥ गंधर्वःसुमतिर्नामविमुक्तोभूद्विदेहराट् ॥ सतांशापोपिवरवद्

रोमोक्षार्थदः किमु ॥ ४३ ॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुश्चैत्रदेशान्मनोहरान् ॥ वसंतमाधवीवृंदैःशोभितान्सजगामह ॥ ४४ ॥ सहस्रदलपद्मानां षट्पदध्वनिशालिनां ॥ पतंतिरेणवोयत्रसरःस्वावीरचूर्णवत् ॥ ४५ ॥ एलालवंगलतिकाःक्षुण्णाःसैन्यांघ्रिभिःपथि ॥ चक्रुर्मत्तान्महावीरान्स्पृशत्यत्रसुगंधिना ॥ ४६ ॥ श्रीखण्डकेतकीवायुर्वायुर्यत्रसुशीतलः ॥ तेनभृंगावलीरेजेकरिकर्णप्रताडिता ॥ ४७ ॥ यत्रवैपुरुषाराजन्नागायुतसमाबले ॥ वलीपलितदौर्गंध्यस्वेदक्लमविवर्जिताः ॥ ४८ ॥ त्रेतायुगसमःकालोवर्ततेयत्रनित्यशः ॥ आयुश्चायुतवर्षाणांदिव्यौषधिनदीगुणैः ॥ ४९ ॥ पीयूषतुल्यंतोयंचहेमभूमिर्विराजते ॥ मुक्ताविद्रुमवैडूर्यरत्नोत्पत्तिश्चयत्रवै ॥ ५० ॥ सुंदर्यःप्रमदारामानित्ययौवनभूषिताः ॥ स्फुरंत्युपवनेष्वारात्सौदामिन्योघनेष्विव ॥ ५१ ॥ यत्रवैनगरीरम्यावसंततिलकाशुभा ॥ शृंगारतिलकोनामराजायत्रमहाबलः ॥ ५२ ॥ जैत्रान्वीरान्समाहूयगजमारुह्यदंशितः ॥ योद्धुंविनिर्ययौराजन्प्रद्युम्नस्यापिसंमुखे ॥ ५३ ॥सांबःसुमित्रःपुरुजित्शतजिच्चसहस्रजित् ॥ विजयश्चित्रकेतुश्चवसुमान्द्रविडःक्रतुः ॥ ५४ ॥ जांबवत्याःसुताह्येतेचक्रुर्नाराचदुर्दिनं ॥ पलायितेषुचैतेषुबाणैर्भिन्नेषुमैथिल ॥ ५५ ॥ बाणांधकारेसंजातेमहान्कोलाहलोह्यभूत् ॥ तदाशृंगारतिलकोगजारूढोमहाबलः ॥ ५६ ॥ त्रिशूलेनतदासाम्बंह्लादिविव्याधरोषतः ॥ अन्यान्सम्पातयामासशरैःकोदण्डनिर्गतैः ॥ ५७ ॥ एकाकीविचरन्युद्धेवनेवैश्वानरोयथा ॥ तदागदःसमागत्यतद्गजंसुमदोत्कटं ॥ ५८ ॥ शुंडादंडेसंगृहीत्वापातयामासभूतले ॥ दूरेप्रपतितःशीघ्रंशृंगारतिलकोनृपः ॥ ५९॥ सद्योभयातुरोभूत्वायुद्धेबद्धांजलिःस्वतः ॥ तुरंगाणामर्बुदंचरथानांलक्षमेवच ॥६०॥ गजानामयुतंराजाप्रद्युम्नायबलिंददौ ॥ इत्थंकिंपुरुषंखंडंजित्वाकार्ष्णिर्महाबलः ॥६१॥ नैषाददर्शितैर्मार्गैर्हरिवर्षंततोययौ ॥ ६२ ॥ इतिश्रीमद्ग०सं०वि०ना०रंगवल्लीचैत्रदेशकिंपुरुषखंडविजयोनामषड्विंशोध्यायः ॥ २६ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ हरिवर्षनामखंडंसर्वसंपत्तिसंयुतं ॥ तस्यसीमागिरिःसाक्षान्निषधोनाममैथिल ॥१॥ वीरकोदंडटंकारघोषैर्व्याप्तावनांतरात् ॥ उड्डितास्तुमहागृध्राःक्रोशमात्रवपुर्धराः ॥ २ ॥ तीक्ष्णतुंडाःसगरुडाःसर्वेदीर्घायुषोनृप ॥ अग्रसन्सैनिकान्नागान्हयांस्तेपिबुभुक्षिताः ॥ ३ ॥ आकाशेपक्षिभिर्व्याप्तेजातेपक्षप्रभंजने ॥ सेनायामंधकारेणहाहाकारोमहानभूत् ॥४॥ तदाकार्ष्णिर्महाबाहुस्तार्क्ष्यमस्त्रं

समाददे ॥ तद्बाणान्निर्गतःसाक्षाद्वैनतेयःखगेश्वरः ॥ ५ ॥ सेनायामंधकारेणव्याप्तायांपतगेश्वरः ॥ कांश्चित्तुंडप्रहारेणकांक्षित्पक्षैःस्फुरत्प्र
भैः ॥ ६ ॥ गृध्रान्कलिंगान्गरुडान्पातयामासभूतले ॥ भग्नदर्पाश्छिन्नपक्षाःसक्षताःपक्षिणश्चते ॥ ७ ॥ भयातुरादुद्रुवुस्तेतार्क्ष्येणापि
दिशोदश ॥ ततःकार्ष्णिर्महाबाहुर्दशार्णान्विषयान्ययौ ॥८॥ दशार्णदेशाधिपतिःशुभाङ्गःसूर्यवंशजः ॥ नागायुतसमोयुद्धेनिष्कौशांबीपु
रीपतिः ॥ ९ ॥ वेदव्यासमुखाच्छ्रुत्वाप्रद्युम्नंचण्डपौरुषम् ॥ दशार्णांतांनदींदीर्घांसमुत्तीर्यसमाययौ ॥ १० ॥ कृतांजलिःशुभाङ्गो
सौकिरीटेननताननः ॥ ददौबलिंसुरत्नानांप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ ११ ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षात्सर्वगःसर्ववित्परः ॥ पप्रच्छेदंशुभा
ङ्गंतंलोकसंग्रहकाम्यया ॥ १२ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ दशार्णोयंकथंदेशःकेननाम्नाबभूवह ॥ एतन्मेब्रूहिहेराजन्निष्कौशाम्बी
पुरीपते ॥ १३ ॥ शुभांगउवाच ॥ हिरण्यकशिपुंहत्वानृसिंहोभगवान्पुरा ॥ प्रल्हादेनत्विहागत्यहरिर्वर्षेस्थितोभवत् ॥ प्रल्हा
दंभगवान्प्राहनृसिंहोभक्तवत्सलः ॥ १४ ॥ ॥ नृसिंहउवाच ॥ ॥ शांतस्यतवभक्तस्यमयापुत्रपिताहतः ॥ तस्मान्नघातयिष्यामित्वं
शंतेहिमहामते ॥ १५ ॥ ॥ शुभांगउवाच ॥ ॥ इतिप्रवदतोक्षिभ्यामानन्दजलबिन्दवः ॥ पतिताःकौचतेराजन्सरोभून्मङ्गलायनम् ॥
॥ १६ ॥ तदाप्राप्तवरोराजन्प्रल्हादोहर्षविह्वलः ॥ नृसिंहंप्राहधर्मात्मानत्वाभूत्वाकृतांजलिः ॥ १७ ॥ ॥ प्रल्हादउवाच ॥ ॥ मा
तुःपितुर्मयासेवानकृतासात्वतांपते ॥ ऋणात्तयोःकथंमुच्येवदैतत्परमेश्वर ॥ १८ ॥ ॥ नृसिंहउवाच ॥ ॥ मन्नेत्रजलसम्भूतेतीर्थेऽ
मङ्गलायने ॥ स्नानंकुरुमहाभागमुच्यसेदशभिर्ऋणैः ॥ १९ ॥ मातुःपितुश्चभार्यायाःसुतानांगुरुदेवयोः ॥ विप्राणांचप्रपन्नानामृषीणांपितॄ
णामृणम् ॥ २० ॥ यःस्नास्यतिमहातीर्थेसर्वहेलनतत्परः ॥ ऋणैश्चदशभिःसोपिमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ २१ ॥ ॥ शुभांगउवाच ॥ ॥ द
शार्णमोचनेतीर्थेस्नात्वाकायाधवोनृणी ॥ भूत्वाद्यापिसमायातिस्नातुंतन्निपधाद्गिरः ॥ २२ ॥ दशार्णमोचनेतीर्थेदशार्णादेशउच्यते ॥ त
त्स्रोतःसुसमुद्भूतादशार्णेयंनदीस्मृता ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाभगवान्कार्ष्णिःसर्वैःपरिकरैःसह ॥ दशार्णमोचनेतीर्थे
दानंस्नानञ्चकारह ॥ २४ ॥ दशार्णमोचनस्यापिकथांयःशृणुयान्नृप ॥ ऋणैश्चदशभिःसोपिमुच्यतेमुक्तिभाग्भवेत् ॥ २५ ॥ ॥ इतिश्री

इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीविश्वजित्खण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे दशार्णदेशविजये हरिवर्षखण्डविजयोनामसप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७॥ ॥छ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुःसुमेरोरुत्तराकुरून् ॥ ययौशृङ्गवतःपार्श्वेविचित्रान्नृद्धिसंवृतान् ॥ १ ॥ भद्रांगङ्गांततःस्नात्वावाराहीनगरंययौ ॥ कुरुखण्डाधिपस्तस्यांचक्रवर्तीगुणाकरः ॥ २ ॥ महासंभृतसंभारोदेर्धार्पिगणसंवृतः ॥ अश्वमेधंसमारंभेदशमंसगुणाकरः ॥ ३॥ तेनोत्सृष्टंहयंश्वेतंश्यामकर्णमनोहरम् ॥ तस्यपुत्रोवीरधन्वारक्षितुंनिर्गतोभवत् ॥४॥ अक्षौहिणोभिर्दशभिर्मण्डितश्चण्डविक्रमः ॥ विचचारमहावीरोवीक्ष्यमाणस्तुरङ्गमम् ॥ ५ ॥ वीरश्चन्द्रश्चसेनश्चचित्रगुर्वेगवन्वृषः ॥ आमःशंकुर्वसुःश्रीमान्कुन्तिर्नाम्नेजितेःसुताः ॥ ६ ॥ सर्वतस्तंहयंशुभ्रंगृहीत्वाहर्षपूरिताः ॥ कस्योत्सृष्टंवदंतस्तेकार्ष्णिसैन्यंसमाययुः ॥ ७ ॥ प्रद्युम्नस्तद्भालपत्रंपठित्वाविस्मितोभवत् ॥ सर्वैर्विसिस्मुर्यदवोगृहीतपरमायुधाः ॥ ८ ॥ तदैवसेनासम्प्राप्ताविचिन्वन्तीहयंनृप ॥ दृष्ट्वारजोयदुबलाद्दूरेतस्थौसुविस्मिता॥ ॥ ९ ॥ गुणाकरेराजनिचण्डविक्रमेनदस्यवःस्युःकुरुखण्डमण्डले ॥ गवांनकालोनहिचक्रवातकःकुतोरजःप्राप्तमहोर्कमंडलं ॥ १० ॥ एवंवदंतीपरवाहिनीस्वतःकोदण्डघोषंदरदस्वनम्परम् ॥ करींद्रचीत्कारतुरङ्गहेषणंवादित्रमिश्रंसमुपाशृणोत्ततः ॥ ११ ॥ तदोद्धवःकृष्णसुतप्रणोदितोबलंसमेत्याशुसवीरधन्वनः ॥ प्रणम्यतंप्राहरथस्थितंनृपंगुणाकरस्यौरसमर्कतेजसम् ॥ १२ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ उग्रसेनःक्षितीशेंद्रोद्वारकेशोयदूत्तमः ॥ जम्बूद्वीपनृपान्जित्वाराजसूयंकरिष्यति ॥ १३ ॥ तेनप्रणोदितोवीरःप्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ जित्वातंभारतंखण्डंतथाकिंपुरुषंनृप ॥ १४ ॥ हरिवर्षंततोजित्वाकुरुखण्डंसमागतः ॥ अक्षौहिणीदशयुतोधनदेनापिपूजितः ॥ १५ ॥ उपायनंत्वया देयंप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ तेननीतंयज्ञपशुमाहर्तुंकःक्षमःक्षितौ ॥ १६ ॥ श्रीकृष्णचन्द्रोभगवान्सहायस्तस्यविद्यते ॥ शुभंस्याद्दानमानाभ्यांनचेद्युद्धंभविष्यति ॥ १७॥ ॥ वीरधन्वोवाच ॥ ॥ गुणाकरोनृपेशोयंशक्रेणापिप्रपूजितः ॥ नदास्यतिबलिंसोपिप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ १८ ॥ शृङ्गवत्पर्वतेरम्येवाराहोविद्यतेहरिः ॥ यस्यसेवांसदाभूमिःकरोतिपरमादरात् ॥ १९ ॥ तस्यक्षेत्रेतपस्तेपेध्यात्वादेवंगुणाकरः ॥ वर्षाणामयुतेपूर्णेहरिर्वाराहरूपधृक् ॥ २० ॥ सन्तुष्टोनृपतिंभक्तंवरंब्रूहीत्युवाचह ॥ राजोवाचहरिंनत्वारोमां

चप्रेमविह्वलः ॥ २१ ॥ भगवंस्त्वामृतेदेवोसुरोन्योपिनरोथवा ॥ मांजेतानभवेद्भूमावीप्सितोयंवरोमया ॥ २२ ॥ तथास्तुचोक्त्वा भगवांस्तत्रैवांतरधीयत ॥ तस्मात्तस्यपशोःशीघ्रंकर्तव्यंमोचनंस्वतः ॥ २३ ॥ नचेद्भवद्भिश्चकलिंकरिष्यामिनसंशयः ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तउद्धवस्तस्मात्स्वांसेनामेत्यभूपते ॥ २४ ॥ शशंससर्वंयद्भूतंयदूनांसदसित्वरम् ॥ श्रुतकर्मावृपोवीरः सुबाहुर्भद्रएकलः ॥ २५ ॥ शांतिर्दर्शःपूर्णमासःसोमकोवरएवच ॥ कालिन्दीनन्दनाह्येतेप्रद्युम्नस्यप्रपश्यतः ॥ २६ ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिर्वृतायोद्धुंसमागताः ॥ उत्तरैःकुरुभिःसार्द्धंयदूनाञ्चण्डविक्रमैः ॥ २७ ॥ बभूवतुमुलंयुद्धमब्धीनामब्धिभिर्यथा ॥ स्फुरद्भिर्निशितैःशस्त्रैरेजिरेवीरपुङ्गवाः ॥ २८ ॥ वर्षाकालेयथाराजंस्तडिद्भिःसर्वतोघनाः ॥ परिघैर्मुसलैःखड्गैःशक्तिकुंतपरश्वधैः ॥ २९ ॥ गदाभिःप्रासबाणौघैर्युयुधुर्वीरपुङ्गवाः ॥ क्षणमात्रेणरुधिरप्रभावारौद्ररूपिणी ॥ ३० ॥ नदीबभूवराजेंद्रशतयोजनविस्तृता ॥ विदुद्रुवुस्तदाशेषाउत्तराःकुरवोजनाः ॥ ३१ ॥ शरत्कालेयथाप्राप्तेमेघसंघाइतस्ततः ॥ पूर्णमासोमहावीरःकालिंदीनंदनोबली ॥ ३२ ॥ चूर्णयामास बाणौघैःस्यंदनंवीरधन्वनः ॥ वीरधन्वापिविरथोधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ३३ ॥ जघानबाणविंशत्यापूर्णमासंमहाबलम् ॥ पूर्णमासःस्वबाणेनमध्यतस्तान्द्विधाकरोत् ॥ ३४ ॥ वीरधन्वाथचिच्छेदधनुर्ज्यांतस्यनादिनीं ॥ बाणेनैकेनराजेंद्रकुवाक्येनेवमित्रतां ॥ ३५ ॥ लक्षभारमयींगुर्वींगदामादायसत्वरं ॥ जघानवीरधन्वानंपूर्णमासोमहाबलः ॥ ३६ ॥ गदाप्रहारव्यथितोवीरधन्वामदोत्कटः ॥ परिघेणजघानाशुपूर्णमासंहरेःसुतं ॥ ३७ ॥ पूर्णमासःसमुत्थायपवनंनामपर्वतं ॥ समुत्पाट्यस्थितोभूत्वाहस्ताभ्यांश्रीहरेःसुतः ॥ ३८ ॥ वीरधन्वासमुत्पाट्यपाहिपात्रंचपर्वतं ॥ स्थितोभूत्वामहाबाहुर्ननादरणमण्डले ॥ ३९ ॥ द्वयोराक्षेपणात्सद्योमर्दितौधर्षितौगिरी ॥ पतितौभूतलेचूर्णीचक्रतुश्चोत्तरान्कुरून् ॥ ४० ॥ गृहीत्वावीरधन्वाख्यंपूर्णमासोहरेःसुतः ॥ भ्रामयित्वाथचिक्षेपवाराह्यांपुरिवेगतः ॥ ४१ ॥ वीरधन्वाप्रपतितोगुणाकरक्रतुस्थले ॥ मूर्च्छितोभग्नवेगोभूदुद्वमन्रुधिरंमुखात् ॥ ४२ ॥ हाहाकारोमहानासीद्वाराह्यांपुरिमैथिल ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्नरदुंदुभयस्तदा ॥ ४३ ॥ पूर्णमासोपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ यज्ञादुत्थायनृपतिःपुत्रंदृष्ट्वाचमूर्च्छितं ॥ ४४ ॥ गृहीत्वादिव्यकोदं

डंयुद्धंकर्तुंमनोदधे ॥ होताधर्मविदांश्रेष्ठोमुनींद्रःसर्ववित्कविः ॥ गंतुमभ्युदितंवीक्ष्यवामदेवस्तमब्रवीत् ॥४५॥ ॥ वामदेवउवाच ॥ ॥ राजंस्त्वंहिनजानासिपरिपूर्णतमंहरिं ॥ सुराणांमहदर्थायजातंयदुकुलेस्वयं ॥ ४६ ॥ भुवोभारावतारायभक्तानांरक्षणायच ॥ भूत्वायदुकुलेसाक्षाद्द्वारकायांविराजते ॥ ४७ ॥ तेनकृष्णेनपुत्रोयंप्रद्युम्नोयादवेश्वरः ॥ उग्रसेनमखार्थायजगज्जेतुंप्रणोदितः ॥ ४८ ॥ ॥ गुणाकरउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमस्यापिश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ लक्षणंवदमेब्रह्मंस्त्वंपरावरवित्तमः ॥४९॥ ॥ वामदेवउ०॥ ॥ यस्मिन्सर्वाणितेजांसिविलीयंतेस्वतेजसि ॥ तंवदंतिपरंसाक्षात्परिपूर्णतमंहरिम् ॥ ५० ॥ अंशांशोंशस्तथावेशःकलापूर्णःप्रकथ्यते ॥ व्यासाद्यैश्वस्मृतःषष्ठःपरिपूर्णतमःस्वयं ॥ ५१॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोनान्यएवहि ॥ एककार्यार्थमागत्यकोटिकार्यंचकारह ॥ ५२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वाकृष्णस्यमाहात्म्यंबलिंनीत्वागुणाकरः॥वैरंविसृज्यप्रद्युम्नदर्शनार्थंसमाययौ ॥५३॥ कार्ष्णिंप्रदक्षिणीकृत्यनत्वादत्वाबलिंततः॥ अश्रुपूर्णमुखोभूत्वाप्राहगद्गदयागिरा ॥ ५४ ॥ ॥ गुणाकरउवाच ॥ अद्यमेसफलंजन्मकुलंमेद्यदिनेशुभं ॥ अद्यक्रतुक्रियाःसर्वाःसफलास्तवदर्शनात् ॥ ५५ ॥ त्वदंघ्रिभक्तिःपरमार्थलक्षणासदाभवेत्सज्जनसंगमात्परा ॥ त्वमेवसाक्षान्निजभक्तवत्सलःपरेशभूमन्परिपाहिपाहि ॥ ५६ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ ज्ञानवैराग्यसंयुक्ताभक्तिस्तेप्रेमलक्षणा ॥ मद्भक्तसंगमोभूयाच्छ्रीःस्याद्भागवतीत्विह ॥ ५७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाभगवान्कार्ष्णिःप्रसन्नोभक्तवत्सलः ॥ ददौतस्मैनृपतयेहयमेधतुरंगमं ॥ ५८ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खण्डे नारदबहुलाश्वसंवादेउत्तरकुरुखंडविजयोनामाष्टाविंशोध्यायः ॥ २८ ॥ ॥ छ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ प्रद्युम्नोथमहाबाहुर्जित्वाराद्उत्तरान्कुरून् ॥ हिरण्मयंनामखंडंजेतुंकार्ष्णिर्जगामह ॥ १ ॥ यत्रसोमागिरिर्दीर्घःश्वेतोनामस्फुरद्द्युतिः ॥ तत्रकूर्मोहरिःसाक्षादर्यमायस्यदेशकः ॥ २ ॥पुष्पमालानदीतीरेनाम्नाचित्रवनंमहत्॥ सपुष्पफलभाराढ्यंकंदमूलनिधिःस्वतः ॥ ३ ॥ वानराःसंतितत्रापिवंशजानलनीलयोः ॥ न्यस्ताःश्रीरामचंद्रेणत्रेतायांमैथिलेश्वर ॥ ४ ॥ सैन्यघोषंचतच्छ्रुत्वायुद्धकामाविनिर्गताः ॥ प्रद्युम्नसैन्येचोत्पेतुर्भूभंगैःक्रोधमूर्च्छिताः ॥ ५ ॥ नखैर्दंतैश्चलांगूलैर्गजानश्वान्नरान्नृप ॥ इतस्ततःप्रधावन्तःपातया

मासुरुद्भटाः ॥ ६॥ लांगूलैश्वरथान्बद्ध्वाचिक्षिपुश्चाम्बरेबलात् ॥ विजयध्वजनाथस्यविजयस्यार्जुनस्यच ॥ ७॥ रथंबद्ध्वाथलांगुलेकेचिदु
त्पेतुरम्बरे ॥ कपिध्वजध्वजेसाक्षात्कपींद्रोहनुमान्प्रभुः ॥ ८ ॥ क्रोधाढ्यःफाल्गुनसखःउत्पपातरणाङ्गणे ॥ धृत्वातत्रवपुर्दीर्घंशतयोज
नविस्तृतम् ॥ ९ ॥ लांगूलेनचतान्बद्ध्वापातयामासभूतले ॥ तदाप्रहर्षिताःसर्वेज्ञात्वाश्रीरामकिंकराः ॥ १० ॥ नेमुस्तंसर्वतोराजन्
कृतांजलिपुटाःशनैः ॥ केचिदालिंगनंचक्रुःकेचिदुत्पेतुरोजसा ॥ ११ ॥ केचिच्चुचुम्बुर्लांगूलंकेचित्पादश्चवानराः ॥ तानालिंग्यमहावी
रःस्पृष्ट्वासत्पाणिनापुनः ॥ १२ ॥ दत्त्वाशिषंतत्कुशलंपप्रच्छाथांजनीसुतः ॥ नत्वातंवानराःसर्वेजग्मुश्चित्रवनंनृप ॥ १३ ॥ हनुमानर्जु
नस्यापिध्वजेह्यंतरधीयत ॥ मकराख्यांस्ततोदेशान्प्रद्युम्नोमीनकेतनः ॥ १४ ॥ ययौवृष्णिवरैःसार्द्धंदुंदुभीन्वादयन्मुहुः ॥ मकरस्यगिरेः
पार्श्वेदुंदुभिध्वनिमिश्रितः ॥ १५ ॥ मधुभक्ष्यामधुकराःकोटिशःप्रोड्डिताःकिल ॥ तैर्दंशितंबलंसर्वंहस्तिचीत्कारसंयुतं ॥ १६ ॥ तदा
कार्ष्णिर्महाबाहुःपवनास्त्रंसमादधे ॥ तद्वाततताडिताराजन्गतास्तेपिदिशोदश ॥ १७ ॥ तत्रदेशेजनाराजन्सर्वेवैमकराननाः ॥ ततस्तु
डिंडिभोदेशस्तत्रहास्तिमुखाजनाः ॥१८॥ एवंदेशांस्ततःपश्यंस्त्रिश्टंगविषयान्गतः ॥ कार्ष्णिर्ददर्शतत्रापिमनुष्याञ्छृंगधारिणः ॥१९ ॥
त्रिशृंगस्यगिरेःपार्श्वेनगरींस्वर्णचर्चिकां ॥ हेमसौधमयींदिव्यांरत्नप्राकारमंडितां ॥ २० ॥ हिरण्यवर्णैःपुरुषैःस्त्रीजनैश्चतडिद्द्युभिः ॥
नागैश्चनागकन्याभिःपुरींभोगवतीमिव ॥ २१ ॥ चंद्रकांतानदीतीरेशोभितांमंगलायनां ॥ कार्ष्णिःसमाययौराजन्यथाशक्रोमरावतीं
॥ २२ ॥ तत्रराजामहावीरोनाम्नादेवसखोबली ॥ मन्मुखात्तद्बलंश्रुत्वाबलिंनीत्वाहिरण्मयं ॥ प्रद्युम्नंपूजयामासभक्त्यापरमयापुनः ॥२३॥
तंप्रपच्छमहाबाहुःप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ चंद्रवत्तेकथंशोभासर्वेषांचवदाशुमे ॥ २४ ॥ ॥ देवसखउवाच ॥ ॥ अर्यम्णापितृपतिनाकू
र्मरूपस्यमापतेः ॥ अंघ्रीप्रक्षालितौतेनवारिणाभून्महानदी ॥ २५ ॥ श्वेतपर्वतशृंगाच्चावतरंतोयदूत्तम ॥ प्रसप्राख्योमनुसुतोगोपालो
गुरुणाकृतः ॥ २६ ॥ जघानकपिलांरात्राविसिनासिंहशंकया ॥ वासिष्ठेनतदाशप्तःशूद्रत्वंसमुपागतः ॥ २७ ॥ कुष्ठेनपीडिततनुःपर्यटं
स्तीर्थमाचरन् ॥ अस्यांनद्यांयदास्नातोगलत्कुष्ठान्मनोःसुतः ॥ मुक्तोभूच्चंद्रवत्तस्यदेहशोभाबभूवह ॥ २८ ॥ चंद्रकांतानदीचेयंप्रसिद्धा

भूद्धिरण्मये ॥ तस्यांमुक्तोयतः स्नात्वागलत्कुष्ठान्मनोः सुतः ॥ २९ ॥ तस्यांस्नानंचकर्तारोवयंसर्वेनृपोत्तम ॥ रूपेणचंद्रतुल्याः कौभवामोत्रनसंशयः ॥ ३० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वामहाबाहुःप्रद्युम्नोयादवैःसह ॥ चंद्रकांतांनदींस्नात्वाददौदानान्यनेकशः ॥ ॥ ३१ ॥ इति श्रीग०संहि०वि०नारदब०सं०मकरडिण्डिमासिंहक्रौञ्चत्रिशृङ्गदेशविजयेहिरण्यखंडविजयोनामैकोनत्रि०ध्यायः ॥ २९ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंहिरण्मयंखंडंजित्वाकार्ष्णिर्महाबलः ॥ जगामरम्यकंखंडंदेवलोकमिवस्फुरन् ॥ १ ॥ तस्यसीमागिरिःसाक्षान्नीलोनामनगाधिराट् ॥ तत्रोत्तरेकालदेशेनगरीभोमनादिनी ॥ २ ॥ कालनेमिसुतस्तत्रकलंकोनामराक्षसः ॥ त्रेतायुगेरामचंद्राद्भीतोयुद्धात्पलायितः ॥ ३ ॥ लंकापुर्य्यांइहागत्यवासकृद्राक्षसैः सह ॥ रक्षसामयुतेनासौयुद्धायकृतनिश्चयः ॥ ४ ॥ खरारूढःकृष्णवर्णोयदूनांबलमाययौ ॥ यदूनांराक्षसानांचघोरंयुद्धंबभूवह ॥ ५ ॥ प्रघोषोगात्रवान्सिंहोबलप्रबलऊर्ध्वगः ॥ सहओजोमहाशक्तिरपराजितएवच ॥ ६ ॥ लक्ष्मणानंदनाह्येतेश्रीकृष्णस्यसुताःशुभाः ॥ सर्वेषामग्रतःप्राप्ताबाणैस्तीक्ष्णैःस्फुरत्प्रभैः ॥ ७ ॥ राक्षसानांबलंजघ्नुर्वायुर्वेगैर्यथाघनं ॥ बाणौघैश्छिन्नभिन्नांगाराक्षसारणदुर्मदाः ॥ ८ ॥ त्रिशूलानांमुद्गराणांवर्षंचक्रुर्मदोत्कटाः ॥ कलंकस्तुतदाप्राप्तश्चर्वयन्वारणान्रथान् ॥ ९ ॥ हयान्नरान्सशस्त्रास्त्रान्मुखेचिक्षेपसत्वरं ॥ गजान्पादेषुचोन्नीयसनीडान्रत्नकंबलान् ॥ १० ॥ घंटानादसमायुक्तान्प्राक्षिपच्चांबरेबलात् ॥ प्रघोषःश्रीहरेःपुत्रःकपींद्रास्त्रंसमादधे ॥ ११ ॥ तद्बाणान्निर्गतःसाक्षाद्वायुपुत्रोमहाबलः ॥ गृहीत्वामुद्गरंघोरंवज्रमिंद्रइवप्रभुः ॥ १२ ॥ राक्षसान्पर्वताकारान्पातयामासभूतले ॥ कांश्चित्करेणचोन्नीयचिक्षेपगगनेबलात् ॥ १३ ॥ कांश्चिद्ददारदोर्भ्यांतान्पातयामासभूतले॥परिवीयासुरान्कांश्चिल्लांगूलेनमहाबलः॥१४॥वातस्तूलमिवाकाशेचिक्षेपशतयोजनं॥हनूमंतंतदाज्ञात्वाकलंकाराक्षसेश्वर ॥ ॥१५॥लक्षभारमयींगुर्वींगदांचिक्षेपनादयन् ॥ उत्पपातकपिर्वेगाद्गदाभूमौपपातह ॥१६॥ उत्पतन्वानराधीशोभ्रूभंगंकारयन्मुहुः ॥ मुष्टिनाघातयित्वातंकिरीटंतस्यचाददे ॥ १७ ॥ कलंकोपितदातस्मैत्रिशूलंस्वंसमाददे ॥ उत्पतन्सकपिर्वेगात्पृष्ठदेशंपपातह ॥ १८ ॥ हनुमांस्तंतदादोर्भ्यांपातयित्वामहीतले ॥ वैडूर्य्यपर्वतंनीत्वातस्योपरिसमाक्षिपत् ॥ १९ ॥ गिरिपातेनचूर्णांगोमार्दितःपंचतांययौ ॥ त

दाजयजयारावःशंखध्वनियुतोऽभवत् ॥ २० ॥ हनुमान् भगवान्साक्षात्तत्रैवांतरधीयत ॥ प्रद्युम्नस्योपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ २१ ॥
अथकार्ष्णिर्महाबाहुःस्वसैन्यपरिवारितः ॥ मनोहरांस्वर्णमयींमानवींनगरींययौ ॥ २२ ॥ नैःश्रेयसवनंयत्रकल्पवृक्षलतावृतं ॥ हरिचंदन
मंदारपारिजातोपशोभितं ॥ २३ ॥ संतानामोदसंमिश्रवायुभिःसुरभीकृतं ॥ केतकीचंपकलताकुटजैःपरिसेवितं ॥ २४ ॥ माधवीनांल
ताजालैःपुष्पितैःसफलैर्नतैः ॥ नदद्विहंगालिकुलैर्वैकुंठमिवसुंदरं ॥ २५ ॥ योजनानांपंचशतंलंबितंमानवंगिरिं ॥ अधोधःशोभितंराजन्श
तयोजनविस्तृतं ॥ २६ ॥ पुंस्कोकिलैःकोकिलैश्चमयूरैःसारसैःशुकैः ॥ चक्रवाकैश्चकोरैश्चहंसैर्दात्यूहकूजितं ॥२७॥ सर्वर्तुपुष्पशोभाढ्य
माक्षिपन्नंदनंवनं ॥ मृगशावारमंतेवैशार्दूलैःसहमैथिल ॥ २८ ॥ नकुलाःफणिभिःसार्द्धंयत्रवैरविवर्जिताः ॥ अयुतंसरसांयत्रभ्रमरध्वनिसं
युतं ॥ २९ ॥ सहस्रपत्रैःकमलैःशतपत्रैःस्फुरत्प्रभैः ॥ इतस्ततोवर्तमानमानंदमिवमूर्तिमत् ॥ ३० ॥ तद्वनंसुंदरंदृष्ट्वानिर्गतान्नगरीजना
न् ॥ पप्रच्छवांछितंसाक्षात्प्रद्युम्नःसर्ववित्कविः ॥ ३१ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ कस्येयंनगरीरम्याकस्येदंवनमद्भुतं ॥ वदताशुसवि
स्तारंहेलोकाःपुण्यशालिनः ॥ ३२ ॥ ॥ जनाऊचुः ॥ ॥ वैवस्वतोमनुर्नामयोद्यैववर्ततेनृप ॥ मानवेचगिरौरम्येमत्स्यंनारायणंहरिं ॥
॥ ३३ ॥ वर्तमानंसदानत्वाकरोतिविपुलंतपः ॥ तस्येयंनगरीरम्यातस्यनैःश्रेयसंवनं ॥ ३४ ॥ वैकुण्ठाच्चसमानीतं श्रीहरेःकृपयानृप ॥
वैकुंठाच्चसमानीताभूमिश्चायंगिरिस्तथा ॥ ३५ ॥ यूयंसर्वेपिराजानस्तस्यवंशभवाःक्षितौ ॥ सूर्यवंशांतरेराजंश्चंद्रवंशांतरेहिभोः ॥३६ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥क्षत्रियाणांचसर्वेषांवृद्धंतंप्रपितामहं ॥ श्राद्धदेवंमनुंज्ञात्वाविस्मितोभूद्धरेःसुतः ॥ ३७ ॥ श्रुत्वावचस्तदासद्यो
भ्रातृभिर्यदुभिर्वृतः ॥ मानवाद्रिंसमारुह्यश्राद्धदेवंददर्शह ॥ ३८ ॥ शतसूर्यप्रभंकांत्याद्योतयंतंदिशोदश ॥ महायोगमयंसाक्षाद्दुटजेशां
तरूपिणं ॥ ३९ ॥ वेदव्यासशुकाद्यैश्चवसिष्ठाधिषणादिभिः ॥ परस्परंमहाराजशृण्वंतंश्रीहरेर्यशः ॥ ४० ॥ ननामकार्ष्णिर्यदुभिःसहैवतंकृ
तांजलिस्तत्रसमास्थितोभवत् ॥ मनुःसमुत्थायहरेःप्रभावविद्दत्वासनंगद्गदयागिराऽब्रवीत् ॥ ४१ ॥ ॥ मनुरुवाच ॥ ॥ नमस्तेवासुदेवा
यनमःसंकर्षणायच ॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धायसात्वतांपतयेनमः ॥ ४२ ॥ अनादिरात्मापुरुषस्त्वमेवत्वंनिर्गुणोसिप्रकृतेःपरस्त्वं ॥ सदावशी

कृत्यबलात्प्रधानंगुणैःसृजस्यत्सिचपासिविश्वम् ॥ ४३ ॥ ततोविवेकंसविहायसर्वतोमत्वाखिलंचात्रमनोमयंजगत् ॥ भजेपरंनिर्गुणमादि
पूरुषंसर्वज्ञमाद्यंपुरुषंसनातनम् ॥ ४४ ॥ जागर्तियोस्मिन्शयनंगतेसतिनायंजनोवेदसतःपरन्तम् ॥ पश्यन्तमाद्यंपुरुषंहियज्ञनोनपश्यति
स्वच्छमलंचतंभजे ॥ ४५ ॥ यथानभोग्निःपवनोनसज्जतेघटेनकाष्ठेनरजोभिरावृतैः ॥ तथाभवान्सर्वगुणैश्चनिर्मलोवर्णैर्यथास्यात्स्फटिको
महोज्ज्वलः ॥ ४६ ॥ व्यंगेनवालक्षणयाचवाक्पथैरर्थैःपदस्फोटपरायणैःपरम् ॥ नज्ञायतेयद्ध्वनिनोत्तमेनसद्वाच्येनतद्ब्रह्मकुतस्तुलौकि
कैः ॥ ४७ ॥ वदंतिकेचिद्धुविकर्मकर्तृयत्कालंचकेचित्परयोगमेवतत् ॥ केचिद्विचारंप्रवदन्तियच्चतद्ब्रह्मेतिवेदांतविदोवदंति ॥ ४८ ॥
यंनस्पृशन्तीहगुणानकालजाज्ञानेन्द्रियंचित्तमनोनबुद्धयः ॥ महन्नवेदोवदतीतितत्परंविशंतिसर्वेनलविस्फुलिङ्गवत् ॥ ४९ ॥ हिरण्यग
र्भंपरमात्मतत्त्वंयद्वासुदेवंप्रवदंतिसन्तः ॥ एवंविधंत्वांपुरुषोत्तमोत्तमंमत्वासदाहंविचराम्यसङ्गः ॥ ५० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ मनो
र्वाक्यंतदाश्रुत्वाप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ मन्दस्मितोमनुंप्राहगीर्भिःसंमोहयन्निव ॥ ५१ ॥ ॥ श्रीप्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ त्वन्नोगुरुःक्षत्रिया
णामादिस्त्वंप्रपितामहः ॥ मत्पूजनीयोवृद्धोसिश्लाघ्योधर्मधुरंधरः ॥ ५२ ॥ वःप्रजाश्चवयंराजन्रक्ष्याःपाल्याश्चसर्वशः ॥ भवतातप्यतेदि
व्यंतपस्तेनजगत्सुखम् ॥ ५३ ॥ मृग्यस्त्वत्सदृशःसाधुःपरमात्माहरिःस्वयम् ॥ नृणामन्तस्तमोहारीसाधुरेवनभास्करः ॥ ५४ ॥ ॥ श्री
नारदउवाच ॥ इत्युक्त्वाभगवान्कार्ष्णिरनुज्ञाप्यप्रणम्यतम् ॥ परिक्रम्यमनुंराजन्स्वयंभूमौजगामह ॥ ५५ ॥ इतिश्रीगर्गाचार्यसंहितायां
विश्वजित्खण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेमानवदेशविजयः कालदेशरम्यकखण्डविजयोनामत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंतुरम्यकंखंडंजित्वाकार्ष्णिर्महाबलः ॥ सुमेरोःपूर्वदिग्भागेकेतुमालंजगामह ॥ १ ॥ तस्यसीमागिरिःसा
क्षान्माल्यवान्नाममैथिल ॥ चतुर्नाम्नीयत्रगंगामहापातकनाशिनी ॥ २ ॥ गिरेर्माल्यवतःपार्श्वेपुरीमन्मथशालिनी ॥ रत्नप्राकारसौधैश्च
देवधानीवशोभिता ॥ ३ ॥ यत्रवैपुरुषाराजन्कामदेवसमप्रभाः ॥ शारदेंदीवरश्यामाःपद्मपत्रनिभेक्षणाः ॥ ४ ॥ पीतांबरधरानार्य्यःपु
ष्पहारमनोहराः ॥ क्रीडंतिकंदुकैर्यत्रकामिन्योनवयौवनाः ॥ ५ ॥ यद्देहामोदपवनोमत्तालिकुलनादितः ॥ गंधीकरोतिभूभागंसमंताच्छ

तयोजनं ॥ ६ ॥ तत्पुरीवासिनोलोकानिर्गतास्तेबहुश्रताः ॥ जगुर्यशःश्रीमुरारेःप्रद्युम्नस्यापिशृण्वतः ॥ ७ ॥ ॥ केतुमालवासिनऊचुः ॥
आद्यावुरंगशयनोजगदार्त्तिहारीसाक्षात्प्रधानपुरुषेश्वरआदिदेवः ॥ यःप्रार्थितःसुरवरैर्भुवनावनायतस्मैनमोभगवतेपुरुषोत्तमाय ॥ ८ ॥
जातोगतःपितृगृहात्पितरौविमोक्ष्यनंदालयंशिशुतनुःसतुनंदपत्न्या ॥ संलालितःसघृणयाबहुमंगलश्रीःप्राणप्रहारमकरोत्किलपूतनायाः
॥ ९ ॥ बालोबभंजशकटंशयनंप्रकुर्वन्दैत्यंनिपात्यमहदद्भुतमश्मपृष्ठे ॥ मात्रेप्रदर्श्यनिजरूपमलंकृतोभूद्गर्गेणसंकथितसुंदरभाग्यलक्ष्मीः
॥ १० ॥ संलालितोव्रजजनैर्नवनीतचोरःश्यामोमनोहरवपुर्मृददःसबालः ॥ भित्त्वाजघासदधिपात्रमतीवदध्नोवृक्षौबभंजजननीलघुदाम
बद्धः ॥ ११ ॥ वृंदावनेसविचरन्सहवत्सगोपैर्वत्सासुरंचाविनिपात्यकपित्थवृक्षे ॥ सद्योविगृह्यखरतुंडपुटेचदोर्भ्यांदैत्यंददारसबकंतृणव
त्तटिन्यां ॥ १२ ॥ संधारयंश्चशिशुभिर्बहुवत्ससंघान्वेणुंक्वणन्मदनमोहनवेषभृद्यः ॥ गोपानघासुरमुखेप्रहितान्जुगोपगोगोपवत्सकवपुः
सचकारसद्यः ॥ १३ ॥ क्षेत्रज्ञआत्मपुरुषोभगवाननंतःपूर्णःप्रधानपुरुषेश्वरआदिदेवः ॥ धृत्वावपुःसविहरन्व्रजबालकेषुसंमोहयन्विधिम
जोविचचारकृष्णः ॥ १४ ॥ चिक्षेपधेनुकमसौबलिनंबलेनतालेप्रगृह्यसहसाफणिकालियाख्यं ॥ बभ्रामवन्हिमपिबद्दनुजंप्रलंबंसद्योजघा
नसबलोदृढमुष्टिनाच ॥ १५ ॥ संचारयन्व्रजपशून्मधुरंक्वणन्योवेणुंवनेव्रजवधूनिजगीतकीर्तिः ॥ दिव्यांबराणिसजहारवरांगनानांविप्रां
गनाभिरभितःकृतभक्तभोजः ॥ १६ ॥ देवेभिवर्षतिपशून्कृपयारिरक्षुर्गोवर्धनंप्रकृतिबालइवोच्छिलींध्रं ॥ बिभ्रद्गिरिंसगजराडिवकंजम
कहस्तेशचीपतिवचोभिरतःस्तुतोऽभूत् ॥ १७ ॥ नंदंजुगोपवरुणात्स्वजनायलोकंदिव्यंपरंचतमसोदिविदर्शयित्वा ॥ श्रीरासमंडलग
तोव्रजसुंदरीणांरेमेकलिंदतटिनीपुलिनेंऽगनाभिः ॥ १८ ॥ मानंहरन्मदनयौवनमानिनीनामंतर्दधेव्रजवधूनिजगीतकीर्तिः ॥ स्रग्वीमनोह
रवपुर्विरहातुराणांसाक्षाद्धरिर्मदनमोहनआविरासीत् ॥ १९ ॥ वृंदावनेश्वरराजवरांगनाभिर्विष्णुर्विभूतिभिरिवोद्द्युभिरादिदेवः ॥ र
मेस्तुतःसुरवरैःसचरासरंगेकेयूरकुंडलकिरीटविटंकवेषः ॥ २० ॥ नंदंविमोक्ष्यफणिनेप्रददौचमोक्षंदिव्यंमणिंसचजहारहशंखचूडात् ॥
गोपस्तुतोवृषभरूपधरंह्यरिष्टंभूमौनिपात्यनिजघानकरेणशृंगे ॥ २१ ॥ कंसःपरंभयमवापचतेनकेशीसंप्रेषितःसघनमेघवपुःप्रचंडः ॥ उ

त्सृज्यतंचतरसापुनरापततंश्रीबाहुनासुखगतेनजघानकृष्णः॥२२॥योनारदेनबहुवर्णितभाग्यलक्ष्मीर्व्योमासुरोऽप्यसुरकारिपरेणयेन ॥ अ
क्रूरवर्णितमहोदयआदिदेवोगोपीजनातिविरहातुरचित्तचौरः ॥२३॥ श्वाफल्कयेस्तुतिकरायनिजंस्वरूपमंतर्दधेजलचयेसचदर्शयित्वा ॥
संप्रापतत्रमथुरोपवनंपरेशोगोपालकैश्चसबलोमथुरांददर्श ॥ २४ ॥ स्वैरंचरन्मधुपुरेरजकंनिकृत्यकृष्णःप्रदायचवरानथवायकाय ॥ मा
लाकृतंसमनुकंप्यचकारकुब्जामृज्वींधनुश्चसहसानमयन्बभंज॥२५॥द्वारिद्विपंचविनिहत्यद्विपांश्चमल्लान्हत्वाप्रगृह्यविनिपात्यसरंगभूमौ ॥
कंसंहरिस्तुपितरावथमोचयित्वाबंधान्नृपंपुरिचकारमहोग्रसेनं ।२६। नंदंप्रमाद्यबहुदानकरोयदूंस्तानाहूयतर्प्यसुधनैश्चनिवेदयित्वा॥विद्या
मधीत्यसददौप्रमृतंह्यपत्यंकृत्वावधंदनुजपंचजनस्यकृष्णः ॥ २७॥ गोपीजनान्समनुगृह्यसचोद्धवेनाक्रूरेणहास्तिनपुरेत्वथपांडुपुत्रान् ॥
कृष्णोविजित्यबलिनंचजरासुतंचभस्मीचकारमुचुकुंददृशात्मकालम् ॥२८॥ निर्मायचाद्भुतपुरंस्थितएत्यकृष्णोनिन्येचकुंडिनपुरात्कि
लभीष्मकन्याम् ॥पुत्रेणशंबरमरिंनिजघानचादाद्राज्ञेमणिंयुधिविजित्यसऋक्षराजम् ॥ २९ ॥ भामापतिःसचशिरःशतधन्वनस्तुहत्वाहु
वाहसवितुश्चसुतांपरेशः ॥ आवंत्यराजतनुजांसजहारकृष्णःसत्यांस्वयंवरगृहेवृषभान्दमित्वा ॥ ३० ॥ कैकैयराजतनुजांसजहारभद्रांश्री
लक्ष्मणामखिलभद्रपतेःसुतांच ॥ भौमंविजित्यसबलंयुधिशस्त्रसंघैर्निन्येचषोडशसहस्रवरांगनाश्च॥३१॥भामेच्छयासुरतरुंचसभांसुधर्मां
शक्रंविजित्यसजहारकलत्रमित्रः ॥ योरुक्मिणंचनिजघानबलेनगोष्ठ्यांबाणस्यबाहुनिचयंशतधाच्छिनत्सः ॥ ३२॥ तेनोग्रसेनकृतवेथजग
द्विजेतुंसंप्रेषितोनिजसुतःकिलशंबरारिः ॥ योत्रागतोभुविविजित्यनृपान्समस्तान्श्रीकेतुमालपतयेत्रनमोस्तुतस्मै ॥ ३३ ॥ ॥ नारदउ
वाच ॥ ॥ प्रसन्नःश्रीहरिःकार्ष्णिःकुंडलेकटकानिच ॥ हीरान्मणीन्गजानश्वान्ददौतेभ्योमहामनाः ॥ ३४ ॥ पुरोमन्मथशालिन्याःपतिः
संवत्सरोमहान् ॥ प्रद्युम्नायबलिंप्रादान्नमस्कृत्यप्रजापतिः ॥३५॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुर्दिव्यंकामवनंययौ ॥ जनैरगम्यंगम्यंचप्रजापतिदु
हितृभिः ॥ ३६ ॥ सुंदरंमन्मथाक्रीडंवृतंकामास्त्रतेजसा ॥ नारीणांयत्रपततिव्यसुर्गर्भोनुवत्सरम् ॥ ३७ ॥ तदापरात्कामवनाद्विनिर्ग
तःश्रीपुष्पधन्वानृपपंचसायकः ॥ पीतांबरःश्यामतनुर्मनोहरस्ततानकोदंडगुणध्वनिंस्मरः ॥ ३८ ॥ यद्वाणतोयादवपुंगवाःस्वतःससै

निकाःसाश्वगजाःपदातिभिः ॥ निपेतुरारात्किलकामविह्वलास्तद्बाणवेगस्यनवर्णनंभवेत् ॥ ३९ ॥ अथाशुकार्ष्णौजगदीश्वरेश्वरेप्र
लीनतांप्रापजलेजलंयथा ॥ सद्योविसिस्मुर्यदवःससैनिकाविज्ञायपूर्णंनृपरुक्मिणीसुतम् ॥ ४० ॥ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहिता
यांविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादे मन्मथदेशविजयेकेतुमालखंडविजयोनामैकत्रिंशोऽध्याय ॥ ३१ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुःकेतुमालंविजित्यसः ॥ भद्राश्वंप्रययौधन्वीखण्डंयोगसमृद्धिमत् १ ॥ यस्यसीमागि
रिःसाक्षाद्राजतेगन्धमादनः ॥ सीतानाम्नीयत्रगङ्गावहंतीपापनाशिनी ॥ २ ॥ वेदक्षेत्रेमहातीर्थेसर्वपापप्रमोचने ॥ हयग्रीवोमहाविष्णुर्य
त्रसंनिहितोहरिः ॥ ३ ॥ भद्रश्रवाधर्मसुतस्तस्यसेवांकरोतिहि ॥ गङ्गातीरस्यपुलिनेप्रद्युम्नस्यमहात्मनः ॥ बभूवुःशिबिरव्यूहाहेमाम्ब
रमनोहराः ॥ ४ ॥ भद्रश्रवाधर्मसुतोमहात्माभद्राश्वदेशाधिपतिर्महौजाः ॥ प्रदक्षिणीकृत्यननामभक्त्यादत्वाबलिंकृष्णसुतायचाह ॥
॥ ५ ॥ भद्रश्रवोवाच ॥ ॥ त्वंसाक्षाद्भगवान्पूर्णःपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ साधूनांरक्षणार्थायजगज्जेतुंविनिर्गतः ॥ ६ ॥ भगवञ्छ
म्बरोनामदैत्यःपूर्वंजितस्त्वया ॥ तस्यभ्रातामहादुष्टःकनीयानुत्कचः स्मृतः ॥ ७ ॥ गोकुलेकृष्णचन्द्रेणमारितःशकटस्थितः ॥ तस्यभ्रा
तामहादुष्टोज्येष्ठोस्तिशकुनिस्थितः ॥ जेतुंयोग्यस्त्वयादेवनान्यैरपिकदाचन ॥ ८ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ कस्यवंशेसमुद्भूतः
शकुनिर्नामदैत्यराट् ॥ कस्मिन्पुरेस्थितिस्तस्यबलंकिंवदधर्मज ॥ ९ ॥ ॥ भद्रश्रवोवाच ॥ ॥ कश्यपस्यमुनेर्दित्यामादिदैत्यो
बभूवतुः ॥ हिरण्यकशिपुर्ज्येष्ठोहिरण्याक्षोनुजस्तथा ॥ १० ॥ हिरण्याक्षस्यतस्यापिवभूवुर्नवपुत्रकाः ॥ शकुनिःशंबरोदृष्टोभूतसंता
पनोवृकः ॥ ११ ॥ कालनाभोमहानाभोहरिश्मश्रुस्तथोत्कचः ॥ देवकूटादक्षिणाहिजठरस्यगिरेरधः ॥ १२ ॥ पुरीचन्द्रावतीनाम
दैत्यानांदुर्गमंडिता ॥ शकुनिस्तत्रवसतिभ्रातृभिःषड्भिरावृतः ॥ १३ ॥ यदायदाहिमुनिभिर्यज्ञारंभोभवेदिह ॥ तदातदाहितेना
पिभंगोकारियदूत्तम ॥ १४ ॥ पुरंदरस्यापिहयोरत्नमुच्चैःश्रवाःस्मृतः ॥ आहृतस्तेनबलिनाकामधेनुःसुरद्रुमः ॥ १५ ॥ यस्मात्र
संतिशक्राद्याऊर्द्धमाःसात्वतांपते ॥ जेतुंयोग्यस्त्वयादेवदेवधुग्दैत्यपुंगवः ॥ १६ ॥ त्वयाजितंजगत्सर्वंभक्तानांशांतिकारिणा ॥ प्रद्यु

म्नायनमस्तुभ्यंचतुर्व्यूहायतेनमः॥गोविप्रसुरसाधूनांछंदसांपतयेनमः॥१७॥ ॥नारदउवाच॥ ॥एवंसंप्रार्थितःसाक्षात्प्रद्युम्नोभगवान्ह रिः॥देवायभद्रश्रवसेमाभैष्टेत्यभयंददौ॥१८॥अथकार्ष्णिर्महाबाहुःस्वसैन्यपरिवारितः॥पुरींचंद्रावतींगंतुंप्रस्थानमकरोत्तदा॥ १९ ॥मन्मु खाच्छकुनिःश्रुत्वाप्रागच्छंतंयदूत्तमम्॥दैत्यानांसदसिप्राहशूलमुद्यम्यदैत्यराट् ॥ २० ॥ शकुनिरुवाच ॥ दिष्ट्यादिष्ट्याहिशत्रुर्मेप्रद्युम्नोत्र समागतः॥जेतुंयोग्योमयादैत्योभ्रातुर्मय्यस्तिवाऋणम्॥२१॥भ्रातामेशंबरोनामयेनपूर्वंचमारितः॥तस्मात्तंघातयिष्यामिप्रद्युम्नंयदुभिःसह ॥२२॥तस्मद्यातबलंतस्यविध्वस्तंकुरुतासुराः॥ पश्चात्पुरंदरादींश्चघातयिष्यामिनिर्जरान् ॥२३॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥इतिश्रुत्वावच स्तस्यदैत्योहृष्टोमहाबलः ॥ आययौसंमुखेयोद्धुंदैत्यकोटिसमावृत्तः ॥ २४ ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षाल्लीलामानुषविग्रहः ॥ महत्याःसर्वसे नायागृध्रव्यूहंचकारह ॥ २५ ॥ गृध्रचंचौवर्तमानोनिरुद्धोधन्विनांवरः ॥ ग्रीवायामर्जुनःपृष्ठेसाम्बोजाम्बवतीसुतः ॥ २६ ॥ पादयोरुभ योराजन्नास्थितौदीप्तिमद्गदौ ॥ कार्ष्णिःसाक्षात्तदुदरेपुच्छेभानुर्हरेःसुतः ॥ २७ ॥ बभूवतुमुलंयुद्धंसीतागङ्गातटेनृप ॥ दैत्यानांयदुभिः सार्द्धमंधीनामब्धिभिर्यथा ॥ २८ ॥ बाणैस्त्रिशूलैर्मुशलैर्मुद्गरैस्तोमरर्ष्टिभिः ॥ ववृषुर्दानवाःसर्वेधाराभिरिववारिदाः ॥ २९ ॥ रुरोधसू र्यंचाकाशंसैन्यपादरजोभृशम् ॥ राजन्सबाणश्चयथावारिदाःप्रावृडुद्भवाः ॥ ३० ॥ वृकोहर्षोनिलोगृध्रोवर्द्धनोनादएवच ॥ महांशःपवनो वह्निःक्षुदिश्चदशमःस्मृतः ॥३१॥ मित्रविन्दात्मजाह्येतेयुयुधुर्दानवैःसह ॥ बाणान्धकारेसंजातेवृकोनामहरेःसुतः ॥३२॥ सर्वेषामग्रतःप्रा प्तोधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ दैत्यान्बिभेदबाणौघैःकुवाक्यैर्मित्रतामिव ॥ ३३ ॥ गजान्रथान्हयान्वीरान्पातयामासभूतले ॥ निपेतुश्छिन्नक वचाश्छिन्नचापारणांगणे॥३४॥ वृकबाणैर्भिन्नपादावृक्षावातहताइव॥अधोमुखाऊर्ध्वमुखाबाणौघैश्छिन्नबाहवः॥३५॥ रेजूरणांगणेराजन् भांडव्यूहाइवाहताः ॥ द्विधाभूतागजाबाणैःपतितारणमंडले ॥ ३६ ॥ विरेजुश्छुरिकाविद्धाःकूष्मांडशकलाइव ॥ तदैवहृष्टःसंप्राप्तःसिं हारूढोमहाबलः ॥ ३७ ॥ बिभेदवृकचापस्यसिंजिनींदशभिःशरैः ॥ चतुर्भिश्चतुरोवाहान्द्वाभ्यांसूतंध्वजंत्रिभिः ॥ ३८ ॥ रथंचबाणैर्विं शत्याबिभेददनुजाधिपः ॥ छिन्नधन्वावृकोभूत्वाहताश्वोहतसारथिः ॥ ३९ ॥ अन्यंरथंसमारुह्यधनुर्जग्राहरोषतः ॥ तावत्तस्यधनुर्हृष्टः

चिच्छेदसमरेसुरः ॥ ४० ॥ तदागदांसमादायवृकोयादवपुंगवः ॥ तताडमूर्ध्निपंचास्यंदैत्यंपृष्ठास्थितंपुनः ॥ ४१ ॥ मृगेंद्रःक्रोधसंपूर्णःसमु
त्पत्यरणांगणे ॥ अनेकान्पातयामासनखैर्दंतैःकरैरपि ॥ ४२ ॥ हुंकारंभीषणंकृत्वाललज्जिह्वःस्फुरत्सटः ॥ वृकंसंपातयामासरंभादंडंग
जोयथा ॥ ४३ ॥ गृहीत्वातंवृकोदोर्भ्यांपातयित्वामहीतले ॥ तस्योपरिनदंस्तस्थौमल्लोमल्लंयथानृप ॥ ४४ ॥ उत्पतंतंपुनःसिंहंचर्वयंतंत
तुंबलात् ॥ तताडमुष्टिनातंवैमित्रविंदात्मजोबली ॥ ४५ ॥ तस्यमुष्टिप्रहारेणकेसरीपंचतांगतः ॥ तदाक्रुद्धोहृष्टदैत्यःशूलंचिक्षेपसत्वर
म् ॥ ४६ ॥ शूलंस्फुरन्महोल्काभंचिच्छेदत्वसिनावृकः ॥ तीक्ष्णयातुंडयाराजन्फणिनंगरुडोयथा ॥ ४७ ॥ हृष्टोपिस्वमसिंनीत्वानादय
न्खंमहाबलम् ॥ जघानतंवृकंमूर्ध्निकंपयन्वसुधातलं ॥ ४८ ॥ स्वखड्गकोशेतत्खड्गमुपधार्यवृकोबली ॥ कंधरेस्वेनखड्गेनतंतताडस्फुर
च्छुचम् ॥ ४९ ॥ खड्गच्छिन्नंशिरस्तस्यदैत्यस्यपतितंभुवि ॥ रेजेकमण्डलुमिवसकिरीटंसकुंडलम् ॥ ५० ॥ हृष्टेमृतेतदादैत्याःशेषाः
सर्वेपलायिताः ॥ भयातुरामहाराजययुश्चंद्रावतींपुरीम् ॥५१ ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्नरदुंदुभयस्तदा ॥ श्रीवृकस्योपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे
॥५२॥इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्व० नारदबहुलाश्वसंवादेभद्राश्वखंडगमनेचन्द्रावत्युपाख्यानेहृष्टदैत्यवधोनामद्वात्रिं० ॥ ३२ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ हृष्टंनिपतितंश्रुत्वाशकुनिःक्रोधमूर्च्छितः ॥ भ्रातॄन्संप्रेषयामासदेवानांभयकारकान् ॥ १ ॥ भूतसंतापनोनाम
गजमारुह्यनिर्गतः ॥ वृकःखरंसमारुह्यकालनाभोथसूकरम् ॥ २ ॥ महानाभोमत्तमुष्ट्रंहरिश्मश्रुस्तिमिङ्गिलम् ॥ वैजयंतंरथंजैत्रंमयद
त्यविनिर्मितम् ॥ ३ ॥ पंचयोजनविस्तीर्णंसहस्राश्वनियोजितं ॥ मायामयंकामगंचपताकाशतसंवृतम् ॥ ४ ॥ सहस्रकलशा
ढ्यंचमुक्तादामविलंबितम् ॥ रत्नभूषणभूपाढ्यंशतचंद्रसमोज्ज्वलम् ॥ ५ ॥ सहस्रचक्रसंयुक्तंघण्टाटङ्कारभूषणं ॥ आरुह्यशकुनिःप
श्चाद्योद्धुकामोविनिर्ययौ ॥ ६ ॥ अक्षौहिणीभिर्द्वादशभिर्दैत्यानांमैथिलेश्वर ॥ धनुःस्वनैर्वीरशब्दैरश्वहेपारथस्वनैः ॥ ७ ॥ चीत्का
रैर्हस्तिनामाशामंडलंतुजगर्जह ॥ दैत्यसेनाप्रयाणेनचकंपेमडलंभुवः ॥ ८ ॥ निपेतुर्गिरयोनेकाविचेलुःसिंधवोनृप ॥ निपातात्
तार्गलादेवैर्बभूवाश्वमरावती ॥ ९ ॥ तत्सैन्यंभीषणंदृष्ट्वाप्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ बलीधैर्यकरःकार्ष्णिःप्राहेदंयदुपुंगवान् ॥ १० ॥

॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ इदंशरीरंभुविपांचभौतिकंफेनोपमंकर्मगुणादिनिर्मितम् ॥ गतागतंकालवशंकदापिहिबुधानशोचंतियथाभकैःकृ
तम् ॥ ११ ॥ गच्छंतिचोर्ध्वंकिलसात्विकाजनामध्येचतिष्ठंतिहिराजसानराः ॥ अधःप्रगच्छंतिहितामसाः परेमुहुर्मुहुस्तेविचरंतिकर्मभिः
॥ १२ ॥ विभेत्ययंवागुणसर्पतोयथानेत्रभ्रमेणाचलतीवभूर्यथा ॥ तथाचसर्वंमानसाकृतंजगत्काचेभकंह्यभकआवृतोयथा ॥ १३ ॥ य
थासुखंमंडलवर्तिनांचलंतथास्तिपातालनिवासिनामपि ॥ ॥ तथामराणांक्रतुभिःकृतंस्मरेत्सर्वंत्यजेत्तत्तृणवत्परोदनः॥ १४ ॥ ऋतोगु
णोदेहगुणोघनावलीरात्रींदिवंयातियथातथाजनाः ॥ दृश्यंचयद्यत्रहिकिंचिदस्तितद्यथाव्रजेद्गच्छतिपांथसंगमः ॥ १५ ॥ दृष्टंयथावस्तु
यदोल्कयातथापारेगतेकिंह्युडुपप्रयोजनं ॥ विधायमार्गंविचरेत्सपक्षिवत्पश्यन्हिसर्वत्रहरिंपरेश्वरं ॥ १६ ॥ यथेंदुरेकोजलपात्रवृंदगोयथा
ग्निरेकोविदितःसमिच्चये ॥ तथापरात्माभगवाननेकवत्सोंतर्बहिःस्यात्स्वकृतेषुदेहिषु ॥ १७ ॥ योज्ञाननिष्ठोतिविरागमाश्रितःश्रीकृष्ण
भक्तस्त्वनपेक्षकोपियः ॥ तपोवनंवापिगृहंगृहंवनंस्पृशंतितौतेत्रिगुणानसर्वतः ॥ १८ ॥ ततोमुनिश्चाध्यगमत्परात्परंसुखीसदानंदमयस्तु
बालवत् ॥ देहंनपश्यत्युतसर्वकारणंधृतंचवासोमदिरामदांधवत् ॥ १९ ॥ सूर्योदयेसर्वतमोविलीयतेप्रदृश्यतेवस्तुगृहेयथाजनैः ॥ ज्ञा
नोदयेऽज्ञानतमःपलायतेसभ्राजतेब्रह्मपरंतनौतथा ॥ २० ॥ यथेंद्रियाणांचपृथक्चवर्त्मभिर्नानीयतेर्थोस्त्रिगुणाश्रयः परः ॥ एकंह्यनंत
स्यपरस्यधामतद्यथामुनीनांकिलशास्त्रवर्त्मभिः ॥ २१ ॥ परंपदंकेपिवदंतिवैष्णवंकेवापिवैकुंठपरंपरेशम् ॥ शांतिंचयत्केपितमःपरंबृहत्
कैवल्यमेकेप्रवदंतिधामके ॥ २२ ॥ यदक्षरंकेपिदिशंवदंतिकेगोलोकमाद्यंप्रवदंत्यथापरे ॥ केचिन्निकुंजंनिजलीलयावृतंप्राप्नोतिकृष्णस्य
पदंचतन्मुनिः ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिकार्ष्णेर्वचःश्रुत्वासर्वेयादवपुंगवाः ॥ शस्त्राणिजगृहुर्दृष्ट्वातज्ज्ञानंधैर्यवर्द्धनं ॥ २४ ॥
बभूवतुमुलंयुद्धंदैत्यानांयदुभिःसह ॥ सीतागंगातटेचाब्धौरक्षसांकपिभिर्यथा ॥ २५ ॥ रथिनोरथिभिस्तत्रपत्तिभिःपत्तयोनृप ॥ अश्व
वाहैरश्ववाहायुयुधुश्चगजागजैः ॥ २६ ॥ केचित्करींद्राउन्मत्तामहामात्यैःप्रणोदिताः ॥ गोमूत्रचयसिंदूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखाः ॥ २७ ॥
हेमजालसमायुक्तारक्तकम्बलमंडिताः ॥ गिरींद्राइवदृश्यंतेमुक्तानांमेघडंबरैः ॥ २८ ॥ शुंडादंडैश्चफूत्कारैःसचीत्कारैसश्रृंखलैः ॥ पात

यंतोरथानश्वान्वीरान्राजन्रणांगणे ॥ २९ ॥ शुंडादंडैःसंगृहीत्वारथान्साश्वान्ससारथीन् ॥ निपात्यभूमावुत्थाप्यचिक्षिपुश्चांबरेबलात् ॥
॥ ३० ॥ कांश्चिन्ममर्दुःपादाभ्यांसंविदार्यकरैर्दृढैः ॥ सक्षताश्चगजाराजन्प्रधावंतोरणांगणे ॥ ३१ ॥ सपक्षास्तुरगाराजन्नश्ववाहप्रणोदि
ताः ॥ उल्लंघयंतोथरथान्गजकुंभांतरेगताः ॥ ३२ ॥ केचिदश्वैर्महावीराःशक्तिहस्तामदोत्कटाः ॥ जघ्नुर्गजस्थान्नृपतीन्मृगेंद्राइवयूथपा
न् ॥ ३३ ॥ अश्वारूढाःकेपिसेनांसंविदार्य्यैविनिर्गताः ॥ खड्गवेगैःपद्मवनंलीलाभिर्वायवोयथा ॥ ३४ ॥ केचित्परस्परंसाश्वैरुत्पतंतोर
णांगणे ॥ खड्गैर्जघ्नुर्यथाक्रव्येचंचुभिःपक्षिणोंबरे ॥ ३५ ॥ केचित्खड्गैःपरशुभिःकेचिच्चक्रैःपदातयः ॥ चिच्छिदुर्निशितैर्भल्लैःफलानीव
शिरांसिच ॥ ३६ ॥ संग्रामजिबृहत्सेनःशूरःप्रहरणोरिजित् ॥ जयःसुभद्रोवामश्चसत्यकोश्वयुरेवहि ॥ ३७ ॥ भद्रायाश्चसुताह्येतेश्रीकृ
ष्णस्यौरसाःशुभाः ॥ सर्वेषामग्रतःप्राप्तायुयुधुर्दैत्यपुंगवैः ॥ ३८॥ भूतसंतापनोनामगजारूढोमहासुरः ॥ यदुसैन्येमहाराजचक्रेनाराचदु
र्दिनं ॥ ३९ ॥ बाणांधकारेचकृतेभूतसंतापनेनवै ॥ संग्रामजित्तदाप्राप्तःश्रीकृष्णस्यसुतोबली ॥ ४० ॥ विव्याधबाणशतकैर्भूतसंतापनं
रणे ॥ प्रलयार्णवसंघोषभीमसंघट्टनादिनीम् ॥ ४१ ॥ धनुर्ज्यांतस्यचिच्छेदभूतसंतापनोबली ॥ संग्रामजिद्धनुश्चान्यद्गृहीत्वास्वंतडि
त्प्रभं ॥ ४२ ॥ सज्यंकृत्वाविधानेनशतंबाणान्समादधे ॥ तेबाणास्तद्धनुर्ज्यांचकवचंलोहनिर्मितं ॥ ४३ ॥ भित्त्वाछित्त्वातनुंतस्यगजंभि
त्त्वापार्निर्गताः ॥ बाणप्रहारव्यथितःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ ४४ ॥ गजंस्वंनोदयामासभूतसंतापनोबली ॥ कालांतकसमंनागंदृष्ट्वासंग्रा
मजिद्बली ॥ ४५ ॥ गृहीत्वास्वमसिंदिव्यंसंजघानरणांगणे ॥ तस्यखड्गप्रहारेणशुंडादंडोद्विधाभवत् ॥ ४६ ॥ चीत्कारमुत्कटंकुर्वन्र
क्तंसंस्रावयन्करात् ॥ भूतसंतापनंत्यक्त्वाभुवनंकंपयन्गजः ॥४७॥ निपातयन्महावीरान्घंटानादैर्नदन्मुहुः ॥ नवलात्स्तंभितोदैत्यैःपुरीं
चंद्रावतींययौ ॥ ४८ ॥ कोलाहलोमहानासीद्राजन्नेवंगजेच्युते ॥ भूतसंतापनश्चक्रंश्रीकृष्णस्यसुतायवै ॥ ४९ ॥ चिक्षेपानिशितंशीघ्रंग्री
ष्ममार्तंडवत्स्फुरत् ॥ तदागतंभ्रमद्दृष्ट्वाचक्रंभद्रात्मजोबली ॥ ५० ॥ स्वचक्रेणमहाराजलीलयाशतधाच्छिनत् ॥ जठरस्यगिरेःशृंगंसमु
त्पाट्यमहासुरः ॥ ५१ ॥ चिक्षेपकृष्णपुत्रायनादयन्व्योममंडलं ॥ संग्रामजिच्चतच्छृंगंगृहीत्वाभुजयोर्बलात् ॥ ५२ ॥ तताडतेनराजेंद्र

भूतसंतापनंरणे ॥ भूतसंतापनोदैत्यःसंपूर्णंजठरंगिरिम् ॥ ५३ ॥ गृहीत्वासंगरेतस्थावुद्भटोदैत्यपुंगवः ॥ अनेनघातयिष्यामित्वांरणेप्र
वदन्मुखात् ॥ ५४ ॥ देवकूटंसमुत्पाट्यागिरिंचश्रीहरेःसुतः ॥ अनेनघातयिष्यामित्वांरणेप्रवदन्मुखात् ॥ ५५ ॥ तस्थौतत्संमुखेराजं
स्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ क्षिपंतंपर्वतंदैत्यंभूतसंतापनंनृप ॥ ५६ ॥ तताडगिरिणास्वेनरणेसंग्रामजिद्बली ॥ जठरोदेवकूटश्चद्वौगिरीदै
त्यमस्तके ॥ ५७ ॥ पतितौभूरिभाराढ्यौवज्रसंघर्षनादिनौ ॥ भूतसंतापनस्ताभ्यांपतितःपंचतांगतः ॥ ५८ ॥ तज्ज्योतिःसंग्रा
मजितिलीनंजातंविदेहराट् ॥ श्रीसंग्रामजितःसैन्येनेदुर्दुंदुभयस्तदा ॥ भद्रात्मजोपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ ५९ ॥ ॥ इतिश्रीम
द्गर्गाचार्यसं० विश्वजित्खंडे ना० ब० सं० भद्राश्वखण्डगमनेचंद्रावत्युपाख्यानेभूतसंतापनदैत्यवधोनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥ ॥ छ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ संग्रामजिन्महायुद्धेभूतसन्तापनेमृते ॥ हाहाकारोमहानासीद्दैत्यसेनासुमैथिल ॥ १ ॥ शकुनिर्वृकःकालना
भोमहानाभस्तथैवच ॥ हरिश्मश्रुश्चपञ्चैतेसम्प्राप्तारणमण्डले ॥ २ ॥ कार्ष्णिःशकुनिनायुद्धंचक्रेऽनिरुद्धोवृकेणवै ॥ कालनाभेनसाम्ब
स्तुमहानाभेनदीप्तिमान् ॥ ३ ॥ हरिश्मश्रुसुरेणापिभानुःकृष्णसुतोबली ॥ सर्वेषामग्रतःप्राप्तोऽनिरुद्धोधन्विनांवरः ॥ ४ ॥ बिभेदबाणै
र्दैत्यांश्चवज्रेणेन्द्रोयथागिरीन् ॥ अनिरुद्धशरैर्दैत्याश्छिन्नपादांसबाहवः ॥ ५ ॥ निपेतुर्मूर्च्छिताभूमौवृक्षावातहताइव ॥ अनिरुद्धशरैस्ती
क्ष्णैःसंछिन्नामेघडम्बराः ॥ ६ ॥ छिन्नकुम्भाभिन्नशुण्डाःपतितारणमण्डले ॥ रुग्णदन्ताश्छिन्नकक्षाःशैलावज्रहताइव ॥ ७ ॥ द्विधाभू
तागजाःपेतुःस्फुरत्काश्मीरकम्बलाः ॥ करिणांभिन्नकुम्भानांमुक्तारेजुःस्फुरत्प्रभाः ॥ ८ ॥ बाणान्धकारेराजेन्द्ररात्रौतारागणाइव ॥ प्र
धर्षिताःकेपिवीराअनिरुद्धशरान्विताः ॥ ९ ॥ निपेतुर्मूर्च्छिताभूमौतदद्भुतमिवाभवत् ॥ केचित्कौरथिनःपेतुस्तेषांशून्यारथास्थिताः
॥ १० ॥ कपित्थस्यफलानीवहस्तिलेंडगतानिच ॥ क्षणमात्रेणराजेन्द्रदैत्यानांवाहिनीषुच ॥ ११ ॥ नदीबभूवसंग्रामेभीषणाक्षतजस्रवा
त् ॥ द्विपग्राहाचोष्ट्रखरकबन्धाश्वादिकच्छपा ॥ १२ ॥ शिशुमाररथाकेशशैवालाभुजसर्पिणी ॥ करमीनामौलिरत्नहारकुण्डलशर्क
रा ॥ १३ ॥ शस्त्रशुक्तिश्छत्रशंखाचामरध्वजसैकता ॥ रथाङ्गावर्तसंयुक्तासेनाद्वयतटावृता ॥ १४ ॥ शतयोजनविस्तीर्णाबभौवैतरणीय

था ॥ प्रमथाभैरवाभूतावेतालायोगिनीगणाः ॥ १५ ॥ अट्टहासंप्रकुर्वंतोनृत्यंतोरणमण्डले ॥ पिबंतोरुधिरंशश्वत्कपालेननृपेश्वर॥१६॥
हरस्यमुण्डमालार्थंजगृहुस्तेशिरांसिच ॥ सिंहारूढाभद्रकालीडाकिनीशतसंवृता ॥ १७ ॥ भक्षयंतीरणेदैत्यानट्टहासञ्चकारह ॥ विद्या
धर्यस्त्वम्बरस्थागन्धर्व्योप्सरसस्तथा ॥ १८ ॥ क्षत्रधर्मस्थितान्वीरान्वव्रिरेदेवरूपिणः ॥ परस्परंकलिरभूत्तासाम्पत्यर्थमम्बरे ॥ १९ ॥
ममानुरूपोनायंवइतिविव्हलचेतसाम् ॥ केचिद्वीराधर्मपरारणरङ्गान्नचालिताः ॥ २० ॥ ययुर्विष्णुपदंदिव्यंभित्त्वामार्तण्डमण्डलम् ॥
अनिरुद्धमृधंदृष्ट्वाकेचिद्दैत्याःपलायिताः ॥ २१ ॥ केचित्स्वंस्वंरणंत्यक्त्वादुद्रुवुस्तेदिशोदश ॥ तदावृकोमहादैत्यःखरारूढोभयंकरः
॥ २२ ॥ आजगामनदन्युद्धेधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ अनिरुद्धस्यापिचापंसिंजिनीसाहितंनृपः ॥ २३ ॥ चिच्छेददशभिर्बाणैर्वृकोपिरणदुर्म
दः ॥ छिन्नधन्वानिरुद्धस्तुद्वितीयंधनुराददे ॥ २४ ॥ चिच्छेददशभिर्बाणैर्वृकचापंमहाबलः ॥ वृकस्त्रिशूलमुद्यम्यरुषाप्रस्फुरिताधरः ॥
ललज्जिव्हःप्रत्युवाचानिरुद्धंधन्विनांवरं ॥ २५ ॥ ॥ दैत्यउवाच ॥ ॥ अद्यैवत्वांहनिष्यामिक्षत्रियंस्वल्पविक्रमम् ॥ त्वयासेना
हतामेद्यपश्यविक्रममद्भुतम् ॥ २६ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ येवदंतिमुखेनेहतेकुर्वंतिनकिंचन ॥ अद्यैवत्वांहनिष्यामिपश्यमेविक्रमं
परम् ॥ २७ ॥ नचेत्त्वांघातयिष्यामिशृणुताच्छपथंमम ॥ विप्रगोभ्रूणबालानांहत्यामेस्यात्सदैवहि ॥ २८ ॥ ॥ नारदउवा
च ॥ ॥ वृकोपिशपथंकृत्वाखरारूढोमहाबलः ॥ जघानतंत्रिशूलेनानिरुद्धंधन्विनांवरम् ॥ २९ ॥ तच्छूलंवामहस्तेनगृहीत्वाका
र्ष्णिनन्दनः ॥ तताडसहसाराजन्वृकंदैत्यंमहाबलम् ॥ ३० ॥ त्रिशूलस्तमरिंभित्त्वाखरंभित्त्वाविनिर्गतः ॥ ससर्पगोमयचयंचपले
वाविदेहराट् ॥ ३१ ॥ खरस्तुपञ्चतांप्राप्तोवृकःसंमूर्च्छितोभवत् ॥ पुनर्वकःसमुत्थायगृहीत्वामहतींगदाम् ॥ ३२ ॥ चूर्णयामाससहसा
चानिरुद्धरथंबलात् ॥ प्राद्युम्निःशितधारेणखड्गेनारिभुजद्वयम् ॥ ३३ ॥ चिच्छेदभिदुरेणाशुशैलपक्षौयथावृषा ॥ तदाभिन्नभुजोदैत्यःप
द्भ्यामाकंपयन्भुवम् ॥ ३४ ॥ विस्तीर्णवदनंकृत्वाललज्जिव्हंभयंकरम् ॥ करालदंष्ट्रःप्रपिबन्नाकाशंदैत्यपुंगवः ॥ ३५ ॥ तिमिंतिमिंगिलइ
वप्राग्रसत्कार्ष्णिनंदनम् ॥ दैत्योदरेकृष्णपौत्रःश्रीकृष्णस्यानुकंपया ॥ ३६ ॥ नममारमहाराजकार्ष्णिर्मीनोदरेयथा ॥ वृकोदरेयथाकृ

ष्णोयथागोपाह्यघोदरे ॥ ३७ ॥ बकोदरेयथाकंसोयथावृत्रोदरेवृषा ॥ हाहाकारेतदाजातेयदुसैन्येविदेहराट् ॥ ३८ ॥ गदोगदांसमादाय
बलदेवानुजोबली ॥ तताडमस्तकेदैत्यंवृकंनाममहाबलं ॥ ३९ ॥ तदाहतशिरादैत्योरेजेक्षतजबिंदुभिः ॥ गरिष्ठजलधाराभिर्यथाविंध्या
चलोनृप ॥ ४० ॥ फाल्गुनःस्वमसिंनीत्वातत्पादौचांजसाहरत् ॥ छिन्नांघ्रिः सपपातोर्व्यांछिन्नपक्षोयथागिरिः ॥ ४१ ॥ अनिरुद्धस्तदुद
रंभित्त्वाखड्गेननिर्गतः ॥ जहारतच्छिरश्चायंयथावज्रेणवृत्रहा ॥ ४२ ॥ तदाजयजयारावोयदुसैन्येबभूवह ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्नरदुंदुभयस्त
था ॥ ४३ ॥ अनिरुद्धोपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ कथितंह्यद्भुतंचैतत्किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४४ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहि
तायां विश्व०नारदबहुलाश्वसंवादे भद्राश्वखण्डगमनेचन्द्रावत्युपाख्याने वृकदैत्यवधोनामचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३४ ॥ ॥ छ ॥

॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ अहोअत्यद्भुतंयुद्धंमुनेप्राद्युम्निनाकृतम् ॥ वृकेहतेमहादैत्येकिंबभूवरणेपुनः ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ वृ
कंदैत्यंहतंवीक्ष्यकालनाभोमहासुरः ॥ क्रोडारूढोरणंप्रागाद्धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ २ ॥ अक्रूरंबाणविंशत्यागदंचदशभिःशरैः ॥ अर्जुनंदश
भिर्बाणैर्युयुधानंचपंचभिः ॥ ३ ॥ दशभिःकृतवर्माणंकार्ष्णिंबाणशतेनवै ॥ अनिरुद्धंचविंशत्यादीप्तिमंतंचपंचभिः ॥ ४ ॥ सांबंचशतबा
णैश्चविव्याधसमरेसुरः ॥ तद्बाणैर्व्याकुलावीराबभूवुर्घटिकाद्वयम् ॥ ५ ॥ हयाश्चपंचतांप्राप्ताश्चूर्णीभूतारणांगणे ॥ तद्धस्तलाघवंदृष्ट्वाप्रसन्नोरु
क्मिणीसुतः ॥ ६ ॥ कालनाभंसाधुपदैःपूजयामाससंगरे ॥ प्रद्युम्नःस्वधनुर्नीत्वाबाणमेकंसमादधे ॥ ७ ॥ कोदंडमुक्तोविशिखस्तत्क्रोडं
दीर्घरूपिणम् ॥ समुन्नीयभ्रामयित्वास्वर्लोकेलक्षयोजनम् ॥ ८ ॥ आकाशात्पातयामाससमुद्रेभीमनादिनि ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षाद्द्वितीयं
बाणमादधे ॥ ९ ॥ सोपिबाणःसमुन्नीयकालनाभंमहाबलं ॥ भ्रामयन्पातयामासचंद्रावत्यांबलात्पुरि ॥ १० ॥ कालनाभःप्रपतितःकिंचि
द्व्याकुलमानसः ॥ गृहीत्वाथगदांगुर्वींलक्षभारविनिर्मितां ॥ ११ ॥ रणंप्राप्तोयदुबलंपोथयामासदैत्यराट् ॥ गजान्रथान्हयान्वीरान्गदया
वज्रकल्पया ॥ १२ ॥ पातयामासवेगेनमहावातोयथातरून् ॥ कांश्चित्कराभ्यांप्रोन्नीयचिक्षेपगगनेबलात् ॥ १३ ॥ अंबरात्तेनिपेतुःकौरा
जन्वर्षोपलाइव ॥ तदागदांसमादायसांबोजांबवतीसुतः ॥ १४ ॥ तताडमूर्ध्नितंदैत्यंकालनाभंमहासुरम् ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरंगदाभ्यांरण

मंडले ॥ १५ ॥ विस्फुलिंगान्क्षरंत्यौद्वेगदेचूर्णीबभूवतुः ॥ अन्येगदेसमादायतस्थतुःसंगरेचतौ ॥ १६ ॥ कालनाभस्तदाप्राहसांबंजांब
वतीसुतं ॥ एकेनापिप्रहारेणजेतुंयोग्योसिमांनृप ॥ एकेनापिप्रहारेणहन्मित्वांनात्रसंशयः ॥१७॥ पूर्वंप्रहारंकुरुमेइतिसांबोवदद्रणे ॥ का
लनाभोथगदयासांबंमूर्ध्नितताडच ॥ १८ ॥ गदोपरिगदांनीत्वासांबोजांबवतीसुतः ॥ जघानगदयादैत्यंकालनाभमुरस्थले ॥ १९ ॥ गद
याभिन्नहृदयउद्वमन्रुधिरंमुखात् ॥ व्यसुःपपातभूपृष्ठेवज्राहतइवाचलः ॥ २० ॥ अभूज्जयजयारावःसाधुवादःसतांनृप ॥ देवदुंदुभयोने
दुर्नरदुंदुभयस्तदा॥ २१ ॥ सांबसेनोपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ विद्याधर्यश्चगंधर्वाननृतुश्चजगुर्मुदा ॥ २२ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्य
संहितायांविश्वजित्खंडेनारदबहुलाश्वसंवादे भद्राश्वखण्डगमने चन्द्रावत्युपाख्यानेकालनाभदैत्यवधोनामपंचत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ कालनाभेथपतितेमहान्कोलाहलोभवत् ॥ उष्ट्रारूढोमहानाभोदैत्यःप्राप्तोरणांगणे ॥ १ ॥ मुखादग्निंसमसृ
जन्मायावीदैत्यपुंगवः ॥ तेनाग्निनाभूमिवृक्षाजज्वलुश्चदिशोदश ॥ २ ॥ वीराणांकंचुकोष्णीषकटिबंधांगरक्षकाः ॥ प्रजज्वलुर्महाराजमुं
जपुष्पप्रतूलवत् ॥ ३ ॥ समुद्रपट्टनभवैःपीतारुणसितासितैः ॥ हरितैश्चित्रवर्णैश्चसूक्ष्मैःकाश्मीरजैरपि ॥ ४ ॥ हेमरत्नखचिद्भिश्चकंबलैः
सहितागजाः ॥ प्रजज्वलुर्नृपेराजन्वृक्षैःशैलाइवाग्निना ॥५॥ शिखारत्नैश्चामरैश्चहारैर्हैमैःपरिच्छदैः ॥ उत्पतंतोहयायुद्धेमृगाइवदवाग्निना
॥ ६ ॥ ध्वजानांपट्टिकाभिश्चपताकैर्हैमदामभिः ॥ ज्वलंतश्चरथारेजुःशृंगाणीवाग्निनापरे ॥ ७ ॥ सैन्यंभयातुरंदृष्ट्वादीप्तिमान्कृष्णनंदनः
॥ मायावह्निप्रशांत्यर्थंपर्जन्यास्त्रंसमादधे ॥ ८ ॥ बाणाद्विनिर्गतामेघाःसांवर्तकगणाइव ॥ ववृषुर्जलधाराभिर्नदंतोभैरवंरवम् ॥ ९ ॥ आ
सारेणमहाराजप्रावृट्कालोभवत्क्षितौ॥ पुंस्कोकिलाकोकिलाश्चमयूराःसारसादयः ॥१०॥ मंडूकाःप्रजगुर्गीर्भिरिंद्रगोपाश्चरेजिरे॥इंद्रचापे
नदामिन्यामैथिलेन्द्रबभौनभः ॥ ११ ॥ इत्थंशांतिंगतेवन्हौमहानाभोमहासुरः ॥ प्राहिणोत्त्रिशितंशूलंरुषादीप्तिमतेत्वरम् ॥१२॥ शूलं
सर्पमिवायांतंदीप्तिमान्रोहिणीसुतः ॥ चिच्छेदत्वासिनायुद्धेफणिनंगरुडोयथा ॥ १३ ॥ दशंतंचोद्भटंचोष्ट्रंमहानाभस्यवाहनम् ॥ दीप्ति
मान्स्वेनखड्गेनसंजघानरणांगणे ॥ १४ ॥ द्विधाभूतःपपातोर्व्यांखड्गसंछिन्नकंधरः ॥ जगामपंचतामुष्ट्रोमहानाभस्यपश्यतः ॥ १५ ॥

महानाभोमहादैत्योगजमारुह्यवेगतः ॥ शूलहस्तःपुनःप्रागान्नादयन्व्योममंडलम् ॥ १६ ॥ दीप्तिमानश्वमारुह्यसैंधवंचंचलासितम् ॥ त
डित्प्रभेणखड्गेनबभौश्रीकृष्णनंदनः ॥ १७ ॥ तुरगंपार्ष्णिघातेनप्रोत्पतन्धरणीतलात् ॥ आरुढोगजकुंभांतंगिरिशृंगंयथाहरिः ॥१८॥
खड्गेनशितधारेणदीप्तिमान्कृष्णनंदनः ॥ महानाभस्यसहसाशिरःकायादपाहरत् ॥ १९ ॥ बाणवर्षंप्रकुर्वंतींसेनांतस्यदुरात्मनः ॥ जघा
नदीप्तिमान्सिंहोगजयूथंयथासिना ॥ २० ॥ केचित्खड्गेनाभिहताःशेषादैत्याःपलायिताः ॥ देवादीप्तिमतोमूर्ध्निपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ २१ ॥
जगुःकिन्नरगंधर्वाननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ऋषयोमुनयोदेवास्तुष्टुवुःश्रीहरेःसुतम् ॥ २२ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खं
डेनारदबहुलाश्वसंवादेभद्राश्वखण्डगमने चन्द्रावत्युपाख्यानेमहानाभवधोनामषट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३६ ॥ ॥ छ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ महानाभंमृतंश्रुत्वासेनांवीक्ष्यपलायितां ॥ दैत्यस्तिमिंगिलारूढोहरिश्मश्रुःसमाययौ ॥ १ ॥ हरिश्मश्रुर्महादै
त्योरुषाप्रस्फुरिताधरः ॥ उवाचपरुषंवाक्यंयादवानांचशृण्वताम् ॥ २ ॥ ॥ हरिश्मश्रुरवाच ॥ ॥ यूयंसर्वेपिमेशक्त्यामनुष्याःस्वल्प
विक्रमाः ॥ शस्त्रैर्जयंतोदीनावैपौरुषंकिंभवादृशे ॥ ३ ॥ भवतांबलवान्कोपिविनाशस्त्रंमयासह ॥ करोतिमल्लयुद्धंवैपौरुषंयेनदृश्यते ॥
॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंदैत्यवचःश्रुत्वादृष्ट्वातत्प्रोद्भटंवपुः ॥ सर्वेबभूवुस्तेतूष्णींप्रपश्यंतःपरस्परम् ॥ ५ ॥ सर्वेषांपश्यतां
भानुःसत्यभामात्मजोबली ॥ त्यक्त्वाशस्त्राणिसहसातस्थौकृष्णंस्मरन्रणे ॥ ६ ॥ तिमिंगिलात्समुत्तीर्यहरिश्मश्रुर्महाबलः ॥ तस्थौतत्सं
मुखेराजन्भुजमास्फोट्ययत्नतः ॥ ७ ॥ भुजाभ्यांचभुजौबद्ध्वानोदनंचक्रतुर्बलात् ॥ दंतैर्गजाविववनेप्रहरंतौपरस्परम् ॥ ८ ॥ नोदयामा
सतंभानुंसदैत्यःशतयोजनम् ॥ भुजाभ्यांराजराजेन्द्रसिंहःसिंहमिवौजसा ॥ ९ ॥ ततःपुनःकृष्णसुतोहरिश्मश्रुंमहासुरं ॥ नोदयामाससस
हसासहस्रंयोजनंबलात् ॥ १० ॥ कंधरेस्वभुजांकृत्वाकटौचविनिधायतं ॥ भानुंजानौसंगृहीत्वापातयामासदैत्यराट् ॥ ११ ॥ भानुस्तं
पृष्ठदेशेपिसन्निधायभुजौजसा ॥ गृहीत्वाजंघयोर्दैत्यंपातयामासभूतले ॥ १२ ॥ अथतौपुनरुत्थायभुजावास्फोट्यतस्थतुः ॥ त्वरंतौब
लिनौराजन्सुपर्णफणिनाविव ॥ १३ ॥ दैत्योभुजौजसानीत्वाभानुंश्रीकृष्णनंदनं ॥ चिक्षेपधृत्वाचरणावाकाशेलक्षयोजनम् ॥ १४ ॥

आकाशात्पतितोभानुःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ प्रह्लादइवशैलांगाद्रक्षितःकृपयाहरेः ॥ १५ ॥ हरिश्मश्रुंसंगृहीत्वादीर्घश्मश्रौहरेःसुतः ॥
भ्रामयित्वाथचिक्षेपव्योम्नितंलक्षयोजनं ॥ १६ ॥ आकाशात्पतितःसोपिकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ मुखेकृत्वास्वकंकूर्चंमुष्टिनातंतताडह ॥
॥ १७ ॥ मुष्टामुष्टिरणंराजन्बभूवघटिकाद्वयम् ॥ निष्पिष्टांगोहरिश्मश्रुर्ग्रावाणंभानुमूर्धनि ॥ १८ ॥ चिक्षेपचमहावेगाद्रक्ताक्षःक्रोधमू
र्च्छितः ॥ भानुर्द्रुमंसंगृहीत्वाप्राक्षिपत्तस्यमस्तके ॥ १९ ॥ सोपिद्रुमंसंगृहीत्वाप्राहिणोद्भानुमूर्धनि ॥ हरिश्मश्रुर्महादैत्योरक्ताक्षःक्रोधमू
र्च्छितः ॥ २० ॥ गजंगृहीत्वाशुण्डायांतेनभानुंतताडह ॥ भानुश्चान्यद्गजंनीत्वागृहीत्वातद्गजंकरे ॥ २१ ॥ हरिश्मश्रुंमहादैत्यंगजेना
भ्यहनद्दृढम् ॥ महच्चीत्कारकुर्वन्तंगजंनीत्वानिपात्यतम् ॥ २२ ॥ तस्यदन्तौसमुत्पाट्यताभ्यांभानुंतताडह ॥ भानुमाकाशवागाहकूर्चे
मृत्युःकिलास्यच ॥ २३ ॥ वरेणशिवदत्तेनप्रोज्झितोयंमहासुरः ॥ इतिश्रुत्वावचोभानुर्धावन्क्रोधप्रपूरितः ॥ २४ ॥ संगृहीत्वाभुजाभ्यां
तंपादयोःप्रणदन्मुहुः ॥ भ्रामयित्वामहाराजसर्वेषांपश्यतांसतां ॥ २५ ॥ पातयामासभूपृष्ठेकमण्डलुमिवार्भकः ॥ मुखात्कूर्चंसमुन्नीयस
मुत्पाट्यकरौजसा ॥ २६ ॥ तताडमुष्टिनामूर्ध्निहरिश्मश्रुंमहासुरम् ॥ तदामृत्युंगतेदैत्येहरिश्मश्रौनृपेश्वर ॥ २७ ॥ देवदुन्दुभयोनेदुर्नं
रदुन्दुभयस्तदा ॥ अभूज्जयजयारावोननृतुर्देवनायकाः ॥ २८ ॥ प्रसन्नाद्विजाराजन्पुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ इत्थंश्रीकृष्णपुत्राणांविक्रमः
परमाद्भुतः ॥ २९ ॥ मयातेकथितःपुण्यःकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ३० ॥ ॥ छ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्री
विश्वजित्खण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे भद्राश्वखण्डेचन्द्रावत्युपाख्याने हरिश्मश्रुदैत्यवधोनामसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ ॥ छ
॥ बहुलाश्वउवाच॥ ॥हरिश्मश्र्वादिकान्भ्रातॄन्मृतान्ज्ञात्वामहासुरः॥शकुनिःकिंचकाराग्रेवदतन्मुनिसत्तम ॥ १ ॥ ॥नारदउवाच॥
हरिश्मश्रौहतेराजन्शकुनिःक्रोधमूर्च्छितः ॥ रणांगणेप्राहदैत्यान्भ्रातृशोकपरिप्लुतः ॥ २ ॥ ॥ शकुनिरुवाच ॥ ॥ हेपौलोमाःकाल
केयाःसर्वेशृणुतमद्वचः ॥ अहोदैवबलंयेनकिंन्नभूयाद्विपर्ययः ॥ ३ ॥ कालनाभेनमेभ्रात्रासमुद्रमथनेयमः ॥ जितःपूर्वंसोपिदैवान्मनुष्यैरि
हमारित ॥ ४ ॥ शम्बरःसूर्यजित्साक्षात्कार्ष्णिनाशिशुनाजितः ॥ उत्कचःशक्रजेतापिमहाबलपराक्रमः ॥ ५ ॥ सोपिबालेनकृष्णेनमा

रितोनारदाच्छ्रुतम् ॥ समुद्रमथनेपूर्वंमसुराणांचपश्यताम् ॥ ६ ॥ वह्निर्जितोहियेनापिहृष्टःसोपिनिपातितः ॥ यस्याग्रेवरुणःपूर्वंयुद्धभी
तःपलायितः ॥ ७ ॥ भूतसन्तापनःसोपिमारितस्तुच्छविक्रमैः ॥ येनपूर्वंमहाबुद्धेविक्रमैस्तोषितःशिवः ॥ ८ ॥ सवृकोवृष्णिभिस्तुच्छै
र्मारितःसङ्गरेत्रवै ॥ महानाभेनमेभ्रात्रादिविवायुर्विनिर्जितः ॥ ९ ॥ मानुषैर्यादवैरत्रमारितःसोपिसाम्प्रतम् ॥ हादैवयेनस्वर्लोकेजितःशक्र
सुतोबली ॥ १० ॥ निपातितःसोपिचात्रहरिश्मश्रुश्रमानवैः ॥ तस्मादयादवींपृथ्वींकरिष्येशपथोमम ॥ ११ ॥ जरासन्धेनशाल्वेनदन्त
वक्रेणधीमता ॥ शिशुपालेनमित्रेणयुष्माभिःसहितोह्यहम् ॥ १२ ॥ सुतलाच्चसमाहूतैर्दानवैश्चण्डविक्रमैः ॥ देवान्जेतुंगमिष्याभिबाणासु
रसमन्वितः ॥ १३ ॥ कार्ष्ण्यादीनुद्भटान्सर्वान्वृष्णीन्जित्वादुरात्मनः ॥ सस्त्रीकानमरान्बद्धाक्षिपेमेरुगुहामुखे ॥ १४ ॥ गोविप्रसुरसाधूं
श्छन्दांसिचतपस्विनः ॥ यज्ञंश्राद्धंतितिक्षूंश्चनानातीर्थंदयांपुनः ॥ १५ ॥ हनिष्यामिनसन्देहःकरिष्यामिसुखंततः ॥ धन्यःकंसोमहावी
र्योदेवानांविजयीबली ॥ नविद्यतेभूमितलेमित्रंमेपरमःसुहृत् ॥१६॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाशकुनिर्युद्धेदानवेन्द्रोमहाबलः ॥
आययौदैत्यसहितःप्रद्युम्नस्यापिसम्मुखे ॥१७॥ महाधनुःसमादायलक्षभारसमंदृढम् ॥ मयेननिर्मितन्तज्ज्याटंकारंसचकारह ॥१८॥धनु
ष्टंकारशब्देनदिग्गजाबधिरीकृताः ॥ निपेतुर्गिरयोनेकाविचेलुःसिन्धवोनृप ॥१९॥ ननादसर्वंब्रह्माण्डंचकम्पेमण्डलंभुवः ॥ वीरोपरिगता
वीराज्याघोषेणातिविह्वलाः ॥ २० ॥ रणाद्दिद्रुवुर्नागाउत्पतन्तोहयामृधे ॥ एवंपलायिताःसर्वेअकस्माद्भयविह्वलाः ॥ २१ ॥ तदाग
दादयोवीराआजग्मुःस्यन्दनेस्थिताः ॥ धनुष्टंकारयंतस्तेमहाबलपराक्रमाः ॥ २२ ॥ शकुनिर्दशभिर्बाणैर्विव्याधार्जुनमाहवे ॥ गाण्डीवी
सरथस्तस्माच्चतुष्क्रोशेपपातह ॥ २३ ॥ गदश्चबाणविंशत्याशकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥ चिक्षेपसरथंराजन्नादयन्व्योममण्डलम् ॥ २४ ॥ चत्वा
रिंशच्छरैर्वीरोनिरुद्धंधन्विनांवरम् ॥ विव्याधसरथंराजन्नादयन्व्योममण्डलम् ॥ २५ ॥साङ्ग्वोरथोनिरुद्धस्यषोडशक्रोशमास्थितः ॥सा
म्बश्चशितबाणैश्चतताडशकुनिर्मृधे ॥ २६ साम्बोपिसरथोराजन्नम्बरेसमरांगणात्॥द्वात्रिंशद्योजनंमार्गेनिपपातविदेहराट् ॥ कार्ष्णिसमाग
तंदृष्ट्वाशकुनिःक्रोधपूरितः॥२७॥सहस्रैर्बाणपटलैःसंजघानरणांगणे॥प्रद्युम्नस्यरथोराजन्संभ्रमन्घटिकाद्वयम् ॥२८॥ शतक्रोशेपपातोर्व्यां

कमंडलुरिवाहतः ॥ सर्वेविसिष्मुःशकुनेर्बलंदृष्ट्वाथयादवाः ॥ २९ ॥ जघ्नुर्नानाविधैःशस्त्रैर्दैत्यमद्रिंयथागजाः ॥ गदोर्जुनोनिरुद्धस्तुसांबो जांबवतीसुतः ॥ ३० ॥ धनुष्टंकारयंतस्तेपुनर्युद्धंसमागताः ॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुर्वायुवेगंरथंस्थितः ॥ ३१ ॥ धनुष्टंकारयन्राजन् प्राप्तोभूद्रणमंडलं ॥ प्रलयार्णवसंघट्टभीमसंघर्षनादिनीम् ॥ ३२ ॥ धनुर्ज्यांशकुनेःकार्ष्णिश्चिच्छेददशभिःशरैः ॥ सहस्रैश्चसहस्राश्वान्र थंचविशिखैःशतैः ॥ ३३ ॥ सारथिंबाणविंशत्यापातयामासभूतले ॥ ततोरथंसमुत्थाप्यहयैरन्यैर्नियोजितं ॥ ३४ ॥ अन्यंसूतंरथेकृत्वा रथमारुह्यदैत्यराट् ॥ संदधेसिंजिनींराजन्कोदंडेचंडविक्रमे ॥३५॥ शतंबाणान्समाकृष्यनिषंगात्पृष्ठतोगतान् ॥ चापेनिधायकर्णांतमाकृ ष्यप्राहमन्मथम् ॥३६॥ ॥ शकुनिरुवाच ॥ ॥ एतैस्त्वांघातयिष्यामिशत्रुमुख्यंमदोत्कटम् ॥ पश्चात्सेनांहनिष्यामियदूनांस्वल्पते जसाम् ॥ ३७ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ सदावयःकालबलेनदेहिनांप्रयातिछायेवरवेर्मुहुर्मुहुः ॥ तथाचदुःखंचसुखंगतागतंघनाव लिर्वायुबलेनखेयथा ॥ ३८ ॥ कृतांकृर्षिसिंचतियांहिसर्वतश्छिनत्तिदात्रेणयथाकृषीवलः ॥ तथाहिकालःस्वकृतांजनावलिंसृजत्ययंपा तिगुणैर्विलुंपति ॥ ३९ ॥ इदंकरिष्यामिकरोम्यभूवंममेदमस्तीतितदेवमाब्रुवन् ॥ अहंसुखीदुःखयुतःसुहृज्जनोलोकस्त्वहंकारविमोहितो सुरः ॥ ४० ॥ ॥ शकुनिरुवाच ॥ ॥ धन्यस्त्वंराजशार्दूलमुनीन्वाग्भिर्विडंबयन् ॥ स्वभावोदुस्त्यजोनॄणांपृथग्भूतस्त्रिभिर्गुणैः ॥ ४१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंब्रुवाणावन्योन्यंप्रद्युम्नशकुनीमृधे ॥ युयुधातेमैथिलेंद्रशक्रवृत्राविवस्थितौ ॥ ४२ ॥ इतितद्धनुषो मुक्तान्विशिखान्सूर्यरश्मिवत् ॥ चिच्छेदकार्ष्णिर्बाणेनकुवाक्येनेवमित्रताम् ॥ ४३ ॥ लक्षभारमयींगुर्वींगृहीत्वामहतींगदां ॥ जघानमू र्ध्निप्रद्युम्नंशकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥ ४४ ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षाद्गदयावज्रकल्पया ॥ काचपात्रंयथादंडस्तद्गदांशतधाकरोत् ॥४५॥ अथदैत्यो रुषाविष्टस्त्रिशूलंचस्फुरद्रुचा ॥ प्रद्युम्नस्याहनन्मूर्ध्निशब्दमुच्चैःसमुच्चरन् ॥४६॥ त्रिशूलेनहरेःपुत्रस्त्रिशूलंशतधाच्छिनत् ॥ कुंतंतीक्ष्णंश कुनयेप्राहिणोद्रुक्मिणीसुतः ॥ ४७ ॥ कुंतेनविद्धहृदयःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ परिघेणहरेःपुत्रंसंतताडरणांगणे ॥ ४८ ॥ यमदण्डंततो नीत्वारुक्मिणीनन्दनोबली ॥ चूर्णींचकारदैत्यस्यपरिघंपरमाद्भुतं ॥४९॥ चञ्चलाश्वांश्चसहसायमदंडेनवेगतः ॥ सारथिंस्यंदनंदिव्यंपात

यामासभूतले ॥ ५० ॥ सूतेमृत्युंगतेसाश्वेचूर्णीभूतेरथेनृप ॥ परिघेचमहादैत्यःखड्गंजग्राहरोपतः ॥ ५१ ॥ प्रद्युम्नोपिमहावीरोयमदंडेनमैथिल ॥ द्विधाचकारतत्खड्गं पन्नगंगरुडोयथा ॥ ५२ ॥ यमदंडेनतंदैत्यंस्कंधेकार्ष्णिस्तताडह ॥ तस्याघातेनशकुनिःसद्योमूर्च्छामवापह ॥५३॥ दैत्यसेनांविवेशाशुश्रीकार्ष्णिःक्रोधमूर्च्छितः॥ निपातयन्महावीरान्वनेवैश्वानरोयथा ॥५४॥ गजांस्तुरंगांश्चरथान्दैत्यांस्तानाततायिनः ॥ पातयामासयमवद्यमदंडेनमाधवः ॥ ५५ ॥ छिन्नपादाश्छिन्नमुखाश्छिन्नाङ्गाश्छिन्नबाहवः ॥ दैतेयादनुजायुद्धेमूर्च्छितानिधनङ्गताः ॥ ५६ ॥ यमरूपधरंदृष्ट्वाप्रद्युम्नंभीमविक्रमम् ॥ त्यक्त्वास्वंस्वंरणंकेचिद्दुद्रुवुस्तेदिशोदश ॥ ५७ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां विश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादेभद्राश्वखण्डगमनेचन्द्रावत्युपाख्याने शकुनियुद्धवर्णनंनामाष्टत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३८ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ शकुनिःपुनरुत्थायस्वबलंवीक्ष्यपोथितम् ॥ जग्राहसमहाराजलक्षभारसमंधनुः ॥ १ ॥ निधायबाणंनिशितंकोदंडेचंडविक्रमे ॥ कार्ष्णिप्राहरणेराजन्शकुनिर्दैत्यराड्बली ॥ २ ॥ ॥ शकुनिरुवाच ॥ ॥ कर्मप्रधानंजगतीतलेमहत्कर्मैवसाक्षाद्गुरुरीश्वरःप्रभुः ॥ उच्चावचत्वंभवतीहकर्मणातेनैवराजन्विजयःपराजयः ॥ ३ ॥ गवांसहस्रेषुयथाहिवत्सकःस्वमातरंविंदतिपश्यतांसताम् ॥ तथाहियेनापिकृतंशुभाशुभंनरेषुतिष्ठत्सुतमेवगच्छति ॥ ४ ॥ ततोविजेष्यामिदृढेनकर्मणारिपुंभवंतंशपथःकृतोमया ॥ सद्यःकुरुत्वंप्रतिकारमेवतद्येनापिनस्याद्भवितेपराजयः ॥ ५ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ कर्मप्रधानंयदिमन्यसेभवान्कालंविनातर्हिफलंचविद्यते ॥ कृतेचपाकेयदिविघ्नताक्वचित्सदाबलिष्ठंसमयंविदुःपरे ॥ ६ ॥ पाकप्रकारेसतिपाकसाधनंकदापिकर्तारमृतेनजन्यते ॥ वदंतिकर्तारमतःपरंपरेनकर्मकालंशृणुदैत्यपुंगव ॥ ७ ॥ योगंविदुःकेपियथाह्ययोगतःकथंभवेत्कौकिलपाकसाधनम् ॥ सर्वंहिवायोगमृतेवृथाभवेत्कालेतथाकर्तरिकर्मणिस्थिते ॥ ८ ॥ योगेतथाकर्मणिकर्तरिस्थितेकालेविधिःसांख्यमृतेवृथाभवेत् ॥ पाकप्रकाराद्यविचारकृद्यदानतहिपाकस्ययथाप्रसाधनम् ॥ ९ ॥ योगकर्मविधिकारकसांख्यैर्ब्रह्मपूरुषमृतेनहिकिंचित् ॥ तन्नमामिपरिपूर्णतमांशंयेनविश्वमखिलंविदितंखे ॥ १० ॥ ॥ शकुनिरुवाच ॥ हेप्रद्युम्नमहाबाहोत्वंसाक्षाज्ज्ञानशेवधिः ॥ तवदर्शनमात्रेणनरोयातिकृतार्थताम् ॥ ११ ॥ येत्वत्संगं

समासाद्यवार्तांकुर्वन्तिनित्यशः ॥ तेषांतुमहिमानंहिवक्तुंनालंचतुर्मुखः ॥ १२ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाशकुनिर्दैत्योमायावीदैत्य
राड्बली ॥ शिक्षितंमयदैत्येनरौरवास्त्रंसमादधे ॥ १३ ॥ महोरगादंदशूकावृश्चिकाश्चविषोत्कटाः ॥ कोटिशोनिर्गताराजन्करालारौद्र
रूपिणः ॥ १४ ॥ तैर्दंशितंबलंसर्वंफूत्कारैर्मत्ततांगतम् ॥ वीक्ष्यकार्ष्णिर्महाबुद्धिर्गरुडास्त्रंसमादधे ॥ १५ ॥ कोटिशोगरुडाबाणान्नील
कंठाःकलापिनः॥अन्येचपक्षिणोभीमानिर्गतास्तस्यपश्यतः ॥१६॥ अग्रसन्नुरगान्युद्धेदंदशूकान्सवृश्चिकान् ॥ दीर्घतुंडाबृहत्पक्षाःक्षणा
त्तेऽदृश्यतांगताः ॥ १७ ॥ दैत्योपिराक्षसींमायांगांधर्वींगौह्यकींपुनः ॥ पैशाचींसंदधेराजन्शकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥ १८ ॥ तद्बाणान्निर्गताभू
तास्तथाप्रेताश्चकोटिशः ॥ अंगारान्मुमुचुस्तेवैकरालाःकृष्णरूपिणः ॥ १९ ॥ ज्ञात्वाथतामसींमायांपैशाचींमीनकेतनः ॥ सत्त्वास्त्रंसंद
धेबाणेयुद्धाकांक्षीहरेःसुतः ॥ २० ॥ तस्माद्विनिर्गताराजन्कोटिशोविष्णुपार्षदाः ॥ जघ्नुःपिशाचींतांमायांपन्नगींगरुडोयथा ॥ २१ ॥
मायांदैत्योपिमायावीगौह्यकींसंदधेपुनः ॥ संभूताःकोटिशोमेघागर्जंतोभीमरूपिणः ॥ २२ ॥ विण्मूत्रपूयरुधिरमेदोमज्जास्थिवर्षिणः ॥
ज्ञात्वाथगौह्यकींमायांप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ २३ ॥ तन्नाशार्थंमहाराजक्रोडास्त्रंसंदधेत्विषौ ॥ तद्बाणाद्यज्ञवाराहोनिर्गतोघर्घरस्वनः ॥
॥ २४ ॥ सटाविधूयवेगेनदंष्ट्रयातीक्ष्णयाघनान् ॥ विदारयन्रणेरेजेवेणून्मत्तगजोयथा ॥ २५ ॥ छित्त्वाथगौह्यकींमायां तत्रैवांतरधीय
त ॥ ततःक्रुद्धोमहादैत्यःशकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥ २६ ॥ गांधर्वींमोहिनींमायांचकाररणमंडले ॥ युद्धंनदृश्यतेतत्रहेमसौधानिकोटिशः ॥
॥ २७ ॥ वस्त्रालंकारयुक्ताभिर्बभूवुःपश्यतांसतां ॥ विद्याधर्यश्चगन्धर्व्योगायंत्योनृत्यतत्पराः ॥ २८ ॥ मृदंगतालवादित्रैर्मोहनैरागमि
श्रितैः ॥ हावभावकटाक्षैश्चतोषयंत्योजनान्नृप ॥ २९ ॥ मोहिन्यःसुंदरीरामाःश्यामाःकमललोचनाः ॥ तासांलावण्यरागाभ्यांमोहंयाते
षुवृष्णिषु ॥ ३० ॥ गांधर्वींमोहिनींमायांज्ञात्वाकार्ष्णिर्महाबलः ॥ संदधेतत्प्रहारार्थंज्ञानास्त्रंरणमंडले ॥ ३१ ॥ ज्ञानोदयेतदाजातेमोह
नाशोनृपेश्वर ॥ नाशंगतायांमायायांशकुनिःक्रोधमूर्च्छितः ॥ ३२ ॥ राक्षसींसंदधेमायांमायावीदैत्यपुंगवः ॥ सपक्षैःपर्वतैराजन्क्षणात्त
च्छादितंनभः ॥ ३३ ॥ महांधकारोऽभूत्पृथ्व्यांपराद्धेंचघनैरिव ॥ दग्धवृक्षशिलास्थीनिकबंधरुधिराणिच ॥ ३४ ॥ गदापरिघनिस्त्रिंश

मुसलादीनिसर्वतः ॥ अंबराद्ववृषुःशैलामेघाइवविदेहराट् ॥ ३५ ॥ रक्षोगणाःशूलहस्ताश्छिंधिभिंधीतिवादिनः ॥ यातुधानाश्चशतशो भक्षयंतोद्विपान्हयान्॥ ३६ ॥ सिंहव्याघ्रवराहाश्चदृश्यंतेरणमंडले ॥ मर्दयंतोनरैर्नागांश्चर्वयंतोवपूंषिवै ॥ ३७ ॥ पलायमानंस्वबलंदृष्ट्वाकार्ष्णिर्महाबलः ॥ जेतुंतांराक्षसींमायांनृसिंहास्त्रंसमादधे ॥ ३८ ॥ आविर्भूतोहरिःसाक्षान्नृसिंहोरौद्ररूपधृक् ॥ स्फुरत्सटोल्लसज्जिह्वोनखलांगूलभूषितः ॥ ३९ ॥ चलद्वालोभीषणास्योहुंकारेणातिभीषणः ॥ सिंहनादंचकुर्वन्वैसंस्थितोरणमंडले ॥ ४० ॥ ननादतेनब्रह्मांडंसतलोकैर्बिलैःसह ॥ विचेलुर्दिग्गजास्ताराराजन्द्रूखंडमंडलम् ॥ ४१ ॥ गृहीत्वाद्वौवरेशैलान्सवृक्षान्नखरैःखरैः ॥ पातयामासभूपृष्ठेदैत्यानांचप्रपश्यताम् ॥ ४२ ॥ रक्षोगणान्संगृहीत्वापाटयामासवेगतः ॥ यातुधानगणान्पद्भ्यांसममर्दहरिर्मृधे ॥ ४३ ॥ सिंहान्व्याघ्रान्वराहांश्चसंविदार्यनखैःखरैः ॥ चिक्षेपगगनेविष्णुस्तत्रैवांतर्दधेपुनः ॥ ४४ ॥ नाशंगतायांमायायांराक्षस्यांरुक्मिणीसुतः ॥ शंखंदध्मौविजयदंमैथिलेंद्ररणांगणे ॥ ४५ ॥ अभूज्जयजयारावोदुंदुभिध्वनिमिश्रितः ॥ प्रद्युम्नस्योपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे॥ ४६ ॥ स्वमायायांनिर्गतायांशकुनिर्दैत्यपुंगवः ॥ सरथःसैनिकैःसार्द्धंतत्रैवांतर्हितोभवत् ॥ ४७॥ मायांचकारदैतेयींभयदैत्यप्रदर्शिताम् ॥ हस्तिशुंडासमांधारांवर्षंतोतितडित्स्वनाः ॥ ४८ ॥ सांवर्त्तकगणामेघाआजग्मुःपश्यतांसताम् ॥ क्षणात्सर्वेसमुद्रास्तेचंडवातेनवेपिताः ॥ ४९ ॥ क्षुभिताऊर्मिसंघर्षावर्तैः प्लावितभूरुजाः ॥ भूमंडलंसजनितंप्लावितं चात्मभिःसमं ॥ ५० ॥ दृष्ट्वाथयादवाःसर्वेप्रापुस्तत्रभयंबहु ॥ वदंतोरामकृष्णेतिविस्मृतस्वपराक्रमाः ॥ ५१ ॥ क्षणमात्रेणराजेंद्रतूष्णींभूताःपराजिताः ॥ तदाकार्ष्णिर्महाबाहुःकोदंडेचंडविक्रमे ॥ बाणंनिधायसहसाश्रीकृष्णास्त्रंसमादधे ॥ ५२ ॥ नवार्ककोटिद्युतिमन्महन्महोवीरंजयन्मैथिलयद्दिशोदश ॥ समागतंतत्रकुशस्थलीदिशःस्वयंपरंस्वार्थमिवात्मवांछितम् ॥ ५३ ॥ तस्मिन्परेतेजसिनूतनांबुदच्छविंसुवर्णांबुजरेणुवाससम् ॥ भृंगावलीकूजितकुंतलावलिंस्रजंदधानंनववैजयंतीम् ॥ ५४ ॥ श्रीवत्सरत्नोत्तमचारुवक्षसंचतुर्भुजंपद्मविशालवीक्षणम् ॥ स्फुरत्किरीटंवरहारनूपुरंलसन्नवार्कद्युतिहेमकुंडलम् ॥ ५५ ॥ विलोक्यदेवंयदवोतिहर्षिताःपरंप्रणेमुःकृतहस्तसंपुटाः ॥ प्रचक्रिरेमैथिलपुष्पवर्षिणोमराजयारावमतीवस

वंतः ॥ ५६ ॥ दैत्यस्यशकुनेःसज्यंकोदंडंप्राच्छिनद्रुषा ॥ शार्ङ्गमुक्तेनतच्छार्ङ्गीबाणेनैकेनलीलया ॥ ५७ ॥ सच्छिन्नधन्वाशकुनि
स्त्यक्त्वायुद्धंप्रधर्षितः ॥ हेतिसंहेतिमानेतुंययौचन्द्रावतींपुरीम्॥५८॥ ॥इतिश्रीमद्ग०वि०ना०भद्राश्व०चन्द्रावतीयुद्धेश्रीकृष्णागमनंना
मैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः॥३९॥ नारदउवाच ॥ दैत्येगतेथशकुनौभगवान्कमलेक्षणः॥ कार्ष्ण्यादियादवान्सर्वानाहूयेत्थमुवाचह ॥ १ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ दैत्योयंशकुनिःपूर्वंसुमेरोःपार्श्वउत्तरे॥ चतुर्युगंवर्जितान्नस्तपसातोषयच्छिवम् ॥ २ ॥ चतुर्युगेव्यतीतेतुसाक्षाद्देवोमहे
श्वरः ॥ प्रसन्नोदर्शनंदत्वावरंब्रूहीत्युवाचह ॥ ३ ॥ नत्वातंशकुनिर्दैत्यःकृतांजलिपुटःशनैः ॥ हृष्टरोमाश्रुपूर्णाक्षःप्राहगद्गदयागिरा
॥ ४ ॥ मृतःसन्भूमिसंस्पर्शाद्भूयात्संजीवितःप्रभो ॥ आकाशेमेमृतिर्देवमाभूयाद्घटिकाद्वयम् ॥ ५ ॥ दैत्येनोक्तोहरःसाक्षाद्दत्वा
तस्मैवरद्वयम् ॥ पंजरस्थंशुकंदत्वाप्राहदैत्यंनताननम् ॥ ६ ॥जीवकल्पंशुकंचैनंरक्षदैत्यसदानघ ॥ अस्मिन्मृतेचज्ञातव्यंनिधनं
स्वंत्वयासुर ॥ ७ ॥ इतिदत्वावरंतस्मैरुद्रश्चांतरधीयत ॥ तस्माद्स्यवधोदुर्गोभविष्यतिशुकेमृते ॥ ८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
इत्युक्त्वावीरसदसिभगवान्देवकीसुतः ॥ सुपर्णंशीघ्रमाहूयप्राहप्रहसिताननः ॥ ९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुतार्क्ष्यम
हाबुद्धेगच्छचंद्रावतींपुरीम् ॥ कपटेनशुकंहत्वात्वरमारुह्यतांभवान् ॥ १० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथतार्क्ष्योमहाबुद्धिर्गतः
श्चंद्रावतींपुरीं ॥ शतयोजनविस्तीर्णांदैत्यसेनासमाकुलाम् ॥ ११ ॥ प्रासादैर्गगनस्पर्शैर्हेमरत्नमनोहरैः ॥ विचित्रोपवनैराजञ्छोभि
तांदैत्यपुंगवैः ॥ १२ ॥ दुर्गैर्दुर्गद्वारदेशेरक्षितांदैत्यपुङ्गवैः ॥ तांदृष्ट्वागरुडोराजन्सूक्ष्मरूपंदधारह ॥ १३ ॥ अलक्षितोदैत्यवृंदैःप
श्यन्प्रासादतोलिकाः ॥ उत्प्लुत्यतनुसूक्ष्मेणशकुनेर्मंदिरंगतः ॥ १४ ॥ प्रेक्ष्यन्शुकंदैत्यजीवंक्षणंतत्रस्थितोभवत् ॥ युद्धार्थंदंशितं
तत्रशकुनिंदैत्यपुंगवम् ॥ १५ ॥ नानाशस्त्रधरंवीरंक्रोधपूरितमानसम् ॥ गृहीत्वातंपरिकरेप्राहराजन्मदालसा ॥ १६ ॥ ॥ ॥ मदा
लसोवाच ॥ ॥ राजन्सर्वेपिसुहृदोनुकूलाभ्रातरस्तव ॥ मारिताःसंगरेभर्त्तःप्रोद्भटादैत्यपुंगवाः ॥ १७॥ मयाहियोद्धुंयदुभिरागतो
भगवान्हरिः ॥ देहितस्मैबलिंसद्योयेनश्रेयोह्यवाप्स्यसि ॥ १८ ॥ ॥ शकुनिरुवाच ॥ ॥ हनिष्यामियदून्सैन्यैर्मेहताभ्रातरोबला

त् ॥ मृत्युर्मेनास्तिभूमध्येशिवस्यापिवरेणमे ॥ १९ ॥ उपद्वीपेचंद्रनाम्निपतंगपर्वतेशुभे ॥ मेजीवरूपीतुशुकोवर्ततेसांप्रतंप्रिये ॥
॥ २० ॥ शंखचूडेनसर्पेणरक्षितोहर्निशंशुकः ॥ एतत्कोपिनजानातिकथंमृत्युश्चमेभवेत् ॥ २१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शुकवा
र्तांततःश्रुत्वागरुडोविष्णुवाहनः ॥ उपद्वीपंतुचंद्राख्यंगंतुंतस्मान्मनोदधे ॥ २२ ॥ उत्पतन्गरुडोवेगात्समुद्रस्यतटेगतः ॥ विचिन्वन्द्वी
पचंद्राख्यमाकाशेविचरन्खगः ॥ २३ ॥ शतयोजनविस्तीर्णेसमुद्रेभीमनादिनि ॥ पक्षिराट्सिंहलंप्रापलतावृंदमनोहरम् ॥ २४ ॥ तत्र
पप्रच्छगरुडःकिंनामास्यजनान्प्रति ॥ सिंहलोकमितिश्रुत्वागरुडःप्रोत्पतन्खगः॥२५ ॥ लंकांप्राप्तोमहावेगात्त्रिकूटशिखरेनृप ॥ लंकांज्ञा
त्वाततोवेगात्पांचजन्यंजगामह ॥ २६ ॥ पांचजन्याब्धिनिकटेक्षुधितःपक्षिराड्बली ॥ प्रसह्यमीनान्जग्राहतीक्ष्णयातुंडयाभृशम् ॥२७
तत्रचैकोमहान्नक्रोलंबितोयोजनद्वयम् ॥ पादेगृहीत्वागरुडंविचकर्षजलांतरे ॥ २८ ॥ बलेनगरुडस्तस्यचकाराकर्षणंतटे ॥ तयोराक
र्षणंराजन्मिथोभूद्घटिकाद्वयम् ॥ २९ ॥ प्रचण्डवेगोगरुडस्तीक्ष्णयातुण्डयाचतम् ॥ तताडपृष्ठेधृष्टांगंदंडेनयमराड्यथा ॥ ३० ॥ नक्र
रूपंविहायाशुसोभूद्विद्याधरोमहान् ॥ नत्वाश्रीगरुडंसाक्षात्प्राहप्रहसिताननः ॥ ३१ ॥ ॥ विद्याधरउवाच ॥ अहंविद्याधरःपूर्वंनाम्नावै
हेमकुंडलः ॥ आकाशगंगायांस्नातुंगतोदिविजमंडले ॥ ३२ ॥ तत्रस्नानंप्रकुर्वंतंककुत्स्थंमुनिसत्तमम् ॥ पादेगृहीत्वाहास्येनजलांतर्ग
तवानहम् ॥ ३३ ॥ मांशशापककुत्स्थोपित्वंनक्रोभवदुर्मते ॥ मयाप्रसादितःशीघ्रंप्रसन्नःसत्वरंददौ ॥ ३४ ॥ तार्क्ष्यतुंडप्रहारेणनक्रत्वा
त्त्वंविमुच्यसे ॥ तस्यशापाद्वमुक्तःकृपयातवसुव्रत ॥ ३५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाथगतेस्वर्गेविद्याध्रेहेमकुंडले ॥ उ
ड्डितोगरुडस्तस्मात्पक्षाभ्यांव्योममंडले ॥ ३६ ॥ हरिणाख्यंचोपद्वीपंप्राप्तवान्वेगतःखगः ॥ अपांतरतमस्तत्रकरोतिविपुलंतपः ॥३७॥
तस्याश्रमेखगेशस्यपक्षचंद्रंपपातह ॥ तंदृष्ट्वाप्राहगरुडंअपांतरतमोमुनिः ॥ ३८ ॥ पक्षंनिधायमेमूर्ध्निगच्छपक्षिन्यथासुखम् ॥ पक्षंनी
त्वागतस्तार्क्ष्योधृत्वातन्मस्तकेचतम् ॥ ३९ ॥ तत्समानान्पक्षचन्द्राननेकान्सददर्शह ॥ प्राहातिविस्मितंतार्क्ष्यमपांतरतमोमुनिः ॥
॥ ४० ॥ ॥ अपांतरतमउवाच ॥ यदायदाहिश्रीकृष्णावतारोभूत्तदातदा ॥ पक्षोपिगरुडस्यात्रपतत्येकःसदाखग ॥ ४१ ॥ कल्पे

कल्पेकृष्णचंद्रावतारोपक्षःपक्षोमूर्ध्निमेसोपिसोपि ॥ आनंत्याद्वाद्यंतवंतंवदंतिपक्षिन्मूर्ध्नानौमिकृष्णायतस्मै ॥ ४२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ तच्छ्रुत्वाविस्मितस्ताक्ष्योंनत्वातंमुनिपुंगवम् ॥ द्वीपंरमणकंप्रागादुत्पतन्व्योममंडलात् ॥ ४३ ॥ सर्वेभ्योपिबलिंनीत्वाद्वीपमावर्तकंग तः ॥ तत्रदिव्येसुधाकुंडेसुधांपीत्वाविराड्बली ॥ ४४ ॥ शुक्रद्वीपंतुसंप्राप्तोपप्रच्छद्वीपचंद्रभाक् ॥ मयाप्रणोदितःपक्षीप्रययावुत्तरांदि शम् ॥ ४५ ॥ चन्द्रद्वीपंतुसंप्राप्तःपतंगंपतगेश्वरः ॥ जलदुर्गंवन्हिदुर्गंवैनतेयोददर्शह ॥ ४६ ॥ जलदुर्गंचंचुपुटेसर्वंपीत्वाविराड्बली ॥ ॥ वन्हिदुर्गंचतेनापिसांत्वयामासमैथिल ॥ ४७ ॥ दरीमुखेशयानायेदैत्यालक्षंसमुत्थिताः ॥ तैःसार्धंसमभूद्युद्धंताक्ष्र्यस्यघटिकाद्वयं ॥४८॥ काश्चित्पादनखैर्युद्धेविददारखगेश्वरः ॥ कांश्चिद्दैत्यान्स्वपक्षाभ्यांपातयामासभूतले ॥४९॥ कांश्चिच्चंचुपुटेनापिगृहीत्वापक्षिराड्बली ॥ पा तयित्वागिरेःपृष्ठेचिक्षेपगगनेबलात् ॥५०॥ केचिन्मृतास्तथाशेषादुद्रुवुस्तेदिशोदश ॥ इत्थंदैत्यवधंकृत्वादरीमध्येगतःखगः ॥ ५१ ॥ च कारपादविक्षेपंशंखचूडोपरिस्फुरन् ॥ शंखचूडोपिगरुडंदृष्ट्वासोतिप्रधर्षितः ॥५२॥ शुकंजलेपंजरस्थंशीघ्रंत्यक्त्वापलायितः ॥ चंचुदेशे नतंनीत्वाशुकंसद्यःसपंजरम् ॥ ५३ ॥ प्रोत्पतन्नंबरेराजन्युद्धेगन्तुंमनोदधे ॥ पलायितानांदैत्यानांतावत्कोलाहलोमहान् ॥ ५४ ॥ शुकोनीतःशुकोनीतोवदतामंबरेनृप ॥ तच्छब्दोदिक्षुसैन्यानांगतःशब्दस्तुशृण्वताम् ॥ ५५ ॥ दिविभूमौसर्वतोपिब्रह्मांडेपिप्रपूरितः॥ शुकोनीतइतिश्रुत्वाशकुनिःशंकितोसुरः ॥ ५६ ॥ शूलंधृत्वाततःसद्यश्चंद्रावत्यांसमुत्थितः ॥ गरुडेनशुकोनीतःश्रुत्वाक्रुद्धःसमन्वया त् ॥ ५७ ॥ तच्छूलताडितस्ताक्ष्योंनजहौमुखतःशुकम् ॥ सप्तद्वीपान्सप्तसिंधून्निरीक्षन्सगतःखगः ॥ ५८ ॥ तमन्वधावद्दैत्येंद्रोदिक्षु दिक्षुदिशान्तरे ॥ भ्रमन्नागान्तकोराजन्नाकाशेकोटियोजनम् ॥ ५९ ॥ दैत्यत्रिशूलक्षतभृन्नजहौमुखतःशुकम् ॥ सपंजरःशुकोराजन्ना काशाल्लक्षयोजनम् ॥ ६० ॥ पपातोपलवद्वेगात्सुमेरोर्गिरिमूर्द्धनि ॥ पंजरोंगारवत्तत्रव्यशीर्णोभूद्व्यसुःशुकः ॥ ६१ ॥ गरुडोथम हायुद्धेकृष्णपार्श्वेसमागतः ॥ दैत्यःखिन्नमनाराजन्पुरींचन्द्रावतींययौ ॥ ६२ ॥ ॥ इति०श्रीगर्गाचार्य०संहितायां विश्वजित्खण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे भद्राश्वगमने चन्द्रावतीयुद्धोपाख्याने गरुडागमोनामचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ ॥ ७ ॥

॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ दैत्यान्शेषान्समानीयनानायुद्धधरोबली ॥ उच्चैःश्रवसमारुह्यहयंदिव्यंमनोहरम् ॥ १ ॥ धनुष्टंकारयन्वीरः शकुनिःक्रोधमूर्च्छितः ॥ आययौसंमुखेयोद्धुंश्रीकृष्णस्यापिसंमुखे ॥ २ ॥ पुनःप्राप्तंदैत्यसैन्यैःशकुनिंयुद्धदुर्मदम् ॥ तंवीक्ष्यवृष्णयःसर्वेजगृहुःस्वायुधानिच ॥ ३ ॥ दैत्यानांयदुभिःसार्द्धंघोरंयुद्धंबभूवह ॥ वीरैःसंयुयुधुर्वीराःसिंहाःसिंहैरिवाहवे ॥ ४ ॥ सर्वेषामग्रतःप्राप्तःकोदण्डंनादयन्मुहुः ॥ शकुनिर्मेघवद्राजंश्चक्रेनाराचदुर्दिनम् ॥ ५ ॥ बाणान्धकारेसंजातेभगवान्गरुडध्वजः ॥ शार्ङ्गीशार्ङ्गेणधनुषायथैंद्रेणघनोबभौ ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णोभगवान्साक्षाच्छकुनेरसुरस्यच ॥ चिच्छेदबाणपटलंबाणेनैकेनलीलया ॥ ७ ॥ आकृष्यकर्णपर्यंतंकोदंडंशकुनिर्मृधे॥तताडदशभिर्बाणैश्रीकृष्णंहृदिमैथिल॥८॥प्रलयाब्धिमहावर्तंभीमसंघर्षनादिनीम् ।धनुर्ज्यांशकुनेःशौरिश्चिच्छेददशभिःशरैः ॥ ९ ॥ मायावीशकुनिर्दैत्यःशतरूपीबभूवह ॥ युयोधहरिणायुद्धेसर्वेषांपश्यतांनृप ॥ १० ॥ सहस्राणिस्वरूपाणिधृत्वासाक्षाद्धरिःस्वयम् ॥ युयुधेतेनदैत्येनतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ११ ॥ मयदैत्येनरचितंत्रिशूलंज्वलनप्रभम् ॥ भ्रामयित्वाथहरयेप्राहिणोद्दैत्यराड्बली ॥ १२ ॥ ततःक्रुद्धोमहाबाहुःपरिपूर्णतमोहरिः ॥ चिच्छेदतंतीक्ष्णतुण्डःपन्नगंगरुडोयथा ॥ १३ ॥ ततःक्रुद्धोमहाबाहुर्गदांचिक्षेपमूर्द्धनि ॥ हयात्तम्पातयामासगदयावज्रकल्पया ॥ १४ ॥ गदाप्रहारव्यथितःक्षणंमूर्च्छाङ्गतोसुरः ॥ गृहीत्वास्वाङ्गदांयुद्धेयुयुधेमाधवेनवै ॥ १५ ॥ तयोर्युद्धमभूद्धोरंगदाभ्यांरणमण्डले ॥ अभूच्चटचटारावोवज्रनिष्पेषवत्किल ॥ १६ ॥ श्रीकृष्णगदयातस्यचूर्णीभूतागदाभुवि ॥ विरेजेंगारवत्तत्रसर्वेषांपश्यतांमृधे ॥ १७ ॥ त्यक्त्वाशस्त्राणिसर्वाणिबाहुभ्यांयुयुधेमृधे ॥ गिरिदर्यांयथासिंहौवनेमत्तौगजावुभौ ॥ १८ ॥ रणमध्येतथातौद्वौयुयुधातेपरस्परम् ॥ श्रीकृष्णंनोदयामासशकुनिःशतयोजनम् ॥ १९ ॥ हरिस्तंप्रेषयामाससहस्रंयोजनंभुवि ॥ गृहीत्वाभुजयोस्तंवैभुजाभ्यांभुवनेश्वरः ॥२०॥ पातयामासभूपृष्ठेकमण्डलुमिवार्भकः ॥ किञ्चिद्व्यथांगतोदैत्योगृहीत्वाजारुधिंगिरिम् ॥ २१ ॥ प्राहिणोच्चदुराचारःशकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥ समागतंगिरिंवीक्ष्यभगवान्कमलेक्षणः ॥ २२ ॥ हंसर्षभंगिरिंनीत्वाप्राहिणोद्भुवनेश्वरः॥जयशब्दंप्रकुर्वंतावन्योन्यंताडयन्गिरिम् ॥२३ ॥ चूर्णयामासतूराजंस्तथाचंद्रावतींपुरीम् ॥ तदादैत्योतिसंक्रुद्धोगृहीत्वाखड्गंच

मंणी ॥ २४ ॥ आययौसंमुखेराजञ्छ्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ शार्ङ्गीशार्ङ्गंसंगृहीत्वाथार्द्धचंद्रंसुखंशरम् ॥ २५ ॥ संदधेसहसायुद्धेग्रीष्ममार्तं
डसन्निभम् ॥ शार्ङ्गमुक्तोदिव्यबाणोद्योतयन्मंडलंदिशाम् ॥ २६ ॥ शकुनेर्मस्तकंछित्वाभूमिंभित्त्वातलंगतः ॥ व्यसुर्भूत्वातदादैत्यःप
तितोरणमंडले ॥ २७ ॥ भूमिस्पर्शात्सजीवोभूत्क्षणमात्रेणमैथिल ॥ करेणादायमुंडंस्वंस्वकबंधेनिधायसः ॥ २८ ॥युद्धंकर्तुंसमुत्तस्थौ
तदद्भुतमिवाभवत् ॥ इत्थंकृष्णेननिहतःसप्तवारंमहासुरः ॥ २९ ॥ भूमिस्पर्शात्सजीवोभूद्राहुवत्पुनरुत्थितः ॥ एकाकीयादवकुलसंहारं
कर्तुमुद्यतः ॥ ३० ॥ विवेशाशुमहादैत्योवनेवह्निरिवप्रभुः ॥ सतुरंगान्महावीरान्सशस्त्रानुत्कटान्गजान् ॥ ३१ ॥ संगृहीत्वाभुजाभ्यां
खेप्राक्षिपल्लक्षयोजने ॥ कांश्चिद्गजान्मुखेधृत्वास्कंधयोरुभयोरपि ॥ ३२ ॥ कक्षयोरुभयोर्दैत्योबभौकालाग्निरुद्रवत्॥ पद्भ्यांकराभ्यांदैत्य
स्यनाशंयातेबलेमृधे ॥ ३३ ॥ हाहाकारोमहानासीच्छ्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ तदैवभगवान्साक्षाच्छ्रीकृष्णोविश्वरक्षकः ॥ सुदर्शनास्त्रं
प्रायुंक्तसाधूनांरक्षणायवै ॥ ३४ ॥ तद्धस्तमुक्तंनिशितंसुदर्शनंलयार्ककोटिद्युतिमज्ज्वलत्प्रभं ॥ जहारसद्यःशकुनेर्दृढंशिरोयथाचवृत्रस्य
पविर्महामृधे ॥ ३५ ॥ तावद्गृहीत्वाशकुनिंमृधेहरिःचिक्षेपसद्योमृतमंबरेबलात् ॥ उत्क्षेपणंभोःकुरुतेषुभिर्दिवियदून्गिराश्रीपतिरित्युवा
च ॥ ३६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंहरेर्वचःश्रुत्वासर्वेयादवपुंगवाः ॥ अंबरात्प्रपतंतंतंतेडुर्बाणैःस्फुरत्प्रभैः ॥ ३७ ॥ दैत्योदीप्तिम
तोबाणैरंबरेशतयोजनम् ॥ गतःकंदुकवद्राजन्नूर्ध्वलोकस्यपश्यतः ॥ ३८ ॥ सांबस्यापिसबाणेनसहस्रंयोजनंगतः ॥ पुनस्तमापतंतंखा
ज्जघानात्विषुणार्जुनः ॥ ३९ ॥ तेनबाणेनदैत्येंद्रोयोजनंचायुतंगतः ॥ अनिरुद्धस्यबाणेनलक्षयोजनमास्थितः ॥ ४० ॥ प्रद्युम्नस्यापिबाणे
ननियुतंयोजनंगतः ॥ पुनस्तमापतंतंखाद्वीक्ष्ययोगेश्वरेश्वरः ॥४१॥ बाणंसमादधेतेनगतःखेकोटियोजनम् ॥ एवंखेसंस्थितेदैत्येव्यतीते
प्रहरद्वये ॥ ४२ ॥ ४२ ॥ द्वितीयेनापिबाणेनतंजघानहरिः स्वयं ॥ सबाणस्तंभ्रामयित्वादिक्षुवैकोटियोजनं ॥ ४३ ॥ समुद्रेपातयामास
वातःपद्ममिवप्रभुः ॥ एवंमृतेतदादैत्येतज्ज्योतिर्निर्गतंस्फुरत् ॥ ४४ ॥ सर्वतोपिभ्रमद्राजन्श्रीकृष्णेलीनतांगतम् ॥ तदाजयजयारा
वोदिविभूमौबभूवह ॥ ४५ ॥ विद्याधर्य्यश्चगंधर्व्योननृतुःखेसुखान्विताः ॥ जगुःकिन्नरगंधर्वास्तुष्टुवुःसिद्धचारणाः ॥ ४६ ॥ ऋषयोमुन

यःसर्वैप्रशशंसुर्हरिंपरम् ॥ब्रह्मरुद्रेंद्रसूर्याद्याःसर्वेतत्रसमागताः॥४७॥श्रीकृष्णस्योपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे॥४८॥ इ०ग०सं०वि०ना०ब० सं०भद्राश्वखंडगमनेचंद्रावतीयुद्धोपाख्यानेशकुनिदैत्यवधोनामैकचत्वारिंशोऽध्यायः॥४१॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पलायितेषुशेषेषुदैत्येषुरणमंडलात् ॥ वीणावेणुमृदंगादीन्नादयन्दुंदुभीन्हरिः ॥ १ ॥गीयमानोयादवेंद्रैःसूतमागधबंदिभिः ॥स्वपुत्रैर्यादवैःसार्द्धंस्वसैन्यपरिवारितः ॥२ ॥शंखचक्रगदापद्मशार्ङ्गेषुधिविराजितः॥प्रविवेशसुरैःसार्द्धंपुरींचंद्रावतींप्रभुः ॥ ३॥ दुःखार्ताभर्तरिमृतेरुदंतीकरुणंबहु ॥ अंकेगृहीत्वाशकुनेःसुतंराज्ञीमदालसा ॥४॥ श्रीकृष्णचरणेबालंनिधायाशुकृतांजलिः ॥ अश्रुपूर्णमुखीदीनाहरिंनत्वाजगादह॥५॥मदालसोवाच॥ भारावतारायभुविप्रभोत्वंजातोयदूनांकुलआदिदेवः ॥ असिष्यसेपासिभवंनिधायगुणैर्नलिप्तोसिनमामितुभ्यम् ॥६॥ मदात्मजंपालयभोतभीतमसुष्यहस्तंकुरुशीर्ष्णिदेव ॥ भत्राकृतंमेकिलतेपराधंक्षमस्वदेवेशजगन्निवास ॥७॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तोभगवांस्तस्यमूर्ध्निकृत्वाकरद्वयम् ॥ सर्वंचन्द्रावतीराज्यंददौतस्मैमहामनाः ॥ ८ ॥ दत्वाकल्पांतमायुष्यंभक्तिज्ञानंविरक्तिमत् ॥ शकुनेःशिशवेकृष्णःस्वमालांप्रददौशुभाम् ॥ ९ ॥ उच्चैःश्रवोहयोरत्नंकामधेनुःसुरद्रुमः ॥ आहृतायेशकुनिनापुरायुद्धेपुरंदरात् ॥ १० ॥ पुरंदरायतान्प्रादात्प्रयतात्छ्रीजनार्दनः ॥ गोविप्रसुरसाधूनांछंदसांपालकःस्वयम् ॥ ११ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ केमीदैत्याःपूर्वकालेशकुन्याद्यामहाबलाः ॥ देवर्षेमेपरंचित्रंकस्मान्मोक्षमुपागताः ॥ १२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ब्रह्मकल्पेपुराराजन्गन्धर्वेशःपुरावसुः ॥ आसीत्तस्यशुभाःपुत्राबभूवुर्नवचौरसाः ॥ १३ ॥ कन्दर्पसमलावण्यादिव्यभूषणभूषिताः ॥ नित्यंजगुर्ब्रह्मलोकेगीतवाद्यविशारदाः ॥ १४ ॥ मन्दारोमन्दरोमन्दोमन्दहासोमहाबलः ॥ सुदेवःसुधनःसौधःश्रीमानुरितिविश्रुताः ॥ १५ ॥ एकदामोहितेपुत्रींवाग्देवींवीक्ष्यवेधसि ॥ जहसुस्तेस्वमनसिपुरावसुसुताश्चये ॥ १६ ॥ सुरज्येष्ठापराधेनगतायोनिंचतामसीम् ॥ वाराहोथहिरण्याक्षो पत्न्यांतेजज्ञिरेनव॥१७॥शकुनिःशम्बरोहृष्टोभूतसन्तापनोवृकः ॥ कालनाभोमहानाभोहरिश्मश्रुस्तथोत्कचः ॥१८॥ एकदागृहमायान्तमपांतरतमंमुनिम् ॥ नत्वासम्पूज्यविधिवत्पप्रच्छुरिदमादरात् ॥ १९ ॥ ॥ दैत्याऊचुः ॥ ॥ श्रुतंशुक्रमुखाद्ब्रह्मन्कैवल्येशोहरिःस्वयम् ॥ ददातिमोक्षंभगवा

नृभक्तानांभक्तवत्सलः ॥ २० ॥ अस्माभिर्नकृताभक्तिरासुरींयोनिमास्थितैः ॥ दुःसङ्गनिरतैर्दुष्टैःकथंमोक्षोभवेदिह ॥ २१ ॥ उपायवद
नोब्रह्मन्कल्याणस्यपरस्यच ॥ कल्याणार्थंविचरसिदीनानांजगतिप्रभो ॥ २२ ॥ ॥ अपान्तरतमउवाच ॥ ॥ गुणानांभोपृथग्भा
वैर्येभजन्तिहरिंपरम् ॥ तैस्तैःप्रापुःपरंदैत्यानिर्गुणंमोक्षनायकम् ॥ २३ ॥ ऐक्यंचसौहृदंस्नेहंभयंक्रोधंस्मरंतथा ॥ विधायपूर्वेसततंश्रीकृ
ष्णेलीनतांगताः ॥ २४ ॥ पृश्निगर्भस्यसंबंधात्प्रजानांपतयोयथा ॥ कायाधवःसौहृदाच्चस्नेहाच्चसुतपामुनिः ॥२५॥ भयाद्धिरण्यकशिपुः
क्रोधाद्दश्वपितासुरः ॥ स्मराच्चश्रुतयःप्रापुर्योगिनांदुर्लभम्परम् ॥ २६ ॥ येनकेनापिभावेनश्रीकृष्णेधारयेन्मनः ॥ भक्तियोगेनतद्धामयदे
भिःप्राप्यतेसुराः ॥ २७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वांतर्हितेराजन्नपान्तरतमेमुनौ ॥ चक्रुर्वैरंशकुन्याद्याःपरिपूर्णतमेहरौ ॥ २८ ॥
तेप्रापुर्वैरभावेनश्रीकृष्णंपरमेश्वरम् ॥ नचित्रंविद्धिराजेंद्रकीटःपेशस्कृतंयथा ॥ २९ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे
नारदबहुलाश्वसंवादे चन्द्रा० शकुन्यादिपूर्वजन्मकथने भद्राश्वखण्डविजयोनामद्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४२॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥
॥ इत्थंखण्डंतुभद्राश्वंजित्वाश्रीयादवेश्वरः ॥ यदुभिःसैनिकैःसार्द्धमिलावृतमथाययौ ॥१॥ विभातियत्रैवगिरींद्रराजोभूपद्मगोलस्यचक
र्णिकेव ॥ स्फुरद्द्युतिःस्वर्णमयःसुमेरुःसुरालयोमैथिलरत्नसानुः ॥२॥ तंसर्वतोमन्दरमेरुमन्दरौसुपार्श्वएवंकुमुदश्चतुर्थकः ॥ विभातिसैको
गिरिभिर्नगेश्वरश्चतुष्पदार्थैश्चमनोरथाइव ॥३॥ जांबूनदंजंबुभवंहियत्रयतःस्वतःसिद्धिभवंसुवर्णम् ॥ यत्रारुणोदाख्यनदीचजातायद्वारि
पानाद्द्युतिचामयत्वम् ॥ ४ ॥ कदम्बजातामधुपंचधारायासान्तुपानेननृणांकदापि ॥ शीतोष्णवैवर्ण्यपरिश्रमाद्यादौर्गन्ध्यभावानभवंति
राजन् ॥५॥ यदुद्भवाःकामदुघानदाश्चरत्नान्नवासःशुभभूषणानि ॥ शय्यासनादीनिफलानियानिदिव्यानितानित्वथचार्पयन्ति ॥६॥ एवंचत
त्रोर्ध्ववनंप्रसिद्धंसंकर्षणोयत्रविराजतेथ ॥ शिवःसदासौरमतेप्रियाभिःस्त्रीभावतांयांतिजनास्तुतत्र ॥७॥ हैमांबुजापीतवसंतवायुभिरेजल्लतैला
विलवंगजालैः ॥ देवद्रुमामोदमदांधषट्पदैरिलावृतंखंडमतीवरेजे ॥८॥ पश्यन्भुवंस्वर्णमयींमनोहरांवैडूर्यरत्नांकुरवृंदचित्रिताम् ॥ इलावृतं
पूर्णमलंकृतंसुरैर्विजित्यखंडंजगृहेबलिंहरिः ॥९॥ श्रीशोभनोनामपुराकृतेयुगेजामातृकोभून्मुचकुंदभूभृतः ॥ एकादशींयःसमुपोष्यभारते

प्राप्तः सदेवैः किलमंदराचले ॥ १० ॥ अद्यापिराज्यंकुरुतेकुबेरवद्राज्ञ्यायुतोसौकिलचन्द्रभागया ॥ नीत्वाबलिंदेववरस्यसंमुखेसमाययौमैथिल
सुंदरःपरः ॥ ११ ॥ प्रदक्षिणीकृत्यहरींयदूत्तमंपादारविंदेपतितोथशोभनः ॥ भक्त्याप्रणम्याशुबलिंमहात्मनेदत्वाययौमैथिलमंदराचलम्
॥ १२ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ शोभनेचनृपेयातेभगवान्मधुसूदनः ॥ अग्रेचकारकिंदेवोवददेवर्षिसत्तम ॥ १३ ॥ ॥ नारद
उवाच ॥ सरोवरंपरंदिव्यंतस्मिन्मंदरसानुनि ॥ सौवर्णपंकजंवीक्ष्यकिरीटीप्राहमाधवम् ॥ १४ ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ कांचनी
भिर्लताभिश्चसौवर्णैःपंकजैर्वृतम् ॥ वदमांदेवकीपुत्रकस्येदंकुंडमद्भुतम् ॥ १५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ पृथुःपूर्वोराजराजःस्वा
यंभुवकुलोद्भवः ॥ ततापसतपोदिव्यंतस्येदंकुंडमद्भुतम् ॥ १६ ॥ अस्यपीत्वाजलंसद्यःसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ स्नात्वासद्धामपरमंयाति
पार्थनरेतरः ॥ १७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाभगवान्साक्षात्तपोभूमिंजगामह ॥ सरूपास्तत्रनृत्यंतिसर्वास्ताह्यष्टसिद्धयः ॥
तान्वीक्ष्यचोद्धवःप्राहभगवंतंसनातनम् ॥ १८ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ कस्येयंसुतपोभूमिर्मंदराचलसन्निधौ ॥ मूर्तिमत्योविराजंत्यः
काःस्त्रियोवदहेप्रभो ॥ १९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ स्वायंभुवेनमनुनातपश्चात्रकृतंपुरा ॥ तस्येयंसुतपोभूमिरद्यापिश्रेयसीबहु
॥ २० ॥ सदात्रैवहिवर्ततेनार्योयास्त्वष्टसिद्धयः ॥ अत्रप्राप्तस्यकस्यापिस्वतस्ताश्चभवंतिहि ॥ २१ ॥ अत्रक्षणेनतपसादेवत्वंयातिमान
वः ॥ तपोभूमेश्चमाहात्म्यंवक्तुंनालंचतुर्मुखः ॥ २२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाभगवान्कृष्णःस्वसैन्यपरिवारितः ॥ जगामप्रोत्कटा
न्देशान्दुदुंभीन्नादयन्मुहुः ॥ २३ ॥ हिरण्यकशिपुर्दैत्योयत्रतेपेतपःपुरा ॥ यत्रलीलावतीनामवर्ततेकांचनीपुरी ॥ २४ ॥ लीलावतीश्वरःसाक्षाद्दी
तिहोत्रोहुताशनः ॥ नित्यंराज्यंप्रकुरुतेमूर्तिमान्भुविसुव्रतः ॥ २५ ॥ सोपिश्रीकृष्णचंद्रायपुरुषायमहात्मने ॥ बलिंदत्वापरांशश्वत्स्तु
तिंचक्रेधनंजयः ॥ २६ ॥ इत्थंपश्यन्देवदेवःसर्ववर्षमिलावृतं ॥ जगामवेदनगरंजंबुद्वीपंमनोरमम् ॥ २७ ॥ मूर्तिमान्यत्रनिगमोदृश्यतेस
र्वदैवहि ॥ तत्सभायांसदावाणीवीणापुस्तकधारिणी ॥ २८ ॥ गायंतीकृष्णचरितंसुभगंमंगलायनम् ॥ उर्वशीपूर्वचित्त्याद्यानृत्यंत्यप्स
रसोनृप ॥ २९ ॥ हावभावकटाक्षैश्चतोषयंत्यःश्रुतीश्वरम् ॥ अहंविश्वावसुश्चैवतुंबुरुश्चसुदर्शनः ॥ ३० ॥ तथाचित्ररथोह्येतेवादित्रा

णिमुहुर्मुहुः ॥ वेणुवीणामृदंगानिमुरुयष्टियुतानिच ॥ ३१ ॥ तालदुंदुभिभिःसार्द्धंवादयंतियथाविधि ॥ ह्रस्वदीर्घप्लुतोदात्तानुदात्तस्व
रितानृप ॥ ३२ ॥ सानुनासिकभेदश्चतथानिरनुनासिकः ॥ एतैरष्टादशैर्भेदैर्दीयंतेश्रुतयःपरैः ॥ ३३ ॥ मूर्तिमंतोविराजंतेतत्रवेदपुरेनृप
॥ अष्टौतालाःस्वराःसप्ततथाग्रामत्रयंनृप ॥ ३४ ॥ वसंतिवेदनगरेमूर्तिमंतःसदैवहि ॥ भैरवोमेघमल्लारोदीपकोमालकंसकः
॥ ३५ ॥ श्रीरागश्चापिहिंडोलोरागाःषट्संप्रकीर्तिताः ॥ पंचभिश्चप्रियाभिश्चतनुजैरष्टभिःपृथक् ॥ ३६ ॥ मूर्तिमंतस्तुतेतत्रविचरंतिन
रेश्वर ॥ भैरवोबभ्रुवर्णश्चमालकंसःशुकद्युतिः ॥ ३७ ॥ मयूरद्युतिसंयुक्तोमेघमल्लारएवहि ॥ सुवर्णाभोदीपकश्चश्रीरागोरुणवर्णभृत् ॥
हिंडोलोदिव्यहंसाभोराजतेमिथिलेश्वर ॥ ३८ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ तालानांचस्वराणांचग्रामाणांमुनिसत्तम ॥ नृत्यानांकतिभेदाये
नामभिःसहितान्वद ॥ ३९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ रूपकश्चंचरीकश्चतालःपरमठःस्मृतः ॥ विराटःकमठश्चैवकल्लीकश्चझटि
ज्जटा ॥ ४० ॥ निषादर्षभगांधारषड्जमध्यमधैवताः ॥ पंचमश्चेत्यमीराजन्स्वराःसप्तप्रकीर्तिताः ॥ ४१ ॥ माधुर्यमथगांधार्यंध्रौव्यं
ग्रामत्रयंस्मृतम् ॥ रासंचतांडवंनाट्यंगांधर्वंकैन्नरंतथा ॥ ४२ ॥ वैद्याधरंगौह्यकंचनृत्यमाप्सरसंनृप ॥ हावभावानुभावैश्चदशभिश्चाष्टभेद
वत् ॥ ४३ ॥ सारंगमयथान्यानिस्वरगम्यंपदंस्मृतम् ॥ एतत्तेकथितंराजन्किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४४ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां
विश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादे इलावृतखंडगमने सुंदरतपोदेशविजयेवेदनगरवर्णनंनामत्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४३ ॥ ॥ छ ॥
॥ बहुलाश्वउवाच ॥ रागिणीनांचनामानिवददेवऋषेमम ॥ तथैवरागपुत्राणांत्वंपरावरवित्तमः ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ का
लेनदेशभेदेनक्रिययास्वरमिश्रया ॥ भेदाश्चषष्टिपंचाशत्कोट्योगीतस्यकीर्तिताः ॥२॥ अंतर्भेदाअनंताहितेषांसंतिनृपेश्वर ॥ विद्ध्येनं
रागमानंदंशब्दब्रह्ममयंहरिम् ॥ ३ ॥ तस्मान्मुख्याश्चभेदाःकोवदिष्यामितवाग्रतः ॥ भैरवीपिंगलाशंकोलीलावत्यागरीतथा ॥ ४ ॥ भैर
वस्याऽपिरागस्यरागिण्यःपंचकीर्तिताः ॥ महार्षिश्चसमृद्धिश्चपिंगलोमागधस्तथा ॥ ५ ॥ बिलावरश्चवैशाखोललितःपंचमस्तथा ॥ भैरव
स्याष्टपुत्रायेगीयंतेचपृथक्पृथक् ॥६॥ चित्राजयजयावंतीविचित्राकथितापुनः ॥ वृजमल्लार्यंधकारीरागिण्योपिमनोहराः ॥ ७ ॥ मेघमल्लार

रागस्यकथिताःपंचमैथिल ॥ श्यामाकारः सोरटश्चनटोडायनएवच ॥ ८ ॥ केदारोव्रजरंहस्योजलधारस्तथैवच ॥ विहागश्चेत्यष्टपुत्राःक
थिताःपूर्वसूरिभिः ॥ ९ ॥ मेघमल्लाररावस्यमैथिलेन्द्रमनोहराः ॥ कंचुकीमंजरीटोडीगुजरीशाबरीतथा ॥ १०॥ दीपकस्यापिरागस्यरा
गिण्यःपंचविश्रुताः ॥ कल्याणःशुभकामश्चगौडकल्याणएवच ॥ ११ ॥ कामरूपःकान्हरेतिरामसंजीवनस्तथा ॥ सुखनामामन्दहासः
पुत्राश्चाष्टौविदेहराट् ॥ १२ ॥ रागस्यदीपकस्यापिकथितारागपंडितैः ॥ गांधारीवेदगांधारीधनाश्रीस्वर्मणिस्तथा ॥ १३ ॥ गुणागरीति
रागिण्यःपंचैतामैथिलेश्वर ॥ मालकोशस्यरागस्यकथितारागमंडले ॥ १४ ॥ मेघश्चमचलोमारुमाचारःकौशिकस्तथा ॥ चंद्रहारोघूंघु
टुश्चविहारोनंदएवच ॥ १५ ॥ मालकोशस्यरागस्यचाष्टपुत्राःप्रकीर्तिताः ॥ वैराटीचैवकर्णाटोगौरीगौरावटीतथा ॥ १६ ॥चतुश्चंद्रकला
चैवरागिण्यःपञ्चविश्रुताः ॥ श्रीरागस्यापिराजेंद्रकथिताःपूर्वसूरिभिः ॥ १७ ॥ सारंगःसागरोगौरोमरुत्पंचशरस्तथा ॥ गोविंदश्चहमीरश्च
भांगीरश्चतथैवच ॥ १८॥ श्रीरागस्यापिराजेंद्रअष्टौपुत्रामनोहराः ॥ वसंतीपरजीहेरीतैलंगीसुंदरीतथा ॥ १९ ॥ हिंडोलस्यापिरागस्यरा
गिण्यःपंचविश्रुताः ॥ मंगलश्चवसंतश्चविनोदःकुमुदस्तथा ॥ २० ॥ एवंचविहितोनामविभासःस्वरमंडलः ॥ पुत्राश्चाष्टौसमाख्यातामै
थिलेंद्रपृथक्पृथक् ॥२१॥ बहुलाश्वउ०॥शब्दब्रह्महरेःसाक्षान्निगमस्यमहात्मनः॥ रागमंडलइत्येवंहिंडोलस्यपृथक्पृथक् ॥ अंगानिवद
देवकानिकानिमहीतले ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ मुखंव्याकरणंप्रोक्तंपिंगलःपादउच्यते ॥ मीमांसशास्त्रंहस्तौचज्योतिर्नेत्रंप्र
कीर्तितम् ॥२३॥ आयुर्वेदःपृष्ठदेशःधनुर्वेदउरस्थलम् ॥ गांधर्वरसनंविद्धिमनोवैशेषिकंस्मृतम् ॥ २४॥ सांख्यंबुद्धिरहंकारोन्यायवादःप्र
कीर्तितः ॥ वेदांतंतस्यचित्तंहिवेदस्यापिमहात्मनः ॥ २५ ॥ रागरूपमिदंराजन्विहारंविद्धिमैथिल ॥ एतत्तेकथितंराजन्किंभूयःश्रोतु
मिच्छसि ॥ २६ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ तस्मिन्वेदपुरेरम्येकिंचकारहरिःस्वयम् ॥ एतन्मेवददेवर्षेत्वंसाक्षाद्दिव्यदर्शनः ॥ २७ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ आयांतंवेदनगरंश्रीकृष्णंयादवेश्वरम् ॥ निगमोपिबलिंनीत्वासरस्वत्यातयासह ॥ २८ ॥ गंधर्वैरप्सरोभिश्चग्रामता
लैःस्वरैःसह ॥ रागैःसभेदैःसहितःप्रणनामकृतांजलिः ॥ २९ ॥ प्रसन्नोभगवान्साक्षाद्देवदेवोजनार्दनः ॥ वेदंप्राहयदूनांचसर्वेषांशृण्वतांस

ताम् ॥ ३० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ निगमत्वंवरंब्रूहियत्तेमनसिवर्तते ॥ दुर्लभंकिंत्रिलोकेषुभक्तानांहर्षितेमयि ॥ ३१ ॥ वेद उवाच॥यदिदेवप्रसन्नोसिसर्वेयेमेसुपार्षदाः ॥ तेषांदेवनिजंरूपंदर्शयात्रपरेश्वर ॥३२॥ यद्रूपंतेचगोलोकेस्वधाम्निप्रस्फुरद्दद्युतौ ॥ वृंदावने चतद्वासेतस्यदर्शनकांक्षिणः ॥ ३३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ श्रुत्वावेदवचःकृष्णः परिपूर्णतमःस्वयम् ॥ स्वरूपंदर्शयामासराधयासहि तंपरम् ॥ ३४ ॥ तद्रूपंसुंदरंदृष्ट्वासर्वेवैमूर्च्छनांगतः ॥ पूरिताःसात्विकैर्भावैर्विस्मृत्यस्वतनुंसुखम् ॥ ३५ ॥ तदातिहर्षिताःसर्वेवादित्रै र्मधुरस्वनैः ॥ जगुस्तत्पुरतोराजन्ननृतुःपश्यतांसताम् ॥ ३६ ॥ यथाश्रुतंतथादृष्टंमाधुर्यंरूपमद्भुतम् ॥ तथैवचक्रुर्वेदाद्यावर्णनंमैथिलेश्व र ॥ ३७ ॥ ॥वेदउवाच॥ ॥सञ्ज्ञानमात्रंसदसत्परंबृहच्छश्वत्प्रशांतंविभवंसमंमहत् ॥ त्वांब्रह्मवेदेवसुदुर्गमंपरंसदास्वधाम्नापरिभू तकैतवम् ॥ ३८ ॥ ॥ सरस्वत्युवाच ॥ ॥ महत्परंत्वांकिलयोगिनोविदुःसविग्रहंतत्रवदंतिसात्वताः ॥ दृष्टंतुयत्तेपदयोर्द्वयंमेक्षेमस्य भूयान्महसामधीश्वरम् ॥ ३९ ॥ ॥ गन्धर्वाऊचुः ॥ ॥ श्यामंचगौरंविदितंस्वधाम्निकृतंत्वयाधामनिजेच्छयाहि ॥ विराजसेनि त्यमलंचताभ्यांघनोयथामेचकदामनीभ्याम् ॥ ४० ॥ अप्सरसऊचुः ॥ यथातमालःकलधौतवल्लयाघनोयथाचंचलयाचकास्ति॥नीलो द्रिराजोनिकषाश्मखन्याश्रीराधयाद्यस्तुतथारमण्या ॥ ४१ ॥ ॥ ग्रामाऊचुः ॥ ॥ यस्यपदस्यपरागंशंभुरमाकविदेवैः ॥ इच्छतिचेतसि राधातंभजमाधवपादम् ॥४२॥ ॥ तालाऊचुः ॥ येनबलिःसद्धिहरेत्तद्वलिमेवहरेत्॥तंभजपादंतुहरेश्चेतसिसुप्तेकुहरे ॥४३॥ ॥ माना ऊचुः ॥ ॥ उत्क्षिपंतिबहिर्दुःखंसंतोयच्छरणंगताः॥राधामाधवयोर्दिव्यंदधामःपादपंकजम्॥४४॥स्वराऊचुः॥शरद्विकचपंकजश्रियमतो वविद्वेषकंमिलिंदमुनिलीढितंकुलिशकंजचिन्हावृतम् ॥ स्फुरत्कनकनूपुरंदलितभक्ततापत्रयंचलद्द्युतिपदद्वयंहृदिदधामिराधापतेः ४५ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडेनारदबहुलाश्वसंवादेइलावृतखंडगमनेवेदादिस्तुतिवर्णनंनामचतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥४४॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ भैरवाद्यारागगणाःपुरःप्राप्ताहरेःप्रभो ॥ रूपानुरूपावयवांतनुंदृष्ट्वातिहर्षिताः ॥ १ ॥ यत्रयत्रचतेषांवैदृष्टिःप्राप्ता हरेस्तनौ ॥ तत्रस्थिताचनिर्गंतुंलावण्यान्नशशाकह ॥ २ ॥ अहोश्रीकृष्णचन्द्रस्यरूपमत्यद्भुतंहरेः ॥ दृष्ट्वोपवर्णनंतस्यचक्रुस्तेपिपृथ

क्पृथक् ॥ ३ ॥ ॥ भैरवउवाच ॥ ॥ भजहरिजानुद्वयमितिलक्ष्मीः॥ भजतिसदांकेकमलकराभ्याम् ॥ ४ ॥ ॥ मेघमल्लारउवा
च ॥ ॥ ऊरूविष्णोरंभाखंडौहेमस्तंभौध्यायेवंद्यौ ॥ ओजःपूर्णौशोभायुक्तौवस्त्रापीतौकृष्णस्योभौ ॥ ५ ॥ दीपकउवाच ॥ ॥ सक
लसुखकरंकनकरुचिधरं ॥ प्रथितहरिपदंभजतकटितटे ॥ ६ ॥ ॥ मालकंसउवाच ॥ ॥ कटीकेशवस्याहरेरस्तितत्रनृणांनेत्रयोर्द्द
ष्टिमानंहरंती ॥ परंकंपितामंदगच्छत्समीरैःसुनम्रेणसासर्वचेतोहरेत्थम् ॥ ७ ॥ ॥ श्रीरागउवाच ॥ ॥ नाभेःसरःपुष्करकुंडवच्चतल्ल
सत्रिवल्यूर्मिमनोहरंपदम् ॥ रोमावलिप्रोज्झितकामकाननंभजामिनित्यंहृदिराधिकापतेः ॥८॥ हिंडोलउवाच ॥ अक्षरपंक्तिःकिंत्वलिपं
क्तिःपिप्पलपत्रेमोहनमाला ॥ किंकमलेयच्छ्यामलरेखाकिंह्युदरेरोमावलिरेखा ॥ ९ ॥ भैरवागिण्यऊचुः ॥ पीतपटंयत्कृष्णहरेरिंद्रध
नुर्वद्दीप्तियुतम् ॥ कांचनशिल्पैश्चारुरुचितद्भजनृणांदुःखहरम् ॥ १० ॥ भैरवपुत्राऊचुः ॥ ॥ चतुःसमुद्राइवविश्वपूरकाआनंददादेव
चतुःपदार्थवत् ॥ तेबाहवोलोकवितानदण्डवज्जयन्तिभूधारणदिग्गजाइव ॥ ११ ॥ ॥ मेघमल्लाररागिण्यऊचुः ॥ ॥ अरुर्णाबिंबफल
द्युतिमण्डितंभजहरेरधरंमधुरंमनः ॥ नवजपादलमल्लद्युविग्रहंसकलवल्लभभूमिपतेःप्रभोः ॥ १२ ॥ ॥ मेघमल्लारपुत्राऊचुः ॥ ॥ कर्पूर
केतकसुमौक्तिकहीरकाणांश्रीखंडचंद्रचपलामृतमल्लिकानाम् ॥ तेषांरुचेश्चपरिभावमकारिपूर्वंयादंतपंक्तिरमलास्मरतांपरस्य ॥ १३॥
॥ दीपकरागिण्यऊचुः ॥ ॥ नयनयुगलजातंपातुनोहर्निशंतेमदनशरपरीक्षंसर्वलावण्यदीक्षम् ॥ परिहृतसुरवृक्षंकोटिशोलक्ष्यलक्षंनि
जजनकृतरक्षंदानदक्षंकटाक्षम् ॥१४॥ ॥ दीपकपुत्राऊचुः ॥ ॥ किंवाकुलिंगयुगलंनवपद्ममध्येदुःखक्षयायवसतांनिशितासियुग्मम् ॥ जै
त्रंधनुर्जयतिकिंमकरध्वजस्यभ्रूमंडलंकिमथचंद्रमुखेपरस्य ॥ १५ ॥ ॥ मालकोशरागिण्यऊचुः ॥ ॥ परिनृत्यतइंदुमंडलेफणिप
त्न्याविवलोलकुंडले ॥ कमलेमकरंदनिर्भरेभ्रमरालीवसुगंडमंडले ॥ १६ ॥ ॥ मालकंसपुत्राऊचुः ॥ ॥ रविरेवखमंडलेकिमुयदुभ
र्तुस्त्वथवाद्युतेतडित् ॥ अधितिष्ठतिगंडमंडलंद्युतिखंडंकलधौतकुंडलम् ॥१७॥ ॥ श्रीरागिण्यऊचुः ॥ ॥ कुलिंगयो खञ्जनयोःकिलारा
पदात्यतांयुद्धमभूदलीनाम् ॥ तेषांगतःकीरउषप्रफुल्लेचकास्तिपद्मेरुणींबबालिप्सुः ॥ १८ ॥ ॥ रागपुत्राऊचुः ॥ ॥ परिकरीकृत

पीतपटंहरिंशिखिकिरीटनतीकृतकंधरम् ॥ लगुडवेणुकरंचलकुंडलंपटुतरंनटवेषधरंभजे ॥ १९ ॥ ॥ हिंडोलरागिण्यऊचुः ॥ ॥ अतसीकुसुमोपमेयकांतिर्यमुनाकूलकदम्बमध्यवर्ती ॥ नवगोपवधूविलासशालीवनमालीवितनोतुमंगलानि ॥ २० ॥ ॥ हिंडोलपुत्राऊचुः ॥ ॥ हरेमत्समःपातकीनास्तिभूमौतथात्वत्समोनास्तिपापापहारी ॥ इतित्वांचमत्वाजगन्नाथदेवंयथेच्छाभवेत्तेतथामांकुरुत्वम् ॥ ॥ २१ ॥ नारदउवाच ॥ इतिरागकृतंध्यानंयःशृणोतिपठेत्सदा ॥ तन्नेत्रगोचरोयातिभगवान्भक्तवत्सलः ॥ २२ ॥ इत्थंस्वंदर्शनंदत्वावेदादिभ्योहरिःस्वयम् ॥ बभूवपश्यतांतेषांशार्ङ्गपाणिश्चतुर्भुजः ॥ २३ ॥ कृत्वातुदर्शनंविष्णोर्गतेदेवगणैःसह ॥ सैन्येसुतंशंबरारिंस्थापयित्वायदूत्तमम् ॥ २४ ॥ द्वारकांस्वांपुरींगंतुंमनश्चक्रेपरात्परः ॥ २५ ॥ मंजीरघंटाकलकिंकिणीकलंसुकांस्यपात्रध्वनिनारथेन ॥ सुग्रीवमुख्यैरतिचंचलाश्वैर्नियोजितैर्मैथिलदारुकेण ॥ २६ ॥ युतेनसद्रत्नमताश्रुतिस्वनैःप्रभञ्जनैजद्गरुडध्वजेन ॥ विहायसावेदपुरीम्परात्माययौपुरींयादववृंदमंडिताम् ॥२७॥ इति श्रीमद्गर्गा०सं०वि०ना०बहुलाश्वसंवादेरागकृतकृष्णध्यानवर्णनंनामपंचचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४५ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथकृष्णेभगवतिपुरींद्वारावतींगते ॥ प्रद्युम्नःसैनिकैःसार्द्धंनदान्कामदुघान्ययौ ॥ १ ॥ शतयोजनविस्तीर्णागंधर्वाणांमहापुरी ॥ वसंतमालतीनाम्नाहेमरत्नमयीशुभा ॥ २ ॥ लवंगलतिकाजालैरेलाकाश्मीरवृंदकैः ॥ जातीफलादिजावित्रीश्रीखण्डैःपारिजातकैः ॥ ३ ॥ मन्दारवनगन्धाढ्यैःसर्वतःसुरभीकृता ॥ सहस्रदलराजीवकेतकीपुष्पगन्धिभिः ॥ ४ ॥ मत्तालिनादिताभृङ्गैःशब्दिताचित्रपक्षिभिः ॥ गन्धर्वैराजिताभव्यैर्नागैर्भोगवतीयथा ॥ ५ ॥ पतङ्गोनामतत्रैवगन्धर्वेशोमहाबलः ॥ करोतिराज्यंसुकृतीशक्रवद्बलपौरुषः ॥ ६ ॥ श्रुत्वाप्रद्युम्नमायांतंदिग्जयार्थंविनिर्गतम् ॥ गंधर्वैरुद्भटैर्युक्तोयुद्धंकर्तुंमनोदधे ॥ ७ ॥ रथाश्वगजवीरैश्चगंधर्वैर्दशकोटिभिः ॥ पतंगआगतोयोद्धुंप्रद्युम्नस्यापिसंमुखे ॥ ८ ॥ गंधर्वैर्यदुभिःसार्द्धंघोरंयुद्धंबभूवह ॥ भल्लैर्गदाभिःपरिघैर्मुद्गरैस्तोमरर्ष्टिभिः ॥ ९ ॥ बाणांधकारेसंजातेपतंगोतिरथोबली ॥ धनुष्टंकारयन्प्राप्तोजगर्जघनवन्मृधे ॥१०॥ गदोगदांसमादायबलदेवानुजोबली ॥ तद्बलंपोथयामासवज्रेणेंद्रोयथागिरीन् ॥ ११ ॥ गदस्यगदयाकेचिद्गंधर्वाःपतितारणे ॥ रथाश्चूर्णीकृताःसर्वेमातंगाभिन्नमस्तकाः ॥ १२ ॥ अश्वारूढाःकेपिवी

राःपतितारणमूर्धनि ॥ अधोमुखाऊर्ध्वमुखागंधर्वाश्छिन्नबाहवः ॥ १३ ॥ क्षणमात्रेणतत्सैन्येरुधिराणांनदोह्यभूत् ॥ प्रमथाहरमालार्थंशि
रांसिजगृहुर्मृधे ॥ १४ ॥ सिंहारूढाभद्रकालीडाकिनीशतसंवृता ॥ कपालेनापिरुधिरंपिबंतीदृश्यतेमृधे ॥ १५ ॥ एवंयुद्धेगदकृतेगन्ध
र्वाणांपलायताम् ॥ गंधर्वेशस्तदाप्राप्तोहस्तिलक्षबलान्वितः ॥ १६ ॥ गदंतताडगदयापतंगोहृदिमैथिल ॥ गदोपितंस्वगदयापतंगंहृदि
चौजसा ॥ १७ ॥ तयोश्चगदयायुद्धंबभूवघटिकाद्वयम् ॥ विस्फुलिंगान्क्षरंत्यौद्वेगदेचूर्णीबभूवतुः ॥ १८ ॥ लक्षभारमयींगुर्वींगदामादा
यसत्वरं ॥ गदंतताडशिरसिपतंगोरणदुर्मदः ॥ १९ ॥ गदाप्रहारेणगदःक्षणंमूर्च्छामवापह ॥ एवंकृतेघोरमृधेपतंगेनमहात्मना ॥ २० ॥
तदैवद्वारकापुर्यास्तेजःसंघट्टमागतम् ॥ ददृशुर्यादवाःसर्वेकोटिमार्तंडसन्निभम् ॥ २१ ॥ तस्मिंस्तेजसिगौरांगोबलदेवोमहाबलः ॥ आ
विर्बभूवसहसाभगवान्भक्तवत्सलः ॥ २२ ॥ गंधर्वाणांबलंसर्वंसमाकृष्यहलेनवै ॥ तताडमुसलेनक्रुद्धोबलोनीलांबरोबली ॥ २३ ॥ रथाग
जास्तुरंगाश्चवीराःशस्त्रभृतांवराः ॥ निपेतुर्युगपत्सर्वेचूर्णिताश्चोपलाइव॥२४॥पतंगोविरथस्तस्माद्भयभीतःपुरींययौ ॥ पुनर्योद्धुंयादवैश्चसे
नाव्यूहंचकारह ॥ २५ ॥ शतयोजनविस्तीर्णांगंधर्वाणांमहापुरीम् ॥ वसंतमालतींसर्वामुद्धिदार्यहलेनवै ॥ २६ ॥ विचकर्षबलःक्रुद्धोनदं
कामदुघेनृप ॥ हाहाकारस्तदैवासीन्नगर्यांपतितैर्गृहैः ॥ २७ ॥ तिर्यक्पोतमिवाघूर्णन्नगरंवीक्ष्यसत्वरम् ॥ पतंगःसर्वगंधर्वैर्धर्षितःसन्कृतां
जलिः ॥ २८ ॥ खचिद्धेमसुवर्णानांमुक्तातोरणशालिनाम् ॥ दशयोजनदीर्घाणांकृतानांविश्वकर्मणाम् ॥२९॥ कामगानांपताकाभिर्युता
नांकुंभकोटिभिः ॥ सहस्रार्कप्रकाशानांविमानानांद्विलक्षकं ॥३०॥ चतुर्लक्षंगजानांचतुरंगाणांदशार्बुदम् ॥ दिव्यानांनवरत्नानांभारंदश
दशार्बुदम्॥३१॥ एलालवंगकाश्मीरजाती फलदलैःसह॥सुधाफलानांदिव्यानांकोटिशोभाजनानिच ॥३२॥ नीत्वाबलिंसरामायदत्वान
त्वाप्रधर्षितः ॥ कृतांजलिःप्राहबलंबलभद्रप्रभाववित्॥३३॥ ॥ पतंगउवाच ॥ ॥रामराममहावीर्यनजानेतवविक्रमम् ॥ यस्यैकमूर्ध्निभाति
लवद्दृश्यतेभूमिमंडलं॥३४॥ देवाधिदेवभगवन्कामपालनमोस्तुते ॥ नमोनंतायशेषायसाक्षाद्रामायतेनमः ॥३५॥ जयजयाच्युतदेवपरा
त्परस्वयमनंतदिगंतगतश्रुते ॥ सुरमुनींद्रफणींद्रवरायतेमुसलिनेबलिनेहलिनेनमः ॥३६॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंस्तुतःपतंगेनबलभद्रो

महाबलः ॥ प्रसन्नचेतागंधर्वैमाभैष्टेत्यभयंददौ ॥ ३७ ॥ स्थापयित्वाबलेकार्ष्णिप्रणतंयादवेश्वरः ॥ यादवैःप्रस्तुतःशीघ्रंपुरींद्वाराव
तींययौ ॥ ३८ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां विश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादे इलावृतखण्डगमनेगंधर्वदेशविजयेवसंत
मालतीकर्षणंनाम षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ प्रद्युम्नोथमहावीरोनादयन्जयदुंदुभीन् ॥ यदुभिः
सैनिकैःसार्द्धमघुधारातटंययौ ॥ १ ॥ सुवर्णाद्रितटीभूतेवनेवैश्रंभकेशुभे ॥ सुवर्णवर्णहंसाढ्येकांचनीलतिकावृते ॥ २ ॥ हेमा
वतीषुद्रोणीषुदेवदुर्गासुमैथिल ॥ दानवानामगम्यासुगङ्गावेत्रवतीषुच ॥ ३ ॥ दानवेभ्यःप्रभीतानांकचित्स्वर्गात्पलायिनां ॥ अष्टानांलो
कपालानांनिधयोयत्रसंतिहि ॥ ४ ॥ तत्रशक्रसखोदेवआदिपत्याभिरक्षकः ॥ श्रुत्वागतञ्चप्रद्युम्नंयुद्धंकर्तुंमनोदधे ॥ ५ ॥ प्रद्युम्नप्रेषितः
साक्षादुद्धवोबुद्धिसत्तमः ॥ पप्रच्छदृष्टमार्गैश्चजनैस्तस्यपुरंययौ ॥ ६ ॥ नत्वादेवंशक्रसखंसभायामुद्धवःप्रभुः ॥ प्रद्युम्नकथितंप्राहविस्तरा
न्मंत्रिणोवरः ॥ ७ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ उग्रसेनोयादवेन्द्रोद्वारकेशोनृपेश्वरः ॥ जंबुद्वीपनृपान्जित्वाराजसूयंकरिष्यति ॥ ८ ॥
तेनप्रणोदितोजेतुंरुक्मिणीनंदनोबली ॥ जित्वासभारतादीनिखंडानिस्वस्यतेजसा ॥ ९ ॥ अद्यैवेलावृतंप्राप्तोजेतुंकार्ष्णिर्महाबलः ॥ त
स्मैयच्छबलिंशीघ्रंकुलकौशल्यहेतवे ॥ नचेद्युद्धंहिभवताराजन्सर्वविदांवर ॥ १० ॥ ॥ शक्रसखउवाच ॥ ॥ शृणुदूतसदादेवैःपूजि
तोहंनरैःकिमु ॥ सिद्धोहंवैमहावीरोनागलक्षसमोबले ॥ ११ ॥ अष्टानांलोकपालानामाधिपत्याभिरक्षकः ॥ कुबेरइवकोशाढ्यःपुरंदरइ
वोद्भटः ॥ १२ ॥ उग्रसेनेनदातव्यंमह्यंचोपायनंपरम् ॥ पराक्तस्मैनदास्यामियदुराजायभूभृते ॥ १३ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ य
थातिरस्कृतांप्राप्तःकुबेरोयदुतेजसा ॥ यथाशृंगारतिलकश्चैत्रदेशाधिपोबली ॥ १४ ॥ शुभांगोहरिवर्षेशउत्तरेशोगुणाकरः ॥ यथादैत्यस
खोराजालंकेशोराक्षसेश्वरः ॥ १५ ॥ संवत्सरःकेतुमालःशकुन्याद्यामहासुराः ॥ तथाभूतस्त्वंहिराजन्बलिंतस्मैप्रदास्यसि ॥ १६ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युद्धववचःश्रुत्वाक्रुद्धःशक्रसखोबली ॥ उद्धवंप्रत्युवाचाथशृणुभागवतोत्तम ॥ १७ ॥ यावद्बलिंप्रदास्यामिताव
त्त्वंसंस्थितोभव ॥ अन्यथातेगतिर्नास्तिसत्यंसत्यंमहामते ॥ १८ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ वयंतुमंत्रिप्रवराःपूर्णज्ञानप्रदावराः ॥ म

च्छिक्षणंनमन्यंतेतेषांदंडभवंफलम् ॥ १९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंसदृष्टरोधेनरोधयामासचोद्धवम् ॥ बद्ध्वापाशैरौपगविंकारागारेरुरोधह ॥ उद्धवंनागतंराजन्यदूनामनुशोचताम् ॥ २० ॥ दिनानिकतिचित्तत्रव्यतीयुस्तमपश्यताम् ॥ मन्मुखात्तदुपाकर्ण्यप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ २१ ॥ जेतुंशक्रसखंप्रागात्त्रिपुरंत्र्यंबकोयथा ॥ यदुभिर्भ्रातृभिःसार्द्धंससैन्यपरिवारितः ॥ २२ ॥ सुवर्णाद्रिगुहास्वारात्संप्राप्तोमकरध्वजः ॥ वीरकोदंडटंकारैर्दुंदुभिध्वनिमिश्रितैः ॥ २३ ॥ अश्वहेषैर्हस्तिनादैर्विनेदुश्चदिशोदश ॥ सैन्यपादरजोभिश्चयुयुधयादवैःसह ॥ २४ ॥ बभूवतुमुलंयुद्धंछादितंव्योममंडलं ॥ वीक्ष्यसर्वेमेरुदेवाभयंप्रापुर्नृपेश्वर ॥ २५ ॥ अथशक्रसखःक्रुद्धोरथारूढोमहाबलः ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिर्युयुधेयादवैःसह ॥ २६ ॥ बभूवतुमुलंयुद्धंदेवानांयदुभिःसह ॥ प्राकृतप्रलयेराजन्नब्धीनामब्धिभिर्यथा ॥२७॥ शस्त्रांधकारेसंजातेसारणोरोहिणीसुतः ॥ बलदेवानुजोवीरोदंशितोगजसंस्थितः ॥ २८ ॥ सर्वेषामग्रतःप्राप्तोधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ तद्बलंपोथयामासबाणैःकोदंडनिर्गतैः ॥ २९ ॥ श्रीसारणस्यबाणौघैःकेचिद्वीराद्विधाकृताः ॥ तिर्यग्भूतारथायुद्धेनिपेतुःपादपाइव ॥ ३० गजानांभिन्नकुंभानांमौक्तिकान्यपतंस्तदा ॥ बाणांधकारेसंजातेरात्रौतारागणाइव ॥ ३१ ॥ संछिद्यमानैरश्वैश्चवीरैर्नागैरणांगणं ॥ बभौभूतगणैर्युक्तंयथाक्रीडमुमापतेः ॥ ३२ ॥ सारणस्यबलंदृष्ट्वासर्वेदेवाःपलायिताः ॥ संश्छिन्नभिन्नकोदंडा अभितःशीर्णकंचुकाः ॥ ३३ ॥ पलायमानंस्वबलंदृष्ट्वाशक्रसखोबली ॥ धनुष्टंकारयन्प्राप्तोजगर्जघनवद्बली ॥ ३४ ॥ अर्जुनंदशभिर्बाणैर्विंशत्याभानुमेवच ॥ सांबंबाणशतैर्युद्धेनिरुद्धंचशतैःशरैः ॥ ३५ ॥ द्विशतैश्चगदंवीरंसहस्रैःसारणंतथा ॥ तताडसमरेवीरोधन्वीशक्रसखोबली ॥३६॥ तद्बाणैःसरथावीरावभ्रमुर्घटिकाद्वयम् ॥ चक्रवत्कुंभकारस्यतदद्भुतमिवाभवत् ॥३७॥ हयाश्चपंचतांप्राप्ताःश्लथद्बंधारधाभ्रमात् ॥ रथिनःखिन्नमनसःसूतामूर्च्छांगतामृधे ॥३८॥ सांबोन्यंरथमारुह्यधनुष्टंकारयन्बलात् ॥ धनुःशक्रसखस्यापिचिच्छेददशभिःशरैः ॥३९॥ द्वाभ्यांसूतंशतैरश्वान्सहस्रैस्तद्रथंशरैः ॥ चूर्णयामासराजेंद्रसांबोजांबवतीसुतः ॥४०॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ नागेंद्रमत्तमारुह्यशूलंजग्राहरोषतः ॥४१॥ विव्याधसांबंशूलेनहृदिशक्रसखोबली ॥ तेनघातेनसांबोपिकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥४२॥ योजनेपादविक्षेपंकज्जलाद्रिसमप्रभम् ॥ च

तुर्योजनमुच्चांगंयोजनार्धंरदद्वयम् ॥ ४३ ॥ महच्चीत्कारकुर्वंतंत्रिशुंडादंडमंडलैः ॥ शृंखलैःपातयंतंतंचतुर्योजनविस्तृतैः ॥ ४४ ॥ गजा
न्वीरान्मर्दयंतंरथानश्वानितस्ततः ॥ दंतैःपादैर्घातयंतंकालांतकयमोपमम् ॥ ४५ ॥ आगतंवीक्ष्यनागेंद्रंशत्रुणानोदितंपरम् ॥ विचरंतं
मृधाद्भीतायदुसेनाविदुद्रुवुः ॥ ४६ ॥ गदोगदांसमादायबलदेवानुजोबली ॥ जघानतद्गजंकुंभेगदयावज्रकल्पया ॥ ४७ ॥ गदासंभिन्न
कुम्भोपिगजोयुद्धेपपातह ॥ छिन्नपक्षोयथाशैलस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ ४८ ॥ अथशक्रसखोयावद्गदांजग्राहरोषतः ॥ तावत्तताडगदया
गदःशक्रसखंहृदि ॥ ४९ ॥ तेनघातेनसगजात्पतितोमूर्च्छितोभवत् ॥ पुनरुत्थायसगदंभुजाभ्यांजगृहेमृधे ॥ ५० ॥ गदशक्रसखौयुद्धेयु
युधातेपरस्परम् ॥ रंगेमल्लाविववनेवन्यौतौवारणाविव ॥ ५१ ॥ भुजाभ्यांतंसमुत्थाप्यबलदेवानुजोबली ॥ चिक्षेपतत्पुरोवीरंबलात्तं
शतयोजनं ॥ ५२ ॥ तदाजयजयारावोयदुसैन्येबभूवह ॥ जयदुंदुभयोनेदुःप्रशशंसुर्मुहुर्जनाः ॥ ५३ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्य
संहितायांविश्वजित्खण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेइलावृतखण्डगमनेदेवदेशविजयेशक्रसखयुद्धंनामसप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४७ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्वपुरेपतितोमूर्च्छांगतःशक्रसखोभृशम् ॥ उत्तस्थौचक्षणंतत्रकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ १ ॥ अथकार्ष्णिपरंब्रह्म
ज्ञात्वाशक्रसखस्त्वरम् ॥ स्वसकाशाद्बलिंनीत्वायदूनांचबलंययौ ॥ २ ॥ ऐरावतकुलेभाश्चत्रिशुंडादंडशालिनः ॥ चतुर्दंताःश्वेतवर्णाः
सहस्राणिमदच्युतः ॥ ३ ॥ हेमाद्रिप्रभवानागायोजनद्वयविग्रहाः ॥ कोटिशःपर्वताकाराउन्मत्तादिग्गजाइव ॥ ४ ॥ दिव्याश्वादिव्यगत
यःकोटिशःकोटिशोनृप ॥ शतार्बुदारथादिव्याःशातकुंभमयाःपराः ॥ ५ ॥ अयुतानिविमानानांयोजनद्वयशालिनाम् ॥ नियुतंकामधे
नूनांपारिजातसहस्रकम् ॥ ६ ॥ करिदंतखचिद्दंडाहेमरत्नखचित्पदाः ॥ मुक्तास्तबकसंबद्धगुणयंत्रस्फुरत्प्रभाः ॥ ७ ॥ मल्लिकामकरं
दार्द्राःशिरीषकुसुमाकुलाः ॥ पयःफेननिभाःशय्याःकोटिशःसोपबर्हणाः ॥ ८ ॥ वितानानिविचित्राणिभित्तिवस्त्राणिकोटिशः ॥ आस
नानिमृदुस्पर्शांचित्रवर्णानिसर्वशः ॥ ९ ॥ दीर्घाणिचोपबर्हाणिविश्वकर्मकृतानिच ॥ मुक्तास्तबकहेमाद्यैःखचितानिसहस्रशः ॥ १० ॥ सह
स्रशोजवनिकाःशिबिकाश्चैवकोटिशः ॥ छत्राणांचामराणांचदिव्यसिंहासनैःसह ॥ ११ ॥ व्यजनानांतथाकोटिराज्यश्रीभूषणानिच ॥ पी

यूषाणांद्रोणकोटिःसुधर्माचसभातथा ॥ १२ ॥ एवंचसर्वतोभद्रपद्मानीतिसहस्रशः ॥ हीरकाणांचहरितांमुक्तानांचतथैवहि ॥ १३ ॥ गो
मेदानांकोटिभारानीलकानांतथैवच ॥ आदित्यचंद्रकांतीनांवैडूर्याणांसहस्रशः ॥ १४ ॥ स्यमंतकमणीनांचकोटिभाराःसमागताः ॥
तथावैपद्मरागाणांभारान्विद्धयर्बुदंनृप ॥ १५ ॥ जांबूनदसुवर्णानांहाटकानांतथैवच ॥ सुवर्णाद्रिसुवर्णानांकोटिभाराश्चकोटिशः ॥१६॥
इत्थंनवनिधीन्सर्वान्दैवानांमैथिलेश्वर ॥ अष्टानांलोकपालानामाधिपत्याधिरक्षकः ॥ १७ ॥ नीत्वोद्धवंशक्रसखोदत्वैवंबलिमद्भुतम् ॥
कौशल्यहेतवेकार्ष्णिप्रणनामकृतांजलिः ॥ १८ ॥ तस्मैतुष्टःशंबरारिःप्रददौरत्नमालिकाम् ॥ संस्थाप्यराज्येतंराजन्नेषाहिप्रकृतिःसता
म् ॥ १९ ॥ इत्थंशक्रसखंजित्वाप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ विकर्षन्महतींसेनामरुणोदातटान्ययौ ॥ २० ॥ श्रुत्वाजितंशक्रसखंसिद्धेशाःकि
न्नरास्तथा ॥ नकेपियुयुधुस्तेनप्रद्युम्नायबलिंददुः ॥ २१ ॥ शिबिराणांसमूहोभूदरुणोदानदीमनु ॥ महाधनखचिद्भिश्चवितानैःशतयोज
नम् ॥ २२ ॥ पतत्पताकैर्दिव्याभैर्भून्यस्तविजयध्वजैः ॥ विरेजेशिबिरव्यूहोलहरीभिःयथोदधिः ॥ २३ ॥ आकाशादागतंतत्रगजारूढं
पुरंदरम् ॥ ससैन्यंसहसाराजन्दुंदुभिध्वनिसंयुतम् ॥ २४ ॥ संवीक्ष्यवेगतोवीराजगृहुःशस्त्रसंहतिम् ॥ पुनरिंद्रंचतंज्ञात्वावभूवुर्हर्षिता
नृपाः ॥ २५ ॥ श्रीप्रद्युम्नंसभामध्येसंप्राप्तोथपुरंदरः ॥ दत्तासनोयदुवरैःप्रद्युम्नंप्राहदेवराट् ॥ २६ ॥ श्रीपुरंदर उ० ॥ शृणुकार्ष्णेमहाबा
होत्वंपरावरवित्तमः ॥ लीलावतीनामपुरीशुभाहेमाद्रिसानुषु ॥ २७ ॥ विद्याधरेशःसुकृतीतत्रराज्यंकरोतिहि ॥ तत्कन्यासुंदरीनामश
तचन्द्रनिभाशुभा ॥ २८ ॥ आगतादेवताःसर्वास्तस्याराजन्स्वयंवरे ॥ लोकपालास्तथासर्वेसंप्राप्तादिव्यविग्रहाः ॥ २९ ॥ यंद्र
ष्टामूर्च्छिताहंस्यांसमेभर्ताभवत्विति ॥ गिरेत्येवंप्रजल्पंतीसुंदरंवरमिच्छती ॥ ३० ॥ तत्रापिगच्छसहसाभ्रातृभिःसहकौतुकं ॥
स्वयंवरंपश्यपरंदेवलोकैश्चमंडितम् ॥ ३१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाभगवान्कार्ष्णियादवैर्भ्रातृभिसह ॥ पुरंदरेणसहसापुरीं
लीलावतींययौ ॥ ३२ ॥ विशालाजिरसंयुक्तेखचिद्रत्नमनोहरे ॥ चंदनागुरुकस्तूरीकुंकुमद्रवचर्चिते ॥ ३३ ॥ मुक्तायुक्तैस्तोरणै
श्चवितानैःसुमहाधनैः ॥ जांबूनदासनैःसाक्षादिंद्रलोकइवामले ॥ ३४ ॥ तस्मिन्स्वयंवरेतस्थौप्रद्युम्नोदिव्यआसने ॥ गिरिशृंगेयथा

सिंहःसर्वेषांपश्यतांनृप ॥ ३५ ॥ प्रजेशामुनयस्तत्रदेवारुद्रगणास्तथा ॥ मरुतोरवयश्चैववसवोह्यग्नयोश्विनौ ॥ ३६ ॥ यमोथवरुणः
सोमोधनदःशक्रएवहि ॥ सिद्धाविद्याधराश्चैवगंधर्वाःकिन्नरास्तथा ॥ ३७ ॥ अन्येसमागताःसर्वेरत्नाभरणभूषिताः ॥ जहुर्वैवाहिकी
माशांप्रद्युम्नंवीक्ष्यमैथिल ॥ ३८ ॥ सासुंदरीतत्रसुरत्नमालयारतिंचरंभांक्षिपतीवनिर्गता ॥ वाणींरमांरूपवतींपुलोमजांविडंबयंतीवव
भौवरांगना ॥ ३९ ॥ यांवीक्ष्यसर्वेषुसदःसुसर्वतोमोहंप्रयातेषुतथैवमैथिल ॥ श्रीःसर्वलोकस्यचपश्यतोवरंविचिन्वतीसाचपलेवचांबुदम्
॥ ४० ॥ दिव्यांबरंपद्मदलायतेक्षणंप्रद्युम्नवीरंनरलोकसुंदरम् ॥ समेत्यमूर्च्छांसमवापसुंदरीविद्याधरीसापुनरापसंज्ञाम् ॥ ४१ ॥
समुत्थितासात्वतिहर्षविव्हलातस्थौसुमालांविनिधायतद्गले ॥ विद्याधरेशःसुकृतींचसुंदरींसुतांददौमैथिलशंबरारये ॥ ४२ ॥ नदत्सुतूर्ये
पुतदेवनिर्जरानसेहिरेवीक्ष्यविवाहमंगलम् ॥ तंसर्वतःसंरुरुधुःस्वयंवरंप्रचंडमेघाइवभास्करंपरं ॥ ४३ ॥ क्रोधावृतांस्तानमरान्धनुर्धरा
न्मदोद्धतान्वीक्ष्यहरेःसुतोबली ॥ श्रीकृष्णदत्तंसशरंधनुःस्वयंत्वरंगृहीत्वायदुभिर्जगर्जह ॥ ४४ ॥ तच्चापमुक्तैर्विशिखैःस्फुरप्रभैश्छिन्ना
युधामैथिलशीर्णकंचुकाः ॥ विदुद्रुवुस्तेचदिशोदशामरानीहारमेघाइवसूर्यरश्मिभिः ॥ ४५ ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षादित्थंजित्वास्वयंव
रम् ॥ विजित्येलावृतंखंडंभारतंगंतुमुद्यतः ॥ ४६ ॥ भ्रातृभिर्यदुभिःसैन्यैःसर्वमंत्रिजनैःसह ॥ आययौभारतंखंडंनादयञ्जयदुंदुभीन् ॥
॥ ४७ ॥ पश्यन्देशाननेकांश्चजंबूद्वीपंययौबली ॥ आनर्तान्द्वारकादेशान्प्राप्तोभूच्छ्रीहरेःसुतः ॥ ४८ ॥ प्रद्युम्नप्रेषितःसाक्षादुद्धवोबुद्धि
सत्तमः ॥ प्रणनामोग्रसेनंतंसभायांश्रीहरिंबलं ॥४९॥ वर्षंवर्षेपियज्जातंजम्बूद्विपजयोयथा॥तत्सर्वंहियथायोग्यंकथयामासचोद्धवः ॥५०॥
श्रीकृष्णबलदेवाभ्यांसर्ववृद्धजनैःसह ॥ प्रद्युम्नंतंसमानेतुमुग्रसेनोविनिर्गतः ॥ ५१ ॥ गीतवादित्रघोषेणब्रह्मघोषेणभूयसा ॥ मुक्तावर्षैर्लाज
पुष्पैःपाठारावैःसुमंगलैः ॥ ५२ ॥ वारणेंद्रंपुरस्कृत्यसौवर्णैःकलशैर्नृप ॥ गंधर्ववारमुख्याभिःशंखदुंदुभिवेणुभिः ॥ ५३ ॥ गंधाक्षतैर्हेमपा
त्रैःपुष्पैर्धूपैर्यवांकुरैः ॥ उग्रसेनःशंबरारेःसंमुखंचाजगामह ॥ ५४ ॥ खड्गंनीत्वोग्रसेनस्यपुरोधृत्वाकृतांजलिः ॥ ननामकार्ष्णिर्यदुभिर्भ्रा
तृभिःसहमैथिल ॥ ५५ ॥ श्रीकृष्णंसबलंनत्वासर्वान्वृद्धान्प्रणम्यच ॥ गर्गाचार्यंननामाशुप्रद्युम्नोमीनकेतनः ॥ ५६ ॥ संश्लाघ्याभ्यर्च्य

विधिवद्ब्राह्मणैर्वेदसूक्तिभिः ॥ आरोप्यवारणेकार्ष्णिमुग्रसेनःपुरींययौ ॥ ८७ ॥ द्वारकायांमंगलोभूद्यदूनांचगृहेगृहे ॥ इत्थंजयस्तेकथितःकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ८८ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादेइलावृतखंडविजयेस्वयंवराविजयेप्रद्युम्नद्वारकागमनंनामाष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कथंचकारविधिवद्राजसूयाध्वरंनृपः ॥ एतन्मेब्रूहिविप्रेंद्रत्वंपरावरवित्तमः ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथोग्रसेनोनृपतिःसर्वधर्मभृतांवरः ॥ श्रीकृष्णेनसहायेनक्रतुराजंचकारह ॥ २ ॥ गर्गाद्यदुकुलाचार्यान्मुहूर्तंबोध्ययत्ततः ॥ बंधुभ्यःप्रददौराजन्सुहृद्भ्योपिनिमंत्रणम् ॥३॥ भक्त्यापरमयाहूताऋषयोमुनयोद्विजाः ॥ आजग्मुर्द्वारकांसर्वेपुत्रशिष्यैःसमावृताः ॥४॥ वेदव्यासःशुकःसाक्षान्मैत्रेयोथपराशरः॥पैलःसुमंतुर्दुर्वासावैशंपायनइत्यहम्॥५॥ जैमिनिर्भार्गवोरामोदत्तात्रेयोसितोमुनिः ॥ अंगिरावामदेवोत्रिर्वसिष्ठःकण्वएवच ॥६॥ विश्वामित्रःशतानंदोभारद्वाजोथगौतमः ॥ कपिलःसनकाद्याश्चविभांडश्चपतंजलिः ॥७॥ द्रोणःकृपःप्राड्विपकःशांडिल्योमुनिसत्तमः ॥ अन्येचमुनयोराजन्सशिष्याश्चसमागताः ॥८॥ ब्रह्माशिवोजंभभेदीदेवारुद्रगणास्तथा ॥ आदित्यामरुतःसर्वेवसवोह्यग्नयोश्विनौ ॥ ९ ॥ यमोथवरुणःसोमोधनदोगणनायकः॥सिद्धाविद्याधराश्चैवगंधर्वाःकिन्नरादयः ॥१०॥ गंधर्व्योप्सरसःसर्वाविद्याधर्य्यःसमागताः ॥ वितलाद्दानवादैत्याःप्रह्लादोबलिनासह॥११॥रक्षोभिर्भीषणैःसार्द्धंलंकाधीशोविभीषणः ॥ सर्वैश्चवानरैःसार्द्धंहनूमान्वायुनंदनः ॥ १२ ॥ ऋक्षैश्चदंष्ट्रिभिःसार्द्धंजांबवानृक्षराड्बली ॥ सर्वैश्चपक्षिभिःसार्द्धंगरुडःपक्षिराड्बली॥१३॥सर्वैःसरीसृपैःसार्द्धंवासुकिर्नागराण्महान् ॥ गोरूपधारिणीपृथ्वीसर्वाभिःकामधेनुभिः॥१४॥सर्वैःशैलैर्मूर्तिमद्भिःसुमेरुश्चहिमाचलः ॥ गुल्मवृक्षलताभिश्चवटःसाक्षात्प्रयागतः ॥ १५ ॥ महानदीभिःसहिताश्रीगंगायमुनानदी ॥ पारावाराःसप्ततथारत्नोपायनसंयुताः ॥ १६ ॥ आजग्मुरुग्रसेनस्यराजसूयेमहाध्वरे ॥ सप्तपुर्यस्त्रयोग्रामानवारण्यानवोषराः ॥ १७ ॥ चतुर्दशैवगुह्यानिविख्यातानिमहीतले ॥ तीर्थराजःप्रयागश्चपुष्करंबद्रिकाश्रमः ॥ १८ ॥ सिद्धाश्रमोविनसनःकुंडैःसर्वैःसरोवरैः ॥ वनानिदंडकादीनिसर्वैश्चोपवनैःसह ॥ १९ ॥ क्षेत्रैःसमग्रैर्विमलैरेतेतत्रसमाययुः ॥ श्रीमद्गोवर्द्धनोनामागिरिराजोव्रजाद्गिरिः ॥ २० ॥ वृंदावनंव्रजवनैःसरःकुंडैःसमाय

यौ ॥ नंदोपनंदानंदश्चतथाषड्वृषभानवः ॥ २१ ॥ वृषभानुवरःसाक्षात्सुचंद्रोनाममैथिल ॥ सर्वैगोपगणैर्गोभिर्नंदराजःसमाययौ ॥ २२ ॥
कीर्तिर्यशोमतिःसाक्षाद्गोपीभिर्गोपिकेश्वरी ॥ श्रीराधाशिबिकारूढासखीसंघैश्चकोटिभिः ॥ २३ ॥ शतयूथैश्चगोपीनांद्वारकांप्रययौमु
दा ॥ तासांवासोयत्रयत्रगोपीभूमिश्चसाभवत् ॥ २४ ॥ तदंगरागसंजातंगोपीचंदनमेवहि ॥ गोपीचंदनलिप्तांगोनरोनारायणोभवेत् ॥
॥ २५ ॥ चतुर्वर्णास्तथासर्वेआजग्मुस्तस्यचाध्वरे ॥ धृतराष्ट्रोबुद्धिचक्षुःसाक्षाद्दुर्योधनःकलिः ॥ २६ ॥ शल्योभीष्मश्चकर्णश्चकुंतीपुत्रो
युधिष्ठिरः ॥ भीमोर्जुनोथनकुलःसहदेवस्तथापरे ॥ २७ ॥ दमघोषोवृद्धशर्माजयसेनोमहानृपः ॥ धृष्टकेतुर्भीष्मकश्चनग्नजित्कोसलेश्वरः
॥ २८ ॥ बृहत्सेनोधृतिःसाक्षान्मैथिलेशःपितातव ॥ अन्येपितत्रराजानःसुहृत्संबंधिबांधवाः ॥ सहस्त्रीभिस्तथापौत्रैःपुत्रैराजग्मुरध्वरम्
॥ २९ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसं०वि०खं०ना०ब०सं०यज्ञारंभेस्वजननिमंत्रणंनामैकोनपंचाशत्तमोऽध्याय ॥ ४९ ॥ नारदउवाच ॥
अर्थसिद्धचोरिवद्वारेरेवताद्रिसमुद्रयोः ॥ मध्येपिंडारकेक्षेत्रेयज्ञारंभोबभूवह ॥ १ ॥ पंचयोजनविस्तीर्णःकुंडोभूद्यस्यचाध्वरे ॥ योजन
ब्रह्मकुंडस्तुगव्यूतिःपंचकुंडकाः ॥ २ ॥ मेखलागर्तविस्तारवेदीभिर्निर्मितादश ॥ सहस्रहस्तमुच्चांगोयज्ञस्तंभोबभौमहान् ॥ ३ ॥
पंचयोजनविस्तीर्णःसौवर्णोयज्ञमंडपः ॥ वितानतोरणैरेजेकदलीखंडमंडितः ॥ ४ ॥ भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकैः ॥ देवैश्चस
हितोराजाबभौशक्रइवाध्वरे ॥ ५ ॥ यज्ञावतारःश्रीकृष्णःपरिपूर्णतमोध्वरे ॥ बभौपुत्रैश्चपौत्रैश्चपरमात्मेवभूतिभिः ॥ ६ ॥ महासं
भृतसंभारेराजसूयेध्वरेवरे ॥ गर्गाचार्यंगुरुंकृत्वायदुराजोह्यदीक्षत ॥ ७ ॥ होतारोदशलक्षाणिदशलक्षाणिदीक्षिताः ॥ अध्वर्यवःपं
चलक्षमुद्गातारस्तथापरे ॥ ८ ॥ हस्तिशुंडासमाधारामुक्ताज्यस्यहुताशनः ॥ अजीर्णप्रापतद्यज्ञेनचित्रंविद्धिमैथिल ॥ ९ ॥ केपिजीवा
स्त्रिलोक्यांतुनबभूवुर्बुभुक्षिताः ॥ सर्वेदेवास्तुसोमेनह्यजीर्णत्वमुपागताः ॥ १० ॥ रुचिमत्याधर्मपत्न्योग्रसेनोयदुराड्बली ॥ अध्वरावभृ
थस्नानंतीर्थेपिंडारकेकरोत् ॥ ११ ॥ व्यासाद्यैर्मुनिभिःस्नातोविधिवद्वेदसूक्तिभिः ॥ यथादक्षिणयायज्ञोरुचिमत्याबभौनृपः ॥ १२ ॥ दे
वदुंदुभयोनेदुर्नरदुंदुभयस्तदा ॥ उग्रसेनोपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ १३ ॥ गजानांहेममाराणांनियुतानिचतुर्दश ॥ शतार्बुदंहयानांतु

यज्ञांतेदक्षिणांपराम् ॥ १४ ॥ कोटिशोनवरत्नानांमहाहारांबरैःसह ॥ गर्गाचार्यायमुनयेगृहोपस्करसंयुताम् ॥ १५ ॥ उग्रसेनोददौराजा यादवेंद्रोमहामनाः ॥ गजानांतत्रसाहस्रंहयानामयुतंतथा ॥ १६ ॥ विंशद्भारंसुवर्णानांब्राह्मणेब्राह्मणेददौ ॥ मरुतस्यमहायज्ञेत्यक्तपात्राय थाद्विजाः ॥ १७ ॥ तथोग्रसेनस्यक्रतौसंतुष्टाहर्षितागताः ॥ संतुष्टादेवताःसर्वाःप्राप्तभागादिवंगताः ॥ १८ ॥ भूरिद्रव्याबंदिनश्चजयारा वागृहंगताः ॥ रक्षोदैत्यावानराश्चदंष्ट्रिणःपक्षिणस्तथा ॥ १९ ॥ नागाःसंतुष्टमनसःसर्वेस्वंस्वंगृहंययुः ॥ गावःशैलावृक्षसंघानद्यस्तीर्थाश्च सिंधवः ॥ २० ॥ संतुष्टाःप्राप्तभागायेतेसर्वेस्वंगृहंययुः ॥ राजानोयेसमाहूताःपारिबर्हेणभूयसा ॥ २१ ॥ पूजितादानमानाभ्यांतेपिस्वं स्वंगृहंगताः ॥ नंदाद्यागोपमुख्यायेश्रीकृष्णेनप्रपूजिताः ॥ २२ ॥ हर्षिताःप्रेमदानाभ्यांतेपिसर्वेव्रजंययुः ॥ एतत्तेकथितंराजन्महायज्ञ स्यमंगलम् ॥ २३ ॥ यत्रश्रीकृष्णचंद्रोस्तितत्रकिंसफलंनहि ॥ येशृण्वंतिकथामेतांपठंतिसततंनराः ॥ २४ ॥ धर्मश्चार्थश्चकामश्चमोक्ष स्तेषांप्रजायते ॥ २५ ॥ पूर्णःपरेशःपरमेश्वरःप्रभुःपुनातुवोयःपुरुषःपुराणः ॥ शृण्वंतियेतस्यकथांविचित्रांकुर्वंतितीर्थंस्वकुलंनरास्ते ॥ २६ ॥ छलेनयज्ञस्यहरिःपरेश्वरोभारंविदेहेशभुवोवतारयत् ॥ योभूच्चतुर्व्यूहधरोयदोःकुलेतस्मैनमोनंतगुणायभूभृते ॥ २७ ॥ अत्य द्भुतमिमंग्रंथंभुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥ श्रीनिकेतस्यसोपानमतिवैकुंठदुर्लभं ॥ २८ ॥ यःशृणोतिनरोभक्त्यासकृतार्थोनसंशयः ॥ गर्गाचा र्येणसंप्रोक्तंसर्वसारसमुद्धृतं ॥ २९ ॥ यैःश्रुतंपठितंसम्यक्तेषांवासोहरेःपदं ॥ इहैवचसुखंप्राप्यपुत्रपौत्रादिसंततेः ॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादे उग्रसेनमहोदये राजसूययज्ञोत्सववर्णनंनामपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥ ॥ इतिश्रीविश्वजित्खंडंसामाप्तिमगमत् ॥ ॥ शुभंभवतु ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ इतिश्रीविश्वजित्खंडंसमाप्तिमगमत् ॥

इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्खण्डंस०

॥ अथ श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां बलभद्रखंडं प्रारंभः ॥

खण्डं ८


दुर्योधन


ब्रह्मदेव
ज्योतिमती तपश्चर्या करतीहे.

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ श्रुतंतवमुखाद्ब्रह्मन्मंगलंपरमाद्भुतम् ॥ सुधाखंडात्परंइष्टंखंडंविश्वजितंपर ॥ १ ॥ प
रिपूर्णतमस्यापिश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ षोडशस्त्रीसहस्राणांपुत्रादशदशाभवन् ॥ २ ॥ तेषांपुत्राश्चपौत्राश्चबभूवुःकोटिशोमुने ॥ रजां
सिभूमेर्गणयेन्नकविश्वेद्धरेःकुलं ॥ ३ ॥ रेवत्यांबलदेवस्यरामस्यापिमहात्मनः ॥ पुत्रोदयःकथंनस्यादेतन्मेब्रूहितत्त्वतः ॥ ४ ॥ ॥ श्री
नारदउवाच ॥ ॥ बाढमुक्तंभगवतःसंकर्षणस्याच्युताग्रजस्यबलभद्रस्यरामस्यकामपालस्यकथांसर्वथातवाग्रेकथयिष्यामि ॥ ५ ॥ अ
थकदाचित्प्राड्विपाकोनाममुनींद्रोयोगींद्रोदुर्योधनगुरुर्गजाव्हयंनामपुरंप्राजगाम ॥ ६ ॥ सुयोधनेनसंपूजितःपरमादरेणसोपचारेणमहार्हे
सिंहासनेस्थितोऽभूत् ॥ ७ ॥ तंप्रदक्षिणीकृत्यप्रणिपत्यकृतांजलिःपरःस्थितोमनःसंदेहंस्मृत्वाधार्तराष्ट्रइतिहोवाच ॥ ८ ॥ संकर्षणःसा
क्षाद्बलभद्रःकिंकारणात्कस्माल्लोकात्केनप्रार्थितोभूलोकानाजगामयेनेदंपुरंतिर्यग्भूतमभवत्तस्यममगुरोर्गदाशिक्षाकरस्याहोतत्प्रभावं
नितरांवदतात् ॥ ९ ॥ ॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ ॥ युवराजकुरूद्वहयदूद्वहस्यप्रभावंशृणुयच्छ्रवणेपापहानिःपरंभूयात् ॥ १० ॥ अस्मि
न्द्वापरांतेनृपव्याजदैत्यानीककोटिभिर्भूरिभराक्रांताभूर्गौर्भूत्वास्वयंभुवंशरणंजगाम ॥ ११ ॥ तदुपधार्यसुरज्येष्ठःसर्वसुरगणैःसमूढो
वैकुंठनाथंपुरस्कृत्यश्रीवामनवामपादांगुष्ठनखनिर्भिन्नोर्ध्वांडकटाहविवरमार्गेणबहिर्निर्गत्यकोटिशोंडनिचयंब्रह्मद्रवेसंप्रेक्षन्विरजातीरंप्रा
प्तवान् ॥१२॥ अथाग्रेऽसंख्यकोटिमार्तंडज्योतिषांमंडलमवेक्ष्यधातानत्वाध्यात्वातत्रानंतंसहस्रवदनंसंकर्षणंसर्वगुणलक्षणलक्षितंदेवैःसह
ददर्श ॥१३॥ तद्भोगकुंडलीभूतोत्संगेवृंदारण्यकालिंदीगोवर्द्धनाद्रिकुंजनिकुंजलतातरुगुंजगोपालगोपीगोकुलसंकुलंललितंगोलोकंसर्वलो
कनमस्कृतंसमेत्यतत्रनिजनिकुंजेनिजाज्ञांनीत्वांतःप्राप्यसाक्षात्परिपूर्णतमंस्वयंश्रीकृष्णचंद्रमसंख्यब्रह्मांडपतिंश्रीराधापतिंश्यामलच्छवि
पीतांबरवनमालावंशीधरंक्वणत्कनकनूपुरांककिंकिणीकटकांगदहारस्फुरत्कौस्तुभांगुलीयकैःसर्वतःपरिस्फुरत्कोटिबालमार्तंडमंडलकि
रीटकुंडलमंडितगंडस्थलमलकावलिभिर्विभ्राजमानमुखारविंदंनमस्कृत्याविधिःसर्वैःसर्वभूभारवृत्तांतंकथयांबभूव ॥१४॥ तेषांविज्ञाप्तिंविज्ञा
यभूमिभारहरणार्थंभगवान्स्वजनान्सर्वदेवान्यथायथमाज्ञांदत्वाऽनंतंसहस्रवदनमितिहोवाच ॥ १५ ॥ अंगपुरस्त्वमपिवसुदेवस्यदेवक्यां

भूत्वारोहिण्युदरादाविर्भवपश्चाद्देवक्याःपुत्रतामहंप्राप्स्यामि॥१६॥इ०मद्र०सं०ब०दुर्योधनप्राड्विपाकसं०बलदेवावतारकारणंनामअ०१
॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ ॥ इत्युक्तःसहस्रवदनोगंतुमभ्युदितःस्वसभायांस्थितोभूत् ॥ तदैवसिद्धचारणगन्धर्वाःसर्वतस्तंनतकंधराबभूवुः॥
॥ १ ॥ अथसुमतिःसारथिर्दिव्यंरथंतालांकंसाश्वंसमानीयसंमुखःस्थितोभूत् ॥ २ ॥ परसैन्यविदारणंमुसलंदैत्यदमनंहलंतेतू...
दुपतस्थतुर्ब्रह्ममयंनामवर्मचोपतस्थे ॥ ३ ॥ अथतत्रश्रीबलभद्रसभायांसर्वेषांपश्यतांरमावैकुंठात्समागतःपाणिनिपतंजलिभि...भिः
स्तूयमानःसिद्धचारणचामरसंसेव्यमानःशेषस्तमनंतंसंकर्षणंस्तुत्वातद्विग्रहेसंलीनोभूत् ॥ ४ ॥ अथाजितवैकुंठात्समागतोजैद...
र्बुध्न्यबहुरूपमहदादिभिःसंवेष्टितोघोरैःप्रेतविनायकैःसंवेष्टितःशेषःसहस्रवदनःसमागत्यसभायामनंतंस्तुत्वातस्मिन्संलिनोभूत् ॥५॥
अथश्वेतद्वीपात्समागतःकुमुदःकुमुदाक्षादिभिःपार्षदप्रवरैःसंसेव्यमानःसहस्रफणमौलिविराजमानःसिताचलाभोनीलांबरोनीलकुंतलाभो
भीमाभःसर्वेषांपश्यतांअनंतविग्रहेसोपिसंलीनोभूत् ॥६॥ अथतदैवेलावृतखंडात्समागतःस्त्रीगणार्बुदसहस्रैर्भवानीनाथैःसमावृतःशेषःदश
सहस्रवदनमौलिमंडलमंडितःप्रस्फुरत्किरीटकटकांगदःसमामेत्यानंतविग्रहेसंप्रलीनोभूत् ७॥अथपातालस्याधस्ताद्द्वात्रिंशद्योजनसहस्रां
तरात्समागतोभगवतस्तामसीकलासाक्षात्सहस्रवदनकिरीटमार्तंडमंडलमंडितोवेदव्यासपराशरसनकसनंदनसनातनसनत्कुमारनारद
सांख्यायनपुलस्त्यबृहस्पतिमैत्रेयादिमहर्षिभिःसंशोभितोवासुकिमहाशंखश्वेतधनंजयधृतराष्ट्रकुहककालियतक्षककंबलाश्वतरदेवदत्ता
दिभिर्नागेंद्रैश्चामरपाणिभिःसंसेव्यमानोमृगमदागुरुकुंकुमचंदनपंकावलिप्यमानाभिर्नागकन्याभिःसंस्तूयमानःसिद्धचारणगंधर्वविद्याधरग
णैरुद्गीयमानोहाटकेश्वरत्रिपुरबलकालकेयकलिनिवातकवचैरनुयायिभिःपुरःसरैरुद्रैकादशव्यूहैर्नाभिकामधेनुवरुणैःपश्चात्प्रयातैर्वी
णावेणुमृदंगतालदुंदुभिध्वानैर्गीयमानःफणींद्रोनागेंद्रइवतूर्णगतिर्विराजतेयस्यैकफणेचेदंक्षितिमंडलंसिद्धार्थइवलक्ष्यतेप्यागत्यमहानंत
विग्रहेसंलीनोभूत् ॥ ८ ॥ तच्चित्रंदृष्ट्वातत्सभापार्षदाःसर्वेतंपरिपूर्णतमंज्ञात्वावनताविस्मिताबभूवुः ॥ ९ ॥ अथानंतवदनोऽहानं
तःसंकर्षणोभगवान्स्वपार्षदान्सिद्धानुवाच ॥ १० ॥ अहंभूमिभारहरणार्थंभुवंगमिष्यामितस्माद्यूयंयादवेषुभविष्यथ ॥ ११ ॥ ओंश्र

बलोद्भटसुमतेसारथेभवतात्रैवस्थीयतां शोकंमाकुरुतात् यदायुद्धार्थीत्वत्स्मरणंकरिष्यामितदात्वंदिव्यंतालांकंरथंनीत्वामत्समीपमाग
मिष्यसि ॥ १२ ॥ हेहलमुसले यदायदा युवयोः स्मरणं करिष्यामि तदातदा मत्पुर आविर्भूतेभवतम् ॥ १३ ॥ भोवमंत्वम
वहेमुनयःपाणिन्यादयोहेव्यासादयोहेकुमुदादयोहेकोटिशोरुद्राहेमवानोनाथहेएकादशरुद्राहेगंधर्वाहेवासुक्यादिनागेंद्राहेनिवात
वरुणहेकामधेनोभूम्यांभरतखंडेयदुकुलेऽवतरंतंमांयूयंसर्वेसर्वदाएत्यममदर्शनंकुरुत ॥ १४ ॥ ॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ ॥ इत्य
र्वेस्वंस्वंधामसमाजग्मुः तेषुगतेषुनागकन्यायूथंभगवाननंतःप्राहयुष्माकमभिप्रायोमयाज्ञातस्तस्माद्गोपालानांगृहेषुजन्मानिप्राप्यमम
नंकुरुत ॥ १५ ॥ कदाचित्कलिंदनंदिनीकूलेविहारमाधुर्य्यमूलेयुष्माभिःसहरासमंडलंकरिष्यामियुष्माकंमनोरथःसफलोभविष्यति॥
॥ १६ ॥ अथनिवातकवचानांराजाकलिःस्वामिपादकृतमस्तकाञ्जलिःश्रीभगवंतं प्रत्युवाच ॥ १७ ॥ अहंकिंकरिष्यामिमय्याज्ञांकुरु
भगवन्यत्रत्वंगमिष्यसितत्राप्यहंगमिष्यामिहवावत्वद्वियोगेनमहान्खेदोभविष्यत्सहैवमांनयत्वं भक्तवत्सलोसि ॥ १८ ॥ एवंसंप्रार्थि
तोभगवाननंतःकलिं राजानं स्वभक्तं प्रसन्नः प्रत्युवाचसुखेनत्वंमत्सहैवागच्छभरतखंडेकौरवेंद्राणांकुलेधृतराष्ट्रस्यपुत्रोभूत्वादुर्योधनोना
मचक्रवर्तीभविष्यसित्वत्सहायमहंकरिष्यामिगदाशिक्षांदास्यामि ॥ १९ ॥ इत्युक्तःकलिस्तंनमस्कृत्यस्वधामगतवान्सएवकलिस्त्व
मेवजातोसिविष्णुमाययास्वात्मानंनस्मरसि ॥२०॥इ॰ मद्ग॰ सं॰ ब॰ प्राड्विपाकदुर्योधनसं॰ संकर्षणगमनमंत्रोनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥
॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ ॥ अथागताकोटिशरच्चंद्रमंडलप्रतीकाशानागलक्ष्मीर्महारथस्थासखीकोटिमंडितासंकर्षणंमहानंतंमत्वाविरहा
यांप्राह ॥ १ ॥ अहमपित्वयासहैवभगवन्भुवमागमिष्यामित्वद्वियोगातुराप्राणान्नधारयामि ॥ २ ॥ इतिबाष्पकंठीं
भगवाननंतःसर्वजगत्कारणकारणःसर्वभक्तदुःखनिवारणोमहेंद्रवारणइवभोगवारणइतिहोवाच ॥ ३ ॥ रंभोरुत्वंरेवतीविग्रहे
त्वाभूलोकेमांभजतात्माशोकंकुरुतात् ॥४॥ तच्छ्रुत्वानागलक्ष्मीःप्रत्युवाच रेवतीकाकस्यसुताकवर्तमानानितरांवदैतत् ॥ तच्छ्रुत्वा
भगवाननंतःसस्मितःस्वप्रियांप्रत्युवाच ॥ ५ ॥ आदिसर्गेकश्यपस्यकद्रुसुतोह्यहंजातःश्रीकृष्णाज्ञयात्वखंडंभूखंडमंडलंखरदंडगजरा

डिवचैकफणेकमंडलुमिवधृत्वासर्वतोधस्ताद्विराजमानोहंबभूव ॥ ६ ॥ अथमयिस्थितेचक्षुषःपुत्रोऽतिबलश्चाक्षुषोनाममनुःसप्तद्वीपभूखं
डमंडलेषुमंडलपतिभिर्घृष्टपादपुंडरीकः पुरंदरादिभिरलंघितचंडशासनःप्रचंडदोर्दंडविखंडितारिदोर्दंडः सर्वगुणमंडितःसम्राड्बभूव ॥
॥ ७ ॥ तस्यपुरुषसुद्युम्नाद्याःपुत्राबभूवुःतस्ययज्ञकुंडसमुद्भवाकन्याज्योतिष्मतीजाता ॥ ८ ॥ एकदास्नेहाच्चाक्षुषःपुत्रीं[illegible]
वरमिच्छसीतिवदसातदोवाचयःसर्वेषांबलवान्समेवरोभूयात् ॥ ९ ॥ तच्छ्रुत्वाराजाशक्रंबलवंतंज्ञात्वातमाजुहाव तदैवसद्यःसभागतं[illegible]
णंपुरःस्थितंसादरेणासनंदत्वामनुःप्राह ॥ १० ॥ त्वत्तःकोपिबलवान्वर्ततेनवा तत्सत्यंवदनचेत्स्मृतिः ॥ नहिसत्यात्परोधर्मइतिहोवा
चभूरियं ॥ सर्वंवोढुमलंमन्येऋतेलीकपरंनरं ॥ ११ ॥ इंद्रउवाच ॥ अहंबलवान्नास्मिमत्तोबलवान्वायुरस्तियेनसहायेनकार्यंकरिष्या
मि इत्युक्त्वागतेशक्रेराजावायुमाजुहावाहच त्वत्तःकोपिबलवान्वर्ततेसत्यंवदतात् ॥ १२ ॥ ॥ वायुरुवाच ॥ ॥ मत्तोबलवंतः पर्व
ताःसंतिमद्वेगेननोङ्घियमानाइत्युक्त्वागतेवायौराजापर्वतानाजुहावाहच भवद्भ्यःकोपिकोबलवान्वर्ततेसत्यंवदत ॥ १३ ॥ पर्वताःप्राहुर
स्मद्धारणाद्भूखंडंबलवद्वर्ततेयत्रवयंस्थिताःस्मःपर्वतेषुगतेषुभूखंडमंडलंसमाहूयराजाप्राहत्वत्तःकोपिबलवान्वर्ततेनवासत्यंवद ॥ १४ ॥
॥ तच्छ्रुत्वाभूखंडमुवाच ॥ ॥ मत्तोबलवान्संकर्षणोभगवान्वर्ततेसोयंसदानंतोनंतगुणार्णवआदिदेवोवासुदेवः सहस्रवदनोनागेंद्रइवभ
व्यवपुः कैलासइवशुक्लप्रकाशःकोटिसूर्यप्रतिभासःकोटिकंदर्पदर्पहारिलावण्येनविभ्राजमानः कमलपत्राक्षः कमलकर्णिकादिव्यविम
लवनमालानिर्मलपरिमलपरिलोभितमधुकरनिकरसंगीयमानःसिद्धचारणगंधर्वविद्याधरवरगणैरुपगीयमानःसुरासुरोरगमुनिगणैःसंध्याय
मानःसर्वोपरिविराजमानआस्ते ॥ १५ ॥ यस्यैकस्मिन्मूर्ध्नि सगिरिसरित्समुद्रवनजीवकोटिमंडितंभूखंडमंडलमहंदृश्येयन्नामानुकीर्त
नात्रिलोक्यांत्रैलोक्यघात्यपिकैवल्यंप्राप्नोति ॥ १६ ॥ एवंप्रभावोभगवान्सर्वतोबलवान्सर्वकारणकारणःसर्वेश्वरोदुरंतवीर्योमूलेरसायाः
स्थितस्तस्मात्परःकोपिनास्ति ॥ १७ ॥ महानंतउवाच ॥ इत्युक्त्वागतेभूखंडेचाक्षुषःकन्याज्योतिष्मतीममाधुर्यप्रभावंबलंचविज्ञा
यपित्राज्ञांगृहीत्वाविंध्याचलेमत्प्राप्त्यर्थंवर्षाणांलक्षाणिब्रह्मतपस्तेपे ॥ १८ ॥ ग्रीष्मेपंचाग्नितप्तावर्षासुसर्वासारधारिणीशिशिरआकंठभ

ग्राशीतोदकेभूत्वास्थंडिलशायिनीबभूव ॥ १९ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांबलभद्रखंडेज्योतिष्मत्युपाख्याननंनामतृतीयोध्यायः ॥३॥
॥ श्रीमहानंतउवाच ॥ ॥ अथज्योतिष्मतींशतचंद्रप्रतीकाशांनवयौवनांसुंदरींतपस्विनींवीक्ष्यशक्रयमधनदाग्निवरुणसूर्यसोममंगलबु
धबृहस्पतिशुक्रशनयःसर्वेतद्रूपोद्दीपितकामसंमोहिताचित्तास्तदाश्रममेत्यतामूचुः ॥ १ ॥ हेसुंदरिरंभोरुधन्यासिकस्यार्थंतपः करोषिते
वयस्तपोयोग्यंनास्तिमनोभिप्रायंस्वकमस्माकंवदेतितच्छ्रुत्वाज्योतिष्मत्युवाच भगवाननंतःसहस्रवदनोममभर्ताभूयादेतदर्थंतपस्तपा
मीतितद्वचः श्रुत्वासर्वेजहसुः पृथक्पृथक्तेषांपूर्वमिन्द्रइदमाह ॥ २ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ सर्पराजंवरंकर्तुंकिंवृथातपसेशुभे ॥ देवरा
जंवरयमांस्वतःप्राप्तंशतक्रतुं ॥ ३ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ यमराजंवरयमांदंडनेतारमाजगत् ॥ सर्वोत्तमात्वंमत्पत्नीपितृलोकेभविष्य
सि ॥ ४ ॥ ॥ धनदउवाच ॥ ॥ राजराजंहिमांविद्धिनिधीशंहेवरांगने ॥ त्वंभजाशुविशालाक्षित्यजसंकर्षणेरतिं ॥ ५ ॥ ॥ अग्नि
रुवाच ॥ ॥ सर्वदेवमुखंविद्धिसर्वयज्ञप्रतिष्ठितं ॥ भजमांत्वंविशालाक्षिविहायान्यत्रवासनां ॥ ६ ॥ ॥ वरुणउवाच ॥ ॥ लोकपालंवर
यमांपाशिनंयादसांपतिं ॥ सप्तानांहिसमुद्राणांवैभवंपश्यभामिनि ॥ ७ ॥ ॥ सूर्यउवाच ॥ ॥ जगच्चक्षुःसदाहंवैचंडांशुश्चाशुपात्मजे ॥
विहायपातालपतिंवरमांस्वर्गभूषणं ॥ ८ ॥ ॥ सोमउवाच ॥ ॥ द्विजराजश्चौषधीशोनक्षत्रेशःसुधाकरः ॥ कामिनीवल्लभोहंवैभजमां
गजगामिनि ॥ ९ ॥ ॥ मंगलउवाच ॥ ॥ इयंमहीहिमेमातापितासाक्षादुरुक्रमः ॥ मंगलंभजमांभद्रेभूत्वाभूरिभवार्थिनी ॥ १० ॥
॥ बुधउवाच ॥ ॥ बुधोहंबुद्धिमान्वीरःकामिनीरसवर्द्धनः ॥ विसृज्यसर्वनाकेशान्रमस्वत्वंमयासह ॥ १० ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥
गीष्पतिर्धिषणोहंवैसुराचार्योबृहस्पतिः ॥ साक्षाद्देवगुरुर्लोकेभजमांमन्यसेशुभे ॥ ११ ॥ ॥ शुक्रउवाच ॥ ॥ साक्षाद्दैत्यगुरुःकाव्योभा
र्गवोहंमहामते ॥ स्वश्रेयस्तुविचार्यैवंभवमद्भामिनीभृशं ॥ १२ ॥ ॥ शनिरुवाच ॥ ॥ सर्वेषांबलवान्भद्रेअहंदेवोपरिस्थितः ॥ त्यज
शोकंवरयमांलोकंभस्मीकरंदृशा ॥ १३ ॥ ॥ महानंतउवाच ॥ ॥ अथज्योतिष्मतीतेषांवचांसिश्रुत्वारुणनेत्रास्फुरदधराचलभ्रू
भंगाप्रोद्यद्रोषाग्निप्रकर्षोच्छलच्छटामांपरंसस्मारपरंक्रोधंचकार ॥ १४ ॥ तेनसखंडमहोमंडलंब्रह्मांडमपिपरंचाब्रह्मलोकाद्दृढमेजत्सर्वतो

महद्भयंबभूव ॥ १५ ॥ तदैवशक्राद्याःशापभयभीताःप्रकंपिताःकृतबद्धपाणयःपादपद्मेपरितोनिपेतुःपाहिपाहीतिजगुस्तैरित्थं
ज्योतिष्मतीपृथक्पृथक्तान्शशाप ॥ १६ ॥ ॥ ज्योतिष्मत्युवाच ॥ ॥ छलयितुमिहमांसमागतस्त्वंभवखलपंगुरधःसमीक्ष
शतनुरतिकृष्णकुत्सिताभोभवसहसासितमाषतैलभक्षी ॥ १७ ॥ हेशुक्रअक्ष्णाभवकाणआशुस्त्रीसंज्ञकस्त्वंभवगीष्पतेत्र ॥ हेसौम्य
रदिनंहिशून्यंवदंतिगच्छंतिनकेकदाचित् ॥ १८ ॥ हेमंगलत्वंभववानराननोनिशाकरत्वंभवराजयक्ष्मवान् ॥ त्वंभग्नदंतोभवमांदिवाक
रपाशिनक्चित्तेभवताज्जलंधरी ॥ १९ ॥ त्वंसर्वभक्षोभवतादुपर्बुधमनुष्यधर्मन्हृतपुष्पकोभव ॥ वैवस्वतत्वंबहुमानभंगोभवाशुयुद्धे
बलेनरक्षसा ॥ २० ॥ मांहर्तुमागत्यसुराधमस्थितःकरोपिनिंदांपरमात्मनोगिरा ॥ तवप्रियांकोपिनृपोहरिष्यतिकरिष्यतिस्वर्गेसुसंगते
त्वयि ॥ २१ ॥ पाशेनबद्धंयुधिनिर्जितंत्वांबलाद्गृहीत्वाखलुकोपिरक्षः ॥लंकांपुरीमेत्यदिवस्पतेर्थिन्कारागृहेधेकिलकारयिष्यति॥२२॥
॥ श्रीमहानंतउवाच ॥ अथहवावतयाशप्तानांदेवानांमध्येशक्रोपितांशशाप कोपकारिणिसंकर्षणंवरमपिप्राप्यात्रजन्मन्यन्यत्रशाक्रदानि
त्तवपुत्रोत्सवोमाभूत् ॥ एवमुक्त्वाशक्रोपितत्तेजसाधर्षितःसर्वदेवगणैःसहस्वर्गंजगामपुनःसातपस्तेपे ॥ २३ ॥ अथतत्तपोहृष्ट्वाब्रह्मा
विद्भिर्ब्राह्मणैर्मरीच्यादिभिःसंवृतःसर्वजगत्कारणभूतःस्वभवनाद्धंसयानेनागतवान् ॥ २४ ॥ अंबरेस्थित्वातामाहेतिहेज्योतिष्मति
षात्मजेत्वत्तपःसफलंजातंतेनसिद्धासिपरमहंप्रसन्नोस्मिवरंब्रूहीतिजगाद ॥ २५ ॥ तच्छ्रुत्वाऽऽकंठजलाद्विनिर्गत्यब्रह्माणंप्रणिपत्य
कृतांजलिरित्यब्रवीत्हेभगवन् यदिप्रसन्नोसिकिलेहसंकर्षणो भगवान् सहस्रवदनोममवरोभूयात् इतिश्रुत्वाहवाव विबुधर्षभःप्रत्युवाच ॥
॥ २७ ॥ हेपुत्रितवमनोरथोदुर्लभोस्तितथापिपूर्णंकरिष्यामि ॥ अथैववैवस्वतमन्वंतरःप्राप्तोस्तिअस्यत्रिनवचतुर्युगेकलि
तितववरःसंकर्षणोभगवान्भविष्यति ॥ २८ ॥ तच्छ्रुत्वाज्योतिष्मतीब्रह्माणमाहदेवदेवभगवन्महान्कालोवर्ततेममममनोरथःशीघ्रंभूया
त् त्वंसर्वकार्यकर्तुंसमर्थः ॥ नचेत्तुभ्यंशापंदास्यामियथादेवेभ्योदत्तः ॥ २८ ॥ इतिप्रोक्तोब्रह्माशापभीतःक्षणंविचार्यपुनराहहेराजपुत्रि
त्वमानर्तपतेरेवतस्यकुशस्थल्यांपुत्रीभवतास्मिञ्जन्मनित्रिनवचतुर्युगविकल्पितःकालःकेनचित्कारणेनक्षणवद्भविष्यति ॥ इतितस्यैवरं

त्वातत्रैवांतरधीयत ॥ ३० ॥ अथसाप्यानर्तेषुकुशस्थलीपतेरेवतस्यभार्यायांजन्मलेभेतत्रज्योतिष्मतीरेवतीनामरूपौदार्य्यगुणमंडि
तानवशरत्कंजनेत्राविवाहयोग्याबभूव ॥ ३१ ॥ तांरेवतःस्नेहेनांतःपुरेसभार्यउवाच कीदृशंवरमिच्छसीतिवद ॥ श्रुत्वासातदोवाचयः
सर्वेषांबलवान्समेवरोभूयात् ॥ ३२ ॥ इतिश्रुत्वाराजारेवतःसभार्योपिसुतांनीत्वादिव्यंरथमारुह्यबलवंतंवरंदीर्घायुषंपरिप्रष्टुंलोकानुल्लंघ्य
ब्रह्मलोकंगतवान् ॥ ३२ ॥ तत्रक्षणमास्थितोभूत्तेनक्षणेनभूलोकेऽष्टैवत्रिनवचतुर्युगविकल्पितःकालोजातःसाद्यैवब्रह्मलोकेवर्ततेरंभोरु
तस्यांत्वंसंलीनाभूत्वाऽऽवेशावतारिणीद्वारकायांमांप्राप्यरमस्व ॥ ३४ ॥ ॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ ॥ इत्थंतद्वाक्यंश्रुत्वानागलक्ष्मीःसं
कर्षणंभर्तारमनुज्ञाप्यब्रह्मलोकमेत्यरेवतीविग्रहेस्वावेशंचकार ॥३५॥ अथसंकर्षणोभगवान्भूरिभूमिभारहरणार्थंलोकनमस्कृताद्ब्रह्मलोक
धामसकाशादवततारेदंबलभद्रस्यभगवतआगमनंमयातेकथितम् सर्वदुरितापहरणंमंगलायनंयुवराजकौरवेंद्रकिंभूयःश्रोतुमिच्छसीति ॥
॥ ३६ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीबलभद्रखंडेज्योतिष्मत्युपाख्यानेरेवत्युपाख्यानंनामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥
॥ दुर्योधनउवाच ॥ ॥ मुनींद्रअहोऽहंधन्योस्मिपुरासंकर्षणस्यभक्तोऽस्मित्वयास्मारितोभगवतोवासुदेवस्यप्रभावंमाहात्म्यंपरमाद्भुतं
श्रुतमत्रावतारौभूत्वाभूम्यांरामकृष्णौपितुःपुरात्कथंव्रजेगतवंतौव्रजवासिभिर्नज्ञातौगुप्तौकथमभूतांतदुच्यताम् ॥ १ ॥ ॥ प्राड्विपाकउ
वाच ॥ ॥ अथैकदामथुरायांयदुपुर्य्यामुग्रसेनाग्रजोदेवकोदेवकींसुतांवसुदेवायददौ वरवध्वोःप्रयाणकालेकंसउग्रसेनात्मजस्तयोःस्यं
दनंनोदयामास ॥ २ ॥ तदैवदेववाणीकंसमाहरेयांवहसेऽस्याश्चाष्टमोगर्भोहित्वांहनिष्यति इतिश्रुत्वासमहासुरः कालनेमिः कंसःखड्ग
पाणिर्भगिनींहंतुंप्रवृत्तः ॥ ३ ॥ तदैववसुदेवस्तंबोधयित्वाप्राहैनांमामारयअस्याःपुत्रान्समर्पयिष्येयतस्तेभयंजातंतमपि ॥ इतिश्रुत्वा
तद्वाक्यसारवित्कंसस्तौकारागारेकारयित्वानिश्चलोत्यभवत् ॥ ४ ॥ अथदेवक्याःप्रथमंजातंपुत्रंकंसायवसुदेवःप्रददौतंसत्यवादिनं
ज्ञात्वाकंसोर्भकंनजघान ॥ ५ ॥ अंकानांवामतोगतिस्तथादेवानांतस्मादयंवाशत्रुःसर्वेयादवादेवाःसंतितववधमिच्छंतीतिनारदवाक्या
त्पुनर्जातंजातमपिनिजघान ॥ ६ ॥ अथकंसभयात्पलायितानांयदूनांमहान्कष्टोबभूव ॥ अथसप्तमोगर्भोदेवक्याभगवाननंतोह्यभव

त् तत्तेजःश्रीकृष्णाज्ञयायोगमायादेवक्युदरात्संनिकृष्यवसुदेवस्यभार्यायांकंसभयाद्गोकुलस्थितायांरोहिण्यामर्पयितुमाजगाम ॥ ७ ॥ तत्रैतेश्लोकाः ॥ देवक्याःसप्तमेगर्भेहर्षशोकविवर्द्धने ॥ व्रजंप्रणीतेरोहिण्यामनंतेयोगमायया ॥ अहोगर्भःक्वविगतइत्यूचुर्माथुराजनाः ॥८॥ अथव्रजेपंचदिनेषुभाद्रेस्वातौचषष्ठ्यांचसितेबुधेच॥ उच्चैर्ग्रहैःपंचभिरावृतेचलग्नेतुलाख्येदिनमध्यदेशे ॥९॥ सुरेषुवर्षत्सुचपुष्पवर्षंघनेषुमुंचत्सुचवारिबिंदून् ॥ बभूवदेवोवसुदेवपत्न्यांविभासयन्नंदगृहंस्वभासा ॥ १० ॥ नंदोपिकुर्वञ्छिशुजातकर्मददौद्विजेभ्योनियुतंगवांच ॥ गोपान्समाहूयसुगायकानांरावैर्महामंगलमाततान ॥ ११ ॥ अथाष्टमोदेवक्याःपरिपूर्णतमोभगवान्श्रीकृष्णचन्द्रोवततार ॥ तदैवतदाज्ञयानिशीथेतंप्रेंखेनिधायनंदपत्न्यांजातयायोगनिद्रयासंसुप्तेजगतिसतियमुनामुत्तीर्यमहावनमेत्ययशोदाशयनेसुतंनिधायसुतामादायपुनर्वसुदेवोगृहानाययौ ॥ १२ ॥ अथकारागारेबालध्वनिंश्रुत्वाशत्रुभीतःकंसःसमागत्यजातमात्रांतांकन्यांगृहीत्वाशिलापृष्ठेपोथयामास ॥ १३ ॥ तदैवतद्धस्तात्समुत्पत्यांबरेयोगनिद्राभूत्वासिद्धचारणगंधर्वविद्याधरमुनिगणैस्तूयमानाकंसमिदमाह हेखलतवपूर्वशत्रुरत्रक्वजातोवृथादेवकीवसुदेवौदीनौदुनोषि इत्युक्त्वासाविंध्याचलंजगाम ॥ १४ ॥ इत्युक्तोविस्मितःकंसोदेवकींवसुदेवंचविमुच्यपूतनादीन्दैत्यान्समाहूयचानिर्दशान्निर्दशान्बालान्हतुमाज्ञांचकारतेपितथाचक्रुः ॥ १५ ॥ अथनंदोपिपुत्रोत्सवंश्रुत्वामहोत्सवंचकार एवंकंसभयामिषेणव्रजंप्राप्तौरामकृष्णौस्वमाययालक्षितौव्रजवासिनांकृपांकर्तुंजातमात्रावद्भुतांबाललीलांचक्रतुऽकौरवेंद्रकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १६ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां बलभद्रखंडे श्रीबलभद्रश्रीकृष्णजन्मोत्सवोनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥छ॥

॥ दुर्योधनउवाच ॥ ॥ मुनींद्ररामोनंतोनंतलीलःश्रीकृष्णोपिचभूम्यांभूत्वाराराजतस्यसंक्षेपेणचरित्रंवदव्रजेकिंमथुरायांकिंद्वारकायांकिंमत्रकिमन्यत्रकिंचकार ॥ १ ॥ ॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ ॥ अथहवावश्रीकृष्णोजातमात्रोऽद्भुतांलीलांपूतनामोक्षशकटासुरतृणावर्तवधयुतांविश्वरूपदर्शनदधिचौर्य्यब्रह्मांडदर्शनयमलार्जुनद्रुमखंडभंगादिसंयुक्तांदुर्वाससोदर्शितमायावैभवां श्रीमद्गर्गाचार्यवर्णितराधाकृष्णनामौदार्य्यमाहात्म्ययुक्तां सुरज्येष्ठकारितवृषभानुवरनंदिनीविवाहरासमंडलकथामंडितांचकार ॥ २ ॥ ततःश्रीवृंदावनागमनेस

तिवत्सासुरबकासुराघासुराणांवधंकृत्वागोपालैःसहगोचारणेवृंदावनादिवनेषुविचचार ॥ ३ ॥ अथतालवनेधेनुकासुरंखररूपंखरस्वनं
स्वपद्भ्यांताडयंतंभुजदंडाभ्यांगृहीत्वामहाबलोबलदेवस्तालवृक्षेतंपातयित्वापुनरापतंतंतंभूपृष्ठेपोथयामास संमूर्च्छितोभग्नमस्तकःसद्य
स्तन्मुष्टिप्रहारेणनिधनंजगाम ॥ ४ ॥ अथश्रीकृष्णःकालियदमनदावाग्निपानादीनिचरित्राणिकृत्वाश्रीराधाप्रेमप्रकाशप्रीतिपरीक्षणवृं
दावनविहारदानमानलीलाहावभावयुक्तां शंखचूडवधादिशिवासुर्य्युपाख्यानकथांकथनीयांलीलांचकार ॥ ५ ॥ अथैकदागिरिराजपू
जनेकृतेभग्नबलिरिंद्रः सांवर्तमेघमंडलैर्व्रजमंडलेववर्षतदाभगवान् भयातुरंव्रजंवीक्ष्यमाभैष्टेत्यभयंदत्वाएककरेणगिरिराजंसमुत्पाट्योच्छि
लींध्रंबालइवदधारहवावसप्तवर्षोयःसप्ताहंसुस्थिरंतस्थौ ॥ ६ ॥ अथेंद्रःसर्वदेवगणैर्भयभीतःसार्धंश्रीकृष्णचन्द्रश्रीमत्पादारविंदद्वयंप्रणम्य
किरीटेननतोभूत्वातदभिषेकंकृत्वामहेंद्राद्सुरभिसुरमुनिभिःसार्द्धंस्वर्गंजगाम ॥ ७ ॥ तदद्भुतंगोवर्द्धनोद्धरणंदृष्ट्वागोपाविसिष्मुस्तेभ्यो
मुक्तारोहणादिवैभवंसंदर्शयामास ॥ ८ ॥ अथश्रुतिरूपाऋषिरूपामैथिलाकौशलाऽयोध्यापुरवासिनीयज्ञसीतापुलिंदकारमावैकुंठश्वेतद्वी
पोर्ध्ववैकुंठाजितपदश्रीलोकाचलवासिनीश्रीसखीदिव्यादिव्यात्रिगुणवृत्तिभूमिगोपीदेवजनस्त्रीजालंधरीबार्हिष्मतीपुरंध्र्यप्सरःसुतलवासि
नीनागेंद्रकन्यादिभिर्गोपीयूथैः पृथक्पृथक्श्रीकृष्णोव्रजमंडलेरासमंडलंचकार ॥ ९ ॥ एकदागाश्चारयन्सबलःश्रीकृष्णोगोपालबालै
र्भांडीरेबाललीलांवाह्यवाहकलक्षणांकृतवान् तत्रप्रलंबोगोपरूपोदैत्योविहारेविहारविजयंरामंस्वपृष्ठेनिधायोवाह ॥ १० ॥ अथहवाव
मथुरांगंतुमुद्यतंगिरींद्रसदृशंतमुद्वीक्ष्यपृष्ठगतोबलदेवोमहाबलोरुषामुष्टिनाशिरसिमहाद्रिंयथाद्रिभित्तताडतेनसद्योविशीर्णमस्तकोवज्रह
तोगिरिवद्दैत्योभूम्यांनिपपात ॥ ११ ॥ एकदाग्रीष्मेकुंजारण्यगतासुगोबुचगोपालेषुसत्सुसद्यःसंभूतोदावाग्निःप्रलयाग्निरिववबृधेततःकृ
ष्णरामेतिवदतःपाहिपाहीतिगोपालान्शरणंगतान्वीक्ष्यलोचनानिमीलयताशुमाभैष्टेत्युक्त्वातमग्निमपिवत् ॥ १२ ॥ अथहवानभां
डीराद्यमुनापारेगोपालगोगणंनीत्वाप्राप्तोभूत् तत्राशोकवनेयज्ञपत्न्यानीतंभोजनंकृतवान् ॥ १३ ॥ अथव्रजेनंदराजेवरुणग्रस्तेवरुणस्य
मानभंगंकृत्वानंदादिभ्योगोपेभ्योपिसर्वलोकनमस्कृतंवैकुंठंदर्शयामास ॥ १४ ॥ अथांबिकावनेश्रीकृष्णःसरस्वतीतीरेनंदंग्रसंतंसुदर्श

नंसर्पीकिलाखिललोकपालवंदितेनश्रीमच्चरणारविंदेनस्पृष्ट्वासर्पदेहात्तंमोचयामास ॥ १५ ॥ अथसबलःश्रीकृष्णोनिलायनक्रीडायांचोरपालकलक्षणंचोररूपंव्योमासुरंकंससखंभुजदंडाभ्यांगृहीत्वादशदिक्षुभ्रामयन्भगवान्भूपृष्ठेपातयामास ॥ १६ ॥ तथारिष्टासुरंकंसप्रणोदितंशृंगयोःसमुद्धृत्यपातयामास अथनारदमुखाच्छ्रुतश्रीकृष्णकथेन कंसेनप्रणोदितंकेशिनंश्रीकृष्णोभुजप्रवेशेनसंमर्द्दत्यमनेकालीलाःसहसाव्रजमंडलेबलेनकारयामास॥१७॥इ०श्रीम०सं०श्रीव०प्राड्विपाकदुर्योधनसंवादेरामकृष्णव्रजलीलावर्णनंनामषष्ठोऽध्यायः॥६॥

॥प्राड्विपाकउवाच ॥अथमथुरायांरामकृष्णौयानिचरित्राणिकृतवंतौतानिसंक्षेपेणयुवराजशृणुतात् अथकालनेमिनाकंसेनप्रयुक्तोऽक्रूरोरामकृष्णौसमानेतुंव्रजमंडलमागतवान् ॥ १ ॥ तत्रगंतुमभ्युदितंनंदराजसूनुंवीक्ष्यगोपीगणाविरहातुराबभूवुःपृथक्पृथक्तानाश्वास्यभगवान्रथमारुह्यसबलोऽक्रूरेणयदुपुरींगच्छन्मार्गेयमुनाजलेषुचश्वाफल्कायस्वंधामदर्शयामास ॥ २ ॥ अथपूर्वाण्हेमथुरोपवनेस्थित्वापराह्णेमथुरांपुरींसर्वतोददर्शअथरामकृष्णौदेवौपुराणौपुरुषौलीलयानरवरवेषधरौदिदृक्षवःपौराश्चपुरंध्र्यःकर्माणित्यक्त्वाभ्यधावन्नापगाउदधिमिव ताभ्यःकोटिकंदर्पदर्पहरसौंदर्यंस्वंसंदर्शयंतौचेतोहरंतौविचेरतुःस्म ॥ ३ ॥ अथराजमार्गेतद्याचितवस्त्राण्यदास्यंतंरजकंरंगकारंकराग्रेणसर्वेषांपश्यतांनिजघानतथावस्त्रवेषंकुर्वतेवायकायस्वसारूप्यंप्रादात् ॥ ४ ॥ ततःसैरंध्रींकुब्जांत्रिवक्रांचंदनादानमिषेणऋज्वींत्रिलोकसुंदरींकृत्वाततौवश्यजनान्समाभाष्यमथुराभर्भकैःसहितोधनुःस्थले प्रविष्टो यथेंद्रंहेमचित्रंसप्ततालकंसहस्रशःपुरुषैर्नेतुंशक्यंबृहद्भारंचाष्टधातुमयंलक्षभारसमंयज्ञमंडपधृतंकंसायभार्गवेणदत्तंसाक्षाच्छेषमिवकुंडलीभूतंकोदंडंवैष्णववंवीक्ष्यप्रसह्याददे ॥ ५ ॥ तदैवपश्यतांलोकानांसज्यंकृत्वालीलयाकृष्यकर्णपर्यंतंदोर्दंडाभ्यांयथेक्षुदंडंवेतंडःशुंडादंडेनकोदंडंमध्यतोबभंज ॥ ६ ॥ भज्यमानस्यधनुषष्टंकारेणसप्तलोकाबिलैःसहसर्वब्रह्मांडंननाद ततस्तारादिग्गजाश्चविचेलुःसर्वभूखंडमंडलंस्थालीवघटिकाद्वयमात्रंप्रचकंपे ॥ ७ ॥ अथापराण्हेरंगभूमिद्वारिद्विपंकुवलयापीडंसमेत्यक्षणंबाललीलयायुद्धंकृत्वाशुंडादंडेसंगृहीत्वात्वितस्ततोभ्रामयित्वाबालकःकमंडलुमिवभूपृष्ठेतंपातयामास ॥ ८ ॥ तमित्थंनिहत्यरंगभूमौकंससभायांजनितायांयथाभावंदर्शनंदत्वामल्लयुद्धंकृत्वाचाणूरमुष्टिककूटशलतोशल

कान् कंसस्याग्रे सर्वेषां पश्यतां भूपृष्ठे रामकृष्णौ पातयामासतुः ॥ ९ ॥ अथ तत्कर्म वीक्ष्य दुर्वचनानि विकत्थमानस्य कंसस्य मधुसूदनः स
हसोत्पत्य मंचं महोन्नतं समारुरोह॥१०॥ततः सत्वरं मृत्युमिव आगतं वीक्ष्य मंचकादुत्थाय तं निर्भर्त्सयन्मदोद्धतः कंसः खड्गचर्मणी जगृहे हरिः स
हसा चर्मासिसंयुक्तं कंसं सविषं फणीन्द्रमिव तुंडाविभागाभ्यां विराडिव दोर्दंडाभ्यां बलात् समग्रहीत् ॥ ११ ॥ यथा तार्क्ष्यतुण्डात्फणीव कंसो भु
जबंधाद्बलाद्विनिर्गत्य पतत्खड्गचर्मणी गृहीत्वा पुनरुद्यतोभूत् ॥ पुनर्मंचे चलितौ वेगान्मर्दयंतौ शैले सिंहाविव शुशुभाते ॥ १२ ॥ ततो बला
दुत्पतंतं कंसं शातहस्तमंबरे कृष्ण उत्पतन् श्येनं श्येन इव तं समग्रहीत् पुनर्गच्छंतं दैत्यपुंगवं प्रचंडभुजदंडाभ्यां गृहीत्वा त्रैलोक्याधार इतस्ततो
भ्रामयित्वा महांबरान्मंचोपरि पातयामास॥१३॥ततस्तडित्पाताद्द्रुमखंड इव भग्नदंडो मंचो बभूव स वज्रांगः पतितोपि किंचिद्व्याकुलः सहसो
त्थाय महात्मना पुनर्युयुधे पुनस्तं भुजदंडाभ्यां भगवान् गृहीत्वा मंचे क्षिप्त्वा हृदयमारुह्य तन्मौलिं गृहीत्वा सद्यः केशेषु प्रगृह्य मंचाद्रंगोपरि पात
यित्वा शैलाद्गंडशिलामिव तस्योपरिष्टात्सनातनः सर्वाधारोनंतोनंतविक्रमो वेगात्स्वयं निपपात तयोर्निपातेन निम्नीभूतं भूखंडमंडलं स्थाली
वद्दंडत्रयं सहसा चकंपे॥१४॥ अथ संपरेतं भोजराजं यदुराजो भूमिगतं नागेंद्रं मृगेंद्र इव सर्वेषां पश्यतां विचिकर्ष तं देवभूभुजां हाहाकार आसीत् अ
हो वैरभावेन यं भजन् कंसोपि तस्य सारूप्यं भृंगिणः कीटक इव जगाम ॥१५॥ ततः कंसं मृतं सहसा वीक्ष्य समागतान् तस्यानुजान् खड्गचर्मधरान्द
ष्ट्वा बलभद्रो मुद्गरं नीत्वा सर्वतोभिजघान तदा देवदुंदुभयो नेदुर्जयध्वनिश्चाभूद्देवाः पुष्पैर्ववृषुर्विद्याधर्यो ननृतुर्विद्याधरगंधर्वकिन्नरा जगुः ॥१६॥
अथ सर्वानाश्वास्य पितरौ विमोक्ष्योग्रसेनाय राज्यं दत्वोपवीतं प्राप्य सांदीपनाद्विद्या अधीत्य तस्मै मृतं सुतं दक्षिणां दत्वा शंखं हत्वा मथुरामेत्य
वसन्व्रजशांत्यै चोद्धवं प्रेषयित्वा पुनः स्वयं व्रजं गत्वा राधायै गोपीभ्यो दर्शनं दत्वा रासमध्ये ऋभुमोक्षं कृत्वा पुनर्मथुरायां माथुरेशो रराज रामोपि
कोलवधं कृत्वा तस्यां विरराजेति तयोर्मथुरायां सहस्रशः पवित्राणि विचित्राणि चरित्राणि बभूवुः ॥ १७ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्री
बलभद्रखंडे प्राड्विपाकदुर्योधनसंवादे मथुरालीलावर्णनं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ प्राड्विपाक उवाच ॥ अथ युवराज
धार्तराष्ट्र तयोर्द्वारकालीलां संक्षेपेण शृणु तात् ततः कंसस्य पारोक्ष्यं सौहृदं कुर्वंतं समागतं जरासंधं जित्वा द्वारकाख्यं समुद्रे दुर्गं निर्माय तत्रैकरात्रे

णज्ञातीन्समाधायमुचकुंदद्दशाकालंघातयित्वापुनारामकृष्णौप्रवर्षणाद्रिमेत्यतस्माद्द्वारकामाजग्मतुः॥१॥अथब्रह्मलोकात्समागतोरैवतः
सुतांरत्नमालान्वितांविधिवद्बलशालिनेबलभद्रायदत्वातपःकर्तुंबदर्याख्यंगतवान्॥२॥ अथश्रीकृष्णःशत्रूणांपश्यतांकुंडिनपुराद्रुक्मिणीं
जहारतथाजांबवतींसत्यभामांकालिंदींमित्रविंदांनाग्निजितींभद्रांलक्ष्मणांचभौमंहत्वाषोडशसहस्रंशतंचराजकन्याउवाह ॥ ३॥ राजन्भी
ष्मककन्यायांरुक्मिण्यांश्रीकृष्णस्यपुत्रःप्रथमःकामदेवावतारःपितृसमसुंदरआसीत्तस्मादनिरुद्धःसुरज्येष्ठावतारोऽभूत् ॥ ४ ॥ अथैक
दोग्रसेनराजसूयाध्वरेनागवल्लींगृहीत्वादिग्विजयार्थीनिर्गतःप्रद्युम्नोयादवैर्भ्रातृभिःसहजंबुद्वीपेनवखंडविजयंकुर्वन् कामदुघनदसमीपेवसंत
मालतीपुराधीशेनपतंगेनगंधर्वराजेनयुयुधे ॥५॥ तत्रगदायुद्धेगदामादायगदोबलदेवानुजोगदाधरंस्वगदयापतंगंततांड सोपितंहृदिचौ
जसाजघानेत्थंतयोर्गदायुद्धंघटिकाद्वयंबभूवपतंगगदाप्रहारेणगदोयुद्धेक्षणंमूर्च्छांजगाम ॥ ६ ॥ तदाहाहाकारेजाते कोटिमार्तंडसन्निभो
बलभद्रआविर्भूत्वागंधर्वाणांसर्वंबलंहलाग्रेणसमाकृष्यतदुपरिपरिक्षिप्तमुसलताडनंचकारतेनयुगपत्सर्वंसैन्यंसभटद्विपरथंचूर्णीबभूव ॥७॥
अथपतंगोपिविरथोभयभीतस्तस्मात्पुरींगत्वापुनर्योद्धुंयादवैःसेनाव्यूहंचकार तच्छ्रुत्वाक्रुद्धोबलभद्रो गंधर्वाणांमहापुरींशतयोजनविस्ती
र्णांवसंतमालतीनाम्नींसर्वांहलेनसंविदार्यसहसाकामदुघनदेसंकर्षणोविचकर्ष ॥ ८ ॥ अथहवावपतितेगृहेहाहाकारेजातेतिर्यक्पोतमिवा
घूर्णांसमस्तांनगरींवीक्ष्यगंधर्वैर्गंधर्वेशःपतंगःकृतांजलिर्धावितोविश्वकर्मकृतानांविमानानांद्विलक्षंगजानांजतुलक्षंचाश्वशतार्बुदंचदिव्या
नांरत्नानांभारंदशशतार्बुदंचबलिंनीत्वाबलशालिनेबलायदत्वाप्रदक्षिणीकृत्यप्रणनाम ॥९॥ अथतथासांबमोक्षार्थंबलभद्रइहागतोभवतां
पश्यतांपुरमिदंहलाग्रेणसंविदार्यश्रीगंगांसाक्षात्संकर्षणोविचकर्ष तथैवनागकन्याभिर्गोपीभिर्निर्मितेरासमंडलेकालिंदींहलाग्रेणविचक
र्ष ॥ १० ॥ अथैकदाद्विविदोनामवानरःसुग्रीवसचिवोभौमसखोनारदेनप्रेरितोहरिंयोद्धुकामोबतरैवतकाचलमेत्यबलेनघटिकाचतुष्टयंयु
युधेद्रुमदंडशिलामुष्टिभिर्विनिघ्नंतंतंबलभद्रोमुसलेनमूर्ध्निनिर्जघानपुनर्नमृतंमुष्टिनाघातयित्वापलायंतंभुजदंडाभ्यांगृहीत्वारैवतकाचलपृ
ष्ठेपातयित्वाच्युताग्रजोदृढेनमुष्टिनाहृदितंतताड तत्पतनेनसटंकःशैलेंद्रःकंमंडलुरिवचकंपे॥११॥अथहवावगजन्नद्यभवतांपांडवैःसहयुद्धो

ध्यमंश्रुत्वातीर्थाभिषेकव्याजेनब्राह्मणैर्नागरैः सहितः पुराद्विनिर्गतोद्वारकांप्रदक्षिणीकृत्यसिद्धाश्रमप्रभासयोःस्नात्वापश्चिमायांदिशिसरस्व
तीप्रतिस्रोतःसैंधवारण्यजंबूमार्गोत्पलावर्ताबुदहेमवंतासिंधूनुपस्पृश्यपृथूदकबिंदुसरस्त्रितकूपसुदर्शनत्रितौशनसाग्नेयवायवसौदासगुहती
र्थश्राद्धदेवादीनितीर्थानिस्नात्वोत्तरस्यांदिशि कैलासकरवीरमहायोगगणेशकौबेरप्राग्ज्योतिषरंगवल्लीसीतारामक्षेत्रचैत्रदेशवसन्ततिलकाद
शार्णभद्राकूर्मतीर्थपुष्पमालाचित्रवनचंद्रकांतानैःश्रेयसमनुपर्वतचक्षुःकामशालिनीकामवनवेदक्षेत्रसीतापृथुतीर्थतपोभूमिलीलावतीवे
दनगरगांधर्वशक्रतीर्थादीनि कृत्वा पुनरागत्य विशालां ब्रह्मतीर्थचक्रमेत्य प्राचीं सरस्वतीं स्नात्वा बदर्याश्रमकेदारावुपस्पृश्यपुनर्भा
रते श्रीजान्हवीकालिंदीहरिद्वारकुरुक्षेत्रमथुरापुष्करेषु स्नात्वापुनस्तस्माच्छांभलं सौकरं प्राप्यचान्यानिकुर्वन्तीर्थानिसाक्षात्संकर्षणो
नैमिषारण्यंजगाम ॥ १२ ॥ तंसमागतं वीक्ष्य शौनकादयो मुनयः समुत्थायववंदिरेचार्चयन् ॥ १३ ॥ तत्रवेदव्यासशिष्यंरोमहर्षणम
प्रत्युत्थायिनंवीक्ष्यकरस्थेनकुशाग्रेणतंजघानेतितदाहाहेतिवादिनोमुनीन्वीक्ष्यलोकपावनोपिलोकसंग्रहार्थंद्वादशमासान् तीर्थस्नानेवि
शुद्ध्येमनोदधे ॥ १४ ॥ तत्रैल्वलसुतोबल्वलोनामदैत्य उपावृत्तेपर्वणि पांसुवर्षणप्रचंडेनवायु नापूयशोणितविण्मूत्रसुरामांसदुर्गन्धेन
समागतःखेदृष्टोभूत् अथबृहज्जिव्हं वज्रांगं भिन्नकज्जलांजनचयकृष्णं तप्तताम्रश्मश्रुं भयंकरं ब्रह्मद्रुहं ब्रह्मशांतये हलाग्रेणसमाकृष्य
गगनात्मुसलेनमूर्ध्नि बलभद्रस्तंतताड तत्ताडनेनाकाशात्सोपिकमंडलुरिवव्यसुःपपात ॥ १५ ॥ अथप्रसन्नामुनयोपिरामंसंस्तुत्याऽ
वितथाशिषःप्रयुज्यवृत्रघ्नंविबुधाइवाभ्यषिंचन् तैरभ्यनुज्ञातः सरयूकौशिकमानससरोवरगंडकीगौतमीषुस्नात्वाऽयोध्यानंदिग्रामबर्हिष्म
तीब्रह्मावर्तादीन्युपस्पृश्यतीर्थराजंप्रयागंजगामतत्रायुतगजदानंचकार ॥ १६ ॥ ततश्चित्रकूटविंध्याचलकाशीविपाशाशोणमिथिला
गयादिषुस्नात्वागंगासागरसंगमंजगाम तत्रसुवर्णशृंगांबरसंयुक्तंपृथक्सुवर्णरत्नभारसहितंगवांकोटिशतंब्राह्मणेभ्यःप्रादात् ततःक्रमशो
दक्षिणस्यां दिशिमहेन्द्राद्रिसप्तगोदावरीवेणीपंपाभीमरथीस्कंदक्षेत्रश्रीशैलवेंकटकांचीकावेरीश्रीरंगऋषभाद्रिसामुद्रसेतुकृतमालाताम्रपर्णी
मलयाचलकुलाचलदक्षिणसिंधुफाल्गुनपंचाप्सरोगोकर्णशूर्पारकतापीपयोष्णीनिर्विंध्यादंडकरेवामाहिष्मत्यवंतिकादीनितीर्थानिसाक्षा

त्संकर्षणःकरिष्यतिततस्त्वत्सहायार्थंविनशनेचागमिष्यति ॥ १७॥ इदंबलभद्रचरित्रंपवित्रंसर्वपापाभिहरणंतीर्थयात्रावर्णनंनितरांम यावर्णितंसर्वमंगलकरणंकौरवेंद्रकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १८ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीबलभद्रखंडेप्राड्विपाकदुर्योधनसंवादेद्वारकालीलावर्णनंनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ दुर्योधनउवाच ॥ ॥ मुनिशार्दूलभगवन्भगवान्बलभद्रोनागकन्याभिर्गोपीभिःकदाकालिंदीकूलेविजहार ॥ १ ॥ ॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ ॥ एकदाद्वारकानगरात्तालांकंरथमास्थायसुहृद्दिदृक्षुः परमुत्कंठोनंदराजगोकुलंगोगोपालगोपीगणसंकुलं संकर्षण आगतश्चिरोत्कंठाभ्यां नंदराजयशोदाभ्यां परिष्वक्तोगोपीगोपालगोभिर्मिलित्वातत्रद्वौमासौवासंतिकौचावात्सीत् ॥ २ ॥ अथचयानागकन्याःपूर्वोक्तास्तागोपकन्याभूत्वाबलभद्रप्राप्त्यर्थंगर्गाचार्याद्बलभद्रपंचांगंगृहीत्वातेनैवसिद्धावभूवुः ताभिर्बलदेवएकदाप्रसन्नःकालिंदीकूलेरासमंडलंसमारेभेतदैवचैत्रपूर्णिमायांपूर्णचंद्रोरुणवर्णःसंपूर्णवनंरंजयन्विरेजे ॥ ३ ॥ शीतलामंदयानाःकमलमकरंदरेणुवृंदसंवृताःसर्वतोवायवःपरिवव्रुः कलिंदगिरिनंदिनीचलहरीभिरानंददायिनीपुलिनंविमलंछायाचित्रंचकार तथाकुंजप्रांगणनिकुंजपुंजैःस्फुरल्ललितपल्लवपुष्पपरागैर्मयूरकोकिलपुंस्कोकिलकूजितैर्मधुमत्तमधुपमधुरध्वनिभिर्व्रजभूर्विभ्राजमानाबभूव ॥ ४ ॥ तत्रक्वणद्धाटकनूपुरःस्फुरन्मणिमयकटककटिसूत्रकेयूरहारकिरीटकुंडलोपरिकमलपत्रैर्नीलांबरो विमलकमलपत्राक्षोयक्षीभिर्यक्षराडिवगोपीभिर्गोपराड्रासमंडलेरेजे ॥

॥ ५ ॥ अथ वरुणप्रेषितावारुणीदेवीपुष्पभारगंधिलोभिर्मिलिंदनादितवृक्षकोटरेभ्यःपतंतीसर्वतोवनंसुरभिचकार तत्पानमदविह्वलःकमलविशालताम्राक्षो मकरध्वजावेशचलद्भ्रूर्यांगभंगो विहारखेदस्वेदांबुकणैर्गलद्गंडस्थलपत्रभंगो गजेंद्रगतिर्गजेंद्रशुंडादंडसमदोर्दंडमंडितोगजीभिर्गजराजेंद्रइवोन्मत्तः सिंहांसन्यस्तहलेशोमुसलपाणिः कोटींदुपूर्णमंडलसंकाशःप्रोद्गमद्रत्नमंजीरप्रचलन्नूपुरप्रक्वणत्कनकर्किकिणीभिः कंकणस्फुरत्ताटंकपुरटहारश्रीकंठांगुलीयशिरोमणिभिः प्रविडंबिनीकृतसर्पिणीश्यामवेणीकुंतलललितगंडस्थलपत्रावलिभिःसुंदरीभिर्भगवान्भुवनेश्वरोविभ्राजमानोविरराजअथचरेमे ॥ ६ ॥ अथहवावकालिंदीकूलेकांतारपर्यटनविहारपरिश्रमोद्य

त्स्वेदबिंदुप्रार्द्रमुखारविंदःस्नानार्थंजलक्रीडार्थंयमुनांदूरात्स आजुहाव ततस्त्वनागतांतांटिनींहलाग्रेणकुपितोविचकर्षइतिहोवाचच॥ ७॥
अद्यमामवज्ञायनायासिमयाहूतापिमुसलेनत्वांकामचारिणींशतधानेष्येएवंनिर्भर्त्सितासाभूरिभीतायमुनाचकितातत्पादयोःपतितोवाच
॥ ८ ॥ रामरामसंकर्षणबलभद्रमहाबाहोतवपरंविक्रमंनजाने यस्यैकस्मिन्मूर्ध्निसर्षपवत्सर्वंभूरिभूखंडमंडलंदृश्यतेतस्यतवपरमनुभाव
मजानंतींप्रसन्नांमांमोक्तुंयोग्योसित्वंभक्तवत्सलोसि ॥ ९ ॥ इत्येवंयाचितोबलभद्रोयमुनांततोव्यमुंचत्पुनःकरेणुभिःकरीवगोपीभिर्गो
पराड्जलंविजगाह पुनर्जलाद्विनिर्गत्यतटस्थायबलभद्रायसहसायमुनाचोपायननंनीलांबराणिहेमरत्नमयभूषणानिदिव्यानिचददौ हवाव
तानिगोपीयूथायपृथक्पृथग्विभज्यस्वयंनीलांबरेवसित्वाकांचनीं मालांनवरत्नमयीं धृत्वामहेंद्रोवारणेंद्रइवबलभद्रोविरेजे ॥ १० ॥ इ
त्थंकौरवेंद्रयादवेंद्रस्यरमतःसर्वावासंतिक्योनिशाव्यतीताबभूवुः ॥ भगवतोबलभद्रस्यहस्तिनापुरंप्रतिवीर्य्यंसूचयतीवाद्यापिचकृष्टव
र्त्मनायमुनावहंती इमांरामस्यरासकथांयःशृणोतिश्रावयति च ससर्वपापपटलंछित्वा तस्यपरस्परमानंदपदंप्रतियातिकिंभूयःश्रोतुमि
च्छसि ॥ ११ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीबलभद्रखंडेप्राड्विपाकदुर्योधनसंवादेरासक्रीडावर्णनंनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥
॥ दुर्योधनउवाच ॥ ॥ भगवन्गर्गाचार्येणगोपीयूथायकथंदत्तंबलभद्रपंचांगंतत्कृपयावदतात्त्वंसर्वज्ञोसि ॥ १ ॥ प्राड्विपाकउवाच ॥
कौरवेंद्रएकदागर्गाचार्यःकलिंदनंदिनींस्नातुंगर्गाचलाद्व्रजमंडलंचाजगाम तत्रैकांतेमरुल्लोलैर्जल्ललितलतातरुपल्लवपुष्पगंधमत्तमिलिंद
पुंजेकालिंदीकूलकलितनिकुंजेश्रीरामकृष्णध्यानतत्परंगर्गाचार्यं प्रणम्यनागेंद्रकन्याःस्म इतिजातिस्मरागोपकन्याः श्रीमद्बलभद्रप्रा
प्त्यर्थंसेवनंपप्रच्छुस्तासांपरमांभक्तिंवीक्ष्यपद्धतिपटलस्तोत्रकवचसहस्रनामानिगोपीयूथायसप्रददौकिंभूयस्त्वंतद्ग्रहणंकर्तुमिच्छसिवदता
त् ॥ २ दुर्योधनउवाच ॥ रामस्यपद्धतिंब्रूहिययासिद्धिंव्रजाम्यहम् ॥ त्वंभक्तवत्सलोब्रह्मन्गुरुदेवनमोस्तुते ॥ ३ ॥ ॥ प्राड्विपाक
उवाच ॥ ॥ राममार्गस्यनियमंशृणुपार्थिवसत्तम ॥ येनप्रसन्नोभवतिबलभद्रोमहाप्रभुः ॥ ४ ॥ सहस्रवदनोदेवोभगवान्भुवनेश्वरः ॥
नदानैर्नचतीर्थैश्चभक्त्यालभ्यस्त्वनन्यया ॥ ५ ॥ सत्संगमेत्याशुशिक्षेद्भक्तिंवैश्रीहरेर्गुरोः ॥ ससिद्धःकथितोजातंयस्यवैप्रेमलक्षणम्

॥ ६ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेउत्थायरामकृष्णेतिचब्रुवन् ॥ नत्वागुरुंभुवंचैवततोभूम्यांपदंन्यसेत् ॥ ७ ॥ वाय्युपस्पृश्यरहसिसंस्थितोभूत्वाकुशास
ने ॥ हस्तावुत्संगआधायस्वनासाग्रनिरीक्षणः ॥ ८ ॥ ध्यायेत्परंहरिंदेवंबलभद्रंसनातनम् ॥ गौरंनीलांबरंहृद्यंवनमालाविभूषितम् ॥९॥
एवंध्यानपरोनित्यंप्रीत्यर्थंहलिनःप्रभोः ॥ त्रिकालसंध्याकृच्छुद्धोमौनीक्रोधविवर्जितः ॥ १० ॥ अकामीगतलोभश्चनिर्मोहःसत्यवाग्भ
वेत् ॥ द्विवारंजलपानार्थीएकभुक्तोजितेंद्रियः ॥ ११॥ क्षौमांबरोभूमिशायीभूत्वापायसभोजनः ॥एवंनिर्जितपङ्गोभवेदेकाग्रमानसः॥
॥ १२ ॥ तस्यप्रसन्नोभवतिसदासंकर्षणोहरिः ॥ परिपूर्णतमःसाक्षात्सर्वकारणकारणः ॥ १३ ॥ इत्थंश्रीबलभद्रस्यकथितापद्धतिर्म
या ॥ कौरवेंद्रमहाबाहोकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १४ ॥ ॥ दुर्योधनउवाच ॥ ॥ मुनींद्रदेवदेवस्यपटलंब्रूहिमेप्रभोः ॥ येनसेवांकरि
ष्यामितत्पदांबुजयोःसदा ॥ १५ ॥ ॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ ॥ बलस्यपटलंगुह्यंविद्धिसिद्धिप्रदायकम् ॥ एकांतेब्रह्मणादत्तंनारदाय
महात्मने ॥ १६ ॥ प्रणवंपूर्वमुद्धृत्यकामबीजंततःपरम्॥ कालिंदीभेदनपरंसंकर्षणमतःपरम्॥१७ ॥ चतुर्थ्यंतंद्वयंकृत्वास्वाहापश्चाद्वि
धायच ॥ मंत्रराजमिमंराजन्ब्रह्मोक्तंषोडशाक्षरम् ॥१८॥ जपेल्लक्षंव्रतीभूत्वासहस्राणिचषोडश ॥इहामुत्रपरांसिद्धिंसंप्राप्नोतिनसंशयः॥
॥ १९ ॥ अथजप्तस्यमंत्रस्यमहापूजांसमाचरेत् ॥ द्वात्रिंशत्पत्रसंयुक्तंकर्णिकाकेसरोज्ज्वलम् ॥ २० ॥ भव्यंकंजंपंचवर्णैर्लिखित्वास्थं
डिलेशुभे ॥ तस्योपरिन्यसेद्राजन्हेमसिंहासनंशुभम् ॥ तस्मिञ्छ्रीबलदेवस्यपरामर्चांप्रपूजयेत् ॥ २१ ॥ ॐनमोभगवतेपुरुषोत्तमायवा
सुदेवायसंकर्षणायसहस्रवदनायमहानंतायस्वाहा ॥ अनेनमंत्रेणशिखाबंधनंकृत्वासर्वतस्तंप्रणम्यतत्संमुखोभूत्वास्वयंनतोभवेत् ॥ ॐ
जयजयानंतबलभद्रकामपालतालांककालिंदीभंजनआविराविर्भूयममसंमुखोभवेति अनेनमंत्रेणावाहनंकुर्यात् ॥ ॐनमस्तेस्तुसीरपाणे
हलमुसलधररौहिणेयनीलांबररामरेवतीरमणनमस्तेस्तु ॥ अनेनमंत्रेणासनपाद्यार्घ्यस्नानमधुपर्कधूपदीपयज्ञोपवीतनैवेद्यवस्त्रभूषणगंध
पुष्पाक्षतपुष्पांजलिनीराजनादीनुपचारान्प्रकल्पयेत् ॥ ॐविष्णवेमधुसूदनायवामनायत्रिविक्रमायश्रीधरायहृषीकेशायपद्मनाभायदा
मोदरायसंकर्षणायवासुदेवायप्रद्युम्नायानिरुद्धायाधोक्षजायपुरुषोत्तमायश्रीकृष्णायनमःइतिपादगुल्फजानूरुकट्युदरपार्श्वपृष्ठिभुजाकं

धरकर्णनासिकाधरनेत्रशिरांसिपृथक्पूजयामीतिमंत्रेणसर्वांगपूजांकुर्यात् ॥अथशंखचक्रगदापद्मासिधनुर्बाणहलमुसलकौस्तुभवनमाला
श्रीवत्सपीतांबरनीलांबरवंशीवेत्रगरुडांकतालांकरथदारुकसुमतिकुमुदकुमुदाक्षश्रीदामादीन्प्रणवपूर्वेणचतुर्थ्यंतेननमःसंयुक्तेननाममं
त्रेणपृथक्पृथक्संपूज्यतथाविष्वक्सेनवेदव्यासदुर्गाविनायकदिक्पालग्रहादीन्कमलेसर्वतःस्वेस्वेस्थानेसंपूजयेत् पुनःपरिसमूहनादिस्था
लीपाकविधानेन वैश्वानरंसंपूज्य पूर्वोक्तेनमूलमंत्रेणपंचविंशतिसहस्राण्याहुतीर्जुहुयात् तथाष्टौसहस्राणिद्वादशाक्षरेणतथाष्टौसहस्राणि
चतुर्व्यूहमंत्रेणाहुतीर्जुहुयात् ततोदेवंप्रदक्षिणीकृत्यनमस्कृत्याचार्यंमहार्हवस्त्रसुवर्णाभरणताम्रपात्रसवत्सगोसुवर्णदक्षिणाभिःसंपूज्य तथा
ब्राह्मणान्भोजनाद्यैःसंपूज्य नगरजनेभ्योभोजनंदत्वाचार्यान्प्रणमेत् ॥ इत्थंबलस्यपटलानुसारेणयोनुस्मरतिइहामुत्रासिद्धिसमृद्धिभिः
संवृतोभवतिरामस्यपटलंगुह्यंमयातेवर्णितंशुभम् ॥ सर्वसिद्धिकरंराजन्किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ २२ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहिता
यां श्रीबलभद्रखण्डे प्राड्विपाकदुर्योधनसंवादे पद्धतिपटलवर्णनंनामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ ॥ दुर्योधनउवाच ॥ स्तोत्रं
श्रीबलदेवस्यप्राड्विपाकमहामुने ॥ वदमांकृपयासाक्षात्सर्वसिद्धप्रदायकम् ॥ १ ॥ ॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ ॥ स्तवराजंतुरामस्य
वेदव्यासकृतंशुभम् ॥ सर्वसिद्धिप्रदंराजन्शृणुकैवल्यदंनृणाम्॥ २ ॥ देवादिदेवभगवन्कामपालनमोस्तुते ॥ नमोनंतायशेषायसाक्षाद्रा
मायतेनमः ॥ ३ ॥ धराधरायपूर्णायस्वधाम्नेसीरपाणये ॥ सहस्रशिरसेनित्यंनमःसंकर्षणायते ॥ ४ ॥ रेवतीरमणत्वंवैबलदेवोच्युता
ग्रजः ॥ हलायुधःप्रलंबघ्नःपाहिमांपुरुषोत्तम ॥ ५ ॥ बलायबलभद्रायतालांकायनमोनमः ॥ नीलांबरायगौरायरौहिणेयायतेनमः ॥
॥ ६ ॥ धेनुकारिर्मुष्टिकारिःकूटारिर्बल्वलांतकः ॥ रुक्म्यरिःकूपकर्णारिःकुंभांडारिस्त्वमेवहि ॥ ७ ॥ कालिंदीभेदनोसित्वंहस्तिना
पुरकर्षकः ॥ द्विविदारिर्यादवेंद्रोव्रजमंडलमंडनः ॥ ८ ॥ कंसभ्रातृप्रहंतासितीर्थयात्राकरःप्रभुः ॥ दुर्योधनगुरुःसाक्षात्पाहिपाहिप्रभो
जगत् ॥ ९ ॥ जयजयाच्युतदेवपरात्परस्वयमनंतदिगंतगतश्रुत ॥ सुरमुनींद्रफणींद्रवरायतेमुसलिनेबलिनेहलिनेनमः ॥ १० ॥ यःप
ठेत्सततंस्तवनंनरः सतुहरेःपरमंपदमाव्रजेत् ॥ जगतिसर्वबलंत्वरिमर्दनंभवतितस्यधनंस्वजनोधनम् ॥ ११ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचा

यसंहितायां श्रीबलभद्रखण्डे बलभद्रस्तवराजवर्णनंनामस्तोत्रंसम्पूर्णम् ॥ ॥ ७ ॥ ॥ दुर्योधनउवाच ॥ ॥ गोपीभ्यःकव
चंदत्तंगर्गाचार्येणधीमता ॥ सर्वरक्षाकरंदिव्यंदेहिमह्यंमहामुने ॥ १ ॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ स्नात्वाजलेक्षौमधरःकुशासनःपवित्रपाणिः
कृतमंत्रमार्जनः ॥ स्मृत्वाथनत्वाबलमच्युताग्रजंसंधारयेद्वर्मसमाहितोभवेत् ॥ २ ॥ गोलोकधामाधिपतिःपरेश्वरःपरेषुमांपातुपवित्र
कीर्तनः ॥ भूमण्डलंसर्षपवद्विलक्ष्यतेयन्मूर्ध्निमांपातुसभूमिमण्डले ॥ ३ ॥ सेनासुमांरक्षतुसीरपाणिर्युद्धेसदारक्षतुमांहलीच ॥ दुर्गेषु
चाव्यान्मुसलीसदामांवनेषुसंकर्षणआदिदेवः ॥ ४ ॥ कालिन्दजावेगहरोजलेषुनीलांबरोरक्षतुमांसदाग्नौ ॥ वायौचरामोवतुखेबलश्चमहा
र्णवेनन्तवपुःसदामाम् ॥ ५ ॥ श्रीवासुदेवोवतुपर्वतेषुसहस्रशीर्षाचमहाविवादे ॥ रोगेषुमांरक्षतुरौहिणेयोमांकामपालोवतुवाविपत्सु ॥
॥ ६ ॥ कामात्सदारक्षतुधेनुकारिःक्रोधात्सदामांद्विविदप्रहारी ॥ लोभात्सदारक्षतुबल्वलारिर्मोहात्सदामांकिलमागधारिः ॥७ ॥ प्रातः
सदारक्षतुवृष्णिधुर्यःप्राण्हेसदामांमथुरापुरेन्द्रः ॥ मध्यंदिनेगोपसखःप्रपातुस्वराट्पराण्हेवतुमांसदैव ॥ ८ ॥ सायंफणीन्द्रोवतुमांसदैवप
रात्परोरक्षतुमांप्रदोषे ॥ पूर्णेनिशीथेचदुरन्तवीर्यःप्रत्यूषकालेवतुमांसदैव ॥ ९ ॥ विदिक्षुमांरक्षतुरेवतीपतिर्दिक्षुप्रलम्बारिरधोयदूद्वहः ॥
ऊर्ध्वंसदामांबलभद्रआरात्तथासमन्ताद्बलदेवएवहि ॥ १० ॥ अन्तःसदाव्यात्पुरुषोत्तमोबहिर्नागेंद्रलीलोवतुमांमहाबलः ॥ सदान्तरा
त्मानमतोहरिःस्वयंप्रपातुपूर्णःपरमेश्वरोमहान् ॥ ११॥ देवासुराणांभयनाशनञ्चहुताशनंपापचयैंधनानाम् ॥ विनाशनंविघ्नघटस्यविद्धि
सिद्धासनंवर्मवरम्बलस्य॥ १२॥इ०श्रीम०सं०श्रीबलभद्रखण्डे प्राड्विपाकदुर्योधनसंवादेस्तोत्रकवचवर्णनंनामैकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥
॥ दुर्योधनउवाच ॥ ॥ बलभद्रस्यदेवस्यप्राड्विपाकमहामुने ॥ नाम्नांसहस्रंमेब्रूहिगुह्यंदेवगणैरपि ॥ १ ॥ ॥ प्राड्विपाकउवाच ॥ ॥ सा
धुसाधुमहाराजसाधुतेविमलंयशः ॥ यत्पृच्छसेपरमिदंगर्गोक्तंदेवदुर्लभम् ॥२ ॥ नाम्नांसहस्रंदिव्यानांवक्ष्यामितवचाग्रतः ॥ गर्गाचार्ये
णगोपीभ्योदत्तंकृष्णातटेशुभे ॥ ३ ॥ ॐ अस्यश्रीबलभद्रसहस्रनामस्तोत्रमंत्रस्य ॥ गर्गाचार्यऋषिःअनुष्टुप्छंदःसंकर्षणःपरमात्मादे
वता बलभद्रइतिबीजं रेवतीरमणइतिशक्तिः अनंतइतिकीलकं बलभद्रप्रीत्यर्थेजपेविनियोगः ॥ अथध्यानम् ॥ स्फुरदमलकिरीटंकिंकि

णीकंकणार्हैचलद्दलककपोलंकुंडलश्रीमुखाब्जम् ॥ तुहिनगिरिमनोज्ञंनीलमेघांबराढ्यंहलमुसलविशालंकामपालंसमीडे ॥ ४ ॥ अंबलभ
द्रोरामभद्रोरामःसंकर्षणोच्युतः ॥ रेवतीरमणोदेवःकामपालोहलायुधः ॥ ५ ॥ नीलांबरःश्वेतवर्णोबलदेवोच्युताग्रजः ॥ प्रलंबघ्नो महा
वीरोरौणिहेयःप्रतापवान् ॥ ६ ॥ तालांकोमुसलीहारीहलीयदुवरोबली ॥ सीरपाणिःपद्मपाणिर्लगुडीवेणुवादनः ॥ ७ ॥ कालिंदीभेद
नोवीरोबलःप्रबलऊर्ध्वगः ॥ वासुदेवकलानंतःसहस्रवदनःस्वराट् ॥ ८ ॥ वसुर्वसुमतीभर्तावासुदेवोवसूत्तमः ॥ यदूत्तमोयादवेंद्रोमाधवो
वृष्णिवल्लभः ॥ ९ ॥ द्वारकेशोमाथुरेशोदानीमानीमहामनाः ॥ पूर्णःपुराणःपुरुषःपरेशःपरमेश्वरः ॥ १० ॥ परिपूर्णतमःसाक्षात्परमः
पुरुषोत्तमः ॥ अनंतःशाश्वतःशेषोभगवान्प्रकृतेःपरः ॥ ११ ॥ जीवात्मापरमात्मासदंतरात्माध्रुवोव्ययः ॥ चतुर्व्यूहश्चतुर्वेदश्चतुर्मूर्तिश्चतुष्प
दः ॥ १२ ॥ प्रधानंप्रकृतिःसाक्षीसंघातःसंघवान्सखी ॥ महामनाबुद्धिसखश्चेतोहंकारआवृतः ॥ १३ ॥ इंद्रियेशोदेवतात्माज्ञानंक
र्मचशर्मच ॥ अद्वितीयोद्वितीयश्चनिराकारोनिरंजनः ॥ १४ ॥ विराट्सम्राट्महौघश्चाधारःस्थास्नुश्चरिष्णुमत् ॥ फणीन्द्रःफणिराजश्चस
हस्रफणमंडितः ॥ १५ ॥ फणीश्वरःफणीस्फूर्तिःफूत्कारीचीत्करःप्रभुः ॥ मणिहारोमणिधरोवितलीसुतलीतली ॥ १६ ॥ अतलीसु
तलेशश्चपातलश्चतलातलः ॥ रसातलोभोगितलःस्फुरदंतोमहातलः ॥ १७ ॥ वासुकीशंखचूडाभोदेवदत्तोधनंजयः ॥ कंबलाश्वो
वेगतरोधृतराष्ट्रोमहाभुजः ॥ १८ ॥ वारुणीमदमत्तांगोमदघूर्णितलोचनः ॥ पद्माक्षःपद्ममालीचवनमालीमधुश्रवाः ॥ १९ ॥ कोटिकं
दर्पलावण्योनागकन्यासमर्चितः ॥ नूपुरीकटिसूत्रीचकटकीकनकांगदी ॥ २० ॥ मुकुटीकुंडलीदंडीशिखंडीखंडमंडली ॥ कलिःक
लिप्रियःकालोनिवातकवचेश्वरः ॥ २१ ॥ संहारकृद्रुद्रवपुःकालाग्निःप्रलयोलयः ॥ महाहिःपाणिनिःशास्त्रभाष्यकारःपतंजलिः ॥ २२ ॥
कात्यायनीफक्किमाभूःस्फोटायनउरंगमः ॥ वैकुंठोयाज्ञिकोयज्ञोवामनोहरिणोहरिः ॥ २३ ॥ कृष्णोविष्णुर्महाविष्णुःप्रभविष्णुर्विशेषवित् ॥ हं
सोयोगेश्वरःकूर्मोवाराहोनारदोमुनिः ॥ २४ ॥ सनकःकपिलोमत्स्यःकमठोदेवमंगलः ॥ दत्तात्रेयःपृथुर्वृद्धऋषभोभार्गवोत्तमः ॥ २५ ॥
धन्वंतरिर्नृसिंहश्चकल्किर्नारायणोनरः ॥ रामचंद्रोराघवेंद्रःकोसलेंद्रोरघूद्वहः ॥ २६ ॥ काकुत्स्थःकरुणासिंधूराजेंद्रःसर्वलक्षणः ॥ शू

रोदाशरथिस्त्राताकौसल्यानंदवर्द्धनः ॥ २७ ॥ सौमित्रिर्भरतोधन्वीशत्रुघ्नःशत्रुतापनः ॥ निषंगीकवचीखड्गीशरीज्याहतकोष्ठकः॥२८॥ बद्धगोधांगुलित्राणःशंभुकोदंडभंजनः ॥ यज्ञत्रातायज्ञभर्तामारीचवधकारकः ॥ २९ ॥ असुरारिस्ताटकारिर्विभीषणसहायकृत् ॥ पितृवाक्यकरोहर्षीविराधारिर्वनेचरः ॥ ३० ॥ मुनिर्मुनिप्रियश्चित्रकूटारण्यनिवासकृत् ॥ कबंधहादंडकेशोरामोराजीवलोचनः ॥ ३१ ॥ मतंगवनसंचारीनेतापंचवटीपतिः॥ सुग्रीवःसुग्रीवसखोहनुमत्प्रीतमानसः ॥ ३२ ॥ सेतुबंधोरावणादिलंकादहनतत्परः ॥ रावणारिःपुष्पकस्थोजानकीविरहातुरः ॥ ३३ ॥ अयोध्याधिपतिःश्रीमाँल्लवणारिःसुरार्चितः ॥ सूर्यवंशीचंद्रवंशीवंशीवाद्यविशारदः ॥ ३४ ॥ गोपतिर्गोपवृंदेशोगोपोगोपीशतावृतः ॥ गोकुलेशोगोपपुत्रोगोपालोगोगणाश्रयः ॥ ३५ ॥ पूतनारिर्बकारिश्चतृणावर्तनिपातकः ॥ अघारिर्धेनुकारिश्चप्रलंबारिर्व्रजेश्वरः ॥ ३६ ॥ अरिष्टहाकेशिशत्रुर्व्योमासुरविनाशकृत् ॥ अग्निपानोदुग्धपानोवृंदावनलताश्रितः ॥ ३७ ॥ यशोमतीसुतोभव्योरोहिणीलालितःशिशुः ॥ रासमंडलमध्यस्थोरासमंडलमंडनः ॥ ३८ ॥ गोपिकाशतयूथार्थीशंखचूडवधोद्भटः ॥ गोवर्द्धनसमुद्धर्ताशक्रजिद्व्रजरक्षकः ॥ ३९ ॥ वृषभानुवरोनंदआनंदोनंदवर्धनः ॥ नंदराजसुतःश्रीशःकंसारिःकालियांतकः ॥ ४० ॥ रजकारिर्मुष्टिकारिःकंसकोदंडभंजनः ॥ चाणूरारिःकूटहंताशलारिस्तोशलांतकः ॥ ४१ ॥ कंसभ्रातृनिहंताचमल्लयुद्धप्रवर्तकः ॥ गजहंताकंसहंताकालहंताकलंकहा ॥ ४२ ॥ मागधारिर्यवनहापांडुपुत्रसहायकृत् ॥ चतुर्भुजःश्यामलांगःसौम्यश्चोपगविप्रियः ॥ ४३ ॥ युद्धभृदुद्धवसखोमंत्रीमंत्रविशारदः ॥ वीरहावीरमथनःशंखचक्रगदाधरः ॥ ४४ ॥ रेवतीचित्तहर्ताचरेवतीहर्षवर्द्धनः ॥ रेवतीप्राणनाथश्चरेवतीप्रियकारकः ॥ ४५ ॥ ज्योतिर्ज्योतिष्मतीभर्तारैवताद्रिविहारकृत् ॥ धृतिनाथोधनाध्यक्षोदानाध्यक्षोधनेश्वरः ॥ ४६ ॥ मैथिलार्चितपादाब्जोमानदोभक्तवत्सलः ॥ दुर्योधनगुरुर्गुर्वीगदाशिक्षाकरःक्षमी ॥ ४७ ॥ मुरारिर्मदनोमंदोनिरुद्धोधन्विनांवरः ॥ कल्पवृक्षःकल्पवृक्षीकल्पवृक्षवनप्रियः ॥ ४८ ॥ स्यमंतकमणिर्मान्योगांडीवीकौरवेश्वरः ॥ कुभाण्डखंडनकरःकूपकर्णप्रहारकृत् ॥४९॥ सेव्योरैवतजामातामधुमाधवसेवितः ॥ बलिष्ठःपुष्टसर्वांगोहृष्टस्तुष्टःप्रहर्षितः ॥ ५० ॥ वाराणसीगतःक्रुद्धःसर्वःपौंड्रकघातकः ॥ सुनंदी

शिखरीशालीद्विविदांगनिषूदनः ॥ ५१ ॥ हस्तिनापुरसंकर्षीरथीकौरवपूजितः ॥ विश्वकर्माविश्वधर्मादेवशर्मादयानिधिः ॥ ५२ ॥
महाराजश्छत्रधरोमहाराजोपलक्षणः ॥ सिद्धगीतःसिद्धकथःशुद्धचामरवीजितः ॥ ५३ ॥ ताराक्षःकीरनासश्चाबिंबोष्ठःसुस्मितच्छ
विः ॥ करींद्रकरदोर्दंडःप्रचंडोमेघमंडलः ॥ ५४ ॥ कपाटवक्षाःपीनांसःपद्मपादस्फुरद्द्युतिः ॥ महाविभूतिर्भूतेशोबंधमोक्षीसमी
क्षणः ॥ ५५ ॥ चैद्यशत्रुःशत्रुसंघोदंतवक्रनिषूदकः ॥ अजातशत्रुःपापघ्नोहरिदाससहायकृत् ॥ ५६ ॥ शालबाहुःशाल्वहंतातीर्थ
यायीजनेश्वरः ॥ नैमिषारण्ययात्रार्थीगोमतीतीरवासकृत् ॥ ५७ ॥ गंडकीस्नानवान्स्रग्वीवैजयंतीविराजितः ॥ अम्लानपंकज
धरोविपाशीशोणसंप्लुतः ॥ ५८॥ प्रयागतीर्थराजश्चसरयूसेतुबंधनः ॥ गयाशिरश्चांधनदःपौलस्त्यःपुलहाश्रमः ॥ ५९ ॥ गंगासागरसं
गार्थीसप्तगोदावरीपतिः ॥ वेणीभीमरथीगोदाताम्रपर्णीवटोदका ॥ ६० ॥ कृतमालामहापुण्याकावेरीचपयोस्विनी ॥ प्रतीचीसुप्रभावेणी
त्रिवेणीसरयूपमा ॥ ६१ ॥ कृष्णापंपानर्मदाचगंगाभागीरथीनदी ॥ सिद्धाश्रमःप्रभासश्चबिन्दुर्बिन्दुसरोवरः ॥ ६२ ॥ पुष्करःसैंधवो
जंबूनरनारायणाश्रमः॥कुरुक्षेत्रपतीरामोजामदग्न्योमहामुनिः ॥ ६३ ॥ इल्वलात्मजहंताचसुदामासौख्यदायकः ॥ विश्वजिद्विश्वनाथश्च
त्रिलोकविजयीजयी ॥ ६४ ॥ वसंतमालतीकर्षीगदोगद्योगदाग्रजः ॥ गुणार्णवोगुणनिधिर्गुणपात्रीगुणाकरः ॥६५॥ रंगवल्लीजलाकारो
निर्गुणःसगुणोबृहत् ॥ दृष्टःश्रुतोभवद्भूतोभविष्यज्ज्ञानविग्रहः ॥ ६६ ॥ अनादिरादिरानंदःप्रत्यग्धामानिरंतरः ॥ गुणातीतःसमः
साम्यःसमदृक्निर्विकल्पकः ॥ ६७ ॥ गूढोव्यूढोगुणोगौणोगुणाभासोगुणाग्रहः ॥ नित्योक्षरोनिर्विकारोक्षरोजस्रसुखोऽमृतः ॥ ६८ ॥
सर्वगःसर्ववित्सार्थःसमबुद्धिःसमप्रभः ॥ अक्लेद्योच्छेद्यआपूर्णोशोष्योदाह्योनिवर्तकः ॥ ६९ ॥ ब्रह्मब्रह्मधरोब्रह्माज्ञापकोव्यापकःक
विः ॥ अध्यात्मकोधिभूतश्चाधिदैवःस्वाश्रयाश्रयः ॥ ७० ॥ महावायुर्महावारिचेष्टारूपतनुस्थितः ॥ प्रेरकोबोधकोबोधीत्रयोविंश
तिकोगणः ॥ ७१ ॥ अंशांशिकोनरावेशोवतारोभूपरिस्थितः ॥ महर्जनस्तपःसत्यंभूर्भुवःस्वरितित्रिधा॥७२॥नैमित्तिकःप्राकृतिकआ

इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां बलभद्रखण्डं स० ॥

अथ श्रीमद्दुर्गा


व्यास
उग्रसेन


कृष्ण
कृष्णपुत्रसाब.


बहुलाश्वराजा
नारद

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ हरेःश्रीकृष्णचंद्रस्यभक्तिमार्गस्तुयःपरः ॥ तंवदाशुमुनेमह्यंयेनभक्तोभवाम्यहं ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥ भक्तिमार्गंवदिष्यामिवेदव्यासमुखाच्छ्रुतं ॥ येनप्रसन्नोभवतिभगवान्भक्तवत्सलः ॥ २ ॥ शक्रंविजित्यकृष्णेनभुजदंडबलाहृता ॥ द्वारावत्यांसभादिव्यासुधर्मानाममैथिल ॥ ३ ॥ यत्रमंडपदेशस्यवैडूर्यस्तंभपंक्तयः ॥ राजंतेकोटिशोराजन्विश्वकर्मविनिर्मिताः ॥ ४ ॥ पद्मरागखचिद्भूमौश्रेण्यांवैविद्रुमाचिताः ॥ यत्रचित्रवितानानिभ्राजंतेमौक्तिकालिभिः ॥ ५ ॥ सिंहासनानिकुड्यानिकालधौतमंडिद्युभिः ॥ जांबूनदसुवर्णानांप्रस्फुरत्कुंभकोटिभिः ॥ ६ ॥ बालार्करत्नकेयूरकांचीकंकणनूपुरैः ॥ शतचंद्रप्रतीकाशाःस्फुरत्कुंडलमंडिताः ॥ ७ ॥ गायन्तियत्रगंधर्व्योविद्याधर्योमुदान्विताः ॥ नृत्यंत्यःकलवादित्रैःस्पर्द्धयंत्यःपरस्परं ॥ ८ ॥ यस्याश्चतुर्षुकोणेषुदेववृक्षैर्मनोरमैः ॥ नंदनंसर्वतोभद्रंध्रौव्यंचैत्ररथंवनं ॥ ९ ॥ लक्षाणियत्रराजेंद्रसरांसिविमलानिच ॥ सहस्रदलपद्मानिभ्रमरैःसंकुलानिच ॥ १० ॥ दशयोजनविस्तीर्णापंचयोजनमूर्द्धगा ॥ एतादृशीसुधर्माऽऽस्तेपताकाध्वजमंडिता ॥ ११ ॥ यत्रप्रविष्टःपुरुषआत्मानंमन्यतेऽमरं ॥ यस्मिंसिंहासनमासाद्यशक्रोहमितिमन्यते ॥ १२ ॥ सद्यस्त्रैलोक्यचातुर्यंतस्यदेहेप्रवर्तते ॥ यस्तिष्ठतेयत्रयावत्तावद्भूमिपडार्तिर्हा ॥ १३ ॥ यावंतश्चजनास्तत्रप्रविशंतिनरोत्तम ॥ स्वप्रभावेनसहसातावतीसाप्रकाशते ॥ १४ ॥ षट्पंचाशत्कोटिसंख्यायादवायत्रसानुगाः ॥ तत्रत्वरस्यैकदेशेहृश्यंतेतेचमैथिल ॥ १५ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयं ॥ यत्रास्तेतस्यराजेंद्रवर्णनंकःकरोतिहि ॥ १६ ॥ अथतस्यांसुधर्मायांयदुकोटिसमावृतः ॥ उग्रसेनोगीयमानःसूतमागधबंदिभिः ॥ १७ ॥ आकाशादागतःसाक्षाद्वेदव्यासोमहामुनिः ॥ पाराशर्योघनश्यामस्ताडित्पिंगजटाधरः ॥ १८ ॥ तंदृष्ट्वासहसोत्थाययदुराजःकृतांजलिः ॥ नत्वासनंसोपचारंदत्वातत्संमुखोभवत् ॥ १९ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ अद्यमेसफलंजन्मसफलंगेहमद्यमे ॥ अद्यमेसफलोधर्मोब्रह्मंस्त्वय्यागतेसति ॥ २० ॥ सदानंदेषुकुशलंकृष्णोऽप्येवोभवत्सुहि ॥ वदमेकुशलंदेवयेनस्वस्थोभवाम्यहं ॥ २१ ॥ यत्रयत्रव्रजंतस्तेत्वादृशाःसाधवःप्रभो ॥ तत्रतत्रभवेत्सिद्धिर्लौकिकीपारलौकिकी ॥ २२ ॥ यत्रक्षणंस्थिताःसंतस्तत्रसाक्षात्स्वयंहरिः ॥ किमुलोकगुणाब्रह्मन्पाराशर्यमहामुने ॥ २३ ॥ मयातुपुण्यंयज्ञोवाकिंकृतंपूर्वजन्मनि ॥ येनवै

द्वारकाराज्यंप्राप्तोहंमुनिपुंगव ॥ २४ ॥ भवादृशाविप्रमुख्यागृहमायांतिनित्यशः ॥ तस्मात्परंकिंसुकृतंजानेस्वस्यनसंशयः २५ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ धन्योसिराजशार्दूलधन्यातेविमलामतिः ॥ परंकृतंत्वयाराजन्सुकृतंपूर्वजन्मनि ॥ २६ ॥ पुरात्वंमरुतोराजाकृत्वायज्ञंजगज्जितं ॥ निष्कारणोभूर्मनसाप्रसन्नोभूद्धरिस्तदा ॥ २७ ॥अनीप्सितेनभावेनप्राप्तंचेदंपरंतप ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥ ॥ २८ ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकेशःपरात्परः ॥ सोयंभक्त्यावशीभूतःस्ववशस्तवमंदिरे ॥ २९ ॥ अहोभोजपतेमुक्तिंददातिभजतांहरिः ॥ नकर्हिचिद्भक्तियोगंदुर्लभंविद्धितंनृप ॥ ३० ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविज्ञानखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेव्यासागमनंनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मितववर्णननिर्वृतः ॥ हृद्युद्गतंचसंदेहंदूरीकर्तुंभवान्क्षमः ॥ १ ॥ कर्मणांसनिमित्तानांकागतिःकिंचलक्षणं ॥ कतिभेदाहितेषांवैब्रूहिब्रह्मन्यथातथं ॥ २ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ गुणैःसर्वाणिकर्माणिसनिमित्तानिसंतिहि ॥ तान्येवचानिमित्तानिराजंस्त्यक्तफलानिहि ॥ ३ ॥ सनिमित्तंचयत्कर्मबंधनेविद्धियादव ॥ अनिमित्तंचयत्कर्ममोक्षदंपरमंशुभम् ॥ ४ ॥ सत्त्वंरजस्तमइतिगुणाःप्रकृतिसंभवाः ॥ तैर्व्याप्तंहिजगत्सर्वंयथार्थमिवविष्णुना ॥ ५ ॥ सत्त्वेप्रलीनाःस्वर्यांतिनरलोकंरजोलयाः ॥ तमोलयास्तुनरकंयांतिकृष्णंहिनिर्गुणाः ॥ ६ ॥ पंचाग्नितमकायावैसततंवनवासिनः ॥ लोकंसप्तऋषीणांतेयांतिनिर्गतकल्मषाः ॥ ॥ ७ ॥ संन्यासाश्रमकर्तारस्त्रिदंडधृतपाणयः ॥ जितेंद्रियमनोधर्माःसत्यलोकंव्रजंतिहि ॥ ८ ॥ अष्टांगयोगयोगींद्रानिर्मलाऊर्ध्वरेतसः ॥ जनलोकंमहर्लोकंयांतितेनात्रसंशयः ॥ ९ ॥ यज्ञकर्ताशक्रलोकेवसतेशाश्वतीःसमाः ॥ दानीचांद्रमसंलोकंव्रतीसौरंव्रजत्यलं ॥१०॥तीर्थयायीचाग्निलोकंसत्यसंधश्चवारुणम् ॥ वैष्णवाश्चापिवैकुंठंशैवाःशैवंव्रजंतिहि॥११॥पितॄन्यजंतियेनित्यंसुखैश्वर्यप्रजेप्सवः॥दक्षिणेनपथार्य्यम्णापितृलोकंव्रजंतिते ॥१२॥ स्वर्लोकंवैतथास्मार्ताःपंचपूजनतत्पराः ॥ प्रजापतियजायांतिदक्षादींश्चप्रजापतीन् ॥ १३॥ भूतानियांतिभूतेज्यायक्षान्यक्षयजस्तथा ॥ येयस्यभक्तास्तल्लोकंयांतिराजन्नसंशयः ॥ १४ ॥ तथापापरताराजन्दुःसंगवशवर्तिनः ॥ यमलोकंचतेयांतिनिरयैर्दारुणैर्वृतम् ॥ १५ ॥ पुनरावर्तिनोलोकाःसर्वेचाब्रह्मलोकतः॥पुन[illegible]लोकान्विद्धिराजन्महामते ॥ १६ ॥ कर्मणांसनिमित्तानां

॥ष्टः सपययास॥

मार्गएषगतागतः ॥ तावत्प्रमोदतेस्वर्गेयावत्पुण्यंसमाप्यते ॥ १७ ॥ क्षीणपुण्यःपतत्यर्वागनिच्छन्कालचोदितः ॥ यादवेंद्रमहाबाहोतस्मा
त्कर्मफलंत्यज ॥ १८ ॥ भक्तोनिष्कारणोभूत्वाज्ञानवैराग्यसंयुतः ॥ प्रेमलक्षणयाभक्त्याहरिभक्तजनप्रियः ॥ १९ ॥ भजश्रीकृष्णपादा
ब्जमभयंहंससेवितम् ॥ योमृत्युःसर्वलोकानांबलात्संहारकारकः ॥ २० ॥ सयत्रभगवद्धाम्निगतःसन्मृत्युमाप्नुयात् ॥ २१ ॥ ॥ उग्रसेनउ
वाच ॥ ॥ सर्वेलोकाहिभगवन्पुनरावर्तिनःस्मृताः ॥ तेभ्योजातंचवैराग्यंमनसोमेसमंततः ॥ २२ ॥ श्रीकृष्णधामपरमंयतोनावर्ततेगतः ॥
तल्लोकंवदमेब्रह्मन्क्वचास्तेसर्वतःपरम् ॥ २३ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ ब्रह्माण्डेभ्योबहिर्द्धामश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ यद्गतानानिवर्तंते
तद्गोलोकंविदुःपरम् ॥ २४ ॥ ब्रह्माण्डोयंजीवसंघःपञ्चाशत्कोटियोजनैः ॥ विस्तृतःपरितोद्वाभ्यांशतकोटिविलंबितः ॥ २५ ॥ यदन्तरग
तोराजन्लक्ष्यतेपरमाणुवत् ॥ तदन्तरगताश्चान्येकोटिशोह्यण्डराशयः ॥ २६॥ नतद्भासयतेसूर्योनशशांकोनपावकः ॥ कामःक्रोधश्चलो
भश्चनमोहोयत्रयातिच ॥ २७ ॥ नयत्रशोकोनजरानमृत्युर्नार्तिरेवच ॥ नप्रधानंनकालश्चविशंतेचगुणाःकुतः ॥ २८ ॥ शब्दब्रह्माप्यनि
र्वाच्यंतद्वर्णयितुमक्षमम् ॥ श्रीकृष्णतेजःसम्भूतास्तत्रसंतिचपार्षदाः ॥ २९ ॥ अकिञ्चनाश्चयेदान्ताःशान्तावैसमचेतसः ॥ श्रीकृष्णचन्द्र
पादाब्जमकरन्दरसालयाः ॥ ३० ॥ प्रेमलक्षणयाभक्त्यासदानिष्कारणाःपराः ॥ लोकानुल्लंघ्यतद्धामयांतिराजन्नसंशयः ॥ ३१ ॥ ॥ इ
तिश्रीग०सं०विज्ञा०ना०ब०सं०व्यासोग्रसेनसंवादे लोकगतिनिरूपणंनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ श्रुतातवमुखा
द्ब्रह्मन्गुणकर्मगतिर्मया ॥ पुनरावर्तिनोलोकास्तयासंतिविनिश्चिताः ॥ १ ॥ निष्कारणाद्धरेःसाक्षात्सेवनाद्धामदुर्लभम् ॥ लभतेपरमंदि
व्यंभक्तानांतच्छ्रुतंमया ॥ २ ॥ भक्तियोगःकतिविधोवदमेवदतांवर ॥ येनप्रसन्नोभवतिभगवान्भक्तवत्सलः ॥ ३ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच
द्वारावतीशधन्योसिश्रीकृष्णेष्टोहरिप्रियः ॥ पृच्छसेभक्तियोगंत्वंधन्यातेविमलामतिः ॥ ४॥ यंश्रुत्वानिर्मलोभूयाद्विश्वघात्यपिपातकी ॥ तं
भक्तियोगंविशदंतुभ्यंवक्ष्यामियादव ॥ ५ ॥ भक्तियोगोद्विधाराजन्सगुणश्चैवनिर्गुणः ॥ सगुणःस्याद्बहुविधोनिर्गुणश्चैकलक्षणः ॥ ६ ॥ भा
वोविभिद्यतेपुंसांगुणमार्गेणदेहिनाम् ॥ तैर्गुणैस्त्रिविधाभक्ताभवंतिशृणुतान्पृथक् ॥ ७ ॥ हिंसांदंभंचमात्सर्य्यमभिसंधायभिन्नदृक् ॥ कुर्या

द्रावंहरौक्रोधीतामसःपरिकीर्तितः ॥ ८ ॥ यशऐश्वर्यविषयानाभिसंधाययत्नतः ॥ अर्चयेद्योहरिंराजन्राजसःपरिकीर्तितः ॥९ ॥ उद्दिश्य
कर्मनिर्हारमपृथग्भावएवाहि ॥ मोक्षार्थंभजतेविष्णुंसभक्तःसात्विकःस्मृतः ॥ १० ॥ जिज्ञासुरार्तोज्ञानीचतथार्थार्थीमहामते ॥ चतुर्विधा
जनाविष्णुंभजंतिकृतमंगलाः ॥ ११ ॥ एवंबहुविधेनापिभक्तियोगेनमाधवं ॥ भजंतिसनिमित्तास्तेजनाःसुकृतिनःपरे ॥ १२ ॥ लक्षणंभ
क्तियोगस्यनिर्गुणस्यतथाशृणु ॥ तद्गुणश्रुतिमात्रेणश्रीकृष्णेपुरुषोत्तमे ॥ १३ ॥ परिपूर्णतमेसाक्षात्सर्वकारणकारणे ॥ मनोगतिरविच्छि
न्नाखंडिताहैतुकीचया ॥ १४ ॥ यथाब्धावंभसागंगासाभक्तिनिर्गुणास्मृता ॥ निर्गुणानांचभक्तानांलक्षणंशृणुमानद ॥ १५ ॥ सार्वभौमंपा
रमेष्ठ्यंचशक्रधिष्ण्यंतथैवच ॥ रसाधिपत्यंयोगर्द्धिंनवांच्छंतिहरेर्जनाः ॥ १६॥ हरिणादीयमानंवासालोक्यंयादवेश्वर ॥ नगृह्णंतिकदाचित्ते
तत्संगानंदनिर्वृताः ॥ १७ ॥ सामीप्यंतेनवांच्छंतिभगवद्विरहातुराः ॥ सन्निकृष्टेनतत्प्रेमयथादूरतरेभवेत् ॥१८॥ सारूप्यंदीयमानंवासगा
नत्वाभिमानिनः ॥ नैरपेक्ष्यान्नगृह्णंतिभक्तास्तत्सेवनोत्सुकाः ॥१९॥ एकत्वंचापिकैवल्यंनवांछंतिकदाचन॥एवंचेत्तर्हिदासत्वंकस्वामित्वं
परस्यच॥२०॥निरपेक्षाश्चयेशांतानिर्वैराःसमदर्शिनः ॥आकैवल्याल्लोकपदग्रहणंकारणंविदुः ॥२१॥ नैरपेक्ष्यंमहानंदंनैरपेक्ष्याजनाहरेः ॥
जानंतिहियथानासापुष्पामोदंनचक्षुषी ॥ २२ ॥ सकामाश्चतदानंदंजानंतिहिकथंनच ॥ रसकर्तायथाहस्तोरसस्वादुंनवेत्तिहि ॥ २३ ॥
तस्माद्राजन्भक्तियोगंविद्धिचात्यंतिकंपदं ॥ भक्तानांनिरपेक्षाणांपद्धतिंकथयामिते ॥ स्मरणंकीर्तनंविष्णोःश्रवणंपादसेवनम् ॥ अर्चनं
वंदनंदास्यंसख्यमात्मनिवेदनम् ॥ २५ ॥ कुर्वंतिसततंराजन्भक्तियेप्रेमलक्षणां ॥ तेभक्तादुर्लभाभूमौभगवद्भावभावनाः ॥ २६ ॥ कुर्व
तोमहतांमानंदयांदीनेषुसर्वतः ॥ समानेषुतथामैत्रींसर्वभूतदयापराः ॥ २७ ॥ कृष्णपादाब्जमधुपाःकृष्णदर्शनलालसाः ॥ कृष्णंस्मरं
तिप्राणेशंयथाप्रोषितभर्तृकाः ॥ २८ ॥ श्रीकृष्णस्मरणाद्येषांरोमहर्षःप्रजायते ॥ आनंदाश्रुकलाश्चैववैवर्ण्यंतुकचिद्भवेत् ॥ २९ ॥ श्री
कृष्णगोविन्दहरेब्रुवन्तःश्लक्ष्णयागिरा ॥ अहर्निशंहरौलग्नास्तेहिभागवतोत्तमाः ॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीविज्ञानख
ण्डे ना०ब०सं० श्रीवेदव्यासोग्रसेनसंवादेनिर्गुणभक्तियोगवर्णनंनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ स्वेवायौसलिलेव

न्हौमह्यांज्योतिर्गणेषुच ॥ श्रीकृष्णदेवंपश्यंतोहर्षिताश्चपुनःपुनः ॥ १ ॥ श्रीकृष्णोराधिकानाथःकोटिकंदर्पमोहनः ॥ तन्नेत्रगोचरोयाति
ध्रुवंच्छ्रीनंदनंदनः ॥ २ ॥ सदानंदंचतेदृष्ट्वाप्रहसंतिप्रहर्षिताः ॥ क्वचिद्रुदंतिधावंतिनंदंतिचवदन्तिच ॥ ३ ॥ क्वचिद्गायंतिनृत्यंतिक्वचित्तू
ष्णींभवंतिच ॥ कृष्णचंद्रस्वरूपास्तेकृतार्थावैष्णवोत्तमाः ॥ ४ ॥ तेषांदर्शनमात्रेणनरोयातिकृतार्थतां ॥ नकालोनयमोयेषांदंडदातुंन
चक्षमः ॥ ५ ॥ गदाकौमोदकीवामेदक्षिणेचसुदर्शनं ॥ अग्रेशार्ङ्गधनुःपश्चात्पांचजन्योघनस्वनः ॥ ६ ॥ नंदकश्चमहाखड्गःशतचंद्रेपवःशि
ताः ॥ एतान्यायुधमुख्यानितांश्चरक्षंत्यहर्निशं ॥ ७ ॥ तेषामूर्ध्वंमहापद्मंछायांकर्तुंपुनःपुनः ॥ गरुडःपक्षवातेनश्रमहर्तारातामपि ॥ ८ ॥
यत्रयत्रगताःसंतस्तत्रतत्रस्वयंहरिः ॥ तीर्थीकुर्वन्भूमिभागंश्रीमत्पादाब्जरेणुभिः ॥ ९ ॥ क्षणंयत्रस्थिताःसंतस्तत्रतीर्थानिसंतिहि ॥ त
त्रकोपिमृतःपापीयातिविष्णोःपरंपदम् ॥१०॥ दूरात्संप्रेक्ष्यकृष्णेष्टान्नाधयोव्याधयस्तथा ॥ भूतप्रेतपिशाचाश्चपलायंतेदिशोदश ॥११॥
नद्योनदाःपर्वताश्चससमुद्राश्चतथापरे ॥ मार्गंददतिसाधुभ्योनिरपेक्षेभ्यएवच ॥ १२ ॥ साधूनांज्ञाननिष्ठानांविरक्तानांमहात्मनाम् ॥ अ
जातशत्रूणांतेषांप्रतिबंधोनकुत्रचित् ॥ १३ ॥ शतजन्मतपःपूतोभारतेयाज्ञिकःपुमान् ॥ संगंसलभतेतेषांदुर्लभंपुण्यवर्जितैः ॥ १४ ॥ य
स्मिन्कुलेकृष्णभक्तोजायतेब्रह्मलक्षणः ॥ तत्कुलंविमलंविद्धिमलीमसमपिस्वतः ॥ १५ ॥ राजन्श्रीकृष्णभक्तस्तुपितॄन्दशकुलोद्भवान् ॥
प्रियापक्षेपिदशचमातृपक्षेतथादश ॥ १६ ॥ पुरुषानुद्धरेद्राजन्निरयात्पापबंधनात् ॥ साधुसंबंधिनश्चान्येभृत्याद्याश्चसुहृज्जनाः ॥ १७ ॥
शत्रवोभारवाहाश्चतद्गृहेपक्षिणस्तथा ॥ पिपीलिकाश्चमशकास्तथाकीटपतंगकाः ॥ १८ ॥ सांख्ययोगंविनाराजंस्तीर्थंधर्ममखैर्विना ॥
साधुसंसर्गतस्तेपिप्रयांतिहरिमंदिरम् ॥ १९ ॥ अब्रह्मण्येकृष्णसारेसौवीरेकीटकेतथा ॥ म्लेच्छदेशेपिदेवेशभक्तोलोकान्पुनातिहि ॥२०॥
इत्थंश्रीकृष्णभक्तानांमाहात्म्यंकथितंमया ॥ चतुःपदार्थदानृणांकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ २१ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमेसा
क्षाच्छ्रीकृष्णेपरमात्मनि ॥ दंतवक्रस्यदुष्टस्यज्योतिर्लीनंबभूवह ॥ २२ ॥ अहोमहदिदंचित्रंसायुज्यंमहतामपि ॥ योग्यंस्याद्विप्रमुख्येंद्र
कथंचानेनशत्रुणा ॥ २३ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ ममाहमितिवैषम्यंभूतानांत्रिगुणात्मनां ॥ क्रोधाद्यैर्वर्ततेराजन्नहरौपरमात्मनि ॥

॥ २४ ॥ हरौकेनापिभावेनमनोलग्नंकरोतियः ॥ यातितद्रूपतांसोपिभृंगिणःकीटकोयथा ॥ २५ ॥ स्नेहंकामंभयंक्रोधमैक्यंसौहृदमेवच॥
कृत्वातन्मयतांयांतिसांख्ययोगंविनाजनाः ॥ २६ ॥ स्नेहान्नंदयशोदाद्यावसुदेवादयोऽपरे ॥ कामाद्गोप्योहरिंप्राप्तानतुब्रह्मतयानृप ॥२७॥
तद्रूपगुणमाधुर्यभावसंलग्नमानसाः॥ भयात्कंसस्तवसुतस्तत्सायुज्यंजगामह॥२८॥क्रोधादयंदंतवक्रःशिशुपालादयोऽपरे ॥ ऐक्याद्वयाद
वायूयंसौहृदाच्चवयंयथा॥२९॥तस्मात्केनाप्युपायेनमनःकृष्णेनिवेशयेत्॥अहर्निशंहिस्मरणंभवेच्छत्रोर्नकस्यचित् ॥ शत्रुभावंहरौतस्मा
त्कुर्वीतितनुजादयः ॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविज्ञानखण्डेश्रीव्यासोग्रसेनसंवादेभक्तमाहात्म्यंनामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४॥
॥ श्रीवेदव्यासउवाच ॥ ॥ वत्साघधेनुकबकीबककेशिकालारिष्टप्रलंबकपिबल्वलशंखशाल्वाः ॥ वैरेणयंकिमुतभक्तियुतानरेंद्रप्रापुःपरं
प्रकृतिपूरुषयोःपुमांसं ॥ १॥ पूर्वासुरावतिबलौमधुकैटभाख्यौस्वर्णाक्षहेमकशिपूचतथापरौच ॥ वैरंविधायनृपरावणकुंभकर्णौविष्णोःकि
लापतुरलंपरमंपदंहि ॥२ ॥ केकेनविष्णुपदमागतवंतआदौप्रल्हादबाणबलियक्षविभीषणाद्याः ॥ तत्संगिसंगनिरताबहुमानपात्राःश्रीमत्प
दाब्जमकरंदरजोधिलुब्धाः ॥ ३ ॥ देवर्षिगीष्पतिवसिष्ठपराशराद्याःसांख्यायनासितशुकाःसनकादयश्च ॥ निष्कारणाभुविचरंत्यरविंदने
त्रपादारविंदमकरंदमिलिंदमुख्याः ॥ ४ ॥ यत्युत्कलांगभरतार्जुनमैथिलाश्वगाधिप्रियव्रतयदुप्रमुखांबरीषाः ॥ निष्कारणाःपरमहंसवराश्च
रंतिश्रीकृष्णचंद्रचरितामृतपानमत्ताः ॥ ५ ॥ मंदोदरीचशबरीचमतंगशिष्यातारातथाऽत्रिवनितानिपुणात्वहल्या ॥ कुंतीतथाद्रुपदराज
सुतासुभक्ताएताःपरंपरमहंससमाःप्रसिद्धाः ॥ ६ ॥ सुग्रीववालिसुतवातसुतर्क्षराजनागारिगृध्रवरकाकभुशुंडिमुख्याः ॥ कुब्जादिवायकसु
दामगुहादयोन्येतत्संगमेत्यहरिभक्तवराबभूवुः ॥ ७ ॥ कृष्णंनरोधयतिधर्मतपोनयोगःसांख्यंनयज्ञउततीर्थयमव्रतानि ॥ छंदांसिपूर्तनिय
मौचनदक्षिणाचनेष्टंनदानमथभक्तिमृतेनकश्चित् ॥ ८ ॥ यज्ञव्रताध्ययनतीर्थतपोनियोगैरिष्टस्वधर्मनियमादिकसांख्ययोगैः ॥ यत्प्राप्यते
तदखिलंभवतीहभक्त्याभक्तेःपदंहिकहिंचिन्नभवेत्किलैभिः ॥ ९ ॥ उद्धारिणीयमधमस्यचविश्वपापादुत्तारिणीभवमहार्णववारिवेगात् ॥
संहारिणीविषयसंचितकर्मणांचसत्कारिणीहरिपदस्यपरात्परस्य ॥ १०॥ श्रीकृष्णदर्शनरसोत्सुकभावराजदुग्धद्धसंतपरमोत्सवपंचमीयं ॥

दिव्यालतातिफलपल्लवभारनम्रासंराजतेहिसततंकुसुमाकरस्य॥११॥ संमोहकालघनमध्यतडित्स्फुरंतीशास्त्रार्थदर्शवचसांपददापिकथं ॥
दीपावलिर्विजयतेजयकार्तिकस्यजेतुंगुणान्विजयिनोदशमीजयस्य ॥ १२ ॥ सांख्यंचयोगइतिपार्श्वगतेहिदंडेकीलानिचात्रशतशोगुण
भावभेदाः ॥ अस्याःक्रमान्नवकथाश्रवणादयश्चश्रेणीयमस्तिसरलाभगवत्पदस्य ॥ १३ ॥ इ०ग०सं०श्रीविज्ञा०व्यासोग्रसेनसंवादेभवत्यु
त्कर्षवर्णनंनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ कर्मग्रहोगृहस्थोयंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ सेवांवैकेनविधिनाकुर्यात्तद्ब्रूहि
मेमुने ॥ १ ॥ भक्त्यंकुरोयस्यनास्तिवास्तितस्यनवर्द्धते ॥ तस्यकेनप्रकारेणप्रसन्नःस्याद्धरिःस्वयम् ॥ २ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ य
दिभक्त्यंकुरोनस्यात्सत्संगेनप्रजायते ॥ बलाद्धिवर्द्धतेतस्मात्सतांसंगंसमाचरेत् ॥ ३ ॥ कृष्णसेवाविधिंतुभ्यंवक्ष्यामिसुलभंपरम् ॥ ययागृ
हस्थोयंशीघ्रंश्रीकृष्णंप्राप्नुयान्नृप ॥ ४ ॥ आचार्य्यकुलसम्भूतंश्रीकृष्णध्यानतत्परम् ॥ एतादृशंगुरुंकृत्वासिद्धोभवतिमानवः ॥ ५ ॥ वि
ष्णुदीक्षाविहीनस्यश्राद्धसङ्कल्पएवच ॥ यज्ञोदानंतपस्तीर्थंसर्वंभवतिनिष्फलम् ॥ ६ ॥ विष्णुसेवाधिकारोस्यकथंभवतिपार्थिव ॥ निर्गु
रोर्दर्शनंकृत्वाहतपुण्योभवेन्नरः ॥ गुरोःसेवाविधिंशिक्षेच्छ्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ ७ ॥ उत्तराभिमुखंशश्वत्कारयेद्धरिमंदिरम् ॥ तत्रसिंहा
सनंप्रोच्चंसपीठंकुम्भमण्डितम् ॥ ८ ॥ सच्चिदानन्दनामस्यात्सोपानत्रयभूषितम् ॥ महार्हवस्त्रैराच्छन्नंतत्रतूल्यासनंमृदु ॥ ९ ॥पार्श्वोपबर्ह
णावीतंस्फुरद्धेमांबरावृतम् ॥ नानाचित्रयुतैःकुड्यैरन्तःपटसमन्वितैः ॥ १० ॥ सर्वतोमण्डलैस्तद्वत्तोरणैःसमलंकृतम् ॥ गवाक्षवारिमन्त्रा
ढ्यंचतुःशालसुजालकैः ॥ ११ ॥ राजेतप्राङ्गणोद्देशःसभामण्डपमण्डलैः ॥ तत्रप्राङ्गणमध्येतुतुलसीमन्दिरंशुभम् ॥ १२ ॥ मन्दिरस्यब
हिर्द्वारिकारयेच्चद्विपद्वयम् ॥ तथावैकृत्रिमंराजन्सिंहद्वयमधिष्ठितम् १३ ॥ सुवर्णशिखरस्याधश्चक्रंचशिखरोपरि ॥ द्वारेपिहरिनामानिप्रा
लेख्यानिशुभानिच ॥ १४ ॥ शंखंपद्मंगदांशार्ङ्गंमालेख्यंभित्तिपार्श्वयोः ॥ इषुधीचतथाबाणाःसव्येदक्षिणएवच ॥ १५ ॥ तथामंदिरपृष्ठे
वैशतचंद्रंचनंदकम् ॥ हलंचमुसलंचैवलेखनीयंप्रयत्नतः ॥ १६ ॥ सिंहासनस्यपृष्ठेतुगोप्योगावस्तथैवच ॥गोपालास्तत्रसोपानेकपाटेविज
योजयः ॥ १७ ॥ देहल्यांकल्पवृक्षश्चस्तंभेषुचलताःशुभाः ॥ यत्रतत्रचकुड्येषुश्रीगंगापापहारिणी ॥ १८ ॥ वृंदावनंगोवर्द्धनंयमुनापु

लिनानिच॥तथावैचीरहरणमालेख्यंरासमंडलं॥१९॥चित्रकूटःपंचवटीलेखनीयंप्रयत्नतः ॥रामरावणयोर्युद्धंजानकीहरणंविना॥२०॥दशाव
तारचित्राणिनरनारायणाश्रमः॥सप्तपुर्य्यस्त्रयोग्रामानवारण्यंनवोषराः॥२१॥एवंलिखित्वाचित्राणिमंदिरंकारयेद्बुधः॥वंशीभावोद्यतकरंवक्री
भूतांघ्रिदक्षिणं॥२२॥किशोराकृतिकृष्णस्यरूपंसेव्यतमंस्मृतं॥तत्प्रतिष्ठांविधायाशुगुरुहस्तेनमंदिरे॥२३॥भक्तःपरमयाभक्त्यास्थापयेत्त
त्परोभवेत्॥तत्प्रसादेचरसनांघ्राणंततुलसीदले॥ न्यसेत्कर्णौतच्छ्रवणएवंसेवापरोभवेत्॥ २४॥अहर्निशंकृष्णसेवांयःकरोतिचभाववित्॥तं
प्रेमलक्षणंभक्तंविदुर्भागवतोत्तमम्॥२५॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच॥राजञ्छ्रीकृष्णसेवायाःकलांनार्हंतिषोडशीं॥२६॥ श्रीकृष्ण
दैशिकस्यापियःकुर्याद्दर्शनंनरः॥कोटिजन्मकृतैःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः॥ २७ ॥देहांतेतंसमानेतुंश्यामसुंदरविग्रहाः॥रथंनीत्वाप्रधावंतिगो
लोकात्कृष्णपार्षदाः॥ २८ ॥इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीविज्ञानखंडेनारदबहुलाश्वव्यासोग्रसेनसंवादेहरिमंदिरप्रतिष्ठावर्णनंनामषष्ठोऽ
ध्यायः॥६॥ श्रीवेदव्यासउवाच॥ ॥ब्राम्हेमुहूर्तेचोत्थायकशिपोश्चमुदानृप॥गुरोर्नामचगोविंदनामानिप्रवदन्मुहुः॥१॥ भूमिंनत्वान्यसेत्पादं
जलंस्पृष्ट्वाहरेज्जनः ॥ उपविश्यासनेशीघ्रंसकामोयोयथासुखम् ॥ २ ॥ हस्तावुत्संगआधायश्वासजिद्ध्यानमास्थितः ॥ ज्ञानमुद्राधरंशां
तंश्रीगुरुंस्वास्तिकासमं ॥ ३ ॥ ध्यात्वाकृष्णंपरंध्यायेद्भक्तएकाग्रमानसः ॥ किशोरंश्यामलंहृद्यंवंशीवेत्रविभूषितं ॥ ४ ॥ एवंकृत्वाहरे
र्ध्यानंपुनर्गच्छेद्बहिःस्थलं ॥ तच्छौचंशृणुराजेन्द्रगृहस्थस्ययथातथं ॥ ५ ॥ अश्वक्रांतेतिमंत्रेणमृत्स्नयाचजलेनच ॥ एकांलिंगेगुदेतिस्र
स्तथावामकरेदश ॥ ६ उभयोर्हस्तयोःसप्ततिस्रस्तिस्रःपदेपदे ॥ एतद्द्विद्विगुणंप्रोक्तंब्रह्मचारिवनस्थयोः ॥ ७ ॥ यतेश्चतुर्गुणंरात्रौतदर्धं
शौचमाचरेत् ॥ तदर्धंरोगिपांथानांस्त्रीशूद्राणांतदर्धकं ॥ ८ ॥ शौचकर्मविहीनस्यसकलानिष्फलाःक्रियाः ॥ मुखशुद्धिविहीनस्यमंत्रा
नफलदाःस्मृताः ॥ ९ ॥ आयुर्बलंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ॥ ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वन्नोदेहिवनस्पते ॥ १० ॥ इतिमंत्रंसमुच्चार्यकुर्य्या
द्दैदंतधावनम् ॥ कण्टकीक्षीरिकापोसानिर्गुण्डीब्रह्मवृक्षकान् ॥ ११ ॥ वटैरण्डाविगन्धाद्यान्वर्जयेद्दन्तधावने ॥ हरितहयमंत्रेणसूर्यंनत्वा
कृतांजलिः ॥ १२ ॥ प्रणमेद्धरिभक्तांश्चप्रल्हादादीन्समाहितः ॥ तुलसीमृत्तिकांनीत्वाततःस्नानंसमाचरेत् ॥ १३ ॥ पठितव्यंप्रयत्नेन

श्रीगंगायमुनाष्टकं ॥ अयोध्यामथुरामायाकाशीकांचीअवंतिका ॥ पुरीद्वारावतीचैवसप्तैतामोक्षदायकाः ॥ १४ ॥ शालग्रामोमहायोगे शंभलोहरिमंदिरे ॥ नंदिग्रामःकोसलेतुत्रयोग्रामाःप्रकीर्तिताः ॥ १५ ॥ दंडकंसैंधवारण्यंजंबूमार्गेचपुष्करं ॥ उत्पलावर्तमारण्यंनैमिपंकुरुजांगलं ॥ १६ ॥ अर्बुदंहेमवंतंचनवारण्यानिवैविदुः ॥ एतानितीर्थनामानिसमुच्चार्यपुनःपुनः ॥ १७ ॥ इत्थंस्नात्वाततोबिभ्रदंबरंक्षौममुत्तमम् ॥ द्वादशान्तिलकान्बिभ्रदष्टमुद्राधरःपरः ॥ १८॥ कृतसंध्यःशुचिर्मौनीगत्वाश्रीकृष्णमंदिरम् ॥ घंटानादंजयारावंतलशब्दंविधाय च ॥ १९ ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठगोविंदयोगनिद्रांविहायच ॥ उक्त्वापीमांस्मृतिंराजन्भक्तउत्थापयेद्धरिम् ॥२०॥ मंगलार्तिक्यमादायभ्रामयंस्तन्मुखोपरि ॥ निवेद्यबहुपक्वान्नंनत्वानत्वापुनःपुनः ॥ २१ ॥ ततःस्नानंकारयित्वादेशकालप्रभाववित् ॥ शृंगारंभाववित्कृत्वावस्त्रभूषणमंगलैः ॥ २२ ॥ आर्तिक्यंतुततःकृत्वाभोगान्पंचविधायच ॥ ततोधृत्वामहाभोगंनानारसमयंपरम् ॥ २३ ॥ राजभोगार्तिकंकृत्वाकारयेच्छयनंहरेः ॥ ततःप्रसादंपरमंतुलसीगंधमिश्रितं ॥ २४ ॥ भुंजीतयोहरेर्नित्यंसकृतार्थोनसंशयः ॥ राजभोगार्तिकंकृत्वाकारयेच्छयनंहरेः ॥ २५ ॥ चतुर्घटचवशेषेतुदिनेउत्थापयेद्धरिम् ॥ शंखनादेनविधिवद्भोगंधृत्वायथातथम् ॥ २६ ॥ ततःसंध्यार्तिकंकृत्वादुग्धादीनिनिवेद्यच ॥ ततःप्रदोषसमयेपुनरार्तिक्यमाचरेत् ॥ २७ ॥ धृत्वाभोगंपरंमिष्टंकारयेच्छयनंहरेः ॥ राजसेचैवराजेंद्रराजसेवेयमास्तिवै ॥ ॥ २८ ॥ एवंश्रीकृष्णचंद्रस्यसेवासंलग्नमानसः ॥ तारयित्वाकुलशतंयातिचात्यंतिकंपदं ॥ २९ ॥ कृष्णजन्माष्टमीचैवश्रीरामनवमीतथा ॥ राधाष्टम्यन्नकूटश्चद्वादशीवामनस्यच ॥ ३० ॥ चतुर्दशीनृसिंहस्यतथानंतचतुर्दशी ॥ एषुकालेषुकृष्णस्यमहापूजांसमाचरेत् ॥ ॥ ३१ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविज्ञानखंडेव्यासोग्रसेनसंवादेराजसेवावर्णनंनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ अथस्नात्वाचकृत्वाथनित्यनैमित्तिकींक्रियां ॥ पंचवर्णसमायुक्तंशुद्धेस्थंडिलमंडले ॥ १ ॥ द्वात्रिंशद्दलसंयुक्तंकर्णिकाकेसरोज्ज्वलं ॥ विधायकमलंदिव्यंविधिवद्वेदसूक्तिभिः ॥ २ ॥ कर्णिकायांन्यसेद्राजन्हरेःसिंहासनंशुभं ॥ तत्रराधांरमांस्थाप्यभूदेवींविरजांतथा ॥ ३ ॥ तन्मध्येस्थापयेत्साक्षाच्छ्रीकृष्णंपुरुषोत्तमं ॥ तथाष्टदलमध्येतुराधिकाष्टसखीःशुभाः ॥ ४ ॥ ततोष्टदलमध्येतुश्रीकृष्णस्यतथासखीन् ॥ त

थाषोडशपर्णेषुसखीनांचद्वयंद्वयं ॥५॥ कमलस्यचपार्श्वेषुशंखंचक्रंगदांतथा ॥ पद्मंचनंदकंशार्ङ्गंबाणांश्चमुसलंहलं ॥ ६ ॥ कौस्तुभवनमा
लांचश्रीवत्संनीलमंबरं ॥ पीतांबरंतथावंशींवेत्रंचस्थापयेद्बुधः ॥ ७ ॥ ततःपार्श्वेषुतालांकंगरुडांकंरथंतथा ॥ सुमतिंदारुकंसूतंगरुडंकु
मुदंतथा ॥ ८ ॥ नंदंसुनंदंचंडंचप्रचंडंचमहाबलम् ॥ कुमुदाक्षंबलंचैवस्थापयेद्यत्नतःसुधीः ॥ ९ ॥ तथादिक्षुचदिक्पालान्संस्थाप्यचपृथ
क्पृथक् ॥ विष्वक्सेनंशिवंमांचविधिंदुर्गांविनायकं ॥ १० ॥ नवग्रहांश्चवरुणंतथाषोडशमातृकाः ॥ तत्पद्माग्रेवीतिहोत्रंस्थंडिलेस्थाप
येद्बुधः ॥ ११ ॥ आवाहनमासनंचपाद्यमर्घ्यंविशेषतः ॥ स्नानंचमधुपर्कंचधूपंदीपंतथैवच ॥ १२ ॥ यज्ञोपवीतंवस्त्रंचभूषणंगंधमेवच ॥ पु
ष्पंतथाक्षतांश्चैवनैवेद्यंचमनोहरं ॥ १३ ॥ जलमाचमनंचैवतांबूलंदक्षिणांतथा ॥ प्रदक्षिणांप्रार्थनांचतथानीराजनंस्मृतं ॥ १४ ॥ नम
स्कारंततःकुर्यात्क्रमेणचपृथक्पृथक् ॥ आवाहनेतुपुष्पाणिआसनेतुकुशद्वयम् ॥ १५ ॥ पाद्येश्यामाचदूर्वांचविष्णुक्रांतातथैवच ॥ सौगं
धिकानिपुष्पाणिह्यर्घ्येयोग्यानियादव ॥ १६ ॥ चंदनोशीरकर्पूरकुंकुमागुरुमिश्रितम् ॥ एतादृशंजलंयोग्यंस्नानेराजन्महामते ॥ १७ ॥
मधुपर्केह्यामलकमरविंदंतथामतम् ॥ धूपेगंधाष्टकंदेयंदीपेकर्पूरमेवच ॥ १८ ॥ यज्ञोपवीतंपीतंचवस्त्रेपीतांबरंमतम् ॥ भूषणेचैवसौवर्णं
गंधेकुंकुमचंदने ॥ १९ ॥ तुलसीमंजरीपुष्पेऽक्षतेषुशालितंडुलाः ॥ नैवेद्येतुरसाःषट्चभोगानानाविधामताः ॥ २० ॥ जलेगंगाजलंयो
ग्यंयमुनाजलमेवच ॥ जातीफलंचकंकोलंमतमाचमनेनृप ॥ २१ ॥ तांबूलेचोषणंत्वेलादक्षिणायांतुहाटकं ॥ प्रदक्षिणायांभ्रमणंघृतंनी
राजनेगवां ॥ २२ ॥ प्रार्थनायांहरेर्भक्तिःप्रेमलक्षणसंयुता ॥ नमस्कारेमहाराजसाष्टांगनतविग्रहः ॥ २३ ॥ द्वादशाक्षरमंत्रेणशिखांबद्ध्वाशु
चिःपुमान् ॥ उपचारान्पुरस्कृत्यश्रीमुखेसंमुखोभवेत् ॥ २४ ॥ इति श्रीमद्ग०सं०वि०खंडेव्यासोग्रसेनसंवादेमहापूजाविधिवर्णनंनामाष्टमो
ऽध्यायः ॥८॥ श्रीव्यासउवाच ॥ उपचारस्यमन्त्राणिवेदोक्तानिशुभानिच ॥ तुभ्यंवक्ष्यामिराजेंद्रशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥ १ ॥ अथावाहनं ॥
गोलोकधामाधिपतेरमापतेगोविंददामोदरदीनवत्सल ॥ राधापतेमाधवसात्वतांपतेसिंहासनेस्मिन्ममसंमुखोभव ॥ २ ॥ अथासनम् ॥ श्री
पद्मरागस्फुरदूर्ध्वपृष्ठंमहार्हवैडूर्यखचितपदाब्जम् ॥ वैकुण्ठवैकुण्ठपतेगृहाणपीठंतडिद्धाटककुम्भखण्डं ॥ ३ ॥ ॥ अथपाद्यम् ॥ ॥ परं

स्थितंनिर्मलरौक्मपात्रेसमाहृतंबिंदुसरोवराद्धि ॥ योगेशदेवेशजगन्निवासगृहाणपाद्यंप्रणमामिपादौ ॥ ४ ॥ ॥ अथार्घ्यं ॥ ॥ जलजचम्प
कपुष्पसमन्वितंविमलमर्घ्यमनर्घ्यदरस्थितं ॥ प्रतिगृहाणरमारमणप्रभोयदुपतेयदुनाथयदूत्तम ॥ ५ ॥ अथस्नानं ॥ काश्मीरपाटीर
विमिश्रितेनसुमल्लिकोशीरवताजलेन ॥ स्नानंकुरुत्वंयदुनाथदेवगोविन्दगोपालकतीर्थपाद ॥ ६ ॥ ॥ अथमधुपर्कस्नानं ॥ ॥ मध्याह्न
चण्डार्कभवश्रमापहंसितांगसंपर्कमनोहरंपरम् ॥ गृहाणविष्णोमधुपर्कमाहृतंसंदृश्यपीताम्बरसात्वतांपते ॥ ७ ॥ ॥ अथवस्त्रम् ॥ ॥ नि
भोसर्वतःप्रस्फुरत्प्रोज्ज्वलंचस्फुरद्रश्मिशून्यंपरंदुर्लभञ्च ॥ स्वतोनिर्मितंपद्मकिंजल्कवर्णंगृहाणांबरंदेवपीताम्बराख्यम् ॥ ८ ॥ ॥अथय
ज्ञोपवीतम् ॥ सुवर्णाभमापीतवर्णंसुमन्त्रैःपरंप्रोक्षितंवेदविन्निर्मितञ्च ॥ शुभम्पञ्चकार्येषुनैमित्तिकेषुप्रभोयज्ञयज्ञोपवीतंगृहाण॥९॥ ॥अ
थभूषणम् ॥ ॥ कनकरत्नमयंमयनिर्मितंमदनरुक्कदनंसदनंरुचाम् ॥ उषसिपूषसवर्णविभूषणंसकललोकविभूषणगृह्यताम् ॥ १० ॥ ॥
अथगंधम् ॥ ॥ शंखेंदुशोभंबहुमङ्गलंश्रीकाश्मीरपाठीरकपंकपृक्तम् ॥ सुमण्डनंगन्धचयंगृहाणसमस्तभूमण्डलभारहारिन् ॥ ११ ॥ ॥
अथाक्षतान् ॥ ॥ ब्रह्मावर्तैब्रह्मणापूर्वमुक्तान्ब्राह्मैस्तोयैःसिंचितान्विष्णुनाच ॥ रुद्रेणाराद्रक्षितान्राक्षसेभ्यःसाक्षाद्भूमन्नक्षतांस्त्वंगृहाण॥
॥ १२ ॥ ॥ अथपुष्पाणि ॥ मन्दारसंतानकपारिजातकल्पद्रुमश्रीहरिचन्दनानाम् ॥ गृहाणपुष्पाणिहरेतुलस्यामिश्राणिसाक्षान्नवमंजरीभिः
॥१३॥अथधूपम् ॥ ॥लवङ्गपाटीरजचूर्णमिश्रंमनुष्यदेवासुरसौख्यदञ्च ॥ सद्यःसुगन्धीकृतहर्म्यदेशंद्वारावतीभूपगृहाणधूपम् ॥१४ ॥ अ
थदीपम् ॥ ॥ तमोहारिणंज्ञानमूर्तिंमनोज्ञंलसद्वर्तिकर्पूरपूरंगवाज्यम् ॥ जगन्नाथदेवप्रभोविश्वरूपस्फुरज्ज्योतिषंदीपमुख्यंगृहाण॥१५॥
अथनैवेद्यम् ॥ रसैःशरैर्भेदविधिव्यवस्थितंरसैरसाढ्यंचयशोमतीकृतम् ॥ गृहाणनैवेद्यमिदंसुरोचिकंगव्यामृतंसुन्दरनन्दनन्दन ॥ १६ ॥
॥ अथजलम् ॥ ॥ गंगोत्तरीवेगबलात्समुद्धृतंसुवर्णपात्रेणहिमांशुशीतलम् ॥ सुनिर्मलाभंह्यमृतोपमंजलंगृहाणराधावरभक्तवत्सल ॥१७॥
अथाचमनं ॥ ॥ राधापतेश्रीविरजापतेप्रभोश्रियःपतेसर्वपतेचभूपते ॥ कंकोलजातीफलपुष्पवासितंपरंगृहाणाचमनंदयानिधे ॥ १८ ॥
॥ अथताम्बूलम् ॥ ॥ जातीफलैलासुरपुष्पयुक्तंयाविचित्रपूगीफलपत्रवृन्दम् ॥ मुक्तासुधाखादिरसारयुक्तंगृहाणताम्बूलमिदंरमेश ॥१९॥

॥ अथदक्षिणा ॥ ॥ नाकपालवसुपालमौलिभिर्वंदितांघ्रियुगलप्रभोहरे ॥ दक्षिणांपरिगृहाणमाधवलोकदक्षवरदक्षिणापते ॥ २० ॥ ॥अथप्रदक्षिणा ॥ ॥ समस्ततीर्थयज्ञदानपूर्तकादिजंफलम् ॥ लभेत्परस्यशाश्वतंकरोतियःप्रदक्षिणाम् ॥ २१ ॥ ॥ अथनीराजनं ॥ ॥ प्रस्फुरत्परमदीप्तिमंगलंगोघृताक्तनवपञ्चवर्तिकम् ॥ आर्तिकंपरिगृहाणचार्तिहन्पुण्यकीर्तिविशदीकृतावने ॥ २२ ॥ ॥ अथप्रार्थना ॥ हरेमत्समःपातकीनास्तिभूमौतथात्वत्समोनास्तिपापापहारी ॥ इतित्वंचमत्वाजगन्नाथदेवयथेच्छाभवेत्तेतथामांकुरुत्वम् ॥ २३ ॥ ॥ नमस्कारः ॥ ॥ नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्तयेसहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे ॥ सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्वतेसहस्रकोटीयुगधारिणेनमः ॥ २४ ॥ ॥ अथस्तुतिः ॥ ॥ संज्ञानमात्रंसदसत्परंमहच्छश्वत्प्रशांतंविभवंसमंमहत् ॥ त्वांब्रह्मवंदेहिसुदुर्गमंपरंसदास्वधाम्नापरिभूतकैतवम् ॥२५॥ एवंसपूज्यदेवेशमेभिर्मंत्रैर्महामते ॥ प्रणम्यविष्णुंसर्वांगपूजांकुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २६ ॥ ॐ नमोनारायणायपुरुषायमहात्मने ॥ विशुद्धसत्वधिष्ण्यायमहाहंसायधीमहि ॥२७॥ इतिमंत्रेणप्राणायामंकृत्वा ॥ ॥ ॐ विष्णवे मधुसूदनाय वामनाय त्रिविक्रमाय श्रीधराय हृषीकेशाय पद्मनाभाय दामोदराय संकर्षणाय वासुदेवाय प्रद्युम्नाय अनिरुद्धाय अधोक्षजाय पुरुषोत्तमाय श्रीकृष्णाय नमः ॥ इतिपादगुल्फजानूरुकट्युदरपार्श्वपृष्ठभुजाकन्धरकर्णनासिकाधरनेत्रशिरस्सुपृथक्पृथक्पूजयामीतिसर्वांगपूजांकुर्यात् ॥ तथासखीसखशंखचक्रगदापद्मासिधनुर्बाणहलमुसलादीन् ॥ तथाकौस्तुभवनमालाश्रीवत्सपीताम्बरनीलाम्बरवंशीवेत्रादीन् ॥ तथातालांकगरुडांकरथदारुकसुमतिसारथिगरुडकुमुदनन्दसुनन्दचण्डमहाबलकुमुदाक्षाबलादीन् ॥ प्रणवपूर्वेणचतुर्थ्यंतेननमःसंयुक्तेननाम्नातथाविष्वक्सेनशिवरमाविधिदुर्गाविनायकदिक्पालवरुणनवग्रहमातृकादीन्मंत्रैःपूजयेत् ॥ पुनःपरिसमूहनादिस्थालीपाकविधानेनवैश्वानरंसंपूज्य ॥ ॐ नमोवासुदेवायनमःसंकर्षणायच ॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धायसात्वतांपतयेनमः ॥ २८ ॥ इतिमंत्रेणशतमाहुतीर्जुहुयात् ॥ देवंप्रदक्षिणीकृत्यमहाभोगांनिधायच ॥ प्रणमेद्दंडवद्भूमौमंत्रमेतदुदीरयेत् ॥ २९ ॥ ध्येयंसदापरिभवघ्नमभीष्टदोहंतीर्थास्पदंशिवविरिंचिनुतंशरण्यम् ॥ भृत्यार्तिहन्प्रणतपालभवाब्धिपोतंवंदेमहापुरुषतेचरणारविंदम् ॥ ३० ॥ इतिनत्वाहरिंराजन्पुनर्नीराजनंहरेः ॥ कारयेद्विधिवद्भक्तोहरिभक्तजनैःसह ॥

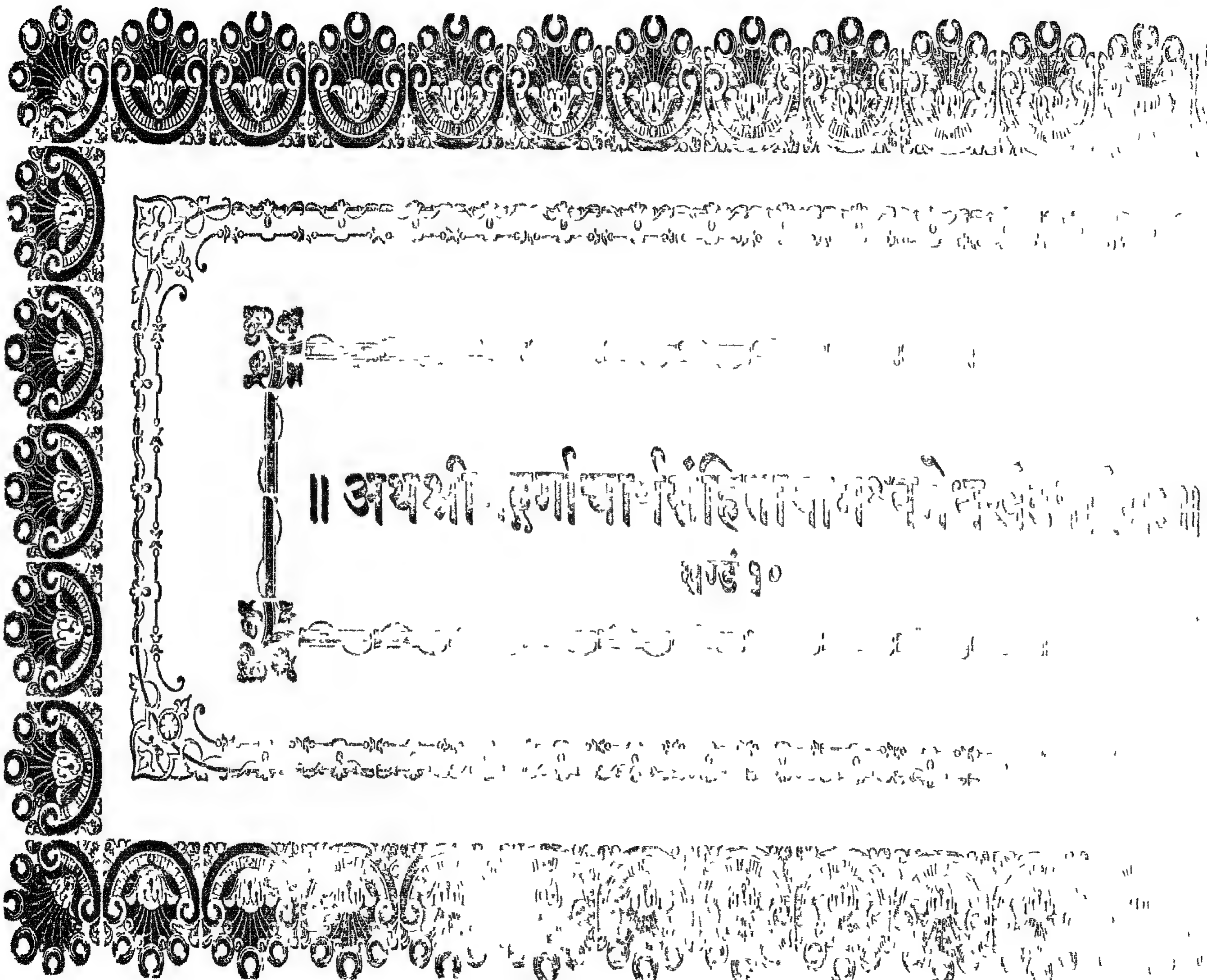
॥ ३१ ॥ घंटावाद्यरणद्धंटाकांस्यवीणादिकीचकैः ॥ करतालमृदंगाद्यैःकीर्तनंकारयेद्बुधः ॥ ३२ ॥ नृत्यंतिश्रीहरेरग्रेभक्तावैप्रेमविह्वलाः॥
जयध्वनिसमायुक्ताःसत्कथागानतत्पराः ॥ ३३ ॥ पुनःप्रभुंनमस्कृत्यमंदिरेशयनोज्ज्वले ॥ शयनंकारयेत्सम्यक्श्रीकृष्णस्यमहात्मनः
॥३४॥एवंकरोतिश्रीकृष्णसेवांयोलग्नमानसः॥प्रणमंतिचतंराजन्देवताःस्वर्गसंभवाः॥३५॥सोपिराजेंद्रनाकेपिपदंधृत्वाहरेर्जनः ॥अंतेयाति
परंधामगोलोकंयोगिदुर्लभं॥३६॥इतिश्रीकृष्णसेवायाविधानंवर्णितंमया॥चतुष्पदार्थदंनृणांकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥३७॥ इतिश्रीमद्गर्गा०
सं०विज्ञानखंडेव्यासोग्रसेनसंवादेपूजनप्रकारवर्णनंनामनवमोऽध्यायः ॥९॥ उग्रसेनउवाच॥सिद्धोस्म्यनुगृहीतोस्मित्वयाश्रीकृष्णरूपिणा
॥श्रीकृष्णपद्धतिःसाक्षाच्छ्रुतावैविधिवन्मया॥१॥अहोलोकामहामूढालोभमोहमदान्विताः॥नाप्नुवंतिहिवैराग्यंभजंतिनहरिंक्वचित् ॥२॥भ
गवन्नस्यजगतोमोहकारणमद्भुतं॥कथंजातंवदविभोकथमेतन्निवर्तते॥३॥व्यासउवाच ॥ यथांभसिप्राप्तमदोविधोःस्वतस्तत्प्रेंखतेकेवलमेव
वेगतः॥तथाहिबिंबःपरमस्यमाययाममेत्यहंभावगतःप्रवर्तते ॥४ ॥प्रधानकालाशयदेहजैर्गुणैःकुर्वन्विकर्माणिजनोनिबद्ध्यते॥काचेर्भकंसे
कतएवजीवनंगुणेचसर्पंप्रतनोतिसोक्षिभिः ॥ ५ ॥ राजन्जगन्मोहमयंरजोमयंतमोमयंसत्वमयंतथाक्वचित्॥मनोविलासंविकृतंचविभ्रमंवि
द्ध्याशिवदंलोलमलातचक्रवत्॥६॥इदंकरिष्यामिकरोम्यभूवंममेदमस्तीतितवेदमाब्रुवन्॥ अहंसुखीदुःखयुतःसुहृज्जनोलोकस्त्वहंकारवि
मोहितोमतः॥७॥उग्रसेनउवाच॥वदमेकृपयाब्रह्मन्लक्षणंपरमात्मनः ॥ कतिधाकवयःकृष्णंवदंतिजयवर्त्मभिः ॥ ८ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥
सनातनस्यात्रनमृत्युजन्मनीनशोकमोहौनजरायुवादयः ॥ अहंमदोव्याधियुतोभयंसुखंशुचःक्षुधेच्छानरतिर्नचाधयः ॥ ९ ॥ आत्मानिरी
होह्यतनुःससर्वगोनहंकृतिःशुद्धमयोगुणाश्रयः ॥ स्वयंपरोनिष्फलआत्ममंगलोज्ञानात्मकोयोविदितोमुनीश्वरैः ॥ १० ॥ जागर्तियोस्मि
न्शयनंगतेसतिनायंजनोवेदसवेदतंहितम् ॥ पश्यंतमाद्यंपुरुषंहियंजनोनपश्यतिस्वक्षमलंचतंभजे ॥ ११ ॥ यथानभोग्निःपवनोनरज्यते
घटेनकाष्ठेनरजोभिरावृतः ॥ तथापुमान्सर्वगुणैश्चनिर्मलोवर्णैर्यथास्यात्स्फटिकोमहोज्ज्वलः ॥ १२ ॥ व्यंग्येनवालक्षणयाचवाक्पथैरर्थैः
पदस्फोटपरायणैःपरम् ॥ नज्ञायतेतद्ध्वनिनोत्तमेनसद्वाच्यंततोब्रह्मकुतस्तुलौकिकैः ॥ १३ ॥ वदंतिकेचिद्धुविकर्मकर्तृयत्कालंचकेचित्

रियोगमेवतत् ॥ केचिद्विचारंप्रवदन्तियच्चतद्ब्रह्मेतिवेदांतविदोवदंतिहि ॥ १४॥ यंनस्पृशंतीहगुणानकालजामायेंद्रियंचित्तमनोनबुद्धयः॥
महन्नवेदोवदतीतितत्परंविशंतिसर्वेनलविस्फुलिंगवत् ॥ १५ ॥ हिरण्यगर्भंपरमात्मतत्त्वंयद्वासुदेवंप्रवदंतिसंतः ॥ विचार्य्यतद्देववरस्यरू
पंविसृज्यमोहंविचरेदसंगः ॥ १६ ॥ यथेंदुरेकोजलपात्रवृंदगोयथाग्निरेकोविदितःसमिच्चये ॥ तथापरात्माभगवाननेकवदंतर्बहिःस्यात्सुकृ
तेषुदेहिषु ॥ १७ ॥ सूर्योदयेसर्वतमोविलीयतेप्रदृश्यतेवस्तुगृहेयथाजनैः ॥ ज्ञानोदयेऽज्ञानतमःप्रलीयतेसंप्राप्यतेब्रह्मपरंतनौतथा ॥ १८ ॥
यथेंद्रियाणांचपृथक्प्रवृत्तिभिर्नानेयतेर्थोतिगुणाश्रयःपरः ॥ एकंह्यनंतस्यपरस्यधामतत्तथामुनीनांकिलशास्त्रवर्त्मभिः ॥ १९ ॥ साक्षा
द्धरिर्यःपुरुषोत्तमोत्तमःश्रीकृष्णचंद्रोनिजभक्तवत्सलः ॥ कैवल्यनाथोनृगमुज्जहारतंपूर्णस्वयंब्रह्मपरंनमाम्यहम् ॥ २० ॥ ॥ श्रीनारदउ
च ॥ ॥ इत्युक्त्वातमनुज्ञाप्यभगवान्बादरायणिः ॥ पश्यतांयादवानाञ्चतत्रैवांतरधीयत ॥ २१ ॥ इदंमयातेकथितंहरिभक्तिविवर्द्धन
म् ॥ विज्ञानखण्डंविशदंश्रोतॄणांमोक्षदंस्मृतम् ॥ २२ ॥ गर्गाचार्येणकथितानाम्नेयंगर्गसंहिता ॥ सर्वदोषहरापुण्याचतुर्वर्गफलप्रदा ॥२३॥
गोलोकवृन्दावनयोर्गिरीश्वरमाधुर्ययोःश्रीमथुरापुरस्यच ॥ द्वारावतीविश्वजितोर्हलायुधविज्ञानयोःखण्डचयाःपृथङ्नव ॥ २४ ॥ श्रीकृ
ष्णमूर्तिःपरमेरसैर्यथायथाचभूमिर्भरतादिभिर्भृशम् ॥ तथाहिशश्वन्मुनिगर्गसंहिताविभातिखंडैर्नवभिर्नृपेश्वर ॥ २५ ॥ यथाहिरत्नैर्नवभि
र्विराजतेदेवांगुलौतप्तसुवर्णमुद्रिका ॥ तथाचतुर्वर्गफलप्रदेविधौसर्गैर्विसर्गैर्मुनिगर्गसंहिता ॥ २६ ॥ नरेंद्रशश्वन्मुनिसंहितायानवाहयज्ञे
नजनाःपुनीताः ॥ इहैवसौख्यंपरमाप्नुवन्तस्ततस्तुगोलोकपुरंप्रयांति ॥ २७ ॥ कृत्वाथपट्टाम्बरबन्धनंत्विमांशृणोतिवन्ध्यावहुलालसाभृ
शम् ॥ ह्रस्वेनकालेनगृहांगणेशिशून्सँल्लालयंतीविचरत्यहर्निशम् ॥ २८ ॥ रोगीपुमान्रोगगणात्प्रमुच्यतेभीतोभयाद्बन्धगतश्चबन्धना
त् ॥ श्रुत्वाकथांनिर्धनएतिवैभवंमूर्खोभवेत्पण्डितएवसत्वरम् ॥२९॥ यःकार्तिकेमासिनृपःश्रियायुतःशृणोतिशश्वन्मुनिगर्गसंहिताम् ॥ स
चक्रवर्तीभवितानसंशयोनरेंद्रहस्तोद्धृतचारुपादुकः ॥ ३० ॥ मनोजवैःसिंधुतरङ्गमैर्नवैर्द्विपैश्चविंध्याचलसंभवैःपरैः ॥ वैतालिकोद्गीतय
शामहीतलेनिषेवितोवारवधूजनैःसह ॥ ३१ ॥ सुवर्णशृंगाम्बरताम्रपृष्ठंसंभूषणंरौप्यखुरंसवत्सम् ॥ ददातिखण्डंप्रतिगोद्वयंयःप्राप्नोतिसर्वं

हिमनोरथंसः ॥ ३२ ॥ निष्कारणोसौशृणुतेविदेहराट्सर्वामिमांवैमुनिगर्गसंहिताम् ॥ हृत्पुण्डरीकेवसतेस्यसर्वदाश्रीकृष्णचन्द्रोनिजभक्त वत्सलः ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वातमनुज्ञाप्यनारदोदेवदर्शनः ॥ सर्वेषांपश्यतांब्रह्मन्नम्बरङ्गतवान्मुनिः ॥ ॥ ३४ ॥ बहुलाश्वोमहाराजःश्रीकृष्णेलग्नमानसः ॥सर्वतस्तुकृतार्थोभूच्छ्रुत्वेमांसंहितांहरेः॥३५॥ तवप्रश्नोपरिब्रह्मन्कथितासंहितामया ॥ श्रुतावापाठिताकैश्चित्कोटियज्ञफलप्रदा ॥ ३६ ॥ ॥ शौनकउ० ॥ ॥ धन्योहंचकृतार्थोहंत्वत्संगेनमहामुने ॥ प्राप्तोस्मिपरमांभक्तिंश्री कृष्णप्रेमवर्द्धिनीम् ॥ ३७ ॥ विशदहृदिमुनीनांमानसेराजहंसःसकलसुखविराजन्नादमाधुर्य्यवंशः ॥ जगतिविचलदंशःशूरवंशावतंसःकर बलहतकंसःपातुवःसत्प्रशंसः ॥ ३८ ॥ इत्युक्त्वातान्मुनीन्सर्वान्गर्गाचार्योमहामुनिः ॥ अनुज्ञाप्यप्रसन्नात्मागन्तुमभ्युद्यतोभवत् ॥ ३९ ॥ नवसर्गविसर्गाढ्यांस्वर्गभृद्गर्गसंहिताम्॥चतुर्वर्गप्रदामुक्त्वागर्गोगर्गाचलंययौ ॥४०॥शरद्विकचपंकजश्रियमतीवविद्वेषकंमिलिन्दमुनिलेढितंकु लिशकञ्जचिह्नावृतम् ॥ स्फुरत्कनकनूपुरंदलितभक्ततापत्रयंचलद्द्युतिपदद्वयंहृदिदधामिराधापतेः॥ ४१ ॥ ॥इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहि तायांविज्ञानखंडे नारदबहुलाश्वसंवादांतर्गतव्यासोग्रसेनसंवादे परब्रह्मनिरूपणंनामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ इति श्रीविज्ञानखण्डं स माप्तम् ॥ ॥ श्रीराधाकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ श्रीवेङ्कटेश्वरार्पणमस्तु ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

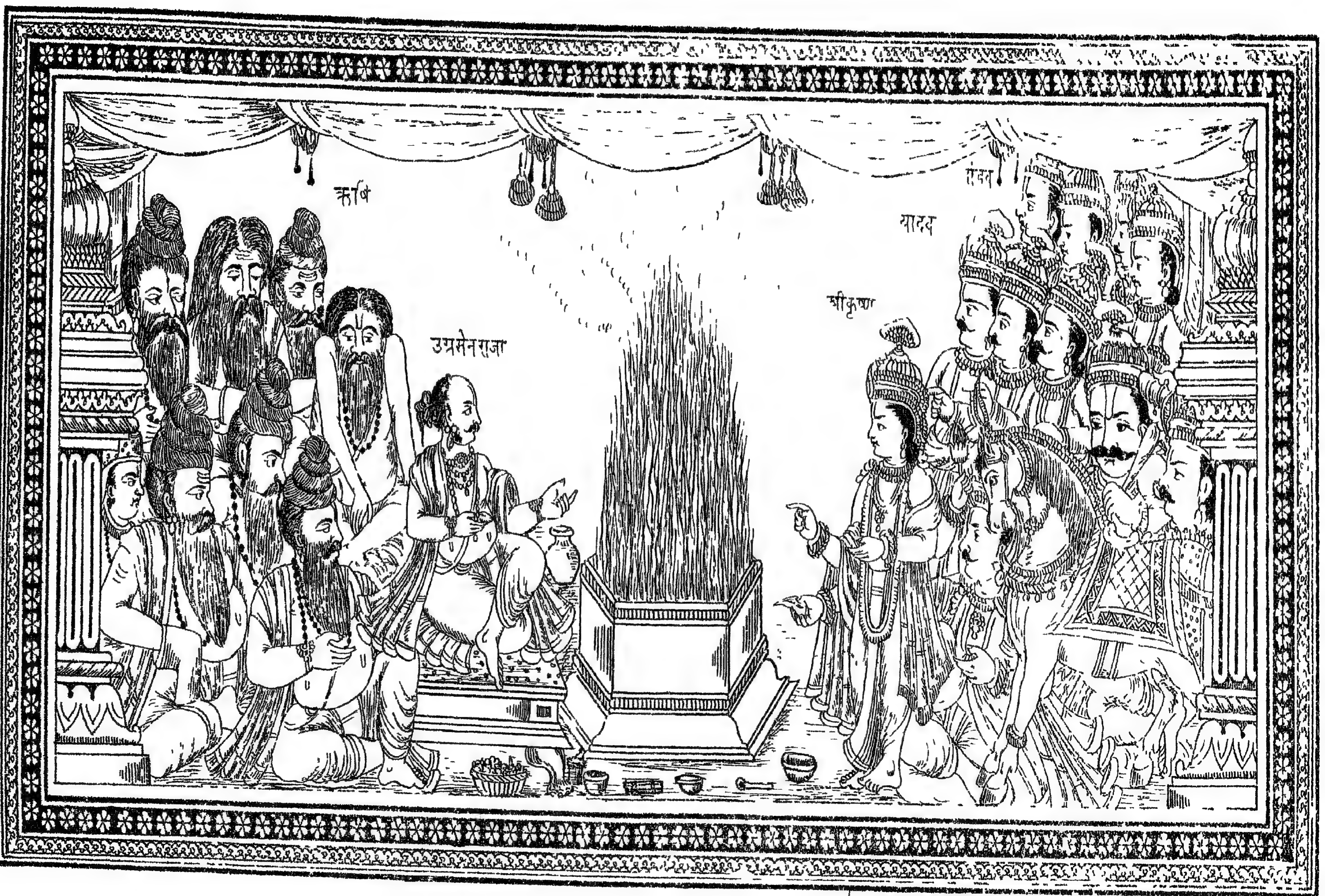
इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांनवमःश्रीविज्ञानखंडः समाप्तः।

॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीविज्ञानखंडः स० ॥



॥ अथश्री दुर्गा[illegible] ॥

खण्डं १०



ऋषि
उग्रसेन राजा
श्रीकृष्ण
यादव
पांडव

श्रीकृष्णायनमः ॥ श्रीगोपीजनवल्लभायनमः ॥ नमःश्रीकृष्णचंद्रायनमःसंकर्षणायच ॥ नमःप्रद्युम्नदेवायानिरुद्धायनमोनमः ॥ नारायणं
नमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमं ॥ देवींसरस्वतींव्यासंततोजयमुदीरयेत् ॥ २ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ सभायामागतंवीक्ष्यरोमहर्षणनं
दनं ॥ शौनकःपरिपप्रच्छप्रणिपत्याभिवाद्यच ॥ १ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ त्वन्मुखात्सर्वशास्त्राणिपुराणानिमहामते ॥ नानाह
रिचरित्राणिश्रुतानिविमलानिमे ॥ २ ॥ पुरागर्गेणकथितामममाग्रेगर्गसंहिता ॥ राधामाधवयोर्यस्यांमहिमाबहुवर्णितः ॥ ३ ॥ अ
द्याहंश्रोतुमिच्छामित्वत्तःकृष्णकथांपुनः ॥ सर्वदुःखहरांसौतेकथयस्वविचार्यच ॥ ४ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ अष्टाशीतिसहस्रै
श्चमुनिभीरोमहर्षणिः ॥ पृष्टःप्रोवाचकृष्णस्यस्मरन्पादांबुजंकिल ॥ ५ ॥ ॥ सौतिरुवाच ॥ ॥ अहोशौनकधन्योसियस्यतेमति
रीदृशी ॥ कृष्णचंद्रपदद्वंद्वमकरंदस्पृहावती ॥ ६ ॥ संगमंवैष्णवानांचदेवाःश्रेष्ठंवदंतिहि ॥ पापक्षयकरायस्माच्छ्रीकृष्णस्यकथाभ
वेत् ॥ ७ ॥ अनंतंकृष्णचंद्रस्यचरितंकल्मषापहं ॥ किंचिज्जानातिब्रह्माचतथाकिंचिदुमापतिः ॥ ८ ॥ मशकोमादृशःकोपिवासुदेवक
थार्णवे ॥ मोहितानवदिष्यंतियत्रब्रह्मादयःसुराः ॥ ९ ॥ श्रीगर्गोयादवेंद्रस्यह्युग्रसेनस्यभूपतेः ॥ अश्वमेधंक्रतुवरंदृष्ट्वाप्रत्याह
चैकदा ॥ १० ॥ धन्योराजायादवेंद्रोयश्चकारक्रतूत्तमं ॥ श्रीकृष्णस्याज्ञयापुर्यांतेनाहंविस्मयंगतः ॥ ११ ॥ मयावैसंहितायांचकथाः
कृष्णस्यवर्णिताः ॥ परिपूर्णतमस्यापियथादृष्टायथाश्रुताः ॥ १२ ॥ तस्यांवैवाजिमेधस्यकथानकथितामया ॥ अद्याहंकथयिष्या
मिहयमेधकथांपुनः ॥ १३ ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणनराणांहिकलौयुगे ॥ भुक्तिंमुक्तिंचभगवान्शीघ्रमेवप्रयच्छति ॥ १४ ॥ इत्युक्त्वाश्रीमु
निर्गर्गोकृष्णभक्त्याचशौनक ॥ उग्रसेनस्ययज्ञस्यचरित्रंसह्यचीक्लृपत् ॥ १५ ॥ हयमेधचरित्रस्यसुमेरुर्नामसुंदरं ॥ धृत्वागर्गस्तुभग
वान्कृतकृत्योभवन्मुने ॥ १६ ॥ कृत्वाकथामष्टदिनेनश्रीमुनिर्यदोर्गुरुर्बुद्धिमतांवरःपरः ॥ अथाययौवैमथुरांहरेःपुरींवज्रंनृपेंद्रंचनिरीक्षितुं
खलु ॥ १७ ॥ अंबरादागतंतत्रगर्गंज्ञानवतांवरं ॥ वीक्ष्योत्थायनमश्चक्रेवज्रनाभिर्द्विजैःसह ॥ १८ ॥ स्वर्णसिंहासनंदत्त्वावनिज्यतत्पदांबुजं ॥
अर्चयित्वापुष्पस्रग्भिर्मिष्टान्नंचनिवेदयत् ॥ १९ ॥ तत्पादसलिलंनीत्वाशीर्षेधृत्वाकृतांजलिः ॥ भूत्वाश्रीवज्रनाभिस्तुश्यामःपंकजलोच

नः ॥ २० ॥ पुष्टदेहोबृहद्बाहुर्वीरःषोडशवार्षिकः ॥ इतिहोवाचस्वगुरुंशतांसहसमोद्भटः ॥ २१ ॥ ॥ वज्रनाभिरुवाच ॥ ॥ नमस्तु
भ्यंस्वागतंतेब्रह्मन्किंकरवामते ॥ मन्येत्वांभगवद्रूपंब्रह्मर्षीणांवरंपरं ॥ २२॥ गुरुर्विधिर्गुरुरुद्रोगुरुरेवबृहस्पतिः ॥ गुरुर्नारायणःसाक्षात्त
स्मैश्रीगुरुवेनमः ॥ २३ ॥ नराणांचमुनिश्रेष्टदर्शनंतवदुर्लभं ॥ अस्माकंनितरांदेवविषयासक्तचेतसाम् ॥ २४ ॥ गर्गाचार्यकुलाचार्यतेज
स्विन्योगभास्कर ॥ त्वद्दर्शनेनापिवयंपाविताःसकुटुंबकाः॥ २५ ॥ श्रुत्वायदूनामृषभस्यवाक्यंमुनींद्रवर्यस्तुमहान्महात्मा ॥ स्मरन्हरेः
श्रीचरणारविंदंमुदानृपेंद्रंनिजगादसद्यः ॥२६॥ युवराजमहाराजयदुवंशशिरोमणे ॥ त्वयासाधुकृतंसर्वंपालितापृथिवीजनाः ॥२७॥ स्था
पितंचत्वयावत्सधर्मवैपृथिवीतले ॥ विष्णुरातश्चतेमित्रःनृपाश्चान्येवशाःस्मृताः ॥ २८॥ धन्यस्त्वंराजशार्दूलधन्यातेमथुरापुरी ॥ धन्या
श्चतेप्रजाःसर्वाधन्यावैव्रजभूश्चते ॥ २९ ॥ भुंक्ष्वभोगान्भजन्कृष्णंबलंप्रद्युम्नमेवच ॥ अनिरुद्धंचनिःशंकोभूत्वाराज्यंकुरुनृप ॥ ३० ॥
॥ श्रीसूतउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यगर्गस्यनृपसत्तमः ॥ संकर्षणंचश्रीकृष्णंपितरंचपितामहं॥ ३१ ॥ विरहेणस्मरन्राजाचाश्रुपू
र्णमुखोभवत् ॥ तंनृपंदुःखितंदृष्ट्वास्थितंभूमावधोमुखं ॥ ३२ ॥ गर्गस्तुविस्मितःप्राहदुःखंप्रशमयन्निव ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ कस्मा
द्रोदसिराजेंद्रभयंकिंतेमयिस्थिते ॥ ३३ ॥ कारणंस्वस्यदुःखस्यवदसर्वंममाग्रतः ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वाराजानप्राहदुःखितः ॥३४ ॥ पुनः
पृष्टश्चगुरुणाप्राहगद्गदयागिरा ॥ राजोवाच ॥ मांत्यक्त्वायादवाःसर्वेकृष्णसंकर्षणादयः॥ ३५॥गतादेवपरंलोकंतेनाहंदुःखितोऽभवम् ॥
स्वाम्यमात्रसुहृद्राष्ट्रकोशदुर्गबलानिच ॥ एकाकिनश्चमेब्रह्मन्नेतेप्रीतिकरानहि ॥ ३६ ॥ मयाचरित्रंकृष्णस्यनदृष्टंनश्रुतंवद ॥दृष्टंयादवसं
हारंतस्माद्दुःखंनयातिमे ॥ ३७॥ चतुर्व्यूहेनहरिणायापुरीशोभितापुरा॥सापिमग्नासमुद्रेतुकृष्णोभक्तेःपरंगतः ॥३८ ॥कस्यहेतोःकिमर्थंच
जीवामिशिष्यवत्सल ॥ अद्ययास्यामिगहनंराज्यंकर्तुंनमेमनः ॥ ३९ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ ततोमुनीनामृषभोमहात्माश्रुत्वागिरंयादवस
त्तमस्य ॥ संश्लाघ्यदुःखंशमयन्हितुष्टोगर्गोऽब्रवीभूपतिंवज्रनाभिं ॥४० ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ वृष्णिप्रवरमद्वाक्यंशृणुशोकविनाशनं ॥ सर्वं
पापहरंपुण्यंसावधानतयाशुभं ॥ ४१ ॥ योराजतेकुशस्थल्यांकृष्णचंद्रोहरिःपुरा ॥विराजतेससर्वत्रभक्त्यातंपश्यभूपते ॥४२॥ अद्यतेकथ

यिष्यामिभुक्तिमुक्तिप्रदांकथां ॥ शृणुत्वंवसुधानाथश्रीकृष्णबलयोःपरां॥४३॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्त्वाभगवान्गर्गोवज्रायस्वांचसंहितां।
कथयामासविप्रेंद्रपुण्यांनवदिनैःकिल ॥ ४४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौगर्गवज्रनाभिसंवादेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥
॥ सूतउवाच ॥ इतिश्रुत्वावज्रनाभिर्मुनेश्रीगर्गसंहितां ॥ भृशंमुमोदाथगुरुंप्रत्युवाचप्रणम्यच ॥ १ ॥ अद्यश्रीकृष्णचंद्रस्यचरित्रंतुश्रुतं
मया ॥ त्वन्मुखान्मुनिशार्दूलतेनदुःखाश्चमेगताः ॥ २ ॥ मेमनस्तुकृपानाथपुनःश्रोतुंहरेर्यशः ॥ अतृप्तस्यास्तिकृष्णस्यवदस्वचरितंपरं
॥ ३ ॥ द्वार्वत्यामुग्रसेनेनहयमेधःकृतःपुरा ॥ तच्चरित्रंवदमुनेकिंचित्पूर्वंश्रुतंमया ॥ ४ ॥ अनुव्रतानांशिष्याणांसुतानांचमुनीश्वर ॥ ब्रूयु
र्गुह्यमनापृष्टंगुरवःकरुणामयाः ॥ ५ ॥ ॥ श्रीसूतउवाच ॥ एवंभाषितमाकर्ण्ययादवानांगुरुर्मुनिः ॥ प्रीतःप्रत्याहराजेंद्रंस्मरन्पादां
बुजंहरेः ॥६॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ धन्यस्त्वंकृष्णचंद्रस्यपादयोर्भक्तिरीदृशी॥ जातातेयादवश्रेष्ठदिष्ट्यातुदुर्लभानृणाम् ॥७॥ कथया
म्यत्रतेराजन्नितिहासंश्रृणुष्ववै ॥ यस्यश्रवणमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ८ ॥ द्वापरेपीडिताराजन्धराभारेणपापिनां ॥ ब्रह्माग्रेकथयामा
ससोपिश्रुत्वाहरिंययौ ॥ ९ ॥ गत्वाचकथयामासश्रुत्वाश्रीराधिकापतिः ॥ महीमाश्वास्यदेवैश्चभारंहर्तुंमनोदधे ॥ १० ॥ विवाहोवसुदेव
स्यमधुपुर्यामभूत्ततः ॥ कंसबोधनषट्पुत्रवधःकंसभयंनृप ॥ ११ ॥ मायाज्ञामनुदेवादिस्तुतिःकृष्णसमुद्भवं ॥ वर्णनंरूपकृष्णस्यवसुदे
वस्यसंस्तुतिः ॥ १२ ॥ देवक्यादिपुराकृत्यकथनंजगदीशितुः ॥ गोकुलंनयनंकन्यापातनंतद्विभाषणं ॥ १३ ॥ सांत्वनंवसुदेवस्यमोच
नंभार्ययासह ॥ कंसदुर्मंत्रदैत्येषुसाधुबालउपद्रवः ॥ १४ ॥ प्रादुर्भूतेव्रजेकृष्णेव्रजराजमहोत्सवः॥मथुरागमनंनंदवसुदेवसमागमः ॥१५॥
पूतनासुपयःपानंनंदगोपादिविस्मयः ॥ शकटव्यत्ययेदैत्यचक्रवातवधःशिशोः ॥ १६ ॥ संलालनेमुखेधात्राजृंभणेविश्वदर्शनं ॥ रामके
शवयोर्नाम्नोःकारणंकेलिरेतयोः ॥ १७ ॥ धौर्त्यंगोपवधूगेहेप्रसंगान्मृदभक्षणं ॥ दर्शनंविश्वरूपस्यनंदभाग्यपुराकथा ॥१८॥ चौर्यहैयं
गवस्याथबंधनंदामभिर्बलात् ॥ यमलार्जुनयोःशापोभंगश्चैवस्तुतिस्तयोः ॥ १९ ॥ बालक्रीडोपनंदादिमंत्रणंगमनंततः ॥ वृंदावने
तयोःक्रीडावयस्यैर्वत्सचारिणोः ॥ २० ॥ वत्सासुरस्यचवधोबकाद्यासुरयोरपि ॥ भोजनंसखिभिस्तीरयमुनायाहरेर्मुदा ॥ २१ ॥ वत्सा

द्याहरणंधात्राकृष्णत्वंवत्सपालयोः ॥ ब्रह्मणोगमनंपश्चात्स्तुतिःकृष्णरतिर्गतिः ॥ २२ ॥ गोचारणेमहाक्रीडाधेनुकादिवधस्तथा ॥ व्रज
आगमनंकृष्णगोपीनेत्रमहोत्सवः ॥ २३ ॥ मृतान्विषांभःपानेनगोपान्हरिरजीवयत् ॥ कालीयदमनेस्तोत्रंतद्भार्याणांप्रलापनं ॥ २४ ॥
ह्रदेकालीयसंबंधकथनंवह्निमोचनं ॥ क्रीडाप्रलंबनिधनंदावाग्नेर्मोचनंगवां ॥ २५ ॥ वर्षाशरद्वर्णनंचगोपीनांवचनामृतं ॥ व्रतंगोकुलक
न्यानांवस्त्राणांहरणंमुदा ॥ २६ ॥ वनभाग्यकथागोपप्रार्थनाप्रेषणंमखे ॥ विप्रभार्याप्रसादश्चपश्चात्तापोद्विजन्मनां ॥ २७ ॥ यागभंगोमहें
द्रस्यधृतिर्गोवर्द्धनस्यच ॥ सुरेंद्रगर्वहरणंगर्गजातस्यवर्णनं ॥ २८ ॥ गोपशंकापगमनमिंद्रधेन्वाभियाचतं ॥ नंदस्यमोक्षणंगोपवैकुंठगम
नंततः ॥ २९ ॥ पंचाध्यायानिशाक्रीडासर्पान्नंदस्यमोक्षणं ॥ शंखचूडवधःपश्चाद्गोपीगीतंवृषार्दनं ॥ ३० ॥ कंसनारदसंवादःकंसाक्रूरक
थाततः ॥ केशिनोनिधनंकृष्णान्नारदर्षिकथाततः ॥ ३१ ॥ व्योमासुरवधोक्रूरागमनंगोकुलेषुच ॥ दर्शनान्नंदहृष्टात्मारोमांचोगद्गद
द्गिरः ॥ ३२ ॥ संवादोरामकृष्णाभ्यांवर्णितंकंसचेष्टितं ॥ रामकृष्णप्रयाणंचतथागोपीप्रलापनं ॥ ३३ ॥ मथुरागमनंमध्येऽन्हदेकृष्णस्य
दर्शनम् ॥ स्तुतिःपुरागतिःपश्चाद्दर्शनंपुरसंपदः ॥ ३४ ॥ रजकस्यशिरश्छेदोवायकस्यवरादयः ॥ सुदाम्नोवरदानंचकुब्जासंदर्शनंहरेः ॥
॥ ३५ ॥ धनुर्भंगःसैन्यवधःकंसदुर्हेतुदर्शनं ॥ रंगोत्सवःकुवलयापीडयुद्धविघातनं ॥ ३६ ॥ दर्शनंरामकृष्णस्यपौराणांप्रेमवर्द्धनं ॥ मल्ला
नांनिधनंरंगेकंसस्यसहबंधुभिः ॥ ३७ ॥ पित्रोश्चसांत्वनंसर्वसुहृदांचैवतोषणं ॥ उग्रसेनाभिषेकंचनंदादिव्रजप्रेषणं ॥ ३८ ॥ ईशद्विजा
तिसंस्कारंपठनंचगुरोर्गृहे ॥ मृतपुत्रप्रदानंचगुरोःपांचजनार्दनं ॥ ३९ ॥ पुनरागमनंशौरेर्मधुपुर्यांमहोत्सवः ॥ उद्धवप्रेषणंगोपीविलापप
रिसांत्वनं ॥ ४० ॥ मेलनार्थंतुकृष्णस्यागमनंनंदगोकुले ॥ पुनर्वैक्रोलदैत्यस्यवधःपश्चात्प्रकीर्तितः ॥ ४१ ॥ कुब्जारतिस्तथाक्रूरप्रेषणं
गजसाह्वये ॥पांडवेषुचवैषम्यंधृतराष्ट्रस्यबोधनं ।४२। इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौकृष्णलीलावर्णनंनामद्वि० ॥ २ ॥
गर्गउवाच ॥ जामातृवधसंतप्तजरासंधचमूवधः ॥ बहुशःसेनयोर्युद्धेद्वारिकादुर्गकारणं ॥ २ ॥ यवनस्यवधंदृष्ट्वामुचकुंदस्यसंस्तुतिः ॥
वरंदत्वाततोम्लेच्छवधंकृत्वाधनेततः ॥ २ ॥ नीयमानेवनेहृतजरासंधात्पलायनं ॥ रैवतोरेवतींकन्यांबलदेवसमर्पणं ॥ ३ ॥ रुक्मिणीप्रि

यसंदेशश्रवणादखिलान्नृपान् ॥ निर्जित्यनिगमोगेहःहृतवानंविकागृहात् ॥ ४ ॥ नृपैःसांत्वनंचैद्यस्यततोरुक्मीसमागमः ॥ युद्धापेक्षाप
राधाद्वैमुंडनंतस्यकृष्णतः ॥ रुक्मिणीदुःखशमनंरामवाक्याच्चमोक्षणं ॥ ततोविवाहोरुक्मिण्याविधिवत्स्वपुरेमुदा ॥ ६ ॥ प्रद्युम्नोत्प
त्तिकथनंहरणंसूतिकागृहात् ॥ मायावत्योक्तवृत्तांतंशंवरस्यवधस्ततः ॥ ७ ॥ पुनरागमनंगेहेसंतोपोद्वारकौकसां ॥ सूर्यात्स्यमंतक
प्राप्तिर्याचनंतस्यवैहरेः ॥ ८ ॥ तत्संबंधात्प्रसेनस्यवधःकीर्तिर्हरेस्तथा ॥ तन्मार्जनाच्चऋक्षस्यगृहेषुगमनंतयोः॥९॥ युद्धंज्ञात्वालोकनाथं
जांबुवत्यासमर्पणं ॥ सत्राजितायचमणिःप्राप्ताश्रीहरिणाविलात् ॥ १० ॥ विवाहःसत्यभामायाःपारबर्हतथामणिः ॥ रामेणसहकृष्णस्य
गमनंहस्तिनापुरे ॥ ११ ॥ अक्रूरकृतवर्माभ्यांशतधन्वातुप्रेरितः ॥ सत्राजितंजघानाशुसोपिकृष्णेननपातितः ॥ १२ ॥ रामस्तुमिथिला
यांचगदाशिक्षांसुयोधने ॥ अक्रूरेमणिदानंचशक्रप्रस्थेहरिर्गतः ॥ १३ ॥ कालिंद्यासंगतिःशौरेर्विवाहःस्वपुरेततः ॥ विवाहोमित्रविंदायाः
सत्यायाश्चतथैवच ॥ १४ ॥ भद्रायालक्ष्मणायाश्चविवाहोहरिणाततः ॥ पारिजातंतुसत्यायैशक्रंजित्वाददौहरिः ॥ १५ ॥ वज्रनाभिरुवा
च ॥ ॥ प्रियायैदत्तवान्कस्माच्छक्रंजित्वासुरद्रुमं ॥ श्रीकृष्णस्तत्कथांसर्वांमुनेमेब्रूहिविस्तरात् ॥ १६ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥
पारिजातैककुसुमेचानीतेनारदात्कदा ॥ दत्तेसतिश्रीरुक्मिण्यैसत्यातुदुःखिताभवत् ॥ १७ ॥ तांदृष्ट्वाकुपितांप्राहक्रोधागारगतांहरिः ॥
माशोचंकुरुदास्यामिपारिजातद्रुमंचते ॥ १८ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ तदैवकथितंसर्वंकृष्णाग्रेभौमचेष्टितं ॥ शक्रेणश्रुत्वाभगवान्प्रा
हपश्यन्कृतांजलिं ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ मत्प्रियांदुःखितांपश्यरुदंतींवृत्रसूदन ॥ १९ ॥ पारिजातस्यवृक्षार्थेकिंकरिष्याम्यहं
वद ॥ यदास्यैपारिजातस्यवृक्षंदास्यसित्वंहरे ॥ २० ॥ तदाभौमंससैन्यंचहनिष्यामिनसंशयः ॥ कृष्णभाषितमाकर्ण्यप्रहसन्प्राहवासवः
॥ २१ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ पारिजातद्रुमाःसर्वेवर्ततेनंदनेचये ॥ गृहाणतान्स्वतःकृष्णत्वंहत्वानरकासुरं ॥ २१ ॥ तथास्तुचोक्त्वा
भगवान्सत्यभामासमन्वितः ॥ गरुडस्कंधमारूढोप्राग्ज्योतिषपुरंययौ ॥ २३॥ सत्यभामाहरिंप्राहस्वर्गमिंद्रेगतेसति ॥ सत्योवाच ॥ पू
र्वंगृहाणशक्रात्त्वंद्रुमराजंजगत्पते ॥ २४ ॥ कार्यभूतेसातिहरेनकरिष्यतित्वप्रियं ॥ प्रियावाक्यंसमाकर्ण्यप्रियःप्राहप्रियंवचः ॥ २५ ॥

॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ सपारिजातंयदिनप्रदास्यतिप्रयाच्यमानस्तुमयामरेश्वरः ॥ ततःशचीव्यासुदितानुलेपनेगदांविमोक्ष्यामिपुरंदरोरसि ॥२६ ॥ इत्युक्त्वाभगवान्कृष्णोभौमासुरपुरंगतः ॥ नानादुर्गैःसप्तभिश्चवेष्टितंचमहासुरैः ॥ २७ ॥ सर्वान्बिभेददुर्गान्वैगदाचक्रशरादिभिः ॥ जघानमुरुदैत्यंचतत्पुत्रान्शस्त्रसंयुतान् ॥२८॥ शस्त्रास्त्रवर्षंमुंचंतंससैन्यंनरकंहरिः ॥ क्षिप्त्वाचक्रंद्विधाचक्रेगरुडेनजघानच ॥ २९ ॥ हत्वाभौमंजगन्नाथोवररत्नानियादवः ॥ जग्राहतत्रकन्यानांसमूहंवैददर्शह ॥ ३० ॥ दैत्यसिद्धनृपाणांचसहस्राणिचषोडश ॥ शताधिकानिकन्याश्चप्रेषयामासस्वांपुरीम् ॥३१॥ गृहीत्वाथमणिंछत्रंदेवमातुश्चकुंडले ॥ पारिजातद्रुमार्थंवैययाविंद्रपुरींहरिः ॥३२॥ इतिश्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौकृष्णकथावर्णनंनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ गत्वास्वर्गंतुशक्रायदत्वाछत्रंमणिंतथा ॥ अदित्यैकुंडलेकृष्णोदत्वाभिप्रायमब्रवीत् ॥ १ ॥ अभिप्रायंहरेर्ज्ञात्वावासवोनददौद्रुमं ॥ देवाञ्जित्वातदापारिजातंजग्राहमाधवः ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाकथांराजायादवोविस्मयान्वितः ॥ पप्रच्छस्वगुरुंभूयःश्रद्दधानोहरेर्गुणे ॥ ३ ॥ ॥ वज्रनाभिरुवाच ॥ ॥ ब्रह्मन्शक्रस्तुदेवेंद्रोजानन्कृष्णंहरिंपरम् ॥ अपराधंहिकृतवान्सकथंब्रूहितत्त्वतः ॥ ४ ॥ कृष्णाग्रेकथितंसत्यभामयाशक्रचेष्टितं ॥ तस्मान्मेविस्तराद्युद्धमिंद्रमाधवयोर्वद ॥ ५ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अदित्यासंस्तुतःकृष्णोशक्रवाक्याच्चनंदनं ॥ वनंगत्वापारिजातान्सददर्शबहून्द्रुमान् ॥६॥ तेषांमध्येमहावृक्षंमंजिरीपुंजधारिणं ॥ क्षीरोदमथनाज्जातंपद्मगंधसमन्वितं ॥ ७ ॥ सुराणांसुखदंताम्रपल्लवैःपरिवेष्टितं॥वनेविभूषणंदिव्यंवरंस्वर्णसमत्वचं ॥८॥ तंदृष्ट्वामाधवंप्राहसत्यभामाचमानिनी॥एनंगृह्णाम्यहंकृष्णश्रेष्ठंसर्ववनेद्रुमं॥९॥इत्युक्तःप्रिययोत्पाट्यपारिजातंगरुत्मति॥लीलयारोपयामासप्रहसञ्जगदीश्वरः ॥१० ॥ तदैवकुपिताःसर्वेवनपालाःसमुत्थिताः॥धनुर्बाणधराःकृष्णमूचुःप्रस्फुरिताधराः ॥११॥इंद्रप्रियायावृक्षश्चह्रतःकस्मात्त्वयानर॥यदृच्छयाकिलास्माकंतृणीकृत्यक्वयास्यसि॥१२॥ इंद्राणीप्रीतयेदेवैःपुराह्युदधिमंथने ॥ उत्पादितोयंनक्षेमीगृहीत्वैनंभविष्यसि ॥१३ ॥ गिरीणांयेनसर्वेषांपक्षाःपूर्वंविनाशिताः॥तंकिंवृत्रहणंवीरंजित्वावृक्षंनयिष्यसि॥१४॥तस्माद्गच्छमहावीरपारिजातंविहायच॥नदास्यामोद्रुमंतुभ्यंशक्रस्यानुचरावयं॥१५॥ यददा

स्यातितुभ्यंवैपारिजातंपुंरदरः ॥ ननिषेधंकरिष्यामःवनपालावयंतदा ॥ १६ ॥ तेषांभाषितमाकर्ण्यसत्यभामारुपान्विता ॥ तूष्णींभू
तेसातिहरावभीताप्राहतान्नृप ॥ १७ ॥ ॥ सत्यभामोवाच ॥ ॥ काशचीपारिजातश्चकःशक्रोवासुरेश्वरः ॥ सामान्यःसर्वलोकानां
यदीशोमृतमंथने ॥ १८ ॥ समुत्पन्नःसुरःकस्मादेकोगृह्णातिवासवः ॥ यथासुधायथैवेंदुर्यथाश्रीर्वनरक्षिणः ॥ १९॥ सामान्यःसर्वलोक
स्यपारिजातस्तथाद्रुमः ॥ भर्तृबाहुमहागर्वारुणद्धयेनंमृषाशची ॥२०॥ तत्कथ्यतामलंक्षांत्यासत्याहारप्रतिद्रुमं ॥ कथ्यतांचद्रुतंगत्वा
पौलोम्यावचनंमम ॥ २१ ॥ सत्यभामावदत्येतदतिगर्वोद्धताक्षरम् ॥ यदित्वंदयिताभर्तुर्यादिवश्यःपतिस्तव॥२२॥मद्भर्तुर्हरतोवृक्षंतत्का
रयनिवारणम् ॥ जानामितेपतिंशक्रंयुष्माञ्जानामितत्त्वतः ॥ २३ ॥ पारिजातंतथाप्येनंमानुषीहारयामिते ॥ ॥ गर्गउवाच । ॥ कृष्ण
प्रियायावचनंवनपालानिशम्यच ॥ २४॥ इंद्राणीनिकटंगत्वाप्रोचुःसर्वंयथोदितं ॥ रक्षकाणांवचःश्रुत्वाशचीप्राहरुपान्विता ॥ २५ ॥
कृष्णंनिवारणार्थायनयास्यंतंपुरंदरं ॥ ॥शच्युवाच॥ ॥मदीयंपारिजातंवैमाधवेनबलीयसा॥२६॥गृहीतंस्वप्रियार्थंवैत्वांतृणीकृत्यवज्रिणं
॥ तस्मान्मोचयवृक्षेशंपाकसूदनवृत्रहन् ॥२७॥ सत्यभामावशंकृष्णंविनिर्जित्यमहारणे ॥ त्वयावैपूर्वमद्रीणांपक्षावज्रेणनाशिताः॥२८॥
भयंविसृज्ययुद्धायगच्छतस्मात्सुरैर्वृतः ॥ इतिश्रुत्वाशचीवाक्यंशक्रोनमुचिसूदनः ॥२९॥ नचकारतुयुद्धायमनोभयसमन्वितः ॥ तत
श्चबहुशःपत्न्याप्रेरितःकोपयुक्तया ॥ ३० ॥ तदाकोपेनश्रीकृष्णंनिंदन्प्राहमदान्वितः ॥ इंद्रउवाच ॥ येनतेपारिजातंवैगृहीतंसुंदरानने ॥
॥ ३१ ॥ मृधेतंपातयिष्यामिवज्रेणशतपर्वणा ॥ इत्युक्त्वावासवोराजन्नारुह्यैरावणंगजं ॥ ३२ ॥ शुंडादंडैस्त्रिभिर्युक्तंरक्तकंबलमंडितं ॥ च
तुर्भिःशोभितंदंतैर्हिमाद्रिसदृशंशुभं ॥ ३३ ॥ स्वर्णशृंखलयाजुष्टंशुशुभेनिर्ज्जरैर्वृतः ॥ तथामरुद्गणाःसर्वेयमाग्निवरुणादयः ॥ ३४ ॥ रुद्रा
श्चद्वादशात्मानोःवसवोधनदादयः ॥विद्याधराश्चगंधर्वाःसाध्याःपितृगणास्तथा ॥ ३५ ॥ त्रयस्त्रिंशत्कोटिसंख्याःशक्रस्यानुचराःसुराः ॥
एतेसमागताःक्रुद्धायोद्धुंश्रीकृष्णसंमुखे ॥ ३६ ॥ आहूताःकेपिशक्रेणसहायार्थंतुस्वात्मनः॥तथातुनारदेनापिकेचिद्देवाश्चप्रेपिताः३७॥
ततःपरिघनिस्त्रिंशगदाशूलपरश्वधैः ॥ बभूवुस्त्रिदशाःसज्जाःशक्रेवज्रकरेस्थिते॥ ३८ ॥ इतिश्रीग०पारिजातहरणंनामचतुर्थोऽध्यायः॥४॥

॥ श्रीगर्गउवाच ॥ अथदृष्ट्वाकृष्णचंद्रोगजेंद्रोपरिशोभितं ॥ इंद्रंदेवपरीवारंयुद्धायसमुपस्थितं ॥१॥ शंखंदध्मौस्वयंकृष्णःशब्देनापूरयन्दिशः ॥ मुमोचचशरव्रातंसहस्रायुधसंमितं ॥ २ ॥ ततोदिशश्चगगनंदृष्ट्वाबाणशतान्वितं ॥ मुमुचुर्विबुधाःसर्वेशराँश्चक्रायुधोपरि ॥ ३ ॥ एकैकमस्त्रंशस्त्रंचसुरैर्मुक्तंसहस्रधा ॥ स्वबाणैर्भगवान्कृष्णोचिच्छेदनृपलीलया ॥४॥ पाशिनश्चाहिपाशंचचिच्छिदत्पन्नगाशनः ॥ यमराजेनप्रहितंदंडंलोकभयंकरं ॥ ५ ॥ गदयापातयामासभूमौकृष्णस्तुलीलया ॥ चक्रेणधनदस्यापिशिबिकांतिलशोबहु ॥ ६ ॥ चकारकृष्णःसूर्यंचकोपदृष्ट्याहतौजसं ॥ महाग्निमागतंवीक्ष्यमुखेनचपपौहरिः ॥ ७॥ ततोरुद्रगणैर्मुक्ताञ्छूलाँश्चिच्छेदवैरुषा ॥ चक्रेणचहरीरुद्रान्पातयामासबाहुना ॥ ८ ॥ ततोमरुद्गणादेवाःसाध्याविद्याधरास्तथा ॥ मुमुचुर्बाणपटलान्माधवोपरिभूपते ॥ ९ ॥ शरवर्षंप्रमुंचंतींसेनांसर्वांसमागतां ॥ विलोक्यसत्यभामातुभयंप्रापतदामृधे ॥ १० ॥ तांभीतांप्राहगोविंदोसत्येत्वंमाभयंकुरु ॥ आगतांशक्रसेनांवैहनिष्यामिनसंशयः ॥ ११ ॥इत्युक्त्वाभगवान्क्रुद्धोबाणैःशार्ङ्गधनुश्च्युतैः ॥ ताडयामासविबुधान्क्रोष्टून्सिंहोनखैर्यथा ॥१२॥ ततःप्रत्याहगरुडंकंसहाकोपपूरितः ॥ वैनतेयत्वयायुद्धंनकृतंरणमंडले ॥ १३ ॥ तच्छ्रुत्वातुसभार्यंचस्कंधेसंधारयन्हरिम् ॥ कोपाद्विष्णुरथःसद्यःपक्षाभ्यांनखरांकुरैः ॥ १४ ॥ तुंडेनभक्षयन्देवाँस्ताडयन्विचचारवै ॥ ततश्चदुद्रुवुर्देवाहन्यमानागरुत्मता ॥ १५ ॥ अथबाणैर्महीपालइंद्रोपेंद्रौमहाबलौ ॥ परस्परंचववर्षतौधाराभिरिवतोयदौ ॥ १६ ॥ ऐरावतेनराजेंद्रसुपर्णोयुयुधेतथा ॥ गजस्तार्क्ष्यंतुदशनैर्जघानगरुडस्तथा ॥ १७ ॥ गजंतुतुंडपक्षैश्चछिन्नभिन्नंचकारह ॥ सुरैःसमस्तैर्युयुधेवज्रिणाचयदूत्तमः ॥ १८ ॥ भगवान्मघवंतंवैमघवान्मधुसूदनं ॥ बाणैर्ववृषतुःक्रुद्धावन्योन्यविजिगीषिणौ ॥ १९ ॥ छिन्नेष्वशेषबाणेषुशस्त्रेष्वस्त्रेषुचत्वरं ॥ वज्रंजग्राहमघवाभगवांश्चक्रमेवच ॥ २० ॥ हाहाकारस्तदैवासीत्त्रैलोक्येसचराचरे ॥ वज्रचक्रधरौवीक्ष्यसुरेश्वरनरेश्वरौ ॥ २१ ॥ जग्राहवामहस्तेनक्षिप्तंवज्रंचवज्रिणा ॥ नमुमोचहरिश्चक्रंतिष्ठतिष्ठेत्युवाचच ॥ २२ ॥ लज्जितंवज्रहीनंचतार्क्ष्येणक्षतवाहनं ॥ भीतंपलायमानंचालोक्यसत्याजहासवै॥ २३ ॥ शचीवीक्ष्यागतंशक्रंप्राहकोपेनपूरिता ॥ एकाकिनामाधवेनप्रधनेतुविनिर्जितः ॥ २४ ॥ महासैन्ययुतस्त्वंवैतस्मात्तेधिग्बलंसुर ॥ अहंगत्वारणेकृष्णंविनिर्जित्यसुरद्रु

मं ॥ २५ ॥ मोचयामिनसंदेहोपश्यत्वंचसुराधम ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाशिबिकांशीघ्रमारुह्यकुपिताशची ॥ २६ ॥ यो
द्धुकामाययौराजन्पुनःसुरगणैर्वृता ॥ तामागतांवीक्ष्यकृष्णोयुद्धायनदधेमनः ॥ २७ ॥ ततःसत्याहरिंप्राहरुषाप्रस्फुरताधरा ॥ अद्ययुद्धं
करिष्यामिशच्यासार्द्धमहंप्रभो ॥२८॥ तच्छ्रुत्वाप्रहसन्कृष्णोदत्वातस्यैसुदर्शनं ॥ स्थापयित्वासुपर्णंचजग्राहच्युतरुंस्वयं ॥ २९ ॥ यदा
हरिप्रियाक्रुद्धायुद्धंकर्तुंसमागता ॥ तदासर्वत्रब्रह्मांडेचासीत्कोलाहलोमहान् ॥ ३० ॥ भयंप्रापुःसुराःसर्वेविधिशक्रादयोनृप ॥ तदैवगी
ष्पतीराजन्नाययौशक्रचोदितः ॥ ३१ ॥ आगत्यवारयामासयोद्धुकामांपुलोमजां ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ ॥ शचिशृणुमदीयंवैवच
नंबहुबुद्धिदं ॥ ३२ ॥ कृष्णस्तुभगवान्साक्षात्सत्यभामाचश्रीसमा ॥ तयासार्द्धंकथंयुद्धंकरिष्यसिहरिप्रिये ॥ ३३ ॥ तस्मादवज्ञांसंत्य
ज्यत्वमुक्षेत्वंगृहंव्रज ॥ सत्यांवैपारजातंचदत्वारक्षसुरान्भयात् ॥ ३४ ॥ यद्भयाद्वातिश्वसनोवह्निर्दहतियद्भयात् ॥ भयाद्यन्मृत्युश्चरति
ब्रह्मोव्रजतियद्भयात् ॥ ३५ ॥ यस्माद्बिभेतिब्रह्मावैकपर्दीचपुरंदरः ॥ तंनजानासिश्रीकृष्णंभौमंहत्वासमागतं ॥ ३६ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥
इतिश्रुत्वाशचीवाक्यंभामांकृष्णंचलज्जया ॥ नत्वाजगामसदनमात्मानंचविगर्हयन् ॥ ३७ ॥ ततःशक्रंनमंतंचव्रीडितंवीक्ष्यमाधवः ॥ उ
वाचशक्रमाव्रीडांगतेचभिदुरेकुरु ॥ ३८ ॥ द्वंद्वयुद्धेहिचैकस्यभविष्यतिपराजयः ॥ इतिश्रुत्वाचप्रोवाचवचनंपाकशासनः ॥ ३९ ॥ इंद्र
उवाच ॥ यस्मिन्जगत्सकलमेतदनादिमध्येयस्माद्यतश्चनभविष्यतिसर्वभूतात् ॥ तेनोद्भवप्रलयपालनकारणेनव्रीडाकथंभवतिदेवविनिरा
कृतस्य ॥ ४० ॥ सकलभुवनसूतेर्मूर्तिरन्यातिसूक्ष्माविदितसकलवेद्यैर्जायतेयस्यनान्यैः ॥ तमजमकृतमीशंशाश्वतंस्वेच्छयैनंजगदुप
कृतिमर्त्यःकोविजेतुंसमर्थः ॥४१ ॥ इत्युक्त्वासत्यभामांवैशक्रस्तूष्णींबभूवच ॥ ततःप्रहस्यभगवान्प्राहगंभीरयागिरा ॥ ४२ ॥ भवान्दे
वाधिपःशक्रवयंभूमिनिवासिनः ॥ क्षंतव्यमपराधंतद्भवताचकृतंमया ॥ ४३ ॥ भोःशक्रपारिजातश्चनीयतामुचितास्पदं ॥ गृहीतोयंमया
सत्यभामावचनकारणात् ॥ ४४ ॥ गृहाणकुलिशंचेदंप्राहितयंत्त्वयामयि ॥ तवैवास्त्रंशुनासीरतद्वैरिषुनिवारणं ॥ ४५ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥
कृष्णःकिंमोहयसिमांनरोहमितिकिंवद ॥ जानीमस्त्वांजगन्नाथंनतुसूक्ष्मविदोवयं ॥ ४६ ॥ योसियोसिजगत्त्राणप्रवृत्तौनाथसंस्थितिः ॥

विश्वस्यशल्यंनिष्कर्षंकरोषिगरुडध्वज ॥४७॥ अयंचनीयतांकृष्णपारिजातःकुशस्थलीम् ॥ नरलोकेत्वयामुक्तेनायंसंस्थाप्यतेभुवि ॥
॥ ४८ ॥ आगमिष्यसिगोविंदस्वयमेवत्रिविष्टपम् ॥ गर्गउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावज्रिणेवज्रंदत्त्वासोप्याजगामकौ ॥ ४९ ॥ द्वारकांद्वारकानाथो
स्तूयमानःसुरेश्वरैः ॥ उपाध्मायततःकंबुंसंस्थितोद्वारकोपरि ॥ ५० ॥ उत्पादयामासमुदंद्वारकावासिनांनृप ॥ सुपर्णादवतीर्याथकृ
ष्णोभामासमन्वितः ॥ ५१ ॥ पारिजातंचनिष्कूटेस्थापयामासलीलया॥जुष्टंसुरद्रुमंकृष्णोभ्रमरैःस्वर्गपक्षिभिः ॥ ५२ ॥ अथैकास्मिन्मुहू
र्त्तेवैमाधवेमाधवःस्वयम् ॥ उवाहराजकन्याश्चपृथक्गेहेषुधर्मतः ॥५३॥ षोडशस्त्रीसहस्राणिशताधिकानिचाष्टच ॥ तावंतिचक्रेरूपाणि
परिपूर्णतमोहरिः॥५४॥ एकैकस्यांदशदशकृष्णोजीजनदात्मजान्॥यावंत्यआत्मनोभार्याह्यमोघगतिरीश्वरः॥५५॥इति श्रीम०ग०सं०
यांपारिजातहरणंनामपंचमोध्यायः॥५॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥पुनस्तेकथयिष्यामियशःसंक्षेपतोहरेः॥ चकारहास्यंभगवान्रुक्मिण्यासहचाद्भु
तं॥१॥अनिरुद्धविवाहेचावधीद्भ्रात्रातुरुक्मिणम्॥उखास्वप्नकथाचित्रलेखयाहरणंहरेः ॥२॥ पौत्रस्यबंधनंचापिबाणयादवसंयुगः।कृष्णशं
करयोर्युद्धेज्वरसंस्तवनंततः॥३॥बाणबाहुच्छिदिरुद्रस्तुतिर्बाणस्यरक्षणे॥उखाप्राप्तिर्नृगाख्यानंबलस्यचव्रजागमम्॥४॥गोपीविलापोराम
स्यस्तुतिर्गोपीभिरेवच।यमुनाकर्षणंकाशीपतिपौण्ड्रकघातनम् ।५।कृत्योत्पत्तिर्दाहनंचकाश्यांकपिवधस्ततः।साम्बस्यबंधनेरामविक्रमो
गजसाह्वये॥६॥उग्रसेनराजसूयेजघानशकुनंहरिः॥नारदेनहरेर्लीलादर्शनंग्रहमेधिनाम् ॥७॥आन्हिकंवासुदेवस्यराजदूतेनवैस्तुतिः॥इंद्रप्र
स्थेचगमनमुद्धवेनतुयादवैः॥८॥जरासंधंचभीमेननिजघानागिरिव्रजे।सहदेवाभिषेकंचराजभिश्चकृतास्तुतिः। ९।राजसूयेहरेःपूजाशिशुपा
लवधस्तथा।दुर्योधनाभिमानस्यभंगःप्रद्युम्नशाल्वयोः।१०।युद्धंत्रिनवरात्रंचकृष्णस्यागमनंततः।शाल्वस्यदंतवक्रस्यतद्भ्रातुर्लीलयावधः
॥११॥ततोगजाव्हयेराजन्दुर्द्यूतेनचकौरवैः॥विनिर्जितोभ्रातृयुक्तोसभार्यस्तुयुधिष्ठिरः ॥१२॥वनंजगामसंस्थाप्यपृथांचविदुरगृहे ॥ गत्वा
रण्येनिवासंवैचकारबहुभिर्दिनैः ॥ १३ ॥ ततश्चपालयामासमहींदुर्योधनोमुदा ॥ प्रजास्तंनाभ्यनंदंस्मपांडुपुत्रेगतेसाति ॥ १४ ॥ अर
ण्येवर्त्तमानान्वैपांडवान्दुःखकर्षितान्॥मिलित्वाऽश्वासयामासह्यनंतश्चैकदाहरिः ॥ १५ ॥ दृष्ट्वाथपांडवान्कृष्णोह्याजगामकुशस्थलीं ॥

उग्रसेनसुधर्मायांशशंसचेष्टितंचतत् ॥ १६ ॥ तच्चश्रुत्वायादवाश्चप्रोचुःसर्वेहिविस्मिताः ॥ यादवाऊचुः ॥ किंकृतंधृतराष्ट्रेणदीनाभ्रातृसुताअहो ॥ १७ ॥ दुर्द्यूतेनविनिर्जित्याधर्मान्निष्काशितागृहात् ॥ स्वाऽधर्मेणविनश्यंतिकौरवाराज्यलोलुपाः ॥ १८ ॥ पांडवेभ्यस्तुभगवांस्तस्माद्दास्यतिसंपदं ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ इतिश्रुत्वायादवानांवाक्यंचमधुसूदनः ॥ १९ ॥ आययौवैस्वसदनंसायंकालेनृपेश्वरः ॥ आगतंस्वात्मजंवीक्ष्यनमंतंदेवकीमुदा ॥ २० ॥ दत्त्वाशिषंभोजनंचकारयामासवैसती ॥ २१ ॥ ततःसचाययौकृष्णोस्वस्त्रीणांमंदिराणिच ॥ प्रियाभिःपूजितस्तत्रचकारशयनंकिल ॥ २२ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांश्रीकृष्णचरित्रवर्णनेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ छ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ ॥ देवर्षिश्चैकदाराजन्द्रष्टुंद्वारामंचकेशवं ॥ सुवीणांवादयन्कृष्णगाथांगायन्समाययौ ॥ १ ॥ ब्रह्मलोकात्सर्वलोकान्पश्यन्भास्करसन्निभः ॥ साकंतुंबुरुणापिंगजटाभारेणशोभितः ॥२॥ किंचिच्छ्यामोमृगाक्षश्चकाश्मीरतिलकैर्युतः॥पीतेनधौतवस्त्रेणतथापीतांबरेणच ॥३॥ रंगवल्लीमालयाचव्रजस्त्रीचंदनेनच ॥वृद्धःपंचदशाब्दैश्चमंडितःशुशुभेबहु ॥४॥ दृष्ट्वातमागतंराजाशक्रासिंहासनेस्थितः ॥ सुधर्मायांसचोत्थायनत्वासिंहासनंददौ ॥ ५ ॥ तदंघ्रीचावनिज्याथकृत्वापूजनमुत्तमं॥तज्जलंमस्तकेधृत्वाचोग्रसेनस्तमब्रवीत् ॥ ६॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ अद्यमेसफलंजन्मसफलंसदनंचमे ॥ अद्यमेसफलश्चात्मादेवर्षेतवदर्शनात् ॥ ७॥ नमस्तस्मैभगवतेनारदायमहात्मने॥कामक्रोधविहीनायऋषीणांप्रवरायच॥ ८ ॥किमर्थमागतोसित्वमाज्ञांकुरुममोपरि ॥ निशम्यवचनंतस्यऋषिर्निर्जरदर्शनः ॥ ९ ॥ उवाचनृपशार्दूलंमनसानोदिताहरेः ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ यादवेंद्रमहाराजधन्यस्त्वंपृथिवीपते ॥ १० ॥ त्वद्भक्त्याकौनिवसतिबलेनसहकेशवः ॥ राजसूयंक्रतुवरंपुरामद्वचनात्त्वया ॥ ११ ॥ कृतंश्रीकृष्णकृपयाद्वारकायांसुखेनच ॥ येनत्रिलोकेतेकीर्तिर्नृपविस्तारताभुवि॥ ॥ १२ ॥ राजसूयाश्वमेधौचकठिनौमंडलेश्वरैः ॥ हरिभक्तस्यराजेंद्रसुलभौचक्रवर्तिनः ॥ १३ ॥ द्वयोर्मध्येकृतंचैकंराजसूयंत्वयानृप ॥ तथायुधिष्ठिरेणापिकृतंकृष्णाज्ञयाततः ॥ १४ ॥ द्वापरांतेभारतेचहयमेधंक्रतूत्तमम् ॥ नकृतंकेनराज्ञापिमुक्तिदंत्वघनाशनम् ॥१५॥ द्विजहाविश्वहागोघ्नोवाजिमेधेनशुध्यति ॥ तस्माद्वरंचयज्ञानांहयमेधंवदंतिहि ॥ १६ ॥ निष्कारणंनृपश्रेष्ठवाजिमेधंकरोतियः ॥ व्रजेत्सुपर्ण

केतोःससदनंसिद्धदुर्लभं ॥१७॥ इतिदेवर्षिवचनमुग्रसेनोनिशम्यच॥ हयमेधंयज्ञवरंकर्तुंचक्रेमतिंनृप॥१८ ॥ तदैवसहरामेणकृष्णंवीक्ष्या
गतंनृपः ॥ पूजयित्वासनेस्थाप्यसाकंचऋषिणाब्रवीत् ॥ १९ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ देवदेवजगन्नाथजगदीशजगन्मय ॥ वासुदे
वत्रिलोकेशशृणुष्ववचनंमम ॥२०॥ मत्पुत्रेणचकंसेनबालकाश्चसहस्रशः ॥ विनापराधेनहरेमारिताश्चमहासुरैः ॥ २१ ॥ तस्यमुक्तिश्चगो
विंदकथंभवतिपापिनः ॥ कस्मिन्लोकेगतःकंसोबालघातीवदस्वमाम् ॥ २२ ॥ तस्यपापेनाहमपिभीतोस्मिजगदीश्वर ॥पुत्रस्यपापेनपि
तानरकेपततिध्रुवम्॥२३॥पितुःपापेनपततिनिरयेहितथासुतः ॥ तस्माद्यत्किंकरिष्येहमुपायंवदमाधव ॥ २४ ॥ कथितंनारदेनाद्यतच्छृ
णुष्वजगत्पते ॥ विप्रहाविश्वहागोघ्नोहयमेधेनशुध्यति ॥२५॥ तस्मिन्यज्ञेमनोमेस्तियदिचाज्ञांप्रदास्यति ॥ ॥गर्गउवाच ॥ ॥ इतितस्य
वचःश्रुत्वासुदामदनमोहनः॥मनसिप्राहसंपश्यन्धरांभारेणपीडिताम्॥अहोमयाचबहुशोधराभारोऽवतारितः॥२७॥तथापिसंतिकोऽमध्येसो
श्वमेधेननश्यति॥नाहंहनिष्येशत्रून्वैस्वहस्तेनमृधांगणे॥२८॥ इतिप्रतिज्ञाचमयाविदूरथवधेकृता ॥ तस्माच्चप्रेषयिष्यामिस्वपुत्रान्यादं
वांस्तथा ॥२९॥ जेतुंवसुंधरांसर्वांहयमेधमिषेणच ॥ इतिवार्तांवज्रनाभेविष्वक्सेनोविचार्यच ॥ ३० ॥ सुधर्मायांचप्रहसन्नुग्रसेनमुवाचवै ॥
॥ श्रीकृष्णउवाच॥ ॥मयाहतोमहाराजकंसोवैकुंठमद्भुतम् ॥३१॥गतोभूत्वाममाकारंनित्यंवसतितत्रहि॥ तथात्वमसिराजेंद्रविपापोदर्श
नान्मम॥३२॥तथापिहयमेधंत्वंयशोर्थंकुरुभूपते॥यज्ञेनतेमहत्कीर्तिःपृथिव्यांचभविष्यति॥३३॥इतितत्कथितंश्रुत्वाकृष्णस्याक्लिष्टकर्म
णः॥उवाचपरमंवाक्यमुग्रसेनोमुदानृप ॥३४॥ राजोवाच ॥ अद्यदेवकरिष्येहमश्वमेधंक्रतूत्तमं ॥ सभविष्यतिशीघ्रंवैगोविंदकृपयातव॥३५
हयमेधस्यचविधिंसर्वंमेब्रूहिविस्तरात् ॥ इतिश्रुत्वाचतद्वाक्यमवोचद्विष्टरश्रवाः ॥३६॥ हयमेधविधिंपृच्छदेवर्षिंनारदंप्रति ॥ सतवाग्रेच
वदतिसर्वंज्ञातायदूद्वह ॥ ३७ ॥ इतिवाक्यंहरेःश्रुत्वायदुराजोमुदान्वितः ॥ सभायांसंस्थितंराजन्देवर्षिंनिजगौनृप ॥ ३८ ॥ तुरंगःकीदृ
शोभाव्यःकतिसंख्याद्विजोत्तमाः ॥ दक्षिणाकीदृशीब्रह्मन्वदमेकीदृशंव्रतम् ॥३९॥ उग्रसेनस्यवचनमाकर्ण्यदेवदर्शनः ॥ स्मयमानइव
प्राहप्रीत्याकृष्णंविलोकयन् ॥४०॥ श्रीनारदउवाच ॥ चंद्रवर्णंरक्तमुखंपीतपुच्छंमनोहरं ॥ सर्वांगसुंदरंदिव्यंश्यामकर्णंसुलोचनम्॥४१॥

प्रवदंतिमहाराजयज्ञोस्मिन्हयमीदृशं ॥ मधुमासेपूर्णिमायांमोच्योयंघोटकोनृप ॥ ४२ ॥ महावीरैःपालनीयोवर्षमात्रंहयोत्तमः ॥ अश्वस्या
गमनंयावद्भविष्यतिस्वकेपुरे ॥४३॥ निवसेद्धैर्यसंयुक्तोतावत्कर्त्ताप्रयत्नतः ॥ यत्रयत्रपुरीषंचमूत्रंचकुरुतेहयः ॥ ४४ ॥ कर्त्तव्यंहवनंविप्रै
र्दातव्यंगोसहस्रकं ॥ संलिख्यकांचनंपत्रंस्वनामबलचिह्नितं ॥४५॥ हयस्यभालेबध्वाचकथनीयमिदंवचः॥सर्वैःशृणुतराजानोविमुक्तोस्तिह
योमया ॥ ४६ ॥ कश्चिद्भूपोश्यामकर्णप्रतिगृण्हातुचेद्बलं ॥ गृण्हातियस्तंमानेनसंजेतव्योबलात्स्वयं ॥ ४७ ॥ विप्राविंशतिसाहस्रायज्ञा
दौकीर्त्तितानृप ॥ वेदज्ञास्सर्वशास्त्रज्ञाःकुलीनाश्चतपस्विनः ॥ ४८ ॥ अत्रतेकथयिष्यामिसमर्थस्त्वंशृणुष्वच ॥ वाजिमेधेमहाराजवि
प्राणांदीर्घदक्षिणाम् ॥ ४९ ॥ तुरगानांसहस्रंचगजानांशतमेवच ॥ द्विशतंस्यंदनानांचसहस्रंचगवांतथा ॥ ५० ॥ विंशद्भारंसुवर्णानांप्रदा
तव्यंद्विजेद्विजे ॥ यज्ञस्यादौतथाचांतईदृशीदक्षिणास्मृता ॥ ५१ ॥ असिपत्रव्रतंकृत्वाब्रह्मचर्यसमन्वितः ॥ कौपत्न्यासार्द्धमेकत्रकुर्याच्च
शयनंनिशि॥५२॥वर्षमात्रंमहाराजकर्त्तव्यंव्रतमीदृशम्।दीनानांचप्रदातव्यमन्नंवाबहुशोधनम्॥५३॥विधिनानेनराजेंद्रक्रतुरेषोभविष्यति॥
असिपत्रव्रतयुतोबहुपुत्रफलप्रदः ॥५४॥ भीष्मंविनाहिमदनंकोविजेतुंभवेन्नरः॥तस्माद्भीतानकुर्वंतिकठिनंचैनमद्भुतम् ॥५५॥ कामंप्रति
विजेतुंवैशक्तिस्तेविद्यतेयदि ॥ कुरुगर्गंसमाहूययज्ञारंभंनृपोत्तम ॥ ५६ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौयज्ञोद्योगवर्ण
नंनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यस्पष्टाक्षरसमन्वितं ॥ राजर्षिःप्राहदेवर्षिंवि
स्मितःप्रहसन्निव ॥ १ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ मुनेयज्ञंकरिष्येहंयज्ञयोग्यंतुरंगमं ॥ गत्वाममाश्वशालायांहयानांत्वंविलोकय ॥ २ ॥
नृपस्यवचनंश्रुत्वातथेत्युक्त्वाचनारदः ॥ वाजिशालांययौतेनद्रष्टुंकृष्णेनघोटकं ॥ ३ ॥ सगत्वातत्रतुरगान्धूम्रवर्णान्मनोहरान् ॥ श्यामव
र्णान्कृष्णवर्णान्पद्मवर्णान्ददर्शवै ॥ ४ ॥ तथाचान्यत्रशालायांदुग्धाभाञ्जलसन्निभान् ॥ हरिद्राभान्कुंकुमाभान्पालाशकुसुमप्रभान् ॥
॥ ५ ॥ तथाचित्रविचित्रांगान्स्फटिकांगान्मनोजवान् ॥ हरिद्वर्णांस्ताम्रवर्णान्कौसुंभांगाञ्शुकप्रभान् ॥ ६ ॥ इंद्रगोपनिभान्गौरान्दिव्या
न्पूर्णशशिप्रभान् ॥ सिंदूरांगानग्निवर्णान्बालसूर्यसमान्नृप ॥ ७ ॥ ईदृशांश्चहयान्दृष्ट्वानारदोविस्मयान्वितः ॥ उवाचकृष्णसहितमुग्रसेनं

सन्निव ॥ ८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ वाजिनस्तेमहाराजसर्वेहिबहुसुंदराः ॥ ईदृशानैवस्वर्लोकेपृथिव्यांचरसातले ॥ ९ ॥ वर्तंते वाजिशालायांकृष्णस्यकृपयातव ॥ एकोपिश्यामकर्णस्तुतेषांमध्येनदृश्यते ॥ १० ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ निशम्यवाक्यंदेवर्षेर्नृप स्तुदुःखितोऽभवत् ॥ यज्ञोभविष्यतिकथंमनसीतिविचारयन् ॥ ११ ॥ उदासीनंनृपंदृष्ट्वाभगवान्मधुसूदनः ॥ अवोचत्प्रहसञ्शीघ्रंमेघगं भीरयागिरा ॥ १२ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ शृणुमद्वचनंराजन्सर्वंशोकंविहायच ॥ गत्वाममाश्वशालांवैश्यामकर्णंविलोकय ॥ १३ ॥ इत्युदीरितमाकर्ण्यकृष्णेनचसुरर्षिणा ॥ हरेश्चवाजिशालांहिजगामनृपसत्तमः ॥ १४ ॥ ददर्शतांसगत्वाचयज्ञयोग्यान्सहस्रशः ॥ श्या मकर्णान्पीतपुच्छांश्चंद्रवर्णान्मनोजवान् ॥ १५ ॥ सर्वांगसुंदरान्दिव्यांस्तप्तहेममुखान्शुभान् ॥ एतान्दृष्ट्वाहयात्राजाविस्मयंपरमंगतः ॥ १६ ॥ हर्षेणमहतायुक्तोकृष्णंनत्वाब्रवीद्वचः ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ श्यामकर्णाश्चबहुशोमयाचाद्यनिरीक्षिताः ॥ १७ ॥ दुर्लभंकिं जगन्नाथत्वद्भक्तानांधरातले ॥ यथामनोरथःपूर्वंप्रह्लादस्यध्रुवस्यच ॥ १८ ॥ आसीत्त्वत्कृपयाकृष्णतथाममनोरथः ॥ इतिश्रुत्वाहरीराजन् शार्ङ्गीभूपमवोचत ॥ १९ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ एकंत्वंश्यामकर्णानामश्वानांचंद्रवर्चसां ॥ गृहीत्वानृपशार्दूलकुरुयज्ञंममाज्ञया ॥ २० ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ श्रुत्वावाक्यंहरिंप्राहकरिष्येहंक्रतूत्तमं ॥ इत्युक्त्वातेनसहितोनारदेनसभार्यया ॥ २१ ॥ ततःकृष्णमनुज्ञाप्यनारदःसहतुं बुरुः ॥ राजानमाशिषंदत्त्वास्वयंभूसदनंययौ ॥ २२ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहय० तुरंगदर्शनंनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ श्री ॥

॥ गर्गउवाच ॥ अथराजाकुशस्थल्यांगतेदेवर्षिसत्तमे ॥ स्वदूतान्प्रेषयामासमामानेतुंनृपेश्वर ॥ १ ॥ तऊचुरुग्रसेनस्यममाग्रेवचनंनराः ॥ दूताऊचुः ॥ देवदेवमुनेब्रह्मन्भूदेवानांशिरोमणे ॥ २ ॥ अस्माकंवचनंसर्वंकृपयाशृणुविस्तरात् ॥ कृष्णेच्छयाद्वारकायामुग्रसेनेनभो मुने ॥ ३ ॥ निरूपितंक्रतुवरंतवशिष्येणधीमता ॥ त्वमागच्छमुनेशीघ्रंतस्मिन्यज्ञमहोत्सवे ॥ ४ ॥ तेषामहंवचःश्रुत्वाजग्मिवान्द्वारकांपुरीं ॥ गर्गाचलान्नृपश्रेष्ठयज्ञकौतुकसंयुतः ॥ ५ ॥ ततोदृष्टापुरीदूराच्चानर्तेद्वारकामया ॥ नानाद्रुमगणैर्जुष्टानानाचोपवनैर्वृता ॥ ६ ॥ नानात डागैर्वापीभिर्नानापक्षिगणैस्तथा ॥ नीलरक्तसितांभोजैःपीतपद्मैःसरोवराः ॥ राजंतेकुमुदैश्चैवशुकपुष्पैर्नृपेश्वर ॥ ७ ॥ बिल्वैःकदंबै

न्यग्रोधैःशालैस्तालैस्तमालकैः ॥ बकुलैर्नागपुन्नागैःकोविदारैश्चपिप्पलैः ॥ जंबीरैर्हारशिंगारैराम्रैराम्रातकैरपि ॥ ८ ॥ केतकी
भिर्गोस्तनीभिःकदलीभिश्चजंबुभिः ॥ श्रीफलैःपिंडखर्जूरैःखदिरैःपत्रनिंबुभिः ॥९॥ अगरैस्तगरैश्चैवचंदनैरक्तचंदनैः ॥ पलाशैश्चकपित्थै
श्चप्लक्षैर्वेत्रैश्चवेणुभिः ॥ १०॥ मल्लिकाभिर्यूथिकाभिर्मोदिनीभिर्महीरुहैः ॥ तथामदनबाणैश्चसहस्रांशुसुखद्रुमैः ॥ ११ ॥ प्रियावंशैर्गुल्म
वंशैःकर्णिकारैश्चपुष्पितैः ॥ सहस्राख्यकंदुकैर्वैचागस्त्यैश्चसुदर्शनैः ॥१२ ॥ चंद्रकाख्यैश्चकुंदैश्चकर्णपुष्पैश्चदाडिमैः ॥ अनुजीरैर्नागरंगै
राडुकैर्जानकीफलैः ॥१३ ॥ पूंगीफलैर्बदामैश्चतूलैराजादनैर्द्रुमैः ॥ एलाभिःसेवितीभिश्चतथावैदेवदारुभिः ॥१४॥ ईदृशैश्चमहावृक्षैःशो
भितानगरीहरेः ॥ कूजंतियत्रराजेंद्रमयूराःसारसाःशुकाः ॥ १५ ॥ हंसाःपारावताश्चैवकपोताःकोकिलास्तथा ॥ सारिकाश्चक्रवाकाश्च
खंजनाश्चटकाःकिल ॥ १६ ॥ एतेपक्षिगणाःसर्वेवैकुंठाच्चसमागताः ॥ कृष्णकृष्णेतिमधुरांवाणींगायंतियत्रहि ॥ १७ ॥ इत्थंपश्यन्व्रजन्
राजन्ददर्शद्वारकामहं ॥ ताम्ररौप्यसुवर्णैश्चत्रिभिर्दुर्गैश्चवेष्टितां ॥ १८ ॥ गिरिणारैवतेनापिदेववृक्षमयेनच ॥ रत्नाकरेणगोमत्यावृतांपरिख
यान्विताम् ॥ १९ ॥ कृष्णस्यनगरींरम्यांकृतकौतुकतोरणां ॥ मुदायुक्तजनाकीर्णांसुवर्णभुवनैर्युतां ॥ २० ॥ तथाहाटकहट्टाभिः
पताकाभिश्चमंडिताम् ॥ विष्णोश्चमंदिरैःप्रोच्चैर्महेशस्यालयैर्वृताम् ॥ २१ ॥ यदुभिश्चमहाशूरैर्विमानैश्चसहस्रशः ॥ शतशृंगाटकैश्चै
वकलशैर्भर्मकर्बुरैः ॥ २२ ॥ रथ्याभिर्मंदुराभिश्चदंतिशालाभिरेवच ॥ गोशालाभिःसभाभिश्चसुरौप्यपथिभिर्युतां ॥ २३ ॥ प्रासादैर्न
वलक्षैश्चकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ तथाषोडशसाहस्रैर्भुवनैर्वेष्टितांपुरीं ॥ २४ ॥ द्वारेद्वारेद्वारकायांशूरवीराश्चकोटिशः ॥ रक्षंत्यहर्निशं
राजन्सर्वेशस्त्रधराःकिल ॥ २५ ॥ प्रगायंतिजनाःसर्वेश्रीकृष्णबलदेवयोः ॥ गृहेगृहेचनामानिशृण्वंतिचरितानिच ॥ २६ ॥ इत्थंविलो
कयन्सर्वान्सुधर्मायामहंगतः ॥ कृष्णेतिपादुकारूढस्तुलसीमालयाजपन् ॥ २७॥ अथोग्रसेनोराजर्षिर्दृष्ट्वामांचसमागतं ॥ समुत्थायमुदा
युक्तोशक्रासिंहासनात्किल ॥ २८ ॥ षट्पंचाशत्कोटिसंख्यैर्यादवैःसहभूपते ॥ नत्वासिंहासनेस्थाप्यपूजयामासचाहुकः ॥२९ ॥ मदंघ्री
चावनिज्याथयादवानांचसन्निधौ ॥ पादोदकंस्वशिरसिधृत्वाप्राहनृपेश्वरः ॥ ३० ॥ ॥उग्रसेनउवाच ॥ ॥ विप्रेंद्रनारदमुखाच्छ्रुतंयस्यम

हत्फलं ॥ तंयज्ञमश्वमेधाख्यंकरिष्येहंतवाज्ञया ॥ ३१ ॥ यस्यांघ्रिसेवयापूर्वैमनोरथमहार्णवं ॥ तेरुर्जगत्तृणीकृत्यसकृष्णश्चात्रवर्त्तते ॥ ॥ ३२ ॥ ॥श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ यादवेंद्रमहाराजसम्यग्व्यवसितंत्वया ॥ हयमेधेनतेकीर्तिस्त्रिलोक्यांसंभविष्यति ॥ ३३ ॥ कःप्रयास्य तिरक्षार्थंतुरगस्यनृपेश्वर ॥ बहवःशत्रवःसंतितस्मात्तंनिश्चयंकुरु ॥ ३४ ॥ वर्षमात्रंप्रकर्त्तव्यमसिपत्रव्रतंत्वया ॥ तदातुकुशलेनापिभवि ष्यतिक्रतूत्तमः ॥३५॥ प्रद्युम्नेनराजसूयेजितासर्वामहीपुरा ॥ तुरंगस्याघ्ररक्षार्थंतंपुनःकिंनियोजसि ॥३६॥ इतिमद्वचनंश्रुत्वाराजाचिंता परायणः ॥ ददर्शसंस्थितंनॄणांसर्वदुःखहरंहरिम्॥३७॥ तदैवभगवान्दृष्ट्वाशोकेनापूरितंनृपं॥तांबूलवीटकंनीत्वाप्रहसन्निदमब्रवीत् ॥३८॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ भोःशूरायादवाःसर्वेबलिनोरणकोविदाः ॥ उग्रसेनस्यचाग्रेवैशृण्वंतुममभाषितं ॥ ३९ ॥ योमोचयतिराजभ्योहय मेधतुरंगमं ॥ महारथोमनस्वीचसोयंगृह्णातुवीटकं ॥ ४० ॥ इतिश्रुत्वाहरेर्वाक्यंयादवायुद्धकोविदाः ॥ परस्परप्रपश्यन्तोगतमानाःपुनः पुनः ॥ ४१ ॥ संस्थितोघटिकामात्रंरेजेतांबूलवीटकः ॥ कृष्णस्यसुंदरेहस्तेयथातामरसेशुकः ॥ ४२ ॥ ततश्चसर्वेषुगतेपुतूष्णीसुपाप तिश्चापधरोमहात्मा ॥ प्रगृह्यतांबूलचयंनृपेंद्रंनत्वाचकृष्णंनिजगादसद्यः ॥ ४३ ॥ ॥ श्रीअनिरुद्धउवाच ॥ ॥ अहंहिश्यामकर्णस्यरा जन्येभ्यश्चपालनं ॥ करिष्यामिजगन्नाथतस्मान्मांत्वंनियोजय ॥ ४४॥ नकरिष्येघोटकस्यपालनंयदितच्छृणु ॥ प्रतिज्ञांममगोविंददीन स्यदीनवत्सल ॥४५॥ ब्राह्मणीगमनात्क्षत्रीवैश्यश्चशूद्रएवच ॥ यांगतिंप्राप्नुयान्नूनंतामहंदुःखदायिनीम् ॥ ४६ ॥ विप्रंकृत्वागुरुंपूर्वंपश्चा त्तंयोनसेवते ॥ सयातियांगतिंदेवप्राप्नुयांतामहंध्रुवं ॥ ४७ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥इतितद्वाक्यमाकर्ण्ययादवाविस्मयंगताः ॥ तदैवकृ ष्णःसंतुष्टोजग्राहपौत्रमेवच ॥ ४८ ॥ ततोहरिःसुधर्मायामनिरुद्धंकृतांजलिं ॥ सर्वेषांशृण्वतांप्राहघननिर्ह्रादयागिरा ॥ ४९ ॥ ॥ श्रीकृ ष्णउवाच ॥ ॥ अनिरुद्धतुरंगस्यवर्षमात्रंचपालनं ॥ राजन्येभ्यश्चकृत्वात्वंपुनरागच्छचात्रवै॥ ५०॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहय मेधचरित्रसुमेरौगर्गागमनंनामनवमोऽध्यायः ॥ ९॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ इतिब्रुवतिश्रीकृष्णेहंसस्थोचतुराननः॥ आजगा मकुशस्थल्यामीश्वरेणसमन्वितः॥ १॥ततइंद्रःकुबेरश्चयमोवरुणएवच॥वायुर्वायुसखश्चैवनैऋत [illegible]शाकरः॥ २॥एतेसमाययूराजन्कृष्णद

र्शनकांक्षया॥ततश्चद्वादशादित्यावेतालाश्चमरुद्गणाः ॥३॥ विश्वेदेवाश्चसाध्याश्चगंधर्वाःकिन्नरास्तथा ॥ विद्याधराश्चमुनयःश्रीकृष्णंद्रष्टु
माययुः॥४॥तत्रागतानांदेवानामुग्रसेनेनमाधवः॥ यथाविध्युपसंगम्यसर्वेषांमानमादधे॥५॥ आसनेपूपविष्टेषुसभायांनिर्जरेष्वथ॥श्लाघांच
कारसर्वेषांलीलानरवपुर्हरिः ॥ ६ ॥ अथब्रह्माहरेःपार्श्वेस्थितःशक्रेणनोदितः॥ प्रत्युवाचजगन्नाथंबलभद्रसमन्वितं ॥ ७॥ ॥ब्रह्मोवाच॥
पौत्रस्तेबालकःकृष्णराजन्येभ्यश्चपालनं॥ कठिनंश्यामकर्णस्यकरिष्यतिकथंहरे ॥ ८ ॥ मातंप्रेषयतस्मात्त्वंरक्षणायहयस्यवै ॥ निघ्न
श्चबहवःसंतिप्रद्युम्नंप्रेषयस्वच ॥ ९ ॥ संकर्षणंवागोविंदमथवारक्षत्वंहयं ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वानिजगौप्रहसन्हरिः ॥ १० ॥ ॥श्रीभग
वानुवाच ॥ ॥ अनिरुद्धोहठाद्यातिमन्निषेधंनमन्यते ॥ तस्मात्तन्निकटेगत्वानिषेधंकुरुयत्नतः ॥ ११ ॥ कृष्णस्यवाक्यमाकर्ण्यावि
धिश्चंद्रसमन्वितः॥ ययौनिवारणार्थायानिरुद्धंकार्ष्णिनंदनं॥ १२ ॥ यदागतौसमीपेतुसुरज्येष्ठकलानिधी॥ विग्रहेह्यनिरुद्धस्यसद्यस्तौ
लीनतांगतौ ॥ १३ ॥ बभूवुर्विस्मिताःसर्वेशिवशक्रादयःसुराः॥यादवामुनयश्चैवह्युग्रसेनादयोनृपाः॥ १४ ॥ वज्रनाभस्त्वपितरंसर्वेबु
निगणाःकिल ॥ परिपूर्णतमंतस्मादनिरुद्धंवदंतिहि ॥ १५ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथोग्रसेनोनृपतिःसभातलादुत्थायकृष्णंमन
साप्रणम्यच ॥ स्वांतःपुरंसुंदररत्नवेष्टितंजगामराजन्क्रतुकौतुकावृतः ॥ १६ ॥ गत्वाह्यंतःपुरेराजासुरेंद्रसदनोपमे॥ पर्यंकस्थांरुचिमतीं
शचीतुल्यांवराननाम् ॥ १७॥ दासीभिःसेवितांराज्ञींवस्त्रालंकारवेष्टिताम्॥ वीजितांचामरैःशुक्लैर्ददर्शनृपसत्तमः ॥१८॥ साविलोक्याग
तंतत्रस्वपतिंयादवेश्वरं॥ उत्थायचादरंराजन्चकारविधिनाकिल ॥१९॥ ततःस्थित्वासपर्यंकेवृष्णीशोस्वांप्रियांपराम्॥ प्रोवाचप्रहसन्
वाण्याघनशब्दगभीरया॥२०॥ हयमेधंकरिष्येहंप्रियेकृष्णाज्ञयाह्यवै॥नरोयस्यप्रतापेनलभतेवांछितंफलम् ॥ २१ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥
इतितद्वचनंश्रुत्वापुत्रदुखेनदुःखिता ॥ स्मरंतीकृपणापुत्रान्प्रत्युवाचनृपेश्वरं ॥ २२ ॥ राज्ञ्युवाच ॥ पुत्रदर्शनहीनायाराजन्मेसर्वसंपदः ॥
नरोचंतेसुरैःप्रार्थ्याःसुखेनत्वंक्रतुंकुरु॥ २३ ॥ यदियज्ञप्रतापेनपुत्रोभवतिसुंदरः ॥ तदाप्रसन्नचित्ताहंभविष्यामिनृपेश्वर ॥ २४ ॥ त
स्यावाक्यंसमाकर्ण्यनृपःखिन्नमनाह्यभूत् ॥ पुनराहप्रियांतत्रश्रद्धांश्राद्धसुरोयथा॥ २५ ॥ राजोवाच ॥ शृणुभद्रेप्रवक्ष्यामिपुत्राशांवहु

दुःखदां ॥ त्यक्त्वाविमुक्तिदंसाक्षात्कृष्णंभजपरात्परं ॥ २६ ॥ अहंवृद्धस्तुत्वंवृद्धाकथंपुत्रोभविष्यति ॥ तस्मादज्ञानजंशोकंत्यजबं
धनकारणं ॥ २७ ॥ श्रुत्वातुयादवेंद्रस्यवाक्यंविज्ञानदंपरं ॥ राजन्रुचिमतीप्राहयदूनांप्रवरंपतिं ॥ २८ ॥ रुचिमत्युवाच ॥ राजन्यज्ञप्र
तापेनप्राप्यतेवांच्छितंफलं ॥ अहंतुकामयेद्रष्टुंहतपुत्रान्समागतान् ॥ २९ ॥ यदित्वमीदृशंवाक्यंमृतानांदर्शनंकुतः ॥ वदिष्यसिमदग्रेत्वं
ततोन्यच्छृणुमन्मुखात् ॥३०॥ कृष्णेनदत्तंतत्पुत्रंगुरवेगुरुदक्षिणाम्॥ तद्वत्स्वपुत्रान्राजेंद्रकामयेद्रष्टुमागतान्॥३१॥गर्गउवाच॥इतिश्रुत्वा
ह्वयामासमांचकृष्णंबृहच्छ्रवाः ॥ तयोःसपर्यांमहतींमागताभ्यांचकारह ॥ ३२ ॥ तौपूजयित्वाभिप्रायंताभ्यांसर्वंनिवेदयत् ॥ उग्रसेनस्य
वाक्यंवैश्रुत्वामद्वचनाद्धरिः ॥ ३३ ॥ उपशक्रोयथाशक्रंप्राहतद्वन्नृपेश्वर ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ शृणुराजन्तवसुताःप्रधनेनिहताःपुरा ॥ ते
सर्वेदिव्यदेहेनवर्ततेदिविदेववत् ॥ तस्मात्त्वंनृपशार्दूलपुत्रशोकंविहायच ॥३५॥ अश्वमेधंक्रतुवरंकुरुधैर्येणभूपते ॥ दर्शयिष्याम्यहंसर्वा
न्यज्ञस्यांतेचतेसुतान्॥३६॥ निशम्यकृष्णवचनमुर्वीशोस्वांप्रियांमुदा ॥ आश्वास्यचशुभैर्वाक्यैःसुधर्मांसुजनैर्ययौ ॥३७॥ आगतंतुनृपंवी
क्ष्यश्रीकृष्णेनसमन्वितं ॥ दिक्पालाश्चप्रणेमुर्वैरामेशानादयःसुराः ॥३८॥उग्रसेनस्यभूपस्यवज्रनाभेतपःपरं॥किंवर्णयामियंसर्वेश्रीकृष्णा
ध्यानमंतिहि॥३९॥यादवेंद्रस्तुसर्वान्वैदेवान्नत्वाविलज्जितः॥शक्रसिंहासनेदिव्येनारुरोहविचारयन् ॥ ४० ॥ तदैवकृष्णोभगवान्गृहीत्वा
पाणिनानृपं ॥ स्वभक्तंस्थापयामासतस्मिन्वैवासवासने ॥ ४१ ॥ इति श्रीगर्गसंहितायांहयमेधच०राजराज्ञीसंवादेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ अथराजासुधर्मायांवासुदेवेननोदितः ॥ संस्थितान्नृत्विजोवव्रेमूर्ध्नानम्यप्रसाद्यच ॥ १ ॥ पराशरश्चव्यासश्चदेवलश्च्य
वनोऽसितः ॥ शतानंदोगालवश्चयाज्ञवल्क्योबृहस्पतिः ॥अगस्त्योवामदेवश्चमैत्रेयोलोमशःकविः॥ अहंक्रतुर्जैमिनिश्चवैशंपायनएवच॥३॥
पैलःसुमंतुःकण्वश्चभृगूरामोकृतव्रणः ॥ मधुच्छंदोवीतहोत्रोकषवोधौम्यआसुरिः॥४॥जाबालिर्वीरसेनश्चपुलस्त्योपुलहस्तथा॥ दुर्वासाश्च
मरीचिश्चह्येकतश्चद्वितस्त्रितः ॥ ५ ॥ अंगिरानारदश्चैवपर्वतःकपिलोमुनिः ॥ जातूकर्ण्योह्युतथ्यश्चसंवर्तश्चमृगीसुतः ॥ ६ ॥ शांडि
ल्यःप्राड्विपाकश्चकहोडःसुरतोमनुः ॥ कचःस्थलशिराश्चैवस्थूलाक्षःप्रतिमर्दनः ॥ ७ ॥ बकदाल्भ्यश्चकौंडिन्योरैभ्योद्रोणःकृपस्तथा ॥

प्रगटाक्षोयवक्रीतोवसुधन्वाचमित्रभूः ॥ ८ ॥ अपांतरतमोदत्तोमार्कंडेयोमहामुनिः ॥ जमदग्निःकश्यपश्चभरद्वाजश्चगौतमः ॥ ९ ॥ अत्रि
मुनिर्वसिष्ठश्चविश्वामित्रःपतंजलिः ॥ कात्यायनिःपाणिनिश्चवाल्मीकाद्याश्चऋत्विजः ॥ १० ॥ पूजितायादवेंद्रेणप्रसन्नास्तेभवन्नृप ॥
ततःसर्वेऋत्विजश्चनृपमूचुर्निमंत्रिताः ॥ ११ ॥ ॥मुनयऊचुः ॥ ॥ उग्रसेनमहाराजसुरासुरनमस्कृत ॥ यज्ञंकृष्णस्यकृपयाकुरुसोपि
भविष्यति ॥ १२ ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वापरितुष्टाखिलेंद्रियः ॥ सर्वान्वैक्रतुसंभारानाजहारांधकेश्वरः ॥ १३ ॥ ततःकृष्ट्वायज्ञभूमिंविप्राः
कनकलांगलैः ॥ पिंडारकेयथान्यायंदीक्षयांचक्रिरेनृपम् ॥ १४ ॥ चतुर्योजनपर्यंतंविलिख्यवहुशोमहीं ॥ यज्ञस्यार्थंनृपस्तत्ररचयामासमं
डपान् ॥ १५ ॥ योनिमेखलयायुक्तंमध्येकुंडंविधायच ॥ तस्मिन्वैस्थापयामासविधिनाजातवेदसम् ॥ १६ ॥ रत्नानेकैर्विरचितांपताका
भिर्युतांसभाम् ॥ ममवाक्याद्वज्रनाभेरचयामासचाहुकः ॥ १७ ॥ अथदृष्ट्वासभांकृष्णोनिजगौस्वसुतंप्रति ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥
प्रद्युम्नशृणुमद्वाक्यंतन्निशम्यकुरुत्वरम् ॥ १८ ॥ गत्वाशस्त्रधरैःशूरैर्यत्नेनहयमानय ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाहरेर्वाक्यंप्रद्युम्नोध
न्विनांवरः ॥ १९ ॥ तथेत्युक्त्वाहयंनेतुंवाजिशालांजगामह ॥ ततःकृष्णेनरक्षार्थंस्वपुत्राश्चहयस्यवै ॥ २० ॥ प्रेषितावाजिशालायांभा
नुसांबादयोनृप ॥ सगत्वावाजिशालायांरुक्मीणीनंदनोबली ॥ २१ ॥ स्वर्णशृंखलयाबद्धान्श्यामकर्णान्सहस्रशः ॥ विलोक्यैकंस्वहस्तेनयज्ञ
योग्यंतुरंगमम् ॥ २२ ॥ प्रहसन्मोचयामासबंधनान्नृपलीलया ॥ सहयोनिर्ययौमुक्तोशालायाश्चशनैःशनैः ॥ २३ ॥ रत्नाननोपीतपुच्छःश्या
मकर्णोमनोहरः ॥ स्रग्भिर्मुक्ताफलानांचशोभितोदिव्यदर्शनः ॥ २४ ॥ श्वेतातपत्रेणयुतोचामरैःसमलंकृतः ॥ अग्रतोमध्यतश्चैवपृष्ठत
श्चहरेःसुताः ॥ २५ ॥ सेवंतेहरिराजंवैसुराःसर्वेहरिंयथा ॥ तथान्यैरक्षमाणस्तुमंडलेशैस्तुरंगमः ॥ २६ ॥ प्राप्तोथमंडपंकुर्वन्खुराक्षत
तलांमहीम् ॥ नृपोवीक्ष्यागतंतत्रश्यामकर्णंमुदान्वितः ॥ २७ ॥ प्रेषयामासमाराजन्क्रियाकर्तव्यतांप्रति ॥ सोहंनृपंचसंस्थाप्यरुचिमत्या
मन्वितम् ॥ २८ ॥ पिंडारकेप्रयोगंवैकारयामासधर्मतः ॥ नृपश्चैत्रेपूर्णिमायांदीक्षितोजिनसंवृतः ॥ २९ ॥ असिपत्रव्रतंराजन्सचकारमदाज्ञ
या ॥ अहंतुयादवेंद्रस्यकुलपूर्वगुरुर्मुनिः ॥ ३० ॥ सर्वेषांचैवविप्राणामाचार्योह्यभवन्नृप ॥ अथविप्राब्रह्मघोषैःश्रीकृष्णस्याज्ञयास्थिताः

दुःखदां ॥ त्यक्त्वाविमुक्तिंदसाक्षात्कृष्णंभजपरात्परं ॥ २६ ॥ अहंवृद्धस्तुत्वंवृद्धाकथंपुत्रोभविष्यति ॥ तस्मादज्ञानजंशोकंत्यजवं धनकारणं ॥ २७ ॥ श्रुत्वातुयादवेंद्रस्यवाक्यंविज्ञानदंपरं ॥ राजन्रुचिमतीप्राहयदूनांप्रवरंपतिं ॥ २८ ॥ रुचिमत्युवाच ॥ राजन्यज्ञप्र तापेनप्राप्यतेवांच्छितंफलं ॥ अहंतुकामयेद्रष्टुंहतपुत्रान्समागतान् ॥ २९ ॥ यदित्वमीदृशंवाक्यंमृतानांदर्शनंकुतः ॥ वदिष्यसिमदग्रेत्वं ततोन्यच्छृणुमन्मुखात् ॥३०॥ कृष्णेनदत्तंतत्पुत्रंगुरवेगुरुदक्षिणाम्॥ तद्वत्स्वपुत्रान्राजेंद्रकामयेद्रष्टुमागतान्॥३१॥गर्गउवाच॥इतिश्रुत्वा ह्वयामासमांचकृष्णंबृहच्छ्रवाः ॥ तयोःसपर्यांमहतींमागताभ्यांचकारह ॥ ३२ ॥ तौपूजयित्वाभिप्रायंताभ्यांसर्वंनिवेदयत् ॥ उग्रसेनस्य वाक्यंवैश्रुत्वामद्वचनाद्धरिः ॥ ३३ ॥ उपशक्रोयथाशक्रंप्राहतद्वन्नृपेश्वर ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ शृणुराजन्तवसुताःप्रधनेनिहताःपुरा ॥ ते सर्वेदिव्यदेहेनवर्तंतेदिविदेववत् ॥ तस्मात्त्वंनृपशार्दूलपुत्रशोकंविहायच ॥३५॥ अश्वमेधंक्रतुवरंकुरुधैर्येणभूपते ॥ दर्शयिष्याम्यहंसर्वा न्यज्ञस्यांतेचतेसुतान्॥३६॥ निशम्यकृष्णवचनमुर्वीशोस्वांप्रियांमुदा ॥ आश्वास्यचशुभैर्वाक्यैःसुधर्मांसुजनैर्ययौ ॥३७॥ आगतंतुनृपंवी क्ष्यश्रीकृष्णेनसमन्वितं॥ दिक्पालाश्चप्रणेमुर्वैरामेशानादयःसुराः ॥३८॥उग्रसेनस्यभूपस्यवज्रनाभेतपःपरं॥किंवर्णयामियंसर्वेश्रीकृष्णा ध्यानमंतिहि॥३९॥यादवेंद्रस्तुसर्वान्वैदेवान्नत्वाविलज्जितः॥शक्रसिंहासनेदिव्येनारुरोहविचारयन् ॥ ४० ॥ तदैवकृष्णोभगवान्गृहीत्वा पाणिनानृपं ॥ स्वभक्तंस्थापयामासतस्मिन्वैवासवासने ॥ ४१ ॥ इति श्रीगर्गसंहितायांहयमेधच०राजराज्ञीसंवादेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ अथराजासुधर्मायांवासुदेवेननोदितः ॥ संस्थितानृत्विजोवज्रमूर्ध्नानम्यप्रसाद्यच ॥ १ ॥ पराशरश्चव्यासश्चदेवलश्च्य वनोऽसितः ॥ शतानंदोगालवश्चयाज्ञवल्क्योबृहस्पतिः ॥अगस्त्योवामदेवश्चमैत्रेयोलोमशःकविः॥ अहंक्रतुर्जैमिनिश्चवैशंपायनएवच॥३॥ पैलःसुमंतुःकण्वश्चभृगूरामोकृतव्रणः ॥ मधुच्छंदोवीतहोत्रोकषवोधौम्यआसुरिः॥४॥जाबालिर्वीरसेनश्चपुलस्त्योपुलहस्तथा॥ दुर्वासाश्च मरीचिश्चह्येकतश्चद्वितस्त्रितः ॥ ५ ॥ अंगिरानारदश्चैवपर्वतःकपिलोमुनिः ॥ जातूकर्ण्योह्युतथ्यश्चसंवर्तश्चमृगीसुतः ॥ ६ ॥ शांडि ल्यःप्राड्विपाकश्चकहोडःसुरतोमनुः ॥ कचःस्थलशिराश्चैवस्थूलाक्षःप्रतिमर्दनः ॥ ७ ॥ बकदाल्भ्यश्चकौंडिन्योरैभ्योद्रोणःकृपस्तथा ॥

प्रगटाक्षोयवक्रीतोवसुधन्वाचमित्रभूः ॥ ८ ॥ अपांतरतमोदत्तोमार्कंडेयोमहामुनिः ॥ जमदग्निःकश्यपश्चभरद्वाजश्चगौतमः ॥ ९ ॥ अत्रि
मुनिर्वसिष्ठश्चविश्वामित्रःपतंजलिः ॥ कात्यायनिःपाणिनिश्चवाल्मीकाद्याश्चऋत्विजः ॥ १० ॥ पूजितायादवेंद्रेणप्रसन्नास्तेभवन्नृप ॥
ततःसर्वैऋत्विजश्चनृपमूचुर्निमंत्रिताः ॥ ११ ॥ ॥मुनयऊचुः ॥ ॥ उग्रसेनमहाराजसुरासुरनमस्कृत ॥ यज्ञंकृष्णस्यकृपयाकुरुसोपि
भविष्यति ॥ १२ ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वापरितुष्टाखिलेंद्रियः ॥ सर्वान्वैक्रतुसंभारानाजहारांधकेश्वरः ॥ १३ ॥ ततःकृष्ट्वायज्ञभूमिंविप्राः
कनकलांगलैः ॥ पिंडारकेयथान्यायंदीक्षयांचक्रिरेनृपम् ॥ १४ ॥ चतुर्योजनपर्यंतंविलिख्यबहुशोमहीं ॥ यज्ञस्यार्थेनृपस्तत्ररचयामासमं
डपान् ॥ १५ ॥ योनिमेखलयायुक्तंमध्येकुंडंविधायच ॥ तस्मिन्वैस्थापयामासविधिनाजातवेदसम् ॥ १६ ॥ रत्नानेकैर्विरचितांपताका
भिर्युतांसभाम् ॥ ममवाक्याद्वज्रनाभेरचयामासचाहुकः ॥ १७ ॥ अथदृष्ट्वासभांकृष्णोनिजगौस्वसुतंप्रति ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥
प्रद्युम्नशृणुमद्वाक्यंतन्निशम्यकुरुत्वरम् ॥ १८ ॥ गत्वाशस्त्रधरैःशूरैर्यत्नेनहयमानय ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाहरेर्वाक्यंप्रद्युम्नोध
न्विनांवरः ॥ १९ ॥ तथेत्युक्त्वाहयंनेतुंवाजिशालांजगामह ॥ ततःकृष्णेनरक्षार्थंस्वपुत्राश्चहयस्यवै ॥ २० ॥ प्रेषितावाजिशालायांभा
नुसांबादयोनृप ॥ सगत्वावाजिशालायांरुक्मीणीनंदनोबली॥२१॥स्वर्णशृंखलयाबद्धान्श्यामकर्णान्सहस्रशः॥विलोक्यैकंस्वहस्तेनयज्ञ
योग्यंतुरंगमम् ॥२२॥ प्रहसन्मोचयामासबंधनान्नृपलीलया ॥ सहयोनिर्ययौमुक्तोशालायाश्चशनैःशनैः ॥ २३ ॥ रत्नाननोपीतपुच्छःश्या
मकर्णोमनोहरः ॥ स्रग्भिर्मुक्ताफलानांचशोभितोदिव्यदर्शनः ॥ २४ ॥ श्वेतातपत्रेणयुतोचामरैःसमलंकृतः ॥ अग्रतोमध्यतश्चैवपृष्ठत
श्चहरेःसुताः ॥ २५ ॥ सेवंतेहरिराजंवैसुराःसर्वेहरिंयथा ॥ तथान्यैरक्षमाणस्तुमंडलेशैस्तुरंगमः ॥ २६ ॥ प्राप्तोथमंडपंकुर्वन्खुराक्षत
तलांमहीम् ॥ नृपोवीक्ष्यागतंतत्रश्यामकर्णंमुदान्वितः ॥ २७ ॥ प्रेषयामासमाराजन्क्रियाकर्तव्यतांप्रति ॥ सोहंनृपंचसंस्थाप्यरुचिमत्या
मन्वितम् ॥ २८ ॥ पिंडारकेप्रयोगंवैकारयामासधर्मतः ॥ नृपश्चैत्रेपूर्णिमायांदीक्षितोजिनसंवृतः ॥२९॥ असिपत्रव्रतंराजन्सचकारमदाज्ञ
या ॥ अहंतुयादवेंद्रस्यकुलपूर्वगुरुर्मुनिः ॥ ३० ॥ सर्वेषांचैवविप्राणामाचार्योह्यभवन्नृप ॥ अथविप्राब्रह्मघोषैःश्रीकृष्णस्याज्ञयास्थिताः

॥३१॥सर्वाःप्रपूजयामासुर्हरंवादीन्सुरान्पृथक्॥ततःसर्वैमुनिगणाःसंस्थाप्यतुरगंनृप ॥ काश्मीरचंदनेनापिपुष्पस्रग्भिश्चतंदुलैः ॥३२॥नीराजनादिभिर्धूपैःसुधाकुंडलकादिभिः॥पूजयित्वाहयंभूपंदानार्थेतुह्यनोदयन्॥३३॥ततःश्रुत्वाहुकःशीघ्रंपूर्वमह्यंददौधनम्॥एकलक्षंतुरंगाणांसहस्रंहस्तिनांतथा॥३४॥द्विसहस्रंरथानांचधेनूनांलक्षमेवच॥शतभारसुवर्णानामीदृशींदक्षिणांनृपः ॥३५॥ निमंत्रितेभ्योविप्रेभ्यउग्रसेनोनृपस्ततः॥ यथोक्तांदक्षिणांराजन्प्रददौतांचत्वंशृणु ॥३६॥घोटकानांसहस्रंचद्विपानांशतमेवच ॥ रथानांद्विशतंचैवसहस्रंचगवांतथा ॥३७॥विंशद्भारंचहेमानामीदृशींदक्षिणांपुनः॥अथागतेभ्योविप्रेभ्योनत्वाराजाविधानतः ॥३८॥ गजमेकंरथंगांचस्वर्णभारंचघोटकं॥एकैकस्मैचविप्रायदक्षिणांप्रददौनृपः ॥३९॥ एवंकृत्वातुदानंवैललाटेतुरगस्यच ॥कमनीयेकुंकुमाढ्येस्वर्णपत्रंबबंधह॥४०॥तत्राहमुग्रसेनस्यप्रतापंवीर्यमूर्जितम् ।ततोऽलिखंसभायांवैयादवानांचपश्यताम्॥४१॥चंद्रवंशेयदुकुलउग्रसेनोविराजति।इंद्रादयस्सुरगणायस्यादेशानुवर्तिनः ॥४२॥सहायोयस्यभगवान्श्रीकृष्णोभक्तपालकः॥अस्तिवैद्वारकापुर्यांतद्भक्त्यानिवसन्हरिः ॥४३॥तद्वाक्याद्धयमेधंसउग्रसेनोनृपेश्वरः। चक्रवर्तीहठाद्यज्ञंस्वयशोर्थंकरोतिहि॥४४॥मोचितस्तेनतुरगोहयानांप्रवरःशुभः ॥ तद्रक्षकःकृष्णपौत्रोऽनिरुद्धोवृकदैत्यहा ॥ ४५ ॥गजाश्वरथवीराणांसेनासंघसमन्वितः ॥ राजानोयेकरिष्यंतिराज्यंकौशूरमानिनः ॥४६ ॥ तेगृह्णंतुयज्ञहयंस्वबलात्पत्रशोभितम् ॥ तम्मोचयतिधर्मात्मागृहीतंचहयंनृपैः ॥ ४७ ॥ स्वबाहुबलवीर्येणानिरुद्धोलीलयाहठात् ॥ तस्यान्यथाचपदयोःपतित्वायांतुधन्विनः ॥ ४८॥ इतिपत्रेचलिखितेदध्मुःशंखान्यदूत्तमाः ॥ कांस्यतालमृदंगाद्यानेदुर्भेर्यश्चगोमुखाः ॥ ४९ ॥ मंगलानिचरित्राणिश्रीकृष्णबलदेवयोः॥ गंधर्वास्तत्रगायंतिननृतुरप्सरसोमुदा ॥५०॥ अथानिरुद्धंतुरगस्यपालनेभूत्वाप्रसन्नःकिलकार्ष्णिनंदनम् ॥ समादिदेशाच्युतएवसंस्थितंयदूत्तमानामधिपस्यपश्यतः ॥ ५१ ॥ ॥ इति श्रीगर्गसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौहयपूजनंनामैकादशोऽध्यायः ॥ ११॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथराजाकुशस्थल्यांपूजयित्वातुरंगमम् ॥मुमोचब्रह्मघोषेणविधिनाबद्धचामरम् ॥१॥ सुधाकुंडलकाःसोपिभुक्त्वातुरगराट्ततः ॥ निर्ययौस्वर्णमालाभिःशोभितःकुंकुमेनच ॥ २ ॥ रक्षणार्थंहयस्यार्थेचादरेणनृपेश्वरः॥ अनिरुद्धंवृकहणमूचेरक्षार्थमुद्यतम् ॥३॥ उ

ग्रसेनउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णपौत्रप्राद्युम्नेत्वयायत्कथितंवचः ॥ पालनार्थंतुरंगस्यस्वेच्छयातत्कुरुत्वरम् ॥ ४ ॥ मद्राजसूयेपूर्वंवैप्रद्युम्नेनजि
तामही ॥ त्वंतुशूरोसिबलवान्धन्वीतस्यात्मजोमहान् ॥ ५ ॥ वृकस्तुशकुनिर्भ्रांतामहादैत्योहतस्त्वया ॥ राजानश्चजितास्सर्वेभीष्मोयु
द्धेहितोषितः ॥ ६ ॥ अहोमृगांकलोकेशौयस्मिन्संलीनतांगतौ ॥ तस्मात्त्वामृषयःसर्वेपरिपूर्णंवदंतिहि ॥ ७ ॥ तस्मात्पालयत्वंवीरसेन
याचपरीवृतः ॥ राजन्येभ्यश्चसर्वेभ्योहयमेधतुरंगमम् ॥ ८ ॥ अर्भकान्विरथान्भीतान्प्रपन्नान्दीनमानसान् ॥ सुप्तान्प्रमत्तानुन्मत्तान्रणेता
न्मानिपातय ॥ ९ ॥ श्रीकृष्णस्यप्रतापेननिर्विघ्नंतेस्तुकार्ष्णिज ॥ साश्वस्त्वंपुनरागच्छकुशलीसेनयान्वितः ॥ १० ॥ ॥ गर्गउवाच॥ ॥
ततःश्रुत्वानिरुद्धस्तुनृपस्यवचनंशुभम् ॥ तथेत्युक्त्वाहयस्यापिपालनार्थंमनोदधे ॥ ११ ॥ अथानिरुद्धंतेविप्राःकृष्णचंद्राज्ञयात्वरम् ॥ तं
मंत्रैःस्नापयित्वाचपूजांचक्रुर्मुदान्विताः ॥ १२ ॥ अनिरुद्धस्यतिलकंकृत्वाराजाविधानतः ॥ बलिंदत्वाचयुद्धायकरवालंददौततः ॥ १३ ॥
शूरोददौरत्नमालांतस्मैशौरिश्चकुंडले ॥ बलदेवश्चकवचंस्वचक्रंहरिरेवच ॥ १४ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धायकृष्णदत्तंधनुर्ददौ ॥ तथास्व
तूणौराजेंद्रतस्मैचाक्षयसायकौ ॥ १५ ॥ स्वत्रिशूलात्समुत्पाद्यचत्रिशूलंप्रमथाधिपः ॥ उद्धवश्चकिरीटंवैपीतवस्त्रंचदेवकः ॥ १६ ॥ प्रचेता
नागपाशंचशक्तिंशक्तिधरःकिल ॥ इवसनोव्यजनेदिव्येस्वदंडंयमराट्पुनः ॥ १७ ॥ हीराहारंराजराजोपरिघंतुधनंजयः ॥ भद्रकालीगदां
गुर्वींददौकुंतंदिवाकरः ॥ १८ ॥ भूःपादुकेयोगमयौपद्मंदिव्यंगणाधिपः ॥ शंखंचदक्षिणावर्त्तमक्रूरोविजयप्रदम् ॥ १९ ॥ सहस्रवाजिसंयुक्तं
विश्वकर्मविनिर्मितम् ॥ सहस्रचक्रंस्वर्णाढ्यंब्रह्मांडांतर्बहिर्गतिम् ॥ २० ॥ छत्रेणशतकुंभैश्चपताकाभिःशतैरपि ॥ शोभितंमेघनिर्घोषंघं
टामंजीरनादितम् ॥ २१ ॥ मनोवेगंमहादिव्यंजैत्रंरत्नमयंरथम् ॥ अनिरुद्धायप्रददौद्वारकायांपुरंदरः ॥ २२ ॥ कंबुदुंदुभयोनेदुःकांस्यवी
णादयस्तदा ॥ मृदंगवेणवोरागैर्जयध्वनिसमाकुलैः ॥ २३ ॥ ब्रह्मघोषैर्लाजपुष्पैर्मुक्तावर्षसमन्वितैः ॥ अनिरुद्धोपरिसुराःपुष्पवर्षं
प्रचक्रिरे ॥ २४ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरावनिरुद्धविजयाभिषेकोनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ श्रीगर्ग
उवाच ॥ ॥ अथनत्वागुरून्सोपिप्रायात्प्रष्टुंचदेवकीम् ॥ रोहिणींरुक्मिणींभामामन्याःसर्वाहरिप्रियाः ॥ १ ॥ नत्वारातिंरुक्मिवार्तीं

महंगच्छाम्युवाचह ॥ राज्ञादिष्टोपालनार्थंहयस्यसहयादवैः ॥२॥ ताश्चगद्गदभाषिण्योतंपरिष्वज्यकार्ष्णिजम् ॥ आशिषंप्रददूराजन्तस्मै चप्रणतायवै ॥ ३ ॥ नत्वाताश्चययौसोपिभार्याणांभुवनानिच ॥ तमागतंस्वभर्तारंतिस्रःपन्त्योविलोक्यच ॥ ४ ॥ आदरंतस्यताश्चक्रु र्विरहात्खिन्नमानसाः ॥ आश्वासयित्वाताःसोपिचाजगामसभांकिल ॥ ५ ॥ गर्गउवाच ॥ अथाध्वरार्थेराजेंद्रमुनिभिःकृतमंगलः ॥ स र्वान्नृपीन्गुरूंश्चैवनृपेंद्रंशूरमेवच ॥६॥ वसुदेवंचहलिनंकृष्णंस्वपितरंतथा ॥ अन्यांश्चयादवान्पूज्याननिरुद्धःप्रणम्यच॥७॥ पूजितोनागरैः सर्वैर्धनुष्पाणिःशरीनृप ॥ बद्धगोधांगुलित्राणःकवचीकुंडलावृतः॥८॥उपानद्गूढपादश्चपंचास्यसमविक्रमः ॥ करवालधरश्चर्मीकिरीटीश क्तिहस्तकः॥९॥ महावीरःसुवर्णस्यह्यलंकारैरलंकृतः॥पुरंदररथेनापिनिर्ययौस्वपुराद्बहिः ॥१०॥गीतवादित्रघोषेणब्रह्मघोषेणकार्ष्णिजं ॥ यास्यंतंचामरैर्युक्तंददृशुःपुरवासिनः ॥ ११ ॥ ततःश्रीकृष्णचंद्रेणप्रेषिताउद्धवादयः ॥ भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकाः ॥ १२ ॥ अथराजायदून्प्राहानिरुद्धस्यचयादवाः ॥ सहायार्थंतुप्रधनेवदतात्कःप्रयास्यति ॥ १३ ॥ उग्रसेनवचःश्रुत्वासांबोजांबवतीसुतः ॥ सर्वे षांपश्यतांनत्वानृपंवचनमब्रवीत् ॥१४॥ सांबउवाच ॥ अनिरुद्धस्यराजेंद्रसहायमहमेवच ॥ महारणेचशत्रुभ्यःकरिष्येसर्वदाकिल॥१५॥ यद्याहंतस्यरक्षांवैनकरिष्येरणांगणे ॥ प्रतिज्ञांममराजेंद्रशृणुष्वसत्यवादिनः ॥१६ ॥ त्याज्यांतुदशमीविद्धांयःकृत्वैकादशींनरः॥प्रयाति यांगतिंराजन्तामहंप्राप्नुयांध्रुवम् ॥१७॥गोहंतॄणांगतिर्यातुयागतिर्ब्रह्मघातिनाम् ॥ सागतिर्ममभूयाद्वैनकुर्य्यांकर्मचेदिदम्॥१८॥ ॥गर्गउ वाच ॥ ॥ इत्युक्त्वावचनंसोपिययौचांतःपुरंततः ॥ नत्वाचमातरंसर्वमभिप्रायंनिवेदयत् ॥ १९ ॥ श्रुत्वासातंपरिष्वज्यविरहादाशिषंद दौ ॥ ततोमातॄस्तुताःसर्वानत्वापत्नीगृहंगतः ॥ २० ॥ सातमायांतमालोक्यलक्ष्मणावरलक्षणा ॥ दत्वासनंबाष्पकंठीनतुकिंचिदुवा चह ॥ २१ ॥ आश्वासयित्वातांसांबोह्यभिप्रायमवर्णयत् ॥इतिश्रुत्वापतिंप्राहविरहात्खिन्नमानसा ॥ २२ ॥ ॥ लक्ष्मणोवाच ॥ ॥ अनिरुद्धस्यतुरगोरक्षणीयस्त्वयापते ॥ युद्धंहिसमुखंकार्यंविमुखंनकदाचन ॥२३ ॥ त्वद्भ्रातॄणांस्त्रियःसांतिमानवत्यःसहस्रशः ॥ संग्रामे यदितेनाथनिशम्यचपराजयम् ॥२४॥ स्मितानानाभविष्यंतिदृष्ट्वामांचतवप्रियाम् ॥ तदादुःखेनमेनाथमरणंतुभविष्यति ॥२५॥ श्रुत्वैत

द्वचनंसांबोप्रत्युवाचप्रियांहसन् ॥ ॥ सांबउवाच ॥ ॥ प्रधनेममसंप्राप्तेत्रैलोक्यंसंमुखंकिल ॥ २६ ॥ श्रोष्यसेत्वंमयाभद्रेसर्वंचविद
लीकृतम् ॥ यदिसांबोरणाच्छूरोविमुखोजायतेशुभे ॥२७॥ तदासोस्तुस्वपापेनब्रह्मविप्रविनिंदकः ॥ पुनस्त्वहंनपश्यामिचंद्राकारंतवान
नम् ॥ २८ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ इत्याश्वास्यप्रियांसांबोद्वितीयांचप्रयत्नतः ॥ अभिमन्युंसुभद्रांचमिलित्वानिर्ययौगृहात् ॥ २९ ॥
चापीनैस्त्रिंशकःसज्जोस्यंदनोयादवैर्वृतः ॥ प्राप्तश्चोपवनेसांतोनिरुद्धोयत्रवर्त्तते ॥ ३० ॥ ततःस्वभ्रातरःसर्वेश्रीकृष्णेनगदादयः ॥ प्रेषिता
आत्मजाश्चैवभानुदीप्तिमतादयः ॥ ३१ ॥ सर्वेहिधन्विनःशूरादंशितायुद्धकोविदाः ॥ चतुरंगबलोपेतानिर्जग्मुःकोटिशःपुरात् ॥ ३२ ॥
तालहंसमीनबर्हिमृगराजध्वजैरथैः ॥ दिव्यैश्चकनकांगैश्चचतुर्वाजिसमन्वितैः ॥ ३३ ॥ महोच्चैर्देवधिष्ण्याभैश्छत्रचामरसंयुतैः ॥ सूर्याभै
श्चसुवर्णस्यकुंभैर्जालकतोरणैः ॥ ३४ ॥ रेजुःसर्वेकृष्णसुताःकुशस्थल्याविनिर्गताः ॥ ततश्चनिर्ययूराजन्हेमनीडाश्चहास्तिनः ॥ ३५ ॥
गोमूत्रचयसिंदूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखाः ॥ अंजनाभाःकज्जलाभाघनश्यामामदच्युताः ॥ ३६ ॥ राजीवमूलसदृशाःशुक्लदंतामृगद्विपाः ॥
महोच्चाःपर्वताकारारणद्घंटामहोद्भटाः ॥ ३७ ॥ ऐरावणकुलेभाश्चतिस्रश्शुंडाश्चपांडुराः ॥ चतुर्दंतास्तुकृष्णेनभौमान्नीताश्चनिर्ययुः ॥३८॥
ध्वजयुक्तालक्षगजालक्षादुंदुभिसंयुताः ॥ लक्षाःशून्यामहामात्यैःस्वर्णकंबलमंडिताः ॥ ३९ ॥ ततःशूरैश्चसंयुक्तागजेंद्राएककोटयः ॥
इतस्ततोविरेजुस्तेबलेऽव्योमकरायथा ॥४०॥ उत्पाट्यचगुल्मान्शुंडैश्चक्षेपयंतोनभस्तले ॥ महींपादैःकंपयंतआर्द्रीकृत्वामदैरपि ॥ ४१ ॥
प्रासाददुर्गशैलांगान्पातयंतःशिरस्थलैः ॥ रिपूणांचबलंसर्वंखंडयंतोमहाबलाः ॥ ४२ ॥ श्यामपीतकृष्णशुक्लरक्तवर्णैश्चकंबलैः ॥ सुवर्ण
शृंखलैर्युक्तारेजुरेतादृशागजाः ॥ ४३ ॥ ततस्तुरंगमायेवैनारदेनविलोकिताः ॥ तेसर्वेनिर्गताराजन्स्वर्णहारैश्चसंयुताः ॥ ४४ ॥ केचिद्वै
चंचलांगाश्चधूम्रवर्णामनोहराः ॥ श्यामवर्णाःपद्मवर्णाःकृष्णवर्णाःसुकंधराः ॥ ४५ ॥ दुग्धाभाघोटकाःकेचित्तथाकीलालसन्निभाः ॥
हरिद्राभाःकुंकुमाभाःपालाशकुसुमप्रभाः ॥ ४६ ॥ केचिच्चित्रविचित्रांगाःस्फटिकांगामनोजवाः ॥ हरिद्वर्णास्ताम्रवर्णाःकौसुंभाभाःशुक
प्रभाः ॥ ४७ ॥ इंद्रगोपनिभागौरादिव्याःपूर्णेंदुसन्निभाः ॥ सिंदूरांगाश्चाग्निवर्णारविबालसमप्रभाः ॥ ४८ ॥ एतेतुरंगमाराजन्सर्वदेशा

त्समागताः ॥ पुर्याकृष्णप्रतापेनतेतुसर्वेविनिर्गताः ॥ ४९ ॥ कृष्णस्यवाजिशालासुयेवर्ततेचतेहयाः ॥ वैकुंठवासिनश्चैवश्वेतद्वीपनिवासिनः ॥ ५० ॥ केचिन्मयूरवर्णाश्चनीलकंठनिभास्तथा ॥ विद्युद्वर्णास्ताक्ष्यवर्णाःसर्वेपक्षैरलंकृताः ॥ ५१ ॥ शिखामणिधराःशुक्लचामरैःसमलंकृताः॥स्रग्भिर्मुक्ताफलानांचरक्तवस्त्रैर्विभूषिताः ॥५२॥ स्वर्णेनमंडिताःपुच्छमुखपट्टस्फुरत्प्रभाः ॥ सर्वांगसुंदरादिव्यानिर्गतास्तेसहस्रशः ॥ ५३ ॥ नस्पर्शंतःपदैर्भूमिंद्योतेकृष्णहयानृप ॥ चंचलावायुवेगाश्चमनोवेगामनोहराः ॥ ५४ ॥ बुद्बुदेष्वतिगाश्चैवपक्वसूत्रेषुभूपते॥लूताजालेषुकेचिद्वैचलंतःपारदंह्यनु॥५५॥स्फारावारिपृष्ठदृश्यंतेनिराधारानृपेश्वर॥अन्येपिनिर्गताराजन्म्लेच्छदेशभवाहयाः ॥५६॥ शतयोजनगाश्चैवकोटिशःकोटिशोनृप ॥ गर्तदुर्गनदीसौधशैलादींश्चहरेर्हयाः ॥ उल्लंघयंतोनृपतेसर्वीरास्तेतुरंगमाः ॥ ५७॥ ततश्चनिर्ययुःसर्वेद्वारकायाःपदातिनः ॥ धन्विनोदंशिताःशूरामहाबलपराक्रमाः ॥ ५८ ॥ खड्गचर्मधराउच्चालोहकंचुकमंडिताः ॥ संग्रामेबहुशत्रूणांजेतारोगजसन्निभाः ॥ ५९ ॥ इत्थंविनिर्गतंसैन्यंयादवानांनिरीक्ष्यच ॥ देवदैत्यनराःसर्वेविस्मयंपरमंगताः ॥ ६० ॥॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौयदुसैन्यनिर्गमनंनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥छ॥ ॥श्रीगर्गउवाच॥ ॥ अथतन्मित्रनाथंवैउग्रसेनाज्ञयानृप ॥ वसुदेवःकामपालःश्रीकृष्णःकार्ष्णिरेवच ॥१॥ अन्येपियादवाराजन्रथैःसर्वेविनिर्ययुः॥गत्वानिरुद्धंददृशुःसेनयातुपरीवृतम् ॥ २॥ प्रद्युम्नायराजसूयेयानीतिःकथितापुरा॥ तांसर्वामनिरुद्धायकथयामासमाधवः ॥३॥ इतिश्रुत्वाचकृष्णस्यशासनंसर्वेयादवाः ॥ शिरसाजगृहूराजन्ननिरुद्धादयोमुदा ॥४॥ अथगर्गमुनींश्चैववसुदेवंहलायुधम्॥श्रीकृष्णचंद्रंकार्ष्णिंचप्राद्युम्निःप्रणनामह॥५॥ वसुदेवरामकृष्णप्रद्युम्नाद्याःशुभाशिषम् ॥ अनिरुद्धायदत्त्वाचप्रविष्टास्तेपुरींरथैः ॥६॥ अथानिरुद्धस्यहयोदेशेदेशेगतोनृप ॥ नकेपिजगृहुस्तंवैभयात्कृष्णस्यभूमिपाः ॥ ७ ॥ यत्रयत्रगतोवाजीतत्रतत्रससैनिकः ॥ कार्ष्णिजःपृष्ठतस्तस्यजेतुंशत्रून्गतःकिल ॥८॥ इत्थंविलोकयन्राज्यान्यनिरुद्धतुरंगमः॥राजितांनर्मदातीरेययौमाहिष्मतींपुरीम्॥९॥चातुर्वर्ण्यसमाकीर्णामश्मदुर्गेणमंडिताम्सदनैर्गगनस्पर्शैर्महेशस्यालयैर्वृताम् ॥१०॥ इंद्रनीलेनराज्ञापिपालितांपंचयोजनाम् ॥ शालैस्तालैस्तमालैश्चवटैर्बिल्वैश्चपिप्पलैः ॥११॥ तडागैश्चैववापी

भिर्घुष्टांपक्षिगणैस्तथा॥ईदृशींनगरीमश्वोददर्शोपवनेगतः॥१२॥इंद्रनीलस्यतनयोनाम्नानीलध्वजोबली ॥ पुर्य्याःसहस्रवीरैश्चमृगयार्थीवि
निर्गतः।१३।ततोददर्शतुरगंसपत्रंनृपनंदनः।प्रफुल्लितेचोपवनेकदंबस्यतलेस्थितम्।१४।चरंतंचामरैर्युक्तंसौरभेयीपयःप्रभम्॥स्त्रीणांकुंकुम
हस्तैश्चमुक्ताहारैरलंकृतम्॥हयंदृष्ट्वाराजसुतोस्ववाहादवतीर्यच ॥१५॥ केशेषुतंनिजग्राहहर्षेणनृपलीलया॥१६॥तत्पत्रंवाचयामासयादवें
द्रेणयत्कृतम्॥द्वारकाधिपतीराजासर्वशूरशिरोमणिः॥१७॥नान्योस्तितत्समःकोपिचक्रवर्तीबृहच्छ्रवाः॥विमोचितस्तुरगराड्तेनासौपत्रसं
युतः॥१८॥ पाल्यमानोनिरुद्धेनगृण्हंतुसबलानृपाः ॥ तस्यान्यथाप्रपदयोःपतित्वायांतुक्षत्रियाः॥१९॥ इत्यभिप्रायमालोक्यकोपेनाह
नृपात्मजः॥अनिरुद्धोधनुर्द्धारीधन्विनोनवयंस्मृताः॥२०॥मत्पितरिस्थितेमह्यांकस्तुगर्वंसमाचरेत्॥ ॥श्रीगर्गउवाच॥ ॥इत्युक्त्वास
हयंनीत्वाप्रययौनृपसन्निधौ॥२१॥ कथयामासवृत्तांतंपितुरग्रेहयस्यच ॥ श्रुत्वापुत्रस्यवचनमिंद्रनीलोमहीश्वरः॥२२॥ शिवभक्तोमहामा
नीपुत्रंप्राहमहाबलः॥ ॥इंद्रनीलउवाच॥ ॥समर्थेनपुरादत्तंराजसूयेक्रतूत्तमे॥२३॥प्रद्युम्नायबलिंकिंचित्कुमंत्रिवचनान्मया ॥ अद्यानि
रुद्धस्तुहयंपालयन्पुनरागतः॥२४॥ अहोदैवबलंयेनकिंनभूयाद्विपर्य्ययः॥गतावृद्धिंद्वारकायामल्पकालेनवृष्णयः ॥ २५ ॥ तस्मात्सर्वा
न्विजेष्यामिकार्ष्णिजप्रमुखान्यदून्॥श्यामकर्णंनदास्यामितस्मैमानवृतायच॥२६॥ पालयिष्यतिमांयुद्धेभक्त्यासंतोषितःशिवः ॥इत्यु
क्त्वासेनयायुक्तोवीरोमाहिष्मतीपतिः॥२७॥स्वर्णदाम्नाहयंबध्वायुद्धंकर्तुमनोदधे॥ततोनिरुद्धःसंप्राप्तोतुरगंचविलोकयन्॥२८॥अक्षौहि
णीशतयुतोनर्मदायास्तटेनृप॥सांबोमधुर्बृहद्बाहुश्चित्रभानुर्वृकोरुणः॥२९॥संग्रामजित्सुमित्रश्चदीप्तिमान्भानुरेवच॥ वेदबाहुःपुष्करश्चश्रु
तदेवःसुनंदनः॥३०॥विरूपश्चित्रबाहुश्चन्यग्रोधश्चकविस्तथा॥एतेसमाययूराजन्ननिरुद्धसहायिनः।३१।गदश्चसारणोक्रूरःकृतवर्माहिचोद्धवः।
युयुधानःसात्यकिश्चशूराएतेचवृष्णयः ॥ ३२ ॥ सहायमनिरुद्धस्यकर्तुंसर्वेसमागताः ॥ स्थित्वातेनर्मदातीरेभोजवृष्ण्यंधकादयः॥३३॥
श्यामकर्णमपश्यंतोत्वब्रुवन्विस्मयान्विताः ॥ केननीतःसपत्राश्वउग्रसेनस्यभूपतेः॥३४॥तस्मान्मित्राणिसोप्यत्रश्यामकर्णोनदृश्यते॥रा
जसूयेपुरायस्मैनरदैत्यसुरादयः ॥ ३५ ॥ नवखंडाधिपाश्चैवनिर्जिताश्चबलिंददुः ॥ यस्यवैशासनंचंडंतिरस्कृत्यकुधीर्नृपः ॥ ३६ ॥ तुर

गंहृतवान्मानात्सस्तेनोदंडमर्हति ॥ सर्वेषामितिवाक्यंतुश्रुत्वाहृष्टापुरींपुरः ॥ ३७ ॥ उद्धवंमंत्रिणांश्रेष्ठंप्राहरुक्मवतीसुतः ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ नगरीयंनदीतीरेकस्यभूपस्यराजते ॥ ३८ ॥ तुरंगमोगतोस्त्यस्यामितिमन्येत्वहंकिल ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यप्राहकृष्णसखोमुदा ॥ ३९ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ इंद्रनीलस्यनगरीनाम्नामाहिष्मतीशुभा ॥ महेशपूजनरतावर्णायस्यांवसंतिहि ॥ ४० ॥ नृपेणानेनवृष्णीशनर्मदायास्तटेपुरा ॥ द्वादशवर्षपर्यंतंपूजितोनर्मदेश्वरः ॥ ४१ ॥ ततःशिवःप्रसन्नोभूदुपचारैश्चषोडशैः ॥ तस्मैस्वदर्शनंदत्वावरार्थंतमनोदयत् ॥ ४२ ॥ महेशस्यवचःश्रुत्वानृपोमाहिष्मतीपतिः ॥ भूत्वाकृतांजलीरुद्रंप्राहगद्गदयागिरा ॥ ४३ ॥ ईशानत्वांनमस्येहंनर्मदेशंजगद्गुरुम् ॥ पुरुषाणांसकामानांकामरूपसुरद्रुमम् ॥ ४४ ॥ त्वत्तःप्रदातुःकांक्षेहंवरमेतन्महेश्वर ॥ देवदैत्यनरेभ्यस्त्वंरक्षमांसर्वदाभयात् ॥ ४५ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यकृत्तिवासामुदान्वितः ॥ तथास्तुचोक्त्वाराजेंद्रततश्चांतरधीयत ॥ ४३ ॥ तस्मादेषनृपःशूरोहयंतुभ्यंनदास्यति ॥ विनायुद्धेनरुद्रस्यवरात्कंदर्पनंदन ॥ ४७ ॥ इत्थमौपगवेर्वाक्यमनिरुद्धोनिशम्यच ॥ बलीधैर्येणप्रत्याहयादवानांचशृण्वताम् ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ नृपस्यैतस्यरुद्रस्तुसहायस्तेह्युदाहृतः ॥ तथाकृष्णस्तुभगवान्शृणुमंत्रिन्ममोपरि ॥ ४९ ॥ इत्युक्त्वायादवैःसार्द्धंवीरोरुक्मवतीसुतः ॥ हयस्यमोचनार्थंवैनृपंजेतुंमनोदधे ॥ ५० ॥ ततःपरिघनिर्स्त्रिंशगदाचापपरश्वधैः ॥ बभूवुर्यादवाःसज्जाःप्राद्युम्नोदंशितेस्थिते ॥ ५१ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौअनिरुद्धप्रयाणंनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथेंद्रनीलस्यसुतोमहाबलोह्यक्षौहिणीभिस्त्रिभिरेवसंयुतः ॥ यदून्विजेतुंस्वपुराद्विनिर्गतोपितुश्चवाक्याद्दृढरोषपूरितः ॥ १ ॥ तमागतंवीक्ष्यनृपस्यपुत्रंश्रीकृष्णपौत्रस्तुधनुर्गृहीत्वा ॥ युद्धंप्रकर्तुंप्रययौसएकःवृत्रंविजेतुंचयथाबिडौजाः ॥ २ ॥ गत्वानिरुद्धःसंग्रामेशत्रूणामुपरित्वरं ॥ मुमोचबाणपटलान्सर्वेषांत्रासयन्मनः ॥ ३ ॥ ततश्चदुद्रुवुःसर्वेनीलकेतोश्चसैनिकाः ॥ रणाद्भीताःस्वशंवंचदृष्ट्वौप्रद्युम्ननंदनः ॥ ४ ॥ पलायमानांस्वांसेनांदृष्ट्वानीलध्वजोबली ॥ चापटंकारयञ्छीघ्रमाययौरणमंडले ॥ ५ ॥ सेनांस्वांनोदयामासपुनःसोपिधनुर्ज्यया ॥ द्विषांमध्येऽनिरुद्धंतंदृष्ट्वासांबोत्यमर्षितः ॥ ६ ॥ धनुष्टंकारयन्प्राप्तोह्यक्षौहिण्यावृतोरुषा ॥ विंशत्बाणैर्नीलकेतुंपं

चभिःपंचभीरथान् ॥ ७ ॥ अताडयद्गजांश्चैवतथासतुहयान्नरान् ॥ भूम्यांनिपेतुस्तेसर्वेसांबबाणैःप्रताडिताः ॥ ८ ॥ गजोपरिगजाःकेचि
द्रथोपरिरथास्तथा ॥ हयोपरिहयाश्चैवनरोपरिनराश्चवै ॥ ९ ॥ तत्क्षणेनाप्यभूद्भूमीरुधिरौघपरिप्लुता ॥ पतितैश्छिन्नभिन्नैश्चद्विपाश्वरथ
पत्तिभिः ॥ १० ॥ ततःप्रभग्नंस्वबलंविलोक्यनीलध्वजोभूपधनुर्गृहीत्वा ॥ बाणान्विमुंचन्किलयादवानांजेतुंमनोयस्यसचागमद्वै ॥ ११ ॥
सगत्वाप्रधनेराजन्दशबाणैरुषान्वितः ॥ चापंसांबस्यचिच्छेदप्रेमदुर्वचनैरिव ॥ १२ ॥ चतुर्भिश्चतुरोवाहान्द्वाभ्यांकेतुंरथंशतैः ॥ एके
नजघ्नेसूतंसइंद्रनीलसुतोबली ॥ १३ ॥ एवंकृत्वाचविरथंसांबंवैनृपनंदनः ॥ पुनःसमागतांतस्यसेनांबाणैर्जघानह ॥ १४ ॥ अथनी
लध्वजस्यापिसेनासर्वासमागता ॥ यादवानांबलंसंख्येजघानानिशितैःशरैः ॥ १५ ॥ ततःसमभवद्युद्धमुभयोःसेनयोर्मृधे ॥ निस्त्रिं
शैःपरिघैर्बाणैर्गदापरुषशक्तिभिः॥१६॥सांबोन्यंरथमारुह्यसज्जंकृत्वाधनुर्दृढम्॥तद्रथंचूर्णयामासशतबाणैरणेबली ॥ १७ ॥ सछिन्नधन्वावि
रथोगदामुद्यम्यवेगवान् ॥ अभ्यधावद्रणेक्रुद्धोसांबस्योपरिमानद ॥ १८ ॥ तदैवसांबःसहसावतीर्याथरथाद्गदाम् ॥ नीत्वानीलध्वजस्यापि
संमुखेगतवान्रुषा ॥ १९ ॥ तताडगदयासांबमागतंवीक्ष्यभूपजः ॥ नचचालप्रहारेणमालाहतगजोयथा ॥ २० ॥ ततःसांबस्तुगदया
तताडनृपनंदनम्॥ तत्प्रहारेणपतितोमूर्च्छांप्राप्तोरणेतुसः ॥२१॥ सैनिकादुद्रुवुस्तस्यहाहाकारंसमुच्चरन् ॥ ततोयुद्धायसंक्रुद्धइंद्रनीलः
समागतः ॥ २२ ॥ साकमक्षौहिणीभ्यांचविमुंचन्धनुषाशरान् ॥ तमागतंविलोक्याथमधुःकृष्णसुतोबली ॥ २३ ॥ धानुष्कोविरथंचक्र
इंद्रनीलंशिलीमुखैः ॥ सेनांसमागतांतस्ययुयुधानोर्जुनप्रियः ॥ २४ ॥ शरैर्विव्याधसमरेमैत्रीदुर्वचनैरिव ॥ ततश्चयादवैर्मुक्तोनृपोमाहि
ष्मतींययौ ॥ २५ ॥ गत्वापुर्यांचदुःखार्तोसस्मारस्वपतिंशिवम् ॥ अथतस्मैशिवःसाक्षाद्दत्त्वादर्शनमुत्तमम् ॥२६॥ पप्रच्छसर्ववृत्तांतंश्रु
त्वासतुनिवेदयत् ॥ इत्थंनिशम्यवचनंप्रत्याहप्रमथेश्वरः ॥२७॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ शोकंमाकुरुराजेंद्रमद्वरोपिमृषानहि ॥ देवदैत्यनराः
सर्वेत्वांविजेतुंनचक्षमाः॥२८॥एतेकृष्णसुताराजञ्छ्रीकृष्णस्यांशसंभवाः ॥ नदेवायेमहाराजनदैत्यानचमानुषाः ॥ २९ ॥ एतैर्विनिर्जि
तस्त्वंतुदुर्मनाभवमानृप ॥ अपराधंतुकृष्णस्यकर्तुंनार्हसिभूपते ॥ ३० ॥ समागतेभ्यएतेभ्यस्तस्मात्त्वंविधिनानृप ॥ शीघ्रंप्रयच्छभद्रं

तेहयमेधतुरंगमम् ॥ ३१ ॥ इत्युक्त्वातर्द्धेरुद्रोनृपोज्ञात्वाजगत्पतेः॥ माहात्म्यंचमुदायुक्तोगृहीत्वाक्रतुवाहनम् ॥ ३२ ॥ नीलध्वजेनस
हितोरत्नान्यादायभूरिशः॥स्वर्णभारशतंचैवमतंगजसहस्रकम्॥३३॥ नियुतंघोटकानांचह्यादायस्यंदनायुतम्॥ यत्रानिरुद्धःप्रययौनमस्क
र्तुंजनैर्वृतः ॥ ३४ ॥ अनिरुद्धस्यनिकटेगत्वाराजाविधानतः ॥ सर्वंनिवेदयामासनत्वावचनमब्रवीत् ॥ ३५ ॥ ॥ इंद्रनीलउवाच ॥ ॥
नमःकृष्णायरामायप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ नमोनमोनिरुद्धायसात्वतांप्रवरायच ॥ ३६ ॥ आदेशोदीयतांमह्यंकिंकरोम्यसुरार्दन ॥ अ
निरुद्धस्तुतंप्राहमयासहनृपोत्तम॥३७॥शत्रुभ्यश्चमित्रहयंपालयत्वंहिमामकम्॥ ॥गर्गउवाच॥ ॥इतितस्यवचश्श्रुत्वातथेत्युक्त्वानृपोनृप
॥ ३८ ॥ नीलध्वजायराज्यंतुदत्वागंतुंमनोदधे॥३९॥इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेध० विजयवर्णनंनामपंचदशोऽध्यायः ॥ ॥ १५ ॥
॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथमुक्तस्तुतुरगोदेशान्सर्वान्विलोकयन् ॥ उशीनरेचविषयेप्राप्तश्चंपावतींपुरीम् ॥ १ ॥ राज्ञाहेमांगदेनापिपा
लितांदुर्गमंडिताम् ॥ चातुर्वर्ण्यजनाकीर्णांप्रासादैःपरिवेष्टिताम्॥२॥ यत्रहेमांगदोराजापुत्रेणहंसकेतुना॥ राज्यंकरोतिसुकृतिर्महाशूरजनै
र्वृतः ॥ ३ ॥ गृहीतस्तेनतुरगोऽनिरुद्धस्यमहात्मनः ॥ स्वपुर्यांलीलयाराजन्यादवानगणय्यच ॥ ४ ॥ बद्धाहेमांगदोराजास्वर्णदाम्नाचवा
जिनम् ॥ द्वारेषुचकपाटादीन्दत्वाक्रोधेनपूरितः ॥५ ॥ यादवानांविनाशायदुर्गभित्तिषुमानद॥शतघ्न्यश्चद्विलक्षाणिधृत्वायुद्धायवैमनः॥६
ततःप्राप्तोनिरुद्धस्तुससैन्योश्वंविलोकयन् ॥ चंपावत्याह्युपवनेशिबिरोभूच्चतस्यवै ॥७॥ अथप्रद्युम्नतनयोतत्रादृष्ट्वातुरंगमम् ॥ उद्धवंकृष्ण
चन्द्रस्यसखायमिदमब्रवीत् ॥ ८ ॥ ॥अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ कस्येयंनगरीमंत्रिन्केननीतोहयोमम ॥ त्वंजानासिमहाबुद्धेकथयस्ववि
चार्यच॥९॥इत्थंनिशम्यनद्वाक्यमुद्धवोबुद्धिमत्तमः ॥ ज्ञात्वावार्तांचशत्रूणामिदंवचनमब्रवीत् ॥ १० ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ इयं
चंपावतीनाम्नानगरीद्वारकेश्वर ॥ हंसध्वजेनपुत्रेणयत्रहेमांगदोनृपः ॥ ११ ॥ करोतिराज्यंतेनापिगृहीतस्तुरगस्तव ॥ एषराजामहाशू
रोयज्ञस्याश्वंनदास्यति ॥ १२ ॥ पुर्यांस्थित्वाभुशुंडीभिर्बहुयुद्धंकरिष्यति ॥ ननिर्गमिष्यातिबहिर्युद्धायसनृपःपुरात् ॥ १३ ॥ तस्मात्त
वेच्छानृपतेयथाभूयात्तथाकुरु ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वासउवाचरुषान्वितः ॥ १४ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ अहंसर्वान्हनिष्यामिदुर्गयुक्तान्बहून्द्वि

षः ॥ लोहशक्तिसमैर्बाणैःप्रहरार्द्धेनसत्तम ॥ १५ ॥ इत्थंतद्वाक्यमाकर्ण्ययादवाःक्रोधपूरिताः ॥ पुरींहंतुंययुःशीघ्रंमुंचन्बाणाश्चकोटिशः ॥ १६ ॥ अंधकानांचबाणौघैःपुर्यांकोलाहलोप्यभूत् ॥ शत्रवःशंकिताःसर्वेवीराहंसध्वजादयः ॥ १७ ॥ ततोनृपस्यवचनाद्वीरास्तेसाहसेनवै ॥ दुर्गभित्तिष्वथारुह्ययादवान्ददृशुर्बहिः ॥ १८ ॥ दृष्ट्वातेचभयंप्रापुःसन्नद्धान्यदुपुंगवान् ॥ शस्त्रवर्षंप्रकुर्वन्तःसर्वतःपरिमंडितान् ॥ ॥ १९ ॥ तेभ्यःशतघ्नीर्व्यसृजन्चतुर्दिक्षुचवह्निना ॥ सर्वांनेवहनिष्यामोनदास्यामोहयंब्रुवन् ॥ २० ॥ अथानिरुद्धसेनायांहाहाकारोमहानभूत् ॥ विह्वलावृष्णयःसर्वेशतघ्नीभिःप्रताडिताः ॥ २१ ॥ संछिन्नभिन्नसर्वांगाःकेचिद्युद्धात्पलायिताः॥ केचिन्मूर्छांगताराजन्केचिद्वैनिधनंगताः ॥ २२ ॥ केचित्प्रज्वलितायुद्धेभस्मीभूतास्तथापरे ॥ केचिद्वैपादहीनाश्चकरहीनाविबाहवः ॥ २३ ॥ निःशस्त्राःपतिताश्चैवकेचिज्ज्वलितकंचुकाः॥हाहेतिवादिनःकेचिद्रामकृष्णेतिवादिनः ॥२४ ॥शतघ्नीभिर्विशीर्णांगागजाःकेचिन्मृधांगणे॥दुद्रुवंतश्चपतितामूर्च्छितानिधनंगताः॥२५॥उत्पतंतोदुद्रुवंतश्छिन्नदेहास्तुरंगमाः॥ मृधेमृत्युंगताःकेचिद्विशीर्णाःपतितारथाः॥२६॥अग्निनापूरितंसर्वंयदुसैन्यंभयानकम् ॥ दृष्ट्वानिरुद्धःसंग्रामेशुशोचसंस्मरन्हरिम् ॥ २७ ॥ ततःकृष्णस्यकृपयाबुद्धिंप्राप्तउषापतिः ॥ प्रतिशार्ङ्गंगृहीत्वावैनिषंगाच्छरमेवच ॥ २८ ॥ नीत्वानिधायकोदंडेपर्जन्यास्त्रंसमादधे ॥ २९ ॥ बाणेप्रमुक्तेसतिवैबलाहकोसमागतःसोयदुसैन्यमंडले ॥ जलंववर्षाथयदून्प्रपालयन्कृपीटयोनिंकिलशांतयन्नृप ॥ ३० ॥ ततस्तेऽग्निभयान्मुक्ताश्शीतलांगाश्चवृष्णयः ॥ श्लाघांकृत्वानिरुद्धस्ययुद्धंकर्तुंसमुत्थिताः ३१ ॥ तान्प्रत्याहानिरुद्धस्तुह्यहंयास्येपुरींप्रति ॥ अर्वेणपक्षयुक्तेनैकोविजेतुंद्विषांपतिम् ॥३२॥ गर्गउवाच ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यसांबाद्याःकृष्णनंदनाः ॥ प्रोचुःसर्वेचतंराजन्नष्टादशमहारथाः ॥३३॥ हरिपुत्राऊचुः ॥ गंतुंनार्हसित्वंराजञ्शत्रूणांनगरींप्रति ॥ प्रयास्यामोवयंसर्वेविजेतुंचाततायिनम् ॥३४॥इत्युक्त्वाकुपिताःसर्वेसहसारुह्यघोटकान्॥सपक्षान्धन्विनोवीरादंशितायुद्धकोविदाः ॥३५ ॥ उल्लंघयित्वाप्राकारंपुर्यांप्राप्ताहरेःसुताः ॥ गत्वाजघ्नुर्द्विषःसर्वान्बाणैरुरगसन्निभैः ॥ ३६ ॥ तेशत्रवस्तुसहसानृपस्यवचनान्नृप ॥ युद्धार्थेधन्विनःक्रुद्धाआगताएककोटयः ॥ ३७ ॥ तानागतान्बहून्वीरान्कुपितानुद्यतायुधान् ॥ सांबोमधुर्बृहद्बाहुश्चित्रभानुर्वृकोऽरुणः ॥ ३८ ॥

संग्रामजित्सुमित्रश्चदीप्तिमान्भानुरेवच ॥ वेदबाहुःपुष्करश्चश्रुतदेवःसुनंदनः ॥ ३९ ॥ विरूपश्चित्रबाहुश्चन्यग्रोधश्चकविस्तथा ॥ एतेकृ
ष्णसुताःसर्वेजघ्नुर्बाणैर्निरीक्ष्यच ॥ ४०॥ ततःपुर्यांचवीराणांरुधिरेणभयंकरा ॥ नंदीबभूवराजेंद्रपुरद्वाराद्विनिःसृता ॥ ४१ ॥ तामागतां
नदींघोरामनिरुद्धस्तुशंकितः ॥ प्रत्युवाचरुषाराजन्मुखेनपरिशुष्यता ॥ ४२॥ मत्पितृभ्रातरःसर्वेरणेकिंनिहताअहो ॥ तस्मादस्मान्प्ला
वयितुंनदीघोरासमागता ॥४३ ॥ एतामाग्नेयैर्बाणैःशोषयिष्येनसंशयः ॥ पातयिष्यामिनगरीमहंगिरिसमैर्गजैः॥ ततोनिरुद्धवचनाद्धस्ति
पैर्लक्षहस्तिनः ॥ महोच्चाश्चमदोन्मताःकज्जलाद्रिसमप्रभाः ॥ ४५ ॥ करैर्गुल्मान्समुत्पाट्यक्षेपयंतश्चतत्पुरे ॥ कंपयंतोभुवंपादैःपुरोपरिस
मागताः ॥ ४६ ॥ गत्वातेकुंजराःसर्वेहेमांगदपुरींरुषा॥सर्वतःपातयामासुःशीघ्रंकुंभस्थलैर्नृप ॥ कपाटाःपतिताःसर्वेद्वाराणांदृढशृंखलाः
॥ ४७ ॥ दुर्गस्यपतिताःपुर्यांगजैःपाषाणभित्तयः ॥ ४८ ॥ पातयित्वाकपाटादीन्दुर्गंचैवहरेर्गजाः ॥ पुर्यांप्राप्तानृपश्रेष्ठरिपूणांपातयन्गृहा
न्॥४९॥हाहाकारोमहानासीच्चंपावत्यांतदैवहि॥भयभीताजनाःसर्वेनृपाद्याविस्मयंगताः॥ ५०॥ तदातुधर्षितोराजास्त्रजावद्धकरद्वयम् ॥
समुखेहरिपुत्राणामाययौपाहिमांब्रुवन् ॥५१॥ तमागतंनृपंवीक्ष्यरणेसांबस्तुधर्मवित् ॥ भ्रातॄन्निवारयामासदीनहंतॄंश्चहस्तिपान् ॥५२॥
निवारयित्वासर्वान्सराजानमिदमब्रवीत् ॥ सांबउवाच ॥ आगच्छराजन्भद्रंतेनीत्वाममतुरंगमम् ॥५३॥गच्छानिरुद्धनिकटेततःश्रेयोभवि
ष्यति॥इतिश्रुत्वासतद्वाक्यंनीत्वायज्ञतुरंगमम्॥हरिपुत्रैर्युतोराजानिश्चक्रामपुराद्बहिः ॥५५॥ गत्वानिरुद्धनिकटेसार्कंपुत्रेणभूपतिः॥ हयं
निवेदयामासस्वर्णकोटिंचमानद ॥५६॥अनिरुद्धस्तुराजेंद्रनीतिविद्दीनवत्सलः।तत्करौमालयाबद्धौमोचयित्वेदमब्रीत् ॥५७॥मयासहनृप
श्रेष्ठपालयैनंतुरंगमम्॥राजन्येभ्यश्चशत्रुभ्यःकृष्णस्यप्रीतिहेतवे॥५८॥श्रुत्वानिरुद्धस्यवचोमहात्मोहेमांगदोबुद्धिमतांवरिष्ठः॥दत्वाचराज्यं
स्वसुतायप्रीत्यागंतुंमनस्तत्रचकारतेन॥५९॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधच०चंपावतीविजयवर्णनंनामषोडशोऽध्यायः ॥१६॥ ॥
॥ श्रीगर्गउवाच ॥ अथानिरुद्धस्यहयोविमुक्तोयदुप्रवीरैश्चमहोज्ज्वलांगः ॥ उशीनराद्वीरवरान्प्रपश्यन्विनिर्गतःसोपिशनैःशनैश्च ॥ १ ॥
एवंसविचरन्राजन्राष्ट्रेराष्ट्रेहयोत्तमः ॥ नृपैश्चबहुभीराजन्गृहीतश्चविमोचितः ॥२॥ इंद्रनीलंजितंश्रुत्वातथाहेमांगदंनृपम् ॥ नृपाश्चान्येमंड

लेशाःप्राप्तंनजगृहुर्हयम् ॥ ३ ॥ वीरहीनान्बहून्देशान्विलोक्यतुरगोत्तमः ॥ यदृच्छयानृपश्रेष्ठस्त्रीराज्यंतुजगामह ॥ ४॥ राजन्यकन्याका
चिद्वैसुरूपानामसुंदरी ॥ यत्रापिराज्यंकुरुतेराजातत्रनजीवाति ॥ ५ ॥ यत्रदेशेस्त्रियंप्राप्ययस्तांभजतिकामतः ॥ ऊर्ध्वंसंवत्सराद्राजन्क
दाचित्सनजीवति ॥ ६ ॥ तत्पुरेतुरगोगत्वाह्युद्यानेपुष्पसंकुले ॥ लवंगलतिकावृंदेत्वेलागंधसमाकुले ॥ ७ ॥ पक्षिभिर्मधुपैर्घुष्टेस्थितोभू
च्चिंचिणीतले ॥ ददृशुःस्त्रीजनाःसर्वेश्यामकर्णमनोहरं ॥ ८ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राद्रष्टुंसमागताः ॥ हयंद्रष्ट्वास्त्रियोगत्वास्वामिनी
मवदन्नृप ॥९॥श्रुत्वाराज्ञीरथेस्थित्वाच्छत्रचामरवीजिता ॥ नारीकोटिसमायुक्ताहयंद्रष्टुंसमाययौ ॥ १० ॥ अश्वंद्रष्ट्वाचतत्पत्रंवाचयित्वा
रुषान्विता ॥ पुनःपुरेहयंबद्ध्वायुद्धंकर्तुंमनोदधे ॥ ११ ॥ काश्चिन्नार्योगजारूढारथारूढाःसमाययुः ॥ हयारूढास्तथाकाश्चिद्दंशिताःशस्त्रसं
युताः ॥ १२ ॥ ताःसर्वाःकुपितावीक्ष्यशस्त्रवर्षंप्रकुर्वतीः ॥ आगताअनिरुद्धस्तुहेमांगदमुवाचह ॥ १३ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ राज
न्नेताश्चकानार्योयुद्धंकर्तुंसमागताः ॥ विस्तरेणापिकथययेनमेस्याच्छिवंत्विह ॥ १४॥ ॥ हेमांगदउवाच ॥ ॥ अत्रदेशेचकुरुतेराज्ञीराज्यं
नृपेश्वर ॥ नजीवतिनृपोराज्येतस्मात्स्त्रीभिःसमन्विता ॥ १५ ॥ हयंगृहीत्वातेसाचसंग्रामंकर्तुमागता ॥ इतिश्रुत्वानिरुद्धस्तुराजानमिद
मब्रवीत् ॥ १६ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ कस्मात्स्त्रीकुरुतेराज्यंराजाकस्मान्नजीवति ॥ एतांविस्तरतोवार्तांयत्त्वंजानासितद्वद ॥१७ ॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्यराजाहेमांगदोब्रवीत् ॥ संस्मरन्याज्ञवल्क्यस्यस्वगुरोश्चपदांबुजं ॥१८॥ यादवेंद्रपुरावृत्तंयाज्ञवल्क्यमुखाच्छ्रुतं ॥ चंप
कायांमयापूर्वंकथयिष्यामितच्छृणु ॥ १९ ॥ पुराकृतयुगेराजन्नत्रदेशेबभूवह ॥ नारीपालइतिख्यातोराजातुमंडलेश्वरः ॥ २० ॥ तस्यासी
न्मोहिनिभार्यासिंहलद्वीपसंभवा ॥ पद्मिनीहंसगमनापूर्णचंद्रनिभानना ॥२१॥तस्याःसौंदर्यजलधौमग्नोभूत्वामहीपतिः ॥ अहर्निशमविज्ञा
यरेमेतांशतवत्सरैः॥२२॥नचकारप्रजानांवैन्यायंकामेनमोहितः ॥ तदासर्वाःप्रजाराजन्बभूवुर्दुःखपीडिताः॥२३॥प्रजानांकदनंवीक्ष्यमोहि
नीनृपवल्लभा ॥ न्यायंचकारसर्वासांस्वशक्त्यायादवेश्वर ॥२४ ॥ एकदातंनृपंद्रष्टुमष्टावक्रोमहामुनिः ॥ आजगामनृपस्यापिप्राप्तश्चांतःपुरे
किल ॥२५ ॥तमागतंमुनिंदृष्ट्वानृपःस्त्रीलग्नमानसः ॥ विजहासकुरूपोयंकस्मात्प्राप्तइतिब्रुवन् ॥२६॥ ततोरुषामुनिःप्राहशृणुमूढनपुंसक॥

मुनीनांस्त्रीजितोभूत्वापमानंकिंकरिष्यसि ॥ २७ ॥ त्वद्देशेचसदाराज्यंनार्यःकुर्वंतिनित्यशः ॥ नजीवतिनृपोराज्येतस्माद्गच्छत्वमालयात् ॥२८॥अत्रदेशेस्त्रियंप्राप्ययस्तांभजतिनित्यशः ॥ सतुसंवत्सरांतेवैनजीवतिनसंशयः ॥२९॥ ॥गर्गउवाच॥ ॥इत्युक्त्वास्वाश्रमंसोपिप्रययौमुनिसत्तमः ॥ गतेमुनौनृपस्तत्रक्लीबोभूत्तस्यशापतः ॥३०॥ सर्वंमुनिकृतंज्ञात्वागर्हयामासभूपतिः॥आत्मानमात्मनाचैवसदीनोदुःखदुःखितः॥ ३१ ॥ ॥ नारीपालउवाच ॥ ॥ किंकृतंमंदभाग्येनस्त्रीजितेनमयाह्यहो॥मुनीनांपूजनंत्यक्त्वातथानिरययायिनं ॥३२॥ अधमांपापिनंदुष्टंयमदूतैर्विलोकितं ॥ दृष्ट्वावैतरणीयोग्यंकःस्वतेजात्प्रमोचति ॥ ३३ ॥इत्युक्त्वासगृहंत्यक्त्वाविचचारवनेवने ॥ भजन्विमुक्तिदंविष्णुंलेभेचांतेहरेःपदं ॥ ३४ ॥ अत्रदेशेचराजानोराज्यंशापभयान्विताः ॥ नकरिष्यंतिनार्य्यश्चकरिष्यंतिनसंशयः ॥ ३५ ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ एवंतयोःकथयतोनार्यःक्रुद्धाःसमागताः ॥ विमुञ्चन्धनुषैर्बाणान्पुंश्चल्यःक्रोधपूरिताः ॥ ३६ ॥ ताःस्त्रीर्वीक्ष्याऽनिरुद्धस्तुविस्मितोभूद्दयान्वितः ॥ कथंकरिष्येयुद्धंवैस्त्रीभिःसार्द्धमितिब्रुवन् ॥ ३७ ॥ तदैवतस्यनिकटेसुरूपामंडलेश्वरी ॥ स्त्रीभिःप्राप्ताचानिरुद्धंदृष्ट्वावचनमब्रवीत् ॥ ३८ ॥ ॥ राज्ञ्युवाच ॥ ॥ तिष्ठतिष्ठरणेवीरकुरुयुद्धंमयासह ॥ सेनायुक्तस्तथापित्वंकिंशोचसिवृथारणे ॥ ३९ ॥ अहंत्वांमानिनंजित्वाप्रधनेवृष्णिभिर्युतं ॥ क्रीडामृगंकरिष्यामिमदनज्वरपीडिता ॥ ४० ॥ इतितस्यावचःश्रुत्वानिरुद्धोभयविह्वलः ॥ प्रत्याहदीनयावाचासर्वविन्मंडलेश्वरीम् ॥ ४१ ॥ तुरगंकृष्णचंद्रस्यसर्वदेवेश्वरस्यच ॥ मह्यंप्रयच्छहेराज्ञिक्रतुरर्थंतुस्वेच्छया ॥ ४२ ॥ नाहंकरिष्येयुद्धंवैत्वयासार्द्धंवरानने ॥ गच्छद्वारवतींतस्माद्दर्शनार्थंहरेश्चवै ॥ ४३ ॥ यन्नामस्मरणाद्भद्रेनरोयातिकृतार्थतां ॥ तस्यवैदर्शनस्यापिफलंकिंकथयामिते ॥ ४४ ॥ इतिसाचानिरुद्धेनबोधितानिपुणेनवै ॥ पूर्ववार्तांस्मरन्प्राहब्रह्माणंमोहिनीयथा ॥ ४५ ॥ ॥ सुरूपोवाच ॥ ॥ अहंपुराऽभवंदेवस्ववैश्यापूर्वजन्मनि ॥ मोहिनीनामविख्याताकंजांगाकंजलोचना ॥ ४६ ॥ एकदाहंसयानेनव्रजंतंपद्मसंभवं ॥ दृष्ट्वातान्निकटेगत्वाभजमामित्युवाचह ॥ ४७ ॥ यदानजगृहेब्रह्माशापंदत्वातदाह्यहं ॥ गत्वाककुद्मतीतीरेचकारदुष्करंतपः ॥ ४८ ॥ तपसातोषितोब्रह्मातपोंतेचसमागतः॥तपस्विनींप्रसन्नात्मावरंब्रूहीत्युवाचह ॥ ४९ ॥

तच्छ्रुत्वामोहिनीप्राहदेवदेवनमोस्तुते ॥ वरयवरयलोकेशदीनांमांतपसिस्थितां ॥५०॥ यदिमांत्वंनगृह्णासिदुःखितांशरणागताम्॥ तदा
रोषेणत्यक्ष्यामितपसाचकृशांतनुम् ॥५१॥ इतिश्रुत्वाविधिःप्राहशोचंमाकुरुभामिनि॥ अन्यजन्मनितेभद्रेभाविष्यतिमनोरथः ॥ ५२ ॥
अहंपौत्रोभविष्यामिद्वारकायांहरेश्चवै ॥ सुवर्णश्चानिरुद्धाख्योस्त्रीराज्येत्वंभविष्यसि ॥ ५३ ॥ ततोगृह्णामित्वांभद्रेनानृतंवचनंमम ॥ इ
तिश्रुत्वाचतद्वाक्यंजाताहंपृथिवीतले ५४ ॥ ब्रह्मात्वंयादवश्रेष्ठमदर्थेचसमागतः ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ वाक्यंतस्याःसमाकर्ण्ययाद
वाविस्मयंययुः ॥ ५५ ॥ अनिरुद्धस्तुधर्मात्माप्रत्याहविमलंवचः ॥ ॥अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ गच्छश्रीद्वारकांभद्रेतत्रगृह्णामित्वांप्रियाम्॥
अद्ययास्यामितुरगंराजन्येभ्यश्चपालयन् ॥ ५६ ॥ ततःसातस्यवाक्येनप्रमिलांमंत्रिणींवरां ॥ राज्येकृत्वातुरंगंचदत्त्वाद्वारवतींययौ ५७॥
इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौस्त्रीराज्यविजयोनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥छ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथमु
क्तोऽनिरुद्धेनक्रतोर्वाजीपयःप्रभः ॥ सिंहलद्वीपनिकटेविचचारयदृच्छया ॥ १ ॥ तृषार्तस्तुरगस्तत्रदृष्ट्वावापींजलान्विताम्॥ वृक्षैश्चबहुभि
र्गुप्तांदृष्ट्वातोयंपपौस्वयं ॥ २ ॥ वाप्यामश्वंविलोक्याथभीषणोनामराक्षसः ॥ वाचयित्वाचतत्पत्रंजग्राहतुरगंमुदा ॥ ३ ॥ तदैवयादवाःस
र्वेतंपश्यन्तःसमागताः ॥ राक्षसेनगृहीतंवैददृशुःक्रतुवाजिनं ॥ ४ ॥ ततस्तेकौणपंप्राहुर्यादवायुद्धशालिनः ॥ ॥ यादवाऊचुः ॥ ॥
कस्त्वंश्रीयादवेंद्रस्यह्युग्रसेनस्यभूपतेः ॥५॥ सिंहवस्तुंक्रोष्टइवहयंनीत्वाक्वयास्यसि ॥ तिष्ठतिष्ठरणंधूर्तअस्माभिःकुरुधैर्यतः॥६॥ तुरगं
मोचयिष्यामोवधिष्यामोरणेचत्वां ॥ शकुनिर्भ्रातृसहितोनरकोबाणएवच ॥ ७॥ कलंकश्चैवराजानएतेस्माभिर्विनाशिताः ॥ तस्मान्नग
णयिष्यामोयुद्धेत्वांचतृणोपमं ॥ ८॥ गच्छगच्छहयंदत्वाघातयामोनचेत्खलु ॥ तेषांभाषितमाकर्ण्यभीषणःसुरभीषणः ॥ ९ ॥ शू
लीगदाधरःखड्गीतान्प्रत्याहरुषान्वितः ॥ ॥ भीषणउवाच ॥ ॥ केयूयंप्रतियोद्धारोममभक्ष्यानराःस्मृताः ॥ १० ॥ संमुखे
राक्षसानांतेकिंकरिष्यंतिपौरुषं ॥ यदाविश्वजितंयज्ञंयादवेनकृतंपुरा ॥ ११॥ तदाहंकौणपान्नेतुंलंकायांचगतःकिल ॥ यदाहंराक्षसान्नी
त्वास्वपुर्यांचसमागतः ॥ १२ ॥ तदाशृणोन्नारदाद्वैयज्ञंपूर्णंबभूवह ॥ पुनर्वैहयमेधस्यप्रयासंचवृथाकृतं ॥ १३ ॥ युष्मत्सुमद्गृहीतंचतुर

गंमोचयंतिके ॥ तस्माद्भयाशांत्यक्त्वातुयूयंगच्छतगच्छत ॥१४॥ नचेत्सर्वान्प्रभक्षंतिचतुर्लक्षाममानुगाः ॥ अत्रस्थानात्समुद्रेतुपुरीद्वादशयोजने ॥ १५ ॥ उपलंकाचनाम्नावैवर्त्ततेममनिर्मिता ॥ निशाचरगणैर्युक्तासर्पैर्भोगवतीयथा ॥ १६ ॥ इत्युक्त्वासहयंनीत्वासहसास्वपुरींययौ ॥ आकाशमार्गेणनृपशोकंचक्रुश्चयादवाः ॥ १७ ॥ अनिरुद्धस्ततःप्राहभोजराजतुरंगमं ॥ निशाचरेणनीतंवैमोचयामोवयंकथं ॥ १८ ॥ इतिश्रुत्वाचसांबाद्याःप्रत्याहुर्नयकोविदाः ॥ शोचंमाकुरुतेराजन्स्थितेष्वस्मासुकिंभयम् ॥१९॥ हयाःसपक्षास्त्वत्सैन्येविमानानिशरास्तथा ॥ शूराःसंतिमहावीराःलोकद्वयीजिगीषवः ॥ २० ॥ अश्वंवयंगमिष्यामोसेतुंकृत्वाथवाशरैः ॥ विष्णुदत्तेनवाराजञ्शत्रूणांनगरींप्रति ॥ २१ ॥ सर्वेषांवचनंश्रुत्वानिरुद्धोधन्विनांवरः ॥ उद्धवंमंत्रिणांश्रेष्ठंसमाहूयेदमब्रवीत् ॥ २२ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ किंकरिष्याम्यहंमंत्रिन्हयामकर्णेगतेसति ॥ त्वच्छासनेभगवताप्रेरितोहंवदस्वतत् ॥२३॥ मत्पितृभ्रातरःसर्वेउपायंप्रवदंतिहि ॥ यदिदास्यासित्वंचाज्ञांतदासर्वंकरोम्यहं ॥२४॥ उद्धवस्तद्वचःश्रुत्वाप्रत्युवाचविलज्जितः ॥ अहंकृष्णस्यपुत्राणांपोत्राणांचविशेषतः ॥ २५ ॥ सदादासोऽस्मिनितरामाज्ञावर्तींवदामिकिं ॥ यदिच्छातवचैतेषांकुरुसाचभविष्यति ॥२६॥ ततःप्राहानिरुद्धस्तुयास्येहंदैत्यपत्तनं ॥ अक्षौहिणीदशयुतोविष्णुदत्तेनयादवाः ॥ २७ ॥ सारणःकृतवर्माचयुयुधानश्चसात्यकिः ॥ अक्रूरसहिताएतेसेनांरक्षंतुचात्रहि ॥ २८ ॥ इत्युक्त्वासविमानंत्वारुह्यहसहसेनया ॥ अष्टादशैर्हरेःपुत्रैरुद्धवेनगदेनच ॥ २९ ॥ रेजेततोभास्करबिंबतुल्यंधनेशयानंस्वबलेननीतं ॥ श्रीकृष्णपौत्रेणयदुप्रवीरैर्यथाचरामेणपुराकपींद्रैः ॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौविमानारोहणंनामाऽष्टादशोऽध्यायः ॥१८॥

॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथरुक्मवतीपुत्रोमहत्यासेनयावृतः ॥ उपलंकांविमानेनप्रययौधनदोयथा ॥ १ ॥ यदुभिस्तत्रगत्वासशरैराशीविषोपमैः ॥ बभंजनगरींराजन्वनान्युपवनानिच ॥ २ ॥ क्रीडास्थानानिद्वाराणिसदनाट्टालतोलकाः ॥ गोपुराणिविमानग्राणिपेतुःशस्त्रवृष्टयः ॥ ३ ॥ मुसलाःशक्तयश्चैवपरिघाश्चशराःशिलाः ॥ चंडवायुरभूद्राजन्रजसाच्छादितादिशः ॥ ४ ॥ इत्यर्द्यमानायदुभिर्भीषणस्यपुरीभृशम् ॥ नाभ्यपद्यतकल्याणंयथाशाल्वैश्चद्वारिका ॥ ५ ॥ हाहाकारस्तदैवासीन्नगर्यांनृपसत्तम ॥ असुराभीषणाद्याश्चबभूवुर्भयविह्वलाः ॥

॥ ६ ॥ बाध्यमानांचनगरींदृष्ट्वाराक्षसपुंगवः ॥ माभैष्टेत्यभयंदत्त्वाराक्षसैःसहानिर्ययौ ॥ ७ ॥ ततःप्रववृतेयुद्धंयादवानांनिशाचरैः ॥ तत्पु
र्य्यांचैवलंकायांकपिभीरक्षसांयथा ॥ ८ ॥ वृष्णिनांचैवबाणौघैराक्षसाश्छिन्नकंधराः ॥ निपेतुस्तेसमुद्रेवैवृक्षावातहताइव ॥ ९ ॥ केचित्पृ
थिव्यांपतिताःकेचित्पुर्य्यामधोमुखाः ॥ केचिदूर्ध्वमुखाराजन्केचिद्वैपंचतांगताः ॥ १० ॥ तत्रतेषांशोणितेनदुर्नदीचभयंकरा ॥ बभूव
साचदुष्पारामहावैतरणीयथा ॥ ११ ॥ तत्रतेषांबलंवीक्ष्यभीषणोविस्मयंगतः ॥ तिरश्चीनेननेत्रेणदृष्ट्वाप्राहयदूनिदं ॥ १२ ॥ भवद्भिश्च
कृतंयुद्धमाकाशान्निर्बलैरिव ॥ अश्लाघनीयंचवृथायूयंमानंकरिष्यथ ॥ १३ ॥ युष्माकंयदिदेहेषुशक्तिश्चेद्विद्यतेशृणु ॥ महीतलेतदागत्य
मयाकुरुतवैरणं ॥ १४ ॥ इत्याकर्ण्यवचःसोपिकार्ष्णिजःकरुणामयः ॥ विमानंभूतलेकृत्वाप्रत्युवाचमहासुरं ॥ १५ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥
सहसात्वंमयासार्द्धंरणंकुरुमहारणे ॥ किंविचारेणभवतिभयंत्यक्त्वामहासुर ॥ १६ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यभीषणोभीमविक्रमः ॥ धनु
र्षापंचनाराचांस्तस्योपरिमुमोचह ॥ १७ ॥ अनिरुद्धोनिरीक्ष्याथस्वबाणैस्तान्द्विधाकरोत् ॥ चिच्छेदचधनुस्तस्यशरेणैकेनलीलया १८
सोप्यन्यंधनुरादायसज्जंकृत्वानिशाचरः ॥ सर्पाकारैःशतशरैर्जघानकार्ष्णिनंदनं ॥ १९ ॥ रथस्तुतस्यभग्नोभूत्सारथीपंचतांगतः ॥ ह
यामृत्युंगताःसवप्रोंद्युम्निर्मूर्च्छितोऽभवत् ॥ २० ॥ तदैववृष्णयःसर्वेस्फुरिताधरपल्लवाः ॥ स्वनाथंपतितंदृष्ट्वाशरान्मुञ्चन्समागताः ॥ २१ ॥ ता
नागतान्बहून्दृष्ट्वाचापंधृत्वाऽसुरोरुषा ॥ गदयापोथयामासदंष्ट्रयैवमृगान्हरिः ॥ २२ ॥ गदाप्रहारव्यथितायादवाःपतिताभुवि ॥ संभिन्न
च्छिन्नसर्वांगाःकेचिन्निपतितारणे ॥ २३ ॥ ततोगृहीत्वास्वगदांगदःसंकर्षणानुजः ॥ ताडयामाससमरेभीषणस्यचमूर्द्धनि ॥ २४ ॥ गदा
प्रहारव्यथितोसपपातमहीतले ॥ चालयन्वसुधांराजन्यथावज्रहतोगिरिः ॥ २५ ॥ भीषणंपतितंदृष्ट्वामूर्च्छितंभग्नशीर्षकं ॥ असुरास्तेगदं
हंतुंप्राप्ताःशस्त्रधराःकिल ॥ २६ ॥ तान्सर्वान्पोथयामासगदयावज्रकल्पया ॥ रामानुजोयथाराजन्सिंहोदंष्ट्र्यागजान् ॥ २७ ॥ अथो
त्थितोनिरुद्धस्तुबुवन्धन्वीक्षणेनवै ॥ भीषणोममशत्रुर्वैक्कगतःक्कगतःखलः ॥ २८ ॥ उत्थितंचहरेःपौत्रंदृष्ट्वायादवपुंगवाः ॥ चक्रुर्जयजया
रावंदेवाःसर्वेचहर्षिताः ॥ २९ ॥ ततोनारदवाक्याद्वैबकोनामनिशाचरः ॥ भीषणस्यपिताऽरण्यात्क्रुद्धस्तत्राजगामह ॥ ३० ॥ कज्जलाद्रिस

मोराजन्तालवृक्षदशोत्थितः ॥ ललज्जिह्वश्चदुर्नेत्रःस्त्रिशूलीचगदाधरः ॥ ३१ ॥ हस्तिनंवामहस्तेनगृहीत्वाचमुखेनवै ॥ प्रभक्षन्रुधिराक्रां
तःपिशाचसदृशोमहान् ॥३२ ॥ पद्भ्यांतालप्रमाणाभ्यांकंपयन्पृथिवीतलम् ॥ भयप्रदश्चदेवानांजनकालोऽप्यदृश्यत ॥३३॥ तमायांतंवि
लोक्याथशंकितास्तत्रयादवाः ॥ प्रोचुःपरस्परंसर्वेस्मरन्कृष्णपदांबुजम् ॥ ३४ ॥ यादवाऊचुः ॥ कोयंमित्राणिगदतनिकटेचसमागतः ॥ म
हाबीभत्सरूपीवैकृतांतइवनिर्भयः॥३५॥इतिब्रुवत्सुसर्वेषुआसीत्कोलाहलोमहान्॥प्रसन्नास्तंनिरीक्ष्याथबभूवुस्तेनिशाचराः ॥३६॥ भीष
णंमूर्च्छितंदृष्ट्वाबकोराक्षसपुंगवः॥शुशोचराजन्संग्रामेहादैवेतिमुहुर्वदन् ।३७ततोमूर्च्छांमुहूर्तेनविहायभीषणोनृप॥उत्थितस्तुब्रुवन्वाक्यंग
दःकुत्रगतोभयात् ॥३८॥ स्वपुत्रमुत्थितंदृष्ट्वापुरुषादस्तुहर्षितः॥आलिंग्याऽऽश्वासयामाससुवाक्यैर्वाक्यकोविदः ॥ ३९ ॥ भीषणःपितरंदृ
ष्ट्वासहायार्थंसमागतम्॥नमश्चक्रेमहाराजभूत्वासचप्रसन्नधीः॥४०॥इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रेसुमेरौबकागमनंनामैकोनविंशो
ऽध्याय॥१९॥गर्गउवाच ॥ ॥ अथोऽसुराणांमध्येवैस्थित्वाराजन्रुषान्वितः॥अभिप्रायंभीषणंचबकःप्रपच्छराक्षसः॥१॥किमर्थंयादवैःसार्द्धं
युद्धमासीत्तृणोपमैः॥त्वंतुयत्रगतोमूर्च्छांराक्षसानिहताअहो ॥२॥ इत्युक्तःसबकेनापिभूत्वाराजन्नवाङ्मुखः ॥हयमेधतुरंगस्यवार्तांसर्वामवर्ण
यत् ॥ ३ ॥ श्रुत्वापुत्रस्यवचनंगृहीत्वास्वगदांबकः ॥ विवेशयदुसैन्येवैज्वलनस्तुयथावने ॥ ४ ॥ पद्भ्यांममर्दपाणिभ्यांयादवान्संमुखेग
तान् ॥ भुजाभ्यांगदयासिंहोप्रसुप्तांश्चमृगान्यथा ॥ ५ ॥ हयाँश्चिक्षेपगगनेगजाँश्चैवरथाँस्तथा ॥ नराँश्चभक्षयन्युद्धेशब्दंचक्रेबकोबली ॥६॥
ननादतेनलोकैश्वविश्वंशब्देनयादव ॥ जाताचबधरीभूतापृथिव्यांजनमंडली ॥७॥ अथतस्यापियुद्धेनविपरीतेनयादवाः ॥ हाहेतिवादिन
स्सर्वेबभूवुःखिन्नमानसाः ॥ ८ ॥ बाध्यमानांचस्वांसेनांराक्षसेनदुरात्मना ॥ भृशंनिरीक्ष्यततोभूत्सांबोजांबवतीसुतः ॥ ९ ॥ गृहीत्वापंच
नाराचान्कोदंडेचंडविक्रमः ॥ निधायाशुमुमोचाथबकस्योपरिमानद ॥१०॥ तेबाणास्तच्छरीरंवैभित्त्वाराजन्महीतलम् ॥ विविशुस्तेतुग
त्वावैपपुर्भोगवतीजलम् ॥ ११ ॥ सहतस्तुशरैराजन्पपातचालयन्महीम् ॥ पुनरुत्थायचबकोननादजलदस्वनः ॥ १२ ॥ पुनर्जांबवतीपु
त्रोजघ्नेतंपञ्चभिःशरैः ॥ तैर्बाणैर्विभ्रमन्सोपिलंकायांनिपपातह ॥ १३ ॥ आगत्यत्रिशिखंरक्षास्त्रिशूलंज्वलनप्रभम् ॥ राजन्सांबायचिक्षेपप्र

सूनमिवहस्तिने ॥ १४ ॥ त्रिशूलमागतंदृष्ट्वासांबोबाणेनलीलया ॥ चिच्छेदप्रधनेशीघ्रंनागंनागांतकोयथा ॥ १५ ॥ ततोनीत्वागदांगुर्वीं
बकस्तुरणदुर्मदः ॥ सांबस्यतुरगान्राजञ्जघानसारथिंतथा ॥ १६ ॥ रथंचैवपताकांचहत्वासांबमुवाचह ॥ रथमन्यंसमारुह्ययुद्धंकुरुमया
सह ॥ १७ ॥ विरथंत्वामधर्मेणनहनिष्याम्यहंरणे ॥ इतीरितोसौदैत्येनहसन्किंचिद्रुषान्वितः ॥ १८ ॥ शीघ्रंजघानगदयाहत्कपाटेबक
स्यच ॥ गदाहतोबकोयुद्धेकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ १९ ॥ अगणय्यततःसांबंयदुसैन्येविवेशह ॥ सगत्वातत्रगदयागजवाजिरथान्नरान्
॥ २० ॥ कौणपःपोथयामासमृगेंद्रस्तुयथामृगान् ॥ हाहाकारस्तदैवासीद्यदुसैन्येनृपेश्वर ॥ २१ ॥ ततोविलोक्यरोषेणराजन्रुक्मवती
सुतः ॥ तत्रागतोऽभयंकुर्वन्रथेनाऽक्षौहिणीयुतः ॥ २२ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ किंकरिष्यसिहेमूढत्यक्त्वावीरस्यसंमुखं ॥ भी
तानांमारणेश्लाघानभविष्यतितेऽसुर ॥ २३ ॥ यदिशक्तिश्चत्वद्देहेविद्यतेश्टणुमद्वचः ॥ मत्संमुखेसमागत्यकुरुयुद्धंप्रयत्नतः ॥ २४ ॥ इ
तिश्रुत्वाऽनिरुद्धस्यवाक्यंराजन्बकासुरः ॥ रुषास्फुरत्सर्पइवयुद्धार्थंशीघ्रमाययौ ॥ २५ ॥ आगतंतंविलोक्याथाऽनिरुद्धोधन्विनांवरः ॥
नाराचैर्दशभीराजन्जघानप्रधनेरुषा ॥ २६ ॥ तेशरास्तच्छरीरंवैशीघ्रंभित्त्वाबहिर्गताः ॥ पुनस्तेभीषणंभित्त्वाविविशुर्वैमहीतलम् ॥ २७ ॥
ततःपपातसबकोभीषणेनसमन्वितः ॥ पृथिव्यांमूर्च्छितोभूत्वायथावज्रहतोगिरिः ॥ २८ ॥ तदाजयजयारावोयदुसैन्येबभूवह ॥ नेदुर्दुंदुभय
श्चैवभेर्य्यःशंखाश्चगोमुखाः ॥ २९ ॥ ततश्चराक्षसाःसर्वेक्रोधपूरितमानसाः ॥ स्वनाथौपतितौदृष्ट्वायदून्हंतुंसमाययुः ॥ ३० ॥ ततःसमभ
वद्युद्धमुभयोःसेनयोर्मृधे ॥ बाणैःखड्गैर्गदाभिश्चशक्तिभिर्भिंदिपालकैः ॥ ३१ ॥ राक्षसानांबलंतीव्रंदृष्ट्वाराजन्हरेःसुताः ॥ अष्टादशचसांबा
द्यानिजघ्नुर्निशितैःशरैः ॥ ३२ ॥ तत्रतेषांचबाणौघैःकौणपाःपतितामृधे ॥ केचिन्मृत्युंगताःकेचिद्दुद्रुवुर्जीवितैषिणः ॥ ३३ ॥ अथोत्थितो
मुहूर्त्तेनबकोराजन्भयंकरः ॥ त्वरंजगामशत्रोश्चाऽनिरुद्धस्यतुसंमुख ॥ ३४ ॥ तत्रगत्वागदांगुर्वींचिक्षेपतच्छिरोपरि ॥ बाहुनाचबकोरा
जन्हतोसीतिब्रुवन्वचः ॥ ३५ ॥ तामागतांविलोक्याथयमदंडेनमाधवः ॥ चिच्छेदसहसाराजन्कुवाक्येनैवमित्रताम् ॥ ३६ ॥ ततःक्रुद्धो
बकोयुद्धेप्रसार्यमुखमंडलम् ॥ दुद्रावतंभक्षयितुंराहुश्चंद्रमिवक्वचित् ॥ ३७ ॥ आगतंतंनिरीक्ष्याथानिरुद्धोधन्विनांवरः ॥ यमदंडंपुनर्नी

त्वाताडयामासतेनतम् ॥ ३८ ॥ ततोभग्नशिराभूत्वाह्युद्वमन्रुधिरंमुखात् ॥ चालयन्वसुधांराजन्पतितोमूर्छितोऽभवत् ॥ ३९ ॥ ततश्चभीषणोरोषात्पितरंवीक्ष्यमूर्छितम् ॥ परिघेणरणेराजन्निजघानतुयादवान् ॥ ४० ॥ ततोनिरुद्धोबलवान्नागपाशेनरोषतः ॥ चकर्षभीषणंबद्ध्वानागंविष्णुरथोयथा ॥ ४१ ॥ तंबद्धंपाशिनःपाशैर्भग्नमानमधोमुखम् ॥ विनिर्जितंहीनबलंसांबोवचनमब्रवीत् ॥ ४२ ॥ असुरेंद्राऽनिरुद्धस्यहयमेधतुरंगमम् ॥ शीघ्रंप्रयच्छभद्रंतेपुरींगत्वाविधानतः ॥ ४३ ॥ अनिरुद्धंहरेःपौत्रंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ नृणांप्रदर्शयन्रूपंविचरंतंमिषेणच ॥ ४४ ॥ यंनमंतिसमागत्यदेवदैत्यनराःसुराः ॥ तंविद्धिकृष्णसद्दर्शनंनृणांपापप्रणाशनं ॥ ४५ ॥ तेनत्वंनिर्जितोयुद्धेदुःखंमाकुरुराक्षस ॥ अस्माभिःसहितोगच्छकर्तुंकृष्णस्यदर्शनम् ॥ ४६ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ बोधितःसोपिसांबेनमुक्तःपाशैश्चवारुणैः ॥ पुरींगत्वाददौतस्मैद्रव्ययुक्तंतुरंगमम् ॥ ४७ ॥ ततःसोप्यनिरुद्धेनतुरंगस्यतुपालने ॥ प्रार्थितोभीषणोराजन्प्रत्युवाचविचार्यतम् ॥ ४८ ॥ भीषणउवाच ॥ यदाभवतिचैतन्योमत्पितासुरपालक ॥ तदाहंतस्यवचनादागमिष्येनसंशयः ॥ ४९ ॥ इतीरितोसौकिलभीषणेनप्रद्युम्नपुत्रःक्रतुवाहनंच ॥ कृत्वाविमानेयदुसेनयावैस्वयंसमारुह्यजगामखंहि ॥ ५० ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौ उपलंकाविजयोनामविंशतितमोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ ॥ ततःप्राप्तस्वसेनायांविमानस्थउषापतिः ॥ शीघ्रंचाकाशमार्गेणनादयञ्जयदुंदुभीन् ॥ १ ॥ दृष्ट्वातानागतान्सर्वेह्यक्रूराद्याश्चयादवाः ॥ मिलित्वाकुशलंसर्वंपप्रच्छुस्तेनिवेदयन् ॥ २ ॥ ततस्त्यक्त्वाविमूर्छांवैबकस्तुसहसोत्थितः ॥ अदृष्ट्वायादवांस्तत्रपुत्रंपप्रच्छरोषतः ॥ ३ ॥ ततःपित्रेभीषणोवैवार्तांसर्वामवर्णयत् ॥ श्रुत्वावचःप्राहबकोरुषाप्रस्फुरिताधरः ॥ ४ ॥ अहंजानामियदवोविमानेनकुशस्थलीम् ॥ मद्भयाच्चगताःपुत्रयथासिंहभयान्मृगाः ॥ ५ ॥ तस्मादयादवींपृथ्वींकरिष्येहंनसंशयः ॥ हनिष्यामियदून्सर्वान्गत्वाकृष्णस्यद्वारकाम् ॥ ६ ॥ ॥ भीषणउवाच ॥ ॥ मन्युंनियच्छभोराजन्नस्माकंसमयोनहि ॥ प्रसीदतियदादेवोतदाजेष्यामयादवान् ॥ ॥ ७ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ बोधितःसोपिपुत्रेणतुष्णींभूत्वाबकासुरः ॥ विचचारवनेराजन्वनजंतून्प्रभक्षयन् ॥ ८ ॥ ततस्तुरंगंविधिना

भषिच्यदानानिदत्त्वाद्विजपुंगवेभ्यः ॥ विमोचयामासपुनर्जयायप्रद्युम्नपुत्रोविजयीनृपेंद्र॥९॥ हयस्तुमुक्तःकिलकार्ष्णिजेनस्वरंप्रकुर्वन्नृपधै
वतंच ॥ पश्यन्सदेशान्बहुवीरयुक्तान्भद्रावतींनामपुरींजगाम ॥ १० ॥ तत्रभद्रावतीमश्वोनानाचोपवनैर्वृतां ॥ गिरिदुर्गेणराजेंद्रतथारज
तमंदिरैः ॥ ११ ॥ महावीरजनैर्युक्तांयौवनाश्वेनपालिताम् ॥ दृढांलोहकपाटैश्चनृपस्याग्रेस्थितोऽभवत् ॥ १२ ॥ तंग्रहीत्वातुतस्यापि
वार्तांज्ञात्वानृपेश्वरः ॥ युद्धंकर्तुंचकुपितोससैन्योनिर्ययौपुरात् ॥ १३ ॥ ससैन्यमागतंदृष्ट्वायौवनाश्वंमहाबलं ॥ आहूयमंत्रिणंप्राहकृष्णभ
क्तंहिकार्ष्णिजः ॥ १४ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ कोयंसमागतोमंत्रिन्संमुखेसहसेनया ॥ हयहर्त्ताशत्रुमुख्योतत्सर्वंकथयस्वच॥१५॥
॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ नृपोयंयौवनाश्वाख्योमरुधन्वपतेःसुतः ॥ अत्रराज्यंचकुरुतेमृतेपितरिसत्तम ॥ १६ ॥ अयंषोडशवर्षीयोकुमंत्रि
वचनाद्रणं ॥ करिष्यतिमहाराजमारणीयःसनत्वया ॥ १७॥ इतिश्रुत्वातथेत्युक्त्वायौवनाश्वेनकार्ष्णिजः ॥ युद्धंचकारप्रधनेयथानागे
ननागहा ॥ १८ ॥ तंतुवैविरथंचक्रेहत्वाचाक्षौहिणीत्रयं ॥ प्रत्याहविमलंवाक्यंयौवनाश्वमुषापतिः ॥ १९ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥
राजन्प्रयच्छतुरगंयुद्धंकुरुनचेन्मया ॥ वाक्यंश्रुत्वाहरेःपौत्रंज्ञात्वाराजाभयान्वितः ॥ २० ॥ अर्पयामासविधिनातस्मैयज्ञतुरंगमम् ॥भूत्वा
कृतांजलीराजाप्रार्थितस्तेनचाऽब्रवीत् ॥ २१ ॥ ॥ यौवनाश्वउवाच ॥ ॥ द्वारकायांयदायज्ञोभविष्यतिनृपेश्वर ॥ तदाहंचाग
मिष्यामिकृष्णस्याग्रीविलोकितुं ॥ २२ ॥ ततश्चकृत्वातंराज्येवंदितस्तेनकार्ष्णिजः ॥ मुमुचेवाजिनंश्रेष्ठंविजयीविजयायच ॥ २३ ॥
॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौभद्रावतीविजयोनामैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ यदुप्रवीरस्यतुरंगमोवैविलोकयन्राजपुरंजगाम ॥ निरीक्ष्यमार्गेसफरांनदींचह्यवंतिकायांविपिनेस्थितोभूत् ॥१॥ तदैवत
त्रागतवान्महात्मासांदीपनिःकृष्णगुरुर्द्विजेंद्रः ॥ स्नातुंगृहाच्छिदतुलसीस्रजाढ्योसधौतवस्त्रःप्रजपन्हिकृष्णं ॥२॥ ददर्शतत्रापिजलंपिबंतंतुरं
गमंवैधवलंसपत्रम् ॥ वाक्यंब्रुवन्नेषकृतोश्ववाजीविमोचितःकेननृपेश्वरेण॥३॥तत्रस्नानंप्रकुर्वंतंदृष्ट्वाबिंदुंनृपात्मजम्॥हयस्यार्थेमुनिर्गत्वानो
दयामासतंनृप ॥ ४ ॥ ततःसर्वीरैर्बहुभिश्चराजन्राजाधिदेवीतनयश्चशूरः ॥ जग्राहवाहंसहसानिरीक्ष्यनत्वागुरुंतद्वचसाप्रसन्नः ॥ ५ ॥ हयं

गृहीत्वागुरवेदर्शयामासहर्षितः ॥ सपत्रंवाचयित्वाऽहनृपंसांदीपनिर्मुदा ॥ ६ ॥ ॥ सांदीपनिरुवाच ॥ ॥ उग्रसेनस्यतुरगंविद्धिप्रा
द्युम्निपालितं ॥यदृच्छयागतंराजन्कार्ष्णिजोत्रागमिष्यति ॥७॥ आगमिष्यंतिबहवोयादवायुद्धशालिनः॥मित्राविंदात्मजाश्चैवपश्यंतस्तेतुरं
गमम् ॥८॥ पूजनीयास्त्वयासर्वेकृष्णचंद्रस्यनंदनाः ॥ मद्वाक्याद्युद्धबुद्धिंत्वंत्यक्त्वादेहितुरंगमं॥९॥ इतिश्रुत्वागुरोर्वाक्यंधन्वीशूरोनृपात्म
जः ॥ हयंनेतुंमनोयस्यतत्रतूष्णींबभूवह ॥१०॥ तदैवयदुसेनायाःशब्दोभूल्लोकमानहा ॥ महानादंदुंदुभीनांटंकारंधनुषांतथा ॥ ११ ॥ ची
त्कारंदंतिनांचैवहयानांहेषणंतथा ॥ झणत्कारंरथानांचवीराणांगर्जनंतथा ॥१२॥ शतघ्नीनांमहाशब्दंलोकानांभयदायकं ॥ श्रुत्वाराजकु
मारस्तुविस्मयंपरमंगतः॥१३॥ततःसमागताःसर्वेरथिभिश्चगजैर्हयैः॥भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकाः ॥१४॥रजोभिश्चनभोव्याप्तंकु
र्वंतश्चालयन्महीम् ॥ केननीतःकुत्रगतोहयःसर्वेब्रुवन्वचः ॥१५॥ ततश्चददृशुःसर्वेघोटकंबद्धचामरं ॥ महाद्भुतेचोपवनेपुष्पितद्रुमसंकुले
॥१६ गृहीतंलीलयातत्रनृपपुत्रेणबिंदुना ॥ दृष्ट्वानिरुद्धंनिकटेगत्वासर्वेह्यवर्णयन् ॥ १७ ॥इतिश्रुत्वानिरुद्धस्तुविस्मितःप्रहसन्नृप ॥ उद्धवंप्रे
षयामासबिंदोःपार्श्वेचधर्मवित् ॥१८॥ ततःपुर्यांमहाराजचासीत्कोलाहलोमहान् ॥ भयभीताजनाःसर्वेसेनांवीक्ष्यभयंकराम् ॥१९॥ अथवै
भ्रातरंद्रष्टुंह्यनुबिंदुर्भयान्वितः ॥ कोटिवीरगणैःसार्द्धंस्वपुर्य्यानिर्ययौबहिः॥२०॥ दृष्ट्वायज्ञहयंतत्रसपत्रंचपयःप्रभम् ॥ भ्रात्रागृहीतंचभयान्नि
षेधंसचकारह ॥२१॥ अनुबिंदुरुवाच ॥ यदूनांकृष्णदेवानांभ्रातर्मोचयघोटकं ॥ सम्बधस्यमिषेणापिकुलकौशलहेतवे ॥२२॥ यादवानां
बलंपश्यदेवदैत्यनरासुराः ॥ पुरायज्ञेराजसूयेसर्वेभ्रातार्वैनिर्जिताः ॥२३॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यबिंदुर्ज्येष्ठोऽवधर्षित ॥ आगतंह्युद्धवंदृष्ट्वाह
यस्थंप्रत्युवाचह ॥ २४ ॥ बिंदुरुवाच ॥ मयागृहीतस्तुरगोमित्राणांमिलनायच ॥ तस्मान्निमंत्रिताःसर्वेस्थितिंकुरुतचात्रवै ॥ २५ ॥ इति
श्रुत्वोद्धवोराजन्बिंदुंसंश्लाघ्यहर्षितः ॥ अनिरुद्धस्यनिकटेगत्वासर्वमुवाचह ॥ २६ ॥ श्रुत्वाऽनिरुद्धस्तद्वाक्यंभूत्वाराजन्प्रसन्नधीः ॥ से
नयाऽवंतिकायांचनदीतीरेऽवसत्किल ॥२७॥ अनेकाःशिबिराराजन्तत्रवैदशयोजने ॥ नानावर्णाःसकलशाह्यभूवन्नद्भुताःशुभाः ॥ २८ ॥
भक्ष्यंभोज्यंचलेह्यंचोष्यमतैश्चभोजनैः ॥ आगतेभ्यश्चसर्वेभ्योबिंदुरर्हणमाहरत् ॥ २९ ॥ तथाचैवतृणान्नादीन्पशुभ्योदत्तवान्नृपः ॥ ई

द्दग्विधंचसत्कारंवृष्णीनांसचकारह ॥ ३१ ॥ नृपोराजाधिदेवीचद्वौतथानृपनंदनौ ॥ भृशंमुमुदिरेसर्वेवीक्ष्यसर्वान्हरेःसुतान् ॥ ३१ ॥ ततो
निशायांकिलकार्ष्णिपुत्रोविद्यागुरुंतुस्वपितामहस्य ॥ आहूयनत्वाऽऽसनमेवदत्त्वाप्रत्याहकृत्वावरपूजनंच ॥ ३१ ॥ भगवन्द्वारकायां
चकृष्णवाक्यात्क्रतूत्तमम् ॥ करोतिहयमेधाख्यंचक्रवर्तीयदूत्तमः ॥ ३३ ॥ तस्मिन्क्रतुवरेब्रह्मन्कृपांकृत्वाममोपरि ॥ त्वंतुगच्छमुनिश्रेष्ठ
पुत्रेणचसमन्वितः ॥ ३४ ॥ अनिरुद्धस्यवचनंश्रुत्वसांदीपनिर्मुनिः ॥ कृष्णदर्शनकांक्षीचचलितुंसमनोदधे ॥ ३५ ॥ ॥ इति श्रीगर्गाचा
र्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौअवंतिकागमनंनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥छ॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथसांदीपनिंतत्रकृष्णपौत्रोब्रवीद्वचः ॥ स्मृत्वातुकिंचित्संदेहंगुरुंवृद्धश्रवाइव ॥ १ ॥ ॥ अनिरुद्ध उवाच ॥ ॥
भगवन्ब्रूहिमेसारंयेनानंदे रमाम्यहं ॥ विहायचास्यजगतःसुखान्स्वप्नोपमान्मुने ॥ २ ॥ इतीरितोनिरुद्धेनराजन्सांदीपनिर्मुनिः ॥ प्रत्याहप्रह
सन्प्रीत्याकुमारःपृथुनायथा ॥ ३ ॥ ॥ सांदीपनिरुवाच ॥ ॥ आदिदेवस्त्वमेवासीच्छ्रीहरेर्नाभिपंकजात् ॥ तस्मात्तवाग्रेलोकेशक
थयिष्यामिकिंत्वहं ॥ ४ ॥ तथापिवर्णयिष्यामिराजंस्त्वद्वाक्यगौरवात् ॥ कल्याणार्थंनराणांचसर्वेषांदीनचेतसाम् ॥ ५ ॥ त्वयापृष्टंचय
द्राजन् तच्छृणुष्वमुखान्मम ॥ कृष्णचंद्रस्यपदयोःसारमस्तिहिसेवनं ॥ ६ ॥ ययोःपूजनमात्रेणध्रुवोध्रुवपदंव्रजेत् ॥ प्रह्लादश्चांबरीषश्चगय
श्चैवयदुस्तथा ॥ ७ ॥ तस्मात्त्वमपिराजेंद्रश्रीकृष्णस्यचसेवनं ॥ सर्वेषांसाररूपंयन्मनसाकुरुयत्नतः ॥ ८ ॥ यूयंलोकेभूरिभागाःश्रीकृ
ष्णस्यचवंशजाः ॥ ज्ञातिसंबंधिनश्चैवजीवन्मुक्ताहरिप्रियाः ॥९॥ केचिज्जानंतिश्रीकृष्णंतनयंकेपिभ्रातरं ॥ पितरंकेपिमित्रंचकिंकर्त्तव्यंपरं
चतैः ॥ १० ॥ ॥ अनिरुद्ध उवाच ॥ ॥ कःकर्ताचास्यजगतआदिरूपःसनातनः ॥ यस्मादासीत्पूर्वमिदंतन्मेवर्णयविस्तरात् ॥ ११ ॥
केनकेनापिरूपेणभगवाञ्जगदीश्वरः ॥ युगेयुगेमुनेधर्मंकरोतीतिवदस्वनः ॥ १२ ॥ ॥ सांदीपनिरुवाच ॥ ॥ उत्पत्तिश्चनिरोधश्चय
स्मादासीद्यदूद्वह ॥ सईश्वरःपरब्रह्मभगवानेकएवच ॥ १३ ॥ युगेयुगेभवंत्येतेदक्षाद्यानृपसत्तम ॥ पुनश्चैवनिरुद्धंतेविद्वांस्तत्रनमुह्यति ॥
॥ १४ ॥ राजन्कृष्णःपरंब्रह्मयतःसर्वमिदंजगत् ॥ जगच्चयोयत्रचेदंयस्मिंश्चलयमेष्यति ॥ १५ ॥ तद्ब्रह्मपरमंधामसदसत्परमंपदं ॥ यस्य

सर्वमभेदेनजगदेतच्चराचरं ॥ १६ ॥ सएवमूलप्रकृतिर्व्यक्तरूपीजगच्चसः ॥ तस्मिन्नेवलयंसर्वंयातितत्रैवतिष्ठति ॥ १७ ॥ यतःप्रधानपुरु
षौयतश्चैतच्चराचरं ॥ कारणंसकलस्यास्यसमेकृष्णःप्रसीदतु ॥ १८ ॥ चतुर्युगेप्यसौविष्णुस्थितिव्यापारलक्षणः ॥ युगव्यवस्थांकुरुते
यथाराजेंद्रतच्छृणु ॥ १९ ॥ कृतेयुगेपरंज्ञानंकपिलादिस्वरूपधृक् ॥ ददातिसर्वभूतात्मासर्वभूतहितेरतः ॥ २० ॥ चक्रवर्त्तिस्वरूपेणत्रे
तायामपिसप्रभुः ॥ दुष्टानांनिग्रहंकुर्वन्परिपातिजगत्त्रयं ॥ २१ ॥ वेदमेकंचतुर्भेदंकृत्वासशतधाविभुः ॥ करोतिबहुलंभूयोवेदव्यासस्व
रूपधृक् ॥ २२ ॥ वेदाश्चद्वापरेन्यस्यकलेरंतेपुनर्हरिः ॥ कल्किस्वरूपीदुर्वृत्तान्मार्गेस्थापयतिप्रभुः ॥ २३ ॥ एवंकृष्णोजगत्सर्वंजगत्पा
तिकरोतिच ॥ हंतिचांतेष्वनंतात्मानान्यस्माद्व्यतिरेकतः ॥ २४ ॥ नमोस्तुहरयेतस्मैयस्यभिन्नमिदंजगत्॥ ध्येयःसजगतामाद्यःसप्रसी
दतुमेव्ययः ॥ २५ ॥ तस्मान्नृपेंद्रहरिपौत्रमनोमयंचसर्वंविहायजगतश्चसुखंचदुःखं ॥ मोक्षप्रदंसुरवरंकिलसर्वदंत्वंद्वारावतीनरपतिंभजकृष्ण
चंद्रं ॥ २६ ॥ इतिकृष्णस्यहरेश्चवृत्तसारंकथयातियश्चशृणोतिभक्तियुक्तः ॥ सविमलमतिरेतिनात्ममोहंभवतिचसंस्मरणेषुभक्तियोग्यः
॥ २७ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौवैराग्यकथनंनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ इतीदंवचनंश्रुत्वानिरुद्धस्तुमुदान्वितः ॥ निवेश्यकृष्णपदयोःस्वमनःप्राहतंमुनिम्॥१॥गतःशत्रुश्चमेमोहस्त्वद्वाक्येनासिना
विभो ॥ अधत्वंगच्छकृष्णस्यपुरींपुत्रेणसंयुतः ॥ २ ॥ तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यमुदासांदीपनिर्मुनिः ॥ कृष्णदत्तेनपुत्रेणरथस्थोद्वारकांय
यौ ॥ ३ ॥ सपुर्य्यांरामकृष्णाभ्यामादरेणनिवासितः ॥ पूजितोयादवैःसर्वैर्भोजेंद्रेणविधानतः ॥ ४ ॥ अथप्रद्युम्नतनयोश्यामकर्णंमहोज्ज्व
लं ॥ स्वर्णशृंखलयाबद्धंमुमोचविजयायच ॥ ५ ॥ हयश्चशीघ्रंप्रव्रजन्नृपेंद्रसुरंभुवत्राजुपुरंगतसः ॥ यत्रानुशाल्वोनृपतिश्चराज्यंशाल्वस्य
भ्राताकुरुतेचनित्यं।६ तत्रवैतुरगंप्राप्तमनुशाल्वोयदृच्छया।गृहीत्वावाचयामासतत्पत्रंचप्रहर्षितः।७।अभिप्रायंनिरीक्ष्यैवतिरश्चीनेनचक्षुषा
॥स्वसैनिकान्प्रत्युवाचरुषाप्रस्फुरिताधरः॥८॥दिष्ट्यादिष्ट्याशत्रवोमेसर्वेचात्रसमागताः॥घातयिष्यामितान्सर्वान्यैर्मेभ्राताचमारितः॥९
इत्युक्त्वासेनयायुक्तोनिश्चक्रामपुराद्बहिः।अक्षौहिणीभिर्दशभिस्तृणीकृत्यतुयादवान् ॥१०॥तदैववृष्णयःसर्वेदृष्ट्वासेनांसमागताम्।बाणवर्षा

प्रमुंचंतींसुमुचुस्तेशराश्चवै ॥ ११ ॥ उभयोःसेनयोर्युद्धंततःसमभवन्मृधे ॥ खड्गैर्बाणैर्गदाभिश्चशक्तिभिर्भिंदिपालकैः ॥ १२ ॥ पलाय
मानांस्वांसेनामनुशाल्वोमहाबलः ॥ वारयित्वानदन्युद्धेचाजगामरथेनवै ॥ १३ ॥ तमागतंविलोक्याथदीप्तिमान्कृष्णनंदनः ॥ तेनसार्द्धं
रणंकर्तुंतदैवसंमुखेऽभवत् ॥ १४ ॥ दीप्तमंतंरणेवीक्ष्यधनुषादशभिःशरैः ॥ तताडामार्षितःसोपिद्विपंद्वीपीनखैरिव ॥ १५ ॥ ताडित
स्तैःशरैर्वैस्तुरुधिराक्षतबाहुना ॥ नीत्वाशरासनंसद्योबाणान्जग्राहरोषतः ॥ १६ ॥ निधायकिलकोदंडेदशबाणान्मुमोचह ॥ तेशरास्त
च्छरीरंवैभित्त्वाराजन्बहिर्गताः ॥१७॥ यथातृणगृहंराजन्सहसापन्नगाशनाः ॥ तैर्बाणैर्निहतोयुद्धेनुशाल्वोमूर्च्छितोभवत् ॥ १८ ॥ ततस्त
त्सैनिकाःसर्वेरुषाप्रस्फुरिताधराः ॥ दीप्तिमंतंरणेजघ्नुश्चित्रशस्त्रैःशरैरपि ॥१९॥ तत्रागत्यहरेःपुत्रोभानुःसर्वान्रिपूञ्शरैः ॥ नीहाराञ्भान्भा
नुरिवाछिन्नभिन्नांश्चकारह ॥ २० ॥ ततश्चदुद्रुवुःसर्वेऽनुशाल्वस्यतुसैनिकाः ॥ तदैवतस्यमंत्रीवैप्रचंडोनामरोषतः ॥ २१ ॥ शक्त्याजघा
नसमरेसत्यभामात्मजंनृप ॥ भानोश्चहृदयंभित्वासाविवेशमहीतले ॥२२॥ सचापिमूर्च्छितोभूत्वानिपपातरथाद्रणे ॥ सएवंकौतुकंवीक्ष्य
सांबस्तत्ररुषाज्वलन् ॥२३॥ शीघ्रंगृहीत्वाकोदंडमाजगामरथेनैव ॥ प्रचंडस्यरथंसांबःसतुरंगंससारथिं ॥२४॥ सध्वजंशतबाणैश्चसर्वंचूर्णी
चकारह ॥ रथेभग्नेगदांनीत्वाप्रचंडोरणदुर्मदः ॥२५॥ आजगामरिपुंहंतुंपतंगइवपावकम् ॥ आगतंतंविलोक्याथचंद्रार्काकारवर्चसा ॥२६॥
शरेणैकेनसांबस्तुजहारतच्छिरोमृधे ॥ हाहाकारस्तदैवासीत्तत्सेनायांनृपेश्वर ॥ २७ ॥ अथोत्थितोनुशाल्वस्तुमूर्च्छांत्यक्त्वामुहूर्ततः ॥
ददर्शमंत्रिणंतत्रसांबेननिहतंमृधे ॥ १८ ॥ निरीक्ष्यरथमारुह्यधन्वीखड्गीचदंशितः ॥ शिलीमुखैश्चतुर्भिश्चसांबस्यचतुरोहयान् ॥ २९ ॥द्वा
भ्यांकेतुंत्रिभिःसूतंपंचभिश्चशरासनं ॥ त्रिंशद्भिश्चशरैर्यानंजघानसमरेनृपः ॥३०॥ साच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ रथंचान्यं
समारुह्यरेजेजांबवतीसुतः ॥ ३१ ॥ ततोगृहीत्वाकोदंडंशतबाणैरमर्षितः ॥ तताडसोरिपुंयुद्धेसर्पंपक्षैर्यथाविराट् ॥ ३२ ॥ यानस्तस्या
पिभग्नोभूत्तुरगाःपंचतांगताः ॥ सूतोमृत्युंगतोयुद्धेनुशाल्वोमूर्च्छितोभवत् ॥३३॥ ततस्तत्सैनिकाःसर्वेगृध्रपक्षैस्फुरत्प्रभैः ॥ आशीविष
समैर्बाणैःसांबंजघ्नूरुषान्विताः ॥ ३४ ॥ सांबमेकंरणेवीक्ष्यमधुःकृष्णसुतोरुषा ॥ पारावतसमेनापिहयेनागतवान्मृधे ॥ ३५ ॥ साकंसांबेन

तान्सर्वान्निस्त्रिंशेनरिपून्खलान् ॥ प्रहरार्द्धेनराजेंद्रमारयन्विचचारह ॥ ३६ ॥ ततोनुशाल्वउत्थायदृष्ट्वास्वस्यपराजयम् ॥ सलिलेनशुचिर्भूत्वाहंतुंसर्वान्मनोदधे ॥ ३७ ॥ ब्रह्मास्त्रंसंदधेरोषान्मयदैत्येनशिक्षितं ॥ अजानन्तस्तुनाशंचसंप्राप्तेप्राणसंकटे ॥ ३८ ॥ तस्यापि दारुणंतेजोत्रीन्लोकान्प्रदहन्महत् ॥ चचारह्यंतरिक्षेचद्वादशादित्यसन्निभं ॥ ३९ ॥ तत्तेजसादुर्विषहेणसर्वेसंदह्यमानायदवश्चभीताः ॥ प्राद्युम्निपार्श्वंप्रययुर्ब्रुवन्तोरक्षस्वदुःखान्नृहरेमहात्मन् ॥ ४० ॥ ततःकृत्वाऽभयंराजन्वीरोरुक्मवतीसुतः ॥ ब्रह्मास्त्रेणतुब्रह्मास्त्रंजहारप्रधनेरुषा ॥ ४१ ॥ वह्न्यस्त्रंसोपिचिक्षेपवह्निनापूरितंनभः ॥ दह्यमानाचभूस्तत्रज्वालाभिरिवखांडवम् ॥ ४२ ॥ ततोनिरुद्धोबलवान्वारुणास्त्रंपुनर्दधे ॥ प्रचंडमेघधाराभिर्वह्निःशीतलतांगतः ॥ ४३ ॥ मंडूकाःकोकिलाश्चैवमयूराःसारसादयः ॥ प्रत्यनंदन्महामेघैर्वर्षांज्ञात्वापुनःपुनः ॥४४॥ ततोनुशाल्वोमायावीपवनास्त्रंसमादधे॥ दृष्ट्वानिरुद्धोयुयुधेपर्वतास्त्रेणसर्वतः॥४५॥ ततोभारसहस्राढ्यांनीत्वासोपिगदांमृधे ॥ अनिरुद्धंशूरमणिंक्रुद्धोवचनमब्रवीत् ॥ ४६ ॥ त्वत्सैन्येनास्तिराजेंद्रगदायुद्धविशारदः ॥ यदिचास्तितर्हिमह्यंतंतुशीघ्रंप्रदर्शय ॥ ४७ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यगदाधारीगदोमहान् ॥ उवाचचाग्रतोभूत्वानिरुद्धस्यप्रपश्यतः ॥ ४८ ॥ अत्रवैबहवःसंतिसर्वशस्त्रविशारदाः ॥ मानंमाकुरुदैत्येंद्रत्वमेकाकीरणेऽसिहि॥४९॥नमन्यसेत्वंमद्वाक्यंमयासाकंरणेसुर॥ कुरुपूर्वंगदायुद्धंततोन्यान्द्रष्टुमर्हसि ॥ ५० ॥ इत्युक्त्वासगदांनीत्वालक्षभारमयींदृढां ॥ तथाऽनुशाल्वंजघ्नेतुमूर्ध्निवक्षस्थलेनृप ॥ ५१ ॥ अनुशाल्वस्तुगदयाजघानसमरेगदम् ॥ ततोऽन्योन्यंगदाभ्यांचजघ्नतुः क्रोधमूर्च्छितौ ॥ ५२ ॥ ततोगदःसमुत्थाप्याऽनुशाल्वंगगनेऽक्षिपत् ॥ भ्रामयित्वाशतगुणंनिपपातमहीतले ॥ ५३ ॥ ततोनुशाल्वउत्थायगृहीत्वारोहिणीसुतम् ॥ भूमौममर्दराजेंद्रतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ५४ ॥ गदोगजंगृहीत्वैकंमनुशाल्वोपरिक्षिपत ॥ तमायांतंगजंनीत्वाचिक्षेपसबलानुजे ॥ ५५ ॥ जानुभिर्मुष्टिभिर्घोरैःप्रहारैस्तौचजघ्नतुः ॥ मर्दितौताबुभौमह्यांपतितौमूर्च्छनांगतौ ॥ ५६ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौराजपुरविजयेनामचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥ ॥ छ ॥ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ एवंदृष्ट्वातयोर्युद्धंयादवाःपरसैनिकाः ॥ ऊचुःपरस्परंधन्यानुशाल्वस्तुगदोमहान् ॥१॥ इतिब्रुवत्सुसर्वेषुगदस्तत्रैवचोत्थि

तः ॥ क्वगतःक्वगतःशत्रुर्हत्वामांचब्रुवन्रणात् ॥ २ ॥ ततोनुशाल्वंहस्तेनगृहीत्वाकृष्यरोषतः॥ अनिरुद्धस्यनिकटेपातयामासवेगदः॥ ३॥
पतितंमूर्च्छितंदृष्ट्वाह्यनिरुद्धस्त्वधोमुखं ॥ कारयामासचैतन्यंव्यजनैःसलिलेनच ॥ ४ ॥ तदैवसप्रबुद्धोभूदनुशाल्वोऽसुरेश्वरः ॥ दृष्ट्वाग्रेसु
दरंसोपिकृष्णपौत्रंघनप्रभम् ॥ ५ ॥ नत्वाप्रत्याहवचनंत्वंतुमेप्राणरक्षकः ॥ अनिरुद्धहरेःपौत्रअपराधंक्षमस्वतत् ॥ ६ ॥ ॐनमोवासुदे
वायनमःसंकर्षणयच ॥ प्रद्युम्नायनमस्तुभ्यमनिरुद्धायतेनमः ॥ ७ ॥ गृहाणवैतुरंगंतमहंयास्यामिपालयन् ॥ इत्युक्त्वास्वपुरंगत्वाददौत
स्मैतुरंगमम् ॥ ८ ॥ अयुतंहस्तिनांचैवहयानांनियुतंतथा ॥ अर्द्धलक्षंरथानांचाशिबिकानांसहस्रकम् ॥ ९ ॥ उष्ट्राणांहिसहस्रंचगवयानां
सहस्रकम् ॥ पंजरेसंस्थितानांचसिंहानांद्विसहस्रकम् ॥ १० ॥ मृगयासारमेयाणांसहस्रंनृपसत्तम ॥ शिबिराणांसहस्रंचाशिञ्जानांनियुतंत
था ॥ ११ ॥ जवनिकानामयुतंधेनूनांलक्षमेवच ॥ सहस्रभारंस्वर्णानांरजतानांचतुर्गुणम् ॥ १२ ॥ मुक्तानांभारमेकंचानिरुद्धायददौनृ
पः ॥ अनिरुद्धस्ततस्तस्मैमणिहारंददौमुदा ॥ १३ ॥ अनुशाल्वःस्वराज्येतुकृत्वावैसाचिवंवरम् ॥ यादवैःसहितःसोपिदेशानन्यान्जगा
मह ॥ १४ ॥ ततोविमुक्तस्तुरगोमणिकांचनभूषितः ॥ देशानन्यान्वीरयुक्तान्पश्यन्बभ्रामभूपते ॥ १५ ॥ अनुशाल्वंजितंश्रुत्वायौवनाश्वं
चभीषणम् ॥ राजानोऽन्येमंडलेशाःप्राप्तंनजगृहुर्हयम् ॥ १६ ॥ इत्येवंभ्रमतस्तस्यतुरगस्यविशांपते ॥ मासाश्चप्रगताःषड्वैताद्दशाश्चाव
शेषिताः १७ ॥ हयोमणिपुरेशेनगृहीतश्चविमोचितः ॥ तथारत्नपुरेशेनह्यनिरुद्धभयान्नृपः॥१८॥ राष्ट्रान्सर्वानशूरांश्चविहायतुरगोत्तमः॥
ययौप्राचींदिशंराजन्बल्वलोयत्रदैत्यराट् ॥ १९ ॥ सोपिदैत्योहयस्यापिवार्तांश्रुत्वाचनारदात् ॥ यज्ञंशीघ्रंनाशयित्वानैमिषाच्चाजगामह
॥ २० ॥ स्थितंत्रिवेण्यांसलिलंपिबंतंप्रयागतीर्थेक्रतुवाहनंच ॥ विलोक्यराजन्किलबल्वलाख्योजग्राहशीघ्रंह्यगणय्यकृष्णम् ॥ २१ ॥ त
दैवकृष्णयःसर्वेदंडकंचविलोकयन् ॥ चर्मण्वतींसमुत्तीर्यचित्रकूटंसमाययुः ॥ २२ ॥ रामक्षेत्रेचदानानिकृत्वाश्वंचविलोकयन् ॥ तस्या
पिपृष्ठतोलग्नाआजग्मुस्तीर्थवासवम् ॥ २३ ॥ ददृशुस्तत्रतुरगंसपत्रंयदुसत्तमाः ॥ गृहीतंस्वबलाद्राजन्नसुरेणदुरात्मना ॥ २४ ॥ तत
स्तेबल्वलंदृष्ट्वानीलांजनचयोपमम् ॥ योजनद्वयमुच्चांगमुग्रमंगारलोचनं ॥ २५ ॥ तप्तताम्रशिखाश्मश्रुदंष्ट्रोग्रभृकुटीमुखम् ॥ ब्रह्मद्रुहंल

रुञ्जिह्वंगजायुतसमंबलम् ॥ २६ ॥ तमूचुर्यादवारोषात्स्फुरिताधरपल्लवाः ॥ कस्त्वंयज्ञपशुंनीत्वाह्यस्माकंचक्कयास्यसि ॥ २७ ॥तस्मा न्मोचयतंशीघ्रंनचेद्धन्मोरणेचत्वाम् ॥ इतिश्रुत्वासुरश्चाहवचःशृणुतमेनराः ॥ २८ ॥ बल्वलउवाच ॥ अहंतुबल्वलोदैत्योदेवानांदुःखदा यकः ॥ यस्याग्रेमानुषाःसर्वेभवंतिभयविह्वलाः ॥ २९ ॥ इतिश्रुत्वाचयदवोजघ्नुर्बाणैश्चबल्वलम् ॥ सहतस्तैश्चसहसासहयोंतर्दधेनृप ॥ ॥ ३० ॥ इति श्रीमद्गर्गसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौबल्वलेनतुरंगहरणंनामपंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥ ॥ छ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ अथसर्वेयदुगणागतेक्रतुपशौनृप ॥ शोकंचक्रुःक्कगच्छामःकरिष्यामश्चकिंभुवि ॥ १ ॥ नतत्प्रतिविधिंसर्वेनिरुद्धाद्याविदुस्ततः॥ तदानारदरूपीवैभगवानागमन्नृप ॥ २॥ तमागतंमुनिंदृष्ट्वानिरुद्धोयादवैर्वृतः ॥ पूजयित्वासनेस्थाप्यप्रीतःप्राहमुनीश्वरम् ॥३॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ भगवन्यज्ञतुरगोबल्वलेनदुरात्मना ॥ नीतःकुत्रगतःसर्ववदमेवदतांवर ॥४॥ त्वंपर्यटन्नर्कइवत्रिलोकींदिव्यदर्शनः ॥ अंतश्चरोवायुरिवह्यात्मसाक्षीचसर्ववित् ॥ ५ ॥ तस्मात्कथयसर्वंमेश्रुत्वासोप्याहमाधवम् ॥ नारदउवाच ॥ राजन्तवतुरंगोवैबल्वलेननिवेशितः ॥ ६ ॥ उपद्वीपेपांचजन्येसिंधुमध्येनृपेश्वर ॥ मृतेमित्रेचशकुनौयादवानांवधायच ॥ ७ ॥ सुतलाच्चसमाहूयदैत्यवृंदान्महासुरः ॥ राज्यंकरोतितत्रापिशिवस्यवरदर्पितः ॥ ८ ॥ इतिश्रुत्वानिरुद्धस्तुवचःप्रोवाचशंकितः ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ तस्मैचंद्रललामेनकिंदत्तंप्रवरंवरम् ॥ ९ ॥ तन्ममाख्याहिदेवर्षेकस्मात्संतोषितोभवत् ॥ ततोवभाषेसमुनिःशृणुराजन्वचोमम ॥ १० ॥ कैलासेचैकदादैत्योह्येकपादेनसंस्थितः ॥ वर्षद्वादशपर्यंतंतपश्चक्रेसुदारुणम्॥११॥ततश्चतोषितोदेवोवरंब्रूहीत्युवाचह॥तच्छ्रुत्वासउवाचाथसदाशिवनमोस्तुते१२॥ महामृधेचमांदेवपालयस्वकृपानिधे ॥ तथास्तुचोक्त्वादेवस्तुतत्रैवांतर्दधेनृप ॥ १३ ॥ सदैत्योपांचजन्येवैराज्यंचक्रेबलात्ततः ॥ स्वतस्तुभ्यंनतुरगंविनायुद्धेनदास्यति ॥ १४ ॥ अनिरुद्धस्तुप्रोवाचहत्वादुष्टंचबल्वलं ॥ ससैन्यंचमुनिश्रेष्ठमोचयिष्येतुरंगमम् ॥ १५ ॥ सशिवस्यवरेणापियदियुद्धंकरिष्यति ॥ नपालयिष्यतिमृधेशिवःकृष्णद्विषंबलम् ॥ १६॥ इत्युक्त्वाचानिरुद्धोवैप्रयाणार्थंजयायच ॥ यादवेभ्यश्चसर्वेभ्योसहसाज्ञांचकारह ॥ १७ ॥ ततोनुज्ञाप्यदेवर्षिःयुद्धकौतुकसंयुतः ॥ ययौचाकाशमार्गेणतत्रस्थानंनृपेश्वर ॥ १८ ॥ तदैव

यादवाःसर्वेसज्जीभूतारुषान्विताः॥स्नात्वाकृत्वाचदानानितीर्थराजेविधानतः॥१९॥उपद्वीपंययूराजन्रथिभिश्चगजैर्हयैः॥द्विलक्षामार्गकारा
श्चमार्गंचक्रुर्दिनेदिने ॥ २० ॥ भिंदिपालैश्चसर्वत्रसेनायाःपूर्वमेवहि ॥ सुखेनयत्रगच्छंतिगजवाजितुरंगमाः ॥ २१ ॥ पदातयश्चराजेंद्रमार्गे
निष्कंटकेत्वरम् ॥ इत्थंतुयदुसेनायाःशेषोभारेणपीडितः ॥ २२ ॥ इतिहोवाचमनसिकिंबभूवधरातले ॥ अनिरुद्धोऽग्रतोभूत्वाऽलक्षि
तःप्रययौनृप ॥ २३ ॥ हयरक्षापदेशाद्वैनाशयन्निवपापिनः ॥ यत्रयत्रगतोराजन्हयस्यार्थेचकार्ष्णिजः ॥ २४ ॥ तत्रतत्रोपशृण्वानःश्रीकृ
ष्णस्ययशोखिलम् ॥ श्लाघांयेवैकरिष्यंतिगोविंदबलदेवयोः ॥२५॥ ददौतेभ्यश्चरत्नानिवस्त्राण्याभरणानिच ॥ यत्किंचित्तस्यसैन्येषुव
सुमात्रमनुत्तमं ॥ २६ ॥ तत्सर्वंमददात्प्रीतःकृष्णगाथाहृताशयः ॥ इत्थंशृण्वन्हरेर्गाथांकाशींपश्यन्गयांतथा ॥ २७ ॥ कुर्वन्दानानिरा
जेंद्रकाष्टांप्राचींजगामसः ॥ इत्थंभयंकरांसेनांयादवानांविलोक्यच ॥ २८ ॥ गिरिव्रजपुराधीशोसहदेवस्तुशंकितः ॥ भूत्वाकृतांजलि
र्नीत्वारत्नानिविविधानिच ॥ २९ ॥ अनिरुद्धस्यपदयोःपपातभयविह्वलः ॥ अनिरुद्धस्ततस्तस्मैरत्नमालांददौमुदा ॥ ३० ॥ राज्येकृ
त्वाचतंशीघ्रंशरणागतवत्सलः ॥ समन्वितोवृष्णिवरैर्जगामकपिलाश्रमम् ॥ ३१ ॥ स्नात्वाचतत्रैवयदुप्रवीरोभागीरथीसागरसंगमेच ॥ वि
लोक्यसिद्धंकपिलंमुनींद्रंससेनयासोपिनमश्चकार ॥ ३२ ॥ तत्रस्थानाद्दक्षिणस्यांसिंधुतीरेचतस्यवै ॥ बभूवुःशिबिराराजन्नुच्चाःप्रासादस
न्निभाः ३३ ॥ शिबिरेष्वनिरुद्धाद्यायादवास्तत्रसानुगाः ॥ चक्रुर्निवासंराजेंद्रशूराःसर्वेजयैषिणः ॥ ३४ ॥ ॥छ॥ ॥ इति श्रीमद्ग
र्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रेसुमेरौतुरगार्थंउपद्वीपगमनंनामषड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथानिरुद्धोयदुराट्प्रातःकालेविशांपते ॥ उद्धवंतुसमाहूयप्राहगंभीरयागिरा ॥ १॥ कतिदूरंपांचजन्यंतन्ममाख्या
हिसत्तम ॥ यस्मिन्मदीयोतुरगोनीतोदैत्येनवर्त्तते ॥ २ ॥ इत्युदाहृतमाकर्ण्यमंत्रीकृष्णसुहृत्सखः ॥ मनसाकृष्णपादाब्जंस्मृत्वाप्रोवाच
माधवं ॥ ३ ॥ प्रभोसर्वज्ञभगवन्नहंत्वद्वाक्यगौरवात् ॥ कथयिष्यामिलोकेशयथामार्गंश्रुतंतथा ॥ ४ ॥ त्रिंशद्योजनविस्तीर्णात्सागरा
त्पारमेवच॥उपद्वीपंपांचजन्यंदक्षिणेस्तिनृपेश्वर ॥५॥ उद्धवस्यवचःश्रुत्वानिरुद्धोधन्विनांवरः॥बलीधैर्यधरःक्रुद्धोप्राहेदंयदुपुंगवान् ॥६॥

॥ अनिरुद्धउवाच ॥ अहंयास्यामिपारंवैतस्माद्यादवसत्तमाः ॥ सेतुंकुरुतशीघ्रंतुसागरस्यशरैरपि ॥ ७ ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वायादवायुद्ध
कोविदाः ॥ सागरेसुमुचुर्बाणान्प्रहसंतःपरस्परं ॥ ८ ॥ ततःसर्वेजलचरास्तीक्ष्णबाणैःप्रताडिताः ॥ कोलाहलंप्रकुर्वंतोदुद्रुवुस्तेचतुर्दि
शं ॥ ९ ॥ नकेषांप्रगताबाणाःपारंवैसागरस्यच ॥ इतिवैकथितंवाक्यंखस्थेनचसुरर्षिणा ॥ १० ॥ तदाक्रूरोहृदीकश्चसात्यकिश्चोद्धवो
बली ॥ कृतवर्मासारणश्चयुयुधानादयोनृप ॥ ११ ॥ हेमांगदइंद्रलीलोऽनुशाल्वाद्याश्चभूपते ॥ गतमानाबभूवुर्वैनारदोक्तंनिशम्यच ॥ १२ ॥
ततोनिरुद्धोबलवान्स्मरन्कृष्णपदांबुजं ॥ प्रतिशार्ङ्गंगृहीत्वावैदिव्यान्बाणान्मुमोचह ॥ १३ ॥ ततोदृष्ट्वाऋषिःप्राहह्यनिरुद्धाशिलीमुखाः ॥
पारंगत्वासमुद्रस्यविविशुस्तेचतत्तटं ॥ १४ ॥ इतिश्रुत्वाऋषेर्वाक्यंसांबदीप्तिमतादयः ॥ मुमुचुस्तेशरान्राजंस्तेषांपारंगताःशराः ॥ १५ ॥
शरेषुचशराराजन्कोटिशःकोटिशःकिल ॥ विविशुर्वीक्ष्यसर्वेऽपिधन्विनोविस्मयंगताः ॥ १६ ॥ चक्रुःसेतुंचतेसर्वेत्रिंशद्योजनलंबितं ॥ दृ
ढंजलाच्चांतरिक्षमेकयोजनविस्तृतम् ॥ १७ ॥ बध्वाततश्चतेसेतुंचतुर्भिःप्रहरैरपि ॥ अनिरुद्धादयोरात्रौसुषुपुःशिबिरेषुवै ॥ १८ ॥ तस्माद्वैपुत्रपौ
त्राणांकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ शूराणांकृष्णबिंबानांबलंकिंकथयाम्यहं ॥ १९ ॥ छ ॥ इति श्री० गर्गा० सं० रा० सेतुबंधनंनामसप्तविंशोऽध्यायः २७

श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ कृत्वातुशौचादिकमेवकर्मप्रभातकालेयदुनंदनश्च ॥ जगामपारंयदुभिश्चसिंधोरामोयथावैकपिभिर्नृपेंद्र ॥ १ ॥ द
दृशुस्तत्रतेगत्वानिरुद्धाद्याश्चयादवाः ॥ उपद्वीपंपांचजन्यंशतयोजनविस्तृतं ॥ २ ॥ राजतेतत्रराजेंद्रनाम्नावैचासुरीपुरी ॥ विंशद्योजनविस्ती
र्णादैत्यवृंदसमाकुला ॥ ३ ॥ पुन्नागैर्नागचंपैश्चतिलकैर्देवदारुभिः ॥ अशोकैःपाटलैराम्रैर्मंदारैःकोविदारकैः ॥ ४ ॥ निंबुजंबूकदंबैश्चप्रि
यालपनसस्तथा ॥ सालैस्तालैस्तमालैश्चमल्लिकाजातियूथिकैः ॥ ५ ॥ नीपैःकदंबैर्बकुलैश्चंपकैर्मदनाभिधैः ॥ शोभितानगरीरम्यारत्न
प्रासादसयुता ॥ ६ ॥ यदून्समागताञ्श्रुत्वामयंमायाविनंखलः ॥ प्रेषयामासगणितुंयादवानांमहात्मनां ॥ ७ ॥ सचापिशुकरूपेणगत्वाह
ष्ट्वायदूत्तमान् ॥ आगत्यस्वपुरीमध्येबल्वलंविस्मितोब्रवीत् ॥ ८ ॥ ॥ मयउवाच ॥ ॥ कःकरिष्यतिसंख्यांवैवृष्णीनांबलिनांनृप ॥ नि
युतानांचनियुतकोटिनास्तेसकार्ष्णिजः ॥ ९ ॥ सेतुंकृत्वाशरैःसिंधोःप्राप्ताःसर्वेतवोपरि ॥ तेषांपश्यबलंराजन्देवविस्मयकारकं ॥ १० ॥

सागरस्यशरैःसेतुंनदृष्टंनश्रुतंकृतं ॥ वृद्धेनचमयाराजंस्त्वदग्रेद्यविलोकितं ॥ ११ ॥ राघवेणपुरासेतुंपाषाणैर्द्रुमवेष्टितं ॥ स्वनामस्यप्रता
पेनलंकायानिकटेकृतं ॥ १२ ॥ तत्सर्वंचमयादृष्टंअद्यदृष्टंहिचाद्भुतं ॥ श्रीकृष्णेनपुराराजन्कंसाद्याःशकुनादयः ॥ १३ ॥ मारिताःसंग
रेदैत्यानृपाःसर्वेविनिर्जिताः ॥ कृष्णस्तुभगवान्साक्षाद्ब्रह्मणाप्रार्थितःपुरा ॥ १४ ॥ गोलोकादागतोभूमौभक्तानांरक्षणायच ॥ अभक्तानां
चनाशायकुशस्थल्यांविराजते ॥१५॥ तस्माद्यदूत्तमाःसर्वेनिरुद्धाद्यामहाबलाः ॥ भीषणंचबकंजित्वाह्यन्यान्जित्वात्रचागताः॥ पुत्राःपौ
त्राश्चकृष्णस्यज्ञातयश्चयदूत्तमाः ॥१६॥ आकाशंजेतुमिच्छंतिकावार्त्ताभूतलस्यच॥१७॥अनिरुद्धायतस्माद्देतुरगंदेहिबल्वल॥ दैत्यानां
हतशेषाणांकुलकौशल्यहेतवे ॥ १८ ॥ ततोनिरुद्धायहयंचदत्वासुरद्विषांवैसुखहेतवेच ॥ श्रीकृष्णचंद्रंप्रभजँश्चभुंक्ष्वराज्यंस्वकीयंतपसानु
लब्धं॥ १९ ॥ एवंशुभैश्चवचनैर्बोध्यमानोपिबल्वलः॥निश्वस्योवाचरोषेणमयंकृष्णपराङ्मुखः ॥२०॥ ॥ बल्वलउवाच ॥ ॥ विनायुद्धेनत्वं
दैत्यकथंभीतोभविष्यसि ॥ वदिष्यासिममाग्रेत्वंशूरहास्यकरंवचः ॥ २१ ॥ त्वंबुद्धिबलहीनश्चवृद्धत्वाच्छठतांगतः ॥ तस्मात्त्वदीयंवचनं
नाहंग्रह्णामिसांप्रतं ॥ २२ ॥ यदिकृष्णोहरिःसाक्षाद्देतेकृष्णस्यवंशजाः ॥ ममाग्रेशिवभक्तस्यार्किंकरिष्यतिपौरुषं ॥ २३ ॥ भयंमाकुरुत
स्मात्त्वंमायाःकुत्रगतास्तव ॥ अहंतवाश्रयेनापियुद्धंकर्तुंव्रजामिवै ॥ २४ ॥ अनिरुद्धोमहाशूरःशूराःकिंनवयंस्मृताः ॥ स्थितेमयिमही
मध्येकोयंगर्वोऽभवन्महत् ॥ २५ ॥ फलंगर्वस्यप्राप्नोतुममनिर्मुक्तसायकैः ॥ अद्यमेनिशिताबाणाअनिरुद्धंचमानिनं ॥ प्रकुर्वंतिरणेदैत्यर
क्तांगंच्छिन्नकंचुकं ॥ यथाकिंशुकवृक्षंवैवसंतदिवसाःकिल ॥ २७ ॥ दारयंतुकपोलानिनाराचाममहास्तिनां ॥ हयान्पश्यंतुशतशोरु
धिरौघपरिप्लुतान् ॥ २८ ॥ पिबंतुयोगिनीवृंदारुधिराणिनृमस्तकैः ॥ भवंतुकालीसंतुष्टामद्दैरिक्रव्यभक्षणैः ॥ २९ ॥ममबाहुबलंसर्वेपश्यं
तुसुभटाःकिल ॥ महाकोदंडनिर्मुक्तभल्लकोटीर्विमुंचतः ॥ ३० ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यमयोमायीमहामतिः ॥ जानन्कृष्णस्यमाहात्म्यं
मदांधंचेदमब्रवीत् ॥३१॥ ॥मयउवाच॥ ॥यदाविजेष्यसिरणेकृष्णपुत्राश्चयादवान् ॥ आगमिष्यतिश्रीकृष्णोजेतुंत्वांबाबलश्चवै ॥
॥ ३२ ॥ इतिश्रुत्वामहादैत्योसत्यंहितकरंवचः ॥ कालपाशेनसंबद्धोनजग्राहरुषाज्वलन् ॥ ३३ ॥ ॥ बल्वलउवाच ॥ ॥ ममारी

रामकृष्णौचशत्रवोवृष्णयश्चमे ॥ तान्सर्वान्मारयिष्यामियैर्मेमित्राश्चमारिताः ॥ ३४ ॥ हत्वाचयादवानत्रपश्चाद्यज्ञंकरोम्यहम् ॥ तस्यादि
ग्विजयेनापिविजेष्यामिहरेःपुरीं ॥ ३५ ॥ ॥ मयउवाच ॥ ॥ मानंमाकुरुदैत्येन्द्रकालरूपस्तुरंगमः ॥ प्राप्तःस्तवपुरेहंतुंहतशेषान्म
हासुरान् ॥ ३६ ॥ अनिरुद्धशराःसर्वेसद्यस्तवपुरींनृप ॥ छिन्नभिन्नांशूरहीनांकरिष्यंतिनसंशयः ॥ ३७ ॥ हिरण्याक्षादयोदैत्याःराव
णाद्यानिशाचराः ॥ मारितायेनसकृष्णोजातोयदुकुलेश्रुतं ॥ ३८ ॥ किंचिद्राज्यस्यमानेनत्वंनजानासिबल्वल ॥ प्रयच्छतुरगंतस्मैनयु
द्धसमयोऽस्तिहि ॥ ३९ ॥ ॥ बल्वलउवाच ॥ ॥ अहंजानामित्वद्वार्तांयुद्धंतैर्नकरिष्यसि ॥ अनिरुद्धंगच्छतस्मात्त्वंविभीषणव
त्किल ॥ ४० ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ बल्वलस्यवचःश्रुत्वामयोमायाविदांवरः ॥ प्रतिव्योढुंतत्रदुःखमिदमेवान्वपद्यत ॥ ४१ ॥ वैर
भावेनपूर्वेवैकुंठंबहवोगताः ॥ निशाचराश्चदैत्याश्चतंभावंयःकरोतिहि ॥ ४२ ॥ इत्थंविचार्यसहसासउवाचमहासुरं ॥ ॥ मयउवाच ॥
अद्यत्वांचमहावीरंननिषेधंकरोम्यहं ॥ ४३ ॥ युद्धंकुरुरणेगत्वायदून्मारयसायकैः ॥ अहमेवकरिष्यामियुद्धंत्वद्वाक्यतोमृधे ॥ इत्यु
क्त्वावचनंसोपिविररामप्रहर्षयन् ॥ ४४ ॥ ऊर्ध्वकेशनदःसिंहःकुशांबाद्याश्चमंत्रिणः ॥ ऊचुःप्रकुपिताःसर्वेचत्वारोबल्वलंनृप ॥ ४५ ॥
॥ मंत्रिणऊचुः ॥ ॥ पूर्वंवयंगमिष्यामोहंतुंसर्वान्यदूत्तमान् ॥ बहुभिर्दिवसैराजन्संग्रामंनकृतंयतः ॥ ४६ ॥ चिंतांमाकुरुराजेंद्रमयदै
त्येनसंयुतः ॥ क्षणेनमारयिष्यामोकोटिशःकोटिशोनरान् ॥ ४७ ॥ गर्गउवाच ॥ तेषांभाषितमाकर्ण्यबल्वलस्तुमुदान्वितः ॥ चकारा
ज्ञांनृपश्रेष्ठरणार्थंरणकोविदः ॥ ४८ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौदैत्यमंत्रवर्णनंनामाऽष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ अथयुद्धायराजेंद्रचत्वारःकिलमंत्रिणः ॥ दैत्यकोटिसमायुक्तानिर्जग्मुर्दंशिताःपुरात् ॥ १ ॥ सर्वेहिधन्विनःशूराविद्याध
रसमाःकिल ॥ खड्गैःशूलैर्गदाभिश्चपरिघैर्मुद्गरैर्नृप ॥ २ ॥ एकघ्नीभिर्दशघ्नीभिःशतघ्नीभिर्भुशुंडिभिः ॥ कुंतैश्चभिंदिपालैश्चचक्रसायकश
क्तिभिः ॥ ३ ॥ संयुक्ताःसर्वशस्त्रैश्चलोहकंचुकमंडिताः ॥ रथैर्गजैस्तुरंगैश्चगवयैर्महिषैर्मृगैः ॥ ४ ॥ उष्ट्रैःखरैःसूकरैश्चवृकैःसिंहैश्चक्रोष्टुभिः
॥ महागृध्रैःशंखचिल्लैर्मकरैश्चतिमिंगलैः ॥ ५ ॥ एतैश्चवाहनैराजन्संयुक्तारणकर्कशाः ॥ शंखदुंदुभिनादेनवीराणांगर्जनेनच ॥ ६ ॥ श

तथीनांचशब्देनचचालवसुधाभृशम् ॥ इत्थंभयंकरांसेनामसुराणांविलोक्यच ॥ ७ ॥ भयंप्रापुःसुराःसर्वेमहेंद्रधनदादयः ॥ यादवास्तेपिब
लिनोनिर्जितायैश्चभूःपुरा ॥ ८ ॥ विषण्णमनसोऽभूवन्दैत्यसेनांनिरीक्ष्यच ॥ प्रद्युम्नेनराजसूयेचंद्रावत्यांपुरानृप ॥ ९ ॥ यादवेभ्यःप्रक
थितंयन्नीतिधैर्यवर्द्धनं ॥ तत्सर्वंकथयामासयदुभ्यःकार्ष्णिजःपुनः ॥ १० ॥ गर्गउवाच ॥ इतिश्रुत्वाचयदवःशस्त्राणिजगृहुस्त्वरं ॥ मृ
त्युंवरंमन्यमानाविजयाच्चपलायनात् ॥ ११ ॥ ततःसमभवद्युद्धंदैत्यानांयदुभिःसह ॥पांचजन्येचलंकायांरक्षसांकपिभिर्यथा ॥१२॥ रथि
नोरथिभिस्तत्रपत्तिभिःपत्तयोमृधे ॥ हयाहयैरिभाश्चेभैर्युयुधुस्तेपरस्परं ॥ १३ ॥ केचिद्वैदंतिनोमत्ताःशुंडादंडैरितस्ततः ॥ जघ्नूर
थांस्तुरंगाश्चवीरान्राजन्महामृधे॥शुंडादंडैःसंगृहीत्वारथान्साश्वान्ससारथीन् ॥ निपात्यभूमावुत्थाप्यगगनेचिक्षिपुर्बलात् ॥ १५ ॥ काँ
श्चिन्ममर्दुःपादाभ्यांसंविदार्यकरैर्दृढैः ॥ सक्षताश्चगजाराजन्प्रधावंतोरणांगणात् ॥ १६ ॥ तुरगास्तत्रधावंतःसवीरास्तेनृपेश्वर ॥
उल्लंघयंतश्चरथान्प्रोत्पतंतोगजान्प्रति ॥ १७ ॥ अंबष्ठंगजिनंयुद्धेमर्दयंतश्चसिंहवत् ॥ उत्पतंतश्चतुरगाःगजवृंदंमहाबलाः ॥ १८ ॥ असि
प्रहारंकुर्वंतोविदार्यचरिपून्बहून्॥ वाजिपृष्ठेनदृश्यंतेतेदृश्यंतेनटाइव॥१९॥केचिद्वीरास्तुखड्गैश्चाद्विधाकुर्वन्तुरंगमान् ॥ केचिद्दंतान्संगृह्य
त्वाकुंभेषुकरिणांगताः ॥२०॥ तुरगस्थाःकेपिबलंसंविदार्यविनिर्गताः॥खड्गवेगैःकंजवनंलीलाभिर्वायवायथा॥२१॥बभूवतुमुलंयुद्धमद्भुत
तैरोमहर्षणं ॥ बाणैर्गदाभिःपरिघैःखड्गैःशूलैःश्चशक्तिभिः॥२२॥युद्धेगजाश्चगर्जंतिहर्षंतितुरगाभृशम्॥हाहावीराःप्रकुर्वंतिनदंतिरथनेमयः॥
॥२३ ॥ सैन्यपादरजोवृंदैरंधीभूतंनभोभवत् ॥ तत्रस्वीयोनपारक्योदृश्यतेचमृधांगणे ॥ २४ ॥ परस्परंचबाणौघैःकेचिद्वीराद्विधाकृताः ॥
तिर्यग्भूतारथायुद्धेनिपेतुःपादपाइव॥वीरोपरिगतावीराहयोपरिहयाश्चवै ॥ २५॥ उत्पेतुस्तत्रशूराणांकबंधाश्चभयंकराः ॥ पातयंतोखड्ग
हस्ताहयान्वीरान्महारणे ॥ २६ ॥ हस्तिनांभिन्नकुंभानांमौक्तिकानिपतंतिखात् ॥ शस्त्रांधकारेप्रधनेरात्रौतारागणाइव ॥ २७ ॥ ततश्च
सेनयोर्मध्येरुधिराणांनदीह्यभूत् ॥ वेतालाःशिवमालार्थंजगृहस्तेशिरांशिच ॥ २८ ॥ मृगेंद्रस्थामहाकालीडाकिनीभिःसमागता ॥
कपालेनापिरुधिरंपिबंतीदृश्यतेमृधे ॥ २९ ॥ डाकिन्योरुधिरंतत्रपाययंत्यःसुतान्मृधे ॥मारोदीरितिवादिन्योनेत्राण्यपिददामरुत्॥३०॥

विद्याधर्यस्त्वंबरस्थागंधर्व्योऽप्सरसस्तथा॥क्षत्रधर्मेस्थिताञ्शूरान्ववि्ररेदेवरूपिणः ॥३१॥ परस्परंकलिरभूत्तासांपत्यर्थमेवरे॥ ममानुरू
पोनायंवइतिविव्हलचेतसां ॥ ३२ ॥ केपिशूराधर्मपरारणाद्राजन्नचालिताः ॥ जग्मुस्तेवैष्णवंलोकंभित्त्वातपनमंडलं ॥ ३३ ॥ केचिद्वी
रामहायुद्धंदृष्ट्वायुद्धात्पलायिताः ॥ ततवालुकमार्गेणजग्मुस्तेनिरयंनृप ॥ ३४ ॥ एवंदैत्यान्महावीराञ्जघ्नुःसर्वेयदूत्तमाः ॥ तथायदून्महा
युद्धेनानाशस्त्रैश्चदानवाः ॥ ३५ ॥ रणेमृत्युंगताःसर्वेराजन्दैत्याश्चकोटिशः ॥ तथामृत्युंगतायुद्धेयादवाश्चसहस्रशः ॥ ३६ ॥ बाणां
धकोरसंजातेऽनिरुद्धोधन्विनांवरः ॥ ऊर्द्ध्वकेशेन युयुधेयथावृत्रेणवासवः ॥३७॥ नदेनचगदोराजन्सिंहेनवृकएवच ॥ कुशांबेनचसांबोवैयुयुधेर
णमंडले ॥ ३८ ॥ एवंपरस्परंयुद्धंबभूवतुमुलंमहत् ॥ ऊर्द्ध्वकेशस्तदाराजन्धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ३९ ॥ कार्ष्णिजंताडयामासनाराचैर्दश
भिर्मृधे ॥ तान्प्रचिच्छेदभगवान्धन्वीरुक्मवतीसुतः॥४०॥ऊर्द्ध्वकेशःपुनस्तस्यकवचेसायकान्दश॥ निचखानस्वर्णपुंखान्भित्त्वावर्मतनो
गतान् ॥ ४१ ॥ चतुर्भिश्चशरैस्तस्यजघानचतुरोहयान् ॥ चिच्छेदबाणैर्विंशद्भिःकोदंडंसगुणंपरं ॥ ४२ ॥ अनिरुद्धस्यराजेंद्रबलव
लस्यानुगोबली ॥ अनिरुद्धस्तुतंत्यक्त्वारथंचान्यंसमारुहत् ॥ ४३ ॥ शक्रदत्तंनृपश्रेष्ठप्रतिशार्ङ्गधरोमहान् ॥ कृष्णदत्तेचकोदंडेशर
मेकंनिधायच ॥ ४४ ॥ तद्रथेनिचखानाथरुषाढ्योहस्तलाघवात् ॥ सायकस्तद्रथंनीत्वाभ्रामयित्वाघटीद्वयं ॥ ४५ ॥ गगनात्पा
तयामासकाचपात्रंयथार्भकः ॥ अंगारवद्रथस्तस्यविशीर्णोभूद्धयाश्चवै ॥ ४६ ॥ ससूताश्चनृपश्रेष्ठपंचतांप्रापुरग्रतः ॥ ऊर्द्ध्वकेशस्तु
पतनान्मूर्च्छितोभूद्रणांगणे ॥ ४६ ॥ इति०मद्ग०सं०ह०चरित्रसुमेरौयादवासुरसंग्रामवर्णनंनामएकोनत्रिंशोऽध्यायः॥२९॥ ॥ ७ ॥
ततोत्थितश्चोर्द्ध्वकेशोरथंचान्यंसमाश्रितः ॥ अनिरुद्धस्यसंग्रामेयावदायातिसंमुखं ॥ १ ॥ तावद्बभंजनिशितैर्नाराचैस्तद्रथंपुनः ॥ स
भग्नस्यंदनंदृष्ट्वापुनरन्यंसमाश्रितः ॥ २ ॥ सोपिभग्नःशरैराशुकार्ष्णिजेनरणेनृप ॥ एवंनवरथाभग्नाऊर्द्ध्वकेशस्यवैरणे ॥३॥ ततःक्रुद्धोरणे
दैत्यःशक्तिंचिक्षेपसत्वरं ॥ दृष्ट्वातामागतांवीरोनाराचैर्दशधाच्छिनत् ॥ ४॥ ऊर्द्ध्वकेशस्तदासंख्येस्थित्वारुक्ममयेरथे ॥ आजगामसवेगे
नानिरुद्धंप्रतियोधितं ॥ ५ ॥ कार्ष्णिजंपंचभिर्बाणैस्ताडयामासहर्षितः ॥ शरैस्तैर्निहतःसोपिकश्मलंपरमंगतः ॥ ६ ॥ संक्रुद्धोधनुरुद्य

म्यचित्रवाजाञ्शरान्दश ॥ मुमोचहृदयेतस्यसहसाहस्तलाघवात् ॥ ७ ॥ शरास्तेपपुरेतस्यरुधिरंबहुदारुणाः ॥ पीत्वापेतुर्यथाभूमौ कूटसाक्ष्यस्यपूर्वजाः ॥ ८ ॥ ऊर्ध्वकेशःपुनःक्रुद्धोतिष्ठतिष्ठेतिचाब्रुवन् ॥ बाणैस्तुदशसंख्यैश्चतताडतस्यमूर्द्धनि ॥९॥ सायकास्तेनिरुद्ध स्यह्युष्णीषेपरिनिष्ठिताः ॥ विराजंतेस्मराजेंद्रदशशाखास्तरोरिव ॥ १० ॥ नविव्यथेसतैर्बाणैर्युद्धेरुक्मवतीसुतः ॥ यथापुष्पैश्चप्रहतो द्विरदोनृपसत्तम ॥ ११ ॥ बाणाञ्शतंस्वधनुषिनिधायाकृष्यमाधवः ॥ चित्रवाजान्स्वर्णपुंखान्मुमोचबहुरोषतः ॥ १२ ॥ तेबाणास्तस्यस र्वांगंभित्वाशीघ्रमधोगताः ॥ रुधिराक्तायथाराजन्कृष्णभक्तिपराङ्मुखाः ॥ १३ ॥ शरसंघैश्चसहतोपंचतांप्रधनेगतः ॥ हाहाकारश्चतत्सै न्येबभूवनृपसत्तम ॥ १४ ॥ तदाजयजयारावोयादवानांबभूवह ॥ अनिरुद्धोपरिसुराःपुष्पवर्षांप्रचक्रिरे ॥१५॥ ऊर्ध्वकेशस्तुप्रधनाद्दिव्य देहेनयादव॥ययौविमानमारुह्यस्वर्गंसुकृतिनांपदं ॥१६॥भ्रातरंनिहतंदृष्ट्वानदःशोकेनपूरितः॥कुंजरस्थोगदंबाणैःकुंजरस्थंजघानह॥१७॥ आगतान्सायकान्दृष्ट्वाधनुर्द्धारीगदोमहान् ॥ तान्प्रचिच्छेदबाणेनानिरुद्धस्यप्रपश्यतः ॥ १८ ॥ नदस्तदैवसंक्रुद्धोभ्रातृशोकपरिप्लुतः ॥ अकरोद्विगजंबाणैःसंग्रामेरोहणीसुतं ॥ १९ ॥ गजस्तुशतबाणैश्चभिन्नांगःपंचतांगतः ॥ निपपातगदोभूमौतदद्भुतमिवाभवत् ॥ २० ॥ ततःक्रुद्धोगदांनीत्वाहंतुंशत्रुंरणेगदः ॥ आजगामज्वलञ्शीघ्रंसिंहःसिंहंवनेयथा ॥ २१ ॥ आगतंतंगृहीत्वातुशुंडादंडेनतद्गजः ॥ चिक्षेप सगदंराजन्नाकाशेशतयोजनं ॥ २२ ॥ पतितःखात्समुत्थायशुंडादंडंप्रगृह्यसः ॥ पातयामासभूपृष्ठेभ्रामयित्वागजंगदः ॥ २३ ॥ गजोमृ त्युंगतोयुद्धेविस्मितोभून्महासुरः ॥ जग्राहस्वगदांगुर्वीश्लाघांकृत्वागदस्यच ॥ २४ ॥ शीघ्रंतमाह्वयामासगदंवीरंगदाधरं ॥ तथासोपिनदंदै त्यंसंग्रामार्थेविशांपते ॥ २५ ॥ नदःप्रत्याहवचनंत्वंमनुष्योसियादव ॥ तस्माल्लज्जांकरिष्यामिकथंयुद्धंकरिष्यसि ॥ २६ ॥ पूर्वंप्रहारं कुरुमेपश्चात्त्वंतुनजीवसि॥इतिश्रुत्वागदःप्राहयथावृत्रंपुरंदरः॥२७॥ गदउवाच॥नकिंचित्तेप्रकुर्वंतियेवदन्तिमुखेनवै ॥ नवदंतिरणेशूराद र्शयंतिपराक्रमं ॥ २८ ॥ इतिश्रुत्वानदःक्रुद्धोगदस्यहृदयेनदन् ॥ ताडयामासराजेन्द्रगरिष्ठांमहतींगदां ॥ २९ ॥ गदयाताडितोवीरोनच चालमृधेगदः ॥ मदोन्मत्तोयथाहस्तीबालेनमाल्ययाहतः ॥ ३० ॥ कथयामासवीराग्र्योदानवंवीक्ष्यलज्जितं ॥ सहस्वैकंप्रहारंमेयदिवीरः

परंतप ॥ ३१ ॥ इत्युक्त्वानिजघानाथललाटेगदयाभृशम् ॥ सचापितंरुषास्कंधेताडयामासधर्मवित् ॥ ३२ ॥ एवंभृशंप्रकुर्वंतौगदायुद्धविशारदौ ॥ गदायुद्धंप्रकुर्वाणौपरस्परवधैषिणौ ॥ ३३ ॥ अन्योन्यघातविमतौक्रोधयुक्तौजयोद्यतौ ॥ नकोवैतत्रजीयेतनप्रहीयेतकोपितु ॥ ३४ ॥ भालेस्कंधेतथामूर्ध्निहृदिगात्रेषुसर्वतः ॥ रुधिरौघप्लुतौक्लिन्नौकिंशुकाविवपुष्पितौ ॥ ३५ ॥ तयोरासीन्महायुद्धंगदाभ्यामेवसंयुगे ॥ विस्फुलिंगान्क्षरंत्यौद्वेगदेचूर्णीबभूवतुः ॥ ३६ ॥ ततोयुद्धमभूद्घोरंबाहुभ्यांगददैत्ययोः ॥ तदारामानुजःक्रुद्धोभुजाभ्यामुपगृह्यतं ॥ ३७ ॥ पातयामासभूपृष्ठेमहिषंहरिराड्यथा ॥ तदादैत्यस्तुतस्यापिहृदिजघ्नेप्रमुष्टिना ॥ ३८ ॥ तदासोपिशिरस्येकंमुष्टिंबध्वाजघानह ॥ मुष्टिभिर्जानुभिःपादैस्तालस्फोटैश्चबाहुभिः ॥ ३९ ॥ परस्परंजघ्नतुस्तौसंदष्टाधरपल्लवौ ॥ ततःक्रुद्धोरणेदैत्योगदस्यचरणंबलात् ॥ ४० ॥ गृहीत्वाभ्रामयित्वाचपातयामासभूतले ॥ तदागदःसमुत्थायगृहीत्वाचरणंरिपोः ॥ ४१ ॥ भ्रामयित्वागजोपस्थेनिजघानरुषाज्वलन् ॥ पुनर्दैत्यःसमुत्थायगृहीत्वारोहिणीसुतं ॥ ४१ ॥ चिक्षेपचौजसाराजन्गगनेशतयोजनं ॥ पतितोपिसवज्रांगःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ ४२ ॥ चिक्षेपगगनेदैत्यंयोजनानांसहस्रकं ॥ पतितोपिसमुत्थायपुनर्युद्धंचकारसः ॥ ४४ ॥ गदोनदंनदोगदंनिजघ्नतुःपरस्परं ॥ प्रमुष्टिभिश्चदारुणैर्महद्रणेनृपेश्वर ॥ दंडादंडिमुष्टामुष्टिकेशाकेशिनखानखि ॥ दंतादंत्युभयोर्युद्धंघोरमेवंबभूवह ॥ ४५ ॥ इत्थंनियुद्धमानौतौप्रकुर्वंतौरणेपुनः ॥ पादेपादंहृदिहृदंकरेकरंमुखेमुखं ॥ ४६ ॥ अन्योन्यमित्थंसंलग्नौपरस्परवधैषिणौ ॥ बलाक्रांतावुभौतौद्वौपतितौचमुमूर्च्छतुः ॥ ४७ ॥ इत्थंदृष्ट्वातयोर्युद्धंयादवाश्चैवदानवाः ॥ गदोधन्योनदोधन्यःप्रोचुर्वाक्यमिदंनृप ॥४८॥ गदंनिपातितंदृष्ट्वानिरुद्धःशोकपूरितः॥ चैतन्यंकारयामासजलेनव्यजनेनच॥४९॥ तदैवसोपिराजेंद्रउत्थितःक्षणमात्रतः ॥ क्वनदःक्वनदोयातोत्यक्त्वायुद्धंभयान्मम ॥ ५०॥ निरीक्ष्यदानवंतत्रमूर्च्छितंपंचतांगतं ॥ चक्रुर्जयजयारावंयादवाश्चैवदेवताः ॥ ५१ ॥ ॥ छ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौऊर्ध्वकेशनदवधोनामत्रिंशोऽध्यायः ॥३०॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥ छ॥

॥ गर्गउवाच ॥ स्वस्याःपराजयंदृष्ट्वासिंहोदैत्योरुषान्वितः ॥ निजघानवृकंबाणैरथस्थंखरवाहनः ॥ १ ॥ दृष्ट्वासमागतान्बाणान्वृकोवैकृष्ण

नंदनः ॥ चिच्छेदतान्स्वबाणैश्चलीलयाप्रधनेनृप ॥ २ ॥ पुनश्चिक्षेपबाणान्वैतांश्चचिच्छेदकृष्णजः ॥ ततःक्रुद्धोरणेराजन्सिंहनामाऽसुरे
श्वरः ॥ ३ ॥ शरासनेसमाधत्तवसुसंख्यान्शिलीमुखान् ॥ चतुर्भिस्तुरगान्वीरोवृकस्यह्यनयत्क्षयम् ॥ ४ ॥ एकेनध्वजमत्युग्रंचिच्छेद
तरसाहसन् ॥ एकेनसारथेःकायाच्छिरोभूमावपातयत् ॥ ५ ॥ एकेनसगुणंचापमच्छिनत्प्रधनेरुषा ॥ एकेनहृदिविव्याधवृकस्यवेगवा
न्नृपः ॥ ६ ॥ तस्यकर्माद्भुतंदृष्ट्वावीराविस्मयमागताः ॥ वृकस्तदैवसहसादैत्यंशक्त्याजघानह ॥ ७ ॥ साशक्तिस्तत्तनुंभित्वाखरंभित्त्वा
विनिर्गता ॥ विवेशभूतलेराजन्विवरंपन्नगोयथा ॥ ८ ॥ खरोमृत्युंगतस्तत्रदैत्यःशीघ्रंपपातह ॥ जगर्जपुनरुत्थायसिंहःसिंहइवस्फुटं ॥ ९ ॥
गृहीत्वाविशिखंशूलंचिक्षेपसवृकोपरि॥तमापतंतंजग्राहवृकोवामकरेणवै॥१०॥तेनैवशत्रुंनिजघानराजन्कृष्णस्यपुत्रोबहुरोषयुक्तः॥निर्भि
न्नदेहोनिपपातभूमौहाहाप्रकुर्वन्सजगाममृत्युं॥११॥हाहाकारस्तदैवासीद्दानवानांरणांगणे॥पुष्पवर्षंसुराश्चक्रुःजयारावंयदूत्तमाः ॥ १२॥ त
दाकुशांबःसंक्रुद्धःसांबादीन्यादवान्मृधे॥रथस्थःशीघ्रमागत्यसर्वान्विव्याधसायकैः ॥१३॥ तस्यबाणैश्चबहवःपेतुश्छिन्नामहागजाः ॥ तिर्य
ग्भूतारथायुद्धेतुरगाश्छिन्नकंधराः॥१४॥तथापदातयस्तत्रशिरोहीनाविबाहवः॥ इत्थंसमारयन्राजन्ननेकान्विचचारह॥१५॥एवंपराक्रमं
दृष्ट्वासांबोजांबवतीसुतः ॥ कुशांबंचाह्वयामासयुद्धार्थेयुद्धकोविदः ॥ १६ ॥ ॥ सांबउवाच ॥ ॥ आगच्छवीरसहसामयासहरणंकुरु
॥ किमन्यैस्त्रासितैर्दीनैर्निहतैःकोटिभिर्नरैः ॥ १७ ॥ इत्युक्तवंतमालोक्यकुशांबःप्रहसन्बली ॥ जघानहृदयेतस्यवसुसंख्याञ्छिलीमुखान्
॥ १८ ॥ तदमृष्यन्हरेःपुत्रःस्वकोदंडेदधन्शरान् ॥ तताडसप्तभिःशत्रुंदानवंवक्षसोंतरे ॥ १९ ॥ उभौसमरसंरब्धावुभावपिजयैषिणौ ॥ रे
जातेतौहिसंग्रामेयथाषण्मुखतारकौ ॥ २० ॥ सांबःकुशांबंप्रधनेकुशांबःसांबमेवच ॥ अन्योन्यंसर्पसदृशैर्बाणैरपिववर्षतुः ॥ २१ ॥ बाणा
न्धनुषिसंधायशतसंख्यान्स्फुरत्प्रभान् ॥ अकरोद्विरथंतैश्चसांबंछिन्नशरासनं ॥२२॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ आरुरो
हरथंचान्यंकुपितश्चापसंयुतः ॥ २३ ॥ ॥ सांबउवाच ॥ ॥ कुत्रयास्यसित्वंदैत्यकृत्वादीर्घपराक्रमम् ॥ क्षणमात्रंरणेस्थित्वापश्यमे
विक्रमंपरं ॥ २४ ॥ इत्युक्त्वासायकंचोग्रंस्वकोदंडेनिधायच ॥ मंत्रयित्वाचमंत्रेणतद्वधेनिचखानह ॥ २५ ॥ अलातचक्रवद्भ्रमौतेनबाणेन

तद्रथः ॥ बभ्रामयोजनेशीघ्रंसंसूतःसतुरंगमः ॥२६॥ भ्रमंतंसरथंदैत्यंदृष्ट्वाप्राहहसन्मुखः ॥ सांबोजांबवतीपुत्रोबाणंकृत्वाशरासने ॥२७॥ ॥
॥ सांबउवाच ॥ ॥ त्वादृशाश्चमहावीराःस्वर्गयोग्याभवंतिहि ॥ नराजंतेमहीमध्येशक्रतुल्यपराक्रमाः ॥२८॥ तस्माच्चममबाणेनद्वितीयेन
दिवंव्रज ॥ सरथस्त्वंसदेहश्चमत्कृपातोऽसुरेश्वर ॥२९॥ गगनप्रापकंचास्त्रमित्युक्त्वाविमुमोचसः ॥ शरेणतेनसरथोविभ्रमन्भूतलान्नृप ॥३०॥
लोकान्बहूनतिक्रम्यजगामरविमंडलं ॥ सहयःसूतसहितोतत्रसूर्यस्यज्वालया ॥३१॥ दग्धोभूत्तद्रथःसद्योदैत्योदग्धकलेवरः ॥ पपातभूत
लेपुर्यांबल्वलस्यचसन्निधौ ॥३२॥ तस्मिन्निपतितेपापेगतेमृत्युंचदानवे ॥ हाहाकारंततश्चक्रुर्दैत्याःसर्वेभयान्विताः ॥३३॥ यादवानांततः
सैन्येनेदुर्दुंदुभयोमुहुः ॥ पुष्पवर्षंमुदाचक्रुःसांबस्योपरिनिर्जराः ॥३४॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौसिंहकुशांबवधोना
मैकात्रिंशोध्यायः ॥३१॥ ॥छ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथवैबल्वलंदैत्यंशोचंतंकांचनासने ॥ मयःप्रत्याहवचनंज्येष्ठंकुंभश्रुतिर्यथा ॥ १
अद्यदृष्टंत्वयाराजन्यदूनांबलमेवहि ॥ दैत्यवृंदैश्चनिहताश्चत्वारोमंत्रिणस्तव ॥ २ ॥ अवशेषस्त्वमेवासिह्यथवाहंचत्वत्पुरे ॥ तस्मात्तवेच्छा
दैत्येंद्रयथाभूयात्तथाकुरु ॥ ३ ॥ बल्वलःप्राहवचनमद्ययास्याम्यहंरणे ॥ शीघ्रंहंतुंयदून्सर्वांस्त्वंगुप्तोभवमंदिरे ॥ ४ ॥ हरिःकृष्णस्तुनंद
स्यपुरापुत्रःप्रकीर्तितः ॥ वसुदेवोमन्यतेतंमत्पुत्रोयंगतत्रपः ॥ ५ ॥ हैयंगवीनदुग्धाज्यदधितक्रादिकंतुसः ॥ चोरयामासगोपीनांरासिको
रासमंडले ॥ ६ ॥ जरासुतभयात्सोपिसमुद्रंशरणंगतः ॥ मारितोमातुलोयेनकिंकरिष्यतिपौरुषं ॥ ७ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यमयःप्रकु
पितोऽब्रवीत् ॥ ॥ मयउवाच ॥ ॥ यस्माद्बिभेतिब्रह्माचशिवोमायापुरंदरः ॥ ८ ॥ भयदंनिर्भयंकृष्णंतंविनिंदसिनिंदक ॥ कृष्णं
निंदतियोमूढोह्यज्ञानाच्चकुसंगतः ॥ ९ ॥ कुंभीपाकेसपततियावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ १० ॥ चंडपालशिशुपालमंडलीभंजनंदनुजदर्पखंडनं ॥ मा
धवंमदनमोहनंपरंत्वंभजस्वकुलकौशलायच ॥ ११ ॥ मयस्यवचनंश्रुत्वाज्ञानंप्राप्तोपिबल्वलः ॥ क्षणंविचार्यराजेन्द्रप्रोवाचप्रहसन्निव ॥ १२ ॥
॥ बल्वलउवाच ॥ ॥ जानाम्यहंविश्वपतिंचकृष्णंशेषंबलंवैमदनंचकार्ष्णिं ॥ अत्रागतंपद्मभवंहिचैषांवध्यावयंतेनहयोहृतोयं ॥ १३ ॥
एषांबाणैश्चनिहतोयदाहंनिधनंगतः ॥ तदासुखेनयास्यामिशीघ्रंविष्णोःपरंपदं ॥ १४ ॥ पुराचवैरभावेनवैकुंठंबहवोगताः ॥ ॥ दानवाराक्ष

साश्चैवतंचभावंकरोम्यहं ॥१५॥ इत्युक्त्वादंशितोभूत्वादानवानांशिरोमणिः ॥ स्वसैन्यपालकंतूर्णंसमाहूयेदमब्रवीत् ॥१६॥ पटहेनममा
ज्ञांत्वंपुर्यांदेहिप्रयत्नतः ॥ अनिरुद्धेनयुद्धायवीरेषुसैन्यपालक ॥ १७ ॥ येममाज्ञांनमन्यंतेतेवधार्हारणंविना ॥ आत्मजावाभ्रातरोवाह्य
न्येषांचैवकाकथा ॥ १८ ॥ इतिश्रुत्वासतद्वाक्यंरथ्यांरथ्यांगृहेगृहे ॥ पटहेनापितस्याज्ञांघोषयामासवेगतः ॥ १९ ॥ श्रुत्वापटहनिर्घोषं
दैत्याःशीघ्रंभयातुराः ॥ गृहीत्वासर्वशस्त्राणिह्याजग्मुस्तेसभातलं ॥ २० ॥ सैन्यपालस्ततःपूर्वंलक्षदैत्यैःपरिवृतः ॥ रथेनकवचीधन्वीनि
र्जगामपुराद्बहिः ॥ २१ ॥ दुर्नेत्रोदुर्मुखश्चैवदुःस्वभावश्चदुर्मदः ॥ एतेवैमंत्रिणांपुत्राश्चत्वारस्तेविनिर्ययुः ॥ २२ ॥ मतंगजैर्महामत्तैश्चंचलां
गैस्तुरंगमैः ॥ रथैश्चदेवधिष्ण्याभैर्विद्याधरसमैर्नरैः॥२३॥सद्यःकामगयानेनमयदत्तेनबल्वलः॥स्वयंजगामयुद्धार्थंचतुर्लक्षैर्महासुरैः॥२४॥
सैन्यपालस्यपुत्रस्तुभोजनंकुरुतेगृहे॥बुभुक्षितश्चयुद्धायशीघ्रंसोपिननिर्गतः॥२५॥ नागतंतंविलोक्याथसैन्येबल्वलसैनिकाः ॥नृपायक
थयामासुस्तस्यवार्तांचशंकिताः ॥ २६ ॥ ततस्तद्वचनाद्वीरावद्ध्वातंदामभीरुषा ॥ नृपाग्रेचानयामासुःप्रफुल्लवदनेक्षणाः ॥ २७ ॥ तंदृ
ष्ट्वाभर्त्सयित्वाचबल्वलश्चंडशासनः॥ भुशुंडीवदनेनापिमारयामासवेगतः॥२८॥ दैत्याःसर्वेभयंप्रापुर्वधंतस्यनिरीक्ष्यच ॥ सैन्यपालस्तु
संग्रामेमृतंपुत्रंनिशम्यच॥२९॥ रथात्पपातदुःखार्तस्ताडयन्मस्तकंकरैः॥ विललापभृशंसोपिपुत्रदुःखेनदुःखितः॥ ३०॥ हापुत्रवीरपितरं
त्यक्त्वामांजरठंरणे ॥ गतःशतघ्नीमार्गेणस्वर्गेमामविलोक्यच ॥ ३१ ॥ विनायुद्धेनहेपुत्रक्कगतोनृपशासनात् ॥ इत्येवंविलपंस्तत्ररुरो
दरणमंडले ॥ ३२ ॥ ततश्चमंत्रिणांपुत्राःशोचंतंप्रोचुरग्रतः॥ ॥ मंत्रिपुत्राऊचुः ॥ ॥ रोदनंमाकुरुरणेशूरोसित्वंतुपालक ॥ ३३ ॥
दुःखेकृतेचत्वत्पार्श्वेनागमिष्यतिवैमृतः॥ आजन्मतश्चजंतूनांमृत्युर्भवतिसांप्रतं ॥ ३४ ॥ धीरास्तत्रनशोचंतिमूर्खाःशोचंतिनित्यशः॥
गर्भेपिचमृताःकेचित्केचिद्वैजन्ममात्रतः ॥ ३५ ॥ बालत्वेयौवनत्वेचवृद्धत्वेकेचिदेवहि ॥ केचिच्छस्त्रेणरोगेणदुःखेनपतनेनच ॥ ३६ ॥
सर्वेमृत्युंगमिष्यंतिदैवात्कर्मवशानराः ॥ कोवाकस्यपितापुत्रःकोवाकस्यप्रियाप्रसूः ॥ ३७॥ संयुनक्तिविधातावैवियुनक्तिचकर्मणा ॥
संयोगेपरमानंदोवियोगेप्राणसंकटं ॥ ३८ ॥ शश्वद्भवतिमूढस्यनात्मारामस्यनिश्चितं ॥ आत्मघातीयदाभूत्वाप्राणांस्त्यजसिदुःखितः ॥

॥ ३९ ॥ पुनर्जन्मचनिरयंव्रजिष्यसिनसंशयः ॥ तस्माद्यदूत्तमैःसार्द्धंयुद्धंकुरुमहारणे ॥ ४० ॥ क्षत्रियस्यपरंश्रेयोधर्मयुद्धान्नविद्यते ॥ धर्मयुद्धेनसंग्रामेयेहताःशत्रुसंमुखे ॥ ४१ ॥ व्रजंतितेविष्णुपदंलोकान्सर्वान्विहायच ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ एवंसंबोधितोदैत्यैःशोकंसर्वंविहायच ॥ ४२ ॥ सर्वान्वीरानागतांश्चददर्शरोषपूरितः ॥ दृष्ट्वासर्वान्ससंग्रामेशीघ्रंप्राहरुषाज्वलन् ॥ ४३ ॥ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौसैन्यपालसुतवधोनामद्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ सैन्यपालउवाच ॥ ॥ अत्रागताश्चसर्वेपिधन्विनोयुद्धदुर्मदाः ॥ युवराजोनृपसुतोरणेचात्रनदृश्यते ॥ १ ॥ सकिंकरिष्यतिगृहेमारयित्वाचमत्सुतं ॥ सभुशुंडीमुखेनापितन्मार्गंकिंनयास्यति ॥ २ ॥ इत्युक्त्वारोषताम्राक्षोगृहीतुंनृपनंदनं ॥ जगामनगरींशीघ्रंसैन्यपालःप्रहर्षितः ॥ ३ ॥ सराजपुत्रोमदिरांपीत्वावैभोजनांतरे ॥ चकारशयनंरात्रौविस्मृतोमदविह्वलः ॥ ४ ॥ तत्पत्नीबोधयामासभर्तारंनृपनंदनं ॥ श्रुत्वापटहनिर्घोषंरुदतीभयविह्वला ॥ ५ ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठहेवीरप्रातःकालोबभूवह ॥ त्वत्पितुःशासनंपुर्य्यांभेरीघोषेणश्रूयते ॥ ६ ॥ येनयास्यंतियुद्धार्थंतेवधार्हाःसुतादयः ॥ तस्मात्प्रयाहिशीघ्रंत्वंगत्वातातंविलोकय ॥ ७ ॥ प्रिययाबोधितःसोपिचैतन्योनबभूवह ॥ पुनःसाबोधयामाससंसैन्येबल्वलेगते ॥ ८ ॥ ततःसनिद्रांचविहायचोत्थितःसद्योगृहीत्वासशरंधनुःकिल ॥ शिवंगणेशंमनसाचसंस्मरन्जगामयुद्धायरथेनभूपजः ॥ ९ ॥ तमागतंवीक्ष्यनृपस्यनंदनमुवाचरोषेणतुसैन्यपालकः ॥ कथंत्वयादैत्यवरस्यशासनंविलोपितंकेनबलेनमांवद ॥ १० ॥ मत्सुतस्त्वादृशोभूत्वाशीघ्रंनागतवान्मृधे ॥ समारितोबल्वलेनशतघ्नीप्रमुखेनच ॥ ११ ॥ तस्माद्गच्छपितुःपार्श्वंसत्यवादीपितातव ॥ मारयिष्यतिशीघ्रंवैनेतुंत्वांप्रेषितोस्म्यहं ॥ १२ ॥ वचस्तीक्ष्णंसमाकर्ण्यभयाच्छुष्कमुखस्तुसः ॥ पितुःपार्श्वंययौतेनसुधन्वादुःखितोयथा ॥ १३ ॥ ददर्शपितरंगत्वादैत्यवृंदैःपरिवृतं ॥ रथस्थंकुपितंनत्वाह्यनिरुद्धजयोत्सुकं ॥ १४ ॥ दृष्ट्वाताततंनमस्कृत्यव्रीडितोभयविह्वलः ॥ अधोमुखस्थितोभूमौदानवेंद्रस्यपश्यतः ॥ १५ ॥ बल्वलःकुपितःप्राहदंतान्दंतैर्विनिष्पिषन् ॥ आज्ञाभंगस्त्वयाकेनकृतस्स्वात्मविघातने ॥ १६ ॥ तस्माद्विभीतोंकिलयुद्धमंडलाद्गृहेगतंप्राणपरीप्सयासुतं ॥ कुनंदनंशत्रुसमंमलीमसंहित्वाशतघ्नी

वदनेनहन्म्यहं ॥ १७॥ इत्युक्त्वास्वसुतंवीरोदुःखादश्रुपरिप्लुतः ॥ खिन्नःप्रत्याहमनसिप्रतिज्ञाकिंकृतामया॥ १८ ॥ अहोविनापराधेनसै
न्यपालसुतोहतः ॥ तेनपापेनमत्पुत्रोमरिष्यतिनसंशयः ॥ १९ ॥ मोचयिष्येयदिसुतंवीरंमृत्युमुखाद्बलात् ॥ तदामत्सैनिकाःसर्वेमां
शपंतिहसंतिच ॥ २० ॥ शोचंतमित्थंनृपतिंचदुःखितंस्वपुत्रशोकेनतुखिन्नमानसं ॥ विलोक्यरोषेणहसन्नमर्षितोह्युवाचवाक्यंकिलसै
न्यपालकः ॥ २१ ॥ ॥ सैन्यपालउवाच ॥ एनंमारयशीघ्रंत्वंस्वपुत्रंचकुनंदनं ॥ पश्चाद्भवतिसंग्रामोयादवानांचदानवैः ॥ २२ ॥
त्वंसत्यवादीदैत्येंद्रइदंकर्मचदारुणं ॥ नकरिष्यासिदुःखेनानिरयस्तेभविष्यति ॥ २३ ॥ सत्याद्रामसमंपुत्रंतत्याजकोशलेश्वरः ॥ ह
रिश्चंद्रःप्रियांपुत्रंस्वात्मानंचैवभूपते ॥ २४ ॥ बलिश्चैवमहींसर्वांजीवनंचविरोचनः ॥ अकीर्त्तिंचशिबीचैवदधीचःस्वतनुंयथा ॥ २५ ॥
पृषध्रंतुगुरुश्चैवरंतिदेवश्चभोजनं ॥ आज्ञाभंगकरंपुत्रंतथामारयत्वंनृप ॥ २६ ॥ त्वयापूर्वंचयत्प्रोक्तंस्वपुत्रमपिभ्रातरं ॥ आज्ञाभंगक
रंहन्मिशीघ्रमन्यस्यकाकथा ॥ २७ ॥ तस्मिन्देशेचवस्तव्यंयस्मिन्भूपश्चसत्यवाक् ॥ तस्मिन्देशेनवस्तव्यंयस्मिन्भूपोह्यसत्यवाक्
॥ २८ ॥ गर्गउवाच ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यबल्वलःखिन्नमानसः ॥ मारणार्थंतुतस्यापितस्मैचाज्ञांचकारह ॥ २९ ॥ ततोजगा
मदुःखाढ्योयदूनांसंमुखेतुसः ॥ सैन्यपालस्तुतस्याज्ञांतत्पुत्राग्रेन्यवेदयत् ॥ ३० ॥ श्रुत्वाप्रत्याहवचनंशीघ्रंतस्मैकुनंदनः ॥ ॥ रा
जपुत्रउवाच ॥ ॥ कर्त्तव्याचनृपस्याज्ञात्वयापरवशेनवै ॥३१ ॥ रामेणातुहृतंशीर्षंस्वमातुःपितुराज्ञया ॥ सैन्यपालप्रतीतो
हंकृताधर्मक्रियामया ॥ ३२ ॥ मरणान्नभयंमह्यंशतघ्न्यांचनिवेशय ॥ इत्युक्त्वाराजपुत्रस्तुस्वकिरीटंतथांगदं ॥ ३३ ॥ मुक्ताहारंस्वर्ण
हारंकुंडलेकटकानिच ॥ ब्राह्मणेभ्योददौसर्वंतेदुःखादाशिषंददुः ॥ ३४ ॥ ततःस्नात्वासतीर्थस्यलेपयित्वाचमृत्तिकां ॥ तुलसीपल्लवंमा
लांमुखेकंठेनिधायच ॥ ३५ ॥ ब्रुवन्श्रीकृष्णरामेतिचकारस्मरणंहरेः ॥ सैन्यपालस्तुतंशीघ्रंगृहीत्वाभुजयोर्बलात् ॥ ३६ ॥ कारयामास
राजेंद्रशतघ्नीवदनेरुषा ॥ हाहाकारस्तदैवासीत्सैनिकारुरुदुर्भृशं ॥ ३७ ॥ रुरोदबल्वलस्तत्ररुरुदुस्तेद्विजातयः ॥ दृष्ट्वाशतघ्नींतत्रापित
प्रतप्तांमदपूरितां ॥ ३८ ॥ ताम्रगोलकसंयुक्तामग्नियुक्तांभयंकरां ॥ सराजपुत्रःश्रीकृष्णंसर्वव्यापिनमीश्वरं ॥ ३९ ॥ अश्रुपूर्णमुखो

भूत्वाप्रत्याहविमलंवचः ॥ ४० ॥ कृष्णंमुकुंदमरविंददलायताक्षंशंखेंदुकुंददशनंनरनाथवेषं ॥ इंद्रादिदेवगणवंदितपादपद्मंप्राणप्रयाण
समयेचहरिंस्मरामि ॥ ४१ ॥ श्रीकृष्णगोविंहरेमुरारेश्रीकृष्णगोविंदकुशस्थलीश ॥ श्रीकृष्णगोविंदव्रजेशभूपश्रीकृष्णगोविंदभयात्प्रपा
हि ॥ ४२ ॥ स्मरणात्तवगोविंदग्राहान्मुक्तोमतंगजः ॥ स्वायंभुवश्चप्रल्हादोह्यंबरीषोध्रुवस्तथा ॥ ४३ ॥ आनर्त्तश्चैवकक्षीवान्मृगेंद्राद्बहुला
तथा ॥ रैवतश्चंद्रहासश्चतथाहंशरणंगतः ॥४४॥ पूर्वंभवतिमेमृत्युःसंग्रामंचविनाह्यहो॥नतोषितश्चप्रधनेऽनिरुद्धोविशिखैर्मया ॥४५॥ नतो
षितायादवाश्चनदृष्टाःकृष्णनंदनाः॥शार्ङ्गमुक्तैश्चविशिखैर्नदेहःशकलीकृतः ॥४६॥ कुनंदनस्यशूरस्यस्तेनस्येवाभवद्गतिः ॥ त्वद्भक्तंमांच
पापिष्ठास्तस्मात्सर्वेहसंतिहि ॥ ४७ ॥ यंवीक्ष्यभूमौचपलायतेवैयमोमरिष्यंतिविनायकाश्च ॥ निरंकुशंकृष्णजनंचपूज्यंकथंशतघ्नीकिल
मांहनिष्यति ॥ ४८ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इत्थंवदतिशूरेवैसैन्यपालस्यचाज्ञया ॥शतघ्नींमुमुचेकश्चिद्धाहाशब्दस्तदाऽभवत् ॥४९॥ स्मरणा
त्कृष्णचंद्रस्यचित्रमेकंबभूवह ॥ शतघ्नीशीतलाजाताज्वालाशांतिंगतानृप ॥ ५० ॥ दृष्ट्वाश्चर्यंचतत्रापिजनाःसर्वेनृपादयः ॥ विस्सिमूरा
जशार्दूलसैन्यपालस्तदाब्रवीत् ॥ ५१ ॥ शतघ्न्यांशुष्कमदिरागोलकेनसमन्विता ॥ नविद्यतेत्वसौतस्मान्नमृतोरणमंडले ॥ ५२ ॥
इतितस्यवचःश्रुत्वाप्रोचुर्वीरारुषान्विताः ॥ अयंनिष्किल्बिषःशूरःकृष्णभक्तोमहामतिः ॥ ५३ ॥ रक्षितस्तेनदुःखाद्वैपुनर्हंतुंचनार्हसि ॥
तेषांवाक्यंसमाकर्ण्यसैन्यपालोरुषान्वितः ॥ ५४ ॥ ददर्शराजपुत्रंवैशतघ्नीवदनेस्थितं ॥ जपंतंकृष्णकृष्णेतिस्रजामीलितलोचनं ॥५५॥
दृष्ट्वातंहिपुनर्हंतुंशतघ्नींमुमुचेखलः ॥ साशतघ्नीतदाभिन्नाशब्दोवज्रनिपातवत् ॥ ५६ ॥ बभूवसैन्यपालस्तुगोलकेनमृतोभवत् ॥ तथा
तदनुगास्तस्याज्वालयाज्वलिताःकिल ॥ ५७ ॥ हाहाशब्दंप्रकुर्वंतोदुद्रुवुःकेचिदेवहि ॥ केचिद्वैबधिरीभूताःकेचिद्धूमेनविह्वलाः ॥५८॥
ततश्चददृशुःसर्वेनृपपुत्रंचनिर्भयं ॥ चक्रुर्जयजयारावंबल्वलाद्यानृपेश्वर ॥ ५९ ॥ ॥ दैत्याऊचुः ॥ ॥ यंचरक्षतिश्रीकृष्णस्तंकोभक्षतिमा
नवः ॥ भक्तंहंतुंचागतोयःसविनश्यतिदैवतः ॥ ६० ॥ तस्मात्कृष्णसमोनास्तियेनायंरक्षितोभयात् ॥ सर्वेवयंनमस्यामस्तंकृष्णंभक्तवत्स
लं ॥ ६१ ॥ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रेसुमेरोराजपुत्रजीवनंनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ अथवैबल्वलःपुत्रंरोपयित्वारथेमुदा ॥ तेनसार्द्धंससैन्यस्तुयुद्धार्थंप्रययौत्वरं ॥ १ ॥ नानाशस्त्रधराःसर्वेनानावाहनसंस्थिताः ॥ नानाकंचुकसंयुक्तानानारूपाभयंकराः ॥ २ ॥ गजेंद्रसदृशाःपुष्टामृगेंद्रसमविक्रमाः ॥ कंपयंतश्चपृथिवींवृष्णीनांसंमुखेययुः ॥ ३ ॥ तानागतान्बहून्दैत्याननिरुद्धस्तुशंकितः ॥ रक्षणार्थंचसर्वेषांचक्रव्यूहमकल्पयत् ॥ ४ ॥ सर्वतोयादवाःशूराःसर्वशस्त्रधराःकिल ॥ गजैरथैस्तुरंगैश्चबभूवुःपरिमंडिताः ॥ ५ ॥ तेषांमध्येस्थितराजन्निंद्रनीलादयोनृपाः ॥ अक्रूरकृतवर्माद्यास्तेषांमध्येस्थिताःशुभाः ॥ ६ ॥ तेषांमध्येचराजेंद्रगदाद्याःकृष्णभ्रातरः ॥ तेषांमध्येमहावीराःसांबदीप्तिमतादयः ॥ ७ ॥ चक्रव्यूहंविनिर्मायचेदृशंतत्रभूपते ॥ तन्मध्येकार्ष्णिपुत्रस्तुदंशितःसंस्थितोभवत् ॥८॥ बभूवतुमुलंयुद्धंतत्रसिंधुतटेनृप॥यदुभिर्दानवानांचह्यब्धीनामब्धिभिर्यथा ॥ ९ ॥ रथिनोरथिभिस्तत्रगजवाहागजैःसह ॥ अश्ववाहैरश्ववाहावीरावीरैःपरस्परं ॥ १० ॥ युयुधुस्तीक्ष्णबाणैश्चखड्गचर्मगदर्ष्टिभिः ॥ पाशैःपरश्वधैराजंश्छतघ्नीभिर्भुशुंडिभिः ॥ ११ ॥ हन्यमानाश्चयदुभिर्बल्वलस्यचसैनिकाः ॥ सर्वेस्वंस्वंरणंत्यक्त्वादुद्रुवुस्तेभयान्विताः ॥ १२ ॥ रुरोधगगनंसूर्यंसैन्यपादरजोभृशं ॥ अंधकारेमहादैत्यारणात्सर्वेपराङ्मुखाः ॥ १३ ॥ केचिन्निपतिताःकूपेकेचिमुद्रतेंह्यधोमुखाः ॥ केचित्तडागेवाप्यांवैयदूनांसायकैर्हताः ॥ १४ ॥ ततोदृष्ट्वाबलंभग्नंबल्वलोरोषपूरितः ॥ चतुर्भिर्मंत्रिणांपुत्रैःस्वपुत्रेणाजगामह ॥ १५ ॥ अनिरुद्धोबल्वलेनतत्रायुद्धचन्महामृधे ॥ दुर्नेत्रेणबृहद्बाहुर्दुर्मुखेणाऽरुणोबली ॥ १६ ॥ न्यग्रोधोदुःस्वभावेनदुर्मदेनकविस्तथा ॥ कुनंदनेनसंग्रामेकृष्णपुत्रःसुनंदनः ॥ १७ ॥ एवंबभूवसंग्रामोदेवविस्मयकारकः ॥ प्रगतास्तत्रराजेंद्रसर्वेकार्त्तिकवासराः ॥ १८ ॥ बल्वलःकुपितोराजन्धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ इन्द्रनीलंत्रिभिर्बाणैःषड्भिर्हेमांगदंमृधे ॥ १९ ॥ अनुशाल्वंचदशभिरक्रूरंदशभिस्तथा ॥ गदंद्वादशभिर्बाणैर्युयुधानंचपंचभिः ॥ २० ॥ पंचभिःकृतवर्माणमुद्धवंदशभिःशरैः ॥ कार्ष्णिंजंशतबाणैश्चविव्याधसमरेऽसुरः ॥ २१ ॥ तच्छरैःसरथाःसर्वेबभ्रमुर्घटिकाद्वयं ॥ तुरगाःपंचतांप्राप्ताश्चूर्णीभूतारथारणे ॥ २२ ॥ तद्धस्तलाघवंदृष्ट्वायादवाविस्मयंगताः ॥ रथानारुरुहुःसर्वेनिरुद्धाद्याश्चमानद ॥ २३ ॥ बल्वलोपिययौराजन्नन्यान्वीरान्विलोकितुम् ॥ अनिरुद्धस्ततःप्राहक्रोधादरुणलोचनः ॥ २४ ॥ तिष्ठतिष्ठममाग्रेत्वंदर्शयित्वाप

राक्रमम् ॥कुत्रयास्यसिहेदैत्यपश्यमन्निशिताञ्शरान् ॥२५॥ इतितस्यवचःश्रुत्वायुवराजःकुनन्दनः ॥उवाचवचनंशीघ्रंबल्वलस्यचपश्यतः ॥ २६ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ दैत्येंद्रंचरणेद्रष्टुंत्वंतुनार्हसिकार्ष्णिज ॥ तस्मान्मदीयंचबलंपूर्वंपश्यमृधांगणे ॥ २७ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ त्वं बालोसिदैत्यपुत्रयुद्धंकर्तुंचनार्हसि ॥ तस्माच्चस्वगृहंगत्वाक्रीडनंकुरुकृत्रिमैः ॥ २८ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ अत्रपश्यमहावीरैर्बालस्य ममक्रीडनं ॥ गृहेयदिकरिष्यामितत्रकोपिनपश्यति ॥ २९ ॥ इत्युक्त्वाचंडकोदंडेदधारशतसायकान् ॥ तताडकार्ष्णिजंतैश्चरथस्थंद र्शयन्बलं ॥ ३० ॥ तैर्बाणैःसरथःसोपिससूतःसतुरंगमः ॥ विभ्रमन्नभमार्गेणपपातकपिलाश्रमे ॥ ३१ ॥ हाहाकारस्तदैवासीदनिरुद्धेग तेसति ॥ ततःक्रुद्धाश्चतंहंतुंसांबाद्याआययुर्मृधे ॥३२॥ आगतांस्तान्बहून्दृष्ट्वायुवराजःप्रहर्षितः ॥ सांबंचदशभिर्बाणैःपंचभिश्चमधुंतथा ॥ ३३ ॥ बृहद्बाहुंत्रिभिर्बाणैश्चित्रभानुंचपंचभिः ॥ वृकंचदशभिर्युद्धेसप्तभिश्चारुणंशरैः ॥३४॥ पंचभिःसंग्रामजितंसुमित्रंचत्रिभिःशरैः ॥ दीप्तिमंतंत्रिभिर्बाणैर्भानुंचदशभिर्मृधे ॥ ३५ ॥ वेदबाहुंपंचभिश्चपुष्करंसप्तभिःशरैः ॥ अष्टभिःश्रुतदेवंचसंमुखस्थंसुनंदनं ॥ ३६ ॥ विं शभिःसायकैस्तीक्ष्णैर्विरूपंदशभिस्तथा ॥ चित्रबाहुंचनवभिर्न्यग्रोधंदशभिःशरैः ॥ ३७ ॥ कविंचनवभिर्बाणैस्तताडप्रधनेबली ॥ शं खंदध्मौमुदायुक्तोनदन्मानीकुनंदनः ॥ ३८ ॥ तद्बाणैर्विभ्रमंतश्चसरथाःसतुरंगमाः ॥पेतुःकेचिद्योजनेचपंचक्रोशेद्वियोजने ॥३९॥ हाहाका रस्तदाजातेसेनायांनृपसत्तम ॥ रुरुदुर्यादवाःसर्वेरामकृष्णेतिवादिनः ॥ ४० ॥ तदागदादयःसर्वेमुंचंतोनिशिताञ्शरान् ॥ इंद्रनीलादय श्चैवह्याजग्मुःक्रोधपूरिताः ॥ ४१ ॥ दृष्ट्वासमागतान्वीरान्राजपुत्रोमहाबलः ॥ विव्याधसायकैःसर्वेह्यभूवन्मूर्च्छितारणे ॥ ४२ ॥ तत्पश्चा द्यादवाञ्शूरान्बाणौघैर्बल्वलात्मजः ॥ तताडतच्छरैराजन्बहवःपंचतांगताः ॥४३॥ संग्रामेतस्यबाणौघैरुधिराणांनदीह्यभूत् ॥ हस्तिनो यत्रमग्नाश्चसजीवास्तेम्रियंतिच ॥ ४४ ॥ हाहाकारस्तदैवासीत्सेनायांचनभस्तले ॥ महेन्द्रवरुणाद्याश्चभयंप्रापुश्चविस्मिताः ॥४५ ॥ ज यंदृष्ट्वाऽसुराःसर्वेबभूवुर्मुदिताननाः ॥ गर्गउवाच ॥ अथवैमूर्च्छितंदृष्ट्वानिरुद्धंकपिलोमुनिः ॥४६॥ हतयानंनिपतितंशरनिर्भिन्नवक्षसं ॥ चकारतंतुचैतन्यंहस्तेनतपसानृप ॥४७॥ततःसोपिसमुत्थायसिद्धंनत्वायदूत्तमः ॥ सेतुमार्गेणाजगामयदून्सर्वान्प्रहर्षयन् ॥४८॥ अथान्यं

रथमारुह्यप्रातिशार्ङ्गधरोबली ॥ निचखानशरंचैकंराजपुत्ररथेरुषा ॥ ४९ ॥ सशरस्तद्रथंनीत्वासस्रूतंसतुरंगमं ॥ चतुर्मुहूर्त्तपर्यंतंभ्रामयामा
सह्यंबरे ॥ ५० ॥ ततश्चदद्दशुःसर्वेदानवाश्चैववृष्णयः॥गगनेविभ्रमंतंवैसरथंचकुनंदनं॥५१॥अथसांबादयोवीरारथानारुह्यवेगतः॥ अनुशा
ल्वादयश्चैवाऽऽजग्मुःसर्वेधनुर्धराः॥५०॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौदैत्ययादवयुद्धवर्णनंनामचतुस्त्रिंशोऽध्यायः॥३४॥
॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथवैतत्रसंग्रामेऽनुशाल्वोदुर्मुखेनच ॥ युयुधेचेन्द्रनीलस्तुदुर्नेत्रेणदुरात्मना ॥ १ ॥ हेमांगदोदुर्मदेनदुःस्वभावेनसा
रणः ॥ एवंपरस्परंयुद्धंबभूवरणमंडले ॥ २ ॥ सारणोगदयादैत्यंमारयामासवेगतः ॥ हेमांगदस्त्रिभिर्बाणैस्तताडदुर्मदंमृधे ॥ ३ ॥ सस्व
बाणैर्मृधेतंतुसोपिशक्त्याजघानतं ॥ इंद्रनीलश्चदुर्नेत्रंजघानलीलयाशरैः ॥ ४ ॥ दुर्मुखंचानुशाल्वोवैचकारविरथंशरैः ॥ सचान्यंरथमा
रुह्यचक्रेतंविरथंशरैः ॥ ५ ॥ परिघेणानुशाल्वस्तुजघानदुर्मुखंमृधे ॥ दुर्नेत्रेदुःस्वभावेचदुर्मुखेदुर्मदेहते ॥ ६ ॥ अवशेषादुद्रुवुर्वैदैत्याः
प्राणपरीप्सया ॥ ततःपपातचाकाशाद्राजपुत्रश्चविभ्रमन् ॥ ७ ॥ मूर्च्छितोभूद्रणेराजन्नुद्वमन्रुधिरंमुखात् ॥ रथश्चांगारवत्तस्यभग्नोभूत्तु
रगाहताः ॥ ८ ॥ ततश्चबल्वलःक्रुद्धोपुत्रंदृष्ट्वाचमूर्च्छितं ॥ मुमोचधनुषाबाणाननिरुद्धायवेगतः ॥ ९ ॥ तानागतान्दशशरान्दृष्ट्वारुक्मव
तीसुतः ॥ स्वबाणैस्तीक्ष्णधारैश्चचिच्छेदस्वर्णभूषितैः ॥ १० ॥ ततोदैत्योरुषाविष्टश्चापेधृत्वापुनःशरं ॥ उवाचमाधवंयुद्धेप्रद्युम्नंशकुनि
र्यथा ॥ ११ ॥ ॥ बल्वलउवाच ॥ ॥ अनेनबाणेनयदुप्रवीरधनुर्द्धरंत्वांरणमानिनंच ॥ मृधेहनिष्येनवदाम्यसत्यंरक्षस्वप्राणान्यदिजी
वितेच्छा ॥ १२ ॥ सोपिश्रुत्वास्वकोदंडेशरमेकंनिधायच ॥ प्रत्याहप्रहसन्वाक्यंप्रद्युम्नःशकुनिंयथा ॥ १३ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ कः
केनहन्यतेजंतुस्तथाकःकेनरक्ष्यते ॥ हनिष्यतिसदाकालस्तथारक्षतिदुःखतः ॥ १४ ॥ अहंकरोमिकर्त्ताहंहर्ताहंपालकोप्यहं ॥ योवदेच्चे
दृशंवाक्यंसविनश्यतिकालतः ॥ १५ ॥ नाहंत्वांतुविजेष्यामिनविजेष्यसित्वंतुमां ॥ त्वांमांजेष्यतिविश्वात्माकालरूपीजगत्पतिः॥ १६॥
नजानेकस्यकुरुतेजयंवाचपराजयं ॥ कालस्तंमनसावंदेविजयार्थंचदानव ॥ १७॥ तस्माद्देवेहिमनसाकालंहिबलिनांवरं ॥ मद्वाक्या
च्चमहाऽज्ञानंविहायत्वंरणंकुरु॥ १८ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाबल्वलोविस्मयान्वितः ॥ तमाहतोषितःप्रीतोयथात्वाष्ट्रोमरुत्पतिं ॥ १९॥

॥ बल्वलउवाच ॥ ॥ कर्मप्रधानंभूमध्येकर्मैवगुरुरीश्वरः ॥ उच्चावचत्वंभवतिकर्मणावैयदूत्तम ॥ २० ॥ सहस्रेषुगवांवत्सःयथाविंदति मातरं ॥ तथाशुभाशुभंयेनकृतंतिष्ठत्सुपश्यति ॥ २१ ॥ ततोजेष्यामिसंग्रामेभवंतंदृढकर्मणा ॥ मयाकृतश्चशपथःप्रतीकारंकुरुत्वरं ॥ ॥ २२ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ प्रधानंमन्यसेकर्मविनाकालेनतत्फलं ॥ नविद्यतेयथापाकेकृतेस्याद्विघ्नताक्वचित् ॥ २३ ॥ पाकप्रकारेपा कश्चविनाकर्त्रानजायते ॥ तस्माद्वदंतिकर्त्तारंकर्मकालात्परंवरं ॥ २४ ॥ सकर्त्ताकृष्णचंद्रस्तुगोलोकेशःपरात्परः ॥ येनवैनिर्मिताःसर्वे ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ २५ ॥ बल्वलउवाच ॥ श्रीकृष्णपौत्रधन्यस्त्वमृषीन्वाक्यैर्विडंबयन् ॥ त्रिभिर्गुणैःपृथग्भूतःस्वभावोदुस्त्यजो नृणां ॥ २६ ॥ सावधानतयाचाद्यपश्यप्राणहरंशरं ॥ संप्राप्तंयादवश्रेष्ठकृत्वायुद्धेमनःस्वकं ॥२७॥ इत्युक्त्वाव्यसृजन्मायांस्वबाणेनमयस्य च ॥ तदाभवत्तमस्तीव्रंतत्रकोपिनलक्ष्यते ॥ २८ ॥ नचस्वीयोनपारक्योविदामासजनान्बहून् ॥ शिलाःपर्वततुंगाभाःपतंतिसुभटोप रि ॥ २९ ॥ वार्भिर्हताश्चसर्वेपिव्याकुलाश्चसमंततः॥ विद्युतोविलसंत्यत्रगर्जंतिवारिदाभृशं ॥ ३० ॥ वर्षंतिरुधिरंचोष्णंमुंचतिसशकृज्जलं ॥ गगनात्पतमानानिकबंधानिशिरांसिच ॥ ३१ ॥ तदाव्याकुलिताःसर्वेपरस्परभयातुराः॥पलायनपराजाताःसंग्रामेचयदूत्तमाः॥३२॥ तदानिरुद्धःप्रधनेस्मृत्वाकृष्णपदद्वयं ॥ मायांतांसविधूयाथमोहनास्त्रेणलीलया ॥ ३३ ॥ तदादिशःप्रसेदुस्ताःसूर्यस्त्वपरिवेषवान् ॥ मेघायथागतंयाताश्चपलाःशांतिमागताः ॥ ३४ ॥ तदादैत्यश्चपुरतोदृश्यतेदानवैर्युतः ॥नानायुधधरोराजन्मायावीचंडविक्रमः॥ ३५ ॥ ब्रह्मास्त्रंसंदधेक्रुद्धोयादवानांवधायच ॥ ब्रह्मास्त्रेणतुब्रह्मास्त्रंजहारमाधवःपुनः ॥ ३६ ॥ ततश्चबल्वलःक्रुद्धोगांधर्वींमोहनींपरां ॥ विजयार्थं चसंग्रामेमायांसोपिचकारह ॥ ३७॥ गंधर्वनगरंयत्रदृश्यतेनृपसत्तम ॥ नदृश्यतेचसंग्रामःस्वर्णसौधानिकोटिशः॥३८॥ बभूवुस्तत्रगंधर्व्यो नृत्यंत्योगानतत्पराः ॥ वीणातालमृदंगैश्चकलकंठैश्चकंदुकैः ॥ ३९ ॥ हावभावकटाक्षैश्चकटिवेणीनिदर्शनैः ॥ तोषयंत्योजनान्सर्वान्सुं दर्यःकंजलोचनाः ॥ ४० ॥ तासांदृष्ट्वाचसौंदर्यंयादवाःस्मरविह्वलाः ॥ ऊचुःपरस्परंसर्वेधृत्वाशस्त्राणिभूतले ॥ ४१ ॥ वयंकुत्रागताः सर्वेस्वर्लोकेकिंतुदैवतः ॥ यत्रनृत्यंतिसुंदर्यःकलकंठ्योमनोहराः ॥ ४२ ॥ आसांलावण्यजलधौवयंमग्नाःस्मरातुराः ॥ कथंभविष्यतिजयो

रणंचात्रनदृश्यते ॥ ४३ ॥ इतिब्रुवत्सुसर्वेषुबल्वलःक्रोधपूरितः ॥ शीघ्रंनिस्त्रिंशमादायहंतुंसर्वान्समाययौ ॥ ४४ ॥ आगत्यखड्गेनयदुप्र
वीरान्विमोहितान्सोपिसहस्रशश्च ॥ जघानयुद्धेयदितेनिपेतुर्दृष्ट्वानिरुद्धस्तुरुषातमूचे ॥ ४५ ॥ किंकरिष्यसिसंग्रामेऽधर्मंसद्भिर्विगर्हितं ॥
मोहितानांमारणेचनश्लाघातेभविष्यति॥४६॥यदिशक्तिःशरीरेस्तिमयासार्द्धंरणंकुरु॥इतितद्वाक्यमाकर्ण्यबल्वलोबलदर्पितः॥आजगामप
दातिर्वैखड्गचर्मधरोनदन्॥४७॥ तमापतंतंसनिरीक्ष्यरोषाद्रथादवप्लुत्यमनोजपुत्रः॥कृतांतदंडेनजघानदैत्यंयथामहेंद्रोभिदुरेणशैलं॥४८॥
निर्भिन्नहृदयोदैत्यःपपातचालयन्महीं ॥ चतुर्वासरपर्यंतंमूर्छितोभूद्रणांगणे ॥ ४९ ॥ तदानिपतितेदैत्येमायाशांतिंगतास्वतः ॥ यु
द्धंप्रदृश्यतेतत्रयादवाविस्मयंगताः ॥ ५० ॥ इतिश्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौअनिरुद्धजयोनामपंचत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ कुनंदनोपिसंमूर्छांत्यक्त्वागाद्रणमंडले ॥ रथस्थःक्रोधसंयुक्तःप्रवर्षन्धनुषाशरान् ॥ १ ॥ दृष्ट्वासमागतंवीरोनिरुद्धःपर
वीरहा॥पप्रच्छसेवकांस्तस्यवार्तांरोषेणदीपितः ॥ २ ॥ सेवकास्तेततःप्रोचुरेषबल्वलनंदनः ॥ त्वयासार्द्धंमहाराजयुद्धंकर्तुंसमागतः॥३॥
श्रुत्वानिरुद्धःप्रोवाचहनिष्येहंकुनंदनं ॥ तदैवतमुवाचाथकृष्णपुत्रःसुनंदनः ॥ ४ ॥ सुनंदनउवाच ॥ राजन्कोयंदैत्यपुत्रःक्वदंपरिमितंबलं
॥ जेष्येहंत्वत्प्रतापेनतस्माद्गच्छाम्यहंप्रभो ॥ ५ ॥ राजञ्छृणुप्रतिज्ञांमेतवानंदप्रदायिनीं ॥ नचेत्कुनंदनंजेष्येबहुसंग्रामकोविदं ॥ ६ ॥ कृ
ष्णस्यचरणांभोजमध्वास्वादवियोगिनां ॥ यत्पापंचभवेत्तन्मेनजयेयदिदानवं ॥ ७ ॥ योगुरुंभवहर्त्तारंपितरंचनसेवते ॥ यदघंतुभवेत्तस्य
तन्मेभूयाज्जयेनवै ॥ ८ ॥ इतिप्रतिज्ञामाकर्ण्यानिरुद्धस्तस्यभूपते ॥ जहर्षचित्तेतंवीरंनिर्दिदेशरणंप्रति ॥ ९ ॥ इत्याज्ञप्तोनिरुद्धेनचैका
कीकृष्णनंदनः ॥ जगामदंशितस्तत्रयत्रास्तेबल्वलात्मजः ॥ १० ॥ कुनंदनस्तमाज्ञायत्वागतंप्रधनेरुषा ॥ प्रत्युज्जगामवीराग्र्योरथीशू
रशिरोमणिः ॥ ११ ॥ अन्योन्यंतौसंमिलितौरथस्थौचापधारिणौ ॥ रेजातेराजशार्दूलयथादमनपुष्कलौ ॥ १२ ॥ उभौसायकभिन्नांगा
वुभौरुधिरविप्लुतौ ॥ मुंचंतौशरकोटीश्चसंधंतौतरसाशरान् ॥ १३ ॥ आदानंनैवसंधानंमोचनंचनभूपते ॥ दृश्यतेतौमहाशूरौकुंडलीकृ
तकार्मुकौ ॥ १४ ॥ तद्रथंराजपुत्रस्तुभ्रामकास्त्रेणशोभिना ॥ भूतलेभ्रामयामासकुंभकारस्यचक्रवत् ॥ १५ ॥ भ्रांत्वामुहूर्त्तमात्रंतुतद्र

थोवाजिसंयुतः ॥ स्थितिलेभेततःकार्ष्णिर्जवानतद्रथेशरं ॥ १६ ॥ सयानस्तेनबाणेनखेबभ्रामपतंगवत् ॥ पपातकौविशीर्णोभूद्यथावै काचभाजनम् ॥ १७ ॥ उत्थितःसोपिविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ अन्यंरथंसमारुह्ययावदायातिसंमुखं ॥ १८ ॥ बभंजतावद्वाणैश्चतद्रथंकृष्णनंदनः ॥ एवंसतरथाभग्नादैत्यपुत्रस्यवैरणे ॥ १९ ॥ तदाकुनंदनःसंख्येस्थित्वायानेविचित्रिते ॥ आययौनृपवेगेनकृष्णपुत्रंनियोधितुं ॥ २० ॥ आगत्यदशभिर्बाणैस्ताडयामासतंमृधे ॥ शरैस्तैःसोपिनिहतःपरंकश्मलतांगतः ॥ २१ ॥ ततःसधनुरुद्यम्यगृहीत्वादशसायकान् ॥ मुमोचतस्यहृदयेक्रुद्धःकृष्णात्मजोबली ॥ २२ ॥ तेशरारुधिरंपीत्वानिपेतुस्तेमहीतले ॥ यथाहिपितरोराजन्नरकेकूटसाक्षिणः ॥ २३ ॥ कुनंदनःसुनंदनंसुनंदनःकुनंदनं ॥ महद्रणेमहच्छरैर्निजघ्नतुःपरस्परं ॥ २४ ॥ एवंहितौद्वौशरभिन्नगात्रौरक्ताप्लुतौचापधरौरुषाढ्यौ ॥ प्रचक्रतुर्युद्धवरंशरैश्चकुशांबसांबाविवसंयुगेवै ॥ २५ ॥ ततःकृष्णात्मजोवीरःकोदंडेस्वर्णनिर्मिते ॥ मृगांकार्द्धमुखंबाणंधृत्वाशीघ्रंतमब्रवीत् ॥ २६ ॥ सुनंदनउवाच ॥ शृणुमद्वचनंवीरबाणेनानेनत्वच्छिरः ॥ सद्यश्छिन्नंकरिष्येहंशिरोरक्षबलीर्यदि ॥ २७ ॥ यदिमद्वचनंसत्यंप्रधनेत्वंनमन्यसे ॥ तदाशृणुप्रतिज्ञांमेतवमृत्युविसूचिकां ॥ २८ ॥ सतींचगुरुपत्नींचयोदूषयतिकामतः ॥ सयातियातनांयांवैयमराजस्यसन्निधौ ॥ २९ ॥ सायातनाचमेभूयात्सत्यंममप्रतिश्रुतं ॥ यःसमर्थश्चस्वगुरुंपितरंचनपालयेत् ॥ ३० ॥ तस्यपापंममैवास्तुनहनिष्येचत्वांरणे ॥ इतिश्रुत्वाचतद्वाक्यंदैत्यआहरुषाज्वलन् ॥ ३१ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ बिभेमिनाहंमरणात्संग्रामेशत्रुसम्मुखे ॥ प्राणिनांचैवसर्वेषांमृत्युर्भवतिसांप्रतं ॥ ३२ ॥ यदिमुंचिसिसंग्रामेमद्वधार्थंमहाशरं ॥ तदाहंस्वशरेणापिशीघ्रंछेत्स्मिनसंशयः ॥ ३३ ॥ एकादश्यांचयेमानादन्नंभुंजंतिभूतले ॥ मातरंभ्रातृपत्नींचभगिनींचसुतांतथा ॥ पापंतेषांममैवास्तुनछेत्स्मियदित्वच्छरं ॥ ३४ ॥ इतितस्यवचःस्पष्टंश्रुत्वाशंकितमानसः ॥ प्रत्युवाचपुनर्वाक्यंश्रीकृष्णंसोपिसंस्मरन् ॥ ३५ ॥ सुनंदनउवाच ॥ मयाकृष्णांघ्रियुगुलंसेवितंमनसायदि ॥ कपटेनविनातर्हिसत्यंभूयाद्वचोमम ॥ ३६ ॥ स्वपत्नींचविनावीरनान्यांपश्यामिकामतः ॥ तेनसत्येनसंग्रामेवाक्यंभूयाद्धतंमम ॥ ३७ ॥ इत्युक्त्वासायकंतीक्ष्णंविमुमोचसुनंदनः ॥ मंत्रयित्वाचमंत्रेणमहाकालानलोपमम् ॥ ३८ ॥ प्रमुक्तंवीक्ष्यविशिखस्वबाणेननृपात्मजः ॥ सद्यश्चिच्छेदहियथासर्पंप

क्षेणपक्षिराट् ॥ ३९ ॥ छिन्नेतस्मिञ्छरेराजन्हाहाकारस्तदाभवत् ॥ चचालपृथिवीलोकेदेवास्तेविस्मयंगताः ॥ ४० ॥ पराद्धःपतितो बाणःपूर्वार्द्धःफलसंयुतः ॥ शिरश्चिच्छेददैत्यस्यतरोःस्कंधंयथागजः॥४१॥ किरीटकुण्डलैर्युक्तंपतितंतस्यमस्तकम् ॥ निरीक्ष्यहाहाशब्दं चैचक्रुर्दैत्याश्चदुःखिताः ॥ ४२ ॥ कुनंदनकबंधस्तुशीघ्रमुत्थायसंयुगे ॥ खड्गेनमुष्टिभिःपादैर्बहून्शत्रून्जघानह ॥ ४३ ॥ ततश्चयदुसेनायांनेदुर्दुंदुभयोमुहुः ॥ सुनंदनोपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥४४॥ इति श्रीगर्ग॰सं॰ह॰सुमेरौदैत्यपुत्रवधवर्णनंनामषट्त्रिंशोऽध्यायः ॥३६॥

॥ वज्रनाभिरुवाच ॥ ॥ कुनंदनेहतेब्रह्मन्बल्वलेमूर्च्छितेरणे ॥ नकृतंतुसहायंवैरुद्रेणकरुणात्मना ॥ १ ॥ कस्मान्नचागतोरुद्रोयज्ञः पूर्णकथंभवेत् ॥ कथंविमुक्तस्तुरगस्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ २ ॥ ॥ सौतिरुवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वागर्गोज्ञानवतांवरः ॥ स्मृत्वासर्वांकथांब्रह्मन्नुवाचयदुसत्तमं ॥ ३ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ बल्वलेमूर्च्छितेराजन्हतेशूरेकुनंदने ॥ महत्कोपंशिवश्चक्रेप्रेरितस्तुसुरर्षिणा ॥ ४ ॥ आरुह्यनंदिनंक्रुद्धोभक्तरक्षाकरःशिवः ॥ चंद्रलेखांवहन्मूर्द्ध्निजटाजूटांतरेनृप ॥ ५ ॥ सर्पहारैर्मुंडहारैर्भस्मलिप्तोभयंकरः ॥ दशबाहुःपंचमुखोनेत्रैःपंचदशैर्वृतः ॥ ६ ॥ सिंहचर्मांबरधरोमदमत्तोलयंकरः ॥ त्रिशूलपट्टिशधरोधनुर्बाणधरःपरः ॥ ७ ॥ कुठारपाशपरिघभिंडिपालैर्विभूषितः ॥ सहस्ररविसंकाशःसर्वभूतगणावृतः ॥ ८ ॥ हंतुंसर्वान्वृष्णिवरान्कार्ष्णिजप्रमुखान्मृधे ॥ कैलासादाययौशीघ्रंचालयन्पृथिवीतलं ॥ ९ ॥ कोलाहलोमहानासीदाकाशेभूतलेनृप ॥ देवदैत्यनराःसर्वेभयंप्रापुश्चविस्मिताः ॥ १० ॥ सगणंसपरीवारमागतंवीक्ष्यशंकरं ॥ क्रुद्धंप्रलयकर्त्तारंभयंप्रापुर्यदूत्तमाः ॥ ११ ॥ अनिरुद्धस्यचमुखंनिस्तेजस्कमभूद्भयात् ॥ चकंपेहृदयंतस्यदुःखितस्यरणांगणे ॥ १२ ॥ ततःप्रत्याहवचनंनिष्ठुरंसर्वयादवान् ॥ शूलंगृहीत्वाहस्तेनगिरिशःक्रोधपूरितः ॥ १३ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ अनिरुद्धःकुत्रगतोगतःकुत्रसुनंदनः ॥ सांबादयःकुत्रगताभक्तंहत्वाकुनंदनं ॥ १४ ॥ बल्वलंमूर्च्छितंकृत्वामद्भक्तंदैत्यसत्तमं ॥ तस्यानुगान्मृधेहत्वाकुत्रयास्यंतिवृष्णयः १५ ॥ तस्मात्सर्वान्हनिष्यामिमद्भक्तानांरिपून्मृधे ॥ अहंविष्णुर्विधिश्चैतेभक्तंरक्षंतिदुःखतः ॥ १६ ॥ गर्गउवाच ॥ इत्युदीर्य्यानिरुद्धंसप्रेषयामासभैरवं ॥ त्वंहियोद्धुंगच्छशूरकार्ष्णिजंजयिनंमृधे ॥ १७ ॥ सुनंदनंनंदिनंचप्रेषयामासरोषतः ॥

गदंचवीरभद्रंवैसांबंचशिखिवाहनं ॥ १८ ॥ भानुंचभृंगिणंयुद्धेविरूपाक्षःसमादिशत् ॥ यदूंश्चप्रेषयामासभूतप्रेतांस्ततःशिवः ॥ १९ ॥
ततस्तेरुद्रवचनाद्भूतप्रेतविनायकाः ॥ भैरवाःप्रमथाश्चैववेतालाब्रह्मराक्षसाः ॥ २० ॥ उन्मादाश्चैवकूष्मांडाआजग्मुःकोटिशोमृधे ॥ भूता
निजघ्नुःश्चांगारैर्यादवाश्चविनायकाः ॥ २१ ॥ पट्टिशैर्भैरवाःशूलैःखट्वांगैःप्रमथाःकिल ॥ जनानश्वान्गृहीत्वातुभक्ष्यंतिब्रह्मराक्षसाः ॥ २२ ॥
यातुधानाश्चर्वयंतोमनुष्याणांशिरांसिच ॥ कपालैस्तत्रवेतालाःपिबंतोरुधिरंरणे ॥ २३ ॥ पिशाचास्तत्रनृत्यंतःप्रेतागायंतिएवहि॥ शिरां
सिकंदुकानीवक्षेपयंतोमुहुर्मुहुः ॥ २४ ॥ अट्टहासंप्रकुर्वंतःप्रधावंतइतस्ततः ॥ गजान्रथाँश्चर्वयंतोदृश्यंतेरणमंडले ॥ २५ ॥ रक्तंपिशा
च्योडाकिन्यःपाययंत्यःसुतान्मृधे ॥ मारोदीरितिवादिन्यअक्षीणिचददामरुत् ॥ २६ ॥ उन्मादाश्चैवकूष्मांडानिर्मायमुंडभिःस्रजः ॥
संयच्छंतिमहेशायशूराणांस्वर्गगामिनां ॥ २७ ॥ हाहाकारस्तदैवासीद्यदुसैन्येनृपेश्वर ॥ दुद्रुवंतोभयादश्वाधावंतस्तत्रदंतिनः ॥ २८ ॥
वीराःप्रपतितायुद्धेगतामृत्युंसहस्रशः ॥ दृष्ट्वाचेत्थंगणबलंदीप्तिमान्माधवात्मजः ॥ २९ ॥ चापेनिधायविशिखान्मुमुचेपरमाद्भुतान् ॥
तेशराविविशुस्तिग्माभूतप्रेतविनायकान् ॥ ३० ॥ कोटिशःकोटिशोराजन्यथारण्यंशिखंडिनः ॥ ततश्चदुद्रुवुर्भिन्नाःसर्वेभूतगणाःशरैः ॥
॥ ३१ ॥ केचिन्निपतितायुद्धेकेचिद्वैनिधनंगताः ॥ नहताश्चशरैःकेपिपतिताःपूर्वमेवच ॥ ३२ ॥ पलायितेप्रेतगणेभैरवःक्रोधपूरितः ॥
त्रिशूलीसारमेयस्थआजगामकृतांतवत् ॥ ३३ ॥ तंदृष्ट्वाकालरूपंचभैरवंतुभयंकरं ॥ नकोपियुयुधेतेनानिरुद्धोयुयुधेनृप ॥ ३४ ॥
अनिरुद्धःपंचशरैस्तताडभैरवंमृधे ॥ सचापिपरिघेणापिबभंजतद्रथंवरं ॥ ३५ ॥ सोप्यन्यंरथमारुह्यसज्जंकृत्वाधनुर्दृढं ॥ तताडदशभिर्बा
णैरौद्रंमायाविनंमृधे ॥ ३६ ॥ तैर्बाणैर्निहतःसोपिकिंचित्कश्मलतांगतः॥त्रिशूलंत्रिशिखंतस्मैचिक्षेपज्वलनप्रभं ॥३७॥ शूलंसमागतंदृष्ट्वा
बाणैश्चिच्छेदकार्ष्णिजः ॥ छिन्नंस्वीयंत्रिशूलंवैदृष्ट्वारुद्रसुतोबली॥ ३८॥ससृजेमाययातत्रमुखादनलमेवच ॥ तेनाग्निनाजज्वलुश्चमहीवृक्षा
दिशोदश ॥३९॥ पदातीनांरथानांचहयानांदंतिनांतथा ॥ जज्वलुश्चशरीराणिमंजुपुष्पप्रतूलवत् ॥ ४० ॥ केचित्प्रज्वलितावीराःकेचिद्वै
भस्मतांगताः ॥ अग्निनापूरितंसैन्यंक्षणंकेचित्स्मरंतिहि ॥ ४१ ॥ सेनांभयातुरांदृष्ट्वानिरुद्धोधन्विनांवरः ॥ दधारविशिखंचापेज्ञात्वा

मायांविनिर्मितां ॥ ४१ ॥ मंत्रयित्वाचमंत्रेणपर्जन्यास्त्रेणसायकं ॥ मुमोचगगनेशीघ्रंस्मरन्कृष्णपदांबुजं ॥ ४२ ॥ शरेमुक्तेसमागत्यमेघाः
प्रववृषुर्जलं ॥ अग्निःशांतिंगतोराजन्यथाप्रावृट्तथाबभौ ॥ ४३ ॥ शिखंडिनःकोकिलाश्चचातकाःसारसादयः ॥ मंडूकाद्याश्चप्रजगुरिंद्र
गोपाविरेजिरे ॥ ४४ ॥ पुरंदरस्यचापेनसौदामिन्याबभौनभः ॥ प्रयासंनिष्फलंदृष्ट्वाभैरवोभैरवंरवं ॥ ४५ ॥ चकारस्वमुखेनापिसर्वेषां
त्रासयन्मनः ॥ ननादतेनब्रह्मांडंसप्तलोकैर्बिलैःसह ॥ ४६ ॥ विचेलुर्दिग्गजास्ताराएजद्भूखंडमंडलम्॥तदैवबधिरीभूताबभूवुःपतितानराः
॥४७॥पुनश्चभैरवःक्रुद्धोहस्तंहस्तेनपीडयन् ॥ निष्पिषन्नधरंदंतैर्लेलिहानःस्वजिह्वया ॥४८॥ नेत्राभ्यांरक्तवर्णाभ्यांपश्यन्सर्पैर्विभूषितः ॥
जग्राहपरशुंतीक्ष्णंतृणीकृत्ययदूत्तमं ॥ ४९ ॥ तदैवजृंभणास्त्रेणानिरुद्धोरणकोविदः ॥ भैरवंमोहयामासश्रीकृष्णइवशंकरं ॥ ५० ॥ ते
नास्त्रेणरणेराजन्ननिरुद्धस्यपश्यतः ॥ पपातभूतलेरौद्रोजृंभितोनिद्रितोऽभवत् ॥ ५१ ॥ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेध
चरित्रसुमेरौभैरवमोहनंनामसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ तदामृत्युंजयःक्रुद्धोभैरवंवीक्ष्यनिद्रितं ॥ वृषभंप्रेरयामासकार्ष्णिजंशूरमानिनं ॥१॥ तदैववृषभःकोपाच्छृंगाभ्यांमा
रयन्यदून् ॥ दंतैःपश्चिमपादाभ्यांसेनायांविचचारह ॥ २ ॥ त्वरंजघानशृंगेणसंमुखस्थंसुनंदनं ॥ शृंगेणभिन्नहृदयःपपातपंचतांगतः ॥
॥ ३ ॥ तदाऽऽजगामसंक्रुद्धोऽनिरुद्धोगजसंस्थितः ॥ धनुर्धरोदंशितश्चमाभैर्माभैरितिब्रुवन् ॥ ४ ॥ दृष्ट्वातत्रहतंवीरंकृष्णपुत्रंसुनंदनं ॥ प्रा
प्तोदुःखंमृधेत्यंतंकंपितःशोकपूरितः ॥ ५ ॥ हतेतस्मिन्महावीरेशोचंतंतंशिवोब्रवीत् ॥ माकृथास्त्वंरणेशोकमनिरुद्धमहाबल ॥ ६ ॥
रणमध्येपातनंचशूराणांकीर्तयेस्मृतं ॥ तस्मात्त्वमपिसंग्रामेमयायुद्धचस्वयत्नतः ॥ ७ ॥ प्रयातान्रक्षस्वप्राणान्ममाग्रेयुद्धकांक्षया ॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाशोकंत्यक्त्वायदूत्तमः ॥ ८ ॥ निचखानपंचबाणैःशिवस्यशिरसिनृप ॥ नाराचास्तेमहेशस्यज
टाजूटेषुनिष्ठिताः ॥ ९ ॥ दृश्यंतेगृध्रपक्षाढ्याःशाखाइववनस्पतेः ॥ ततोरुद्रःस्वकोदंडेबाणमेकंनिधायच ॥ १० ॥ चिच्छेदतेनसह
सातस्यचापस्यसिंजिनीम् ॥अनिरुद्धःपुनःशीघ्रंसज्यंकृत्वाधनुर्दृढं॥११॥उग्रचापस्यचिच्छेदसिंजिनींसायकेनच ॥ ततःश्रुत्वातयोर्युद्धम

द्भुतंरोमहर्षणं ॥ १२ ॥ विमानस्थाश्चशक्राद्याआजग्मुःकौतुकान्विताः ॥ ऊचुःपरस्परंखस्थानिरीक्ष्यभयविह्वलाः ॥ १३ ॥देवाऊचुः॥ अमूलोकत्रयस्यापिह्युत्पत्तिलयकारकौ ॥ एतयोश्चरणंतस्माद्विफलंरणमंडले॥ १४॥ कोविजेष्यतिसंग्रामंप्राप्स्यतेकःपराजयं ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ ततस्त्रिदिनपर्यंतंयुद्धमासीत्तयोर्भृशं ॥ १५ ॥ पुनःशरासनंरुद्रःसज्जंकृत्वारुषान्वितः ॥ ब्रह्मास्त्रंसंदधेतत्रलोकप्रलयकारकं ॥ १६ ॥ ब्रह्मास्त्रेणतुब्रह्मास्त्रंभिदुरास्त्रेणपार्वतं ॥ पर्जन्यास्त्रेणचाग्नेयमनिरुद्धोजहारह ॥ १७ ॥ तदाप्रकुपितोऽत्यंतंपिनाकीप्रज्वलन्निव ॥ त्रिशिखेनत्रिशूलेनजघानकार्ष्णिनंदनं ॥ १८ ॥ सत्रिशूलश्चतंभित्वागजंभित्वाविनिर्गतः ॥ स्थितोभूच्चतयोर्मध्येऊर्ध्वपुंखअधोमुखः ॥ १९ ॥ गजोमृत्युंगतोयुद्धेनिरुद्धोमूर्च्छितोऽभवत् ॥ पेततुस्तौचसंलग्नौभिन्नवक्षस्थलौमृधे ॥ २० ॥ हाहाकारस्तदैवासीद्रुरुदुःसर्वयादवाः ॥ रुद्रस्याग्रेयथाभोतायमस्याग्रेचपापिनः ॥ २१ ॥ अनिरुद्धंनिपतितंमृततुल्यंविमूर्च्छितं ॥ श्रुत्वाऽऽययौशंकितश्चसांबःस्कंदंविहायच ॥ २२ ॥ मूर्च्छितंयदुवीरंतुवीक्ष्यक्रोधपरिप्लुतः ॥ अश्रुपूर्णमुखःसांबःशर्वंप्राहधनुर्द्धरः ॥ २३ ॥ कस्मात्करिष्यसेरुद्रदानवानांहिपालनं ॥ हत्वानिरुद्धंसंग्रामेवीरंचैवसुनंदनं ॥ २४ ॥ वेदेभागवतेशास्त्रेपुराविप्रैःश्रुतंमया ॥ श्रीकृष्णाख्यंपरंनित्यंशिवःसेवतिवैष्णवः ॥ २५ ॥ मृषाजातंहितत्सर्वंकार्ष्णिजेपतितेसति ॥ सुनंदनःकृष्णसुतोसोपियुद्धेत्वयाहतः ॥ २६ ॥ वृथाकरिष्यसेयुद्धंधिक्त्वांतस्मान्महेश्वर ॥ अहंत्वांपातयिष्यामिरणेकृष्णपराङ्मुखं ॥ २७ ॥ क्षुरप्रैःसायकैःशीघ्रंतिष्ठतिष्ठरणेशिव ॥ एतद्वचःसमाकर्ण्यप्रसन्नःशंकरोब्रवीत् ॥ २८ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ धन्यस्त्वंयादवश्रेष्ठसत्यंवदसिनोभवान् ॥ मन्नाथःकृष्णचंद्रोयंदेवदानववंदितः ॥ ॥ २९ ॥ कुनंदनेचनिहतेबलवलेमूर्च्छितेरणे ॥ सहायार्थमहंवीरभक्तरक्षार्थमागतः ॥ ३० ॥ सत्यंकर्तुंस्ववचनंकिंचित्कोपेनपूरितः ॥ करोमिप्रधनेयुद्धंभक्तप्रियचिकीर्षया ॥ ३१ ॥ इत्थंवदतिभूतेशेसांबोरोषप्रपूरितः ॥ तताडशीघ्रंचापेनक्षुरप्रैःसायकैर्मृडं ॥ ३२ ॥ तैर्बाणैर्निहतोरुद्रोनाकिंचित्कश्मलंगतः ॥ यथामतंगजःपुष्पैर्जग्राहस्वधनुःशिवः ॥ ३३ ॥ तताडनिशितैर्बाणैर्युद्धेजांबवतीसुतं ॥ सांबःशिवंशिवःसांबंजघ्नतुस्तौपरस्परं ॥ ३४ ॥ दृष्ट्वायुद्धंतयोर्लोकसंहारंमेनिरेमराः ॥ भूतलेगगनेराजन्महान्कोलाहलोऽभवत् ॥ ३५ ॥ भीता

श्ववृष्णयस्तत्रनाथंकृष्णंस्मरंतिहि ॥३६॥ तदाहरिःश्रीयदुपालकश्वज्ञात्वायदूनांचमहाविपत्तिं ॥ रथेनतत्रागतवांस्त्रिपुघ्नोयुक्तेनवैसूततुरंगमैश्व ॥ ३७ ॥ श्यामःकिरीटीनवकंजनेत्रोनवार्ककोटिद्युतिमादधानः ॥ कौमोदकीशंखरथांगपद्मकोदंडबाणैर्नियुतोसिधारी ॥ ३८ ॥ श्रीवत्सचिन्हेनतुकौस्तुभेनपीतांबरेणापिचमालयाढ्यः ॥ नीलालकैःकुंडलकंकणाद्यैर्विभूषितःकोटिमनोजतुल्यः ॥ ३९ ॥ समुद्गलद्भिःसितफेनशीकरान्मुक्ताफलानीवचराजहंसकैः ॥ सुग्रीवमुख्यैरतिवेगवत्तरैर्हयैर्युतःसुंदरसामगायनैः ॥ ४० ॥ दृष्ट्वास्वनाथयंदवोस्वागतंहर्षविव्हलाः ॥ बभूवुःसुखिनःसर्वेशीतभीतारविंयथा ॥ ४१ ॥ तदाजयजयारावोयदुसैन्येबभूवह ॥ प्रचक्रिरेपुष्पवर्षंगगनस्थाश्वदेवताः ॥ ४२ ॥ दृष्ट्वासांबस्तु श्रीकृष्णंसहायार्थंसमागतं ॥ पपातपदयोस्तस्यचापंत्यक्त्वाप्रहर्षतः ॥ ४३ ॥ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रेसुमेरौअनिरुद्धादिसाहाय्यार्थंश्रीकृष्णगमनंनामाऽष्टत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ ॥ कृष्णंदृष्ट्वाहरस्तत्रभीतःशंकितमानसः ॥ त्यक्त्वाचापत्रिशूलादीन्भक्त्याश्रीनाथमब्रवीत् ॥१॥ शंकरउवाच ॥ ॐ अविनयमपनयविष्णोदमयमनःशमयविषयमृगतृष्णाम् ॥भूतदयांविस्तारयतारयसंसारसागरतः॥२॥दिव्यधुनीमकरंदेपरिमलपरिभोगसच्चिदानंदे ॥ श्रीपतिपदारविंदेभवभयखेदच्छिदेवंदे ॥३॥ सत्यपिभेदापगमेनाथतवाहंनमामकीनस्त्वं ॥ सामुद्रोहितरंगःक्वचनसमुद्रोनतारंगः ॥ ४ ॥ उद्धृतनगनगभिदनुजदनुजकुलामित्रमित्रशशिदृष्टे ॥ दृष्टेभवतिप्रभवतिनभवतिकिंभवतिरस्कारः ॥ ५ ॥ मत्स्यादिभिरवतारैरवतारवतावतावसुधां ॥ परमेश्वरपरिपाल्योभवताभवतापभीतोहं ॥ ६ ॥ दामोदरगुणमंदिरसुंदरवदनारविंदगोविंद ॥ भवजलधिमथनमंदिरपरमंदरमपनयत्वंमे ॥ ७ ॥ नारायणकरुणामयशरणंकरवाणितावकौचरणौ ॥ इतिषट्पदीमदीयेवदनसरोजेसदावसतु ॥ ८ ॥ इतिस्तुतःशंकरेणप्रीतःसंकर्षणानुजः ॥ पप्रच्छसर्वाभिप्रायंनमंतंचंद्रशेखरं ॥ ९ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ किंकृतस्तेऽपराधोवैमत्पुत्रेणकुबुद्धिना ॥ यतस्त्वयाहतःसंख्येनिरुद्धोमूर्च्छितःकृतः ॥ १० ॥ हतंयदुबलंकस्मात्कस्मात्त्वंचागतारणे ॥ कस्माद्युद्धंचकृतवान्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ११ ॥ इत्थंश्रीकृष्णवचनंनिशम्यप्रमथेश्वरः ॥ उवाचलज्जितोभूत्वाविचार्यमधुसूदनं ॥ १२ ॥ ॥ शंकर

उवाच ॥ ॥ देवदेवजगन्नाथराधिकेशजगन्मय ॥ पाहिपाहिकृपाकारिन्निस्त्रपंमांकृतागसं ॥ १३ ॥ त्वंनजानासिकिंदेवकथयिष्यामि किंत्वहं ॥ भक्तस्यपालनंकर्तुंमाययातवमोहितः ॥ १४ ॥ अहमागतवान्देवत्वंसर्वंक्षंतुमर्हसि ॥ शास्ताहंसर्वलोकस्यमानादितिमयाहरे ॥ १५ ॥ मारितासंगरेशूरावृष्णयःकृष्णदेवताः ॥ तस्मात्संतःस्वयंत्यक्त्वापरमैश्वर्यमीप्सितं ॥ १६ ॥ ध्यायंतेसततंकृष्णपादाब्जंतेनि रापदं ॥ सुखंदुःखंनृणांतावद्यावत्कृष्णेनमानसं ॥ १७ ॥ कृष्णेमनसिसंजातोभक्तिखड्गोदुरत्ययः ॥ नराणांकर्मवृक्षाणांमूलछेदंकरोतियः ॥ १८ ॥ मद्भक्तिबलदर्पिष्ठामत्प्रभुंत्वांयदूत्तमं ॥ नमन्यंतेचतेसर्वेयास्यंतिनिरयंध्रुवं ॥ १९ ॥ इत्युक्त्वाशंकरस्तूष्णींभूत्वाकृष्णस्यपा दयोः ॥ पपातदंडवद्भक्त्याह्यश्रुपूर्णाकुलेक्षणः ॥ २० ॥ उत्थाप्याश्वास्यतंरुद्रंपार्श्वतस्तत्प्रदर्शनात् ॥ मिलित्वाभगवान्कृष्णआलुलो कसुधार्द्रदृक् ॥ २१ ॥ आहकृष्णःसुराःसर्वेकुर्वंतिभक्तपालनं ॥ त्वयाजुगुप्सितंकर्मकिंकृतंभक्तपालने ॥ २२ ॥ ममासिहृदयेत्वंतुभवतो हृदयेह्यहं ॥ आवयोरंतरंनास्तिमूढाःपश्यंतिदुर्धियः ॥ २३ ॥ त्वांनमंतिचमद्भक्तास्त्वद्भक्तामांसदाशिव ॥ येनमंन्यंतिमद्वाक्यंयास्यंति नरकंचते ॥२४॥ इत्युक्त्वाभगवान्कृष्णोहतंपुत्रंसुनंदनं ॥ दृष्ट्यापीयूषवर्षिण्याजीवयामाससंयुगे ॥२५॥ तत्पश्चादनिरुद्धस्यहृदयाच्छू लमेवच ॥ शनैःशनैःसमाकृष्यजीवयामासतंहरिः ॥ २६ ॥ तत्पश्चाद्यादवान्सर्वान्निहतान्संयुगेभृशं ॥ अजीवयत्सुधादृष्ट्याकृष्णस्तुप्रभु रीश्वरः ॥ २७ ॥ तावत्सदुंदुभिरवंपुष्पवृष्टिंदिवौकसः ॥ उत्साहलक्षणांचक्रुःप्रासाद्यगरुडध्वजं ॥२८॥ सर्वत्रैलोक्यनेतारंकृष्णंदृष्ट्वायदू त्तमाः ॥ उत्थायसंभ्रमाच्चक्रुर्जयारावंमुदान्विताः ॥ २९ ॥ अथोत्थितोबल्वलस्तुमहादेवेनरक्षितः ॥ क्वगतश्चानिरुद्धोवैब्रुवन्वाक्यंरुषा न्वितः ॥ ३० ॥ ततःशर्वेणदैत्यस्तुबोधितोवचनैःशुभैः ॥ ज्ञात्वाकृष्णस्यमाहात्म्यंमुदितोऽभून्महामनाः ॥ ३१ ॥ ततःप्रणम्यगोविंदं स्तुत्वादैत्यस्तुबल्वलः ॥ तुरगंप्रददौराजन्बहुद्रव्येणसंयुतं ॥ ३२ ॥ ततोयज्ञहयंनीत्वापुत्रपौत्रपरिवृतः ॥ सेतुमार्गेणकृष्णस्तुप्रययौपश्चि मांदिशं ॥ ३३ ॥ कृष्णेगतेभगवतिराज्येसंस्थाप्यबल्वलं ॥ कैलासंप्रययौरुद्रःसगणस्तुसभैरवः ॥ ३४॥ एतत्कृष्णचरित्रंतुयेशृण्वंतिगृहे जनाः ॥ तेषांसहाय्यंभगवान्करिष्यतिसदाहरिः ३५ इतिश्रीग०सं०ह०सुमेरौअनिरुद्धविजयवर्णनंनामएकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ३९ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ मुक्तस्तुरगः कृष्णेनपत्रचामरभूषितः ॥ प्रययौसबहून्देशान्नेत्राभ्यांचविलोकयन् ॥ १ ॥ बलनर्लैनिर्जितंश्रुत्वानानादेशा
धिपानृपाः ॥ हयंनजगृहुःप्राप्तंश्रीकृष्णस्यभयान्नृप ॥ २ ॥ इत्थंव्रजन्भारतेवैयदुवीरतुरंगमः ॥ एकमासेनराजेंद्रप्राप्तोभूद्व्रजमंडले॥३॥
ततःकृष्णांसमुत्तीर्यदृष्ट्वावृंदावनंवनं ॥ तमालस्यतलेराजन्स्थितोभूद्धयसत्तमः ॥ ४ ॥ दूर्वांचरंतंतुरगंविलोक्यविहायगास्तेकिलगोपबा
लाः ॥ समाययुस्तेनृपकौतुकेनहयस्यपार्श्वेकरताडनैश्च ॥ ५ ॥ इतिपश्यत्सुसर्वेषुश्रीदामागोपनायकः ॥ जग्राहलीलयाराजन्चरंतंचं
चलंहयं ॥ ६ ॥ गोपाशेनहयंबद्ध्वागलेगोपैःपरिवृतः ॥ केनोत्सृष्टोवदन्वाक्यंनंदस्यनिकटंययौ ॥ ७ ॥ आगतंवाजिनंदृष्ट्वानंदोपिहर्षपू
रितः ॥ तत्पत्रंवाचयित्वाऽऽहसर्वान्गद्गदयागिरा ॥ ८ ॥ उग्रसेनहयश्चैषपुरेममसमागतः ॥ पालितोह्यनिरुद्धेनमत्प्रपौत्रेणसर्वतः ॥ ९ ॥
गृह्णामियत्नतुरगंमित्राणांमिलनायच ॥ ततःप्रपौत्रंपश्यामिकृष्णाकारंप्रियंकरं ॥ १० ॥ इत्युक्त्वानंदराजस्तुदृष्टुंगोपैःपरिवृतः ॥ कथ
यित्वायशोदाग्रेऽभिप्रायंनिर्ययौपुरात् ॥ ११ ॥ तदैवयादवाःसर्वेभोजवृष्ण्यंधकादयः ॥ हयस्यपृष्ठतोलग्नास्तत्राजग्मुर्नृपेश्वर ॥ १२ ॥
विलोकयंतोनयपालतीर्थंतथाचमार्गेमिथिलामयोध्यां ॥ बर्हिष्मतींचैवहिकान्यकुब्जंसांकर्षणंगोकुलमेवराजन् ॥ १३ मार्त्तंडकन्यांमथु
रांपुरींचविराजतेयत्रतुकेशवश्च ॥ वृंदावनेनंदपुरेनृपेंद्रसमागताःकृष्णसुताश्चसर्वे ॥ १४ ॥ नंदग्रामंतत्रदृष्ट्वारथस्थोनंदनंदनः ॥ सर्वेषा
मग्रतोभूत्वाह्यायययौयादवैर्वृतः ॥ १५ ॥ ददर्शतत्रपुरतोगोपालैःपितरंहरिः ॥ संस्थितंतुपुरस्कृत्यवारणेंद्रमलंकृतं ॥ १६ ॥ वादित्रैःशं
खशब्दैश्चजयशब्दैर्नृपेश्वर ॥ पुष्पालंकारकलशलाजाद्यैःपरिभूषितं ॥ १७ ॥ ततश्चयादवाःसर्वेनेमुर्नंदंनिरीक्ष्यच ॥ हर्षाश्रुविप्लुताराज
न्नुद्धवाद्याश्चतत्रवै ॥ १८ ॥ तदैवनंदराजस्यदक्षिणांगमथास्फुरत् ॥ उवाचदृष्ट्वामनसिह्युत्तमंशकुनंनृप ॥ १९ ॥ अद्यपश्यामिनेत्राभ्यां
कृष्णंकिंप्रियवादिनं ॥ यस्मान्ममाक्षःस्फुरतिदक्षिणश्चप्रियंकरः ॥ २० ॥ मन्नेत्रगोचरःकृष्णोयदाभूयात्तदाह्यहं ॥ गवांलक्षंप्रदास्यामि
ब्राह्मणेभ्योह्यलंकृतं ॥ २१ ॥ इत्युक्त्वावचनंनंदोविरराम यदानृप ॥ तदाशृणोत्स्वपुत्रस्यागमनंव्रजवासिभिः ॥ २२ ॥ श्रीकृष्णागमनंश्रु
त्वानंदोविरहविप्लुतः ॥ पश्यन्हरिंचसर्वेषांविचचाररुदन्निव ॥ २३ ॥ वदन्कृष्णेतिकृष्णेतिगिरागद्गदयाभृशं ॥ हेकृष्णचंद्रक्वगतोदुःखि

तंमांनपश्यसि ॥ २४ ॥ ततोनिरीक्ष्यपितरंश्रीकृष्णःपितृवत्सलः ॥ अवप्लुत्यरथात्तूर्णंपपातचरणौपितुः ॥ २५ ॥ श्रीनंदराजस्तनयंसमु
त्थायचिरागतं ॥ स्नापयामाससलिलैःकृत्वावक्षसिनेत्रयोः ॥ २६ ॥ अक्षिभ्यांकृष्णचंद्रस्तुमुमोचाश्रुघृणातुरः ॥ श्रीदामादीन्सखीन्द्द
ष्टापश्चात्प्रेमपरिप्लुतान् ॥२७॥पृथक्पृथक्परिरेभेकृष्णःप्रेमपरिप्लुतः ॥ भक्तानांकोस्तिमाहात्म्यमहोवक्तुंधरातले॥२८॥ नंदाद्यारुरुदुर्गो
पाःश्रीकृष्णाद्याश्चयादवाः ॥ प्रवक्तुंनसमर्थास्तेसर्वेविरहविक्लवाः ॥ २९ ॥ अश्रुपूर्णमुखःकृष्णोगोपान्गद्गदयागिरा ॥ सर्वानाश्वासयामा
सप्रेमानंदसमाकुलान् ॥ ३० ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंजगदीश्वरं ॥ तादृशंददृशुःसर्वेयादृशोमथुरांगतः ॥ ३१ ॥ नवीननीरदश्या
मंकिशोरवयसंशिशुं ॥ शरत्प्रभातकमलकांतिमोचनलोचनं ॥ ३२ ॥ शरत्पूर्णेंदुशोभाढ्यंशोभास्वाच्छादनाननं ॥ कोटिमन्मथलाव
ण्यंलीलानंदितसुंदरं ॥ ३३ ॥ सस्मितंमुरलीहस्तंद्विभुजंह्यतिसुंदरं ॥ तडिद्वस्त्रधरंदेवंमत्स्यकुंडलिनंहरिं ॥ ३४ ॥ चंदनोक्षितसर्वांगंकौ
स्तुभेनविराजितं ॥ आजानुमालतीमालावनमालाविभूषितं ॥३५॥ मयूरपिच्छचूडंचसद्रत्नमुकुटोज्ज्वलं ॥ पक्वबिंबाधिकोष्ठंचनासिको
न्नतशोभनं ॥ ३६ ॥ एवंकृष्णस्यराजेंद्ररूपंनेत्रैर्व्रजौकसः ॥ पपुरानंदसंमग्नाःपीयूषंमानवाइव ॥ ३७ ॥ अनिरुद्धंततोनंदःसांबादींश्चैव
यादवान् ॥ आशिषंप्रददौराजन्प्रीतःप्रेमपरिप्लुतः ॥ ३८ ॥ ततःसर्वैश्चयदुभिःपुत्रपौत्रपरिवृतः ॥ विवेशस्वपुरंनंदोगतदुःखोमहामतिः
॥ ३९ ॥ अवप्लुत्यरथात्कृष्णःसांबाद्यैःपरिभूषितः ॥ त्वरंस्वमातुर्भवनमानंदंप्रददन्ययौ ॥४०॥ दृष्ट्वास्वमातरंकृष्णोगृहद्वारेसमा
गतां ॥रुदतींबाष्पकंठींतांननामप्ररुदन्हरिः ॥ ४१ ॥ यशोदातस्यजननीस्वप्राणेभ्यःप्रियंसुतं ॥ उपगुह्यददौतस्मैगिरागद्गदयाशिषः
॥४२॥ नंदस्तथोपनंदश्चतथाषड्वृषभानवः ॥ वृषभानुवरश्चैवह्येतेद्रष्टुंसमाययुः ॥ ४३ ॥ तत्रागतानांगोपानांश्रीकृष्णोयादवैर्वृतः ॥
यथाविध्युपसंगम्यसर्वेषांमानमादधे ॥ ४४ ॥ तेतुकृष्णस्यकुशलंपप्रच्छुर्मुदिताननाः ॥ तेषांकृष्णस्तुभगवान्पप्रच्छकुशलंपरं
॥ ४५ ॥ ततश्चयमुनातीरेवृंदारण्येनृपेश्वर ॥ बभूवुःशिबिराःसर्वेऽनिरुद्धस्यमहात्मनः ॥ ४६ ॥ शिबिरेष्वनिरुद्धाद्याःसांबाद्याश्चोद्धवा
दयः ॥ निवासंचक्रिरेकृष्णःस्थितोभून्नंदपत्तने ॥ ४७ ॥ आगतेभ्यश्चसर्वेभ्योनंदःकृष्णेनसंयुतः ॥ भोजनंप्रददौराजन्पशुभ्यश्चतृणा

निच ॥ ४८ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौव्रजप्रवेशोनामचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ ॥ छ ॥
आहूतोराधयाकृष्णःसंध्यायांनंदनंदनः ॥ जगामशश्वदेकांतेशीतलंकदलीवनं ॥ १ ॥ रंभादलैश्चंदनस्यपंकयुक्तंमनोहरं ॥ स्फारास्फुर
न्नभ्रगेहंयमुनावायुशीकरं ॥ २ ॥ एतादृशंराधिकायाःसुंदरंमेघमंदिरं ॥ सर्वदुःखाग्निनानित्यंभस्मीभूतंबभूवह ॥ ३ ॥ श्रीदामशापेननृ
पदुःखेनवृषभानुजा ॥ तनुंरक्षतितत्रापिकृष्णागमनहेतवे ॥ ४ ॥ निशम्यकृष्णंस्ववनेसमागतंसखीमुखाच्छ्रीवृषभानुनंदिनी ॥ आनेतु
मुत्थायवरासनात्त्वरंद्वारेसखीभिर्नृपसाजगामह ॥ ५ ॥ ददौह्यासनपाद्यार्घ्यानुपचारान्व्रजेश्वरी॥वदंतीकुशलंवाक्यंकृष्णाकृष्णंव्रजेश्वरं ॥
॥ ६ ॥ परिपूर्णतमंदृष्ट्वा परिपूर्णतमानृप ॥ जहौविरहजंदुःखंसंयोगेहर्षपूरिता ॥ ७ ॥ चकारस्वस्याशृंगारंवस्त्रालंकारचंदनैः ॥ कुशस्थ
ल्यांगतेनाथेशृंगारोनकृतस्तया ॥ ८ ॥ पुरातयानभुक्तंचतांबूलंमिष्टभोजनं ॥ कृतंनशय्याशयनंक्वचिद्धास्यंनवाकृतं ॥ ९ ॥ सिंहासने
स्थितंराधादेवंमदनमोहनं ॥ हर्षाश्रूणिप्रमुंचंतीजगौगद्गदयागिरा ॥१०॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥गोकुलंमथुरांत्यक्त्वागतःकस्मात्कुशस्थलीं ॥
वदतन्मेहृषीकेशत्वंसाक्षाद्गोकुलेश्वर ॥ ११॥ क्षणंयुगसमंनाथजानामित्वद्वियोगतः ॥ घटीमन्वंतरसमांद्विपरार्द्धसमदिनं ॥ १२ ॥कस्मि
न्कालेविरहोमेबभूवचदुःखदः ॥ येनत्वच्चरणौदेवनद्रक्ष्यामिसुखप्रदौ ॥ १३ ॥ यथारामंतुसीतेवमानसंवरटेवच ॥ तथारासेश्वरंत्वांतुमा
नदांहिसमुत्सहे ॥ १४॥ सर्वंजानासिसर्वज्ञःकिंदुःखंकथयाम्यहं॥शतवर्षगतंनाथवियोगोनगतोमम ॥१५॥ इत्युक्त्वावचनंराजन्स्वामिनी
स्वामिनंपरं ॥ वियोगखिन्नादुःखानिस्मरंतीसारुरोदह ॥ १६ ॥ दृष्ट्वाप्रियांरुदंतींतांप्रियःप्राहप्रियंवचः ॥ तस्याश्चशमयन्वाक्यैःकृष्णःक
श्मलमेवच ॥ १७ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ नकर्त्तव्यस्त्वयाराधेशोकश्चतनुशोषकः ॥ तेजश्चैकंद्विधाभूतमावयोर्ऋषयोविदुः ॥१८॥
यत्राहंत्वंसदातत्रयत्रत्वंह्यहमेवच ॥ वियोगआवयोर्नास्तिमायापुरुषयोर्यथा ॥ १९ ॥ भेदंहिचावयोर्मध्येयेपश्यंतिनराधमाः ॥ देहांतेन
रकान्राधेतेप्रयांतिस्वदोषतः ॥ २०॥ अथातस्त्वंतुमांराधेनित्यंद्रक्ष्यसिचांतिके ॥ प्रभातेचक्रवाकीवचक्रवाकंप्रियंकरं ॥ २१ ॥ किंचि
त्कालेनदयितेगोपगोपीभिरेवच ॥ साकंत्वयाऽक्षरंब्रह्मश्रीगोलोकंव्रजाम्यहं ॥ २२ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ माधवस्यवचःश्रुत्वागोपी

भिःसहराधिका ॥ प्रसन्नापूजयामासरमेशंचरमायथा ॥२३॥ श्रीराधयापुनःकृष्णोरासार्थंप्रार्थितोनृप ॥ प्रसन्नोवृंदकारण्येरासंकर्तुंमनो दधे ॥ २४ ॥ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौराधाकृष्णमीलनंनामैकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ हेमंतेमासिपूर्वस्मिन्राकायांराधिकेश्वरः ॥ वंशीवशकरींदध्मौयथावृंदावनेपुरा ॥ १ ॥ ध्वनिर्बभूवतस्याश्चसर्वेषामाहरन्मनः ॥ निशम्यगोप्यःसंखिन्नाःकामखेदेनतत्रसुः ॥ २ ॥ रुंधन्नंबुभृतश्चमत्कृतिपरंकुर्वन्मुहुस्तुंबरं ध्यानाद्धंतनयन्सनंदनमुखान्विस्मे रयन्वेधसं ॥ औत्सुक्याद्बलिभिर्बलिंचटुलयन्भोगींद्रमाघूर्णयन्भिंदन्नंडकटाहभित्तिमभितोबभ्रामवंशीध्वनिः ॥ ३ ॥ अथोदगाच्चंद्र मास्तुचर्षणीनांशुचोमृजन् ॥ यथाप्रियायाराजेंद्रविदेशादागतप्रियः ॥ ४ ॥ तदैवयमुनाराजंस्तनुंदिव्यंदधारह॥ वृंदावनंगिरींद्रश्चव्रजभू मिश्चमानद ॥ ५ ॥ कृष्णानदीजयतियत्रमणींद्रमुक्तामाणिक्यशुभ्रहरिताकरतोलिकाभिः ॥ वैडूर्यनीलकहरिद्धरिवज्रपीतसोपानमंडप युताभिरतिस्फुरंती ॥ ६ ॥ स्वच्छंदसूत्पतितमत्स्यगणैर्वहंतीसच्छचामलेनवपुषाऽघगणंहरंती ॥ उत्तुंगलोललहरीकमलैर्लसंतीकृष्णा नदीजयतिकृष्णगृहेलुठंती ॥ ७ ॥ गोवर्द्धनंभजगिरिंशतचंद्रयुक्तंमंदारचंदनलतावृतकल्पवृक्षं ॥ श्रीरासमंडलयुतंमणिमंडपाढ्यंकोटी रमंजुलनिकुंजकुटीरकोटिं ॥८॥ वृंदावनंचयमुनातटनीरतीरसंपृक्तमंदगमनैरतिगंधवातैः॥ तत्कंपितंचसुरभीकृतसर्वदेशंश्रीखंडकुंकुम मृदागुरुचर्चितंशं ॥ ९ ॥ जुष्टंवसंतनवपल्लवपुष्परंगैर्मंदारचंदनसुचंपकनीपनिंबैः ॥ आम्रातकाम्रपनसागुरुनागरंगैःश्रीतालपिप्पलवटै र्नवनारिकेरैः ॥ १० ॥ खर्जूरश्रीफललवंगविराजमानमंजीरशालकतमालकदंबयुक्तं ॥ संतानकुंदबदरीकदलीसिताढ्यंश्रीशाल्मलीबकु लकेतकिसत्सिरीषं॥११॥सन्मोदिनीजलजवृंदमनोहराभंवृंदारकंवरवनंतुलसीलताढ्यं ॥ श्रीमल्लिकाऽमृतलतामधुमाधवीभिःसंराजितं स्मरनृपेंद्रव्रजस्यमध्ये ॥१२॥ वंशीवटंचकलकंठविहंगमैश्चकृष्णातटेचपुलिनंकिलवालुकाढ्यं ॥ श्रीपाटलैर्मधुककिंशुकसत्प्रियालैरौदुं बरैःक्रमुकद्राक्षकपित्थयुक्तं ॥१३॥ श्रीकोविदारपिचुमंदलतार्जुनैश्चप्लक्षैरशोकसरलैःसुरदारुभिश्च ॥ जंबूसुवेत्रनलकुब्जकस्वर्णयूथीपुन्नाग नागकुटजैःकुरवैर्वृतंच ॥ १० ॥ चक्राव्हसारसशुकैःसितराजहंसैः कारंडवैश्चजलकुक्कुटकूजितंच ॥ ११ ॥ दात्यूहकोकिलकपोतक

नीलकंठैर्नृत्यन्मयूरकलराववृतंस्मरत्वं ॥ १२ ॥ श्यामाचकोरकलखंजनसारिकाभिःपारावतैर्भ्रमरतित्तिरतित्तिरीभिः ॥ श्रीकांचनीय
धुलतामधुयूथिकाभिःसंवेष्टितंहरिणमर्कटमर्कटीभिः ॥ १३ ॥ श्रीपद्मरागशिखरंचनिकुंजगेहंश्रीकौस्तुभेंद्रमणिराजिविराजमानं ॥ को
टींदुमंडलवितानगणैश्चहेमैःश्रीपट्टसूत्ररचितैर्मणितोरणाढ्यम्॥१४ ॥ मुक्तावृतैःकनकपीतपतत्पताकैःपारावतैःसितपतत्रिभिरावृतंच॥
मंदारकुंदकरवीरकयूथिकानांमालाविचित्ररचितंनवचंपकानां ॥ १५ ॥ नागेशपद्महरिचंदनपल्लवानांश्रीमालतीकुरवकांचनयूथिकानां
मालाभिरावृतमनंगहरंगृहंतत्सद्रत्नदर्पणवृतंसितचामरैश्च ॥१६ ॥ सिंहासनैश्चनवपल्लवपुष्पयुक्तैःशय्यासनैःकनकविद्रुमपादवृंदैः ॥ श्री
चंदनागुरुजलैर्मकरंदसंघैःकस्तूरिकामुदितकुंकुमचर्चितंतत् ॥ १७ ॥ एजद्वसंततरुपल्लवमेववातैःशीतैर्गजेंद्रगमनैःसुरभीकृतांगं ॥
एतादृशंहरिनिकुंजगृहंस्मरत्वंसन्नम्रशाखतरुयुक्तमतीवपुष्पैः ॥ १८ ॥ श्रीवेणुगीतंवहुकामवर्द्धनंनिशम्यसर्वाव्रजयोषितोनृप ॥ श्रीकृ
ष्णकांतेनगृहीतमानसाविसृज्यकर्माणिसमाययुर्वने ॥ १९ ॥ रुद्धायाःपतिभीराजन्कृष्णेनहृतमानसाः ॥ स्थूलंशरीरंतास्त्यक्त्वात्वरंकृ
ष्णांतिकंययुः ॥ २१॥ सिंहासनेहेमदुकूलसंयुतेमध्येस्थितंसुंदरनंदनंदनं ॥ श्रीसुंदरीराधिकयासमंपरंगलेदधानंमधुमालतीस्रजं ॥२० ॥
श्यामंप्रभातार्ककिरीटिनंहरिंस्फुरत्प्रभंश्रीमुरलीमनोहरं ॥ पीतांबरंमन्मथराशिमोहनंव्रजस्त्रियस्तंददृशुःसमागताः ॥ २२ ॥ दृष्ट्वाप्रिया
प्रियतमंमत्स्यकुंडलिनंहरिं ॥ गोप्योमूर्च्छांगताःसद्योभूपचालक्षितोद्यमाः ॥ २३॥ सांत्वयामासताःकृष्णोमिष्टवाक्यैःसुधासमैः ॥ तदा
गोप्योवनोद्देशेसर्वाश्चैतन्यतांगताः ॥२४॥कृष्णांगद्दद्याावाचास्तुत्वाभीतास्त्रियोवराः ॥ त्यक्त्वाविरहजंदुःखंगोविंदंददृशुःप्रियं ॥२५ ॥
वृंदावनेभ्राजमानेमालतीवनसंकुले ॥ दिव्यद्रुमलताजालेमधुपध्वनिनादिते ॥ २६ ॥ विचचारहरिःसाक्षाद्देवोमदनमोहनः ॥ पद्माभंपद्म
हस्तेनगृहीत्वाराधिकाकरं ॥२७॥ प्रहसन्भगवान्साक्षादाययौयमुनातटं ॥ कृष्णातीरेनिकुंजेवैश्रीकृष्णोनिषसादह ॥ २८ ॥ तस्मिन्गृहे
मधुपतेःशृणुगोपिकानांश्रीकृष्णचंद्रचरणस्मरणावृतानां ॥ झंकारनूपुरझणत्करकंकणानांमंजीररत्नविचलत्कटिकिंकिणीनां ॥ २९ ॥
स्मेरद्युतिस्फुटचमत्कृतगंडदेशैःश्रीदंतपंक्तिविलसत्तडिदालिवेशैः ॥ कोटीरहारहरिदंगदभूषितानांबालार्कमंडलविकुंडलमंडितानां ॥

॥ ३० ॥ तासांतुकापियुवतीकथिताचमुग्धामध्यापिकापितरुणीरुचिराप्रगल्भा ॥ काचित्तरुंविनयतीमधुरंहसंतीकाचित्सखीमदयुता सुवनेव्रजंती॥३१॥संताडयतामपिकरेणतुकाप्यधावत्संगृह्यकापिभुवनेकमलैर्जघान ॥ काचिच्छूलथत्कनकहारमुपाजहारकाचित्प्रमुक्त कबरीतुविहारमत्ता ॥ ३२ ॥ श्रीजान्हवीचयमुनामधुमाधवीचशीलारमाशशिमुखीविरजासुशीला ॥ चंद्राननाचललितात्वचलाविशा खामायाऽऽल्यएवकथिताभवनेत्वसंख्याः ॥ ३३ ॥ लीलातपत्रमतिमौक्तिकदामजालंनीत्वाचलंतिमणिभूमिषुतत्रकाश्चित् ॥ श्रीचामर व्यजनदंडधरावयस्यःकाश्चिद्व्रजंतिधृतपीतपतत्पताकाः ॥ ३४ ॥ नृत्यंतितत्रहरिवेषधरास्तुकाश्चिद्वीणाकरामधुरतालमृदंगहस्ताः ॥ वंशीधराश्चवृषभानुसुताःसुवेषाःकेयूरकुंडलयुतामणिवेत्रहस्ताः ॥३५॥ सद्भावभावरसतालयुतस्मिताक्तैर्झंकरनूपुरयुतैर्विशदैःकटाक्षैः॥ संगीतनृत्यविदितैर्भृकुटीविभंगैराधांहरिंचसततंपरितोषयंत्यः ॥ ३६ ॥ तस्मिन्निकुंजभवनेयमुनातटेपिवंशीवटेवनधरानिकटेहरिंतं ॥ श्रीराधयाचगिरिराजतटंव्रजंतंनंदात्मजंचनटवेषधरंस्मरत्वं ॥ ३७ ॥ श्रीपद्मरागनखदीप्तिपदारविंदंझंकारिनूपुरधरंस्फुरदंगदेशं ॥ कुर्वं तमेवतुपदाऽरुणभूमिदेशंश्रीमत्परागसुरुचालमितस्ततस्तु ॥ ३८ ॥ लक्ष्मीकराब्जपरिलालितजानुदेशंरंभोरुपोतवसनंतुकृशोदराभं ॥ रोमावलिभ्रमरनाभिसरास्त्रिरेखंकांचीधरंभृगुपदंमणिकौस्तुभाढ्यं ॥ ३९ ॥ श्रीवत्सहाररुचिरंनवमेघनीलंपीतांबरंकरिकरस्फुटबाहुदंडं ॥ रत्नांगदंचमणिकंकणपद्महस्तंश्रीराजहंसवरकंधरशोभिमानं ॥ ४० ॥ श्रीकंबुकंठललितंविलसत्कपोलंमध्यंतुनिम्नचिबुकंकिलकुंद दंतं ॥ बिंबाधरंस्मितलसच्छुकचंचुनासंपीयूषकल्पवचनंप्रचलत्कटाक्षं ॥ ४१ ॥ श्रीपुंडरीकदलनेत्रमनंगलीलंभ्रूमंडलस्मितगुणावृत कामचापं ॥ विद्युच्छटोच्छालितरत्नकिरीटकोटिंमार्तंडमंडलविकुंडलमंडिताभं ॥ ४२ ॥ वंशीधरंत्वहिविलोलगुडालकाढ्यंराधापतिंस जलपद्ममुखंचलंतं ॥ कंदर्पकोटिघनमानहरंकृशांगवंशीवटेनटवरंभजसर्वथात्वं ॥ ४३ ॥ आरक्तरत्ननखचंद्रपदाब्जशोभांमंजीरनूपुररण त्कटिकिंकिणीकां॥श्रीघंटिकाकनककंकणशब्दयुक्तांराधांदधामितरुपुंजनिकुंजमध्ये॥४४॥नीलांबरैःकनकरश्मितटस्फुरद्भिःश्रीभानु जातटमरुद्भतिचंचलांगैः ॥ सूक्ष्मस्वरूपललितैरतिगौरवर्णांरासेश्वरींभजमनोहरमंदहासां ॥ ४५ ॥ बालार्कमंडलमहांगदरत्नहारांताटं

कतोरणमणींद्रमनोहराभां ॥ श्रीकंठभालसुमनोनवपंचदाम्नींरत्नांगुलीयललितांव्रजराजपत्नीं ॥ ४६ ॥ चूडामणिद्युतिलसन्स्फुरदर्द्धचं द्रांग्रैवेयकालपनपत्रविचित्ररूपां ॥ श्रीपट्टसूत्रमणिपट्टचलद्विदाम्नींस्फूर्ज्जत्सहस्रदलपद्मवरांभजस्व ॥ ४७ ॥ श्रीबाहुकंकणलसत्कुचर त्नदीप्तिश्रीनासिकाभरणभूषितगंडदेशां ॥ सद्यौवनालसगतिंकलसर्पवेणींसंध्येंदुकोटिवदनांस्फुटचंपकाभां ॥ ४८ ॥ सद्भावभावसहितां नवपद्मनेत्रांस्फूर्ज्जत्स्मितद्युतिकलांप्रचलत्कटाक्षां ॥ कृष्णप्रियांललितकुंतलपुंतलाभांमंदारहारमधुरभ्रमरीरवाढ्यां ॥ ५९ ॥ श्रीखंड कुंकुममृदागुरुवारिसिक्तांश्रीबिंदुकीरुचिरपत्रविचित्रचित्रां ॥ संतानपत्ररुचिरामलमंजनाभांरासेश्वरींगजगतिंभजपद्मिनीतां ॥ ५० ॥ ए ताहृशींरतिवरांतुसमेत्यकृष्णोगच्छन्निकुंजवनजालविलोकनाय ॥ धावंतितत्रमणिछत्रधराश्चगोप्योनीत्वातथाचमरचारुपतत्पताकान् ॥ ॥ ५१ ॥ षड्रागमेववरधैवतमध्यमाद्यैर्गायंतमादिपुरुषंभजनंदपुत्रं ॥ षट्त्रिंशतस्तदनुवर्त्तितरागिणीनांवंशीरवेणललितेनवरंव्रजंतं ॥ ॥ ५२ ॥ शृंगारवीरकरुणाद्भुतहास्यरौद्रबीभत्सशांतकभयानकनित्ययुक्तं ॥ भक्तप्रियंव्रजवधूमुखपद्मभृंगंयोगींद्रहृत्कमलविस्फुरदंघ्रि युग्मं ॥ ५३ ॥ क्षेत्रज्ञमादिपुरुषंस्वधियज्ञरूपंसर्वेश्वरंसकलकारणकारणेशं ॥ कृष्णंहरिंप्रकृतिपूरुषयोःपुमांसंसर्वनिरस्तकपटंनिजतेज सेह ॥ ५४॥ यंवैस्तुवंतिशिवधर्मसुरेशशेषलोकेशसिद्धिदगणेशसुरादयोपि ॥ राधारमाप्रकृतिभूविरजास्वराद्यावेदाभजंतिसततंतमहंभ जामि ॥ ५५॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौरासक्रीडायांद्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४२ ॥ ॥ छ॥

॥ गर्गउवाच ॥ ॥ वृंदावनेवृक्षलतालिसंकुलेमंदानिलेवीजतिशीतलेनृपे ॥ रंध्राणिवेणोःकिलपूरयन्हरिर्मुहुर्हरत्येवदिवौकसांमनः ॥१॥ वेणुगीतंततःश्रुत्वाश्रीराधाकीर्तिनंदिनी ॥ भुजाभ्यांनंदसूनुंवैजग्राहानंगविह्वला ॥ २ ॥ गोकुलस्यचकोरींतांकृष्णोगोकुलचंद्रमाः ॥ दृष्ट्वाकुसुमपर्यंकेतयारेमेहरन्मनः ॥ ३ ॥ श्रीकृष्णस्यविहारेणब्रह्मानंदेनस्वामिनी ॥ मुदंलेभेमहात्यंतंतथास्वामीवशीकृतः ॥ ४ ॥ रम णीयंरतिकरंरासेरामारमेश्वरं ॥ जगृहुःसर्वतोराजन्शतयूथाश्चयोषितः ॥ ५ ॥ ताभिःसार्द्धंहरीरम्योरेमेवैरासमंडले ॥ तावद्रूपधरोराज न्यावत्योव्रजयोषितः ॥ ६॥ विहरिण्यश्चताःसर्वाविहारेणविहारिणः ॥ ब्रह्मानंदेनसन्मत्यांआनंदंलेभिरेयथा ॥७॥ श्रीकराभ्यांश्रीकराभ्यां

श्रीशः श्रीश्यामसुंदरः ॥ दधारहृदयेसर्वास्ताभिर्भक्त्यावशीकृतः ॥ ८ ॥ स्वेदयुक्तान्याननानितासांप्रीत्याव्रजेश्वरः ॥ प्रामृजत्पीतवस्त्रेण
किंवदामितपःफलं ॥ ९ ॥ विनासांख्येनयोगेनतपसाश्रवणेनच ॥ विनातीर्थैर्नदानेनप्राप्ताःकामेनताहरिं ॥ १० ॥ ततोगोपीजनाःसव
मानवत्यःपरस्परं ॥ कुवाक्यंकथयामासुःकृष्णतृप्ताविहारतः ॥ ११ ॥ अस्माँस्त्यक्त्वापुराकृष्णोगतःश्रीमथुरांपुरीं ॥ विलोकितुंरूपिणी
श्चसुंदरीःस्त्रीश्चसुंदरः ॥ १२ ॥ नदृष्टास्तेनसुंदर्योजगामद्वारकांपुनः ॥ नदृष्टास्तेनतास्तत्रविवाहंकृतवान्पुनः ॥ १३ ॥ रुक्मिणींभीष्म
कसुतांनमत्वातांतुरूपिणीं ॥ पुनर्विवाहान्कृतवान्सहस्राणिचषोडश ॥ १४ ॥ नमत्वारूपिणीस्ताश्चशोकंकुर्वन्पुनःपुनः ॥ व्रजमागतवान्स
ख्यःश्रीकृष्णोऽस्मान्विलोकितुं ॥ १५ ॥ दृष्ट्वारूपाणिचास्माकंसर्वद्रष्टारमेश्वरः ॥ प्रसन्नोभूत्तथासख्योयथारासेहरिःपुरा ॥ १६ ॥ त
स्माद्वयंचसर्वासांसुंदरीणांवराःस्मृताः ॥ सुनेत्राश्चंद्रवदनाःशश्वत्सुस्थिरयौवनाः ॥ १७ ॥ अस्मत्तुल्याश्चरूपिण्योनैवदेवांगनाश्चखे ॥
याभिःशीघ्रंकटाक्षैश्चकृष्णःकामीवशीकृतः ॥ १८ ॥ अहोवैयेनहंसेनमुक्ताःपूर्वंप्रभक्षिताः ॥ सएवान्यत्कथंवस्तुभक्षयिष्यतिदुःखतः ॥
॥ १९ ॥ नसंतिमुक्ताःसर्वत्रसंतिमानसरोवरे ॥ तथावरास्त्रियोभूमौनसंतिसंतिचात्रहि ॥ २० ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इतिमानवतीनां
चस्वात्मारामोजगत्पतिः ॥ वचःशृण्वन्राधयाचतत्रैवांतरधीयत ॥ २१ ॥ निर्द्धनोपिधनंलब्ध्वामानंप्रकुरुतेनृप ॥ यस्यनारायणःप्राप्तोत
स्यकिंकथयाम्यहं ॥ २२ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रेसुमेरौरासक्रीडायांत्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४३ ॥

॥ वज्रनाभिरुवाच ॥ ॥ अद्भुतंकृष्णचरितंमयात्वन्मुखतःश्रुतं ॥ किंचक्रुर्गोपिकास्तासांसकथंदर्शनंददौ ॥ १ ॥ तत्सर्वंमुनिशार्दूल
मह्यंश्रद्धालवेवद ॥ धन्यास्तेयेहिशृण्वंतिकर्णैःकृष्णकथांसदा ॥ २ ॥ मुखेनकृष्णचंद्रस्यनामानिप्रजपंतिहि ॥ हस्तैःश्रीकृष्णसेवांवैयेप्रकु
र्वंतिनित्यशः ॥ ३ ॥ नित्यंकुर्वंतिकृष्णस्यध्यानंदर्शनमेवच ॥ पादोदकंप्रसादंचयेप्रभुंजंतिनित्यशः ॥ ४ ॥ इतीदृशेनभावेनश्रमेणजग
दीश्वरं ॥ येभजंतिमुनिश्रेष्ठतेप्रयांतिहरेःपदं ॥ ५ ॥ संसारेयेप्रभुंजंतिभोगान्नानाविधान्मुने ॥ श्रवणादीन्नकुर्वंतिदेहसौख्येनदुर्मदाः ॥ ६ ॥
तेचांतेयमदूतैश्चगृहीताश्चभयानकैः ॥ पतिताःकालसूत्रेवैयावद्रविनिशाकरौ ॥ ७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्तवंतंराजानंप्रत्युवा

चमुनोश्वरः ॥ गद्गदस्वरयावाण्याप्रशंस्यचरितंहरेः ॥ ८ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ कृष्णेचांतर्हितेराजंस्त्वरंसर्वाश्चगोपिकाः ॥ अचक्षा
णाश्चतंतप्ताःहरिण्योहरिणंयथा ॥ ९ ॥ अंतर्हितंहरिंज्ञात्वागोप्यःसर्वाश्चपूर्ववत् ॥ यूथीभूताविचिक्युर्वैसर्वतस्तंवनेवने ॥ १० ॥ पप्रच्छुर्भू
रुहान्सर्वान्मिलित्वातुपरस्परं ॥ हत्वाह्यस्मान्कटाक्षेणक्वगतोनंदनंदनः ॥ ११ ॥ तदस्माकंचवदतयूयंसर्वेवनेश्वराः ॥ मार्त्तंडकन्येत्वंजि
रेगोपालोगाश्चचारयन् ॥ १२ ॥ नित्यंचकारलीलांतुसगतःकुत्रनोवद ॥ शतशृंगगिरींद्रस्त्वंश्रीनाथेनधृतःपुरा ॥ १३ ॥ वामहस्तेरक्ष
णार्थवासवाद्व्रजवासिनां ॥ नजहातिहरिस्त्वांतुस्वपुत्रंहृदयोद्भवं ॥ १४ ॥ सगतोवदकुत्रास्तेविहायविपिनेचनः ॥ हेमयूराश्चहरिणाहेगा
वोहेमृगाःखगाः ॥ १५ ॥ किरीटीह्यलकीकृष्णोयुष्माभिःकिंविलोकितः ॥ वदंतसोपिकुत्रास्तेवनेकस्मिन्मनोहरः ॥ १६ ॥ एतैस्तु
वाक्यैःसंपृष्टाःकठिनास्तीर्थवासिनः ॥ उत्तरंनैवदास्यंतिसर्वेतेमोहिताःकिल ॥ १७ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ एवंसर्वाहिपृच्छंत्यःकृ
ष्णचंद्रंवनेवने ॥ वदंत्यःकृष्णकृष्णेतिबभूवुस्तन्मयास्ततः ॥ १८ ॥ चक्रुःकृष्णचरित्राणितत्रकृष्णमयाःस्त्रियः ॥ यमुनावालुकायांचपदा
निददृशुर्हरेः ॥ १९ ॥ वज्रध्वजांकुशाद्यैश्चचिन्हितानिमहात्मनः ॥ तत्पदान्यनुसारेणपश्यंतःप्रययुस्त्वरं ॥ २० ॥ कृष्णांघ्रिरेणवोनीत्वा
मूर्ध्निधृत्वाव्रजस्त्रियः ॥ पदान्यन्यानिददृशुश्चान्याचिन्हयुतानिहि ॥ २१ ॥ निरीक्ष्याहुःप्रियासार्द्धंगतःप्रियतमोह्यसौ ॥ एवंवदंत्यःपश्यन्त्यो
गोप्यस्तालवनंगताः ॥ २२ ॥ व्रजन्नग्रेव्रजेंद्रस्तुव्रजेश्वयांव्रजेनृप ॥ कोलाहलंचगोपीनांश्रुत्वाप्रत्याहस्वामिनी ॥ २३ ॥ शीघ्रंगच्छप्रि
येत्वंतुकोटिचंद्रसमप्रभे ॥ आगताव्रजनार्योहिनेतुंत्वांमांचसर्वतः ॥ २४ ॥ ततःप्रियाहरेःपूर्वंशृंगारंकुसुमैर्नृप ॥ चकारसुंदरंदिव्यंवृंदारण्ये
चपूर्ववत् ॥ २५ ॥ नंदसूनुःप्रियायाश्चदिव्यंशृंगारमेवच ॥ चकारबहुभिःपुष्पैर्भांडीरेचयथापुरा ॥ २६ ॥ केशप्रसाधनाद्यैश्चस्रक्तां
बूलानुलेपनैः ॥ सुंदरीसुदरेणापिबभूवात्यंतसुंदरी ॥ २७ ॥ ततःकृष्णस्तुमुदितःपुष्पवृक्षतलेनृप ॥ शय्यांपुष्पमयींकृत्वातयारेमेरमे
श्वरः ॥ २८ ॥ वृंदावनेगोवर्द्धनेकृष्णायाःपुलिनेतथा ॥ नंदीश्वरेबृहत्सानौतथारोहितपर्वते ॥ २९ ॥ अरण्येषुद्वादशसुसर्वत्रव्रजमंडले ॥
कांतयाविचरन्कांतोवंशीवटतलेस्थितः ॥ ३० ॥ तत्रशुश्रावगोपीनांवदंतीनांरवंपरं ॥ स्वामिन्यासहराजेंद्रश्रीगोपीजनवल्लभः ॥ ३१ ॥

पुनःप्राहप्रियांप्रेम्णागच्छगच्छप्रियेत्वरं ॥ कृष्णवाक्यंततःश्रुत्वाप्राहभूत्वाचमानिनी ॥ ३२ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ नसमर्थाप्रचलितुंकु
चिद्देहान्ननिर्गता ॥नयमांतेमनोयत्रदुर्बलांदीनवत्सल ॥ ३३ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यरामांरामानुजस्ततः ॥ स्वेनपीतांबरेणापिवीजयामास
स्वेदतः ॥ ३४ ॥ प्रगृह्यपाणिनाप्राहसर्पराज्ञियथासुखं ॥ इतिसाहरिणाप्रोक्तामत्वात्मानंवरंपरं ॥ ३५ ॥ हित्वासौस्त्रीजनान्नात्रौभजतेमां
रहःस्थले ॥ इतिमत्वातुहरयेभूत्वातूष्णींव्रजेश्वरी ॥ ३६ ॥ वस्त्रेणाननमाच्छाद्यपृष्ठंदत्वास्थिताभवत् ॥ पुनराहहरिस्तांतुप्रियेगच्छमद्
यासह ॥ ३७ ॥ भजामित्वामहंभद्रेवियोगात्तांतुशापतः ॥ विहायगोपीःसर्वाश्चलग्नास्त्वांतुभजाम्यहं ॥ ३८ ॥ त्वंतुमेस्कंधमारुह्यसुखं
व्रजरहःस्थले ॥ इत्युक्तामानिनींमानीस्कंधयानमभीप्सतीम् ॥ ३९ ॥ त्यक्त्वाह्यंतर्दधेराजन्स्वात्मारामःस्वलीलया ॥अंतर्हितेभगवति
सहसासावधूर्नृप ॥ ४० ॥ अन्वतप्यतदुःखात्तांगतमानारुरोदह ॥ ततस्तद्रोदनंश्रुत्वावंशीवटतटेत्वरं ॥ ४१ ॥ आजग्मुर्गोपिकाःसर्वा
ददृशुस्तांचदुःखितां ॥ चक्रुःस्त्रियस्तदंगेषुवायुंव्यजनचामरैः ॥ ४२ ॥ स्नापयीत्वातुतांप्रेम्णाकाश्मीरसलिलेनच ॥ सिषिचुर्मकरंदैस्तां
चंदनद्रवशीकरैः ॥ ४३ ॥ पुनर्वाक्यैःसमाश्वास्यगोप्यःकर्मसुकोविदाः॥ निशम्यतन्मुखाद्यानंगोविंदस्यचमानतः ॥ ४४ ॥ मानिन्यो
गोपिकाःसर्वाविस्मयंपरमंययुः॥ विहायमानंताःसर्वाआगत्यपुलिनंनृप ॥ स्वरैर्जगुःकृष्णगुणास्तदागमनहेतवे ॥ ४५ ॥ ॥ इति
श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौरासक्रीडायांचतुश्चत्वारिंशोऽध्याय ॥ ४४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ गोप्यऊचुः ॥ ॥ अधरबिंबविडंबितविद्रुमंमधुरवेणुनिनादविनोदितं ॥ कमलकोमलनीलमुखांबुजंतमपिगोपकुमारमुपास्महे ॥१॥
श्यामलंविपिनकेलिलंपटंकोमलंकमलपत्रलोचनं ॥ कामदंव्रजविलासिनीदृशांशीतलंमतिहरंभजामहे ॥ २ ॥ तंविसंचलितलोचनां
चलंसामिकुङ्मलितकोमलाधरं॥वंशवल्गितकरांगुलीमुखंवेणुनादरसिकंभजामहे ॥३॥ ईषदंकुरितदंतकुंडलंभूषणंभुवनमंगलश्रियं ॥घो
षसौरभमनोहरंहरेर्वेषमेवमृगयामहेवयं ॥४॥ अस्तुनित्यमरविंदलोचनःश्रेयसेहितुसुरार्चिताकृतिः ॥ यस्यपादसरसीरुहामृतंसेव्यमानम
निशंमुनीश्वरैः ॥ ५ ॥ गोपकैरचितमल्लसंगरंसंगरेजितविदग्धयौवनं ॥ चिंतयामिमनसासदैवतंदैवतंनिखिलयोगिनामपि ॥ ६ ॥ उल्लसन्न

वपयोदमेवतंफुल्लतामरसलोचनांचलं ॥ बल्लवीहृदयपश्यतोहरंपल्लवाधरमुपास्महेवयं ॥ ७ ॥ यद्धनंजयरथस्यमंडनंखंडनंतदपिसंचितैन
साम् ॥ जीवनंश्रुतिगिरांसदामलंश्यामलंमनसिमेस्तुतन्महः ॥८॥ गोपिकास्तनविलोललोचनप्रांतलोचनपरंपरावृतं ॥ बालकेलिरसला
लसंभ्रमंमाधवंतमनिशंविभावये ॥ ९ ॥ नीलकंठकृतपिच्छशेखरंनीलमेघतुलितांगवैभवं ॥ नीलपंकजपलाशलोचनंनीलकुंतलधरंभजा
महे ॥ १० ॥ घोषयोषिदनुगीतवैभवंकोमलस्वरितवेणुनिःस्वनं ॥ सारभूतमभिरामसंपदांधामतामरसलोचनंभजे ॥ ११ ॥ मोहनंमन
सिशार्ङ्गिणंपरंनिर्गतांकिलविहायमानिनीः ॥ नारदादिमुनिभिश्चसेवितंनंदगोपतनयंभजामहे ॥ १२ ॥ श्रीहरिस्तुरमणीभिरावृतोयस्तुवै
जयतिरासमंडले ॥ राधयासहवनेचदुःखितास्तंप्रियंहिमृगयामहेवयं ॥ १३ ॥ देवदेवव्रजराजनंदनदेहिदर्शनमलंचनोहरे ॥ सर्वदुःखहर
णंचपूर्ववत्संनिरीक्ष्यतवशुल्कदासिकाः ॥ १४ ॥ क्षितितलोद्धरणायदधारयःसकलयज्ञवराहवपुःपरं ॥ दितिसुतंविददारचदंष्ट्रयासतु
सदोद्धरणायक्षमोस्तुनः ॥१५॥ मनुमपाद्द्विजोदिविजैःसहवसुदुदोहधरामपियःपृथुः ॥ श्रुतिमपाद्धृतमत्स्यवपुःपरंसशरणंकिलनोस्त्वशु
भक्षणे ॥ १६ ॥ अवहदब्धिमहोगिरिमूर्जितंकमठरूपधरःपरमस्तुयः ॥ असुहरंनृहरिःसमदंडयत्सचहरिःपरमंशरणंचनः ॥ १७ ॥ नृप
बलिंच्छलयन्दलयन्नरीन्मुनिजनाननुगृह्यचचारयः ॥ कुरुपुरंचहलेनविकर्षयन्यदुवरःसगतिर्ममसर्वथा ॥ १८ ॥ व्रजपशून्गिरिराजमथोद्ध
रन्व्रजपगोपजनंचजुगोपयः ॥ द्रुपदराजसुतांकुरुकश्मलाद्ववतुतच्चरणाब्जरतिश्चनः ॥ १९ ॥ विषमहाग्निमहास्त्रविपद्गणात्सकलपांडुसु
ताःपरिरक्षिताः ॥ यदुवरेणपरेणचयेनवैभवतुतच्चरणःशरणंचनः ॥ २० ॥ मालांबर्हिमनोज्ञकुंतलभरांवन्यप्रसूनोषितांशैलेयागुरुक्लृ
प्तचित्रतिलकांशश्वन्मनोहारिणीम् ॥ लीलावेणुरवामृतैकरसिकांलावण्यलक्ष्मीमयींबालांबालतमालनीलवपुषंवंदामहेदेवतां॥२१ ॥ गर्ग
उवाच ॥ ॥ इतिस्त्रीभीरुदंतीभिरेवतीरमणानुजः ॥ आविर्बभूवचाहूतोतासांमध्येचभक्तितः ॥ २२ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्य
संहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौरासक्रीडायांकृष्णागमनंनामपंचचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ कृष्णंसमागतंदृष्ट्वाताःसमुत्थायहर्षिताः ॥ चक्रुर्जयजयारावंगोप्योदुःखंविसृज्यच ॥ १ ॥ दृष्ट्वासंमूर्छितांराधांगोपीभिः

र्थितोहरिः ॥ चैतन्यार्थंव्रजेतत्रचकारमुरलीरवं ॥ २ ॥ नोत्थितांराधिकांदृष्ट्वाश्रीराधांवल्लभोहरिः॥तस्यैसंश्रावयामासवेणुगीतंपुनःपुनः ॥ ३ ॥ ततःसमुत्थिताराधास्मृत्वादुःखंवियोगजं ॥ बभूवमूर्च्छितराजन्माधवस्यप्रपश्यतः ॥ ४ ॥ ततःकृष्णस्यवचनात्सद्यश्चंद्राननासखी ॥ चंद्रावलींप्रत्युवाचप्रसन्नाकृष्णवेणुना ॥ ५ ॥ ॥ चंद्राननोवाच ॥ ॥ कृष्णचंद्रःपुरानिर्गतोमानतांगतःसोपिराधेयुगांतेपुनः ॥ नाशयन्सर्वदुःखानितेसन्निधौसंजगौवेणुनादेवकीनंदनः ॥६॥ ह्रुंगह्रुंगेनिनादंमृदंगेकलंवाद्यमानेसुरस्त्रीजनैःसेवितः ॥ रासरम्यांगणेनृत्यकृन्माधवःसंजगौ० ॥ ७ ॥ चारुचामीकराभासिवासाविभुर्वैजयंतीभराभासितोरस्थलः ॥ नंदवृंदावनेगोपिकामध्यगःसंजगौ० ॥८॥ चारुचंद्रावलीलोचनाचुंबितोगोपगोवृंदगोपालिकावल्लभः ॥ कंसवंशाटवीदाहदावानलःसंजगौ० ॥ ९ ॥ बालिकातालिकानाललीलालयासंगसंदर्शितभ्रूलताविभ्रमः ॥ गोपिकागीतदत्तावधानःस्वयंसंजगौ० ॥ १० ॥ मौलिमालांगदैःकिंकिणीकुंडलैर्भूषितोनंदनोनंदराजस्यच ॥ प्रीतिकृत्सुंदरोदेविप्रीत्यातवसंजगौ० ॥ ११ ॥ पारिजातंसमुद्धृत्यराधावरोरोपयामासभामाभयादंगणे ॥ बल्लवीवृंदवृंदारिकाकामुकःसंजगौ० ॥ १२ ॥ ऋक्षराजंविनिर्जित्यनीत्वामणिंसंददौभीतवद्भूमिनाथायच ॥ सोपिरासेसमागत्यरासेश्वरोसंजगौवेणुनादेवकीनंदनः ॥ १३ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इति श्रुत्वाराधिकातुमहिमांवेणुवादिनः ॥ प्रसन्नाहिसमुत्थायपरिरंभेप्रियंप्रिया ॥ १४ ॥ वृंदावनेशोगोविंदोरेमेवृंदावनेवने ॥ वृंदावननिवासिन्यापश्यन्वृंदावनद्रुमान् ॥ १५ ॥ ततःकृष्णंचजगृहुःसर्वतोव्रजयोषितः ॥ वर्षाकालेनृपश्रेष्ठसौदामिन्योयथाघनं ॥ १६ ॥ यावतीस्तत्रगोप्यश्चतावद्रूपधरोहरिः ॥ यमुनापुलिनंराजँस्ताभिःसाकंसमाययौ ॥ १७ ॥ बभूवुर्मुदितानार्योयथाचश्रुतयःपुरा॥स्ववस्त्रैःकृष्णचंद्रायह्यासनंताअचीकृपन् ॥१८॥ श्रीराधारमणस्तस्मिन्नासनेसहराधया ॥ निषसादह्यहोराजंस्ताभिर्भक्त्यावशीकृतः ॥ १९ ॥ गोलोकेयादृशंरूपंदर्शयामासतादृशं ॥ गोपीनांराधयासार्द्धंकृष्णंत्रैलोक्यमोहनं ॥ २० ॥ दृष्ट्वागोकुलचंद्रस्यसुरूपंपरमाद्भुतं॥स्वात्माननाविदन्गोप्योब्रह्मानंदेननिर्वृताः ॥ २१ ॥ स्थलंकृत्वाविहारंतुविवेशयमुनाजलं ॥ ताभिर्भक्त्यावशीभूतोगोपीभिःसहराधया ॥ २२ ॥ वारांविहारंभगवान्स्त्रीभिःसार्द्धंचकारह ॥ मंदाकिन्यांयथाशक्रोह्यप्सरोभिर्वृतोदिवि ॥ २३ ॥ माधवोमाध

वींराजन्माधवीमाधवंजले ॥ अन्योन्यंतौसिषिचतुःसलिलैसलिलैस्त्वरं ॥२४॥ कबरीकेशपाशाभ्यांप्रच्युतैःकुसुमैर्बभौ ॥ यमुनाचित्रवर्णे
श्चयथोष्णिङ्मुद्रितानृप ॥ २५ ॥ विद्याधर्योदेवपत्न्यःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ प्रश्लथद्वस्त्रनीव्यस्तामोहंप्राताःस्मरातुराः ॥ २६ ॥ अथकृ
ष्णोवारिलीलांकृत्वावैलीलयायुतः ॥ जलान्निष्क्रम्यराजेंद्रगिरिंगोवर्द्धनंययौ ॥ २७ ॥ अनुजग्मुर्गोपिकास्तंसहचर्यौनृपेश्वर ॥ काश्चिद्व्य
जनहस्ताश्चकाश्चिच्चामरवाहकाः ॥ २८ ॥ काश्चित्तांबूलहस्ताश्चकाश्चिद्दर्पणवाहकाः ॥ काश्चिद्भूषणहस्ताश्चकाश्चित्कुसुमवाहकाः ॥
॥ २९ ॥ काश्चिच्चंदनहस्ताश्चकाश्चिद्भाजनवाहकाः ॥ काश्चिद्यावकहस्ताश्चकाश्चिदंबरवाहकाः ॥ ३० ॥ काश्चिन्मृदंगहस्ताश्चकाश्चि
त्कांस्यधराश्चवै ॥ मुरयष्टिधराःकाश्चित्काश्चिद्वीणाधराःपराः ॥ ३१ ॥ करतालकराःकाश्चित्काश्चिद्गानपरायणाः ॥ षट्त्रिंशद्रागरागि
ण्याव्रजस्त्रीरूपधारकाः ॥ ३२ ॥ गोलोकाद्द्वारतेपूर्वमागताराधयासह ॥ जगुस्ताननृतुस्तत्रश्रीराधेश्वरसंनिधौ ॥ ३३ ॥ ननर्त्तमध्ये
तासांचकृष्णोमदनमोहनः ॥ प्रगायन्वेणुनागीतंत्रिलोकींमोहयन्हरिः ॥ ३४ ॥ वादित्रैःकिंकिणीभिश्चवलयनूपुरकंकणैः ॥ गीतैर्मिश्रित
शब्दोभूत्तुमुलोरासमंडले ॥ ३५ ॥ देवाश्चदेवपत्न्यश्चरासंदृष्ट्वाहरेरपि ॥ बभूवुर्मूर्च्छताराजन्गमनेस्मरपीडिताः ॥ ३६ ॥ चंद्रिकायां
तुचंद्रस्यचतुरश्चंचलश्चलन् ॥चंद्रावल्याबभौचैवघनश्चंचलएवच ॥ ३७ ॥ राधायास्तत्रशृंगारंस्रग्भिर्यावककज्जलैः ॥ चक्रेकमलपत्राद्यैर्गि
रौगिरिधरोमहान् ॥ ३८ ॥ कुंकुमागुरुकस्तूरीचंदनाद्यैश्वराधिका ॥ चक्रेकमलपत्रंवैश्रीकृष्णस्याननेवरं ॥ ३९ ॥ ततश्चसस्मिताराधासस्मितंभगवन्मुखं ॥ पश्यंतीनागवल्ल्याश्चवीटकंप्रददौमुदा ॥४०॥ प्रियाप्रदत्तंतांबूलंबुभुजेनंदनंदनः ॥ कृष्णदत्तंचतांबूलंचखादराधि
कामुदा ॥ ४१ ॥ कृष्णचर्विततांबूलंनीत्वाराधाबलात्पुनः ॥ जघासभक्त्यासाशीघ्रंसतीपतिपरायणा ॥ ४२ ॥ प्रियाचर्विततांबूलंयया
चेभगवान्हरिः ॥ राधाददौनतंभीतापपाततत्पदांबुजे ॥४३॥ पद्मापद्मावतीनंदीआनन्दीसुखदायिनी ॥ चंद्रावलीचन्द्रकलावंद्याह्येताहरि
प्रियाः ॥४४॥वृंदावनेहरिस्ताभिर्वसंततुप्रपूरिते॥नानाप्रकारंशृंगारंसचकारमनोजवत् ॥४५ ॥ काश्चित्पिबंतिगोप्यस्तुश्रीकृष्णस्याधरा
मृतं ॥काश्चिद्दालिंगनंचक्रुःकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ४६ ॥ ततःकृष्णस्तुभगवान्गोपीनांकुचकुंकुमैः ॥ सुवर्णवर्णोभूत्वावैरेजेमदनमोहनः ॥

॥ ४७ ॥ पुनर्गोपीजनैःसार्द्धंश्रीगोपीजनवल्लभः ॥ रासंचकारराजेंद्रसुंदरेकदलीवने ॥ ४८ ॥ एवंहेमंतरजनीगोपीनांरासमंडले ॥ व्यतीताक्षणवद्राजन्नित्यानंदेनतत्रवै ॥ ४९ ॥ अथनंदस्यसदनंरासंकृत्वाययौहरिः ॥ वृषभानुपुरंराधातथागोप्योगृहान्ययुः ॥ ५० ॥ नजानंतिव्रजेगोपारासवार्ताहरेरपि ॥ स्वान्स्वान्दारान्स्वपार्श्वस्थान्मन्यमानानृपेश्वर ॥ ५१ ॥ इदंशृंगारचरितंराधामाधवयोःपरं ॥ येपठंतिप्रशृण्वन्तितेप्राजिष्यंतिचाक्षरं॥५२॥इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौरासक्रीडासंपूर्तिर्नामषट्चत्वारिंशोऽध्यायः॥४६ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इदंकृष्णस्यचरितंगुप्तंशास्त्रेषुवर्णितं ॥ मयातवाग्रेराजेंद्रअथान्यच्छृणुविस्तरात् ॥ १ ॥ एवंस्थित्वादिनान्यष्टौश्रीकृष्णोनंदपत्तने ॥ आनंदंप्रददन्नृणांपुनर्गंतुंमनोदधे ॥ २ ॥ यशोमतीकृष्णमाताप्राणेभ्योपिप्रियंसुतं ॥ गंतुमभ्युदितंदृष्ट्वारुरोदोच्चैर्यथापुरा ॥ ३ ॥ रुरुदुस्तत्रगोप्यश्चबाष्पपर्याकुलेक्षणाः ॥ स्मरंत्यःपूर्वदुःखानिगेहेगेहेनृपेश्वर ॥ ४ ॥ यावत्ये जनार्यश्चतावद्रूपधरोहरिः ॥ पृथगाश्वासयामासतथाराधांसकोविदः ॥ ५ ॥ मातरंप्राहभगवान्मातःशोकंतुमाकुरु ॥ शीघ्रमत्रागमिष्यामिकारयित्वाक्रतूत्तमं ॥ ६ ॥ त्वंनमन्यसेचेन्मातर्नित्यंद्रक्ष्यसिचांतिके ॥ पुत्ररूपंचमांभक्त्याकृतांतभयभंजनं ॥ ७ ॥ एवंतांतुसमाश्वास्यनिष्क्रम्यसदनाद्धरिः ॥ गोपैर्युक्तोश्रुपूर्णाक्षःपौत्रसेनांजगामह ॥८॥ गत्वानिरुद्धसेनायांयादवान्हयमोचने ॥ ददावाज्ञांनृपश्रेष्ठसाक्षान्नारायणोहरिः ॥ ९ ॥ नोदितःकृष्णचंद्रेणहयंसंपूज्ययत्नतः ॥ पुनर्मुमोचतत्पौत्रोविजयार्थंहिपूर्ववत् ॥ १० ॥ यादवाश्चानिरुद्धाद्याःनंदंनत्वाश्रुपूरिताः ॥गंतुमारुरुहुःसर्वेवाहनानिचकृच्छ्रतः ॥ ११ ॥ कृष्णाकारान्कृष्णपुत्रान्कृष्णपौत्रांश्चसुंदरान् ॥ गंतुमभ्युदितान्सर्वान्कृष्णेनसहितान्यदून् ॥ १२ ॥ दृष्ट्वातेरुरुदुर्गोपागोविंदविरहातुराः ॥ स्मरंतःपूर्वदुःखानिशुष्ककंठोष्ठतालुकाः ॥ १३ ॥ रुरोदनंदराजोपिबाष्पव्याकुललोचनः ॥ नकिंचिदूचेदुःखार्त्तोमुखेनपरिशुष्यता ॥ १४ ॥ सर्वानाश्वासयामासकृष्णोप्यश्रुपरिप्लुतः ॥ आयस्यइतिवाक्यैश्चामिलित्वातुपृथक्पृथक् ॥ १५ ॥ चैत्रमासेयदायज्ञोद्वारकायांभविष्यति ॥ आव्हयिष्यामिगोपालायुष्मान्सर्वान्नसंशयः ॥ १६ ॥ गोपालागोकुलेनित्यंगोपालंमांहिद्रक्ष्यथ ॥ तस्मान्निवासंकुरुतअत्रैवव्रजमंडले ॥ १७ ॥ एवमाश्वास्यतैर्दत्तंपारिबर्हंप्रगृह्यच ॥ नंदंनत्वारथेस्थित्वाप्रायाद्वृष्णिवरै

र्हरिः ॥ १८ ॥ नंदाद्याादुःखितागोपाःकृष्णस्यचरणांबुजे ॥ क्षिप्तंमनःपुनर्हर्तुंमनीशागोकुलंययुः ॥ १९ ॥ गोपागोप्यश्चश्रीकृष्णंप्रेममग्ना
श्चनित्यशः ॥ समीपेनृपपश्यंतियोगिनामपिदुर्लभं ॥२०॥ इति श्रीग०सं०ह०सुमेरौव्रजादन्यत्रगमनंनामसप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४७॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ कृष्णांसमुत्तीर्यततःप्रपश्यन्जगामवाजीकुरुपत्तनंच ॥ करोतिराज्यंनृपचक्रवर्त्तीवैचित्रवीर्योबलवान्हियत्र ॥ १ ॥ त
तोददर्शतुरगःकौरवाणांपुरंवरं ॥ नानाचोपवनैर्युक्तंतडागैश्चसरोवरैः ॥ २ ॥ दुर्गेणगंगयायुक्तंतथापरिखयानृप ॥ सुवर्णरौप्यसदनैर्महाशू
रजनैर्वृतं ॥ ३ ॥ सुयोधनस्तत्रपुराद्विनिर्गतोहंतुंमृगान्वैवनगोचरान्नृप ॥ ददर्शयज्ञस्यहयंसपत्रकंरथस्थितोवीरजनैर्विभूषितः ॥ ४ ॥
दृष्ट्वातुरंगमंप्रीतोस्वरथादवतीर्यच ॥ मानीदुर्योधनोराजंस्त्वरंजग्राहलीलया ॥ ५ ॥ कर्णभीष्मकृपद्रोणभूरिदुःशासनादिभिः ॥ युक्त
स्तद्भालपत्रंचवाचयामासहर्षितः ॥ ६ ॥ चंद्रवंशेयदुकुलउग्रसेनोविराजतं ॥ इंद्रादयःसुरगणायस्यादेशानुवर्तिनः ॥ ७ ॥ सहायोयस्य
भगवान्श्रीकृष्णोभक्तपालकः ॥ अस्तिवैद्वारकापुर्यांतद्भक्त्यानिवसन्हरिः ॥ ८ ॥ तद्वाक्याद्धयमेधंसउग्रसेनोनृपेश्वरः ॥ चक्रवर्तीहठा
द्यज्ञंस्वयशोर्थंकरोतिहि ॥ ९ ॥ मोचितस्तेनतुरगोहयानांप्रवरःशुभः ॥ तद्रक्षकःकृष्णपौत्रोऽनिरुद्धोवृकदैत्यहा ॥ १० ॥ गजाश्वरथ
वीराणांसेनासंघसमन्वितः ॥ राजानोयेकरिष्यंतिराज्यंकोशूरमानिनः ॥ ११ ॥ तेगृण्हंतुयज्ञहयंस्वबलात्पत्रशोभितं ॥ तंमोचयातिधर्मा
त्मागृहीतंचहयंनृपैः ॥ १२ ॥ स्वबाहुबलवीर्येणानिरुद्धोलीलयाहठात् ॥ तस्यान्यथाचपदयोःपतित्वायांतुधन्विनः ॥ १३ ॥गर्गउवाच॥
तत्पत्रंवाचयित्वैवंकौरवास्तेतुशत्रवः ॥ ऊचुःपरस्परंक्रुद्धामानिनोरक्तलोचनाः ॥ १४ ॥ ॥ कौरवाऊचुः ॥ ॥ अहोकिंलिखितंधृष्टै
र्भालपत्रेहयस्यच ॥ नसंतिकिंहिराजानोयादवानांचसंमुखे ॥ १५ ॥ राजसूयेपुरास्माभिर्यादवायेविनिर्जिताः ॥ हयमेधंकरिष्यंतिपुन
स्तेगतबुद्धयः ॥ १६ ॥ तस्मात्सर्वान्विजेष्यामोनदास्यामस्तुरंगमं ॥ पश्चाद्वयंकरिष्यामोहयमेधंक्रतूत्तमं ॥ १७ ॥ कउग्रसेनःकःकृ
ष्णःहयरक्षाकरस्तुकः ॥ यादवैःसहिताह्येतेकिंकरिष्यंतिपौरुषं ॥ १८ ॥ कृष्णाद्यायादवाःसर्वेविहायमथुरांपुरीं ॥ गताःसमुद्रंशरणंयु
द्धंत्यक्त्वाभयाच्चनः ॥ १९ ॥ राज्यंदत्तंपुराह्येषामस्माभिश्चकृपान्वितैः ॥ कृतघ्नास्तेचमन्यंतेस्वात्मानंचक्रवर्त्तिनं ॥ २० ॥ पांडवानां

चसन्मानाद्यादवानहिमारिताः ॥ निष्कासिताश्चतेस्माभिःपांडवाःशत्रवःकिल ॥ २१ ॥ यदूनद्यविनिर्जित्यसंग्रामेचपलायितान् ॥ दर्शयामश्चाद्यकायसहसाचक्रवर्तिताम् ॥ २२ ॥ एवंश्रीकृष्णविमुखावाचःसर्वेवदंतिहि ॥ हतास्तेकौरवाराजन्श्रियाराजविभूतिभिः ॥ २३ ॥ ततश्चजगृहुःसर्वेनानाशस्त्राणिवेगतः ॥ हयंप्रवेशयामासुःपुरेतत्रतुसंस्थिताः ॥ २४ ॥ गतेचतुरगेदूरंसांबःकृष्णेननोदितः ॥ त्वरंकृष्णां समुत्तीर्यगंभीरांमार्गदायिनीं ॥ २५ ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिःपृष्ठतोदंशितोरुषा ॥ हस्तिनापुरमक्रूरयुयुधानादिभिर्ययौ ॥ २६ ॥ एवंते यादवाःसर्वेहस्तिनापुरसन्निधौ ॥ आयाताह्यहर्तृंश्चकौरवान्ददृशुःस्थितान् ॥ २७ ॥ ऊचुस्तेवीक्ष्यबलिनोलोकद्वयजिगीषवः ॥ तान्स र्वांश्चतृणीकृत्ययादवाःकृष्णदेवताः ॥ २८ ॥ अहोबवंधकश्चाश्वंकस्यहृष्टःकृतांतराट् ॥ प्राप्स्यतेकस्तुसंग्रामेनाराचैःपरमांव्यथां ॥ २९॥ अहोवैकिंनजानंतिवृष्णींद्रंचक्रवर्तिनं ॥ उग्रसेनंराजराजंदेवदानववंदितं ॥ ३० ॥ राजसूयस्यकर्त्तारमद्वितीयंनृपेश्वरं ॥ नृपाः स्वात्मविनाशायगृण्हंतितुरगंततः ॥ ३१ ॥ हेमांगदश्चेंद्रनीलोबकोभीषणएवच ॥ बल्वलश्चनृपाःसर्वेरणेऽस्माभिर्विनिर्जिताः ॥ ३२ ॥ इतिश्रुत्वाकौरवास्तेक्रोधप्रस्फुरिताधराः ॥ प्रत्यूचुस्तान्हिपश्यंतस्तिरश्चीनैश्चचक्षुभिः ॥ ३३ ॥ ॥ कौरवाऊचुः ॥ गृहीत स्तुरगोऽस्माभिर्यूयंकिंतुकरिष्यथ ॥ युष्मान्सर्वान्नयिष्यामःसायकैर्यमसादनं ॥ ३४ ॥ उग्रसेनःकतिदिनैराज्यंलब्ध्वातुकृष्णतः ॥ मानं करोतितंबद्ध्वाराज्यंकुर्मोवयंकिल ॥ ३५ ॥ अनिरुद्धस्तुकुत्रास्तेह्यस्माकंचभयाद्गतः ॥ वदैतंनंशरैर्युद्धेपूजयामोनसंशयः ॥ ३६ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वायादवाःक्रोधमूर्च्छिताः ॥ चिक्षिपुःसायकांश्चापैःकौरवाणांमुखेषुच ॥ ३७ ॥ केचिद्भग्नमुखाबाणैश्च छिन्नजिह्वाश्चकौरवाः ॥ भग्नदंताश्छिन्नमुखावमंतोरुधिरंबहु ॥ ३८ ॥ दुर्योधनंछिन्नमुखानिहतास्तेययुर्द्रुतं ॥ पृष्टास्तेकथयामासुर्याद वैःप्रकृतंचतत् ॥ ३९ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौकौरवैःश्यामकर्णग्रहणंनामाऽष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ दुर्योधनःस्ववीराणांभीष्मद्रोणकृपादिभिः ॥ दृष्ट्वामुखानिभग्नानिकोपंकृत्वेदमब्रवीत् ॥ १ ॥ अहोवैयादवास्तुच्छाआ गतामृत्युसंमुखे ॥ किंनजानंतितेमूढाधृतराष्ट्रबलंमहत् ॥ २ ॥ इत्युक्त्वाप्रेषयामासुःस्वांसेनांचतुरंगिणीं ॥ गजाश्वरथवीरैश्चयुक्तांयुद्धेच

यादवान् ॥ ३ ॥ साचचालमहासेनाकंपयंतीमहीतलं ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिस्त्रासयंतीबलाद्रिपून् ॥ ४ ॥ आयांतींतांततोदृष्ट्वासां
बोजांबवतीसुतः ॥ स्वांसेनांनोदयामासहर्षाद्वीरैर्विभूषितः ॥५ ॥ ततश्चकौरवाःसर्वेरक्षणार्थंतुस्वात्मनः ॥ क्रौंचव्यूहंविनिर्मायतत्रसर्वेहि
संस्थिताः ॥ ६ आसीत्तस्यमुखेभीष्मोग्रीवायांद्रोणएवच ॥ पक्षयोःकर्णशकुनीतस्यपुच्छेसुयोधनः ॥ ७ ॥ मध्येतस्यमहासेनाचतुरंग
बलैर्युता ॥ कृतंहिदृष्ट्वाव्यूहंक्रौंचंवैशत्रुदुर्जयं ॥ ८ ॥ क्रौंचव्यूहंतत्रदृष्ट्वायदवोयुद्धशंकिताः ॥ ऊचुर्हेसांबत्वमपिकुरुव्यूहंप्रयत्नतः ॥९॥
इतितेषांवचःश्रुत्वासांबःसंग्रामकोविदः ॥ नचकाररणेव्यूहंकौरवानगणय्यच ॥ १० ॥ युद्धंकर्तुंप्रचलितेतेद्वेसेनेयदानृप ॥ तदामुहूर्तप
र्यंतंचकंपेवसुधाभृशम् ॥ ११ ॥ जघ्नुर्भेर्य्यश्चशंखाश्चह्युभयोःसेनयोस्तदा ॥ टंकाराश्चैवचापानांश्रूयंतेतत्रतत्रह ॥ १२ ॥ गर्जंतिदंतिन
स्तत्रहयाहेषंतितत्रह ॥ शब्दंशूराःप्रकुर्वंतिनदंतिरथनेमयः ॥ १३ ॥ सैन्यपादरजोभिश्चह्यंधकारोभवद्रणे ॥ मलिनंगगनंभूत्वासूर्य्य
स्तत्रनदृश्यते ॥ १४ ॥ उभयोःसेनयोर्युद्धंततःसमभवद्भृशं ॥ बाणैर्गदाभिःपरिघैःशतघ्नीभिश्चशक्तिभिः ॥ १५ ॥ परस्परंतेयुयुधुराह
वेनिशितैःशरैः ॥ गजागजैरथारथैर्हयाहयैर्नरानरैः ॥ १६ ॥ शरांधकारेसंजातेसांबोबाणैर्धनुर्द्धरः ॥ रणेभीष्मेणयुयुधेऽक्रूरःकर्णेनतत्रच ॥
॥ १७ ॥ युयुधानःशकुनिनाद्रोणाचार्य्येणसारणः ॥ दुर्योधनेनसंग्रामेसात्यकिःशीघ्रमेवच ॥ १८ ॥ बलीदुःशासनेनापिकृतवर्मातुभूरि
णा ॥ एवंपरस्परंह्यासीत्संग्रामोभयकारकः ॥ १९ ॥ ततःसांबस्तुसंक्रुद्धःसज्जंकृत्वाधनुर्दृढं ॥ टंकारयामासतदाशूराणांकंपयन्हृदि ॥
॥ २० ॥ श्रीकृष्णंप्रथमंनत्वामुमुचेसायकान्दश ॥ तानागताञ्छरान्भीष्मश्चिच्छेदस्वशरैरपि ॥ २१ ॥ रणेसांबःपुनस्तस्यकवचेसा
यकान्दश ॥ निचखानस्वर्णमयान्नादंकृत्वानुसिंहवत् ॥ २२ ॥ चतुर्भिःसायकैस्तस्यनिजघ्नेचतुरोहयान् ॥ चिच्छेदबाणैर्दशभिस्त
त्कोदंडंगुणान्वितं ॥ २३ ॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ उत्थायभीष्मःसहसागदांजग्राहरोषतः ॥ २४ ॥ सांबःप्राहत्वया
सार्द्धंकथंयुद्धंकरोम्यहं ॥ पदातिनारथंचान्यंतुभ्यंदास्यामिसंयुगे ॥ २५ ॥ सशस्त्रंस्यंदनंयुद्धेत्वंगृहाणकुरूद्वह ॥ जयमांनिस्त्रपंमूढंवृद्ध
स्त्वंपूज्यएवच ॥ २६ ॥ सउवाचततःसांबंक्रोधात्प्रस्फुरिताधरः ॥ दंतान्दन्तैर्लिहन्नोष्ठंजिह्वयारक्तलोचनः ॥ २७ ॥ त्वद्दत्तंस्यंदनंस्थ

त्वायदायुद्धंकरोम्यहं ॥ तदाभवतिमेकीर्तिःपापंनिरयमेवच ॥ २८ ॥ प्रतिग्रहपराविप्रादातारश्चवयंस्मृताः ॥ दत्तंराज्यंयदुभ्यश्चपुरा
स्माभिःकृपालुभिः ॥ २९ ॥ श्रुत्वातद्वचनंसांबःप्रत्युवाचरुषान्वितः ॥ भयाद्राज्यंप्रदास्यंतिराजानोमंडलेश्वराः ॥ ३० ॥ निरीक्ष्यभू
मौशास्तारंसंस्थितंचक्रवर्तिनं ॥ इत्येवंवाक्यमाकर्ण्यभीष्मःशूरशिरोमणिः ॥ ३१ ॥ जघानगदयागुर्व्यासांबवक्षस्थलेनृप ॥ गदाप्रह
रव्यथितःसांबःसंमूर्च्छितोभवत् ॥ ३२ ॥ सारथिस्तंरथेकृत्वाऽपोवाहशंकितोरणात् ॥ कोलाहलस्तदैवासीद्यदुसैन्येनृपेश्वर ॥ ३३ ॥
भीष्मोन्यंरथमारुह्यदंशितःसशरासनः ॥ ययौसुयोधनंशीघ्रंयादवान्मारयन्पथि ॥ ३४ ॥ संग्रामेतत्रराजेंद्रसात्यकिश्चसुयोधनं ॥ चक्रे
बाणैश्चविरथंगृद्धपक्षैःस्फुरत्प्रभैः ॥ ३५ ॥ विरथोपिरथंचान्यंससमारुह्यवेगतः ॥ तंशत्रुंविरथंचक्रेशरैराशीविषोपमैः ॥ ३६ ॥ सवा
न्यंरथमारुह्यसात्यकिःशीघ्रविक्रमः ॥ बाणेनैकेनतद्यानंचिक्षेपनृपयोजनम् ॥ ३७ ॥ रथःपपातभूमध्येससूतःसतुरंगमः ॥ अंगारवद्विशी
र्णोऽभून्मूर्च्छितोभूत्सुयोधनः ॥ ३८ ॥ तदाद्रोणस्तुसंक्रुद्धोबाणेनाग्निमयेनच ॥ जघानसात्यकियुद्धेस्वशत्रुंतुविहायवै ॥ ३९ ॥ रथ
स्तुतस्यदग्धोभूत्सतुरंगःससारथिः ॥ अभवन्मूर्च्छितःसोपिदग्धांगोबाणज्वालया ॥ ४० ॥ कृतवर्माततःक्रुद्धोभूरिंजित्वारणांगणे ॥
आजगामनदन्राजन्द्रोणःपरिरुषान्वितः ॥ ४१ ॥ सगत्वाप्रधनेरोषाद्द्रोणाचार्य्यंशरैरपि ॥ चक्रेपदातिनंवीरोनिःशस्त्रंछिन्नकंचुकं ॥४२॥
ततःकर्णस्तुसंक्रुद्धस्त्यक्त्वाक्रूरंरणांगणे ॥ तताडकृतवर्माणंशक्त्याशक्तीवतारकम् ॥ ४३ ॥ साशक्तिस्तत्तनुंभित्त्वाविवेशधारिणीतले॥
निर्भिन्नहृदयोभूत्वाकृतवर्मापपातह ॥ ४४ ॥ युयुधानस्ततःकोपान्निर्जित्यशकुनिंमृधे ॥ कर्णस्योपरिराजेंद्रह्याजगामरथेनच ॥ ४५ ॥
गत्वाशरासनेनापिसुमुचेसायकान्दश ॥ वीक्ष्यतानागतान्कर्णोनिजघानस्वसायकैः ॥ ४६ ॥ संघृष्टास्तत्रसंग्रामेतयोर्बाणाःपरस्परं ॥
विस्फुलिंगान्क्षरंतस्तेभ्रमंतेऽलातचक्रवत् ॥ ४७ ॥ युयुधानस्ततःकोपात्कर्णस्यजगतीपते ॥ जघानकवचेबाणान्काकपक्षयुतान्शि
तान् ॥ ४८ ॥ तेशराःकर्णकवचेनलग्नाःपतिताभुवि ॥ राजन्पापस्यकर्तारोनस्वर्गेनिरयेयथा ॥ ४९ ॥ ततःप्रहस्यकर्णस्तुयुयुधानंतुवि
स्मितं ॥ चकारविरथंयुद्धेशरैर्नानास्त्रयोजितैः ॥ ५० ॥ दुःशासनंबलिंचैवकृत्वायुद्धेविमूर्च्छितं ॥ आययौसंयुगेकर्णोरथेनानलवर्चसा

॥५१॥आगतंबलिनंदृष्ट्वाकर्णोभास्करनंदनः ॥ पवनास्त्रेणबाणेनतंचिक्षेपसवाहनं॥५२॥पपातयोजनेसोपिसांबस्तत्रागमत्पुनः ॥ अंधका
रंशरैःकुर्वन्कौरवान्मारयन्रुषा॥५३॥॥ इति श्रीग०सं०यांहयमेधचरित्रसुमेरौयदुकुरुसंग्रामवर्णनंनामैकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ तदैववृष्णयःसर्वेभोजवृष्ण्यंधकादयः ॥ माथुराःशूरसेनाद्याःसमुत्तीर्ययमस्वसां ॥ १ ॥ रजोभिश्चनभोव्याप्तंकुर्वंतश्च
महीतलं ॥ चालयंतश्चबलिनोमहासंग्रामकर्कशाः ॥ २ ॥ विलोकयंतस्तुरगंसर्वतस्तेमहाबलाः ॥ आजग्मुश्चानिरुद्धाद्याःश्रीकृष्णाद्यान्नृ
पेश्वर ॥ ३ ॥ वृष्णयस्तत्रयुद्धस्यमहाघोषंभयंकरं ॥ शरासनानांटंकारंशतघ्नीनांरवंतथा ॥४ ॥ शूराणांगर्जनंचैवशस्त्राणांचटचटंतथा ॥
कोलाहलंचहाःकारंश्रुत्वातेविस्मयंययुः ॥५॥ मत्वातेयुद्धमासीद्धैयादवानांचकौरवैः ॥ शंकिताअनिरुद्धाद्याःकृष्णाद्याआययुर्द्रुतं ॥ ६॥
श्रीकृष्णमागतंदृष्ट्वानिरुद्धाद्यैःसमन्वितं ॥ ससैन्यंचसहायार्थेनेमुःसांबादयानृप ॥ ७ ॥ कृष्णेसमागतेनेदुर्भेर्य्यःशंखाश्चगोमुखाः ॥ पुष्पव
र्षैर्जयारावंदेवाश्चक्रुश्चयादवाः ॥ ८ ॥ दृष्ट्वानिरुद्धंप्रधनेसमागतंह्यक्षौहिणीभिःशतभिःपरिवृतं ॥ प्रचालयंतंवसुधामहाबलंविदुद्रुवुस्तेतुभ
याच्चकौरवाः ॥ ९॥ प्रलयाब्धिसमंसैन्यमंधकानांविलोक्यच ॥ भीताश्चदुद्रुवुर्वैश्याःगेहेगेहेकृतार्गलाः ॥ १० ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्यावृष्
लाःस्त्रीजनास्तथा ॥ दुर्योधनंशपंतश्चरुरुदुर्निर्गतागृहात् ॥ ११ ॥ ततोविहायमूर्च्छांवैमृधेदुःशासनाग्रजः ॥ सद्यःसुप्तइवोत्तस्थौयदुसैन्यंद
दर्शह ॥ १२ ॥ दृष्ट्वाभयंकरांसेनांयादवानांसुयोधनः ॥ स्वपुरंशंकितोभूत्वापद्भ्यांभीतस्त्वरंययौ ॥१३॥ कर्णभीष्मकृपद्रोणभूरिदुर्यो
धनादयः ॥ सभायांधृतराष्ट्रंवैनत्वासर्वमवर्णयन् ॥ १४ ॥ स्वानांपराजयंश्रुत्वायादवानांजयंतथा ॥ कृष्णस्यागमनंचैवनृपोविदुरमब्र
वीत् ॥ १५ ॥ ॥ धृतराष्ट्रउवाच ॥ ॥ अक्षौहिणीशतयुतेवासुदेवेसमागते ॥ कुपितेद्यवयंवीरकरिष्यामश्चकिंवद ॥ १६ ॥ नृप
स्यवचनंश्रुत्वाप्रहस्यविदुरोब्रवीत् ॥ ॥ विदुरउवाच ॥ ॥ पुरारामेणचैकेनकुपितेनगजाह्वयं ॥ विकर्षितंचगंगायांतस्यभ्राताहिचा
गतः ॥ हृत्कंजकोशाद्देवक्यांजातोयःसहरिर्नृप ॥ १७ ॥ येनवैसंयुगेराजन्कंसाद्याःशकुनादयः ॥ मारिताबहवादैत्याःनिर्जिताश्चनृपाःसु
राः ॥ १८॥ तस्माद्युद्धस्यसमयोनास्तिराजन्विलोकय ॥ कौरवैःश्यामकर्णंतुकृष्णायदातुमर्हसि ॥ १९ ॥ माभूत्कुरूणांवृष्णीनांकल

होनाशकारकः ॥ एवंराजाबोधितस्तुविदुरेणानुजेनवै ॥ २० ॥ उवाचकौरवान्प्राज्ञोदेशकालोचितंवचः ॥ ॥ धृतराष्ट्रउवाच ॥ ॥
गत्वाकृष्णस्यनिकटेतुरगंदातुमर्हथ ॥ २१ ॥ संमुखेदेवदेवस्ययुद्धंकर्तुंचनार्हथ ॥यादवानांसहायार्थमागतंकुपितंहरिं॥२२॥यूयंप्रसन्नंकुरुत
गत्वातन्निकटंशनैः ॥ कौरवेंद्रस्यवचनंकौरवास्तेनिशम्यच ॥ २३ ॥ विविधानुपचारांश्चगंधाक्षतयुतान्किल ॥गृहीत्वादिव्यवस्त्राणिरत्ना
निविविधानिच ॥ २४ ॥ वदंतःपुण्यनामानिरामकेशवयोर्मुदा ॥ पद्भिर्विनिर्ययुःसर्वेकृष्णंद्रष्टुंभयान्विताः ॥ २५ ॥ आगतान्कौरवान्दृष्ट्वा
यादवाःक्रोधपूरिताः ॥ नानाशस्त्राणिजगृहुस्तत्रयुद्धायवेगतः ॥ २६ ॥ ऊचुस्तान्कौरवाःसर्वेवयंयुद्धायनागताः ॥ करिष्यामश्चकृष्णस्य
दर्शनंदुःखनाशनं ॥ २७ ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वायादवाविस्मयंगताः ॥ कृष्णायकथयामासुःकौरवाणांविचेष्टितं ॥ २८ ॥ ततःकृष्णस्यव
चसाकौरवान्यदुसत्तमाः ॥ आव्हयामासुस्तेप्रीतानिःशस्त्रानागतान्नृप ॥ २९ ॥ आहूतास्तेतुहरिणागत्वाश्रीकृष्णसन्निधौ ॥ लज्जयावा
ङ्मुखाःसर्वेप्रणम्योचुःपृथक्पृथक् ॥ ३० ॥ पूर्वंद्रोणउवाचाथकृष्णभद्रजगत्पते ॥ रक्षमांकौरवान्रक्षमायायातवमोहितान् ॥ ३१ ॥
॥ कृपाचार्यउवाच ॥ ॥ मज्जन्मनःफलमिदंमधुकैटभारेमत्प्रार्थनीयमदनुग्रहएषएव ॥ त्वद्भृत्यभृत्यपरिचारकभृत्यभृत्यभृत्यस्यभृत्य
इतिमांस्मरलोकनाथ ॥ ३२ ॥ ॥ कर्णउवाच ॥ ॥ भक्तस्यार्थेधनंक्षीणंस्वदारागतयौवनं ॥ स्वामिकार्येगताःप्राणाअंतेतिष्ठतुमाध
वः ॥ ३३ ॥ ॥ भूरिरुवाच ॥ ॥ याचामहेवरदकिंचिदनन्यलभ्यंनाथप्रसीदसुमुखीयदिदिव्यदृष्टिः ॥ अस्माभिरंजलिरयंविवशैर्निबद्धए
षैवमेभवतुदेवभवांतरेपि ॥ ३४ ॥ ॥ दुर्योधनउवाच ॥ ॥ जानामिधर्मंनचमेप्रवृत्तिर्जानामिपापंनचमेनिवृत्तिः ॥ केनापिदेवेनहृ
दिस्थितेनयथानियुक्तोस्मितथाकरोमि ॥ ३५ ॥ यंत्रस्यगुणदोषेणक्षम्यतांमधुसूदन ॥ अहंयंत्रंभवान्यंत्रीममदोषोनदीयतां ॥ ३६ ॥
॥भीष्मउवाच॥ ॥रागांधगोपीजनचुंबिताभ्यांयोगींद्रभोगींद्रनिषेविताभ्यां॥आताम्रपंकेरुहकोमलाभ्यांचाभ्यांपादाभ्यामयमंजलिर्मे३७॥
विदुरउवाच॥ ॥आस्तेतिविक्रयकृतांसुकृतानितानियेब्रह्मबालमिवतत्परिपालयंति॥यदैत्यदेवमुनिभिर्मनसाप्यगम्यंयन्नेतिनेतिचवदन्नहि
वेदवेदः ॥ ३८ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ एवंसंप्रार्थितःकृष्णःकौरवैःशरणागतैः ॥ प्रीतःप्रत्याहतान्राजन्मेघनिह्लादयागिरा ॥ ३९ ॥

॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ आर्याःशृणुतमद्वाक्यमहमागतवान्यतः ॥युद्धवारयितुंचात्रनारदेनप्रचोदितः ॥४०॥ नमन्यंतिममाज्ञांवैमत्पुत्राश्च निरंकुशाः॥दीर्घाणांचप्रकुर्वंतिहापराधंचदूषणं॥४१॥ यूयंधन्याश्चमान्याश्चमिलनार्थंसमागताः ॥ मत्पुत्रैश्चकृतंयद्वैतत्सर्वंक्षंतुमर्हथ॥४२॥ उग्रसेनहयंवीराःकृपयाचविमुच्यतां ॥ पालनार्थंतुतस्यापियूयंगच्छतगच्छत॥४३॥यादवाःकौरवामित्राःकलहंतुपरस्परं ॥अकुर्वंनैवचाहं तिपूर्वंप्रेमविलोक्यच॥४४॥एवंतेकृष्णदेवेनमिष्टवाक्यैश्चतोषिताः ॥ तुरगंचददुःप्रीताःपारिबर्हणसंयुतं ॥४५॥दत्त्वातुरंगमंसर्वेकौरवाःखि न्नमानसाः॥स्वपुरंविविशूराजन्भीष्मोगंतुंमनोदधे४६इति श्रीग०सं०हयमेधचरित्रसुमेरौहस्तिनापुरविजयोनामपंचाशत्तमोऽध्यायः५०॥

॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथकृष्णस्तुभगवान्यादवानांचपालनं ॥ कृत्वामिलित्वाप्रययौरथेनापिकुशस्थलीं ॥ १ ॥ कृष्णेगतेऽनिरुद्धस्तु हयंसंपूज्ययत्नतः ॥ बंधनान्मोचयामासविजयार्थंनृपेश्वर ॥ २ ॥ मुक्तस्तुरंगःप्रययौदेशान्देशान्विलोकयन् ॥ पृष्ठतस्तस्यराजेंद्रत्वरं जग्मुश्चवृष्णयः ॥ ३ ॥ दुर्योधनंजितंश्रुत्वाभूपभूपास्तुरंगमं ॥ प्राप्तंनजगृहूराष्ट्रेकृष्णस्यबलिनोभयात् ॥ ४ ॥ अथाव्रजत्तुरंगोयंशृण्व न्पश्यन्नितस्ततः ॥ संप्राप्तोभूद्द्वैतवनेयत्रराजायुधिष्ठिरः ॥ ५ ॥ भ्रातृभिर्भार्ययासार्द्धंवनवासंकरोतिहि ॥ तस्मिन्वनेभीमसेनेवनाद्विपगणैः सह ॥ ६ ॥ नित्यंकरोतिक्रीडांवैबालःक्रीडनकैरिव ॥ ददर्शतुरगंतत्रतंवनंगह्वरंमहत् ॥ ७॥ न्यग्रोधाश्वत्थबिल्वैश्चखर्जूरपनसैस्तथा ॥ बकुलैःसप्तपर्णैश्चतिंदुकैस्तिलकैरपि॥८॥शालैस्तालैस्तमालैश्चबदरीलोध्रपाटलैः॥ बर्बूरशाल्मलीवेणुपलाशादिभिरन्वितं॥९॥आगतंवो टकंदृष्ट्वादुर्जरेनिर्जनेवने ॥ वराहमृगशार्दूलवृकसर्पगणैर्युते ॥ १० ॥ झिल्लीझंकारसंयुक्तेगृध्रचिल्लादिभिर्युते ॥ वृतेतथाभुजंगैश्चवल्मी कादर्द्धनिःसृतैः ॥ ११ ॥ शृगालमर्कमहिषगवयादिभिरन्विते ॥ नीलगोगजभालूकमार्जारैर्वनमानुषैः ॥ १२ ॥ युक्तेभयंकरेराजन्भीमो भीमपराक्रमः ॥ अश्वंजग्राहकेशेषुसपत्रंनृपलीलया ॥ १३ ॥ केनोत्सृष्टंवदन्वाक्यंस्वाश्रमंप्रययौशनैः ॥ तदैवचानिरुद्धाद्याआजग्मुःसर्वे यादवाः ॥ १४ ॥ पश्यंतोयज्ञगंधर्वमरण्येनृपकृच्छ्रतः ॥ दृष्ट्वागृहीतंतुरगमूचुस्तेतुपरस्परं ॥ १५ ॥ अहोवनचरोह्येषदृश्यतेभीमसेनव त् ॥ बृहद्बाहुर्महापुष्टोमहोच्चोरक्तलोचनः ॥ १६ ॥ महागौरःकूर्चधरोधृलिलिप्तोगदाधरः ॥ इत्थंब्रुवंतस्तेसर्वेपुनरूचुश्चतंजनं ॥ १७ ॥

करस्त्वंश्रीराजराजस्यहयंनीत्वाक्वयास्यसि ॥ तस्मान्मोचयशीघ्रंत्वांनचेद्धन्मोशिलीमुखैः ॥ १८ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यहयंबध्वाचगव्ह
रे ॥ जग्राहस्वगदांगुर्वींभारायुतसमन्वितां ॥१९॥ तयाजघानसंग्रामेयादवान्भीमविक्रमः ॥ निपेतुर्वृष्णयस्तत्रभीमेननिहताश्चये ॥२० ॥
अनिरुद्धस्ततःक्रुद्धोदृष्ट्वातस्यपराक्रमं ॥ सहस्रवारणान्मत्तान्नोदयामासशत्रवे ॥ २१ ॥ ततःसदिग्गजैःसोपिभूमृच्छिखरसन्निभैः ॥ पा
तितोधरिणीपृष्टेविषाणैरवपीड्यते ॥२२ ॥ ततोभीमःसमुत्थायक्रोधात्प्रस्फुरिताधरः ॥ मत्तान्गजाञ्जघानाथगदयावज्रकल्पया ॥२३॥
कांश्चिच्चिक्षेपगगनेकांश्चिद्भूमौव्यपोथयत् ॥ कांश्चिन्ममर्दपादाभ्यांगजान्कांश्चिद्गजेषुच ॥ २४ ॥ ततश्चदुद्रुवुःसर्वेवारणाभयविव्हलाः ॥
तदाजगामसंक्रुद्धोगदस्तत्रगदाधरः ॥२५॥ गत्वातत्सन्निधौसोपिज्ञात्वाभीमंतुशंकितः ॥ उवाचनत्वाहेवीरकस्त्वंवदममाग्रतः ॥ २६ ॥
सोब्रवीद्भीमसेनोहंजित्वाद्यूतेनहेगद ॥ दुर्योधनेनरिपुणापुरानिष्कासितावयं ॥ २७ ॥ अत्रस्थानाद्योजनेतुभ्रातृभिश्चयुधिष्ठिरः ॥ करो
तिवनवासंवैह्यहोदैवस्यमायया ॥ २८ ॥ वनेवर्षागताश्चाष्टौचत्वारस्त्ववशेषिताः ॥ वर्षमात्रंकरिष्यामोऽज्ञातवासंवयंपुनः ॥ २९ ॥ अ
र्जुनस्तुगतःस्वर्गमाहूतोवासवेनच ॥ अहंनजानेतुकदाऽऽगमिष्यतिमहीतले ॥ ३० ॥ गदत्वंतुयदूनांचकुशलंकथयस्वनः ॥ तुरगःक
स्यभूपस्यकिमर्थंयूयमागताः ॥ ३१ ॥ इत्युक्त्वाभीमसेनस्तुरुरोदाश्रुपरिप्लुतः ॥ दुर्योधनकृतान्क्लेशान्संस्मरन्दुःखपूरितः ॥ ३२ ॥ इति
श्रुत्वासतद्वाक्यंतंसमाश्वास्यदुःखितः ॥ भीमायकथयामासवार्तांसर्वांचविस्तरात् ॥ ३३ ॥ श्रुत्वाभीमस्तुमुदितोनिरुद्धाद्यैर्यदूत्तमैः ॥
समन्वितस्तुप्रययौधर्मपुत्रस्यसन्निधौ ॥३४॥ आगतान्यादवाञ्श्रुत्वाजातशत्रुःप्रहर्षितः ॥ आनेतुंनिर्ययौराजन्नकुलाद्यैःसमन्वितः ॥३५॥
नेमुस्तंयादवाःसर्वेसोपिदत्वावराऽऽशिषं ॥ निवासयामाससुदासर्वान्द्वैतवनेनृप ॥ ३६ ॥ आगतेभ्यश्चसर्वेभ्योयथायोग्यंयथारुचि ॥प्रददौ
भोजनंराजास्थाल्याभास्करदत्तया ॥ ३७ ॥ उषित्वारजनीमेकांप्रभातेकार्ष्णिनंदनः ॥ कृतोनिमंत्रणंदत्वापांडवेभ्यःपरंतप ॥ ३८ ॥
यादवैःसहिताशीघ्रंमोचयित्वातुरंगमं ॥ ययौसारस्वतान्देशान्तुरगस्यचपृष्ठतः ॥ ३९ ॥ अशूराँश्चमहून्देशान्त्यक्त्वातुरगराट्ततः ॥
स्वेच्छयाविचरन्राजन्ययौकौंतलकंपुरं ॥ ४० ॥ तस्मिन्पुरेमहाराजचंद्रहासश्चवैष्णवः ॥ पालितायःकुलिंदेनकेरलाधिपतेःसुतः ॥४१॥

कृष्णदेवप्रसादेनराज्यंतत्रकरोतिहि ॥ कथास्तस्यापिभक्तस्यराजन्जैमिनिभारते ॥ ४२ ॥ अर्जुनाग्रेविस्तराद्वैनारदेनानुवर्णिताः ॥ त
स्मिन्पुरेनराःसर्वेकृष्णभक्तावसंतिहि ॥ ४३ ॥ ब्रह्मण्याःपुण्यकर्त्तारःपरदारपराङ्मुखाः ॥ स्वदारनिरताःसर्वेकृष्णपूजनतत्पराः ॥४४॥
गोविंदगाथांशृण्वंतिपुराणानितथैवच ॥ जपंतितत्रनामानिराधामाधवयोर्मुदा ॥ ४५ ॥ तुलसीमालिकाभिश्चह्यूर्ध्वपुंड्रधराद्विजाः ॥ गो
पीचंदनकाश्मीरैर्हरिमंदिरचर्चिताः ॥ ४६ ॥ श्यामबिंदुधराःसर्वेश्रीधराःकेचिदेवहि ॥ तिलकैर्द्वादशैर्युक्ताअष्टमुद्राधराःपराः ॥ ४७ ॥
गृहस्थाःशीतलांमुद्रांगोपीचंदनसंयुतां ॥ नित्यंविप्रादयोवर्णाःप्रभातेधारयंतिहि ॥ ४८ ॥ अग्निसंस्कारणार्थंतुविरक्ताःकेचिदेवहि ॥ त
प्तमुद्राधारयंतिकेचित्संन्यासिनस्तथा ॥ ४९ ॥ तस्मिन्पुरेहयःपश्यन्प्राप्तोभूद्राजमंदिरे ॥ यत्रराजतिराजातुचंद्रहासश्चचंद्रवत् ॥ ५०॥
इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौकौंतलपुरगमनंनामैकपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५१ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ समागतंयज्ञहयंविलोक्यश्रीचंद्रहासोव्रजचंद्रदासः ॥ सद्योगृहीत्वाकिलतस्यपत्रंसवाचयामासतदैवहृष्टः ॥ १ ॥ त
त्पत्रंवाचयित्वाहमहाभागवतोनृप॥ अहोपश्यामिनेत्राभ्यांपौत्रंश्रीपरमात्मनः ॥ २ ॥ केनपुण्येनपूर्वेणकृष्णतुल्यंयदूत्तमं ॥ मयानदृष्टः
श्रीकृष्णोमायामानुषविग्रहः ॥ ३ ॥ सहितःकार्ष्णिजेनाहंतस्माद्गच्छामिद्वारकां ॥ तत्रपश्यामिश्रीकृष्णंबलंप्रद्युम्नमेवच ॥ ४ ॥ उग्रसेनं
महाराजंश्रीकृष्णेनापिपूजितं ॥ इत्युक्त्वानिर्ययौराजाह्यनिरुद्धंविलोकितुं ॥५॥ गृहीत्वाचोपचारांश्चगंधपुष्पाक्षतादिकान् ॥ दिव्यवस्त्रा
णिरत्नानिगृहीत्वातुरगंचसः ॥ ६ ॥ सर्वेपुरजनैःसार्द्धंमालातिलकशोभितैः ॥ गीतवादित्रघोषैश्चपद्भ्यांराजाजगामह ॥ ७ ॥ आगतंतं
नृपंदृष्ट्वानागरैःसहितंनृप ॥ अनिरुद्धोमुदायुक्तोमंत्रिणंचेदमब्रवीत् ॥ ८ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ कोयंराजामहामंत्रिन्सर्वैःपुर
जनैःसह ॥ आगतोमिलनार्थंवातस्यवार्तांवदस्वनः ॥ ९ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ नृपोयंचंद्रहासाख्योकेरलाधिपतेःसुतः ॥ मृतयोर्मा
तापित्रोश्चकुलिंदेनानुपालितः ॥१०॥ आबाल्यात्कृष्णचंद्रस्यभक्तस्तेनापिरक्षितः ॥ दुष्टबुद्धेःप्रधानस्यसुतांयःपरिणीतवान् ॥ ११ ॥
यस्मैकुंतलकोराजाराज्यंदत्वावनंययौ ॥ तस्याख्यानंद्वारकायांमयाकृष्णमुखाच्छ्रुतं ॥ १२ ॥ यस्मैस्वदर्शनंदातुंश्रीकृष्णोत्रागमिष्यति

उद्धवस्यवचःश्रुत्वाविस्मितोभूद्यदूत्तमः ॥ १३ ॥ गत्वानिरुद्धनिकटेचंद्रहासोजनैर्वृतः ॥ श्यामकर्णंददौप्रीतोधनानिबहुशस्तथा ॥१४॥ गजानामर्द्धलक्षंचरथानांलक्षमेवच ॥ तुरगाणामेककोटिंसुद्राणांहिसहस्रकं ॥ १५ ॥ गवयानांसहस्रंचशिबिकानांसहस्रकं ॥ धेनूनांदशलक्षंचशिञ्ञानामयुतंतथा ॥ १६ ॥ एककोटिसुवर्णानांरौप्यानांचचतुर्गुणं ॥ लक्षमाभरणानांचमाधवायददौनृपः ॥ १७ ॥ ॥ चंद्रहासउवाच ॥ ॥ नमोऽनिरुद्धायसुरोत्तमायश्रीकृष्णपौत्रायजनेश्वराय ॥ प्रद्युम्नपुत्राययदूत्तमायदेवायपूर्णायनमःपराय ॥ १८ ॥ इतिभक्तवचःश्रुत्वाप्रसन्नोमदनात्मजः ॥ संश्लाघ्यप्रददौतस्मैप्रदीप्तांरत्नमालिकां ॥ १९ ॥ चंद्रहासस्तुराजेंद्रराज्येकृत्वातुमंत्रिणं ॥ स्वपुराद्यादवैःसार्द्धंगंतुंचालंमनोऽकरोत् ॥ २० ॥ उषित्वातत्पुरेसर्वेह्येकरात्रंयदूत्तमाः ॥ प्रातःकालेययूराजंश्चंद्रहासेनसंयुताः ॥ २१ ॥ जगामह्यग्रतस्तेभ्योतुरगःपत्रशोभितः ॥ ततःसप्तवतींदृष्ट्वाह्यावर्त्तशतसंकुलां ॥ २२ ॥ तरंगैस्तटंनिघ्नंतींदीर्घवेगांदुरत्ययां ॥ नौकाभिःसंयुतांदृष्ट्वावीरःप्रद्युम्ननंदनः ॥ २३ ॥ अक्षौहिणीशतयुतोपारंगंतुंमनोदधे ॥ सपूर्वंगजमारुह्यसांबाद्यैःपरिवेष्टितः ॥२४ ॥ नावंत्यक्त्वानृपश्रेष्ठप्रविवेशनदीजले ॥ प्रथमंसलिलंतस्यांसमलंचबभूवह ॥ २५ ॥ ततःपंकद्रवाभूमिश्चित्रमेतद्बभूवह ॥ हसंतोयादवाःसर्वेविस्मयंपरमंययुः ॥ २६ ॥ अथव्रजंस्तुरंगस्तुसजगामशनैःशनैः ॥ नारायणसरोयत्रमध्येसिंधुसमुद्रयोः ॥ २७ ॥ पपौतीर्थजलंतत्रतुरगश्चतृषातुरः ॥ ततस्तत्राययुःसर्वेऽनिरुद्धाद्यायदूत्तमाः॥२८॥धर्मद्वेषकरान्नीचान्म्लेच्छान्जित्वामृधांगणे ॥ दृष्ट्वातुरंगमंतत्रस्नानंचक्रुःसरोवरे ॥२९॥ ॥ इतिश्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५२ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

गर्गउवाच॥ पश्यन्नृपान्महावीरानुग्रसेनतुरंगमः ॥ विचरन्भारतेवर्षेदेशानन्याञ्जगामह ॥ १ ॥ एवंविचरतस्तस्यहयस्यचविशांपते ॥ आगतःफाल्गुनोमासःसर्वेषांगृहदर्शकः ॥२॥ आगतंफाल्गुनंदृष्ट्वाअनिरुद्धस्तुशंकितः॥उवाचमंत्रिप्रवरमुद्धवंबुद्धिसत्तमं ॥ ३ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ चैत्रेश्रीयादवेंद्रस्तुमंत्रिन्यज्ञंकरिष्यति । वयंतुकिंकरिष्यामोदिवसाबहवोनहि ॥ ४ ॥ भूमौतुरंगहर्तारोनृपाःक्वतेनशोपिताः । तेषांचवदनामानिमह्यंशुश्रूषवेत्वरं ॥ ५ ॥ उद्धवउवाच ॥ नसंतिभूतलेशूराःगगनेसंतिवाहरे ॥ तस्माद्यदुपुरींगच्छस्वर्गद्वारांचद्वार

काम् ॥ ६ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाह्यनिरुद्धःप्रहर्षितः ॥ तस्यापिवचनंराजन्नश्वाग्रेपुनरब्रवीत् ॥ ७ ॥ एवंतद्वाक्यमाकर्ण्यसर्वज्ञातातुरंगमः ॥
प्रययौद्वारकांशीघ्रंकिष्किंधांहनुमानिव ॥ ८ ॥ तस्यापिपृष्ठतःशूराद्दुद्रुवुस्तेतुरंगमैः ॥ वासुदेवैर्मनोवेगैर्भानुसांबादयोनृप ॥ ९ ॥
गृहीत्वातुरगंसर्वेबद्ध्वातंस्वर्णदामभिः ॥ सेनायामंतरेकृत्वाशंकिताःस्वपुरींययुः ॥ १० ॥ गीतवादित्रघोषैश्चनादयंतश्चदुंदुभीन् ॥ चाल
यंतश्चपृथिवींत्रासयंतःखलान्नृपान् ॥ ११ ॥ व्रजंतंयादवैःसार्द्धंतुरगंवीक्ष्यनारदः ॥ दूतवत्कलहार्थाय प्रययौशक्रसन्निधिं ॥ १२ ॥ तस्या
ग्रेकथयामासवाजिवार्तांसविस्तरात् ॥ श्रुत्वाशक्रस्तुराजेंद्रहयंहर्तुंमनोदधे ॥ १३ ॥ आययौभूतलेशीघ्रंदृष्टुंभूत्वातिरोहितः ॥ अहोवि
ष्णोर्माययाचसर्वेमुह्यंतिदेवताः ॥ १४ ॥ कुवेरब्रह्मशक्राद्याभूजनानांतुकाकथा ॥ सगत्वातत्रवृष्णीनांसेनांसर्वांददर्शह ॥ १५ ॥ प्रलया
ब्धिसमांरौद्रांवृतांशूरैश्चकोटिभिः ॥ यादवानांमहासेनामुद्भटांवीक्ष्यशंकितः ॥ १६ ॥ ययौकृष्णभयाद्राजञ्छीघ्रंशक्रोमरावतीं ॥ कृष्णदेव
स्यकृपयायुद्धस्याशांविमृज्यच ॥ १७ ॥ अथव्रजंतीचतुरंगणीभिःसेनानिरुद्धस्यमहात्मनश्च ॥ गजैरथैर्वैतुरगैर्नरैश्चरेजेमघोनःप्रतनेवस्व
र्गे ॥ १८ ॥ गजाःसर्वेपृथग्भूताःपृथग्भूतारथास्तथा ॥ पृथग्भूतास्तुरंगाश्चपृथग्भूताःपदातयः ॥ १९ ॥ अनुजग्मुर्द्वारकांतेहर्षिताःकृ
ष्णपोतकाः ॥ जंबूद्वीपस्यजेतारोलोकद्वयजिगीषवः ॥ २० ॥ अग्रेवाहंपुरस्कृत्यवादित्रैर्विविधैरपि ॥ गीतनृत्यादिभीराजन्संयुक्तास्ते
यदूत्तमाः ॥ २१ ॥ अनिरुद्धस्तुसांबाद्यैरिंद्रनीलादिभिर्नृप ॥ चंद्रहासादिभिर्भूपैःसहस्रैरभिभूषितः ॥ २२ ॥ सांबस्यानुमतेनापिचानर्त्तं
संप्रविश्यच ॥ उद्धवंप्रेषयामासद्वारकांयोजनद्वयात् ॥ २३ ॥ एवंप्रणोदितःसोपिनत्वारुक्मवतीसुतं ॥ शिबिकांशीघ्रमारुह्यहर्षितःप्रययौपु
रीं ॥ २४ ॥ यत्रास्तेह्युग्रसेनस्तुमुनिभिःपरिवारितः ॥ श्रेष्ठेपिंडारकक्षेत्रेसभामंडपभूषिते ॥ २५ ॥ वसुदेवादयोयत्ररामकृष्णादयोनृप ॥
प्रद्युम्नाद्याश्चबलिनोयज्ञंरक्षंतिनित्यशः ॥ २६ ॥ गत्वानृपसभांतत्रयादवेंद्रंप्रणम्यच ॥ वसुदेवंबलंकृष्णंप्रद्युम्नादीन्यदूत्तमान् ॥ २७ ॥
सर्वान्नत्वायथायोग्यंतेषामग्रेससंस्थितः ॥ कथयामासवृत्तांतंपृष्टस्तैर्हृष्टमानसैः ॥ २८ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ आगतस्तवराजेंद्रनिर्विघ्ने
नतुरंगमः ॥ आगताश्चानिरुद्धाद्याःकुशलेनयदूत्तमाः ॥ २९ ॥ गोविंदस्यापिकृपयाचेंद्रनीलःसमागतः ॥ हेमांगदःसुरूपाचह्यागतामंडले

श्वरी ॥ ३० ॥ निर्जितस्तुबकोयुद्धेभीषणेनसमन्वितः ॥ विंदुश्चैवानुशाल्वश्चस्वपुराद्वौसमागतौ ॥ ३१ ॥ उपद्वीपेपांचजन्यबल्वलोनि
र्जितोऽसुरैः ॥ तस्मिन्युद्धेमहेशेनह्यनिरुद्धसुनंदनौ ॥ ३२ ॥ निहतौचरुषाब्येनयादवाश्चैवमारिताः ॥ तत्रगत्वात्वसौकृष्णोजीवया
मासयादवान् ॥ ३३ ॥ तस्मात्कृष्णस्यकृपयावयंसर्वेसमागताः ॥ निर्जिताःकौरवाःसर्वेभीष्मोह्यत्रसमागतः ॥ ३४ ॥ दृष्टाद्भुतवनेस्मा
भिःपांडवादुःखकर्शिताः ॥ व्रजेगोपगणाश्चैवकृष्णविक्षेपविह्वलाः ॥३५॥ आबाल्यात्कृष्णभक्तस्तुचंद्रहासःसमागतः ॥ भीताश्चबहवोभू
पाआगतास्तेभयात्तव ॥३६॥ ॥ गर्गउवाच ॥ इतिकृष्णगुणाञ्छ्रुत्वाह्युद्धवाद्यादवेश्वरः ॥ नकिंचिदूचेप्रेम्णातुमग्नश्चानंदसागरे॥३७॥
मणिहारंददौतस्मैरत्नानिचांबराणिच ॥ शिबिकावारणरथहयादीन्नुद्धवायसः ॥ ३८ ॥ ततःकृष्णस्तुभगवाञ्छीघ्रमुत्थायहर्षितः ॥ स
ख्यासार्द्धंसभायांचचकारपरिरंभणम् ॥ ३९ ॥ उग्रसेनउवाचाथगोविंदंहर्षपूरितः ॥ आनेतुंचानिरुद्धंवैगच्छश्रीकृष्णयादवैः ॥ ४० ॥ इ
तिश्रीगर्गाचार्य्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौउद्धवागमनंनामत्रिपंचाशत्तमोध्यायः ॥ ५३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथोग्रसेनवचनाद्वसुदेवादयोनृप ॥ नेतुंविनिर्ययुःसर्वेह्यनिरुद्धंसमागतः ॥ १ ॥ गजैरथैस्तुरगैश्चशिबिकाभिर्यदूत्त
माः ॥ श्रीकृष्णबलदेवाद्याःप्रद्युम्नाद्यानृपेश्वर ॥ २ ॥ उद्धवाद्यागजस्थाश्चहयंद्रष्टुंविनिर्गताः ॥ देवकीप्रमुखानार्योमातरःकृष्णरामयोः
॥ ३ ॥ शिबिकाभिर्विचित्राभिर्निर्ययुर्नृपसत्तम ॥ रुक्मिणीसत्यभामाद्यानार्य्यःकृष्णस्यएवहि ॥ ४ ॥ शिबिकाभिर्ययुःसर्वाःसहस्राणि
चषोडश ॥ लाजानांमौक्तिकानांचकुसुमानांनृपेश्वर ॥ वर्षकर्त्र्योययुःशीघ्रंगजस्थाश्चकुमारिकाः ॥ ५ ॥ कलशैर्जलहारिण्योनिर्य
युर्जलपूरितैः ॥ सौभाग्यवत्योब्राह्मण्योगंधपुष्पाक्षतांकुरैः ॥ ६ ॥ वारांगनाश्चरूपिण्योनृत्यंकर्त्तुंविनिर्ययुः ॥ शोभिताःसर्वशृंगारैर्गाय
न्त्यश्चगुणान्हरेः ॥ ७ ॥ शंखदुंदुभिनादेनब्रह्मघोषेणयादवाः ॥ वारणेंद्रंपुरस्कृत्यगर्गाद्यैर्मुनिभिर्युताः ॥ ८ ॥ विलोकयंतःस्वपुरींपताका
भिश्चमंडितां ॥ सिक्तमार्गांगंधजलैरंभातोरणशोभितां ॥ ९ ॥ प्रदीप्तांमणिदीपैश्चवितानैर्विविधैरपि ॥ दिव्यनारीनरैर्युक्तांसुवर्णसदनैर्वृ
ताम् ॥ १० ॥ पाक्षिणांकलशब्देनधूम्रेणागुरुगंधिना ॥ शोभितांकृष्णनगरींशक्रस्येवामरावतीम् ॥ ११ ॥ इत्थंविलोकयंतस्तेप्राप्ताःशीघ्रंच

यादवाः ॥ यत्रानिरुद्धःसहयोवर्त्ततेसेनयावृतः ॥ १२ ॥ तान्दृष्ट्वाचानिरुद्धस्तुस्वरथादवतीर्यच ॥ पुरस्कृत्यहयंचाग्रेनृपैःसार्द्धंसमाययौ
॥ १३ ॥ पूर्वंनत्वाकुलाचार्यंवसुदेवंबलंतथा ॥ श्रीकृष्णंपितरंचैवतेभ्यश्चाश्वंददौपुनः ॥ १४ ॥ शुभाशिषोददुस्तेतुप्रीताःप्रेमपरिप्लुताः
॥ त्वयासाधुकृतंवत्ससर्वाञ्जित्वारिपून्नृपान् ॥ १५ ॥ आनयामासतुरगंमध्येसंवत्सरस्यच ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वाऽनिरुद्धःप्राहसांपुनः ॥
॥ १६ ॥ कृपयातवविप्रेंद्रमार्गेमार्गेमृधेमृधे ॥ बहुभिःशत्रुभिश्चाश्वोगृहीतोपिविमोचितः ॥ १७ ॥ गुरोरनुग्रहेणैवसुखीभवतिमानवः ॥ त
स्माद्गुरुंचविधिनायथाशक्त्याप्रपूजयेत् ॥ १८ ॥ भूपास्ततःसमागत्यसमीपेरामकृष्णयोः ॥ नेमुःपृथक्पृथक्सर्वेप्रीताःप्रेमपरिप्लुताः ॥
॥ १९ ॥ सर्वान्दृष्ट्वानतान्भूपाञ्छ्रीकृष्णोबलसंयुतः ॥ चंद्रहासंचगांगेयंविंदुंचैवानुशाल्वकम् ॥२०॥ हेमांगदंचेंद्रनीलंपरिरेभेहरिर्मुदा ॥
कृष्णभक्तात्परःकोपितस्माद्भूमौनविद्यते ॥ २१ ॥ ततोनिरुद्धंजयिनंसमागतंगजेसमारोप्यकुशस्थलींययौ ॥ शौरिःप्रसन्नःकिलसर्वयाद
वैःपुत्रैश्चपौत्रैर्मुदितैर्नृपेश्वर ॥ २२ ॥ पुष्पाणांमकरंदानांवर्षंचक्रुःसुरस्त्रियः ॥ लाजानांमौक्तिकानांचकुंजरस्थाःकुमारिकाः ॥ २३ ॥
नृत्यवादित्रगीतेनब्रह्मघोषेणशोभिताः ॥ पश्यंतःसिक्तमार्गांतांपुरींपिंडारकंययुः ॥ २४ ॥ नृपाःसर्वेयदूनांचवैभवंदेवदुर्लभं ॥ विलोक्य
वैभवंस्वंस्वंगर्हयंतिचाविस्मिताः ॥ २५ ॥ यज्ञस्थलंतेददृशुर्धूम्रेणघृतगंधिना ॥ व्याप्तंब्राह्मणघोषेणह्यसिपत्रव्रतेनच ॥ २६ ॥ निरीक्ष्यत
त्रभूपालमुग्रसेनंयदूत्तमं ॥ पुरंदरसमंदांतंपुष्टंगौरंस्फुरत्प्रभं ॥२७॥ कुशासनस्थंसुभगंनियमेन्यस्तभूषणं ॥ संयुक्तंमृगशृंगेणमृगचर्मणि
भार्यया ॥ २८ ॥ कुर्वंतंपूजनंचाग्नेर्घृतगंधाक्षतादिभिः ॥ मंडपेमुनिभिर्युक्तंधूम्रेणारुणलोचनं ॥ २९ ॥ तंसर्वेचानिरुद्धाद्याःकृत्वाग्रेयज्ञ
घोटकं ॥ वाहनेभ्यःसमुत्तीर्यनेमुःप्रीताःपृथक्पृथक् ॥ ३० ॥ ततःश्रीयदुराजस्तुसर्वान्दृष्ट्वानृपान्यदून् ॥ सर्वेषामादधेमानंयथायोग्यंय
थाबलं ॥ ३१ ॥ अनिरुद्धस्ततोनत्वाशीघ्रंभूत्वाकृतांजलिः ॥ सर्वेषांशृण्वतांप्राहजंबूद्वीपपतिंनृपं ॥ ३२ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥
एनंपश्यमहाराजइंद्रनीलनृपोत्तमं ॥ पादयोःपतितंप्रेम्णासमुत्थापयदेववत् ॥ ३३ ॥ हेमांगदंचानुशाल्वंविंदुंश्रीचंद्रहासकं ॥ एनंदेवब्र
तंपश्यचागतंतवसन्निधौ ॥ ३४ ॥ममरक्षाकरंपश्यसांबंजांबवतीसुतं ॥ रुद्रेणनिहतंमांचपश्यकृष्णेनजीवितं ॥ ३५ ॥ तथारुद्रहतंपश्य

जीवितंचसुनंदनं ॥ अन्यान्पश्ययदून्सर्वान्कृष्णस्यकृपयाऽऽगतान् ॥ ३६ ॥ गृहाणयज्ञतुरगंनिर्विघ्नेनसमागतं ॥ दत्तंयुद्धायानिर्विंशंतं
गृहाणनमोस्तुते ॥ ३७ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्ययदुराजःप्रहर्षितः ॥ संश्लाघ्यतंनृपाँश्चैवयथायोग्याशिषंददौ ॥ ३८ ॥ पूजयित्वानृपा
न्सर्वांस्ततोभीष्ममुवाचह ॥ एहिभीष्ममयासार्द्धंकुरुत्वंपरिरंभणं ॥ ३९ ॥ इत्युक्त्वातंसमुत्थायपरिरेभेयदूत्तमः ॥ ततस्तेदानमानाभ्यां
पूजितायदवोनृपाः ॥ ४० ॥ निवासंचक्रिरेप्रीताद्वारकायांगृहेगृहे ॥ ततोदृष्ट्वानिरुद्धंवैप्राप्तंसांबादिभिर्नृप ॥ ४१ ॥ देवकीरोहणीचैवरु
क्मिण्याद्याःस्त्रियोवराः ॥ अन्याश्चरुक्मवत्याद्याःपरिष्वज्यमुदंययुः ॥ ४२ ॥ सुरूपारोचनाहृष्टाराजन्नेतामुदंगताः ॥ सांबश्लाघांततःश्रु
त्वासुयोधनसुताभृशं ॥ ४३ ॥ मुदंययौस्वनेत्राभ्यांमुंचंतीहर्षजंजलं ॥ बभूवमंगलंराजन्द्वारकायांगृहेगृहे ॥ ससैन्येनृपशार्दूलह्यनिरुद्धे
समागते ॥ ४४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रेसुमेरौद्वारकायांतुरगागमनंनामचतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५४ ॥ ॥छ॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथवैमंडपेरम्येद्वारैरष्टभिरन्विते ॥ पतत्पताकेकुंडाढ्येयाज्ञिकैरष्टकैर्युते ॥ १ ॥ पालाशजैर्बैल्वजैश्चतथाश्लेष्मां
तकैर्नृप ॥ वेदिकाभिस्तथायूपैश्चषालैरपिभूषिते ॥२॥ स्रुक्स्रुवचर्मकुशमुसलोलूखलाद्यैर्विशांपते ॥ अन्यैःसंभृतसंभारैर्नानावस्तुभिरन्विते
॥ ३ ॥ उग्रसेनस्तुराजर्षिर्ऋषिभिर्वेदपारगैः ॥ यादवैश्चामरावत्यांरेजेशक्रइवामरैः ॥ ४ ॥ आहूताःकृष्णचंद्रेणगोपानंदादयस्ततः ॥
वृषभानुवराद्याश्चश्रीदामाद्याःसमाययुः॥५॥यशोमतीराधिकाचह्यन्याःसर्वाव्रजस्त्रियः ॥ द्वारकामाययुःप्रीताःशिबिकाभीरथैरपि ॥ ६ ॥
आहूतोधृतराष्ट्रस्तुकौरवैश्चसुतैर्युतः ॥ आजगामकुशस्थल्यांनृपाश्चान्येसमागताः ॥ ७ ॥ युधिष्ठिरोभीमसेनश्चार्जुनोनकुलस्तथा ॥ स
हदेवोवनादेतेह्याजग्मुर्भार्ययासह ॥ ८ ॥ श्रीकृष्णेनसमाहूताःप्रेषयित्वाचनारदं ॥ शक्राद्योऽष्टौदिक्पालावसवोर्दयस्तथा ॥ ९ ॥ यज्ञेस
नत्कुमाराश्चरुद्राश्चैकादशापिहि ॥ मरुद्गणाश्चवेतालागंधर्वाःकिन्नरास्तथा ॥ १० ॥ विश्वेदेवाश्चसाध्याश्चसर्वेविद्याधरास्तथा ॥ देवाश्च
देवपत्न्यश्चगंधर्व्योऽप्सरसस्तथा ॥ ११ ॥ आजग्मुर्द्वारकांराजन्कृष्णदर्शनकांक्षया ॥ कैलासाच्चसमाहूतःसर्वमंगल्याशिवः ॥ १२ ॥ सुत
लाद्दैत्यवृंदैश्चप्रल्हादोबलिरेवच ॥ विभीषणोभीषणश्चमयोइल्वलएवच ॥ १३ ॥ जांबवान्द्रोद्रिभिःसार्द्धंहनूमान्वानरैर्युतः ॥ पक्षिभिःपक्षि

राट्तत्रतथासर्पैश्चवासुकिः ॥१४॥ धेनुभिःसहिताराजन्धेनुरूपधरावरा॥ मेरुःशैलैर्हिमागिरिर्वैः साक्षाद्द्रुमैर्वृतः॥१५॥ रत्नाकरारत्नयु
तानदीभिःस्वर्धुनीतथा ॥ तीर्थैःसर्वैश्चराजेंद्रतीर्थराजश्चपुष्करः ॥ १६ ॥ एतेसर्वेसमाहूताआजग्मुर्मुदिताःक्रतौ ॥ ततःकृष्णेनचाहूता
व्रजभूमिःसमागता ॥ १७ ॥ कृष्णयज्ञोत्सवंद्रष्टुंयमुनाशमनस्वसा ॥ सर्वान्दृष्ट्वाऽऽगतान्प्रीतोवासयामासचाहुकः ॥ १८ ॥ शिबिरेषुमं
दिरेषुविमानेषुवनेषुच ॥ अथाचार्यःकृतोव्यासोबकदाल्भ्योविधिर्मया ॥ १९ ॥ ऋत्विजश्चकृतादिव्यायेवैपूर्वंनिमंत्रिताः ॥ अथयज्ञेऽनिरु
द्धस्तुश्रीकृष्णस्येच्छयानृप ॥ २० ॥ विधेर्विधोश्चस्वस्यापिकृत्वारूपत्रयंवभौ ॥ दृष्ट्वालीलांकार्ष्णिजस्यदेवाश्चयदवोनृपाः ॥ २१ ॥
विस्मिताःकथयामासुःकर्णेकर्णेपरस्परं ॥ व्यासःप्रत्याहराजानंशृणुयादवसत्तम ॥ २२ ॥ उपविष्टान्नृपान्विप्रांयथास्थानेविभागशः ॥
चतुःषष्टिदंपतीनांयांतुवैगोमतीतटे ॥ २३ ॥ आहर्तुंसलिलंतस्यामयादिष्टंयथोचितं ॥ अदित्याकश्यपश्चैववसिष्ठोरुंधतीयुतः ॥ २४ ॥
द्रोणाचार्यस्तुकृप्याचद्यात्रिश्चैवानुसूयया ॥ रुक्मिण्याकृष्णचंद्रस्तुरेवत्यारामएवच ॥ २५ ॥ मायावत्याचप्रद्युम्नऊषयाकार्ष्णिजस्तथा ॥
सुभद्रयार्जुनश्चैवसांबोलक्ष्मणयातथा ॥ २६ ॥ तथाहेमांगदावाश्चर्यातुवैस्वस्वभार्यया ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ एवंतेव्यासवचनात्स
पत्नीकाद्विजानृपाः ॥ २७ ॥ आनेतुंगोमतीतोयंप्रययुर्बद्धपल्लवाः ॥ देवकीरोहिणीकुंतीगांधारीचयशोमती ॥ २८ ॥ पुरस्कृत्यनिजग्राहकं
भीभैष्म्यायुतोहरिः ॥ तथारामस्तुरेवत्यासस्त्रीकायेपिभूमिपाः ॥ २९ ॥ सुवर्णरौप्यकलशैःसपुष्पैश्चसपल्लवैः ॥ रुक्मिण्यासहितंयातं
कृष्णंदृष्ट्वासमागमे ॥ ३० ॥ नारदःकलहंकर्तुंसत्यभामागृहंययौ ॥ दृष्ट्वाचैकांहरेर्भार्यांसंपृष्टःसतयाब्रवीत् ॥ ३१ ॥ नारद उवाच ॥ ॥
आदरंसदनेनास्तिसत्राजितसुतेतव ॥ गतःकृष्णस्तुरुक्मिण्याचाहर्तुंगोमतीजलं ॥ ३२ ॥ बहुभिर्याचितात्वंतुपारिजातकहारिणो ॥ कृ
ष्णसंकल्पकारिणीमणियुक्ताचमानिनी ॥ ३३ ॥ ईदृशींत्वांवरारोहांगरुडोपरिगामिनीं ॥ विहायभैष्म्याश्रीकृष्णःशोभांदृष्टुंजगामह ॥
॥ ३४ ॥ यस्याःपुत्रश्चप्रद्युम्नोयस्याःपौत्रोनिरुद्धकः ॥ सादर्शयतिभोमातर्वार्तांमानंचगौरवं ॥ ३५ ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वा
प्राणनाथंरुक्मिण्यासहितंगतं ॥ ३६ ॥ रुरोददुःखिताराजन्सत्यभामारुषान्विता ॥ तदैवकृष्णोभगवान्ज्ञात्वानारदचेष्टितं ॥ ३७ ॥ स

त्यभामागृहंशीघ्रंरूपेणैकेनचागमत् ॥ गत्वाप्रत्याहवचनंसर्वज्ञातारमेश्वरः ॥ ३८ ॥ नगतोहंसमाजेवैरुक्मिण्यासहितःप्रिये ॥ आगतो
भोजनंकर्तुंगतोरामश्चभार्यया ॥ ३९ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यसत्यभामामुदंगता ॥ भीतोनारदउत्थायगेहंचान्यंजगामह ॥ ४० ॥ गत्वा
जांबवतीगेहंतस्याग्रेसर्वमब्रवीत् ॥ श्रुत्वाहसंतीसाप्राहमृषामावदहेमुने ॥ ४१ ॥ करोतिशयनंगेहेश्रीनाथोभोजनांतरे ॥ इतिश्रुत्वाशं
कितस्तुत्वरंनिर्गत्यनारदः ॥ ४२ ॥ मित्रविंदागृहेगत्वाप्रत्युवाचविलोकयन् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नगतासिनृपस्थानंमातगेहेस्थि
तासिकिं ॥ ४३ ॥ आहर्तुंगोमतीतोयंप्रयातियत्रमाधवः ॥ भैष्मींसत्यांजांबवतींसहनेष्यतितत्रवै ॥४४॥ ॥ मित्रविंदोवाच ॥ ॥ के
शवस्यप्रियाःसर्वागंतासौयांविहायच॥ सानजीवतिकृष्णस्तुपौत्रंलालयतिगृहे॥४५॥ततोमुनिःसमुत्थायसर्वाणिमंदिराणिच॥बभ्रामकृष्ण
भार्याणांसकृष्णानीत्यमन्यत ॥ ४६ ॥पुनर्विचार्यदेवर्षिर्गोपीनांमंदिराणिच॥प्रययौकाथितुंवार्तांराधिकायैचमानद ॥४७॥ तत्रदीव्यंतमक्षै
श्चराधयानंदनंदनं ॥ गोपीभिःसहितंवीक्ष्यऋषिर्गंतुंमनोदधे ॥ ४८ ॥ तदैवकृष्णउत्थायगृहीत्वापाणिनामुनिं ॥ तत्रैवस्थापयामासपूज
यित्वायथाविधि ॥ ४९ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ किंकरिष्यसिविप्रेंद्रवृथाभ्रमसिमोहतः॥गेहेगेहेस्वपत्नीनांमयात्वंतुविलोकितः॥
॥ ५० ॥ मयाधृतानिरूपाणित्वद्भयाद्दृषिसत्तम ॥ नाहंदास्येदमंतुभ्यंविप्रत्वात्प्रार्थयाम्यहं ॥ ५१॥ सर्वेषांचैवदेवोहंममदेवाश्चब्राह्मणाः॥
येद्रुह्यंतिद्विजान्मूढाःसंतितेममशत्रवः ॥ ५२॥ येपूजयंतिविप्रांश्चममभावेनभूजनाः ॥ तेभुंजंतिसुखंचात्रह्यंतेयास्यंतिमत्पदं ॥ ५३ ॥ मा
ययाममपुर्यांत्वंमोहितश्चापिमाखिदः ॥ सर्वेमुह्यंतिदेवर्षेब्रह्मरुद्रादयःसुराः ॥ ५४ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यसंस्तुतःसमहामुनिः ॥ आययौ
मंडपेतूष्णींभूत्वाऋत्विग्जनैर्वृते ॥ ५५ ॥ अथतेगोमतीतीरंजग्मुःकृष्णादयोनृपाः ॥ रुक्मिण्याद्याःस्त्रियश्चैववादित्रैर्विविधैरपि ॥ ५६ ॥
नारीणांचैववृंदेनगायंतीनांहरेर्यशः ॥ वलयानांनूपुराणांशब्दोऽभून्मधुरध्वनिः ॥ ५७ ॥ पूजयित्वाजलसुरान्व्यासःसार्द्धंमयामुनिः ॥ क
लशांतोयसंयुक्तमनसूयाकरेददौ ॥ ५८ ॥ ततश्चजगृहुःकुभान्रेवत्याद्याश्चयोषितः ॥ नोत्थिताःकलशाःसर्वेकोमलैश्चकरैरपि ॥ ५९ ॥
धारयंतिकथंकुंभंपुष्पभारेणपीडिताः ॥ ततश्चजहसूराइयःनृपाणांचपरस्परं ॥ ६० ॥ कथंयामोयज्ञवाटमित्यूचुःकलशांगना ॥ रुक्मि

ण्याद्याःस्त्रियःसर्वास्ताऊचुर्मनसाहरिं ॥ ६१ ॥ हेश्रीकृष्णजगन्नाथभक्तकष्टविनाशन ॥ सबलस्त्वंचक्रधारीह्यस्मान्पालयसंकटे ॥ ६२ ॥
एवंब्रुवंत्योजगृहुःकलशान्भारवर्जितान् ॥ स्वेस्वेशिरसिसंधायसंयुक्तेमणिमौक्तिकैः ॥ ६३ ॥ यज्ञवाटसमाजग्मुर्नार्य्यःशीघ्रंसभर्तृकाः ॥
यत्रभेर्य्यश्चशंखाद्याःवाद्यंतेपणवादयः ॥ ६४ ॥ आनीयगोमतीतोयंप्रापितास्तत्रतेनृप ॥ श्यामकर्णेनसहितायत्रवैयादवेश्वरः ॥ ६५ ॥
यत्रभेर्य्यश्चशंखाद्याःवाद्यंतेपणवादयः ॥ ६४ ॥ ...

इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौगोमतीजलानयनंनामपंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ उग्रसेनस्ययज्ञेवैहयमेधेमहात्मनः ॥ तस्यासन्परिचर्यायांबांधवाःप्रेमबंधनाः ॥ १ ॥ ततश्चकारयदुराड्नानाकर्मसुबांध
वान् ॥ भीमंमहानसाध्यक्षंधर्मंधर्मस्यपालने ॥ २ ॥ शुश्रूषणेसतांजिष्णुंनकुलंद्रव्यसाधने ॥ पूजनेसहदेवंचधनाध्यक्षंसुयोधनं ॥ ३ ॥
दानेचदानिनंकर्णंद्रौपदींपरिवेषणे ॥ रक्षायांकृष्णपुत्रान्वैह्यष्टादशमहारथान् ॥ ४ ॥ युयुधानंविकर्णंचहृदीकंविदुरंतथा ॥ अक्रूरमुद्ध
वंचैवनानाकर्मसुभूपतिः ॥५ ॥ कृत्वाप्रत्याहश्रीकृष्णंदेवत्वंकिंकरिष्यसि ॥ श्रुत्वाकृष्णउवाचाथब्राह्मणानांकरोम्यहं ॥६ ॥ पादप्रक्षालनं
राजन्निंद्रप्रस्थेकृतंमया ॥ इतिश्रुत्वाचब्रह्माद्याजहसुर्भूजनास्तथा ॥ ७ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ इत्युक्त्वाभगवान्साक्षाद्दर्षीणांचतपस्विनां ॥
पादप्रक्षालनंकृत्वास्थापयामासतान्नृप ॥ ८ ॥ आसनेषूपविष्टास्तेवासांसिपरिधायच ॥ तिलकैर्द्वादशैर्युक्तादिव्याभरणभूषिताः ॥ ९ ॥
नानामतानांमालाभिर्युक्ताःकर्पूरवीटकान् ॥ भुक्त्वातेरेजिरेयज्ञेदेवाइवमहीसुराः ॥ १० ॥ ततोर्थिनोभिक्षवश्चविरक्ताश्चबुभुक्षिताः ॥
कुर्वंतियाचनांसर्वेदूरदेशात्समागताः ॥ ११ ॥ ददस्वान्नंददस्वान्नंददस्वान्नंनरेश्वर ॥ उपानहश्चपात्राणिवस्त्राणिकंबलानिच ॥ १२ ॥
सुवर्णंरजतंचैववस्त्राणिभाजनानिच ॥ गजाश्वरथगो
उग्रसेनस्ययज्ञेवैमुनिवृंदैर्नृपैर्वृते ॥ तेषांतांकरुणांवाचंनिशम्ययदुसत्तमः ॥ १३ ॥
छत्रशिबिकादीनिहर्षितः ॥१४॥ येषांयेषांप्रियंयद्यत्तेभ्यस्तेभ्योददौनृपः ॥ उग्रसेनःकृतस्नानःक्रतुकर्मणिदीक्षितः ॥ १५ ॥असिपत्रव्रत
धरोरुचिमत्याबभौततः ॥ विप्राविंशतिसाहस्रावेदशास्त्रविशारदाः ॥ १६ ॥ व्यासगर्गादयश्चैवकारयंतिक्रतूत्तमं ॥ हस्तिशुंडासमाधारा
ह्यग्निकुंडेपपातह ॥ १७ ॥ घृतस्यचनृपश्रेष्ठमुनिभिर्ब्रह्मवादिभिः ॥ तद्यज्ञेकृष्णकृपयाह्यनलोजीर्णतांययौ ॥ १८ ॥ ततःप्रोवाचवह्नि

स्तुसर्वेषांशृण्वतांनृपं ॥ प्रसन्नोहंप्रसन्नोहंपशुंममप्रयच्छवै ॥ १९ ॥ निशम्यचाग्नेर्वचनंसभायांश्रीयादवेंद्रोमुनिभिःसमंच ॥ बद्ध्वातुरंगंतंप
नीययूपेहिरण्यदाम्नाचतमाहभूपः ॥ २० ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ अग्नेर्वाक्यंशृणुहयशुद्धंत्वांचपशुंक्रतौ ॥ भक्षयिष्यातिवह्निस्तु
घृतैस्तृप्तोपिचाध्वरे ॥ २१ ॥ नृपस्यवचनंश्रुत्वाश्यामकर्णस्तुरंगमः ॥ कृष्णंविलोकयन्प्रीतोकंपयामासस्वाननं ॥ २२ ॥ ततोहयमतं
ज्ञात्वावेदव्यासःसमंमया ॥ मंडपेमुनिभिर्युक्तेश्रीकृष्णाद्यैर्नृपैर्वृते ॥ २३ ॥ ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैर्यज्ञादिदृक्षुभिः ॥ स्त्रीभिर्युतेप्रलंबघ्नंप्राहद्वैपा
यनोमुनिः ॥ २४ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ उत्तिष्ठबलभद्रत्वंकरवालंप्रगृह्यच ॥ छिंधिकंवाजिनश्चाग्नेःप्रीतयेह्यधुनात्वरं ॥ २५ ॥ निह
तेतुरगेरामहवनेचकृतेसति ॥ यज्ञावतारःकृष्णस्तुप्रसन्नोभवतिक्रतौ ॥ २६ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ एवंव्यासवचःश्रुत्वाबलःखड्गेनस
त्वरं ॥ शिरोहयस्याचिच्छेदतच्छिरोगगनंययौ ॥ २७ ॥ गत्वोर्ध्वंनृपशार्दूललीनंतद्रविमंडले ॥ देवदैत्यनराःसर्वेतद्दृष्ट्वाविस्मयंगताः ॥
॥ २८ ॥ हयस्यहृदयेशूलंनिजघानहसन्हरिः ॥ मकरंदसमाधारराजंस्तत्रविनिर्गता ॥ २९ ॥ ततश्चनिर्गताज्योतिस्तुरगस्यकलेवरात् ॥
पश्यतांचैवसर्वेषांविवेशमधुसूदने ॥ ३० ॥ पश्चाद्भूत्वाचकर्पूरंशरीरंपतितंपशोः ॥ यात्राच्युतायथाराजन्विभूतिःशंकरस्यच ॥ ३१ ॥
दृष्ट्वाचकर्पूरसमूहमद्भुतंसभांसुगंधेनवृतांचद्वारकां ॥ व्यासादयस्तेमुनयःप्रहर्षिताऊचुर्नृपंवैक्रतुकर्मणिस्थितं ॥ ३२ ॥ दिष्ट्याद्यतेनृपशा
र्दूलसफलोभूत्क्रतूत्तमः ॥ कर्पूरेणापिहवनंकरिष्यामश्चत्वंकुरु ॥ ३३ ॥ इत्युक्त्वाऋत्विजःसर्वेयज्ञकुंडेचतत्क्षणात् ॥ घनसारंहिजुहुवुः
पूर्वंयज्ञेश्वरायच ॥ ३४ ॥ यत्रयज्ञेश्वरःकृष्णश्चतुर्व्यूहधरःपरः ॥ रेजेपुत्रैश्चपौत्रैश्चतत्रोकिंदुर्लभंनृप ॥ ३५ ॥ तस्मिन्यज्ञेनहेंद्रायवचःप्राक्क
थितंमया ॥ गृहाणशक्रयज्ञेस्मिन्कर्पूरस्याहुतिंविभो ॥ ३६ ॥ एहिराज्ञार्पितांचैनांकलावग्रेहिदुर्लभां ॥ इतिश्रुत्वाचवचनंशक्रःप्रोवाचस
स्मितं ॥ ३७ ॥ पुनर्गृह्णामिमुनयोधर्मराजक्रतूत्तमे ॥ कुलक्षयेगजपुरेप्रदत्तामाहुतिंद्विजैः ॥ ३८ ॥ इतिश्रुत्वाहरेर्वाक्यंसत्यंमत्वामुनीश्व
राः ॥ सर्वान्देवान्नृपश्रेष्ठह्यध्वरेचाहुतिंददुः ॥ ३९ ॥ अन्येकेपिनजानंतिवज्रिणाकथितंचकिं ॥ अग्नयेस्वाहेतिमंत्रैश्चसर्वेतेह्याहुतिंददुः ॥
॥ ४० ॥ कर्पूरहवनेनापिप्रीतंविश्वंचराचरं ॥ उग्रसेनस्तुराजावैनिर्ऋणोभून्महाध्वरे ॥ ४१ ॥ यज्ञांतेऽवभृथस्नानमुग्रसेनोद्विजोत्तमैः ॥ कृ

ष्णाद्यैर्यादवैर्भूपैस्तीर्थेपिंडारकेऽकरोत् ॥ ४२ ॥ भार्ययासहितःस्नात्वावेदोक्तविधिनानृपः ॥ धृत्वाक्षौमांबरंरेजेयज्ञोदक्षिणयायथा ॥४३॥ देवदुंदुभयोनेदुर्नरदुंदुभयस्तदा ॥ उग्रसेनोपरिसुराःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥४४॥ कारयित्वास्वधापानंप्राशयित्वायथाक्रमं ॥ सर्वेभ्यश्चपुरोडाशंदत्वाशेषमथासृजत् ॥४५॥ उग्रसेनंचवादित्रैस्तुष्टुवुर्वादिनोमुदा ॥ ततोनीराजनंचक्रुर्देवक्याद्याश्चयोषितः ॥४६॥ अलंकाराश्चरत्नानिवस्त्राणिविविधानिच ॥ नीराजनांतेप्रददौताभ्यःप्रीतोनृपेश्वरः ॥४७॥ ॥ इति श्रीग॰सं॰ह॰च॰सु॰यज्ञपूर्तौनृपस्याभिषेकोनामषट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५६॥ गर्गउवाच ॥ ततःकृष्णेनभीमेनप्रार्थयित्वाद्विजान्नृपान् ॥ भोजयामासयदुराड्भोजनैर्विविधैरपि ॥१॥ सच्छष्कुलीपायसतंडुलाभैःसंयावकापूपससूपकाद्यैः ॥ सत्फेणिकाद्यैस्तुनिमंत्र्यविप्रान्संभोजयामासविशेषमन्नं ॥२॥ शिखरिणीघृतपूरसुशर्करिकाःसुपटिनीदधिपूपकलप्सिकाः ॥ सुवृतसुंदरचंद्रसुहालिकाःवटुकमोदकपर्पटकैरदात् ॥३॥ केचित्फलाशनस्तत्रशुष्कपर्णाशनास्तथा ॥ केचिज्जलाशनाविप्राःकेचिद्दूर्वारसाशनाः ॥ ४ ॥ केचिद्वाताशनाराजन्नन्नमतस्तत्पकारिणः ॥ भोजनानांचनामानितेनजानंतिविस्मिताः ॥ ५ ॥ भक्तंचमेनिरेकेचिन्मालत्याःकुसुमानिच ॥ मोदकांश्चद्विजाःकेचिदुदुंबरफलानिच ॥ ६ ॥ पायसंफेणिकांदृष्ट्वाचंद्रबिंबंचमेनिरे ॥ पर्पटान्फेणिकादृष्ट्वापत्राणिकिंशुकस्यवै ॥ ७ ॥ मेनिरेऽर्कफलानीतिदृष्ट्वाचमधुशीर्षकान् ॥ प्रलेहिकांलप्सिकांचऋषयश्चंदनद्रवं ॥ ८ ॥ दृष्ट्वातेमिष्टचूर्णंवैवालुकांमुनिसत्तमाः ॥ इतिमत्वाद्विजाःसर्वेबुभुजुर्भोजनानिच ॥ ९ ॥ केचित्पिबंतिदुग्धंवैकेचिद्द्राक्षारसंतथा ॥ केचिदाम्ररसंविप्राःप्रहसंतिलुठंतिवै ॥ १० ॥ ततःकृष्णस्तुभगवान्भीमेनप्रहसन्मुदा ॥ चकारहास्यंविप्राणांसंस्थितानांतपस्विनां ॥ ११ ॥ भोजनानांचनामानिमुनयोवदतस्त्वरं ॥ तान्प्रयच्छामियुष्मभ्यंभीमेनसहितोप्यहं ॥ १२ ॥ श्रीकृष्णभीमयोर्वाक्यंनिशम्यमुनिसत्तमाः ॥ नकिंचिदूचुर्मुदिताःप्रपश्यंतःपरस्परं ॥ १३ ॥ तैलंगकर्णाटकगुर्जराद्यानन्यान्द्विजान्गौडसनाढ्यकादीन् ॥ संपूज्यहेमांबररत्नवृंदैर्नृपेश्वरोविप्रवरान्ननामह ॥ १४ ॥ एकलक्षंहयानांचगजानांचसहस्रकं ॥ द्विसहस्रंरथानांचगवांलक्षंविधानतः ॥१५॥ शतभारंसुवर्णानामीदृशींदक्षिणांनृप ॥ उग्रसेनस्तुयज्ञांतेपूर्वंमह्यंददौकिल ॥ १६ ॥ मदर्द्धंबकदाल्भ्यायददौव्यासायवैतथा ॥ तुरगाणांसहस्रंचगजानांशतमेव

च ॥ १७ ॥ द्विशतंस्यंदनानांचधेनूनांचसहस्रकं ॥ विंशद्भारंसुवर्णानामीदृशींदक्षिणांपुनः ॥ १८ ॥ निमंत्रितेभ्योविप्रेभ्यउग्रसेनोददौमु
दा ॥ गजमेकंरथंगांचस्वर्णभारंचघोटकं ॥ १९ ॥ द्विभारंरजतंचैवयादवेंद्रःप्रहर्षितः ॥ ईदृशींदक्षिणांराजन्ब्राह्मणेब्राह्मणेददौ ॥ २० ॥
महाध्वरेकृष्णपुरीयदाबभौमहीतलेखेह्यमरावतीयथा ॥ तदागतामागधसूतकादयोबंदीजनागायकवारयोषितः ॥ २१ ॥ तदानृपद्वारि
महोत्सवोभून्मृदंगवीणासुरयष्टिवेणुभिः ॥ सुतालशंखानकदुंदुभिःस्वनैःसंगीतनृत्यादिकवाद्यगीतकैः ॥२२॥ जगुःसुकंठैर्ननृतुःसुतालैः
संगीतगीताक्षरसामगीतैः ॥ कौसुंभवस्त्राणिविचालयंत्यःसंगीतनृत्येनपरिस्फुरंत्यः ॥ २३ ॥ बंदीजनामागधगायकाश्चयेचागतास्तेभ्यउ
पागतेभ्यः ॥ प्रादाद्धिरण्यंबहुरत्नवृंदंतथाऽऽगताह्यप्सरसश्चताभ्यः ॥ २४ ॥ सूतेभ्योमागधेभ्यश्चसर्वेभ्योबहुलंधनं ॥ ववर्षधनवद्राजाह
यमेधेप्रहर्षितः ॥ २५ ॥ तत्पश्चाद्यादवेंद्रस्तुह्युग्रसेनोमहीश्वरः ॥ नियुतंतुरगाणांचसहस्रंहस्तिनांतथा ॥ २६ ॥ शिबिकानांशतंचैवकुंड
लेकटकानिच ॥ त्रिंशद्भारंसुवर्णानांभूपेभूपेददौमुदा ॥ २७ ॥ द्विगुणेनयदून्सर्वान्नंदादींश्चैवभूपतिः ॥ यशोदाद्याश्चगोप्यश्चदेवक्याद्या
यदुस्त्रियः ॥ २८ ॥ रुक्मिण्याद्याराधिकाद्याःपट्टराज्ञ्योहरेरपि ॥ दिव्यांबरैरलंकारैराज्ञासर्वाश्चतोषिताः ॥२९॥ पुनर्ददौचगर्गायराजाश्वा
मशतंमुदा ॥ ससर्गौब्राह्मणेभ्यश्चप्रददौहिक्रमादृषिः॥३०॥ ततःसंपूजयामासकृष्णंसंकर्षणान्वितं ॥ वस्त्रालंकारतिलकैःस्रग्भिर्नीराजनादि
भिः ॥ ३१ ॥ ॥ उवाचकृष्णःप्रहसन्महाराजन्महाध्वरे ॥ समर्थेनत्वयाह्यत्रनदत्तंकिंचिदेवहि ॥ ३२ ॥ इतिश्रुत्वानृपःप्राहरामेणसह
माधव ॥ यथोक्तांदक्षिणांशीघ्रंगृहाणजगदीश्वर ॥ ३३ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाप्रददौराजाहर्षितःप्रेमविह्वलः ॥ फलंसर्वंकृ
ष्णकरेराजसूयाश्वमेधयोः ॥३४॥ तदाजयजयारावोद्वारकायांबभूवह ॥ सद्यःसुराश्चसंतुष्टाःपुष्पवर्षंप्रचक्रिरे ॥ ३५॥ सर्वाश्चदेवतास्तु
ष्टाःप्राप्तभागादिवंगताः ॥ रक्षोदैत्यादंष्ट्रिणश्चखगाश्चर्काबिलेशयाः ॥ ३६ ॥ शैलागावोवृक्षसंघानद्यस्तीर्थानिसिंधवः ॥ संतुष्टाःप्राप्तभा
गायेसर्वेस्वंस्वंगृहंगताः ॥ ३७ ॥ पूजितादानमानाभ्यांराजानोयेसमागताः ॥ जग्मुःस्वंस्वंगृहंसैन्यैःकंपयंतोमहीतलं ॥ ३८ ॥ ॥ सर्वेगो
पाश्चनंदाद्यायशोदाद्याव्रजस्त्रियः ॥ कृष्णेनपूजिताराजन्विरहार्त्ताव्रजंययुः ॥ ३९ ॥ एवंराजायादवेंद्रोमनोरथमहार्णवं ॥ दुस्तरंचसमुत्ती

यंहरिणासीद्गतव्यथः ॥४०॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौविश्वभोज्यदक्षिणावर्णनंनामसप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५७॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ ततःसर्वेसमाहूताः श्रीकृष्णेनमहात्मना ॥ वैकुंठदाययुःशीघ्रंकंसाद्यानवभ्रातरः ॥ १ ॥ दृष्ट्वातानागतान्सर्वेविस्मयंपरमंययुः ॥ तेसमागत्यश्रीकृष्णंबलंप्रद्युम्नमेवच ॥ २ ॥ अनिरुद्धंचकंसाद्यानेमुःसर्वेपृथक्पृथक् ॥ ददर्शचोग्रसेनस्तुसुधर्मायांसुतान्नृप ॥ ३ ॥ शक्रसिंहासनस्थोवैरुचिमत्यासमन्वितः ॥ कंसादीन्स्वसुतान्प्रीतोकृष्णाकारांश्चतुर्भुजान् ॥ ४ ॥ शंखचक्रगदापद्मैर्भूषितान्पीतवाससः ॥ कृष्णपार्श्वेस्थितान्पुत्रानाह्वयामासभूपतिः ॥ ५ ॥ ततःकृष्णस्तुभगवान्कंसादीन्प्राहसस्मितः ॥ पश्यस्वमातापितरौयुष्माकंदर्शनोत्सुकौ ॥ ६ ॥ गत्वासमीपेहेवीरायूयंनमतभक्तितः ॥ इतिकृष्णस्यवचनंकृष्णभृत्यानिशम्यच॥ ७ ॥ ऊचुःप्रहर्षिताःसर्वेकंकन्यग्रोधकादयः ॥ ॥ कंसाद्याऊचुः ॥ ॥ ईदृशाःपितरोऽस्माकमीदृश्योमातरश्चवै ॥ ८ ॥ बहवश्चाभवन्नाथभ्रमतांतवमायया ॥ हरिःपितातुजीवस्यश्रुतिरेषासनातनी ॥ ९॥ तस्माच्चान्यंनपश्यामोवयंत्वन्निकटेस्थिताः ॥ पुराविलोकितस्त्वंसंग्रामेचबलसंयुतः ॥ १० ॥ पश्चाज्जातौद्वारकायांनदृष्टौकार्ष्णिकार्ष्णिजौ ॥ तस्माद्द्रष्टुंचतुर्व्यूहंवयमत्रसमागताः ॥ ११॥ श्रीकृष्णोबलभद्रश्चश्रीप्रद्युम्नउषापतिः ॥ परिपूर्णतमाएतेह्यहोस्माभिर्विलोकिताः ॥ १२ ॥ केनपूर्वेणपुण्येनदृष्टोयोदुर्लभःसतां ॥ परिपूर्णश्चतुर्व्यूहोनजानीमोवयंकिल ॥ १३ ॥ हेसंकर्षणहेकृष्णहेप्रद्युम्नउषापते ॥ मूढानांनःकुबुद्धीनामपराधंक्षमस्वच ॥ १४ ॥ गच्छगोविंदवैकुंठंशून्यंतेधामसुंदरं ॥ धन्यात्वयाद्वारकावावैकुंठाच्चकृताधिका ॥ १५॥ यदर्चितंब्रह्मशचीशवह्निभिरादित्यगौरीशमरुद्यमादिभिः ॥ पौलस्त्यतारेशजलेशपूजितंपादारविंदंसततंभजामहे ॥ १६ ॥ मुनींद्रलक्ष्मीसुरभक्तसात्वतैःसुपूजितंचंदनगंधधूपकैः ॥ लाजाक्षतैश्चांकुरपूगचर्चितंपादारविंदंसततंभजामहे ॥ १७॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वातेचकंसाद्यावैकुंठंप्रययुर्नृप ॥ सर्वेषांपश्यतांराजाविस्मितोभूत्सभार्यया ॥ १८ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौकंसादिदर्शनंनामअष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ गर्गउवाच ॥ अथोग्रसेनोनृपतिःपुत्रस्याशांविसृज्यच ॥ व्यासंपप्रच्छसंदेहंज्ञात्वाविश्वंमनोमयं ॥१॥ उग्रसेनउवाच ॥ ब्रह्मन्केनप्रकारेण

हित्वाचजगतःसुखं ॥ भजेत्कृष्णंपरब्रह्मतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥२॥ व्यासउवाच ॥ त्वदग्रेकथयिष्यामिसत्यंहितकरंवचः ॥ उग्रसेनमहा
राजशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥३॥ सेवनंकुरुराजेंद्रराधाश्रीकृष्णयोःपरं ॥ नित्यंसहस्रनामाभ्यामुभयोर्भक्तितःकिल ॥४॥ सहस्रनामराधाया
विधिर्जानातिभूपते ॥ शंकरोनारदश्चैवकोचिद्वैचास्मदादयः ॥ ५ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ राधिकानामसाहस्रंनारदाच्चपुराश्रुतं ॥ एकांते
दिव्यशिबिरेकुरुक्षेत्रेरविग्रहे ॥ ६ ॥ नश्रुतंनामसाहस्रंकृष्णस्याक्लिष्टकर्मणः ॥ वदतन्मेचकृपयानश्रेयोऽहमाप्नुयां ॥ ७ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥
श्रुत्वोग्रसेनवचनंवेदव्यासोमहामुनिः ॥ प्रशस्यतंप्रीतमनाप्राहकृष्णंविलोकयन् ॥ ८ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिसहस्रंना
मसुंदरं ॥ पुरास्वधाम्निराधायैकृष्णेनानेननिर्मितं ॥ ९ ॥ ॥ भगवानुवाच ॥ इदंरहस्यंकिलगोपनीयंदत्तेचहानिःसततंभवेद्धि ॥ मोक्ष
प्रदंसर्वसुखप्रदंशंपरंपरार्थंपुरुषार्थदंच ॥ १० ॥ रूपंचमेकृष्णसहस्रनामपठेत्तुभद्रेपइवप्रसिद्धः ॥ दातव्यमेवंनशठायकुत्रनदांभिकायोप
दिशेत्कदापि ॥ ११ ॥ दातव्यमेवंकरुणावृतायगुर्वंघ्रिभक्तिप्रपरायणाय ॥ श्रीकृष्णभक्तायसतांपरायतथामदक्रोधविवर्जिताय ॥ १२ ॥
ॐअस्यश्रीकृष्णसहस्रनामस्तोत्रमंत्रस्य नारायणऋषिर्भुजंगप्रयातंछंदः श्रीकृष्णचंद्रोदेवता वासुदेवोबीजं श्रीराधाशक्तिः मन्मथःकील
कं श्रीपूर्णब्रह्मकृष्णचंद्रभक्तिजन्मफलप्राप्तये जपेविनियोगः ॥ अथध्यानं ॥ शिखिमुकुटविशेषंनीलपद्मांगदेशंविधुमुखकृतकेशंकौस्तु
भापीतवेशं ॥ मधुररवकलेशंशंभजेभ्रातृशेषंव्रजजनवनितेशंमाधवंराधिकेशं ॥१३॥ ॥ इतिध्यानं ॥ हरिर्देवकीनंदनःकंसहंतापरात्माचपी
तांबरःपूर्णदेवः ॥ रमेशस्तुकृष्णःपरेशःपुराणःसुरेशोच्युतोवासुदेवश्चदेवः ॥१४॥ धराभारहर्त्ताकृतीराधिकेशःपरोभूवरोदिव्यगोलोकना
थः ॥ सुदाम्नस्तथाराधिकाशापहेतुर्घृणीमानिनीमानदोदिव्यलोकः ॥१५॥ लसद्गोपवेषोह्यजोराधिकात्माचलत्कुंडलःकुंतलीपुंतलस्रक् ॥
रथस्थःकदाराधयादिव्यरत्नःसुधासौधभूचारणोदिव्यवासाः ॥ १६॥ कदावृंदकारण्यचारीस्वलोकेमहारत्नसिंहासनस्थःप्रशांतः ॥ महा
हंसभैश्चामरैर्वीज्यमानश्चलच्छत्रमुक्तावलीशोभमानः ॥ १७ ॥ सुखीकोटिकंदर्पलीलाभिरामःक्वणन्नूपुरालंकृतांघ्रिःशुभांघ्रिः ॥ सुजानु
श्चरंभाशुभोरुःकृशांगःप्रतापीभशुंडासुदोर्दंडखंडः ॥ १८ ॥ जपापुष्पहस्तश्चशातोदरश्रीर्महापद्मवक्षःस्थलश्चंद्रहासः ॥ लसत्कुंददंतश्च

विंबाधरश्रीःशरत्पद्मनेत्रःकिरीटोज्ज्वलाभः ॥ १९ ॥ सखीकोटिभिर्वर्त्तमानोनिकुंजेप्रियाराधयारासस्क्तोनवांगः ॥ धराब्रह्मरुद्रादिभिः
प्रार्थितःसद्धराभारदूरीकृतोर्थप्रजातः ॥ २० ॥ यदुर्देवकीसौख्यदोबंधनच्छित्तसशेषोविभुर्योगमायीचविष्णुः ॥ व्रजेनंदपुत्रोयशोदासुता
ख्योमहासौख्यदोबालरूपःशुभांगः ॥ २१ ॥ तथापूतनामोक्षदःश्यामरूपोदयालुस्त्वऽनोभंजनःपल्लवांघ्रिः ॥ तृणावर्त्तसंहारकारीचगो
पोयशोदायशोविश्वरूपप्रदर्शी ॥ २२ ॥ तथागर्गदिष्टश्रभाग्योदयश्रीलंसद्बालकेलिःसरामःसुवाचः ॥ क्वणन्नूपुरैःशब्दयुग्रिंगमाण
स्तथाजानुहस्तैर्व्रजेशांगणेवा ॥ २३ ॥ दधिस्पृक्चहैयंगवीदुग्धभोक्तादधिस्तेयकृद्दुग्धभुग्भांडभेत्ता ॥ मृदंमुक्तवान्गोपजोविश्वरूपः
प्रचंडांशुचंडप्रभामंडितांगः ॥ २४ ॥ यशोदाकरैर्बंधनंप्राप्तआद्योमणिग्रीवमुक्तिप्रदोदामबद्धः ॥ कदानृत्यमानोव्रजेगोपिकाभिःक
दानंदसन्नंदकैर्लाल्यमानः ॥ २५ ॥ कदागोपनंदांकगोपालरूपीकलिंदांगजाकूलगोवर्त्तमानः ॥ घनैर्मारुतैश्छिन्नभांडीरदेशेगृही
तोवरोराधयानंदहस्तात् ॥ २६ ॥ निकुंजेचगोलोकलोकागतेपिमहारत्नसंघैःकदंबावृतेपि ॥ तदाब्रह्मणाराधिकासाद्विवाहेप्रतिष्ठां
गतःपूजितःसाममंत्रैः ॥ २७ ॥ रसीरासयुङ्मालतीनांवनेपिप्रियाराधयाराधिकार्थंरमेशः ॥ धरानाथआनंददःश्रीनिकेतोवनेशोधनी
सुंदरोगोपिकेशः ॥ २८ ॥ कदाराधयाप्रापितोनंदगेहेयशोदाकरैर्लालितोमंदहासः ॥ भयीक्वापिवृंदारकारण्यवासीमहामंदिरेवासकृ
द्देवपूज्यः ॥ २९ ॥ वनेवत्सचारीमहावत्सहारीबकारिःसुरैःपूजितोऽघारिनामा ॥ वनेवत्सकृद्गोपकृद्गोपवेषःकदाब्रह्मणासंस्तुतःपद्म
नाभः ॥ ३० ॥ विहारीतथातालसुग्धेनुकारीसदारक्षकोगोविषार्तिप्रणाशी ॥ कलिंदांगजाकूलगःकालियस्यदमीनृत्यकारीफणेष्वप्रसि
द्धः ॥ ३१ ॥ सलीलःशमीज्ञानदःकामपूरस्तथागोपयुग्गोपआनंदकारी ॥ स्थिरीह्यग्निभुक्पालकोबाललीलःसुरागश्चवंशीधरःपुष्पशी
लः ॥ ३२ ॥ प्रलंबप्रभानाशकोगौरवर्णोबलोरोहिणोजश्चरामश्चशेषः ॥ बलीपद्मनेत्रश्चकृष्णाग्रजश्चधरेशःफणीशस्तुनीलांबराभः॥३३॥
महासौख्यदोह्यग्निहारव्रजेशःशरद्ग्रीष्मवर्षाकरःकृष्णवर्णः ॥ व्रजेगोपिकापूजितश्चीरहर्त्ताकदंबस्थितश्चीरदःसुंदरीशः ॥३४॥ क्षुधानाश
कृद्यज्ञपत्नीमनस्पृक्कृपाकारकःकेलिकर्त्तावनीशः ॥ व्रजेशक्रयागप्रणाशीमिताशीशुनासीरमोहप्रदोबालरूपी ॥ ३५ ॥ गिरिःपूज

कोनंदपुत्रोऽघगध्नः कृपाकृच्चगोवर्द्धनोद्धारिनामा ॥ तथावातवर्षांहरोरक्षकश्चव्रजाधीशगोपांगनाशंकितःसन् ॥ ३६ ॥ अगेंद्रोपरिशक्रपूज्यःस्तुतःप्राङ्नृपाशिक्षकोदेवगोविंदनामा ॥ व्रजाधीशरक्षाकरःपाशिपूज्योऽनुजैर्गोपजैर्दिव्यवैकुंठदर्शी ॥ ३७ ॥ चलच्चारुवंशीक्कणः कामिनीशोव्रजेकामिनीमोहदःकामरूपः ॥ रसाक्तोरसीरासकृद्राधिकेशोमहामोहदोमानिनीमानहारी ॥ ३८ ॥ विहारीवरोमानहृद्राधिकांगोधराद्रीपगःखंडचारीवनस्थः ॥ प्रियोह्यष्टवक्रर्षिद्रष्टासराधोमहामोक्षदःपद्महारीप्रियार्थः ॥ ३९ ॥ वटस्थःसुरश्चंदनाक्तःप्रसक्तोव्रजंह्यागतोराधयामोहिनीषु ॥ महामोहकृद्गोपिकागीतकीर्तीरसस्थःपटीदुःखिताकामिनीशः ॥ ४० ॥ वनेगोपिकात्यागकृत्पादचिन्हप्रदर्शीकलाकारकःकाममोही ॥ वशीगोपिकामध्यगःपेशवाचःप्रियाप्रीतिकृद्रासरक्तःकलेशः ॥ ४१ ॥ रसारक्तचित्तोह्यनंतस्वरूपःस्त्रजासंवृतोवल्लवीमध्यसंस्थः ॥ सुबाहुःसुपादःसुवेशःसुकेशोव्रजेशःसखावल्लभेशःसुदेशः ॥ ४२ ॥ क्कणत्किंकिणीजालभृन्नूपुराढ्योलसत्कंकणोह्यंगदीहारभारः ॥ किरीटीचलत्कुंडलश्चांगुलीयस्फुरत्कौस्तुभोमालतीमंडितांगः ॥ ४३ ॥ महानृत्यकृद्रासरंगःकलाढ्यःचलद्धारभोभामिनीनृत्ययुक्तः ॥ कलिंदांगजाकेलिकृत्कुंकुमश्रीःसुरैर्नायिकानायकैर्गीयमानः ॥ ४४ ॥ सुखाढ्यस्तुराधापतिःपूर्णबोधःकटाक्षस्मितीवल्गितभ्रूविलासः ॥ सुरम्योऽलिभिःकुंतलालोलकेशःस्फुरद्बर्हकुंदस्त्रजाचारुवेषः ॥ ४५ ॥ महासर्पतोनंदरक्षापरांघ्रिःसदामोक्षदःशंखचूडप्रणाशी ॥ प्रजारक्षकोगोपिकागीयमानःककुद्मिप्रणाशप्रयासःसुरेज्यः ॥ ४६ ॥ कलिःक्रोधकृत्कंसमंत्रोपदेष्टातथाक्रूरमंत्रोपदेशीसुरार्थः ॥ बलीकेशिहापुष्पवर्षोऽमलश्रीस्तथानारदाद्दर्शितोव्योमहंता ॥ ४७ ॥ तथाक्रूरसेवापरःसर्वदर्शीव्रजेगोपिकामोहदःकूलवर्त्ती ॥ सतीराधिकाबोधदःस्वप्नकर्त्ताविलासीमहामोहनाशीस्वबोधः ॥ ४८ ॥ व्रजेशापतस्त्यक्तराधासकाशोमहामोहदावाग्निदग्धापतिश्च ॥ सखीबंधनान्मोचिताक्रूरआरात्सखीकंकणैस्ताडिताक्रूररक्षी ॥ ४९ ॥ रथस्थोव्रजेराधयाकृष्णचंद्रःसुगुप्तोगमीगोपकैश्चारुलीलः ॥ जलेऽक्रूरसंदर्शितोदिव्यरूपोदिदृक्षुःपुरीमोहिनीचित्तमोही ॥ ५० ॥ तथारंगकारप्रणाशीसुवस्त्रःस्त्रजीवायकप्रीतिकृन्मालिपूज्यः ॥ महाकीर्तिदश्चापिकुब्जाविनोदीस्फुरच्चंडकोदंडरुग्णप्रचंडः ॥ ५१ ॥ भटार्त्तिप्रदःकंसदुःस्वप्नकारीमहामल्लवेषः

करींद्रप्रहारी ॥ महामात्यहारंगभूमिप्रवेशीरसाढ्योयशःस्पृक्च्वलीवाक्पटुश्रीः ॥ ५२ ॥ महामल्लहायुद्धकृत्स्त्रीत्वचोर्थीधरानायकःकंसहं
तायदुःप्राक् ॥ सदापूजितोह्युग्रसेनप्रसिद्धोधराराज्यदोयादवैर्मंडितांगः ॥ ५३ ॥ गुरोःपुत्रदोब्रह्मविद्ब्रह्मपाठीमहाशंखहादंडधृक्पूज्यए
व ॥ व्रजेह्युद्धवप्रेषितोगोपमोहीयशोदाघृणीगोपिकाज्ञानदेशी ॥ ५४ ॥ सदास्नेहकृत्कुब्जयापूजितांगस्तथाक्रूरगेहंगमीमंत्रवेत्ता ॥ तथा
पांडवप्रेषिताक्रूरएवसुखीसर्वदर्शीनृपानंदकारी ॥ ५५ ॥ महाक्षौहिणीहाजरासंधमानीनृपोद्धारकाकारकोमोक्षकर्त्ता ॥ रणीसार्वभौम
स्तुतोज्ञानदाताजरासंधसंकल्पकृद्धावदंघ्रिः ॥ ५६ ॥ नगादुत्पतद्द्वारिकामध्यवर्त्तीतथारेवतीभूषणस्तालचिह्नः ॥ यदूरुक्मिणीहारकश्चै
द्यवेद्यस्तथारुक्मिरूपप्रणाशीसुखाशी ॥ ५७ ॥ अनंतश्चमारश्चकार्ष्णिश्चकामोमनोजस्तथाशंबरारीरतीशः ॥ रथीमन्मथोमीनकेतुःश
रीचस्मरोदर्पकोमानहापंचबाणः ॥ ५८ ॥ प्रियःसत्यभामापतिर्यादवेशोऽथसत्राजितप्रेमपूरःप्रहासः ॥ महारत्नदोजांबवद्युद्धकारीमहाच
क्रधृक्खड्ग धृग्रामसंधिः ॥ ५९ ॥ विहारस्थितःपांडवप्रेमकारीकलिंदांगजामोहनःखांडवार्थी ॥ सखाफाल्गुनप्रीतिकृन्नग्रकर्त्तातथामित्र
विंदापतिःक्रीडनार्थी ॥ ६० ॥ नृपप्रेमकृद्गोजितःसप्तरूपोऽथसत्यापतिःपारबर्हीयथेष्टः ॥ नृपैःसंवृतश्चापिभद्रापतिस्तुविलासोमधोर्मा
निनीशोजनेशः ॥ ६१ ॥ शुनासीरमोहावृतःसत्सभार्यःसताक्ष्योमुरारिःपुरीसंघभेत्ता ॥ सुवीरःशिरःखंडनोदैत्यनाशोशरीभौमहाचंडवे
गःप्रवीरः ॥ ६२ ॥ धरासंस्तुतःकुंडलच्छत्रहर्त्तामहारत्नयुङ्राजकन्याभिरामः ॥ शचीपूजितःशक्रचिन्मानहर्त्तातथापारिजातापहा
रीरमेशः ॥ ६३ ॥ गृहीचामरैःशोभितोभीष्मकन्यापतिर्हास्यकृन्मानिनीमानकारी ॥ तथारुक्मिणीवाक्पटुःप्रेमगेहःसतीमोहनः
कामदेवापरश्रीः ॥ ६४ ॥ सुदेष्णःसुचारुस्तथाचारुदेष्णोऽपरश्चारुदेहोबलीचारुगुप्तः ॥ सुतीभद्रचारुस्तथाचारुचंद्रोविचारुश्च
चारुरथीपुत्ररूपः ॥ ६५ ॥ सुभानुःप्रभानुस्तथाचंद्रभानुर्बृहद्भानुरेवाऽष्टभानुश्चसांबः ॥ सुमित्रःक्रतुश्चित्रकेतुस्तुवीरोश्वसेनोवृप
श्चित्रगुश्चंद्रबिंबः ॥ ६६ ॥ विशंकुर्वसुश्चश्रुतोभद्रएकःसुबाहुर्वृषःपूर्णमासस्तुसोमः ॥ वरःशांतिरेवप्रघोषोथसिंहोबलोह्यूर्ध्वगोवर्द्धनो
न्नादएव ॥ ६७ ॥ महाशोवृकःपावनोवन्हिमित्रःक्षुधिर्हर्षकश्चानिलोऽमित्रजिच्च ॥ सुभद्रोजयःसत्यकोवामआयुर्यदुःकोटिशः

पुत्रपौत्रप्रसिद्धः ॥ ६८ ॥ हलीदंडधृक्रुक्मिहाचानिरुद्धस्तथाराजभिर्हास्यगोद्यूतकर्त्ता ॥ मधुर्ब्रह्मसूर्बाणपुत्रीपतिश्चमहासुंदरः कामपु
त्रोबलीशः ॥ ६९ ॥ महादैत्यसंग्रामकृद्यादवेशः पुरीभंजनोभूतसंत्रासकारी ॥ मृधीरुद्रजिद्दुद्रमाहीमृधार्थीतथास्कंदजित्कूपकर्णप्रहारी
॥ ७० ॥ धनुर्भंजनोबाणमानप्रहारीज्वरोत्पत्तिकृत्संस्तुतस्तुज्वरेण ॥ भुजाछेदकृद्बाणसंत्रासकर्त्तामृडप्रस्तुतोयुद्धकृद्भूमिभर्त्ता ॥७१॥
नृगंसुक्तिदोज्ञानदोयादवानांरथस्थोव्रजप्रेमपोगोपमुख्यः ॥ महासुंदरीक्रीडितः पुष्पमालीकलिंदांगजाभेदनः सीरपाणिः ॥ ७२ ॥ महादं
भिहापौंड्रमानप्रहारीशिरश्छेदकः काशिराजप्रणाशी ॥ महाक्षौहिणीध्वंसकृच्चक्रहस्तः पुरीदीपकोराक्षसीनाशकर्त्ता ॥ ७३ ॥ अनंतोम
हीध्रः फणीवानरारिः स्फुरद्गौरवर्णोमहापद्मनेत्रः ॥ कुरुग्रामतिर्य्यग्गतोगौरवार्थः स्तुतः कौरवैः पारिबर्हीससांबः ॥७४॥ महावैभवीद्वारकेशो
ह्यनेकश्चलन्नारदः श्रीप्रभादर्शकस्तु॥महर्षिस्तुतोब्रह्मदेवः पुराणः सदाषोडशस्त्रीसहस्रस्थितश्च ॥ ७५ ॥ गृहीलोकरक्षापरोलोकरीतिः प्रभु
र्ह्युग्रसेनावृतोदुर्गयुक्तः ॥ तथाराजदूतस्तुतोबंधभेत्तास्थितोनारदप्रस्तुतः पांडवार्थी ॥७६॥ नृपैर्मंत्रकृद्धद्धवप्रीतिपूर्णोवृतः पुत्रपौत्रैः कुरु
ग्रामगंता॥घृणीधर्मराजस्तुतोभीमयुक्तः परानंददोमंत्रकृद्धमंजेन॥७७॥दिशाजिद्बलीराजसूयार्थकारीजरासंधहाभीमसेनस्वरूपः ॥तथावि
प्ररूपोगदायुद्धकर्त्ताकृपालुर्महाबंधनच्छेदकारी ॥ ७८ ॥ नृपैः संस्तुतोह्यागतोधर्मगेहंद्विजैः संवृतोयज्ञसंभारकर्त्ता ॥ जनैः पूजितश्चैद्यदुर्वा
क्क्षमश्चमहामोक्षदोऽरेः शिरश्छेदकारी ॥ ७९ ॥ महायज्ञशोभाकरश्चक्रवर्तीनृपानंदकारीविहारीसुहारी ॥ सभासंवृतोमानहृत्कौरवस्य
तथाशाल्वसंहारकोयानहन्ता ॥८०॥ सभोजश्चवृष्णिर्मधुः शूरसेनोदशार्होयदुर्ह्यंधकोलोकजिच्च ॥ द्युमन्मानहावर्मधृग्दिव्यशस्त्रस्वबोधः
सदारक्षकोदैत्यहंता ॥ ८१ ॥ तथादंतवक्रप्रणाशीगदाधृग्जगत्तीर्थयात्राकरः पद्महारः ॥ कुशीसूतहंताकृपाकृत्स्मृतीशोऽमलोबल्वलां
गप्रभाखंडकारी ॥ ८२ ॥ तथाभीमदुर्योधनज्ञानदाताऽपरोरोहिणीसौख्यदोरेवतीशः ॥ महादानकृद्विप्रदारिद्यहाचसदाप्रेमयुक्श्रीसुदा
मःसहायः ॥ ८३ ॥ तथाभार्गवक्षेत्रगंतासरामोऽथसूर्योपरागश्रुतः सर्वदर्शी ॥ महासेनयाचास्थितः स्नानयुक्तोमहादानकृन्मित्रसंमेल
नार्थी ॥ ८४ ॥ तथापांडवप्रीतिदः कुंतिजार्थीविशालाक्षमोहप्रदः शांतिदश्च ॥ वटेराधिकाराधनोगोपिकाभिः सखीकोटिभीराधिकाप्राण

नाथः॥८५॥ सखीमोहदावाग्निहावैभवेशः स्फुरत्कोटिकंदर्पलीलाविशेषः ॥ सखीराधिकादुःखनाशीविलासीसखीमध्यगःशापहामाधवीशः ॥ ८६॥ शतंवर्षविक्षेपहृन्नंदपुत्रस्तथानंदवक्षोगतःशीतलांगः॥ यशोदाशुचःस्नानकृद्दुःखहंतासदागोपिकानेत्रलग्नोव्रजेशः ॥८७॥ स्तुतोदेवकीरोहिणीभ्यांसुरेंद्रोरहोगोपिकाज्ञानदोमानदश्च॥तथासंस्तुतःपट्टराज्ञीभिराराद्धनीलक्ष्मणाप्राणनाथःसदाहि॥ ८८॥ त्रिभिःषोडशाब्दीसहस्रस्तुतांगःशुकोव्यासदेवःसुमंतुःसितश्च ॥ भरद्वाजकोगौतमोह्यासुरिःसद्वसिष्ठःशतानंदआद्यःसरामः ॥ ८९ ॥ मुनिःपर्वतोनारदोधौम्यइंद्रोऽसितोऽत्रिर्विभांडःप्रचेताःकृपश्च ॥ कुमारःसनंदस्तथायाज्ञवल्क्यऋभुर्ह्यंगिरादेवलःश्रीमृकंडः ॥९०॥ मरीचिःक्रतुश्चौर्वकोलोमशश्चपुलस्त्योभृगुर्ब्रह्मरातोवसिष्ठः ॥ नरश्चापिनारायणोदत्तएवतथापाणिनिःपिंगलोभाष्यकारः॥९१॥ सकात्यायनोविप्रपातंजलिश्चाऽथगर्गोगुरुर्गीष्पतिर्गौतमीशः ॥ मुनिर्जाजलिःकश्यपोगालवश्चद्विजःसौरभिश्चर्ष्यशृंगश्चकण्वः॥९२॥द्वितश्चैकतश्चापिजातूद्भवश्चघनःकर्दमस्यात्मजःकर्दमश्च ॥ तथाभार्गवःकौत्सकश्चारुणस्तुशुचिःपिप्पलादोमृकंडस्यपुत्रः॥९३॥सपैलस्तथाजैमिनिःसत्सुमंतुर्वरोगांगलःस्फोटगेहःफलादः ॥ सदापूजितोब्राह्मणःसर्वरूपीमुनीशोमहामोहनाशोऽमरःप्राक् ॥९४॥ मुनीशस्तुतःशौरिविज्ञानदातामहायज्ञकृच्चावभृतस्नानपूज्यः ॥ सदादक्षिणादोनृपैःपारिबर्हीव्रजानंददोद्वारिकागेहदर्शी ॥ ९५ ॥ महाज्ञानदोदेवकीपुत्रदश्चाऽसुरैःपूजितोहींद्रसेनादृतश्च ॥ सदाफाल्गुनप्रीतिकृत्सत्सुभद्राविवाहेद्विपाश्वप्रदोमानयानः ॥ ९६ ॥ भुवंदर्शकोमैथिलेनप्रयुक्तोद्विजेनाशुराज्ञास्थितोब्राह्मणैश्च ॥ कृतीमैथिलेलोकवेदोपदेशीसदावेदवाक्यैःस्तुतःशेषशायी ॥ ९७ ॥ परीक्षावृतोब्राह्मणैश्चामरेषुमृगुप्रार्थितोदैत्यहाचेशरक्षी ॥ सखाचार्जुनस्यापिमानप्रहारीतथाविप्रपुत्रप्रदोधामगंता ॥ ९८ ॥ विहारस्थितोमाधवीभिःकलांगोमहामोहदावाग्निदग्धाभिरामः ॥ यदुर्हुग्रसेनोनृपोऽक्रूरएवतथाचोद्धवःशूरसेनश्चशूरः ॥ ९९ ॥ हृदीकश्चसत्राजितश्चाप्रमेयोगदःसारणःसात्यकिर्देवभागः ॥ तथामानसःसंजयःश्यामकश्चवृकोवत्सकोदेवकोभद्रसेनः ॥१००॥ नृपोऽजातशत्रुर्जयोमाद्रिपुत्रोऽथभीष्मःकृपोबुद्धिचक्षुश्चपांडुः॥ तथाशंतनुर्देवबाल्हीकएवाथभूरिश्रवाश्चित्रवीर्योविचित्रः ॥१०१॥ शलश्चापिदुर्योधनःकर्णएवसुभद्रासुतोविष्णुरातःप्रसिद्धः ॥ सजन्मेजयःपांडवःकौरवश्चतथासर्वतेजा

हरिःसर्वरूपो ॥१०२॥ व्रजंह्यागतोराधयापूर्णदेवोवरोरासलीलापरोदिव्यरूपी ॥ रथस्थोनवद्वीपखंडप्रदर्शीमहामानदोगोपजोविश्वरूपः
॥ १०३ ॥ सनंदश्चनंदोवृषोवल्लभेशःसुदामार्जुनःसौबलस्तोकएव ॥ सकृष्णोशुकःसद्विशालर्षभाख्यःसुतेजस्विकःकृष्णमित्रोवरूथः ॥
॥ १०४ ॥ कुशेशोवनेशस्तुवृंदावनेशस्तथामाथुरेशाधिपोगोकुलेशः ॥ सदागोगणोगोपतिर्गोपिकेशोऽथगोवर्द्धनोगोपतिःकन्यकेशः ॥
॥ १०५ ॥ अनादिस्तुचात्माहरिःपूरुषश्चपरोनिर्गुणोज्योतिरूपोनिरीहः ॥ सदानिर्विकारःप्रपंचात्परश्चससत्यस्तुपूर्णःपरेशस्तुसूक्ष्मः ॥
॥ १०६ ॥ द्वारकायांतथाचाऽश्वमेधस्यकर्त्तानृपेणापिपौत्रेणभूभारहर्त्ता ॥ पुनःश्रीव्रजेरासरंगस्यकर्त्ताहरीराधयागोपिकानांचभर्त्ता ॥१०७
सदैकस्त्वनेकःप्रभापूरितांगस्तथायोगमायाकरःकालजिच्च ॥ सुदृष्टिर्महत्तत्त्वरूपःप्रजातःसकूटस्थआद्यांकुरोवृक्षरूपः ॥ १०८ ॥ विकारस्थि
तश्चह्यहंकारएवसवैकारकस्तैजसस्तामसश्च ॥ ममोदिक्समीरस्तुसूर्यःप्रचेतोऽश्विवह्निश्चशक्रोह्युपेंद्रस्तुमित्रः ॥१०९॥ श्रुतिस्त्वक्चदृग्घ्राण
जिव्हागिरश्चभुजामेढ्रकःपायुरंघ्रिःसचेष्टः ॥ धराव्योमवार्मारुतश्चैवतेजोथरूपंरसोगंधशब्दस्पृशश्च ॥ ११० ॥ सचित्तश्चबुद्धिर्विराट्कालरू
पस्तथावासुदेवोजगत्कृच्छ्रतांगः ॥ तथांडेशयानःसशेषःसहस्रस्वरूपोरमानाथआद्योवतारः ॥ १११ ॥ सदासर्गकृत्पद्मजःकर्मकर्त्तातथाना
भिपद्मोद्भवोदिव्यवर्णः ॥ कविर्लोककृत्कालकृत्सूर्यरूपोनिमेषोभवोवत्सरांतोमहीयान् ॥११२॥ तिथिर्वारनक्षत्रयोगाश्चलग्नोथमासोघटीचक्ष
णःकाष्ठिकाच ॥ मुहूर्त्तस्तुयामोग्रहायामिनीचदिनंचर्क्षमालागतोदेवपुत्रः ॥ ११३ ॥ कृतोद्वापरस्तुत्रितस्तत्कलिस्तुसहस्रंयुगस्तत्रमन्वंत
रश्च ॥ लयःपालनंसत्कृतिस्तत्परार्द्धंसदोत्पत्तिकृद्धचक्षरोब्रह्मरूपः ॥ ११४ ॥ तथारुद्रसर्गस्तुकौमारसर्गोमुनेःसर्गकृद्देवकृत्प्राकृतस्तु ॥ श्रुति
स्तुस्मृतिःस्तोत्रमेवंपुराणंधनुर्वेदइज्याथगांधर्ववेदः ॥ ११५ ॥ विधाताचनारायणःसत्कुमारोवराहस्तथानारदोधर्मपुत्रः ॥ मुनिःकर्दमस्या
त्मजोदत्तएवसयज्ञोऽमरोनाभिजःश्रीपृथुश्च ॥ ११६ ॥ सुमत्स्यश्चकूर्मश्चधन्वंतरिश्चतथामोहनीनारसिंहःप्रतापी ॥ द्विजोवामनोरेणुकापु
त्ररूपोमुनिर्व्यासदेवःश्रुतिस्तोत्रकर्त्ता ॥११७॥ धनुर्वेदभाग्रामचन्द्रावतारःससीतापतिर्भारहृद्रावणारिः ॥ नृपःसेतुकृद्वानरेंद्रप्रहारी
महायज्ञकृद्राघवेंद्रःप्रचंडः ॥११८॥ बलःकृष्णचंद्रस्तुकल्किःकलेशस्तुबुद्धप्रसिद्धस्तुहंसस्तथाश्वः ॥ ऋषींद्रोऽजितोदेववैकुंठनाथोह्यमू

तिश्चमन्वंतरस्यावतारः ॥१९॥ गजोद्धारणः श्रीमनुब्रह्मपुत्रोनृपेंद्रस्तुदुष्यंतजोदानशीलः ॥ सदृष्टःश्रुतोभूतएवंभविष्यद्भवत्स्थावरोजंग
मोल्पंमहच्च ॥२०॥ इतिश्रीभुजंगप्रयातेनचोक्तंहरेराधिकेशस्यनाम्नांसहस्रं ॥ पठेद्भक्तियुक्तोद्विजःसर्वदाहिकृतार्थोभवेत्कृष्णचंद्रस्वरूपः
॥२१॥ महापापराशिंभिनत्तिश्रुतंयत्सदावैष्णवानांप्रियंमंगलंच ॥ इदंरासराकादिनेचाश्विनस्यतथाकृष्णजन्माष्टमीमध्यएव॥ २२ ॥ त
थाचैत्ररासस्यराकादिनेवाथभाद्रेचराधाष्टमीसद्दिनेवा ॥ पठेद्भक्तियुक्तोइदंपूजयित्वाचतुर्धासुमुक्तिंतनोतिप्रशस्तः॥२३॥ पठेत्कृष्णपुर्यां
चवृंदावनेवाव्रजेगोकुलेवापिवंशीवटेवा ॥ वटेवाक्षयेवातटेसूर्यपुत्र्याःसभक्तोथगोलोकधामप्रयाति ॥ २४॥ भजेद्भक्तिभावाच्चसर्वत्रभूमौह
रिंकुत्रचानेनगेहेवनेवा ॥ जहातिक्षणंनोहरिस्तंचभक्तंसुवश्योभवेन्माधवःकृष्णचंद्रः॥२५॥सदागोपनीयंसदागोपनीयंसदागोपनीयंप्रयत्नेन
भक्तैः ॥ प्रकाश्यंननाम्नांसहस्रंहरेश्चनदातव्यमेवंकदालंपटाय २६॥इदंपुस्तकंयत्रगेहेपितिष्ठेद्रसेद्राधिकानाथआद्यस्तुतत्र ॥ तथापङ्गुणाः
सिद्धयोद्वादशापिगुणैस्त्रिंशतैर्लक्षणैस्तुप्रयांति॥१२७॥ ॥इति श्रीग॰हयमेध॰श्रीकृष्णसहस्रनामवर्णनंनामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥५९॥
॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाव्याससुखात्कृष्णनाम्नांसहस्रकं ॥ संपूज्यतंयादवेंद्रोभक्त्याकृष्णेमनोदधे ॥ १ ॥ ततःसमिथिलायांचब
हुलाश्वश्रुतदेवयोः ॥ दत्वास्वदर्शनंकृष्णआययौद्वारकांपुरीं ॥२॥ ततश्चपांडवाःसर्वेद्रौपद्यासहभार्यया ॥ द्वारकायाविनिर्गत्यविचेरुस्ते
वनेवने ॥ ३ ॥ भुक्त्वाचवनवासंतेऽज्ञातवासंतथैवच ॥ विराटनगरेसर्वेससैन्यास्तेभवन्नृप ॥४॥ ततश्चकौरवाःसर्वेश्रीकृष्णेनापिप्रार्थिताः ॥
नतेषांप्रददूराज्यमर्धार्द्धंचतदर्धकं ॥५॥ पांडवानांकौरवाणांज्ञात्वायुद्धंजनार्दनः ॥ निरायुधोभूद्यात्रायांबलोऽहन्सूतबल्वलौ ॥६ ॥ ततः
सर्वेकुरुक्षेत्रेधर्मक्षेत्रेप्रविश्यच ॥ कौरवाःपांडवाश्चैवयुद्धंचक्रुःपरस्परं ॥७॥ जयःकृष्णस्यकृपयापांडवानांबभूवह ॥ भारतेचमृताःसर्वेकौ
रवाःकृतकिल्बिषाः ॥८॥ततश्चनववर्षाणिधर्मोराज्यंचकारह ॥हयमेधत्रयंचक्रेतेनशुद्धोऽभवन्नृपः ॥९॥ ततःकृष्णेच्छयाराजन्द्वारकायां
किलैकदा॥यादवेभ्यश्चसर्वेभ्योविप्रशापोऽभवन्महान्॥१०॥ततःकृष्णस्तुभगवान्प्रपन्नायोद्धवायच॥ अश्वत्थेकथयामासश्रीमद्भागवतं
परं ॥११॥ ततोबभूवसंग्रामोयादवानांपरस्परं ॥ निहतास्तेप्रभासेवैशस्त्रैर्नानाविधैरपि ॥१२॥ बलःशरीरंमानुष्यंत्यक्त्वाधामजगामह ॥

देवाँस्तत्रागतान्दृष्ट्वाहरिरंतरधीयत ॥ १३ ॥ व्रजेगत्वाहरिर्नंदंयशोदांराधिकांतथा ॥ गोपान्गोपीर्मिलित्वाऽऽहप्रेम्णाप्रेमीप्रियान्स्वकान् ॥ १४ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ गच्छनंदयशोदेत्वंपुत्रबुद्धिंविहायच ॥ गोलोकंपरमंधामसार्द्धंगोकुलवासिभिः ॥ १५ ॥ अग्रेकलियुगोघोरश्चागमिष्यतिदुःखदः ॥ यस्मिन्वैपापिनोमर्त्याभविष्यंतिनसंशयः ॥१६॥ स्त्रीपुंसोर्नियमोनास्तिवर्णानांचतथैवच ॥ तस्माद्गच्छाशुमद्धामजरामृत्युहरंपरं ॥ १७ ॥ इतिब्रुवतिश्रीकृष्णेरथंचपरमाद्भुतं ॥ पंचयोजनविस्तीर्णंपंचयोजनमूर्ध्वगं ॥ १८ ॥ वज्रनिर्मलसंकाशंमुक्तारत्नविभूषितं ॥ मंदिरैर्नवलक्षैश्चदीपैर्मणिमयैर्युतं ॥ १९ ॥ सहस्रद्वयचक्रंचसहस्रद्वयघोटकं ॥ सूक्ष्मवस्त्राच्छादितंचसखीकोटिभिरावृतं ॥ २० ॥ गोलोकादागतंगोपादृदृशुस्तेमुदान्विताः ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रकृष्णदेहाद्विनिर्गतः ॥ २१ ॥ देवश्चतुर्भुजोराजन्कोटिमन्मथसन्निभः ॥ शंखचक्रधरःश्रीमॉल्लक्ष्म्यासार्द्धंजगत्पतिः ॥ २२ ॥ क्षीरोदंप्रययौशीघ्रंरथमारुह्यसुंदरं ॥ तथाचविष्णुरूपेणश्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥ २३ ॥ लक्ष्म्यागरुडमारुह्यवैकुंठंप्रययौनृप ॥ ततोभूत्वाहरिःकृष्णोनरनारायणावृषी ॥ २४ ॥ कल्याणार्थंनराणांचप्रययौबद्रिकाश्रमं ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोराधयायुतः ॥ २५ ॥ गोलोकादागतंयानमारुरोहजगत्पतिः ॥ सर्वेगोपाश्चनंदाद्यायशोदाद्याव्रजस्त्रियः ॥ २६॥ त्यक्त्वातत्रशरीराणिदिव्यदेहाश्चतेऽभवन् ॥ स्थापयित्वारथेदिव्येनंदादीन्भगवान्हरिः ॥ २७ ॥ गोलोकंप्रययौशीघ्रंगोपालोगोकुलान्वितः ॥ ब्रह्मांडेभ्योबहिर्गत्वाददर्शविरजांनदीं ॥ २८ ॥ शेषोत्संगेमहालोकंसुखदंदुःखनाशनं ॥ दृष्ट्वारथात्समुत्तीर्यसार्द्धंगोकुलवासिभिः ॥ २९ ॥ विवेशराधयाकृष्णोपश्यन्न्यग्रोधमक्षयं ॥ शतशृंगंगिरिवरंतथाश्रीरासमंडलं ॥ ३० ॥ ततोययौकियद्दूरंश्रीमद्वृंदावनंवनं ॥ वनैर्द्वादशभिर्युक्तंद्रुमैःकामदुघैर्वृतं ॥ ३१॥ नद्यायमुनयायुक्तंवसंतानिलमंडितं ॥ पुष्पकुंजनिकुंजंचगोपीगोपजनैर्वृतं ॥ ३२ ॥ तदाजयजयारावःश्रीगोलोकेबभूवह ॥ शून्यीभूतेपुराधाम्निश्रीकृष्णेचसमागते ॥ ३३ ॥ ततश्चयदुपत्न्यश्चचितामारुह्यदुःखतः ॥ पतिलोकंययुःसर्वादेवक्याद्याश्चयोषितः ॥ ३४ ॥ बंधूनांनष्टगोत्राणांचकारसांपरायिकं ॥ गीताज्ञानेनस्वात्मानंशांतयित्वासदुःखतः ॥ ३५ ॥ अर्जुनःस्वपुरंगत्वातमुवाचयुधिष्ठिरं ॥ सराजाभ्रातृभिःसार्द्धंययौस्वर्गंचभार्यया ॥ ३६ ॥ प्लावयद्द्वारकांसिंधूरे

वतेनसमन्वितां ॥ विहायनृपशार्दूलगेहंश्रीरुक्मिणीपतेः ॥ ३७ ॥ अद्यापिश्रूयतेघोषोद्वार्वत्यामर्णवेहरेः ॥ अविद्योवासविद्योवाब्राह्मणो मामकीतनुः ॥ ३८ ॥ विष्णुस्वामीरवेरंशःकलेरादौमहार्णवे ॥ गत्वानीत्वाहरेरर्चांद्वार्वत्यांस्थापयिष्यति ॥ ३९ ॥ तद्वारकेशंपश्यंतिम नुजायेकलौयुगे ॥ सर्वेकृतार्थतांयांतितत्रगत्वानृपेश्वर ॥ ४० ॥ यःशृणोतिचरित्रंवैगोलोकारोहणंहरेः ॥ मुक्तिंयदूनांगोपानांसर्वपापैःप्र मुच्यते ॥४१॥॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौराधाकृष्णयोर्गोलोकारोहणंनामषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥ ॥ छ ॥

वज्रनाभिरुवाच॥ब्रह्मन्नारायणः कृष्णोभगवान्प्रकृतेःपरः ॥ तस्यरूपंकथंश्यामंतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १ ॥ त्वादृशामुनयोब्रह्मन्जानंतिच रितंहरेः ॥तथाकृष्णस्यदेवस्यनवयंकर्ममोहिताः ॥२॥ ॥ सूतउवाच ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तेनसंस्तुतःसमुनिर्मुने ॥ तत्त्वज्ञानायतत्त्वज्ञःकरु णःप्रत्यभाषत॥३॥ ॥गर्गउवाच ॥ श्यामंतुशृंगाररसस्यरूपंश्रीकृष्णदेवंकथितंमुनींद्रैः॥लावण्यसंघाच्चतथोज्ज्वलत्वाच्छ्यामंसुरूपंहितथा हरेश्च॥४॥यथादूरतोदृश्यतेश्यामरूपंघटायास्तथेदंनदस्यापिगतं ॥ यथाकाशरूपंमहच्छ्यामलंवाजलंचांबरंचोज्ज्वलंनापिकृष्णं ॥५॥ यथाधौतवस्त्रेपरेश्यामलाहिच्छविर्दृश्यतेचैवभावैः परस्य ॥ तथाकोटिकंदर्पलीलाशयत्वाद्धरेःश्यामरूपंतुसंतोवदंति ॥ ६ ॥ वज्रनाभि रुवाच ॥तववाक्यान्मुनिश्रेष्ठसंदेहश्चगतोमम॥अग्रेब्रह्मन्कलिर्घोरश्चागमिष्यतिभूतले॥ ७ ॥ तस्मिन्मर्त्याः कीदृशाश्चभविष्यंतिमुनेवद॥ त्वंजानासिभविष्यंचतस्मात्त्वांप्रणमाम्यहं ॥८॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ कलेर्दशसहस्राणिजगन्नाथस्तुतिष्ठति ॥ तदर्द्धंजान्हवीतोयंतदर्द्धंग्राम देवताः॥ ९ ॥ ततः सर्वेभविष्यंतिपापिनःकलिमोहिताः ॥ नरकांस्तेप्रयास्यंतिसर्वेचाल्पायुषोनराः ॥ १० ॥ विप्राःस्वकन्यांदास्यंतिब्रा ह्मणायचमौल्यतः ॥ क्षत्रियाश्चैवपुत्रींस्वांमारयिष्यंतिलोलुपाः ॥ ११ ॥ मृषाकुर्वंतिवाणिज्यंवैश्याब्रह्मस्वतत्पराः ॥ शूद्राश्चम्लेच्छसं गेनदूषयिष्यंतिब्राह्मणान् ॥ १२ ॥ ब्राह्मणाःशास्त्रहीनाश्चराज्यहीनाश्चक्षत्रियाः ॥ वैश्याश्चद्रव्यहीनावैशूद्रानाथस्यदुःखदाः ॥ १३ ॥ दिनेव्यवायनिरताविरताधर्मकर्मणि ॥ स्त्रियःस्वच्छंदगामिन्यःपुरुषायोनिलंपटाः ॥ १४ ॥ पितॄणामर्चनंचैववेदानामृत्विजांतथा ॥ वि ष्णोश्चवैष्णवानांचतुलस्याश्चगवांतथा ॥ १५ ॥ नप्रायेणकरिष्यंतिमानवाःकलिमोहिताः ॥ गणिकासुपरस्त्रीषुपरवित्तेषुमोहिताः ॥

॥ १६ ॥ एकवर्णाभविष्यंतिमहाशूद्रसमाःकिल ॥ सस्यहीनाभवेत्पृथ्वीशिलावृष्टयानिरंतरं ॥ १७ ॥ फलहीनोपिवृक्षश्चजलहीनास
रित्तथा ॥ प्रजाभिस्ताडितोभूपोभूपेनताडिताःप्रजाः ॥ १८ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ केनोपायेनजीवानांकलौमुक्तिर्भविष्यति ॥
तन्ममाख्याहिविप्रेंद्रत्वंपरावरवित्तमः ॥ १९ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ युधिष्ठिरोविक्रमश्चतथावैशालिवाहनः ॥ विजयाभिनंदनश्चैव
तथानागार्जुनोनृपः ॥ २० ॥ तथाकल्किश्चभगवानेतेवैशकबंधिनः ॥ करिष्यंतिकलौभूपाधर्मस्थापनमेवच ॥ २१ ॥ अभूद्युधिष्ठिरोरा
जाभविष्यंतिनृपाश्चते ॥ अधर्मनाशयिष्यंतिभूत्वावैचक्रवर्तिनः ॥ २२ ॥ वामनश्चविधिःशेषःसनकोविष्णुवाक्यतः॥धर्मार्थहेतवेचैतेभ
विष्यंतिद्विजाःकलौ ॥ २३ ॥ विष्णुस्वामीवामनांशस्तथामाध्वस्तुब्रह्मणः ॥ रामानुजस्तुशेषांशोनिंबार्कःसनकस्यच ॥ २४ ॥ एते
कलौयुगेभाव्याःसंप्रदायप्रवर्त्तकाः ॥ संवत्सरेविक्रमस्यचत्वारःक्षितिपावनाः ॥ २५ ॥ संप्रदायविहीनायेमंत्रास्तेनिष्फलाःस्मृताः ॥ त
स्माद्गमनंह्यस्तिसंप्रदायेननैररपि ॥ २६ ॥ पापक्षयकरायत्रश्रीकृष्णस्यकथाभवेत् ॥ वैष्णवैर्विप्रमुख्यैश्चनारायणपरायणैः ॥ २७ ॥
कृतेतुलिप्यतेदेशोत्रेतायांग्राममेवच ॥ द्वापरेचकुलंप्रोक्तंकलौकर्त्तैवलिप्यते ॥ २८ ॥ ध्यायन्कृतेयजन्यज्ञैस्त्रेतायांद्वापरेऽर्चयन् ॥ यदा
प्नोतितदाप्नोतिकलौसंकीर्त्यकेशवं ॥ २९ ॥ कृतेयद्दशभिर्वर्षैस्त्रेतायांहायनेनच ॥ द्वापरेचैकमासेनह्यहोरात्रेणतत्कलौ ॥ ३० ॥ घोरे
कलियुगेप्राप्तेसर्वधर्मविवर्जिते ॥ वासुदेवपरामर्त्यास्तेकृतार्थानसंशयः ॥ ३१ ॥ तेसभाग्यामनुष्येषुकृतार्थानृपनिश्चितं ॥ स्मरंति
स्मारयंतेयेहरेर्नामानिवैकलौ ३२ ॥ कृषिश्चसर्ववचनोकारश्चात्मवाचकः ॥ सर्वात्माचपरंब्रह्मतेनकृष्णःप्रकीर्तितः ॥ ३३ ॥ संजप्यब्रह्मपर
मंवेदसारंपरात्परं ॥ परंनास्तीतिनास्तिकृष्णइत्यक्षरद्वयं ॥ ३४ ॥ तावद्गर्भेवसेत्कामीतावतीयमयातना ॥ तावद्गृहीचनोगार्थीयावत्कृ
ष्णंनसेवते ॥ ३५ ॥ नश्वरोविषमःसत्यंभोगश्चचंचलोभुवि ॥ स्वयंत्यक्तासुखायैवदुःखायत्याजितःपरैः ॥ ३६ ॥ श्रुत्वादेवान्नहर्षितंदांश्री
कृष्णस्मरणाद्बुधः ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योचान्यथारौरवंव्रजेत् ॥ ३७ ॥ नकाष्ठेविद्यतेदेवोनशिलायांनकांचने ॥ यत्रभावस्तत्रहरिस्तस्माद्भावं
हिकारयेत् ॥ ३८ ॥ सकृदुच्चारितंयेनकृष्णइत्यक्षरद्वयं ॥ बद्धःपरिकरस्तेनमोक्षायगमनंप्रति ॥ ३९ ॥ सरोगतासाधुजनेषुवैरंपरोपतापो

द्विजवेदनिंदा ॥ अत्यंतकोपःकटुकाचवाणीनरस्यचिन्हंनरकेगतस्य ॥ ४० ॥ स्वर्गंगतानामिहजीवलोकेचत्वारिचिह्नानिसदावसंति ॥
दानप्रसंगोमधुराचवाणीदेवार्चनंब्राह्मणपूजनंच ॥ ४१ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ व्रतेषुकिंवरंब्रह्मन्सत्सुतीर्थेषुकिंमहत् ॥ देवेषुपूजनीये
षुकोमुख्यःकथयस्वनः ॥ ४२ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ एकादशीवराह्यास्तिव्रतेषुयदुनंदन ॥ भागीरथीचतीर्थेषुदेवभक्तेषुवैष्णवः ॥ ४३ ॥
सुरेषुविष्णुर्भगवान्पूजनीयेषुश्रीगुरुः ॥ इमांवार्तांनमन्यंतेकुंभीपाकेपतंतिते ॥ ४४ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ एकादश्यास्तुमाहात्म्य
मन्येषांचैवमेमुने ॥ कथयस्वप्रसादेनगुरुदेवनमोस्तुते ॥ ४५ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ कथयिष्याम्यहंसर्वंशृणुष्वयदुनंदन ॥ एका
दश्यांनभोक्तव्यमन्नंचैवफलंतथा ॥ ४६ ॥ यथोक्तविधिनाकुर्य्यादेकादशींसुदानरः ॥ तदासातस्यफलदाभवतिनृपसत्तम ॥ ४७ ॥
॥ वज्रनाभिरुवाच ॥ ॥ फलाहारंचकुर्वंतियेनराहरिवासरे ॥ तेषांगतिःकाभवतितन्नोवर्णयविस्तरात् ॥ ४८ ॥ ॥ ऋषिरुवाच ॥
समस्तंचोपवासेनयथोक्तंलभतेफलं ॥ फलाहारेणचार्द्धंस्यात्किंचिन्न्यूनंजलेनच ॥ ४९ ॥ अन्नान्सर्वान्वर्ज्जयित्वागोधूमाद्यान्नृपेश्वर ॥ ए
कादश्यांप्रकुर्वीतफलाहारंसुदानरः ॥ ५० अन्नंभुंजतियोराजन्नेकादश्यांनराधमः ॥ इहलोकेसचांडालोमृतःप्राप्नोतिदुर्गतिं ॥ ५१ ॥ द
धिदुग्धंतथामिष्टंकूटंककर्कटिकांतथा ॥ वास्तूकंपद्ममूलंचरसालंजानकीफलं ॥ ५२ ॥ गंगाफलंपत्रनिंबुंदाडिमंचविशेषतः ॥शृंगाटकंना
गरंगंसैंधवंकदलीफलं ॥ ५३ ॥ आम्रातकंआर्द्रकंचतूलंचबदरीफलं ॥ जंबूफलमामलकंपटोलंत्रिकुशंतथा ॥ ५४ ॥ रतालूंशर्कराकंद
मिक्षुदंडंतथैवच ॥ द्राक्षादीनिहिचान्यानिपवित्रंचफलंतथा ॥ ५५ ॥ एकवारंचराजेंद्रभोक्तव्यंहरिवासरे ॥ तृतीयेप्रहरेतीतेप्रस्थस्यचप
लस्यच ॥ ५६ ॥ द्विजायचार्द्धंदातव्यमर्द्धमात्मनिभोजनं ॥ द्विवारंजलमश्नीयादेकवारंफलंतथा ॥ ५७ ॥ समाचरेज्जागरणंपूजयित्वाज
नार्दनं ॥ द्विवारंवात्रिवारंवायोनरोहरिवासरे ॥ ५८ ॥ करोतिचफलाहारंतस्यकिंचित्फलंनहि ॥ अन्नभुक्तेनयत्पापंजातंपंचदशोदिनैः ॥
॥५९॥ एकादश्युपवासेनतत्सर्वंविलयंभवेत् ॥ भोजनंब्राह्मणेदत्वाह्युपवासंसमाचरेत् ॥६०॥ श्रुत्वातस्याश्वमहात्म्यंसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥
द्रव्यार्थीलभतेद्रव्यंसुतार्थीलभतेसुतं॥ मोक्षार्थीलभतेमोक्षमेकादश्याव्रतेनवै॥६१॥ ॥ इति श्रीग०हयमेध०मेकषष्टितमोऽध्यायः॥६१॥

॥ गर्गउवाच ॥ ॥ तपःकृतंपुरायेनदुर्जरंपूर्वजन्मनि ॥ इहलोकेचतस्याशुगुरोर्भक्तिर्हिजायते ॥ १ ॥ गुरोःसेवांनकुरुतेस्वगुरुंयोनमन्य
ते ॥ यःसमर्थश्चपततिकुंभीपाकेचसर्वदा ॥ २ ॥ गुरोरभक्तंप्रगतंदृष्ट्वागोघ्नोभवेन्नरः ॥ स्नात्वागंगांचयमुनांतदाभवतिनिर्मलः ॥ ३ ॥ द्र
व्यलाभस्तुशिष्यस्यभवेद्वैयत्रयत्रच ॥ दशांशंचगुरोस्तस्मिन्गृहद्रव्येतथाहिनः ॥ ४ ॥ तंभुंजतिबलाच्छिष्योनदास्यतिगुरुंपृथक् ॥ सम
हारौरवंयातिहीनःसर्वसुखैरिह॥ ५ ॥ हरौकुर्वंतियेनित्यंभक्तिंचनवलक्षणां ॥ संसारसागरंराजंस्तेतरंतिसुखेनवै ॥ ६ ॥ ज्ञातिंविद्यांमहत्वं
चरूपंयौवनमेवच ॥ यत्नेनपरिवर्ज्यैयाःपंचैतेभक्तिकंटकाः ॥ ७ ॥ भक्त्याकृष्णस्यराजेन्द्रप्रसादंचरणोदकं ॥ येगृण्हंतिभवेयुर्भूपावनाना
त्रसंशयः ॥ ८ ॥ गंगापापंशशीतापंदैन्यंकल्पतरुर्हरेत् ॥ पापंतापंतथादैन्यंसद्यःसाधुसमागमः ॥ ९ ॥ तावद्भ्रमंतिसंसारेपितरःपिंडतत्प
राः ॥ यावद्वंशेसुतःकृष्णभक्तियुक्तोनजायते ॥ १० ॥ सकिंगुरुःसकिंतातःसकिंपुत्रःसकिंसखा ॥ सकिंराजासकिंबंधुर्नदद्याद्योहरौमतिं
॥ ११ ॥ विद्याधनागारकलाभिमानिनोरूपादिदारासुतनित्यबुद्धयः ॥ दृष्ट्वान्यदेवान्फलकामिनश्चजीवन्मृतास्तेनभजंतिकेशवं ॥१२॥
हयमेधचरित्रस्यसुमेरुःकथितोमया ॥ व्याप्तःकृष्णचरित्रैश्चतवाग्रेनृपसत्तम ॥ १३ यस्यश्रवणमात्रेणकृष्णभक्तिर्भविष्यति ॥ नराणांनृप
शार्दूलशोकमोहभयापहा ॥ १४ ॥ अनेनचरितेनापिलभतेवांछितंफलं ॥ धनंधान्यंसुतंभक्तिंतथाशत्रुक्षयंनरः ॥ १५ ॥ तस्माद्राजाशु
राजेंद्रश्रीकृष्णंजगदीश्वरं ॥ भक्त्यागृहेवाविपिनेज्ञात्वाविश्वंमनोमयं ॥ १६ ॥ आयुस्तेनरवीरवर्द्धतुसदाहेमंतरात्रिर्यथालोकानांप्रियद
र्शनोभवसदाहेमंतसूर्योयथा ॥ शत्रूणामतिदुःसहोभवसदाहेमंततोयंयथानाशंयांतुतवारयोपिसततंहेमंतपद्मंयथा ॥ १७ ॥ सूतउवाच ॥
इतिश्रुत्वावचनाभिर्हर्षितःप्रेमविह्वलः ॥ स्मरन्कृष्णस्यमाहात्म्यंनत्वागुरुमथाब्रवीत् ॥ १८ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ धन्योहंचकृता
र्थोहंभवताकरुणात्मना ॥ श्रुत्वाकृष्णस्यमाहात्म्यंलग्नःकृष्णेचनोमनः ॥ १९ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वापूजयामासगर्गाचा
र्यंनृपोत्तमः ॥ गंधाक्षतैःपुष्पहारैस्तथाजालकमालया ॥ २० ॥ गजैरथैस्तुरंगैश्चशिबिकाभिश्चमंदिरैः ॥ रौप्याणांचैवभारैश्चस्वर्णभारै
श्चशौनक ॥ २१ ॥ तथारत्नैश्चग्रामैश्चह्यात्मनाहर्षपूरितः ॥ प्रदक्षिणाप्रणामैश्चतथानीराजनादिभिः ॥ २२ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ तत

श्चगर्गउत्थायदत्वावज्रायचाशिषं ॥ भूपेनवंदितःसोपिययौदक्षिणयायुतः ॥ २३ ॥ सगत्वायमुनातीरेतीर्थेविश्रांतिसंज्ञके ॥ माथुरेभ्यश्च
विप्रेभ्योमुनिःसर्वधनंददौ ॥ २४ ॥ गर्गवाक्यात्ततोवज्रोमथुरायांमुनीश्वरैः ॥ चकारहयमेधंवैयथानागपुरेश्वरः ॥ २५ ॥ ततःसमथु
रायांचदीर्घंविष्णुंचकेशवं ॥ वृंदावनेचगोविंदंहरिदेवंगिरीश्वरे ॥ २६ ॥ गोकुलेगोकुलेशंचगोकुलाद्योजनेबलं ॥ स्थापयामासवज्रस्तु
हरेश्चप्रतिमाश्चषट् ॥ २७ ॥ बलस्यप्रतिमाश्चान्याःपंचवैव्रजमंडले ॥ नृणांशुभायवज्रस्तुस्थापयामासहर्षितः ॥ २८ ॥ अब्दाश्चतुःस
हस्राणिकलौपंचशतानिच ॥ गतेगिरिवरेहिश्रीनाथःप्रादुर्भविष्यति ॥ २९ ॥ तंपूजयिष्यतिव्रजेविष्णुस्वामीरवेस्तनुः ॥ वल्लभाद्या
श्चतच्छिष्याश्चान्येगोकुलस्वामिनः ॥ ३० ॥ श्रीमद्भागवतान्मुक्तिंदृष्ट्वावज्रःपरीक्षितः ॥ वैराग्येणापिमुनयोराज्यंत्यक्तुंमनोदधे ॥
॥ ३१ ॥ तदाऽऽययौचौपगविर्नरनारायणाश्रमात् ॥ पादुकांमस्तकेबिभ्रत्कृष्णचंद्रस्यवैष्णवः ॥ ३२ ॥ भूपेनवंदितःसोपिप्रत्युत्था
नासनादिभिः ॥ कथयामासवज्राग्रेश्रीमद्भागवतंमुदा ॥ ३३ ॥ श्रुत्वोद्धवाद्भागवतंवज्रःप्रोवाचहर्षितः ॥ श्रुतामयापुरातातसुसभा
यांपरीक्षितः ॥ ३४ ॥ समाधिभाषाव्यासस्यशुकदेवेनवर्णिता ॥ पुनस्त्वयापिकथिताकृतार्थोहंबभूवह ॥ ३५ ॥ इत्युक्त्वावज्रना
भिस्तुस्वराज्यंप्रतिबाहवे ॥ दत्वाजगामगोलोकंविमानेनापिचोद्धवः ॥ ३६ ॥ चकारराज्यंधर्मेणमथुरायांचदक्षिणे ॥ प्रतिबाहुःसुतस्त
स्यचोत्तरेजनमेजयः ॥ ३७ ॥ अग्रेकलियुगोब्रह्मन्नागमिष्यतिदारुणः ॥ परंतुचैकंनिर्वाहंदृश्यतेपापनाशनं ॥ ३८ ॥ यावद्भागवतं
शास्त्रंयावद्गोकुलस्वामिनः ॥ यावद्गोवर्द्धनोगंगातावत्कलियुगंनहि ॥ ३९ ॥ भारतानांचखंडानांजंबुद्वीपेयथामुने ॥ मध्येसंराजतेमे
रुःसौवर्णःपद्मपुष्पवत् ॥ ४० ॥ तथागोलोकखंडानांसंहितायांमहामुनेः ॥ हयमेधचरित्रस्यमध्येमेरुर्विराजते ॥ ४१ ॥ अस्यश्रवणमात्रे
णविप्रहागुरुतल्पगः ॥ स्त्रीराजपितृगोहंतामुच्यतेसर्वपातकैः ॥ ४२ ॥ विप्रस्तुलभतेविद्यांराज्यंराजन्यएवच ॥ श्रवणाच्चधनंवैश्योधर्मं
शूद्रस्तथैवच ॥ ४३ ॥ नदीषुचयथागंगादेवेषुभगवान्यथा ॥ तीर्थेषुवैतीर्थराजइयंवैसंहितासुच ॥ ४४ ॥ अस्याःश्रवणमात्रेणतृप्तिंया
तिनरोत्तमः ॥ नसज्जेतान्यशास्त्रेषुयथाभागवतान्मुने ॥ ४५ ॥ तस्माद्भजतपादाब्जंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ कल्याणार्थंचमुनयोभक्तदुः

खहरस्यच ॥ ४६ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाशौनकाद्यामुनयश्चरितंहरेः ॥ श्लाघांवैसूतपुत्रस्यचक्रुर्हर्षितमानसाः ॥ ४७॥ संसारसागरेमग्नंदीनंमांकरुणानिधे ॥ कालग्रहगृहीतांगंत्राहिविष्णोनमोस्तुते ॥ ४८ ॥ अनुगृण्हीष्वनःसाधोत्वंह्यनाथस्यवल्लभ ॥ त्रैलोक्यस्याभयंदद्यायथास्वामीतथाकुरु ॥ ४९ ॥ श्रीगुरोःकृपयाहिश्रीमदनमोहनसेवया ॥ बभूववाङ्मयमहरेस्तयाचरितमीरितम् ॥ ५० ॥ वाल्मीक्याद्याश्चव्यासाद्यालघूक्तांकवितांमम ॥ पश्यंतुदृष्ट्वायूयंचाऽपराधंक्षंतुमर्हथ ॥ ५१ ॥ श्रीमाधवंव्रजपतिंनवमेघगात्रंराधापतिंसुरपतिंमुरलीधरंच ॥ भक्तार्त्तिहंचपरमार्थमनंतदेवंकृष्णंनमामिशिरसामनसाचभक्त्या ॥ ५२ ॥ षड्विंशच्चशतारामापिसप्ताशीतिसुप्रियाः ॥ श्लोकाश्चरित्रमेरौवैश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥५३॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्य्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरुसंपूर्तिनामद्विषष्टितमोऽध्यायः ॥६२॥ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीकृष्णायनमः ॥ श्रीगर्गायनमः ॥ संवत् १८९२ आषाढशुक्ले१०सोमवासरे ॥ शुभंभूयात्॥

पुस्तकं चैतद्गर्गसंहितायाः श्रीकृष्णदासतनूजनिना गङ्गाविष्णुना मुंबय्यां स्वकीये
श्रीवेंकटेश्वरनाम्नि यन्त्रालये १९४९तम विक्रमार्कोब्दे १८१४ तमशा०
शाकेऽङ्कित्वा प्रसिद्धिं प्रापितम्।

॥ इति श्रीमद्गर्गसंहिता समाप्ता ॥